

MEST VAN LUST NAAR LAST

Nieuwsblad Van het Noorden, 05 april 1988, biz 32

**”
Gooi
er
maar
stront
op
”**

(zei
mijn grootvader
steeds)

*Je weet wel, zeg, die echte koeiemest. Maar hoe gaat dat, niet: de vrouwen bouderen omdat 't vies ruikt en de kinderen lopen het de hal in. En veel kerels zijn te beroerd om het door de grond te werken en vinden óók dat 't smerig ruikt. En je kunt 't niet in de schuur bewaren, natuurlijk. En toch moet een grondbezitter het **mestprobleem** oplossen.*

Dus laatst heb ik maar Edelme gebruikt. Da's droge, verrijkte stalmest. Prima, zeg, 't stuift niet en geen vieze lucht. En je zou 't niet geloven, maar als je 't beetpakt hou je schone handen. In plastic zakken, zo in de schuur. Niks door de grond te werken, gewoon strooien en licht inharken. Bij wind of geen wind, want 't verwaait niet.

Als landeigenaar zeg ik: beter dan verse mest en véél gemakkelijker te werken. Ik kan 't je aanbevelen, amico, vraag het je tuinman maar en probeer het zelf eens.

25 liter zak (goed voor 125m²) f 18,-
voor kamerplanten: 2½ liter zak f 2,80
1 liter zak f 1,45

EDELMÉ
silica-stalmest
verkoopnummer 628

VOOR INLICHTINGEN: GRONINGEN, FRIESLAND, DRENTE, NOORD-HOLLAND 020-920153-920138 OVERIGE PROVINCIES 010-140822

*'Voorwaarts kameraden
we moeten terug'*

Inhoud

MEST

Datum	Bron	Onderwerp	
<u>snelkeuze</u>		1983 / 1984 / 1985 / 1986 / 1987 / 1988 / 1989 / 1990 / 1991 / 1992 / 1993 / 1994 / 1995 / 1996 / 1997 / 1998 / 1999 / 2000 / 2001 / 2002 / 2003 / 2004 / 2005 / 2006 / 2007 / 2008 / 2009 / 2010 / 2011 / 2012 / 2013 / 2014 / 2015 / BIJLAGE / TABELLEN / BRONNEN	€
<u>1982</u>			
1982-05-26	LC	Knipsel: Wageningse wetenschappers ontdekken dat ammoniak uit stallen coniferen dood	
1982-08-21	LDA	Knipsel: Susteren in de stank van uitgereden kippenmest – moet kunnen zegt wethouder!	
1982-11-01	NDa	Eerste knipsel op zoekwoorden 'ammoniak' en 'mest' met zure regen als onderwerp	
<u>▲</u>			
<u>1983</u>			
1983-02-22	LDA	Minister Winsemius wil 'zure regen' aanpakken	
1983-12-19	NvhN	Intensieve landbouw, 'oorzaak zure regen' – GMvL in de verdediging!	
<u>▲</u>			
<u>1984</u>		3 november: Interimwet beperking varkens- en pluimveehouderij	
1984-02-08	LDA	Raad Milieuhygiëne: landbouw toenemende bedreiging milieu	
1984-02-23	LDA	Limburg vijf miljoen ton mest geproduceerd Mestafzet kan varkenshouder 20 mille kosten	
1984-04-25	LDA	Landbouworganisaties: "Meer onderzoek naar zure regen"	
1984-10-29	LC	"Boerewapen" wordt het gat in de markt	
1984-11-01	LDA	Winsemius willigt wens CDA en PvdA niet in – Nog geen milieuopsporingsdienst	
1984-11-03	NDA	Verbod nw. varkens- en pluimveebedrijven – Begrip en ontzetting in landbouwkringen	
1984-11-03	LC	Braks overvalt landbouw met zijn vestigingsverbod.	
1984-11-06	Dtel	Commentaar De Telegraaf op onmiddellijke stop op uitbreiding varkenshouderij	
1984-11-07	HVV	Natuur en Milieu: 'Mestberg te hoog – veestapel halveren'	
1984-11-09	Dtel	Landbouwschap verdeeld over ingreep Braks	
1984-11-15	DWa	De mesthoop wordt al hoger en hoger	
1984-11-17	DTel	Kamer akkoord met noodwet van Braks tegen teveel mest	
1984-11-27	Nvhn	Knipsel: Over gigantische mestoverschotten – plan voor mestwet	
1984-11-28			
1984-12-22	DTel	Kaartje Nederland met door zure regen aangetaste gebieden.	
1984-12-29	Dtel	Milieuminister Winsemius „We dienen er voor te zorgen dat dit een fijn land blijft!”	
<u>▲</u>			
<u>1985</u>			
1985-02-06	NDa	Problematiek mestoverschot lijkt voorlopig onoplosbaar	
1985-03-27	LC	Actiemiddelen bij ABTB in beraad Melkquotum – 12 werkgroepen over mest.	
1985-04-03	NvhN	Natuur en Milieu hekelte milieubeleid	
1985-04-04	LC	Knipsel: Landbouwschap tegen fosfaatsnorm mest	
1985-04-08	LC	Commentaar: 'Slag om de mest'	

1985-04-18	NvhN	Actiebereidheid van boeren op til door melk- en mestplannen.	
1985-04-18	LC	Deskundige: Landbouw kan veel doen tegen verzuring milieu	
1985-05-14	LC	'Wageningen': Verbod overbemesting gaat boeren zo'n vier miljard gulden kosten	
1985-06-27	NvhN	Braks wil boeren die uitbreiden aanpakken	
1985-07-05	LC	Landbouwschap: geen haast met het opruimen van mestvaalten – zie ook volgende	
1985-07-06	HDa	Landelijke mestbank in voorbereiding Landbouwschap: mest uitrijden aan banden	
1985-09-11	LC	Kamer wil snel maatregelen tegen mestoverschotten – 1	
1985-09-14	LDa	Plan: Limburgse mest naar Wieringermeer	
1985-10-30	LC	Kamer wil snel maatregelen tegen mestoverschotten – 2	
1985-10-31	LC	ABTB-voorzitter in Bakhuizen: Laat dit kabinet beslissing nemen over mestprobleem	
1985-11-02	NvhN	Oplossing mestoverschot dringend nodig “Tot de nek in de stront”	
1985-11-12	LC	'Landbouwschap': Relatief gering aandeel van landbouw in milieuprobleem	
1985-11-15	NvhN	LEI: Vee op dieet: mest minder schadelijk	
1985-12-10	NDa	Overijssel krijgt makelaar in mest	
1985-12-11	NvhN	Voorzitter Gr. Mij van Landbouw: 'Regering is niet boer-vriendelijk'	
1985-12-13	NvhN	LEI: Snelle invoering mestwet kost geld – 2 mld. - en banen – 42.000)	
1985-12-16	LC	Braks en Winsemius presenteren pakket maatregelen tegen mestoverschot.	
1985-12-17	NvhN	Commentaar: Braks, 'Veroorzaker van mestproblemen betaalt'	
▲			
1986			
1986-02-05	LC	CBTB over de mest: Op één dag alle gierkelders open: daar komt agressie van	
1986-03-05	NvhN	Hoogeveen: Boze boeren dreigen Braks met opstand	
1986-03-12	NvhN	Mestregeling: Braks wil geen regionale regeling	
1986-04-03	NDa	Waar moet ik met m'n mest naar toe?	
1986-04-15	LC	Kamer wil uitstel uitrijverbod van mest tot januari 1988	
1986-05-03	LC	INGEZONDEN door veehouder: “Milieudeskundigen”	
1986-06-05	LC	Rabo: investeringen in landbouw met 30 procent omhoog	
1986-06-17	LDa	Tweede Tazelaar – PvdA – wil handel varkensvergunningen aan banden leggen	
1986-11-22	LC	Mestwet: Friese veehouder in het keurslijf van de mestwetten	
1986-11-22	LC	De regels voor oplossing van mestproblematiek – 1 april 1986 mestboekhouding	
▲			
1987		Vervanging interimwet door Meststoffenwet en Wet Bodembescherming / Brabant 1988!	
1987-02-07	NvhN	In 'tekortgebieden' Protest organisaties tegen mestregeling	
1987-02-14	NvhN	Minister Braks: 'Overtreders van mestwetten fors aangepakt'	
1987-02-25	NvhN	Braks: 115 miljoen aanpak mestoverschot	
1987-04-04	DTel	<u>De revolutie van het platteland – overzichtsartikel over veranderingen</u>	
1987-05-19	LC	LC. Commentaar 'Boeren in nood'	
1987-06-13	DTel	Politici zaaien verwarring over toekomst boeren	

1987-08-19	LC	Knipsel: Protesterende boeren tegen mestwetgeving	
1987-08-09	LC	Knipsel: Weer protest – Drentse, Friese en Groninger boeren tegen mestboekhouding	
1987-12-09	DTel	Knipsel: Boeren krijgen subsidie voor bouw mestopslag	
▲			
1988		Uitrijverbod wintermaanden / gras-, mais- en bouwland, fosfaat 250, 350 en 125 kg/ha.	
1988-01-13	NvhN	Varkensfokkers dreigen uit Groningen te verdwijnen – concentratie in Brabant	
1988-01-23	LC	KAF EN KOREN Onrust ontbrandt net op tijd	
1988-02-04	LDA	Mestwet wordt niet versoepeld – Natuur en Milieu verontrust over illegale lozingen	
1988-02-11	NDa	Brabantse boeren trekken bij Braks aan bel – Nat weer streep door mestwet.	
1988-03-02	LC	FROM ambtenaar: 'Nederlandse boer kan aan verwerkte mest verdienen'	
1988-03-03	PenM	„Bericht uit de aars van Nederland” Kwade reuk van Ysselsteyn in landelijk dagblad	
1988-03-17	NvhN	Wageningen: Nieuwe wijze van mestverwerking in Wageningen	
1988-04-19	NvhN	Braks : Subsidie voor proef projecten mestverwerking	
1988-05-27	LC	LEI Onderzoeker M. vd Veen: 'Mestverwerken is onbetaalbaar'	
1988-06-09	NvhN	Knipsel: Braks keurt mestkorrels uit proeffabriek	
1988-10-15	LC	'Overtredingen van mestregels op grote schaal'	
1988-10-31	LC	Natuur en Milieu: inkrimping veehouderij noodzakelijk – Verzuring erger dan gedacht	
1988-11-03	LC	Opdracht geen proces-verbaal op te maken, overtreding mestwet bewust toegelaten	
1988-11-11	LC	Veeteelt is met landbouw grootste vervuiler milieu – voorbeschuwing RIVM-Rapport	
1988-11-12	NDa	„Foute conclusies uit verouderde cijfers" – Veestapel een vijfde inkrimpen is onzin	
1988-11-14	DTel	Inkrimpen veestapel funest voor intensieve veehouderij	
1988-11-18	NvhN	Knipsel: Braks/ Nijpels: Mestregels in toekomst scherper	
1988-11-19	LC	Bossen De Peel vrijwel verloren door zure regen	
1988-12-13	NvhN	Knipsel: reactie op uitgekomen RIVM rapport ' <i>Zorgen voor morgen</i> '	
1988-12-13	DWa	Knipsel: Reactie op uitgekomen RIVM rapport ' <i>Zorgen voor morgen</i> '	
1988 RIVM	www	Presentatie RIVM Rapport ' <i>Zorgen voor Morgen 1988 – 2010</i>	
1988-12-15	NDa	Wél ' <i>Zorgen voor morgen</i> ' – Politiek kan aan het werk met het RIVM milieurapport	
1988-12-23	LC	Brabantse boeren halveren verzuring CBTB: subsidie zodebemesting	
▲			
1989			
1989-01-13	LC	FMvL voorz. 'mestquotum Friese boeren moet opgevuld'	
1989-01-13	LC	Milieuvereniging 'uiterst verbaast' over mestadvies FMvL	
1989-01-27	NvhN	Varkenshouder Richard Perk: 'Mineralenboekhouding stimuleert de boeren'	Nw.
1989-02-02	PenM	Makelaar lokt mest-emigranten Brabantse veehouder in het noorden welkom.....	
1989-02-11	LC	Luitzen Walstra: Meer vee in Friesland is verantwoord	
1989-02-21	LC	SMO: 'Halvering verzuring in tien jaar haalbaar'	
1989-03-11	LC	Voor mestverwerking investering nodig van f0,75 miljard	
1989-04-18	LC	Mestfabrieken: Wat doen we met de mest, Kippenpoep op koeienbord?	
1989-04-28	NvhN	Boeren zijn trouwe mestboekhouders – vorig jaar nog rellen bij mestbank Assen	
1989-04-28	LC	Directeur HAS Groningen Michiel van Mil: 'Perspectief kleinschalige scheiding mest'	

1989-05-18	NvhN	Braks presenteert Structuurnota Landbouw – Rekening voor milieu bij boer	
1989-05-20	LC	Ammoniak-expo hoogst aktueel – nw milieuwet Braks	
1989-05-31	NvhN	Dreiging milieueffing leidt tot uitvindingen bij mestverwerking	
1989-09-07	PenM	Verkiezingsuitslag 2e kamer rond Venray – oost rand De Peel – 55% CDA	
1989-09-12	LC	Meer controle op naleven mestwet – Boerenbonden niet blij	
1989-09-19	NvhN	Intensieve veehouderij per 1 jan. 1990 verplicht mineralenboekhouding	
1989-10-06	LC	Kabinet heeft 290 Mln. gulden subsidie voor grootschalige mestverwerking	
1989-11-02	PeM	Ondanks gebrek aan geld – Dorpsraad blijft zich verzetten tegen komst Mestfabriek Heide	
1989-11-15	LC	Coöp. Slachterijen Cebeco: Varkenshouderijen naar akkerbouw ivm. mestproblemen	
1989-12-07	LC	Braks dreigt: in 1995 mestprobleem opgelost, anders inkrimpen veestapel	
▲			
1990			
1990-02-03	NvhN	COMMENTAAR: Mestverwerking moet doorgaan	
1990-03-03	LC	INGEZONDEN: Graanimport aan de basis van het mestoverschot	
1990-03-30	NvhN	Eibergen: VVD wethouder milieu in de fout.....	
1990-04-19	NvhN	Officier van justitie: 'Mestwet rammelt aan alle kanten'	
1990-05-05	NvhN	Drentse akkerbouwer waarschuwt: Stufgevoelige gronden niet gebaat bij mestwet	
1990-06-19	Dtel	Grote kop Telegraaf: Gerommel met de mesteijfers	
1990-06-21	LC	Nieuwe rel ontstaan rond informatie over mest Braks opnieuw onder vuur	
1990-06-21	HVV	Braks mag blijven van Kamer, ambtenaren liggen onder vuur	
1990-06-21	NvhN	10 jaar Braks: en de visser.....en de boeren 'voorwaarts kameraden we moeten terug'	
1990-06-23	LC	Braks: 'Mestregistratie niet met voeten getreden'	
1990-06-23	DTel	Intensieve veehouderij groeide ondanks wetten door – chaos rond sanering mestprobleem	
1990-06-28	LC	Braks: aanscherpen regels, mestproductie meer aan regels gebonden	
1990-07-30	HVV	Twee miljard voor verbetering landbouw	
1990-08-09	LC	Knipsel: Proeffabrieken mestverwerking doen het slecht	
1990-09-11	NvhN	Mogelijk inkrimping veestapel – Tweede Kamer wil scherpere mestwet	
1990-09-20	LC	Knipsel: Braks stapt op	
1990-09-20	HVV	OPINIE: Geplaagde Braks al tien jaar heerser over Groene Front	
1990-09-26	LC	Mestverwerking kost boer tot f 50.000 per jaar	
1990-10-30	LC	Terugkeer naar het gemengd bedrijf	
1990-11-07	LC	Georganiseerde varkenshouders Friesland: 'willen geen mest van elders'	
1990-12-11	LC	Voorstel verscherping mestwet treft Nederlandse veehouderij	
1990-12-12	LC	Landbouwschap: 'Veel boeren overleven strenge mestwet niet'	
1990-12-15	LDa	Rekenkamer: Ministerie Landbouw negeerde 15 jaar 'alarm' mestoverschot	
1990-12-15	LC	Rekenkamer uit harde kritiek op bestrijding mestprobleem	
1990-12-17	DTel	Boeren weten geen raad met stikstofvoorstellen Reactie op voorstellen 'stikstofcommissie'	
1990-12-18	LC	Bukman voor verlaging normen mestwetgeving	
1990-12-20	LC	EG keurt Nederlands plan voor mestverwerking goed	
▲			
1991		Aanscherping gras-, mais- en bouwland fosfaatgebruik resp. 200, 250 en 125 kg/ha.	

1991-03-09	DTel	Sterke stijging van illegale lozingen Boeren dumpen mest in vrije natuur	
1991-03-27	LC	CBTB bijeenkomst: Friese boer krijgt straks mestkaart	
1991-04-30	LC	Centrale Raad voor de Milieuhygiëne: Mestbeleid binnenkort ingrijpend verscherpen'	
1991-05-23	LC	Nederlands mestplan in Brussel niet geaccepteerd	
1991-06-12	NvhN	Gist-Brocades komt met oplossing voor het mestprobleem Investering van f'22,3 miljoen	
1991-06-12	NvhN	Voor Bukman en veehouders Mestvinding als geschenk uit de hemel	
1991-06-13	LC	Ministerie zeer sceptisch over mestuitvinding Gist-Brocades	
1991-06-17	LC	Mestoverschot groter door nitraatbesluit EG	
1991-06-25	NvhN	Rekenkamer pleit voor harde aanpak mestbeleid	
1991-08-19	NvhN	Minister Bukman wil mestregels aanscherpen	
1991-09-12	LC	Kabinet wil aanscherping mestregels – Landbouwschap woedend	
1991-09-25	DTel	Omvangrijke mestfraude ontdekt in Noord – Brabant	
1991-10-09	LC	Friese Mij bang voor 'mestoorlog' met zuiden	
1991-10-12	LC	KAF EN KOREN: Mest is in de mode, de boer is dat niet	
1991-10-30	NvhN	Protestbijeenkomst in Zuidlaren Mestbeleid zorgt voor barst in groen front	
1991-10-30	LC	Boerenbonden: druk zetten op mestverwerking	
1991-11-01	LC	Knipsel: Hofstra – Fr.-Mij. – wil met mestregels naar Europese hof	
1991-11-02	LC	Rustig verloop van mestprotest Zuidlaren	
1991-11-07	LC	CDA: doelstelling mestwet naar 1993	
1991-11-18	LC	Bukman: mestplan Landbouwschap geen alternatief	
1991-11-20	LC	LEI: oplossing van mestprobleem kost f'2,4 miljard	
1991-11-21	LC	Boerenbonden: nieuwe mestactie	
1991-11-22	LC	Alders: uitstoot ammoniak nog meer beperken	
1991-12-14	LC	Promovendus B. Kroon: Algen inzetbaar tegen mestoverschot	
1991-12-19	LC	Rapport algemene Rekenkamer: Grootschalige verwerking van mest nog steeds flop	
▲			
1992			
1992-02-12	NvhN	NVM: Mestwetgeving jaagt boeren naar noorden	
1992-02-24	LC	Landbouwschap tegen aanscherpen mestregels	
1992-03-05	DTel	Vrees voor tegenwerking boeren in tekort-gebieden – Provincies slaan alarm over mest	
1992-03-13	NvhN	Handtekeningen tegen mestbeleid	
1992-03-14	LDa	Omvangrijke mestfraude ontdekt in N-Limburg	
1992-03-28	NDa	Overtreders mestwet krijgen boete f' 600	
1992-03-30	NvhN	VVD-kamerlid Blauw: Niet alle mest is slecht voor milieu	
1992-03-31	DTel	DE BOER OP: Agrariërs worden gek van vele regels	
1992-04-24	NvhN	Friese Milieuraad wil geen kleiner veestapel	
1992-06-17	LC	'Mestfabrieken zijn niet op tijd klaar ' <i>Ned. Ver. v. Industriële Mestverwerking (Nevim)</i> .	
1992-09-03	LC	Brabantse mest zit Bukman dwars	
1992-09-22	LC	Drentse boeren beboet voor uitrijden mest	
1992-09-22	LC	Opnieuw veroordeling in proefproces Friesland	
1992-10-19	LC	Rapport TNO en Heidemij: Mestfabrieken zijn onhaalbaar	

1992-10-20	LC	Kip, koe en varken halen 1996 heel gemakkelijk	
1992-10-21	LC	Mestpaus – Lucas Reijnders – frustreert de milieu-discussie	
1992-10-29	LC	CDA en VVD tegen scherpere mestregels	
1992-10-31	LDA	Vee stapelt zich op in Nederland – gegevens Nederland en Limburg	
1992-11-07	LC	TNO: Mestoverschot in 1995 rond drie miljoen ton	
1992-12-16	LC	Forse heffingen na 1995 bij overtreding mestwet	
▲			
1993			
1993-01-16	NDa	VVD wil debat met Bukman over mestverbod op zandgronden	
1993-01-28	DTel	Conflict nav. plan voor drastisch beperken uitrijnormen Boeren boos over mestnota	
1993-02-12	LDA	Mestverwerking Mestfabriek Sevenum werkt goedkoper dan Brabantse concurrent	
1993-02-13	LDA	Aantal boeren zonder hinderwetvergunning niet te schatten	
1993-03-04	NvhN	Voor uitvoering Mestwet wordt 1986 peiljaar	
1993-03-15	LDA	Martien Eurlings op CDA-forum in Hom: 'Kansrijke sectoren opnieuw stimuleren'	
1993-03-26	LC	Alders zal alles proberen om milieudoelinden te halen	
1993-04-01	DTel	Conceptnota Derde Fase Mestbeleid -Boeren moeten vanaf 1995 veestapel fors inkrimpen	
1993-04-06	NDa	Bel luidt voor laatste ronde in mestgevecht	
1993-04-26	LC	Kaf en koren: CDA speelt leep op balbezit en hanteert buitenspelval	
1993-05-14	LC	COMMENTAAR: Met mestakkoord een nieuw evenwicht – nieuwe mestwet	
1993-06-05	LC	Geen straf voor elf veehouders in mestzaak	
1993-07-27	DTel	VVD'er: Fraude blijkt tijdbom onder mestbeleid	
1993-10-06	LC	Ministeries: 'Subsidies voor boeren ineffectief en onnodig'	
1993-11-12	LDA	Veldhoven: Coöperaties stichten samen mestcentrale	
1993-11-16	LDA	Limburg Brabantse en Limburgse agrariërs dreigen met harde acties	
1993-11-24	DTel	Mestakkoord niet getekend – onjuiste forfaitaire gegevens	
1993-12-09	LC	Maandag mestdebat. Mestbeleid vraagt wijsheid Kamerleden Bressen in het boerenfront	
1993-12-11	LC	Wetsontwerp: 'Wurgheffing' mestoverschot vanaf 1995	
▲			
1994			
1994-01-17	DTel	Knipsel: Drie miljoen ton mest spoorloos	
1994-06-04	LC	Harde aanpak EU intensieve varkenshouder	
1994-06-14	DTel	Beleidsmakers werken aan verdwijnen van veestapel	
1994-06-28	LC	Geen akkoord over nieuwe mestregels	
1994-09-02	LC	Overschot aan mest kleiner dan verwacht	
1994-09-10	NvhN	Mestwet weer verschoven – nu in 1997 ?	
1994-09-29	NvhN	Brabantse boeren somber over de mestafzet	
1994-10-06	LC	Mestbeleid dreigt snel vast te lopen	
1994-10-07	LC	Inkrimping veestapel nog lang niet aan de orde	
1994-10-12	LC	Harde aanpak bepleit van mestoverschot	
1994-10-09	LC	Noordelijke oplossing in de maak voor zuidelijk mestprobleem	
1994-10-13	LC	Overheid wil veestapel verminderen	

1994-10-14	LC	Commentaar: Geen mestvermindering in zuidelijke varkenshouderij, 'inkrimpen maar'	
1994-11-15	LC	Boeren zetten conflict met mestfabriek Promest op scherp	
1994-12-28	NvhN	Minister De Boer: inkrimpen veestapel noodzakelijk	
▲			
1995		Aanscherping gras-, mais- en bouwland fosfaatgebruik resp. 150, 110 en 110 kg/ha.	
1995-01-05	LC	Stormloop op subsidie mestfabrieken	
1995-01-06	NvhN	Mestoverschot redt Amazonegebied	
1995-01-17	LC	Landbouwschap: 'Boer is soms gebaat bij onduidelijkheid'	nw
1995-01-21	NvhN	INGEZONDEN 'Graanbeleid' – ongelimiteerde invoer van graanvervangers	
1995-02-01	LC	Ministers zetten boer met mest pin op neus	nw
1995-02-03	LC	INGEZONDEN: Boeren en milieu	nw
1995-02-06	LC	Boxmeer: Pluimveemest geschikt voor stroomopwekking – 'mestfabriek'	
1995-02-10	LC	Landbouwschap bepleit logboek voor veehouderij	nw
1995-02-17	NvhN	Groninger gedeputeerde, CDA, wil strenge mestregels – geen mest uit zuiden	
1995-04-08	NvhN	Mestbelasting kost veehouders veertig miljoen	
1995-04-10	LC	Mestbeleid kan 24.000 banen kosten	
1995-07-07	LC	Paars mestakkoord stuurt aan op minder vee	nw
1995-08-23	NvhN	Kwaliteit grondwater zandgrond slechter door te veel mest	nw
1995-08-23	LC	Sluiting mestverwerker Promest gaat sluiting	
1995-08-26	LC	Techniek kan mestberg moeiteloos aan	
1995-09-07	LC	Mestwet in Noorden 'Roomser' dan in Zuiden.	
1995-09-09	LC	Knipsel: Stoker LTO lobbyist Brussel waarschuwt voor nitraatrichtlijn EU	
1995-09-11	LC	W. Stegenga: Mest werd van boerenwapen tot boerenlast	nw
1995-09-11	LC	COMMENTAAR: Landbouw moet zwaarder bloeden!	
1995-09-12	LC	'Tal van boeren heeft fosfaattekort'	nw
1995-09-13	LC	Boer Tamminga schetst het zwartste mestscenario	nw
1995-09-13	LC	FLTO: Waterleiding vindt normen mest te laag	nw
1995-09-14	NvhN	Morgen protestdemonstratie 'Geen boer die deze mestmaatregelen overleeft'	
1995-09-15	NvhN	Boze boeren vallen de 'mestbank' in Assen binnen	
1995-09-15	LC	Mestbeleid gaat meeste – Friese – boeren voorbij' – 1	
1995-09-15	LC	Mestbeleid gaat meeste – Friese – boeren voorbij' – 2	
1995-09-22	LC	Blokkade politiebureau Assen: Boze boeren dreigen met beleg Assen	
1995-09-22	LC	Reactie FLTO 'Mestbeleid wel degelijk probleem voor Friese rundveehouders'	
1995-09-23	NvhN	Actieleider Wien van den Brink; volksmenner of resultaatsspeler?	
1995-09-26	NvhN	Gestolen boekhouding terug, traumatoloog voor personeel, na inval boze boeren	
1995-09-26	NvhN	Drie boerenleiders, waaronder Wien vd Brink, opgepakt	
1995-09-26	LC	Milieuclubs vragen Brussel mestregels	
1995-09-29	NvhN	Boerenleiders – ook Wien vd Brink – weer op vrije voeten	
1995-10-06	LC	Boeren hard in actie tegen mestregeling	
1995-10-26	LC	Knipsel ingezonden: 'Stront is het boerenwapen'	
1995-11-27	NvhN	Boeren negeren massaal regels voor mestbeleid	

1995-12-02	LC	Kaf en Koren: Mest is langzamerhand last voor zowel boer als politicus	nw
1995-12-04	NvhN	Zoveelste oplossing: Algen eten in vijvers mestoverschot weg	
1995-12-06	LC	Rechter vindt mestregeling krakkemikkig – hij legt geen straf meer op	
1995-12-15	LC	FLTO wil 'lenig' met mestregels omgaan	
▲			
1996			
1996-01-02	LC	Veehouders dreigen binnen LTO met eigen vakbond	
1996-01-09	LC	Boekhoudbureau CCLB haalt mestacties LTO onderuit	
1996-01-10	NvhN	Politie verijdelt actie varkensboeren bij Bureau Heffingen in Assen	
1996-01-15	LC	AID zet 26 man extra voor mestcontrole in	
1996-01-21	LC	LTO in actie tegen mestregels Noorden haakt af	
1996-01-22	NvhN	VVD-kamerlid Blauw geeft boeren waarschuwing	
1996-01-27	LC	<u>Commentaar: Landbouw vreest om mest 'teil in te gaan'</u>	
1996-02-13	LC	FLTO-man haalt uit naar (varkens) actievoerders – Wien vd. Brink	
1996-02-28	NvhN	GroenLinks laakt De Boers uitlating over mestbeleid	
1996-08-08	LC	Mestproductie in 10 jaar flink gedaald	
1996-08-24	LC	KAF EN KOREN: Boerenslimheid wordt zelfs de LTO wat te machtig	
1996-08-28	LC	Kabinet dwingt boeren tot minder vee en mest	
1996-09-26	LC	Inkrimping veestapel politiek niet meer heilig	
1996-10-01	NvhN	Knipsel: Hollandse varkens in Spanje vetgemest	
1996-10-15	NvhN	Deurwaarders niet meer 'op bezoek' bij de veeboeren	
1996-10-30	NvhN	Kandidaat Wien vd. Brink voor het voorzitterschap varkenshouderij LTO	
1996-11-12	LC	Mestheffing kost boer in 1998 rond f 12.00 (LEI) – f 20.000 (AVM)	
1996-11-12	LC	Maastricht: Boeren doen laconiek over eerste mestboetes van 300 gld.	
1996-11-14	LC	Officier van justitie Roermond : Harde woorden over 'slappe aanpak' boeren.	
▲			
1997			
1997-01-09	LC	Natuur en Milieu kraakt mestcijfers FLTO	
1997-01-20	NvhN	Oproep Stichting 'Wij zijn 't zat' om mestboekhouding naar hun op te zenden	
1997-01-23	NvhN	Coalitie verdeeld over mestplan – Mineraalafgiftesysteem (Minas)	
1997-01-24	LC	AID staakt mestcontrole op boerenerf wegens intimidatie	
1997-01-29	LC	Mestheffing: PvdA dreigt met sluiting boerderijen	
1997-01-30	LC	West-Nederlandse landbouworganisatie WLTO sluit aan bij mestacties	
1997-01-30	LC	OPINISTUK: Mestbeleid gesaboteerd	
1997-02-01	LC	KAF EN KOREN: PvdA heeft zelf het actiemodel voor boeren ontworpen	
1997-02-04	www	<u>Uitbraak varkenspest: 1e geval in Venhorst (N-Brabant) – kaartje</u>	
1997-02-12	LC	TE GAST AVM: Gebruik en misbruik van mineralencijfers	
1997-02-14	LC	Coalitiepartijen PvdA, VVD en D66 eens over nieuw mestbeleid	
1997-02-17	LC	Ministerie: Landbouw niet gebaad bij ontkennen mestprobleem	
1997-02-20	LC	Kamer steunt mestaanpak van kabinet – ondanks varkenspest boerenprotest gaat door!	

1997-02-27	LC	FLTO: einde boycot van mestboekhouding.	
1997-02-28	LC	Deel – Wien vd Brink en NMV – van boeren zet mestboycot toch door	
1997-03-19	LC	Knipsel: Tanende animo voor mestboycot	
1997-04-29	LC	Varkenspest en Wien vd Brink : Registratieboycot varkenshouders wordt duur betaald	
1997-05-02	NvhN	Actieboeren vragen om clementie ivm varkenspest	
1997-05-17	LC	Proces 'weigerboeren' in veemarkt Den Bosch	
1997-05-17	LC	FLTO teleurgesteld over handhaven strenge mestregels in noorden	
1997-05-21	NvhN	Veehouders staken mestboycot – met hoop op clementie	
1997-05-30	LC	CBS: Minder fosfaat en stikstof in Friese mest	
1997-06-10	LC	Actie voerende boeren willen met Mini gerechtsgebouw in	
1997-06-23	NvhN	Onderzoekers RIVM: mes moet in varkensstapel – in 2020 30 tot 60% kleiner	
1997-07-30	NvhN	CBS: Teveel aan mest bij boeren is aanzienlijk – stikstof grootste probleem	
1997-08-01	NvhN	CBS: Melkkoeien terug op vooroorlogs niveau	
1997-08-12	NvhN	Overschot van mest dreigt ook in Noorden	
1997-08-14	LC	Knipsel: Boeren – LTO – akkoord met minder varkens	
1997-08-18	LC	Groei intensieve veehouderij Z-O-Friesland door 'lek' in wetgeving	
1997-09-10	NvhN	Kamer gaat alsnog akkoord met kleinere varkensstapel	
1997-10-03	LC	FLTO: "verdient" voor elke boer bijna f 15.000' waarvan 10.000 door <i>aanpassing</i> mestwet	
1997-10-03	NvhN	Europese Commissie: Laks beleid milieu in EU	
1997-10-11	LC	'Baanbrekende' mestverwerker Scarabee bijna bankroet	
1997-11-11	LC	Kleinere varkensstapel mogelijk door Brussel – als milieumaatregel	
1997-11-18	NvhN	Sanering is nekslag voor helft van de varkensboeren	
1997-11-24	NvhN	Wien van den Brink verloor van Brabants/Limburgs complot	
1997-12-09	NvhN	Knipsel: Landbouw van de toekomst wordt nu gemaakt	
▲			
1998		Invoering van mineralenaangiftesysteem MINAS voor Stikstof en Fosfaat	
1998-01-06	LC	'Mestdump in oceaan goed voor het milieu' – prof. O. Schuiling -I	
1998-01-29	LC	Kamer houdt vast aan opkopen van varkens	
1998-02-05	LC	Nieuwe regels voor uitkopen varkensboeren	
1998-02-12	LC	Minister betaalt niet voor varkensrechten	
1998-03-14	LC	'Minstens zesduizend varkensstallen dicht door reconstructiewet'	
1998-03-31	LC	Milieubeweging dagvaardt staat voor nitraatvervuiling	
1998-05-09	LC	COMMENTAAR: Varkenshouders claimen miljarden	
1998-05-28	LC	Van een schoner milieu is nog niet veel merkbaar in Friesland	
1998-05-30	LC	Meeste varkenshouders hebben profijt van varkenspest	
1998-08-25	NvhN	Reconstructiewet legt varkenshouders verder aan banden	
1998-09-01	LC	Raad van State tegen <i>varkensplan</i>	
1998-09-03	LC	Knipsel: Pronk, mestbeleid verder aanscherpen	
1998-09-23	NvhN	Varkenswet vertraagd	
1998-10-08	LC	Boerenorganisatie FLTO: koeien op stal en overal maïs	
1998-10-08	NvhN	Varkensstapel nog niet hersteld van de varkenspest	

1998-10-16	LC	Bedrijfsvoering bepalend voor mestoverschot	
1998-10-21	NvhN	Brussel: Nederland wordt de 'vieze man' van Europa	
1998-10-29	NvhN	Minister Apotheker wil mestregels op zandgronden aanscherpen	
1998-11-18	LC	FLTO wil met varkensplan gemeenten te lijf	
1998-11-27	LC	Niet meer dan 2,5 koeien per hectare Kabinetsplan voor na 2005	
1998-11-28	LC	Kabinet beslist nog niet over mestbeleid	
1998-12-02	LC	PvdA wil 'megadeal' bij varkenssanering	
1998-12-03	NvhN	NLTO: 'Noorden mag niet dupe zijn van strenger mestbeleid'	
1998-12-09	NvhN	Reconstructiewet, varkensvrije zones, binnen kabinet akkoord	
1998-12-24	NvhN	Apotheker moet varkenswet beter onderbouwen Varkenssector enthousiast op uitspraak	
▲			
1999			
1999-CBS		CBS Thema: 15 jaar mestbeleid 1984-1999 – Marha van Eerdt	
1999-01-09	LC	KAF EN KOREN Wel of geen koeien in de wei	
1999-01-15	LC	Wetenschappers en varkensdeskundigen: Vernietigend oordeel aanpak varkensstapel	
1999-01-16	NvhN	Minister Apotheker wijkt niet na kritiek op varkensbeleid	
1999-01-20	NvhN	Tweede Kamer wil nieuwe varkenswet	
1999-01-22	NvhN	D66: PvdA laat minister Apotheker in de steek	
1999-02-01	LC	Boerenvakbond NMV wil af van zwarte piet – 'er klopt niks van milieunormen'	
1999-02-01	LC	Verkoop rechten 600 varkensboeren	
1999-02-11	LC	Varkensboeren NVV tonen woede bij rechtbank	
1999-02-24	LC	Boeren snuffelen aan mineralencalculatie	
1999-02-27	LC	PvdA en VVD willen slot op groei varkens	
1999-03-10	LC	Knipsel: Kamer vreest sterke groei varkenssector	
1999-04-08	LC	Minister Apotheker: Minder varkens niet langer afgedwongen	
1999-04-10	NvhN	Knipsel: Kritisch advies Raad van State over noodwet varkenshouderij	
1999-06-07	NvhN	Hayo Apotheker wordt nu nooit ingewijde – minister Apotheker stapt op	
1999-06-08	NvhN	Mestproblematiek zit politiek al 15 jaar dwars – Commentaar	
1999-06-11	NvhN	Landbouw verliest opnieuw procedure over varkenswet – PvdA wil snelle oplossing!	
1999-06-17	LC	Nieuwe minister Brinkhorst tornt niet aan mestplannen – Nitraat moet verminderen	
1999-06-30	LC	Commentaar LC op buiten werking stellen 'varkenswet' door rechter	
1999-07-01	LC	Kamer eens met harde aanpak varkensstapel door minister L.J. Brinkhorst	
1999-07-07	NvhN	Eigen plan boeren voor sanering veestapel – LTO wil minder bemoeienis overheid.	
1999-07-17	NvhN	Brinkhorst slacht varkensplan van LTO	
1999-08-25	NvhN	'Inkrimping van de veestapel blijkt onontkoombaar'	
1999-08-26	LC	Brinkhorst wil snelle aanpak mestoverschot.	
1999-08-28	LC	KAF EN KOREN: Inkrimping van veestapel legt druk op hele samenleving	
1999-08-31	NvhN	Varkenshouders willen geld om mest – 6 jaar – te verwerken	
1999-09-03	LC	Brinkhorst zorgt voor verwarring bij boeren	
1999-09-11	NvhN	Zeker 6000 bedrijven dicht door mestplan, LTO: 'plannen van Brinkhorst 'asociaal'.	

1999-09-11	LC	NLTO: Mestwet bedreiging 1500 Friese boeren	
1999-09-11	LV	Vervolg: Boerenbond: mestafspraken geschonden – Doornbos: plan asociaal	
1999-09-13	LC	Commentaar op nw. mestwet: Landbouw is niet zielig	
1999-09-14	NvhN	Brinkhorst noemt kritiek mestplan 'wel erg hard'	
1999-09-15	NvhN	Helpt Kamer wil meer tijd voor mestplannen	
1999-09-17	LC	Nieuwe mestwet blijft juridisch wanproduct	
1999-09-17	LC	COMMENTAAR LC: Ook Brinkhorst zal water bij de wijn moeten doen	
1999-09-24	LC	Brinkhorst: Nederlands mestplan mogelijk aanscherpen van Europa	
1999-09-28	LC	Brinkhorst krijgt twee mnd. uitstel mestplan van Brussel	
1999-10-05	LC	'Mestbeleid leidt niet tot kabinetscrisis' Zuivelindustrie vraagt minister om door te pakken	
1999-10-07	LC	VVD gunt Brinkhorst en boeren nog wat tijd	
1999-10-08	LC	Mestplan minister Brinkhorst ongeschonden door Kamer	
1999-10-09	LC	KAF EN KOREN: 'De boter druip van veler hoofden'	
1999-10-15	LC	'Wetenschappers halen bodem uit mestplan' – onjuiste meting	
1999-10-15	LC	Avondje 'frij pik' op grote boerenbond	
1999-10-22	NvhN	Juristen: varkenshouders hebben geen recht op schadevergoeding	
1999-10-26	NvhN	Het boerenlandschap gaat er anders uitzien – Stilte voor de storm in het boerenland	
1999-10-27	NvhN	Hoge Raad verwerpt 'mestberoep'	
1999-10-27	LC	Mest uitvaren naar oceanen in plaats van uitrijden over land. – prof. O. Schuiling -II	
1999-11-10	LC	Bio-industrie spoort niet met Brinkhorst	
1999-11-17	NvhN	Stemmen staken over studie mestnormen – op verzoek van CDA	
1999-11-22	NvhN	Brinkhorst 'wil leiderschap' genoeg van 'valse profeten en rattenvangers van Hamelen'.	
1999-11-26	LC	Boerenbond LTO staakt overleg met minister	
1999-12-02	NvhN	Grote onduidelijkheid over plan 'kuub voor kuub' van Brinkhorst	
1999-12-06	NvhN	CDA wil 'kerstbrief' met hulpregelingen voor boeren	
1999-12-16	LC	Brinkhorst en Pronk verder met mestplan	
1999-12-21	LC	Landbouwbeleid onsamenhangend en halfslachtig	
1999-12-24	LC	Knipsel: NLTO – plan voor eenvoud mestregels	
1999-12-31	LC	Opiniestuk: Boer verzuipt in milieuprobleem	
▲			
2000			
xxx-CBS	www	CBS html pagina: Boeren verminderen uitstoot stikstof	
2000-01-12	LC	Voorzitter PVVE: Mestoverschot weg door opkoop bedrijven	
2000-01-12	NvhN	Brussel scheutig met 'rode kaarten' voor Nederland	
2000-01-13	LC	Warm onthaal opkoopplan varkensboeren	
2000-01-18	LC	EU-mestboete dreigt voor Nederland Rechtszaak onvermijdelijk	
2000-01-21	LC	Rechter: Overheid mag boeren varkens wel afnemen	
2000-01-25	LC	LTO 'nee': wil wel weer met minister praten	
2000-01-25	NvhN	LTO: 'Brinkhorst mag Nederlandse varkensstapel niet inkrimpen'	
2000-01-29	NvhN	Kabinet kort varkensstapel met 10 procent	
2000-02-08	NvhN	Doornbos: 'Afronding overleg met minister over mestplan in zicht'	

2000-02-16	NvhN	Kabinet staat achter mestaanpak Brinkhorst – Korting 10% op varkensstapel gehandhaafd.	
2000-02-21	NvhN	Kamer positief over mestakkoord met LTO	
2000-02-23	NvhN	Boerenvoorman J. Hesselink, NLTO, laat koeien in 2003 op stal	
2000-02-26	NvhN	Kabinet staat achter mestaanpak Brinkhorst – Korting van tien procent op varkensstapel	
2000-03-09	NvhN	Varkensboeren leggen beslag op Bureau Heffingen Juridisch steekspel krijgt vervolg	
2000-03-09	LC	Tazelaar: 'wanneer de mestproblemen zijn opgelost kan het varkens aantal weer groeien'.	
2000-03-16	LC	Aanpak mestoverschot begint morgen écht	
2000-03-18	LC	Boerenorganisatie – LTO – tevreden met opkoopregels varkens	
2000-03-18	NvhN	Noorden heeft niks aan opkoopregeling varkens	
2000-03-23	LC	Kamer steunt aanpak mest door opkoop	
2000-04-21	LC	Grasland kan meer mest aan – Zonder gevaar grondwater	
2000-05-04	LC	VVD tegen strenger mestbeleid	
2000-05-25	NvhN	Opkoop mestoverschot kost al 405 miljoen	
2000-05-30	LC	Boeren zorgen voor een knikje in de coalitie – ' ammoniak geen oorzaak van zure regen '	
2000-06-02	LC	Extra geld oudere boeren die stoppen	
2000-08-04	LC	'Nieuwe mestregels nodigen uit tot fraude'	
2000-08-22	NvhN	Boeren vinden mestbeleid van overheid maar niks	
2000-08-24	NvhN	Mestregels bedreigen opvangtehuis voor bejaarde koeien	
2000-09-20	NvhN	Misrekening bij bedrijfsbeëindiging – grond blijft echter bij landbouw	
2000-10-05	NvhN	Kamer fel tegen 'landbouwfabriek' van b.v. 300.000 varkens of 1.250.000 kippen	
2000-10-06	LC	LTO Leden willen meer pit in boerenbond	
2000-12-12	NvhN	Minder vee rond natuurgebieden	
2000-12-15	LC	Varkensboer verliest slag platteland Kamer rondt discussie af met Reconstuctiewet	
2000-12-16	LC	NLTO woest op mestbeleid van kabinet Veehouderijen sterven uit	
▲			
2001		Maart MKZ uitbraak in Nederland	
xxxx-CBS		CBS Kaartje Stikstof en Fosfor concentratie Nederland 2001	
xxxx-CBS		CBS 2 Grafieken: 1e Mesthoeveelheid / 2e Fosfaat en Stikstof Nederland 1980-2001	
2001-01-31	LC	Boerenbond NLTO: Meer varkens naar Noorden	
2001-02-02	NvhN	Boeren op zandgrond tegen nieuw mestbeleid	
2001-02-08	LC	Aanpak mest dreigt te stranden in Tweede Kamer	
2001-02-08	LC	Mestprobleem blijft in mist gehuld	
2001-02-12	LC	Brinkhorst: Compromis met CDA en VVD over invoering van Mestwet	
2001-03-21	NvhN	Uitbraak van MKZ-virus in Nederland – korte melding	
2001-03-30	NvhN	Mestverwerker voor rechter: 'Als mest stinkt is er iets mee aan de knikker'	
2001-05-17	NvhN	RIVM: Fosfaatoverschot is in 2003 slechts 8 miljoen kilo – ???	
2001-05-18	LC	Knipsel: Kollum door massaal kippenmest uitrijden heeft men last van muggen	
2001-06-19	NvhN	Verdeeldheid over toekomst veehouderij – 'Niemand heeft de regie in handen.'	
2001-06-27	NvhN	Rekenkamer: Mestcontrole is nu nog onmogelijk	
2001-07-04	NvhN	INGEZONDEN: Waarom koeien op stal – 'Ontkoeiing'	

2001-07-24	LC	CBS gegevens uitstoot over vorig jaar	
2001-08-11	NvhN	<i>Dirk Strijker</i> : Melk- en kalfkoeien per ha. in de loop der jaren in Drenthe	
2001-09-18	NvhN	LTO: Mooie woorden maskeren vastgelopen beleid	
2001-10-01	LC	Politiek moet waardering hebben voor boeren LTO-voorz. wil gesprek met premier Kok	
2001-10-02	LC	CDA bijeenkomst: Een avond schelden op klant en politiek	
2001-10-02	NvhN	Veel boeren kiezen voor opkoopregeling	
2001-10-09	LC	Knipsel: Brussel steunt bijna zeker varkenssanering Nederland	
2001-10-17	LC	Knipsel: Brussel voorlopig uitstel steun varkensslachterijen	
2001-10-23	LC	Kok kan Brinkhorst en boeren niet verzoenen	
2001-10-30	NvhN	Bureau heffingen Assen wil achterstand binnen jaar wegwerken	
2001-10-31	NvhN	CBS: Sinds 1987 zijn in Nederland 39.200 (27,7 pct.) boerenbedrijven er mee gestopt	
2001-11-03	LC	Mestoverschot is voor Brussel nog niet opgelost	
2001-11-07	LC	RABO: Helft varkenshouders verdwijnt in periode 2000-2005	
2001-11-17	LC	Hoogste rechter geeft varkensboer tikje hoop –	
2001-11-27	LC	Albert Jan Maat – CDA – Nederlandse mestplan voor Europa te moeilijk	
2001-12-07	LC	Advertentie LNV over verplicht mestafzetovereenkomst vanaf 1 januari 2002	
2001-12-12	LC	Denen mogen van EU tijdelijk mestoverschot – zg. derogatie	
▲			
2002			
2002-01-08	LC	INGEZONDEN: Derogatieverzoek Europees Parlement heeft laatste woord.	
2002-01-19	LC	Brussel is niet zo gevoelig voor ratio	
2002-01-29	LC	VVD staakt verzet tegen ammoniak- en reconstructiewet	
2002-02-18	LC	Studie naar haalbaarheid mestvergisting	
2002-02-21	NvhN	EU zet druk achter aanpak mestoverschot	
2002-03-23	LC	Boeren moeten weer plezier in wek krijgen.....	
2002-04-20	LC	Val van Paars II – 'gehate landbouwminister L.J. Brinkhorst weg', en nu?	
2002-05-04	LC	Kippenboer in Friesland 'verbrand' mestprobleem	
2002-06-22	LC	Aanstaand kabinet creëert jubelboeren	
2002-07-27	LC	Boerenethiek in oude stadswijken CDA'er Cees Veerman minister van Landbouw	
2002-09-06	DvhN	OOGGETUIGE: Mega-ellende door mega-varkensboeren	
2002-09-17	LC	Landbouw hoeft niet voor muziek uit te lopen	
2002-09-28	LC	De schrik van kleinschalig Friesland – megastallen	
2002-10-05	LC	De boer ontbeert een Brent Spar	
2002-10-14	LC	Varkensstapel 2001 fors – 1.2 mln. – kleiner	
2002-10-25	DvhN	OOGGETUIGE: Landbouwministers in soorten – kabinet CDA / LPF / VVD gevallen	
2002-11-02	LC	Afnemers landbouw – zuivelcoöperaties – nemen voortouw	
2002-11-08	LC	Knipsel: In polder flat voor 14.000 varkens	
2002-11-09	DvhN	Meerderheid Kamer tegen strengere mestnormen	
2002-11-22	LC	Soepeler mestnormen wekken woede Brussel	
2002-11-28	LC	LTO advies 'drie jaar niets wijzigen in mestbeleid' – ev. moet rechter het maar uitzoeken	
2002-11-30	LC	Het mestprobleem weer niet opgelost	

2002-12-31	LC	Akkerbouw in verzet tegen mestnormen	
▲			
2003			
2003-03-05	LC	'Zandgrond gebaat bij stop fosfaatbemesting'	
2003-03-13	DvhN	Varkensstapel krimpt snel dankzij opkoop	
2003-03-15	LC	Knipsel: Foeragerende ganzen op het grasland verlaagd stikstofwaarde	
2003-05-27		Balkenende II van CDA, D66 en VVD – Cees Veerman Min. van Landbouw	
2003-06-07	LC	Mestregels – stikstof en fosfaat – in 2003 niet aangescherpt	
2003-06-19	LC	Europees akkoord over mestbeleid	
2003-07-26	LC	Een beetje maakbaar moet zelfs Veerman wil discussie over intensive veehouderij	
2003-10-03	DvhN		
2003-10-31	LC	Extra steun jonge boeren – eenvoudiger mestwetgeving op komst	
2003-11-07	LC	Toelichting op toekomstige eenvoudiger mestwetgeving	
2003-11-22	LC	Barstjes in het boerenfront	
2003-11-29	LC	Actie Zalm krijgt boemerangeffect	
2003-12-06	LC	Kabinet stelt mestnormen vooraf vast	
2003-12-10	LC	Mestnorm niet soepeler door verdeelde coalitie	
2003-12-22	LC	Boerenlobby in Kamer blok aan been Veerman	
2003-12-27	LC	Intensieve veehouders regeren mee	
▲			
2004			
xxxx	www	Grafiek van stikstofdeposito 1900 – 2004	
2004-02-11	LC	Minas verdwijnt in 2006 om plaats te maken voor een mest- en kunstmestnorm / hect.	
2004-02-19	LC	Ria Commandeur: 'Gezonde koe is basis voor goed boereninkomen'	MR
2004-02-26	LC	Friese boer moe van het mestbeleid – minimale opkomst bij voorlichtingsbijeenkomst	
2004-03-10	LC	Brussel ligt dwars bij uitkering uit mkz-fonds – ivm. nitraatrichtlijn	
2004-04-20	DvhN	Koeien in de wei goed voor imago melkveehouderij	
2004-04-27	LC	Knipsel: RIVM 'Mestbeleid van de overheid is mislukt'	
2004-04-29	DvhN	LTO: 'Spruitjes en tulpen straks niet meer van Nederlandse bodem'	
2004-05-08	LC	Boerenbon vreest rampzalig mestbeleid	
2004-05-13	LC	Landbouw moet minderen	
2004-05-19	LC	Nieuw mestbeleid hakt erin	
2004-05-21	LC	Nieuw mestbeleid - vanaf 2006 - drijft koeien naar binnen	
2004-05-22	LC	Voor de varkenshouder vreest het mestbeleid	
2004-06-04	LC	Boeren protesteren tegen mestbeleid	
2004-06-05	LC	Kabinet kan beter kiezen voor rúge dong – mest uit potstal	MR
2004-06-08	LC	Vrij baan voor varkens in Brabant – groei tot 7 miljoen varkens mogelijk	
2004-06-08	DvhN	Europese verkiezingen: Voor veehouder Wilms is Europa ontzettend belangrijk	
2004-06-08	NvhN	EU verkiezingsdebat: Albert Jan Maat (CDA) hekelt VVD-voorstellen	
2004-06-09	LC	Boeren willen 'Franse' acties tegen mestbeleid – Spreker Kamerlid LPF Wien vd Brink	
2004-06-10	LC	Boeren dupe politiek fout mestbeleid – kamer akkoord met voorstel min. Veerman	

2004-06-10	DvhN	Kamer staat achter strenger mestbeleid	
2004-06-19	LC	Koeien in stal als voetbalstadion – in Rundveemap	
2004-06-29	LC	Boer Molkwerum houdt ogen niet droog bij mestbeleid	
2004-07-02	DvhN	LTO bezorgd over veehouderij na akkoord mestbeleid in Brussel	
2004-07-02	LC	Na tien jaar akkoord mestbeleid – bij 70% grasland 170 kg. stikstof anders 250.	
2004-07-24	LC	Kamermeerderheid wil koeien in de wei houden	
2004-07-27	DvhN	De koeien van boer Moed blijven zonnebaden	
2004-08-26	LC	Accountantskantoor AVM: Mestbeleid kost boeren €124 miljoen	
2004-09-01	DvhN	Knipsel: koe in de wei levert meer op	
2004-09-01	LC	Veerman, terug uit Brussel, eist steun voor nieuw mestbeleid	
2004-09-28	LC	Varkensboeren stoppen er massaal mee	
2004-10-28	LC	'Geschuif met veehouderijen levert niets op' Overschot meststoffen blijft	
2004-12-14	LC	Raad van State: 'Controle mestwet niet waterdicht'	
▲			
2005			
2005-03-05	LC	Milieudefensie: 'Veeboer legt rekening neer bij samenleving'	
2005-04-15	DvhN	Maatschap Oostrum: 'Koeien buiten laten lopen kost ons te veel'	
2005-04-16	DvhN	LEI: Koe in de wei kan economisch goed uit	
2005-05-10	LC	Veerman rekt op mestakkoord Brussel	
2005-05-24	LC	Mestbeleid Nederland in tang van Brussel	
2005-06-08	LC	Friese boeren nog steeds te veel mest	
2005-06-28	LC	Melkveehouderij blij met mestakkoord Brussel / intensieve veehouderij niet	
2005-07-02	LC	Nederland is nog lang niet van mestprobleem af	
2005-07-14	LC	Ingezonden NMV: Mest, goed voor milieu	
2005-08-16	DvhN	Knipsel: Geen invasie van varkens in Gelderland na vrijgave verkoop varkensrechten	
2005-08-27	LC	Een koe op maat 'De boeren willen duurzame koeien'	
2005-09-13	LC	Minister Cees Veerman: Landbouw is vol perspectief	
2005-10-07	DvhN	Boeren houden vee steeds langer op stal. Veel weilanden in Nederland staan gewoon leeg	
2005-12-12	LC	Brussel akkoord met meer mest – van 170 naar 250 kg. stikstof op grasland	
2005-12-30	LC	ZLTO: Mestbeleid jaagt boer op kosten	
▲			
2006			
2006-01-19	LC	Minister C. Veerman: 'Boeren zullen het helemaal zelf moeten doen'	
2006-01-24	DvhN	Milieufederatie Groningen: 'Nieuwe roze invasie dreigt'	
2006-01-27	LC	Mest: extra werk voor onlogisch systeem	
2006-03-06	LC	Mestafzet erg duur door vogelgriep	
2006-06-02	DvhN	Veerman biedt geen oplossing voor mestprobleem	
▲			
2007			
xxxx		2007 CBS milieu en natuurcompendium brochureart.pdf	

2007-06-25	LC	Verplaatsing varkens komt niet van de grond!	
2007-09-14	LC	Knipsel: Handel in rechten varkens nog vrij	
2007-11-09	LC	Fluwelen aanpak van koeienscheet – methaangas	
2007-12-21	LC	VROM: 'Megastal beter voor milieu'	
▲			
2008			
2008-01-19	LC	Prijs van boerenland explosief omhoog – grasland van € 32.500 naar € 36.500 per ha.	
2008-03-06	LC	Mestvergisting: Rijden op koeienmest is wenkend perspectief	
2008-05-09	NvhN		
2008-05-20	LC	De gevaren van mest De mestkelder kent verraderlijke gevaren.	
2008-06-10	LC	BMC Moerdijk 'Stroom uit kippenstront stinkt niet'	
2008-06-12	LC	Koe en landschap dupe van megastal – voorzitter PvdD.	
2008-10-07	LC	LTO ruikt weer kansen op klei en veen – mestwet 2010-2014	
▲			
2009			
2009-02-13	LC	Groene energie zonder subsidie komt dichterbij	
2009-03-14	LC	Wageningen Universiteit wil 'truc met mest' – in plaats als kunstmest	
2009-03-25	LC	Nieuwe mestwet ingediend bij Europa – op zand minder en korter mest uitrijden	
2009-04-15	LC	Breed verzet tegen uitrijverbod van mest in augustus	
2009-06-27	LC	Mestscheiders – De comeback van dikke en dunne mest	
2009-09-08	DvhN	'Gebruik en misbruik van kennis milieu en natuur'	
2009-09-30	LC	EU staat boeren – weer – meer mest toe (derogatie)	
2009-10-08	LC	In toekomst is tekort fosfaat hét voedselprobleem	
2009-10-09	LC	Mestverwerking: Mest van last naar lust	
2009-10-09	LC	Een stinkende zaak – controle op mestdumping	
▲			
2010			
2010-01-12	LC	Knipsel: Wien van der Brink overleden	
2010-01-30	LC	Het machtige vlees – 10 jaar na Rapport Wijffels	
2010-08-16	LC	CBS: Boeren benutten fosfaat beter – bijna de helft van 20 jaar geleden	
2010-09-18	LC	Tegen de grens van de groei – vd Ploeg	
2010-11-08	NRC	Het is gelukt: na 30 jaar is de zure regen (bijna) weg	
2010-12-11	LC	Onderzoekster Tia Hermans: 'Landschap is ook burger'	
2010-12-16	DvhN	Knipsel: Bleker wil ander diervoer wegens mestprobleem in 2011	
▲			
2011			
2011-02-08	LC	Netwerk van fraudeurs actief in Gelderland – CDA wil eind aan mestgesjoemel	

2011-02-09	LC	Geur van mest hangt weer over het land – vanaf 1 febr. weer mest uitrijden	
2011-02-18	LC	Motie PvdD / PvdA aangenomen – Bouwstop voor megastal	
2011-04-09	LC	Groene stroom kleurt rood door hoge prijs grondstoffen – 'verouderde installaties'	
2011-04-21	LC	Veehouderij – LTO – gaat fosfaatoverschot te lijf met voer- Plan tegen krimp veestapel	
2011-05-21	LC	Studium Generale van Hall: PvdD: Negatief oordeel over de toekomstige boer	
2011-06-03	LC	Politiek: Aantallen niet centraal in megastal-discussie	
2011-06-28	LC	LEI: Mestoverschot loden last voor boeren.	
2011-07-26	LC	TE GAST: Weinig Friezen zullen ooit op biogas rijden.	
2011-09-02	LC	Knipsel: <i>Super, boeren, slachthuizen en veevoederbedrijven tekenen convenant</i>	
2011-09-24	LC	Boeren blij met 'nuchter' advies megastal	
2011-08-29	LC	Kabinet: mest snel nuttige grondstof	
2011-04-09	LC		
2011-11-09	LC	Knipsel:... 'voerproducenten, slachterijen en supermarkten die aan de touwtjes trekken'	
2011-11-26	LC	LTO en NenM 'Drijfmest als waardevolle grondstof'	
2011-12-13	LC	Dedagstelling: 'Gooi alleen mest in de mestvergister'	
▲			
2012			
xxxx	www	Grafiek: Varkens in Nederland 2000-2012	
2012-01-21	LC	Groenvoer voor de koe – eendenkroos telen op een voedingsbodem van gier.	
2012-01-28	LC	Melkveehouders vaker gekort op EU-subsidie ivm overtreding mestregels	
2012-03-08	LC	Boeren: oogsten lager door mestbeleid	
2012-05-01	DvhN	De terugkeer van een grazend icoon – weidegang	
2012-07-03	LC	Boer moeten in 2015 deel mest (laten) verwerken	
2012-07-19	LC	DAGSTELLING: Koe in wei maskeert vernieling land	
2012-07-24	LC	INGEZONDEN: 'Boeren deelden niet in welvaart'	
2012-08-28	LC	Gepasteuriseerde mest als bron van energie	
2012-09-27	LC	'Niet Bleker, maar Rabobank bepaalt omvang stal'	
2012-11-02	LC	'Levendige handel tussen Noord en Zuid' Veehouder koopt mestverwerking af	
2012-11-23	LC	Mestregels bieden boer ook speelruimte – mestscheiding	
▲			
2013			
xxxx-PBL	www	Nieuwsbericht PBL: 25 jaar 'Zorgen voor morgen' – RIVM 'milieurapport' 1988-2010	
2013-02-12	LC	'Mest is ideale grondstof voor groengas voor vrachtauto's'	
2013-03-02	LC	Opkomst van de mestscheider	
2013-03-21	LC	Ondernemers in de rij voor mestverwerking	
2013-05-17	LC	Twintig jaar subsidie hielp natuurbeheer geen zier	
2013-06-07	LC	Eendenkroos Brekkenpolder als redder tropisch oerwoud	
2013-06-26	LC	Vion – slachtketen – investeert € 10 miljoen in fabriek voor varkensmest	
2013-07-04	LC	LTO: dierrechten overbodig door voldoende mestverwerking	
2013-10-02	LC	Dijkzwa: Verplichte levering voor mestverwerking nu definitief	
2013-10-18	DvhN	Strijker: Vrees voor wildgroei megastallen onterecht door mestplafond	

2013-10-29	LC	Het is stil bij de Friese vergisters – te wijten aan lage stroomprijs en dure bijproducten	
2013-11-02	LC	Boerenvrijheid of dierrechten – Melkveehouders willen geen nieuwe beperking	
2013-11-02	LC	Onderzoek naar haalbaarheid plannen voor mestverwerking	
2013-11-25	LC	Marianne Thieme: Stop bio-industrie	
2013-12-13	LC	Staatssecretaris Dijkma ziet af van invoering dierrechten Opluchting in melkveehouderij	
2013-12-14	LC	Toekomstvisie LTO en NZO: Boer kan boete krijgen voor koeien op stal	
2013-12-19	LC	LEI: Forse stijging van grondprijs voorzien	
2013-12-20	DvhN	Dalen: Megastal met 1900 koeien wekt amper weerstand	
2013-12-21	LC	Kringlooplandbouw is goed voor zowel beurs als milieu	
▲			
2014			
		2014-01-11_LC Boeren houden hun koeien vast ivm afschaffen melkquotum.JPG	RV
2014-01-15	LC	Milieudefensie tegen, LTO vóór mestregelingswet Dijkma	
		2014-01-15_LC Milieudefentie tegen mestregeling LTO voor.jpg	SH
2014-03-06	LC	Melkveehouders – LTO en NZO – trots op lobby dierrechten	
2014-03-19	LC	Afspraak Dijkma met veehouderijbranche: Ammoniakdeal met koe in wei	
2014-03-22	LC	Zwaard van Damocles boven kalverhouderij	
2014-03-25	LC	EU scherpt mestnorm voor Nederland aan.	
2014-03-27	DvhN	Slikken of stikken met – strengere – mestnormen 2014-2017	
2014-04-05	LC	Mestvergister – 2e generatie' als verdien20	
2014-04-09	LC	Tevergeefse actie LTO tegen mestbeleid Dijkma	
2014-04-10	DvhN	Boer keert mais de rug toe	
2014-04-16	LC	Hoop voor biogas ondanks.....'Wat heeft dit ons een geld gekost'	
2014-04-23	LC	SP-kamerlid: bij wet weidegang verplichten	
2014-05-23	DvhN	Maatregelen voor afname van ammoniak falen	
2014-05-27	DvhN	Meer mest in 2013 door groei rundveestapel	
2014-05-27	LC	Boeren betalen record aan superheffing	
2014-06-11	DvhN	'Meer koeien in Groningen'	SH
2014-06-17	DvhN	OPINIE: Dierenwelzijn door weidegang kost halve cent	
2014-06-18	LC	NLTO: Bij te snelle groei ebt vertrouwen weg'	SH
2014-06-27	LC	Vershil in melkprijs loopt op – 'We willen nog een paar jaar boeren zonder superheffing'	SH
2014-07-04	LC	Melkveehouder krijgt tweede mestplafond „Mestoverschot kan afgekocht worden"	
2014-07-23	LC	Gras groene bij uitsproeienmest	
2014-07-28	DvhN	Opinie: Partij vd Dieren Kirsten de Wrede 'Mestbeleid is een stinkende zaak'.	
2014-08-06	DvhN	Opinie: Reactie LTO op 'onjuiste schets' mestbeleid Groningen.	
2014-08-08	DvhN	Animo voor biovergisters droogt op Vijf vragen over biovergisters	
2014-08-29	DvhN	Mest online veilen op Agribieden.nl	
2014-09-10	DvhN	Noordelijke zuivel kan 30 procent groeien – rest Nederland 20 pct.	
2014-09-27	DvhN	AVM: Meer melk, geen mestoverschot	
2014-10-07	LTO	LTO: Fosfaatproductie moeilijk te beperken'	

2014-10-17	Boerd	Dijksma wil grondgebondenheid niet verplichten	SH
2014-10-21	DvhN	'LTO'. Melkveehouderij wil minder groeirimte – door aanpassing melkveewet.	SH
2014-10-22	www	Afschaffing melkquota - overzichtsartikel	SH
2014-11-22	DvhN	OPINIE MESTBELEID Melkveewet Dijksma nodeloos verwarrend	
2015			
2015-06-02	DvhN	Dijksma: Nog één kans voor melkboeren	SH
▲			
BIJLAGE			
bijlage-1		Ministers Landbouw en Milieu 1980 tot heden	
bijlage-2		Overzichtsartikel Milieubelastende Ontstaan Bipointindustrie	
bijlage-3		productierechten-in-de-veehouderij.pdf	
▲			
TABELLEN			
xxxx	CBS	Tabel mestproductie Nederland	
▲			
BRONNEN			
Biogas			

Deze Knipselmap MEST VAN LUST TOT LAST beging met een stukje tekst uit de pbl. publicatie '30 jaar zure regen' (2010) ¹

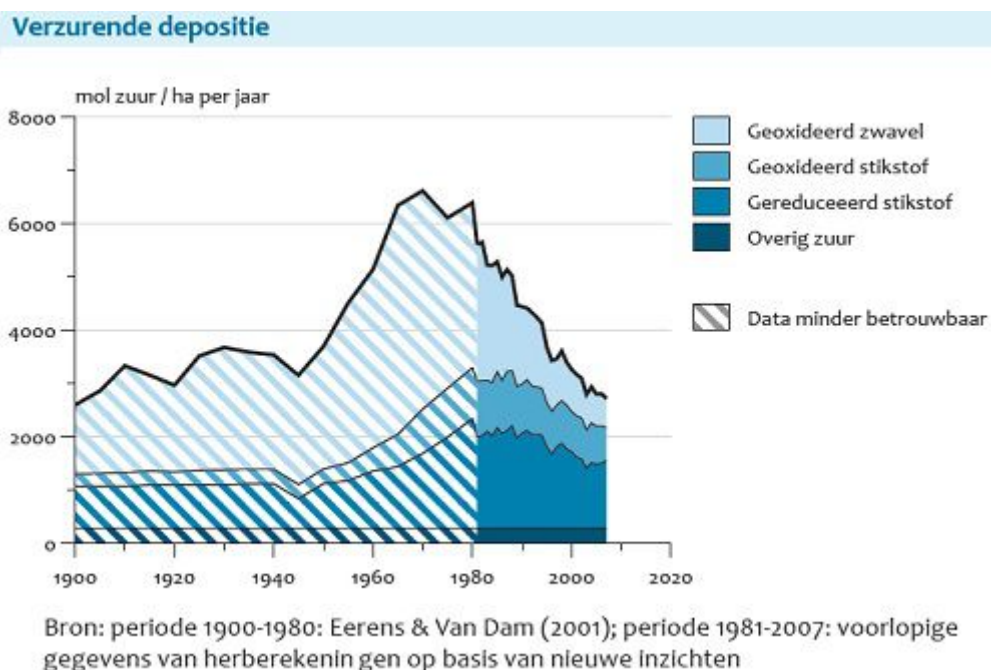
Zure regen nog niet verdwenen.....wel de media-aandacht: (blz. 18)

De zure regen werd begin jaren tachtig in brede kring als een ernstig milieuprobleem ervaren. Milieuorganisaties speelden bij de bewustwording van het probleem een belangrijke rol.

De Nederlandse overheid maakte later in voorlichtingscampagnes bewust gebruik van dit gevoel om maatregelen aanvaardbaar te maken. Beleidsmaatregelen, zowel in Nederland als in Europa, kwamen vanaf het midden van de jaren tachtig tot uitvoering. De aanpak van het zure regenprobleem kwam, om met minister **Winsemius** te spreken, geleidelijk aan in de 'beheersfase'. Kortom: er waren maatregelen genomen en deze zouden op termijn effect hebben.

Zure regen verdween daarmee uit de publieke aandacht. Het is dan ook lang geleden dat in de publieke media aandacht aan de zure regen is geschonken. Dit heeft ertoe geleid dat bij het grote publiek de indruk is ontstaan dat de zure regen geruisloos is verdwenen, dat het probleem misschien wel is opgelost of dat het om een hype ging en de overheid er nu liever het zwijgen toe doet. Zoals uit het voorgaande is gebleken, is niets van dit alles waar. Media-aandacht – of het gebrek eraan – is een slechte indicator voor de ernst van een probleem. Van zure regen kan in dit opzicht worden gezegd dat aan de oplossing wordt gewerkt en dat dat veel tijd kost.

Dit blijkt dan vanuit mediaoogpunt weinig interessant, met als gevolg dat zure regen de krantenkoppen al lang niet meer haalt

Opmerking: .....De depositie bedroeg in 1980 gemiddeld 5.600 mol per hectare. Hierbij kwamen lokaal deposities tot 10.000 mol per hectare voor. De gemiddelde depositie was in 2007 gedaald tot 2.700 mol per hectare. Waarbij lokaal deposities tot 5.600 mol per hectare voorkomen. De hoogste deposities werden (en worden) waargenomen in de gebieden met intensieve veehouderij, zoals de Gelderse Vallei en de Peel..... (Grafiek en tekst blz. 17 genoemd Rapport)

¹ Rapport pbl nr: 500093007 (2010) ophalen <http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/500093007.pdf>

1982

LC. 1982-05-26

Wageningse wetenschappers ontdekken dat ammoniak uit stallen coniferen dood

Limburgsch Dagblad 1982-08-21

Susteren snakte naar 'frisse' adem

Zure regen en mestdampen bedreigen bosgebieden

WAGENINGE N • In twee bosgebieden in Nederland is een ernstige versterking van het effect van zure regen op de bodem geconstateerd. Uit het onderzoek blijkt dat dit te wijten is aan invloeden vanuit de intensieve landbouw.

In de bomen komt zwaveldioxide uit zure regen in contact met ammonium dat zich op de bladeren heeft afgezet en dat afkomstig is van mest en gier uit agrarische gebieden. Het product hiervan (ammoniumsulfaat) lekt langs de stam of rechtstreeks naar de bodem, waar het door de inwerking van micro-organismen omgezet wordt in een mengsel van salpeter en zwavelzuur. De totale afzetting van zuur onder de bomen is daardoor ca. drie tot vier keer zo hoog als die in het open veld.

Deze conclusies volgen uit een onderzoek door medewerkers van de *Landbouwhogeschool*, het *Rijksinstituut voor Natuurbeheer* (RIN), het *KNMI* en het *Rijksinstituut voor de Volksgezondheid* (RIV). Hun bevindingen zijn gepubliceerd in het internationale wetenschappelijke tijdschrift *Nature*. Het onderzoek werd voor een deel gesubsidieerd door ZWO en de EEG.

Onderzoekers van de Landbouwhogeschool stotten op dit verschijnsel van extreme verzuring, toen zij in een eiken- en berkenbosje in het natuurreservaat Hackfort bij Vorden (Achterhoek) natuurlijke bodemvormende processen wilden bestuderen, zoals de vertering van mineralen. Al spoedig bleek dat deze processen volledig overschaduwde worden door verzuringseffecten.

De hoge concentraties van ammonium onder bos leken op die plaats verklaarbaar, omdat de meetpunten niet ver van een gebied met intensieve landbouw lagen; uit gier en mest komen immers grote hoeveelheden ammoniakgas in de atmosfeer terecht. Onderzoekers van het RIN, RIV en het KNMI vonden nadien echter vrijwel dezelfde gehalten aan ammoniumsulfaat onder dennen in het natuurreservaat Kampina bij Oisterwijk (Noord-Brabant) op grote afstand van boerenbedrijven.

Schade

Bossen hebben over het algemeen een 'zuiverende' werking op luchtvervuiling uit de omgeving. In het geval van zure regen, die zwavelverbindingen bevat tengevolge van verbranding van fossiele brandstoffen, leidt de combinatie met stikstofverbindingen ammoniak uit mest tot ernstige aantasting van de bodem onder bos. In veel gevallen is juist deze bodem al tamelijk zuur en voor de landbouw onaantrekkelijk. De weinige overgebleven, relatief ongerepte, bosreservaten dreigen zo ernstige schade op te lopen. Schade veroorzaakt door zure regen aan de bomen zelf, die in Duitsland reeds geconstateerd is, is in Nederland niet bekend, maar ook nog niet onderzocht.

Een van de gevaren van de geconstateerde extreme bodemverzuring ligt in het vrijkomen van aluminium, zoals door de onderzoekers in het meetgebied Hackfort inderdaad vastgesteld werd. Vrijkomend aluminium is bij bepaalde concentraties giftig voor de plant. Door verzuring spoelen ook voedingsstoffen die de plant nodig heeft, in toenemende mate uit.

Een ander gevaar schuilt in de grote gehalten aan nitraat dat uit het ammonium in de bodem gevormd wordt. In het natuurreservaat Hackfort bleken de nitraatconcentraties, in het bodemvocht tot op 90 cm diepte tweemaal zo hoog te zijn als de norm voor het nitraatgehalte in drinkwater. Op zichzelf is dit niet ernstig, want het bodemvocht is gebonden aan de grond, maar de kans dat dit nitraat in het grondwater terechtkomt, is verre van denkbeeldig. Als dit gebeurt, wordt de kwaliteit van drinkwatervoorraden in de grond aangetast. In ondiepe waterpartijen onder bos op de Veluwe en in Montferland is al in eerdere studies geconstateerd dat het nitraatgehalte fors is gestegen gedurende de laatste vijf jaren.

1983

Limburgsch Dagblad 1983-02-22

Minister Winsemius² wil 'zure regen' aanpakken

DEN HAAG - Minister Winsemius (Milieubeheer) vindt dat Nederland het voortouw dient te nemen bij het bestrijden van de zogenaamde zure regen en de daardoor veroorzaakte verzuring van de bodem. Nederland zou de kern van het Europees onderzoek op dit gebied moeten worden. De bewindsman zei dit gisteren tijdens een commissievergadering in de Tweede Kamer over luchtverontreiniging.

Zure regen, die veroorzaakt wordt door luchtvervuiling, wordt verantwoordelijk gesteld voor het sterven van meren in Scandinavië en het aantasten van bossen in Zwitserland en West-Duitsland. Volgens de minister blijkt uit inmiddels verzamelde gegevens dat de verzuring in Nederland voor z'n twintig procent veroorzaakt wordt door stikstof, 45 procent door zwaveldioxide en 35 procent is een gevolg van ammoniak.

Uit deze gegevens trok minister Winsemius de conclusie dat vooral het wegverkeer (stikstof), de energieopwekking (zwaveldioxide) en de intensieve veehouderij de vervuiling veroorzaken. Een motie van de PvdA'er De Boois, waarin zij aandrong op een breed onderzoek en opstellen van een bestrijdingsprogramma, beschouwt de minister als een ondersteuning van zijn beleid.

Zwaveldioxide

Tegen de wensen van de linkse oppositie liet Winsemius weten dat hij niets voelt voor een verdere verlaging van de maximale uitstoot van zwaveldioxide (SO₂). Het plafond is nu bepaald op 500.000 ton per jaar, maar met name oud-staatssecretaris van milieuhygiëne, mevrouw Lambers-Hacquebard, drong sterk aan op een verdere beperking van de uitstoot.

Volgens Winsemius kan Nederland een dergelijke maatregel niet alleen doorvoeren, omdat luchtvervuiling een internationaal probleem is. Vandaar dat hij - met de woordvoerders van CDA en VVD - voorstander is van het doorvoeren van experimenten op beperkte schaal.

Buggenum

Winsemius voelde ook niets voor een motie van de PSP'er Willems, waarin deze vroeg om de zwaveluitstoot van de (omgebouwde) kolencentrales van Borssele en Buggenum verder te beperken. De nu bereikte rookgasontzwaveling van vijftig procent is volgens de minister het hoogst haalbare. Als we honderd procent ontzwaveling hadden geëist, had de ombouw om economische redenen in het geheel niet plaatsgevonden, zei hij.

² Zie de achterin geplaatste lijst van Kabinetten (met de namen van ministers van Landbouw en Milieu.) – [bekijken](#)

Intensieve landbouw, oorzaak zure regen – GMvL in de verdediging!³

Met 't oog op de boer door Douwe Hollenga,
medewerker van de *Groninger Mij van Landbouw*

Wanneer men de laatste maanden alle artikelen over de zure regen zou hebben verzameld dan zou men ongetwijfeld een aardig plakboek vol hebben. Ook in de landbouw wordt de problematiek van de "zure regen" met meer dan globale interesse gevolgd. Immers boer en tuinder zijn voor hun inkomen in grote mate afhankelijk van bodem, lucht en water. Voor hen is het van uitermate groot belang dat deze dan ook schoon zijn. Het verhaal van de zure regen heeft de laatste tijd voor de boeren echter nog een zuurdere smaak gekregen. Onlangs is namelijk met; een beschuldigende vinger gewezen naar de landbouw als mede-veroorzaker van zure regen.

Zoals bekend, hebben we in Nederland vooral op de Veluwe en in Brabant en Limburg, veel bedrijven met alleen kippen of varkens. Deze bedrijfstak duiden we aan als de intensieve veehouderij. Er zijn ook mensen die deze tak van landbouw aanduiden als "bio-industrie". Mijns inziens onjuist. In de industrie maakt men uit grondstoffen producten. In de intensieve veehouderij worden levende dieren gehouden, opdat deze later als voedsel voor de mensen kunnen dienen.

Deze intensieve veehouderij kwam onlangs in de publiciteit omdat deze bedrijfstak een rol zou spelen bij het probleem van de zure regen. In verband met de ammoniak die vrijkomt bij de productie, de opslag en het uitrijden van de mest zou de intensieve veehouderij regionaal belangrijk bijdragen aan de verzuring van de bodem. We moeten zeggen "zou" spelen, want er is geen enkel bewijs voorhanden dat de intensieve veehouderij inderdaad een rol speelt in de problematiek van de zure regen en zo ja, hoe groot die rol precies is.

Maar het bewijs dat de intensieve veehouderij géén rol of geen rol van betekenis speelt is nog niet geleverd. Het verzurende effect van ammoniak wordt echter sterk betwijfelde.

Zeker niet de eerste de beste deskundige, namelijk prof dr. ir. A. van Diest van de *Vakgroep Bodemkunde en Bemestingsleer* van de Landbouwhogeschool in Wageningen schreef onlangs in het weekblad *Boerderij*: "Voorlopig echter lijkt het voorbarig om een beschuldigende vinger op te steken naar de intensieve veehouderij om haar bijdrage aan het zure effect van regen" en: "Het lijkt mij nog minder waarschijnlijk dat de intensieve veehouderij verantwoordelijk is voor een belangrijk deel van de verzuring van de Nederlandse bosgronden." Ook ingenieur J. van den Burg, wetenschappelijk medewerker van het *Rijksinstituut voor onderzoek in bos- en landschapsbouw "De Dorschkamp"* stelt dat het absoluut onmogelijk is dat de schade in de bossen veroorzaakt zou zijn door zure regen, laat staan de bijdrage van de intensieve veehouderij aan het effect van de zure regen.

Een mooi voorbeeld is wat er vorig jaar gebeurde met de Corsicaanse den in Noord-Limburg. Bij Staatsbosbeheer ontstond grote paniek omdat, die bomen vorig jaar en in de winter hun naalden lieten vallen. Er werd prompt met de beschuldigende vinger gewezen naar de intensieve veehouderij-bedrijven in de Peel.

Die bedrijven zouden zoveel ammoniak produceren dat de grond volledig verzuurd zou zijn zodat er geen bomen meer konden groeien. Uit een onderzoek van *De Dorschkamp* bleek echter dat de den- en geïnfecteerd waren door een schimmel, die de oorzaak was van de ziekte van de bomen. Geen sprake dus van zure regen.

3 'Ontkenningsfase!' – zie 'Analyse van 30 jaar verzuringsproblematiek' <http://www.pbl.nl/...../500093007.pdf>

Stok

Ik denk dat het ten aanzien van de ammoniakuitstoot van de intensieve veehouderij voor sommigen ook een kwestie is van de hond en de stok. Als men een hond (intensieve veehouderij) wil slaan, kan men licht een stok (ammoniakuitstoot en dus veroorzaker van zure regen) vinden. Maar er is een veelheid van factoren die de schade aan de bossen veroorzaakt, zoals zwaveldioxide, stikstof-oxiden, ozon, koolwaterstoffen, ammoniak, droogte, vorst en ziekten. Dat de overheid ook de hiervoor genoemde stok meent te moeten oppakken wekt bij de landbouw wel enige irritatie op.

In een notitie over het overheidsbeleid inzake de luchtverontreiniging staat doodleuk: “Voor Nederland zal, gezien het meer lokale karakter van ammoniakemissies en depositie, in de nabije toekomst het accent van de maatregelen ter bestrijding van de verzuring vermoedelijk het best gelegd kunnen worden op de ammoniakbestrijding.” Op deze manier zou de overheid wel een erg gemakkelijke weg bewandelen.

Het is voor haar makkelijker om deze kleine groep aan te pakken dan de 4 miljoen autorijders. Maar dat kan een overheid niet doen zolang niet is vastgesteld of de ammoniak wel de werkelijke boosdoener is.

Als duidelijk kan worden vastgesteld dat een vermindering van ammoniakemissie leidt tot vermindering van de verzuring van de bodem dan zal het voor de landbouw ook acceptabel zijn dat daar iets aan wordt gedaan. Dat is immers ook voor die landbouw zelf van het allergrootste belang. Van de overheid mag dan echter ook verwacht worden dat er ook maatregelen getroffen worden tegen de grootste boosdoeners op dit terrein, namelijk de auto's en de industrie in binnen- en buitenland.

1984

Limburgsch dagblad 1984-02-08

Raad Milieuhygiëne: landbouw toenemende bedreiging milieu

RIJSWIJK - De moderne intensieve landbouw heeft al jaren een diepgaande invloed op de natuur en het landschap, maar het wordt de laatste tijd steeds meer duidelijk dat ook het water, de bodem en de lucht in toenemende mate dreigen te worden aangetast. Het grondwater wordt verontreinigd door **nitraat**, dat afkomstig is uit mest. De bodem wordt in toenemende mate belast met **fosfaat** en **koper. Ammoniak**, afkomstig uit de intensieve veehouderij, levert een bijdrage aan de vorming van zure regen.

Deze ontwikkeling is voor het presidium van de *Centrale Raad voor de Milieuhygiëne*, die de minister voor Milieubeheer op zijn verzoek over allerlei milieuaangelegenheden adviseert, reden dit jaar speciaal aandacht aan dit onderwerp te schenken.

De bestuurders hebben daarom milieuverontreiniging door de landbouw geplaatst op een voorrangslijst van onderwerpen, waarover de Raad uit eigen beweging advies wil uitbrengen. Een ander onderwerp betreft de handhaving van het milieurecht. Nu de milieuwetgeving haar voltooiing nadert, wordt de vraag naar de handhaving van het daarmee geschapen recht steeds belangrijker, meent het presidium. Voorts is het vervoer een toenemende bron van zorg. Het beïnvloedt volgens de Raad niet alleen de menselijke omgeving, maar het gehele milieu. Het legt een beslag op de ruimte en produceert geluid, luchtverontreinigende stoffen en afval.

Limburgsch Dagblad 1984-02-23

Vijf miljoen ton mest geproduceerd

Mestafzet kan varkenshouder 20 mille kosten

door jan van lieshout

HELDEN - Dr. ir. Harrie Curfs, de directeur veehouderij en zuivel van het ministerie van Landbouw en Visserij wond er geen doekjes om. De Wet op de Bodembescherming en de Meststoffenwet, die naar zijn verwachting dit jaar nog in de Tweede Kamer zullen worden behandeld en volgend jaar in werking zullen treden, zullen de veehouders geld kosten. „Voor een bedrijf met 1.000 mestvarkens, dat alle mest buiten Limburg moet afzetten, kunnen de kosten wellicht al snel in de buurt van f 20.000,- per jaar komen”, hield hij de Limburgse varkenshouders dinsdag in Helden-Panningen voor. „Dat is geen kattepies”, hoorde je de boeren hardop denken.

Hoezeer de problematiek van de mestoverschotten Limburg aangaat, bleek uit de cijfers, waarmee Harrie Curfs zijn rede had doorspekt. Van elke acht varkens wordt er één in Limburg geproduceerd. Het aantal varkensbedrijven bedraagt om en nabij drieduizend. In totaal wordt in Limburg circa vijf miljoen ton mest geproduceerd, waarvan rond twee miljoen ton varkensmest. Het transport van de Limburgse mest naar gebieden met een tekort aan mest, via de mestbank, bedraagt nog geen honderdduizend ton.

Om ongewenste overbesteding tegen te gaan en een doelmatige mest afzet te bevorderen zijn een Wet op de Bodembescherming en een Meststoffenwet in aantocht. „In de Wet op de Bodembescherming zullen normen worden gesteld voor de hoeveelheid mest, die op de verschillende grondsoorten

mag worden aangewend, terwijl de Meststoffenwet regels voor een zo doelmatig mogelijke afzet van mestoverschotten geeft. Hierbij zal evenwel het mestproducerende bedrijf met overschotten zelf verantwoordelijk blijven voor de afzet van de mest; ook in financiële zin”, aldus dr. ir. Harrie Curfs.

Overigens is de problematiek van de mestoverschotten in feite een mineraalprobleem. „**We importeren via het veevoer en de kunstmest meer mineralen dan we via de dierlijke en plantaardige producten exporteren.** Met name in de concentratiegebieden kan dat op wat langere termijn tot min of meer ernstige verontreiniging van de bodem en grondwater aanleiding geven. Zo kan bijvoorbeeld het grondwater ongeschikt worden voor de winning van drinkwater door een te hoog nitraatgehalte. Behalve door nitraat kunnen ook door fosfaat, kali, koper en cadmium problemen optreden”.

ND 1984-04-25

Landbouworganisaties: “Meer onderzoek naar zure regen”

Nederlands dagblad 25-04-1984

Landbouworganisaties: „Meer onderzoek naar zure regen”

DEN HAAG (ANP) - De landbouworganisaties willen meer onderzoek naar zure regen en vooral naar de rol hierbij van uit de landbouw afkomstige **ammoniak**. De bijdrage van **ammoniak** is nog dermate discutabel dat verder onderzoek dringend gewenst is voordat dure landbouwbeperkende maatregelen worden opgelegd aldus de organisaties tijdens bespreking van een nota van het Landbouwschap over zure regen.

De landbouw is zowel slachtoffer als veroorzaker van zure regen. Veroorzaker omdat in de op het land verspreide **mest ammoniak** voorkomt, dat in de grond wordt omgezet tot nitraat. Slachtoffer omdat gewassen op het land worden aangetast. Het Landbouwschap doet hiernaar nog onderzoek. Volgens ir. A.J. Latijnhouwers van de

Katholieke Nederlandse Boeren- en Tuindersbond lijden boeren en tuinders schade omdat zij extra kalk op hun land moeten brengen en opbrengsterving hebben.

De boeren en tuinders willen meehelpen het milieu schoon te maken, omdat zij daar zelf belang bij hebben. Maar zij gaan er daarbij niet vanuit, aldus Latijnhouwers, dat de vervuiler altijd moet betalen. Andere sectoren kunnen kosten voortvloeiende uit milieueisen doorberekenen. De landbouw wil dat ook. Volgens Latijnhouwers ligt er een taak voor de gehele gemeenschap.

Het Landbouwschap heeft zich ook uitgesproken voor het uitgangspunt dat boeren en tuinders door hen geleden milieuschade zoveel mogelijk privaatrechtelijk op de veroorzaker moeten verhalen.

“Boerenwapen” wordt het gat in de markt

UTRECHT - De boeren, die door de verplichte vermindering van de melkproduktie in de problemen komen, hoeven hun heil niet te zoeken in nevenactiviteiten. Als daar zijn: het houden van varkens of kippen en het mesten van kalveren. Het Economisch technologisch instituut Friesland heeft daar onlangs nog tegen gewaarschuwd en in Friesland geldt al jaren dat „bargen stjonke” en „hinnen klauwe efterut”. Toch liepen er op de *Vakbeurs voor de Intensieve Veehouderij* deze week in de Utrechtse Jaarbeurshallen wel Friese boeren rond die zich gingen oriënteren op deze markt. Dat is geen wonder als je voor één boerderij wel twee opvolgers hebt. Die ene kan de plaats overnemen - om het even eenvoudig te zeggen - maar wat moet die andere? Ze hadden er op gehoopt samen het werk van heit voort te zetten „en dan wat meer en grutter”, maar daar heeft de superheffing een stokje voorgestoken. Dus moet er wat anders gaan gebeuren, want de ww is het alternatief. Ondanks alle waarschuwingen en ongetwijfeld goed bedoelde raadgevingen toch maar naar het Utrechtse.

Zo'n uitbreiding van de veehouderij met een varkens- of kippenhok, dan wel met een stal mestkalveren, kan al niet eens meer lang en zorgvuldig overwogen worden. Een standhouder: „It liket derop dat Braks de boeren no wat te plak hat. En no tinkt-er: de oaren noch” en daarmee doelde hij op intensieve veehouderij. De minister van Landbouw kondigde namelijk bij de opening aan dat er maatregelen moeten komen die de verdere uitbouw van de varkenshouderij tegen moeten gaan. De mest vormt een probleem. “Noch even en do meist nergens mear in hok foar bargen of hinnen delsette. In dripke stront is aanst krekt as tolueen”.

De openingswoorden van de minister drukten de stemming op de zeer druk bezochte beurs. Ze wekten bovendien bij de Friese aspirant-fokkers van varkens en kippen wrevel op. Er komt iets op gang van een noord-zuid-verhouding van het ongunstige soort. Het mestprobleem is vooral een probleem van de zuidelijke provincies waar de intensieve veehouderij grote vormen heeft aangenomen. De zuidelijke bezoekers werden dan ook met bussen naar Utrecht gebracht terwijl de bezoekers uit het Noorden wel in enkele auto's en een paar treincoupés waren te houden. „Yn Fryslân is noch genóch romte foar de dong fan dizze bedriuwen, dus wy kinne hjir noch wol ut de fuotten”, aldus de nog steeds gretige veehouder. „Aanst meie wy opdraaie foar it mar trochmelken fan de boeren tít it suden en ek foar harren dongswierrigheden”.

Wapen af

„Stront is 't buerewapen” was altijd de slogan in Friesland. Maar dat wapen is de boeren in de loop der jaren aardig uit handen genomen. Het begon met de komst van de semi-permanenten, de mensen die vrijdags fase 3 in de Randstad ontlieden en hier een 'Luftkururt' wensten aan te treffen. Boeren houden zich niet aan vijfdaagse werkweken en dus ging er op een gunstige zaterdagmorgen wel eens een giertank leeg over de belendende percelen weiland. Een enkeling kon dat nog waarderen als een soort „wietrook fan at lán”, maar het gros der semi-permanenten vond het stinken. Een flauwe vorm van protest ontloek. De trein stond echter we op de rails en moest gereden worden en dat

Winsemius gaat het mestprobleem te lijf

HILVERSUM - Minister Pieter Winsemius (Milieu) wil snel met de boeren om de tafel gaan zitten om het mestprobleem te lijf te gaan. De varkensfokkerij in met name Gelderland, Noord-Brabant en Limburg groeit nog steeds waardoor steeds meer stront over het land wordt verspreid. „De zaak loopt gierend uit de hand”, aldus de bewindsman zaterdag voor de VARA-radio.

Volgens hem heeft de bemesting voor 35 procent schuld aan de zure regen. Daarnaast zorgt de mest voor grote problemen doordat het in het grondwater terecht komt, ons uiteindelijke drinkwater. Verder spoelt het naar het oppervlaktewater waardoor de sloten een groen tintje krijgen. „Als je er in gaat zwemmen kom je eruit als de Hulk, alleen je stinkt”, zo illustreerde Winsemius.

gebeurde, zonder pardon.

Het wapen bleek amper toereikend om als verdedigingsmiddel nog gebruikt te kunnen worden. Studeerders ontdekten namelijk dat de zure regen voor een deel best door mest veroorzaakt kan worden, althans door de uit die mest vrijkomende ammoniak. Dat deel nu dient te worden aangepakt, vindt minister Braks, want hij heeft ook een portie „milieu” in zijn portefeuille al heet dat dan land-schapsbeheer. Daar ga je dan als boer, die wil voorkomen dat zijn thuiskomende zoon de ww in moet. Daar ga je dan als fabrikant en handelaar in stallen en inrichtingen.

Droevenis alom dus op de beurs waar de handel het van deze sector moet hebben? In zekere zin wel. De handel heeft een eigen jargon opgebouwd. Als het slecht gaat, zeg je tegen de buitenstaander dat je „niet ontevreden” bent en tegen de overheid dat je in de steek wordt gelaten. Als het goed gaat ben je „dik tevreden” en hou je overheid voor dat je niet gediend bent bij voorgestelde maatregelen. De handel was „niet helemaal ontevreden”.

Een ondernemer dient zich aan te passen en het gat in de markt te vinden. Als er problemen zijn dan zijn de oplossingen dat gat. Vandaar dat Henk Zijlstra van Bergum trots zijn mestvijver liet zien “lagune” genaamd. Een open zaak, die bewald achter het huis aangelegd kan worden en waar de drijfmest zo in kan stromen. Erg handig voor terpboerderijen, want daar kan het transport automatisch plaatsvinden van hoog naar laag. De bloemen bloeien op de rand en dus is het bewijs geleverd dat de zuurstof de ammoniak aanpakt. De stank verdwijnt allengs... „Dit is mazzel, want soks kinst fan-tefoaren net witte. Wijsheid is it net, mar moai it is wol”. Een boek vol adressen leverde het bewijs dat hij meer dan „niet ontevreden” was.

Anderen - De Boer uit Leeuwarder. - komen met een mestsilo op de markt want jarrekolken wurde te djoer”. Even werd daar ook doorgefilosofeerd over de destijds zo spectaculair gebrachte biogasinstallaties. Ze zijn nu nog te duur voor de doorsnee-boer, maar als er ooit een mestheffing komt - en raamwetten kennen ruimte - dan zouden die biogasinstallaties financieel weleens aantrekkelijker kunnen worden. En het restprodukt stinkt niet. De metalen zijn er dan wel niet uit, maar met wat chemie is ook dat probleem de wereld uit.

„Te druk,,

Niet alle problemen zorgen voor gaten in de markt. Als het aantal nieuw te bouwen ligboxen daalt van duizend (vorig jaar) naar tweehonderd (dit jaar) dan is er weinig gaterigheid. Dus moet je hopen dat er door het wegdoen van koeien minder kalveren zullen komen en dat de behoefte aan vlees van mestkalveren blijft. De import van kalveren uit België, Noord-Frankrijk en het Oostblok kan dan alsnog leiden tot het bouwen van onderkomens. Jan Waninge uit Terwispeel ziet ook nog wel wat in de bouw van varkensstallen. De prijzen voor die dieren zijn goed en op de top van steeds weerkerende cyclus wordt er gebouwd. “Eigenlijk hebben wij het nu te druk”.

[....]

Limbursch Dagblad 1984-11-01

Winsemius willigt wens CDA en PvdA niet in Nog geen milieuopsporingsdienst

DEN HAAG - Minister Winsemius (Milieubeheer) is vooralsnog niet bereid een milieu-inspectie en opsporingsdienst (MIOD) op te richten. Hij weigert daarmee tegemoet te komen aan de wens van het CDA en de PvdA, een meerderheid in de Tweede Kamer.

Winsemius meent dat een MIOD, die naar voorbeeld van de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD) op eigen gezag milieudelicten opspoor, het gevaar van ondoelmatigheid en langs elkaar heen werken in zich bergt. Hij vindt dat voor de controle op de naleving van de milieuregels en de opsporing van milieucriminaliteit allereerst een taak is weggelegd voor de gemeentelijke milieuableidende en de plaatselijke politiemans.

Dit (eerstelijns) toezicht werkt preventief en voorkomt dat zaken uit de hand lopen, zei de milieuminister gisteren tijdens de behandeling van zijn begroting voor 1985 in de Tweede Kamer. Voor hulp kunnen de lokale ambtenaren een beroep doen op de regionale milieudiensten en op de milieuinspecteurs. Voor zeer ingewikkelde acties of voor situaties die verder reiken dan een regio, wil Winsemius een milieubijstandsteam vormen. Deze groep technici en juridische specialisten springt in touw als wetsovertreders landelijk opereren of als het gaat om grote stromen chemisch afval.

Voor de controle van het milieu blijft de klassieke milieu-inspectie gewoon bestaan. In de loop van volgend jaar wordt de dienst zelfs uitgebreid met 19 man, waardoor op de afdeling in totaal 35 opsporingsambtenaren gaan werken.

Winsemius kondigde voor het voorjaar van 1985 een notitie aan die hij samen met minister Braks zal maken over de 36 miljoen ton aan mestoverschotten. Deze mest veroorzaakt niet alleen stank, maar ook een ophoping van zware metalen en fosfaat in de bodem en de ammoniak draagt bij tot de verzuring.

Nederlands Dagblad 1984-11-03

Begrip en ontzetting in landbouwkringen

Opzetten nieuwe varkens- en pluimveebedrijven verboden

DEN HAAG (ANP) – Minister Braks van landbouw en visserij heeft gisteren met onmiddellijke ingang een verbod op de vestiging van varkens- en pluimveehouderijen afgekondigd. Bovendien geldt in bepaalde delen van ons land een verbod op uitbreiding van dergelijke bedrijven, zo heeft de bewindsman gisteren in Den Haag bekendgemaakt. Met collega Winsemius van VROM heeft minister Braks tot deze maatregel besloten om het mestoverschot tot de huidige omvang te beperken. Het Landbouwschap zei in een reactie „volslagen verrast” te zijn. Wel kan het schap de „zeer ingrijpende maatregel” billijken, omdat de milieu-aspecten van doorslaggevend belang zijn. Het schap noemt de maatregel echter te ingrijpend voor die gebieden waar het milieuprobleem niet speelt en ook niet zou ontstaan door nieuwe vestigingen.

Het uitbreidingsverbod geldt in Zuidoost-Overijssel, Gelderland, het oostelijk deel van Utrecht, Oost- en Midden- Brabant en Noord-Limburg. In afwachting van de ontwerp-meststoffenwet en de bodembeschermingswet is het verbod via een **interimwet** geregeld. De looptijd hiervan bedraagt twee jaar, herziening is na een jaar mogelijk. Volgens de minister heeft de mestproblematiek onaanvaardbare vormen aangenomen. Het gaat niet alleen om een opeenhoping van mineralen en zware metalen, ook dreigt de bodemvruchtbaarheid te worden aangetast en raakt het drinkwater vervuild.

In het kader van een efficiënte bedrijfsvoering mogen varkens- en veehouders hun aantal dieren nog wel uitbreiden, echter hoogstens met tien procent. Telmaand daarvoor is mei. Per jaar produceert ons land 86 miljoen ton dierlijke mest, waarvan 18 miljoen ton buiten het producerende bedrijf moet worden afgezet. Het *Landbouw-Economisch Instituut* schat het feitelijke overschot tussen de

vijf en twaalf miljoen ton. Afzet in het buitenland wordt bemoeilijkt door importbeperkingen van België en West-Duitsland of door te hoge transportkosten.

Bij de *Gelderse Maatschappij van Landbouw* is het verbod als een bom ingeslagen. „Dit betekent ongetwijfeld de doodsteek voor een groot aantal bedrijven”, aldus secretaris G. Pol. Volgens hem worden, met name door het verbod op uitbreiding van varkens- en pluimveehouderijen, de ontplooiingsmogelijkheden van talloze jonge boeren afgesneden. „Dat is volstrekt onacceptabel”, zo zei hij. Ook boeren die door de superheffing in financiële problemen raken en die een aanslag op hun inkomen trachten te compenseren door uitbreiding van hun bedrijven met varkens en pluimvee, raken, volgens Pol door het verbod verder in de moeilijkheden. “Op deze manier is het platteland stervende”.

De GLM-secretaris kondigde aan dat zijn organisatie zich fel tegen het verbod zal verzetten. „We zijn ons terdege bewust van de problemen rond mestoverschotten en werken hard mee aan oplossingen. Met de oplossing die de ministers Braks en Winsemius nu voor ogen hebben, zijn we echter op de volstrekt verkeerde weg”, aldus Pol. In Gelderland zijn ruim 7000 varkens- en zeshonderd pluimveehouderijen gevestigd. In totaal zijn daarmee bijna 11.500 arbeidsplaatsen gemoeid.

Uit Noord-Brabant kwam een gematigder reactie. Binnen het hoofdbestuur van de NCB (Christelijke Boerenbond) was al eerder begrip getoond voor de noodzaak om maatregelen te treffen, al had men liever gezien dat nieuwe vestigingen en uitbreidingen bemoeilijkt worden, bij voorbeeld door de mestkosten hoger te belasten. „Daardoor blijven nieuwe ontwikkelingen mogelijk, al kosten ze meer geld”. Bij de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond zijn 25.000 leden aangesloten. Ongeveer 21.000 beschikken daadwerkelijk over een bedrijf. Het merendeel daarvan is actief in de varkens of pluimveeteelt.

Leeuwarder Courant 1984-11-03

Braks overvalt landbouw met zijn vestigingsverbod.

„Interimwet uitbreiding van varkens- en pluimveehouderijen”

DEN HAAG - Minister Braks van landbouw en visserij heeft de georganiseerde landbouw overvallen met de afkondiging van een onmiddellijk vestigingsverbod voor varkensmesterijen en pluimveehouderijen. Ook uitbreiding van dergelijke bedrijven zal in delen van Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg, waar de intensieve veehouderij is geconcentreerd, niet meer mogelijk zijn. Dit alles om het hoofd te bieden aan de groeiende milieuproblemen als gevolg van de overschotten aan mest.

Uit de eerste reacties van de landbouworganisaties bleek dat Braks en zijn collega Winsemius van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer de diepste geheimhouding hebben betracht bij de voorbereiding van hun „Interimwet uitbreiding van varkens- en pluimveehouderijen”. De landbouworganisaties met het Landbouwschap voorop waren dan ook „volslagen verrast”. In hun eerste reacties toonden de organisaties voor een deel begrip voor de maatregel. Vooral in de zogenoemde concentratiegebieden, zo onderschrijven zij de redenering van Braks, is de milieuproblematiek dermate groot, dat een dergelijk hard ingrijpen is te billijken.

Maar in die delen van Nederland waar de mest nog geen probleem oplevert en waar boeren in verband met de superheffing op melk omschakelen van rundveehouderij op varkens- of pluimveebe-

drijf had de minister de nieuwe vestiging van die bedrijven niet mogen verbieden, zo menen de organisaties.

De *Friese Maatschappij van Landbouw* zei in een reactie dat de mestproblemen van de intensieve veehouderij regionaal moeten worden opgelost en niet landelijk. In de reactie zegt men dat er in Friesland geen mestoverschot bestaat en dat varkenshouderijen en pluimveebedrijven zonder problemen hun mest kwijt kunnen. Niettemin mogen er geen nieuwe bedrijven bij komen. Bestaande bedrijven mogen in deze provincie wel uitbreiden.

De beteugeling van de mestoverschotten zal uiteindelijk definitief worden geregeld in de Wet Bodembescherming en de Meststoffenwet. In hun begrotingen kondigden Braks en Winsemius al aan dat ze dit begrotingsjaar met een Meststoffenwet zullen komen om paal en perk te stellen aan de mestoverschotten. Vorige week nog, tijdens de opening van de vakbeurs intensieve veehouderij in Utrecht, zei Braks dat hij uitbreiding van de varkenshouderij in de komende jaren onaanvaardbaar achtte.

In hun oorspronkelijke Interimwet gingen Braks en Winsemius alleen uit van een beperking van de varkenshouderij. Door toedoen van de Raad van State, die over het wetsontwerp advies heeft uitgebracht, is daar de pluimveehouderij aan toegevoegd. Voorzitter Boonen van de afdeling pluimveehouderij van het Landbouwschap benadrukte gisteren nog eens dat de mestproblematiek in eerste instantie wordt veroorzaakt door de varkenshouderij. „We moeten er voor waken dat de pluimveehouderij niet de rekening gaat betalen”, aldus Boonen.

De meeste organisaties waren verontwaardigd over de door de minister bewandelde weg van geheimhouding. Voorzitter Schouten van het Landbouwschap: „We zijn gewend om met de minister over al hetgeen wat er ten behoeve van de landbouw moet worden gedaan overleg te hebben. Dat is deze keer niet gebeurd”. Alleen ir Luteijn, voorzitter van het Koninklijk Nederlands Landbouwcomité, verklaarde daar wel begrip voor te hebben, omdat boeren anders nog gauw vergunningen voor nieuwbouw of uitbreiding zouden hebben aangevraagd.

Braks komt onverwacht met *Interim-wet uitbreiding van varkens- en pluimveehouderijen*

De Telegraaf 06-11-1984

LAND- EN TUINBOUW

door EEF BOS

Zo, dat was Braks. Op een moment, zoals vrijdag, dat een land meer denkt aan het weekend dan aan werken, slaat de Brabantse bewindsmann toe met een sensationeel groeiverbod voor de intensieve veehouderij. Vervolgens laat ie zijn felste critici twee vrije dagen lang in gezinsverband uitborrelen, hopen dat de ergste pijn daarmee verdwijnt. Taktisch sterk, maar dat neemt niet weg dat de ingreep zelf enige dictatoriale trekjes vertoonde.

Zelf vond Braks in het weekeinde nog een verdwaalde radio-microfoon om zijn volslagen onverwachte beveling van de *interim-wet* *Beperking Varkens- en Pluimveehouderijbedrijven* toe te lichten. De vaderlandse landbouweleiders moeten tijdens dat optreden het moment van zelf-explosie dicht hebben benaderd.

Wat bleek? Wel, dat Braks buitengewoon ingenomen was met het *terrasseffect* van zijn maatregel. Sterker: hij was ronduit trots dat de zaak niet was uitgelekt „ondanks de moeizame operatie na overleg met de Raad van State, met verscheidene departementen en zelfs met het bedrijfsleven.”

Gelukkig was er bij de landbouwminister ook iets van afkeer te bespeuren over zijn solistische paniek-ingreep. Hij gaf toe dat zoiets in een democratie eigenlijk niet zou moeten kunnen...

Er zit meer scheef. Braks zegt achter de schermen „zelfs met het bedrijfsleven” te hebben overlegd. Maar waarom dan toch die excuses voor zijn on-democratisch ge-

MINISTER BRAKS:
...Noodrem-politiek...

drag? En waarom loeide het agrarische bedrijfsleven aangevoerd door Joris Schouten, dan vrijdagavond al over een volslagen overrompeling?

Braks lijkt in de presentatie dus óók te hebben geblunderd. Het met onmiddellijke ingang uitrangeren van op uitbreiding zinnende of aankomende bio-boeren, zou slechts te verdedigen zijn geweest wanneer pas daags tevoren was aangetoond dat de uit de pan rijzende mest-overschotten zeer bedreigend zijn voor werk- en leefmilieu van boer en burger.

Braks had nú de noodrem met rust kunnen laten wanneer hij al in een eerder stadium geleidelijk de handrem had aangehaald. Nu is het alsof hij zich begin vorige week aan de borreltafel een ongeluk is geschrokken van zure regen- en bodemonvruchtbaarheidspraatjes van zijn milieu-beschermende collega Winsemius. Maar Braks moet — mogen we hopen — allang van de mestproblemen hebben geweten.

Een evenwichtiger ingreep had ook nieuwe paniekgolven

in agrarische kringen kunnen voorkomen. Boeren-organisaties uit regio's met minder bio-industrie roepen om het hardst dat er in hun gebied wel degelijk nog uitbreiding mogelijk is, ja zelfs gewenst is vanwege de tekorten aan organische mest in omliggende akkerbouwgebieden.

Waar wel veel bio-industrie is, staat de leuze „Stilstand is achteruitgang” al op de spandoeken. En de 5.000 pluimveehouders beweren luidkeels part noch deel te hebben aan de mest-overschotten en voelen zich nu het kind van de rekening die in hun ogen geheel door de 37.000 varkensmesters moet worden betaald.

In ieder geval heeft Braks voorlopig wel genoeg bijgedragen aan de opwinding in de agrarische sector die dit jaar ook al naar een na-orlogs record lonkt. Denk eens aan al die ellende met monden klauwzeer, exportverboden, opduikende knolcypereus, oprukkende aardappelmoehheid, instortende graanprijzen, in de modder vastzittende bieten, aardappelen en boeren, aardgastarief- en varkenspest-explosies.

En Braks? Van de 150.000 agrariërs heeft hij er nu 100.000 in de tang. 60.000 melkveehouders moeten op straffe van de superheffing achteruit, 40.000 bio-boeren mogen nauwelijks meer vooruit. Kortom, Braks moet zo langzamerhand oppassen bij op zichzelf goed verdedigbare ingrepen niet nog eens te struikelen over de presentatie. Het leven van een landbouwminister met een fanclub die nog louter uit tevreden milieu-beschermers bestaat, kan nooit écht plezierig zijn.

***Stichting Natuur en Milieu*⁴ – 'Mestberg te hoog – veestapel halveren'**

UTRECHT: Willen we de milieuproblemen als gevolg van de mestoverschotten de baas worden, dan moet de veestapel drastisch worden uitgedund. Het aantal koeien zou met rond 20 procent moeten worden verminderd. De intensieve varkens- en pluimveehouderij zal gehalveerd dienen te worden. Met deze drastische maatregelen kwam gisteren ir. D. Logemann van de Stichting Natuur en Milieu op de proppen tijdens een persconferentie.⁵

De plannen van de ministers **Braks** (Landbouw) en **Winsemius** (Milieu) om verdere uitbreiding van de varkens en pluimveehouderij tegen te gaan noemde hij „een moedige eerste stap”, maar de bewindslieden gaan volgens hem lang niet ver genoeg. Bovendien, aldus Logemann, laten de ministers de melkveehouderij buiten beschouwing, terwijl ook de koeien een fors gedeelte van de enorme mestberg kan worden aangewreven. Natuur en Milieu becijfert het totale mestoverschot in ons land op zeker 32,3 miljoen ton per jaar. De mestberg, die schadelijke stoffen bevat als fosfaat, nitraat en ammoniak wordt voor een deel weer gedumpt in het milieu met alle schadelijke gevolgen van dien.

Aan natuur en landschap is al teveel schade toegebracht, aldus de milieu-organisatie, terwijl problemen met de drinkwaterwinning en het grond-en oppervlaktewater slecht met kunst- en vliegwerk te voorkomen zijn. Als dat zo doorgaat raakt de landbouw zelf in de problemen en komt de vruchtbaarheid van de bodem in gevaar.

---

4 *Stichting Natuur en Milieu* is 15 juni 1972 opgericht. Het was een samenwerkingsverband van vier organisaties: vereniging tegen Water-, Bodem- en Luchtverontreiniging, Vereniging Natuurmonumenten, de contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming en Stichting Centrum Milieuzorg. Tegelijkertijd startte de *Provinciale Milieufederaties*. In 1977 werden de oorspronkelijke organisaties opgeheven en volledig geïntegreerd in Natuur & Milieu.
Bron: [40 Jr Natuur & Milieu](#)

5 Interessant! In 1984 was de totale mestproductie in ons land 99700 mln. kg. Runderen 80400 en varkens 15926 mln. kg.) ([zie tabel](#)) In 2012 waren deze hoeveelheden resp. 72207, 55400 en 11600 Mln. kg. Nemen we 80 % runderen- en 50% Varkensmest uit 1984 samen, dat is dat 72000 Mln kg. Precies wat N, en M, toen graag wilde. Toeval of een goed inzicht? Jammer dat het 30 jaar heeft geduurd om tot dit resultaat te komen, met veel extra emissie! En nog triester dat deze streefwaarde in 2013 (2014 / 2015 enz. al weer ruimschoots werd overschreden.....(ZHN.)

Landbouwschap verdeeld over ingreep Braks

De Telegraaf 08-11-1984

Landbouwschap verdeeld over ingreep Braks

DEN HAAG, donderdag¹

Als gevolg van de grote verdeeldheid in eigen kring, is het Landbouwschap er gisteren niet in geslaagd een standpunt te bepalen over het vrijdag door minister Braks volkomen onverwacht afgekondigde groeiverbod voor de intensieve veehouderij.

Terwijl de algemene boerenorganisatie KNLC vond dat het parlement de minister zou moeten terugfluiten, meende de Industriebond FNV dat de ingreep van Braks gerechtvaardigd was vanwege de schade die de mest aan natuur en milieu toebrengt.

Uiteindelijk werd besloten een afgeronde conclusie aan het dagelijks bestuur van het Landbouwschap over te laten. Wel bleek dat de drie **landbouworganisaties** (KNLC, KNBTB en NCBTB) vinden dat het groei-verbod voor de bio-industrie veel te ingrijpend is. Minister Braks werd verweten met zijn onverwachte maatregel het lopende overleg over de aanpak van de mestproblematiek te hebben doorkruist.

Inmiddels heeft het ministerie van Landbouw toegegeven dat er, voorafgaande aan Braks' maatregel, inderdaad geen feitelijk overleg is geweest met het bedrijfsleven.

De Waarheid 1984-11-15

De mesthoop wordt al hoger en hoger

Door WILLEM SCHOONEN

Onlangs kwamen de ministers Braks (landbouw) en Winsemius (milieu) met een interimwet die nieuwe vestigingen en uitbreidingen in de varkens- en pluimveehouderij verbiedt. „Een moedige eerste stap”, vindt Dolf Logemann van de *Stichting Natuur en Milieu*. Ook de *Brabantse Milieufederatie* is blij dat haar roep om een ingrijpen in de groeiende mestoverschotten eindelijk gehoord wordt. „Deze maatregel was hard nodig. Het gigantische mestoverschot moet worden opgeruimd.” Alleen de landbouworganisaties en de VVD lijken tegen de maatregel van Braks en Winsemius te sputteren.

In de Nederlandse landbouw wordt jaarlijks 86 miljoen ton dierlijke mest geproduceerd. Ongeveer 18 miljoen ton daarvan moet buiten de bedrijven waar de mest wordt geproduceerd worden afgezet. De mestoverschotten in de Nederlandse landbouw vormen een snel groeiend probleem. Door de overbesteding die erop volgt komt er een teveel aan nitraat en fosfaat in de bodem, wat kan doorslaan naar het grondwater en zo de kwaliteit van ons drinkwater in gevaar brengen. Bovendien be-

vat de mest die in de intensieve veehouderijen wordt geproduceerd (zware) metalen als koper en cadmium. De zware metalen komen via het veevoer in de mest terecht. Varkens krijgen in hun voer koper toegediend, om de kwaliteit van het vlees te verhogen. Het overgrote deel van het toegediende koper komt echter in demest terecht en vormt nu een bedreiging voor de Nederlandse bodem.

Onverwacht

Om te voorkomen dat het probleem van de mestoverschotten nog groter wordt dan het nu al is, besloten de ministers Braks en Winsemius een verbod in te stellen op uitbreiding van varkens- en pluimveehouderijen in het zuidoosten van Nederland (Gelderland, Noord-Brabant en gedeelten van Overijssel en Limburg). Bovendien werd besloten tot een verbod op nieuwe vestigingen in deze sectoren voor heel het land. De onverwachte maatregel van Braks en Winsemius heeft brede instemming gekregen. Bij de behandeling van de landbouwbegroting in de Tweede Kamer woensdag bleek alleen de VVD wat tegen de maatregel te sputteren. Niet onverwacht, omdat de VVD altijd sputtert wanneer er wordt ingegrepen in de bedrijfsvrijheid van de „vrije” ondernemer in de landbouw.

De landbouworganisaties beklagen zich over het feit dat Braks en Winsemius onverwacht met hun maatregel kwamen en dat er geen overleg is geweest. Een zwak argument, vindt Wim Haalboom van de *Brabantse Milieufederatie*. „Ik kan me voorstellen dat de landbouworganisaties zeggen dat er overleg had moeten plaatsvinden. Maar aan de andere kant hadden ze het kunnen zien aankomen. Sinds 1980 krijgt iedere veehouder die uitbreidt een waarschuwingsbrief van de directie Bedrijfsontwikkeling dat de uitbreiding in de toekomst waarschijnlijk onrendabel zal blijken. De boeren zijn al jarenlang gewaarschuwd dat er via de *Wet op de Bodembescherming* en de *Meststoffenwet* in de intensieve veehouderij zou worden ingegrepen.”

Halt

De landbouworganisaties hebben voorts bezwaar tegen het feit dat er een verbod op nieuwe vestigingen ook geldt buiten de gebieden waar de mestoverschotten nu acuut zijn (het zuidoosten van het land). Voorzitter Luteijn van het *Koninklijk Nederlands Landbouw Comité* verklaarde na het afkondigen van de maatregel dat er buiten de probleemgebieden onnodig wordt ingegrepen in de productieontwikkelingen van de landbouw.

Wim Haalboom van de *Brabantse Milieufederatie* vindt daarentegen dat gekeken moet worden naar de mestbalans van heel Nederland: „Als je naar het hele land kijkt is er nu al veel te veel mest. Dus het is niet meer dan logisch dat het vestigingsverbod voor het hele land geldt.”

De milieuorganisaties zijn over het algemeen blij dat er nu eindelijk maatregelen worden genomen tegen het groeiende mestprobleem. Een verbod op uitbreiding gaat echter nog niet ver genoeg, vindt Dolf Logemann van de *Stichting Natuur en Milieu*. „Willen we het probleem van de mestoverschotten de baas worden, dan zal het aantal koeien met twintig procent moeten verminderen en zal de „productie” van varkens en kippen gehalveerd moeten worden”, zegt hij. Het ingrijpen in de mestoverschotten wordt in brede kring ondersteund. Maar met 'n gedegen landbouwbeleid heeft de nu getroffen noodmaatregel weinig van doen.

Het is al jaren duidelijk dat de overproductie eens tot onoverkomelijke problemen zou leiden. Maar met de *Wet Bodembescherming* en de *Meststoffenwet*, die deze problemen het hoofd zouden moeten bieden, is de laatste jaren weinig vaart gemaakt. Dolf Logemann van de *Stichting Natuur en Milieu*: „De boeren worden nu plotseling geconfronteerd met een soort produktiestop, nadat ze jarenlang fors hebben uitgebreid. De klap zou waarschijnlijk minder hard zijn aangekomen als de overheid al tien jaar geleden dit soort maatregelen zou hebben genomen. Dan zouden maatregelen geleidelijker kunnen worden genomen. Niettemin moet aan de produktieuitbreiding nu een halt worden toegeroepen. Langer uitstel is niet langer verantwoord.”

Kamer akkoord met noodwet van Braks tegen teveel mest

DEN HAAG, dinsdag De Tweede Kamer gaat in principe akkoord met de overrompelendenoodwet van minister Braks (Landbouw), die de bouw van nieuwe varkens- en pluimveestallen in zogenaamde gebieden met mestconcentraties verbiedt. Zowel CDA, PvdA en VVD wensen echter nuancering aan te brengen in dit afgekondigde investeringsverbod, dat het milieu moet beschermen tegen de effecten van overtollige mest.

Minister Braks erkende dat de maatregel als een donderslag bij heldere hemel is gekomen, maar stelde: „Er waren spectaculaire investeringen op komst, welke voor 200 miljoen ton extra mest zouden zorgen, terwijl we nog geen antwoord hebben gevonden op de vraag hoe die verwerkt moet worden.” Het CDA-kamerlid drs. René van der Linden drong er met een motie op aan beter georganiseerd aan de oplossingen voor het mestprobleem te werken door actief te zoeken naar verwerkingsmethoden, zoals afzet van mest in het **Midden-Oosten**, alsook naar transportmogelijkheden via een **mestpijp** naar gebieden in Nederland waar er tekort aan mest is.

Nieuwsblad van het Noorden 1984-11-27

Braks: 'Arabië heeft oogje op onze mest'

Van onze redactie binnenland

DEN HAAG - Saoedi-Arabië heeft grote belangstelling voor onze overtollige mest. Volgens minister **Braks van Landbouw** moet het mogelijk zijn deze mest met lege olietankers, die in de Golfstaten ruwe olie gaan halen, op de heenreis mee te geven. Het probleem is nog waar de Saoedi's deze mest moeten laten. Volgens Braks is het de moeite waard de mogelijkheden van export van mest naar Saoedi-Arabië te onderzoeken.

De exportproblemen van de gigantische mestoverschotten speelden ook een rol tijdens de debatten over de zogenaamde Mestwet in het parlement. De Tweede Kamer kan in grote lijn akkoord gaan met de *Interimwet Beperking Varkens- en pluimveehouderijen*, waarmee minister Braks de enorm groeiende meststroom uit deze 'sectoren een halt wil toeroepen.

Tijdens de uitgebreide commissievergadering over het wetsontwerp kreeg minister Braks echter wel op het hart gedrukt haast te maken met de wetgeving op dit terrein door de Meststoffenwet uiterlijk op 1 januari 1986 in werking te laten treden.

'Braks dupeert vooral jonge boeren'

Bio-industrie stikt in eigen afval

Van onze correspondent

ARNHEM —Onderweg blaast de luchtververser opeens een afschuwelijke stank uit het dashboard. Onmiskenaar; afkomstig van mest. En ja hoor: ginds trekker met gierkar over een gerooide maisakker, een waaier van smurrie achterlatend. Maisland is geschikt voor het uitrijden van mest, want die plant is zo sterk dat een beetje meer niet deert. Mest doet wonderen, wordt wel gezegd. Maar daar kan hier geen sprake van zijn. De boer moet de gier gewoon kwijt. Hij zal wel regen verwachten. Die weer wat zuurder zal zijn, want deskundigen beweren dat dé zure regen voor een derde wordt veroorzaakt door de intensieve veehouderij.

“Dit is de derde keer binnen een jaar dat ik word gepakt,” zucht Johan Heuvel (34) uit het Gelderse Laren. Een goede boer hoort te klagen, maar hij heeft er genoeg reden toe. “Eerst de fiscus, toen de superheffing en nu het verbod om meer varkens te gaan houden.”

Een geleden was hij nog beroepschauffeur in het veevervoer. Zijn vader had altijd de boerderij gedaan. Na diens dood wilde Johan niet direct op het bedrijf. Dat kon later altijd nóg, dacht hij. Toen stond er plotseling iemand van de belastingen op de stoep: als niet-boer had Johan de landbouwgrond (7,5 hectare) van zijn vader ten onrechte overgenomen tegen de "agrarische waarde". Dat had de veel hogere "handelswaarde" moeten zijn, wist de commies en of Johan het fiscale verschil – zijnde 60.000 gulden – alsnog eventjes wilde betalen. “We konden alleen onder die aanslag uitkomen als we zouden aantonen dat we die grond gebruikten om aan voldoende inkomen te komen. Ik werd dus min of meer verplicht te gaan boeren. Niet dat ik daar bezwaar tegen had, want eens was dat er toch wel van gekomen. Ik zag mezelf niet tot mijn 65e op een vrachtwagen.”

Fokzeugen

Hij rekende uit dat er met 20 melkkoeien en 75 fokzeugen een redelijk inkomen voor zijn gezin in moest zitten en zegde afgelopen voorjaar zijn baan op. Net toen de eerste koeien zouden komen, kwam de superheffing er door. Omdat het bedrijf na vaders dood een tijdje had stilgelegen, kon Johan geen melkkwantum meer krijgen. “Ik dacht: geen nood, dan gaan we helemaal in de varkens.” Opnieuw werd er gerekend en de uitkomst was ditmaal dat hij dan ongeveer 150 fokzeugen moest gaan houden. Alleen moest er dan wel een nieuwe stal bijkomen. “Dat zou volgend voorjaar gebeuren, maar daar heeft minister Braks nu een stokje voor gestoken. Toch moet ik er wel zeugen bij hebben. Waar moeten we anders van leven?” Minister Braks (Landbouw) overrompelde onlangs met zijn collega Winsemius (Milieu) de hele Nederlandse landbouw door met onmiddellijke ingang een verbod op de vestiging van nieuwe varkens- en pluimveehouderijen af te kondigen. Bovendien verboden zij in het Oosten en Zuiden van het land ook de uitbreiding van dergelijke bedrijven.

Het is geen toeval dat de bio-industrie vooral op de zandgronden wortel heeft geschoten. Die grond is armer, en traditioneel is het eigendom er sterk versnipperd. Intensieve veehouderij was in de afgelopen decennia voor veel boeren in die gebieden een uitkomst, want daardoor, waren ze in staat een hoge produktie te bereiken zonder veel in schaarse en dus dure grond te hoeven investeren. Zo konden ze blijven meedoen in de race die de Nederlandse landbouw tot zo'n succesvolle branche heeft gemaakt. Met tien miljoen varkens en negentig miljoen kippen (totale produktiewaarde negen miljard gulden, waarvan zes miljard voor de export) lijkt de bio-industrie nu echter haar eigen grenzen te sluiten.

Overbemesting

Aanleiding voor de stringente maatregelen van Braks en Winsemius vormt de gigantische overbemesting, die hier en daar reeds tot onaanvaardbare ophoping van mineralen en zware metalen (met name koper en cadmium) in de bodem en verontreiniging van het drinkwater hebben geleid. (De schadelijke stoffen krijgen de beesten via krachtvoer binnen en scheiden ze in de mest weer uit). Volgens Braks zijn de verbodsbepalingen ook ingegeven door aanwijzingen dat er “een spectaculaire toeneming” van met name varkenshouderijen op til was.

Het meest furieus reageerde secretaris ir. G. Pol van de *Gelderse Maatschappij van Landbouw* op de afgekondigde maatregelen: “Dit betekent ongetwijfeld de doodsteek voor een groot aantal bedrijven.” Andere bestuurders van landbouworganisaties waren wat gematigder, zoals voorzitter B. Holleman (zelf ook varkensfokker) van de RK-Boerenbond ABTB, kring Gelderland. Hij zegt: “Dat er wat moet gebeuren, ziet langzamerhand iedereen wel in, maar het gaat om de manier waarop. Die deugt niet.

De mestproblematiek is een nationaal probleem, dat vraagt om een nationale aanpak. Braks en Winsemius treffen vooral de varkens- en pluimveehouders in de concentratiegebieden in het Oosten en het Zuiden. Ik vrees dat de boeren elders in het land nu een vrijbrief hebben gekregen om hun bedrijven nu onbeperkt uit te breiden, want daar is alleen de vestiging van nieuwe bedrijven aan banden gelegd; niet de uitbreiding van bestaande.”

Starters

Holleman vindt ook dat kleinere, dikwijls nog jonge boeren onevenredig zwaar door de noodgreep van het ministers-duo worden gedupeerd. Terwijl in andere sectoren van de "starters" op alle mogelijke manieren worden gepusht, wordt het hen in de landbouw; steeds moeilijker gemaakt, aldus Holleman. “Jonge boeren die van de opleidingen afkomen, kunnen steeds moeilijker vaders bedrijf overnemen. En dat terwijl er juist weer meer belangstelling komt om te gaan boeren,” aldus Holleman. Het komt volgens hem al regelmatig voor dat de aow-uitkering aan ouders fungeert als een verkapte subsidie voor overname van het bedrijf, door hun kinderen. Zonder dat pensioen is er voor de opvolger financieel geen ruimte om “in hét bedrijf te trouwen.”

Bennie Scholten (29) uit Azewijn in Montferland is zo'n starter. Een half jaar geleden werd duidelijk dat de gezondheidstoestand van zijn vader niet langer, toeliet dat deze nog veel voor het bedrijf in touw was. Bennie hielp hem al veel: 's Morgens vroeg, voordat hij naar zijn eigen werk ging en 's avonds, zodra hij thuis was, Maar op die manier ging het niet langer. Hij zegde zijn baan op en nam in juli het bedrijf over. Hij had toen dertig melkkoeien en dertig fokzeugen. Te weinig om met zijn ouders van te leven. De melkveestapel kon vanwege de superheffing niet worden uitgebreid. “Ik heb ontheffing aangevraagd, maar we vielen net overal buiten.”

.Daarna zocht hij het in de varkens. Met zeventig fokzeugen erbij moest het ook kunnen, hielden de landbouwvoorlichters hem voor. Ook dit plan viel in duigen. “Ik hoorde het op de radio. Ik| schrok me een ongeluk. Ik dacht: wat maken ze me nou? Wij hebben vijftien hectare grond, voornamelijk weiland. Het zou voor ons geen enkel probleem zijn om de mest van die honderd zeugen kwijt te raken. Volgend jaar zouden we gaan trouwen, maar dat kunnen we nu ook wel vergeten.”

Vader Scholten: 'Ik ben altijd goed geweest voor de grond en nu zeggen die hoge Haagse heren ineens: je hebt het niet goed gedaan, je gebruikt teveel mest en dat stinkt. Zal ik u eens zeggen wat stinkt? De RSV, met Van Aardenne voorop,” dat stinkt. Daar zijn wij hele kleine jongens bij.” ,

Ongemanierd

Aan de Landbouwhogeschool in Wageningen werkt drs. Wim Heijman. Hij heeft de mestproblema-

tiek bestudeerd en juicht in beginsel toe dat er wordt ingegrepen. “Je kunt er wellicht nog overheen stappen dat er af en toe zeldzame plantjes maar als de drinkwatervoorziening wordt bedreigd of de kwaliteit van de bodem wordt aangetast, dan moet er natuurlijk wat gebeuren.” Maar hij noemt de maatregelen van Braks en Winsemius “nogal ongenueanceerd”.

Heijman zegt dat een belangrijk deel de mestproblematiek wordt veroorzaakt door mensen die buiten de landbouw hun hoofdberoep hebben.

"Die hebben een schuur gebouwd voor bijvoorbeeld fokzeugen, want dat was zo'n leuke bijverdiensite, zonder dat je er veel omkijken naar hebt. Het voeren en de mestafvoer gaat vaak automatisch. Bouwvakboeren worden ze wel genoemd. Die kunnen er dan een dikke Mercedes van rijden. Maar ze hebben meestal zelf geen grond waar ze de mest op kunnen lozen. Dus komt het vaak op dezelfde percelen terecht. Als vuistregel wordt wel gehanteerd dat vijftig ton varkensmest per hectare nog net toelaatbaar is, al kun je op goede gronden volhouden dat dat in feite al veel te veel is. Maar het komt veel voor dat er wel drie keer zoveel drijfmest wordt uitgereden, met name in die concentratiegebieden,” aldus Heijman.

Volgens hem was het beter geweest als Braks en Winsemius de echte boeren tegen de opkomst van deze "grondloze producenten" in de bio-industrie hadden beschermd. Bio-gasinstallaties vormen volgens hem geen oplossing voor de afvalproblematiek, omdat in het onvergiste deel van de mest (dat deel dat na de omzetting van organische stof in bruikbaar gas overblijft) juist de schadelijke stoffen achterblijven. Heijman bepleit ook een betere verspreiding van de mest van overschotgebieden naar tekortgebieden, waar nu nog vaak kunstmest wordt gebruikt bij gebrek aan dierlijk mest. Dat zou dan gestimuleerd moeten worden via een stelsel van heffingen en subsidies; immers een beproefd instrumentarium in de landbouw. “De huidige mestbanken functioneren totaal niet. Een veel te vrijblijvende aangelegenheid. Daar passeert maar een fractie van het overschot van ruim negen miljoen ton aan mest dat we zouden moeten verhandelen.”

Kaartje Nederland met de voornaamste door 'zure regen' aangetaste gebieden.

De Telegraaf 1984-12-29 (zie ook <http://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011206798:mpeg21:a0522>)

Milieuminister Winsemius wijst doemdenkers af:

„We dienen er voor te zorgen dat dit een fijn land blijft!”

Nederland loopt internationaal voorop met aanpak milieubeheer

door EMILE BODE

DEN HAAG, zaterdag: Pieter Winsemius loopt hele en halve marathons

Hij schildert Franse dorpspleintjes en mag graag van oude scherven potten maken. In het dagelijks leven is de 1.92 lange en flinterdunne zich links-van het midden noemende VVD'er minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. Het bouwen laat Winsemius zoveel mogelijk over aan staatssecretaris Gerrit Brokx. Milieu, dat is het pakkie-an van de voormalige „probleem-oplosser” bij het internationale organisatiebureau Mc. Kinsey Cr Company. Dr. Pieter Winsemius (wis- en natuurkundige) werd in november 1982 door de VVD gepolst minister te worden. Geen probleem. Alleen even lid worden van die partij. In deze vijfde en laatste bijdrage over het milieu komt de minister aan het woord.

Het milieubeleid in ons land is volwassen geworden. Vijftien jaar geleden werd er nog nauwelijks over gesproken; in de jaren zeventig kreeg de industrie de schuld van alle viezigheid, maar nu beseft bijna iedere Nederlander dat we allemaal vervuilers zijn. De een meer dan de ander, maar toch: de huisvrouw die het restantje water met Glorix door het closet spoelt, de automobilist die in een voertuig rijdt dat (nog) vieze uitlaatgassen uitstoot. De grote industrieën met hun vuurhaarden en de boer die zijn land overbemest.

Pieter Winsemius zegt het als volgt: „Milieubeleid is geen franje meer. Het is bittere noodzaak geworden. Die grappige jongens met die baarden en geitenharen sokken worden niet meer uitgelachen. Ze hebben toch een aantal keren gelijk gehad. De groeistuiptjes zijn voorbij. We hebben nu wetten of we zijn ze aan het maken. En dan te bedenken dat pas twaalf jaar geleden het directoraat-generaal voor de Milieuhygiëne werd opgericht. Met onze aanpak lopen we internationaal voorop. Daar hoeven we niet trots op te zijn, maar het is wél een feit.”

Maar het is nog steeds zo dat uw eigen partij de VVD de meeste moeite heeft met uw beleid? „Milieu is voor de meeste liberalen een spanningsveld, omdat het beperkingen oplegt aan de maatschappij en aan het individu. Begin deze maand heeft de VVD in de Tweede Kamer tegen de varkenswet gestemd, omdat de overheid ingrijpt en zegt: er mogen geen nieuwe bedrijven bijkomen. Aan de andere kant is het milieubeleid ook in positieve zin door de VVD beïnvloed. VVD-minister Ginjaar gaf het als eerste vorm en nu hoop ik er vaart achter te zetten. Wij zijn trouwens een eigenaardig volkje. We lopen qua aanpak voorop, maar de milieubeweging speelt in de politiek een beperkte rol. In het buitenland is men daarover hoogst verbaasd. Dan zeggen ze: jullie doen zoveel en jullie hebben niet eens Groenen in het parlement. Dat is toch aardig hè.”

Vermesting

Na de gifwijken en de zure regen staat de vermesting in de volle belangstelling. Hoe gaat dat beleid zich verder ontwikkelen? „De afgelopen jaren heeft de intensieve veehouderij, in het bijzonder de varkenshouderij, een gigantische groei doorgemaakt. Ook een fantastisch exportproduct, maar we zitten met een afvalprobleem. Mest is prima, maar te veel mest is slecht. Minister Braks (Landbouw) en ik hebben nu een noodwet gemaakt, die ondermeer bepaalt dat het verboden is nieuwe varkens- en pluimveehouderijen te vestigen. Dat is een tijdelijke rem op de uitbreiding. Nu werken we aan wetten waarin normen worden gesteld.”

Betekenen die wetten dat de hoeveelheid mest die een boer mag uitrijden aan een maximum wordt gebonden? „Dat zit er dik in.” *En als de boer toch te veel mest heeft, moet hij dan een heffing betalen?* „Een heffing wordt ook overwogen. Overbemesting is het probleem van vriend-boer. Het Rijk wil helpen, maar de vervuiler betaalt. Hoe Braks en ik dat precies in wetten gaan vertalen is nog niet duidelijk. Misschien dat de boer zijn mestoverschot ergens naar toe moet brengen, bijvoorbeeld naar een mestbank. Die kan het dan tegen betaling innemen. Of de boeren gaan meer samenwerken en brengen per regio de mest gezamenlijk naar inzamelpunten.”

Er is circa 20 miljoen ton mest per jaar over. Moeten we niet gewoon minder mest produceren? „Pas als er geen andere oplossing meer is moet je daaraan denken.” *De noodwet is als het ware uit de hemel komen vallen. Varkensboeren voelen zich in de steek gelaten. Ze houden varkens omdat ze op arme grond wonen, ze hebben een mooi bedrijf opgebouwd en nu moeten ze straks een heffing betalen.* „**Het is echt niet zo dat wij de boeren willen pakken. Het zwarte pietenspel in het milieu is groot. Je komt geen enkele groepering tegen die zegt: jawel, pak mij maar eerst aan en als ik geknipt en geschoren ben mag de volgende. Dat kom je alleen bij de kapper tegen. Ik ben er trouwens van overtuigd dat de boeren begrijpen dat overbemesting een groot probleem is geworden en een oplossing daarvan vraagt nu eenmaal financiële offers.**”

Een ander nijpend probleem is de verzuring. Alleen een Europese aanpak helpt. Het merendeel van de schadelijke stoffen komt immers vanuit het buitenland naar ons land aangewaaid en omgekeerd sturen wij onze gassen via de lucht naar andere landen. Maar met die Europese aanpak wil het niet erg vlotten. „Natuurlijk gaat het te langzaam. Dat zeg ik elke week. Het Europees Parlement wil best. Die hebben zich zelfs uitgesproken voor een soort Deltaplan tegen de verzuring. Dat is enig, maar ligt niet dicht bij de realiteit. Het is een wensenpakket. Nou, als ik dat aan Sinterklaas zou voorleggen zou hij ongetwijfeld zeggen dat ik dat over een heleboel jaren moet spreiden. In Europa

moeten besluiten worden genomen die realiteitswaarde hebben. Dat houdt in dat alle regeringen het eerst met elkaar eens moeten zijn. Dat kost overredingskracht en dus tijd want de Europese Gemeenschap volgt het tempo van de langzaamste of degene die het minste wil."

Afweten

U bent niet baby voor een Europa van twee snelheden? Wij doen wèl ons best, maar de meeste landen laten het afweten. „Wij lopen in ieder geval gelijk op met de Duitsers en dat is heel belangrijk. Tweederde van onze zure regen (Winsemius spreekt telkens van zure depositie) komt uit de Bondsrepubliek en uit eigen land. Als je dat kunt verminderen ben je een eind op weg. Men moet niet vergeten dat we ons twee jaar geleden nog achter de oren krabden en zeiden: zure regen, dat zou een probleem kunnen worden! Nu hebben we over enige tijd rookgasontzwaveling voor kolencentrales en maatregelen tegen de uitstoot van schadelijke stoffen van raffinaderijen. Loodvrije benzine komt eraan en samen met Landbouw pakken we het mestoverschot aan. Dat is toch niet niks!” *Loodvrije benzine komt medio 1986?* „Waarschijnlijk eerder. Het duurt alleen even voordat we een netwerk aan pompen hebben.” *En de benzine wordt daardoor duurder?* “De productiekosten van loodvrije benzine zijn per liter drie cent duurder dan de loodhoudende benzine. Om dat te betalen zal de accijns op de loodhoudende benzine omhoog moeten om de loodvrije, benzine tenminste niet duurder te maken.”

Katalysator

Loodvrije benzine is aardig, maar veel beter is de verplichting dat iedereen een katalysator in zijn auto heeft, waardoor niet alleen lood, maar alle schadelijke stoffen gereinigd worden. „De katalysator-auto is in Europees verband nog een groot probleem. De vraag is: wanneer verplicht je de industrie tot het maken van dergelijke schone auto's. Hier dreigt een Europa van twee snelheden te ontstaan wat ongewenst is. Toch is mijn voorspelling dat vanaf 1989-1990 alle nieuwe automodellen uitgerust zijn met een katalysator. Er is inmiddels wèl een Europese afspraak dat je vanaf 1 oktober 1989 in alle landen van de E.G. loodvrije benzine kunt tanken. Ik hoop natuurlijk dat in ons land in 1986 al zoveel mogelijk loodvrije benzine wordt getankt en dat de automobilist een katalysator laat inbouwen, ook al is er dan nog geen verplichting.”

Een katalysator kost al gauw f 1500. De mensen hebben andere dingen op hun verlanglijstje staan. „Daarom is nu in West- Duitsland in discussie of de Staat de aanschaf van katalysatoren via belastingverlaging gaat subsidiëren. Wij onderzoeken ook dergelijke mogelijkheden. In april kom ik daar met een nota over.”

Minister Winsemius wordt uiterst voorzichtig als de kerncentrales worden aangesneden. Nu zijn er twee en in januari neemt het kabinet na herhaaldelijk uitstel een beslissing over eventuele uitbreiding. Winsemius en minister Van Aardenne hebben vorige week reeds een compromis bereikt. Naar verluidt een voorzichtige uitbreiding met twee kerncentrales. Winsemius wil dit niet bevestigen, noch ontkennen. „Wacht u maar af tot de ministerraad heeft besloten.” *U bent toch geen tegenstander van kernenergie?* „Dat is juist, maar als je wilt uitbreiden dien je zorgvuldig te werk te gaan.” *Als je geen tegenstander bent, ben je toch een voorstander?* „Is dat zo? Er zijn mensen die niet tegen en niet voor de aanleg van de Markerwaard zijn, maar zeggen dat je de eerstkomende tijd niks moet doen.” *Dus dat geldt voor u bij kernenergie?* „Dat hoort u mij niet zeggen.”

U hebt eens gezegd: 1 of 1000 kilo hoog radio-actief afval maakt geen verschil en de opslag is geen probleem. „Eén kilo kunnen we aan, 1000 kilo ook. Maar het gaat er ook om hoe je dat aantoonbaar duidelijk maakt aan de bevolking: dat we het afval onder controle hebben en niet laten slingeren. Daar moet de bevolking van doordrongen zijn. En als je over kernenergie praat, dan praat je ook over veiligheid en of het bestuurlijk en politiek haalbaar is.”

De plannen van de minister, vervat in de Indicatieve Meerjaren Programma's geven in meer dan duizend bladzijden een uiteenzetting van de milieu-problemen en van de maatregelen die daar tegenover moeten staan. Gelimiteerde maatregelen, wel te verstaan. Winsemius wil het liefst meer geld voor zijn beleid, maar dat wil iedere minister. Milieubeheer is trouwens één van de weinige departementen waar ondanks de bezuinigingen meer geld voor uitgetrokken is. Geld dat de samenleving via belastingen moet ophoesten, maar ook direct merkt de burger dat de strijd voor een schoner milieu zijn portemonnee leger zal maken.

Duurder

Want als een varkensboer een heffing op te veel mest moet betalen worden zijn varkens en dus het vlees duurder. Als we straks in een milieuvriendelijke auto rijden is die auto duurder omdat hij milieuvriendelijk is gemaakt. Burger en bedrijf worden op hogere kosten, gejaagd. „Je moet dat accepteren,” zegt Winsemius. „Kijk, Nederland is een prima land, ook voor investeerders: een vriendelijk volk, goed gelegen, uitstekende infrastructuur, maar ook een land met een kwetsbaar milieu. Dat moet óók betaald worden.” Bent u niet bang dat er een zekere moedeloosheid gaat ontstaan? Want opeens wordt gezegd: de verzuring is een enorm probleem, dat kost vele honderden miljoenen per jaar. Nu staat de vermesting weer centraal, kost ook een hoop geld. En wat wordt het volgend jaar? „Oh, u doelt in uw — vraagstelling op de wet van behoud van ellende. Daar kan geen sprake van zijn. Weg met het doemdenken! Wat het milieu betreft gaat het om de wet van behoud van energie. ; Jazeker: gewoon de problemen aanpakken. Nieuwe milieu-rampen kan ik niet uitsluiten, maar je kop in het zand steken is levensgevaarlijk. Een probleem signaleren en panisch van angst worden eveneens. Je hebt de taak er als de donder achteraan te gaan. Wij dienen er voor te zorgen dat dit een fijn land blijft.”

1985

Nederlands Dagblad 1985-02-06

Problematiek mestoverschot lijkt voorlopig onoplosbaar

DEN BOSCH (ANP) - Een definitieve betaalbare oplossing voor de bestaande mestproblematiek is nog niet in zicht. Ik verwacht echter dat er veel kan gebeuren, ook op technisch gebied, als er nadrukkelijk dwang wordt uitgeoefend om het probleem tot een oplossing te brengen. Dat zei ir. A. Latijnhouwers, voorzitter van de *Noordbrabantse Christelijke Boerenbond* en tevens voorzitter van de *Stuurgroep Mestproblematiek Noord-Brabant*, gisteren in Den Bosch bij de presentatie van een actieprogramma met een advies voor een provinciale verordening.

De stuurgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van het Rijk, de provincie en het georganiseerd landbouwbedrijfsleven, werd een jaar geleden in het leven geroepen om te proberen een oplossing aan te dragen voor de mestproblematiek. In de intensieve veeteeltbedrijven in Midden- en Oost-Brabant wordt jaarlijks vier tot vijf miljoen ton mest meer geproduceerd dan die bedrijven zelf kunnen verwerken. Dat leidt tot overbemesting en dit vormt weer een ernstige bedreiging voor de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater. Ook uit landbouwkundig oogpunt kan overbemesting tot problemen leiden.

Aanpak

De stuurgroep is van mening dat van een werkelijk doelmatige aanpak van deze problematiek alleen sprake kan zijn, als de overheid in staat is dwingende maatregelen te treffen. Omdat er twijfels over bestaan of de vernieuwde wet bodembescherming en de meststoffenwet op korte termijn operationeel zullen zijn, pleit de stuurgroep voor het instellen van een provinciale verordening. Volgens de Brabantse gedeputeerde drs. J. de Geus moet het streven erop gericht zijn, dat die provinciale verordening volgend jaar in werking kan treden. „Mocht de landelijke wetgeving dan ook van kracht worden, dan is onze verordening niet meer nodig. Maar we moeten erop voorbereid zijn, dat dit niet het geval zal zijn”, aldus De Geus.

De stuurgroep heeft het provinciaal bestuur geadviseerd om in die verordening een verbod op te nemen om boven een nader te bepalen maatstaf te bemesten. Verder moet er een registratieplicht komen van de mestoverschotten. Bovendien moeten de producenten worden verplicht, die mest af te voeren naar gebieden waar een tekort aan mest is, of aan te bieden aan de provinciale mestbank. De maximale hoeveelheid mest die nog op het land gebracht mag worden, is aan de ruime kant, erkende gedeputeerde De Geus. „Om te beginnen hanteren we een norm die uitgaat boven de bestaande landbouwkundige norm. Maar dat is om te beginnen beter dan niets. Het is wel de bedoeling dat die norm in de loop van de tijd wordt aangescherpt”.

Actieprogramma

Het actieprogramma van de stuurgroep heeft een tweeledig doel. Op korte termijn moet het transport van drijfmest naar akkerbouwgebieden in West-Brabant, Zeeland en Holland worden verbeterd. Daarnaast moet met het oog op de middellange termijn ruime aandacht worden besteed aan een verbetering van de bestaande verwerkingsmethoden van mest. Dat actieprogramma gaat de komende twee jaar 7 miljoen gulden kosten. De stuurgroep vindt dat dit geld moet worden opgebracht door het Rijk, de provincie en het bedrijfsleven.

Om de bestaande verwerkingsmethoden te verbeteren zal met name moeten worden gezocht naar betere mogelijkheden om de vaste stoffen in de mest te scheiden van het water. Volgens Latijnhouwers is het gewenst dat er een projectgroep komt die zich gaat bezighouden met de uitvoering van

het actieprogramma.

Brochure

Een fundamentele oplossing van het mestoverschottenprobleem wordt niet bereikt door uitbreiding van transportmogelijkheden en mestverwerkingstechnieken, maar is allen mogelijk door vermindering van de veestapel. Aanpassing van de veestapel moet gepaard gaan met een nieuw, aangepast sociaal-economisch landbouwbeleid.

Dat schrijft de **Brabantse milieufederatie** (BMF) in de brochure '*Brabants hoop*', die maandag in Tilburg werd gepresenteerd. De BMF zegt bij een werkelijk structurele verbetering uit milieu-oogpunt akkoord te gaan met het verhalen van een deel van de kosten op de gemeenschap.

Daarmee verlaat de BMF het principe 'de vervuiler betaalt'. „Oplossing van het mestoverschotprobleem komt ook ten goede van anderen dan boeren. Daarom kan een gedeelte van de kosten ook gedragen worden door de gehele gemeenschap. Dit kan bijvoorbeeld door verhoging van de prijzen voor landbouwproducten of, indirect, via subsidies aan boeren bij aanpassing van hun bedrijfsvoering.

Kippenmest verbranden met gemeenschapsgeld is maatschappelijk niet verkoopbaar, dat de gemeenschap meebetaalt aan een gezonde, minder schadelijke landbouw wel, aldus de BMF.

Om de noodzakelijke verandering door te kunnen voeren zal volgens de BMF een regionaal ontwikkelingsbeleid moeten worden gevoerd. „Daarmee kunnen de klappen voor de werkgelegenheid opgevangen worden. Onder meer moeten agrarische bedrijven aan een meer grondgebonden bedrijfsvoering worden aangepast. Uitbreiding en behoud van werkgelegenheid kan niet meer worden gezocht in de intensieve veehouderij, vindt de BMF.

Leeuwarder Courant 1985-03-27

kan deel naar MAP Superheffing

Niet meer melk inleveren – 12 werkgroepen over mest.

Actiemiddelen bij ABTB in beraad

SNEEK - Ook voor de Friese ABTB'ers is de produktiebeperking van de melk bij 8,65 procent aan de laatste grens gekomen. Dat wilden ze minister Braks gisteravond in hun voorjaarsvergadering te Sneek met een telegram ook duidelijk maken. Bij de rondvraag kwamen de eventueel te gebruiken actiemiddelen ter sprake. Een van de aanwezigen maakte bezwaar tegen middelen, waarbij medeburgers gehinderd zouden worden. Voorzitter Thomas Miedema leek met hem in te stemmen. Als actiemiddel noemde hij onder andere het afzeggen van alle overleg met het ministerie van landbouw.⁶

Miedema wilde op een goede manier duidelijk maken, dat de boeren een verdere beperking niet nemen. De boeren zullen de hele melkregeling dan moeten negeren en hun fabrieken opdracht geven de superheffing niet te innen. Als mogelijk om minister Braks uit de problemen te halen, noemde Miedema een verbetering van de opkoopregeling, waarvoor wel geld aanwezig is. Hij verwachtte wel, dat het hard gespeeld moet worden.

In deze vergadering sprak de directeur van het Nederlands Zuivelbureau, drs. Machiel van Velden, over de afzetmogelijkheden van kaas, met name in Frankrijk, naar welk land een spectaculaire groei van de export plaats vindt. Ook in het algemeen zit de export niet aan het plafond. Als de produktie-

6 Zie opmerking in deze tekst, waar uit blijkt dat een 12 werkgroepen 'aan de slag is' met de mestproblematiek en dat het Landbouwschap – vertegenwoordiger van de landbouworganisaties – al buiten het overleg was gehouden.....

beheersing van kaas nagekomen wordt en er een afbouw plaats vindt van de te hoge voorraad, die nu een gevaar voor de kaasprijs is, dan zit er op langere termijn een verhoging van die prijs in.

In zijn openingswoord zei voorzitter Miedema, dat de balans van de produktieheffing over het eerste jaar voor de een redelijk positief zal uitvallen en voor de ander beduidend ongunstiger. Er zijn bedrijfsgenoten bijzonder zwaar getroffen. Er zijn nog een 600 melkveehouders die nog niet eens een quotum toegewezen hebben gekregen. Hun onzekerheid moet ondraaglijk zijn. Later zei Miedema, dat in deze en soortgelijke gevallen geen superheffing opgelegd kan worden, want dat zou naast de bedrijfsbeëindiging ook het faillissement betekenen.

Miedema wenste een verfijning van de melkregeling, waarbij meer aandacht wordt geschonken aan de schrijnende gevallen, die nu niet voldoende kunnen worden geholpen. Berekeningen van het Landbouwschap tonen aan, dat er niet meer melk behoeft te worden ingeleverd dan nu al het geval is. Heel veel melkveehouders bevinden zich op het bestaansminimum. Daar kan beslist niet meer af. De vergadering stemde met applaus in met het voorstel hierover een telegram naar de minister te sturen.

De medeverantwoordelijkheidsheffing moet afgebouwd worden, zei Miedema en hij kreeg daarvoor ook steun van Van Velden, die meedeelde, dat andere landen uit de pot van deze heffing begonnen zijn met de financiering van collectieve reclame naar het voorbeeld van het Nederlands Zuivelbureau. Daardoor is er een heftige concurrentie ontstaan. De Nederlandse boeren financieren het Zuivelbureau toch wel.

De opkoopregeling van melkquota zal aantrekkelijker moeten worden gemaakt, meende Miedema. De laatste openstelling heeft heel weinig opgeleverd. Er zal duidelijkheid moeten komen over het fiscale aspect van de uitkering. Het geld zal moeten worden beschouwd als een schadeloosstelling en dient derhalve belastingvrij te zijn. Het Produktschap voor Zuivel heeft inzake de quotering gekozen voor een regeling per fabriek en Miedema zei, dat het er in zit, dat ook het Landbouwschap die kant op gaat. Mogelijk komt er in Brussel één systeem voor de hele EG uit de bus. Het bestuur van de ABTB is voorstander van een quotumtoewijzing per hectare. Persoonlijk wilde Miedema dan ook nog een maximum per hectare.

De Mestregeling

De mestregeling komt als een dreiging op de landbouw af. Op de ministertes is een twaalftal werkgroepen aan de slag. Het lijkt er op, dat het Landbouwschap daarbij buiten het overleg wordt gehouden. Miedema noemde dat een kwalijke zaak. Als het tot een normering van de mestgift per hectare komt, waarbij alleen in het groeiseizoen mag worden uitgereden heeft dat grote gevolgen voor de opslagruimte van mest. Daarnaast zijn de financiële gevolgen van de desbetreffende wet niet te overzien. Per ton mest te veel worden de kosten geraamd op veertien gulden en er zou bijna veertig miljoen ton te veel zijn. Dat is voor de landbouw niet aanvaardbaar.

Als gevolg van de superheffing hebben de bedrijvigheid en de werkgelegenheid in Friesland een flinke knauw gekregen. Overheid, landbouworganisaties en coöperaties dienen om de tafel te gaan zitten om met elkaar in beraad te gaan om bedrijvigheid te behouden. Er dient uitgezien te worden naar alternatieven. Miedema riep alle Friese boeren en tuinders op om de handen ineen te slaan. Er zijn eerder moeilijke tijden geweest die we hebben moeten trotseren, zei hij. Dat betekent ook, dat de bestuurders en directies van de coöperaties een duidelijke visie moeten hebben en zich niet moeten laten leiden door onbelangrijke onderlinge verschillen. De schouders moeten er gezamenlijk onder gezet worden.

Natuur en Milieu hekelst milieubeleid

UTRECHT (ANP) - „Regering en parlement stellen zich niet zelfstandig genoeg op als het om milieuzaken gaat. *Landbouworganisaties*, oliemaatschappijen en elektriciteitsbedrijven hebben veel te veel invloed op vooral het natuur en landschapsbeleid”. Dat zei althans algemeen directeur P. Nijhoff van de stichting *Natuur en Milieu* gisteren in Utrecht, bij de presentatie van het jaarverslag over 1984 van zijn organisatie.

Sinds 1982 is het natuur- en landschapsbehoud ondergebracht bij het ministerie van landbouw en visserij. Daardoor hebben agrarische belangen in de praktijk een streepje voor, zo stelt Nijhoff.

Voor het Landbouwschap, een publiekrechtelijke organisatie voor boeren, drukt volgens hem zijn stempel op bijvoorbeeld het landschapsbeleid. „De opstelling van het Landbouwschap is niet meer van deze tijd”, aldus Nijhoff. Het schap draait, zo beweert hij, de boeren een rad voor ogen, door net te doen alsof de intensieve bedrijfsvoering geen problemen veroorzaakt.

Natuur en Milieu presenteerde ook een rapport over de milieubezwaren van de intensieve veehouderij. Volgens de organisatie is een vermindering van de Nederlandse veestapel onontkoombaar, omdat de veehouders „letterlijk onder dreigen te gaan in de mest”. Het verspreiden van de mestoverschotten over het land, zoals minister Winsemius wil, is volgens de stichting geen werkelijke oplossing.

Om de medewerking van de boeren bij het bestrijden van het mestprobleem te verzekeren, moeten er voor hen wel nieuwe perspectieven komen. De overheid moet, zo meent de stichting, minder intensieve vormen van landbouw stimuleren, bijvoorbeeld door de mogelijkheden daarvan te laten onderzoeken.

Volgens de opsteller van het rapport, drs. D. Logemann, zit er toekomst in de productie van 'scharrelvlees'. Als de Nederlandse regering zich zou inspannen voor de export van zulk vlees is het mogelijk enkele tientallen procenten van de totale vleesproductie als scharrelvlees af te zetten.

LC 1985-04-04

Landbouwschap tegen fosfaatnorm mest

Commentaar: slag om de mest

DE BOEREN moeten weldra hun strijd om het bestaan op twee fronten tegelijk voeren - bij het melkfront komt het mestfront. Naast de superheffing op te veel geproduceerde melk zou de overheid straks een fosfaatheffing kunnen invoeren ter bestrijding van de overbemesting van de bodem.

De ministers **Braks** van Landbouw en **Winsemius** van Milieubeheer willen de hoeveelheid mest, die over het land mag worden uitgereden, aan een maximum binden. Op de akkers zou dan niet meer fosfaat mogen komen dan het gewas nodig heeft. Invoering van deze fosfaatnorm om de mestoverschotten in de landbouw aan te pakken zou de boeren jaarlijks een miljard gulden kunnen kosten, heeft het Landbouwschap woedend voorspeld.

Het lijkt wel of de overheid de mestberg pas heeft ontdekt. Het aantal ambtelijke onderzoekers, dat zich met het mestprobleem bezig houdt is in een maand met vijftig verhoogd tot tachtig. Braks en Winsemius willen de nieuwe wetten voor bodembescherming en meststoffen vóór 1 januari 1986 gereed hebben. Erkend moet worden, dat de overbemesting een snel groeiend probleem vormt. **Te veel fosfaat vervuult het grondwater** en kan een gevaar voor de drinkwaterwinning worden. Bovendien is de ammoniak in mest en gier mede **de een oorzaak van de „zure regen”**. Milieu-experts vrezen, dat de bodem de huidige mestbelasting nog maar zes tot acht jaar kan verwerken. Als de voorgestelde fosfaatnorm strikt zou worden gehanteerd, zou dit betekenen, dat Nederland met een mestoverschot van 27 miljoen kilo komt te zitten. Als men uitgaat van een mildere norm, namelijk de hoeveelheid mest die een plant maximaal kan verdragen, zou het overschot al aanmerkelijk lager uitvallen: achttien miljoen kilo. Door het inschakelen van mestbanken zou het overschot zelfs tot drie miljoen kilo kunnen worden teruggebracht.

Als de gevreesde fosfaatnorm zou worden ingevoerd, zou dat een nieuwe slag toebrengen aan de Nederlandse landbouw, die nog altijd goed is voor een export ter waarde van zeventien miljard gulden. Het Landbouwschap heeft berekend, dat het de agrarische bedrijven gemiddeld 11.600 gulden zou kunnen gaan kosten. **Dat zou voor dertig tot veertig procent van de bedrijven de doodsteek kunnen betekenen.** Vermindering van de veestapel moet het allerlaatste middel blijven, vinden de boerenorganisaties terecht; eerst moeten de andere middelen, en dan met name de mestbanken, worden beproefd.

De voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor de Landelijke Eigendom, ir. J. Baas, heeft de leden van Het Friesch Grondbezit verleden week gewaarschuwd, „nooit in het fosfaatverhaal te trappen”. Volgens hem, moet eerst maar eens afdoende worden bewezen, dat fosfaat zo rampzalig voor de bodem is. In de jaren dertig werd voorspeld, dat er tegen het jaar 2000 een tekort aan fosfaat zou zijn. Nu beweren die onheilsprofeten, dat er veel te veel komt en dat 2000 een fosfaatramppjaar wordt.

De overbemesting is overigens niet een specifiek Nederlands probleem; in Duitsland zit men er ook mee. Daar heeft een raad van milieu-deskundigen pas een heffing op overbemesting voorgesteld. De gelden uit deze heffing zouden in een soort vereveningsfonds moeten komen, waaruit boeren die minder dan het gemiddelde aan mest gebruiken, extra zouden kunnen worden beloond. Het geld zou dan bij de boeren blijven.

Het mestprobleem zou de boeren de komende maanden en jaren wel eens meer last kunnen bezor-

gen dan de superheffing op melk. De firma Braks-Winsemius krijgt haast, nu de verkiezingen in zicht komen. **Het gaat hier om een vraagstuk dat de overheden en de betrokken landbouworganisaties te lang voor zich uit hebben geschoven.** Het is een vraagstuk, waarvan de oplossing veel tijd en techniek vergt. De boeren moeten zich daarom niet laten opjagen door de profeten van het milieu en de profiteurs van de politiek. Men moet hen nu niet te veel voor de voeten lopen met steeds meer beperkingen en met heffingen, die hun inspanningen en prestaties afstraffen. N.

Nieuwsblad van het Noorden 1985-04-18

Actie van boeren op til door melk- en mestplannen.

Van onze redactie binnenland

DEN HAAG - Onder de Nederlandse veehouders heerst grote ongerustheid over wat de gevolgen voor hen zijn van het verder terugdringen van de melkproductie en de mestwet die minister Braks van Landbouw in voorbereiding heeft. Onder de boeren is de bereidheid om tot actie over te gaan zeer groot.

Dat bleek tijdens een bijeenkomst van alle provinciale voorzitters van de drie landbouworganisaties. De landelijke besturen van de drie organisaties hebben de provinciale voorzitters opening van zaken gegeven. Ze deelden mee dat de gesprekken met minister Braks over zowel de superheffing als de mestproblematiek steeds grimmiger worden.

Besloten werd dat 150 Nederlandse boeren 14 mei naar Luxemburg zullen gaan (waar de Europese landbouwministers vergaderen) om mee te doen aan een demonstratie van alle Europese boerenorganisaties.

Leeuwarder Courant 1985-04-18

Landbouw kan veel doen tegen verzuring milieu

LEEUWARDEN - De landbouw kan door een andere behandeling van de mest een belangrijke bijdrage leveren aan het terugdringen van de verzuring van het milieu. De doelstelling van de milieu-minister Winsemius om in vijftien jaar tijd de ammoniakafgifte doormest aan het milieu te halveren is evenwel niet haalbaar. De inspanningen die de landbouw zich kan getroosten zullen bij lange na niet voldoen aan de norm, die de minister in gedachten heeft. Woorden van deze strekking sprak Landbouwschapmedewerker ir. **Hans Gerritsen** gisteren in Leeuwarden op het symposium Zure Regen in Friesland. In het kader van de internationale Zure Regenweek werd dit probleem door verschillende sprekers belicht. De landbouw, die zoals bekend zorgt voor een groot mestoverschot, nam daarbij een zeer belangrijke plaats in.

Op elke hectare Friese grond wordt jaarlijks 41 kilo ammoniak, afkomstig uit mest, „gestort”. Friesland zit daarmee boven het landelijk gemiddelde van 37 kilo per hectare, maar blijft ver achter bij de gebieden met intensieve varkensteelt. In die Gelderse en Brabantse gebieden komt jaarlijks veel meer dan 50 kilo ammoniak. Ir. Gerritsen noemde enkele mogelijkheden om de ammoniakemissies te verminderen. Tot de simpelste behoorde het niet uitrijden van de mest bij helder, winderig weer en tot de meest kostbare behoorde het afvangen van de vrijkomende ammoniak.

Laatstgencemde oplossing, zo liet hij blijken, heeft weinig realiteitswaarde, omdat de investeringen enorm zullen zijn. Per ton ammoniak zal een boer voor deze oplossing tienduizenden guldens moeten investeren en dat „voor de oplossing van enkele procenten van het probleem”. **Mestinjectie** in de grond, inplaats van het gebruikelijke versproeien zou een betere manier zijn, aldus Gerritsen.

Milieugedeputeerde **Klaas Dankert** ging eveneens in op het mestprobleem. Dankert wees op het zijns inziens grote risico van uitbreiding van de intensieve veeteelt (varkenshouderij) in Friesland, nu dit in andere provincies niet meer is toegestaan. Hij slaakte „een hartekreet” in de vorm van een oproep aan de Friese landbouw om beslist niet deze weg in te slaan. „Het zou de landbouw zuur opbreken. In Friesland is geen ruimte meer voor meer mest”, zei hij.

Overigens is het niet alleen de ammoniak, die het milieu verzuurt. Stikstofdioxide en zwaveldioxide, afkomstig van industrie en verkeer spelen een minstens zo nadelige rol, zo liet ecoloog drs. **Gerben Poortinga** blijken. Naar zijn mening zullen bepaalde bossen en natuurgebieden selectief bemest moeten worden om de vruchtbaarheid van de verzuurde grond te herstellen. Een afdoende oplossing voor vele jaren kan dit echter niet zijn. In elk geval zullen de vervuilers moeten stoppen met het aan het milieu afgeven van de verzurende stoffen. Poortinga noemde onder andere de bossen van Oltterterp en het Reigersbos bij Heerenveen als enkele van de meest zure plekken van Europa. Hij toonde aan de hand van dia's, hoe sterk deze bossen al zijn aangetast.

Uit de verschillende inleidingen op dit symposium bleek, dat er over de zure regen inmiddels veel kennis is opgedaan, maar dat anderzijds ook nog veel belangrijke kennis ontbreekt. Zo is bijvoorbeeld nog onbekend, hoeveel directe gewasschade de landbouw heeft van de verzuring. De cijfers (Jaarlijks 150 tot 500 miljoen gulden schade) moesten volgens ir. Gerritsen „met een grote korrel zout worden genomen”.

Tot een kant en klare oplossing voor het milieuprobleem konden de talrijke symposiumgangers gisteren dan ook niet komen. Wel werd duidelijk gesteld, dat het probleem op zeer veel terreinen aangepakt moet worden. Dankert sprak in da verband van „een uiterste inspanning, want de welvaart van dit moment is voor een deel op de pof gekregen. De onbetaalde rekening ligt er al”.

Leeuwarder Courant 1985-05-14

Verbod overbemesting gaat boeren zo'n vier miljard gulden kosten

WAGENINGEN (ANP) Een algeheel verbod op overbemesting in de waterwingebieden gaat de boeren de komende tientallen jaren vier miljard gulden kosten. Aan de Landbouw Hogeschool in Wageningen wordt thans echter gewerkt aan een nieuwe techniek, waarmee het grondwater van het uit de mest afkomstige nitraat kan worden gezuiverd. De kosten daarvan bedragen hooguit 221 miljoen gulden. Dit bleek gisteren op een studiedag van de *werkgroep Nitraatuitspoeling Waterwingebieden* in het *Internationaal Agrarisch Centrum in Wageningen*.

Zoals bekend komen er binnenkort twee milieuwetten: de meststoffenwet en de wet bodembescherming. Beide zijn bedoeld om via een beperking van de mestoverschotten de uitstoot van ammoniak, waarvan men aanneemt dat dat een van de verzurende elementen is, te verminderen en er voor te zorgen dat het drinkwater niet wordt verontreinigd. De boeren in de Achterhoek hebben uitgerekend dat zij samen anderhalf tot twee keer zo veel mest produceren als in de meststoffenwet mogelijk wordt toegestaan.

Ir. J. Steenvoorden en drs. L. Locht van het Instituut voor Cultuur, Techniek in Waterhuishouding in Wageningen berekenden dat de schage aan de landbouw en veeteelt aanzienlijk beperkt kan worden als de waterleidingbedrijven het grondwater van nitraat zuiveren. Het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiene overweegt een nitraatzuivering te plaatsen op een aantal waterwinputten. Dat zou wel de prijs voor het drinkwater verhogen.

In Barneveld hebben gisteren drieduizend boeren geprotesteerd tegen het beleid van de ministers Braks en Winsemius om een eind te maken aan de mestproblematiek. De ministers willen niet meer fosfaat toestaan dan nodig is voor de bemesting. De boeren verwachten met enorme overschotten te blijven zitten.

Volgens voorzitter W.J. Lokhorst van de *Gelderse Maatschappij van Landbouw* zouden de maatregelen de concurrentiepositie van de veehouders ernstig aantasten. Hij noemde het verbazingwekkend dat voor de oplossing van mestproblemen zo weinig geld door de overheid wordt uitgetrokken. Op de landbouwtentoonstelling in het Brabantse Liempde hebben tal van bedrijven machines laten zien die de mest wat milieuvriendelijker zouden kunnen behandelen. De machines blijken echter vrij duur te zijn.

Nieuwsblad van het Noorden 1985-06-27

Braks wil boeren die uitbreiden aanpakken

Van onze redactie binnenland

HELMOND - Minister Braks (Landbouw) overweegt om in de toekomstige meststoffenwetgeving maatregelen op te nemen om boeren die uitbreiden extra aan te pakken. Dat zei de minister gisteren in Helmond, waar hij een laboratoriumopstelling van een mestverwerkende fabriek in gebruik stelde.

„Met name in Noord-Brabant worden momenteel veel plannen gemaakt om de produktie verder uit te breiden, zodra de interimwet vervalt. Dat kan eigenlijk niet. Ik ben beslist niet van plan bedrijven, die nu al hun plannen gereed hebben in de nieuwe wetgeving in pen uitzonderingspositie te plaatsen ten aanzien van de op te leggen overschotsheffing”. Braks wees er nadrukkelijk op dat de aanstaande meststoffenwetgeving ingrijpende gevolgen zal hebben voor bedrijven met een mestoverschot.

Leeuwarder Courant 1985-07-05

Landbouw: geen haast met het opruimen van mestvaalten

DEN HAAG (ANP) - Het Landbouwschap is tegen invoering per 1 Januari 1986 van door de rijksoverheid vast te stellen normen voor het gebruik van dierlijke mest. Wel is dele overkoepelende organisatie van boeren, tuinders en agrarische werknemers bereid om mee te werken aan de oplossing van het milieuprobleem van het mestoverschot, maar alleen in stappen.

Dit is gisteren gebleken in een vergadering van het Landbouwschap. Het bestuur vindt dat de ministers Braks (Landbouw) en Winsemius (Milieubeheer) te hard van stapel lopen met hun plan om over vijf maanden een wet in werking te laten treden die alles aangaande dierlijke mest regelt. Het bestuur verklaarde dat de gevolgen voor de veehouders niet te overzien zijn op een zo korte termijn.

Braks heeft in november 1984 als voorlopige maatregel een tussenwetje ingevoerd dat uitbreiding van varkens- en pluimveehouderijen verbiedt. Dat heeft hij gedaan om de hoeveelheid varkensmest en kippestront niet nog groter te laten worden. Het Landbouwschap wil binnenkort alvast een „mestbank” oprichten die moet gaan bekijken wat er met het goedje dient te gebeuren. De landbouworganisaties willen dat het rijk financieel meedoet aan die mestbank. Zelf heeft het agrarisch bedrijfsleven inmiddels vijf miljoen gulden vrijgemaakt om te laten onderzoeken wat er met mest zoal kan worden gedaan zonder het milieu aan te tasten.

Nederlands Dagblad 1985-07-06 ⁷

Landelijke mestbank in voorbereiding

Landbouwschap: mest uitrijden aan banden

DEN HAAG - Met ingang van het volgend jaar moeten excessen bij het uitrijden van mest worden uitgebannen. Van varkensdrijfmest zou bij voorbeeld per hectare maximaal 100 ton mogen worden verspreid. Het landbouwbedrijfsleven wil zelf een aanzet geven voor de aanpak van de mestproblematiek door nu een grens te trekken, waardoor de mestoverschotten en de afzet ervan beter zichtbaar worden en in kaart kunnen worden gebracht.

Dit bleek deze week tijdens een bestuursvergadering van het **Landbouwschap** in Den Haag. Invoering van zware normen voor de dierlijke mestverspreiding op korte termijn zou voor veel bedrijven absoluut onoverkomelijk zijn, zo zei voorzitter J. Schouten.

Het Landbouwschap is het verder in principe eens over de instelling van een voorlopige landelijke mestbank, die coördinerend en controlerend gaat werken. Dat zal op korte termijn moeten gebeuren. De meeste organisaties lieten blijken een mestbank te willen, die vergaande bevoegdheden krijgt en mogelijk ook heffingen kan opleggen. De landelijke bank zou een directe verbinding met de **regionale mestbanken** moeten krijgen.

Een werkgroep met vertegenwoordigers van het Landbouwschap en de overheid gaat op korte termijn uitzoeken hoe de controle van de mestbank het best kan worden geregeld. Daarbij gaan de gedachten uit naar een mestboekhouding, die inzicht moet verschaffen in de mestproductie en afzetmogelijkheid per bedrijf, zo meent het Landbouwschap.

In een gesprek met het Schap liet minister Braks weten dat de meststoffenwet en de wet bodembescherming pas in de loop van volgend jaar in werking zullen treden. Het uitwerken van de bemeatingsnormen levert zoveel problemen op, dat de streefdatum van 1 januari 1986 niet meer wordt gehaald. Daaraan kan ook de **interimwet** op die datum nog niet ophouden te bestaan”, aldus de bewindsman deze week in zijn maandelijks gesprek met het dagelijks bestuur van het Schap.

De minister is het met het Landbouwschap eens dat de nieuwe wetgeving in het begin vooral gericht moet worden op het bestrijden van excessen. Van een gedetailleerde normering kan volgens het Landbouwschap pas sprake zijn als er via een mestboekhouding inzicht is in de hoeveelheden mest op individuele bedrijven en als er voorzieningen zijn voor de opslag, de verwerking en het transport van mest. Minister Braks staat positief tegenover het plan voor een landelijke mestbank.

---

⁷ Verslag bijeenkomst Landbouwschap, veel uitvoeriger dan het voorgaande uit de Leeuwarder Courant!

Kamer wil snel maatregelen tegen mestoverschotten

DEN HAAG (GPD) - “De boeren plegen een misdaad tegen de samenleving door in bepaalde gebieden via de mest het drinkwater te vergifigen. Daarom moet er zo snel mogelijk een algemene maatregel van bestuur komen om een eind te maken aan deze excessen”. Dit zei mevr. De Boois vanmorgen namens de PvdA tegen de ministers Braks van landbouw en Winsemius van milieuhygiëne. Tijdens het overleg tussen de bewindslieden en de vaste kamercommissie voor landbouw pleitte zij ook voor het snel instellen van een uitrijverbod van mest gedurende de wintermaanden.

De gehele Tweede Kamer is van mening dat de beide ministers zeer traag zijn met daadwerkelijke maatregelen om de mestoverschotten weg te werken. „De overheid heeft vijftien jaar lang het probleem van de mestoverschotten genegeerd en nu dreigt zelfs een vertraging bij de indiening van de “Mestwet”, aldus veel kamerleden.

De beide ministers zeiden dat de vertraging was ontstaan door de ingewikkeldheid van de vele problemen en de vraag hoe die problemen het beste konden worden aangepakt. Minister Braks van landbouw kondigde aan dat in de loop van november een ontwerp van een algemene maatregel van bestuur voor de knelgebieden ter discussie zal kooien. In het vroege voorjaar van 1986 zullen de daarin genoemde maatregelen van kracht moeten worden

Limburgse mest voor Wieringermeer – voorlopig geplaatst

Allen geplaatst om later toe te voegen waarom dit mislukte

Limburgsch dagblad 14-09-1985

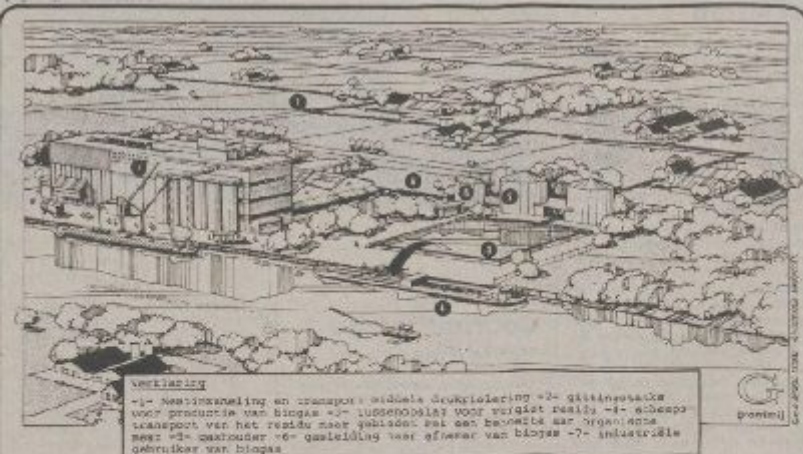
Minister Braks stelde mestoverslagsilo's in „De Oude Zeug” in gebruik

LIMBURGSE MEST VOOR WIERINGERMEER

door Jan van Lieshout

WIERINGERMEER - Het had er alle schijn van dat landbouwjournalisten het evenement hadden geboycot. Bij een aanzienlijk deel van de 200 leden van de Nederlandse Vereniging van Landbouwjournalisten heeft minister Braks het verbruid. Op 11 juli jl. had de bewindsman in een brief aan de melkveehouders van Nederland misverstanden en gevoelens van onbehagen en wrevel over de superheffing mede toegeschreven aan de „soms onjuiste, vaak onvolledige en verbrokkelde berichtgeving”.

„Die kritiek is niet terecht”, reageerde het bestuur van de Nederlandse Vereniging van Landbouwjournalisten ontstemd. „Gevoelens van onbehagen en wrevel zijn niet door onze berichtgeving ontstaan, maar door het beleid en de wijze waarop het tot stand kwam”, kaatsten de scribenten de bal terug.

Mestoverslag- en vergistingsbedrijf te Wanssum

WANSUM - „Het wachten is op de subsidie van Brussel”, aldus ir Harrie Tackes, secretaris van de Stichting Mestbank Limburg, die in een Maatschap te Wanssum een mestoverslag en vergistingsbedrijf wil beginnen.

Tijdens de ingebruikstelling van de twee mestoverslagsilo's, die de Stichting Mestbank Limburg in de Wieringermeer bouwde, werden de plannen ontvouwd. De Grontmij bracht haar ideeën in beeld (zie tekening) en zette de argumenten op een rijtje.

De plannen worden nu haksakleer gemaakt; de aanvragen voor de benodigde vergunningen gereedgemaakt. Demit wordt op een fabriek met een verwerkingscapaciteit van 150.000 ton mest. De fabriek zal draaien op de energie die in de vorm van biogas bij

het vergisten van mest vrijkomt.

De kosten zijn geraamd op acht miljoen gulden. Alleen indirect – met de aan- en afvoer van mest – zal de fabriek werkgelegenheid bieden. In de fabriek zal er slechts plaats voor ankers zijn.

Waardering voor beleid minister Braks Kamer dringt aan op snel optreden in mestproblematiek

DEN HAAG (ANP, (3PD) - De Tweede Kamer vindt dat minister Braks (Landbouw) meer vaart moet zetten achter maatregelen tegen het probleem van de overbemesting. De bewindsman kreeg vandaag in de Tweede Kamer bij de behandeling van de landbouwbegroting de nodige kritiek te verduren het trage totstandkomen van de Mestwet. Met name CDA, PvdA en VVD hielden Braks voor dat de problemen dusdanig de pan uit rijzen dat er met spoed maatregelen zijn geboden. De VVD acht haast geboden met snelle wetgeving.

PvdA-woordvoerder Tazelaar betoogde dat we inmiddels „tot onze nek in de stront staan" en wil dat Braks een voorschotje neemt op de nieuwe wet door in de komende winterperiode boeren te verzoe- ken niet met mest uit te rijden indien zij over een opslagcapaciteit beschikken. Een uitrijverbod gaat hem vooralsnog te ver, zeker daar het merendeel van de 60.000 betrokken veehouders geen opslag- mogelijkheid heeft. Hij vindt dat Braks daarom eerst met financiële steunmaatregelen moet komen om de opslagcapaciteit uit te kunnen breiden.

Van der Linden (CDA) acht gezien de huidige situatie forse uitbreiding of nieuwe vestiging van ver- oorzakers van mestoverschot uit den boze. Hij gaf de minister in overweging desnoods de hui- dige interimwet maar te verlengen. De hui

dige trok de mestoverlast door naar het probleem van de hondenpoep, waar hij van Braks (tevens verantwoordelijk voor openluchtrecreatie) actie eist tegen de opeenhoping van hopen. Volgens Van Ter Linden betreft het hier een verschil waar het principe „de vervuiler betaalt" moet gelden. De PvdA en CDA hadden grote waardering voor het gevoerde beleid van minister Braks. „Hij had de moed noodzakelijke, impopulaire maatregelen te nemen zoals de tijdelijke Mestwet. Hij heeft hard maar rechtvaardig de superheffing op te veel geproduceerde melk ingevoerd", zei Tazelaar, die ook vol lof was over het optreden van de minister in Brussel. Het CDA vond dat de minister , moedig optreden niet ontzegd kan worden.

, Wel hadden vrijwel alle fracties bezwaren tegen de uitvoering van de superheffing. „Hoewel de superheffing op onderdelen is verbeterd, blijft het een rotmaatregel", zei CDA'er Van der Linden. Wrijfpunt voor het CDA blijven de enkele honderden ernstige probleemgevallen die buiten alle re- gels vallen en de zeer royale hoeveelheden melk die sums naar grote investeerders zijn gegaan. De VVD vindt de verstarrende werking van de centralistisch uitgevoerde superheffing een toenemend probleem. Volgens de VVD is door de regeling een systeem ontstaan van kunstmatige schaarste aan melk.

ABTB-voorzitter in Bakhuizen: Laat dit kabinet beslissing nemen over mestprobleem

BAKHUIZEN - Volgens de voorzitter van de krite Fryslân van de ABTB, Thomas Miedema uit Rauwerd, is het het beste dat het huidige kabinet nog met wetgevende maatregelen komt ten aanzien van de mestproblematiek. Wanneer men die beslissing doorschuift naar het volgende kabinet en wanneer dat er eentje wordt van CDA en PvdA dan „soe it miljeu der wolris zwierder oan lúke kin-

ne as no it getal is". Miedema sprake gisteravond in De Gearte in Bakhuizen op een bijeenkomst van de *Vereniging voor bedrijfsvoorlichting* Gaasterland e.o. Hij zat in wezen op dezelfde lijn als gisteren de Tweede Kamer. Ook daar werd tijdens de behandeling van de landbouwbegroting de wens geuit vaart te zetten achter de mestproblematiek.

Een probleem is dat op dit moment het ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieu en dat van Landbouw en Visserij niet op één lijn zitten. De eisen die VROM stelt zijn zwaarder dan die van Landbouw. Er zijn overigens op beide ministeries wel tal van werkgroepen met de zaak bezig. De landbouw zelf is slechts zijdelings ingeschakeld. Men houdt die werkgroepen wat in het oog „en men kin der faaks noch wat oan stjoere”, zei Miedema.

De enige maatregel, die tot dusver is genomen, is die van de provincie Noord-Brabant. Als de Staten die goedkeuren is het uitrijden van mest in de winter daar verboden tenzij men vergunning heeft. Overigens zei Miedema dat Brabant nog geen oplossing heeft gevonden voor die boeren die teveel mest hebben en die niet kwijt kunnen. Gisteren bleek ook dat dr. ir. H. Curfs, topambtenaar bij Landbouw, vraagtekens achter de Brabantse maatregel zet. Het is volgens hem nog maar de vraag of de Brabantse regeling wel is afgestemd op de landelijke, „die niet al te lang meer op zich zal laten wachten”.

Volgens Miedema zal men zich in het Noorden verzetten tegen een heffing op mestoverschotten wanneer men die zelf gemakkelijk en verantwoord bij de buurman kwijt kan. „Boppedat: wat dogge se mei dat jild? Subsydzje jaan op it ierfier fan dong fan it Suden nei it Noarden?”. Volgens Miedema is het Noorden niet bereid de mestoverschotten uit andere regio's op te nemen, tenminste als dat door de overheid opgelegd zou worden. Het wordt wat anders wanneer het een zaak van vrije handel wordt. **„Wy moatte de romte hjir foar ussels hálde”.**

Landbouwvoorlichter Klaas Kooistra heeft uitgerekend dat Friesland 204.500 hectare grasland heeft met 550.000 stuks grootvee. In één stalperiode komt er 5,5 miljoen kubieke meter drijfmest los. Negenhonderd voetbalvelden kunnen er een meter mee opgehoogd worden. Per hectare is dat 26,9 kubieke meter. „Dus dat fált dan ek wer ta”. Volgens ir. Aad van Winden, consulent voor de varkens- en pluimveehouderij in het Noorden, zijn er in Friesland nog best mogelijkheden. Hij had niet de indruk dat de problemen hier groot zullen worden. **Bij voorzitter Gort Ketelaar van Kolderwolde leefde evenwel toch nog wat het gevoel dat de mestproblemen de boer weleens meer zullen kunnen kosten dan de superheffing.**

Nieuwsblad van het Noorden 1985-11-02

Oplossing mestoverschot dringend nodig “Tot de nek in de stront”

Van onze correspondent

DEN HAAG - „We zitten tot onze nek in de stront. Twee ministeries - Landbouw en Milieuhygiëne - praten al twee jaar over het nemen van maatregelen om de mestoverschotten terug te dringen, maar er is tot nu toe niets daadwerkelijks gebeurd”. Dit heeft de PvdA'er Rob Tazelaar bij de behandeling van de begroting van landbouw in de Tweede Kamer gezegd. Tazelaar stelde voor dat minister Braks met het KNMI gaat overleggen om bij een weerbericht dat vorst voorspelt de boeren tegelijkertijd te verzoeken geen mest uit te rijden “Dan doen we tenminste iets. Als we moeten wachten op de wet die uitrijden van mest bij vorst moet verbieden, is de winter al voorbij”, zei Tazelaar.

De VVD'er Piet Blauw vroeg hem of daarmee het probleem niet wordt verschoven naar de zomer. „Het is duidelijk dat de grote mestoverschotten liggen in gebieden met veel openluchtrecreatie. Als in de winter geen mest op het land mag worden gereden, krijgen de recreanten in de zomer last van een te grote ammoniakuitstoot", meent Blauw

Ook de CDA'er drs. Van der Linden is van mening, dat de voortgang van de uitwerking van de Mestwet geen schoonheidsprijs verdient. Hij vond dat de ministers Winsemius en Braks haast moeten maken om de onzekerheid die in de provincies over de uitwerking van deze wet is ontstaan, weg te nemen. Het CDA wil verder maatregelen om bij het beëindigen van de voorlopige wet een explosieve groei van de varkens- en kippenfokkerijen te voorkomen.

Een andere vorm van mestoverlast is volgens Van der Linden de hondepoep op straat. Hij vroeg zich af wat de minister van landbouw, die tevens verantwoordelijk is voor de openluchtrecreatie, hiertegen kan doen. Hondepoep op straat is volgens Van der Linden een vorm van milieuverontreiniging waarvoor de vervuiler moet betalen.

Leeuwarder Courant 1985- 11-12

jr. Hans Gerritsen voor ABTB:

Relatief gering aandeel van landbouw in milieuprobleem

ORANJEWOUDE -, „In procenten uitgedrukt is het milieuprobleem dat door de landbouw wordt veroorzaakt relatief klein. Het komt alleen op dit moment op ons af". Op die manier probeerde ir. Hans Gerritsen van het Landbouwschap gisteravond in Tropenfauna in Oranjewoud de leden van de Aartdiocesane Boeren- en Tuinders Bond (ABTB) krite Friesland toch wat moed in te spreken. De echte zware gevallen zijn aangepakt en nu komt de landbouw steeds meer in beeld. Hij had daarvoor een uitvoerige beschouwing gewijd aan de mestproblematiek. Het werd al gauw duidelijk dat ir. Gerritsen en krite-voorzitter Thopaas Miedema uit Rauwerd wat de overschotsheffing betreft, niet op één lijn zaten.

Een overschotsheffing kan worden ingevoerd voor die mest die er teveel is op een bepaald bedrijf. Miedema is van mening dat zo'n heffing er niet moet komen voor die boeren die op verantwoorde wijze de mest kunnen brengen naar andere bedrijven waar men mest nodig heeft. Dat geldt met name voor het Noorden, waar in feite geen overschotten zijn.

Gerritsen vond dat persoonlijk geen goed standpunt. Hij is van oordeel dat het zonder meer afwijzen van een dergelijke heffing voor niet-overschotgebieden niet verstandig is. Als het lukt om straks in gebieden met veel varkensmest -Brabant bijvoorbeeld - een oplossing te vinden worden de normen grif aangescherpt en komt de overheid bij de rundveehouderij terecht. Met andere woorden: als ze in het Zuiden de zaak hebben geregeld komen ze in het Noorden.⁸

Overigens kon hij nog weinig zeggen over hoe de mestwet er uit gaat zien. Hij zei alleen dat er landelijk geen overschot mag ontstaan, want daar kun je geen kant mee uit. Wat er nu moet komen is een landelijke norm met verschillen voor gras-, bouw- en maisland. Die norm zal mogelijk nog deze maand worden vastgesteld. Hij verwachtte niet dat daardoor noordelijke bedrijven in de problemen komen.

Voor iedere mestproducent zal een algemene heffing komen. Dat geld zal voor onderzoek worden besteed. Daarnaast is er dus sprake van de overschotsheffing. In het Zuiden is men daar wel blij

---

8 ! (ZHN)

mee, zei ir. Gerritsen. Dan komt er een mooie grote pot waar het een en ander uit betaald kan worden. In het Noorden vindt men dat wanneer je je mestprobleem met je buurman kan regelen je niet voor je overschot aangeslagen moet worden. Minister Gerrit Braks denkt er evenwel over die heffing wel landelijk in te voeren.

Hinderwet

Wat betreft de hinderwet zei ir. Gerritsen dat er een uitbreiding komt voor de rundveehouderijen. Hij vond dat niet irreëel maar voegde er wel aan toe dat de boeren wel gaat raken. Er zullen aanpassingen nodig zijn. Hij zie dat de boeren gebaat zijn bij een redelijke en duidelijke regeling. Dat is altijd beter dan zoals nu het geval is in bepaalde gemeenten die het uitbreiden van het aantal rundveebedrijven trachten te verbieden.

In het algemeen was hij van oordeel dat er zo snel mogelijk wat aan de milieuproblematiek in de landbouw gedaan moet worden. Anders komt het zo ver dat de politiek nog gaat zeggen dat het probleem niet is op te lossen. En dan kan het zijn dat de mest wordt gebruikt om de helft van de veehouderijen weg te krijgen.

Onmogelijk

ABTB-krite-voorzitter Miedema zei in zijn openingswoord dat het afgelopen seizoen voor de boeren slecht is geweest. Men heeft niet de mogelijkheid gehad te reserveren en dat was juist wel nodig geweest. Verschillende overheidsmaatregelen houden een lastenverzwaring in en die duiden bepaald niet op een versterking van het zelfstandigenbeleid.

Van de superheffing ondervinden teveel boeren teveel pijn. Vooral de 'harde' gevallen zien zich geconfronteerd met een situatie die nog niet is opgelost. De minister zegt dat er voor die boeren te weinig melk beschikbaar is. Miedema vond dat er voor die boeren wel melk voldoende is. Eerst als die schrijnende gevallen geholpen zijn kan er sprake zijn van een nieuw beleid. Hij vond een grotere vermindering dan 8,65 procent van de te leveren melk niet noodzakelijk. Braks zit op een percentage van 9,55. „Ik wil het bewijs van het tegendeel wel eens geleverd zien”.

Miedema toonde zich een warm voorstander van het zoeken naar uitbreiding van de bedrijven door het nemen van een 'tweede tak'. „Wij moeten heel goed bedenken dat elders deze zaken wel worden opgepakt. En ik vraag mij af: is de Friese boer dan minder ondernemer dan zijn collega's in andere gebieden?”.

Nieuwsblad van het Noorden 1985-11-15

Vee op dieet: mest minder schadelijk

verslaggever Henk Kuipers

GRONINGEN - Ander veevoer en een beter op de behoefte van varkens en koeien afgestemd voedingsschema zouden ertoe kunnen leiden dat de mest in de nabije toekomst minder milieubelastend wordt, meent onderzoeker Wijnands van het *Landbouw Economisch Instituut in Den Haag*.

Het LEI wil een onderzoek gaan doen naar deze mogelijkheid die een deeloplossing van het steeds groter wordende mestprobleem kan opleveren.

Het *Instituut voor Veevoederonderzoek* is er al mee bezig. Het vermoeden bestaat dat de hoeveelheid mineralen in mest van zes tot veertig procent kan worden verminderd.

Nederland heeft te kampen met surplus aan mest. Bovendien moet de wel gebruikte mest in toenemende mate het milieu. Het LEI heeft aan de hand van de cijfers en aannames onderzocht hoe de

mest beter over Nederland kan worden verspreid. Volgens het LEI zouden vooral de veenkoloniën meer mest kunnen gebruiken, maar een veldonderzoek door de vakgroep Energie- en Milieukunde van de Groninger Universiteit heeft aangetoond dat de Veenkoloniale boeren helemaal niet op meer mest zitten te wachten. De Groninger medewerker Wim Wiersinga vermoedt dat als straks de bemestingsnormen ter bescherming van het milieu strenger worden, de veenkoloniën eerder minder dan meer mest gaan gebruiken. Van alle beschikbare Veenkoloniale landbouwgrond wordt dertig procent met dierlijke mest bemest. De rest wordt met kunstmest en groenbemesting vruchtbaar gemaakt. Droge kippenmest is veruit favoriet in Oost-Groningen en Drenthe, met drijfmest van kippen op de tweede plaats. Varkens- of rundermest worden niet erg veel gebruikt. Xxxr juist van deze twee mestsoorten is er veel te veel.

Volgens Wim Wiersinga is het mestoverschot op drie manieren weg te werken: minder vee, verbranden of in zee storten en mest wegbrengen naar landen waar wij ons veevoer vandaan halen.

Het door het LEI aangekondigde onderzoek naar ander voer en andere voedingsschema's zou een vierde oplossing voor het mestprobleem kunnen aandragen.

LEI-onderzoeker Wijnands zegt dat er iets móét gebeuren, willen we niet omkomen in de mest. Hij is overigens optimistisch gestemd. “Op wat langere termijn komt er zeker een oplossing”. Dat het LEI het kennelijk niet bij het rechte eind heeft gehad in zijn aannahme dat de Veenkoloniën meer mest zouden kunnen gebruiken, vindt de heer Wijnands niet zo erg. “Als er een soort mestgarantie komt, dus dat mest gegarandeerd van een bepaalde kwaliteit en samenstelling is, kan het best zijn dat de boeren in de Veenkoloniën in de toekomst wel degelijk meer mest willen hebben”.

Het onderzoek van de Rijksuniversiteit heeft aangetoond dat de visie van de heer Wijnands ten dele juist is. De Veenkoloniale boeren krijgen meer belangstelling voor drijfmest als de gehalten aan mineralen als nitraat, fosfaat en kalium gegarandeerd worden. Verder zal de hoge koperconcentratie in varkensmest verlaagd moeten worden. Tevens zal het chloorgehalte kleiner moeten worden. Ook moeten de boeren ervan op aan kunnen dat er geen onkruidzaden in de mest zitten. Vooral de zaden van de knolcyperus zijn zeer gevreesd. Knolcyperus is een nauwelijks te bestrijden onkruid, dat hele percelen goede landbouwgrond waardeloos kan maken.

Verbetering van de mest, zo heeft het RU-onderzoek aangetoond, zal in de Veenkoloniën overigens niet zonder meer leiden tot een grote gebruik van dierlijke mest. Want doordat er een nogal strenge Meststoffenwet op komst is, zal het gebruik van dierlijke mest verminderen, zelfs als de mest beter wordt.

Nda 1985-12-10

Leeuwarder Courant 05-12-1985

Eerste processen-verbaal voor overtreding mestwet

DEN HAAG (GPD)– De Algemene Inspectie Dienst van het ministerie van landbouw heeft de afgelopen weken de eerste processen-verbaal opge maakt tegen overtreders van de tussentijdse mestwet. Het betreft drie veehouders in Utrecht, drie in Limburg en een in Gelderland. In september is de AID begonnen met het controleren van intensieve kippen- en varkensfokkerijen.

De interimwet bepaalt dat in concentratiegebieden kippen- en varkensfokkers hun bedrijven wel bouwkundig mogen uitbreiden, maar dat zij in het kader van de mestproblematiek het aantal dieren niet mogen vergroten. Bij het onderzoek wordt vooral gekeken naar anti-dateringen van afgegeven vergunningen. In de afgelopen maanden hebben inspecteurs van de AID 190 van de 610 potentiële bedrijven onderzocht op overtredingen.

Overijssel krijgt makelaar in mest

Nederlands dagblad 10-12-1985

Overijssel krijgt makelaar in mest

ZWOLLE (ANP) - Overijssel krijgt een mestmakelaar. Dit is een functionaris die het teveel aan mest van landbouwbedrijven probeert te slijten aan de boeren die een tekort aan mest hebben. De mestmakelaar komt in dienst van de Meststichting die de landbouworganisaties in Overijssel onlangs hebben opgericht om de mestproblematiek te kunnen aanpakken.

De stichting coördineert ook een experiment op de proefboerderijen in Ambt-Delden en Heino met zogenoemde mestscheiders. Deze machines scheiden de mest in een vrij droge massa met 20 tot 25 procent droge stof en een kletsnatte substantie. Het droge gedeelte kan gemakkelijk worden vervoerd. De transportkosten zijn daardoor niet zo hoog. In Ambt-Delden wordt eveneens onderzocht of uit mest biogas kan worden gewonnen. Voor dit doel zou

de mest centraal in deze gemeente moeten worden ingezameld.

Eveneens gaat de stichting onderzoeken in hoeverre bossen het beter doen door bemesting. Volgens de landbouw gaat het met vele bossen slecht doordat ze zich op te schrale grond bevinden. Uit de natuur- en milieuhoeft wordt gesteld dat de zure regen de grootste veroorzaker is. Voor onderzoek naar oplossingen van de mestproblematiek in Overijssel is de komende twee jaar vier ton beschikbaar.

Het mestoverschot in deze provincie is 2,65 miljoen ton per jaar volgens de zogenoemde landbouwkundige normen. Hierbij wordt er van uitgegaan dat de bodemvruchtbaarheid niet in gevaar komt. Het overschot bedraagt vijftig miljoen ton als wordt uitgegaan van de fosfaatnorm. Dat is dertig procent van de totale mestproduktie.

Nieuwsblad van het Noorden. 1985-12-11

Voorzitter Groninger Maatschappij van Landbouw: 'Regering is niet boer-vriendelijk'

Van een onzer verslaggevers

HAREN - De regering Lubbers heeft gefaald in haar zelfstandigenbeleid, dat niet boer-vriendelijk is en ze is haar afspraken niet nagekomen. De lastenverlichting van anderhalf miljard voor het bedrijfsleven is namelijk vrijwel geheel voorbij gegaan aan zelfstandigen zonder personeel, zoals bijvoorbeeld boeren. Om dat deze regering bovendien niet voldoende bereid is het EG landbouwbeleid financieel gestalte te geven, lijkt het erop dat de Nederlandse land- en tuinbouw dubbel in de problemen komen.

Dat zei vanmiddag voorzitter J.D. Leeuwma van de *Groninger Maatschappij van Landbouw* tijdens de in het Postiljonmotel te Haren gehouden algemene vergadering van de GMvL.

Volgens de heer Leeuwma hebben de Nederlandse boeren op korte termijn niet veel goeds te verwachten van het EG-landbouwbeleid. "In Brussel maakt men schromelijk misbruik van de situatie, dat er op dit moment van een aantal produkten relatief grote voorraden zijn". Daarom zei de heer Leeuwma te verwachten dat de georganiseerde land- en tuinbouw sterk in verzet zullen komen als het nationale en Europese landbouwbeleid niet snel zullen worden bijgestuurd. "Het is naïef te veronderstellen dat door prijsverlaging de produktie zal afnemen".

Over de mestproblematiek zei GMvL-voorzitter Leeuwma dat het Noorden niet opgezadeld wil worden met de problemen van elders uit de hand gelopen overschotten. "Als minister Braks meent de Brabantse mestproblemen op te kunnen lossen over noordelijke ruggen, dan heeft hij zich duidelijk vergist. Wij zullen niet accepteren dat, waar sprake is van een verantwoorde afzet, bedrijven in ons gebied een overschotheffing op mest moeten betalen".

Nieuwsblad v h Noorden. 1985-12-13

LEI: Uitvoering mestwet kost geld en banen

Van onze redactie binnenland

DEN HAAG - Straffe uitvoering van de Mestwet die volgende week door de ministers Winsemius van Milieu en Braks van Landbouw zal worden ingediend, zou in de agrarische sector 42.000 banen en een inkomensdaling van 2 miljard gulden kunnen gaan kosten. Als de beide ministers de boeren ruim de tijd geven om zich aan de wettelijke normen aan te passen, kost het geen banen en praktisch geen geld.

Volgens het *Landbouw Economisch Instituut* zou een straffe invoering van de wet alleen kunnen betekenen dat koeien, varkens en kippen massaal moeten worden afgeschoten. De beide ministers die de wet zullen indienen, hebben al van het begin af aan laten weten de wet geleidelijk te zullen invoeren.

Leeuwarder Courant 1985-12-16

Braks en Winsemius presenteren pakket maatregelen

Bijna 48.000 boeren moeten voor mestoverschot betalen

DEN HAAG (ANP) - Bijna 48.000 landbouwbedrijven in ons land zullen gemiddeld 910 gulden per jaar aan heffing moeten betalen omdat zij te veel mest produceren. Met de totale opbrengst willen minister **Braks** van landbouw en minister **Winsemius** van milieu maatregelen financieren die bijdragen aan het vinden van structurele oplossingen voor het probleem van de mestoverschotten. Beide bewindslieden hebben de Tweede Kamer vandaag op de hoogte gebracht van het gehele pakket maatregelen, dat op onderdelen overigens al bekend was. De maatregelen zullen in fasen worden aangescherpt. Omstreeks het jaar 2000 moet het zover zijn dat het gebruik van dierlijke mest geen schadelijke gevolgen meer heeft voor het milieu.

Uitgangspunt blijft voor de beide ministers de zogenaamde **fosfaatnorm**. Op basis daarvan kan worden vastgesteld hoeveel ton mest boeren op hun land mogen uitrijden, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen bouwland, grasland en snijmaisland. In de eerste fase, 1987-1990, moet dat er toe leiden dat de totale mestproductie niet verder toeneemt. Daarna wordt de norm tot het jaar 2000

aangescherpt.

Alle boeren moeten een algemene heffing gaan betalen. Daarmee moeten maatregelen worden gefinancierd die de gehele veehouderijsector ten goede komen, bij voorbeeld onderzoek. De heffing wordt gelegd op diervoeder en komt per bedrijf op gemiddeld 60 gulden per jaar. Voor de overschotheffing geldt voor alle bedrijven een heffingvrije voet van 125 kilogram fosfaat per hectare per jaar. Wordt deze overschreden dan moet een heffing van 0,25 gulden per kilogram per hectare fosfaat per jaar worden betaald tot een niveau van 200 kilogram. Daarboven moet 0,50 gulden per kilogram fosfaat per hectare worden betaald.

De gehele pluimveehouderij zal hierdoor het meeste aan heffingen moeten betalen. Bedrijven in deze sector hebben weinig grond om de mest, waar naar verhouding veel fosfaat in voorkomt, uit te rijden. De heffing loopt op tot gemiddeld 4.248 gulden voor bedrijven met leghennen en gemiddeld 3.425 gulden voor bedrijven met slachtkuikens. Voor bedrijven met mestvarkens en fokvarkens is het achtereenvolgens gemiddeld 1.706 en 1.308 gulden. Bijna alle bedrijven zullen heffing moeten betalen. Dat geldt ook voor de kalvermesterijen die gemiddeld 546 gulden moeten betalen. Van **55.000 melkveehouderijen** zal bijna de helft een heffing van gemiddeld 340 gulden moeten betalen.

Voor fosfaatarme en fosfaatverzadigde gronden hebben de beide bewindslieden speciale maatregelen voorgesteld. Het uitrijden van mest zal tussen november en februari, de periode wordt afhankelijk van het weer precies vastgesteld, zijn verboden. Dat geldt ook voor het uitrijden van mest op bevroren en besneeuwde grond.

Uitbreiding van bestaande bedrijven of nieuwbouw wordt aan banden gelegd door nieuwe of extra mestproductie alleen toe te staan als al deze mest op het eigen bedrijf kan worden afgezet met uitzondering van de heffingvrije voet. Daardoor blijven zich voor de verschillende bedrijfstakken volgens de bewindslieden mogelijkheden ontwikkelen.

De Landelijke Mestbank die het Landbouwschap onlangs heeft ingesteld zal voorlopig een centrale plaats innemen bij het beheersen van de verschillende meststromen. De bank zal onder meer kunnen gaan bemiddelen bij de afzet van mest. De bewindslieden zullen in een later stadium bekijken of er in de tweede fase nog meer taken aan de mestbank moeten worden toegekend.

De verschillende maatregelen zullen worden ingevoerd in het kader van de Meststoffenwet en/of de Wet op de bodembescherming. Een aantal maatregelen vervangt de in november vorig jaar ingestelde Interimwet beperking varkens- en pluimveehouderij.

Geen steun

Uitgangspunt voor het aanpakken van de mestoverschotten blijft dat de veroorzaker betaalt. De bewindslieden Braks van landbouw en Winsemius van milieuzaken hebben in hun voorstellen niet voorzien in financiële steun aan de boeren, afgezien van bestaande investeringspremie- en subsidie-regelingen. Tot het jaar 2000 zouden de boeren ongeveer één miljard gulden moeten investeren, vooral in opslagcapaciteit voor de mest die in de winter niet mag worden uitgereden.

Minister Braks heeft vanmorgen bij de presentatie nadrukkelijk afstand genomen van vorige week bekend geworden berekeningen van het *Landbouw-Economisch Instituut* over de mogelijke gevolgen van de voorgestelde normen en heffingen voor de veehouderij- en de toeleverende en verwerkende bedrijven daaromheen. Volgens die berekeningen zouden er wellicht 42.000 arbeidsplaatsen verloren gaan.

Bij het ministerie van landbouw en visserij zal een nog op te richten bureau worden belast met de aanslag voor en de inning van de overschotheffing. Dat gebeurt mede op basis van de speciale mest-

boekhouding die alle bedrijven moeten gaan bijhouden. Met de controle op de naleving wordt de Algemene Inspectiedienst van het ministerie belast.

Nieuwsblad van het Noorden 1985-12-17

Braks: 'Veroorzaker van mestproblemen betaalt'

Van onze redactie binnenland

DEN HAAG - Uitgangspunt voor het aanpakken van de mestoverschotten blijft dat de veroorzaker betaalt. De bewindslieden Braks van Landbouw en Winsemius van Milieuzaken hebben in hun voorstellen niet voorzien in financiële steun aan de boeren, afgezien van bestaande investeringspremie- en subsidieregelingen. Tot het jaar 2000 zouden de boeren ongeveer één miljard gulden moeten investeren, vooral in opslagcapaciteit voor de mest die in de winter niet mag worden uitgereden.

Minister Braks heeft maandag bij de presentatie nadrukkelijk afstand genomen van vorige week bekend geworden berekeningen van het Landbouw-Economisch Instituut over de mogelijke gevolgen van de voorgestelde normen en heffingen voor de veehouderij en de toeleverende en verwerkende bedrijven daaromheen. Volgens die berekeningen zouden er wellicht 42.000 arbeidsplaatsen verloren gaan.

Volgens Braks betaalt de pluimveehouderij wel de hoogste heffingen, maar zullen de lasten minder laag liggen dan in andere sectoren, omdat de mest van de pluimveehouderij gemakkelijker is af te zetten.

1986

Leeuwarder Courant 1986-02-05

Veredelingssector van CBTB over de mest:

Op één dag alle gierkelders open: daar komt agressie van

LEEUWARDEN - De Friese boeren nemen elke gelegenheid te baat om te ageren tegen de voorgenomen mestmaatregelen van minister Gerrit Braks van Landbouw. Gisteren op de veredelingsdag van de Friese CBTB zei commissievoorzitter Hendrik Kinderman van Bergum dat wanneer doorgaat wat er nu is voorgesteld, je een situatie krijgt dat op 16 februari alle gierkelders opengaan en er voor het eerst in de winter mest wordt uitgereden. Dat mag dan het teken zijn dat het voorjaar op komst is, het zal aan de andere kant ook veel agressie oproepen.

Hij stelde voorts dat na 1 januari volgend jaar buiten de akkerbouw alle bedrijven op slot worden gezet. Uitbreiding is dan niet meer mogelijk. Hij wilde ruimte voor het Noorden houden, opdat dit gebied geen plaats wordt waar overtollige mest uit het Zuiden wordt afgezet.

Tijdens de discussie werd CBTB-voorzitter Jaap van der Veen op het hart gedrukt vooral rekening te houden met de veredelingssector. Men vond ook dat het Noorden het voordeeltje van het hebben van betrekkelijk weinig mest, niet mag worden ontnomen. In de concentratiegebieden in het Zuiden heeft men kunnen profiteren van het dichtbij huis hebben van slachterijen en veevoerfabrieken. Mede daardoor voelt men er in het Noorden weinig voor om in het teveel van een ander mee te betalen.

Van der Veen betoogde dat de veredelingssector tot de belangrijkste sectoren van de landbouw behoort. De sector heeft hele goede perspectieven voor de toekomst, zei hij. In Nederland alleen al zijn 35.000 bedrijven met 12 miljoen varkens. Zij produceren 15 procent van het varkensvlees in de EG. De superheffing op de melk heeft echter ook in deze sector problemen veroorzaakt. Veehouders begonnen met het houden van varkens en kippen.

Over de mest zei hij dat de Nederlandse CBTB daar net een standpunt over heeft ingenomen. De veroorzaker moet betalen, maar de overheid moet wel meebetalen in de aanloopkosten. Er moet een gelijke behandeling van de individuen komen, er moeten uitbreidingsmogelijkheden blijven en boeren, die zelf het probleem oplossen, moeten beloond worden. Dat laatste zal dan wel gepaard moeten gaan met deugdelijke contracten en met een mestboekhouding. Dan staat men het sterkst. De fosfaatnorm moet terug van 125 naar 175 kilo per jaar per hectare.

Een uitrijverbod voor mest in de winter noemde hij niet aanvaardbaar. Wel wilde hij enige beperkingen in de laatste maanden van het jaar, „maar voor de eerste maanden ligt het heel anders'. Zeker voor kleine bedrijven is een uitrijverbod niet uit te voeren. Een heffing voor overschotten noemde hij in beginsel acceptabel, maar dan met mogelijkheden voor ontheffingen en vrijstellingen. Met een star standpunt zei hij niet uit de voeten te kunnen. Hij wilde onder andere trachten te voorkomen dat grote bedrijven in het Zuiden met noordelijke akkerbouwers contracten voor de afzet van hun mest afsluiten en daardoor naar mammoetbedrijven kunnen groeien.

Verkeerde weg

Over het algemeen vond hij het verkeerd wanneer regio's en sectoren in de landbouw te veel voor hun eigen belangen opkomen. „Dan gaan wij voor de bijl. Men moet als landbouw met één standpunt naar buiten komen. Dan maken wij een goede kans”. Bovendien vond hij dat Nederland het ge-

vecht beter kan leveren op de markt dan aan de onderhandelingstafel. „Besturen van standsorganisaties hebben er vaak weinig notie van hoe de krachten in Brussel zijn verdeeld”. Volgens de coördinator van het project „Pak een Tweede Tak”, Jan Sijtsma, lijken er mogelijkheden te zijn in de verbouw van aardperen, baktarwe, champignons, bloemen en bollen. Ook het houden van eenden, pelsdieren (de bonthandel groeit nog buiten Nederland), konijnen, geiten en melkschapen, lijkt perspectief te bieden. Het kweken van bepaalde vissoorten (forellen, palingen en meervallen) zou eveneens soelaas kunnen geven.

Nieuwsblad van het Noorden 1986-03-05

Boze boeren dreigen Braks met opstand

Van onze verslaggever Henk Wollerich

HOOGEVEEN - Vijfduizend boeren uit het Noorden hebben gistermiddag tijdens een rumoerige demonstratie in Hoogeveen duidelijk gemaakt het landbouwbeleid van minister Braks niet langer te pikken. Maatregelen die een nieuwe aanslag betekenen op de inkomens in de land- en tuinbouw zullen zoveel mogelijk worden ontdoken en beantwoord met acties.

De boeren dreigden Braks zelfs met een opstand. De bewindsman kreeg het gistermiddag al zwaar te verduren. Enkele boeren wierpen handenvol graan naar Braks. Ook trakteerden boeren hem op een oorverdovend fluitconcert. Toen Braks een toespraak wilde houden, verlieten de boeren massaal de zaal. De boeren kregen steun van hun beroemde collega Evert van Benthem: Hij wenste zijn collega's in een telegram veel succes met hun acties.

De boeren zijn woedend over het landbouwbeleid, dat volgens hen voor velen de financiële doodsteek zal zijn. Zij voelen zich door Braks in de steek gelaten, omdat de minister steeds onmogelijker eisen gaat stellen. De vrees voor een landbouwcrisis neemt toe. Een verdere aantasting van de inkomens dreigt door ondermeer het bevriezen van de graanprijzen en door gedwongen investeringen die het mestoverschot moeten tegengaan.

Namens zeventien noordelijke landbouworganisaties stelde J.L. Nysingh dat 'dergelijke onmogelijke eisen automatisch gepaard gaan met verzet, ontduiking en obstructie. „Dat vraagt om een boerenopstand.”

Voorzitter J.A.N. Strijker van de noordelijke pluimveehouderij zei „strontzat” te zijn van de mestmaatregelen. „Als het uitrijverbod doorgaat mag achter elke boer wel een politieagent staan, want wij rijden de mest uit: verbod of geen verbod.

Vervolg blz 19

Van onze verslaggever Rinus Bouwmeester

Vlak voor de aanvang van de boerendemonstratie in Hoogeveen geeft voorzitter J.L. Nysingh van het *Drents Landbouw Genootschap* (DLG) in een kort persoonlijk gesprek nog eens precies aan waar het om draait. „Maandagavond: hebben we als DLG een regiobijeenkomst gehad met boeren uit Zuidwest- Drenthe. Daar werd weer duidelijk dat de financiële nood tot aan de lippen gestegen is. Er zijn daar vrij veel veeboeren met een grupstal. Als die straks allemaal verplicht worden een opslagruimte voor enkele maanden mest te maken, dan gebeurt dit.' Bij deze woorden maakt Nysingh de wel-, bekende en alleszeggende beweging met de hand snel en horizontaal vlak voor de keel langs.

Het is duidelijk waar het om gaat bij de aanwezigen in de volgestroomde Mauritsshal. Het voortbe-

staan van hun boerenbedrijf, staat nadrukkelijk op het spel.

De organisatie had drieduizend stoelen klaar gezet. Die zijn alle bezet. Velen moeten staan. DLG-voorlichter J. van der Struik schat dat er minstens vijfduizend man aanwezig is. De grootste grieven van de boeren zijn dat ze opgezadeld dreigen te worden met uitrijverboden van mest gedurende de wintermaanden en met een lagere prijs voor graan. En dat terwijl de meeste boeren nog volop problemen hebben met de superheffing van bijna tien procent op de melk die vorig jaar is ingevoerd.

De vijfduizend boeren zorgen voor een grimmige sfeer. De boerenorganisaties hebben fluitjes uitgedeeld en die worden driftig gebruikt; op het kathedr, waar normaal het glas water voor de spreker staat, is een zakje met gier neer gelegd; een boer strooit onder grote hilariteit over het spreekgestoelte graan uit. „Och, dit spul kost toch niks meer,” zegt de landbouwer, terwijl hij onverdroten doorgaat met het strooien. De boeren doen ook mee aan de nieuwe cultus, het bedenken van zo origineel mogelijke spandoeken. De teksten geven uiting aan hun ongenoegen.

Een greep: „Melk is goed voor elk, maar niet voor de boer, want die verdient geen moer”, „Boeren willen ook in de winter, lachen, brullen en gieren”, „Boeren zijn het strontzat”, „Evert (van Benthem -red.) prima, Braks wak, wak, wak...” en „Dag varkens, dag kippen, dag koeien..., dag boeren”. In het midden van de hal hangt de kampioen der spandoeken. Hierop is een vet varken is getekend met een stop in zijn achterste. Daaronder de veelzeggende tekst: „Moet er soms een kurk in mijn kont”.

Motief van de boerenbijeenkomst is „Geen applaus voor Braks”. De landbouwminister krijgt dan ook niet één keer de handen op elkaar. Wél krijgt hij de vingers van de aanwezige agrariërs in de mond. Toen hij tegen twee uur de hal binnen kwam, werd hij getraakteerd op een minuten durend striemend fluitconcert. „U hebt het gemerkt, de heer Braks is gearriveerd. Hartelijk welkom, meneer Braks,” gooit Nysingh nog eventjes wat kooltjes op het vuur. Want hij is nog niet uitgesproken, of het striemende fluitconcert wordt herhaald. Het boertje dat voor de aanvang al graan, had staan strooien steekt weer de hand in de jutezak en werpt handenvol graan in het gezicht van de minister.

Een akkerbouwer, een veehouder, een teler van fabrieksaardappelen en een pluimveehouder krijgen de gelegenheid de nood van hun beroepsbroeders bij de minister onder de aandacht te brengen, nadat Nysingh hen in algemene zin al was voorgegaan. De boerenstand spreekt klare taal.

„Nu wij kennis genomen hebben van de verstrekkende geboden en verboden, heeft de overheid onze loyaliteit verspeeld. Het onmogelijke eisen van staatsburgers gaat namelijk automatisch gepaard met verzet, ontduiking en obstructie. De bijl wordt bij de wortels van het voortbestaan van onze bedrijven gelegd. En dat pikken wij niet. Dan vraagt men om boeren-opstand,” aldus een uiterst felle DLG-voorzitter.

Akkerbouwer C. Onnes uit Finsterwolde zegt dat hij door de dreigende graanprijzdaling van 15 procent, er 19.000 gulden per jaar op achteruit, zal gaan. „Als van welke andere bevolkingsgroep in ons land zo'n inkomensoffer gevraagd zou worden, dan zou de wereld te klein zijn.” Volgens veehouder W. Faber uit Wijnjewoude poogt minister. Braks er in een onbezonnen, snel tempo slechte maatregelen door te drammen. „Regeren is vooruit zien en niet, zoals nu gebeurt, in een zeer korte tijd er wetten door drukken waarvan de uitwerking niet bekend is. Dit is geen regeren, maar dwarsliggen.”

Voor aardappelteler B.J. Hollen uit Ter Apel is 4 maart 1986 „een zwarte dag”. „Omdat ik vind dat het niet nodig zou moeten zijn om voor het behoud van een karig bestaan te moeten demonstreren.” Veelvuldig krijgt pluimveehouder J. Strijker uit Slagharen de handen op elkaar. „Ik heb nóg nooit zo'n stel onzinnige en onhandelbare regels bij elkaar gezien. Het maken van een mestopslag geeft

een inkomstenderving van acht- á tienduizend gulden per jaar. U moet morgen eens aan de ambtenaren vragen, of ze dat bedrag willen inleveren. Moet u eens kijken wat voor opstand u dan krijgt. Ik verzeker u, dat de boeren ook in opstand komen als het mestuitrijverbod doorgaat.”

Toen minister Braks, onder gejoel en boegeroep, het woord nam, was er een voelbare spanning aanwezig in de zaal. In zijn betoog verschool de minister zich achter het EEG-beleid en dat van de Nederlandse regering. Nergens ging hij in op de eisen en wensen die de vijfduizend boeren op tafel hadden gelegd. Het betoog werd hem dan ook niet in dank afgenomen. „Hier kopen wij niks voor,” zo reageerde de eerste beste spreker in de zaal. „De vele geluiden uit de praktijk legt de minister naast zich neer. Hij laat ons in de kou staan. Laten wij hém in de kou zetten. We stappen op.” Dat deed de massa.

Een verblufte minister Braks stond eveneens op. Hij was de enige die applaudisseerde. „Degene die het slot van deze bijeenkomst bedacht heeft verdient een compliment,” verklaarde Braks later, terwijl hij zich via de achteruitgang van de Maüritshal naar zijn auto spoedde. „De vergadering nam zo'n verrassende wending, die had ik zelf wel willen bedenken. Het is overigens terecht dat de boeren massaal hun ongerustheid tonen. Maar om nu al een opstand uit te roepen en over te gaan tot acties is hoogst onverstandig.”

Nieuwsblad van het Noorden 1986-03-12

Braks wil geen aparte mestregeling voor het Noorden

DEN HAAG - Minister **Braks** (Landbouw) voelt er niets voor om een aparte regeling voor de mestproblemen in het Noorden en andere gebieden te maken. Verschil maken in heffingen in gebieden is niet haalbaar een „blijft dan ook verder buiten beschouwing,” aldus Braks in een nadere notitie gisteren over het meststoffenprobleem.

De Meststoffenwet zou donderdag in de Tweede Kamer aan de orde komen maar is door de Mediawet „verdreven” naar volgende week.

Braks zegt nu dat de gebiedsdifferentiatie met zich mee brengt de vaststelling van gebiedsgrenzen en dat heeft naast uitvoeringstechnische moeilijkheden tot gevolg dat er problemen ontstaan die „eigen zijn aan het vaststellen van grenzen.”

Daarnaast zou het verschil maken per gebied ertoe leiden, aldus Braks, dat gelijke gevallen ongelijk behandeld worden. „Verschil maken naar grondsoort en bodemgebruik betekent een zeer nauwkeurige vaststelling per stuk land en dat is uitvoeringstechnisch en uit controle-oogpunt niet haalbaar.“

Vanuit de Kamer was gepleit voor verlagingen voor boeren die droge pluimveemest afzetten en ook voor lagere heffingen voor boeren die mestafzetcontracten met andere boeren sluiten. Algehele vrijstelling, zoals men in het Noorden wenst voor boeren die geen mestoverschot hebben, betekent dat er 34 procent minder geld binnenkomt uit de heffingen. De boeren die dan toch heffingen moeten betalen, dokken dan inplaats van een kwartje f0,33 cent voor een kilo af te voeren mest en in de hoge heffingsgroep geen f0,50 maar f0,67.

Waar moet ik met m'n mest naar toe?

Nederlandse boer kampt met probleem van mestoverschotten

(van onze soc.-econ. red.)

Het probleem van de mestoverschotten heeft menige boer in ons land al slapeloze nachten bezorgd. Waar moet de mest allemaal heen? Minister Braks heeft een aantal voorstellen gedaan om tot een oplossing te komen, maar deze voorstellen vallen bij de boeren lang niet altijd in goede aarde. Er is dan ook vanuit het hele land nogal wat protest gerezen. De definitieve behandeling van de meststofwet in de Tweede Kamer zou onlangs hebben plaatsgevonden. Op het laatste moment echter kreeg de mediawet voorrang. De boeren moeten nog even geduld oefenen. Na het Paasreces, dat eindigt op 7 april, zal het debat over de mest plaatsvinden.

Nederland heeft een mestoverschot van twaalf miljoen kubieke meter. Dat overschot ontstond niet vanzelf. Hoe is het zo ver gekomen? Voornamelijk door het eerst zo geroemde EGlandbouwbeleid, dat in de jaren zestig werd ontworpen door de Nederlandse EG-commissaris Mansholt. In hoofdlijnen zag dat er als volgt uit: men moest de voedselvoorziening waarborgen, de produkten moesten voor de consument tegen een redelijke prijs te krijgen zijn en tegelijkertijd moest de boeren een goed inkomen geboden worden. Konden de boeren hun produkten niet kwijt, dan zou de EG die wel opkopen tegen een gegarandeerde prijs. Dat betekende weinig risico voor de boeren, geef ze eens ongelijk. Die gingen dan ook - en geef ze eens ongelijk - grote investeringen doen in middelen en machines. Daardoor werd de produktie enorm opgevoerd. De bedoeling was, dat de EG haar aankopen zou bekostigen uit de inkomsten van heffingen op in te voeren landbouwprodukten. Langzamerhand echter konden de twaalf bij de EG aangesloten landen zichzelf wel voorzien en viel er niet meer zoveel te heffen. Nu liggen de pakhuisen vol. Eind vorig jaar waren

de voorraden bij elkaar 25 miljard gulden waard en de opslag daarvan kost minstens drie miljard per jaar. Dat is schrijnend, wanneer je weet dat in grote delen van de wereld velen omkomen van de honger.

Maatregelen

Er moet dus wat gebeuren. Minister Braks heeft de boeren al herhaaldelijk op de feiten gewezen. De markt is meer dan verzadigd en de landbouw wordt daardoor meer dan ooit bedreigd. De enorme overschotten moeten, hoe dan ook, verdwijnen. Braks: „Ze zijn niet langer beheersbaar, noch in financieel opzicht, noch in handelspolitiek opzicht”. Daarom moeten maatregelen worden getroffen „die pijn doen”. Eind vorig jaar deed minister Braks samen met minister Winsemius van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer een aantal voorstellen: De mestoverschotten mogen niet verder toenemen. Daarom mogen landelijk gezien geen overschotten ontstaan die „niet reëel afzetbaar zijn”. Verder moet een systeem van heffingen op mestoverschotten gaan gelden. Bijna 48.000 landbouwbedrijven moeten gemiddeld 910 gulden aan heffing gaan betalen. De maatregelen dienen in fasen te worden uitgevoerd.

Omstreeks het jaar 2000 hoopt men zover te zijn, dat het gebruik van dierlijke mest geen schadelijke gevolgen meer heeft voor het milieu.

De zogenaamde fosfaatnorm blijft hierbij uitgangspunt van de ministers. Deze houdt in, dat op basis van het fosfaatgehalte wordt vastgesteld hoeveel ton mest de boeren op hun land mogen uitrijden. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen bouwland, grasland en snijmaisland. Alle boeren moeten daarnaast een algemene heffing gaan betalen. De opbrengst daarvan is bestemd voor maatregelen die de gehele veehouderij ten goede komen. Deze heffing wordt gelegd op diervoeder. Voor de

overschotheffing geldt voor alle bedrijven een heffingvrije voet van 125 kilogram fosfaat per hectare per jaar.

Dat betekent dat de pluimveehouderij het meest zal moeten betalen. Hier heeft men doorgaans weinig grond om de mest, waarin naar verhouding veel fosfaat voorkomt, uit te rijden. Het uitrijden van mest zal trouwens gedurende een aantal wintermaanden verboden zijn, evenals het uitrijden van mest op bevroren en besneeuwde grond. Uitbreiding en nieuwbouw van bedrijven wordt aan banden gelegd en extra mestproductie wordt alleen toegestaan wanneer deze op het eigen bedrijf kan worden afgezet.

GMV

De *commissie Intensieve Veehouderij* van het GMV heeft de plannen van de minister intussen bestudeerd. De heren G. Eilander, handelaar in veevoerders, en B. van der Vegt, houder van fokvarkens, maken deel uit van die commissie. Ze vertellen een en ander van hun bevindingen.

„We hebben de meeste bezwaren tegen die fosfaatnorm, die zou langzamer ingevoerd moeten worden. En al die andere regelingen, daar zijn we het in grote lijnen wel mee eens, maar die kunnen niet zo vlug doorgang vinden, als de minister dat van plan is”. „Daarnaast zit ons nog iets dwars, dat is het z.g. zuiveringsslib. Dat wordt bij deze problematiek niet genoemd. Het vervuiler-betaalt-principe wordt niet voldoende toegepast. De boeren zijn niet de enigen die met hun mest de bodem vervuilen. De burgers doen daar ook aardig aan mee. En die betalen wel wat, maar niet veel”.

Vanuit de GMV-agrariërs vindt men, dat de overheid, als medeverantwoordelijk voor de mestoverschotten, moet meebetalen aan de financiering van mestbanken en eventuele andere oplossingen voor mestopslag. Eilander: „Pluimveehouders worden door de fosfaatnorm extra belast. We zouden graag een heffing per soort mest gerealiseerd zien. Ook aan het uitrijverbod vinden we bezwaren kleven. De uitrijperiode zou afhankelijk moeten worden gemaakt van de grondsoort, het grondwaterpeil, de soort mest en de weersomstandigheden. Voor bijzondere omstandigheden moeten onthefingen mogelijk zijn”. Van der Vegt voegt daar aan toe: „Tegen de algemene, voor iedere boer geldende, overschotheffing hebben we ook bezwaar. We vinden dat een ondernemer die zelf het initiatief neemt om zijn mestafzet op verantwoorde wijze te regelen, minder belast zou moeten worden”.

De minister heeft zich inmiddels bereid getoond een en ander in de voorstellen te wijzigen. Melkveehouders, varkenshouders en boeren met natte kippenmest zullen een hogere overschotheffing moeten betalen als het tarief voor droge pluimveemest wordt verlaagd. Dit schreef minister Braks onlangs aan de Tweede Kamer. Gezien de kwaliteit van de mest vond hij dit te overwegen. Voor andere kortingen op de heffing voelt hij niet zoveel. Daar kleven volgens hem te grote bezwaren aan.

Van der Vegt: „We vinden het een goede zaak dat er naar structurele oplossingen voor mestverwerking wordt gezocht. Zelf hebben we niet de mogelijkheid hiernaar onderzoek te doen, maar we zijn er wel hard voor dat de overheid daarvoor geld uittrekt.”

Momenteel wordt onderzocht of biogas misschien een oplossing biedt. Verder onderzoeken verschillende landbouworganisaties de mogelijkheid van centrale mestverwerking. Voorlopig is het afwachten wat er in de Tweede Kamer zal worden besproken. Daarna kunnen misschien concrete oplossingen worden gevonden, hopelijk komen deze niet te laat.

Miedema (ABTB): 'politike blazerij'

Kamer wil uitstel uitrijverbod van mest tot januari 1988

DEN HAAG - Boeren die onderling de afzet van mestoverschotten bij contract regelen, moeten een korting krijgen op de overschotheffing van minister Braks. Het uitrijverbod in de wintermaanden moet op z'n vroegst 1 januari 1988 ingaan. Dat wil de Tweede Kamer. Met name vanuit de noordelijke landbouw is op deze versoepeling van de meststoffenwet aangedrongen, omdat men anders betaalt, terwijl men geen milieuoverlast veroorzaakt

Harm de Kroon, de secretaris van de Friese Mij, zei vanmorgen niet geheel ontevreden te zijn. Er zijn openingen gemaakt en gebleken is dat de politiek kennelijk toch heeft geluisterd naar de geluiden die in Friesland geventileerd zijn. „Wy binne ûnderweis nei in bettere sitewaasje”. Thomas Miedema (ABTB) uit Rauwerd wilde zover niet gaan. Het uitrijden van mest kon nooit eerder dan januari 1988 van kracht worden. De Eerste Kamer heeft de wet op de Bodembescherming teruggestuurd. „Dêr hapere wat oan. It hie dus dochs nooit earder kinnen. Dêr hoege de Keamerleden no net oer te blazen. Se wolle no wat in gebaar meitsje tjsinoer boeren dy't net better witte”. En wat betreft de overschotheffing wil Miedema eerst wel eens de praktische uitwerking weten.

De minister van landbouw en visserij kreeg kortingspercentages van 30 tot 60 procent te horen van CDA en VVD en zal een reductie nu gaan „bekijken”. „Het zal zeker niet zo kunnen zijn dat we boeren die afzetcontracten sluiten, geheel kunnen vrijstellen van de overschotheffing”, aldus Braks. Hij voelde weinig voor de kortingen, omdat boeren bij onderlinge regelingen dan geen beroep meer hoeven te doen op de mestbank. Dat wordt dan een „restbank” is de vrees en die bank wordt opgezadeld met mest die niemand wil hebben, meent de bewindsman.

Extra geld, waarom de Kamer vroeg voor de mestwet-uitvoering en de gevolgen, „heb ik niet op mijn begroting”, aldus Braks. De kosten van de oplossingen bedragen een veelvoud van de opbrengst uit de overschotheffingen. Minister Winsemius van milieubeheer legde uit dat de overschotheffingen nodig zijn, omdat het aantal boeren dat tenslotte de mestbank draagt, te klein zal worden om die bank te kunnen laten functioneren. Braks wees erop heffingen voor de belasting „helaas” aftrekbaar zijn.

Er wordt wel op verzoek van het CDA verschil gemaakt naar droge stofgehalte, niet naar regio's. „Het is een landelijk probleem en dus zijn de maatregelen landelijk”, aldus Braks. Transport zal niet uit de heffingen betaald worden, de boeren moeten dat zelf opbrengen.

De vraag was gisteren of alle gemeenten en provincies wel snel meewerken aan vergunningen en ontheffingen voor opslag gebouwen of tanks voor de mest. Volgens Winsemius is dat in 90 procent van de gevallen geen probleem. „Boer Dijkstra in Pingjum had bijvoorbeeld heel inventief geen silo maar een mestzak achter het huis. Ook een oplossing”, aldus de minister. Maar Te Veldhuis (VVD) vreest dat bedrijven zonder opslagvergunning in de armen van de mestbank worden gedreven.

INGEZONDEN door veehouder: "Milieudeskundigen"

Almaar worden wij boeren geconfronteerd met milieudeskundigen. Is het niet de zure regen dan wel de achteruitgang van de weidevogelstand. Verleden week stond er nog een artikel in de krant over de bossen van Zuidoost-Friesland, die door de zure regen waren aangetast. En daar werd even nadrukkelijk naar voren gebracht, dat dit wel duidelijk de oorzaak was van het uitrijden van drijfmest door de boeren.

Enkele maanden geleden werd er geschreven, dat wanneer een boer drijfmest uitreed over een perceel land, de wormen op dat perceel in aantal halveerden, waar de achteruitgang van de weidevogels uit voort zou komen. De milieudeskundigen hebben hier dus weer iets bedacht voor de mestwet die op komst is. Dan zou ook de weidevogelstand weer aantrekken. Volgens mij is dit de reinste onzin. Ten eerste: hier in Friesland is geen overschot en ten tweede, die achteruitgang van de weidevogelstand heeft niets met bemesting te maken, integendeel, er is weer vooruitgang.

Deze week kwam ik op enkele percelen weiland waar negen nestjes met in totaal 33 eieren van de kievit lagen. Dit is de laatste jaren niet meer voorgekomen. En deze eieren lagen ook nog op percelen, die behoorlijk zwaar worden bemest met drijfmest en kunstmest. Dan ligt het er voor mij dik boven op, dat die bewering over wormen onzin is. Ik zou de milieudeskundigen daarom aanraden, voordat men een bepaalde groep (de boeren) in deze maatschappij wil zwart maken, eerst eens de echte oorzaak op te zoeken. Want een boer, die zijn gezonde verstand gebruikt, misbruikt de natuur niet.

Siegerswoude. Een veehouder.

Rabo: investeringen in landbouw met 30 procent omhoog

UTRECHT (GPD) - De vraag naar nieuwe leningen vanuit de land- en tuinbouw blijft sterk oplopen. In de eerste vijf maanden van dit jaar was de vraag naar een lening dertig procent hoger dan in dezelfde periode van vorig jaar. Vorig jaar nam de vraag naar krediet met 22 procent toe, aldus ir. Pierre Lardinois, topman van de Rabobank.

Het toenemende aantal leningen wordt voornamelijk veroorzaakt door de sterk groeiende belangstelling voor grondaankopen, gekoppeld aan melkproductiequota. Boeren kunnen alleen uitbreiden als zij dergelijke grond aankopen. Bovendien heeft de nieuwe 'mestwet' extra vraag naar grond tot gevolg. Wie meer grond heeft, kan ook meer mest kwijt zonder extra milieuheffing. De grondprijzen lopen daardoor in sommige regio's zeer hoog op. „Niet alleen als bankorganisatie, maar ook vanuit onze verwevenheid met de agrarische sector slaan wij deze ontwikkeling met enige zorg gade”, aldus Lardinois. „Ik vrees dat er bedrijven zijn die op deze manier wel een bijzonder zware wissel op de toekomst trekken.”

[....]

Tweede Kamerlid (PvdA) neemt initiatief

Tazelaar wil handel varkensvergunningen aan banden leggen

DEN HAAG - Er moet direct een einde komen aan de kwalijke handel in vergunningen om varkens te houden. De laatste tijd worden kapitalen geboden aan bedrijven die een vergunning hebben. Na opkoop blijken deze vergunningen te worden gebruikt voor uitbreiding van reeds bestaande grote varkensfokkerijen in de zogenaamde concentratiegebieden in Gelderland, Brabant en Limburg.

Om deze handel te voorkomen heeft het Kamerlid Rob Tazelaar (PvdA) het initiatief genomen om deze handel te verbieden. Zijn wetsontwerp van slechts één artikel wordt donderdag in het parlement behandeld. Tazelaar verwacht, dat zijn initiatief dat mede werd ondertekend door Van der Linden (CDA) en Te Veldhuis (VVD), half juli in het Staatsblad zal worden gepubliceerd. De wet krijgt echter terugwerkende kracht tot 10 juni, de datum van indiening van het initiatiefwetje.

Tazelaar: „Sinds de interimwet van kracht werd, mochten intensieve varkens- en kippenbedrijven wel worden verplaatst naar gebieden waar geen mestproblemen waren. Maar wat zien we de laatste maanden: enkele grote jongens hebben het gat in de wet gevonden en kopen bedrijven op van buiten de concentratiegebieden en verplaatsen die naar de concentratiegebieden. Daarmee komen die gebieden met nog meer mest te zitten en dat is nu juist wat we niet willen”.

Volgens Tazelaar, die herhaaldelijk wordt gebeld door notarissen die van hem nadere informatie willen, bestaat zelfs de mogelijkheid dat het parlement ook de handel in vergunningen binnen de concentratiegebieden voor een aantal maanden gaat verbieden. „Dan heeft iedereen in ieder geval tot 1 januari 1987 rust om te bekijken hoe deze zaak in Gelderland, Brabant en Limburg geregeld moet worden. Daarbij staat slechts één ding voorop: terugdringen van de mestoverschotten”, aldus Tazelaar.

Schade

De indieners van het wetsvoorstel weten inmiddels dat minister Braks eind augustus zal komen met een algemene maatregel van bestuur in het kader van de Mestwet waarin de handel in vergunningen wordt verboden. Tazelaar wilde hierop niet wachten: „Als je kijkt wat er nu gebeurt, kan dat grote schade aanrichten in de gebieden die toch al grote problemen met de mestoverschotten hebben. Ik heb er geen problemen mee dat het wetje maar een half jaar van kracht zal zijn. Daarmee krijgen we in Gelderland, Brabant en Limburg de zaak in ieder geval in de hand”.

Friese veehouder in het keurslijf van de mestwetten

Oproep Miedema – FBTB – om als tweede tak varkens te houden!

Door Bert de Jong

IN FRIESLAND NOG PERSPECTIEF VOOR VARKENSHOUDERIJ

„Friesland wordt het asiel van de zuidelijke mest en de Friese boer kan zelf niet meer”. Deze stelling werd dit voorjaar nog verkondigd, toen de emoties over de ministeriële plannen voor de mestwetgeving af en toe hoog opliepen. De Wet Bodembescherming en de Meststoffenwet

zijn inmiddels in grote lijnen klaar met alle daarbij vastgestelde regels. Het ministerie van landbouw en visserij gaat deze weken letterlijk de boer op om de veehouders voor te lichten over de mestwetgeving. Een ieder krijgt te horen wat de beperkingen zullen zijn, om te zorgen dat een mestoverschot van in totaal 12,8 miljoen ton ooit verleden tijd zal worden. Maar kan de Friese boer leven met de nu aangedragen oplossing voor een milieuprobleem, dat voornamelijk is veroorzaakt door zijn collega's in Noord-Brabant en Gelderland?

De laatste tientallen jaren is de Nederlandse mestproduktie fors toegenomen. De grote uitbreiding van de veestapel - met name in de sector van de intensieve veehouderij heeft daar alles mee te maken. De mestproduktie heeft bij de zuiderburen zulke grote vormen aangenomen, dat bij het uitrijden over het land milieuhygiënische en landbouwkundige normen worden overschreden. Volgens normen die bij de voorgestelde mestwetgeving voorlopig zullen gelden, behoort maar liefst vijftien procent van de totale mestproduktie tot het overschot. Deze hoeveelheid kunnen de intensieve veehouderijbedrijven zelf niet kwijt en moet op andere wijze worden verwerkt, dan wel naar zogenaamde tekortgebieden worden vervoerd.

Ingrijpen was noodzakelijk, toen bleek dat het mestoverschot in korte tijd een enorm groot milieuprobleem zou worden. De landbouw werd eind 1984 overdonderd met de Interimwet ter beperking van de varkens- en pluimveebedrijven om daarmee nieuwvestiging en uitbreiding een halt toe te roepen. Tegelijk werd toen de Wet Bodembescherming en de Meststoffenwet aangekondigd als het wettelijk kader voor de aanpak van deze problematiek. Het resultaat is inmiddels voorgelegd aan de veehouders. De Tweede Kamer heeft grotendeels ingestemd met het enorme pakket regelgevingen, maar de Eerste Kamer moet deels nog goedkeuring geven en dat is vervelend voor landbouwminister ir. **Gerrit Braks** en milieuminister drs. **Ed Nijpels**, die eigenlijk op 1 januari 1987 rond hadden willen zijn. De bewindslieden werden al door tijdnood gedwongen om de uitvoering van de mestboekhouding, de overschotheffingen en de mestbank uit te stellen tot 1 april 1987.

Voorlichting

De voorlichtingsmachine van het ministerie van landbouw draait echter op volle toeren. In het hele land worden zo'n 2200 bijeenkomsten gehouden. De door de boer per 31 december 1986 vast te stellen referentiehoeveelheid komt ter sprake, maar ook de door dezelfde boer bij te houden mestboekhouding, de fosfaatnormen en de mestbank. „It begjint my al te duzeljen”, merkte vorige week een veehouder in Jorwerd op, toen een dergelijke drukbezochte mestbijeenkomst nog slechts halverwege was.

„Ik ben hier op verzoek van mijn baas, de minister van landbouw” verklaarde ing. Frits Vink van het consultantschap voor rundveehouderij in Leeuwarden de aanwezige boeren. „Mar binnen de melkveehâlderij yn Fryslân is der dochs hielendal gjin strontprobleem. Dan moatte jo hjir dochs hielendal net wéze”, werd hem vanuit de zaal toegevoegd.

“As jo gjin mestkwotum krije, dan binne jo utpoept”, resumeerde tegen het einde van de bijeenkomst een van de veehouders, die zorg hadden geuit over het feit dat vooral in het zuiden van het land de veehouders nu de stallen volstouwen, om daarmee ook voor de toekomst produktierechten te verkrijgen. „It is yn haadsaak basearre op de problemen yn it suden, mar fierders giet it allinnich mar om de sinten dy't mei de strontheffing op it kleed komme.” werd geupperd. “Dat ha jo goed sloen”, erkende bedrijfsvoorlichter Sytze Atsma uit Rauwerd.

De meeste veehouders hoorden gelaten het voorlichtingsverhaal aan. Tenslotte zijn de nu vastgestelde normen niet echt bedreigend voor de meeste veehouderij bedrijven in Friesland. Er zit voor de Friese boer nog ruimte in de bedrijfsmogelijkheden, maar de regels zullen tot het jaar 2000 nog wel worden aangescherpt. „Mar dan binne der gjin boeren mear”, luidde het commentaar van een der aanwezigen.

De door landbouwminister Braks en milieuminister Nijpels uitgevaardigde regels vergen evenwel heel wat uitleg ten behoeve van de veehouders. De mestwetgeving is een heel pakket geworden en er zijn ook nog heel wat aanvullingen te verwachten. Niet voor niets kwam er onlangs van het dagelijks bestuur van het Landbouwschap forse kritiek. Er werd een 'mestbureaucratie' gevreesd en de ministers werden gewaarschuwd voor het te detaillistische en perfectionistische karakter van de mestplannen. 'Een administratieve rompslomp die zijn weerga niet kent', zo luidde nog weer een andere opvatting.

Voor het grote merendeel van de Friese veehouders krijgt de hele regelgeving rond de mestwetgeving inderdaad heel veel van een 'mestbureaucratie'. De problemen met mest zitten niet op het Friese land, maar wel moet in het kader van de landelijke uitvoering van de mestwetgeving iedere veehouder de zogenaamde 'referentiehoeveelheid' bepalen. Voor 1 februari 1987 moet worden nagegaan of het op het bedrijf aanwezige vee niet over de schreef gaat met de mestproduktie. Daarvoor zijn normen vastgesteld, die uitgaan van de fosfaatproduktie per dier. In totaal mag die produktie niet hoger komen dan 125 kilogram fosfaat per hectare land, dat vast bij het bedrijf hoort. Daarboven is een mestheffing verschuldigd, maar op grasland mag vooreerst nog wel tot 250 kilogram fosfaat en op maisland tot 350 kilogram worden uitgereden. De meeste veehouders in Friesland komen niet toe aan die 125-norm en zijn om die reden ook niet verplicht om een registratieformulier op te sturen, dat uiteindelijk bij het **landelijk mestbureau in Assen** terecht zal komen.

Thomas Miedema, voorzitter van de Friese katholieke landbouworganisatie ABTB en lid van de voorlopige adviesraad van de landelijke mestbank, alsmede voorzitter van de Friese ad-hoc-mestwerkgroep van de gewestelijke raad van het landbouwschap, is bezorgd over de 'mestbureaucratie'. „Ik ha wat de yndruk dat se it allegearre te goed regelje wolle. En eins is dit net in probleem dat je oplasse moatte mei in enoarme regeljouwing, wèr't men yn ferslacht”. De overheid zou eigenlijk de positieve ontwikkelingen in de veehouderij ter beperking van het mestoverschot moeten stimuleren en zich wat minder moeten toeleggen op het dichten van allerlei lekken in de mestwetgeving, luidt het motto van Miedema's verhaal. „Litte wy fêststelle dat de stront in grut miljeuprobleem is. Mar únder de boeren is de wil oanwèzich om der wat oan te dwaan. Dat moat dan stimulearre wurde”.

Nog voordat de mestwetgeving goed en wel in werking is getreden gaat het echter al mis. De fenomenen 'veetoerisme' en 'Braksvee' waren rond en dat voorspelt weinig goeds. Stallen worden propvol gestouwd om daarmee voor de toekomst mogelijkheden te hebben om een grotere veestapel te hebben. Vanuit Friesland verhuist er heel wat door de superheffing overtollig geworden melkvee naar bedrijven beneden de rivieren. En ook de varkenshouders houden daar de hokken tot 31 december stampvol. Voor veehouders die bij de registratie per 31 december 1987 over de 125-norm reiken, kan het namelijk voordelig zijn om dan maar fors te overschrijden, zodat in ieder geval voor de toekomst nog mogelijkheden overblijven. Men verkrijgt als het ware produktierechten voor de toekomst.

„Dat gedoch mei it Braks-fee levert in úngelokkige situaasje op en it is boppedat hiel gefaarlik”, meent Miedema. „It úntregelt de merk, want rekkenje mar dat it measte fan dit fee yn jannewaris wer ferkocht wurdt. De peildatum is ommers 31 desimber 1986 en it fee dat jo dan hawwe is bepalend foar de takomst. Slimmer is dat der ek fee ut it bútenlân helle wurdt om de hokken fol te krijen, súnner dat de papieren foar dat fee yn oarder binne. Dêrmei leit dit registraasjebeslut in tiidbom únder de súnen.csoarch foar fee”.

“It giet om produksjerjochten, der wolle se fan profitearje. It gefaar siet der fansels dik yn dat dit barre soe. Anst sil it lán ek ekstra wearde krije fanwegen dyselde produksjerjochten. In boer dy't der mei ophâlde wol, soe noch efkes wachtsje moatte”, vindt Miedema.

De veehandel in Friesland merkt ook de verhoogde belangstelling voor vee. Het valt niet moeilijk om middelmatig gebruiksvee kwijt te raken, terwijl het tot voor enkele weken de nodige inspanning vergde om prima gebruiksvee tegen redelijke prijzen onder te brengen. Veehandelaar Syb Brinksma uit Sint Nicolaasga realiseert zich echter dat de opleving van korte duur zal zijn. „Der is no in soad fee dat foar it libben fuort giet. De hannel rint op it heden goed. Mar ik ferwachtsje wol dat der nei nijjier enoarme stjitten fee foar de slacht op 'e merk komme. Dat sil licde ta in priisfal. De grossiers kinne dat net optange sûnder de ien of oare regeling”.

De vrees is groot voor wat er na de jaarwisseling zal gebeuren. Minister Braks heeft in de Tweede Kamer al duidelijke taal gesproken ten aanzien van de varkenshouders: „Na 1 januari komt de land verwachte instorting van de varkensmarkt. Ook zij die wel het normale afzetpatroon volgen zijn hiervan de dupe'. De voorzitter van het Produktschap voor Vee en Vlees, ir. Fons Meijer, verwacht zelfs, dat de varkensprijzen voor medio volgend jaar niet weer op niveau zijn.

Uitrijdverbod

Het uitrijdverbod vanaf 15 oktober tot 15 februari leek binnen de mestwetgeving aanvankelijk voor de Friese boer een vervelende zaak te worden. Het ontbreekt op veel veehouderijbedrijven aan voldoende opslagcapaciteit. Zelfs werd geopperd om bij wijze van protest dan maar massaal de mest uit te rijden. Nu geldt dat verbod voor grasland alleen voor de maanden oktober en november en van 1 januari tot 15 februari als er sneeuw ligt.

„Dér is mei te libjen, al soe it logysk wéze dat boeren dy't net te tolle stront hawwe, de frijheid hálde om it it hiele jier ut te riden. Ek úntgiet us de logika fan it ferbieden yn oktober. It gèrs groeit dan noch. Soks soarget bar wjerstán under de boeren en dat moat je by it sykjen nei oplossingen foar dit soarte fan saken net hawwe. Wy kinne de Keamer hjir noch oer oan, mar wat sille we der mei winne”, luidt het commentaar van Miedema.

De huidige mestwetgeving lijkt in de aanvangsfase voor de meeste Friese boeren geen onoverkomelijke bezwaren op te leveren, maar de vraag blijft welke mogelijkheden de veehouderijsector op langere termijn heeft in dat keurslijf van mest. Bedrijfsvoorlichter Sytze Atsma ziet die kansen voor de Friese boeren. „Yn Fryslán is noch wol romte foar de yntensive feehálderij en ek skiep jout noch mooglikheden. Dy bisten falle net únder de Mestwet”. ABTB-voorzitter Thomas Miedema is nog concreter. “In twadde tak as de knine- of de éinehólderij sjoch ik op grutte skaal net sitten yn Fryslán. De bargehálderij wol. Hear mar ris in Brabánske boer.... Dèr binne se fan bargaen net minder wurden”

Op termijn kan juist de varkenssector voor de veehouderij in Friesland een 'tweede tak' worden met enig toekomstperspectief. Vooral nu de randvoorwaarden voor het opzetten van een varkenshouderij op de Friese greiden veel gunstiger zijn. In de wetenschap dat elders in het land de intensieve veehouderij door het wettelijk bepaald uitbreidingsverbod niet meer uit de voeten kan, zijn er mogelijkheden te over, omdat de meeste veehouders in Friesland veel minder mest produceren dan zelfs is toegestaan. De mestwetgeving biedt de Friese veehouders een perspectief dat het bijvoorbeeld de Brabantse collega's onthoudt.

'Utdaging'

„De Fryske boeren ha in útdaging om op in goede wize gebrúk te mertsjen fan de produksjerjochten dy't se no yn u ramt fan de Mestwet binnenhelje. It is no de fraach wat de Fryske boeren der mei dogge. Litte se it oer oan oaren út bygelyks Brabán of pikke ze it sels op?”, vraagt Miedema zich af. Hij weet zich echter een somber beeld geschetst voor de Friese veehouders. “Earder ha de Fryske boeren har de mooglikheden om mear te melken úntkomme litten. Doe't de superheffing kaam, hienen 4000 melkfeehálders gjin lisboksstál en 2200 wol. Yn Brabán wienen se ús foar. De Fryske

boeren ha net op tiid gebrúk makke fan de mooglikheden foar úntjouwing”.

Opnieuw lijkt trouwens de Brabantse veehouder zijn Friese collega een slag voor te zijn. Immers, de uitbreiding van de varkensstapel met een 27 procent heeft duidelijk niet plaats gehad in deze contreien. Onder andere de Brabantse varkenshouders hebben alle mogelijkheden benut om ondanks de beperkende Interumwet uit te breiden. „Dat is it ferskil. Yn Brabán ha se fan ien bedriuw trije makke en yn Fryslán fan trije ien. Sjoch om je hinne: de ien nei de oare buorkerij is syn eigentlike funksje al kwyt”, merkt Miedema op.

“De bargehâlderij kin mei dizze Mestwet in goed perspektyf wéze mar de Fryske boeren moatte dan wol alle war dwaan om de efter stán mei Brabán yn te heljen. Wy ha ús wol talein op de melkfeehâlderij, mar wy binne mei dy spesjalisasje wol efterop rekke. Wy rinne efter yn fakkennis oer de bargehâlderij. Dat binne de wrange fruchten fan spesjalisasje.”

Leeuwarder Courant 1986-11-22

De regels voor oplossing van mestproblematiek

Het steeds nijpender wordende mestprobleem in Nederland heeft uiteindelijk geleid tot ingrijpende maatregelen. In eendrachtige samenwerking hebben de ministeries van landbouw en van milieuhygiëne gesleuteld aan de Wet Bodembescherming en de Meststoffenwet. Daarmee moet verdere uitbreiding van de mestproductie worden voorkomen, zolang er onvoldoende oplossingen zijn voor de mestoverschotten.

De Wet Bodembescherming stelt regels aan het gebruik van dierlijke mest met de zogenaamde fosfaatnormen. In de eerste fase. (tot 1990) die op 1 april 1987 ingaat, geldt dat op grasland maximaal 250 kilogram fosfaat mag worden gebracht. Op maisland geldt een norm van 350 kilogram en op bouwland 125 kilogram. Deze waarden zullen tot rond het jaar 2000 verder worden aangescherpt. Van 1990 tot 1995 zijn de normen respectievelijk 200, 250 en 125 kilogram fosfaat. Het uitrijverbod bepaalt dat op grasland in de maanden oktober en november geen mest mag worden uitgereden. Datzelfde geldt voor de periode 1 januari tot 15 februari als er dan sneeuw op het land ligt. Op bouwland mag het hele jaar mest worden gebracht, mits het binnen een dag wordt ondergeploegd. In de praktijk betekent dit dat in vorstperiodes geen mest over bouwland kan worden uitgereden. Op zandgronden (De Wouden) geldt bij braak liggend land een uitrijverbod vanaf de oogst tot 1 november. Bij een nagewas is er een verbod voor oktober.

De Meststoffenwet is het wettelijk kader om het aanbod van mest beter op de afzet te kunnen afstemmen. Een belangrijk onderdeel is de mestboekhouding. Van rundvee, varkens, kippen en kalikoenen moet de mestproductie worden vastgelegd volgens een normstelling in hoeveelheden fosfaat. De veehouders zijn per 1 april 1987 verplicht de mestboekhouding bij bij te houden. Veehouders die volgens de mestboekhouding een te hoge mestproductie hebben, krijgen een mestheffing opgelegd. Voor overschrijding van de norm van 125 kilogram fosfaat per hectare geldt tot 200 kilogram een heffing van een kwartje per kilogram fosfaat en daarboven twee kwartjes. De mestheffing wordt gebruikt voor maatregelen om de mestoverschotten te verwerken dan wel te vernietigen.

De mestbank - landelijk en regionaal - heeft tot taak om voor afvoer te zorgen van mestoverschotten. Veehouders die zelf geen acceptabele afzet voor de mest kunnen vinden, krijgen de mogelijkheid de mest aan de mestbank aan te bieden. De mestbank moet die mest dan afnemen, maar de

veehouders moeten de kosten betalen.

Het uitbreidingsverbod is tenslotte in de Meststoffenwet opgenomen om verdere toename van de mestoverschotten te voorkomen. Eenmalig wordt de mestproduktie van ieder veehouderijbedrijf vastgelegd. Uitgangspunt is de situatie per 31 december 1986.

De dan op het bedrijf aanwezige koeien, varkens, kippen en kalkoenen bepalen de mestproduktie voor later. Deze zogenaamde referentiehoeveelheid geeft aan hoeveel mest er vanaf 1 januari 1987 op het bedrijf mag worden geproduceerd.

1987

Nieuwsblad van het Noorden 1987-02-07

In 'tekortgebieden'

Protest organisaties tegen mestregeling

GRONINGEN - De landbouworganisaties uit de mesttekort-gebieden in Groningen, Friesland, Drenthe, Utrecht, Flevoland, Noord- en Zuid-Holland, Zeeland en Noord-West Brabant, met een totaal van meer dan 40.000 leden, protesteren in een brief aan de fracties in de Tweede Kamer tegen de voorgestelde overschottenheffing in de Meststoffenwet. Zij doen dat op initiatief van de Groninger Samenwerkende Standsorganisaties, voorafgaand aan de discussie over dit onderwerp in de Tweede Kamer.

„Het opleggen van deze heffing is onjuist en bijzonder onredelijk. Immers, deze bedrijven worden daardoor financieel mede-verantwoordelijk gesteld voor een problematiek die zij in het geheel niet kennen en die zich slechts in een beperkt deel van ons land voordoet. Bedrijven die zelf hun mest verantwoord kunnen afzetten moeten buiten deze heffing blijven.”

Ook wijzen de landbouworganisaties er nogmaals op dat de voorgestelde uitrijverboden in de praktijk grote problemen zullen geven met name ten aanzien van de opslagcapaciteit op de bedrijven.

„In veel gevallen zullen als gevolg hiervan extra investeringen in mest-opslag-capaciteit moeten worden gedaan. Investeringen die als gevolg van het huidige markt- en prijsbeleid niet of nauwelijks nog zijn op te brengen door de betrokken veehouders en die grote spanningen zullen oproepen in de boeregezinnen.”

Nieuwsblad van het Noorden 1987-02-14

Minister Braks: 'Overtreders van mestwetten fors aangepakt'

Van onze correspondent

ZWOLLE - „O wee de boer die via het registratieformulier foutieve gegevens heeft verstrekt in het kader van de mestregelingen. Hij zal fors en zonder pardon worden aangepakt. Nu bijna alle formulieren binnen zijn zullen we door middel van steekproeven controleren of het aantal opgegeven dieren juist is. We zullen onverbiddelijk hard zijn. Uit oogpunt van rechtvaardigheid kan dat ook niet anders”.

Aldus minister G. Braks van Landbouw en Visserij tijdens een bijeenkomst voor de Overijsselse boeren en tuinders. De minister zei verder dat uit het overleg dat momenteel door het bedrijfsleven wordt gevoerd over de manier waarop de melkquotering per 1 april dient te worden geregeld, een voorkeur voor het B-systeem, het zogenaamde fabriekssysteem, blijkt. Dat komt dan in de plaats van het nu gehanteerde meer individuele zogenaamde A-systeem. Vooral nu de superheffing op 100 procent is gesteld, zou dat een zinvol alternatief lijken. Braks waarschuwde echter dat hij dan moet overgaan tot een extra korting op de quota van 1 procent. Ook kan dan een enkele forse overschrijder er al de oorzaak van zijn dat veel kleine overschrijders superheffing moeten betalen.

Nieuwsblad van het Noorden,
21 februari 1987, blz. 18

Invoering **mestregels** een maand uitgesteld

DEN HAAG - De invoering van de regels voor het gebruik van mest en de plicht voor boeren om een mestboekhouding bij te houden, worden een maand uitgesteld. De **mestregels** zouden 1 april ingaan, dat wordt nu 1 mei.

Dit omdat men nog niet met alles rond is, en omdat men meer tijd voor de voorlichting wil hebben. De minister Braks (Landbouw) en Nijpels (Milieu) hebben dit besloten.

Braks:115 miljoen aanpak mestoverschot

Van onze correspondent

DEN HAAG - Het mestoverschot en de problemen die daarmee samenhangen, moeten rond de eeuwwisseling tot een aanvaardbaar niveau zijn teruggebracht. De ministers Braks (Landbouw) en Nijpels (Milieu) hebben voor de komende vier jaar ruim 115 miljoen gulden beschikbaar om de eerste aanzetten te kunnen geven tot de oplossing van deze problematiek. De boeren krijgen nog een jaar de tijd om te zorgen voor een goede opslag van overtollige mest. Zo'n 30.000 boeren kunnen volstaan met een eenvoudige mestboekhouding. Maar wel kondigden de ministers forse maatregelen aan tegen boeren die regels overtreden.

Minister Braks zei bij de presentatie van de plannen in de Kamer blij te zijn dat de belasting van het milieu door het teveel aan mest via het veevoer al aardig wordt teruggedrongen. De afgelopen jaren is het fosfaatgehalte in veevoer met 30 tot 50 procent verminderd, is het cadmiumgehalte met 70 tot 90 procent gedaald en het kopergehalte met 75 procent.

Dit deed minister Nijpels van Milieuhygiëne opmerken: „Ik ben er van overtuigd dat in het jaar 2000 de landbouw ons land niet mee vervuult”.

De Telegraaf 1987-04-04

De revolutie van het platteland

Het Nederlandse landschap krijgt een ander gezicht. Omdat tweederde van de nu nog 120.000 boeren en tuinders binnen tien jaar zullen verdwijnen. Alleen super-grote, computergestuurde giganten zullen overblijven waardoor een groot deel van de charme en romantiek van het platteland verloren gaat. Ook voor deze groten blijven er problemen, constateren onze ver-

slaggevers KORVER & GOVAARS in het tweede deel van de reportage-serie „HET PLATTELAND JANKT”: productieoverschotten waar niemand raad mee weet en een typisch probleem van eigen bodem, een mestoverschot dat ons drinkwater gaat bederven. Maar ondanks alles blijft de landbouw met z'n kolossale export de grootste pijler onder onze economie...

DE REVOLUTIE VAN HET PLATTELAND

■ De tijd van de boer met wat kippen, een varken en een koe is definitief verleden tijd. Het gebouwencomplex van boer Jos Hagers met 900 fokzeugen, 50.000 legkippen en 45.000 opfokkeukens levert een massaproductie die de kostprijs zo laag maakt dat er valt te concurreren...

Het Nederlandse landschap krijgt een ander gezicht. Omdat tweederde van de nu nog 120.000 boeren en tuinders binnen tien jaar zullen verdwijnen. Alleen super-grote, computergestuurde giganten zullen overblijven waardoor een groot deel van de charme en romantiek van het

platteland verloren gaat. Ook voor deze groten blijven er problemen, constateren onze verslaggevers KORVER & GOVAARS in het tweede deel van de reportage-serie „HET PLATTELAND JANKT”: productie-overschotten waar niemand raad mee weet en een typisch probleem van eigen bodem, een mestoverschot dat ons drinkwater gaat bederven. Maar ondanks alles blijft de landbouw met z'n kolossale export de grootste pijler onder onze economie...

door HENNY KORVER & RON GOVAARS
VENRAY, zaterdag .

“HET ECHTE proletariaat leeft op het platteland. Daar ligt het werkelijke sociale probleem van Nederland,” zei vorige week dr. Sicco Mansholt, ex-Europees landbouwcommissaris, op een vergadering van jonge boeren in Utrecht. “De echte armen vinden we niet meer in de industrie. Daar heeft men een 38-urige werkweek, vast inkomen, vrije en betaalde vakantie. Dat heeft de boer allemaal niet. Die ploetert voort”.

De vraag is: hoe lang nog? Jan Keijzers, bestuurslid van het Nederlands *Agrarisch Jongeren Kontakt*, de spreekbuis van 19.000 jonge boeren: “Vorig jaar kon ik nog niet de moed opbrengen om te zeggen 'Stop er maar mee', als vroegen of ze het bedrijfje van hun vader konden voortzetten. Men vraagt ons steeds vaker: “Denk je dat we nog een kans hebben? Nu weet ik dat ik in veel gevallen heel reëel moet zeggen: 'Blijf niet op dat bedrijf hangen. Je verspeelt je tijd en komt binnen tien jaar met je frustraties en onvervulde dromen in die andere maatschappij terecht waarvan je niet alleen vervreemd bent geraakt maar waarin je ook niks kan”.

In 1983 waarschuwde zijn organisatie al dat bij ongewijzigd overheidsbeleid, tweederde van de boeren en tuinders zou moeten afhaken. En dat gebeurt nu in een steeds hoger tempo. Vice-voorzitter Nico Bijman uit Obdam: „Als een boer geen zeer rendabel bedrijf heeft én een flink stuk eigen vermogen is opvolging onmogelijk.”

Met het verdwijnen van tienduizenden kleine en middelgrote boeren krijgt ook het landschap een ander aanzien. Het grote probleem is dat er te veel wordt geproduceerd in Europa: 45% te veel graan, 30% te veel boter, 14% te veel wijn, 12% te veel rundvlees. Eind 1986 lag er in de Europese voorraadschuren voor bijna 30 miljard aan onverkoopbare voorraden. Daarom denkt men er nu over om 10% tot 20% van de landbouwgronden braak te laten liggen. 'Een revolutionaire ontwikkeling: grote dode akkers in de landbouwgebieden van ons land waar niets kan groeien of grazen. Maar haast onvermijdelijk.

“We moeten ervoor waken dat de melkveehouder die geen uitweg meer ziet, varkens gaat houden en de varkenshouder die het mestprobleem boven het hoofd groeit op tuinbouw overschakelt,” waarschuwt Mansholt. Nu al zijn groene Noordhollandse weiden waar tot voor kort de koeien graasden omgeploegd tot zanderig bloembollenveld. „De tuinders en bollenboeren beginnen dus benauwd te roepen dat door de vlucht naar hun sector, ook hier binnenkort overschotten zullen ontstaan,” constateert 'deze Europese landbouwexpert die ooit de felste voorstander van steeds meer en steeds groter was.

In de hele wereld zien we de landbouwproductie sneller toenemen dan de vraag. Waarom produceren we dan zoveel? „Omdat je alleen in massaproductie op een kostprijs uitkomt waarmee je kunt concurreren,” verklaart veehouder Jos Hagens (45) uit Grubbenvorst in Noord-Limburg. „Het landbouwprodukt is Nederlands grootste exportartikel. Dat betekent dus dat de consument over de grens ons produkt moet prefereren boven het produkt van eigen bodem. Anders koopt hij het niet. Zo eenvoudig ligt dat. Dat hebben de boeren in dit deel van Nederland goed begrepen en ze hebben er hun bedrijfsvoering op ingesteld.”

Hij heeft het over de Peelstreek, het grondgebied tussen Noord-Limburg en Zuidoost-Brabant, waar tot 25 jaar geleden de armste boeren van Nederland ploeterden op kleine stukjes dorre zandgrond die bijna niets oprachten. Tót in het begin van de jaren zestig de intensieve veehouderij, aange-moedigd door de regering, z'n enorme vlucht begon: niet langer vijf varkens in een hok maar honderd, geen honderd kippen, maar duizend en zo steeds groter.

Toen Jos Hagens in 1965 het bedrijf van zijn vader overnam waren daar al 50 fokzeugen, 600 legkippen en 4000 opfokkuikens. Nu zijn er 900 fokzeugen, 50.000 legkippen en 45.000 opfokkuikens. Hij woont in wat eens de ouderlijke boerderij was en houdt daar ook kantoor. Achter het pand liggen de enorme stalcomplexen. Op een luchtfoto ziet het er uit als een volgebouwd industrieterrein. „M'n vader begon met zo'n boerderijtje met 8 koeien, wat varkens en een paard. Je kent dat wel. Een ideaal beeld? Niet voor mij! Als ik zestig ben wil ik wel gaan zitten onder een dikke eik met een pijp en m'n krantje terwijl er wat kippen op de mestvaalt scharrelen, maar eerder niet. Kijk, wij boeren zijn voedselproducenten. Wij dienen te leveren voor de meest aantrekkelijke prijzen.

Dat schoolplaatje van die boerderij met een paard en wagen en een boerin die juist naar buiten komt met een emmer aan de arm om de kippen te gaan voeren, dat plaatje bestaat niet meer. Romantisch prachtig, maar economisch onmogelijk. Als het nog wél bestond, zou ik me moeten afvragen hoe jullie als stadsbewoners nog te eten zouden kunnen krijgen.” Niettemin vertelt hij met enige vertederding over een van z'n mooiste jeugdherinneringen. „Dat was toen m'n vader na de oorlog 60 kuikens kreeg. Dat was een hele gebeurtenis. Ze werden per trein aangevoerd.”

“...een trein van 16.000 kilometer lengte zou nodig zijn om de overtollige mest te vervoeren...”

Onlangs begaf drs. Dolf Logemann zich naar het station in Utrecht om eens nauwkeurig de laadcapaciteit van een treinwagon op te meten. Dit om een becijfering te maken van het aantal treinwagons dat nodig zou zijn om het jaarlijkse teveel aan mest dat de intensieve veehouderij produceert, op te meten. Het bleek dat er een trein met een lengte van 16.000 kilometer voor nodig is. „Dat is van hier via Moskou tot het einde van de Trans-Siberische spoorweg en dan nog de Beringzee over, tot je uitkomt aan de westkust van Canada,” licht hij toe. Zóveel stront is er jaarlijks in Nederland te veel en niemand weet er raad mee.

Het wordt daarom maar op de landbouwgronden geplempt, zorgt daar voor de ammoniak in de zure regen die bossen aantast, de grond en het water vergiftigt. Ir. F. Colon, hoofd afdeling milieu-technologie van het TNO waarschuwde twee jaar geleden al: „De overbemesting in de landbouw en de daarmee gepaard gaande zure regen vormen een ernstiger bedreiging voor de gesteldheid van de bodem dan de aanwezigheid van gif. Als er geen afdoende maatregelen worden genomen komt de volksgezondheid in gevaar.”

Dolf Logemann, die bioloog is in dienst van de *Stichting Natuur en Milieu*, zegt: „De minister heeft nu wel een meststoffenwet afgekondigd waarin beperkingen aan het dumpen worden gesteld, maar daarbij wordt alleen maar toegewerkt naar een verantwoorde situatie die bereikt moet worden in het jaar 2000. Dan is het veel en veel te laat.” En hij

Tabel 9: Aantal stuks vee in 1960 en 1985, aandeel van Brabant in % van Nederland en toe- of afname in 1985 t.o.v. 1960=100

	1960	Aandeel	1985	Aandeel	Verhouding 1985-1960
Rundvee	483.197	13,8	966.530	18,4	200
Jongvee	228.717	15,3	329.424	17,9	144
Melkkoeien	197.405	12,1	385.072	16,3	195
Slachtkalv.	12.314	15,8	144.018	22,6	1170
Slachtvee	43.023	15,3	106.524	27,5	248
Stieren	1.738		1.492		
Varkens	667.750	22,6	4892.909	39,5	733
Pluimvee	9138.938	21,5	25093.685	30,3	275
Leghennen	8110.090	21,4	12806.635	28,8	158
Sl.kuik.	1028.848	22,7	12287.050	32,0	1194
Paarden	30.265	16,1	12.162	19,6	40
Schapen	11.056	2,4	49.631	6,1	449

(Stieren 1960: 1 jaar en ouder, 1985: 2 jaar en ouder)
Bron: CBS-meitelling

Tabel 10: Aantallen stuks vee van Gelderland in 1960 en 1985, waarbij voor deze jaren de aantallen in Noord-Brabant op 100 zijn gesteld

	1960	Geld/Brab	1985	Geld/Brab
Rundvee	578.768	120	1130.537	117
Melkkoeien	238.677	121	396.050	103
Varkens	714.762	107	2906.084	59
Pluimvee	13346.606	146	17164.000	68

Bron: CBS-meitelling

vertelt hoe het nitriet, dat in het menselijk lichaam een kankerverwekkende stof kan worden, in veel te hoge concentraties wordt aangetroffen in waterwingebieden in het Montferland en Noord-Limburg.

Het is afkomstig uit mest die daar vijftien tot twintig jaar geleden op het land werd uitgereden. Dat was de tijd toen het échte grote mestprobleem nog moest ontstaan. De verwachting is dat in 60 waterwingebieden problemen zullen komen in de komende vijftien jaar. Zuiver op basis van hetgeen er in het verleden al op het land werd gestort.

“...in de toekomst zal de Nederlander wellicht 1 gulden per liter water moeten betalen...”

„Dus zelfs al zou je de bemesting morgen helemaal kunnen verbieden, dan zouden die problemen al onafwendbaar zijn,” zegt hij. „Dat nitriet is nog wel uit het drinkwater te zuiveren, al zal dat de waterprijs uiteraard verhogen. Maar een groter probleem is dat de fosfaten uit de mest óók in het grondwater terecht dreigen te komen. Om die fosfaten uit het drinkwater te halen is een veel kostbaarder systeem nodig, waardoor de Nederlander in de toekomst wellicht 1 gulden per liter water zal moeten betalen.” En hij verzucht: „Het is net als met de gifbelten. De reiniging daarvan is tien keer zo duur als de maatregelen die nodig zouden zijn geweest om het probleem te voorkomen.”

Landbouwminister Gerrit Braks, zelf afkomstig uit de Peel, waarschuwde vorig jaar: “Er is zoveel mest in Nederland dat als we het hele land ermee zouden bedekken, we nóg over zouden hebben. Het is een nationaal probleem.” Hij kondigde in 1984 van de ene dag op de andere en zonder zelfs de Tweede Kamer daar maar in te kennen, een maatregel af waardoor uitbreiding van het aantal mesterijen in Nederland onmogelijk werd gemaakt.

Maar ondanks dat en ondanks zijn meststoffenwet weet niemand hoe het nu verder moet. „Ik vrees het ergste als er niet gauw een mogelijkheid komt om die mest te exporteren of dat er een technische mogelijkheid wordt gevonden om de schadelijke stoffen uit de mest te halen,” zegt veehouder Jos Hagens. „Het zal betekenen dat een hoop boeren, voor zulke grote kostprijsverhogende problemen komen te staan, dat ze het loodje zullen moeten leggen.” Terug naar de armoede van weleer...

„De Peel was de grond met de gebreken, de droogte, het te weinig koper in de grond, het te kleine gewas, het graan zonder korrel,” beschrijft Jan Houben (53) in het Noordlimburgse Ysselsteyn de situatie van vroeger. Hij was toen in dit gebied assistent bij de **Rijkslandbouwvoorlichtingsdienst** die de boeren moest vertellen hoe ze meer en beter konden produceren, tot zijn vrouw te kennen gaf liever boerin dan ambtenarenvrouw te willen zijn. Hij begon 27 jaar geleden voor zichzelf te boeren en bouwde een varkenshouderij op die z'n weerga in de wereld niet kent. Totaal 33.000 varkens, eigen kunstmatige inseminatiestation, eigen veevoederfabriek, eigen transport, eigen bouwbedrijf voor onderhoud en uitbreidingen en — binnenkort — een eigen slachterij die het varkensvlees onder eigen merknaam in cellofaan verpakt in de winkels zal leveren.

“...de zandboer met kippen en varkens wordt nog steeds geminacht door de rijke boeren in het noorden...”

„De kip en het varken waren het dier voor de kleine boer in deze streek,” vervolgt hij. „Die werden geminacht door de rijke boeren in het noorden. Melk en granen kregen binnen de Europese Gemeenschap garantielijzen. De kip en het varken niet. De ploeterende zandboer vroeg daar niet om. Accepteerde de risico's van de markt als vanzelfsprekend. Het gebrek aan erkenning en aanzien was voor hem een uitdaging tot het leveren van grote prestaties. De grond liet die prestaties niet toe, maar het wegvallen van de grenzen binnen de Europese Gemeenschap gaf de mogelijkheden, gaf

hem een kans die met beide handen werd aangegrepen. Maar nu nóg telt hij niet mee in Groningen en Friesland. 'Een boer met grond is een hereboer, een boer met varkens blijft een varkensboer', zegt men daar. En dat is voor ons in de Peel een prikkel om het beter te blijven doen. Terwijl ze' daar in het noorden berusten in de omstandigheden, putten wij uit de mogelijkheden van deze jaren een nieuwe inspiratie om dóór te gaan. Nee, ook ik zie nog geen oplossing voor dat mestprobleem. Ik vertrouw er wél op dat het komt. Maar één ding zullen we hier in de Peel nooit vergeten: de mest heeft hier welvaart gebracht. Het heeft deze arme grond zó vruchtbaar gemaakt dat we nu kunnen concurreren met de beste kleigrond die er in Nederland is. Mest is goud. Ook al kleven er momenteel door die overschotten grote problemen aan."

Nederland is in de wereld een onbetwiste topper op het gebied van de land- en tuinbouw geworden. De Duitsers kopen het liefst de boter en kaas van Frau Antje of onze tomaten, het gevogelte uit Holland is in Europa een begrip, de beste Franse restauranthouders brengen Hollandse groenten op tafel, heel Europa eet ons vlees, wij hebben de hele wereld aardappels leren eten en exporteren zelfs meer pootaardappelen dan alle andere landen in de wereld samen. Het is alles bij elkaar een bron van miljarden-inkomsten die onze economie op de been houdt en dat moet zo blijven. Maar dat zal in de komende tien jaar ten koste gaan van duizenden kleine en middelgrote boeren. Wat over zal blijven zijn haast geïndustrialiseerde mammoetbedrijven.

Het gezinsbedrijf waarin de hele familie dag en nacht ploeterend meehelpt en men geen vakantie kent, heeft nauwelijks bestaansrecht meer. Nico Bijman uit Obdam: „Door die enorme schaalvergroting en andere produktiemethoden vervreemdt de rest van Nederland ook steeds verder van het platteland. Een jaar of tien geleden had ik nog een zeug met biggetjes op het erf lopen. Stopten er mensen om er een fotootje van te maken. Maar tegenwoordig zie je nergens meer een varken. Die zitten in kolossale stallen.” Zo is alles in recordtijd aan het veranderen. De succesvolle boeren wonen in bungalows, hun oude optrekjes gaan tegen de grond of worden bewoond door artiesten en professoren.

„Er is een geweldige verloedering gaande,” constateert Dolf Logemann, de bioloog van de Stichting Natuur en Milieu. „Door de grootschaligheid en de ruilverkavelingen zijn de onverharde slingerweggetjes, geasfalteerd en rechtdoor getrokken. Pinksterbloemen, boterbloemen en weidevogels verdwijnen uit het grasland door de toepassing van nieuwe landbouwtechnieken, ander grasland wordt bouwland. Iedere charme van het boerenlandschap verdwijnt. Nederland wordt er niet mooier op.” Maar blijft wél geïnteresseerd in wat de boer doet. „Elk jaar houden wij een open dag en dan komen er wel 700 mensen kijken,” vertelt Nico Bijman. „Al begrijpt men steeds minder van hetgeen wij als voedselproducenten aan het doen zijn. Helaas zijn er ook al bedrijven waar ze helemaal geen bezoekers, meer mógen hebben.”

Zoals in de intensieve veehouderij van Jos Hagens. „De kans dat er besmettelijke ziektes worden overgebracht is te groot,” vindt hij. „Ik laat nog maar bij hoge uitzondering mensen van buitenaf in de stallen toe. Een vervelend effect daarvan is dat er een onwetendheid bij het grote publiek ontstaat waardoor allerlei indianenverhalen over dier-onvriendelijke behandeling van het vee de ronde gaan doen. Dat maakt dan weer dat er stemmen opgaan om de hele intensieve veehouderij maar te verbieden. Nonsens natuurlijk. Net zo iets als het verkeer willen verbieden Omdat er van die nare ongelukken gebeuren.'

Of, zoals z'n collega-veehouder Jan Slenk uit Almelo al eens zei: „Veel Nederlanders zouden het liefst een ijsbeer bij de kachel leggen omdat ze denken dat 't beest het koud heeft.” „Ik heb drie zoons, en ik heb ze bijna verboden om boer te worden,” vertelt Jos Hagens die toch tot de echt welvarende ondernemers in de veehouderij mag worden gerekend. „Want boer zijn zal in de toekomst heel moeilijk worden. De nieuwe produktietechnieken, de ingewikkelde wetgeving, het manage-

ment, het vraagt steeds meer kennis en inzicht. Je moet een duizendpoot zijn en je bent financieel verantwoordelijk met je hele hebben en houwen. Gaat het mis dan gaat het ook goed mis. Dus alleen als ze héél graag boer willen worden, dan mogen ze." De twee oudsten hebben er al voor gekozen...

Leeuwarder Courant 1987-05-19

LC. Commentaar 'Boeren in nood'

DE BOEREN willen vandaag de Brusselse burchten van de Euro-baronnen bestoken met hun protest. Diep in hun hart beseffen zij wel dat zij eigenlijk ook storm moesten lopen tegen de voedselbergen, die zij zelf produceren en die Brussel mag beheren en betalen.

Zij trekken naar Brussel uit woede en wanhoop over een vastgelopen beleid, waarvoor zij nu de rekening moeten betalen. Zij vinden dat hun betekenis voor in de nationale economie en de Europese voedselvoorziening, voor natuur en landschap schromelijk wordt onderschat en onderbetaald. Velen van hen zien zich het zicht op de toekomst benomen door regels en paperassen. Zij voelen zich in dit land van mist, mest en melk gemangeld tussen Braks en Brussel. Is het wonder dat sommigen van hen, die zich als een boer, burger en vooral als mens tekort gedaan voelen, uit wanhoop „zichzelf tekort doen”?

De *Noordbrabantse Christelijke Boerenbond* – NCB – heeft meegedeeld, verleden jaar 25 gevallen van zelfmoord onder de boeren in zijn gebied te hebben geregistreerd. De NCB ziet verband tussen dit groeiend aantal zelfdodingen en de toenemende problemen in de landbouw. Het gaat niet alleen om bedrijfshoofden; ook boerinnen en kinderen worden het slachtoffer. Niet alleen kleinere boeren verliezen de moed, ook grote boeren zien er dikwijls geen gat meer in. Boeren kloppen ook steeds vaker aan bij het sociaal fonds van de NCB voor steun.

Naar schatting zit twintig tot 25 procent van de boerengezinnen constant onder het minimum-inkomen. Deze noodsituatie zal waarschijnlijk nog verergeren. Veel boeren hebben eigenlijk alleen nog maar te kiezen tussen twee kwaden: of niet investeren en dan ten onder gaan doordat zij te klein en ouderwets blijven, óf investeren en dan in financiële moeilijkheden raken doordat Braks en Brussel de produktievergroting met heffingen afstraffen.

Er zijn al vergelijkingen gemaakt met de crisis, die op het ogenblik Amerikaanse landbouwstaten zoals Iowa teistert. Daar gaan tienduizenden boerengezinnen ten onder, daar lopen dorpen leeg en verkommeren hele plattelandsgemeenschappen. In de VS nebben verscheidene boeren de hand aan zichzelf geslagen of schuldeisers neergeschoten. De Nederlandse landbouworganisaties zien hier nog niet zulke Amerikaanse toestanden ontstaan, maar de materiële en geestelijke nood onder de agrariërs wordt ook hier groot

Men mag de zelfdodingen onder boeren wel wat relativeren, zonder ze echter te bagatelliseren. Het is niet voor het eerst dat agrariërs zo in nood raken dat zij voor zichzelf geen toekomst en uitweg meer zien. Ook in de grote crisis van de jaren dertig hebben boeren in nood wel de hand aan zichzelf geslagen, hoewel daar toen een nog veel zwaarder religieus en sociaal taboe op rustte. Het is verder de vraag, of iemand die tot zo'n uiterste wanhoopsdaad komt, daartoe uitsluitend door financiële oorzaken wordt gedreven; er zullen meestal wel meer factoren een rol spelen.

Doch ook een boer blijft maar een mens. De boeren staan al jaren bloot aan zware lichamelijke en

psychische druk Zij zijn er ondanks alles in geslaagd, hun produktie te vergroten en hun bedrijfsvoering gestadig te verbeteren. Voor hun krachtsinspanning en succes worden zij nu gestraft. Daar komt bij dat er door het hap-snap-beleid van Braks te veel regelingen en ingrepen tegelijk over de agrariërs worden uitgestort. Onzekerheid, onvrede en spanningen nemen door dit alles hand over hand toe onder de boeren. Die opgehoopte spanningen zoeken een uitweg en vragen hun tol aan de gezondheid.

Na de superheffing op melk is nu per 1 mei de mestboekhouding over de boeren gekomen - een belachelijk stuk Haagse bureaucratie. Voor veehouders met een mestproduktie beneden de 125 kilo fosfaat per hectare gaat het nog; zij hoeven maar één, overigens erg ingewikkeld stuk papier in te vullen. Over boeren met een mestproduktie boven de 125 kilo is een ware papierwinkel uitgestort. Aan de invulformulieren moesten dertig pagina's toelichting worden toegevoegd. Zelfs deskundigen kunnen deze formulieren niet correct invullen, laat staan van boeren die midden in het drukke seizoen zitten.

Tegelijkertijd zijn de boeren overvallen met de onverhoedse afschaffing van de wir-premie op het aankopen van gebruiksvee. Dat betekent gemiddeld 5000 gulden minder per jaar voor een melkveehouder met vijftig koeien. Een andere nieuwe hinderpaal: de 24 bij de Oeso aangesloten rijke industrielanden hebben pas besloten, de produktie van overvloedige landbouwprodukten in te dammen. De vrije markt moet op landbouwgebied meer ruimte krijgen ten koste van de steunmaatregelen, die in de 24 Oeso-landen in totaalruim honderd miljoen dollar belopen.

Tussen al deze ingrepen en maatregelen zit geen samenhang. Geen wonder dat zoveel boeren tot woede en wanhoop worden gedreven. Zij moeten al te eenzijdig de rekening betalen voor een vastgelopen landbouwbeleid. De samenleving zou zich in deze crisis meer solidair met haar agrariërs moeten betonen. Niet alleen de toekomst der boeren is in het geding, maar ook die van de dorpsgemeenschappen, waarvan de agrarische stand altijd de ruggengraat heeft uitgemaakt. Dat geldt in het bijzonder voor een provincie als Friesland, waar een kwart van de economie op de agrarische kurk drijft. Wie hier de boeren laat verdrinken, kan zelf vroeg of laat ook drenkeling worden. N.

De Telegraaf 1987-06-13

Politici zaaien verwarring over toekomst boeren

Piet Blauw (VVD): „Maximaal blijven produceren”

Rob Tazelaar (PvdA): „Overproduktie hard aanpakken”

door GUIDO VAN DE KREEKE

DE VRIJE ondernemersdrijf van boeren en vissers is in Nederland aan banden gelegd. Jarenlang op groei gerichte sectoren moeten in produktie terug. Overbevissing en te veel melk en mest waren de aanleiding.

Ontduiking en verzet tegen de beperkingen zijn een bijna dagelijkse realiteit. Wetten en normen roepen nieuwe regels op om ze toch af te dwingen. Minister Braks krijgt het allemaal op zijn bord. De vissers zou hij te zacht behandelen, maar de boeren voelen zich veel te hard aangepakt. De Tweede Kamer reageert totaal verdeeld. De verwarring wordt compleet doordat Piet Blauw (VVD) de boeren oproept „ieder uur van de dag, het hele jaar rond, maximaal te blijven produceren”. De woordvoerders van de drie grote partijen in de Tweede Kamer aan het woord.

DEN HAAG, zaterdag

Zelfs gezagsgetrouwe Urker vissers hadden jarenlang maling aan de wet. Het onderzoeksrapport van een speciale kamercommissie wees deze week uit dat zij doodleuk hun netten een keertje extra door de zee haalden om de rechter te betalen. Boeren gooiden de afgelopen maand de pakken formulieren voor hun mestboekhouding regelrecht de kachel in.

Rob Tazelaar (PvdA), de initiatiefnemer van het kameronderzoek naar de zg. visfraude, spreekt vertwijfeld over het pijnlijk gebrek aan normbesef dat aan alle kanten zichtbaar wordt. Hij erkent er ook zelf niet aan te ontkomen. De voormalige Europese ambtenaar wijst uit het raam van de Tweede Kamer en zegt: „Ja, daar aan de overkant loop ik zelf ook door het rode stoplicht. Let wel, alleen nog maar lopend. Maar waar vroeger een fietser in zijn eentje op een kruispunt voor rood bleef staan, rijdt men er nu van vier kanten tegelijk doorheen.”

De PvdA-woordvoerder voor landbouw- en visserijzaken is toch een onverbiddelijke pleiter voor strakkere regels en normen om de overproducties de kop in te drukken. „Daarvoor is geen enkel alternatief. En het maken van regels heeft alleen maar zin als je ook werkelijk in staat bent deze te handhaven. De algemene inspectiedienst moet daarvoor sterk worden uitgebreid, want de controle moet veel doeltreffender plaatsvinden.”

Dat is volledig tegen het zere been van **Piet Blauw (VVD)**. Deze reageert op meer regels en normen als door een wesp gestoken. Hij gruwet ervan. Volgens Piet zijn we in Nederland totaal verkeerd bezig en dreigen wij volledig uit de pas te gaan lopen met de omliggende landen. „De ene wet wordt op de andere gestapeld. Een gewone boer kan de massaliteit van de regels niet meer verwerken. Zo'n man zit al met een dossier van vijftien centimeter dik over de superheffing, en met de mestwetgeving weet hij al helemaal niet meer waar hij uitkomt.”

Demotivatie

Volgens Blauw wordt de boer in de strijd tegen de overheidsregels meegesleept. Keer op keer wint daarbij de boer. Een stop op de nieuwbouw van stallen leidde tot een toeneming van het aantal dieren met vijftien procent. De mestboekhouding werd door de boeren geweigerd, en de invoering werd deze week weer tot 15 augustus uitgesteld. „De energie die op vernieuwing en verdieping van het bedrijf zou moeten zijn gericht, wordt verspild. Er dreigt een demotivatie, waardoor andere landen ons voorbij zullen streven,” aldus Blauw.

Zijn collega **Jan van Noord. (CDA)**, zelf koeienboer en kuikenmester, stelt nuchter vast dat van regels die niet door de boerensamenleving worden gedragen, niks terecht komt. Voor een deel wijt hij de huidige problematiek echter aan de politieke partijen zelf. „Want wij werken zelf mee aan het moeilijker en ingewikkelder maken van de regels, door telkens weer om uitzonderingssituaties te vragen.”

Terwijl minister Braks zich uitslooft de mest- en melkproductie in te dammen, roept kamerlid Blauw de boeren op maximaal door te produceren. Hij vindt dat absoluut noodzakelijk, zolang in Brussel de besluitvorming rond de totstandkoming van een gemeenschappelijk Europees landbouwbeleid niet is afgerond. „Tot dat moment moet iedere boer, ieder uur van de dag, het hele jaar rond, maximaal produceren. Dat is hij verplicht aan zijn gezin, want als de individuele boer vooruitloopt op de politieke besluitvorming en een stap terug doet, gaat hij eronderdoor.”

Volgens Piet Blauw staat de landbouw nog voor heel veel nieuwe ontwikkelingen waar de Europese politiek nog geen enkel antwoord op heeft. Hij noemt productie- en arbeidsproductiviteit die toenemen, en nieuwe technieken als genetische manipulatie, hormonale groeibeïnvloeding en moderne voortplantingstechnieken. „Het ontbreekt nog aan remmechanismen om deze te sturen. Brussel zal eerst de richting moeten bepalen voor de boer kan reageren. Niet de gegarandeerde prijzen, maar

het marktaanbod moet daarbij, om overproduktie te voorkomen, veel meer de prijs gaan bepalen. Een vangnet zal de klappen, die dan voor de boeren gaan vallen, moeten opvangen.”

De grote verdeeldheid van de Nederlandse politieke partijen over de weg naar de toekomst blijkt uit de woorden van Tazelaar. Hij gelooft voor geen cent in zo'n marktmechanisme en houdt vast aan gegarandeerde prijzen. „De prijsverlagingen van 25 procent, die het gevolg zouden zijn van het volgen van de markt, zijn met geen enkele maatregel meer op te vangen. De Griekse boertjes overleven dat niet. Dan klappt de Europese Gemeenschap uit elkaar. Tazelaar ziet maar één weg: het verplicht uit de produktie nemen van zo'n vijftien procent van de grond van alle boeren.

Zijn grootste zorg is de aantasting van het milieu door te veel mest. Daarom moeten de boeren „ophouden met zeuren en zaniken” over de mestboekhouding. „Let op mijn woorden; de boeren gaan door de mangel, want anders krijgen zij de hele maatschappij tegen zich en zullen zij bijvoorbeeld gewoon gedwongen worden eventjes 30 procent van hun varkens in te leveren.” De groei van de veestapel, ondanks het verbod op nieuwbouw, wijst volgens Tazelaar „zonneklaar op fraude. Tazelaar wil er daarom hard tegenaan en heeft geen enkel medelijden met de papierwinkel waar de boeren over klagen. „Laten we eventjes heel eerlijk zijn. Ik stuur mijn belastingaangifte ook naar een boekhouder. Dat kost een paar centen, maar ik heb er ook geen tijd voor om het zelf te doen.”

Volgens Tazelaar wordt het tijd dat de boeren zich mentaal op de nieuwe toekomst richten door „een knop in hun hoofd om te draaien”. Het gaat naar zijn oordeel niet langer om het méér produceren, maar om betere kwaliteit tegen vooral lagere kosten te leveren, om zo een hoger inkomen te halen.

Jan van Noord voorspelt de boerenstand nog een zwaar saneringsproces, waarbij heel wat boeren zullen afvallen: „Dat verahul ik nooit, maar een natuurlijke afvloeiing zal veel kunnen opvangen. 54 procent van de boeren is ouder dan 50 jaar en slechts 30 procent daarvan heeft een opvolger.” Schaalvergroting voor de overblijvenden noemt hij onvermijdelijk. Van Noord ziet het sluiten van de geldverslindende boterpakhuisen, die hij „fictieve consumenten” noemt, als prioriteit nummer één. Het geld dat dan vrijkomt kan voor een deel naar de arme boeren in Europa worden gesluisd om het Europese beleid overeind te houden. Want bij alle verdeeldheid in de Nederlandse politiek blijft er één levensgrote gezamenlijke zorg: „Het Europese landbouwbeleid overeind te houden, omdat wij voor 60 procent van onze produktie van de export afhankelijk zijn.”

LC 1987-08-19

Leeuwarder Courant 19-08-1987

Boeren bezetten mestopslag

HOOGEZAND - Boeren uit Groningen, Friesland en Drenthe hebben gisteren actie gevoerd tegen de mestwet. In Hoogezand (foto) werd een mestopslag bezet. Vrachtwagens met mest konden daardoor niet worden gelost. In Arnhem drong men het kantoor van de mestbank binnen. „Wij willen dat de overheid en het Landbouwschap eindelijk eens gaan nadenken over de problemen van de noordelijke boeren”, was het motto. De kern van hun grieven komt erop neer dat vanuit gebieden waar een overschot heerst aan varkens- en pluimveemest (Gelderland, Noord-Brabant en Limburg) met financiële steun van de overheid mest wordt afgevoerd naar het Noorden. Daardoor dreigt er hier eveneens een mestoverschot te ontstaan. Tot overmaat van ramp, aldus de actievoerders, wordt ook nog eens overwogen om de overschotheffingen te gebruiken om de gewraakte mesttransporten te betalen. (Foto Tonnie Veenstra).

Leeuwarder Courant 02-09-1987

Weer protest tegen mestwet

DEN HAAG (ANP) - Boeren uit Drenthe, Groningen en Friesland zijn opnieuw in protest gegaan de verplichte mestboekhouding en de wijze waarop de ministers Braks (Landbouw) en Nijpels (Milieu) deze problematiek aanpakken. Vanmorgen hebben zij geprotesteerd tijdens de maandelijkse vergadering van het Landbouwschap, vanmiddag zouden ze minister Braks hun oningevulde mestboekhouding teruggeven.

Sinds 15 augustus zijn veehouders ver-

plicht die boekhouding bij te houden. Aan de hand daarvan kan de overheid vaststellen of een boer op zijn bedrijf teveel mest heeft geproduceerd en of hij een heffing moet betalen. De betrokken boeren zijn het niet eens met de boekhouding, omdat zij volgens eigen zeggen part noch deel hebben aan de mestoverschotten. Bovendien vrezen zij de insleep van ziekten op hun bedrijf als mest uit overschottengebieden als Gelderland, Noord-Brabant en Limburg naar het Noorden wordt gebracht.

De Telegraaf 09-12-1987

Boeren krijgen subsidie voor opslaan van mest

Van onze parlementaire redactie

DEN HAAG, woensdag

Minister Braks (Landbouw) heeft in de Tweede Kamer duidelijkheid gegeven voor boeren die in onzekerheid verkeerden over kostbare investeringen, die zij moeten doen om als gevolg van het uitrijverbod in de wintermaanden hun mest op te kunnen slaan.

Op mondelinge vragen van Piet Blauw (VVD) kondigde de bewindsman aan dat per 1 januari 1988 voor alle vormen van mestopslag, dus ook wanneer dat collectief gebeurt, een subsidie van 7,5 procent wordt gegeven. De bewindsman heeft hiervoor maximaal f 15 miljoen uitgetrokken.

Omdat in Nederland totaal ongeveer f 1 miljard aan investeringen op dit gebied nodig zal zijn, is deze f 15 miljoen slechts bedoeld om het bouwproces op gang te brengen. Bij de aanvraag zal daarom gelden „wie het eerst komt, het eerst maalt”, aldus de minister.

1988

Nieuwsblad van het Noorden 1988-01-13

Varkensfokkers dreigen uit Groningen te verdwijnen

Verschuivingen in de richting van grote intensieve veeveeltgebieden in Brabant

Van onze correspondent

Het gaat slecht met de Nederlandse varkenshouders. Met name de zogenaamde vermeerderbedrijven, waar biggen op een bepaald gewicht worden gebracht waarna ze in de afmestbedrijven op het slachtgewicht worden gebracht, hebben het heel moeilijk.

De prijzen voor biggen zijn het laatste jaar zeer sterk gedaald. Momenteel geldt voor biggen met een gewicht van 23 kilo een vrije handelsprijs van 65 gulden. Die prijs wordt bepaald door een samenspel tussen de tien grootste handelaren in ons land. Zelfs komt het al voor dat afmesters de vermeerderbedrijven laten inschrijven. De laagste inschrijver mag dan de biggen leveren. Dat gebeurde onlangs voor een prijs van 53 gulden.

De varkensvermeerderbedrijven plukken nu de wrange vruchten van het invoeren van mestquota, een jaar geleden. De afmestbedrijven hielden toen hun hokken vol, want hoe meer dieren, hoe hoger het quotum mest dat werd toegekend. Maar de vermeerderaar moest van de biggen af.

Een zeug werpt elke vier maanden een toom biggen en als die op gewicht zijn moeten ze weg om ruimte te maken voor nieuwe. Gevolg: prijzen voor de geltjes (varkens van 23 kilo) die alsmaar daalden. Met alle gevolgen van dien.

Boeren die het rendement van hun bedrijf tot nul zagen dalen. Bedrijfssluitingen omdat rente- en aflossingslasten van de vaak torenhoge investeringen niet meer op te brengen zijn. Bedrijven die eigenlijk bankroet zijn, maar doorgaan omdat de bank ook niet weet wat te doen. Want wie wil een bedrijf kopen waar geen droog brood mee is te verdienen?"

Kostprijs

„Want zo erg is het al”, zegt Piet Polman (64) uit Didam. Hij is ex-bestuurslid van allerlei boeren- vakorganisaties en heeft al 35 jaar een varkensvermeerderbedrijf. „Met zulke prijzen moet er dik geld bij. De kostprijs van een geltje bedraagt zowat 110 tot 115 gulden. Dat is heel precies berekend. De hoeveelheid voer, de kosten van investeringen, energiekosten, dokterskosten en arbeidsloon. Tegenwoordig tellen we de energiekosten en de veearts al niet eens meer mee. En nog is er geen droog brood te verdienen”.

Volgens Piet Polman kunnen de varkenshouders wel een stootje velen, maar het einde van hun incasseringsvermogen is nu wel in zicht. „We hebben ook hele goede jaren gekend en er is in de afgelopen tijd wel vaker een slecht jaar geweest. Maar nu duurt het allemaal veel te lang. Die goede jaren hebben veel varkenshouders ertoe gebracht om hele grote bedrijven te beginnen. Niet in de laatste plaats door de aandrang van veevoederfabrieken. Want zoveel ton meer voer afnemen betekent toch weer een aardige korting per ton. Bedrijven waar 300 tot 500 zeugen een plaats hebben, met computergestuurde voederschema's.”

Er moeten nu van overheidswege maatregelen genomen worden, vindt Polman. De bedrijven moeten beperkt worden. „Maar als je alleen in Nederland bedrijven zou verplichten om de helft van hun aantal dieren op te ruimen, dan is dat het paard achter de wagen spannen. Bedrijfsbeperking moet in EG-verband uitgevoerd worden.”

„En snel ook, want wij zijn weliswaar een exporterend land en de kwaliteit van onze varkens is in

het buitenland beroemd, maar de varkensfokbedrijven in de ons omringende landen breiden steeds meer uit en worden ook kwalitatief steeds beter”.

In de Groninger Veenkoloniën zitten ook enkele varkensfokkers in moeilijkheden. Een bedrijf is al gestopt, maar daar speelden ook andere factoren een rol. Volgens F. W. Wigchering van de Veenkoloniale Boerenbond in Veendam is het niet denkbeeldig dat een deel van deze bedrijfstak zal verdwijnen uit de Veenkoloniën, omdat er landelijk verschuivingen plaats vinden in de richting van de grote intensieve veeteelt gebieden in Brabant.

Tot dusver was, die verschuiving onmogelijk vanwege de grote mestoverschotten die er al zijn in De Peel. Maar op het ministerie van Landbouw wordt er volgens Wigchering aan gewerkt om die regels voor nestquota te versoepelen. Bedrijven uit De Peel kunnen dan ook bedrijven met mestquote in Groningen opkopen om dat mestquotum in De Peel te gaan produceren. De reden daarvoor is dat men steeds meer de kant op wil van mestverwerking in grote fabrieken daarvoor is het economisch voordeliger om de mestproductie te concentreren zodat de aanvoerlijnen naar de verwerkingsbedrijven dan korter zijn.

Als die nieuwe quota regeling over een paar maanden van kracht wordt, zal de verschuiving in de richting van De Peel volgens Wigchering zwaar waarschijnlijk worden daar zijn de grootste bedrijven en daar zijn de produktiefactoren voor varkens en biggen gunstiger vanwege de korte aanvoerlijnen van voer en de korte afvoerlijnen naar de verwerkende slachterijen

Groningen kent in verhouding meer kleine bedrijven waar men zonder meer al zeer moeilijk zit, omdat er landelijke richtlijnen zijn dat de afmesters biggen moeten betrekken uit zo weinig mogelijk fokbedrijven. Hoe groter het aantal fokbedrijven dat aan een afmester levert, hoe groter de kans op ziekte, omdat men vanuit elke fokstal wel ziektekiemen meeneemt. Om die risico's te beperken, wordt ernaar gestreefd om de afmesters te verplichten om maximaal van drie fokbedrijven hun biggen te betrekken. Dat betekent dat de fokbedrijven groot moeten zijn en dat betekent dat er voor de kleine bedrijven geen ruimte meer is, temeer daar er nu al een forse overproductie van biggen is.

Leeuwarder Courant 1988-01-23

Onrust ontbrandt net op tijd

Kaf & koren door Willem Stegenga

NOOIT HEEFT ER NA DE INVOERING van de mestwet volslagen rust in de boerengelederen geheerst. De haarden waren echter te overzien en iedereen, die dergelijke verschijnselen in de gaten moet houden en er op moet reageren als dat nodig is, was van oordeel dat het allemaal zo'n vaart wel niet zou lopen. Varkensmesters en pluimveehouders in het Noorden, wat stellen ze landelijk gezien eigenlijk voor? Nee, het zou wel meevallen. Boerenvoormannen konden en wel om slapen. De acties van de opstandelingen werden bijgehouden. Dat was voldoende, meende men. Het was een onderschatting van de werkelijkheid.

In de jaren dat de mestproblematiek naar intrede deed en er van Den Haag uit maatregelen werden genomen, zijn er waarschuwendende woorden gericht aan de boeren. Ze werden niet serieus genomen. De mest zou in het kwaad de superheffing wel eens kunnen overtreffen, werd gezegd. Men hoorde het aan, maar liet het bij wat het was. Kreten als „nationale strontdagen” spatten uiteen als sneeuwballen tegen een muur. Bovendien werd de mestboekhouding verzacht. Er leek kennelijk mee te leven.

Het ging, zoals er wel vaker iets gaat in boerenkringen: op het moment dat het in de beurs begint te kietelen, slaat de vlam in de pan. Dat tijdstip is nu aangebroken. Er moet worden geïnvesteerd in opslagruimte, doordat er straks voor lange tijd geen mest mag worden uitgereden. De onrust stijgt naarmate de offertes voor de putten en silo's binnenkomen. Dit is te gek. De Haagse aanpak was ook nu weer geen sprekend voorbeeld van takt en begrip. Van Braks zijn de boeren het een ander gewend. Maar een man als **Nijpels** moet zich natuurlijk niet te veel op het erf vertonen. Dan wordt de hond erop afgestuurd. Nijpels is van Milieu en die verhouding met de boeren is zo teer als een huwelijk. Er hoeft niets te gebeuren, Nijpels hoeft maar een goedbedoelde doch verkeerd uitgevoerde manoeuvre uit te halen, of agrarisch Nederland valt over hem heen. Smit-Kroes valt ook het een en ander te verwijten. Zij blijft echter merkwaardig genoeg (nog) buiten schot.

Ergernis

HET OPMERKELIJKE IS, dat alle drie bewindslieden zich tot ergerniswekkende manoeuvres hebben laten overhalen. Een groot deel van de onrust onder de boeren hebben de ministers dan ook zelf opgewekt. Het begon bij Landbouw. Op het moment dat de mestwet werd ingevoerd, was het al gauw duidelijk dat de landbouwspecialist van de PvdA-fractie in de Tweede Kamer, ir. Rob Tazelaar, als man van de oppositie dit regeringsvoorstel van harte toejuichte. Niet onbegrijpelijk, gezien de milieu-achtergrond van zijn partij.

Tazelaar stelde zich derhalve erg gouvernementeel op, toen Friese Mij-voorzitter Geart Hofstra ballorig buitenparlementaire acties aankondigde tegen de mestwet. Wat Hofstra wilde, moest nooit doorgaan. Dat raakte kant noch wal.

Dit vierkant achter Braks staan heeft Tazelaar geen windeieren gelegd. Hij werd door de minister voorgedragen om ir. Fons Meijer op te volgen als voorzitter van het Produktschap voor Vee en Vlees, een schap, waarmee juist veel varkenshouders, dus mensen met mestproblemen, hebben te maken. Het verhinderde Tazelaar niet om in de eerste de beste vergadering van dit schap nogmaals zijn grote afhankelijkheid aan 's ministers mestplan uit te spreken.

Tazelaar: „Ik wil in dit verband overigens mijn persoonlijke ongerustheid uitspreken over de lokale en regionale acties van producenten, welke regelmatig de kop opsteken”. En: „Tot nu toe heb ik persoonlijk de taakstelling van de overheid niet als onredelijk ervaren”. De andere bestuursleden keken een beetje vreemd op van dat verhaal. Zoveel begrip in een keer aan het adres van Braks hoor je niet elke dag in dit soort kringen. Ze hadden eerder strijdbaarheid verwacht.

Produktschappen zijn er primair voor om de signalen uit de wereld, waar zij hun bestaan op gronden, aan de regering door te geven. Tazelaar doet het andersom. Weliswaar is zijn houding consequent, dat valt te prijzen, maar hij moet natuurlijk wel weten op welke stoel hij zit. Voorlopig kan Braks erg tevreden zijn over zijn invulling van deze vacature.

De bewindsman op landbouw had natuurlijk niet anders verwacht. Toen Braks wat al te aangeschoten uit de nevelen rond de visserij-affaire te voorschijn kwam, was het aanvankelijk Tazelaar, die als Kamerlid erg tegen hem van leer trok. De onderste steen zou boven, hier moest een minister aan de kaak worden gesteld. De PvdA leek met Tazelaar rechtstreeks op het grootste succes tijdens deze oppositie-periode aan te koersen.

Opvallend was de rust die kort daarna het optreden van Tazelaar kenmerkte, als het om de visserij ging. De minister hoefde niet eens royaal de hand in eigen boezem te steken om de oppositie tot zwijgen te brengen. Even later werd Tazelaar tot voorzitter van het Produktschap benoemd. Natuurlijk heeft het een niets met het ander te maken. Die indruk wordt alleen maar gewekt bij de

argwanenden onder ons. Uit hun optiek is toch nauwelijks meer het oude beeld van de politiek te wissen: als het moet, waaien politici met alle ammoniak mee.

Nijpels blaast wat te opgewekt rond, dat de zure regen voor een groot deel te wijten is aan de **mest: voor vijftig procent. Officieel is dat nog niet bewezen**. Nijpels zou wat meer terughoudendheid in acht moeten nemen. Dat heeft hij niet gedaan en de gevolgen zijn direct te merken. De grootste bevorderaar van de verzuring van ons land, de ANWB, - mensen moeten er op uit, dus auto's moeten rijden - heeft in het cluborgaan Kampeer- en Caravankampioen onmiddellijk de boer op de korrel genomen. „Straks rijden wij allemaal met de auto van industrieterrein naar mestoverschot, maar van Holland als houtland is geen sprake meer”. De actie van Nijpels werkt dus. Overigens is sinds 1980 de zure neerslag met 15 tot 17 procent verminderd Daar hoor je niemand over.

Neelie Smit-Kroes was de volgende, die een duit in het zakje deed en ervoor zorgde dat er deze week boze boeren naar het Binnenhof werden gelokt. Zij wil de maximum snelheid voor automobielen verhogen van honderd naar hondertwintig kilometer per uur. Auto's dragen zo'n 20 procent bij aan de verzuring van de bomen en de aantasting van de monumenten.

De voorzitter van de Friese CBTB, Pé Miedema, heeft zich door milieudeskundigen laten voorrekenen, dat twintig kilometer bovenop de maximum-snelheid gelijk staat aan een uitstoot van mest van 300.000 koeien. Een flinke 'braat' derhalve. De melkveestapel is de laatste jaren met 500.000 (20 procent) ingekrompen. Tja, op deze manier boer je nooit vooruit in ons land.

Het is natuurlijk te mooi om met dat verhaal de boer niet op te gaan: boeren worden bestraft, coureurs mogen wat meer. Aan de andere kant is het een gevaarlijk argument. Je geeft namelijk toe, dat mest onomstotelijk bijdraagt aan de verzuring. En dat is nog steeds niet met absolute zekerheid vastgesteld.

Geen oplossing

DE HELE KWESTIE past perfect in de Haagse methode om problemen aan te pakken: eerst onrust zaaien en heffingen opleggen aan een kleine groep en vervolgens mistig doen over de werkelijke oplossing van het probleem: de verwerking van de mest tot een goed en wellicht waardevol product. Zo is het met superheffing gegaan en zo gaat het met de problemen in de akkerbouw. Het is de macht van het getal. De groep automobilisten vertegenwoordigt meer kiezers dan de groep boeren. En daar gaat het om. Burgers zijn veelal beter uit dan boeren.

Op glas dat rechtstreeks in het milieu wordt gedumpt, is geen heffing gelegd, laat staan van op niet-afbreekbaar plastic. Iedereen kan straffeloos glas en plastic aan de vuilniswagen meegeven. Aan een oplossing van het glasprobleem is intussen wel gewerkt. Er zijn - over het algemeen goed functionerende - glasbakken geplaatst voor hergebruik. Op die manier wordt aannemelijk gemaakt, dat voor het probleem oplossingen zijn bedacht.

Voor de mest geldt, dat voor oplossingen problemen zijn bedacht. Wie aan het succes van de glasbakken ontleent dat het mensdom er milieubewust door is geworden, maakt zich schuldig aan overdreven optimisme. Anders werd er niet steeds meer Belgische melk in onafbreekbaar plastic gekocht in dit land.

Technisch is er een oplossing voor de mest, zei de voorzitter van het Landbouwschap, Marius Varekamp, onlangs in Broeksterwoude. VVD-Kamerlid Piet Blauw loopt zelfs met het tastbare resultaat (een flesje met rioolvriendelijk vocht en een potje korrels die zo door de kunstmest kunnen wor-

den gemengd) in de tas rond. Nou, werk dat dan uit en hou de boeren die oplossing voor. Op die manier geeft de overheid zelf het goede voorbeeld. Nu jaagt de overheid agrarisch Nederland tegen zich in net harnas en laat het daar in eerste instantie bij.

Enfin, in Friesland hoeven de boeren niet bang te wezen, dat er mest uit de overschotgebieden komt. De wakkere provinciale overheid heeft op tijd maatregelen getroffen. In een van de dunstbevolkte provincies van ons land is een overschot aan huisvuil van 150.000 ton dit jaar, waar men geen kant mee uit kan. Iedereen die hier mest wil dumpen, krijgt onmiddellijk dat huisvuil toegeschoven. Zo slecht werkt de overheid dus ook weer niet.

Limburgsch Dagblad 1988-02-04

Mestwet wordt niet versoepeld

Natuur en Milieu verontrust over illegale lozingen

Van onze Haagse redactie

DEN HAAG – De mestwetgeving wordt niet versoepeld. De Tweede Kamer noch landbouwminister Braks zijn hiertoe bereid. Een oproep van de VVD-er Piet Blauw aan boeren die uit protest tegen de strakke regels hun mestboekhouding nog niet hebben ingeleverd, zich te houden aan de wet, vond gehoor bij de gehele Kamer. Minister Braks onderstreepte dit met de opmerking dat ook een soepele uitvoering van de huidige regels de boeren geen toekomst biedt. „Men graaft op den duur het eigen graf”, zei hij.

Ook om rechtsongelijkheid tegen te gaan, wilden zowel minister Braks als het parlement geen versoepeling van de mestwet en de daaruit voortvloeiende regels. Braks merkte op dat de wet na overleg met het bedrijfsleven zelf en tijdens de behandeling in de Kamer al genoeg was veranderd. „En juist die veranderingen leveren nu hier en daar de problemen op, die we met elkaar moeten proberen op te lossen”, zei hij. Dat met name de varkensbedrijven in Brabant op dit moment geen raad meer weten met de mest, komt door het slechte weer. Blauw en Braks spraken in dit geval van een natte moesson die ons land al maanden teistert. Dit kon door niemand worden voorzien. Wel hoopte Braks dat het op korte termijn licht zou gaan vriezen. Dan zou nog een grote hoeveelheid overtollige mest het land op gereden kunnen worden en onder de grond gewerkt.

mestoverschot en uitbreiding van de transport- en opslagfaciliteiten naar en in de akkerbouwgebieden. Ten enen male moet worden voorkomen dat mest ongecontroleerd wordt gedumpt, aldus de stichting.

• Zie ook pagina 21

Vervolg

Kamerleden bogen zich in Horst over probleem

Mest staat boeren tot aan de lippen

HORST - Ook veel Limburgse veeboeren staat de mest tot aan de lippen. Door de vele regen van de afgelopen weken kan geen mest worden uitgereden. De akkers zijn te nat. De trekkers zouden tot aan de as vast komen te zitten. De Mestbank weet zich geen raad meer. Weldra lopen de mestputten over

De aanpak van het probleem van de gigantische mestoverschotten zit om die reden op het moment

volledig vast. „Er ontstaat een wanhopige situatie”, gaf **J. van Noord**. Tweede Kamerlid voor het **CDA** gisteravond in Horst toe. In het centrum van Limburgs mestoverschotgebied had de **VVD**-afdeling Limburg een discussie-avond over de problematiek in het garen gehangen. De landbouwspecialisten van de drie grootste fracties in de Kamer kwamen er hun zegje doen.

Het was de **VVD'er Piet Blauw** die nogmaals een oproep deed aan de boeren om zich aan de Meststoffenwet te houden. Hij hekelde boeren die het invullen van de verplichte mestboekhouding aan hun laars lappen en de opgelegde heffing van het rijk weigeren te betalen. Maar hij gaf ook toe dat er aan de wet nog wat onnauwkeurigheden kleven die zeker voor verbetering vatbaar zijn.

Blauw vreest dat de situatie uit de hand loopt, hij vindt dat de staat, eigenaar van 122.000 hectare landbouwgrond en dus de grootste boer van Nederland, een extra verantwoordelijkheid heeft en ook zijn steentje moet bijdragen. Hij wees er voorts op, dat problemen vroeger door boeren zelf zijn opgelost door het onder andere oprichten van coöperaties en veilingen. De boeren moeten volgens hem daarom thans ook zelf blijven zoeken naar oplossingen.

Servaas Huys (PvdA) vond dat het regenweer zeker niet de schuld mag krijgen. „We hebben gewoon veel meer mest dan we dachten”, zet hij. „De problemen worden echter nu acuut waardoor de overheid de helpende hand moet bieden. Door geld beschikbaar te stellen voor knelpunten in de kalvermesterij bijvoorbeeld.” Hij hield verder een pleidooi om op zijn minst het probleem aan te pakken waar het het minst erg is: voor de pluimveemest. Voor zeugen- en kalvergier. het grootste probleem, moet Nederland volgens hem eens naar de technieken die in het buitenland gebruikt worden gaan kijken.

Nederlandsch Dagblad 1988-02-11

Brabantse boeren trekken bij Braks aan bel Nat weer streep door mestwet.

door P.G.B. de Vries

DEN HAAG/TILBURG - Vanmorgen zo rond een uur of elf zal een flinke vertegenwoordiging van de Brabantse boeren bij minister Braks op de stoep staan met een petitie waarvan de inhoud nu nog niet bekend is, maar die zich laat raden, gezien de problemen waarmee met name de mesterijen in Brabant te maken hebben. Door het aanhoudend natte weer is het vrijwel onmogelijk mest uit te rijden op het land; daarnaast hebben de boeren moeite met de snelle invoering van de mestwetgeving en last but not least: het gaat toch al niet best met de Nederlandse varkenshouderij.

Kortom, genoeg redenen om bij de minister aan de bel te trekken.

Of de boeren massaal naar Den Haag zullen optrekken, is natuurlijk afwachten. Wel mag worden gezegd dat 'de' Brabantse boer in Den Haag aanwezig is. De *Noordbrabantse Christelijke Boerenbond*, die op een vergadering in Veghel vorige week tot het aanbieden van de petitie besloot, weet zich de spreekbuis van 96 procent van de Brabantse boeren. Bij hen blijft het overigens niet. Ook de *Overrijsselse Landbouw Maatschappij* (OLM) keerde zich in een vergadering begin vorige week sterk tegen de mestwetgeving: “De landbouw is best bereid mee te werken aan oplossingen, maar de overheid moet inzien dat ze niet het onmogelijke van de veehouder mag verwachten”.

Niet nieuw

De problemen dateren natuurlijk niet van vandaag of gisteren. De Brabantse boer wordt als sinds 1 januari 1986 geconfronteerd met beperkingen op het uitrijden, doordat Brabant, vooruitlopend op landelijke wetgeving, toen al **eigen normen en een eigen vergunningensysteem instelde**. De invoering van de Meststoffenwet, de Wetbodembescherming en het op die wet gebaseerde Besluit gebruik dierlijke meststoffen in 1987 golden dan ook voorlopig even niet voor Brabant.

Maar sinds 1 januari 1988 vallen ook de Brabantse boeren onder dit besluit, dat voor hen een verdere verscherping inhoudt van de maximale hoeveelheden mest die per hectare land mogen worden uitgereden. De problemen zijn acuut geworden, nu door de slechte weersomstandigheden het voor de boeren volstrekt onmogelijk is geworden mest uit te rijden op het land. Bovendien geldt sinds 1 januari de plicht de mest op de dag na het uitrijden onder te werken. De bedoeling daarvan is de uitstoot van ammoniak zoveel mogelijk te beperken. Als echter uitrijden al niet mogelijk is, laat staan dan omwerken. Het resultaat: volle gierkelders voor de boer. Waar moet hij daarmee naartoe?

Het antwoord lijkt simpel: de mestbank neemt toch de overschotten af? Gegarandeerd? Dat mag zo zijn, de mestbank doet dat niet gratis, of beter: de transportkosten van de mest moeten door de boer zelf worden opgebracht. Immers, de transportsubsidie werd afgelopen mei in één ruk gestopt. Dat betekende dat de boer zo'n 12 gulden per kubieke meter mest op tafel moest leggen. Het gevolgd was dan ook een volledig ineensstorten van de transporten.

Om deze problemen het hoofd te bieden, is toen opnieuw een transport-premieregeling in het leven geroepen. Deze is alleen iets commerciëler van opzet; de vraagzijde wordt goed in de gaten gehouden. Dat houdt in dat mest van goede kwaliteit en met een hoog percentage droge stof - waar betere afzetmogelijkheden voor zijn - aanspraak kan maken op hogere premies dan mest van mindere kwaliteit.

Omgerekend naar produkten: Pluimveehouders zijn met deze regeling vrij goed af, houders van kalveren kunnen het wel vergeten. Vrijwel niemand zit te wachten op 98% water en 2 procent droge stof! Bovendien, deze premiereregeling voor het transport is een voorlopige. Ze geldt voor één jaar. En daarmee raken we één van de andere kernpunten van het ontstaan van de huidige problemen bij de boeren: er is zo weinig zicht op wat er op lange termijn gaat gebeuren. Veel van de regelgeving van de afgelopen jaren had een tijdelijk karakter. Aan de andere kant doken steeds weer geruchten op over verwerkingsmogelijkheden, centrale opslag, een gegarandeerde afzet bij de Mestbank enz.

't Gevolg daarvan was dat de meeste boeren een ietwat afwachtend waren bij het grootscheeps zelf inrichten van opslagcapaciteit. Naar hun gevoel liepen ze een gereede kans daarmee op korte termijn een kras staaltje van kapitaalvernietiging gepleegd te hebben. Gezamenlijke activiteiten op dit punt strandden op bureaucratische regels van de overheid, zo bleek volgens de OLM in Markelo. Daar wilden een 250-tal boeren gezamenlijk voor opslagcapaciteit zorgen. Doch, de beschikbare subsidies golden slechts voor individuele boeren. De boeren vatten het centrale probleem als volgt samen: Er is regelgeving, er is normering en er zijn echter te weinig voorzieningen om de voorschotten die dan ontstaan, op te slaan dan wel weg te werken.

Verwerking

De initiatieven die worden ondernomen om tot verwerking van de overschotten te komen (in Brabant lag dat voorschot in 1986 zo rond de miljoen ton), zijn misschien wel hoopvol, maar veel schot zit er inderdaad niet in. De **Proeffabriek Promest in Helmond**, waarvan de eerste paal anderhalf jaar geleden de grond in ging, moet nog gaan draaien, en wanneer hij werkt, kan de komende jaren maximaal 100.000 ton verwerkt worden. Ook andere initiatieven, zoals vergisting en filtratie, projecten om pluimveemest te drogen enz., staan nog in de kinderschoenen en kunnen voorlopig niet als serieuze oplossing worden beschouwd.

Wanneer verwerking voorlopig uitgesloten is, moet de oplossing worden gezocht in de afzetmogelijkheden. Daarbij kan de **Mestbank**, die fungeert als een soort makelaar tussen koper en verkoper, belangrijk werk verrichten. Maar doordat de transporten zo moeizaam verlopen, levert ook dat veel problemen op. Het is dan ook niet onbegrijpelijk dat de Stuurgroep Mestproblematiek Noord-Brabant, met een adhesie-verklaring van GS van Brabant, zich met een brandbrief tot Braks ministerie heeft gericht om met name op dit terrein meer acties te ondernemen. Echter ook hier liggen de problemen voor het grijpen. Stel, je bent boer in Zeeland en je kunt wel wat mest gebruiken, zonder dat je er echter om zit te springen. Je ziet de problemen in Brabant: meer mest, meer mest, steeds meer mest. Natuurlijk treedt dan het marktmechanisme in werking. De Zeeuw wacht rustig af tot de boeren zo omhoog zitten dat ze het spul echt kwijt moeten en biedt dan aan dat, mocht men per se iets kwijt willen, hij zijn grond wel ter beschikking wil stellen. Gratis natuurlijk. De keerzijde daarvan, de OLM wijst daar ook op, is dat bij voorbeeld in het noorden van het land de veehouders voor hun mest geen geld meer kunnen maken, omdat het van elders, en dan noch wel met subsidie van de overheid, soms gratis wordt aangeboden. Oneerlijke concurrentie dus. „Het is daarom logisch dat in een gebied waar nooit problemen met de afzet van de mest bestonden, de emoties hoog oplaaieren”, aldus de OLM.

Leeuwarder Courant 1988-03-02

'Nederlandse boer kan aan verwerkte mest verdienen'

VROM-ambtenaar Luitwieler in Oldeboorn:

OLDEBOORN - „Het zou mij niet verbazen als de Nederlandse boeren straks aan de mest gaan verdienen. Je moet het wel verwerken tot een exportprodukt, want er is in principe veel behoefte aan in de wereld. Dat begint al in Frankrijk bij de wijnboeren en de akkerbouwers in het Noorden. Als dat lukt hoeft je de veestapel niet in te krimpen. Er liggen duidelijk perspectieven, maar het moet natuurlijk allemaal nog wel.” Dat zei gisteravond drs. Felix Luitwieler, ambtenaar op volkshuivering, ruimtelijke ordening en milieu, op een boerenvergadering bij Goerres in Oldeboorn.

Luitwieler raadde de boeren aan zelf zoveel mogelijk suggesties te geven over veranderingen en versoepelingen van de mestwet, zeker als het gaat om het uitrijverbod. „Dat mag u als een uitnodiging beschouwen”. Hij zelf leek wel in voor het idee van ir. Foeke de Wolf om regionale verschillen in de wet aan te brengen. In Friesland zijn de problemen namelijk veel geringer dan in Brabant. „Ik zie niet in waarom dat niet zou kunnen, zei Luitwieler, „tenminste als de hele landbouw daar voor pleit. De landbouw heeft echter gepleit voor nationale maatregelen”. En: „Inderdaad, er kleven aan de mestwetgeving een heleboel fouten”.

Luitwieler kondigde overigens aan dat de mestregels in 1991, 1996 en 2000 nog eens zullen worden verscherpt. „U bent niet de grootste vervuiler in Nederland en daarom wordt u ook niet het hardst aangepakt”, voegde hij eraan toe.

De boeren hadden de indruk wel als grootste vervuiler en grootste verzuurder te worden afgeschilderd. Zij ergerden zich dood aan die steeds terugkerende strontwagen op de televisie als er weer wat te doen is over de mest. Luitwieler had begrip voor dat ongenoegen. De Wolf liet overigens weten dat in de tijd dat Luitwieler nog bij de *Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee* zat de televisie herhaaldelijk misleidend kwelders liet zien ofschoon daar nooit een Deltadijk op is gepland. Hij verweet Luitwieler de aanleg van die dijk te hebben tegen gewerkt. Als straks de bestaande dijk doorbreekt komt alle mest in het water terecht”.

Landbouwvoorlichter Johannes de Jong kon er niet bij dat er wel subsidie op de opslag van drijfmest wordt gegeven maar niet op de opslag van ruige mest en gierkelders. Die gescheiden opslag is veel milieuvriendelijker, zeggen de milieumensen. Het gevolg is dat boeren, die mest gescheiden opslaan, nu drijfmestkelders bouwen vanwege de subsidie.

Hij zei wel dat niet al te deugdelijke berekeningen hebben aangetoond dat in Nederland f 600 miljoen per jaar aan gewasschade wordt geleden als gevolg van milieuvervuiling. Dat komt vooral door de industrie en het verkeer „Je kunt hier gemakkelijker het aantal koeien verminderen dan het aantal heilige koeien. De industrie is overigens hard aangepakt”. De mest heeft daar slechts een geringe rol in gespeeld.

De verzuring wordt voor 50 procent veroorzaakt door de industrie, voor 20 procent door het verkeer en de elektriciteitscentrales en voor 30 procent door de mest. Van het totaal komt 60 procent uit het buitenland. Dat bracht snelle rekenaars er toe dat de mest maar voor 12 procent bijdraagt aan het geheel. Luitwieler hield het op 20, omdat er ook vervuiling wordt 'geëxporteerd'. Hij wees de boeren erop dat het gebruik van stikstof veel doelmatiger, goedkoper en milieuvriendelijker kan. En: “U zult mij de verhoging van de maximum snelheid van 100 naar 120 kilometer niet horen verdedigen. Dat moet de minister maar doen”.

Peel en Maas 1988-03-03

„Bericht uit de aars van Nederland”

Kwade reuk van Ysselsteyn in landelijk dagblad uitgemeten

Er wordt niet altijd lovend geschreven over Ysselsteyn.....Daar kwamen de Ysselsteyners achter toen zij lucht kregen van een artikel in het Zaterdag- bijvoegsel van NRC-Handelsblad van vorige week. Dat had een run op boekwinkels en krantekiosken tot gevolg, want iedereen wilde wel “het bericht uit de aars van Nederland” lezen, nadat twee verslaggevers “de kwade reuk van Ysselsteyn” hadden opgesnoven en pagina-groot onder het motto “Groeten uit de Peel” onder de aandacht van hun landelijke lezers hadden gebracht. Met zo'n verhaal moet je niet in Ysselsteyn aankomen..

Dat voelden de verslaggevers dus zelf ook al, toen zij op een maandagavond de repetitie bijwoonden van fanfare “De Peelklank”. De verslaggevers werden begroet met achterdocht en “Dat zal wel weer 'n - negatief stuk worden' en 'Als dat zo is, gooien we jullie een volgende keer bij kont en kraag de zaal uit”. Of: “Altijd diezelfde sproeiende mestkar op de televisie. Dan zeggen de kijkers: daar zijn ze weer hun rotzooi aan het dumpen. Terwijl we gewoon ons land bemesten.....” Maar ja, het verhaal in NRC Handelsblad heeft dan ook een andere teneur dan het artikel in 't januari nummer van “19 NU”, waarin de loftrompet werd gestoken over de Ysselsteynse pioniersgeest.

“BLUBBER”

“In Ysselsteyn stinkt het dag en nacht. Tweeduizend inwoners houden er een kleine anderhalf miljoen slachtdieren. Ieder jaar zorgen die voor 400.000 kubieke meter mest. Zelf spreken de dorpeelingen liever van “blubber”. Het steekt hen, dat de buitenwereld de neus ophaalt voor hun ondernemingslust en pioniersgeest”. Aldus beginnen beide verslaggevers het verhaal over hun dagje Ysselsteyn, dat hen kennelijk slecht is bevallen

Een permanente strontlucht bezwangert de atmosfeer. Ammoniakdampen slaan neer op het natuurreservaat *De Rouwkuilen*, waar de bezoeker de tranen in de ogen springen van zoveel dood geboomte.

Zij hebben een nieuwe naam bedacht voor de Ysselsteynseweg Ammonia Avenue, een naam, die de Ysselsteynse bevolking niet wil horen. Hooguit Stinkstraat.

Biljarters in Roelanzia hebben nog wel geprobeerd te vertellen hoe in 1921 pioniers uit alle windstreken de onvruchtbare en weerbarstige Peelgrond hebben bedwongen. Maar Ysselsteyn - zo kan men lezen in het bijvoegsel - heeft intussen de grenzen van haar groei overschreden. Op veertig vierkante kilometer zit men nu opgescheept met een berg mest, 200.000 kubieke meter te veel; een voetbalstadion vol..... ”Zo schaarde Ysselsteyn zich in de reeks Brabantse en Limburgse peelgemeenten, de samen de aars van Nederland vormen”.

SCHULDVRAAG

Beide verslaggevers hebben geprobeerd een antwoord te krijgen op de vraag waar de schuld ligt. Een Ysselsteynse biljarter gooit het op de (inmiddels afgeschafte) WIR-premie. De Haagse politiek ging er van uit om met financiële stimulansen de vlees-, maar daarmee ook de mesteconomie op te drijven. En daarmee komt de miserabele toestand van de Rouwkuilen niet alleen op rekening van de Ysselsteyners. “Als er al sprake is van schuld, dan is het een collectieve schuld” zei een varkensmester.

Boer en politicus Harrie Philipsen raakte enigszins geïrriteerd, toen de ammoniak-uitstoot en de toestand van de Rouwkuilen met elkaar in verband werden gebracht. Volgens hem hadden ze daar nooit Corsicaanse dennen moeten planten; het bos is meer dan eens aangetast door schimmels; staatsbosbeheer pleegt geen onderhoud maar stopt er wel tonnen onderzoeksgeld in. En wat te denken van de zwaveldioxide uit het Ruhrgebied en het langs het bos razende verkeer?

STRONT IS BLUBBER

Volgens de verslaggevers lijkt het bij de naam noemen van dingen niet de sterkste zijde van de Ysselsteyners, die ammoniak "gewoon varkenslucht" noemen, blubber tegen stront zeggen en een mestvarken een vleesvarken noemen.

Met varkenshouder Classens werd gesproken over de toekomst van de varkenshouders. Volgens hem hebben de noodwet-Braks en de economische malaise er de klad in gebracht. Met hogere bedragen aan rente en aflossing hebben varkenshouders een inkomen van nul komma nul, terwijl de bank geen respijt geeft. “Die brengt je een paraplu als de zon schijnt en komt hem weer halen als het gaat regenen”.

PORKHOF

Geen artikel over Ysselsteyn zonder een gesprek met Jan Houben, “de vleesgeworden Ysselsteynse ondernemingslust”, de “varkenskoning van de Peel” en 'een super-veehouder, die in de Peel en waarschijnlijk in heel Nederland zijn weerga niet kent”. Hij ontkent niet, dat hij zelf toch een van de grootste verzuurders is, maar noemt de ammoniak slechts een deel van de oorzaak. 'Dat deel moeten wij samen met de overheid oplossen en dat kan met technische middelen’ heeft Jan Houben gezegd.

Evenals Harrie Philipsen heeft hij gesproken over de plannen tot bouw van een mestfabriek, waarvoor de benodigde grond, 6 ha, al door de gezamenlijke veehouders is aangekocht. Volgens Jan Houben is het jammer, dan "we harstikke zijn vastgelopen, op het effluent (het resterende afvalwater), dat nog niet geschikt is om in het milieu te lozen".

Tenslotte vat Jan Houben - om maar eens een nieuwe agrarische term te gebruiken - de keutel bij het schone eind: "Vermindering van de veestapel lijkt op den duur onontkoombaar, maar daarentegen zal ik mij met hand en tand verzetten. Niet alleen voor mijn eigen hachie, maar voor de hele nationale economie. Want pak je de varkenshouderij weg, dan gaat de regering failliet".

Nieuwsblad van het Noorden 1988-03-17

Nieuwe wijze van mestverwerking in Wageningen

Van onze correspondent

DEN HAAG - De Wageningse landbouwuniversiteit heeft een methode ontwikkeld, die op een goedkope manier grote hoeveelheden mest kan verwerken.

Het proces kan over ruim twee jaar op grote schaal door boeren worden gebruikt. Projectleider I. Koster onderhandelt momenteel met bedrijven die de verwerkingsmethode kunnen toepassen.

De behandeling haalt eerst de vaste bestanddelen uit de mest. Daaruit wordt de stikstof en fosfor gezuiverd. Het resterende deel is volgens Koster goed te gebruiken als kunstmest. De vloeistof die na de bewerking overblijft, zo'n tachtig procent van de oorspronkelijke hoeveelheid, bevat alleen nog een zoutverbinding. Die zou best in de Rijn geloosd kunnen worden, vindt Koster. „Ik zie niet in wat dat voor kwaad zou kunnen”, zegt hij. „Die lozing betekent een verhoging van de huidige afvoer met tien procent”.

De kosten van het proces zijn in vergelijking met andere methoden laag.

Nieuwsblad van het Noorden 1988-04-19

Subsidie voor proef projecten mestverwerking

Van onze correspondent

DEN HAAG - Minister Braks van Landbouw heeft 36,5 miljoen gulden uitgetrokken voor het in de praktijk testen van mestverwerkings-technieken. Er zal 35 procent subsidie worden gegeven op de investeringskosten voor proeffabrieken en beproevingsinstallaties. Voor voorzuiveringsinstallaties wordt 30 procent subsidie verstrekt.

Een deel van de subsidie wordt door de boeren zelf betaald. Het geld komt namelijk voor een deel uit de pot, waarin de boeren hun mestheffing hebben gestort. Aanvankelijk had het ministerie geschat dat 50.000 boeren in totaal 17 miljoen gulden aan deze mestheffing zouden betalen. In de praktijk blijkt nu dat door deze boeren bijna 22 miljoen gulden is opgebracht.

De projecten worden beoordeeld op basis van het vernieuwende karakter, de technische- en economische haalbaarheid, milieutechnische aspecten en de mate waarin het project dienstbaar kan zijn

aan het oplossen van de mestproblematiek.

Bij de beoordeling van de elf ingediende projecten is door de minister de **Nehem** te 's Hertogenbosch ingeschakeld. De Nehem zal de projecten zowel op de technische- als de financiële haalbaarheid bekijken.

Leeuwarder Courant 1988-05-27

LEI Onderzoeker: 'Mestverwerken is onbetaalbaar'

AMSTERDAM (GPD) – De technieken, om via verwerkinsfabrieken het mestoverschot te laten verdwijnen zijn zo duur dat zeer veel boeren zullen worden gedwongen om te stoppen. „Voordat er op grote schaal fabrieken worden gebouwd, moet er meer onderzoek plaatsvinden naar mestverwerking, verlaging van het mineralengehalte en vergroting van de binnenlandse afzet. De kosten van de mestverwerkingsbedrijven zijn voor de veehouder op de duur niet meer op te brengen”, aldus ir M. van der Veen van het *Landbouw Economisch Instituut* (LEI) gisteren tijdens een congres in Amsterdam.

Van der Veen: „Er is grote politieke druk om snel een flink aantal grote mestverwerkingsfabrieken te bouwen. Dat vergt op korte termijn een investering van f 500 miljoen. De mest transporteren naar gebieden met een tekort aan organische mest is echter verreweg het goedkoopst”.

NvhN 1988-06-09

Braks keurt mestkorrels uit proeffabriek

Nieuwsblad van het Noorden, 09 juni 1988

BRAKS KEURT MESTKORRELS

● *Minister Braks van landbouw en visserij heeft gisteren in Apeldoorn een proeffabriek voor mestverwerking geopend. In deze fabriek kan dagelijks tien ton mest verwerkt worden tot 1000 kilo mestkorrels. In de fabriek rook minister Braks aan het resultaat van de verwerking in een potje. Medewerkers keken daarbij belangstellend toe.*

'Minder varkens geen gevolg maatregelen'

APELDOORN (ANP/GPD)– Het feit dat het aantal varkens in Nederland de laatste tijd met drie procent is gedaald is geen gevolg van de mestmaatregelen. Dat zei minister Gerrit Braks van landbouw en visserij gisteren bij de opening van de proeffabriek voor **mestverwerking** in Apeldoorn.

De fabriek in Apeldoorn, evenals die in Helmond, Gemert en Zeeland kunnen rekenen op een subsidie van samen f 8 miljoen. Het zal zeker nog 'verscheidene jaren' duren voordat grootschalige **mestverwerking** technologisch en economisch haalbaar zal zijn. In Apeldoorn worden proeven genomen met zes verschillende eindprodukten. Op grond van die resultaten valt eind dit jaar een besluit over de bouw van een grote, f 50 miljoen kostende mestverwerkingsfabriek in Deventer

'Overtredingen van mestregels op grote schaal'

UTRECHT (ANP) - De afvoer van zo'n zes miljoen ton mest of 40 procent van het mestoverschot vanaf veebedrijven geschiedt niet of zonder registratie. Dat concludeert de stichting Natuur en Milieu uit twee recente artikelen in Kwartaalberichten van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het vakblad De Boerderij. Volgens de stichting blijkt daaruit dat die mest in strijd met de Wet Bodembescherming op landbouwgrond illegaal wordt gestort.

In een brief aan de ministers Braks (Landbouw) en Nijpels (Milieu) heeft Natuur en Milieu gisteren nadere maatregelen gevraagd om nog verdere aantasting van het milieu te voorkomen. In de brief aan de bewindslieden stelt de stichting dat de wetsovertreding niet zo zeer de individuele boer als wel de regering moet worden aangerekend. De achtereenvolgende regeringen en de landbouworganisaties hebben het mestvraagstuk stelselmatig onderschat.

Verzuring erger dan gedacht

Natuur en Milieu: inkrimping veehouderij noodzakelijk

DEN HAAG (GPD) - De ammoniakneerslag op de bodem, die mede verantwoordelijk is voor de verzuring van de bossen, is twee en een half keer zo groot als tot nog toe werd aangenomen. Dat blijkt uit een onderzoek van de Nijmeegse universiteit. Om te voorkomen dat de verzuring nog grotere proporties aanneemt, is volgens *Natuur en Milieu* een inkrimping van de Nederlandse veehouderij met 40 procent noodzakelijk. Dat zei woordvoerder Franssen van deze milieuorganisatie gisteren voor de AVRO-radio.

Volgens hem moet de uitstoot van ammoniak in Nederland, maar ook in België, „snel aangepakt worden”. “Ik maak me grote zorgen door de teneur die bij de bespreking van de landbouwbegroting te beluisteren viel. Zowel minister Braks als een kamermeerderheid zeggen: laat ons de zaak een poosje aankijken, straks gaat het mestverwerkingsproject van start en dan wordt alles opgelost”.

Natuur en Milieu wil daar niet op wachten en verwacht bovendien weinig van een grootschalige mestverwerking. „Dat wordt op lange termijn te duur. Wat nodig is zijn ingrijpende technische middelen om de ammoniakemissies in de landbouw te voorkomen, en een inkrimping van de veehouderij met 40 procent”.

De PvdA wil een inkrimping van de veestapel niet bij voorbaat uitsluiten. De VVD ziet meer heil in het maken van “vrijwillige afspraken” Het VVD-kamerlid Te Velthuis pleitte voor een convenant tussen enerzijds de ministers Gerrit Braks (Landbouw) en Ed Nijpels (Milieu) en anderzijds het Landbouwschap. “Zo kan tijdelijk en op vrijwillige basis de veestapel verminderd worden, totdat een adequate oplossing is gevonden”.

Milieuminister Nijpels noemt de resultaten van het Nijmeegse onderzoek “zorgwekkend”. Van de extra f 100 miljoen, die het kabinet voor milieuproblemen wil uittrekken, zal een deel gebruikt moeten worden om ammoniakproblemen aan te pakken, aldus de minister.

De Brabantse gedeputeerde voor milieuzaken, R. Welschen (PvdA), voorspelde zaterdagmiddag in

een discussie met prof. dr. **Lucas Reijnders** van de stichting Natuur en Milieu tijdens een provinciale vergadering van de PvdA Noord-Brabant, dat ieder gezin over vijf jaar *f*400 meer milieubelasting betaalt zonder dat het milieu er schoner van wordt. Tenminste, als het milieubeleid niet drastisch verandert.

Welschen signaleerde dat de milieuproblemen in Noord-Brabant momenteel „tien keer ernstiger zijn dan anderhalf jaar geleden werd aangenomen”. Hij noemde de *f* 650 miljoen die de regering over heeft voor het milieu en “schijntje” en bepleitte “een structurele wijziging” van het milieubeleid, Ook Reijnders verweet de regering terug te schrikken voor structurele maatregelen. „Discussies over auto's met katalysatoren en zuiveringsinstallaties bij energiecentrales leiden de aandacht af van werkelijk ingrijpende maatregelen. Pas als het autoverbruik met 30 procent wordt teruggebracht, het energieverbruik wordt gehalveerd en de veestapel gereduceerd, zie ik weer toekomst voor ons milieu”, aldus Reijnders.

Leeuwarder Courant 1988-11-03

Overtreding mestwet bewust toegelaten

Opdracht geen proces-verbaal op te maken

DEN HAAG (GPD) - Er zijn in oktober bewust geen processen-verbaal opgemaakt tegen boeren die ondanks een wettelijk verbod daartoe toch mest uitreden op zandgronden. Een woordvoerder van minister Gerrit Braks (Landbouw) heeft dit gisteren toegegeven.

Volgens de zegsman ging het om boeren die behalve een perceel zandgrond, ook nog een perceel met een andere grondsoort hadden. Het werd daarbij te moeilijk om voor de rechter te bewijzen dat de boer inderdaad de mest op de zandgrond had uitgereden en dus het wettelijk uitrijverbod had overtreden.

De opdracht om geen processen-verbaal op te maken is uitgegaan naar alle inspecteurs van de *Algemene Inspectie Dienst* (AID), onderdeel van het ministerie van landbouw, alsmede de gemeente- en rijkspolitiekorpsen.

Het is de bedoeling dat volgend jaar wel degelijk processen-verbaal worden opgemaakt tegen boeren die percelen land hebben van verschillende grondsoorten. Dat zal dan gebeuren aan de hand van nieuwe kaarten die de Stichting Bodemkartering maakt en waarop precies staat aangegeven waar welke grondsoort voorkomt.

Geen overleg

Over het niet opmaken van processen-verbaal tegen de betrokken boeren is geen overleg geweest met het ministerie van milieubeheer. Een zegsman van minister Nijpels liet desgevraagd weten dat de bewindsman juist een voorstander is van het opmaken van processen-verbaal tegen boeren die de Meststoffenwet overtreden.

'Veeteelt is met landbouw grootste vervuiler milieu'

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG - Minister **Neelie Smit-Kroes** van verkeer en waterstaat heeft gistermiddag in de Tweede kamer een felle aanval gelanceerd op haar collega **Gerrit Braks** van Landbouw. Na minister **Ed Nijpels** van milieu wees Smit-Kroes de land- en tuinbouw aan als de grootste vervuiler van het oppervlaktewater in ons land en daarmee van ons drinkwater.

Bijna tegelijkertijd werden cijfers bekend uit het nog niet gepubliceerde rapport '*Zorgen voor morgen*'⁹ dat is gebaseerd op berekeningen van het *Landbouw-economisch Instituut* (LEI). Daarin wordt vastgesteld dat een dramatische inkrimping van de veestapel met twintig procent onvermijdelijk is. Als gevolg daarvan zouden veertigduizend banen verloren gaan. De operatie zou f 2 miljard gaan kosten.

Smit-Kroes beschuldigde Braks ervan tot op heden nog niets gedaan te hebben aan het terugdringen van de oorzaak van de vervuiling door de land- en tuinbouw: de **bestrijdingsmiddelen**. Het ministerie van landbouw deelde hierop mee, dat men daar bezig is met de bestudering van het uitspoelingsprobleem dat de landbouwbestrijdingsmiddelen veroorzaken. Tegen het eind van dit jaar hoopt Landbouw met een notitie te komen aan de hand waarvan maatregelen genomen kunnen worden om het gebruik van bestrijdingsmiddelen terug te dringen.

Minister Smit-Kroes zei gisteren tijdens de behandeling van haar begroting in de Tweede Kamer, dat er inmiddels in ons land te veel gebieden zijn waar het oppervlaktewater dusdanig door bestrijdingsmiddelen is verontreinigd, dat de drinkwaterbedrijven de grootste moeite hebben zuiver drinkwater aan de afnemer te leveren. Zij noemde in dit geval als voorbeeld de Noordoostpolder.

Het rapport '*Zorgen voor Morgen*', dat zal worden uitgebracht door het Rijksinstituut voor volksgezondheid en milieuhygiëne (RIVM), zal de basis worden van het nationaal milieubeleidsplan, dat Nijpels volgend jaar wil presenteren. Dat plan moet maatregelen bevatten die vooral zijn gericht tegen de verzuring. Het RIVM denkt dat het onvermijdelijk is, dat met name de veehouderij een veer moet laten. Een terugdringing van 20 procent is in feite nog onvoldoende.

Het LEI, dat de berekeningen voor het RIVM heeft gedaan, ontkent inmiddels dat dergelijke reductiemaatregelen nodig zouden zijn. Het instituut zou juist hebben geconcludeerd dat nog niet op korte termijn mestverwerkingsfabrieken nodig zijn om het mestoverschot kwijt te raken. Forse ingrepen zouden echter onvermijdelijk zijn.

Woordvoerder Stokkers van de Christelijke Boeren- en Tuindersbond (CBTB) toont zich geschokt over de gegevens uit het geheime rapport. Hij zegt zich niet aan de indruk te kunnen onttrekken, dat het Rijksinstituut voor volksgezondheid en milieuhygiëne met deze cijfers probeert vergaande maatregelen tegen de landbouw in het toekomstige Milieubeleidsplan van minister Nijpels te masseren.

---

9 Zie verder op

„Foute conclusies uit verouderde cijfers”

Veestapel een vijfde inkrimpen is onzin

(van onze binnenlandred.)

DEN HAAG - Het Landbouwschap en de CBTB hebben gisteren verbaasd gereageerd op een in het dagblad Trouw verschenen bericht, dat de Nederlandse veestapel met twintig procent zou moeten inkrimpen. Het 'mes in de veestapel' zou nodig zijn om de milieuproblematiek (verzuring) het hoofd te kunnen bieden. Het artikel citeert een uitgelekt rapport van het Rijksinstituut voor volksgezondheid en milieuhygiëne (RIVM).

Het vierhonderd pagina's tellende rapport '*Zorgen voor morgen*' wordt pas medio december aan minister Nijpels van milieu aangeboden. Het vormt een wetenschappelijke basis voor het milieubeleidsplan dat de minister volgend jaar uitbrengt. Het inkrimpingsadvies zal de komende jaren 40.000 banen kosten. Kosten van de ingreep: twee miljard gulden.

Aan de conclusies uit het rapport staan berekeningen van het *Landbouw-economisch Instituut* (LEI) ten grondslag. Maar die cijfers dateren van 1985. Derhalve dus volstrekt verouderde cijfers, reageert het **Landbouwschap** desgevraagd. Bovendien is het percentage melkvee in de afgelopen drie jaar al met vijftien a twintig procent verminderd als gevolg van de superheffing. Verder is er een mestbank gekomen, zodat mest van overschotgebieden naar tekortgebieden wordt getransporteerd. Ook worden er veelbelovende proeven gedaan met mestfabrieken.

Mevrouw M. van der Veen van het LEI laat de conclusies in het rapport geheel voor rekening van het RIVM. Het LEI bood drie jaar geleden drie varianten voor de toekomst aan. Alleen als in het weinig aannemelijke geval de boeren niets zouden ondernemen, was twintig procent inkrimping van de veestapel nodig. „Het mestprobleem is vooral een mineralenprobleem”, aldus mevrouw Van der Veen, veroorzaakt door de grote hoeveelheden mineralen (fosfor, stikstof en kali) in het meng- en ruwvoer. Als deze stoffen teruggebracht zouden kunnen worden, dan draagt dit bij aan een oplossing voor het milieuprobleem. Het onderzoek daarnaar is nog in volle gang. Mevrouw Van der Veen concluderend: „Het RIVM is echter uitgegaan van de meest pessimistische variant die wij hebben doorgerekend.”

Algemeen secretaris van de Nederlandse CBTB, drs. Stokkers, is evenmin te spreken over de conclusies van het rapport. Hij noemt het voorbarig om, nu een stevige aanpak van de mestproblematiek wordt voorbereid, met dit soort „drukmiddelen en dreigementen' te werken. Daar is volgens hem niemand bij gebaat. Bovendien mag niet „eenzijdig en fragmentarisch” de schuld gegeven worden aan de landbouw. Drs. Stoppers: „Het milieuprobleem veroorzaken wij met ons allen.”

Inkrimpen veestapel funest voor intensieve veehouderij

door PHILIP KOENE

AMSTERDAM, maandag

Gedwongen inkrimping van de veestapel zal een dramatisch effect hebben op de toch al in een crisis verkerende intensieve veehouderij en de economische kracht van de sector aanzienlijk verzwakken.

Een drastische inkrimping, waartoe de milieuorganisaties oproepen, kost ruim 170.000 arbeidsplaatsen, aldus R. Tazelaar, voorzitter van het Produktschap voor Vee en Vlees. Hij is dan ook verbijsterd dat in de Tweede Kamer — zij het voorlopig alleen bij de oppositie — stemmen opgaan om de varkens, kippen- en mestkalverenhouders wettelijke te dwingen vee af te stoten.

“Zo'n inkrimping is ook zeer onrealistisch.” zegt Tazelaar. Te hebben destijds een tijdpad afgesproken waarbinnen we bepaalde maatregelen zullen uitvoeren. Er is f20 miljoen beschikbaar voor onderzoek naar de verzuring. Het is derhalve prematuur om nu ineens te beginnen met een gedwongen afstoot van vee.” Inkrimping van de veestapel dreigt bovendien de overcapaciteit in de slachterijen nog verder te vergroten.

Ook Landbouwschap en minister Braks zijn ervan overtuigd dat er via een technische doorbraak een oplossing zal komen voor de verzuring. Het landbouwfront is vooralsnog gesloten en wijst unaniem gedwongen inkrimping af. VVD-Kamerlid P. Blauw vindt bovendien dat er een integraal anti-verzuringsbeleid gevoerd moet worden, waarin ook andere verzuringsbronnen (industrie, auto's) worden betrokken. De milieu-organisaties kwamen onlangs met de noodkreet, dat, wil de ammoniak-uitstoot, die voor een deel van de intensieve veehouderij afkomstig is, onze bossen niet onherstelbaar verwoesten, aan een gedwongen inkrimping van de veestapel met minstens 40% niet te ontkomen valt. De 14 miljoen varkens, 93 miljoen stuks pluimvee, en de 4,7 miljoen stuks rundvee zorgen voor een totale ammoniakuitstoot van 232.000 ton.

De technische maatregelen daartegen, waartoe de varkens en kippenhouders al bij wet zijn gedwongen, zijn volgens de milieu-organisaties lang niet voldoende om de verzuring van de bossen tegen te houden. Daarbij baseren zij zich op een conceptrapport van de Nijmeegse universiteit. De Meststofwet dwingt de veehouders al tot maatregelen die hun in totaal f 800 miljoen kosten, bijv. het plaatsen van biofilters op de stallen, luchtdichte reservoirs en bepalingen t.a.v. het uitrijden van mest om verdamping van ammoniak te voorkomen. Die f 800 miljoen komen bovenop de f 1,2 miljard die de boeren moeten ophoesten om het mestoverschot te lijf te kunnen gaan. Dat geld moet o.m. in mestilo's worden gestoken, maar ook in systemen om mest te scheiden en te drogen. Dat geld is weggegooid. zo vinden de landbouwvoormannen, als er nu ineens een gedwongen inkrimping komt.

Minister Nijpels (Milieu) dreigt echter met nog meer maatregelen, die de kosten verder zullen opvoeren. Hij denkt aan nog strengere normen voor de ammoniak-uitstoot en zwaardere eisen bij de huisvesting van varkens. Het zal van de machtsstrijd tussen Nijpels en Braks afhangen of het tot een gedwongen inkrimping zal komen.

Volgens prof.dr.ir. E.H. Ketelaars (Landbouwuniversiteit Wageningen) zit de hele intensieve veehouderij al enkele jaren in een crisissituatie. “De lage voerprijzen hebben de problemen wat verzacht, maar ook daar komt een eind aan. De oorzaak is de vooral de afgelopen 10 jaar geweldig gegroeide productiecapaciteit. die nu door de stagnerende afzet van varkens en kippevlees e.d. te

groot is.” De produktie is een van de meest efficiënte ter wereld, mede doordat de gehele bedrijfskolom van fokker tot producent min of meer geïntegreerd is. Ook is er een nauwe samenwerking met de veevoederindustrie.

Dat is volgens prof. Ketelaars de grote kracht van de sector, waarvan volgens hem gebruik moet worden gemaakt om te overleven, nu de afzet niet meer kan worden vergroot. Een gedwongen inkrimping van de veestapel past zeker niet in een dergelijke doelstelling. De economische belangen van de sector zijn evident, aldus Ketelaars. Van de totale varkens- en pluimveehouderij produktie wordt 60 tot 70% geëxporteerd, van de kalfsvleesproduktie zelfs 90%.

Sinds vorig jaar is er echter een eind gekomen aan de groei van de varkens(vlees)export. Ook de kalfsvleesproducenten zijn in de problemen gekomen omdat er door de komst van de superheffing in 1984 minder grondstoffen (melkpoeder) en nuchtere kalveren beschikbaar kwamen. Hierdoor stegen de produktiekosten, terwijl de opbrengstprijzen daar geen gelijke tred mee hielden. “Ook met het oog op 1992 zal de intensieve veehouderij de efficiency verder moeten opvoeren en de kwaliteit van het vlees en eieren verder moeten verbeteren,” aldus Ketelaars.

NvhN 1988-11-18

Braks/ Nijpels: Mestregels in toekomst scherper

Nieuwsblad van het Noorden, 18 november 1988, blz.5

Mestregels scherper

NIJVERDAL - Landbouwminister Braks is bereid om de uitstoot van ammoniak verder aan te banden te leggen als de huidige maatregelen onvoldoende zijn om massale bossterfte te voorkomen. Daartoe wil de minister geleidelijk de regels voor mestverwerking verscherpen, zei hij gisteravond in Nijverdal. Het kabinet wil de verzuring voor het jaar

2000 met vijftig procent terugdringen. Milieu-minister Nijpels liet echter gisteren in Harderwijk weten dat een vermindering van tenminste 70 tot 80 procent noodzakelijk is. “Tussen Nijpels en mij bestaat geen verschil van mening. Ik wil echter nog niet vooruit lopen op de tussentijdse evaluatie van het verzuringsbeleid”, zei Braks.

Bossen De Peel vrijwel verloren

De mensen komen pas overeind als er geen boom meer staat'

Het Nederlandse bos is op sterven na dood. De alarmbel is al zo vaak gegaan dat iedereen dat wel eens gehoord kan hebben. De ene keer zeggen de wetenschappers dat van heel Europa de Nederlandse bossen er het slechtst aan toe zijn. Een andere keer blijkt uit onderzoek dat het allemaal nog erger is dan gedacht. En wat doet de regering? Concreet beleid ontbreekt, klaagt de Tweede Kamer nu pas. Nog even en het hoeft niet meer. Dan is er niets meer, zoals binnenkort in natuurgebied De Peel Een portret van Oost-Brabant, het stukje Nederland dat het meest door de zure regen is aangetast.

De argeloze wandelaars die door het bos van landgoed De Sijp in De Peel lopen, genieten van de laatste zon en de prachtige herfsttinten. Soms laten ze een been slepen om gevallen bladeren op een hoop te vegen. Dat ritselt zo lekker. Niets aan de hand dus, lijkt het. Maar het bos waar ze doorheen wandelen, is zo goed als dood

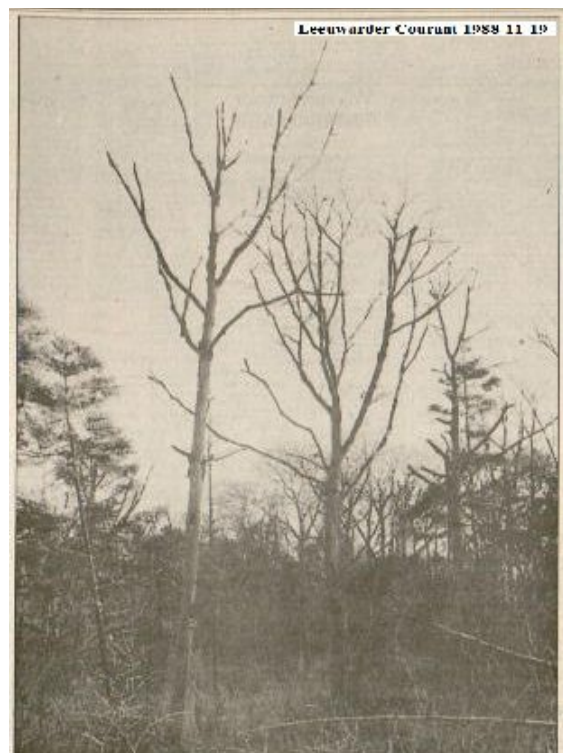
“Dit is dus geen bos meer”, zegt de nuchtere bosbeheerder Piet Geenen van de stichting Brabants Landschap. Hij gaat tussen de bomen staan. “Alsje hier naar boven kijkt, mag je de hemel niet zien. Het moet hartstikke donker zijn.” Het is helemaal niet donker. Integendeel zelfs. De lucht is blauw, dat is heel goed te zien. De boomstammen priemen in de lucht. Ze hebben nauwelijks een kruin. De iele takken zijn kaal.

Geenen loopt naar een grote boom met een mooie groene bast. “Deze ziet er nog aardig uit, he?”. vraagt hij. Dan pakt hij een stuk van de schors en pelt een groot deel van de stam: „Dood, hartstikke dood.”

De bosbeheerder wijst naar andere bomen. “Die hebben nog mooi blad. De leek ziet niks bijzonders. Maar de bomen staan te kwijnen. Leven misschien nog een jaar of twee. Ze hebben geen kruin, maar een baard. Dat zijn de twijgen die uit de stam groeien. Dat heet waterlot. Hoort niet. Het is een noodgreep van de boom. ze gaan allemaal kapot.”

De rondleiding van Geenen door het Peelgebied in NoordBrabant laat zien hoe onrustbarend slecht het met het milieu gaat. Op de dag dat de Tweede Kamer er bij minister Nijpels (Milieubeheer) op aandringt eens op te houden met het schrijven van filosofische nota's, maar daadwerkelijk maatregelen te nemen, spreekt de bosbeheerder van een hopeloze situatie.

Geenen toont percelen bos die een troosteloze aanblik hebben. Omgewaaide stammen hangen tegen andere bomen aan. Andere liggen als afgeknapte lucifers op de grond Elk takje dat wordt aange-

Natuurloci in de Peel.

Bossen De Peel vrijwel verloren

Een van de vele ingewonde bomen.

Oeverl in de Peel zijn rietten velden gekwast, onderdak voor onnatuurlijk gedroevende vogels.

Wat men de parapetende boel van, is nu een gedroevig veld met hier en daar een afgeknapt boom.

Plantsoenvergoed natuurmonstert Jan Baan van de stichting Brabants Landschap.

raakt, breekt moeiteloos af. Dor, totaal levenloos Een spookbos dat de Rouwkuilen heet.

Andere stukken, zoals in De Bunthorst. zijn helemaal kaal. De mannen van het Brabants Landschap hebben daar de boel opgeruimd. Even verderop is een volledig uitgedund bos. “Alle zieke en dode bomen hebben we er tussenuit gehaald. Binnenkort staat hier niets meer”, zegt Geenen, “zullen we verder gaan.”

Wat betreft de aantastingen is er tussen de boomsoorten nauwelijks verschil De sterke eiken lijden net zo erg als de grove den. De Douglas-den staat er net zo treurig bij als de Corsicaanse den. Voorzover de dennebomen nog naalden dragen, lijken ze op de kerstboom thuis, na oud en nieuw. Geenen zegt niet te weten welke maatregelen hij moet nemen. “Op sommige stukken zetten we nieuwe aanplant, maar dat wordt ook niet ouder dan een jaar of vijf in plaats van veertig of vijftig jaar. Op andere plekken dunnen we uit en er is ook bos waar we helemaal niets aan doen We weten het niet en het lijkt ook allemaal zo zinloos.”

Naarmate de tocht verder gaat, wordt Geenen cynischer “Je weet dat de purperen heide van Brabant talloze malen is bezongen, Dit moet nu die purperen heide zijn.” Het is een groot geelkleurig veld met hier en daar een uitgeputte boom. De heide is totaal vergrast. “Het is allemaal pijpestro”, zegt Geenen. “voor vijf jaar was dit een paarse vlakke, de purperen heide.” De bosbeheerder meldt dat er in de hele Peel geen gezonde boom meer te vinden is. Hij laat prachtige lanen met bomen zien. “Die bomen zijn doodziek.” Hij voorspelt dat ze binnen enkele jaren tegen de vlakke gaan, wat hem zeer aan het hart gaat.

Al dertig jaar woont en werkt Geenen in de Peelse bossen „Ik heb van mijn voorganger prachtige, kapitale bossen gekregen. Die zou ik ook hebben willen overdragen aan mijn opvolger Maar het zit er niet in. Je schrikt je rot als je de foto's van toen met die van nu vergelijkt. Over vijf tot tien jaar zal het hier heel erg veranderd zijn. En je maakt mij niet wijs dat dit goed voor de mens is.” De zure regen heeft in De Peel hard toegeslagen. Het gebied ten oosten van Eindhoven, ongeveer tussen Oss en Weert, is het meest getroffen stukje Nederland. Het gebied ligt ongelukkig onder de rook van de zware industrieën in Beldië en West-Duitsland. Maar de belangrijkste oorzaak van de problemen is de intensieve veeteelt in De Peel zelf.

De uit de meet vervluchtigde ammoniak verbindt zich in de atmosfeer met andere verontreinigde stoffen zoals zwaveldioxide en veroorzaakt in de streek zelf extra zure neerslag, al dan niet in de vorm van regen. De zandgronden van Oost-Brabant zijn zeer gevoelig voor de verzuring. De effecten zijn vrijwel direct merkbaar.

In 1983 merkten de bosbeheerders dat het fout ging in de bossen. De bomen werden gevoelig voor extreme ziekten. Zo braken er plotseling schimmelepidemieën uit en konden de bomen zich niet herstellen van diverse rupsenplagen. De vitaliteit van de bomen bleek sterk verminderd en daardoor raakten ze gevoelig voor allerlei gekke kwaaltjes. Pas nog onthulde de Universiteit van Nijmegen dat de gevolgen van ammoniak-uitstoot nog ernstiger zijn dan tot nu toe werd gedacht. Bossen blijken ammoniak als een spons uit de lucht op te zuigen. Dit verklaart waarom de bossen op de zandgronden, waar de bio-industrie welig tiert, nog sneller aftakelen dan elders.

De mestproblematiek in De Peel is enorm. In het landelijk gebied staan om de honderd meter, achter bijna elke meestal zeer riantte woning, een of meer stallen. In totaal worden er naar schatting drie miljoen varkens gefokt en vet gemest.

Niet alleen boeren houden zich met deze vorm van veeteelt bezig. Ook de bankdirecteur, de trans-

portondernemer en de bouwvakker houden varkens. De bedrijven zijn geautomatiseerd. Voor het voederen en het afvoeren van mest zijn geen mensenhanden nodig. De zetbaas of de echtgenote kunnen het werk alleen af. De bio-industrie is in de Peel volkomen uit de hand gelopen.

De varkenshouders komen haast om in de mest. Vorig jaar steeg het hun bijna letterlijk tot aan de lippen. Als gevolg van de natte winter kon een bepaalde hoeveelheid mest niet over het land worden uitgereden. De mestbanken konden evenmin uit de voeten met het gigantische aanbod en de gier elders raakten overvol.

Hoewel ze geen afdoende oplossing bieden, heeft de landelijke overheid allerlei regelingen ingevoerd om de hoeveelheid mest, die niet alleen de lucht, maar ook de bodem en het grondwater vervuilt, terug te dringen. Zo zijn er tijden dat geen mest op het land mag worden gebracht. Afgelopen woensdag mocht dat weer voor het eerst na een maand. Over de hele Peel hing een mestlucht, de ammoniak.

Boeren proberen de mestregelingen te ontduiken. Op hun land mogen ze bijvoorbeeld maar een bepaalde hoeveelheid mest uitrijden. Ze kopen of huren dan een paar hectare land in Groningen, waar ze uiteraard de mest niet naar toebrengen. Maar in hun mestboekhouding kunnen ze de hoeveelheid uitgereden mest in overeenstemming brengen met het aantal hectare land dat ze bezitten. Controle is er niet

POLITIEKE ONMACHT

Dode bossen, zure regen, mestoverschotten, het lijkt er in De Peel weinig toe te doen. Overal wordt nog volop gebouwd. Nieuwe stallen verrijzen; oudere worden gemoderniseerd. Bouwbedrijven zetten voor tienduizenden guldens nieuwe mestputten neer. Ook komen er steeds meer pelsdierenfarms en kalvermesterijen.

Deze uitbreidingen stroken niet met de inkrimping van de veestapel die de milieubeweging als laatste redmiddel ziet om nog te redden wat er te redden valt. Ook in de politiek wordt over verkleining van de veestapel gesproken, maar harde besluiten zijn er nog niet gevallen. Het CDA heeft een sterke aanhang in de agrarische sector.¹⁰

Op plaatselijk niveau beseft men in De Peel ook nog steeds niet dat er zich in het gebied een ecologische ramp voltrekt. Gemeenteraadsleden uit de Peelgemeenten reageren plotseling verbijsterd op de brochure die de stichting Brabants Landschap die in De Peel een dikke duizend hectare bos bezit, en de Brabantse milieufederatie over het ammoniakprobleem hebben uitgebracht. Ondanks alles wat er al over zure regen is gepubliceerd, gaan de ogen nu pas open.

Plaatsvervangend rentmeester Jan Baan van de stichting Brabants Landschap vindt het al heel wat dat dertien gemeenten in Oost-Brabant met elkaar de ammoniakproblemen gaan bespreken. Een aantal gemeenten heeft besloten om geen uitbreidingen en nieuwe vestigingen van bio-industrie toe te staan.

Baan noemt het treurig dat er nog steeds gemeenten zijn die nergens om geven. Die houden zich zelfs niet aan de richtlijn dat nieuwe veehouderijen niet binnen een zone van een halve kilometer van een bos mogen worden gebouwd. Andere gemeenten passen de vijfhonderd meter nauwkeurig af en geven een vergunning. „Struisvogelpolitiek”, zegt rentmeester Baan, „de problemen zullen er alleen maar groter door worden.”

Een typisch staaltje van politieke onmacht heeft het provinciaal bestuur laten zien. Het nitraatgehalte in het drinkwatergebied van Vierlingsbeek en Boxmeer is tien maal te hoog. Het aanleggen

---

10 Zie tabel met verkiezingsuitslag omgeving Venray – [PenM 1989-09-07](#)

van leidingen vanuit Lieshout en Veghel om het grondwater te verdunnen, is de enige noodmaatregel die de provincie heeft genomen. Andere oplossingen stuiten op verzet van de boeren. De bevolking draait op voor de kosten.

TOLERANT

De gedreven rentmeester staat versteld van de tolerantie van de burgers. Het enige waar de mensen af en toe over klagen is de stank. Het stervende bos zien ze niet. Daarom gaat het Brabants Landschap volgend voorjaar een speciale actie voeren. „Het hoort niet tot onze taak om de mensen bewust te maken van de ernst”, zegt hij, „maar als wij het niet doen, gebeurt het niet.”

De landbouworganisaties krijgen wel meer het besef dat er iets niet klopt, zegt Baan. Het overleg met die instellingen komt van de grond. Veel boeren willen er echter niet aan. „Die zeggen ervan overtuigd te zijn dat wij de bossen niet goed beheren. Er wordt volgens hen niet goed gezaagd en gekapt. Ze vinden ook dat de bossen bemest moeten worden. Dat komt hun dan ook goed uit. Raken ze wat meer van hun overschotten af.”

Baan vertelt dat Staatsbosbeheer wel experimenteert met het bemesten van de bossen. Hij vindt dat erg riskant. „Het is veel te kunstmatig. Het karakteristieke van een bos is juist het natuurlijk evenwicht. Van boven vallen de bladeren die op de bodem worden afgebroken. Als je dat doorkruist, doorbreek je het evenwicht. Dan ben je bezig met landbouw.”

Ook het bestrooien van de bosbodem met kalk die het zuur neutraliseert, wordt door de rentmeester afgewezen. „Je gaat de verzuring tegen, maar de organische stoffen spoelen uit. En vraag maar aan de boeren: kalk mergelt de bodem uit. Kan je niet doen.”

En zo ziet rentmeester Baan de bossen verdwijnen. „De meest karakteristieke bomen van De Peel en ons land raken we kwijt. Wat je overhoudt is jong bos met berken en lijsterbesstruiken. De mooie oude bossen zijn weg en daarmee ook de specifieke planten en dieren. Dat is een grote verschraling. Dat gaat ten koste van de leefbaarheid van deze streek. Als er geen bos is, daalt de kwaliteit van geen bestaan.”

Baan is verontwaardigd dat het collectieve bezit van water, lucht en bodem wordt bedreigd door een bedrijfstak met individuele ondernemers. Hij vindt dat de bioindustrie moet worden gesaneerd. [...]¹¹

---

11 Laatste stukje niet in 'LC-archief' (ZHN.)

Nieuwsblad van het Noorden 13-12-1988

Rapport Zorgen voor Morgen:

Milieuvervuiling bedreigt voortbestaan mensheid

BILTHOVEN — Het is absoluut noodzakelijk dat de luchtverontreiniging over de hele wereld ingrijpend wordt verminderd. Op den duur bedreigt deze vervuiling zelfs het voortbestaan van de mensheid. Voortgaande verontreiniging van de atmosfeer verhoogt het broeikas effect, waardoor de temperatuur op aarde de komende honderd jaar met 8 graden kan stijgen. Hierdoor zullen alle systemen worden ontwricht.

Dit staat in het vandaag verschenen rapport Zorgen voor Morgen van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne. Hierin worden de bedreigende milieu-ontwikkelingen tot het jaar 2010 mondiaal, Europees

en nationaal ontleed. Het moet dienen als leidraad voor het Nationaal Milieubeleidsplan dat milieuminister Nijpels in maart 1989 uitbrengt. Hij nam het rapport vanmorgen in ontvangst.

Ondanks het Rijn Actie Plan (RAP), dat voorziet in een vermindering van de lozing van fosfaten en nitraten in 1995 met de helft, zullen de normen in het benedenrivierengebied, het Ketelmeer, het Gooimeer, de Westerschelde en de Waddenzee na de eeuwwisseling volgens de berekeningen van het RIVM nog worden overschreden. Daarom zal de afvoer van deze stoffen met tenminste 75 procent moeten worden vermindert.

De waarheid 13-12-1988

Rapport 'Zorgen voor Morgen' pessimistisch

Van een verslaggeefster

Om ernstige schade aan de gezondheid van de mens en het milieu te voorkomen, moet de vervuiling van de bodem, het water en de lucht met 70 tot 90 procent verminderen. Dit staat in het rapport „Zorgen voor Morgen”, opgesteld door het rijksinstituut voor de volksgezondheid en milieuhygiëne (RIVM).

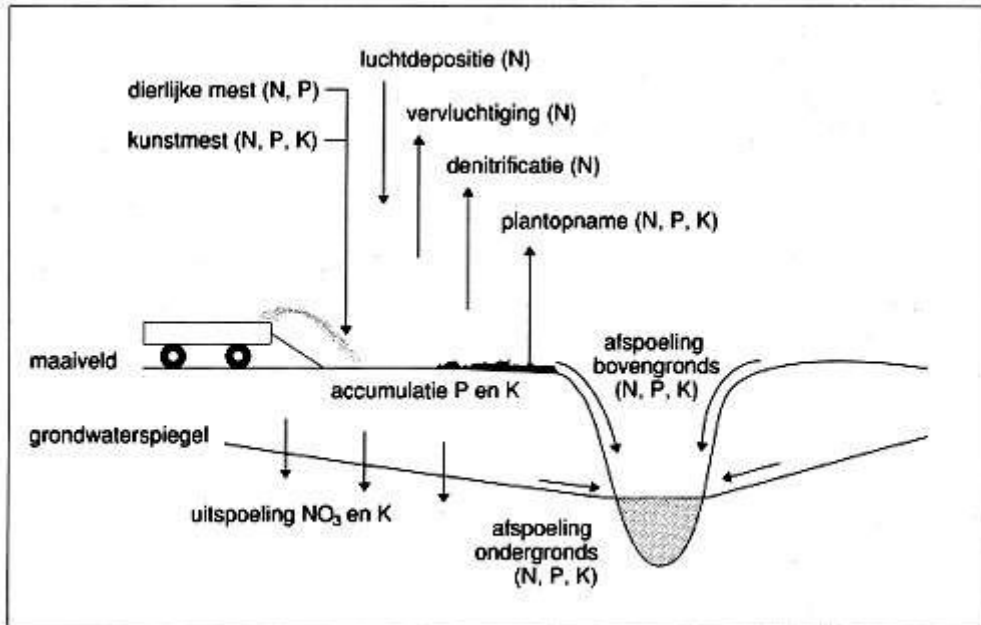
In het rapport wordt echter ook gesteld dat een afname van die vervuiling niet mogelijk is met de huidige technieken. Verdere aanpassing van de maatschappij zal daarvoor noodzakelijk zijn. De vitaliteit van de bossen zal blijvend worden aan-

getast als de uitworp van zwaveldioxide, stikstofdioxide en ammoniak niet met respectievelijk 90, 70 en 80 procent zal afnemen, zo voorspelt het RIVM in haar rapport.

De Vereniging Milieudefensie is het in grote lijnen eens met de resultaten van het onderzoek van het rijksinstituut. Volgens de vereniging toont het rapport met harde cijfers aan dat er grenzen zijn aan de belasting van het milieu. Met deze grenzen dient de samenleving rekening te houden en daarom ziet de organisatie veel in een jaarlijkse milieubegroting. Hierin moet de regering aangeven hoe de diverse ministeries zich denken te gaan houden aan het „milieubudget”.

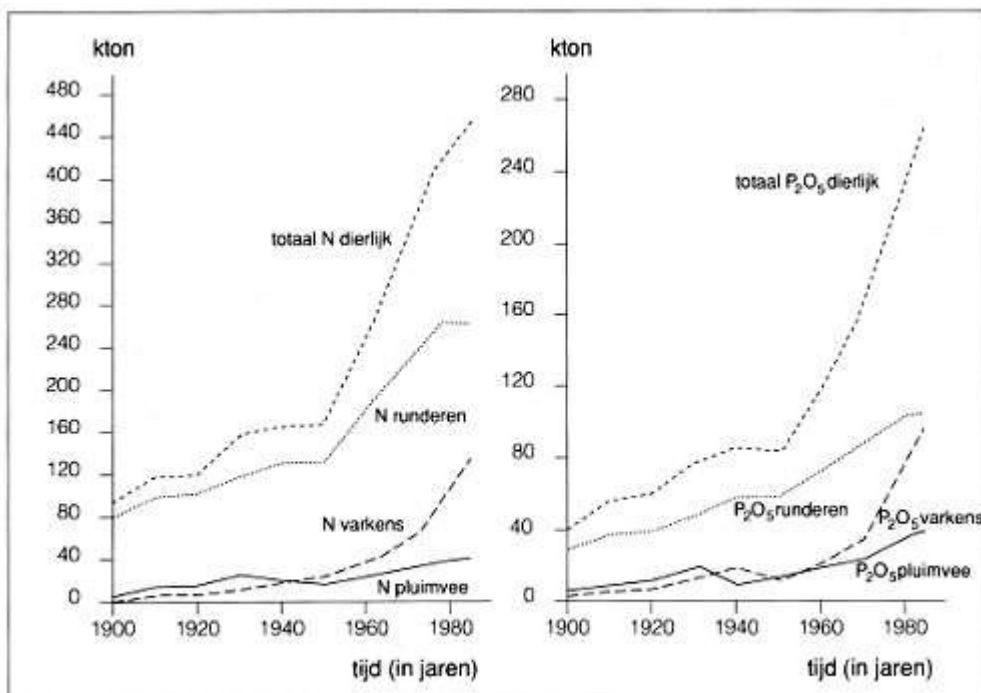
RIVM-Rapport 'Zorgen voor morgen'

ophalen http://www.rivm.nl/dsresource?objectid=rivmp.232771&type=org&disposition=inline&ns_nc=1 (13 Mb!)

Schematische weergave van de processen die een rol spelen bij de vermist van bodem, grondwater en klein oppervlakte water.

Bron: RIVM 1988

Hoeveelheden stikstof en fosfor in dierlijke mest per diersoort vanaf 1900.

Bron: RIVM 1988

Wél 'Zorgen voor morgen'

Alle ministers en politieke partijen kunnen aan het werk met milieurapport

door Kees de Heer

Het gaat niet goed met het Nederlandse milieu. Op allerlei manieren wordt op tal van plaatsen ernstige schade aangericht. Niet alleen natuur, land- en bosbouw en drinkwatervoorziening worden bedreigd. Ook de gezondheid van mens en dier staat op het spel. Zeer drastische vermindering van de uitstoot van vervuilende stoffen is daarom nodig. Willen we binnen de normen voor milieuverontreiniging kunnen blijven, dan zijn reducties van 70 tot 90 procent vereist. De bekende technieken voor zuivering en verwerking schieten tekort. Een aanpassing van de maatschappij is noodzakelijk.

Dat is de kern van de studie '*Zorgen voor morgen; een nationale milieuverkenning 1995-2010*'. Dit rapport werd eergisteren aangeboden aan minister Nijpels van het milieubeheer, die een jaar geleden opdracht had gegeven voor een onderzoek dat gegevens zou aandragen voor het Nationaal Milieu-beleidsplan (NMP) dat in maart 1989 verschijnt. Dit plan zet de koers uit voor het milieubeleid van de overheid in de komende tien jaar. Het rapport '*Zorgen voor morgen*' is bedoeld als wetenschappelijke onderbouwing van het nationaal milieubeleidsplan. Het inventariseert alle milieuproblemen en bekijkt de gevolgen van het huidige milieubeleid op langere termijn. Het rapport is opgesteld door het *Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne* (RIVM) in nauwe samenwerking met een groot aantal andere onderzoeksinstituten in binnen- en buitenland.

Inventarisatie

Hoe staat ons milieu er op dit moment voor? Wat gebeurt er als het huidige beleid onveranderd wordt voortgezet? Zijn er technische mogelijkheden om de dreigende ernstige milieuproblemen op te lossen? Of zijn zeer drastische maatregelen onvermijdelijk?

Een stinkende sloot, een walmende schoorsteen. Dat waren nog niet eens zo lang geleden de milieuproblemen waarvoor een oplossing gezocht moest worden. Maar vooral de afgelopen decennia is dat grondig veranderd. Milieuproblemen zijn niet langer louter lokaal van aard. De mens blijkt zelfs in staat te zijn om het milieu op mondiale schaal te beïnvloeden.

De opwarming van de atmosfeer en de aantasting van de ozonlaag zijn daar voorbeelden van. Evenals het kappen van regenwouden in ontwikkelingslanden en de verzuring van het bos in de geïndustrialiseerde wereld. Dit ingrijpen van de mens heeft vergaande gevolgen.

Het rapport '*Zorgen voor morgen*' zet alle milieuproblemen overzichtelijk op een rij. Niet alleen de mondiale problemen, maar ook de regionale problematiek. Bij voorbeeld van geluidhinder, stankhinder, putten die onbruikbaar zijn geworden voor de drinkwatervoorziening en vervuilde onderwaterbodems in de Rijnmond. Maar ook de milieuproblemen binnenshuis komen ter sprake.

In woningen komen allerlei stoffen voor die een bedreiging voor de volksgezondheid kunnen vormen. De belangrijkste milieuproblemen binnenshuis zijn: stikstofdioxide uit geisers en kooktoestellen, lawaai veroorzaakt door burens, radioactief radon uit de kruipruimte onder het huis, allergenen en schimmels in vochtige woningen en zwevend stof in huizen waar veel gerookt wordt.

'*Zorgen voor morgen*' geeft een beschrijving van de huidige en de te verwachten milieukwaliteit. De bestaande toestand is beschreven met behulp van gegevens uit de landelijke milieumeetwetten.

Prognose

Het RIVM-rapport geeft op basis van wiskundige modellen een prognose van de te verwachten ont-

wikkelingen. De opstellers gebruiken daarbij een aantal veronderstellingen over de groei van de bevolking, energieverbruik, economie, landbouw en verkeer. Ze verwachten een gemiddelde economische groei van 2 tot 3 procent per jaar, een verhoging van de energiebehoefte in Nederland met 30 procent in 2010 en het waterverbruik stijgt met 40 tot 50 procent. Het autoverkeer zal in de komende 25 jaar met 55 procent stijgen en de mestproductie zal vrijwel gelijk blijven. De opstellers van het rapport komen tot de conclusie dat de technische mogelijkheden tekortschieten om bepaalde milieuproblemen aan te pakken.

De ophoping van moeilijk afbreekbare stoffen leidt tot aantasting van de ozonlaag. Alleen een mondiale stop van het gebruik van chloorfluorkoolwaterstoffen (cfk's) kan leiden tot een herstel van een ozonlaag over tientallen jaren.

Om klimaatveranderingen in de volgende eeuw tot een temperatuurstijging van 1,5 tot 4,5 graden Celsius te beperken, zal de uitstoot van kooldioxide drastisch moeten worden beperkt. Voor Nederland komt dit neer op een reductie met 80 procent.

In Europa is de verzuring het grootste probleem. Om de negatieve effecten van de verzuring bossen en heide te voorkomen, moet het neerslagniveau van verzurende stoffen met 80 tot 90 procent gereduceerd tot 1400 zuurequivalent per jaar. Met bekende technische mogelijkheden zouden we deze waarde tot zo'n 20 procent benaderen. Zonder verdergaande maatregelen zullen natuurgebieden in De Peel en Noord-Limburg verloren gaan. De afvoer van fosfaten en nitraten zal met 75 procent moeten verminderen om algenbloei en aantasting van waardevolle ecosystemen te voorkomen. Voor andere stoffen, zoals cadmium, koper, linaan, is er nog verdergaande vermindering van de uitstoot nodig om binnen de normen te blijven. Dit kan niet met technische maatregelen alleen worden gehaald.

Politieke keuzen

Het rapport '*Zorgen voor morgen*' laat zien dat drastische maatregelen noodzakelijk zijn. De huidige aanpak van milieuproblemen is niet alleen zeer kostbaar, maar op den duur ook onvoldoende.

Het RIVM-rapport constateert dat zelfs de meest vergaande technische maatregelen niet toereikend zijn voor een zodanige vermindering van de vervuiling als is vereist om binnen de bestaande normen te blijven. Verdergaande maatregelen, gericht op de structurele verandering van productie en consumptie zijn nodig. De vermindering van de veestapel, het wegverkeer, het water- en energiegebruik lijkt onvermijdelijk.

Minister Nijpels staat voor de enorme klus in het nationaal milieubeleidsplan zulke keuzen te maken dat een duurzame ontwikkeling in gang wordt gezet. De minister zei eergisteren vooral te denken aan een vermindering van het energiegebruik en het verhogen van de kwaliteit van de producten, waardoor ze minder schadelijk zijn voor het milieu. Minister Nijpels heeft het RIVM gevraagd elke twee jaar een lange termijn milieuverkenning op te stellen om het milieubeleid steeds te kunnen bijstellen.

De bewindsman heeft ook nog een klus voor de politieke partijen. De partijen laten hun programma's vaak bekijken door het Centraal Planbureau op de gevolgen voor economie en werkgelegenheid. Minister Nijpels vroeg de politieke partijen hun programma's voor de eerstkomende verkiezingen ook eens door het RIVM te laten doorrekenen op de gevolgen voor het milieu.

Het rapport '*Zorgen voor morgen*' is een uitgave van Samsom, H.D. Tjeenk Willink; 456 pag., prijs f 59,50. Verkrijgbaar bij de boekhandel. Een brochure met de kernpunten uit het RIVM-rapport is schriftelijk te bestellen bij het ministerie van VROM, Postbus 20951, 2500 AZ Den Haag, Afd. Voorlichting; 23 pag., gratis. Via internet zie ¹²⁾

12 http://www.rivm.nl/dsresource?objectid=rivmp:232771&type=org&disposition=inline&ns_nc=1 (pas op 13 Mb!)

Brabantse boeren halveren verzuring

CBTB: subsidie zodebemesting

BREDA (GPD) - De Brabantse landbouw heeft zich bereid verklaard de verzuring aanzienlijk terug te dringen. De ammoniakuitstoot wordt tot het jaar 2000 gehalveerd. Elke drie jaar gaat de provinciale overheid de doelstelling voor de korte termijn vaststellen. Iedereen kan dan zien wat er van terecht is gekomen.

Voorzitter Ad Latijnhouwers van de Nederlandse Christelijke Boerenbond zegt goede mogelijkheden te zien. Hij noemt de vermindering van de mineralen in het veevoer, mestverwerking en transport, als ook opslag en afdekking van de mest. Aan vermindering van de veestapel hoeft dan ook niet te worden gedacht, meent Latijnhouwers.

De plannen voor grote mestbassins in West-Brabant en Zeeland zijn op niets uitgelopen. De aandacht wordt nu gericht op kleine silo's van 500 tot 1000 kubieke meter. Die zijn demontabel en worden op contractbasis bij akkerbouwers geplaatst. Latijnhouwers: "De boer kan de mest zelf mengen en gebruiken op het moment dat hij het zelf wil. De kwaliteit wordt bevorderd door premies te geven aan de leverende veehouders"

De Friese CBTB heeft het inkrimpen van de veestapel en het verplicht op stal zetten van het vee dwaze maatregelen genoemd om de verzuring tegen te gaan. De CBTB vindt dat de provincie de machinale zodebemesting moet stimuleren door loonbedrijven te subsidiëren. De landbouw zelf moet meer mogelijkheden krijgen om aan milieuvorlichting te doen.

1989

Leeuwarder Courant 1989-01-13

FMvL voorz. 'mestquotum Friese boeren moet opgevuld'

Van een onzer redacteuren

STEGGERDA - De Friese boeren moeten zo snel mogelijk hun mestquotum vol maken. Dat kan door het aankopen van mestvee en in sommige gevallen door het aankopen van varkens. Geart Hofstra, de voorzitter van de Friese Mij van landbouw, zei dat gisteravond op een boerenvergadering in café Folkertsma in Steggerda.

De veehouderij is gebonden aan een maximum mesttuitstoot. Die is nu 125 kilogram fosfaat per hectare. Het gemiddelde in Friesland is 80 kilogram. Op dit moment mag die ruimte van 45 kilogram nog worden opgevuld. In 1991 zullen de eisen strenger worden. Hofstra vermoedt dat het maximum dan tot 90 kilogram fosfaat per hectare zal worden teruggebracht.

Door nu dat gat op te vullen bouwen de Friese boeren een hogere referentie-hoeveelheid op. In 1991 komen ze daar dan wel over heen, maar de boete die daar op staat is gering, aldus Hofstra. Breiden de boeren de mesttuitstoot per hectare nu niet uit dan krijgen ze een lagere referentiehoeveelheid (90 kilogram) toegewezen, die niet mag worden overschreden.

In Noord-Brabant en Gelderland zijn boeren op gemengde bedrijven die met de in werking treding van de mestwet meteen al flink boven het maximum van 125 kilogram fosfaat per hectare zaten. **Meer hierover op pagina 15.**

vervolg

Leeuwarder Courant 1989-01-13

Milieuraad: Poer tsjin¹³ op meer mest

LEEUWARDEN - De Stichting Friese Milieuraad is 'poer tsjin' op het aantrekken van meer vee om het Friese mestquotum vol te krijgen. Coördinator Jan Dijkstra reageerde vanmorgen verbaasd op de uitspraak van Geart Hofstra van de Friese Mij. Dijkstra zegt dat er al jaren een strijd is tussen landbouw en milieu over wat het maximale aantal kilogrammen fosfaat per hectare is. De landbouwkundige norm is 125, de milieunorm is 110.

“Het is mooi dat de Friese boeren gemiddeld op 80 kilogram fosfaat per hectare zitten. Als je hier meer vee naar toe haalt krijg je een gigantische hoeveelheid ammoniak. Hier zijn al streken die praktisch geen ammoniak meer opnemen, die zijn verzadigd. Dus moet je niet meer doen”, aldus Dijkstra.

De vakbonden en de werkgevers hebben overeenstemming bereikt over de aanpak van het milieuvraagstuk. Dijkstra zou graag zien dat de landbouworganisaties en de milieuraad ook zo ver zouden komen. Er wordt wel druk overleg gevoerd maar veel resultaten heeft dat nog niet opgeleverd. Dijkstra: „Als je overeenstemming zou bereiken zou je dit soort uitspraken ook niet krijgen. Meer mest mag dan landbouwkundig juist zijn, milieukundig is het niet juist”.

---

13 'Absoluut tegen'

Veroordeelde varkenshouder Richard Perk:

'Mineralenboekhouding stimuleert de boeren'

Van onze correspondent

ZEVENHUIZEN - "Het bijhouden van een mineralenhuishouding op boerenbedrijven is een veel betere manier om milieuvriendelijk te werken dan een mestboekhouding." Dat is de mening van Richard Perk (39), varkensboer te Zevenhuizen in het Westerkwartier.¹⁴ Perk kwam in het nieuws toen hij woensdag de economische politierechter in Groningen een hogere boete vroeg dan deze hem wilde opleggen. Perk betaalde f 501. Een boete van boven de f 500 geeft hem de mogelijkheid in hoger beroep te gaan tegen de veroordeling voor het niet insturen van de mestboekhouding.

"Zoals dat op dit moment gebeurt, is het grote onzin. De boeren worden opgezadeld met onzinnige administratieve rompslomp en het heffingsbureau in Assen kan de formulieren niet eens verwerken. Dat is trouwens eigenlijk ook niet nodig, want met de gegevens is niks te beginnen," aldus Perk. "Als ik opgeef dat er bijvoorbeeld 100.000 liter mest in mijn tank zit, zegt dat nog niks over de samenstelling daarvan. En daar gaat het om. Uit een onderzoek is gebleken dat het percentage droge stof in de mest, kan variëren van drie tot 16 procent. Het is net zoiets als tegen iemand zeggen: 'Je krijgt nog duizend van mij'. Maar of dat guldens of centen zijn, laatje in het midden."

Het bijhouden van een mineralenboekhouding is volgens Perk een veel betere manier om er achter te komen wat een boerenbedrijf aan stoffen produceert. Door na te gaan hoeveel mineralen zoals kali en fosfaat er jaarlijks met kunstmest en voer het bedrijf binnenkomen en verlaten, krijgen boeren en overheid een goed beeld hoeveel mineralen er overblijven en in de giertank zitten. Dat heeft volgens hem twee voordelen. "De boer weet precies wat het rendement van zijn voer en kunstmest is. Daardoor kan hij kostenbesparend werken. Een daaruit voortvloeiend voordeel is dat het milieu minder belast wordt, omdat er nooit teveel kunstmest gebruikt hoeft te worden."

Een systeem om de mineralenhuishouding in kaart te brengen is tamelijk simpel te ontwerpen, vindt Perk. "Elke boer krijgt van zijn veevoederleverancier jaarlijks een overzicht van zijn voerinkopen. Daarop staat ook de samenstelling van het voer, dus ook het aantal mineralen. Wat is er logischer dan de computer van dat bedrijf op het systeem van het heffingsbureau aan te sluiten, zodat in een oogopslag te zien is wat de boer verbruikt heeft. De mineralen die het bedrijf verlaten, kunnen geregistreerd worden door te kijken hoeveel kilo vlees er elk jaar afgeleverd wordt en dat om te rekenen. Het is dus heel simpel. Wat er overblijft, zit in de giertank en voor een klein deel in de grond."

Een dergelijk systeem werkt volgens Perk stimulerend. "Om de kosten van de noodlijdende veehouders te drukken, zal iedere boer proberen met zo min mogelijk voer en kunstmest een maximaal resultaat halen." Boeren die weinig mineralenoverschot hebben, zouden van het Rijk een premie moeten krijgen en de veehouders die teveel overhouden moeten beboet worden, vindt hij. "Een extra prikkel voor de boeren om goed hun best te doen." Perk vindt dat het het probleem van het mestoverschot positief benaderd moet worden. "Niet zoals nu gebeurt door boetes op te leggen, maar door boeren er op wijzen dat de kosten omlaag kunnen. De mineralenhuishouding is daarvoor een ideale manier."

---

14 Zou per 1 jan. 1990 worden ingevoerd – zie NvhN 1989-09-19

Makelaar lokt mest-emigranten

Brabantse veehouder in het noorden welkom als akkerbouwer

Na de mesfabriek, de mestilo en de mestzak dient zich nu de 'mest-emigratie' aan. Het idee is simpel: de veehouder vertrekt uit het zuiden naar het noorden, neemt daar een akkerbouwbedrijf over en begint tevens een intensieve veehouderij (varkens, kippen, eventueel kalveren). En het draait uiteindelijk allemaal om het geld.

Veehouders uit het zuiden zijn welkom in de veenkoloniën Groningen/Drente, liet makelaar E. Koomans uit Drouwenerveen zaterdag in een advertentie in de Brabantse kranten weten. “Geen mestoverschot. U bent zelfs op uw eigen akkerbouwbedrijf uw eigen mestleverancier. Dus tweemaal voordeel.”

Een veehouder met een eigen akkerbouwbedrijf? Dit blijkt inderdaad de bedoeling. “Hier in het noorden hebben we een tekort aan mest”, legt Koomans uit. “Met zware combinaties wordt de mest nu van elders hierheen gebracht en opgeslagen in grote silo's. Een kostbare situatie. De logische gedachte is dan: als we de mest over heel Nederland kunnen verspreiden, is het probleem al voor een groot deel opgelost. Maar hoe valt dat te bereiken? Door de mestproducenten bij uitstek - varkenshouders, pluimveehouders - zo gelijkmatig mogelijk te spreiden over het land. Dat willen wij bevorderen.”

Aan dit nobele doel liggen puur zakelijke motieven ten grondslag.

Het gaat met de akkerbouw niet zo best. In het noorden, ten oosten van de lijn Dedemsvaart-Drachten-Groningen, is dan ook nogal wat grond te koop. Vooral van kleine boeren die in de akkerbouw geen boterham meer kunnen verdienen. “Daar willen wij op inspelen”, verklaart makelaar Koomans.

De simpelste oplossing zou zijn dat de Drentse of Groningse akkerbouwer zelf een veehouderij begint. Maar daarvoor missen ze de vakbekwaamheid, “terwijl de boeren in het zuiden juist over enorm veel kennis beschikken”.

Ook het geld zal wel een rol spelen.

Wat de kleine akkerbouwer uit het noorden niet kan, daartoe moet de zuidelijke veehouder wel in staat zijn. Doordat hij de veehouderij erbij heeft. Tegen het werk als akkerbouwer hoeft hij (of zij) niet op te zien: die tak vergt heel wat minder vakmanschap, weet Koomans. “Bovendien zorgt de veevoercoöperatie 'Algemeen Belang' voor goede technische begeleiding.”

Wel dient de 'emigrant' uit het zuiden een goed gevulde portemonnee op zak te hebben: de hele operatie vergt per bedrijf al gauw ongeveer anderhalf miljoen gulden aan investeringen.

De eerste Brabantse boer heeft onlangs met hulp van Koomans de oversteek gemaakt. Varkenshouder L. van Loon uit Lith (bij Oss) vestigde zich in Gasselterboerveen: Hij heeft 45 ha bouwland en vanaf volgende maand ook honderd scharrelvarkens. “Eventueel neem ik nog mestvarkens om het mestquotum vol te maken”, zegt hij. “Voorlopig heb ik het hier goed naar mijn zin”.

Koomans: “Voor het zuiden is het een ontlasting, hier een welkome aanvulling, landelijk een heel goede zaak”.

Meer vee is verantwoord

Door Luitzen Walstra¹⁵

Friesland heeft ruimte voor meer vee en de daarvan afkomende mest. Ook als op wat langere termijn de mestgebruiksnormen flink zullen worden aangescherpt, is meer dierlijke mest op een verantwoorde manier te gebruiken. Deze visie past in de lijn van het agrarisch ontwikkelingsplan voor deze provincie. Hierin is vernieuwing en verbreding van de Friese Landbouw centraal gesteld maar tevens het schoonhouden van het milieu. Doelstellingen die heel goed haalbaar zijn wanneer we ervan uitgaan dat het betrekkelijk geringe aantal bedrijven met een mestoverschot dat overschot goed op naburige bedrijven kwijt kan. Het mineralenverlies dat nu nog plaatsvindt kan door een uitgekende aanwending vrijwel tot het verleden gaan behoren.

Het mestoverschot in sommige delen van Nederland kost de landbouw veel geld. Overmatige bemesting gaat bovendien ten koste van het milieu waar een vruchtbare bodem deel van uitmaakt. Een toekomstgerichte landbouw neemt dit probleem serieus. **Momenteel wordt langs ten minste drie sporen aan oplossingen gewerkt.** In de eerste plaats wordt de overtollige mest onbewerkt afgevoerd naar **akkerbouwgebieden**. De mestbanken treden hierbij sturend op, tot dusverre wordt in de behoefte aan mest op akkerbouwbedrijven grotendeels voorzien door kunstmest. Op wat langere termijn zal een deel van het overschot in **fabrieken** worden bewerkt tot een goed te vervoeren en te verhandelen produkt. In de derde plaats zal de **veevoeding** zodanig worden aangepast dat er minder mineralen uit de mest terecht komen.

De stikstof in de mest is voor een deel aanwezig in de vorm van ammoniak. Deze ammoniak kan geheel of gedeeltelijk vervluchtigen en brengt elders de toevoer van stikstof op een hoger niveau. Voor de natuur in voedselarme gebieden kan dit negatieve gevolgen hebben. Hoewel nog onderzoek plaats moet vinden naar de precieze bijdrage en de rol van ammoniak, onderneemt de landbouw verschillende acties om de uitstoot van ammoniak drastisch te verminderen.

In de intensieve veehouderij komt bijvoorbeeld door een betere voederwijze minder stikstof in de mest zodat er minder ammoniak vrijkomt. Ook in de stal en bij de mestopslag zijn voorzieningen te treffen, terwijl bij centrale mestverwerking de ammoniakuitstoot vergaand ingeperkt kan worden.

Voederrantsoen

Door aanpassingen in het voederrantsoen kan ook in de melkveehouderij veel worden bereikt. Het direct in- of onderwerken of inregenen van de mest na het uitrijden kan de totale ammoniakuitstoot met 40 procent verminderen. In korte tijd zijn hiermee al vele praktische oplossingen aangedragen, minstens zo belangrijk is dat de landbouw zich snel bewust wordt van het feit dat mest efficiënter kan worden gebruikt. Als de mest op een goede wijze wordt opgeslagen en uitgereden kunnen de mineralen in de mest beter worden benut voor de groei van de gewassen. Waardevolle mineralen als stikstof, fosfaat en kali zullen dan veel minder of in het geheel niet meer uit- en afspoelen naar het grond- en oppervlaktewater of vervluchtigen in de atmosfeer.

Aanvulling met (kunst)mest kan dan ook sterk worden beperkt. Door het landbouwkundig onderzoek en de voorlichting wordt aan een bemesting zonder verliezen steeds meer aandacht besteed. In rap tempo zal derhalve een doelmatiger gebruik van mest ontstaan.

Twee jaar geleden hebben regering en parlement bepaald dat de mestproductie per bedrijf in princi-

---

15 Luitzen Walstra secretaris gewestelijke raad van het Landbouwschap voor Friesland

pe niet hoger mag zijn dan 125 kg fosfaat per hectare. Dit is de zogenaamde mestproductie- of uitbreidingsnorm. Deze norm komt overeen met de hoeveelheid fosfaat die in de jaarlijkse mestproductie van ruim drie volwassen koeien zit. Bedrijven die op dat moment meer mest produceerden, mogen dat blijven doen maar mogen hun veestapel niet verder uitbreiden. Bovendien moeten ze een heffing betalen. Bedrijven, die minder produceren, mogen hun veestapel uitbreiden tot de norm van 125 kg.

Mestopslag

Het gebruik van de mest is eveneens aan banden gelegd. Op grasland en maisland mag nu nog meer mest worden aangewend dan overeenkomt met 125 kg. fosfaat. In Friesland is dat overigens nauwelijks het geval. Stapsgewijs zullen de gebruiksnormen worden verlaagd tot aan de eerder genoemde produktienorm. Aangenomen wordt dat die norm is afgestemd op de landbouwkundige en milieuhygiënische eisen die aan de cultuurgrond worden gesteld. Bovendien is het uitrijden van de mest gebonden aan regels, die tot doel hebben om de uit- en afspoeling en het vervluchtigen van mineralen tegen te gaan. De Friese veehouders hebben alleen al in het afgelopen jaar voor tientallen miljoenen gulden geïnvesteerd in vergroting van de mestopslag.

Uitbreiding van de veestapel is dus alleen mogelijk op bedrijven waar voldoende grond aanwezig is om de mest verantwoord te kunnen gebruiken. De productienorm van 125 kg fosfaat per hectare houdt rekening met de hoeveelheid fosfaat, stikstof en kali die grond en gewas nodig hebben. Een hectare gras bijvoorbeeld onttrekt jaarlijks, voorzichtig benaderd 123 kg. Fosfaat 444 kg, kali en 384 kg stikstof aan de bodem. In veel gevallen is de onttrekking groter. Drie volwassen koeien produceren per jaar een hoeveelheid mest waarin 123 kg fosfaat, 363 kg kali en 290 kg stikstof voorkomt. Een optimale mineralenhuishouding vergt dus vaak enige bijsturing door middel van kunstmest tenzij met een lagere gewasopbrengst genoeg wordt genomen.

De alarmerende reacties op het pleidooi voor een bescheiden toename van de Friese veestapel zijn, geplaatst in het perspectief van de Friese mestsituatie, niet reëel te noemen. Zelfs het waterleidingbedrijf liet verontrusting blijken, terwijl het Friese grondwater zich uitstekend laat meten met het dure mineraalwater en de wingebieden comfortabel worden afgeschermd. De gemiddelde fosfaatproductie bedroeg in 1987 85 kg per hectare, de stikstofproductie was 199 kg en die van kali 267 kg per hectare.

Mineralenbehoefte

Ondanks het feit dat ruim 1000 bedrijven in Friesland boven de mestproductienorm verkeerden, is in Friesland onvoldoende mest aanwezig om zelf te kunnen voorzien in de mineralenbehoefte. Ook bij de efficiënte benutting van de eigen mest blijft aanvulling noodzakelijk door (kunst)mest van elders.

Het kan dan ook alleszins verantwoord zijn om in Friesland meer vee te houden. De afgelopen jaren is het omgekeerde gebeurd. De Friese veestapel is met een kwart ingekrompen onder invloed van de superheffing en een hogere melkproductie per koe. Een voortgaande daling van de veestapel heeft ten gevolge dat één van de sterke punten van de Friese landbouw onvoldoende wordt benut, namelijk de ruime beschikbaarheid van goede grond.

Dat heeft verstrekkende consequenties voor de gehele Friese samenleving. Juist daarom heeft de georganiseerde landbouw, samen met de provinciale overheid, een koers uitgezet, gericht op vernieuwing en verbreding. De aandacht is daarbij vooral gevestigd op bestaande en nieuwe produktietakken, die op de grond zijn georiënteerd, zoals de grondgebonden vleesveehouderij. Dit ontwikkelingsperspectief kan en moet verenigbaar zijn met een schoon milieu, waarin de produktie van hoogwaardig voedsel goed tot haar recht kan komen. Indien deze zorgvuldige koers leidt tot meer

mest, dan scheidt die tegelijkertijd mogelijkheden om zelf te voorzien in de mineralenbehoefte. Grond is voor de Friese Landbouw van bijzonder belang en kan dat blijven, mits verantwoord onderhouden en benut.

Leeuwarder Courant 1989-02-21

'Halvering verzuring in tien jaar haalbaar'

DEN HAAG (ANP) - Zonder al te ingrijpende maatregelen is binnen tien jaar een halvering mogelijk van de verzuring van de lucht. Het aanvullende pakket maatregelen gaat f 2 miljard per jaar kosten. Tot deze slotsom komt de Stichting Maatschappij en Onderneming¹⁶ (SMO) in haar rapport „Een nationaal beleid tegen de verzuring”.

Er zijn voldoende en betaalbare technische middelen om de luchtverontreiniging door de industrie sterk te verminderen. Het gebruik van zwavelarme brandstof, meer inzet van aardgas, maximaal gebruik van wind- en zonne-energie en energiebesparing kunnen eveneens daartoe bijdragen. Deze maatregelen vergen een extra investering van f 410 miljoen tot f 490 miljoen per jaar.

Een jaarlijks bedrag van f 340 miljoen moet de landbouw en veeteelt opbrengen. De uitstoot van ammoniak en stikstof kan in deze sector worden verminderd door onder andere veranderingen in het veevoer, afdekking van de mestopslag, mestverwerking en door het vee 's nachts op stal te zetten.

Met / 1,21 miljard per jaar aan technische voorzieningen aan de auto (katalysator), een milieukeuring voor motorvoertuigen, invoering van een maximale snelheid van 100 kilometer, stimulering van het openbaar vervoer, beperking van het woon-werkverkeer, variabele autokosten en een verschuiving van het vrachtvervoer per auto naar de boot en trein kan ook hier de uitstoot van stikstofoxyden worden gehalveerd.

NvhN 1989-03-02

Lubbers smooit ruzie in kabinet – vlak voor verkiezingen
Nationale Milieuplan Nijpels – 3,5 mld. per jaar – op de lange baan
(wel in systeem)

Leeuwarder Courant 1989-03-11

Voor mestverwerking investering nodig van f0,75 miljard

DEN HAAG (ANP) - Om **vijf Miljoen ton** mest te kunnen verwerken in speciaal daarvoor op te richten bedrijven is de komende jaren een investering nodig van f 650 miljoen tot f 850 miljoen. In de aanloopfase zullen de netto-exploitatietekorten afhankelijk van het gekozen verwerkingsproces f 15 tot f 35 per ton bedragen. Dit blijkt uit het rapport '*Mest verwerken – milieu versterken*' van de *Commissie realisatie mestverwerking*,

---

16 Onder de naam SMO-Luchtforum bestaat sinds 1987 een intensieve, vrijwillige samenwerking tussen bedrijfsleven (industrie, landbouw en verkeer), overheid en milieu-organisaties, gericht op bestrijding van zure regen. Publicatie gevonden als boekje bij BOL.com.....

De commissie schat, dat er in proefinstallaties volgend jaar ongeveer vierduizend ton mest kan worden verwerkt. In 1992 moet al twee miljoen ton worden verwerkt en nog eens twee jaar later moet dat minstens vijf miljoen ton zijn.

Uiteindelijk zou in het jaar 2000 een verwerkingscapaciteit van twintig miljoen ton mogelijk zijn. Minister Gerrit Braks van landbouw wil zo snel mogelijk fabrieken gebouwd zien, die grootschalig mest verwerken. Hij zei dat, toen hij gisteren uit handen van commissievoorzitter Steef van Eijkelenburg het rapport kreeg aangeboden.

De commissie heeft voorgesteld voor de mestverwerking twee of drie landelijke aan- en afvoercoöperaties op te richten. Deze moeten een centrale rol gaan spelen bij de verwerking en distributie van mestoverschotten. Voor de aanvoer van mest zouden zij contracten met veehouders moeten sluiten en voor de verwerking langlopende contracten met de verwerkingsbedrijven.

Leeuwarder Courant 1989-04-18

Wat doen we met de mest, Kippenpoep op koeienbord?

Ineens blijkt mest ongekeerde mogelijkheden te hebben.

BERT DE JONG

TOEKOMST ZIT IN MESTFABRIEKEN: Voor mest is in de loop van de jaren tachtig een nieuwe markt ontstaan. Daarvoor was het slechts een nuttig restproduct uit de veehouderij, waar de akkerbouw ruime belangstelling voor had. Geen mens die er ooit over zou denken om voor de verwerking van mest een fabriek te bouwen. Pas toen de intensieve veehouderij in Nederland te grote vormen had aangenomen en het probleem van de verzuring van het milieu begon te spelen, werd nagedacht over andere toepassingen. Ineens blijkt mest ongekeerde mogelijkheden te hebben.

Miljoenenprojecten worden op dit moment met steun van het ministerie van landbouw uit de grond gestampt om een oplossing te vinden voor de mestoverschotten. Promest in Helmond levert straks aan het buitenland in **korrelvorm** 100.000 ton Brabantse varkensdrijf mest, Ecotechniek wil in Dordrecht een fabriek bouwen voor de verwerking van 500.000 ton **varkensmest tot visvoer** en de coöperatieve grasdragerij Workum maakt al geruime tijd van 'rúge dong' **korrelmest** voor de tuinbouw.

Alom wordt gepleit voor een versnelde aanpak van de mestoverschotten, die volens het landbouwministerie 5 miljoen ton groot zijn. Het streven van de rijksoverheid is er al op gericht om in 1991 eenzelfde hoeveelheid mest te verwerken, maar dat wordt in vakkringen al niet meer haalbaar geacht. Dan zouden de fabrieken de komende jaren als paddestoelen uit de grond moeten schieten.

Alleen grootschalige verwerking kan een oplossing zijn voor de mestoverschotten, zo heeft onlangs de Commissie Realisatie Mestverwerking onder voorzitterschap van Stef van Eijkelenburg geconcludeerd. Uiteindelijk zou in het jaar 2000 een verwerkingscapaciteit van 20 miljoen ton gereed moeten zijn. Daartoe zouden er volgens de plannen twaalf grootschalige mestfabrieken moeten worden gebouwd, die elk per jaar zo'n 2 miljoen ton mest kunnen verwerken.

De rijksoverheid wil duidelijk de industriële mestverwerking bevorderen, maar over de haalbaarheid zijn de nodige twijfels. De Commissie-Eijkelenburg acht bij voorbeeld de exportmogelijkheden van mestkorrels beperkt. Reden dus om alternatieven te zoeken, die een andere invalshoek heb-

ben. Maar niet een ieder is overtuigd van de vraag naar andere produkten uit mest. In de veevoederindustrie heeft men zo zijn reserves, want men acht het nog maar de vraag of er in mest voldoende eiwitten voor veevoer zitten en of het tegen acceptabele kosten uit de mest is te halen. Enerzijds nieuwe markten, maar anderzijds nieuwe onzekerheden.

Kennis

Het gaat de initiatiefnemers er echter ook om technologische kennis te verkrijgen, die weer kan leiden tot verdergaande toepassingen van mest. Een eerste aanzet lijkt de bouw van de mestfabriek Ferm-O-Feed in het noordelijk deel van het door zure regen bedreigde natuurgebied De Peel. Centraal in een gebied met een hoge concentratie aan intensieve veehouderij worden volgende maand de eerste vrachten slachtkuikemest aangevoerd. De fabriek zit midden tussen de leveranciers, want binnen een straal van 80 kilometer wordt 70 tot 80 procent van de 360.000 ton Nederlandse slachtkuikemest geproduceerd.

Ferm-O-Feed zal daarvan 50.000 ton verwerken. Dat lijkt weinig in het kader van de totale mestproblematiek. Directeur Wim Vonk wijst er echter op dat het project als een proeffabriek is opgezet. Hij sluit in de toekomst uitbreiding niet uit, maar eerst moet deze nieuwe activiteit zich technisch en economisch bewijzen. Daar heeft hij overigens alle vertrouwen in, want Ferm-O-Feed maakt gebruik van een al vier jaar in Groot-Brittannië beproefd procedé om organische stoffen om te zetten in nuttige grondstoffen voor veevoerders. En daar wordt nu al een tweede fabriek gebouwd. Oorspronkelijk is het proces ontwikkeld door het Amerikaan bedrijf Atec.

Biologisch proces

De basis voor deze vorm van mestverwerking is het zogenaamde fermentatieproces. In het oog springend in de fabriek zijn zes grote betonnen kanalen, met daaronder luchtkanalen, waarin de mest drie meter hoog wordt opgestapeld. In die mest ontwikkelen zich aerobe en thermofiele (warmteminnende) bacteriën, die zorgen voor een zuiver biologisch proces, dat zo'n vijf dagen duurt.

Binnen dat fermentatieproces ontstaat enerzijds pasteurisatie, doordat de thermofiele bacteriën gedurende langere tijd voor een temperatuur van minimaal 65 graden Celsius zorgen. Anderzijds worden tijdens het fermentatieproces verschillende bestanddelen verteerd en wordt de eiwitkwaliteit verbeterd, doordat enkelvoudige stikstofverbindingen worden omgezet in bacteriële eiwitten. De grondstof wordt daarna met een hittestoot van 500 graden Celsius gedroogd en tot brokjes geperst. Daarna gaat het produkt naar de veevoederindustrie, die het maalt en daarna verwerkt in het **veevoer**. Het productieproces is gericht op een schoon milieu. De lucht die bij de fermentatie in de fabriek vrijkomt, wordt voor een zogenaamde milieubehandeling afgezogen naar een naastgelegen biobed. Daarin is voor f 100.000 100 m^3 heide uit Zweden en turf uit Rusland gestort. In dat biobed wordt de lucht gezuiverd. Zo'n 95 procent van 'luchtjes' als ammoniak blijft achter in het dikke mengsel van heide en turf. Wat er nog stinkt is de drijfmest die door omwonende boeren over het land wordt gebracht.

Eiwitrijk.

Het klinkt gek, maar langs deze weg krijgt de koe van de kip een eiwitrijke veevoergrondstof. Er is gekozen voor slachtkuikemest, omdat dat een hoog droge stofgehalte heeft en bovendien zeer eiwitrijk is. De slachtkuikens nemen namelijk in verhouding maar weinig eiwitten uit het voer op. In principe kan het proces voor andere soorten mest ook worden gebruikt, maar de mest moet dan wel een hoog droge stofgehalte hebben. En dan valt er niet in de eerste plaats te denken aan runder- of varkensdrijfmest.

De reacties uit de Nederlandse veevoederindustrie waren aanvankelijk afwachtend. „De veevoerfabrikanten gaan het toch eerst zelf testen”, merkt directeur Wim Vonk op. Nu is de belangstelling goed en weet Fermo-Feed zich verzekerd van afzet. In veevoer worden doorgaans zo'n twintig grondstoffen verwerkt, terwijl er ruim honderd beschikbaar zijn. Biofeed is een alternatief, dat volgens Vonk concurrerend is. “Het is niet slechts een oplossing voor de mestoverschotten, maar ook een alternatieve grondstof voor veevoerders”, meent Vonk. Veevoer bestaat overigens voor 80 procent uit restprodukten.

Onder de naam Biofeed wordt het nieuwe produkt uit slachtkuikenmest op de markt gebracht. Opmerkelijk is het dat het geen onsmakelijke geuren met zich meedraagt. Ook is het vrij van resten van allerlei diergeneeskundige medicijnen en bestrijdingsmiddelen. Naast de salmonellabacterie verdwijnen ook deze restanten door het fermentatieproces. Volgens directeur Vonk is de nieuwe veevoergrondstof veilig en absoluut vrij van ziektekiemen. Over langere tijd zijn veelvuldig proeven genomen om dat aan te tonen. Het Produktschap voor Veevoerders, heeft inmiddels toestemming gegeven om de grondstof uit pluimveemest te verwerken in veevoerders, met name voor rundvee.

Groenten en fruit

Met gebruikmaking van het fermentatieproces hoopt Vonk in de toekomst meer restprodukten uit de landbouw te kunnen verwerken. Hij denkt daarbij aan plantaardig afval uit de tuinbouw. Groenten en fruit zouden mogelijk een zinvolle bestemming kunnen krijgen in veevoer of in andere nieuwe produkten. Gepoogd wordt om daarnaar onderzoek te doen in samenwerking met vakgroepen microbiologie van de Landbouw Universiteit in Wageningen en de Rijksuniversiteit Groningen.

Steeds gaat het echter uitdrukkelijk om de verwerking van restprodukten uit de land- en tuinbouw. Vonk: „Anden wordt het te duur. Voor wat betreft de verwerking van slachtkuikenmest maken we afspraken met veehouders om het hele jaar door mest af te nemen tegen een vaste prijs van een paar gulden per ton. Nu krijgt hij in het voorjaar enkele guldens per ton, maar in de rest van het jaar moet hij bijbetalen.”

Bedreiging

Ferm-O-Feed als producent van grondstoffen voor veevoerfabrikanten is overigens toch minder toevallig dan het op het eerste gezicht lijkt. Het is namelijk een zelfstandig onderdeel van BP Nutritions (van de Engelse oliemaatschappij), die weer eigenaar is van de Nederlandse veevoerfabrikanten **Hendrix** in Boxmeer en Trouw in Putten. BP Nutritions ziet het als een noodzaak naar oplossingen te zoeken voor de mestproblematiek. **Immers, een inkrimping van de veestapel is ook een bedreiging voor de veevoerfabrikanten.**

„BP Nutritions heeft er alle belang bij om de intensieve veehouderij in Nederland in gang te houden”, verduidelijkt Vonk “Het is in de loop der jaren tot een bloeiende bedrijfstak uitgegroeid. Nou kun je zeggen, dat het te ver is doorgeschoten, maar anderzijds leent de structuur er zich in Nederland goed voor. De infrastructuur is hier erg goed; alles zit mooi bijelkaar. Bovendien, de veehouders boerin goed in Nederland.”

De f 10 miljoen kostende bouw van de mestfabriek, die door het landbouwministerie in het kader van de regeling mestverwerking met f 2,35 miljoen subsidie is bedacht, is voor BP Nutritions achter ook een bijdrage om een oplossing te bieden aan de mestproblematiek. Maar vooral is het bedoeld om technologische kennis te vergaren over de mogelijkheden van het fermentatieproces. Zie het als een leerproces. We weten bij voorbeeld wel wat er gebeurt, maar hoe en waarom nog niet precies. Daarvoor is meer onderzoek nodig. Misschien kunnen we straks meer mogelijkheden benutten en het proces bij voorbeeld ook toepassen in ontwikkelingslanden”, verklaart Vonk.

Boeren zijn trouwe mestboekhouders

Vorig jaar nog rellen bij mestbank Assen

Van onze verslaggever Jan Wierenga

ASSEN • Uit cijfers van het *Bureau Heffingen* in Assen - de mestbank - blijkt dat de Nederlandse boeren in snel tempo trouwe mestboekhouders zijn geworden. Van de 50.000 veehouders, verspreid over het hele land, die verplicht zijn de gegevens over de mestproductie op hun bedrijven op te sturen hebben zich in het lopende boekjaar 148.000 van die taak gekweten. Het *Bureau Heffingen* is ronduit positief gestemd over deze ontwikkeling.

“We boeken meer resultaat dan de Belastingdienst, zou je kunnen zeggen” meldt tevreden drs. G. Versteijlen, hoofd van de Inspectie.

Een jaar geleden nog was het Rijkskantorencomplex aan de Mandemaat in Assen, waarin ook het Bureau Heffingen zetelt, het doelwit van woedende boeren die te hoop waren gelopen tegen de nieuwe mestregeling van minister Braks. Rotten eieren en rondsuijzende zakjes drijfmest maakten een geweldige smeerboel van het kantoor van Rijkswaterstaat, door de demonstrerende landbouwers per abuis aangezien voor het Bureau Heffingen. De oorzaak van de commotie lag in de toen nog tamelijk verse ministeriële spelregels over de mestproductie. Veehouderijen die jaarlijks meer mest produceren dan een vastgesteld maximum (125 kilo fosfaat per hectare), moeten daarvoor betalen.

De Telegraaf 10-03-1989 .....

De bewindsman kondigde tevens aan dat hij overweegt de huidige heffing op het overschot aan natuurlijke mest te vervangen door een heffing op zowel natuurlijke als kunstmest. Bij deze nieuwe regeling wordt ook gekeken naar de hoeveelheid kunstmest die een boer inkoop.

Om de hoogte van deze heffing te kunnen bepalen dienen de boeren nauwkeurig allerlei relevante gegevens (grootte van het bedrijf, aantal dieren) bij te houden en op te sturen naar het Bureau Heffingen. “Dat was voor veel boeren een vrij grote ingreep in de bedrijfsvoering met veel extra werk en daar hadden ze geen trek in”, zo vat drs. Versteijlen de herrie van vorig jaar samen. Inmiddels is er, zo constateert hij, een zekere gewenning opgetreden. Dat betekent overigens niet, dat de boeren het nieuwe fenomeen ook van ganser harte geaccepteerd hebben. Hoe ze er werkelijk over denken moet duidelijk worden uit een onderzoek, dat nog loopt en waarover minister Braks in de Tweede Kamer nog vóór het zomerreces wil rapporteren.

Veruit de meeste boeren in het Noorden zitten onder de norm van 125 kilo fosfaat per hectare. Zij hoeven derhalve geen mestboekhouding bij te houden. De meeste klanten van de mestbank komen uit varkensrijke regio's als Noord-Brabant.

Leeuwarder Courant 1989-04-28

'Perspectief kleinschalige scheiding mest'¹⁷

Directeur HAS – van Hall – Groningen Michiel van Mil:

GRONINGEN - „Alleen een milieuvriendelijke veehouderij heeft in Nederland een toekomst. De fundamentele omschakeling van produktiemethoden neemt veel tijd in beslag. Het is daarom nodig een kortetermijnoplossing te vinden voor het mestprobleem. Vertraging betekent een grotere maatschappelijke druk op inkrumping van de veestapel.” Dit stelde directeur dr. ir. Michiel van Mil van de Hogere Agrarische School (HAS) gistermorgen in Groningen bij de presentatie van het mestscheidingssysteem, dat werd ontwikkeld door de HAS en het Drachtster bedrijf **Farmex**.

Hij noemde het mestoverschot een van de meest urgente problemen van de Nederlandse veehouderij. **Het overschot bedraagt nu 17 miljoen ton.** „Door verscherping van de normen voor bemesting groeit het bruto-overschot tot ruim 40 miljoen ton in het jaar 2000”, aldus Van Mil. Het ministerie van landbouw en het agrarisch bedrijfsleven proberen op meer manieren een oplossing te zoeken, „**maar grootschalige mestverwerking is het sluitstuk**”, meent de directeur van de HAS. „Een geleidelijke opbouw van capaciteit betekent verwerking van 5 miljoen ton mest per jaar in 1991 tot 20 miljoen ton in 2000”.

Hij is voorstander van kleinschalige oplossingen. Volgens hem veroorzaken grootschalige oplossingen vaak grote problemen. Die problemen hebben te maken met het ontwikkelen van een technologie, het vinden van een geschikte lokatie voor de fabriek en onzekerheid over de afzetkansen. Daarnaast zijn van belang de mogelijkheden voor het aantrekken van kapitaal en de financiële draagkracht van de veehouders. Kleinschalige projecten bieden volgens Van Mil een snelle oplossing aan regio's met een mestoverschot.

Het mestscheidingssysteem kan volgens Van der Heide “een behoorlijke bijdrage leveren aan de oplossing van het milieuprobleem”. De aanzet tot het onderzoek werd gegeven door de moeilijkheden bij andere onderzoeken, zoals geringe resultaten, een traag verwerkingsproces en het alleen geschikt zijn voor kalvergier. Basis van het systeem is de kennis over waterzuivering. „Dat leidde tot verrassende ontwikkelingen”, zei ir. Gerard van der Heide, docent milieutechniek van de school.

Voordelen van scheiding zijn volgens hem verlaging van de opslagcapaciteit en van transportkosten. Verder komt het de kwaliteit van de mest ten goede. Uit berekeningen van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat bij mestverplaatsing 3.9 miljoen ton drijfmest over afstanden groter dan 100 kilometer verplaatst moet worden. „Bij verscherping van de mestwetgeving neemt dat volume alleen nog maar toe. Transport van drijfmest is duur en niet efficiënt, omdat circa 85 tot 90 procent van het volume uit water bestaat”, aldus Van der Heide.

In het proces worden eerst de verschillende bestanddelen van de mest losgeweekt. De substantie die

---

17 NvhN 1989-06-20 – systeem – v. Hall en Farmex krijgen f 50.000 subsidie van VROM en Landbouw voor verder onderzoek. – Farmex bestaat nog steeds. Famitec.nl leverancier van betonnen afvalwater- en mestopslagsystemen.

overblijft is te vergelijken met afvalslib. Daarna vindt tweemaal een scheiding plaats van de vaste stof en het water. De procestijd bedraagt een tot vier uur. "Als ik zeg dat het vrij goed werkt, druk ik me voorzichtig uit", zei de docent milieutechniek. De vaste stof bevat dan nog een te verwaarlozen percentage aan fosfaten. Het water kan, na zuivering, op het riool of oppervlaktewater geloosd worden

"De toepassing van de techniek wordt echter bepaald door de economische factor", zei directeur Reit Hollema van Farmex. Het nieuwe mestverwerkingssysteem lijkt wat dat betreft goed uit de bus te komen. De kosten bedragen *f* 12 à *f* 13 per kubieke meter mest. Nu is dat, volgens cijfers van het *Landbouw Economisch Instituut*, nog *f* 25 à *f* 27. Hollema ging daarbij uit van een bedrijf met 20.000 kubieke meter mest. Bij grotere hoeveelheden wordt de verwerking volgens hem alleen maar goedkoper.

Binnenkort start het bedrijf met proeven op enkele veehouderijbedrijven in Noord-Drenthe. Daarnaast wil de onderneming, samen met de HAS, een proefinstallatie bouwen. De kosten daarvan bedragen tussen de *f* 600.000 en *f* 650.000. De beide instituten hopen bij de financiering daarvan op subsidie van het ministerie van landbouw. Zij denken daarbij aan een bedrag van *f* 350.000 tot *f* 400.000.

Nieuwsblad van het Noorden 1989-05-18

Braks presenteert Structuurnota Landbouw¹⁸

Rekening voor milieu bij de boer

Van onze correspondent

DEN HAAG - De Nederlandse boeren zullen de komende tien jaar hun bedrijf drastisch moeten aanpassen aan nieuwe milieu- en kwaliteitseisen. Minder bestrijdingsmiddelen, minder kunstmest, minder koeien per hectare, meer hergebruik van afval en hogere kwaliteitsnormen voor de produkten, dat zijn een aantal kernpunten van de Structuurnota Landbouw, die minister Braks vanmiddag presenteerde.

Voor de vele milieumaatregelen die de minister van Landbouw nodig vindt, gaan de boeren voornamelijk zelfde rekening betalen. Uiteindelijk is het in het belang van de bedrijven zelf als er de komende tien jaar een concurrerende, veilige en duurzame landbouw tot stand komt, is in de nota te lezen. De overheid zal wel een bijdrage leveren in de kosten, die geleidelijk oplopen tot boven de 430 miljoen gulden per jaar, maar Braks erkent dat ook de agrarische ondernemers zelf nogal wat moeten investeren. Alleen al de milieu-investeringen worden 2,5 maal zo hoog en lopen op tot zeker 600 miljoen gulden in 1994.

Het gebruik van gewasbestrijdingsmiddelen moet in het jaar 2000 met de helft zijn verminderd. Bovendien wordt een aantal middelen die te schadelijk zijn voor het milieu, gewoon niet meer toegelaten. Het gebruik van grondontsmettingsmiddelen moet met 80 tot 90 procent omlaag. De ammoniakuitstoot van de veehouderij moet aan het einde van de eeuw met 70 procent zijn verminderd. Als dit soort cijfers niet worden gehaald, worden er hardere maatregelen genomen.

Een van de maatregelen die worden genoemd is om slechts **drie koeien per hectare** te laten grazen. In veel gebieden van ons land komt dat neer op een drastische vermindering, maar er zijn ook streken waar het aantal koeien nog iets kan stijgen binnen deze norm. **De kosten van de mestverwer-**

---

18 In systeem ook LC versie met meer gegevens!

king gaan oplopen tot bijna 300 miljoen gulden per jaar. De mest van de intensieve veehouderij moet steeds meer via gesloten systemen worden afgevoerd en verwerkt, zodat het niet meer in contact komt met bodem, wateren lucht.

De overheid gaat hogere kwaliteitseisen stellen in de land- en tuinbouw, waar de consument steeds kritischer wordt. Verder moet ook hier de werkwijze worden aangepast om met minder chemische middelen te werken. Zorgvuldiger gedoseerde bemesting, sneller wisselen van teelt en mechanische onkruidbestrijding zijn hier trefwoorden.

Limburgsch Dagblad 1989-05-20

Ammoniak-expo hoogst actueel

Van onze verslaggever

HORST - Een expositie over de gezondheidszorg op en rond de boerderij moest een thematentoonstelling over verzuring laten voorgaan. Actueler had het niet gekund. Donderdag presenteerde minister **Braks** zijn Structuurnota voor de Landbouw. Daarin stelt de bewindsman onder meer dat moet worden getracht om de ammoniakuitstoot vóór het jaar 2000 met 70% terug te dringen. Voor 90% is die ammoniak afkomstig uit de veehouderij. Gisteren werd in het Infocentrum voor de Veehouderij in Zuid-Nederland te Horst een tentoonstelling geopend die oorzaak en gevolgen van de ammoniakemissie treffend in woord en beeld brengt. De tentoonstelling wil een handreiking zijn voor allen die verantwoordelijkheid dragen voor een schoon milieu en terugdringing van de zure regen die alleen al aan verminderde opbrengst van land- en tuinbouwgewassen jaarlijks een schadepost van om en nabij f 600 miljoen oplevert, zo stelde G. van Duynhoven, de voorzitter van de beheerscommissie van het Infocentrum in zijn openingsrede. Naar zijn idee ontwikkelt zich het bewustwordingsproces in positieve zin. „De bereidheid tot financiële offers is er: uit eigen belang, maar ook uit verantwoordelijkheidsgevoel. „Wij zijn al verder dan de politiek”, constateerde A. Vermeer, de vicevoorzitter van de *Noordbrabantse Christelijke Boerenbond NCB*.

Hij laakte de tegenstrijdigheden in de regelgeving. „Wetgeving zou nodig zijn. Maar we moeten niet gestuurd worden door mensen achter een bureau. Het is triest, maar er komen steeds meer meesters in de rechten. Dat is een slechte zaak. Ze brengen veel in beweging, maar weinig concreets. We moeten af van de ongecontroleerdheid van de wetgeving. Er zou visie moeten komen, waar mee we verder kunnen”.

Zowel dr ir Harrie Curfs, in Limburg vertegenwoordiger van de minister van Landbouw als H. Hannessen, deskundige in zake luchtverontreiniging van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, deden een beroep op de veehouders om vooruitlopend op het in de maak zijnde bestrijdingsplan tegen de verzuring mestopslag af te dekken en uitgereden mest direct onder te werken. Hoe dat moet zal de komende weken op een zestal bedrijven in Noord-, Midden- en Zuid- Limburg worden gedemonstreerd

Dreiging milieuheffing leidt tot uitvindingen bij mestverwerking

Van onze correspondent

GRONINGEN - Het agrarisch bedrijfsleven heeft niet stilgezeten in afwachting van het Nationaal Milieuplan, dat de boeren jaarlijks 760 miljoen gulden extra gaat kosten. Zo zijn het Professor Van Hall-instituut in Groningen en het Instituut voor Bodemvruchtbaarheid in Haren betrokken bij een onderzoek naar de mogelijkheden voor vermindering van de ammoniak-uitstoot in de rundveehouderij: Op een studiedag over mestverwerking in Ede presenteerden kunstmest-fabrikant **Kemira** uit Rozenburg en De Boer Stalinrichtingen uit Leeuwarden gisteren al een uitvinding, die de ammoniak-uitstoot in de rundveehouderij met 98 procent zou kunnen reduceren. Door het behandelen van de drijfmest in de loopstal met een vloeibaar toevoegmiddel houdt de stront de ammoniak vast en wordt bovendien de bemestingswaarde verhoogd, stelde woordvoerder ir. J. Woudstra van Kemira.

In het *Nationaal Milieuplan* wordt van de rundveehouders geëist dat ze de ammoniakuitstoot uiterlijk in het jaar 2000 met de helft terugbrengen. De rundveehouderij is op dit moment goed voor 60 procent van de landelijke ammoniak-emissie, zo'n 100.000 ton. De ammoniak (NH₃) komt op de boerderij vrij in de stal, tijdens de opslag en bij het uitrijden van de mest Tot dusver is de oplossing van het ammoniak-probleem vooral gezocht in het afdekken van de opslag en het injecteren van de mest in de grond.

“Het zijn oplossingen die uitgaan van de filosofie van de dichte doos. Het helpt wel, maar het kost ook veel geld,” stelt directeur Tj. Akkerman van De Boer Stalinrichtingen. Dit bedrijf heeft in samenwerking met onder meer Kemira, het Instituut voor Bodemvruchtbaarheid in Haren en het IMAG in Wageningen een doseer- en pompinstallatie ontwikkeld om een toevoegmiddel van Kemira met de mest te mengen. Een belangrijk bestanddeel van dit middel is salpeterzuur, dat de ammoniak neutraliseert en de bemestingswaarde van de stront vergroot. De ervaringen met een eerste proefopstelling op een boerderij in Doorn zijn volgens Akkerman bevredigend.

Kemira sleutelt aan een oplossing voor het ammoniak-probleem, omdat het bedrijf zijn **kunstmestmarkt bedreigd** weet door het Nationaal Milieuplan. Met de gisteren gepresenteerde oplossing wil Kemira een 'nieuw' middel aan de mest toevoegen, waardoor een nieuwe markt wordt aangeboord. De installatie zou op een boerenbedrijf volgens Akkerman een investering vergen van zo'n 40.000 tot 50.000 gulden. Hij noemt deze investering verantwoord, omdat deze het overkappen van de mestsilo en het injecteren van de mest bij het uitrijden overbodig maakt. Een projectteam van genoemde bedrijven en instituten wil de doseerinstallatie en de mest dit jaar nader testen op een aantal geselecteerde rundvee-bedrijven. Het is de verwachting dat deze 'oplossing voor het ammoniak-probleem' in de loop van 1990 op de markt komt.

De afgelopen week presenteerde de firma **Farmex** uit Drachten al een 'milieuvriendelijke stal', die werd ontwikkeld in samenwerking met het Professor van Hall-instituut in Groningen. Dit gebeurde mede op verzoek van het ministerie van VROM. Deze stal moet de ammoniak-uitstoot met 50 tot 60 procent beperken door het scheiden van vaste mest en gier. Een biofilter moet de lucht vrij houden van ammoniak en daardoor ook van stank. In de gierkelder wordt de ammoniak in stikstof omgezet. Deze milieuvriendelijke stal moet nog in de praktijk worden getest, wat waarschijnlijk in 'verzorgingsgebied' Zuidoost-Friesland zal gebeuren.

Digitaal krantenarchief Peel en Maas, weekblad voor Venray en omgeving.

Peel en Maas | 7 september 1989 | pagina 11 (11/22)

PARTIJEN	Raadhuis	St. Servatius	't Groenewold	Het Schuttersveld	Wijkcentrum Landweert	Costrum	Orto	Castenray	Voulen	Leunen	Heide	Ysselsteyn	Merselo	Vredepeel	Snakt	St. Anna	Perdistal Vellum	Wijkcentrum Vellum	Wijkcentrum Brukske	Bachstraat Brukske	Totaal stemmen + % NU	Tweede Kamerverk. 1986	Kamerzetels 89 86
1. CDA	750	739	500	658	491	742	532	419	260	902	250	1036	467	150	79	596	558	687	342	459	10619 57.2%	11021 55.4%	56 54
2. PvdA	353	328	332	412	456	200	72	41	24	194	30	143	59	4	18	274	219	340	436	403	4338 23.4%	5023 25.3%	50 52
3. VVD	121	87	64	73	119	70	48	24	24	67	22	59	56	20	12	107	266	141	96	96	1572 8.5%	2159 10.9%	20 27
4. D'66	68	88	55	63	127	72	13	7	8	50	19	28	26	2	1	70	125	97	103	87	1109 6.0%	892 4.5%	12 9
5. SGP	2	2	1	0	0	2	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	3	3	0	1	17	8	3 3
6. Groen Links	35	47	38	24	75	20	10	3	4	21	15	14	22	2	5	20	41	50	72	74	592 3.1%	494 2.5%	5 3
7. GPV	4	4	3	3	5	1	0	0	1	0	3	0	0	0	0	0	3	3	1	2	33	20	2 1
8. RPF	2	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	7	12	1 1
9. VCN	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	5	6	--
10. Soc. Partij	7	8	23	1	11	1	0	1	0	0	1	5	2	0	0	2	3	9	8	10	92	80	--
13. Real. Ned.	2	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	8	--	--
14. Anti Werkl.	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	--	--
15. Bejaarden	1	0	0	3	2	1	0	0	0	4	0	0	0	0	0	1	1	2	2	2	19	--	--
16. Vrouwenpartij	4	3	3	0	6	2	2	0	0	1	1	1	0	0	0	3	4	4	2	5	41	--	--
18. Centr. Dem.	4	2	4	11	7	0	1	0	1	2	0	4	2	0	0	3	1	5	10	5	62	43	1 --
19. De Groenen	2	2	2	1	3	4	1	0	1	1	0	2	3	0	0	0	4	8	1	6	41	--	--
21. VMP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	3	--	--
22. Soc. Arb.p.	1	0	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	7	16	--
Blanco	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ongeldig	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal stemmen	1375	1313	1026	1251	1304	1115	680	496	326	1242	341	1294	638	179	115	1082	1229	1355	1073	1150	18566	19887	

De lijsten 5, 7 en 8 hebben zich gecombineerd

In Groen Links (6) hebben zich de PSP, PPR, EVP en CPN verenigd.

Het opkomstpercentage in onze gemeente bedroeg ditmaal 73.66%. Bij de Tweede Kamer-verkiezingen in 1986 was dat cijfer 81.9%

De nieuwe zetelverdeling was bij het afsluiten van deze pagina nog niet definitief. Wijzigingen zijn dus nog mogelijk!

Boerenbonden niet blij

Meer controle op naleven mestwet

Van een onzer redacteuren

LEEUWARDEN - De standsorganisaties in Friesland zijn niet onverdeeld gelukkig met de extra aandacht die de boeren hier binnenkort van politie en justitie krijgen. Onder het motto *Fries Mestproject 1989* gaan politie en justitie vanaf 1 oktober meer en intensiever controleren op overtreding van de mestwetgeving. Het is de bedoeling dit soort controles na 1 april 1990 op te nemen in de normale politieursveillance.

"It ekstra omtinken fan plysje en justysje suggerearret dat der wat mis weze soe mei de dong yn Fryslân. Dat is net sa. It is dúdlik dat boeren dy't de wet oertrede bekeurd wurde. Mar in spesjale aksje betsjut in ferkearde ynset fan minsken en tiid." aldus secretaris Harm de Kroon van de Friese Mij

Volgens woordvoerder Jan Bakker van de CBTB moet de hand worden gehouden aan de bestaande staande regels. "Maar we moeten geen sfeer creëren waarin de boer als prooi wordt beschouwd." Hendrik Brandsma van de ABTB meent dat de periode van gewenning voor de boeren wat aan de korte kant is. "De mestwetgeving is toch een inperking van een boerenvrijheid".
meer hierover op pagina 13.

vervolg blz. 13

Justitie en politie strenger bij overtreden mestwetten

Meer en intensievere controles

LEEUWARDEN - Politie en justitie gaan met ingang van 1 oktober harder optreden tegen die boeren die de mestwetgeving aan hun laars lappen. Vanaf die datum wordt meer en intensiever gecontroleerd door de samenwerkende Friese gemeente-, rijks- en waterpolitie op uitrijden, lozen op oppervlaktewater en onderwerpen van mest en gier, en zo nodig geverbaliseerd. Op het gebied van de Hinderwetvergunning wordt nauwer samengewerkt met de gemeentelijke en provinciale milieuambtenaren. „De tijd van waarschuwen is voorbij”, aldus officier van justitie mr. Piet Bakker gistermiddag tijdens de presentatie van het Fries Mestproject 1989.

Het project loopt tot 1 april 1990. Daarna moet de controle in de normale politieursveillance worden opgenomen Het Openbaar Ministerie gaat een lik-op-stuk-beleid voeren. door dit soort zaken snel af te handelen en voor de rechtbank te brengen.

Eerste

Het Friese mestproject is het eerste van een aantal projecten dat wordt opgezet in het kader van de handhaving van milieuwetten. Als volgende staat de waterrecreatie op stapel Het district Friesland kreeg onlangs van minister drs. Ed Nijpels ruim f 262.000 voor projecten gericht op intensieve handhaving van de milieuwetten. Voor dat geld wordt binnenkort, voorlopig voor een periode van drie jaar, een milieudeskundige bij de rijkspolitie aangesteld.

Politie en justitie hopen door een gecoördineerde aanpak overtreders van milieuwetten op provinciaal niveau structureel te kunnen aanpakken. Over de hele provincie verspreid zullen op 1 oktober bij de politie in Friesland vijftig milieucontactambtenaren ('milieuagenten') ingevoerd zijn in de mestproblematiek en de mestwetgeving. Het is de bedoeling dat zij hun collegas daar ook mee op de hoogte brengen.

Geen jacht op boeren

Milieucoördinator Tabe Beers zei bij de presentatie van het project, dat er in Friesland nagenoeg geen problemen zijn op het gebied van de mestwetgeving. Het project moet dan ook niet worden gezien als een jacht op de boeren, maar als de vinger aan de pols. „Het gaat om handhaving van bestaande mestwetgeving. De mestwetten worden ook niet massaal overtreden.”

Het is niet de bedoeling alle boerenbedrijven systematisch te gaan controleren. Wel wil de politie meer deskundige ogen op de weg hebben om bij een geconstateerde overtreding van de mestwetgeving daar adequaat op te kunnen reageren. Wel zal intensiever worden gecontroleerd. Het nu al geplande aantal van zestig milieuvluchten per jaar wordt niet uitgebreid,

Volgens plaatsvervangend hoofdofficier van justitie mr. Ben van der Lugt houdt de steun van het OM onder andere in, dat er adequater en sneller gereageerd wordt op de verbalen die binnen komen. Het OM gaat, aldus Van der Lugt. Mestwet overtreden prioriteit geven boven andere zaken, die dan wat langer zullen blijven liggen Hij hoopt dat dit soort zaken binnen enkele maanden voor de rechter gebracht kunnen worden Die kan boetes opleggen tot maximaal f25000

Nieuwsblad van het Noorden 1989-09-19

Veehouders: mineralen noteren

DEN HAAG - Met ingang van 1 januari 1990 moeten intensieve veehouders een mineralenboekhouding gaan voeren. Dit betekent, dat nauwkeurig bijgehouden moet worden hoeveel veevoer van welke samenstelling op het bedrijf wordt gebruikt. Minister Braks van Landbouw hoopt hiermee dat de veehouders daarmee bereiken dat in de mest minder mineralen zoals fosfaat en koper zullen worden uitgescheiden.

De intensieve veehouders worden voor hun extra administratieve werk beloond met een verlaging van de overschotheffing op mest en, afhankelijk van de plaatsingsruimte van mest op het eigen bedrijf, een vermindering van de mestafzetkosten. Het kabinet zal binnenkort een standpunt bepalen over de verwerkingsmogelijkheden van mest.

Leeuwarder Courant

05-12-1989

Mest leidt niet tot excessen

LEEUWARDEN - Volgens de afdeling milieu van de rijkspolitie in Friesland heeft het jongste uitrijverbod voor mest niet tot excessen geleid. Er werden vijf proces-verbaal opgemaakt voor overtredingen. Een geval betrof het niet onderwerken van mest (Weststellingwerf), in een geval werd een boer betrappt die 's nachts mest uitreed (Skarsterlân) en andere overtredingen vonden plaats in Ooststellingwerf en Ferwerderadeel.

Tien keer werd een mestopslag als slecht beoordeeld. Die gevallen zijn aan de gemeente doorgegeven. In de Zuidwesthoek heeft de politie nog een zaak in behandeling, waarbij gier uit de mestvaalt in een sloot stroomt. De politie is van oordeel dat de strengere controle op de naleving van de mestwet een bijdrage aan een schoner milieu heeft geleverd „terwijl de verstandhouding met de boeren daaraan geen afbreuk heeft gedaan. Nee, in tegendeel”.

290 Mln. gulden subsidie voor grootschalige mestverwerking¹⁹

DEN HAAG (GPD) - Onder voorbehoud van toestemming van de Europese Gemeenschap heeft het kabinet besloten tot het verlenen van een subsidie van 30 a 35 procent in de investeringskosten van grootschalige mestverwerking. Voor de jaren 1990 tot 1994 zal voor de totstandkoming van grootschalige mestverwerking 390 miljoen worden uitgetrokken. Daar bovenop is nog f 15 miljoen beschikbaar uit de compensatie voor de afschaffing van de WIR-milieutoeslag.

Het kabinet vindt het nog niet duidelijk wat de marktwaarde zal zijn van de te produceren organische mestkorrels. Het kabinet wil onderzoek daarnaar bevorderen. Tevens moet daarbij worden betrokken een onderzoek naar de mogelijkheden om andere produkten uit mest te maken dan alleen korrels.

Peel en Maas 1989-11-02

Ondanks gebrek aan geld

Dorpsraad blijft zich verzetten tegen komst Mestfabriek Heide

Omdat de Dorpsraad van Heide geen f 15.000,- op tafel kon leggen voor een diepgaand onderzoek, door een ingenieursbureau, naar de milieu-gevolgen van een mestfabriek in Heide, heeft men zich moeten terugtrekken van een zitting van de Raad van State, waar hun schorsingsverzoek zou behandeld worden. Zoals bekend, vindt het ministerie het niet nodig, dat voor het bedrijf Scarabee Waste Conversion voor de vestiging van een mestverwerkingsfabriek in Heide, een uitgebreid rapport gemaakt wordt over de milieu-gevolgen; een zogenaamd Milieu Effect Rapportage (afgekort: MER.).

De Dorpsraad van Heide was het daar niet mee eens en nam de Eindhovense advocaat mr. C. v.d. Corput in de arm, die op zijn beurt een ingenieursbureau inschakelde om de werkwijze van de op te richten fabriek te onderzoeken. Een eerste onderzoek leverde te weinig gegevens op. Een verder en diepgaand onderzoek zou f 15.000; gaan kosten. Dat geld had. de Dorpsraad niet tot haar beschikking; reden waarom men moest afzien van een zitting van de Raad van State.

De buurtbewoners en de *Miliegroep Noord-Limburg* hebben hun bezwaren wel op die zitting verwoord. De Raad van State zou daar gisteren (woensdag) uitspraak over doen. Wanneer die uitspraak ons nog tijdig bereikt, zullen wij die in dit blad publiceren.²⁰

Een en ander betekent nu niet, dat de Dorpsraad Heide zich nu maar voetstoots bij de vestiging van een mestverwerkingsbedrijf neerlegt. De zaak zelf - over de lokatiekeuze, de verkeersoverlast, de geluids/milieu-overlast. e.d. - wordt ook nog door de Raad van State behandeld.

DE MESTVERWERKING EN DE POLITIEK

Het demissionaire kabinet zegt dat voor de periode 1990-1994 voor de industriële mestverwerking ruim 400 miljoen gulden subsidie beschikbaar is.

---

¹⁹ Zie LC 1989-11-15 Over een van de potentiële bedrijven de Coveco-handelsraad. Hier staat dat de de geboden 35 pct. te laag is voor de – andere – deelnemers aan zo'n project, en dat de verwerkingskosten daardoor te hoog worden, met het gevolg dat de boeren aan een eventuele mestfabriek geen mest gaan leveren!

²⁰ Raad van State: Gistermorgen is van de Raad van State bericht, ontvangen, dat een uitspraak over de bezwaren van de Heidse buurtbewoners en de Miliegroep Noord-Limburg inzake de vestiging van een mestfabriek in Heide vier weken is uitgesteld. De Raad van State wil dat alsnog door een "hoge ambtenaar" de kwestie wordt onderzocht.

Bij het kabinetsstandpunt, zo moet ook het departement van landbouw en visserij toegeven, gaat het "helaas" nog alleen maar om beleidsvoornemens die nog in de wachtkamer zitten totdat er een nieuw kabinet is. Aangenomen mag wel worden dat een nieuw kabinet er prioriteit aan zal geven. Er moet snel beslist worden, willen we geen achterstand oplopen.

De VVD twijfelt aan de haalbaarheid van de verwerking van 1 miljoen ton mest in mestfabrieken over twee jaar. VVD-kamerlid P. Blauw uitte die zorg in het radioprogramma Tros-Kamerbreed. Blauw heeft zorgen over de hoge kosten van de mestfabrieken.

De totale kosten worden geschat op ongeveer 1,2 miljard. Verder vraagt Blauw zich af of de mestverwerkingstechniek optimaal is. Ook heeft hij twijfels of er voldoende vraag is naar de mestkorrels, het eindproduct van de mestfabrieken.

VARKENSDRIJFMEST

Het probleem van voornamelijk varkensdrijfmest doet zich vooral voor op de zandgronden van Noord-Limburg, Brabant, Gelderland, Overijssel en Utrecht. Omdat er doorgaans op eigen grond te weinig van kan worden aangewend, zeker als met ingang van 1 januari 1991 de fosfaatnormen nog eens worden verscherpt, kampen de boeren met een overschot.

Terwijl Landbouw uitgaat van ongeveer 5 tot 6 miljoen ton mest die in 1994 industrieel verwerkt moeten worden, zegt Natuur en Milieu dat het wel om 40 miljoen ton mest kan gaan. Dat heeft te maken met een verschil in opvatting hoeveel de landerijen kunnen hebben aan bemesting. Omdat het er naar uitziet dat de industriële verwerking niet eerder dan eind 1992 kan beginnen, vrezende de milieubeschermers dat in het tussenliggende jaar weer volop zal worden gedumpt met alle kwalijke gevolgen van dien voor het milieu.

Industriële verwerking heeft als belangrijk voordeel dat er mestkorrels worden gemaakt. Daardoor kunnen de transportkosten aanzienlijk dalen en kunnen ook de markten in het buitenland worden betreden. Op mest met veel water zit men daar niet te wachten.

De kwaliteit van de mest zelf, dat wil zeggen het bestanddeel aan droge stof, is aanzienlijk verbeterd. Verwacht wordt zelfs dat daardoor het volume aan mest de komende jaren met 40 procent zal teruglopen. Daar staat tegenover dat op provinciaal en plaatselijk niveau, maatregelen worden getroffen om het bemesten van waterwingebieden te verbieden en de periode van het uitrijden van de mest aanzienlijk te beperken, zodat de uitstoot van ammoniak kan worden verminderd.

MESTVERWERKING ELDERS

Bij TNO in Apeldoorn heeft de stichting Memon (Mestverwerking Midden- en Oost-Nederland) een proeffabriek gebouwd ter waarde van 3,5 miljoen gulden. Het hele onderzoeksprogramma kost 11 miljoen gulden. Het eindproduct is mestpoeder/korrel.

Memon wil een fabriek bouwen met een capaciteit van 500.000 ton drijfmest per jaar, goed voor 100.000 ton korrels of poeder. De investering wordt geraamd op 80 miljoen gulden.

Bij **Promest in Helmond** is men het verst op weg naar industriële verwerking. Daar heeft men al ettelijke honderden tonnen korrels kunnen afzetten in Nederland en het buitenland, onder meer in de wijnbouwgebieden in de Elzas. Naar verwachting van directeur ir. B. Hilberts wordt in Helmond eind november de capaciteit verhoogd van 40.000 naar 100.000 ton op jaarbasis. Die zijn goed voor 11.000 ton mestkorrels.

De proeffabriek in Helmond heeft inclusief de aanloopverliezen 27 á 28 miljoen gulden gekost. Verwacht wordt daar niet eerder dan eind 1992 te beschikken over een grootschalige fabriek met een capaciteit van 500.000 ton. Die zal een totale investering vergen van 75 miljoen gulden.

De in Den Haag gevestigde onderneming Orveco wil in de Eemshaven een fabriek bouwen voor naar schatting 250 miljoen gulden.

In Dordrecht wil dochter Ecotechniek van Volker Stevin een fabriek bouwen die voer uit mest haalt. Capaciteit 500.000 ton drijfmest per jaar. geschatte investering tussen de 70 en 110 miljoen gulden. In Hengelo bereid Mestech een fabriek voor.

In de Brabantse dorpen Gemert en Diessen willen de boeren zelf mestverwerkingsfabrieken bouwen. In feite hetzelfde zoals de LLTB Ysselsteyn dat samen met Scarabee wil gaan doen.

MESTBANKEN

Bij de mestbanken, die interveniëren bij de distributie van mest, van overschots- naar tekorgebieden, betalen de boeren per ton aangevoerde mest vijftien gulden. Afhankelijk van de kwaliteit kan daarvan weer een premie worden afgetrokken die oploopt tot f 8,50. Deze regeling loopt echter op 1 januari aanstaande af.

Volgens de commissie-Van Eijkelenburg, die het (demissionaire,) kabinet, voorlichtte over de mestverwerking, gaat het de veehouders straks tussen de 15 en 35 gulden per ton kosten om hun mest aan de fabrieken kwijt te kunnen. Goedkopere "aanbiedingen" aldus deze commissie, is natte vingerwerk...

Ondanks de genoemde bedragen zal het moeilijk zijn winst uit mest te halen, want mestverwerking is een middel om het milieu te sparen en geen doel op zich.

Overigens is iedereen er wel van overtuigd, dat industriële mestverwerking een must is. Niet alleen voor het milieu maar ook wegens de continuïteit van (te bedrijf)stak. Nu mag er geen varken meer bij. Er is pas weer een kwantitatieve groei mogelijk als er een oplossing gevonden is voor het mestprobleem.²¹

Leeuwarder Courant 1989-11-15

Cebeco: Varkenshouderijen naar akkerbouw²²

ROTTERDAM - Het verplaatsen van varkenshouderijen naar akkerbouwgebieden komt steeds meer in beeld. Deze intensieve veehouderij zit nu vooral in het Zuiden en het Oosten van het land. **Die concentratie is belangrijk voor de verwerking en afzet.** Het uitblijven van grootschalige mestverwerking maakt echter dat verplaatsen aanstaande is uit milieu-overwegingen. Ir. David Luteijn, voorzitter van Cebeco-Handelsraad suggereerde dat gisteren tijdens de persconferentie over het jaarverslag. De commissie-Van der Stee die kortgeleden een plan voor landbouw in opdracht van het Landbouwschap heeft geschreven, komt ook tot die conclusie.

In theorie kan mest op grote schaal worden verwerkt. Cebeco-Handelsraad is daar bij betrokken.

21 Niet uitvoerig uitgezocht hoe het afgelopen is, maar.....In de Peel en Maas van 8 dec. 1994 staat dat de initiatiefnemers van een 'mestfabriek Ysselsteyn' de Gemeente Venray hebben laten weten 'voorlopig' geen gebruik te maken van het voornemen om op het agrarisch bedrijventerrein een mestfabriek te gaan bouwen.....

In de Peel en Maas van 23 nov. 1995 staat dat 'mestverwerking in fabrieken landelijk stevig ter discussie staat'.....en 'is de komst van een dergelijke proeffabriek naar Ysselsteyn zo goed als van de baan'. In 2001 – PenM 2001-1-11 – dient een particulier een aanvraag in voor een 'mestverwerkingsbedrijf' .....vermoedelijk niet doorgeslagen!

22 Coveco was een – van oorsprong Zuidelijke – Coöperatieve Vereniging voor veeafzet en Vleesverwerking welke in de loop der jaren ook slachterijen elders in Nederland overnam. Coveco ging in 1995 op in de nieuw opgerichte (Dutch United Meat Company) Dumeco. De naam Dumeco veranderde oktober 2005, net als Hendrix Meat Group en Kroon in Vion, Deze waren in 2003 reeds overgenomen door Vion, maar nu verdween ook hun naam

Nog verder uitzoeken zie systeem properties slachthuizen.

Het rijk zou daar subsidie voor moeten geven. Die bijdrage is tot dusver niet hoger dan 35 procent van de kosten en dat is de andere deelnemers aan het project te laag. Daardoor wordt de verwerking voor de boeren te duur en dat heeft tot gevolg dat een eventuele fabriek geen mest krijgt aangevoerd.

De vee- en vleescoöperatie Coveco in Velp zal dit jaar meteen verlies afsluiten, nadat vorig jaar een bescheiden winst werd behaald. Cebeco-Handelsraad heeft de verantwoordelijkheid voor de vleeswaren op zich genomen. Daaruit blijkt het coöperatieve karakter van dit concern, zo zei Luteijn, want deze stap is in het belang van de boeren. Niemand anders zou op dit moment in deze sector stappen. Naar de positie van de vee-afzetorganisatie Cavee-Coveco zal een nadere studie worden verricht.

Cebeco-Handelsraad, die voor de komende jaren nog voor enkele honderden miljoenen denkt te investeren in nieuwe deelnemingen, wil de structuur van de organisatie wijzigen. Uit de deelgenoten (onder andere de CAF in Leeuwarden) wordt een raad van overleg gevormd. De raad van toezicht wordt vervangen door negen commissarissen: zeven uit de raad van toezicht en twee van buiten het bedrijf: prof. Roelof Rabbinge van de landbouwuniversiteit van Wageningen en lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid en Wim Meijer, commissaris van de koningin in Drenthe. Een deel van de winst wordt omgezet in participatiebewijzen voor de deelgenoten.

Cebeco-Handelsraad komt door deze wijzigingen verder van de 50.000 boeren te staan die indirect lid van deze coöperatie zijn. Luteijn: "Daarom zal er extra aandacht worden besteed aan de communicatie met de achterban. Wij blijven bovenal een coöperatie en dat zal in de toekomst niet verminderen".

Leeuwarder Courant 1989-12-07

Braks dreigt: mestprobleem oplossen of in 1995 inkrimpen veestapel

ROSMALEN (ANP) - Minister Gerrit Braks van landbouw, natuurbeheer en visserij heeft de Nederlandse veehouderijsector gewaarschuwd dat er niet meer mest mag worden geproduceerd. Voor 1 januari 1995, 'het fatale punt', moet de mestproblematiek zijn opgelost. Lukt dit niet dan zullen individuele veehouders wellicht gedwongen worden hun veestapel in te krimpen.

Braks zei dat gisteren voor een Rabo-bijeenkomst in Rosmalen. Hij gaat er nog steeds vanuit dat de mestproblematiek met technische maatregelen kan worden opgelost. De bewindsman kondigde een generale korting aan op de mestquota. De korting kan per sector verschillend uitpakken.

Braks erkent dat de korting op een aantal bedrijven al direct tot inkrimping van de veestapel kan leiden. Dat geldt in het speciaal voor bedrijven die na 1986 nog hebben uitgebreid. In het kader van de meststoffenwetgeving hebben veehouders moeten opgeven hoeveel mest er op hun bedrijf wordt geproduceerd. De minister heeft de indruk dat er meer is opgegeven dan de werkelijke productie.

Deze zogenaamde latente ruimte wil hij met de korting wegwerken.

Rabo-topman drs. Herman Wijffels waarschuwde dat er alleen geld in mestverwerkende fabrieken wordt gestoken, als die over voldoende eigen vermogen beschikken, een sluitende exploitatie hebben en er voldoende mest wordt aangevoerd. Het laatste is, zo blijkt uit recent onderzoek, een knelpunt. Binnen het Landbouwschap wordt nu gekeken naar het verplichten van boeren mest te leveren. Ook een hogere bijdrage in de verwerkingskosten staat ter discussie. Het schap komt binnen-

kort meteen definitief standpunt.

1990

Nieuwsblad van het Noorden 1990-02-03

Mestverwerking moet doorgaan

MET 't OOG OP DE BOER door Jan Beerman

In de land- en tuinbouw wordt momenteel met man en macht gewerkt aan de oplossing van de milieuproblemen. Met name de mestproblematiek krijgt daarbij veel aandacht. Men denkt daarbij ook aan grootschalige mestverwerking in fabrieken. **Dit komt echter tot nu toe maar moeilijk van de grond.**

Het Landbouwschap heeft onlangs onderzocht waaraan dit ligt. Aan de inventiviteit van de agrarische ondernemers bleek het niet te schorten: plannen genoeg, maar ze liepen allemaal stuk op gebrek aan geld, moeilijkheden met vergunningen en de angst van de veehouders om zich te binden aan een vaste afnemer.

Er moet dus wat gebeuren om deze vicieuze cirkel te doorbreken, zo vond het Landbouwschap, want anders loopt de sector het gevaar dat de overheid een inkrimping van de veestapel zal afdwingen. Om aan meer geld te komen wil het Landbouwschap nu een extra heffing instellen, die betaald moet worden door veehouders in de overschotgebieden. Bovendien denkt men in deze gebieden aan een leveringsplicht van mest, om zo een vaste aanvoer bij de fabrieken te verzekeren.

De zogenaamde tekortgebieden, waartoe ook het Noorden behoort, worden buiten deze regeling gehouden. Dat is een goede zaak, vooral ook omdat de veehouders in die gebieden hun mestafzet zelf al goed geregeld hebben en anders zouden moeten meebetalen aan een probleem dat zij niet kennen.

Dit betekent ook, dat men niet dezelfde fout wil begaan als indertijd bij de invoering van de mestwetgeving. Toen werden er voor de tekortgebieden geen uitzonderingen gemaakt met betrekking tot de heffingen, hetgeen tot felle acties leidde, onder meer bij het kantoor van de mestbank in Assen.

Beleidsmatig haalt de overheid de laatste jaren veel overhoop. Wat vroeger vanzelfsprekend was staat thans ter discussie. Gedacht kan daarbij worden aan het markt- en prijsbeleid waarbij de boereninkomens nauwelijks nog in discussie zijn en bij de meeste produkten worden de prijzen steeds verder verlaagd, aan het milieubeleid in het algemeen met talrijke verboden van bestrijdingsmiddelen en ten slotte ook aan het eerdergenoemde mestbeleid.

Het valt voor de boer niet mee om al dit soort zaken op zijn bedrijf op de juiste manier te vertalen. De onrust groeit. Ontwikkelingen, die razendsnel gaan, zijn soms nauwelijks te volgen. Bovendien twijfelt men nogal eens aan de gegevens waarop het beleid gebaseerd is. Dat dit niet zonder reden is, bleek deze week nog eens toen de Gezondheidsdienst voor Dieren in Drachten gegevens bekend maakte over de ammoniak-uitstoot (een van de vele verzurende factoren in de natuur) op rundveehouderijbedrijven tijdens de stalperiode.

De Gezondheidsdienst kwam op basis van eigen onderzoeken tot een totale uitstoot van 18.000 ton in heel Nederland, terwijl men in de literatuur rekent met 38.600 ton. Meer dan de helft minder dus. Het beleid om de ammoniak-uitstoot te verminderen, moet dan ook zeker niet gericht worden op de stalperiode, maar veel meer op de verwerking van de mest op het land. Daar vindt immers de grootste uitstoot plaats. Wie twijfelt zet de eerste stap op de weg naar de wetenschap, zo werd ons vroeger op school geleerd.

Ik heb wel eens het idee, dat men wat betreft dit soort zaken niet genoeg kan twijfelen. Politici doen

er in elk geval goed aan voordat zij tot ingrijpende maatregelen besluiten wat betreft de gegevens niet over één nacht ijs te gaan.

Leeuwarder Courant 1990-03-03

INGEZONDEN: Graanimport aan de basis van het mestoverschot

De motie van de D66'er Pieter ter Veer, die de verhoging van de graanprijs met 6 procent inhield, is door de regeringspartijen CDA en PvdA verworpen vanwege de bestaande overschotten. Het wordt de hoogste tijd dat de Nederlandse regering in samenwerking met de EG eindelijk eens praktijkgericht gaat denken.

De overproductie wordt niet veroorzaakt door het te veel produceren door de Nederlandse akkerbouwers, maar door import van duizenden tonnen graan en veevoer, met alle gevolgen van dien. Hierdoor, gekoppeld aan het onbeperkt houden van vee op een te kleine oppervlakte, ontstonden Brabantse toestanden van zuivel- en mestoverschotten en daardoor onverantwoorde milieuverpestende toestanden.

En verder: Superheffing, melkquotumhandel, onbetaalbare grondprijzen en financiële problemen van de akkerbouwers en de jonge boeren die in eigen land niet meer aan slag kunnen komen en moeten emigreren. En dit terwijl hier duizenden ha vruchtbare bedrijfsgrond aan de agrarische bestemming wordt onttrokken door onder andere braaklegging tegen een jaarlijkse vergoeding van f 1853 per ha. Als de media dan melden dat er voor Nederlandse emigranten in het Amazonegebied een oerwoud in cultuur zal worden gebracht ter grootte van de provincie Utrecht, zal men vaststellen dat men zinloos bezig is.

Het is bijzonder teleurstellend dat ondanks alle goede bedoelingen en geldverslindende maatregelen het platteland verpauperd door een onpraktisch en onjuist gevoerd landbouwbeleid. Dit had niet mogen gebeuren. Dit debacle had kunnen worden voorkomen als Sicco Mansholt tijdens zijn ambtsperiode in het landbouwbeleidsplan de bepaling zou hebben opgenomen dat drie graaseenheden per ha het maximale toelaatbare zou zijn.

Aldeboarn. K. Hooisma.

NvhN 1990-03-30

Leeuwarder courant 29-03-1990

CBTB: mestplan Braks dol-dwaas

LEEUWARDEN - Het plan van minister Gerrit Braks van landbouw, natuurbeheer en visserij om de **mestwet** te verscherpen is in de ogen van de Friese CBTB 'dol-dwaas'. Men vindt dat de minister moet worden teruggefloten. Zijn plannen zijn ondoordacht en niet onderbouwd, aldus de CBTB.

Inkrimping van de mest-uitrijperiodes betekent dat de boeren opnieuw moeten investeren. „Wat nu gebeurt lijkt veel meer op een ontmoedigingsbeleid dan op een stimuleringsbeleid”, oordeelt de CBTB. De Friese CBTB spreekt van een grote misser van de minister.

Van onze
correspondent

EIBERGEN — De Eibergse wethouder van milieuzaken E. L. Hungerink (VVD) heeft zich grote moeilijkheden op de hals gehaald door een overtreding van de **mestregels**. De Algemene Inspectie Dienst (AID) maakte vorige week proces-verbaal op tegen Hungerink, omdat de part-time wethouder/landbouwer z'n uitgereden mest niet tijdig onderwerkte op het land.

De affaire wordt

Wethouder in problemen door overtreding mestregels

Hungerink zwaar aangerekend. Uitslatingen van de wethouder "dat je in Nederland beter iemand dood kunt slaan" dan als agrariër een overtreding begaan, hebben het

politieke klimaat in Eibergen er niet beter op gemaakt. Gisteren verklaarde de wethouder zijn overtreding en uitslatingen die hij nadien deed in diverse kranten te betreuren.

Hungerink loopt de kans zijn wethouderszetel kwijt te raken. Het CDA, dat zich erg boos maakt over Hungerink's opstelling, moet bij de onderhandelingen over een nieuw college namelijk een keuze maken tussen een VVD- of PvdA-wethouder.

Nieuwsblad van het Noorden 1990-04-19

'Mestwet rammelt aan alle kanten'

Nieuw 'draaiboek mestwetgeving' voor politieagenten

ASSEN — De huidige mestwetgeving, die dateert uit het midden van de jaren tachtig, rammelt aan alle kanten en is voor veel rijkspolitieagenten te moeilijk om te gebruiken. Volgens officier van Justitie in Assen mr. A.L. Poerink komt dit doordat de wet enkele jaren geleden in ijltempo in elkaar is gesleuteld, in een tijd dat de inzichten op milieugebied sterk veranderenden. De tekst van de mestregelgeving is voor veel opsporingsambtenaren (vooral politiemensen) te onduidelijk, zodat te weinig milieudelicten kunnen worden aangepakt.

Om die delicten toch adequaat te lijf te kunnen gaan, heeft het Openbaar Ministerie samen met de ministeries van VROM en Landbouw een 'draaiboek mestwetgeving' geschreven. Het is een handboek dat binnenkort naast de mestwet moet worden gehanteerd en verhelderend moet werken. Volgens mr. Poerink zal dit nieuwe 'draaiboek' onmiddellijk tot gevolg hebben dat er meer mensen worden gepakt.

Poerink wil niet spreken van een aanscherping of reparatie van de bestaande wet. "Ik versta onder 'draaiboek' een nadere, betere uitleg van de wet, vooral aan de mensen van de rijkspolitie. Er staat in hoe ze met deze moeilijke wet uit de voeten kunnen. Dat dit tot nu toe niet lukte is niet de schuld van de opsporingsambtenaren, maar het gevolg van de moeilijkheidsgraad van de wetgeving in het algemeen."

Eén van de manieren om de zaak inzichtelijker te maken is de toevoeging van kaarten waarop de gebieden staan waar wel en waar niet uitgereden mag worden. "In de bestaande wetgeving is het zo dat de officier van Justitie moet bewijzen dat er mest is uitgereden op bijvoorbeeld zandgrond. Die bewijslast is door de nieuwe kaarten niet meer nodig. In principe zouden er grondmonsters aan te pas moeten komen om aan te tonen dat het om zandgrond ging. Ook de term 'mag jaarlijks uitrijden' is aangepast. Het woord jaarlijks hoeft niet meer gebruikt te worden. Wanneer er een overtreding wordt geconstateerd hoeft men niet langer te discussiëren over de vraag in welke periode de vervui-

ling is gepleegd,” aldus Poerink.

Met het 'draaiboek mestwetgeving' in aantocht kan de politie ook meer doen op het gebied preventie. “Wie denkt dat we er alleen maar op uit zijn boeren te pakken, heeft het mis. We willen wel ons milieu in de gaten houden. Komt men voor een tweede keer bij ons als overtreder van de mestwet, dan zal men fors moeten betalen,” aldus Poerink, die de geldboetes voor 'herhalers' op zo'n 1.000 gulden per overtreding schat.

Nieuwsblad van het Noorden 1990-05-05

Drentse akkerbouwer waarschuwt: Stuifgevoelige gronden niet gebaat bij mestwet

Van onze correspondent Henk Klaver

ERICA. “Het komt echt helemaal niet goed. Het gaat zelfs hartstikke mis met de op stapel staande vernieuwde mestwet in ons land in relatie tot de stuifgevoelige gebieden in Noordoost Nederland”

Akkerbouwer H.J. Joling uit Erica zegt dat er in zijn algemeenheid niet genoeg kan worden gewaarschuwd voor een nieuw naderend probleem in de akkerbouw n.l. winderosie. “Pas ingezaaid bouwland in de Drentse en Groningse Veenkoloniën heeft in het voorjaar en soms in de vroege zomer heel vaak overlast van winderosie. Een strakke wind stuift de akkers soms voor een deel 'leeg'. Het uitrijden van mest was een prima middel tegen deze verstuiwing. Was, omdat het straks niet meer mogelijk is organische mest uit te rijden, vertelt Joling.

De akkerbouwer is voorzitter van de stichting landbouwvoorlichting Drenthe en was jarenlang lid van het hoofdbestuur van DLG, het Drents Landbouwenootschap. Het gaat de Emmer boer aan het hart dat er door de overheid te weinig rekening gehouden wordt met de erosie-problemen in Drenthe.

Ons land kent in totaal zo'n tienduizend hectare grond dat overlast heeft van winderosie. Bij windkracht 5 á 6 gaat er gemiddeld 15.000 kg grond de lucht in. Bij windkracht 7 á 8 is dat aantal kilo's maar liefst 50.000 kg zo is berekend. Boeren gebruikten de organische mest als een soort anti-stuifdek over de akkers. Het verbod van het uitrijden van mest op stuifgevoelige gebieden begrijpt Joling dan ook niet. “Als ik gerst zaai en er komt een stevige wind, dan hou ik, als ik geen mest uitrij helemaal niks over van die ingezaaide gerst”, klinkt het teleurgesteld uit de mond van Joling.

Jolink vindt de nieuwe mestwetgeving niet toegesneden op de bedrijfsvoering binnen de akkerbouw in de Veenkoloniën. Joling: “We mogen straks in de herfst al geen mest meer uitrijden over de droge stoppels.” Hij begrijpt best dat de overheid met een mestprobleem zit. “Ik denk dat we, zoals al door velen in gelegd, dat we toe moeten naar de bouw van mestfabrieken. Ik weet ook wel dat een kubieke meter mest uit de mestfabriek 10 tot 15 gulden gaat kosten. Dat moeten we er dan maar voor over hebben. Het verbieden van mestuitrijden op stuifgevoelige grond moet weer ongedaan gemaakt worden .“

Nieuwe kritiek op Landbouw, gerommel met de mestcijfers

Van onze parlementaire redactie

DEN HAAG, dinsdag Boeren betalen te weinig heffingen over hun overtollige mest omdat er wordt gesjoemeld met de registratie van de mesthoeveelheden. Het ministerie van Landbouw is hiertegen veel te laks opgetreden.

Deze opzienbarende conclusie trekt de *Algemene Rekenkamer* na een eerste onderzoek. Het gerommel met de mestcijfers is de tweede tegenvaller in een week tijd voor minister Braks (Landbouw). Vorige week kreeg de geplaagde bewindsman al te maken met beschuldigingen over een omvangrijke visfraude waarbij de *Algemene Inspectiedienst* (AID) van zijn ministerie jarenlang expres te lage cijfers van visvangst-overschrijdingen zou hebben doorgegeven.

Agrariërs moeten heffingen betalen over te veel geproduceerde mest omdat dit schadelijk is voor het milieu. De toegestane mesthoeveelheden per boerenbedrijf worden geregistreerd bij het mestbureau in Assen.

Leeuwarder Courant 1990-06-21

Nieuwe rel ontstaan rond informatie over mest

Braks opnieuw onder vuur

DEN HAAG (ANP) - Het VVD-kamerlid Piet Blauw wil van minister Gerrit Braks van landbouw snel antwoord op de vraag, of het waar is, dat het ministerie van landbouw relevante informatie over de mest heeft achtergehouden. Als de bewindsman geen afdoend antwoord geeft, wil hij op korte termijn een kamerdebat. De liberaal meent, dat de geloofwaardigheid van Braks in het geding is, in het bijzonder waar het gaat om diens positie als onderhandelaar in Brussel.

Voor de Nederlandse land- en tuinbouw is het naar zijn mening van belang, dat daar zo snel mogelijk duidelijkheid over bestaat. Blauw heeft dinsdag en gisteren schriftelijke vragen gesteld naar aanleiding van perspublicaties over een onderzoek van de Algemene Rekenkamer naar het mestbeleid van het ministerie van landbouw, natuurbeheer en visserij. Hij is geschrokken van een aantal nieuwe elementen in die publikaties. Het ministerie zou een lakse houding hebben aangenomen, er zou worden gesjoemeld met heffingen en het departement zou bewust informatie hebben achtergehouden.

Weerwoord

De Rekenkamer, een onafhankelijk instituut, dat de overheid controleert, heeft naar aanleiding van haar onderzoek een conceptrapport gemaakt. Dat is voor een weerwoord voorgelegd aan de minister. Volgens een woordvoerder van de Rekenkamer is nog niet bekend, wanneer het definitieve rapport verschijnt.

Blauw vindt het juist, dat deze formele weg wordt bewandeld. Hij vindt het niet noodzakelijk, dat de Rekenkamer, gezien alle beroering, reeds nu het rapport openbaar maakt. Deze kamer bekijkt de

problematiek objectief en van enige afstand. Het kan zijn dat zij vragen heeft gesteld of conclusies heeft getrokken, die, benaderd vanuit het standpunt van de landbouw, niet relevant zijn, zo meent hij.

Over mogelijke consequenties voor de positie van Braks als minister wil Blauw zich vooralsnog niet uitlaten. Hij wacht het antwoord van de minister af en, zonedig, het debat in de Kamer.

Enquête

Er moet een parlementaire enquête komen naar de vraag, hoe de overheid, en met name het ministerie van landbouw, jarenlang het mestprobleem heeft genegeerd. “Deze zaak is veel ernstiger dan het gesjoemel met bouwsubsidies, waarover enkele jaren geleden een parlementaire enquête is gehouden.” Dat zegt **R. Hueting, hoofd milieustatistiek** van het *Centraal Bureau voor de Statistiek* (CBS). Het CBS wilde begin jaren zeventig een onderzoek doen naar de omvang van de mestoverschotten. Dit onderzoek is bijna tien jaar door onder meer het ministerie van landbouw getraineed, aldus Hueting. Rond 1970 kwam het CBS met een opzet voor een nieuwe statistiek aangaande het mestoverschot.

Vanuit de commissie voor advies, die deze opzet moest goedkeuren, kwamen echter bezwaren. Die waren afkomstig van ambtenaren van landbouw. Telkens wanneer deze bezwaren door het CBS waren ontzenuwd, werden nieuwe tegenwerpingen naar voren gebracht, aldus Hueting.

[Meer hierover op pagina 5.](#)

Het Vrij Volk 1990-06-21

Braks mag blijven van Kamer, ambtenaren liggen onder vuur **Politieke storm waait langs bewindsman – 'Wat heeft het voor zin?'**

DEN HAAG — Een overgrote meerderheid van de Tweede Kamer voelt er vooralsnog niets voor het hoofd van minister Braks (Landbouw) te eisen voor zijn aandeel in de visfraude-affaire. Wel zal hij de Tweede Kamer snel uit moeten leggen of hij en/of zijn topambtenaren kennis hebben gehad van de vermeende fraude met cijfers over vangstoverschrijdingen. De vaste Kamercommissie voor de visserij heeft dit vanochtend besloten. De minister had de Kamer al toegezegd nog voor de zomervakantie informatie te zullen geven. Daarna is het in principe nog mogelijk een Kamerdebat aan de zaak te wijden.

Waarschijnlijk zal de woede van de politiek zich vooral op Braks ambtenaren richten. De positie van enkele topambtenaren van Landbouw lijkt in het geding.

„Wat schiet je er mee op als Braks vertrekt van Landbouw en Visserij? Er zit nu tenminste iemand op die stoel met ervaring,” meent de PvdA-fractie. Woordvoerder Blauw van de VVD, die de afgelopen jaren nogal wat aanvaringen met Braks heeft gehad: „Je hoort mij niet zeggen dat Braks als minister moet vertrekken. In ieder geval moet het ambtelijk apparaat worden gereorganiseerd.” Het CDA: „Braks probeert de controle op de vis en de mest zo goed als dicht te krijgen. Waterdicht lukt niemand.”

De enige fractie die nu al meent dat de positie van Braks wezenlijk op het spel staat is D 66. „Als blijkt dat het ambtelijk apparaat niet heeft gefunctioneerd zoals het moet, dan heeft het parlement alleen de mogelijkheid de minister weg te sturen.”

Bij de PvdA'er Van Zijl en de CDA'er Nijland zijn de afgelopen dagen veel klachten binnengekomen over het functioneren van de ambtelijke top op het ministerie. Als uit onderzoeken blijkt dat de ambtenaren van het ministerie wel hebben geweten van ontduiking van de regels door de vissers en

de mestregels door de boeren, maar daarover tegenover de minister hebben gezwegen, heeft de minister toch een politiek probleem. Staatsrechtelijk is de minister ook verantwoordelijk voor wat zijn ambtenaren hem niet vertellen. Het wordt voor Braks pas echt moeilijk als onomstotelijk komt vast te staan, dat zijn ambtenaren hem wel hebben ingelicht en dat Braks de Tweede Kamer heeft verzuimd te informeren over de onmogelijkheid de vissers en boeren te controleren.

Ruim honderd boze akkerbouwers uit Groningen en Drenthe hebben gisteren met hun tractoren enige uren verhinderd dat landbouwminister Braks een receptie verliet van het Instituut voor Bodemvruchtbaarheid in Haren.

Nieuwsblad van het Noorden 1990-06-21

Kwaadwillende vissers kunnen na Braks hun lol op²³

Van onze correspondent

DEN HAAG - "Voorwaarts kameraden, we moeten terug". Een titel van een bekende Duitse oorlogsroman van enkele decennia geleden, die voluit zou kunnen slaan op het landbouwbeleid van minister Gerrit Braks van de laatste jaren. Zijn beleid: inkrimpen van de melkproductie, de graanproductie en de visserij om te zorgen voor een goede en gezonde agrarische sector waarmee Nederland de volgende eeuw kan binnen stappen. Daartoe werden de afgelopen jaren Brusselse besluiten in Den Haag omgezet in moeizame en zeer ingewikkelde regeltjes. Boeren en vissers werden gedwongen deze regeltjes tot op de letter na te leven.

Bij dit alles trad het *Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij* op als het centrale landbouw- en visserijbedrijf Nederland. Met Gerrit de Onverzettelijke al tien jaar aan het hoofd. Boer met Europees gezag. Maar in eigen land taant dat gezag: vissers en boeren zeggen nu 'Barst maar. Wij willen brood op de plank'.

De vissers vormen een aparte groep die zich bedreigd voelt. hier geldt: de Nederlandse vloot is te groot en te modern. Die is in staat hele oceanen leeg te zuigen met alle gevolgen van dien. Ook voor de vissers kwamen regels: Brussel legde een quotum op, en een sanering van de vloot. Braks moest de onaangename boodschap moest bezorgen. Voortvarend toog hij aan de slag om de Brusselse opdracht in voor Nederland geldende regeltjes om te zetten. Daarvoor voerde hij als geen andere minister steeds opnieuw overleg met de diverse bedrijfstakken, onderhandelde en kwam tot overeenstemming. Hij won de parlementariërs voor zijn denkbeelden over een marktgericht beleid en gaf de controle op de naleving van de maatregelen in handen van een eigen controlerende dienst; de AID, in nauwe samenwerking met Justitie. Braks dacht dat alles, in samenspraak met de leiders van de vissers, goed geregeld was.

Dat pakte even anders uit. De vissers draaiden hun devies om: God schiep de mens niet voor de vis, maar de vis voor de mens. Zoals ze al tientallen jaren alle mogelijke mazen vonden in de Brusselse en vaderlandse regelgeving om de vloot drastisch uit te breiden en te moderniseren, vonden ze nu mazen in de nieuwe regelgeving.

Braks scherpte de regels aan. En nog eens. En nog eens. Totdat bleek dat die vissers vrijwel alle regels aan de laars laptten. Een Tweede Kamer-commissie onder aanvoering van CDA'er Eversdijk moest het gesjoemel onderzoeken. Uit dat onderzoek kwam naar voren, dat het ministerie ook niet

---

23 Geplaatst om dat 'de visserij' minister Braks uiteindelijk de kop zou kosten! Lees echter voor 'vis', 'varkens' en voor 'vissers' 'varkensboeren' en dit artikel is ook daarover bruikbaar! (ZHN.)

alle regels had gecontroleerd en nageleefd. Braks beloofde beterschap. Tegelijkertijd verklaarde hij de oorlog aan de vissers.

De afgelopen maanden leek het alsof de vissers het hoofd hadden gebogen voor zo veel justitieel en controlerend geweld. Tot plots bekend werd dat Braks' eigen controledienst, de AID, kennelijk had gesjoemeld met die controles. Althans: er was wel gecontroleerd, maar niet alle misstappen van de vissers waren aan Braks en Justitie doorgegeven. Braks kwam zelf tot de conclusie dat de Nederlandse vloot zo'n 50 procent meer vis aan wal had gebracht dan was toegestaan.

Als blijkt dat ambtenaren van het ministerie van landbouw boter op hun hoofd hebben, dan zullen de eerst-verantwoordelijken daarvoor, hetzij door Braks, hetzij door zijn opvolger waarschijnlijk gedwongen worden hun bureaus leeg te ruimen.

De meeste fracties in de Tweede Kamer menen dat een eventuele opvolger van Braks ook niet in staat zal zijn op alle vissersschepen een AID-ambtenaar te laten meevaren en achter iedere koe of varken een boekhouder te plaatsen die precies bijhoudt hoe veel mest het dier produceert, voor alle overtredingen een proces-verbaal maakt en op het bureau van het openbaar ministerie deponereert.

De PvdA is voorlopig tevreden met de handelwijze van Braks die, nadat de fractie op enkele nadere controle-maatregelen had aangedrongen, heeft toegezegd die voorstellen uit te voeren of op korte termijn te bestuderen op de haalbaarheid. De PvdA wijst er op, dat Nederland wat betreft de controle op de vissers voorop loopt in geheel Europa. "Als we kijken hoe de controle in Frankrijk verloopt, dan hebben we geen enkel belang bij het verdwijnen van Braks"

De VVD'er Blauw noemt het verschrikkelijk dat nu pas blijkt dat de vangstquota in 1988 met maar liefst 60 procent op verschillende vissoorten zijn overschreden. "Dit is de grootst mogelijke aanfluiting van de deskundigheid van het ambtelijk apparaat op het ministerie."

Van Zijl (PvdA) heeft de afgelopen dagen scherpe vragen gesteld over het functioneren van de diverse diensten binnen het ministerie. Hij stelt voor het functioneren van het ministerie en van de ambtelijke diensten ten opzichte van elkaar en naar de minister toe te laten onderzoeken door een onafhankelijk bureau van buiten de Rijksoverheid. Deze ambtelijke diensten moeten volgens Blauw behoorlijk worden gereorganiseerd.

In februari van dit jaar al had het CDA-parlementarier Eversdijk gewaarschuwd. Volgens hem brachten de vissers 30 tot 60 procent meer vis aan wal in de vorm van zwarte vis, illegale 'grijze' vis hij werd min of meer uitgelachen door de Kamer. Eversdijk bleek echter goed geïnformeerd. Nota bene door enkele voormannen uit de visserijwereld zelf. Die hadden hun achterbannen totaal niet meer in de hand.

Alsof dat nog niet alles was, kondigde de Algemene Rekenkamer enkele maanden geleden een onderzoek aan naar de naleving van de mestregels door veeboeren. Zij zouden op grote schaal gerotzooid hebben met de cijfers over hun mestproductie. Ook hier zou de AID steken hebben laten vallen. Dat zou betekenen dat de boeren te weinig hebben betaald aan mestheffing. Geld dat nodig is om onder andere mestverwerkingsfabrieken te bouwen.

Onder de veeboeren rommelt het nu ook. Zij beraden zich al maanden over acties zoals hun graan-collega's hebben gedaan. omdat ze vinden dat de mestregels die nog worden aangescherpt niet meer zijn na te leven.

Braks: 'Mestregistratie niet met voeten getreden'

DEN HAAG (ANP) - Er is geen sprake van overtredingen op grote schaal van de regels met betrekking tot de registratie van de maximaal toegestane mestproductie op landbouwbedrijven. Minister Gerrit Braks van landbouw heeft dit gisteren geantwoord op schriftelijke vragen van het VVD-kamerlid Blauw. De bewindsman laat zich niet verder uit over het onderzoek van de *Algemene Rekenkamer* naar het mestbeleid van de overheid.

Braks schrijft dat de bewering in een artikel in een van de ochtendbladen dat door een onjuiste registratie van de maximale mestproductie, de zogenaamde referentiehoeveelheden, boeren te weinig heffing zouden betalen voor hun mestoverschotten, niet juist is. Hij wijst er op dat de hoogte van de geïnde heffing losstaat van de hoogte van de referentiehoeveelheid.

Uit controle is volgens de bewindsman gebleken dat slechts in een zeer gering aantal gevallen onjuiste hoeveelheden zijn geregistreerd. Van 95.000 bedrijven hebben registraties plaatsgevonden. Daarvan heeft het ministerie er zeventuizend voor controle geselecteerd. In 4320 gevallen zijn geen afwijkingen vastgesteld. Over de resterende gevallen heeft de Algemene Inspectiedienst van het ministerie rapport opgemaakt.

In 1897 gevallen heeft dit reeds geleid tot bijstelling. Als de mest wordt uitgedrukt in kilogrammen fosfaat gaat het om 1.8 miljoen kilogram. Dit is in vergelijking met de totaal geregistreerde 240 miljoen kilo een zeer geringe hoeveelheid, aldus de bewindsman.

Braks antwoordt dat er een doeltreffend controlesysteem bestaat, waardoor een voldoende niveau van naleving van de mestregels wordt gewaarborgd. De AID heeft in het afgelopen jaar 926 overtredingen van de Meststoffenwet geconstateerd. Dat leidde in 844 gevallen tot een proces-verbaal en in de overige tot een waarschuwing. Voor overtreding van de Wet Bodembescherming maakte de dienst 163 processen-verbaal op en gaf zij zestien waarschuwingen.

De Telegraaf 1990-06-23

Intensieve veehouderij groeide ondanks wetten door Chaos rond sanering mestprobleem compleet

Van een medewerker

AMSTERDAM, zaterdag. De chaos rond de mestwetgeving is compleet. Er zijn nog maar weinig mensen die kunnen overzien hoe de problematiek in elkaar steekt. In de komende jaren worden de normen alleen maar strenger. Daardoor wordt het overschot aan mest groter. Wordt nu nog uitgegaan van een structureel overschot dat ergens schommelt tussen de 6 en de 20 miljoen ton mest per jaar, in de komende vier jaar zal die hoeveelheid verveelvoudigen wanneer de tweede en derde fase van de mestwetgeving doorgevoerd zullen worden. Nu al is duidelijk dat zeker 270.000 hectare landbouwgrond verzadigd is met fosfaat. In principe mag daar geen mest meer uitgereden worden.

Die mest moet toch ergens heen. De mestbank en de geplande mestfabrieken bieden geen echte oplossing. Nieuwe plannen zijn er niet, behalve een inkrimping van de veestapel met 30 procent. Milieuminister Alders loopt hier warm voor en landbouwminister Braks gebruikt het als stok achter de deur als er niets gebeurt.

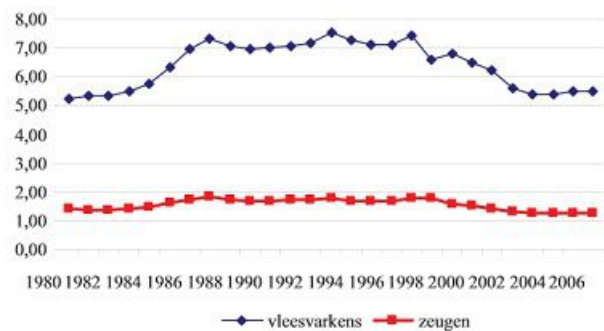
Al in 1974 is aan de Tweede Kamer gemeld dat de groei in vooral de intensieve veehouderij geremd moest worden vanwege dreigende mestproblemen. Tien jaar later werd van de ene op de andere dag

de Interim Vestigingswet van kracht. Industriële intensieve veehouderij bedrijven konden niet groter groeien en er zou meer ruimte komen voor de familiebedrijven.

Dit heeft vooral in Noord-Brabant tot chaotische toestanden geleid, waarschijnlijk doordat de achterban van Braks lucht kreeg van zijn voornemens. Gemeente ambtenaren draalden in die dagen overuren om bouw- en hinderwetvergunningen voor intensieve veehouders rond te maken. Het wet-je was bedoeld om de varkensstapel niet verder te laten groeien. Het tegenovergestelde gebeurde.

In het jaar na de invoering van de Interimwet groeide volgens de telling van het Landbouw Economisch Instituut de varkensstapel met 20 procent terwijl juist de bedoeling was dat de varkensstapel kleiner zou worden. Op het moment dat de wet werd ingevoerd waren er ruim 11 miljoen varkens in Nederland. Vorig jaar was dat aantal opgelopen tot een kleine 14 miljoen. De stijgingen waren het grootst in de provincies Noord-Brabant, Gelderland, Overijssel en Limburg. Ook in delen van Utrecht nam het aantal varkens fors toe.

Historische ontwikkeling van de varkens- en pluimveestapel tot 2006

Figuur B3.1 Ontwikkeling van de varkensstapel 1980-2006 (Landbouwtelling)

Ontwikkeling varkens- en pluimveestapel tot 2015
<http://edepot.wur.nl/151722>

In het eerste jaar van de Interimwet werden ruim 1300 stallen bijgebouwd. Nooit eerder groeide de varkensstapel zo hard als in het jaar 1984. Nooit eerder investeerden de intensieve veehouderij zo drastisch in gebouwen, minstens f 80 miljoen. Dat de varkensstapel zo kon groeien geeft aan dat de Interimwet niet deugde. Er waren teveel legale mazen waar de boeren gebruik van konden maken. Van die mazen moesten ze ook gebruik maken omdat er een prachtig voorbeeld lag in de rundveehouderij sector. Daar was het quotum ingevoerd zodat boeren niet vrij meer melk konden produceren. Als referentiejaar was 1983 aangehouden. Varkenshouders zagen hetzelfde al op hun sector afkomen en wilden dus zoveel mogelijk dieren hebben. Mocht er een quotum komen voor varkens dan zouden ze in ieder geval goed zitten.

Een tweede poging om de mestproblematiek aan de orde te brengen verliep indirect, in 1988. Er moest een mineralenbalans komen. Veehouders moesten zien hoeveel produkt ze in een varken of in een kip stopten en wat er uiteindelijk effectief gebruikt werd. De algemene verwachting was dat de boeren aan de hand van de mineralenbalans zouden zien hoeveel geld ze mis liepen of teveel betaalden. In boerenkringen is iedereen ervan overtuigd dat er iets moet gebeuren. De grote vraag is echter wat er moet gebeuren en wie het moet betalen. De Nederlandse overheid stelt een subsidie in het vooruitzicht van 35 procent voor de bouw van mestfabrieken maar de EG-commissie doet daar moeilijk over. Een daadwerkelijke oplossing van de problematiek gaat vele honderden miljoenen gulden kosten, ieder jaar weer. Het is maar de vraag of varkens en kippenhouders voldoende verdienen om die bedragen structureel op te brengen.

Nu al is duidelijk dat er permanente mestopslag gebouwd moet worden voor niet minder dan 18 miljoen ton. De grote problemen zitten echter bij de varkens en kippen. Uitgedrukt in procenten zorgt varkensdrijfmest voor 48 procent (6,7 miljoen ton) structureel overschot, fokvarkensdrijfmest voor 24,4 procent (3,4 miljoen ton) en natte leghennenmest 10,8 procent (1,5 miljoen ton). Afgezet naar de totale mestproduktie van het vee in Nederland, naar schatting 83,7 miljoen ton neemt de rundveehouderij het overgrote deel voor haar rekening. 72 procent van alle mest wordt door runderen geproduceerd. Maar daar is slechts een overschot van een half miljoen ton. Dat is slechts 3,7 procent van het totale overschot. Met andere woorden, een klein deel van het Nederlands vee is dus

verantwoordelijk voor het grootste deel van het overschot.

Maar een koude sanering heeft verstreckende gevolgen voor de vee- en vleesexport waar Nederland jaarlijks een kleine 10 miljard mee binnensleept. Niet alleen de varkenshouder, zijn gezin en het personeel zouden getroffen worden, maar ook de verwerkende industrie en de exporteurs. Kortom, zomaar snijden gaat niet. Het voorstel van de commissie De Bekker dat gisteren bij het bestuur van het Landbouwschap is neergelegd, gaat ervan uit dat het probleem bij de vervuiler moet worden aangepakt, de varkens en kippenhouders dus.

Leeuwarder Courant 1990-06-28

Aanscherpen regels: Mestproductie meer aan regels gebonden

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG - De regels ter beteugeling van de mestproductie worden verder aangescherpt. In een brief aan de Tweede Kamer zegt minister Gerrit Braks van landbouw, natuurbeheer en visserij dat door alle maatregelen die tot nu toe zijn genomen, de mestproductie tot staan is gekomen, dat wil zeggen niet verder is uitgebreid.

Het is volgens hem nu zaak in de tweede fase van de terugdringing van de nog steeds omvangrijke hoeveelheid mest regels te stellen met betrekking tot het gebruik van dierlijke mest, de verplaatsing ervan, het voorkomen van uitbreiding van de produktie en de terugdringing van de uitstoot van ammoniak.

Om de doelstelling van wat Braks noemt evenwichtsbemesting en een perspectief biedende veehouderij in het jaar 2000 te bereiken, is nog een groot aantal maatregelen noodzakelijk. Deze zijn:

- Naast kippen, varkens, rundvee en kalkoenen worden nu ook eenden en konijnen onder de mestwetgeving gebracht.
- Als een boer zijn mestrechten wil overdragen, zal een korting van 30 procent worden aangebracht. Het wordt verboden mestrechten te verplaatsen naar bepaalde gebieden.
- Vanaf 1995 mag niet meer mest worden geproduceerd dan er door de veehouder kan worden verwerkt en afgezet. Voor diegenen die mestproduktierechten aankopen, gaat dit systeem in bij het van kracht worden van het nieuwe verplaatsingsbesluit.
- De veehouders zullen een heffing opgelegd krijgen ten behoeve van de mestverwerking.
- In de wet wordt een mogelijkheid opgenomen de veehouders een heffing op te leggen ter bestrijding van de ammoniakuitstoot.
- In 1991 en 1992 wordt zo'n 60.000 tot 80.000 hectare bouwland, grasland en snijmaïsgrond aangewezen waarop niet meer fosfaat terecht mag komen dan het gewas eraan kan onttrekken. De fosfaatnorm voor gebruik van dierlijke mest op maïsgrond zal versneld worden aangescherpt.
- Het verbod op uitrijden van mest zal gefaseerd worden verlengd, totdat er in 1995 een uitrijverbod geldt van 1 september tot 1 februari.

Twee miljard voor verbetering landbouw

DEN HAAG — Voor de komende jaren heeft het kabinet twee miljard gulden uitgetrokken voor verbetering van de landbouw. Daarmee moet dan in het jaar 2000 een concurrerende, veilige en duurzame landbouw zijn bereikt.

De nadruk in de vandaag door minister Braks gepubliceerde *Structuurnota Landbouw* ligt op het milieubeleid. De belasting van het milieu moet worden verminderd door minder gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen, grondontsmettingsmiddelen, de uitstoot van ammoniak en de af- en uitspoeling van fosfaat en nitraat door zowel mest als kunstmest.

In zijn nota wijst Braks er op, dat de agrarische sector een belangrijke bron van onze welvaart is. De bijdrage aan het nationaal inkomen was in 1988 12,5 procent. De bruto-productiewaarde bedroeg in dat jaar 33,4 miljard gulden. De agrarische sectoren bieden aan 475.000 mensen werk en leveren een positief handelssaldo van bijna 17 miljard gulden.

Het gebruik van grondontsmettingsmiddelen moet in 2000 teruggebracht zijn met 80 procent. Voor ammoniak wordt een uitstootvermindering van 70 procent ten opzichte van 1980 nagestreefd. Volgens de huidige en technische inzichten is een vermindering van de uitstoot met 50 procent haalbaar.

Minister Braks ontkent dat hij de Tweede Kamer sinds het begin van de jaren tachtig onvolledig heeft geïnformeerd over de mestproblematiek en de mestwetgeving. Tijdens de frequente gesprekken tussen hem en de Kamer heeft de minister de Kamer altijd naar beste weten geïnformeerd, aldus Braks in antwoorden op vragen van het VVD-Kamerlid Blauw.

LC 1990-08-09

Proeffabrieken mestverwerking doen het slecht Iets meer dan de helft van 400.000 ton!

Leeuwarder Courant
09-08-1990

MESTVERWERKING - De proeffabrieken voor mestverwerking in ons land halen niet de verwachte verwerkingscapaciteit. Door problemen met het aantrekken van personeel en een warrig vergunningenbeleid van de overheid wordt iets meer dan de helft van de huidige maximale verwerkingscapaciteit van 400.000 ton per jaar gehaald.

Nieuwsblad van het Noorden 1990-09-11

Mogelijk inkrimping veestapel

Tweede Kamer wil scherpere mestwet

Van onze redactie binnenland

DEN HAAG — Het kabinet zal besluiten tot inkrimping van de veestapel als blijkt dat er te weinig is gedaan om het mestoverschot terug te dringen. Dit zeiden de ministers Braks (Landbouw) en Alders (Milieubeheer) gisteren in de Tweede Kamer waar voorstellen tot beperking van de gigantische mestoverschotten werden besproken.

De boeren krijgen nog even tijd om te zorgen dat er verwerkingsfabrieken komen voor zes miljoen

ton mest. Lukt dat niet, dan moet de veestapel vanaf 1995 worden ingekrompen. Er wordt niet alleen gekeken naar de kilogrammen mest die die veestapel produceert, maar ook naar de fosfaaten stikstofhoeveelheden daarin.

Tegen het einde van dit jaar zullen 60.000 tot 80.000 hectare worden aangewezen die verzadigd zijn met fosfaat en daardoor een gevaar vormen voor de bodem en grondwater: Daar mag dan niet meer mest worden uitgereden dan het gewas kan opnemen. De regeringsfracties CDA en PvdA bleken achter de aanscherping van de regels te staan, die met ingang van 1 januari van het komend jaar van kracht worden. Ook de VVD kon zich hierin vinden.

Volgens Alders blijkt het mestprobleem omvangrijker te zijn dan tot nu toe werd aangenomen. Uit onderzoek blijkt **inmiddels** dat 380.000 hectare zandgebied verzadigd is met fosfaat uit mest. Tot nu toe ging de overheid uit van 270.000 hectare.

Zowel Braks als Alders onderstreepten dat de zwaardere voorwaarden waaraan de boeren de komende jaren moeten voldoen, noodzakelijk zijn om de eerder gestelde normen in het jaar 2000 te halen. Alders zei dat de norm voor de fosfaatuitspoeling naar de Noordzee 'met de hakken **xxxx** De beheersing van de stikstofuitspoeling zal volgens hem slechts voor de helft worden gerealiseerd.

Volgens Braks wil het kabinet ondanks de zware maatregelen om de mestoverschotten terug te dringen bereiken dat de agrarische sector perspectief voor de toekomst blijft behouden. Daarom wordt het mest- en ammoniakbeleid in fasen uitgevoerd. De bedrijven krijgen dan de tijd om om **xxxx**

19 september 1990

MINISTER BRAKS TREED AF I.V.M. DE VISFRAUDE.

Minister Gerrit Braks 'trad in 1990 af als minister nadat de PvdA-Tweede Kamerfractie had laten weten het vertrouwen in hem op te zullen zeggen vanwege het door hem gevoerde beleid om visfraude tegen te gaan. De PvdA-fractie meende dat de geformuleerde doelstellingen van het visserijbeleid niet waren gehaald en dat de Kamer onvoldoende was geïnformeerd. Braks wees deze conclusies van de hand, maar zag in het gebrek aan vertrouwen bij één van de regeringsfracties reden om af te treden.'²⁴

Leeuwarder courant 20-09-1990

24 Deel uit tekst: http://www.parlement.com/id/vg091lhykoyz/g_j_m_gerrit_braks

Geplaagde Braks al tien jaar heerser over Groene Front

opinie Door Carel Goseling

DEN HAAG — „Ik eindig hier wel.” Een uitspraak van ir. Gerardus Johannes Maria (zeg maar gewoon Gerrit) Braks, vier jaar geleden. Inmiddels 57 jaar en al sinds 5 maart 1980 minister van Landbouw, Visserij en, sinds de laatste kabinetsformatie, Natuurbeheer. Alleen tussen 11 september 1981 en 4 november 1982 moest hij 'zijn' stoel in de ministerskamer aan de Haagse Bezuidenhoutseweg verlaten. Politieke overwegingen brachten de toenmalige premier Van Agt ertoe om bij de, samenwerking met de PvdA politiek strategie Jan de Koning in het kabinet te halen. De Koning kreeg toen Landbouw. Nog steeds een smet op het blazoen van Onze Gerrit.

Ooit zei hij over dat voorval: „Ik was behoorlijk kwaad. Niet om het feit op zich maar wegens de manier waarop het is gegaan. Ik heb het voelen aankomen. Ik heb tegen Van Agt gezegd: Je had het gerust recht in mijn gezicht kunnen zeggen. Ik kreeg een telefoontje terwijl nota bene De Koning al was aangezocht.” Insiders weten echter dat het dieper zat. Braks voelde zich beledigd. Vond dat hij het niet verdiend had aan de kant te worden gezet. Een jaar lang liep hij wat verdwaald in de gebouwen van de Tweede Kamer rond. De regel dat oud-bewindslieden als zij terugkeren in het parlement, het eerste jaar niet over hun vroegere beleidsterrein mogen praten, snoerde hem de mond. Er was slechts een erebaantje voor Gerrit: voorzitter van de Kamercommissie voor landbouw.

Ondanks het intermezzo bepaalt Braks al tien jaar het landbouwbeleid in ons land. Hij komt op voor boer en tuinder, voor visserman en natuurvriend. Een citaat van hemzelf: „Ik wil dit graag gezegd hebben, de landbouw is een buitengewoon interessante sector. We hebben hier zo'n beetje alles in portefeuille. De landbouw, een economische activiteit, de hele voedings- en genotmiddelenindustrie, natuurbescherming, openluchtrecreatie, het beheer van het landelijk gebied, Staatsbosbeheer, het landbouwkundig onderzoek, het landbouwonderwijs. Ons maatschappelijk draagvlak is zeer breed. Ik geloof niet dat het maatschappelijk belang van dit ministerie in politieke zin altijd voldoende onderkend wordt.”

Het citaat is tekenend. Braks is trots op 'zijn' sector. Hij wil ervoor vechten dat het belang van de landbouw hoger wordt aangeslagen. Hij gebruikt woorden als 'we' en 'ons'. Een typische vertegenwoordiger van **Het Groene Front: het gesloten circuit van alles wat met landen tuinbouw te maken heeft**. Waar men elkaar van hoog tot laag kent. Elk der betrokkenen bezocht dezelfde scholen, kwam elkaar in landbouworganisaties, in het bedrijfsleven of bij de EG in Brussel steeds opnieuw tegen. Oude jongens krentenbrood. Een hechte familie waar buitenstaanders nauwelijks inkomen. Men denkt en handelt hetzelfde; in de boerenorganisaties, de corporaties, de produktschappen, bij de eigen RABO-bank en op het departement.

Zelf werd Gerit Braks op 23 mei 1933 te Odiliapeel (gemeente Uden) geboren. „Ik had maar een ambitie: boer worden net als mijn vader. Hij had een betrekkelijk kleine boerderij, zeker als je be-

denkt dat een gezin van elf kinderen, zonder kinderbijslag, ervan moest leven. Maar hij was een outstanding farmer,” zei de bewindsman ooit over zijn jeugd. Thuis moest er hard gewerkt worden. Geld was er nooit. Het bedrijf was een manier van leven, geen 'way of business', zoals Braks het zelf heeft omschreven.

Zeker op het platteland van die dagen was doorleren nog niet gebruikelijk. Dat besef drong pas later door. „Ik was de eerste in het dorp die een HBS-diploma haalde. Laat staan dat iemand ging studeren.” Gerrit Braks was al 25 toen hij naar de Landbouw Hogeschool in Wageningen ging. Na het Wageningse agrarische bolwerk, en met de ingenieurstitel op zak, ging het snel.

Rijkslandbouwvoorlichter (1965-1966), ambtenaar op het ministerie van Landbouw ('66-' 67), adjunct-landbouwattaché van Nederland bij de EG ('67-' 69), secretaris van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB, '69-'77), landbouwraad bij de EG C77-'80), Kamerlid, minister.

Toch ziet Braks zichzelf nog altijd als een typische vertegenwoordiger van de groep jonge boeren die in Brabant in de jaren vijftig klem zat. Geboren in grote gezinnen op kleine boerenbedrijven met als enige droom zelf boer worden op vaders bedrijf. Een droom die werd geblokkeerd door de aanwezigheid van ettelijke familieleden die met hetzelfde idee rondliepen. Braks: „Voor mij bestaat de voldoening van het vak uit het feit dat ik er toch een bevestiging in zie van de emancipatie van mijn groep.” Duidelijker kan het niet.

Na tien jaar aan het bewind wordt Braks algemeen door vriend en vijand geprezen. VVD-kamerlid Blauw omscheef hem als „een zeer enthousiaste, wat bourgondische en emotionele man.” Braks vriendschappelijke omgang met mensen, zijn joviale gedrag, opent voor hem deuren die voor anderen gesloten blijven. Vijanden heeft hij niet. Zijn vakkennis wordt alom geroemd, evenals zijn standvastigheid. De minister weet wat hij wil.

Braks werd de eerste landbouwminister die 'zijn' achterban van boeren, tuinders en vissers moest gaan vertellen dat de bomen niet meer tot in de hemel groeiden. Dat de grenzen van de produktie zijn bereikt. Hij moest EG-prijsverlagingen verkopen, de superheffing op melk invoeren, vangstquota aan vissers opleggen en een halt toeroepen aan de uitbreiding van de intensieve veehouderij terwille van het milieu. De natuur kon de toenemende overvloed van mest niet meer aan.

Steeds slaagde Braks erin de boodschap over te brengen. Sterker nog: zonder veel gemor werden de maatregelen aanvaard, hoewel het hele Groene Front een 100 percent omslag in denken tot stand moest brengen. Zelfs de ambtenaren op zijn eigen ministerie. Geen mooie nieuwe plannetjes ter ondersteuning van een zonnige agrarische toekomst, maar regeltjes en controles werden het motto. Braks heeft de onplezierige boodschap mede kunnen verkopen door zijn verbale kwaliteiten. „Hij is in staat om een zaal vol critici voor zich te winnen. Hij heeft een enorme overtuigingskracht,” zei oud-PvdA-Kamerlid Tazelaar eens. Een ambtenaar van Braks omschreef het zo: „Hij weet precies wat de mensen en de boeren willen horen. Zijn familieleden zijn agrariërs, dus hij weet exact wat er in die wereld leeft.”

De minister becommentarieerde zijn capaciteiten ooit als volgt: „Ik denk dat ik dat inderdaad aardig kan. Ik denk dat dat een punt is dat mij karakteriseert. Communicatie ligt mij gemakkelijk. Ik ben zelf soms verrast over de aandacht die ik kan vasthouden. Uren achter elkaar. En dan blijft het muisstil. Men zegt dat ik retorisch vermogen bezit. Ik moet mezelf wel eens waarschuwen dat ik niet te veel gebruik maak van dat vermogen. Ik wil ook een verhaal hebben, niet alleen redenaar zijn.”

Dat dat meestal met enorm veel decibellen gepaard gaat, is van minder belang. Maar het werkt. Het

Groene Front staat achter 'onze' Gerrit. Desondanks heeft Braks, net als ieder mens, ook zwakke plekken. Hij is eigenzinnig. De minister is erg overtuigd van zijn eigen gelijk. Hij geeft niet gemakkelijk toe. Of, om de ambtenaar nog eens te citeren, „hij wil alles weten. Dat heeft als nadeel dat hij op een gegeven moment ook inderdaad alles weet en zich een mening heeft gevormd. En daar is hij dan inderdaad zeer moeilijk van af te brengen.” Kritiek op het beleid ziet Braks dan ook als kritiek op hemzelf.

Een ander minpuntje op de conduite-staat van Braks vormt zijn ijdelheid. De bewindsman is graag onder de mensen. Je kunt hem vrijwel voor elke gelegenheid strikken tussen 's ochtends zes en middernacht. Hij wil ook graag weten wat anderen van hem denken. Hij volgt de publieke opinie nauwgezet. Toen Braks bij de laatste Kamerverkiezingen als vijfde op de CDA-lijst werd gezet, een plaatsje hoger dan vier jaar daarvoor, liep de minister dagenlang met een grote glimlach rond op zijn ministerie.

Waar Braks niet tegen kan is het ter discussie stellen van zijn integriteit. Het politiek spel moet voor hem altijd een vriendschappelijke ondertoon hebben. Stoten onder de gordel zal hij nooit geven. Minpunten of niet, vaststaat dat het voor boeren, tuinders en vissers nog veel erger had kunnen uitvallen zonder de minister. Braks weet bij elk EG-overleg in Brussel het onderste uit de kan te halen. Als EG-landbouwminister met de langste staat van dienst speelt hij steeds al zijn ervaring uit, geholpen door feitenkennis, een talenknobbel, fysiek uithoudingsvermogen en contacten. Er loopt vrijwel niemand in Brussel rond die Braks niet persoonlijk kent, van wie hij niet weet wat betrokkene doet en welke invloed de man of vrouw heeft. En Braks zou Braks niet zijn om daar geen gebruik van te maken.

Ook in eigen land is zijn invloed op het kabinetsbeleid groot. Terwijl in de eerst twee kabinetten-Lubbers de bezuinigingspakketten van miljarden guldens over tafel rolden, wist Braks er steeds weer 100 miljoen of meer bij te krijgen. Een ommetje rond de Hofvijver met premier Lubbers was voldoende. „Lubbers heeft een zwak voor hem,” aldus een betrokkene. Braks zelf over zijn relatie met de premier: „Die is heel goed. Hij maakt zich de zaken heel snel eigen. Dat praat gemakkelijk, hij weet alles.” Zelf ziet Braks de minister-president graag als zijn voorbeeld. Het door de premier voor vol aangezien worden, telt bij Braks zwaar.

In het politieke bedrijf is Braks een nauwgezette kopie van Lubbers. Doeners zijn het alle twee. De minister van Landbouw staat ook voor zijn beleid. Hij zal dit pas aanpassen als blijkt dat hij er onvoldoende steun voor krijgt. Net als Lubbers. Kenmerkend is ook dat Braks er geen enkele moeite mee had om na twee kabinetten met liberale collega's te hebben gewerkt, op te gaan in een coalitie met de PvdA. Zo kan het ook dat Braks met zeer rechtlijnige opvattingen inzake abortus en euthanasie (zaken die hij vanuit zijn katholieke opvoeding afwijst) toch meeding met veel ruimhartiger compromissen binnen het kabinet. „Enige hypocrisie is onvermijdelijk als je Real-politik bedrijft,” verklaarde hij.

Braks is met zijn ministerie vergroeid. Spijt van de overgang naar de politiek had hij niet. Toch zal de minister, waar mogelijk, ook door de week thuis in het Brabantse Michielsgestel slapen. Zo wil hij de band met gezin, familie en 'zijn' Brabant zoveel mogelijk bewaren. Aan de opvoeding van zijn vijf kinderen komt hij echter nauwelijks toe. Dat laat hij voor het grootste deel aan zijn vrouw Frens over. Alleen de zorg over zijn moestuin en zijn kippen wil Braks met niemand delen. Dat is zijn werk. Het landbouwverleden verloochent zich niet.

Minister Braks rolde van ene incident in andere affaire

Door Carel Goseling:

Vooraf de laatste jaren rolt Braks van het ene incident in de volgende affaire. Een chronologisch overzicht:

- begin 1984: de superheffing op melk wordt ingevoerd. Vanaf het begin bestaan er geruchten over het ontduiken van de heffing en handel in 'grijze' en 'zwarte' melk. Dat gaat jarenlang zo door.
- mei 1984: Braks zendt de Kamer een notitie over de opzet en werkwijze van de Algemene Inspectiedienst (AID) naar aanleiding van vragen vanuit de Kamer.
- 1 november 1984: Braks voert bij wijze van 'overval' een verbod op vestiging en uitbreiding van bedrijven in de varkens- en pluimveesector in als voorbereiding op de later in te voeren Meststoffenwet. Vanaf de eerste actie ontstaan geruchten over het ontduiken van alle regels. Deze houden tot op de dag van vandaag aan. Het gaat om het dumpen van te veel *mest* in België, het 's nachts illegaal *bemesten* en rommelen met de *mestboekhouding*.
- april 1986: na de kernramp in Tsjernobyl moeten boeren hun koeien binnenhalen en onder meer spionage vernietigen. Boeren die hun dieren niet op stal zetten gaan echter vrijuit. Braks moet dit eind 1986 toegeven.
- oktober 1986: de PvdA eist een onderzoek naar berichten over het op grootscheepse schaal ontduiken van vangstquota door vissers en fraude op visafslagen. Er wordt een subcommissie uit de Kamer met het onderzoek belast. Voorzitter is CDA-kamerlid Eversdijk.
- april 1987: uit onderzoek van Landbouw is gebleken dat in de bosbouw op grote schaal (40 procent, tien miljoen gulden) is gefraudeerd met subsidies voor werkgelegenheidsprojecten. Er worden voor Braks geen consequenties aan verbonden. Wel wordt er in politiek-Den Haag gesproken over de 'bosfraude'.
- in april 1987 ontstaat commotie over de controle van de AID op het gebruik van groeihormonen in de vleessector. Aanleiding vormt de import van 'hormoonvlees' uit België. Braks maakt snel afspraken met zijn Belgische collega om daar een einde aan te maken.
- 4 juni 1987: de kamercommissie visfraude brengt haar rapport uit. De voornaamste conclusie: een passieve of actieve betrokkenheid van de overheid (lees Landbouw) bij het ontduiken van de quota is niet gebleken. Wel is er sprake van verwijtbaar medeweten, een niet altijd even adequaat beleid en het soms bewust niet loyaal uitvoeren van EG-regels.
- 10-25 juni 1987: in de kamerdebatten over het rapport van de kamercommissie erkent Braks fouten te hebben gemaakt. De minister gaat diep door de knieën. Hij belooft beterschap en meer maatregelen tegen de vissers en de visserijwereld. De bewindsman mag blijven.
- juli 1989: na al sinds april bestaande geruchten over onregelmatigheden in de zuivelsector, beschuldigt PvdA-Europarlementariër Dankert, Braks ervan betrokken te zijn bij een miljardenfraude met EG-subsidie voor boter en magere melkpoeder. In een kamerdebat wordt Braks nalatigheid verweten bij de controle op onregelmatigheden met EG-subsidies. De bewindsman blijft.
- juni 1990: opnieuw komt de ontduiking van vangstquota door vissers in het nieuws. Aanleiding vormen uitlatingen van een oud-inspecteur van de AID dat vangstcijfers bewust worden verdraaid door ambtenaren van Braks. In feite zou er veel meer vis worden gevangen dan is toegestaan. De bewindsman gelast een onderzoek van de rijksrecherche.
- juni 1990: het bericht lekt uit dat de Algemene Rekenkamer een onderzoek heeft gedaan naar het meststoffenbeleid van Braks. Daaruit zou naar voren zijn gekomen dat de regels op grote schaal worden overtreden. De regels zouden bovendien niet te controleren zijn. Het opstellen van normen zou door Landbouw bewust zijn geblokkeerd. Het rapport van de Bekenkamer is nog steeds niet openbaar. Voor de radio wijst Braks de verwijten van de hand.
- augustus 1990: Braks stuurt de Kamer een uittreksel van het rapport. Van een verdraaiing van vangstgegevens door ambtenaren zou geen sprake zijn. Wel zou de AID niet optimaal werken. Braks besluit de dienst door externe deskundigen te laten doorlichten. Daarnaast erkent Braks dat zijn controle van de vissers in feite niets oplevert. Hij wil nadere maatregelen nemen, bij voorbeeld een keiharde sanering van de te grote vloot.
- 1 september: de Kamer duikt op de nieuwe viszaak. Men wil precies weten wat Braks zelf wist van het mislukken van zijn controlebeleid, aangezien hij tot voor de zomervakantie aan de Kamer berichtte dat het allemaal goed liep. Er worden hoorzittingen georganiseerd met topambtenaren van Landbouw en AID-mensen.
- 17 september: Braks' verweer in de Tweede Kamer is sterk. Premier Lubbers en het CDA scharen zich vierkant achter hem.
- 19 september: De PvdA laat Braks vallen en de minister houdt de eer aan zichzelf.

Mestverwerking kost boer tot f 50.000 per jaar

DEN HAAG (ANP) - Nederlandse veehouders moeten binnenkort jaarlijks tussen de f 46 miljoen en f 75 miljoen betalen om de grootschalige verwerking van mest tot mestkorrels te bekostigen. Dit heeft het Landbouwschap berekend. Dit bedrag moet worden opgeteld bij de al bestaande overschotheffing en de afzetkosten. Per bedrijf kan de mestrekening oplopen tot meer dan f 50.000 per jaar. Het meeste geld moet worden opgebracht door intensieve bedrijven op de zandgrond.

De overheid heeft gedreigd de veestapel in te krimpen, tenzij in 1995 tenminste zes miljoen ton mest wordt verwerkt. Om dat te bewerkstelligen wil het Landbouwschap een bestemmingsheffing invoeren. Met het verkregen geld kunnen de mestbanken bijdragen in de verwerkingskosten van mest, maar ook het transport naar akkerbouwgebieden of de export van mest betalen.

Leeuwarder Courant 1990-10-30

Terugkeer naar het gemengd bedrijf

Door Jos Heymans GPD

„We moeten terug naar het gemengd bedrijf. Boeren moeten alleen nog maar mest produceren voor eigen gebruik. Alleen op die manier kan het mestoverschot verdwijnen en kunnen we wat doen tegen de verzuring van de bodem. Het is allemaal niet zo ingewikkeld, maar er is wel politieke wil nodig om het milieu te beschermen.”

Matthijs Koker uit het Gelderse Renkum runt een biologisch-dynamisch bedrijf. Hij is, met andere woorden, een milieubewuste boer die zorgvuldig omgaat met de natuur. Aan problemen als mestoverschot en verzuring heeft hij wat gedaan. „Het komt er simpelweg op neer, dat wij niet meer mest produceren dan we voor het eigen bedrijf nodig hebben. En daarbij zorgen we ervoor dat de mest zo weinig mogelijk ammoniak bevat”.

Ammoniak is een van de stoffen, waardoor zure regen ontstaat. Het komt vrij, zodra de mest het lichaam van het dier verlaat. Ook vindt vorming van ammoniak plaats in de wei, in stallen, bij het opslaan van mest in silo's en bij het uitrijden van mest.

Tot voor kort werd aangenomen, dat 20 procent van de totale verzuring wordt veroorzaakt door ammoniak. Om die reden heeft het kabinet afgelopen vrijdag drastische besluiten afgekondigd. Met ingang van 1 januari 1992 moeten de boeren maatregelen treffen om te voorkomen dat de ammoniak in de mest kan ontsnappen. Mestsilo's moeten worden afgedekt en vanaf 1995 mogen de boeren alleen maar ammoniakvrij mest uitrijden. Die maatregelen moeten ertoe leiden dat de uitstoot van ammoniak in de mest in het jaar 2000 met 50 tot 70 procent is teruggebracht.

Teruggefloten

Het kabinetsbeault werd niet overal met enthousiasme ontvangen. Vooral de milieu-organisaties vonden dat de beslissing van de ministers Hans Alders (Milieu) en Piet Bukman (Landbouw) lang niet ver genoeg ging. Nog geen twee dagen later kregen zij het gelijk aan hun zijde. Uit een nog niet gepubliceerd onderzoek blijkt dat de ammoniak niet voor 20 procent, maar voor meer dan 30 procent verantwoordelijk is voor de verzuring van de bodem. Voor de bossen geldt zelfs een percentage dat tegen de 40 loopt. Nog nooit eerder zijn bewindslieden zo snel door de feiten teruggefloten.

De cijfers zijn niet nieuw. Al jarenlang beweert een groep wetenschappers dat de invloed van ammoniak op de verzuring veel groter is dan werd aangenomen. Zij baseert die stelling op metingen aan de grond. Maar het ministerie hield vast aan andere onderzoeken, waarbij de giftige stoffen alleen in de atmosfeer werden gemeten. Het opvallende van het huidige onderzoek, ingesteld door het *Rijksinstituut voor Milieuhygiëne* in opdracht van het ministerie van Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieu (VIRM), is dat de wetenschappers het nu kennelijk wel met elkaar eens zijn.

De grote invloed van ammoniak op de verzuring wordt veroorzaakt door het enorme mestoverschot. Met name in grote delen van Brabant, Limburg, Utrecht, Gelderland en Overijssel is sprake van een teveel aan mest. Jaarlijks wordt in ons land 84 miljoen ton geproduceerd. Slechts veertien miljoen ton kan op verantwoorde wijze over akkers en weilanden worden uitgereden. De rest niet, omdat dat geen enkele zin heeft. De bodem heeft immers al meer dan voldoende voedingsstoffen.

Nu de opzienbarende cijfers bekend zijn geworden (van de zure regen die in ons land ontstaat, wordt de helft veroorzaakt door ammoniak in de veehouderij), lijkt de meest vergaande oplossing onafwendbaar het terugdringen van de veestal.

Milieu-organisaties, maar ook Kamerleden lijken steeds meer te voelen voor een dergelijke beslissing. Technische maatregelen alleen zijn in ieder geval niet voldoende.

Matthijs Koker uit Renkum erkent dat. „Het probleem is dat we in Nederland een te hoge veebezetting per hectare hebben. Er wordt dus veel te veel mest geproduceerd. Dat kun je alleen tegen gaan door de boeren te verplichten alleen mest voor eigen gebruik te produceren”. Op het landgoed Quadenoord in Renkum beschikt Koker over 60 hectare landbouwgrond, waarvan 22 hectare biologisch-dynamisch wordt benut

„We verbouwen alleen produkten voor veevoer. De mest die we daarvoor nodig hebben, is afkomstig van 600 kippen, honderd schapen, tien koeien, twintig kalveren en een paar varkens. Meer mest wordt er niet gemaakt, we hebben geen overschot”. Om bij het uitrijden van de mest zo weinig mogelijk ammoniak te laten vrijkomen, worden de uitwerpselen met stro gemengd en verwerkt tot compost. We bouwen eerst een humuslaag op”, zegt Koker. „Daardoor komt maar minimaal ammoniak vrij”.

Het enorme mestoverschot is niet alleen een gevolg van overproductie meent Koker. „Veel landbouwbedrijven gebruiken alleen maar kunstmest en kopen het veevoer goedkoop in het buitenland, met name Derde-Wereldlanden. Eigenlijk zou de mest die hier wordt geproduceerd door het veevoer uit het buitenland, weer terug moeten naar die landen, Want daar komen ze mest tekort en veranderen de uitgeputte gronden in woestijnen, uitgeputte gronden in woestijnen. Maar het is natuurlijk beter om zelf je veevoer te verbouwen en daarbij de mest te gebruiken die door je vee wordt geproduceerd. We moeten dus terug naar het gemengd bedrijf”.

Vlees duurder

Dat het vlees daardoor duurder wordt: is volgens Koker slechts relatief. „De produktiekosten zijn natuurlijk hoger en dat merkt de klant in de prijs van het vlees. Maar als het principe 'de vervuiler betaalt' stringent wordt doorgevoerd en de kosten van de milieuvervuiling door de boer moeten

worden opgebracht, ben je natuurlijk veel duurder uit”.

Koker beseft heel goed dat de herinvoering van het gemengd bedrijf heel wat kosten met zich meebrengt en hij vindt dat je dat niet alleen door de boer kunt laten betalen. „Twintig jaar geleden moesten de kleine gemengde bedrijven zonodig worden opgedoekt. Intensieve landbouw en veeteelt was toen het motto. Nu zien we daarvan de gevolgen. Het is niet de boer geweest, die het zo wilde hebben. De overheid zal dus moeten meebetalen”.

Leeuwarder Courant 1990-11-07

Varkenshouders Friesland: 'willen geen mest van elders'

Toekomstig gebrek aan scharrelvarkens

DRACHTEN - Als het aan de georganiseerde varkenshouders in Friesland ligt, komt hier voorlopig geen varkensmest uit Noord-Brabant, Gelderland en andere gebieden met een overschot. Klaas de Vries, voorzitter van de Friese varkenshouders, zei dat gisteren op de jaarlijkse voorlichtingsdag in De Lawei in Drachten. Er moet eerst een oplossing komen voor de varkenshouder, die hier op zijn bedrijf een mestoverschot heeft.

De kans dat er varkensmest uit Noord-Brabant naar Friesland komt is groot, aldus De Vries. De grootschalige mestverwerking laat nog op zich wachten, daarom is transport naar gebieden die nog wel mest kunnen opnemen de enige mogelijkheid.

Ir. Jan Odink van het *Produktschap voor Vee en Vlees*, bestreed de opvatting dat de consument niets merkt van de verlaging van de varkensprijzen. Hij had uitgerekend dat in een periode van tien weken de consumptieprijs met f 1.60 per kilogram hadden moeten dalen. Hij was in de praktijk op f 1,40 uitgekomen. Dat vond hij aanvaardbaar.

De lage varkensprijzen van nu weet hij aan de stop van de export van Deens varkensvlees naar Japan. Dat komt in de EG op de markt. Bovendien wordt er op grote schaal geslacht in de voormalige DDR. Ook dat vlees drukt hier de markt. Volgend jaar verwacht Odink een lichte stijging van de varkensprijzen.

In Frankrijk en Ierland breidt het aantal varkens zich drastisch uit. Het gaat daarbij vooral om dieren die buiten worden gehouden en een kleine nissenhut tot hun beschikking hebben. De huisvestingskosten van deze dieren bedraagt f 300 per exemplaar, tegen in ons land f 4300 voor een plaats in een stal. Waarom kan dat hier niet, vroeg Odink. Hij verweet onderzoekers krampachtigheid. Ze lopen achter de praktijk aan. De varkenshouders knikten instemmend. Voorlichter Piet Wapstra zei evenwel dat de zaak meer nuance kent dan Odink doet voorkomen.

De groeiende groep van consumenten wordt gevormd door de categorie kritische levensgenieters, die wel eens een vleesloze dag inlast. Die groep vormt nu 30 procent van de afnemers, maar zal over vijf jaar zijn verdubbeld, zei Odink. Deze klanten willen geen toevoegingen, maar alleen puur natuurlijke waar van hoge kwaliteit. Het aanbod van scharrelvlees groeit niet met de omvang van deze groep mee. Onder de 400.000 varkens, die wekelijks worden geslacht, zijn maar 500 scharrelvarkens.

Voorstel verscherping mestwet treft Nederlandse veehouderij

DEN HAAG (ANP) - De Nederlandse veehouderij zal de komende jaren nog eens met een zeer ingrijpende maatregelen tegen de mest worden geconfronteerd. Dat zal leiden tot een aanzienlijk overschot van mest. Dit blijkt uit de voorstellen van een commissie van deskundigen, ingesteld door de regering. Doel van de voorstellen is om de stikstofbelasting in 1995 met 50 procent te verminderen ten opzichte van 1985. De commissie stelt voor de regels voor het uitrijden van mest nog verder te verscherpen dan nu het geval is.

Binnen vier jaar tijd zou op maïsland nog slechts 75 kilogram fosfaat mogen worden uitgereden. Volgend jaar is dat nog 250 kilogram. Na de oogst moet er een volledig verbod komen op het uitrijden van mest, aldus de commissie, die is ingesteld na de internationale Noordzeeconferentie die in maart van dit jaar plaatsvond. De strengere regels zullen het mestoverschot aanzienlijk doen toemen. Het kabinet heeft eerder gesteld dat in 1995 jaarlijks zes miljoen ton mest in fabrieken tot korrels voor de export moet worden verwerkt. Lukt dat niet dan dreigt inkrimping van de veestapel. Nu al is de twijfel over de haalbaarheid van de verwerking zeer groot. De voorstellen van de stikstofcommissie vergroten het mestoverschot nog eens met vijf miljoen ton extra.

Mineralenbalans

De commissie wil verder een verbod op bemesten bij het scheuren van grasland. Verplichte invoering van een mineralenbalans voor de veehouderij verdient de voorkeur in de ogen van de wetenschappers. De mineralenbalans geeft aan hoeveel mineralen het bedrijf binnenkomen via kunstmest en veevoer en hoeveel mineralen het bedrijf vervolgens weer verlaten via melk, vlees en mest. Het verschil in aan- en afvoer verdwijnt in het milieu.

De commissie denkt verder aan financiële prikkels om de boeren op de goede weg te houden. Een heffing op het gebruik van krachtvoer en kunstmest en een premie op het zelf verbouwen van veevoer behoren tot de mogelijkheden. Voor de Nederlandse veehouders hebben de stikstofvoorstellen ook flinke financiële gevolgen. Het inkomen zal jaarlijks gemiddeld f 10.000 lager worden. De ministers **Piet Bukman** (Landbouw), **Hans Alders** (Milieu) en Hanja Maij-Weggen (Waterstaat) krijgen de voorstellen morgen onder ogen.

Voorz. Landbouwschap: 'Veel boeren overleven strenge mestwet niet'

DEN HAAG (GPD) - Duizenden veehouders zullen de nog strengere mestwetgeving niet overleven. „Wij voelen ons overvallen”, zegt voorzitter Jef Mares van het Landbouwschap. „Ik kan me niet voorstellen dat de politiek dit overneemt. Gebeurt dat wel, dan betekent dat het einde van veel bedrijven.”

De commissie van deskundigen, ingesteld door de regering, heeft voorgesteld de bemesting op maïsland sterk te beperken. Na de oogst moet er een volledig verbod komen op het uitrijden van mest. De stikstofbelasting moet in 1995 50 procent minder zijn dan in 1985.

Naast de strengere uitrijregels adviseert de commissie het inzaaien van zogenaamde groenbemesters te verplichten. Die hebben de eigenschap veel stikstof op te nemen. Daarnaast wil de commissie een verbod op het bemesten bij het scheuren van grasland. Ook de aardappeltelers zullen door de strenge mestregels worden getroffen; zij derven per jaar naar schatting f 13.000 aan inkomsten.

De PvdA vindt het noodzakelijk dat er „heel scherpe normen worden gesteld, willen wij het milieu goed kunnen beschermen”, aldus het kamerlid Jan Jelle Feenstra. Dat duizenden boerenbedrijven de dupe van de maatregelen dreigen te worden, vervult hem met zorg. “Maar de aangescherpte maatregelen zijn onontkoombaar als we echt het milieu willen sparen. En dat is voor onze partij het uitgangspunt.”

Niet eens

Het CDA is het niet eens met de conclusie van het Landbouwschap dat een verscherpte mestwetgeving het faillissement zal betekenen van duizenden boeren. „Ik ben ervan overtuigd dat als de maatregelen op een verstandige manier en op het juiste moment worden ingevoerd, de agrarische sector dit kan volbrengen en overleven”, aldus Jan van Noord.

De PvdA vindt dat er een soort vut-regeling moet komen voor oudere veehouders. Een dergelijke regeling kan boeren stimuleren hun bedrijf te beëindigen, zodat de totale mestproductie in Nederland afneemt, aldus Feenstra. Voorwaarde daarbij is wel dat de stoppende boeren hun mestproductierechten afstaan aan de overheid.

Limburgsch Dagblad 1990-12-15

Rekenkamer: Interne waarschuwingen 14 jaar terzijde gelegd Ministerie negeerde 'alarm' mestoverschot

DEN HAAG - Het ministerie van Landbouw heeft tussen 1970 en 1984 interne waarschuwingen over de toenemende mestoverschotten naast zich neergelegd. Het lijkt er op dat voor het ministerie gedurende zo'n vijftien jaar de directe economische belangen van de veehouderij voorrang hebben gekregen boven milieubelangen.

Dat staat in een rapport van de Algemene Rekenkamer dat maandag officieel zal worden gepubliceerd. De Rekenkamer onderzocht op eigen initiatief het mestbeleid van het departement.

Minister **Bukman**²⁵ vindt het in een reactie moeilijk om nu te beoordelen hoe met de kennis van nu toen gehandeld zou zijn. Dit maakt het volgens de minister moeilijk de bevindingen van de Rekenkamer objectief van commentaar te voorzien. Volgens hem zou de kritiek genuanceerder zijn uitgevallen als de Rekenkamer haar bevindingen meer in de maatschappelijke context van die tijd zou hebben geplaatst. Nu wordt er anders tegen milieu en milieubewustzijn aangekeken, aldus Bukman.

De Rekenkamer vindt het opmerkelijk dat het ministerie van Landbouw en Visserij pas in 1984 regelgeving heeft voorgesteld voor de mestproblematiek (Interimwet beperking varkens- en pluimveehouderijen). De ernst en omvang van de problematiek was toen reeds lang bekend, aldus de Rekenkamer.

Belangen

Vanaf 1970 zijn namelijk tal van – in het rapport genoemde - waarschuwende nota's, rapporten en wetenschappelijke publikaties over de mestproblematiek verschenen. De conclusie luidt dan ook dat het erop lijkt dat economische belangen prevaleerden boven milieubelangen.

De Interimwet uit november 1984 heeft bovendien niet aan zijn doel, het zoveel mogelijk beperken van de problemen van de mestoverschotten tot de bestaande omvang, beantwoord. De varkensstapel

---

25 Minister Braks was 19 september 1990 opgestapt en opgevolgd door CDA-'er Bukman.

nam tot eind 1986 met 28 procent toe tot 14,3 miljoen en het aantal kippen met 16 procent tot 96,8 miljoen. Volgens de Rekenkamer is ook de indringende controle' op nieuwbouw, die er volgens de wet zou komen, niet voldoende van de grond gekomen. De toegezegde evaluatie van de Interimwet is niet uitgevoerd.

Leeuwarder Courant 1990-12-15

Rekenkamer uit harde kritiek op bestrijding mestprobleem

DEN HAAG (GPD, ANP) - De opeenvolgende ministers van landbouw in de jaren 1970-1984 hebben de belangen van de veehouderij boven het milieubelang gesteld. Ondanks kennis over de omvang en de ernst van het mestprobleem, werd pas in 1984 tot regelgeving besloten. De wettelijke maatregelen rammelen echter nog altijd. Het is dan ook niet uitgesloten dat de mestproductie blijft toenemen.

Dit staat in een rapport van de Algemene Rekenkamer over het mestbeleid van Landbouw en Visserij dat gisteren is uitgelekt. Al in mei circuleerden openlijk delen van het concept-rapport over de mest. De Rekenkamer zegt nu in het officiële stuk die gang van zaken zeer te betreuren.

De Rekenkamer stelt dat de in 1984, wegens het 'acute' mestprobleem ingevoerde Interimwet beperking varkens- en pluimveehouderijen, die een verbod op vestiging en uitbreiding van bedrijven bevatte, niet aan het doel heeft beantwoord. Onder de wet, die tot 1987 gold, nam het aantal varkens met 28 procent, en het aantal kippen met 16 procent toe.

Volgens de Rekenkamer kon de uitbreiding plaatsvinden omdat er een groot aantal uitzonderingsbepalingen in de wet stond. Bovendien heeft de Algemene inspectiedienst (AID) van Landbouw, ondanks beloften daartoe, niet op de naleving van de wet gelet. De werking van de wet is óók nooit, zoals aan de Kamer is toegezegd, geëvalueerd. Dat had volgens de Rekenkamer wel moeten gebeuren voordat in 1987 de Meststoffenwet werd ingevoerd. Dat zou nuttig zijn geweest voor de opzet van die wet.

Het Rekenkamerstuk is al in juli, zo blijkt eerst nu, schriftelijk becommentarieert door de toenmalige minister van landbouw Gerrit Braks. Volgens hem is het altijd gemakkelijk om met de kennis van nu terug te kijken naar het verleden en te zeggen dat het toen fout is gegaan. Ook de overige kritiek van de Rekenkamer wees Braks toen af.

In tegenstelling tot de landbouwspecialisten van PvdA, VVD en D66 in de Tweede Kamer, die de uitkomsten van het rapport van de Rekenkamer zeer ernstig vinden, reageerde CDA-woordvoerder Jan van Noord gisteravond laconiek op het rapport. Volgens Van Noord bevat het rapport „geen nieuws. Het CDA-kamerlid ziet geen verschil in deze definitieve versie en het eerste deel van het rapport, dat enkele maanden geleden uitlekte.

Boeren weten geen raad met stikstofvoorstellen

Reactie op voorstellen 'stikstofcommissie' Spiertz

AMSTERDAM, maandag

De voorstellen van de „stikstofcommissie” Spiertz hebben een golf van verontwaardiging veroorzaakt in de veehouderijsector. Gaan de plannen door dan moet de veehouderij jaarlijks f 1,35 miljard ophoesten: per bedrijf f 300 per hectare. Binnen de sector wordt dit als onredelijk en onhaalbaar gezien.

„Blijkbaar zijn de boeren makkelijk te pakken en mogen daar de hardste klappen vallen. *Het Landbouwschap* spreekt zijn verontwaardiging uit, de boeren mogen betalen. Wij draaien op voor een probleem waarvan betwijfeld wordt of we daar debet aan zijn,” zo verwoordt veehouder Berend Jan Warmelink in het Overijsselse Stegeren het algemene gevoel.

De commissie Spiertz stelt voor om het 13-jarenplan van de overheid, uitgezet tot het jaar 2000, in vijf jaar af te ronden. De fosfaat-uitstoot moet halveren tot 425.000 miljoen ton. Het uitrijden van mest wordt gebonden aan 75 kilo stikstof per hectare, dat is nu 350 kilo. „Het zit mis,” zegt Warmelink. „Bij het Landbouwschap stapelen de rapporten zich op. Niemand heeft meer zicht op wat er moet gebeuren. Dat werkt frustrerend. Iedereen weet dat er wat moet gebeuren maar door het gevoerde beleid blijven investeringen achterwege omdat ze volgende maand achterhaald kunnen zijn.”

De maatschap Jorritsma uit het Friese Ravenswoud kan daarover meepraten. Twee jaar geleden werd daar een nieuwe stal neergezet voor 275 koeien. De mestopslag is goed voor zes maanden. Zoals de plannen er nu liggen moet rekening worden gehouden met een opslag voor 8 maanden. Voor de Jorritsma's betekent dat opnieuw investeren. Jorrit Jorritsma: „De eerste vraag die ik heb wanneer ik al die voorstellen lees is 'waar staven ze dit op?' Een boer probeert een goede afweging te maken. Worden de plannen van de stikstofcommissie aangenomen dan zullen wij opnieuw moeten aanpassen. Het probleem is niet zozeer dat we die investering niet willen doen maar wat gebeurt er wanneer over twee maanden weer nieuwe regels worden bedacht?”

Leo en Maria Schepens uit het Brabantse Olland hebben geluk. Zij staan op het punt een nieuwe stal te laten bouwen voor enkele honderdduizenden guldens. De nieuwe stal biedt ruimte aan 70 koeien en heeft een mestopslag voor 8 maanden. Maria Schepens: „Wij kunnen gelukkig zijn dat we nu voor die beslissing staan. Hadden we zes maanden geleden gebouwd dan was het mis geweest. Dan hadden we de nieuwe stal moeten verbouwen.” De familie Schepens zit in de regio met het grootste mestoverschot van Nederland. Met 55 hectare land mogen zij zich gelukkig prijzen.

Cor Boekhorst begon 30 jaar geleden met niets en heeft nu in Groningen 340 hectare overgedragen aan de zonen. Als boer is Boekhorst steeds te kennen gegeven dat hij economisch moest produceren om de mensen in de verstedelijkte gebieden van brood en vlees te voorzien. Nu wordt hij geconfronteerd met eisen die niet aan die doelstelling voldoen. De komende jaren zal ieder jaar weer 100.000 gulden extra betaald moeten worden om aan de milieu eisen te voldoen. Dit bedrag staat los van de investeringen die al in de pijplijn zitten. Berend Jan Warmelink ziet een concrete oplossing: „Gooi 9 van de 10 nota's in de prullenbak en ga werken met de nota die overblijft.” Zo niet dan wordt het overheidsbeleid ongeloofwaardig. „Houdt de politiek de oogkleppen op dan gaan boeren hun eigen weg.”

Bukman voor verlaging normen mestwetgeving

DEN HAAG (ANP) - Landbouwminister Piet Bukman is voor verlaging van bepaalde normen voor de mestwetgeving. Zo is hij voorlopig niet van plan het aantal dieren per hectare aan een maximum te binden. Dat plan, in augustus gelanceerd door zijn voorganger Gerrit Braks, zou de mestwetgeving te gecompliceerd maken. Mede op aandringen van de CDA-fractie heeft de minister het 'in de koelkast geplaatst.'

Bukman zei dit gisteren bij behandeling van de Structuurnota Landbouw in de Tweede Kamer. De graasdiernorm was eerst drie dieren per hectare. Vorige week liet de bewindsman doorschemeren dat het ook wel op 2,5 dieren zou kunnen neerkomen. Gisteravond bleek de norm plotseling tot nader order uitgesteld, het gevolg is wel dat schapen en geiten onder de mestwet komen te vallen. Dat is nodig om te voorkomen dat deze diersoorten te sterk in aantal toenemen.

Bukman zei niet van plan te zijn de mestwetgeving ingrijpend te veranderen naar aanleiding van het rapport van de commissie- Spiertz. Deze adviseerde vorige week het uitrijden van mest verder te beperken om vervuiling van grond- en bodemwater tegen te gaan. In september heeft de Tweede Kamer het mestbeleid goedgekeurd zoals dat tot 1995 geldt en daar wil de minister zich in het algemeen aan houden.

Ook de soep die vorige week vanuit Brussel werd opgediend, is volgens Bukman al aanzienlijk afgekoeld. Landbouwcommissaris Ray MacSharry zei toen het hele subsidiestelsel voor de landbouw op de helling te willen zetten. In plaats van subsidie op de produktie zou er directe inkomenssteun moeten komen. Voor Nederland zou dat een klap betekenen. Bukman maakt zich nog steeds zorgen, maar zei dat de landbouwcommissaris „het allemaal niet zo ingrijpend heeft bedoeld”. De VVD-fractie zei zich zorgen te maken over alle onheilsberichten die op de landbouw afkomen. Ze verstoren de nachtrust en leiden tot „een onrustig kussengebijt”, aldus VVD-woordvoerder Piet Blauw.

EG keurt Nederlands plan voor mestverwerking goed

Van onze correspondent

BRUSSEL - Het ministerie van landbouw heeft van de Europese Commissie het groene licht gekregen voor een plan dat een bijdrage kan leveren aan het drastisch verkleinen van de mestoverschotten in ons land. Het ministerie mag f 256 miljoen steken in de bouw van grote mestverwerkingsfabrieken.

Eerder dit jaar had de Europese Commissie verzet aangetekend tegen de plannen van (toen nog) minister Gerrit Braks om 35 procent van de kosten van die fabrieken voor zijn rekening te nemen. Volgens Brussel was dat in strijd met het beginsel dat 'de vervuiler betaalt' en werd het ook concurrentievervalsend gevonden.

Volgens de EG-regels zouden de boeren die verantwoordelijk zijn voor de mestoverschotten, ook voor de verwerking ervan moeten betalen. De Europese Commissie ging echter door de knieën, omdat de boeren de subsidie voor de helft zelf zullen gaan betalen door middel van een heffing op hun

overproduktie.

Bovendien bleek Landbouw bereid af te zien van het meebetalen aan de exploitatiekosten van de fabrieken. Het ministerie zal nu uitsluitend meebetalen aan de bouw. De commissie zegt benieuwd te zijn of het Nederlandse idee wellicht een voorbeeld voor andere landen kan zijn.

1991

De Telegraaf 1991-03-09

Sterke stijging van illegale lozingen

Boeren dumpen mest in vrije natuur

door Henk de Koning

DEURNE, zaterdag Grote hoeveelheden mest verdwijnen in de vrije natuur.

Steeds vaker grijpen veehouders naar dit streng verboden middel om op die manier zo goedkoop mogelijk van een groot probleem verlost te worden.

Alle mestbassins, mestbanken en mestkorrelfabrieken ten spijt neemt het aantal overtredingen van de mestwetgeving toe.

Milieuschade

Het ministerie van Milieubeheer constateert dit aan de hand van het groeiend aantal strafzaken tegen veehouders die met illegale lozingen van mest het milieu ernstige schade berokkenen. Rechtenbanken scoren met mestzaken hoger dan ooit. In Den Bosch dienden recentelijk op één ochtend maar liefst negen zaken tegen boeren die de Mestwet op schandalige wijze hadden overtreden. In alle gevallen betrof het uitrijden van mest in een grondwaterbeschermingsgebied. Volgens milieubeschermers is het aantal strafzaken slechts het topje van de ijsberg.

Noodkreet

„Nieuwe EG-kortingen in de agrarische sector, naast de al bestaande milieuheffingen, maken van veel boeren een kat in het nauw. Golven illegale mestlozingen om de totale bedrijfskosten te drukken, zijn het gevolg. In de melkveehouderij is de mestproduktie door de melkquotering weliswaar behoorlijk teruggelopen, maar in Brabant zijn de varkenshouders nog steeds bezig om hun veestapel uit te breiden”, aldus een woordvoerder van het *Centrum voor Landbouw en Milieu* (CLM). „ Bovendien staat de huidige wetgeving toe dat de landelijke mestproduktie in theorie nog kan groeien met maar liefst 60 procent. Deze groei is mogelijk”, aldus het CLM, „doordat de helft van de mestproducerende bedrijven nog onder de uitbreidingsgrens zit.”

Milieu-organisaties vrezen dan ook dat zonder een pakket van uitgekende maatregelen de illegale lozingen van mest de komende jaren alleen maar zullen toenemen. Maar het milieu kan die zware extra last niet meer dragen.

Leeuwarder Courant 1991-03-27

Friese boer krijgt straks mestkaart

LEEUWARDEN - De Friese boeren krijgen binnenkort een mestkaart. Daar staat op wat mag en wat niet mag, wanneer ze mest mogen uitrijden, wanneer dat is verboden - kortom, een overzicht van alle regels. Ir. Gerrit Nijboer, landbouwconsulent, zei dat gisteravond op een voorlichtingsavond van de CBTB in de Fenix in Leeuwarden. Voorzitter Pé Miedema juichte die kaart toe. „Ik ha soms it idee dat ik net alles mear begryp wat der by my lans komt.”

De belangstelling was buitengewoon groot. De boeren hoorden met enige verbazing aan dat er plannen zijn om het uitrijden van mest nog meer aan banden te leggen ten behoeve van de weidevogels. Nijboer zag daar overigens de eerste jaren nog geen maatregelen door ontstaan.

Alle rapporten die er de komende tijd nog over mest- en milieuproblematiek verschijnen, zullen door Miedema slechts met een half oog worden bekeken. „Ze kunnen van alle kanten tegen mij aanblazen', zo zei hij, **maar hij houdt zich aan het plan dat het Landbouwschap heeft opgesteld.** Dat gaat uit van een duurzame, economische en veilige landbouw in het jaar 2000. „Dat vergt een uiterste krachtsinspanning, maar wij hebben de indruk dat er hard aan wordt gewerkt.” Miedema zei dat de landbouw wordt gehinderd door veel onduidelijkheid. In elk geval is er volgens hem onvoldoende basis om het uitrijden van mest in september en in een vorst- en sneeuwloos januari te verbieden. Voor de bouwhoek verwacht hij evenwel een verbod voor het gebruik van dierlijke mest ondanks het feit dat veel boeren daar nu goede resultaten mee boeken. Een heffing op de uitstoot van ammoniak zou een zaak van het Landbouwschap moeten zijn. Dat zou het aldus verzamelde geld ook een bestemming moeten geven.

Gemeente

Boeren in gemeenten met een linkse raadsmeerderheid zeiden te vrezen dat ze minder uit zullen zijn dan collega's in gemeenten met een rechtse meerderheid. De gemeente bepaalt namelijk de uitvoering van de ecologische richtlijn: verbod voor uitbreiding in nabijheid van bos, beemd en landschapselement. Met name dat laatste is ter beoordeling van de gemeente.

De boeren werd aangeraden met hun kritecommissie gemeentewaarts te gaan om overleg te plegen en zonodig eisen te stellen. De CBTB'ers konden voorts vernemen dat schapen en geiten met ingang van volgend jaar onder de mestwet vallen. Konijnen en eenden ook. Nu is de norm van grasland nog 250 kilogram fosfaat per hectare. Nijboer had een plaatje met kleine letters waarop 110 kilogram stond in 2005. Ter geruststelling werd erbij gezegd dat de regering daar niet onder zal gaan.

Leeuwarder Courant 1991-04-30

Mestbeleid binnenkort ingrijpend verscherpen'

DEN HAAG (ANP) - De *Centrale Raad voor de Milieuhygiëne* vindt dat de overheid het mestbeleid op zo kort mogelijke termijn ingrijpend moet aanscherpen. Dat schrijft de raad in een ontwerp-advies dat te zijner tijd wordt aangeboden aan de ministers Alders (Milieu) en Bukman (Landbouw).

Volgens de raad zijn snel wettelijke maatregelen nodig om het grond- en oppervlaktewater te beschermen tegen verontreiniging door stikstof uit zowel kunstmest als dierlijke mest. Daarbij mag inkrimping van de veestapel niet worden uitgesloten. Met het ontwerp-advies reageert de raad op de voorstellen van de commissie-Spiertz om het stikstofprobleem aan te pakken. De commissie meent dat de landbouw tot 1995 voornamelijk op vrijwillige basis de stikstofverliezen moet beperken.

Daarna dienen wettelijke maatregelen van kracht te worden. Volgens de milieuraad moeten wettelijke maatregelen al vóór 1995 van kracht worden. Het Landbouwschap neemt binnen de raad een afwijkend standpunt in. Dat vindt dat het in gang gezette overheidsbeleid niet mag worden doorkruist met strengere maatregelen.

Nederlands mestplan in Brussel niet geaccepteerd

Van onze correspondent

BRUSSEL - Het Nederlandse mestplan is niet goed gevallen bij de Europese Commissie. Er wordt een nader onderzoek ingesteld, omdat de commissie het strijdig acht met de Europese regels. Minister **Piet Bukman** is het daar niet mee eens. Het onderzoek gaat een maand of zes duren en zolang blijft het plan in de ijskast. In die tijd kunnen andere landen bezwaren indienen.

Het Nederlandse plan (van het Landbouwschap) houdt in dat de boeren een heffing moeten betalen over hun te veel geproduceerde mest. Dat geld gaat in een door het schap beheerde 'mestbank', die daaruit projecten voor de milieuvriendelijke opslag en verwerking van mest bekostigt. Het ministerie van landbouw komt er niet aan te pas; het Landbouwschap zorgt zelf voor de organisatie. De heffing zal zo'n f 80 miljoen opleveren.

Omdat de heffing verplicht wordt, beschouwt de Europese Commissie haar als een overheidsmaatregel. Bovendien wordt het geld gebruikt voor bedrijfssteun, terwijl de EG al eerder met Nederland heeft afgesproken dat dergelijke steun niet meer voor de mestverwerking zou worden gegeven. Dat gebeurde nadat de commissie vorig jaar een overheidssubsidie van f 256 miljoen aan investeringssteun voor de mestverwerking had goedgekeurd.

Vorbereiding

Bukman vindt dat er geen sprake is van overheidssteun. Het plan komt geheel voor rekening van het Landbouwschap en dat is geen overheidsdienst, zo zei hij gisteren in Luxemburg. Het mestplan zou op 1 januari 1992 ingaan. De minister verwacht niet dat de voorbereiding ervan zal worden stopgezet. Daar heeft de Europese Commissie volgens hem niets over te zeggen.

Bukman vond het positief dat de commissie 'wel heel snel' heeft besloten tot de procedure en begrip toont voor de Nederlandse doelstelling om via deze heffing de mestoverlast voor het milieu tegen te gaan.

Het Nederlandse kabinet neemt de zaak hoog op. Premier Ruud Lubbers heeft er zelfs commissievoorzitter Jacques Delors al over aangesproken. Niettemin betekent het onderzoek vertraging. Bukman: "Maar het biedt ons ook de mogelijkheid om de EG-commissie van ons gelijk te overtuigen."

Nieuwsblad van het Noorden 1991-06-12

Gist-Brocades komt met oplossing voor het mestprobleem

Investering van 22,3 miljoen gulden

Van onze redactie economie

LEIDEN - Het Leidse biotechnologisch bedrijf Gist-Brocades in Delft heeft een methode ontwikkeld die de oplossing van het mestprobleem een stukje dichterbij brengt. Met behulp van het nieuwe procedé kunnen eiwitten worden teruggewonnen uit drijfmest en vervolgens weer worden toegevoegd aan veevoer. Het landbouwbedrijfsleven spreekt van een "doorbraak" in de strijd tegen de mestoverschotten.

Met de methode van Gist-Brocades wordt het binnen vijf jaar mogelijk op rendabele wijze drijfmest te verwerken tot mestkorrels. Op dit moment is dat nog lang niet het geval. De verwerking van een

ton drijfmest in de Helmondse fabriek Promest kost circa 35 tot 40 gulden. De mestkorrels die daaruit worden gewonnen leveren circa 20 gulden op. Het tekort moet worden aangevuld door veehouders met een mestoverschot.

Drijfmest is een van de belangrijkste oorzaken van de verzuring van het milieu. De roep om inkrimping van de veestapel wordt de laatste tijd al steeds luider. De bouw van de verwerkingsinstallatie, die medio 1993 klaar moet zijn en aan de Promest-fabriek wordt gekoppeld, vergt een investering van 22,3 miljoen gulden.

Nieuwsblad van het Noorden 1991-06-12

Voor Bukman en veehouders

Mestvinding als geschenk uit de hemel²⁶

Van onze redactie economie

DEN HAAG • Landbouwminister Bukman kon zijn plezier gisteren niet op. Een Amerikaan had het onlangs nog tegen hem gezegd: de mestvaalt waar jullie Nederlanders op zitten is geen probleem, maar een goudmijn. Wie had kunnen denken dat die man al zo snel gelijk zou krijgen? En dat allemaal dankzij Gist-brocades die dat vermaledijde ammoniak uit drijfmest heeft weten om te zetten in waardevolle eiwitten.

Bukman kreeg gistermiddag het 'businessplan' van de kersverse onderneming Triple A, een samenwerkingsverband van Gist-Brocades, het produktschap voor Veevoeder en de Rabobank Nederland, aangeboden. Triple A атаат voor *Agro Amino Acids* of te wel agrarische aminozuren. Deze onderneming wil binnen vijf jaar de overvloedige drijfmest op rendabele wijze verwerken.

Als dat lukt, is Bukman - en met hem de veehouderij - uit de problemen. De roep om inkrimping van de veestapel wordt steeds luider. Milieu-minister Alders en een groot deel van de Tweede Kamer geloofden al lang niet meer in een technische oplossing van het mestprobleem. Zij vinden dat aan inkrimping niet langer te ontkomen is.

Voor minister Bukman was het gisteren niets minder dan een geschenk uit de hemel dat hij gretig aanvaardde. De CDA-bewindsman voelt er niets voor om de geschiedenis in te gaan als de minister die de veestapel moest verkleinen. Mestverwerking is een van de pijlers onder het landbouwmilieu-beleid. Tot nu toe is het ook een van de zwakste gebleken. Het proces om drijfmest om te zetten in mestkorrels bestemd voor de export is nog te kostbaar. Op elke ton drijfmest die op deze wijze wordt verwerkt, moet een paar tientjes bij. Om die reden wil het niet echt lukken met de grootschalige mestverwerking.

De gedachte achter het procédé van Gist-brocades is eenvoudig. Mest bevat een aantal waardevolle stoffen, maar je moet ze er uit weten te halen. Meetverwerking is tot nu toe gebaseerd op het scheiden van water en mest. Dat gebeurt via allerlei technieken, zoals vergisting, centrifugeren, drogen en indampen. Het resultaat hiervan is een droge korrel, vol organische stof en mineralen en geschikt voor de wijnbouw in bij voorbeeld Portugal.

---

26 Zie ook commentaar VROM in Leeuwarder Courant van 13 juni – dag later (stond ook in NvhN)

Ministerie zeer sceptisch over mestuitvinding Gist-Brocades

DEN HAAG (ANP) - Het ministerie van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer is uiterst sceptisch over de vinding van het Delftse biotechnologiebedrijf Gist-Brocades voor de verwerking van mest. Volgens een woordvoerder van het departement is er weliswaar sprake van een positieve ontwikkeling, maar is het mestprobleem daarmee nog lang niet opgelost.

Gist-Brocades, de Rabobank en het Produktschap voor Veevoeder presenteerden dinsdag een plan om op korte termijn een installatie te bouwen die ammoniak uit drijfmest omzet in het eiwit lysine installatie die wordt gekoppeld aan een mestverwerkingsfabriek, moet het mogelijk maken dat mest op rendabele wijze kan worden verwerkt tot mestkorrels Het is de bedoeling de lysine die uit de mest wordt gewonnen, opnieuw te verwerken in het veevoer.

Milieubeheer zegt waardering te kunnen opbrengen voor het initiatief van het bedrijfsleven, maar plaatst tegelijkertijd enkele kanttekeningen. Volgens de woordvoerder is nog steeds geen oplossing geleverd voor het eigenlijke mestoverschot. "De hoeveelheid mest die moet worden verwerkt, blijft gelijk De verwerkingscapaciteit die nodig is, bestaat nog niet. Ik zie de mestfabrieken nu niet plotseling als paddestoelen uit de grond schieten.

Te klein

Milieubeheer meent ook dat de markt voor lysine te klein is om grootschalige mestverwerking rendabel te maken. De lysine die de Nederlandse veevoederindustrie nodig heeft, staat gelijk aan de hoeveelheid die kan worden gewonnen uit 3 miljoen ton mest. Om inkrimping van de veestapel te voorkomen, moet in 1994 6 miljoen ton mest worden verwerkt In 2000 dienen de mestfabrieken in staat te zijn minstens 16 miljoen ton mest te verwerken.

Een woordvoerder van Gist-Brocades erkent dat de markt voor lysine in Nederland beperkt is, maar ziet dat niet als een onoverkomelijk bezwaar "We hebben gezegd dat we in 1993 een installatie willen hebben die 10 tot 20 procent van het mestoverschot moet kunnen verwerken Dat gaan we nu doen. Wat er daarna gebeurt, staat nog te bezien Maar we moeten de mogelijkheid van export van lysine niet uitsluiten."

De zegsman wijst verder op de deelname van Rabobank Nederland in het project. "U denkt toch niet dat de Rabobank mee zou doen als die niet zeker zou zijn van de haalbaarheid van het project"

Servaes Huys van de Tweede-Kamerfractie van de PvdA toont zich gematigd positief over de vinding van Gist-Brocades Hij spreekt van een "heel interessante ontwikkeling" en noemt het "bemoeiend dat het bedrijfsleven zelf investeert in de oplossing van het mestprobleem" Maar de eis dat er in 1994 6 miljoen ton mest wordt verwerkt, blijft wat Huys betreft overeind.

Mestoverschot groter door nitraatbesluit EG

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG - Het mestoverschot zal in 1995 1 miljoen ton groter zijn dan de eerder voorspelde 13 miljoen tot 14 miljoen ton. Volgens minister Hans Alders (Milieubeheer) zijn daarom extra maatregelen nodig om het overschot terug te brengen. Hij denkt aan maatregelen op het terrein van mestverwerking en het verkleinen van de veestapel.

Alders zei dit gisteren voor de NCRV-radio. Dat het mestoverschot groter is dan voorzien, is een gevolg van een nieuwe EG-richtlijn voor de maximale toegestane hoeveelheid nitraat in het grondwater. Een deel van de mest, waarin nitraat zit, wordt uitgereden op het land. Daardoor bestaat de kans dat nitraat in het grondwater terecht komt. Als gevolg van de verscherpte richtlijn voor nitraat in het grondwater, zal automatisch minder mest mogen worden uitgestrooid.

Het extra overschot van 1 miljoen ton is door ambtenaren van minister Piet Bukman (Landbouw) berekend. Volgens Alders moeten hij en Bukman samen bezien wat er nu dient te gebeuren om het mestoverschot te reduceren.

Groot probleem is de mestverwerking. Volgens bestaande plannen moet er in 1994 6 miljoen ton mest zijn verwerkt, maar of dat lukt is zeer de vraag. Alders verwijt de landbouwsector dat er wat dit betreft te weinig initiatieven worden ontplooid. Indien het mestverwerking het overschot onvoldoende terugdringt, moet inkrimping van de veestapel worden overwogen, aldus de minister.

Nieuwsblad van het Noorden 1991-06-25

Rekenkamer pleit voor harde aanpak mestbeleid

De Algemene Rekenkamer bepleit een meldplicht vooraf bij de politie voor veehouders die dierlijke mest willen afzetten of gebruiken. De haalbaarheid daarvan moet niet terstond in twijfel worden getrokken. Het zal een aanmerkelijke administratie vergen, maar de controle op de naleving van de uitrijregels zal er veel gericht en systematischer door worden.

In het juni-verslag van de Rekenkamer wordt verder voorgesteld om veehouders te verplichten om te investeren in de opslagcapaciteit voor mest die men niet zelf slijt.

Minister Bukman van Landbouw wijst die aanbevelingen van de hand. Een meldplicht bij de politie komt neer op een onhaalbare 540.000 meldingen per jaar.

Een verplichte opslagcapaciteit voor mest op de boerderij tast de flexibiliteit van de bedrijfsvoering aan, legt een grote uitvoeringslast op de overheid en belast de controle. Bovendien komt er vanaf 1995 een verplichting voor de veehouder om aan te tonen dat hij zijn mestoverschot op een verantwoorde wijze afvoert.

De Rekenkamer vindt dat verplichte opslagcapaciteit desondanks een zeer goede aanvulling vormt op die aangekondigde maatregel. In het algemeen constateert de Rekenkamer dat het mestbeleid te veel op terugdringing van fosfaatbelasting is gericht, waardoor overbemesting met stikstof juist in de hand wordt gewerkt. De Rekenkamer verwacht dat al vanaf 1991 de bedrijfsoverschotten van mest hoger zullen zijn dan de ramingen van het ministerie. De ramingen over afzet en verwerking van mest zijn daarnaast aan de optimistische kant. De bestaande regels remmen hooguit het tempo

af waarin de toestand van het milieu verslechtert, zo concludeert de Rekenkamer.

De minister antwoordt dat zijn ramingen taakstellend zijn, en dat er vooralsnog geen aanleiding is om te vooronderstellen dat zij niet haalbaar zijn. De visie van de Rekenkamer dat milieuhygiënische doelstellingen van de mestregels ondergeschikt worden gemaakt aan de praktische haalbaarheid wijst Bukman van de hand.

Nieuwsblad van het Noorden 1991-08-19

Minister Bukman wil mestregels aanscherpen

Van onze correspondent

DEN HAAG - Minister **Bukman** van *Landbouw, Natuurbeheer en Visserij* wil de komende maand al gaan praten met de drie centrale landbouworganisaties om de mestregels aan te scherpen. Aanvankelijk zou de minister pas volgend jaar met het georganiseerde bedrijfsleven over aanscherping van de regels praten, maar volgens Bukman bestaat thans een achterstand in de bouw van mestfabrieken, die in 1995 zes miljoen ton mest moeten verwerken.

Bukman zei voor de radio dat er weliswaar een grote verplaatsing van mest heeft plaatsgehad van de overschotgebieden in ons land naar de akkerbouw, maar dat het mestprobleem door de achterstand in de grootschalige mestverwerking geenszins is opgelost.

“Die mestverplaatsing is kleinschalig. Zoals het nu gaat met de snelheid waarmee de grootschalige mestverwerking wordt opgezet, halen we de doelstelling niet. Het loopt allemaal te traag”

Met de drie centrale landbouworganisaties wil de minister praten over maatregelen om de nog schone gebieden in ons land schoon te houden. Bovendien wil Bukman voorkomen dat in gebieden waar al een mestoverschot bestaat dit wordt vergroot. “We moeten in 2000 net zoveel mest produceren als de planten kunnen opnemen. Meer niet”.

Bukman wil ook dat de export van mestkorrels als eindprodukt van grootschalige mestverwerking wordt bevorderd. “Je kunt wel schone, bruikbare mest in gedroogde vorm produceren, maar als er niets gedaan wordt aan de export blijf je nog met de mest zitten”.

Slechts als blijkt dat de grootschalige mestverwerking niet van de grond komt, overweegt Bukman over te gaan tot inkrimping van de veestapel.

Leeuwarder Courant 1991-09-12

Kabinet wil aanscherping mestregels – Landbouwschap woedend

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG - De mestregels zullen worden aangescherpt. Het Landbouwschap kreeg vanmorgen van een kabinetsdelegatie te horen, dat op Prinsjesdag tussentijdse maatregelen zullen worden aangekondigd. Het kabinet wil hiermee de nog steeds stijgende mestoverschotten terugdringen. Het Landbouwschap is woedend omdat de vorig jaar afgesproken regels, die in 1995 effectief moeten zijn, nog in uitvoering zijn.

„Het kabinet doorkruist nu alle afspraken met aanscherping van de regels. Bovendien weten we nog steeds niet wat de eindnormen voor het jaar 2000 zullen zijn.” Dan mag er alleen nog maar zoveel

mest op het land worden uitgereden als de planten kunnen opnemen. Landbouwschap voorzitter Jef Mares zei zwaar gefrustreerd te zijn en de heilige overtuiging te hebben, dat de boeren de nieuwe maatregelen niet zullen pikken.

Al eerder heeft het Landbouwschap het kabinet toegezegd alles te zullen doen om de vorig jaar afgesproken regels en het daarvoor opgestelde tijdpad te zullen uitvoeren. „Met alle gevolgen voor de bedrijfstak. Maar wat er nu gaat gebeuren tast ook de afspraak aan, dat de politiek ondanks alles zal meewerken aan het gezond houden van de bedrijfstak. De boeren weten nu helemaal niet meer waar ze aan toe zijn met dit kabinetsbeleid.”

Aan het eind van het gesprek met de ministers **Piet Bukman** (Landbouw) en **Hans Alders** (Milieubeheer), die herhaaldelijk beklemtoonden namens het kabinet te spreken, heeft het Landbouwschap nogmaals herhaald dat de hand uitgestoken blijft als de politiek de afspraken die in december vorig jaar zijn gemaakt nakomt. „De beide ministers gingen hierop niet in”, aldus een woedende Mares. Het kabinet zal dinsdag aankondigen, dat in ieder geval de in de mestoverschotgebieden nog aanwezige ruimte om de mestproductie uit te breiden, geheel zal vervallen. De veestapel mag in die gebieden in geen geval meer uitgebreid worden.

Bovendien wil het kabinet de eindnorm in de overschotgebieden, die pas in 1995 gehaald zou moeten worden, in tijd naar voren halen. Ook wenst het kabinet de toegestane fosfaatnorm van 125 kilo per hectare te verlagen. Nog niet bekend is met hoeveel. In Friesland zit de veehouderij met gemiddeld zo'n 90 kilo fosfaat per hectare flink onder de norm. Het kabinet wil in de zogenaamde 'schone' gebieden het uitrijden van mest verder beperken.

De Telegraaf 1991-09-25

Omvangrijke mestfraude ontdekt in Noord – Brabant

DEN BOSCH, woensdag De *Algemene Inspectie Dienst* (AID) van het ministerie van Landbouw heeft gisteren bij een aantal mesttransporteurs in het Brabantse Deurne en Aarle-Rixtel invalen gedaan en de administratie in beslag genomen.

De transporteurs worden verdacht van fraude met mestformulieren. Bij de invallen is één arrestatie verricht. Het openbaar ministerie van Den Bosch heeft dat gisteren bekend gemaakt.

De AID werd bij de actie bijgestaan door de rijkspolitie van Aarle-Rixtel en de gemeentepolitie van Deurne.

Gelijktijdig met de inval in Brabant is huiszoeking verricht bij personen in Ermelo en Amersfoort. Op wat voor manier deze personen betrokken waren bij de mestfraude is onduidelijk.

Officieel worden de betrokken bedrijven ervan verdacht systematisch afleveringsbewijzen dierlijke meststoffen te hebben opge maakt. Afleveringsbewijzen zijn van belang bij de transporten van mest.

Een veehouder moet met een dergelijk bewijs kunnen aantonen dat hij de overtollige mest van zijn bedrijf afvoert.

Voor de transporteur die de mest vervoert, dient het afleveringsbewijs als bewijsstuk om subsidie te verkrijgen op het mesttransport.

Limburgsch dagblad 26-09-1991

Landbouw: nog geen mestacties

LEEWARDEN/UTRECHT - De boerenbonden zullen de kamerleden benaderen om de eerder gemaakte afspraken over de mestproblematiek overeind te houden. Dat is zaterdag in een vergadering van een honderdtal boerenbestuurders besloten. „Fia de polityk sil de saak feroare wurde moatte”, aldus Harm de Kroon, secretaris van de Friese Mij na afloop van het overleg in Utrecht. De boeren liggen met het kabinet in de clinch, omdat het kabinet de mestregels wil aanscherpen. Vorige week heeft Bukman dat het Landbouwschap meegedeeld.

Bukman zei desgevraagd geen acties te verwachten. De boerenbonden voelen daar ook nog niet voor. Marius Varekamp (KNLC): „We leven in een democratie. We zullen volgens de geëigende wegen het kabinet trachten te overtuigen dat dit niet de juiste plannen zijn.” Toch worden demonstratieve acties niet helemaal afgezworen. „In een later stadium zullen we kijken of we onze eisen moeten ondersteunen met enige vorm van acties. Dat betekent niet dat we meteen massaal met trekkers de straat opgaan. Er zijn subtielere vormen van actie denkbaar.”

De Kroon zegt dat de landbouworganisaties niet tot burgerlijke ongehoorzaamheid zullen oproepen. „Oan de oare kant: it is sa faak tsjuster, it is sa faak mistich en us lán is sa grut, dat der kinne allegear dingen barre mei stront.” Hij doelt daar bij op het uitrijden van mest in de verboden tijd. Misschien, zo zegt hij, komt er dan wat verruiming van de regels. Zo is tenslotte ook de maximumsnelheid van 100 naar 120 kilometer per uur gegaan.

Wat hem zaterdag vooral is opgevallen is dat er een grote eenheid bestaat tussen de boerenbestuurders uit de verschillende regio's. De belangen zijn niet gelijk, de omstandigheden evenmin, maar iedereen is tegen het kabinetsbesluit.

De Kroon zegt dat de boeren de laatste jaren fors in mestmaatregelen hebben geïnvesteerd. Er is volgens hem geen enkele reden aan te nemen dat “het niet werkt”. De afspraak met het kabinet gold tot 1995 en er zijn geen argumenten om die afspraak onderuit te halen, vindt de Friese Mij-secretaris.

Het kabinet wil voorkomen dat de mestproduktie verder stijgt. Schone gebieden moeten schoon blijven, terwijl vuile gebieden niet vuiler mogen worden. Er wordt een wet voorbereid om de veestapel tijdelijk te kunnen inkrimpen als er in 1995 onvoldoende mestverwerkingscapaciteit voorhanden is. Tactisch en psychologisch verkeerd, zo zei Marius Varekamp (KNLC). „Zonder overleg vooraf heeft het kabinet gemeend het beleid te moeten aanscherpen op basis van de zorgen die het heeft. Zo ga je niet met elkaar om. Wil je bij de boeren voldoende draagvlak houden voor het beleid, dan kun je eenvoudigweg niet dit soort overvalstechnieken hanteren.”

Met name het optreden van minister Bukman vond hij 'een flagrante teleurstelling' Varekamp: “Bij zijn aantreden verzekerde Bukman ons nog dat niet aan het tijdpad zou worden getornd. Voor de **evaluatie van 1992** zouden er geen extra maatregelen komen. We kunnen ons dan ook niet aan het gevoel onttrekken dat de minister ons in de steek heeft gelaten.”

Hoewel de verhouding tussen kabinet en het landbouwbedrijfsleven danig is bekoeld, is van een breuk nog geen sprake. De landbouworganisaties beseffen dat alleen het afwijzen van de kabinetsplannen onvoldoende is. De regering maakt zich zorgen. Die zorg moet op de een of andere wijze toe fi worden weggenomen. Donderdag overlegt het Landbouwschap met Bukman over het mestbeleid. Dan wordt de minister een laatste handreiking gedaan.

Friese Mij bang voor 'mestoorlog' met zuiden

JOURE - De Friese Maatschappij van Landbouw is bang voor een 'mestoorlog' tussen het noorden en zuiden van ons land. Voorzitter Geart Hofstra zei gisteravond op een regiobijeenkomst in Joure dat het noordzuid-conflict bijna niet meer te vermijden is. Groningers en Drenten hebben in Zuidlaren al een hal gehuurd voor een protestdemonstratie tegen de komst van mest uit het Zuiden. In Friesland broeit het ook, maar er zijn nog geen concrete plannen.

Hofstra zei aanvankelijk niet voor een dergelijke demonstratie te zijn. Als Den Haag verneemt dat de boeren het onderling niet met elkaar eens zijn, wordt het de minister lichter gemaakt verscherping van de mestregels door te drukken.

Hij wilde zich overigens niet distantiëren van elke vorm van actie tegen het mestbeleid. Hofstra vindt dat politici niet zijn te vertrouwen als het om het mestbeleid gaat. Nu mogen boeren nog tot 125 kilogram fosfaat per hectare uitstrooien, maar hij wilde de garantie niet geven dat een boer straffeloos zijn quotum kan volmesten.

Hij was kwaad op de voorzitter van het Landbouwschap, Jef Mares, die tegen de afspraken van de drie landbouworganisaties in, de deur toch weer op een kier heeft gezet, als het gaat om afwijzing van de aanscherping van de regels. Rients Rienstra uit Akmarijp was vanuit Gelderland benaderd om een actie tegen het mestbeleid op touw te zetten. „Wij moeten maar eens ongehoorzaam worden”, zei hij.

Dat wordt voorlopig een papieren actie. Ook zullen Kamerleden worden benaderd. Het liefst, aldus Hofstra, Kamerleden die niet landbouw in portefeuille hebben. „Jo kinne protestearje dat jo blau om 'e kop binne, mar wy sille Cis ynspanne moatte it oerskot oan dong werom te bringen. De polityk ha wy op alle punten tsjin.”

Hofstra smoorde de actie niet, maar vond dat als het zo ver komt, ze moet worden gedragen door een zo groot mogelijk aantal mensen, zeker ook van andere organisaties. In de zaal bleken sommigen wat enthousiaster voor acties te zijn. Hofstra zegde toe zich te zullen inspannen om het uitrijverbod van mest in september van tafel te krijgen.

Mest is in de mode, de boer is dat niet

KAF EN KOREN

IN GRONINGEN en Drenthe worden de messen geslepen, Friesland houdt zich nog even rustig. Een ding staat echter vast: mest wordt een topper in de komende maanden en lonkt naar demonstranten. De vraag is alleen: hoe? Mest laat zich niet gemakkelijk bedemonstreren. Het ruikt, in veler ogen stinkt het zelfs. De daden zullen zich wellicht beperken tot het aan bieden van petitities. De trekkers moeten thuis blijven, anders komen er verkeerde krachten los. De vroegere voorzitter van de Friese ABTB, Thomas Miedema, krijgt gelijk. Hij heeft dit jaren geleden al voorspeld. De superheffing haalt het niet bij de mestproblemen.

Sinds 1984 is de veehouderij intensief bedreigd met mestmaatregelen. Er is geen onderdeel van ons nationale bestel dat zo veelvuldig is besproken als de dierlijke uitwerpselen. Het is aan de tole-

rantie van de boeren te danken dat ze niet eerder massaal tegen de roepers en razers ten strijde zijn getrokken.

Te veel mest vervuult. Daar zijn en worden maatregelen tegen genomen. Mest is een zaak van boeren. Hun aantal is klein, derhalve een ideaal object voor laffe politici. Het groeiend aantal auto's, batterijen en andere milieuvervuilende elementen wordt in verhouding lang niet zo aangepakt. Niemand komt daartegen in opstand, want iedereen is schuldig.

Sinds het eind van 1984 is er een voortdurende discussie aan de gang binnen en buiten de marge van de democratie. In dit land hoort de door ons zelf gekozen overheid te bepalen wat er moet gebeuren. Wat de mest betreft hoor je de Tweede Kamer nauwelijks. De zaak wordt behartigd door actiegroepen, stichtingen en instellingen en de boeren mogen dan reageren.

Dat pleit niet voor het peil en de invloed van de kamerleden die de komende maandagen de boeren in Friesland zullen toespreken. De Friese Mij wil die politici hier een hele dag hebben en hun dan de praktijk tonen. Het is de vraag of daar wat van blijft hangen, maar niet geschoten is altijd mis. Kamerleden willen altijd zo aardig overkomen wanneer ze in de stal zijn, al was het alleen maar om hun machteloosheid en onkunde te maskeren.

Verbod

WIJ SCHRIJVEN november 1984. Braks kondigt stoer een verbod aan op uitbreiding van de intensieve veehouderij' in delen van Overijssel, Gelderland, Utrecht, Brabant en Noord-Limburg. De overtollige mest kan wel naar Saudi-Arabië, vindt een grapjas. D66 wil het nog drastischer aanpakken: 30 procent van de intensieve veehouderij afsnijden (kamerlid Dick Tommel). Later hoor je weinig meer van die partij als het over mest gaat. Zeker te druk met kadervorming en het formuleren van een WAO-standpunt.

Er komt daarna een fosfaatnorm. Die kost elk bedrijf gemiddeld f 11.000, klaagt het Landbouwschap. Helemaal niet, zegt de Landbouwuniversiteit in Wageningen. Het komt de boer wel op het viervoudige (f 44.000) te staan. Er moet eerst maar eens opslagruimte worden gebouwd, maar Braks en Winsemius willen daar geen geld voor uittrekken.

Deze eerste stuiptrekkingen die onder het mom van 'beleid' de wereld in worden geslingerd oogsten al snel weerstand. Aanscherpen van de mestnormen kost Nederland 42.000 arbeidsplaatsen en de boeren f 2 miljard aan inkomen. De overtollige mest kan ook niet meer naar Duitsland, omdat Nederland ook geen mest uit Duitsland wil.

De landbouworganisaties reageren een beetje traag, maar 1986 is nog maar pas van start, of de Friese CBTB proclameert dat de over ons gestelde overheid de veestapel wil halveren vanwege de stront. Friesland zou Friesland niet zijn als het niet direct verdeeld naar buiten trad. GS vinden namelijk dat de normen die worden voorgesteld - terug naar 125 kilogram fosfaat per hectare - nog aan de magere kant zijn.

Maart 1986: Winsemius is nog minister. Hij heeft een aardig plannetje: mest storten in de Noordzee. Een maand later blijkt al dat het niet kan, maar mooi was het wel. Braks voelt niet voor een uitzonderingspositie voor het Noorden. Weliswaar is het hier aardig schoon, maar niet rooms genoeg en zeker vrij vast van stemgedrag. Dus geen probleem.

Friesland begint zich toch te roeren. Het strontrijden wordt namelijk beperkt. Geart Hofstra van de Friese Mij roept onverholen op tot burgerlijke ongehoorzaamheid: massale actie tegen uitrijverbod in wintermaanden. CAF-directeur Bartus Hof zegt dat Friesland door de inmiddels ingeschaarde wetgeving 120 banen mist. Er is volgens hem nog ruimte voor 20 varkenshouders en evenveel kuitmesters.

Acties dreigen, maar worden nog niet uitgevoerd. Dat gebeurt pas **in 1988 en dan in Assen**. De tegenacties komen nu ook goed op gang. De *Stichting Natuur en Milieu* vindt dat de veestapel drastisch moet worden ingekrompen. De *Friese Milieuraad* blaast ook in de bus: nieuwe veehouderijen verbieden en het houden van scharrelvarkens stimuleren. De Friese veestapel moet een stapje terugdoen.

Dat laatste is een wereldvreemd standpunt. Er verdwijnt al jaren melkquotum uit Friesland, de landelijke bemestingsnormen worden bij lange na niet gehaald, maar de *Friese Milieuraad* vindt dat er vee weg moet. En daarmee werkgelegenheid in een provincie die toch al hoog scoort als het om werklozen gaat.

Onzuiver

DE DISCUSSIES worden er niet zuiverder op. Er gapen gaten zo groot als mestlagunes tussen wat de ene beweert en de andere zegt. Het Noorden is tenminste schoon, het Zuiden niet en dus moet er onderscheid worden gemaakt, vindt het Noorden. Braks - het Zuiden - wil dat niet en dat leidt tot vernieling van een kantoor in Assen, overigens het verkeerde, maar dat terzijde.

Het is merkwaardig hoe de politiek de boer heen en weer slingert, beschimpt en bedreigt. Smit-Kroes: inkrimpen van de veestapel met 20 procent is onvermijdelijk; Braks: geen sprake van; Piet Blokland (CBTB): minder vee betekent een overschot aan milieuvervuilende spullen als bierbostel, pulp en vezels; PvdA: de veestapel tot het jaar 2000 met een kwart verminderen; PvdA'er Wöltgens: „Verbod op uitbreiding van de veestapel”; de Centrale Raad voor de Milieuhygiëne: inkrimping van veestapel niet uitsluiten. De boer wordt dolgedraaid, dat is zeker.

Braks zeilt onderwijl tussen de argumenten door. Hij voert geen beleid. Hij hinkelt van het ene naar het andere hokje: vee 's nachts op stal (december 1988); dreigen met inkrimping van de veestapel (december 1989); vee niet langer buiten, als boeren niet kunnen aantonen dat ze hun mest kwijt kunnen (maart 1990).

Edoch, Braks eigen *Landbouw Economisch Instituut* constateert in augustus 1990 dat de mestproductie in vijf jaar met procent is gedaald. Een sterk argument zou je denken. Tal van sectoren zijn al blij als hun milieuvervuiling niet groeit, maar hier is zelfs sprake van reductie. Het schone Friesland voert zelfs mest uit naar de Noordhollandse bollentelers. Ze hechten daar aan de zuiverheid van onze provincie.

DIT JAAR leek er aanvankelijk sprake van een ommekeer. De toon werd gematigd. De *Centrale Raad voor de Milieuhygiëne* bijvoorbeeld zegt op 30 april dat 'inkrimpen van de veestapel niet moet worden uitgesloten'. In mei blijkt dat minister Hans Alders van VROM zijn rampverhaal voor de landbouw niet hard kan maken. In een brief aan de Kamer rept hij echter met geen woord over inkrimpen van de veestapel. Dat komt pas dan aan de orde als er in het najaar van 1994 geen zicht is op verwerking van 6 miljoen ton mest.

Rust in de tent? Nou, vergeet dat maar. De mestregels, de dreigementen, de min of meer vaststaande maatregelen, ze blijven de boeren achtervolgen en bestoken. Een helder beleid is er niet. Het is een en al hap-snap. Er wordt gereageerd op de waan van de dag, de stemming van het moment en - naar steeds meer blijkt - de aard van het gehoor waar de politicus voor optreedt.

De mestzaak komt ook steeds verder van de ordentelijke democratie te staan. Actiegroepen blijven roepen en krijgen gehoor. Zelfs het Inter Provinciaal Overleg, een onderlinge club van gedeputeerden, wordt ingeschakeld. Rijp voor de vuilnisbelt, denk je dan.

Dat zijn altijd gevaarlijke momenten. Het kabinet heeft deze zomer laten doorschemeren toch maar

van het voornemen af te stappen om de mest even met rust te laten. De boeren pikken dit niet, riep de voorzitter van het Landbouwschap, Jef Mares, stoer. Dat was een paar weken geleden. Nu is hij om. Er valt over te praten, vindt hij. Ook over maatregelen.

Mares heeft het Landbouwschap over zich heen gekregen, want hij kan zo'n ommekeer natuurlijk niet maken. 'Den Haag' heeft echter de eerste slag gewonnen. Onenigheid in het Landbouwschap - mooier kan het niet. Een landbouwvoorman die zijn meeste leden heeft in sterk vervuilde contreien en die de deur openzet voor verdere maatregelen - beter kan het niet. Bukman kan zich in de handen wrijven.

WILLEM STEGENGA

Nieuwsblad van het Noorden 1991-10-30

Protestbijeenkoms in Zuidlaren

Mestbeleid zorgt voor barst in groen front

Van onze verslaggevers

Het mestbeleid van minister **Piet Bukman** van *Landbouw, Natuurbeheer en Visserij* heeft voor een grote barst gezorgd in het eens zo hechte groene front. Boeren uit de noordelijke provincies spannen samen tegen boeren uit het oostelijke en zuidelijke deel van ons land.

Vrijdag zullen naar verwachting enkele duizenden boeren uit het noorden in Zuidlaren demonstreren tegen de vanaf 17 september al vastgestelde aangescherpte mestregels.

Het grote noordelijke boerenprotest is gericht tegen de boeren in het oosten en zuiden van ons land waar nog steeds grote mestoverschotten worden geproduceerd. De boeren in het noorden hebben nog steeds behoefte aan mest. Maar door de strengere regels van Bukman mogen die noordelijke boeren hun mestproduktie niet uitbreiden.

De boeren in het noorden vinden dat ze onrechtvaardig worden behandeld; dat ze moeten betalen om de boeren in het oosten en zuiden van ons land in de gelegenheid te stellen hun mestoverschotten weg te werken.

Ze zeggen het niet met zoveel woorden, maar in feite komt de houding van de noordelijke boeren er op neer dat ze de vervuilers individueel willen laten betalen voor de oplossing van het mestprobleem.

De boeren in het oosten en zuiden van ons land houden zich opmerkelijk stil. Ze reageren ook niet op de harde opmerkingen vanuit het noorden, dat ze zowel in het oosten als zuiden van het land de zogenaamde latente mestproduktie hebben opgevuld door een snelle uitbreiding van de veestapel. Boeren in het noorden hebben hun mestquota niet direct opgevuld; velen hebben heel voorzichtig gedaan met het uitbreiden van de veestapel. Die boeren voelen zich nu bekocht door het beleid van Bukman.

Door de dreigende opstand van de noordelijke agrariërs en het zwijgen van hun oostelijke en zuidelijke collega's komen ook de boerenorganisaties zoals het Landbouwschap en de drie centrale boeren- en tuindersorganisaties danig in de knel.

Maar liefst 13 noordelijke standsorganisaties hebben zich in het protest verenigd. Zij hebben niet alleen voor vrijdag het boerenprotest georganiseerd, maar zijn tevens bezig met het opstellen van een alternatief mestbeleid.

Dit plan willen ze voor de behandeling van de begroting van het ministerie van Landbouw, in de

tweede helft van november, de Tweede Kamer aanbieden. Over de plannen willen ze nog niet veel kwijt, maar in ieder geval staat vast dat ze voorstellen de grote mestproducenten in het oosten en zuiden van ons land te laten betalen voor hun overproductie.

Landbouwschap en de drie centrale land- en tuinbouworganisaties worstelen al sinds 17 september met een plan van aanpak om het mestoverschot door initiatieven vanuit het boerenbedrijfsleven zelf terug te dringen. Daarbij hebben ze rekening te houden met de boeren die overschotten produceren als met boeren die nog niet aan hun norm zijn.

Beide categorieën boeren zijn hun leden. Verwacht wordt dat zowel Landbouwschap als de drie centrale land- en tuinbouworganisaties niet verder zullen komen dan een pleidooi voor het voortzetten van het huidige mestbeleid. Met het grote risico dat voor 1995 zal worden besloten dat de totale veestapel moet worden ingekrompen.

Leeuwarder Courant 1991-10-30

Boerenbonden: druk zetten op mestverwerking

LEEWARDEN - De dertien boerenbonden in Friesland, Groningen, Drenthe en Flevoland hebben gisteren besloten dat bij de demonstratie van vrijdag in Zuidlaren het accent zal worden gelegd op de mestverwerking. De regering wil dat er in 1995 een oplossing is voor mest die niet verantwoord kan worden afgezet. De bonden onderschrijven die doelstelling. Zij vinden dat het overschot in de loop der jaren moet worden opgeheven: in 1992 met 15 procent, in 1993 met 30 procent, in 1994 met 50 procent en in 1995 met 100 procent.

De bonden willen daarmee druk uitoefenen op het tot stand brengen van mestverwerkingsinstallaties. Die moeten worden gefinancierd door de mestbanken en de overheid. Voorts hebben de bonden besloten dat het mestprobleem op bedrijfsniveau moet worden aangepakt. Dat houdt ook in dat bedrijven in het Noorden met een overschot onder dat regime moeten vallen. Op die manier willen de dertien bonden voorkomen dat de mestproblemen zullen uitlopen op een Noord-Zuid-conflict.

LC 1991-11-01

Hofstra F-Mij. wil met mestregels naar Europese hof

Leeuwarder Courant 01-11-1991

Hofstra wil voor **mestregels** naar Europees hof

ZUIDLAREN - De dertien noordelijke boerenbonden moeten naar het Europese Hof van Justitie in Luxemburg vanwege de mestregels, vindt Geert Hofstra, voorzitter van de Friese Maatschappij van Landbouw.

Het Europese Hof moet dan maar beslissen of het voornemen van de regering om de fosfaatnorm van 125 kilo per hectare zo maar kan worden teruggedraaid en of je de noordelijke boeren de latente produktieruimte die op hun bedrijven nog is, zomaar kunt

afnemen. „As it regear net om lyk wol, tink ik dat der ús gjin oare wei iepen stiet”, aldus Hofstra.

Hij toonde zich vanmorgen erg tevreden over de manifestatie in Zuidlaren. „De minsken binne ûngerêst. Hjir komme samar net 3000 boeren en boerinnen, omdat wy fine dat se hjir eins wêze moatte. Se komme hjir út harren sels. Se fielle harren beneidied. Ik nim oan dat dit wol helpt. Uteinlik binnen hjir de belangrykste politisi op lânbougebied yn Nederlân en der meie jo wat fan ferwachtsje.”

Rustig verloop van mestprotest Zuidlaren

ZUIDLAREN: - Ongeveer drieduizend boeren zorgden gisteren in de Prins Bernhardhoeve in Zuidlaren voor een rustige demonstratie tegen de nieuwe mestwetten van de ministers Piet Bukman en Hans Alders. Té rustig, vonden sommige boeren. Zij hadden wel wat meer leven, in de brouwerij willen hebben. De voorzitter van de Friese CBTB, Pé Miedema, toonde zich na afloop tevreden. Hij vond dat de top van de landbouwpolitici goed hadden kunnen horen dat er alleen nationale maatregelen moeten worden genomen. Hij had ook de indruk dat de politici zich daar voor willen inspannen.

Behalve wat gejoel om bepaalde uitdrukkingen van PvdA'er Ser-, vees Huys en om de stellingen van Groen Links, zat er weinig deining in de zaal. Lambertus Hylkema uit Gaart, hoofdbestuurder van de Friese Mij, klom op een gegeven moment op het podium om toe te lichten waarom enkele van zijn collega's plastic zakjes met mest-korrels op de tafel voor de kamerleden neerlegden. De stront moet terug naar het Zuiden, zei hij. 'Zuidelijk mestoverschot op het schavot"', luidde een actie-ondersteunend spandoek.

De Kamerleden waren na afloop niet helemaal tevreden. Met name Serveer Huys (PvdA) vraagde af waar de voorstellen van het Landbouwschap blijven. Die zijn aangekondigd maar hij had nog niets gezien. Binnen veertien dagen, aldus Geert Hofstra van de Friese Mij en Pé Miedema van de CBTB, zal het Landbouwschap een eigen plan op tafel leggen.

Huys wil serieus kijken naar de noodzaak van het vervroegd invoeren van de eindnormen in het Noorden. Ook hij zet daar vraagtekens bij. Er moet echter wel wat gebeuren, want zo het nu gaat worden de doelstellingen van de Mestwet niet gehaald. Boeren hebben zich net als andere mensen te houden aan de milieuvorwaarden.

Met name die laatste opmerking maakte bij sommige aanwezigen wat los. Er rijden steeds meer auto's, er komt steeds meer huisvuil en de KLM mag zo vaak vliegen als zij zelf wil. Niemand die daar een stokje voor steekt, alleen de boeren worden aangepakt, aldus een 'inspreker'. Hij vertolkte daarmee veler gevoelens.

CDA: doelstelling mestwet naar 1993

LEEWARDEN - De CDA-statenfractie vindt dat de doelstelling van de mestwet - in 1995 alle mest verantwoord afzetten - twee jaar naar voren moet worden gehaald. Dat staat in een gisteren uitgegeven verklaring. Wie daar niet aan kan voldoen moet worden beboet. Het geld van die boete moet worden besteed aan financiering van de mestverwerking. In 1995 moeten de mestfabrieken 6 miljoen ton kunnen verwerken. Elk bedrijf moet verplicht een mineralenboekhouding voeren en invoering van het verplaatsingsbesluit mag niet tot vermogingsvorming leiden.

Net als de VVD-fractie staat ook de CDA-statenfractie achter de kritiek die de noordelijke landbouworganisaties hebben op de voorgenomen verzwaring van de mestmaatregelen van CDA-minister Piet Bukman en zijn PvdA-collega Hans Alders. Het naar voor halen van de eindnormen in bijvoorbeeld het Noorden vindt de fractie 'onaanvaardbaar'.

Bukman: mestplan Landbouwschap geen alternatief

DEN HAAG (GPD) - Minister Piet Bukman zal woensdag in de Tweede Kamer het regeringsstandpunt over het verscherpte mestbeleid verdedigen en daarvoor steun vragen. Dat heeft hij vanmorgen meegedeeld aan het Landbouwschap. Het schap is met een eigen plan gekomen, maar de minister vindt dat geen alternatief.

Er zitten volgens hem wel goede elementen in (de individuele boer verantwoordelijk stellen voor het mestoverschot en het invoeren van een mineralenboekhouding), maar die zijn onvoldoende om zijn eigen plan te vervangen.

De boeren hebben in Zuidlaren en in Barneveld tegen de plannen van Bukman gedemonstreerd. De boerenbonden hebben dat protest gesteund. In het Landbouwschap vindt men het onbegrijpelijk dat Bukman niet meer van het 'boerenplan' overeind wil laten. Met name de boeren in gebieden waar geen overschot is vinden dat zij door het aanscherpen van de mestregels onevenredig worden getroffen.

LEI: oplossing van mestprobleem kost f2,4 miljard

VEENENDAAL (ANP) - De oplossing van het mestprobleem kost de Nederlandse veehouderij in het jaar 2000 ongeveer f 2,4 miljard. Dit blijkt uit een studie van het *Landbouw-Economisch Instituut* (LEI). Daarbij wordt er van uitgegaan dat alle technische middelen worden aangewend: aanpassing van veevoer, mestverwerking op grote schaal en modernisering van stallen. De uitstoot van ammoniak zal dan met ruim 70 procent verminderd zijn ten opzichte van 1980.

De mestproduktie, momenteel 86 miljoen ton per jaar, is volgens het LEI in 2000 gedaald tot 77²⁷ miljoen ton. Dit is voornamelijk het gevolg van het dalend aantal melkkoeien. Het landelijk mestoverschot is in 2000 gestegen van 15 naar 26 miljoen ton, doordat er steeds minder over het land mag worden uitgereden. De mestfabrieken moeten volgens het LEI in 2000 bijna 9 miljoen ton varkensdrijfmest verwerken tot droge korrels voor de export. Ook een groot deel van de pluimveemest moet in het buitenland worden afgezet.

Boerenbonden: nieuwe mestactie

LEEUWARDEN - De landbouworganisaties overwegen nieuwe mestacties op touw te zetten. De secretaris van de *Friese Mij*, Harm de Kroon, zei dat zijn organisatie zich daar volgende week op zal beraden. De oorzaak daarvan ligt in de instemming van een meerderheid van de Tweede Kamer met het aangescherpte mestvoorstel van het ministerie van landbouw, natuurbeheer en visserij.

---

27 Was 75,6 mln. ton / waardes overschot en mestverwerking is – nog – niet bekend. (ZHN.)

CDA en PvdA vinden dat de hoeveelheid mest niet meer mag toenemen en dat minister **Piet Bukman** moet voorkomen dat tot dusver ongebruikte mestrechten (10 miljoen ton) 'activeren'. CDA'er Jan van Noord vindt voorts dat de fosfaatnorm van 125 kilogram per hectare naar 100 kilogram kan worden teruggebracht.

Vooraf dat laatste is bij De Kroon in het verkeerde keelgat geschoten. Mest, zo stelt hij, is niet vervuילend. Te veel mest wel. Tot 125 kilogram fosfaat vervuילt mest het milieu niet, dus moet je niet aan die norm tornen. Minister Bukman heeft over de verlaging van de fosfaatnorm nog geen besluit genomen.

CDA en PvdA vinden wel dat er overleg met het Landbouwschap moet komen om te trachten het plan van de regering en dat van het schap in elkaar te schuiven. De waardevolle elementen van het plan van het Landbouwschap moeten worden overgenomen. Het schap heeft daar weinig vertrouwen in.

Piet Blauw (VVD) en Pieter ter Veer (D 66) vinden dat de plannen van het Landbouwschap alleszins te verdedigen zijn. Zij geloven dat het terugdringen van het mineralenoverschot in de mest, zal leiden tot extra investeringen voor boeren. Gevreesd wordt dat boeren daardoor hun produktie moeten opvoeren met als gevolg meer mest.

De actie tegen de **oormerken** krijgt ook een vervolg. In Friesland zullen de veekooplui worden benaderd om op een vrijdag in Leeuwarden uitsluitend kalveren aan te voeren zonder oormerk. In de Kamer hebben vrijwel alle fracties vraagtekens gezet bij deze grote gele merken. Bukman is gevraagd een oplossing te zoeken voor wat CDA'er Jan van Noord noemde de aanloopproblemen van het registratiesysteem.

Van Noord vond dat boeren die gewetensbezwaren hebben tegen het registratiesysteem ontheffing moeten kunnen krijgen. „Maar dan kunnen ze hun niet gemerkte dieren niet op de vrije markt verkopen”, aldus Van Noord. Van Noord zou het betreuren als op het naar zijn mening fraudegevoelige schetsen wordt teruggegrepen. „Want we blijven dan wel zitten met de ander gekleurde dieren, die heel moeilijk te tekenen zijn.”

Het Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat schetst voorlopig nog kalveren op verzoek van veehouders die problemen hebben met de nieuwe oormerken. Dat kost *f* 14 per dier, dat volgens het FRS kan worden gedeclareerd bij de Gezondheidsdienst voor Dieren. Het FRS wil ermee stoppen, als de problemen zijn opgelost. Voor de stamboekregistratie handhaaft het rundsyndicaat de veeschets, naast het oormerk.

Leeuwarder Courant 1991-11-22

Alders: uitstoot ammoniak nog meer beperken

Van onze parlementsredactie

DEN HAAG - Minister Hans Alders van milieu is van plan de maatregelen, die de uitstoot van ammoniak moeten tegengaan, te verscherpen. Tot nu toe is bepaald dat de uitstoot in 2000 met de helft moet zijn teruggebracht. Alders wil de reductie naar 70 procent brengen. Hij heeft gedreigd, dat wanneer die doelstelling niet wordt gehaald, de veestapel wordt ingekrompen. Aan verplaatsing of sluiting van varkensbedrijven in gevoelige gebieden valt volgens hem op den duur niet te ontkomen.

Alders vindt deze aanscherping nodig omdat het *Rijksinstituut voor Milieuhygiëne* heeft bepaald dat ammoniak in de mest van dieren voor nog meer verzuring van het milieu zorgt dan werd aangenomen. Uit een studie van het *Landbouw Economisch Instituut* blijkt dat het mogelijk moet zijn om tot een afname van de ammoniakafgifte met 70 procent te komen.

Daarbij is er vanuit gegaan dat een groot aantal maatregelen die op stapel staan, met succes zullen worden uitgevoerd. Ondertussen blijkt dat verschillende maatregelen niet of slechts moeizaam van de grond komen. Zo is er tot nu toe niets terechtgekomen van plannen om grootschalige mestverwerkende fabrieken te bouwen. Ook de invoering van milieuvriendelijke stallen verloopt niet voor spoedig

Midden volgend jaar zal het de boeren duidelijk zijn hoe de oplossing van het totale mestprobleem er komt uit te zien. Zij weten dan wat ze moeten doen of laten om de mestreductie voor 1995 tot aanvaardbare proporties terug te brengen. Volgens minister Piet Bukman hoeft er met de nu veel bekritiseerde aangescherpte maatregelen geen dier te worden opgeruimd.

De minister zei dat de mestproductie in de jaren voor 1988 is gedaald, maar daarna weer is gestegen, zowel in omvang als in kilo's stikstof. Hij zegde de Tweede Kamer toe alle nog te ontwikkelen maatregelen om de mestproductie terug te dringen, te zullen bespreken met het Landbouwschap. Hij heeft echter twijfels over het effect van een door het schap voorgestelde mineralenboekhouding. Ook mist hij in de plannen van het Landbouwschap een antwoord op de vraag hoe de bouw van mestverwerkende fabrieken te versnellen.

Die bouw van die fabrieken, die in 1995 zes miljoen ton mest moeten verwerken, heeft het afgelopen jaar fikse vertraging opgelopen. Brussel, waar om subsidie is gevraagd, beschuldigt Den Haag van het niet tijdig opsturen van benodigde gegevens.

Leeuwarder Courant 1991-12-14

Promovendus B. Kroon: Algen inzetbaar tegen mestoverschot

AMSTERDAM. Algen kunnen een bijdrage leveren aan de oplossing van het mestprobleem. Tot deze conclusie komt de bioloog B. Kroon in zijn proefschrift over de werking van massaculturen van algen. Kroon is op dit onderwerp gepromoveerd aan de Universiteit van Amsterdam.

Het verwerken van varkensmest vormt in Nederland een groot probleem. Er wordt te veel mest uitgereden over te weinig land, waardoor het oppervlaktewater vervuild raakt. Klassieke zuiveringstechnieken verlagen de verontreiniging weliswaar, maar kunnen niet voorkomen dat het afvalwater te veel stikstof en fosfaten bevat. Een zuiveringstelsel gebaseerd op algen lost dit probleem op, aldus Kroon.

In een algenvijver wordt de organische verontreiniging door bacteriën omgezet in kooldioxyde. De zuurstof die daarvoor nodig is, wordt geleverd door algen die de gevormde stikstof opnemen om te kunnen groeien. Tegelijkertijd nemen de algen ook grote hoeveelheden stikstof en fosfaat op.

De massa die uiteindelijk ontstaat, is zeer geschikt als veevoer, maar kan ook dienen als brandstof, aldus Kroon. In subtropische landen wordt voor afvalwaterzuivering reeds gebruik gemaakt van algenvijvers.

Rapport algemene Rekenkamer:

Grootschalige verwerking van mest nog steeds flop

DEN HAAG (GPD) - De grootschalige mestverwerking, waarin de rijksoverheid inmiddels miljoenen heeft gestoken, is nog steeds een flop. In het vandaag verschenen halfjaarlijkse rapport van de Algemene Rekenkamer staat dat begin dit jaar slechts bij enkele fabrieken sprake was van een productiecapaciteit van enige omvang.

De op dat moment grootste mestverwerkingsfabriek had een capaciteit van 100.000 ton per jaar. In 1990 werd daar echter slechts 32.000 ton mest verwerkt. Het streven is nog steeds in 1994 een mestverwerkingscapaciteit te hebben van 6 miljoen ton per jaar.

Volgens de Algemene Rekenkamer zal de mestverwerking ook in de komende jaren de haar toege dichte rol slechts ten dele kunnen vervullen. Het college concludeert dat de beoogde verwerking van 6 miljoen ton mest in 1994 slechts ten dele kan worden waargemaakt. Onzekere factoren zijn met name de toekomstige financiering van de grootschalige mestverwerking, de mesttoelevering en de afzet van de verwerkte mest.

Een knelpunt is volgens de Algemene Rekenkamer ook de verspreiding van kennis op het gebied van de mestverwerking.

Vanwege bedrijfsbelangen worden de resultaten van mede door de rijksoverheid gefinancierde onderzoeken soms langere tijd geheim gehouden.

In een reactie zei minister Piet Bukman (Landbouw) de zorg van de Rekenkamer te delen. Hij sprak van „ernstige stagnatie”. Ook zijn collega Hans Alders (Milieubeheer) deelt die conclusie. De Rekenkamer verwijt Landbouw verder nauwelijks inzicht te hebben in de mate waarin subsidies voor boeren die geen of weinig kleinschalige technieken toepassen, hun doel bereiken. Geen van de door het college benaderde boeren die gebruik maakten van een subsidieregeling in het kader van de mestregelgeving, bleek een werkelijk mestprobleem te hebben. Sommigen van hen wisten zelfs niet eens dat de verkregen subsidie iets met mest te maken had.

1992

Nieuwsblad vh Noorden 1992-02-12

Mestwetgeving jaagt boeren naar Noorden

Makelaars vernemen groeiende vraag

Van een onzer verslaggevers

NIEUWEGEIN/GRONINGEN - Agrarische bedrijven verhuizen in toenemende mate vanuit Noord-Brabant, Zuid-Holland en Twente naar de noordelijke provincies. Dit constateert de *Nederlandse Vereniging van Makelaars* (NVM) in Nieuwegein. Deze ontwikkeling houdt volgens de NVM verband met de mestwetgeving, die in de gebieden met een mestoverschot tot steeds meer beperkingen leidt. De vereniging beschikt niet over cijfers.

Secretaris J.R.A. Boertjens van de *Groninger Maatschappij van Landbouw* bevestigt deze ontwikkeling, die zich volgens hem overigens al in de jaren zeventig heeft ingezet. „Door stadsontwikkeling en natuurgebieden is de druk op gronden elders in het land groter dan hier. Dan gebeurt het vaak dat boeren in bijvoorbeeld Brabant hun bedrijven van 20 tot 30 hectare van de hand doen om voor hetzelfde geld veel grotere bedrijven van 50 tot 60 hectare in het Noorden aan te kopen. Met name is dat het geval in Groningen en Friesland doordat de grotere bedrijven in die twee provincies te vinden zijn.”

Volgens Boertjens speelt zijn organisatie hierbij geregeld een bemiddelende rol. „Als boeren van elders bij ons aankloppen spelen wij namen door van noordelijke collega's die hun bedrijf wel van de hand willen doen.” Volgeps de secretaris van de Groninger Maatschappij van Landbouw kunnen de boeren uit Brabant, Zuid-Holland en Twente over het algemeen goed aarden in de noordelijke provincies. „Verscheidene boeren van elders draaien mee in onze plaatselijke besturen en commissies.”

Volgens de *Nederlandse Vereniging van Makelaars* ligt de migratiedrift in het midden van het land lager dan in het zuiden en het oosten. In het midden van het land gebeurt het regelmatig dat bedrijven binnen de regio worden verplaatst. De NVM zegt verder een verhoogde vraag naar melkveehouderijbedrijven en varkensbedrijven waar te nemen. De kopers zijn met name grote bedrijven.

De grondprijzen bleven het afgelopen jaar redelijk stabiel. In Brabant bedraagt de gemiddelde prijs per hectare 60.000 gulden. In Twente is dat 55.000 gulden en in Midden-Nederland 40 tot 45.000 gulden. Ook de prijs van het melkquotum vertoont weinig beweging. Gemiddeld ligt die op 4,25 gulden per kilo. Voor dit jaar wordt een lichte prijsdaling verwacht doordat het aanbod toeneemt.

Leeuwarder Courant 1992-02-24

Landbouwschap tegen aanscherpen mestregels

DEN HAAG (GPD) - Landbouwschap-voorzitter Jef Mares heeft het kabinet gewaarschuwd niet met nog meer aanscherping van de mestregels te komen. „De boeren pikken het niet meer”, zei Mares in het weekeinde. Ook waarschuwde hij de boeren niet met ondoordachte acties te reageren op de aangekondigde maatregelen. „We moeten goed overwegen of acties zich niet als een boemerang tegen de boeren en tuinders zelf zullen keren”.

Mares reageerde fel op de plannen om de fosfaatnorm voor mais en grasland te verlagen van 125 kilo per hectare naar 75 kilo. Over deze in de begroting van Landbouw reeds aangekondigde verla-

gmg, hebben aangekondigde ministers Piet Bukman (Landbouw) en Hans Alders (Milieu) de afgelopen weken overleg gevoerd, maar zij hebben nog niets besloten. Volgens het ministerie is het wachten op een advies van een werkgroep.

Mares vindt het „van de dolle” dat boeren en tuinders met de regelmaat van de klok op stang worden gejaagd met steeds maar weer nieuwe aanscherpingen van regels, terwijl men nog bezig is de oude uit te voeren. „Er is met de Tweede Kamer een tijdpad afgesproken waarbinnen de mestregels worden uitgevoerd. Nu zien we dat gedurende de looptijd van de afspraken steeds opnieuw de regels worden aangescherpt, zonder dat daarover overleg wordt gevoerd met het bedrijfsleven”, aldus Mares.

Volgens de Landbouwschapvoorzitter voelen boeren en tuinders zich nu als een vlieg waarvan langzaam maar zeker eerst de vleugels en daarna de poten worden uitgetrokken. „Ik heb er begrip voor dat politici alles willen doen voor de verbetering van het milieu, maar ik heb er totaal geen begrip voor dat aanscherping van wat voor regels ook zonder overleg met het bedrijfsleven plaatsvindt”. Mares zei niet verbaasd te zullen zijn als de acties die in het Noorden tegen het mestbeleid worden gevoerd, over het gehele land zullen uitwaaiëren.

De Telegraaf 1992-03-05

Vrees voor tegenwerking boeren in tekort-gebieden **Provincies slaan alarm over mest**

Van onze verslaggevers

ASSEN, donderdag

De mest-arme provincies Drenthe, Flevoland, Friesland, Groningen en Zeeland hebben gisteren in een brandbrief over het mestbeleid — opnieuw — bij de ministers **Bukman** (Landbouw) en **Alders** (VROM) aan de bel getrokken. De vijf provincies die snel duidelijkheid eisen, deden hun oproep omdat de boeren in het noorden gisteren voor de vierde maal een mest-actiedag hielden en andermaal massaal de nieuwe milieu-voorschriften overtraden.

De provinciale overheden slaan alarm, omdat ze vrezen dat boeren in de mestarme gebieden niet meer mee willen werken aan een oplossing voor de mestproblematiek. Daarmee komt het transport van mest van overschot- naar tekort-gebieden in gevaar; waarschuwen de vijf in hun gezamenlijke brief. Bovendien zijn de provincies bang dat de strenge voorschriften de nekslag betekenen voor de minder sterke bedrijven.

Protesteerden de provincies op papier, de boeren trokken opnieuw de tank open. In Drenthe kwam het tot betogingen in diverse dorpen. In Ruinerwold kwamen tachtig boeren bijeen om mest te verspreiden zonder die, zoals voorgeschreven, onder de zoden te injecteren.

Het kwam daarbij tot enig trek- en duw-werk met de politie. Enkele honderden collega's hielden een demonstratieve rondrit door Westerbork. Korte tijd werd het gemeentehuis van Sleen geblokkeerd.

Op de bon

Justitie heeft tien overtreders op de bon geslingerd..De vervolging kwam in de knoei door het slechte weer, waardoor de politie-helikopter niet kon opstijgen om de zaak te coördineren. Friese boeren hebben nauwelijks in georganiseerd verband tegen het mestbeleid geprotesteerd. De grootste standsorganisatie in deze provincie, de Landbouwmaatschappij *Friesland-Flevoland* ondersteunt wel ac-

tievoerende boeren.

Weinig begrip

De landbouwwoordvoerders van het CDA en de PvdA zijn over de acties in Drenthe en Groningen niet zo te spreken. „Ik heb er weinig begrip voor en het is onverstandig”, concludeert J. van Noord (CDA).

Volgens Van Noord is er niets nieuws onder de zon en hoeven de boeren daarom ook niet te protesteren: „De acties die boeren nu voeren, frustreren eigenlijk het overleg dat plaatsvindt tussen het landbouwbedrijfsleven en de overheid. Juist nu, met alle problemen die spelen, is het van groot belang dat de eenheid in de sector bewaard blijft.”

Zwaardere pijp

PvdA landbouwwoordvoerder S. Huys begrijpt de kritiek van de boeren in het noorden maar denkt dat de plannen zoals ze nu op tafel liggen draaglijk zijn: „We moeten niet vergeten dat de boeren in gebieden met te veel mest een veel zwaardere pijp roken dan de boeren in het noorden en westen van het land. We proberen een beleid te voeren waar én de boer mee gediend is én het milieu.” Het VVD-kamerlid P. Blauw gaat minister Bukman van Landbouw vragen waarom er nauwelijks tegen de mestuitrijdende boeren is opgetreden. Blauw is bang dat de zaak uit de hand gaat lopen.

Nieuwsblad van het Noorden 1992-03-013

Handtekeningen tegen mestbeleid

Van een onzer verslaggevers

DEN HAAG - Lukas Zomer uit Alteveer heeft het gisteren in Den Haag rustig gehouden. Niks geen trekkers, niks geen kabaal. Samen met drie andere strijdmakkers overhandigde hij in de hal van het ministerie van landbouw netjes en beleefd duizenden handtekeningen aan directeur ir. R. Woudstra van Landbouw. Dr handtekeningen geven uiting aan het ongenoegen over het mestbeleid.”We hebben voorlopig geen behoefte aan oproer. Dat komt 27 maart wel bij de processen voor de rechtbank in Assen. Binnen 14 dagen hebben we 4.000 handtekeningen verzameld. Grandioos veel,” aldus een trotse Zomer.

Bij de overhandiging deed Zomer gerichte voorstellen. Zo moet naar zijn mening het verplicht injecteren van mest geschrapt worden, voor de veredelingssector moet de hoeveelheid kilo's fosfaat niet langer gebonden zijn aan een heffings- en contractplicht er dient het uitrijverbod van mest in de noordelijke provincies verschoven worden naar oktober in plaats van september, zoals nu het geval is.

Overigens lijkt het einde van de mestproblematiek in zicht nu de EG besloten heeft dat Nederland aan veehouders een heffing mag opleggen om grootschalige mestverwerking te financieren. Door deze bestemmingsheffing kan de bouw van peperdure mestverwerkingsfabrieken van de grond komen. Gunstig neveneffect hiervan is, dat de dreigende inkrimping van de Nederlandse veestapel van de baan is.

Omvangrijke mestfraude ontdekt in N-Limburg

Van onze verslaggever

KERKRADE/DEURNE - De Algemene Inspectiedienst (AID) in Kerkrade en de gemeentepolitie van Deurne hebben een omvangrijke mestfraude ontdekt in de omgeving van deze Noordbrabantse gemeente en in Noord-Limburg. In verband daarmee zijn zes personen aangehouden.

De aanhoudingen zijn het resultaat van een onderzoek van bijna een halfjaar. Uit dit onderzoek, dat de codenaam 'Mestpunt' droeg, bleek dat over een periode van drie jaar ruim 20.000 kubieke meter varkensmest is gedumpt op akkers in de omgeving van Deurne, Ysselsteyn (gemeente Venray) en Evertsoord (gemeente Sevenum). Door de papieren te vervalsen leek het alsof deze mest op legale wijze via de Mestbank werd afgezet. Hiermee werd in totaal een bedrag van 300.000 gulden verdiend.

Actie Mestpunt ging op 24 september vorig jaar van start met invallen bij drie loonwerkers/mesttransporteurs in Deurne en Amersfoort. Daarbij werd de administratie in beslag genomen en één arrestatie verricht. In het weekeinde daarna werden nog eens twee aanhoudingen verricht, onder meer naar aanleiding van de huiszoeking bij een loonwerker in Mill. Volgens de AID ging aan al deze invallen een stroom van klachten over overbemesting vooraf.

Politie en AID hebben de afgelopen tijd in totaal zes loonwerkers en veehouders aangehouden, afkomstig uit Deurne, Bakel, Mill, Milheeze, Sevenum en Budel. Een aantal van hen heeft een volledige of gedeeltelijke bekentenis afgelegd. Tijdens het onderzoek werden in totaal ongeveer zestig personen gehoord. De constructie die de loonwerkers hadden bedacht, was even eenvoudig als doeltreffend. Op papier werd de mest op volstrekt legale wijze afgezet via de mestbank. In werkelijkheid werd de varkensmest uitgereden op percelen in de omgeving van Deurne. De Brabantse gemeente geldt als gevolg van overbemesting als één van de twaalf meest verzuurde gemeentes in Nederland.

Om de schijn te kunnen wekken dat de mest legaal werd afgezet, vervalsten de aangehouden personen de ontvangstbewijzen. Daarvoor gebruikten ze niet alleen hun klanten, maar zelfs hun eigen familie. Deze mensen werden overgehaald blanco ontvangstbewijzen te ondertekenen. Ook werden namen van afnemers ingevuld, zonder dat deze mensen daarvan op de hoogte waren. Enkele van hen waren reeds hoogbejaard en al lang geen praktiserend boer meer.

Volgens hoofdcontroleur H. Verspay van de AID Inspectie Zuid betrokken de loonwerkers de mest van circa 35 varkensbedrijven. Niet alle varkenshouders wisten dat hun mest illegaal werd gedumpt, aldus Verspay. Evenmin waren alle betrokken grondeigenaren op de hoogte, omdat de percelen waar de mest werd uitgereden in een aantal gevallen werden verhuurd. Daarentegen staat ook vast dat een aantal veehouders de benodigde papieren niet of opzettelijk fout invulden.

Volgens Verspay staat 20.000 kubieke meter mest gelijk aan de jaarproductie van ruim 4.200 zeugen. Een gemiddeld varkensfokbedrijf telt momenteel 100 tot 200 zeugen. De afzet van de mest via de mestbank zou circa 300.000 gulden hebben gekost.

Overtreders mestwet krijgen boete f 600

(van onze sociaaleconomische redactie)

ASSEN - Dertig boeren zijn gisteren door de economische politierechter in Assen veroordeeld tot een onvoorwaardelijke boete van 600 gulden wegens overtreding van de mestwetgeving. Geëist was een boete van f 1500. Volgens actieleider L. Zomer is de wet echter onuitvoerbaar en zal het illegaal uitrijden van mest doorgaan.

Enkele weken geleden reden enkele tientallen Drentse boeren demonstratief mest uit om te protesteren tegen de verplichting om mest in de grond te injecteren. Volgens veel boeren is dat onuitvoerbaar. De politie bekeurde hen. Actieleider Zomer zei gisteren tegen de politie en tegen de politierechter, dat „ze de boekjes kunnen klaarleggen, want 2 april hebben we onze volgende mestdag. „We zullen wel moeten.”

De zitting in Assen werd gisteren via een geluidsinstallatie gevolgd door enkele honderden boeren, die zich hadden verzameld voor het gebouw van de rechtbank in de Stationsstraat. Zij hadden ruim honderd tractoren rondom het rechtbankgebouw geparkeerd. Op dat moment was nog een stoet van eveneens zo'n honderd tractoren vanuit richting Smilde in aantocht. Voordat zij arriveerden had de politie de Stationsstraat al afgesloten voor alle verkeer. Justitie zorgde niet alleen voor een geluidsverbinding, maar voorzag de demonstrerende boeren ook van koffie en broodjes.

Het *Drents Veenkoloniaal Landbouw Genootschap* (DVLG) had zijn leden donderdag opgeroepen de tractoren thuis te laten. Deze organisatie wilde dat de boeren rond het middaguur te voet naar het Provinciehuis zouden gaan om commissaris van de koningin Meijer een petitie aan te bieden. In de afgelopen maanden is al meermalen door boeren in het noorden geprotesteerd tegen de mestwetgeving, die hen naar hun mening in een ongunstige positie plaatst ten opzichte van hun collega's in mestoverschotgebieden.

De boeren erkennen wel een verantwoordelijkheid ten aanzien van natuur en milieu, maar achten zich niet in staat „in een vloek en zucht zo drastisch aan te passen als nu wordt geëist”. Bovendien zouden tal van maatregelen die de overheden opleggen, vaak onnodig ingewikkeld zijn of steeds weer worden gewijzigd. De politierechter volstond gisteren met een boete van f 600, omdat geen schade was aangericht en het uitrijden een demonstratief karakter had. De volgende keer zal hij echter wel conform de eis beboeten. De actieleider van de boeren kondigde aan hoger beroep aan te tekenen.

Nieuwsblad van het Noorden 1992-03-30

VVD-kamerlid Blauw: Niet alle mest is slecht voor milieu

GRONINGEN/ASSEN — Het kabinet²⁸ moet zich bij het aanpakken van de mestproblematiek meer richten op het terugdringen van de schadelijke stoffen in de mest en minder op het terugdringen van de totale hoeveelheid. Dit zei VVD-kamerlid Blauw gisteren voor de Avro-radio.

---

28 **Dik en onderstreept** omdat maker van deze Mest-MAP een beetje moedeloos wordt van deze 'wij' en 'zij' benadering. Waarom niet ook de sector eens aansporen om – eindelijk – ook zelf eens met initiatieven te komen, ook gezien de sterke verwevenheid met de veevoerindustrie! (ZHN.)

Blauw deed zijn uitspraak naar aanleiding van ervaringen op een proefboerderij in Zegveld. Daar werd het vee bij wijze van experiment gevoerd met bietenafval in plaats van tapioca. Het gevolg was dat de mest de helft minder stikstof en ammoniak bevat dan normaal, waardoor het minder schadelijk is voor het milieu. Volgens de onderzoekers ligt dat aan de wijze waarop het voedsel werd verbouwd. Voorzitter Mares van het landbouwschap sprak van "een doorbraak die de mestproblematiek beheersbaar maakt."

Blauw noemde de ontdekking "verrassend". Hij wees erop dat tapioca, maïsgluten en ander krachtvoer bovendien uit het buitenland - Thailand en de VS - worden geïmporteerd, terwijl de bietenpulp in eigen land voor handen is. Volgens het Kamerlid hoeft niet langer geprobeerd te worden de totale hoeveelheid dierlijk mest terug te dringen, maar kan volstaan worden met het beperken van de hoeveelheid schadelijke stoffen. "De regering kan de botte bijl vervangen door het fileermes."

De Telegraaf 1992-03-31

Agrariërs worden gek van vele regels

DE BOER OP door ANDRIES DIJKSTRA

Een boer moet zich net als iedere andere Nederlander aan regels houden. Dat was vroeger en zo gaat het ook vandaag de dag. Streek-, bestemmings- en landschapsplannen, waterschapsverordeningen en hinderwetvergunningen, de boer en tuinder heeft er altijd wel mee te maken. Dat is ook logisch want boeren bewerken meer dan 80 procent van de grond in Nederland en bepalen voor een belangrijk deel het aanzicht van ons landschap. Aan de andere kant is er de permanente spanning tussen landbouw en verstedelijkte gebieden. Een stad wil uitbreiden voor woningbouw of de aanleg van een industrieterrein en moet vervolgens een beroep doen op cultuurgrond.

De regelgeving voor agrarisch Nederland is in de afgelopen jaren sterk toegenomen. Vooral door de aandacht die voor het milieu is ontstaan. Sinds de invoering van de mestwet in 1987 is de wetgeving in een stroomversnelling gekomen. Bijna dagelijks ziet een nieuwe nota het licht. Vaak zijn die regels in strijd met eerdere wetgeving of praktisch niet uitvoerbaar. Ook wordt regelgeving ingevoerd die nog verre van duidelijk is.

Tijdens de opening van de Landbouw Rai verklaarde **minister Bukman** van Landbouw te streven naar een duidelijk mestbeleid aan het eind van dit jaar. Intussen wordt van de boeren, op straffe van flinke boetes, wel verwacht dat zij in nieuwe mesttechnieken investeren. Welke boer investeert met de wetenschap dat over een jaar de vlag er heel anders voor hangt?

De brij aan regels is vandaag de dag zo groot dat Overijsselse boeren in het geweer zijn gekomen. 3000 man sterk hebben zij de politiek vorige week opgeroepen om aan de stroom regels een eind te maken. Hun actie werd ondersteund door alle grote boerenorganisaties in Overijssel. Onder het motto 'Stop' eisen de boeren dat aan de wildgroei van regels, bureaucratie en korte-termijnpolitiek een eind wordt gemaakt.

De Overijsselse boeren staan niet alleen. Ook de grote boerenbonden in Friesland, Groningen, Drenthe, Flevoland en Gelderland hebben ernstige bezwaren tegen de overheidsmaatregelen. De wetgeving waar de boer mee te maken heeft is enorm. Een greep: de ecologische richtlijn (legt uitbreiding bestaande bedrijven aan banden), de Vinex (beperkt het gebruik van landbouwgronden), grondwater- en bodembeschermingsgebieden, natuurontwikkelingsgebieden, het Meerjarenplan Gewasbescherming (ter beperking van het gewasbeschermersgebruik), de 3de Nota Waterhuishouding,

nitraat-richtlijnen, bufferzones, lozingenbesluit, relatienota gebieds-gericht milieubeleid, de zandkaarten (waar mag op welk moment wél of geen mest worden uitgereden) en het Structuurschema Landelijk Gebied. Deze opsomming kan nog met honderden andere nota's en verordeningen uitgebreid worden. Vrijwel iedere provincie en gemeente geeft op basis van de overheidregels weer een eigen uitleg. Daardoor ontbreekt de gewenste duidelijkheid voor boer en tuinder.

Het complex aan regels is zo ondoorgrondelijk dat nog maar weinig mensen in Nederland het totaalbeeld kunnen overzien. Voor het huidige overheidsbeleid is dan ook binnen de agrarische sector geen draagvlak. Dat uit zich nu in een defensieve opstelling van boeren. Wil de overheid de negatieve stemming ombuigen dan moet meer gekeken worden naar oplossingen die door de sector zelf worden aangedragen. Daar is tijd voor nodig. De overheid raast echter door zodat het gat tussen de politiek en de boeren met de dag groter wordt en daar is niemand bij gediend.

Leeuwarder Courant 1992-04-24

Friese Milieuraad wil geen kleiner veestapel

LEEUWARDEN - De *Stichting Friese Milieuraad* vindt niet dat de veestapel moet worden ingekrompen. Thom Dieles van de stichting zei dat gisteravond op een door veertien mensen bezochte forumavond, die de Jonge Socialisten in de PvdA in Leeuwarden hadden georganiseerd over mest.

Er mag evenwel geen mest in het milieu terechtkomen. Dat moet de randvoorwaarde voor elk beleid zijn. Als daaraan wordt voldaan en de controle daarop doelmatig is kan de veestapel op het huidige niveau blijven, aldus Dieles.

Hij oogstte daarmee de instemming van de andere formumleden: **Rob Tazelaar** van de productieschappen voor Vee en Vlees en voor Pluimvee en Eieren, PvdA-kamerlid **Servaas Huys** en Paul Scholte-Albers van het Landbouwschap. Er wordt, aldus Tazelaar, in Nederland jaarlijks 85 miljoen ton mest geproduceerd. Voorzitter Martijn Adelaar meende van 40 miljard ton, maar dat viel gelukkig mee. Van die 85 miljoen ton heeft 79 miljoen ton een bestemming, voor 6 miljoen ton worden mestverwerkingsfabrieken gebouwd.

De vraag is of die fabrieken op tijd klaar zijn, wegens problemen met de financiering. In 1995 moet in elk geval elke Nederlandse veehouder kunnen aangeven waar zijn mest naar toe gaat. Zo niet, dan volgen er maatregelen. Uit de zaal klonk weinig vertrouwen in de goede afloop. Er moesten strengere maatregelen komen. Tazelaar: „Typisch socialistisch, alles willen regelen en als het is geregeld dan nog doorgaan met regels”.

In de fabrieken wordt mest tot korrels verwerkt. Dieles wilde die exporteren naar landen waar Nederland veevoer vandaan haalt: Azië, Verenigde-Statens en Brazilië. Hij vroeg zich af of dat lukt. Huys was optimistisch over de afzet van mestkorrels. In Spanje en Portugal zullen ze de kunstmest kunnen vervangen, „maar het hangt wat van de prijs af. De boeren hier zullen vooral de kosten van de verwerking moeten betalen”.

Tazelaar rekende uit dat de bruto-marge op een varken f 40 is. Daar moeten nog arbeidsloon, en kosten voor huisvesting en veearts en heffingen van worden afgetrokken. Mestverwerking zal daar zo'n f 15 vanaf halen. Dat leidt tot problemen in bedrijven die geen lage kostprijs hebben. Die bedrijven zullen het loodje leggen. De varkens van die boeren zullen naar de sterkere bedrijven gaan waar de bruto-marge f 65 kan zijn.

De veestapel, aldus Tazelaar, zal dus niet worden ingekrompen. Dat is economisch gezien ook de

duurste oplossing. Mestverwerking is de op een na de duurste.

Leeuwarder Courant 1992-06-17

'Mestfabrieken zijn niet op tijd klaar'

Nederlandse Vereniging voor Industriële Mestverwerking (Nevim).

DEN HAAG (ANP) - Het is onmogelijk om eind 1994 voldoende mestfabrieken te hebben om de vereiste 6 miljoen ton drijfmest te kunnen verwerken tot korrels voor de export. Dat zegt voorzitter C. Vroege van de Nederlandse Vereniging voor Industriële Mestverwerking (Nevim).

De overheid heeft gesteld dat de Nederlandse veehouderij eind 1994 die 6 miljoen ton moet kunnen verwerken. Dat is nodig om in ieder geval een deel van het nationale mestoverschot weg te kunnen werken. Lukt dat niet, dan gaat het mes in de veestapel.

Volgens Vroege moet de politiek twee jaar uitstel verlenen. Hij deed zijn verzoek gisteren in de Tweede Kamer tijdens een hoorzitting over het mestoverschot.

Leeuwarder Courant 1992-09-03

Brabantse mest zit Bukman dwars

Door Bert de Jong redacteur LC

Heel diplomatiek dreigde landbouwminister Piet Bukman de Nederlandse boeren. Hij liet ze fijntjes weten de mogelijkheid te hebben verdere mestregels op te leggen. Want hij wil af van een verdere groei van de mestoverschotten. Toevallig zo'n mededeling, zo vlak voor Prinsjesdag? Bukman poogt critici te vlug af te zijn. Hij ziet het zwerk drijven, nu dit jaar in Nederland de veestapel fors groter blijkt te zijn geworden.

Het was even schrikken, toen vorige week het Centraal Bureau voor de Statistiek de cijfers over de omvang van de Nederlandse veestapel bekendmaakte. Juist nu de overheid poogt de mestproductie in te dammen, bleken de aantallen varkens en pluimvee aanzienlijk hoger te liggen. De vraag was te verwachten: Hoe komt het nu met het mestbeleid? Een tegenvaller voor landbouwminister Bukman dat moge duidelijk zijn.

Het zijn opnieuw de Brabantse varkenshouders die flink wat meer krulstaarten in de stal hebben. Het totaal aantal varkens in Nederland steeg van 13.216.600 naar 14.146.888 ruim 7 procent. De aanwas in Noord-Brabant, waar ruim eenderde van de varken wordt gehuisvest, was met bijna 8 procent nog groter. Daar zitten dit jaar 6.029.000 varkens in de hokken, tegen 5.586.800 vorig jaar.

Pluimvee

En met het pluimvee is het in Noord-Brabant niet anders. Met het aantal kippen is deze provincie opnieuw koploper, bijna eenderde loopt rond in het Brabantse land. Het landelijk totaal kwam uit boven de 100 miljoen. De groei ging van 91.596.000 naar 100.497.000. Noord-Brabant steeg van 28.957.000 naar 30.246.000. Tweede was Gelderland. Daar steeg de kippenstapel van 19.603.000 naar 21.679.000. Friesland steeg van 4.516.000 naar 5.885.000, vooral door de tweede tak van akkerbouwers.

Bukman is er veel aan gelegen het mestbeleid op het goede spoor te krijgen. Zijn ministerie heeft met het in de hand houden van de visvangst immers geen beste reputatie gekregen. Daarom dreigt hij opnieuw met uitvoering van voornemens die hij vorig jaar op Prinsjesdag kenbaar maakte. Schorsing van latente mestproductieruimte hoort daartoe en ook het verlagen van de huidige fosfaatnorm van 125 kilogram per hectare, het zogenoemde grondgebonden prestatiericht.

Latente mestproductieruimte, het verschil tussen de door veehouders in 1986 opgegeven mestproductie en de eigenlijke productie in latere jaren, is vooral aanwezig in gebieden als Noord-Brabant. De Brabantse boeren waren toendertijd niet voor een gat te vangen en hadden in 1986 hun tal dan niet snel bijgebouwde stallen propvol met dieren om maar een ,zo hoog mogelijk referentiehoeveelheid te krijgen. Daarna is de veestapel wel weer wat ingekrompen, maar nu benutten de boeren de door henzelf geschapen mogelijkheden. Er worden in Noord-Brabant stallen gebouwd voor de extra varkens. Schorsing van de latente mestproductieruimte zal de Brabantse veehouders niet zo erg raken, want als het zo ver is, staan de stallen al wel weer vol.

Verlaging van de fosfaatnorm raakt de Friese boeren meer. Berekeningen duiden erop dat vanwege de redelijk extensieve wijze van boeren gemiddeld zo'n 90 kilogram fosfaat uit dierlijke mest op het land terecht komt. Zoiets geldt niet voor Noord-Brabant, daar zitten veel boeren al boven de norm van 125-kilogram. Friesland is een tekortgebied zegt boerenvoorman Geert Hofstra al jaren. Reden om de Friese veehouders aan te moedigen meer vee aan te houden, zodat het maximaal toelaatbare zou zijn benut. Als Bukman nu de norm bij voorbeeld op 100 kilogram zou zetten, missen veel Friese veehouders verder de mogelijkheid om uit te breiden.

Minder rundvee

En dat terwijl Friesland met de rundveestapel dit jaar al een extra bijdrage heeft geleverd aan het terugdringen van de mestoverschotten, zonder dat de veehouders dat overigens als doel voor ogen stond. Het aantal runderen daalde met bijna 5 procent tot onder de 600.000. Vorig jaar waren het er nog 629.023. dit jaar bij de meitelling nog maar 599.421. In Nederland was de daling nog geen 3 procent van 5.062.071 naar 4.923.858 stuks rundvee. En in Noord-Brabant? Daar kromp de rundveestapel slechts 2 procent, van 983.295 naar 963.433.

Krachtige taal op het landbouwministerie is het gevolg, waar het nu gaat om de uitvoering van het mestbeleid. Bukman laat weten dat het hem menens is en een woordvoerder voegt er aan toe dat er zelfs "zware maatregelen mogelijk zijn", als het mestbeleid minder breed gedragen wordt dan de minister hoopt. "Want we moeten af van al die mest."

Wrang

Wrang wordt het dat de dreigende woorden aan de Brabantse boeren niet echt zijn besteed. Opnieuw leveren zij een flinke bijdrage aan de mestoverschotten, terwijl de vorig jaar beloofde sancties hen niet erg zullen raken. En van van een mestheffing zijn ze toch al nooit erg onder de indruk geraakt.

Een generale aanscherping van de mestregels zou zuur zijn voor de Friese veehouders, juist nu ze samen met de provincie willen werken aan het milieu, waarvoor eergisteren het plan van aanpak is gepresenteerd. Daarbij lopen ze vooruit op de regels van Bukman. Dit najaar wordt ze gevraagd een mineralenboekhouding bij te houden, terwijl de landbouwminister dat over enkele jaren pas verplicht stelt.

Drentse boeren beboet voor uitrijden mest

LEEWARDEN - Het Leeuwarder gerechtshof heeft vanmorgen in hoger beroep meer dan dertig Drentse boeren veroordeeld voor het illegaal uitrijden van mest. Op 6 februari en 4 maart van dit jaar sproeiden zij met de giertank mest over het land uit, terwijl zij de mest meteen in de grond hadden moeten injecteren. Zij demonstreerden daarmee tegen de verplichte mestinjectie in de periode van 1 februari tot 15 juni op zandgronden.

Het hof, dat alle principiële verweren van de verdedigers verwierp, legde 29 boeren een boete op van f 1.500. waarvan f 900 voorwaardelijk (proeftijd twee jaar). Een boer die zowel op 6 februari als op 4 maart mest had uitgereden kreeg deze geldstraf twee maal. Twee personen die in opdracht van anderen mest op het land hadden gebracht werden veroordeeld tot een voorwaardelijke boete van f 1.500. Het gerechtshof gaf verder een vader en een zoon die de overtreding samen hadden gepleegd een geldstraf van f 750. waarvan f 450 voorwaardelijk. Procureur-generaal Ben van der Lugt had tegen iedereen boete van f 1500 gevorderd. Bij een van de boeren verklaarde het hof het openbaar ministerie (OM) niet ontvankelijk.

In eerste instantie legde economische politierechter te Assen de boeren eind maart op 'een enkele uitzondering na' een boete van f 600 op. De officier van justitie had net 'als van der Lugt tegen iedereen een geldstraf van f 1500 geëist.

Omdat de boeren het overtreden van de bewuste mestregel aan het oordeel van de rechter wilden voorleggen is het grootste deel van de boete voorwaardelijk. Het gerechtshof tekende hierbij aan dat het voorwaardelijke deel niet alleen ten uitvoer zal worden gelegd als in de proeftijd een nieuw strafbaar feit wordt gepleegd, maar ook als dat in die periode tussen de uitspraak en het begin van de proeftijd geschiedt. Het hof merkt dit op, omdat het college geruchten hebben bereikt dat in Drenthe en eventueel aangrenzende provincies in de gesloten tijd opnieuw mest zal worden uitgereden.

Lucas Zomer van de actiegroep Zomer-Lensen deelde later desgevraagd mee dat de voorgenomen demonstratieve actie op 26 september doorgaat. De bij zijn groep aangesloten 21 boeren gaan bij de Hoge Raad in cassatie, zo liet hij voorts weten.

De economische politierechter Klaas van Dijk heeft gisteren ook een aantal Friese boeren veroordeeld voor het niet 'emissie-arm' uitrijden van mest. Twee kregen bij verstek een boete van f 1500, twee anderen werd een geldstraf opgelegd van f 1500, waarvan de helft voorwaardelijk. In nog andere gevallen hield de rechter de zaak aan om op de uitspraak van het hof af te wachten. Bovendien vielen er op dit punt om verschillende redenen nog enkele vrijspraken.

Opnieuw veroordeling in proefproces Friesland

LEEWARDEN - De economische politierechter te Leeuwarden, mr. Klaas van Dijk, heeft gisteren Henderik Jan de With uit Oldeberkoop veroordeeld tot f 501 boete²⁹. Op 7 maart 1992 reed hij drijfmest uit op grasland, zonder de gier direct in de grond te werken. De zaak tegen De With vertoont grote gelijkenis met het proefproces in juni tegen melkveehouder Cees Cupido van Terschel-

29 Bij een bedrag hoger dan f 500 kan je hoger beroep aantekenen. (ZHN.)

ling. Ook Cupido kreeg een geldstraf van f 501. In eerste instantie had officier van justitie mr. Piet Bakker tegen De With f 1500 boete geëist. Later verlaagde Bakker de vordering naar f 501. Cupido, die trouwens in hoger beroep is gegaan, voegde aan de mest het middel Bio 9 toe. Dat remt naar zijn mening de aanmaak van ammoniak. Hierdoor wordt de mest volgens hem toch 'emissiearm' aangewend. De With maakte gebruik van het FIR-systeem (Fysische Ionen Regulatie). Daarin speelt het middel Carbomix een belangrijke rol. Ook in de visie van de gebruikers van het FIR-systeem vindt een zodanige beperking van de ammoniak-uitstoot plaats dat het injecteren van mest niet meer nodig is.

Advocaat mr. Jan Ysbrand Kuit legde uit dat agrariërs, zoals zijn cliënt, het middel Carbomix toepassen bij het bewerken van de grond. Dat werkt door in het op het land groeiende gewas, dat als voedsel voor de koeien dient. Vervolgens wordt Carbomix zo nodig vermengd met het voedsel van het vee en tenslotte wordt het toegevoegd aan de mest, aldus de raadsman. Kuit bracht naar voren dat de gebruikers van het FIR-systeem zelfs nog betere resultaten claimen dan degenen die Bio 9 gebruiken.

De verdediger stelde dat De With begin maart niet wist dat een onderzoek naar de door hem gehanteerde methode van mestbehandeling op het moment van zijn berechting nog niet zou zijn afgerond. Voorts betoogde Kuit dat de mestregels de concurrentiepositie van de Nederlandse boer op Europees niveau nadelig beïnvloeden. Het verkrijgen van een ontheffing voor een andere wijze van emissiearm aanwenden van mest is zijns inziens feitelijk slechts mogelijk voor multinationals vanwege de hoge kosten die eraan verbonden zijn. De advocaat wenst dat de overheid op dit punt een minder stringent en creatiever beleid gaat voeren.

Wanneer De With wel strafbaar zou zijn, vroeg Kuit om aanhouding van de zaak. Want hij wilde de uitkomsten afwachten van een door de Zwolse politierechter bevolen onderzoek naar de vraag of de mestwetgeving zandboeren financieel benadeelt ten opzichte van kleiboeren. Tevens betoogde de raadsman dat het belang dat aan het beschermen van het milieu wordt gehecht geen excuus mag vormen voor een onzorgvuldige wetgeving.

Van Dijk argumenteerde dat de overheid de regels omtrent het emissie-arm aanwenden van mest heeft opgesteld op basis van de op dat ogenblik bestaande kennis. Hij wilde daarom ook niet spreken van een te kort schietende overheid. De magistraat acht het echter zeer wel mogelijk dat de thans voorgeschreven methoden van emissie-arme mestbehandeling achteraf heel slecht zullen uitvallen en dat andere methoden beter aan het gestelde doel zullen blijken te voldoen.

“De overheid erkent dat ook door een ontheffingsmogelijkheid in de wet op te nemen”. zo constateerde de politierechter “Maar dat moet dan wel heel goed worden onderzocht”. voegde hij eraan toe. Nu is volgens hem onvoldoende bekend, wat een bepaald middel in het milieu doet (bijvoorbeeld of het ook andere verbindingen vormt). Verwijzend naar de zaak Cupido voelde Van Dijk niet voor het aanhouden van het proces.

Rapport TNO en Heidemij: Mestfabrieken zijn onhaalbaar

DEN HAAG (ANP, GPD) - Het mestprobleem lijkt onoplosbaar. De bouw van fabrieken die op korte termijn het mestoverschot moeten wegwerken, is een onhaalbare zaak. De enige uitweg is zo snel mogelijk beginnen met inkrimping van de veestapel met 10 tot 25 procent. Daarmee zijn duizenden arbeidsplaatsen gemoeid. Dat staat in een rapport van de Heidemaatschappij en TNO, dat dezer dagen aan de ministers Piet Bukman (Landbouw) en Hans Alders (Milieu) wordt aangeboden.

Prijs korrels

Volgens de onderzoekers is zowel bouw als exploitatie van de mestfabrieken te duur. De verwerking van mest tot korrels kost f 50 per ton. Aanvankelijk ging men ervan uit dat de mestkorrels konden worden verkocht voor f 250 per ton. TNO en de Heidemij rekenen voor dat als men f 50 per ton krijgt, men de handen mag dicht knijpen. Doordat nog weinig is gedaan aan het promoten van en het zoeken van afzetkanalen voor de mestkorrels, is een achterstand van vijf jaar ontstaan.

Aanvoer

Ook de aanvoer van mest is een probleem. Boeren en mestfabrieken moeten langlopende contracten afsluiten, zodat de fabriek verzekerd is van grondstof. Tot dusver is daar nog onvoldoende sprake van. Dat de mestfabrieken niet op tijd klaar zullen zijn, is al veel langer duidelijk. Het feit dat TNO en de Heidemij nu dezelfde conclusie trekken, brengt inkrimping van de veestapel dichterbij. Aanvankelijk zouden kabinet en parlement eind dit jaar hierover een besluit nemen. Het rapport van TNO en Heidemij is bedoeld als bouwsteen voor dat besluit. Zoals het er nu uitziet wordt tenminste nog tot begin volgend jaar gewacht voor er knopen worden doorgehakt.

Het Landbouwschap werkt momenteel aan een plan om inkrimping te voorkomen. Behalve mestverwerking, wil het schap droge pluimveemest exporteren. Veehouders moeten bovendien via nauwgezette voederdoseringen het overschot aan mineralen terugdringen. Het is echter onwaarschijnlijk dat het plan van het Landbouwschap voldoende is om de doelstellingen te halen.

Dr. Lucas Reijnders, voorzitter van *Natuur en Milieu*, vindt dat de boeren tijd genoeg hebben gehad het probleem op te lossen. Ook hij signaleert een gebrek aan besluitvorming. „Wil men de verzuring van het platteland tegengaan, dan moet nu worden begonnen met de inkrimping van de veestapel met 20 tot 30 procent”, aldus Reijnders.

Voorzitter Jef Mares van het Landbouwschap ligt niet wakker van het rapport. Hij refereert aan afspraken tussen het schap en het rijksoverheid dat het bedrijfsleven zich zal inspannen voor 1 januari 1995 met dusdanige oplossingen te komen, dat kan worden voldaan aan de normen die zijn gesteld.

Voorbarig

De ministeries van landbouw en VROM willen nog geen conclusies trekken uit het rapport. Dat gebeurt bij de evaluatie van de derde fase van het mestbeleid, midden volgend jaar.

CDA-landbouwwoordvoerder in de Tweede Kamer **Jan van Noord**, meent dat het rapport een ernstige waarschuwing betekent aan het bedrijfsleven haast te maken met de besluitvorming over nog te bouwen mestfabrieken. PvdA'er Servaes Huys ziet als mogelijke oplossing een verplaatsingsregeling van mest, waarbij 25 procent wordt afgeroomd. Dat betekent dat een boer zijn mestquotum kan verkopen minus een kwart.

Kip, koe en varken halen 1996 heel gemakkelijk

DEN HAAG (GPD) - Halen de koe, het varken en de kip het jaar 1996? Dat is de vraag nu uit nieuwe rapporten blijkt dat milieuorganisaties de veestapel willen inkrimpen. Op 1 januari van het jaar 2000 mag er nog slechts een hoeveelheid mest worden geproduceerd die de landbouw zelf kan gebruiken of afzetten via mestverwerkingsfabrieken.

Na het uitlekken van een rapport van de Heidemij en TNO werd al snel de conclusie getrokken dat de veestapel dan maar zo snel mogelijk moet worden ingekrompen. Percentages van 10 tot 25 of 20 tot 30 procent rolden al over tafel. De landbouwwoordvoerders in de Tweede Kamer schrokken niet. **CDA'er Jan van Noord** wees er op, dat het nu niet meer zozeer draait om het aantal kilo's mest, maar om de hoeveelheid stikstof, fosfaat en ammoniak die met elkaar bodem en lucht op het plat-teland vergiftigen. Om die stoffen terug te dringen zijn plannen gemaakt en in uitvoering gebracht. Nu al is duidelijk dat de percentages waarmee deze meststoffen moeten worden teruggedrongen zeer waarschijnlijk **wel zullen worden gehaald.**

Dan moet er voor 1 januari 1995 verwerkingscapaciteit zijn voor twee miljoen ton mest. Dat is vier miljoen ton minder dan eerst werd aangenomen. Het TNO heeft al gezegd niet aan inkrimping van de veestapel te denken. Er zijn andere methoden: verbetering van het veevoer, waardoor dat 4 procent duurder wordt. Blijft nog steeds de vraag of er voldoende verwerkingsmogelijkheid komt. De woordvoerders van de regeringspartijen hebben er op aangedrongen haast te maken met de bouw van nog drie mestfabrieken in het oosten van het land. Boeren en financiers aarzelen. „Hoe-wel ze weten dat als ze de plannen niet realiseren hun onvermijdelijk een inkrimping van de veesta-pel boven het hoofd hangt”, zegt Van Noord.

De boerenorganisaties weten dat ook. Daarom hebben zij in september 1990, nadat minister Bukman aankondigde de mestregels te zullen aanscherpen, zelf een plan opgesteld. Via het Landbouwschap hebben ze de ministers Bukman en Alders toegezegd de door de overheid gestelde normen per 1 januari 1995 te zullen halen, maar dan wel op de eigen manier. Beide ministers en de Tweede Kamer zijn met de opzet van het landbouwbedrijfsleven akkoord gegaan.

Argusogen

De overheid houdt de landbouw aan dit akkoord. De Tweede Kamer volgt met argusogen de ver-richtingen van de landbouw en herhaalt steeds weer dat, als dat bedrijfsleven niet in staat is de ge-maakte afspraken na te komen, gedwongen inkrimping van de veestapel onvermijdelijk is. Om te voorkomen dat er harde klappen zullen vallen in 1995 is men op de ministeries van Land-bouw en VROM al wel bezig met het maken van een raamwet. Mochten de doelstellingen voor 1995 in 1993 of 1994 niet haalbaar blijken, dan kunnen er onverwijld besluiten worden genomen. Het huidige kabinet en de zittende Tweede Kamer zullen dat echter niet meer meemaken, omdat er uiterlijk in het voorjaar van 1994 verkiezingen zijn. **In de verkiezingscampagnes zal de mestpro-blematiek waarschijnlijk geen enkele rol spelen, omdat het overgrote deel van de veehouders aanhanger is van CDA en VVD.**

Na de verkiezingen zal de kabinetsformateur misschien, maar waarschijnlijker de nieuwe ministers van Landbouw en van VROM en nieuwe kamerleden, zich eerst in de mestproblemen moeten ver-diepen alvorens besluiten te nemen. Dat betekent dat de koe, het varken en de kip 1996 ruimschoots zullen halen.

Mestpaus – Lucas Reijnders – frustreert de milieu-discussie

IS ER NOG leven na de mestwet? Als we mestpaus dr. Lucas Reijnders mogen geloven, niet. Reijnders heeft er voor gezorgd dat ook het 827-ste rapport over de mestproblematiek 'goed in het nieuws' kwam. Hij slaat de smerigste bladzijde open en distilleert uit 80 procent van de waarheid zijn onheilspellende conclusies. Vervolgens grijpt deze hogepriester van de vaderlandse 'rúchskerne' voor de zoveelste maal op het NOS-journaal zijn kans en pleit voor inkrimping van de veestapel.

Eerst toen dit rapport van TNO en Heidemij goed was gelezen, bleek het belangrijkste nieuws te zijn dat het mestoverschot in Nederland kleiner is dan de overheid tot nu toe heeft aangenomen. Waarom wordt er niet met een warm hart en een koel hoofd over deze zaken geredeneerd? In 1995 moet geen zes miljoen ton mest worden weggewerkt, maar ongeveer twee miljoen ton. Daarvan zal een deel fabrieksmatig worden verwerkt, al blijkt nu dat er weinig toekomst is voor de mestfabrieken.

De rest van het overschot van twee miljoen ton is volgens de deskundigen weg te werken door de stallen en het veevoer zo te verbeteren dat er minder schadelijke stoffen in het milieu terecht komen. Reijnders voert de discussie over milieu en mest onzuiver. Als actievoerder sorteert hij effect, als wetenschapper is hij op hol geslagen. Zo draagt hij bij tot de verzuring van het platteland. En dat moet toch het tegengestelde zijn van wat deze biochemicus beoogt.

Er valt inderdaad veel aan te merken op de manier waarop in gebieden met een mestoverschot het milieu wordt vervuild. Het is vooral de varkenshouderij van Brabant en de Gelderse Vallei die nu maar eens snel moeten worden aangepakt. De vervuiler betaalt. Reijnders scheert alles over een kam. Zodra uit een rapport over de conditie van het Nederlandse bos blijkt dat de bossen door een complex van elkaar versterkende oorzaken in vitaliteit achteruit gaan, repeteert hij drammerig zijn parool: drastische inkrimping van de Nederlandse veestapel. Zo wordt de discussie over de mestproblematiek op dezelfde wijze gefrustreerd als die over bijvoorbeeld het broeikaseffect.

Tijdens een vorige week gehouden wetenschappelijk congres in Leiden concludeerde de docent in de geobiochemie, dr. P. Westbroek: „Er is in de milieudiscussie een verstrengeling opgetreden tussen ideologie en wetenschap.” Reijnders is daarvan het schoolvoorbeeld.

Het is de voormalige hoogleraar in de fysische chemie te Leiden en oud-lid van de Club van Rome, prof. dr. C. Böttcher, die de knuppel in het af en toe al te wild kakelende hoenderhok heeft gegooid. Hij poneert de krasse stelling dat de angst voor het broeikas effect is gebaseerd op pseudo-wetenschap, op gevoelens van zonde en schuld. Schuldgevoelens.

Men zou bijna vergeten dat de Friese boeren op verantwoorde wijze hun bedrijf uitoefenen. De mestproductie ligt in Friesland fors onder de behoefte van de grond. De fosfaatopbrengst uit mest is hier 86 kilogram per hectare terwijl 125 kilogram nog verantwoord is. Er is dus nog produktieruimte. Een bedrijfstak met voldoende spankracht zal die ruimte opvullen met verantwoorde uitbreiding van de veestapel en tegelijkertijd de uitstoot van schadelijke stoffen indammen. Daarom moet Friesland er niet instinken door mest uit overschotgebieden te importeren. **S.**

CDA en VVD tegen scherpere mestregels

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG - De Tweede-Kamerfracties van CDA en VVD zijn tegen tussentijdse aanscherping van de uitrijdregels voor mest. Hiermee komt het kabinetsbesluit van afgelopen vrijdag op losse schroeven te staan. Dit bleek gisteren bij de behandeling van de landbouwbegroting in de Kamer. Het kabinet wil met ingang van 1994 voor grasland de norm van 200 kilogram fosfaat naar 175 kilogram brengen en voor maïsland een reductie van 150 naar 125 kilo toepassen. Aanvankelijk zou die aanpassing pas in 1995 ingaan. De maatregel komt in de plaats voor aanwijzing van fosfaatverzadigde bieden.

Volgens Jan van Noord (CDA) verspeelt het kabinet bij verandering van de regels het krediet bij de boeren, "Je kunt aan de ene kant niet hartstochtelijk roepen om meer draagvlak en aan de andere kant de regels eerder aanscherpen dan is afgesproken."

Het Landbouwschap heeft zich ook een fel tegenstander getoond van het kabinetsbesluit. Tussentijdse aanscherping van de regels vergroot de hoeveelheid mest die verwerkt moet worden. Dat maakt het nog moeilijker te voldoen aan de doelstellingen die de overheid heeft gesteld, aldus het schap.

Nederland telt 400.000 hectare verzadigde zandgrond. Het kabinet wilde eerder 60.000 tot 80.000 hectare aanwijzen waar niet meer mest mag worden uitgereden dan de gewassen opnemen. Om juridische redenen is daar vanaf gezien. Het Landbouwschap vindt dat toch naar deze mogelijkheid moet worden gekeken en dat de betreffende boeren in het gebied schadeloos moeten worden gesteld.

Vee stapelt zich op in Nederland....en Limburg

Samen goed voor 80 miljoen ton mest

door HANS TOONEN

Negenennegentig miljoen kippen telt Nederland nu. En geen haan die ernaar kraait. Want wie denkt er nu meteen aan kippen als je je dik maakt over de veestapel in dit land van gier, gif en Gabor. Wie over mest praat, heeft het over koetjes en kalfjes. Of over varkens, waarvan er evenveel zijn als Nederlanders.

Mestwetten of niet, het vee stapelt zich op in Nederland. Opgeteld graast, knort, hinnikt, blaas, mekelt, kwekt en kakelt er nu 132.992.137 stuks vee. Dat zijn er zestien miljoen meer dan vorig jaar. Samen schijten ze jaarlijks tachtig miljoen ton mest dat de boer weer terug op zijn land kruit. De enige boer die nu beduidend minder hard van stapel loopt, is de rundveehouder. Door de superheffing (= melkquota) is het aantal melkkoeien met 138.213 stuks verminderd tot welgeteld 4.923.858.

Slim als een boer haalde menig geknotte melkveehouder nu schapen op stal. Want dit vee viel tot voor kort buiten de mestwet. In Overijssel bijvoorbeeld zijn er dit jaar zeker zestienduizend schapen bij gekomen.

Let je alleen op de veestapel in Limburg dan valt vooral de toename van het aantal mestvarkens op: 1,7 miljoen vorig jaar, 1,8 miljoen nu, exclusief de gevolgen van de blaasjesziekte. Met z'n miljoenen spekken ze de kas van de 2288 varkenshouders in Limburg.

„Niks bijzonders, deze groei,” sust Paul Willemse, consultant in Limburg van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Het aantal varkens in Nederland loopt af en toe een stevige deuk op door pest en blaasjesziekte. Eenmaal deze ellende te boven, komt de varkensstapel weer terug op veertien miljoen biggen, beren en zeugen.

Wat Willemse wel met stomheid slaat, zijn die 60.000 eenden en/of kalkoenen meer in Limburg. Waarom deze commerciële fok binnen een jaar gegroeid is van 802.910 tot 863.892 stuks, is ook hem een raadsel. De 721 kippenboeren in Limburg, onder wie vooral de collega's rond Weert stevig geplaagd worden door pseudovogelpest, zijn momenteel nog altijd goed voor 17.670.000 kippen, nauwelijks vijftigduizend meer dan vorig jaar. Wel stapt hij meer en meer over op het houden van slachtkippen: krap 4,9 miljoen vorig jaar tegen vlot 5,2 miljoen nu.

Deze groei gaat ten koste van de gekooide leghennen. Terwijl landelijk hun aantal stijgt van 44,5 miljoen naar 44,8 miljoen, gaan honderdduizenden leghennen in Limburg juist voor de bijl: 11,6 miljoen terug naar 11,4 miljoen.

Tot slot even stilstaan bij het gat van de Nederlandse veestapel. Daaruit kolkt jaarlijks tachtig miljoen ton mest. Zo barstensvol ammoniak, fosfaten en nitraat, dat onze bossen er zeker niet meer eeuwig van zullen zingen. Nederlands meest gesubsidieerde ondernemer - inderdaad, de boer - verspreidt het merendeel van deze mestgolf over zijn land. Toch blijft er nog altijd zes miljoen ton mest over. Doorgeleerde heren zoals bij TNO en Heidemij houden het op twee miljoen. Maakt niet uit in dit verzuurde land. Want ook dit mestoverschot kan de boer niet anders dan over zijn akkers en weides uitgieren.

Landbouw-minister Bukman, zijn staatssecretaris Gabor en milieubewindsman Alders proberen eendrachtig het 'gat van Nederland' te dichten met een mestnota, doordacht en waterdicht. Volgend voorjaar gaat de nota door de Kamer. Anno 1995 moet Limburg, zo verzekert consultant Willemse in Roermond, zeker een miljoen Ton mest kunnen verwerken tot korrels. Met deze mestkorrels gaat Nederland dan in het buitenland de boer op.

	Nederland			Limburg		
	1991	1992		1991	1992	
Koeien	5.062.071	4.923.858		247.559	243.745	
Varkens	13.216.600	14.146.800		1.711.000	1.871.300	
Legkippen	93.596.000	99.453.000		17.624.000	17.670.000	
Slachtkippen	41.639.000	46.761.000		4.916.000	5.268.000	
Schapen	1.882.168	1.948.070		54.596	57.646	
Geiten	70.188	63.200		1.517	1.511	
Paarden	55.438	62.349		5.034	5.264	
Pony's	21.278	24.970		1.860	2.039	

TNO: Mestoverschot in 1995 rond drie miljoen ton

3 mln. ton verwerkt in mestfabrieken, zou helft zin van prognose

DEN HAAG (ANP) - Het mestoverschot in Nederland bedraagt in 1995 ongeveer drie miljoen ton. Dat blijkt uit het rapport van TNO en Heidemij dat landbouwminister Bukman gisteren naar de Tweede Kamer heeft gestuurd.

Volgens het rapport, waarvan de inhoud in hoofdlijnen enkele weken geleden al bekend werd, slaagt de landbouw erin drie miljoen ton mest tot exportkorrels te verwerken of in andere droge vorm te exporteren. Daarmee wordt naar verwachting de helft gehaald van de doelstelling die de overheid voor 1995 had gesteld. Volgens de overheid moet er minimaal zes miljoen ton worden verwerkt om inkrimping van de veestapel te kunnen voorkomen.

TNO en Heidemij tekenen wel aan dat op het gebied van het veevoer nog een heleboel te verbeteren valt. Met technische maatregelen is de benutting van het voer te verbeteren, waardoor er minder mineralen in de mest terecht komen. Daarmee is het in theorie mogelijk het mestoverschot in zijn geheel weg te werken.

Bouwsteen

Volgens de onderzoekers is het wel nodig dat het bedrijfsleven alle zeilen bijzet, willen die technische verbeteringen bereikt worden. En zelfs dan lukt het niet om ze voor 1995 in te voeren, aldus TNO en Heidemij. Het rapport dient als bouwsteen voor de beleidsnotitie van het kabinet over het mestbeleid tussen 1995 en 2000.

Forse heffingen na 1995 bij overtreding mestwet

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG - Veehouders die zich na 1995 niet houden aan de mestwetgeving, krijgen met zeer hoge heffingen te maken. Minister **Piet Bukman** van landbouw laat daarvoor een systeem uitwerken door ambtenaren en vertegenwoordigers van het landbouw-bedrijfsleven.

De bewindsman wil met de heffingen bereiken dat boeren de mestregels naleven. Hij speelt met de gedachte de boeren al van tevoren een heffing te laten betalen, die zij bij goed gedrag terug kunnen krijgen. Ook een heffing achteraf, als blijkt dat de boer de regels niet heeft nageleefd, is mogelijk. Over de hoeveelheid mest die in 1995 mag worden uitgereden bestaat nog verwarring. In het voorstel van Bukman wordt uitgegaan van 100 kilogram fosfaat per hectare, het Landbouwschap gaat uit van 125 kilogram. De landbouw in Friesland zit nu gemiddeld op 90 kilogram fosfaat per hectare.

Koop

De minister heeft gisteren bepaald dat een boer die productierechten van mest koopt, nu al moet voldoen aan de norm van 100 kilogram fosfaat. Er wordt alleen toestemming voor de koop van de productierechten gegeven als de veehouder contracten voor mestoverschotten voorlegt voor een periode van drie jaar. Een overschot is alles wat boven de norm van 100 kilo fosfaat per hectare land ligt.

De regeling voor de productierechten is een onderdeel van de Verplaatsingswet, die op 1 januari 1994 moet ingaan. Bukman handhaaft de regel uit deze wet dat mestproductierechten die een boer niet gebruikt, niet verhandeld mogen worden. Bij het verkopen van deze rechten houdt de bewindsman de mogelijkheid open daarop een korting van maximaal 25 procent aan te brengen.

1993

Nederlands dagblad 1993-01-16

VVD wil debat met Bukman over mestverbod op zandgronden

DEN HAAG (ANP) - De VVD-fractie in de Tweede Kamer wil binnenkort minister Bukman (Landbouw) aan de tand voelen naar het verbod mest uit te rijden op droge, zanderige gronden. Zo hoopt de regering **verzuring** tegen te gaan. Het VVD-Kamerlid Blauw vreest dat als gevolg van het mestverbod boeren zullen teruggrijpen op andere methoden om erosie tegen te gaan, waarbij onder andere chemicaliën in het geding zijn.

Volgens Blauw gaat het om een totaal van ongeveer 200.000 hectare landbouwgrond waaruit voor kort een kleine hoeveelheid mest werd ingezet tegen de erosie. Het gaat daarbij om de veenkoloniale gebieden in het noordoosten van het land, het eiland Texel, de bollenstreek en delen van de Zuid-hollandse eilanden.

Blauw vreest dat boeren als gevolg van het mestverbod verstuiwing in de toekomst te lijf willen gaan door in het vroege voorjaar een snel groeiend gewas als bij voorbeeld gerst te zaaien. Vervolgens wordt dat gewas kort nadat het boven de grond is gekomen met chemicaliën doodgespoten, waarna het cultuurgewas, meestal aardappelen of bieten, zijn kans krijgt.

De Telegraaf 1993-01-28

Conflict dreigt over plan voor drastisch beperken uitrijnormen Boeren boos over mestnota kabinet

Van onze verslaggevers

DEN HAAG, donderdag

Er dreigt wederom een ernstig conflict tussen het kabinet en de agrarische sector over het mestbeleid.

De landbouworganisaties hebben woedend gereageerd op het voornemen om al vanaf volgend jaar de uitrijnormen voor de mest drastisch te verlagen.

Aanleiding voor het dreigende conflict is de Mestnota Derde Fase, die momenteel in voorbereiding is, waarin staat aangegeven hoe het mestoverschot vanaf 1995 tot het jaar 2000 moet worden aangepakt. Het plan is om de hoeveelheid mest die de boeren over het land mogen uitrijden, geleidelijk met ongeveer de helft te verlagen. Er wordt overwogen deze maatregel al in 1994 te laten ingaan.

Brandbrief

Hoewel het hier nog slechts gaat om overwegingen van het ministeries van Landbouw en Milieu, hebben het Landbouwschap en enkele belangrijke produktschappen een brandbrief aan milieuminister **Alders** en zijn collega van landbouw **Bukman** gestuurd, waarin zij eisen dat de zoveelste aanscherping ongedaan wordt gemaakt. Gaat de overheid door op de ingeslagen weg dan zoeken ze het verder maar uit, in de sector is in ieder geval „geen draagvlak voor de plannen”, zo staat in de brief.

Het is nog nooit voorgekomen dat het *Produktschap voor Zuivel*, het *Produktschap Vee en Vlees*, het *Produktschap voor Pluimvee en Eieren*, het *Produktschap voor Veevoeder* en het *Landbouwschap* zich gezamenlijk tegen het mestbeleid van de overheid keren.

„Dit brede draagvlak geeft de ernst van de situatie aan”, zegt woordvoerder J. de la Court van het

Landbouwschap.

CDA, PvdA en VVD hebben verbaasd gereageerd op de reactie van de landbouworganisaties. „Het is te voorbarig en onbegrijpelijk. Er zijn nog helemaal geen keuzen gemaakt over hoe het mestprobleem in de toekomst moet worden aangepakt”, aldus CDA-Tweede Kamerlid Van Noord. Zijn PvdA-collega Huijs en VVDer Blauw spreken van een onverstandige zet. “De landbouworganisaties doen er beter aan om samen met de overheid naar oplossingen te zoeken”, aldus Huijs.

Nu mag een boer nog 125 kilo fosfaat uitrijden over het land. Omdat daarmee het milieu ernstig wordt geschaad, wordt die hoeveelheid vanaf 1995 geleidelijk verlaagd naar 60 tot 80 kilo (afhankelijk van het soort land). Door deze aanscherping wordt het mestoverschot aanzienlijk vergroot. Volgens berekeningen van de betreffende ministeries zullen daardoor in het jaar 2000 de mestfabrieken tussen de 47 en de 67 miljoen ton mest moeten verwerken tot korrels voor de export. De verwachting is dat deze fabrieken in 1995 echter nog niet meer kunnen verwerken dan 13 miljoen ton.

Limburgsch Dagblad 1993-02-12

Mestverwerking Mestfabriek Scarabee te Sevenum werkt goedkoper dan Brabantse concurrent Promest te Helmond

DOOR JAN VAN LIESHOUT

SEVENUM/HELMOND - De eerste Nederlandse industriële mestfabriek, die momenteel in Helmond wordt gebouwd en waarin 500.000 ton varkensmest per jaar kan worden verwerkt, kan volgens insiders in één klap worden afgeschreven als een in een proeffabriek in Sevenum ontwikkeld mestverwerkingsprocedé inderdaad veel goedkoper is.

Voor de verwerking van varkensmest moeten boeren bij Promest in Helmond fl 32,- per ton betalen. Dit bedrag is gebaseerd op de resultaten die werden verkregen in een nabijgelegen proeffabriek, waarin 100.000 ton varkensmest per jaar kan worden verwerkt. Bij Scarabee in Sevenum zouden boeren op basis van de resultaten in de proeffabriek op de Kronenbergerheide slechts vijftien tot twintig gulden per ton hoeven te betalen.

De proeffabriek in Helmond vergde een investering van fl 25 miljoen, terwijl de in aanbouw zijnde industriële mestfabriek fl 114 miljoen kost. Dat geld is opgebracht door Brabantse en Limburgse boerenorganisaties, de agrarische industrie en handel, verzekeraar Interpolis en de Rabobank. Het Limburgse aandeel bedraagt slechts een achtste deel.

Volgens Promest-directeur Siebe Greidanus zal de industriële mestfabriek omstreeks juli worden opgestart. Hij houdt rekening met aanpassingen in het productieproces, maar wil daarover geen concrete uitspraken doen. Het in de proeffabriek in Sevenum ontwikkelde procedé is tot nu toe angstvallig afgeschermd. Zelfs de minister van Landbouw, Piet Bukman, werd tijdens een recent werkbezoek in Limburg niet tot de fabriek toegelaten.

Volgens ingewijden past Promest in Helmond een thermisch systeem toe, waarbij energie wordt ltoegevoegd om de mest in te drogen. Scarabee in Sevenum gebruik een chemisch systeem, waarbij energie uit de mest wordt gehaald. Chemici noemen dat natte oxydatie. De proeffabriek in Sevenum is eigendom van Scarabee Kroneberg een dochter van Scarabee Wxxx

Conversion. Belangrijkste aandeelhouder is Frans Bukkems in Stxxxxsel, voormalig employé van Shell. De oliemaatschappij bezit iets minder dan de helft van de aandelen Scarabee Kronenberg.

De proeffabriek, waarin 25.000 ton varkensmest per jaar kan worden verwerkt, kostte tien miljoen. Hier van nam Scarabee Kronenberg zeven miljoen voor zijn rekening, de overige drie miljoen werden betaald door een werkmaatschappij van de Covak, een coöperatie van 250 Limburgse varkenshouders. Zij leverden de mest, Bukkems de technologie.

Limburgsch Dagblad 1993-02-13

Aantal boeren zonder Hinderwetvergunning niet te schatten achtergrond

Van onze parlementaire redacteur

HEERLEN - Geen ministerie, geen provincie, geen gemeente kan duidelijk maken hoeveel boeren en tuinders hun bedrijf uitoefenen zonder of met slechts een gedeeltelijk geldige hinderwetvergunning. Net zoals er geen instantie te vinden is die kan vertellen hoeveel illegale buitenlandse werknemers er in ons land dagelijks naar hun werk gaan. Minister Alders van Milieu tijdens de boerendemonstratie in Markelo gevraagd naar het aantal 'illegale' boeren bromde iets van 'misschien wel 10.000'. De milieubewegingen, die de kwestie rond de hinderwetvergunningen aanhangig hebben gemaakt bij de Raad van State, weten het ook niet. Zij konden alleen in actie komen op het moment dat een gemeentebestuur in tenminste twee ter plaatse verschijnende dagbladen publiceerden dat men voornemens was een hinderwetvergunning te verlenen.

Gemeentebesturen die de hinderwetvergunningen aan boeren en tuinders moeten afgeven, weten ook niet waar ze aan toe zijn. Al jaren wachten gemeenten en boeren en tuinders op de Algemene Maatregel van Bestuur van minister Alders. In zo'n AMvB moet precies staan waaraan een veeveebedrijf of een tuinbouwbedrijf moet voldoen om een hinderwetvergunning te kunnen krijgen.

Oogluikend

De ministers Alders en Bukman zijn het met elkaar nog niet eens over het jaar dat moet worden gekozen als uitgangspunt. Alders wil graag 1981. Tot 1981 kregen alle veehouders en tuinders automatisch een vergunning. Een boer moet als Alders zijn zin krijgt aantonen dat hij thans niet meer dieren heeft dan in dat jaar. Volgens Bukman is dat onmogelijk omdat boekhoudingen hoogstens tien jaar worden bewaard. Bukman wil graag 1986 kiezen omdat in het kader van de toen van kracht zijnde mestwet van alle boeren bekend is hoeveel vee ze in de stallen hadden.

Alders vindt dat maar niks. Want ook hij weet dat boeren bij de invoering van de mestwet snel hebben uitgebreid om te kunnen aantonen dat ze een flinke hoeveelheid mest produceerden. En het gaat er hem juist om de gevolgen van de mest: ammoniakuitstoot, het aantal kilogrammen fosfaat en stikstof snel te verminderen.

Als blijkt dat een boer in 1981 500 dieren had en nu 1000, dan zal hij worden gedwongen het bedrijf te halveren. Had hij in 1981 500 dieren, in 1986 800 en nu 1000, dan zal hij het aantal dieren met 200 moeten terugbrengen tot 800. Dat is nu juist wat de boeren in het verkeerde keelgat is geschoten. Hun bedrijfsuitbreidingen zijn vaak oogluikend toegelaten, ook door de gemeentebesturen. Via de hinderwet zullen ze dan nu weer worden gedwongen met tienduizenden dieren tegelijk de veestapel te verkleinen. Iets wat ook het Landbouwschap nog steeds als een gruwel in de oren klinkt.

Een groot probleem wordt voor de gemeenten: hoe controleer je iedere boerderij of tuinderij op de voorwaarden die worden gesteld om in aanmerking te komen voor een hinderwetvergunning. Veel gemeenten huren daarvoor onafhankelijke deskundigen in.

Zon bureau controleert ieder bedrijf en geeft het gemeentebestuur een advies over het al dan niet verlenen van een hinderwetvergunning of adviseert dat de boer of tuinder eerst aan een aantal voorwaarden moet voldoen alvorens een hinderwetvergunning wordt verstrekt.

De laatste jaren hebben de gemeenten van de rijksoverheid geld gekregen om de hinderwetprocedure te kunnen financieren. Want het inhuren van een onafhankelijke deskundige kost ook geld. Wordt een hinderwetvergunning verleend, dan betaalt de boer of tuinder die kosten via de leges wel weer terug.

Nieuwsblad van het Noorden 1993-03-04

Voor uitvoering Mestwet wordt 1986 peiljaar

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG — Bij het verlenen van een Hinderwetvergunning wordt voor boeren het peiljaar 1986. Ze mogen niet meer dieren hebben dan zij dat jaar in hun stallen hadden lopen. Met deze bepaling heeft minister Bukman (landbouw) het gevecht met minister Alders (milieubeheer) gewonnen. Alders hield in zijn noodwet vast aan het peiljaar 1981.

Minister Bukman wilde met het landbouwbedrijfsleven en een meerderheid in de Tweede Kamer van het begin af aan het peiljaar 1986 hanteren. Per 1 januari 1986 zouden van alle boeren nog cijfers bestaan aan de hand waarvan kan worden vastgesteld hoeveel dieren ze op die datum op hun bedrijf hadden. Uit 1981 bestaat geen enkel cijfer meer.

De nieuwe noodwet, die morgen in het kabinet wordt besproken, betekent dat boeren die van 1981 tot 1986 hun bedrijven zonder Hinderwetvergunning hebben uitgebreid, die vergunning alsnog krijgen. Wel moeten ze binnen vijf jaar de uitstoot van ammoniak aanzienlijk verminderen.

Limburgsch Dagblad 1993-03-15

Martien Eurlings op CDA-forum in Horn:

'Kansrijke sectoren opnieuw stimuleren'

Van onze verslaggever

HORN - Tijdens een CDA-forum over milieuproblematiek, zaterdag in Horn, heeft de voorzitter van de CDA-fractie in Provinciale Staten, Martien Eurlings, gepleit voor een hernieuwd stimuleringsbeleid ten behoeve van kansrijke bedrijfssectoren.

Hij memoreerde in zijn inleiding hoe in Limburg 'vele duizenden' arbeidsplaatsen door bedrijfssluitingen, fusies en inkrimpingen verloren gaan. „Daarbij komt dat er van de zijde van de rijksoverheid geen heil te verwachten valt, Integendeel. In plaats van compensatie voor verloren gegane arbeidsplaatsen doet de rijksoverheid haar best om aan te tonen dat ze eveneens tot bedrijfsmatig denken en handelen in staat is. Met als gevolg: sanering, afslanking en inkrimping van rijksdiensten met een

cumulerend negatief effect op de werkgelegenheid, welvaart en welzijn.”

„Het is dan ook op zijn plaats om het beleid te heroverwegen en hernieuwd oog te hebben voor het belang van het stimuleren van kansrijke bedrijfssectoren. Uitgaande van een duurzame economische groei moet de economische motor impulsen kunnen blijven geven aan de effectuering van het milieubeleid. Als overheid moeten we ervan doordrongen zijn dat de doelstellingen op het gebied van landschap en natuur moeten worden gerealiseerd in een marktsituatie.”

Eurlings onderkende 'dat de landbouw een belangrijke pijler onder de welvaart van Noord- en Midden-Limburg is en dat behoort te blijven'. Om die reden werd voor Noord- en Midden-Limburg een structuurvisie ontworpen, waarin hoogwaardige landbouw, maar ook hoogwaardige natuur ontwikkelingsmogelijkheden worden geboden. Die natuur is met name in de Peel ernstig geschaad. Er zijn bosranden waar de neerslag 10.000 zuurequivalenten per ha bedraagt, terwijl de gedooggrens tussen 400 en 700 zuurequivalenten ligt. Aanvullend regionaal beleid is daardoor onontkoombaar. Het voorziet in een reductie van 45 procent in 1995 en van 80 procent in het jaar 2.000.

Om deze doelstellingen te halen zijn een deugdelijk regeling tot verplaatsing van mestproductierechten en een werkbare hinderwet onontbeerlijk, hield LLTB-secretaris ir. Koos Kooien zijn gehoor voor.

Tevens bepleitte hij de invoering van 'Mineraal Centraal', het plan van het Landbouwschap om per 1 januari 1995 te komen tot een mineralenboekhouding met heffingen op fosfaat- en stikstofverliezen. Voorts wees Kooien op de initiatieven die in Limburg zijn ontwikkeld om te komen tot de bouw van vier mestfabrieken.

Het CDA-Kamerlid Jan van Noord vreest dat de verwerkingscapaciteit in 1995, bij het ingaan van de derde fase van het mestbeleid, ontoereikend zal zijn. „Het Landbouwschap komt met zijn 'Mineraal Centraal' en een korting van 25 procent op de mestproductierechten weliswaar op nul uit, maar de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij zit met 22 miljoen kg fosfaat die niet plaatsbaar is via veevoer en verwerking,“ aldus Van Noord. De wellesnietes-stelling staat vandaag centraal in een beraad, waaraan ook minister-president Lubbers deelneemt.

Alders zal alles proberen om milieudoeleinden te halen

DEN HAAG (GPD) - Minister Hans Alders (Milieubeheer) meent dat alles uit de kast moet worden gehaald om in het jaar 2000 de milieudoelstellingen te kunnen halen. Daarom zal hij nog dit jaar met aanvullende maatregelen komen om met name de uitstoot van stikstof en ammoniak terug te dringen. Alders is niet bereid nu al afdekking van meststilo's toe te staan met stro omdat nog te veel onduidelijk is en ook omdat om nog nadere onderzoeken is gevraagd.

Boeren zijn nu al verplicht hun mestopslag met een kap af te dekken om uitstoot van ammoniak te voorkomen. Velen hebben dat nog niet gedaan. Degenen die nalatig zijn geweest, worden op dit moment gecontroleerd en krijgen een proces-verbaal, aldus de minister. Alders zei dit teren tijdens een debat in Den Haag met voorzitter Jef Mares van het Landbouwschap.

Milieuminister Hans Alders luistert naar de voorzitter van het Landbouwschap, Jet Mares. Zij gingen gisteren in Den Haag met elkaar in debat over belangrijke kwesties als de aanscherping van mestregels, de bouw van mestfabrieken en de Hinderwet.

De Telegraaf 1993-04-01

Boeren moeten vanaf 1995 veestapel fors inkrimpen

Conceptnota Derde Fase Mestbeleid

Van onze parlementaire redactie DEN HAAG, donderdag

De veehouders in ons land zullen vanaf 1995 hun veestapel fors moeten inkrimpen of enorme bedragen moeten investeren in milieuvriendelijke stallen om nog te mogen blijven boeren. Met name de intensieve veehouderijen in bos- en natuurgebieden moeten het ontgelden in de nieuwe plannen van minister **Alders** (Milieu) en **Bukman** (Landbouw) om het mestoverschot vanaf 1995 drastisch te beperken. De ministers verwachten dan ook dat dat zal betekenen dat veel veehouders hun hoofd niet meer boven water kunnen houden en hun zaak moeten sluiten of dat ze hun bedrijf moeten verplaatsen.

In de conceptnota *Derde Fase Mestbeleid*, waarin de plannen staan beschreven, staat dat de bewindslieden de boeren een jaar uitstel willen geven om hun mestoverschot drastisch te beperken. Daardoor worden de boeren niet vanaf volgend jaar, maar pas vanaf 1995 geconfronteerd met onder meer strafmaatregelen als ze te veel mest produceren. Het beleid van Alders en Bukman is erop gericht dat de ammoniakuitstoot in het jaar 2000 met 70 procent is verminderd in vergelijking met het niveau van 1980.

Boeren die meer mest produceren dan ze kunnen verwerken, krijgen met ingang van 1996 daarvoor fikse boetes. De mestomvang die ze mogen produceren wordt vanaf 1995 ieder jaar verlaagd. Door deze maatregel worden boeren gedwongen minder dieren te gaan houden en milieuvriendelijk vee-

voer te gebruiken.

Het Landbouwschap, de overkoepelende organisatie van boeren, vindt de plannen zoals ze er nu voorliggen onacceptabel.

Nederlands Dagblad 1993-04-06

Bel luidt voor laatste ronde in mestgevecht

door Kees Pijnappels, ANP

DEN HAAG (ANP) - De ministers Bukman en Alders willen voor de zoveelste keer het Mestbeleid aanscherpen. Traditiegetrouw verzet de veehouderij zich fel, Tot dusver werd de veestapel slechts „bevroren” door de mestwetgeving. Nu gaat het dan toch over inkrimping De bel voor de laatste ronde van het mestgevecht heeft geklonken.

Nederland telt circa 400.000 hectare landbouwgrond (tien procent van het land), die is verzaaid met fosfaten. Daarnaast zijn grote stukken bos doodziek als gevolg van verzuring, verdroging en achterstallig onderhoud. Verder worden drinkwaterputten op de zandgronden bedreigd door nitraatvervuiling. Al deze zaken zijn in meer of mindere mate toe te schrijven aan de veehouderij.

Tegelijkertijd is de sector economisch van zwaarwegend belang. In 1991 verkocht Nederland voor 252 miljard gulden goederen aan het buitenland. Aan vee, vlees, melk en eieren ging voor twintig miljard de grens over. Zes procent van het nationale inkomen komt uit de veehouderij. Volgens het Landbouwschap hangt één op de vijf arbeidsplaatsen in Nederland — direct of indirect — samen met die veehouderij.

Het mestprobleem is pas in de jaren tachtig onderkend. Dat leidde in 1984 tot een mislukte poging de veestapel te bevriezen. In 1987 werd de eerste fase van het mestbeleid in gang gezet, waarbij elke veehouder een mestquotum kreeg toegewezen. In 1991 ging de tweede fase van start. In deze periode werd de hoeveelheid mest die op het land mag worden uitgereden, geleidelijk vermindert. Tegelijkertijd verzezen op de boerderijen silo's voor de opslag van mest in de winter. Op de zandgronden verdrongen mestinjectoren de gierton — het symbool van het mestprobleem — zodat er bij het uitrijden geen ammoniak meer vrijkomt.

In 1995 moet de derde en laatste fase van start gaan. Die duurt tot het jaar 2000. Dan moet het mestprobleem zijn opgelost. Uiteindelijk doel is dat er niet meer mest wordt uitgereden dan gras, mais, aardappelen en bieten kunnen opnemen. Door deze zogeheten evenwichtsbemesting wordt het grond- en oppervlaktewater niet langer belast met fosfaten en nitraten. Daarnaast moet de uitstoot van ammoniak met 70 procent zijn teruggebracht om bos en natuur te redden van de verzuring.

Het beleid voor de derde fase is momenteel inzet van de discussie. Twee documenten staan daarin centraal. Alders (milieubeheer) en Bukman (landbouw) zwaaien met hun notitie *Mest- en Ammoniakbeleid Derde Fase*, waarin zij hun voorstellen uiteen zetten. Het Landbouwschap en de produkt-schappen voor vee, vlees, eieren, zuivel en veevoer schermen met hun eigen plan: het Mestbeleid naar 2000.

Oren

Beide partijen slaan elkaar met cijfertjes om de oren. Omdat de bouw van de mestfabrieken maar niet van de grond wil komen, resteert er volgens Alders en Bukman in **1995 een mestoverschot van**

veertien miljoen kg fosfaat. Het Landbouwschap ziet het allemaal veel minder somber in en komt uit op een **mestoverschot van 1,5 miljoen ton.** Door nog wat te sleutelen aan het veevoer kan dat laatste beetje ook wel worden weggewerkt, vindt het schap.

Daar komt bij dat Bukman en Alders de uitrijnormen in 1995 willen aanscherpen, zodat het mestoverschot met nog eens acht miljoen kilo fosfaat toeneemt. Het totaal komt daarmee op 22 miljoen kilo. Deze hoeveelheid kan de veehouderij met de beste wil van de wereld niet wegwerken. Om dat te exporteren zou een goederentrein nodig zijn van ruim 2100 kilometer lang, van Amsterdam tot in Zuid-Italië. Daarmee hebben de bewindslieden een argument in handen om extra maatregelen te treffen, die direct tot inkrimping van de veestapel leiden.

Achter de dans rond de cijferbrij gaat een principiële discussie schuil. Aangespoord door een morrende achterban heeft het Landbouwschap het vuur geopend op de vloed aan milieuwetten, die over de boeren wordt uitgestort. De Haagse regels zijn in de praktijk onwerkbaar en hebben niet zelden een tegenstrijdig karakter. Bovendien hebben ze de hele veehouderij op slot gedraaid, zodat noodzakelijke modernisering onmogelijk zijn. Uit angst voor steeds weer nieuwe regels hebben de veehouders een afwachtende houding aangenomen.

Om die reden eist het Landbouwschap een ommezwaai van het beleid. De algemene normen en regels moeten het veld ruimen. In plaats daarvan moet de individuele veehouder verantwoordelijk worden gesteld voor zijn eigen mestoverschot. Dan weet de betreffende boer waar hij aan toe is en kan hij actie ondernemen.

Concreet

Het Landbouwschap heeft die gedachte concreet vertaald in de zogeheten mineralenboekhouding. Hiermee kan een varkensboer precies berekenen hoeveel mineralen zijn bedrijf binnenkomen in de vorm van voer, en weer verlaten in de vorm van mest en vlees. Wat overblijft is zijn mineralenoverschot. Door daar een heffing op de zetten, wordt de boer financieel geprikkeld dat overschot terug te dringen. Hoe hij dat doet moet hij zelf weten. Het Landbouwschap biedt daarbij aan, dat alle veehouders in 1995 hun mineralenproductie met 25 procent terugdringen.

Het pleidooi voor een individuele aanpak krijgt brede steun, onder meer van directievoorzitter H. Wijffels van de Rabobank. De Brabantse boerenvoorzitter A. Latijnhouwers heeft laten weten, dat alleen deze aanpak op steun van zijn boeren kan rekenen.

Voor iets anders bestaat geen draagvlak, dreigt Latijnhouwers. Alders en Bukman zien ook wel wat in het plan van het Landbouwschap. Ze zien echter geen kans de mineralenboekhouding vóór 1997 in te voeren. Bovendien vinden ze het bod van het Landbouwschap onvoldoende om de mineralenproductie met een kwart terug te dringen. Daarbij wijzen ze fijntjes op het mestoverschot van 22 miljoen kg fosfaat dat in 1995 ontstaat. Dat moet eerst worden weggewerkt, vinden de bewindslieden.

Daarom bieden ze twee keuzemogelijkheden aan: óf de **zogeheten slapende mestquota** (goed voor tien tot vijftien miljoen kilo fosfaat) worden ingetrokken óf de mineralenproductie wordt met 35 procent ingeperkt.

Onacceptabel

Beide alternatieven bestempelt het Landbouwschap als onacceptabel. Het schap heeft nog meer onverteerbare beleidsmaatregelen het hoofd te bieden. Bukman en Alders vinden dat de uitstoot van ammoniak in 2010 met 80 procent moet zijn verminderd om de stervende bossen kans op herstel te geven. Dit betekent dat de veestallen technisch moeten worden aangepast. Dat is echter zo duur dat

de helft van de intensieve veehouders het veld moet ruimen.

De grote vraag is of het Landbouwschap en de ministers Bukman en Alders er in slagen het eens te worden. De sfeer in de landbouw is momenteel gespannen, vanwege de slechte economische situatie. Tegelijkertijd biedt de slechte staat van bos en natuur geen ruimte voor uitstel. Het loven en bieden zal nog de nodige tijd in beslag nemen.

Beide partijen weten zich daarbij nauwlettend in de gaten gehouden. Het Landbouwschap door zijn eigen boeren; Alders en Bukman door onder meer de stichting Natuur en Milieu. De laatste vindt de plannen van ministers nog lang niet ver genoeg gaan. De stichting wil dat er een overheidsfonds wordt opgericht om mestquota op te kopen en bedrijven te beëindigen. Daarmee kan de veestapel op sociaal verantwoorde wijze worden ingekrompen.

Leeuwarder Courant 1993-04-26

CDA speelt leep op balbezit en hanteert buitenspelval

(KAF EN KOREN WILLEM STEGENGA)

HET GAAT met het mestbeleid de goede kant op. Dat kan ook niet anders, met het CDA aan het roer. De kracht van het Zuiden is zo groot, dat de boeren in het hele land ervan profiteren. Piet Bukman wordt door de eigen achterban gedwongen wat op de rem te drukken. Als coalitie-partner PvdA in beeld verschijnt, switcht zijn voet echter bliksemsnel naar het gaspedaal. Op die manier houdt Bukman de touwtjes in handen.

Het lijkt onsamenhangend wat er op dit moment in Den Haag aan de mestpolitiek wordt gedaan. Dan is er weer een overeenkomst gesloten, vervolgens worden elementen aangedragen die die overeenkomst onderuit lijken te schoffelen en een moment later sluiten de gelederen zich weer. Voor een gewone sterveling is er geen touw meer aan vast te knopen. En toch gaat het de goede kant op. De overheid was voorstander van algemene maatregelen, die voor het hele land moeten gelden. De landbouworganisaties hebben hemel en aarde bewogen de verantwoordelijkheid voor de mest bij iedere boer individueel te leggen. Dat houdt in dat er een methode moet worden gevonden om 70.000 boerenbedrijven te controleren.

Het CDA is voor die omschakeling. Onder applaus van het Landbouwschap heeft Lubbers himself zijn fiat gegeven. Opeen achternamiddag werd dat akkoordje gesloten. Niet volgens de regels der democratie, maar ach wie heeft nu gegarandeerd dat bij het openen van een nieuw kamergebouw de achterdeurtjes zouden zijn dichtgespijkerd?

Sneu voor de PvdA dat Bukman c.s. met een dergelijke afspraak naar buiten kwam. Sneu vooral voor Hans Alders en voor zijn milieu-ministerie. De grote broer had al beschikt op het moment dat hij nog wikte. Alders wikt nog steeds en zal dat de komende tijd blijven doen. Hij voelt zich gepasseerd door de christen-democratische landbouwlobby. Al bijna gedacht dat die ten grave was gedragen en verdomd, daar heb je hem weer.

Voordat er nu een andere schijf op de draaitafel ligt, wil 'milieu' nog een poging doen om de mestregels aan te scherpen. Ze zijn op dat ministerie van oordeel dat er bij de overschakeling van 'algemeen' naar 'individueel' altijd weer handige boeren zullen zijn die daar profijt uit trekken. De overheid heeft de boeren natuurlijk in de afgelopen jaren wel geleerd om met regels om te gaan. Er zijn er zo veel uitgevaardigd, dat je geen studieweekende in een beboste omgeving nodig hebt

om te ontdekken waar nog een maas zit.

In die fase verkeert het beleid nu: Alders wil wat strenger, Bukman eigenlijk niet, gezien de afspraak van het CDA met het Landbouwschap. Om aan te geven dat hij ook wat voor zijn coalitie-partner over heeft, laat hij af en toe wat geluiden horen die Alders niet onwelgevallig zijn. Meer mag niet van Lubbers. Meer mag zeker niet van het Landbouwschap. Er breekt een boerenopstand uit, als er nu nog strengere regels worden uitgevaardigd dan al aangekondigd. Immers, elke aanscherping vergroot het mestoverschot.

Uitstel

OPMERKELIJK is dat er nog steeds geen definitief besluit is gevallen over wat er nu exact gaat gebeuren. Al langer dan een jaar wordt er over gehakketakt. Steeds duiken dezelfde argumenten op: inkrimpen van de veestapel is nodig, inkrimpen hoeft niet als er maar genoeg maatregelen worden genomen in de stal en op het land. Nu eens zullen ministers en Landbouwschap de knoop doorhakken, dan weer wordt de vergadering uitgesteld wegens politiek van een hogere orde: bezuinigingen bij voorbeeld.

Voor de boer lijkt dat niet prettig. Hij wordt in onzekerheid gelaten. Toch levert dat uitstel grote voordelen op. Deze week valt er plotseling een rapport van het Landbouw-Economisch Instituut (LEI) uit de lucht, waarin staat dat het met de mestproblematiek veel minder ernstig is dan altijd werd aangenomen.

De LEI-rapporten hadden een zekere status: het LEI zegt het en dus is het waar. Het LEI zelf heeft aan die status getornd. Voorlopige conclusies zijn soms heel anders dan definitieve. Boeren nemen de rapporten al geruime tijd met een korreltje zout. Als het LEI zegt dat het inkomen van een veehouder drastisch is verlaagd, kijkt de boer in zijn beurs en denkt bij zichzelf: het kan nooit kwaad dat er zo over me wordt geschreven, maar het valt nog wat mee.

Toch, zo'n LEI-rapport met een voor de boer gunstige conclusie, helpt altijd een beetje. Het LEI wordt voor 70 procent door het ministerie van Bukman en Gabor in stand gehouden en dat is, in het kader van gehele mestdiscussie, prettig om te weten.

Enig uitstel speelt ook de fabrikanten van veevoer in de kaart. De enorme concurrentie die deze branche beheerst, doet het er te vermoeden als het gaat om het invoeren van milieuvriendelijk voer. Meestal lijden onderzoek en ontwikkeling onder mededinging.

Het moet gezegd dat de 'fourage' in 1985 er al f 2,92 miljoen voor heeft uitgetrokken.

Toch heeft deze sector nog enige studietijd nodig, want op dit moment is niet precies bekend welke invloed milieuvriendelijk veevoer heeft op de gesteldheid van de dieren. Ze moeten er natuurlijk wel om willen groeien en ze moeten er eveneens gezond van blijven. Nu al zijn er branches die tijdens de eerste periode van de groei bijna om de week voer van een andere samenstelling nodig hebben om het dier in de juiste conditie voor het slagersmes te krijgen. Uitstel van Haagse beslissingen betekent dat het onderzoek zijn gang nog even kan gaan.

Er is trouwens alles voor te zeggen dat het CDA voorlopig nog even op balbezit blijft spelen en bij verlies de buitenspelval openzet. Akkoord, er wordt niet gescoord, maar is dat nu zo erg zolang er geen duidelijkheid is over welke koers er precies in de EG na het GATT-akkoord zal worden gegaan? Als daar helderheid over is, staat meteen de quotering van het aantal dieren voor Nederland vast. Dan kun je pas echt beleid maken.

Leeuwarder Courant 1993-05-14

Met mestakkoord een nieuw evenwicht

ER IS EEN mestakkoord. Daarmee kan in de bedrijfsvoering van de moderne landbouw het natuurlijke evenwicht worden hersteld. Het akkoord kan niet van de ene op de andere dag worden uitgevoerd, maar er is door rijksoverheid en bedrijfsleven een kort en krachtig tijdspad uitgezet.

Het Friese boerenbedrijf kan de nieuwe, strengere mestregels vrijwel zeker aan. De gemiddelde veestapel produceert hier al minder milieubelastende stoffen via de mest dan in het akkoord is afgesproken. Maar een aantal bedrijven zit er boven en moet zich aanpassen.

Voor een schone, 'natuurlijke' bedrijfsvoering, waarbij de ecologische processen van natuur en landbouw zich in harmonie dienen te voltrekken, is een royaal aantal hectares nodig. In Friesland is die ruimte er nog.

Door het landbouwbeleid - superheffing, landbouwgrond moet natuurgebied worden, bedreigend overkomende regelgeving - kromp de Friese veestapel in. Zo verdwenen sedert 1983 nog eens zo'n 1800 agrarische en aanverwante ondernemingen. De catastrofale economische effecten daarvan zullen Friesland voorlopig blijven teisteren.

De Friese landbouw zal niet alleen met dit mestakkoord kunnen leven, het zal er ook mee kunnen overleven, zelfs voor nieuwe economische impulsen kunnen zorgen. Maar dan is het niet langer verantwoord dat ten behoeve van 'natuurgebieden' nog meer grond aan een 'natuurlijke' landbouw, aan het platteland, aan de regionale economie wordt onttrokken. Algemeen directeur Jan de Vries van zuivelcoöperatie *De Goede Verwachting* waarschuwde in de krant van gisteren al terecht tegen deze ontwikkeling.

Een doorslaande landbouw kan zichzelf bedreigen, een doorslaande milieubeweging ook. Zo wordt het tijd dat het provinciaal bestuur met zijn milieubeleid een nieuwe koers vaart en het gedram achter de 'groene zone' beëindigt. Nu dreigt milieu aan milieu te worden opgeofferd. GS moeten, in vredesnaam, eens ophouden met een beleid vol tegenstrijdigheden, met plannen waarvoor bij de Friese bevolking geen enkel draagvlak bestaat. Als het zo doorgaat, wordt het verzet ongekend hevig, zowel tegen 'natuurplannen' als 'industriële projecten'.

Met het mestakkoord dient een eind te komen aan een verwarrende, te scherpe en ten slotte zeer contraproductieve discussie tussen 'milieu' en landbouw. Zoals door menselijke overdrevenheden het evenwicht in de natuur kan worden verstoord, zo kunnen om dezelfde reden discussies uit balans raken.

De kracht van dit mestakkoord is de praktische uitvoerbaarheid, de haalbaarheid ervan. Met het stelsel van de mineralenbalans kan de individuele boer zicht houden op de natuurlijke processen.

Voor het eindresultaat draagt hij de persoonlijke verantwoordelijkheid. Die is in dit geval eindelijk eens controleerbaar.

Mineralenbalans: er mogen in zowel het dier als de grond voortaan niet meer 'voedingsstoffen' worden gestopt dan er natuurlijk kunnen worden verteerd. Het dier dient, preciezer afgemeten, dát voer in die hoeveelheid toegediend te krijgen waardoor de overschotten binnen de perken blijven. Ontstaat alsnog ergens een mestoverschot, dan moet dat volgens het akkoord op verantwoorde wijze worden afgezet. Dat is goed. Alles, alles moet meer in evenwicht komen.

S.

Leeuwarder Courant 1993-06-05

Geen straf voor elf veehouders in mestzaak

ZWOLLE - Elf veehouders in Overijssel die voor de economische politierechter in Zwolle moesten verschijnen omdat ze de mestregels overtreden zouden hebben, zijn gisteren ontslagen van rechtsvervolging. Politierechter Jan de Vries verklaarde het artikel in het *Besluit Gebruik Dierlijke Meststoffen* op grond waarvan de boeren waren gedaagd, onverbindend. Dat artikel behelsde een uitzonderingspositie voor veehouders op zandgrond. De Vries oordeelde dat de minister dat artikel op grond van verkeerde argumenten in het Besluit heeft opgenomen.

De elf agrariërs boeren allemaal op zandgrond. Artikel 8b lid 1 van het *Besluit Gebruik Dierlijke Meststoffen* bepaalt dat zij de mest moeten onderwerken. Dat kan met behulp van bij voorbeeld een zodenbemester of een mestinjector. Boeren op veen- en kleigronden zijn daarvan tot 1 januari volgend jaar vrijgesteld. Reden daarvan is dat de technieken om de mest op die gronden onder te werken, nog niet volmaakt zijn.

Mr. Jan de Vries oordeelde dat het gebrek aan goede machines het verschil tussen de regelgeving voor de boeren op zandgronden en die op klei- en veengronden niet rechtvaardigt. Niet onbelangrijk in zijn overwegingen vormde het feit dat de kostbare onderwerkverplichting de concurrentiepositie van de zandboeren ernstig aantast. De Vries vond het verschil in concurrentiepositie op zich geen probleem, als daarmee een hoger doel -een betere bodembescherming- gediend zou zijn. Daarvan is volgens hem in dit geval geen sprake.

Grote gevolgen zal de uitspraak van De Vries vermoedelijk niet hebben. Het Besluit wordt per 1 januari volgend jaar aangepast. Alle soorten boeren hebben zich dan aan dezelfde regels te houden.

Officier Diederik Greive had tegen alle elf boeren een boete van f 1500 geëist. Hoewel hij begrip zei te hebben voor de praktische problemen waarmee de boeren bij het onderwerken worstelen, meende hij dat op het bewust overtreden van een regel straf moest volgen.

De boeren hadden uitgelegd dat hun land weliswaar als zandgrond te boek staat, maar in veel gevallen feitelijk veengrond is. Sommigen hadden ervaring met onderwerken, maar zeiden dat de bestaande methoden aantoonbaar verwoestend werken op de structuur en de kwaliteit van de grond.

Bijzondere sympathie zei Greive te koesteren voor Martien Spitzen, ecologisch rundveehouder te Oldemarkt. Spitzen had betoogd dat het onderwerken van mest desastreuze gevolgen heeft voor het bodemleven. Bovendien voerde hij aan met zijn verregeningsmethode in de geest van het Besluit te handelen. Dat beoogt de uitstoot van ammoniak aanzienlijk te beperken, aan welke doelstelling Spitzen zei te voldoen.

De Telegraaf 1993-07-27

VVD'er: Fraude blijkt tijdbom onder mestbeleid

Van een onzer verslaggevers VEENDAM, dinsdag

Het mestbeleid derde fase gaat aan fraude ten onder. Verder is de controle dermate moeilijk dat er weinig van terecht zal komen.

Tot die conclusies komt VVD-landbouwspecialist P. Blauw die tevens voorzitter is van de vaste kamercommissie van landbouw. Om uitwassen te voorkomen is volgens Blauw vereenvoudiging van het beleid noodzakelijk.

Verder pleit Blauw voor het bijscholen van accountants op het gebied van milieuzorg op het boeren-erf. „De controle op het terugdringen van de milieubelasting door mest mislukt volkomen in een sector met 100.000 bedrijven, als er geen draagvlak is”, stelt Blauw.

Als voorbeeld van falend beleid wijst de VVD-parlementariër op de uitbreiding van de veesta-

pel na 1984. In dat jaar werd een wet doorgevoerd om de aantallen dieren te stabiliseren.

Met de basis van het mestbeleid is Blauw het eens. Individuele boeren moeten aangeven hoeveel mineralen zij op hun bedrijf aanvoeren via (kunst)mest en krachtvoer en hoeveel fosfaat en stikstof via hun producten het erf verlaat.

Leeuwarder Courant 1993-10-06

'Subsidies voor boeren ineffectief en onnodig'

Dat blijkt uit een rapport van verschillende ministeries.

DEN HAAG (ANP) - De subsidies die het ministerie van landbouw de afgelopen jaren heeft verstrekt aan boeren, waren niet effectief en soms zelfs overbodig. Vooral subsidies op milieuinvesteringen in de veehouderij zijn hun doel voorbijgeschoten. Dat blijkt uit een rapport van verschillende ministeries.

Het zijn vooral de milieusubsidies waarop kritiek wordt geleverd. Door de omschakeling naar milieuvriendelijker bedrijfsmethoden te subsidiëren is het principe 'de vervuiler betaalt' op de achtergrond geraakt. „Geconstateerd kan worden dat versnelling van de milieu-investeringen tot nu toe niet is opgetreden in die mate als voorzien, aldus het rapport.

Het argument dat boeren investeringssubsidie nodig hebben omdat ze financieel niet draagkrachtig genoeg zijn, wordt van de hand gewezen. Van de boeren heeft 60 procent voldoende geld direct beschikbaar om investeringen te bekostigen.

De ambtenaren zetten ook vraagtekens bij de noodzaak tot investeringssubsidie in de veehouderij. Die moet vooral de stallen aanpassen om de uitstoot van ammoniak te verlagen. Het is echter maar de vraag of daar subsidie op moet worden gegeven. Het merendeel van de stallen is namelijk verouderd en dient toch te worden vervangen.

Van de subsidie op de bouw van mestopslag is slechts beperkt gebruik gemaakt. Bovendien heeft die niet kunnen voorkomen dat de oppervlakte fosfaatverzadigde grond is gestegen van 290.000 tot 400.000 hectare.

De subsidie op mestverwerking (f 32,5 miljoen tussen 1989 en 1992) heeft evenmin vruchten afgeworpen, omdat deze techniek niet wezenlijk heeft bijgedragen aan de oplossing van het mestprobleem. De ambtenaren menen dat in totaal besparingen mogelijk zijn tot f 300 miljoen.

Limbursch Dagblad 1993-11-12

Coöperaties stichten samen mestcentrale

Van onze verslaggever

VELDHOVEN - De bestuurders van de drie Limburgse mestcoöperaties Carom, Cobam en Covak, de Brabantse mestafzetcoöperatie Mestac en de Regionale Mestbank Zuid hebben besloten om voor 1 januari 1994 voor heel Zuid-Nederland één mestcentrale op te richten. Een nog te stichten dochteronderneming zal de mest ophalen en distribueren. Vier bestaande ondernemingen zullen de niet

af te zetten mest verwerken en een bestaande handelsmaatschappij zal de eindproducten afzetten. Met de uitvoering van een en ander houdt Cofert Beheer bv zich bezig. Dit is een bestaande bv waarvan de aandelen in handen van Sobel nv zijn. Sobel is de moedermaatschappij van een aantal destructie- en slachtafvalverwerkende industrieën.

De bedoeling is dat meerjarige contracten worden afgesloten tussen de mestcentrale en de boerenmestleveranciers. Omdat de mestcentrale nog geen rechtspersoon is, worden de contracten vooralsnog door de mestcoöperaties afgesloten.

Tijdens een persconferentie, gisteren in Veldhoven, werden de plannen toegelicht. Volgens Mestac-voorzitter Anton Vermeer hebben de bestuurders van de mestcoöperaties dit initiatief genomen om de meststromen en de prijzen beheersbaar te houden. Er wordt te veel langs elkaar heen en onder de prijs gewerkt. Daarbij komt dat de bereidheid tot investeren 'zeer beperkt' is.

Onontbeerlijk

Vermeer: „Elke boer kijkt naar zijn eigen portemonnee en geeft niet meer uit dan moet. Op termijn loopt dat fout. Sturing is daarom onontbeerlijk. Het is een puur economisch belang. Want indien een veehouder zijn mest per 1 januari 1996 niet verantwoord kan afzetten, gaan zijn stallen dicht.”

Over de kosten van het plan werden slechts summiere mededelingen gedaan. Volgens Mestac-directeur Cor Munsters zullen marktconforme tarieven worden gehanteerd. Voor het ophalen van mest zal maximaal een rijksdaalder per kubieke meter per jaar worden gerekend. Voorts zullen contracten twee gulden per kubieke meter aan een solidariteitsfonds moeten afdragen. „Met de slechtere mest gaat een paar gulden per kubieke meter mee, terwijl de akkerbouw voor de betere mest zal moeten bijbetalen.”

De bedragen, die de mestcentrale voor de verwerking van mest zal moeten betalen, verschillen al naar gelang het procédé. Mest onderscheidt het Promest-procedé, dat op een proeffabriek te Helmond is ontwikkeld en waarbij energie bij moet om de mest te kunnen indikken; en het Schxxrabee-procédé, dat op een proefabriek in Sevenum wordt toegepast en waarbij de benodigde energie om tot de produktie van mestkorrels te komen, uit de mest wordt gehaald. Dat laatste procédé is een stuk goedkoper maar zou toch nog boven twee tientjes per kubieke meter liggen.

Met clustering van alle activiteiten zou, volgens Vermeer, een prijs van twee tientjes per kubieke meter zijn op te brengen.

Munsters verwacht vijftig procent van de veehouders mee te krijgen. Het streven blijft op zeventig tot tachtig procent gericht. Bij Mestac zijn bijna 1.700 veehouders aangesloten, bij de drie Limburgse mestcoöperaties bijna achthonderd. De totale hoeveelheid mest die buiten Zuid-Nederland zal moeten worden uitgereden danwel fabrieksmatig zal moeten worden verwerkt, bedraagt naar schatting acht miljoen ton. De verwerkingscapaciteit van de mestfabrieken ligt rond 700.000 ton.

Limburgsch Dagblad 1993-11-16

In het nieuws

DOOR JAN VAN LIESHOUT

In mei bereikten de ministers Alders en Bukman een akkoord met het Landbouwschap, de produktschappen en de voorzitter van de landelijke mestbank over het mestbeleid over de periode na 1995. De normen zouden vervroegd worden verscherpt. Kalkoens reageerden veehouders in Brabant op de nota die de bewindslieden daarover de Tweede Kamer stuurden. Er

werd actiecomité opgericht dat zich hard maakte voor een 'beter mestbeleid'. Evenals de Noordbrabantse boerenorganisatie NCB riep ook de Limburgse LLTB zijn leden op de protestbijeenkomst in Den Bosch bij te wonen.

DEN BOSCH - De ministers **Alders** en **Bukman** was ontraden om de mestmanifestatie in en Bosch bij te wonen, verklaarde NCB-voorzitter Ad Latijnhouwers. „Niet dat ze gevaar zouden hebben gelopen om te worden gemolesteerd, maar hun aanwezigheid zou averechts hebben gewerkt. We wilden enkel de Tweede-kamerleden aanspreken. Bij hen ligt de bal. De ministers hebben hun werk gedaan.”

Wel aanwezig waren de landbouwwoordvoerders van de grootste fracties in de Tweede Kamer, Piet Blauw (VVD), Servaas Huijs (PvdA), Jan van Noord(CDA) en Pieter ter Veer (D 66). Op niet mis te verstane wijze werden zij door de stront gehaald.

Ruim negenduizend agrariërs vulden de Baroniezaal, een van de veemarkthallen in Den Bosch. Van hen kwamen er zo'n drieduizend uit Limburg. Ze hadden hun heilige koeien thuis gelaten.

Jongeren hadden zich met allerlei akoestische afweermiddelen toegerust. Op spandoeken werd het CDA niet gespaard. 'Dit mestakkoord niet van de baan, CDA vlieg dan naar naar de maan', was een van de blikvangers.

De voorzitter van het Landbouwschap, Marius Varekamp, had zijn rede op papier, maar voelde terstond dat hij uit een ander vaatje moest tappen om niet in fluitconcerten ten onder te gaan. Hij verweet de ministers 'dat zij bezig zijn om de boeren te belazeren'. „In de nota die zij de Tweede Kamer deden toekomen, worden pertinente onwaarheden gezegd.

Laat u daarom niet om de tuin leiden door welke nota of woordvoerder dan ook. Voor na 1995 is niks afgesproken.”

Ook NCB-voorzitter Ad Latijnhouwers, die als voorzitter van de landelijke mestbank het overleg met de ministers had bijgewoond, verklaarde dat de ministeriële *'Notitie Mest- en Ammoniakbeleid Derde Fase'* veel verder gaat dan het akkoord, dat in mei was bereikt. Hij eiste een financieel verantwoord en praktijkgericht mestbeleid, 'geen wirwar van overbodige regels', snelle invoering van een mineralenboekhouding 'als het hart van het mestbeleid' en verruiming van normen.

„De eindnormen moeten ook na het jaar 2000 mogen worden bereikt. Beter een goed ingevuld mestbeleid in 2005 dan een onvoldragen en niet gedragen mestbeleid in 2000. Met een staande ovaatie werd Frans Meulenmeesters begroet. De varkenshouder uit Elsendorp had de kat de bel aangeboden. Hij ontraadde zijn supporters het NCB-nest te bevuilen. Politici zou de volle laag moeten worden gegeven. „Want aan boerenbelang hadden zij schijt.”

Deel II

Limburg Brabantse en Limburgse agrariërs dreigen met harde acties

Pisnijdige boeren halen politici door de stront in het nieuws

PvdA-woordvoerder **Servaas Huijs** toonde zich niet bereid om de milieudoelstellingen tot na 2000 op te schuiven. Gelaten onderging hij de kettingzang: 'Hij is een hondelul'. De oprichting van een mestcentrale zou hij geen strobreed in de weg leggen. **Piet Blauw** had slechts drie van de zes toegestane minuten nodig om het VVD-standpunt uiteen te zetten. Even zo **Pieter ter Veer** van D 66, die de boeren eraan herinnerde hoe in 1984 de Interimwet werd doorgevoerd om te voorkomen dat de veestapel zich zou uitbreiden. Toch kwamen er 25 procent varkens en 16 procent kippen bij. Met stalgeluiden werd zijn terechtwijzing overstemd.

Een pandemonium barstte los toen **Jan van Noord** nadrukkelijk stelde 'geen toezeggingen te zullen doen. „We doen hier geen zaken. Dat zou strijdig zijn met de democratie: van het kabinet naar de Brabanthallen.” Indien Brussel zijn goedkeuring zou geven aan een wettelijke aansluitplicht bij een mestcentrale, zou het CDA dat niet tegenhouden, mompelde de Drent, die als landbouwwoordvoerder van het CDA lijkt uitgepoept.

Aan het einde van de manifestatie zegde de voorzitter van de actiegroep '*Beter Mestbeleid*', Hans Verhoeven uit Valkenswaard, de politici de wacht aan. „Mocht onverhoopt het signaal dat wij hier zo massaal afgeven niet het gewenste effect sorteren, dan zal er massaal verzet komen van de boeren en tuinders.” Sterker nog: „De overheid kan er vanuit gaan, wanneer geen gehoor aan onze eisen wordt gegeven, dat wij zullen zorgdragen voor een onuitvoerbare derde fase. Wij laten ons niet boer-af maken.”

De Telegraaf 1993-11-24

Mestakkoord niet getekend

DE BOER OP door **ANDRIES DIJKSTRA**

Na zeven maanden geharrewar, moeilijke discussies en wélles-nietes spelletjes is het hoge woord er dan eindelijk uit: er is geen mestakkoord tussen het Landbouwschap en de ministeries van Landbouw en Milieu. Ir. A. Latijnhouwers heeft, tijdens het mestprotest afgelopen week in de Den Bosch, expliciet gezegd dat hij geen ondertekende tekst heeft gezien.

Latijnhouwers, de voorzitter van de 26.000 leden tellende *Noordbrabantse Christelijke Boerenbond* (NCB) en de hoogste man van de Landelijke Mestbank, had van een officieel akkoord zeker op de hoogte moeten zijn.

Het protest van 10.000 veehouders in de Brabanthallen moet daarom door Tweede Kamerleden serieus worden genomen. Zij kunnen een drastische sanering van een belangrijke exportbedrijfstaking voorkomen.

De varkensboeren zijn doordrongen van het feit dat de huidige plannen veel boeren de kop gaat kosten. En waarom, vragen boeren zich af.

In het eindrapport *Tweede Fase Additioneel Verzuringsonderzoek* (1991) staat dat praktijkmetingen uitwijzen dat een koe zes kilo ammoniak per jaar produceert. Maar de overheid zegt, op basis van schattingen en aannames, dat het om 8,8 kilo gaat. Uit metingen bij kuikens blijkt een productie van 0,046 kilo ammoniak terwijl de ambtenaren denken dat het 0,21 küo is.

Wat betreft de daadwerkelijke mestproductie is het verhaal niet anders. Een onderzoek van eerder dit jaar op 220 varkensbedrijven leert dat de ammoniakuitstoot van de mestproductie aanmerkelijk onder de normen van de mestwetgeving ligt.

Vorige week heeft minister **P. Bukman** (Landbouw) al een beetje toegegeven dat het niet goed zit met de wettelijke normen. Hij doet dat in reactie op een brandbrief uit de provincie Brabant. De stuurgroep Landbouw en Milieu is daar 9,4 miljoen kilo fosfaat kwijt, die er volgens de Haagse regels wél moet zijn.

Bukman schrijft de verontruste Brabanders dat hij er rekening mee houdt dat boeren 5% te veel dieren opgeven. Ook stelt de minister dat de mestproductie per dier in de praktijk minder is dan de forfaitaire norm waarmee de mestwetgeving rekent. Wanneer Den Haag dus twijfelt aan de aantallen dieren en erkent dat vee minder mest produceert dan nu wordt aangenomen, kan men zich afvragen waarom dat dan niet onmiddellijk wordt vertaald in beleid. Is het redelijk om veehouders zo zwaar

aan te pakken voor een probleem dat in de praktijk minder groot is dan het op papier lijkt?

Besluit de Tweede Kamer om het Mestbeleid Derde Fase, dat loopt tot het jaar 2015, toch in gang te zetten, dan kunnen er twee dingen gebeuren. Of het volledige ongelooft slaat toe bij boeren of ze negeren het beleid domweg en dat zal leiden tot ingrijpen van justitie. In beide gevallen zal dat nadelig uitpakken voor het milieu en daar ging het toch allemaal om.

Intussen groeit het wantrouwen onder boeren waar het de politiek betreft. In het Westland zeggen tientallen tuinders het lidmaatschap van het CDA op, zo heeft de partij toegegeven. In Brabant was het tot een jaar geleden ondenkbaar dat een boer openlijk met een spandoek 'Collectieve Destructie Agrariërs' rondliep. Bukman werd onlangs tijdens een CDAbijeenkomst in Zuidlaren weggehoond.

De Tweede Kamer praat begin december over mest. Komt daar geen beleid uit waarmee te werken valt, dan is de boot aan. De 35.000 akkerbouwers zijn al drie jaar ten einde raad maar wachten op steun uit andere landbouwsectoren omdat ze zelf onvoldoende macht hebben. De politiek bepaalt of de 30.000 varkensboeren en 42.000 melkveehouders zich ook gaan roeren.

Leeuwarder Courant 1993-12-09

Maandag mestdebat Mestbeleid vraagt wijsheid kamerleden Bressen in het boerenfront

Door Kees Pijnappels ANP

De Tweede Kamer staat maandag voor de schier onmogelijke opgave een wijs besluit te nemen over het mestbeleid en tegelijkertijd de rust te bewaren in boerenland. Kabinet en milieuorganisaties vinden ingrijpende maatregelen nodig om het mestprobleem voor eens en voor altijd te overwinnen. Boerenorganisaties vrezen massale faillissementen als de kabinetsvoorstellen worden goedgekeurd.

De overheid probeert al jarenlang de enorme mestoverschotten in te dammen, zonder daarbij de veestapel in te krimpen. Hoewel er op technisch gebied wel resultaten zijn geboekt, is een effectieve aanpak uitgebleven. Tussen 1995 en 2000, de zogenaamde derde fase van het mestbeleid, moet het daar toch van komen. Maandag valt de beslissing. tijdens een acht uur durend debat tussen kabinet en kamer.

Aanvankelijk leek de Tweede Kamer comfortabel achterover te kunnen leunen. Immers, in mei van dit jaar sloten de ministers **Piet Bukman** (Landbouw) en **Hans Alders** (Milieubeheer) een akkoord met het Landbouwschap over het nieuwe mestbeleid. Het huidige onwerkbaar stelsel van niet te controleren geen verboden wordt ingeruild voor een verplichte mineralenboekhouding. Die stelt elke boer in staat de milieubelasting van het eigen bedrijf te meten. Boetes op overmatige vervuiling moeten milieu-onvriendelijk gedrag ontmoedigen. Tijdens de overgangperiode mag er steeds minder mest op het land worden uitgereden. In 1995 moeten alle veehouders bovendien 30 procent minder mest produceren, vooral door het veevoer aan te passen.

Maar in plaats van rust aan het mestfront, bracht het mestakkoord alleen maar gekrakeel. Het Landbouwschap bleek zijn hand te hebben overspeeld tijdens de onderhandelingen met Bukman en Alders en kreeg de volle laag van de achterban. De machtige *Noordbrabantse Christelijke Boerenbond* (NCB) en de Gelderse Maatschappij distantieerden zich van het akkoord. In Brabant stak bovendien de *Actiegroep Beter Mestbeleid* de kop op.

Dat de discussie over de mest flinke bressen heeft geslagen in het eens zo hechte boerenfront, bleek gisteren in de Tweede Kamer. De landbouwspecialisten van de fracties, wanhopig op zoek naar manieren om de kool en de geit te sparen, hadden de verschillende partijen uitgenodigd om tijdens een hoorzitting hun licht te laten schijnen over het mestbeleid. Achtereenvolgens draafden het Landbouwschap, de NCB en de Actiegroep Beter Mestbeleid op. De drie partijen hadden blijkbaar onvoldoende vertrouwen in elkaar om gezamenlijk op te treden.

Voorzitter Marius Varekamp van het Landbouwschap mocht de Kamerleden nog eens uitleggen hoe hij ertoe gekomen was om Alders en Bukman ervan te beschuldigen „de kluit belazerd te hebben”. Varekamp deed deze uitspraak tot drie keer toe op de mestdemonstratie van 15 november in de Brabanthallen. Tot grote ergernis van CDA en PvdA.

Varekamp trok zijn woorden gisteren niet in. Volgens hem hebben de bewindslieden in hun nota 'Derde fase mest- en ammoniakbeleid' heel andere dingen geschreven dan in mei was afgesproken. Vandaar dat Varekamp “in boerentaal' maar eens had gezegd waar het op stond. „De overheid maakt het er zelf naar dat ik dit soort taal moet gebruiken. Wij hebben ons de blaren op de tong moeten praten om onze achterban uit te leggen wat in mei is afgesproken. Niet eens met altijd evenveel succes. En dan hanteren de ministers plotseling suggestieve meningen en getallen waarover bepaald geen afspraken zijn gemaakt.”

Voor de vraag hoeveel mest er uiteindelijk op het land mag worden uitgereden, heeft tot discussie geleid. Hoewel dat nog wordt onderzocht, gaan Bukman en Alders er voorlopig vanuit dat niet meer mag worden uitgereden dan het gewas kan opnemen. Omdat zo iets in de praktijk moeilijk is vast te stellen, mag er jaarlijks vijf kg fosfaat per hectare extra over het land worden verspreid.

De veehouderij vindt deze 'verliesnorm' veel te laag. Volgens Varekamp werkt het bijzonder frustrerend dat het bewuste getal elke keer weer de kop opsteekt. „Als we blijven vasthouden aan dat soort uitspraken, krijgt u grote problemen. En wij met uw, waarschuwd hij de Kamerleden.

Voorzitter Ad Latijnhouters van de NCB onderstreepte dat nog eens. De NCB vindt dat de verliesnorm voor drie jaar op 60 kilo moet worden gesteld. „Dan komt er rust op het land en ruimte om het allemaal eens goed te bestuderen.”

De Actiegroep Beter Mestbeleid probeerde de Tweede Kamer nog eens goed te doordringen van de gevolgen van het voorgestelde mestbeleid. Maar liefst 70.000 banen staan op het spel, aldus voorzitter H. Verhoeven. “Veel boeren moeten stoppen. De aanverwante industrieën komen met een dramatische onderbezetting te zitten, met als gevolg massaontslagen. Elders in Europa wordt deze productie overgenomen, zodat de Nederlandse concurrentiepositie verder verslechtert en er nog meer ontslagen volgen. Kaalslag op het platteland is het gevolg.”

De Actiegroep Beter Mestbeleid eist dat de overheid een mestcentrale instelt, waar boeren verplicht hun overschotmest aanmelden. Deze collectieve aanpak voorkomt dat er een onderlinge concurrentieslag losbarst tussen veehouders die allemaal een afzetcontract bij akkerbouwers proberen te verwerven. De Tweede Kamer vindt dat echter vooral een zaak van het bedrijfsleven zelf. Maandag zullen de fracties het kabinet waarschijnlijk vragen de mogelijkheden van zo'n mestcentrale nog eens te onderzoeken. Voor de actiegroep is de mestcentrale een vereiste. „Anders gaat de kont tegen de krib”, aldus woordvoerder F. Meulenmeesters.

'Wurgheffing' mestoverschot vanaf 1995

DEN HAAG (ANP) - Veehouders die in 1995 meer mest produceren dan is toegestaan, moeten torenhoge boetes gaan betalen. Dat blijkt uit een wetsontwerp dat minister Piet Bukman van landbouw gisteren naar de Tweede Kamer heeft gestuurd. Het wetsontwerp, dat onderdeel moet gaan uitmaken van de Meststoffenwet, heeft als doel de produktie van overschotmest financieel te ontmoedigen.

Veehouders moeten zorgen dat ze in 1995 de mest van hun veestapel op verantwoorde wijze afzetten in de omgeving, bij akkerbouwers of bij een mestfabriek. Kunnen ze dat niet, dan wachten hen zware heffingen.

Zo moet voor elke kilo fosfaat in de mest waarvoor geen bestemming is f 30 boete worden betaald. De heffing voor een overtollig gehouden mestvarken komt op ruim f 200. Een pluimveehouder betaalt f 7.50 per overtollige kip, terwijl een overtollige zeug ruim f 600 gaat kosten.

De boetes zijn met opzet hoog gehouden. Bukman wil er zeker van zijn dat elk economisch voordeel van een te grote mestproduktie wordt weggenomen. Vandaar dat de boetes ook wel worden omschreven als 'wurgheffingen'.

Boeren die meer dieren houden dan op grond van hun mestquotum is toegestaan, kunnen helemaal rekenen op fikse geldstraffen. Een illegaal mestvarken gaat f 740 kosten en een illegale zeug meer dan f 2000.

Vanaf 1995 mag er steeds minder mest op het land worden uitgereden, doordat de fosfaatsnormen worden aangescherpt. Bukman verwacht dat het voor veehouders moeilijker wordt hun drijfmest op verantwoorde wijze kwijt te raken. De verleiding om de mest zomaar ergens te dumpen, neemt daarmee toe. De wurgheffingen zijn dan ook tevens bedoeld om te voorkomen dat justitie het te druk krijgt met veehouders die de mestwetgeving hebben geschonden.

Bukman had de komst van zijn wetsontwerp al in juni van dit jaar aangekondigd in zijn Notitie Mest- en Ammoniakbeleid Derde Fase. Deze notitie wordt maandag door de Tweede Kamer behandeld. Daarin staat onder meer dat veehouders in 1995 30 procent van hun mestquotum moeten inleveren. Om geen dieren te hoeven af te stoten, moeten ze het veevoer aanpassen.

1994

DTel 1994-01-17

Drie miljoen ton mest spoorloos ³⁰

De Telegraaf 17-01-1994

Drie miljoen ton mest spoorloos

In ons land is drie miljoen ton mest zoek. Dat blijkt uit het vergelijken van de mestboekhouding van de boeren in de veehouderij en de totale geraamde mestproduktie in ons land.

Oorzaak is volgens de milieu-officier van justitie bij de rechtbank in Den Bosch, mr. G.C.M. Bos, het volstrekt falen van de veel te ingewikkelde mestwetgeving.

„Deze is zo complex dat een veehouder die zich aan de regels wil houden een juridische deskundige moet inhuren om de ontwikkelingen op dit terrein bij te kunnen houden”, aldus mr. Bos. Inmiddels gaan de illegale mestdumpingen in ons

land op grote schaal door.

Met name op de Veluwe zijn volgens de controlerende instanties loonwerkers volop bezig met het illegaal dumpen van grote hoeveelheden varkensmest op weilanden die volgens de mestwet voor derden vrij toegankelijk zijn. „Hiermee wordt de deur opengezet voor mestdumping op grote schaal zonder daar strafrechtelijk tegenop getreden kan worden”, verzucht juridisch beleidsmedewerker van het toezicht, Jan Kaat.

Straffen

De ministers Hirsch Ballin. (Justitie)

en Alders (VROM) hebben voorstellen bij de Kamer ingediend de straffen op ernstige milieudelicten, waaronder overtreding van de meststoffenwet, aanzienlijk aan te scherpen.

Zo willen beide bewindslieden dat de maximale gevangenisstraf voor ernstige milieudelicten wordt opgetrokken van twee naar zes jaar. Ook de boetes in verband hiermee moeten volgens Ballin en Alders zwaarder. Voor rechtspersonen straffen tot een bedrag van 1 miljoen gulden en voor individuele personen straffen tot f 100.000 gulden in plaats van het huidige maximum van f 25.000 gulden voor elke overtreding.

Leeuwarder Courant 1994-06-04

Harde aanpak EU intensieve varkenshouder

BRUSSEL - De Europese Commissie is van plan de intensieve veehouderij en met name de varkenshouderij hard aan te pakken. In Brussel circuleert een plan waarin het voorkomen en bestrijden van de milieuvervuiling door de petrochemische industrie wordt geregeld. In de bijlagen van dat plan worden echter ook richtlijnen opgesteld om de intensieve veehouderij aan strakke banden te leggen.

Anton Stokkers, die voor de Nederlandse landbouworganisaties de belangen behartigt bij de Europese autoriteiten, zegt zeer verontrust te zijn over de nieuwe regelgeving. Hij voorziet dat minstens 40 procent van de Nederlandse varkenshouders er door in de problemen kunnen komen. Dat geldt ook voor andere intensieve veehouders.

Boeren die meer dan honderd grootvee-eenheden op een beperkte oppervlakte houden kunnen hun borst maar natmaken. Zij zullen worden onderworpen aan een zwaar vergunningenstelsel. Die vergunningen zullen pas worden verleend als zij alle moderne milieutechnieken hebben toegepast. Na een paar jaar zullen er weer controles worden uitgevoerd.

Stokkers zegt met enig succes vertraging in de uitvoering van het plan te hebben bewerkstelligd. De Europese Commissie heeft de richtlijnen voor advies gestuurd naar het Europees Parlement en naar het Economisch en Sociaal Comité, de Europese SER.

Het parlement heeft op aandrang van de Nederlandse CDA-afgevaardigde Jan Sonneveld het plan terug verwezen naar zijn eigen landbouwcommissie. „Daar staat men er erg afwijzend tegenover”, aldus Stokkers. „Ik denk dat het na de verkiezingen van 9 juni weer in die commissie wordt behandeld”.

30 Zie knipsel' 1994-09-02 voor mogelijke verklaring: varkens produceren gewoon minder!

Het Economisch en Sociaal Comité heeft in zijn plenaire op aandrang van Stokkers besloten de betreffende paragraaf opnieuw te behandelen. Hij is van oordeel dat de richtlijnen te veel op de industrie zijn toegespitst en daardoor niet van toepassing zijn op de intensieve veehouderij. De emissie van stikstof is volgens hem al geregeld in de nitraatrichtlijn.

„Het kan toch niet de bedoeling zijn dat zeer veel normale gezinsbedrijven in de hele gemeenschap worden onderworpen aan een vergunningsprocedure die niet op hun bedrijfssituatie is afgestemd”, aldus Stokkers.

Daarmee is overigens de kou nog niet van de lucht. Opnieuw behandelen houdt niet in dat de paragraaf voor veehouderij wordt geschrapt. Bovendien is het nog onzeker wat de landbouwcommissie van het Europees Parlement doet als die in een nieuwe samenstelling bijeenkomt.

De Telegraaf 1994-06-14

Beleidsmakers werken aan verdwijnen van veestapel

Met horten en stoten loopt het mestbeleid vast.

De tussentijdse wetgeving, die de toenmalige minister van Landbouw G. Braks in 1984 op de rails heeft gezet, is te complex geworden om te hanteren. Een groepje juristen, de commissie Van Reenen, heeft de aanbeveling gedaan om het beleid op te schorten. Zij zien geen mogelijkheden voor controle en handhaving.

Voor de boeren kwam het bericht onverwacht. Niet voor de betrokken bestuurders, want die zaten al zes weken op het rapport te wachten. Vóór 1 juli moet de derde fase mestbeleid bij de Raad van State liggen, anders kan de wetgeving niet op 1 januari 1996 in werking treden. De kans is groot dat de datum van 1 juli niet wordt gehaald en dan ontstaat de situatie dat er geen nationaal mestbeleid meer is, behalve de regelingen die nu gelden en daar wil iedereen zo snel mogelijk van af.

Menig boer zal blij zijn met het vastlopen van de derde fase, maar er zit een gevaarlijke keerzijde aan de medaille. Wanneer ons land geen effectief beleid meer heeft dan kan de Europese Commissie zijn eigen normen laten gelden. Die komen er kort en krachtig op neer dat een veehouder per hectare land twee koeien mag houden of 3,3 varkens. In gebieden met een hoge veedichtheid is de norm 1,4 stuks rundvee per hectare land.

Dat zou betekenen dat ongeveer de helft van de Nederlandse runderen moet verdwijnen. Daarnaast kan geen enkel varken meer worden gehouden en is er geen plaats meer voor kippen.

De beleidsmakers gaan, gewild of ongewild, die kant op. In januari 1993 verklaarde de toenmalige voorzitter van het Landbouwschap, drs. J. W.E.M. Mares, in deze krant dat er een grotere spreiding van met name melkveehouderijbedrijven moest komen. Mares: „Ik zie voor de veehouderij toch een koppeling aankomen tussen stuks vee en aantal hectares dat een boer in gebruik heeft.”

Voor de varkenshouderij voorzag Mares minder problemen. Daarover verklaarde hij dat je die overal kunt mesten zolang je maar afzet hebt van mest. En dat staat weer in het advies van de juristen. Die vinden dat als het beleid door moet gaan, de minst slechte keuze is die van de afzet van mest, tussen de ene en andere boer. Blijkbaar hebben boeren voormannen al lange tijd geweten dat de koppeling met grond er zou komen. Nu juristen stellen dat de derde fase mestbeleid onwerkbaar is, mag de Europese Commissie de Nederlandse boer vertellen wat er moei gebeuren.

Afgelopen week was ook de stemming in de Eerste Kamer over de ammoniak-wetgeving. Inhoude-

lijk werd het beleid, van links tot rechts, door de senatoren afgebrand, behalve door de CDA-fractie. Ook de PvdA liet geen spaan heel van de voorstellen, maar stemde uiteindelijk wel voor. Blijkbaar gaat het partijpolitieke belang boven het belang van 10.000 boeren die sluiting van hun bedrijf boven het hoofd hangt, want dat is de uitwerking van de interimwet.

Hei aannemen van de ammoniakrichtlijn en de onzekerheid dit ontstaat rond de derde fase mestbeleid geeft boeren veel stof tot nadenken. Lange tijd is niet gesproken over „de inkrimping van de veestapel," maar die is veel dichterbij dan iedereen denkt.

Leeuwarder Courant 1994-06-28

Geen akkoord over nieuwe mestregels

DEN HAAG (ANP) - De ministers **Hans Alders** van milieu en **Piet Bukman** van landbouw zijn er gisteren niet in geslaagd overeenstemming te bereiken met het Landbouwschap over het mestbeleid na 1995. Daarmee dreigt een ernstig conflict tussen overheid en veehouders over het wegwerken van het mestoverschot.

Vorig jaar bereikten kabinet en Landbouwschap een akkoord over het mestbeleid tussen 1995 en 2000. Inmiddels is gebleken dat dat bij uitvoering op onoverkomelijke problemen zal stuiten. De beide ministers willen nu in 1996 een wurgheffing invoeren op te veel geproduceerde mest. Deze heffing is zo hoog dat ze onherroepelijk leidt tot inkrimping van de veestapel. Het Landbouwschap vindt dat onaanvaardbaar.

Leeuwarder Courant 1994-09-02

Overschot aan mest kleiner dan verwacht

DEN BOSCH (ANP) - De Nederlandse veestapel produceert 19 procent minder mest dan de overheid tot nu toe aannam. Het fosfaatgehalte van die mest is 8 procent lager. Dit blijkt uit de cijfers van verschillende overheidsinstituten. Het mestbeleid van de overheid is gebaseerd op aannames uit het verleden. Die blijken achterhaald te zijn.

Het mestoverschot - mest waarvoor op het land geen plaats is - was in 1992 geen 18.2 miljoen ton, maar 14.8 miljoen ton. Ter vergelijking: er zouden zo'n zes mestfabrieken minder nodig zijn om het overschot weg te werken. De totale Nederlandse fosfaatproductie bedroeg in 1992 geen 240 miljoen kilo, maar 221 miljoen kilo.

De nieuwe cijfers zijn vastgesteld door onder andere *Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)*, het *Landbouw-Economisch Instituut* en het *Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne*. Het is de bedoeling dat het CBS voortaan elk jaar nieuwe cijfers publiceert over de mestproductie. De technische ontwikkelingen zijn op die manier goed te volgen.

Voor de boeren zijn de nieuwe cijfers een meevaller. Volgend jaar moet elke veehouder 30 procent van zijn mestproductierechten inleveren. Die doelstelling blijkt relatief gemakkelijk haalbaar. In de verschillende sectoren, de pluimveehouderij uitgezonderd, kan aan de norm worden voldaan zonder de veestapel te verkleinen.

Vorig jaar ontstond er commotie in Noord-Brabant, nadat uit onderzoek was gebleken dat er 3 miljoen ton mest zoek was. Tussen produktie en werkelijk afgezette mest zat een gat. Dit wekte de indruk dat veehouders op grote schaal sjoemelden met hun mestboekhouding.

Inmiddels is komen vast te staan dat het 'mestgat' te wijten is aan de berekeningsmethode. Het veevoer is verbeterd, waardoor de mest minder fosfaat bevat. Een mestvarken poept jaarlijks geen 7.4 kilo fosfaat, maar 5,8 kilo. Ook bij andere diersoorten ligt de mineralenproduktie lager dan tot nu toe officieel werd aangenomen.

Nieuwsblad van het Noorden 1994-09-10

Mestwet weer uitgesteld

Nieuwsblad van het Noorden 1994-09-29

Brabantse boeren somber over de mestafzet

TILBURG - De Noordbrabantse Boerenbond (NCB) is uiterst somber gestemd over de afzet van mest in 1995. Voorzitter A. Latijnhouwers vreest dat veehouders het slachtoffer worden van een onderlinge concurrentiestrijd in hun poging overtollige mest kwijt te raken.

De NCB voorziet dat er volgend jaar een leemte ontstaat in het mestbeleid. De zogeheten bestemmingsheffing op mest wordt per 1 januari afgeschaft. De heffing levert nu jaarlijks enkele tientallen miljoenen gulden op, waarvan onder meer de mestverwerking wordt betaald. De verwerking van mest tot exportkorrels is vanaf 1 maart juist extra hard nodig, doordat er dan minder op het land mag worden uitgereden dan tot nu toe.

De NCB wil dat er volgend jaar een mestcentrale komt, waarbij boeren zich verplicht moeten aansluiten. Deze centrale coördineert het transport van mest vanuit de zandgronden naar de akkerbouwgebieden. Bovendien bevoorraadt de centrale de mestfabrieken.

Leeuwarder Courant 1994-10-06

Mestbeleid dreigt snel vast te lopen

DEN HAAG (ANP) - Het mestbeleid dreigt de komende jaren op tal van onderdelen vast te lopen. Dat blijkt uit de *voortgangsrapportage* die minister Jozias van Aartsen van landbouw gisteren naar de Tweede Kamer heeft gestuurd. Volgende week woensdag debatteert de Kamer over de kwestie.

Volgend jaar gaat de laatste fase in van het mestbeleid, zoals dat tien jaar geleden is ingezet. Volgens Van Aartsen staat nu het moeilijkste deel voor de deur. de fase waarin van de boeren het meest wordt gevraagd.

De VVD-bewindsman constateert dat de landbouw zich de afgelopen jaren „grote inspanningen heeft getroost”. Tot nu toe is het beoogde resultaat geboekt, stelt hij. Voor de komende jaren is het vooruitzicht echter heel wat somberder, zo blijkt uit de rapportage.

Het mestakkoord, zoals dat in mei vorig jaar is gesloten tussen kabinet en boerenorganisaties, loopt op tal van punten vast. Nieuwe beleidsmaatregelen die in 1996 zouden moeten ingaan, zijn niet op tijd klaar. Bovendien komt de grootschalige mestverwerking nog steeds niet van de grond. De tijd dringt, want tot eind dit jaar kan nog 35 procent startsubsidie worden aangevraagd op mestfabrieken.

Het is twijfelachtig of het mestoverschot nog wel op technische wijze kan worden weggewerkt.

Weliswaar is onlangs gebleken dat de mestproductie kleiner is dan gedacht, maar daardoor verandert het probleem in wezen niet. Er mag immers steeds minder mest op het land worden uitgereden. Van Aartsen wil volgende week met de Tweede Kamer afspraken maken over de te volgen route. In overleg met het bedrijfsleven en de natuur- en milieubeweging denkt hij de komende maanden de knelpunten te kunnen oplossen. Nog dit jaar informeert hij de Kamer over de voor 1996 noodzakelijk geachte keuzes

Het voorstel van PvdA-kamerlid Jan van Zijl om als uiterste maatregel te denken aan inkrimping van de veestapel, kan niet op steun rekenen van coalitiegenoten VVD en D 66. Woordvoerders van deze partijen, respectievelijk Piet Blauw en Pieter ter Veer, stellen dat het nog te vroeg is voor dergelijke ingrijpende stappen

Leeuwarder Courant 1994-10-07

Inkrimping veestapel nog lang niet aan de orde

De VVD-landbouwspecialist Blauw ziet het allemaal minder somber in

DEN HAAG (GPD) •”Zo ga je als heren in een coalitie niet met elkaar om. Ik was verrast.” Het mag nog zo diplomatiek klinken, maar VVD'er **Piet Blauw** bedoelt gewoon dat-ie pisnijdig is. Zijn PvdA-collega **Jan van Zijl** had woensdag zijn antwoord onmiddellijk klaar toen opnieuw bleek dat het mestoverschot maar niet kleiner wordt: de veestapel inkrimpen.

Blauw, voorzitter van de landbouwcommissie in de Tweede Kamer, vindt de uitlatingen van zijn coalitiegenoot „onverstandig en ontijdig”.

Onverstandig, omdat een boer weigert veel geld te investeren in het milieu als hij kans loopt zijn bedrijf te moeten inkrimpen. De kans dat hij zijn investering terugverdient, wordt dan immers klein. Ontijdig, omdat er nog zoveel technieken onbeproefd zijn gelaten bij het terugbrengen van het mestoverschot. Blauw wil volgende week bij het kamerdebat over het mestbeleid nog een stevig woordje wisselen met Van Zijl. Gistermorgen nog kwam het bericht dat de Noord-Brabantse elektriciteitsmaatschappij PNEM in Denemarken proeven doet met de verbranding van kippenmest voor energieopwekking. Enkele maanden geleden was Blauw zelf leider van de Kamerdelegatie die een verbrandingscentrale bezocht in het Britse Suffolk.

Hij begint opnieuw te glimmen als hij de folder erbij pakt. „Hier, 12.500 huishoudens krijgen hun energie via de verbranding van kippenstront. Het residu kan je gebruiken als meststof, en als dat

niet mogelijk is kun je het verglazen en gebruiken als grondstof voor de bouw.”

Voor Blauw is het een goed voorbeeld van de snelle technologische ontwikkelingen bij de aanpak van de milieuproblematiek. Het is voor hem het bewijs dat niet te snel moet worden geroepen dat het mestbeleid niet werkt.

“Men heeft jarenlang gedacht dat het ook met de huidige technieken wel zou lukken. Maar nu kost de mestverwerking *f*40 per kubieke meter. Dat is voor een varkenshouderij onbetaalbaar. Als je die prijs omlaag brengt door te verkopen aan zo'n centrale, ben je al een stuk verder.”

Blauw wil ook het beeld wegnemen dat alle inspanningen tot nu toe zonder resultaat zijn gebleven. “In de veevoeding zijn minder mineralen opgenomen. Dat werkt heel positief. Er is een verantwoorde spreiding van mest uit overschotgebieden naar streken waar dat niet zo is. Dat werkt ook.”

“Alleen de grootschalige mestverwerking van met name varkensmest stagneert. Varkensmest bestaat voor 90 procent uit water. Dat kun je er alleen uit krijgen door veel energie te gebruiken. Dat maakt het duur, maar de techniek ontwikkelt zich razendsnel.”

De VVD-landbouwspecialist ziet het allemaal minder somber in dan anderen, „In het jaar 2000 moet er een oplossing zijn. Je hebt nog zes jaar om daaraan te werken.”

Leeuwarder Courant 1994-10-09

Noordelijke oplossing in de maak voor zuidelijk mestprobleem

Varkenshouderijen in Zuid-Nederland dragen aanzienlijk bij aan het mestoverschot. Farmex in Drachten werkt aan een stal, die de amoniakuitstoot en de mesthoop aanzienlijk reduceert. Het rijk droeg *f*250.000 bij in de ontwikkelingskosten.

Door Willem Stegenga

DRACHTEN - Mest blijft de boerendiscussie beheersen. De varkenshouders in het Zuiden hebben een groot probleem: te veel stront waarvoor straks geen afzet meer is. Grote centrales, die de mest verwerken tot handzame korrels, moeten een oplossing bieden. Die weg wordt echter geblokkeerd door de hoge kosten die aan dit systeem zijn verbonden.

De overheid moet bijspringen. Zelfs als zou ze dat doen dan nog kleven er bezwaren aan het systeem. Wie garandeert dat de subsidie, zo lang die centrale nog niet werkt, niet wordt doorgegeven aan transportondernemingen die stront uit het Zuiden naar het mestarme Noorden rijden, vroeg LMF voorzitter Johannes Panman onlangs opeen vergadering van het Landbouwschap.

Bij Farmex in Drachten volgt men de discussie op de voet. Directeur Reid Hollema wekt de indruk dat wat hem betreft het gekeuvel over die centrales nog wel even mag aanhouden. Al zegt hij dat niet met zoveel woorden. Nog even en zijn plan om het mestoverschot flink terug te brengen is rijp voor de praktijk.

Vorig jaar kreeg Hollema de officiële erkenning voor zijn proefproject voor mestreductie in varkensstallen. Een paar maanden later volgde een bijdrage van bijna *f*250.000 van het Produktschap voor Veevoer, in wezen een bevestiging van die erkenning. Binnenkort hoopt hij dat de stal die hij voor dit systeem heeft ontworpen, het groene label zal krijgen. Dat is een teken dat boeren die dit systeem toepassen voorlopig worden gevrijwaard van verdere milieu-investeringen.

De in Drachten uitgedokterde methode heeft tot gevolg dat de ammoniakuitstoot met 70 procent wordt teruggebracht en de mesthoop met tweederde wordt verminderd. Er blijft een vloeistof over

die wat brak is, maar van een zodanige inhoud is dat uitrijden over het land geen problemen op zal leveren. Afvoer via het riool wordt ook niet uitgesloten.

Farmex heeft ruim f 1,5 miljoen in de ontwikkeling van het systeem gestoken. "Er is geen enkel systeem in ons land dat met het onze is te vergelijken", zegt Hollema. **Nu wordt het verwerken in een fabriek van een ton gangbare mest geschat op f 80 per kubieke meter.** Aangezien de Farmex-mest veel droger is, denkt hij dat de kosten met 50 tot 60 procent kunnen worden teruggebracht.

De ontwerper van het systeem, ir. Rob Visser, ziet zelfs mogelijkheden om de ingedroogde mest op de boerderij tot korrels te verwerken. Je moet dan wel een varkenshouderij van enige omvang hebben. Visser: "Mest bestaat voor 90 procent uit vocht. Het verwerken van dat vocht kost het meeste geld. Wij brengen dat vocht tot de helft terug en daarmee maken wij het probleem handzamer. Ik denk dat je straks voor het verwerken van onze mest in een fabriek f 30 per kubieke meter kwijt bent".

Niet zonder eigen belang, zegt hij dat Farmex er op uit is het mestprobleem terug te brengen naar de plaats waar het ook is ontstaan: de boerderij zelf. Waar het probleem ligt, daar moet ook de oplossing komen. Dus moeten de boeren die mest zelf verder verwerken. Visser: „In Brabant zijn ongeveer honderd vergunningen uitgegeven voor stallen waar men op ons systeem zit te wachten.” Een van de grootste problemen van stront is de stank. De brakke vloeistof die overblijft na het afscheiden van de vaste mestkoek kent volgens Hollemans dat probleem niet. "Die vloeistof stinkt niet". zegt hij met nadruk. Een mestrestant dat wordt uitgereden dan wel aan het riool wordt toevertrouwd en dat niet stinkt heeft per definitie een hoge acceptatiegraad. Wat wil een mens nog meer?

Den Haag vergadert vandaag over het mestprobleem. De PvdA en D66 hebben al laten weten dat inkrimping van de veestapel niet uitgesloten moet worden geacht. Nu is die veestapel al ingekrompen door de reeds bestaande wetgeving. Dat is min of meer geruisloos gebeurd. En dit is maar goed ook. Als de overheid zou besluiten vee af te slachten om aan de milieunormen te kunnen voldoen, zou Leiden in last zijn. Geruisloos is pijnloos.

Gerard Doornbos, de nieuwe voorzitter van de op te richten landbouwfederatie, zegt wel wat vertrouwen te hebben in een praktische aanpak van de regering. De ministers Jozias van Aartsen (landbouw) en Margreet de Boer (milieu) wekken althans de indruk die kant op te willen. aldus Doornbos.

Leeuwarder Courant 1994-10-12

Harde aanpak bepleit van mestoverschot

DEN HAAG (GPD) De regeringspartijen PvdA, VVD en D 66 vinden dat minister Jozias van Aartsen (Landbouw) nieuwe maatregelen moet nemen om het mestoverschot té bestrijden. Daarbij wordt gedacht aan een korting op de mestrechten voor alle veehouders, de opkoop van mestrechten of stillegeregelingen. Die maatregelen moeten volgend voorjaar al worden ingevoerd.

Tijdens het debat vandaag in de Tweede Kamer over het mestoverschot bleek dat vrijwel alle fracties twijfelen aan de haalbaarheid van het huidige mestbeleid. Zowel D66 als PvdA meent dat nauwelijks aan inkrimping van de veestapel te ontkomen valt, maar willen Van Aartsen eerst laten uitzoeken of er ook andere zogenoemde 'volumebeperkende' maatregelen zijn. D66 uitte vandaag harde kritiek op Van Aartsen. Die stuurde vorige week een brief aan de Kamer dat het mestbeleid ach-

terloopt op het schema en dat overleg met de boerenorganisaties gewenst is. D66-woordvoerder Pieter ter Veer verwijt de minister dat deze daarmee die organisaties een mogelijkheid geeft om eerder gemaakte afspraken uit te komen. Hij bespeurt nu al de neiging de afspraken, die per 1 januari 1996 moesten ingaan, uit te stellen.

De VVD ziet nog geen reden over te gaan tot inkrimping van de veestapel. Volgens woordvoerder Piet Blauw zijn de andere mogelijkheden nog niet uitgeput. Pas als in 2000 (het jaar waarin niet meer mest mag worden geproduceerd dan de bodem kan opnemen) nog steeds sprake is van een overschot, moet de veestapel kleiner worden. De drie regeringspartijen zijn het er over eens dat boeren niet verplicht moeten worden zich aan te sluiten bij een landelijke mestcentrale.

Leeuwarder Courant 1994-10-13

Overheid wil veestapel verminderen

Van een onzer redacteurs

LEEUWARDEN - De ministers Jozias van Aartsen (Landbouw) en Margreet de Boer (Milieu) willen serieus onderzoeken op welke manier de veestapel kan worden verminderd om zo het mestprobleem op te kunnen lossen. Zij hebben gisteren de steun van de PvdA, D66, VVD en GPV gekregen. Van Aartsen heeft de landbouworganisaties nog wel de mogelijkheid geboden ook andere oplossingen aan te dragen.

De voorzitter van de melkveehouderij-afdeling van het Landbouwschap, Pe Miedema, zegt dat de georganiseerde landbouw binnenkort met een plan komt waaruit blijkt dat inkrimping achterwege kan blijven. Dat plan houdt in dat er op centraal niveau overtollige mest kan worden verwerkt. Het oprichten van mestverwerkende fabrieken is tot dusver steeds gestrand op de hoge kosten. Miedema zegt dat er nu een '*nog geheim procédé is ontwikkeld*' dat die kosten aanmerkelijk zal terugbrengen. Bovendien zal de landbouw alle kaarten zetten op de mineralenboekhouding die elke boer moet bijhouden.

Miedema is overigens niet ongelukkig met het dreigement van Den Haag. „Het geeft aan dat de minister op korte termijn de zaak wil oplossen en dat moet ook. Ik zou overigens wel eens willen weten hoe groot precies dat overschot is. Het fosfaatoverschot blijkt nu plotseling 60 procent minder dan altijd werd aangenomen.

“De overheid zou meer oog moeten hebben voor de inspanningen die al zijn verricht”, vindt Jurjen Kingma van de *Landbouw Maatschappij Friesland Flevoland*. De veehouderij is de enige sector die de ammoniakemmissie met 50 procent heeft teruggebracht. De fosfaatgift is al 30 procent minder dan een paar jaar geleden.

Van Aartsen wil in elk geval dat er een wet komt om het mestprobleem op te lossen. **Tot nu toe is er veel met convenanten gewerkt en die hebben volgens hem niet goed gewerkt.** Ook de minister weet niet hoe groot het mestoverschot is. “Mede daardoor is het kabinet op dit moment niet in staat een intelligent voorstel te doen”, zei minister De Boer.

Leeuwarder Courant 1994-10-14

Geen mestvermindering: 'Inkrimpen maar'

Dan moet het er maar van komen, dan moet de veestapel maar worden ingekrompen De regels van de mestwetgeving blijken niet aan te sluiten op de praktijk en de praktijk wil niet aansluiten op de regels Zo raken we nooit van het mestoverschot af.

De varkensmesters van Brabant en de Geldene Vallei zijn er niet in geslaagd de mestdruk te verminderen. Het geduld van de politiek is op. De intensieve veehouderij brengt het aanzien van de hele Nederlandse landbouw in diskrediet.

De politiek heeft er bijna kamerbreed genoeg van de mestproblematiek nog langer voor zich uit te schuiven. Als volgend voorjaar het overschot nog de pan uit rijst, rest alleen nog inkrimping van het aantal varkens en kippen. De uitvoering moet eenvoudig zijn en duidelijk, want de goede mag niet onder de slechte lijden

Voor iedere sector betekend inkrimping doorgaans een pijnlijk proces, maar het kan nieuwe perspectieven bieden. Een Fries voorbeeld: sedert de invoering van de melkquotering is hier de veestapel met zo'n 20 procent ingekrompen. Dat werk te milieuvriendelijk ondernemen in de hand, De Friese veehouder behoort, zeker wat betreft zijn fokmateriaal, bedrijfsvoering en inkomenspositie, tot de wereldtop.

Het was inderdaad een operatie met verstrekkende gevolgen. Het aantal Friese melkveehouderijen slonk met een kwart. In aanverwante sectoren als de zuivel zijn duizenden arbeidsplaatsen verloren gegaan. Vooral de kleine dorpen kregen het daardoor zwaai te verduren.

Maar de renovatie heeft nieuwe perspectieven geboden. De vetmesters in het zuiden en oosten van het land staan voor een zelfde soort dilemma als tien jaar geleden de Friese melkveehouders. Als zij met de varkens hún dilemma - het mestoverschot - niet anders kunnen oplossen, zullen ze ook aan zo'n operatie moeten geloven.

Leeuwarder Courant 1994-11-15

Boeren zetten conflict mestfabriek op scherp

TILBURG (GPD) - De Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond (NCB) heeft het conflict rond de mestverwerking op scherp gezet. **Promest**, de fabriek die overtollige mest verwerkt tot korrels, kreeg gisteren uitstel van betaling. Daarmee lijkt de verdwijning van de enige fabriek die mest verwerkt (vijftig werknemers) nog slechts een kwestie van tijd. De mestaanvoer is met onmiddellijke ingang stilgelegd.

De reden voor de surseance is de weigering van het Landbouwschap akkoord te gaan met een mestcentrale waaraan de boeren verplicht hun mest moeten leveren. De aandeelhouders (onder andere de NCB, Encebe³¹ en de Rabobank) gaan voor tenminste f 100 miljoen het schip ingaan als de fabriek failliet gaat.

Met de voorlopige sluiting wil de NCB een signaal afgeven naar het Landbouwschap en de politiek dat de situatie zeer ernstig is. Nu het maar niet wil lukken de meststroom langs één centraal punt, de mestcentrale, te laten lopen, vreest NCB-voorzitter Ad Latijnhouwers dat de veehouders met een koude sanering te maken krijgen.

---

31 Slachterijketen.

Verwerking van mest is duur, zo'n f40 tot f45 per ton. De mest afzetten bij een boer in de omgeving is de goedkoopste oplossing. Mestverwerking is alleen betaalbaar als de nieuwe mestcentrale ook de goedkopere mest krijgt. Op die manier kunnen de kosten over alle mest worden omgeslagen en blijft mestverwerking, die alleen voor het overschot geldt, betaalbaar.

Dat was de reden voor de NCB om te pleiten voor een verplichte aansluiting bij een nieuwe mestcentrale. Buiten de veehouders had niemand in de landbouw daar echter behoefte aan. **Akkerbouwers profiteren van het mestoverschot**, omdat veehouders geld meegeven om van hun mest af te komen. Als alle mest bij één centrale komt kunnen ze de veehouders niet meer tegen elkaar uitspelen. Ook de **particuliere mestdistributeurs** zijn fel gekant tegen een mestmonopolie, omdat ook zij verdienen aan het gesleep met de mest.

Een nog groter probleem vormen de veehouders zelf. „Sommige boeren kunnen hun mest kwijt bij de buurman en zijn niet bereid mee te betalen aan de mestverwerking. De veehouders willen alleen meedoen als ze zeker weten dat hun buurman er niet met een goedkopere oplossing van doorgaat. Een vrijwillige aansluiting werkt dus niet in de praktijk”, aldus voorzitter A. Vermeer van de mestcentrale. De NCB waagt nog deze week in een gesprek met het Landbouwschap een laatste poging de mestcentrale te redden.

Nieuwsblad van het Noorden 1994-12-28

Minister De Boer: inkrimpen veestapel noodzakelijk

Het kabinet presenteert komend voorjaar een nieuw mestbeleid. Voor minister De Boer van vrom staat één ding vast: inkrimping van de veestapel is onvermijdelijk om het mestoverschot terug te dringen.

DEN HAAG - Er valt volgens minister De Boer van milieu niet langer te ontkomen aan inkrimping van de veestapel om het mestoverschot terug te dringen. “Op veel financiële steun hoeven de veehouders niet te rekenen”, aldus De Boer.

Zij gaat hiermee een stapje verder dan minister Van Aartsen van landbouw. Die noemde enkele weken geleden in Breda inkrimping van de veestapel “een serieuze optie”. Van Aartsen wees toen ook op de positieve effecten van inkrimping op de ziektebestrijding, op de marktpositie van veehouders en op de overcapaciteit aan slachterijen.

Komend voorjaar presenteren de ministers een nota met het nieuwe mestbeleid. Een woordvoerder van het ministerie van landbouw wijst erop dat nog geen enkel definitief besluit is genomen. 'Bij het laatste overleg enkele weken geleden vlogen allerlei voorstellen, rijp en groen, nog over de tafel. Er zijn geen spijkers met koppen geslagen”, aldus de woordvoerder.

Zo staat nog niet vast op welke manier een mogelijke verkleining van de veestapel zijn beslag dient te krijgen. Gedacht wordt aan hoge mestheffingen, zodat de zwakste boeren vanzelf het loodje leggen. Een andere mogelijkheid is de mestproductie verder aan banden te leggen. Boeren mogen dan minder dieren houden. Het mestbeleid heeft alleen betrekking op de varkens- en kippenhouderij en op rundveehouders met veel vee op weinig land.

Volgens minister De Boer staat in elk geval vast dat het mestoverschot meer dan nu per regio zal verschillen. Ze wees erop dat het huidige mestbeleid niet voldoet. Genomen maatregelen blijken fraudegevoelig en de industriële mestverwerking is een mislukking.

De Tweede Kamer is zeer verdeeld over een gedwongen inkrimping van de veestapel. PvdA is voor inkrimping, maar dan moeten boeren financiële steun krijgen. D66 is eveneens voor inkrimping, maar die mag de overheid geen geld kosten. De VVD vindt verkleining van de veestapel iets voor de langere termijn en het CDA is helemaal tegen.

In de nadagen van het vorige kabinet probeerde de toenmalige minister Alders van milieu een besluit tot gedwongen inkrimping te forceren. Dat mislukte, omdat zijn landbouwcollega Bukman met succes dwars lag. De kwestie werd toen overgelaten aan het nieuwe kabinet.

1995

Leeuwarder Courant 1995-01-05

Stormloop op subsidie mestfabrieken

DEN HAAG (ANP) - Bij het ministerie van landbouw is eind december voor meer dan een half miljard gulden subsidie aangevraagd om de bouw van mestfabrieken te bekostigen. Daarmee tracht het bedrijfsleven op het laatste nippertje geld te verwerven om de grootschalige mestverwerking alsnog van grond te krijgen.

Boerenorganisaties zien de fabrieken als een onmisbaar middel om het mestoverschot te bedwingen. Doordat de verwerking van drijfmest tot exportkorrels onrendabel is, wil het met de bouw van dergelijke bedrijven niet goed lukken. Noord-Brabant kent de Helmondse fabriek Promest, maar die is op een haar na failliet.

Aangezien grootschalige mestverwerking uitblijft, studeren de ministers Jozias van Aartsen (Landbouw) en Margreet de Boer (Milieu) op inkrimping van de veestal.

Het ministerie van landbouw kende tot en met 31 december 1994 nog een subsidieregeling voor mestfabrieken. Via de regeling kon 35 procent van de bouwkosten worden vergoed. In totaal was een bedrag van f256 miljoen beschikbaar; geld dat via mestheffingen bij veehouders is geïnd. De belangstelling voor het subsidiepotje is de afgelopen jaren echter gering geweest.

Aangespoord door de hernieuwde discussie over inkrimping van de veestapel is er de laatste weken van 1994 een stormloop ontstaan op het subsidiepotje. Volgens het ministerie zijn in totaal veertig aanvragen ingediend voor een totaal investeringsbedrag van f1,3 miljard. Concreet betreft het verwerkingscapaciteit voor 5 miljoen ton mest, uiterlijk te realiseren in 1997.

Het is niet waarschijnlijk dat alle aanvragen ook tot de bouw van fabrieken zullen leiden. Het ministerie heeft voor 1995, 1996 en 1997 slechts f125 miljoen beschikbaar. Daarvan is f55 miljoen al vergeven. Lang niet alle veertig aanvragen kunnen dus worden gehonoreerd.

Nieuwsblad van het Noorden 1995-01-06

Mestoverschot redt Amazonegebied

HELMOND - De mestverwerkingsfabriek Promest lijkt te worden gered door miljoenenorders uit Brazilië. Land- en bosbouwers in het Amazonegebied willen de mestkorrels uit het Helmondse bedrijf gebruiken om verdere aantasting van het regenwoud tegen te gaan. Promest, dat al enige tijd in surseance van betaling verkeert, zou zijn hele jaarproductie in Brazilië kunnen afzetten. Een eerste order voor de levering van 5000 ton mestkorrels is al binnen. Als de bankgarantie ('letter of credit') binnen is, kan eind volgende maand de partij al naar de Braziliaanse havenstad Belèm verscheept worden.

Voor Promest wordt het nu zaak voldoende mest binnen te krijgen om de orders voor de Brazilianen te kunnen uitvoeren. Verwerking van mest door het Helmondse bedrijf is niet de goedkoopste manier voor varkensmesters en andere veehouders om van hun overvloedige mest af te komen. Als Brazilië een succes wordt en de volledige produktie telkens kan worden afgezet, zal het echter ook voor Promest mogelijk worden de Nederlandse boeren lagere tarieven in rekening te brengen voor hun mestverwerking.

De mestkorrels zijn bestemd voor het Asendam-project, waarvan de Nederlandse honorair-consul

C.L.J. Bartels één van de initiatiefnemers is. Het project is bedoeld om bosbouw en landbouw te bedrijven die rooibouw op het bos voorkomt. Daarbij speelt goede bemesting een belangrijke rol.

Leeuwarder Courant 1995-01-17

deel naar MAP Superheffing

Landbouwschap: 'Boer is soms gebaat bij onduidelijkheid'

HARICH - Een boer is soms gebaat bij wat onduidelijkheid in het beleid. De melkveehouderijsecretaris van het Landbouwschap, Atze Schaap, zei gisteren in Harich dat de boeren en hun organisaties zelf debet zijn aan bijvoorbeeld de ongewisheid rond de juiste hoeveelheid fosfaat en stikstof die wordt benut en verloren gaat..

De boeren zeggen dat het verlies veel minder is dan de milieubeweging aangeeft. Het blijft twisten over wie gelijk heeft. Als men duidelijkheid wil hebben kan die wel worden verkregen, aldus Schaap. Wellicht is het voortbestaan van de onduidelijkheid te verkiezen, tenminste als men kijkt naar de verdeling van de krachten in de politiek. Hij wilde er maar mee zeggen dat duidelijkheid voor de boeren weleens slecht zou kunnen uitpakken.

Op 1 januari volgend jaar zal de mineralenboekhouding nog niet verplicht worden ingevoerd. Er gaat nog een jaar of wat overheen eer er een waterdicht systeem is. Toch raadde hij de boeren aan er zelf alvast mee te beginnen, want er is veel mee te verdienen voor degenen die nu veel mineralenverlies hebben.

Met enige argwaan zag Schaap de discussie over het b-quotum voor melkveehouders weer opdopen. Een paar procent van het huidige quotum zou moeten worden losgekoppeld en de b-status krijgen. Dat deel zou moeten worden bestemd voor produkten die naar landen buiten de Europese Unie gaan.

Hij noemde een b-quotum levensgevaarlijk. Nederland is voor 25 procent van de zuivelexport aangewezen op derde landen. Als de nood aan de man komt in Brussel, krijgt Nederland alle problemen over zich heen in de vorm van een b-quotum en daarvan is het rendement laag.

De huidige quotering moet en zal voorlopig niet veranderen. De Europese Commissie heeft besloten de eerst komende jaren het quotum niet aan te tasten, dus is rust aan het front van groot belang.

Nieuwsblad van het Noorden 1995-01-21

INGEZONDEN 'Graanbeleid'

ongelimiteerde invoer van graanvervangers en mestoverschot

Zoals we eind zestiger en begin zeventiger jaren met de zegeningen van allerlei socialistisch stokpaardjes geconfronteerd werden, zo hebben we de laatste 14 jaar te maken met de zegeningen van het liberalisme wat meestal bestaat uit wat simpele Amerikaans aandoende economische kretten. Deze kretten dienen meestal de belangen van grote zakelijke conglomeraten en dienen niet de belangen van de boeren.

Zo ook in geval van de conceptnota van minister Van Aartsen (Landbouw, Natuurbeheer en Visserij), die bol staat van woorden als subsidies en overschotten, daarmee suggererende alsof de

boeren die zouden ontvangen c.q. produceren. Niets is echter minder waar. Volgens het Franse onderzoeksbureau OCDE-INSEE (rapport ASLB ruralité) zijn er slechts twee echte overschotproducten in de Europese Unie (EU) nl. zuivel en wijn. De EU voorziet dan ook voor gemiddeld 70% in zijn eigen voedselbehoefte.

Doordat men weigert de kostprijs van granen in de EU bij verbruikers in rekening te brengen en uitwijkt naar een ongelimiteerde invoer van graanvervangers (voor veevoer), ontstaan er zogenaamde graanoverschotten. Dit beleid veroorzaakt ook nog eens een enorm milieuprobleem in de vorm van mestoverschotten. Dit maakt het graanbeleid veel duurder dan het zuivelbeleid, waar wel de kostprijs van zuivel middels doorberekening bij de verbruiker of consument gedeponeerd wordt.

EPPENHUIZEN, MINNE BOELSTRA

Leeuwarder Courant 1995-02-01

FLTO: Ministers zetten boer met mest pin op neus

LEEUWARDEN - De *Fries-Flevolandse Landbouw Organisatie* is van oordeel dat de ministers **Jozias van Aartsen** (landbouw) en **Margreet de Boer** (milieu) de boeren met het nu al aanscherpen van de mestnormen voor 1996 de pin op de neus zetten.

Nog eer er overleg is gepleegd hebben de bewindslieden aangekondigd de uitrijnormen voor volgend jaar te verlagen van 150 kilogram fosfaat per hectare naar 135 kilogram fosfaat. Jurjen Kingma van de FLTO zegt desgevraagd dat de boerenbonden ook niet met mestwagens naar Den Haag rijden nog voordat er een gesprek heeft plaatsgevonden.

Het overleg over het mestbeleid voor de periode 1996-2000 zou aanvankelijk in maart plaatsvinden. De ministers hebben het verschoven naar mei. Mocht dat overleg op niets uitlopen dan is de tijd dan te kort om voor 1996 nog aangescherpte normen in te voeren, gezien de duur van een dergelijke procedure. Om een aanvaring met de Tweede Kamer te voorkomen is de verscherping van de normen nu reeds aangekondigd als stok achter de deur.

Landbouwkundig gezien is het aanscherpen van de normen mogelijk, aldus de ministers. Het nitraatverlies kan dan ook wat worden teruggedrongen, al blijft dit ook dan nog veel hoger dan volgens de EU-nitraatrichtlijn is toegestaan.

Het gros van de Friese boeren zal door het minder uitrijden van mest niet of nauwelijks in de problemen komen, aldus Kingma. De boerenbonden willen echter af van de gebruiksnormen en overschakelen op een systeem dat de verliesnormen als basis heeft. Daar is een mineralenboekhouding voor nodig die nu al op grote schaal is ingevoerd.

De landbouw- en milieu-organisaties zijn het echter nog niet eens over de hoogte van de verliesnormen. Het uitstel van het overleg met het rijk van maart naar mei biedt beide groeperingen de ruimte daar alsnog overeenstemming over te bereiken, al wordt de kans daarop niet groot geacht.

Leeuwarder Courant 1995-02-03

INGEZONDEN: Boeren en milieu

Van oudsher zijn de boeren een belangrijke schakel in de Friese economie. Helaas werden de laatste

jaren veel impopulaire maatregelen getroffen, waardoor het de boeren vrijwel onmogelijk wordt gemaakt hun bedrijf uit te oefenen.

De feodale machtshebbers hadden vele milieuheffingen voor de boeren in petto. Ook de lagere overheden hebben daar met diverse staaltjes buitengewoon slechte besluitvorming toe bijgedragen. Provinciale Staten van Friesland zijn daarvan het lichtend voorbeeld. Dat alles heeft veel schade aangericht. Met de nieuwe Mestwet in het vooruitzicht zijn de toekomstperspectieven voor de boeren zeer ongunstig.

Volgens de nieuwe Mestwet mag men alleen dieren houden als men de mest verantwoord kan afzetten of wanneer men werkt met een mineralenboekhouding. Door deze nieuwe bepalingen zullen veel boeren hun bedrijf opnieuw moeten aanpassen. Dat kost veel geld. In de praktijk komt het er op neer dat veel boeren hun bedrijf moeten sluiten.

In het verleden werden onder het mom van het milieu maatregelen genomen die voor de agrariërs fatale gevolgen hadden. Momenteel gaat het veel beter met het milieu (niet in de laatste plaats door de boeren zelf) en dus moet men de boeren nu ontzien. Gebeurt dat niet, dan zal Friesland steeds verder afglijden, want de boeren zijn de trekker van de Friese economie.

Berlikum. Hendrik Sybrandy.

Leeuwarder Courant 1995-02-06

Pluimveemest geschikt voor stroomopwekking

Door Angelique Mulders

BOXMEER - Pluimveemest als brandstof voor elektriciteitsopwekking. Volgens de mestverwerkingsorganisatie COFERT, het Produktschap voor Veevoeder (VVR) en de zuidelijke elektriciteitsbedrijven PNEM en MEGA is het 'een zinvol initiatief om het Nederlandse mestoverschot te bestrijden'.

De uitwerpselen van slachtkuikens en leghennen bleken bij onderzoek het meest geschikt voor verbranding, omdat het de droogste mest is. Om 15.000 gezinnen een heel jaar van elektriciteit te voorzien, zou er 200.000 ton leghennen- en slachtkuikemest verbrand moeten worden. Jaarlijks produceert het pluimvee zo'n 2,8 miljoen ton mest.

Toch moeten er nog enkele technische problemen in het verbrandingsproces worden opgelost om een energiecentrale-op-mest draaiende te houden. Bovendien zou er een organisatie moeten komen die de mestoverschotten inneemt en voor de verdeling ervan zorgt. De gier kan in de grond worden geïnjecteerd, zijn bestemming vinden in de export of verwerkt worden tot bijvoorbeeld mestkorrels. De komst van zo'n inzamelingsorganisatie is een belangrijke voorwaarde omdat de drie partijen anders vrezen op de meest vervelende momenten tegen een tekort van mest aan te lopen. **Het idee lijkt op een mestcentrale. Dit plan waarbij boeren hun mestoverschotten verplicht moesten aanmelden bij de centrale, is eind 1994 uit elkaar gespat.**

Het is niet toevallig dat de mestverwerkers en veevoederfabrikanten juist nu met hun bevindingen komen. De regering lijkt de slepende mestdiscussie beu te zijn en een verkleining van de veestapel is dichterbij dan ooit. Ingenieur Wim Brunnekreef, namens **veevoederbedrijf Hendrix Voeders** in Boxmeer betrokken bij het onderzoek, vertelt dat mestexport misschien wel de beste oplossing is, mits het niet over gigantische afstanden vervoerd moet worden'.

Brunnekreef: „Het is alleen zo onzeker. In de Europese Unie mag je in principe geen dierlijke mest

over de landsgrenzen brengen. Dat heeft een veterinaire reden; men is bang voor de verspreiding van ziekten. Voor pluimvee- en paardenmest heeft Brussel een uitzondering gemaakt, op voorwaarde dat het bedrijf van herkomst vrij is van besmettelijke ziekten. Helaas is het zo dat de EU-landen al bij het minste of geringste vermoeden dat er iets mis is, wekenlang de grenzen sluiten.”

COFERT, de energiedistributiebedrijven en de VVR zijn in 1992 in Engeland op bezoek geweest bij een elektriciteitscentrale die draaide op gedroogde pluimveemest. Toch zou een dergelijke centrale niet zonder meer in Nederland gebouwd kunnen worden. Brunnekreef: „De Britten hanteren minder strenge milieuregels en het opwekken van alternatieve energie levert er een aardige subsidie op. De onderzoekers hebben een andere verbrandingswijze gevonden in een oven met wervelbedverbranding. Hiermee kan naar verwachting aan de Nederlandse luchtemissie-eisen worden voldaan zonder uitgebreide rookgasreinigingsapparatuur. Er was één probleem: bij wervelbedverbranding gaan de asresten van de mest klonteren. Onderzoekers werken aan een oplossing voor dit probleem.

Hoofdbreken waren er ook over het rendabel maken van een elektriciteitscentrale-op-pluimveemest. Fossiele brandstoffen blijven goedkoper, maar de mestverwerkers en voederproducenten weten zich gesterkt door een doelstelling van de energiedistributiebedrijven. In het jaar 2000, zo is in het milieu-actieplan van de bedrijven te lezen, moet 3 procent van de te leveren elektriciteit 'duurzaam' worden opgewekt. „Drie procent alternatieve energie is niet veel. Maar naast windenergie is de verbranding van pluimveemest een goede optie voor de PNEM of MEGA.”

Nieuwsblad van het Noorden 1995-02-17

Groninger gedeputeerde, CDA, wil strenge mestregels

SPIJK - Gedeputeerde J. van Dijk (CDA) vindt dat het Noorden niet opgezaald moet worden met de mestproblemen van andere regio's. Op een verkiezingsbijeenkomst gisteravond in Spijk verklaarde Van Dijk er principieel tegen te zijn dat landbouwruimte in Groningen wordt opgevuld met mest uit andere delen van het land.

"Daardoor komt," aldus de gedeputeerde, "de ontwikkeling van de eigen bedrijven in de knel." Volgens hem kan de provincie daar weinig tegen doen. Verder voorspelde hij dat in de nabije toekomst er nog meer druk op de mestmarkt komt, omdat de normen in de gebieden met mestoverschotten worden aangescherpt.

Van Dijk is voor een systeem, waarbij wordt uitgegaan van een voorkeursbehandeling van noordelijke bedrijven die te veel mest hebben. Ook vindt hij dat er een 'plafond' moet komen aan de import van mest en als dat 'plafond' is bereikt de mestbank de mogelijkheid moet hebben om importmest te weigeren. Hierdoor worden volgens hem de mogelijkheden voor boeren in Noord-Nederland groter. "Ik ben voorstander van een regionale invulling van het mestbeleid," aldus Van Dijk, die er aan toevoegde dat er geen enkele noodzaak is om in het Noorden overschothefingen uit te voeren. "Want we hebben hier geen overschotten."

Meer dan negentig procent van het mestoverschot wordt buiten het Noorden geproduceerd. "Daarom," concludeerde hij, "zullen de maatregelen primair dáár worden genomen, omdat dáár de problemen zijn."

Leeuwarder Courant 1995-02-10

Landbouwschap bepleit logboek voor veehouderij

JOURE - Het Landbouwschap komt binnenkort met een groots opgezet kwaliteitsplan voor de veehouderij. Dat houdt onder andere in dat de veehouders een logboek moeten bijhouden over hun doen en laten. De consument kan dan worden getoond op welke manier producten als melk en vlees worden voortgebracht.

Pé Miedema, voorzitter van de afdeling Melkveehouderij van het Landbouwschap, zei dat gisteren op de jongerenavond van het *Koninklijk Fries Rundvee Syndicaat* in Joure. Hij voegde eraan toe dat zo'n logboek helemaal niet een omvangrijke klus hoeft te zijn. Er wordt al veel geregistreerd. Er zal alleen na moeten worden gegaan wat er nog bij moet.

Het produkt van de veehouderij moet voldoen aan de wensen van de consument. Zuivel heeft een prima imago en dat moet worden gekoesterd. In toenemende mate zal vooral de huisvesting van de dieren belangrijk worden. Dat geeft direct geen meerwaarde, maar als je die aspecten negeert heeft het wel een 'minderwaarde' tot gevolg.

Veehouders zouden bijvoorbeeld op die manier een certificaat voor hun bedrijf kunnen krijgen, waarin vermeld is dat het vrij is van melkerskoorts. Ze kunnen ook van hun veevoerleverancier een verklaring vragen waarin staat dat het voer vrij is van antibiotica. Ook de veearts wordt erbij betrokken. Hij moet garant staan voor het leveren van zuivere producten.

Het plan voorziet voorts in een sluitende controle en in sancties wanneer niet aan de gestelde eisen wordt voldaan. Boeren met een bedrijfseconomische boekhouding, een mineralenboekhouding en een gespecificeerde rekening van de veearts komen al voor een groot deel tegemoet aan de eisen die aan een logboek zullen worden gesteld.

Nieuwsblad van het Noorden. 1995-04-08

Mestbelasting kost veehouders veertig miljoen

ASSEN - Nederlandse veehouders hebben in 1994 in totaal bijna 40 miljoen gulden betaald aan belasting op mestproductie. Dit blijkt uit het jaarverslag van het *Bureau Heffingen* van het ministerie van landbouw in Assen.

Boeren die meer mest produceren dan ze op hun land kwijt kunnen moeten een heffing betalen over het overschot. Met dat geld, de zogenoemde overschotheffing, wordt onder meer de mestverwerking gesubsidieerd. Ruim 52.000 boeren kregen vorig jaar een aangifteformulier toegestuurd. Een groot deel van het geïnde geld ging in 1994 echter op aan het Bureau Heffingen zelf, zo blijkt uit het jaarverslag. Aan huisvesting, apparatuur en personeel spendeerde het bureau in 1994 ruim 19,5 miljoen gulden.

Sinds de oprichting in 1989 heeft het Bureau Heffingen ruim 228 miljoen geïnd van veehouders. Daarvan is ruim 76 miljoen besteed aan mestverwerking. Ruim 51 miljoen gulden ging naar het subsidiëren van het transport van mest over lange afstanden. Nog eens ruim 40 miljoen werd besteed aan de Landelijke Mestbank, die toeziet op de distributie van mest. Het Bureau Heffingen zelf vergde van 1989 tot en met 1994 ruim 63 miljoen gulden.

Bij het bureau in Assen werken 77 mensen in vaste dienst en nog eens 20 tijdelijke krachten. Volgens het jaarverslag wordt er efficiënt gewerkt. Vroeger zouden er 400 mensen nodig zijn geweest om dezelfde hoeveelheid werk te verzetten.

Leeuwarder Courant 1995-04-10

Mestbeleid kan 24.000 banen kosten

DEN HAAG (GPD) - Strengere normen voor de hoeveelheden fosfaat en stikstof die op het land mogen worden uitgereden, leiden tot een verlies van 24.000 arbeidsplaatsen in het landbouwbedrijfsleven. Het verlies komt bovenop de 29.000 banen die de komende vijf jaar toch al verloren gaan, zo blijkt uit een studie naar de sociaal-economische gevolgen van de bemestingsnormen door het milieuministerie. Nu werken er in totaal nog 266.000 mensen in de landbouw en de toeleverende en verwerkende industrie.

De mestwetgeving is een heet hangijzer voor de landbouw. In mei komen de ministeries van landbouw en milieu met een notitie over de hoeveelheid mest, en met name de hoeveelheid stikstof en fosfaat, die op het land mag worden uitgereden. Daarbij moet gekozen worden tussen wat wenselijk is uit oogpunt van milieu en dat van landbouw.

Uit de studie van het milieuministerie blijkt dat het hoe dan ook zware tijden worden voor de land- en tuinbouw. Als de huidige bemestingsnormen gehandhaafd blijven verdwijnen er in de produktiebedrijven de komende vijf jaar al 22.000 van de 116.000 arbeidsplaatsen.

Dit wordt grotendeels veroorzaakt door de teruglopende arbeidsopbrengsten, waardoor veel bedrijven gedwongen worden te stoppen. Vooral de varkenssector en de akkerbouw krijgen flinke klappen.

Een melkveehouder verdient in het jaar 2000 gemiddeld f36.000 (1992: f60.000), een zeugenhouder f32.000 (f55.000), een akkerbouwer f33.000 (f52.000) en bij een gemengd veebedrijf (melkvee en intensieve veehouderij) lopen de inkomsten met f17.000 terug tot f26.000.

Kiest de regering voor een milde aanpassing van de bemestingsnormen over vijf jaar, dan zijn de gevolgen beperkt. In dat geval nemen alleen bij de varkenshouders de inkomens nog verder af. Akkerbouwers en melkveehouders zien hun inkomsten iets toenemen.

Dat verschil ligt aan de mestprijs. Bij aanscherping van de bemestingsnorm zal het overschot van een varkenshouder automatisch toenemen. Om de mest kwijt te raken zal hij dus meer betalen aan de afnemer. Vooral de akkerbouwer profiteert hier van. Melkveebedrijven die veel grond hebben om de eigen mest af te zetten, hebben in dat geval geen overschot.

Anders wordt het als voor de strenge verliesnormen gekozen wordt, maximaal 10 kilo fosfaat en 100 kilo stikstof voor grasland. Dan komen alle bedrijfstakken in de problemen, met uitzondering van de leghebbedrijven. Een melkveehouder heeft dan nog f8000 inkomsten uit zijn bedrijf, een varkenshouder tussen de f13.000 en f17.000 en gemengde veebedrijven f6000. Akkerbouwers moeten zelfs f4000 toeleggen.

Leeuwarder Courant 1995-07-07

Paars mestakkoord stuurt aan op minder vee

DEN HAAG (GPD) - De Tweede-Kamerfracties van de regeringspartijen PvdA, VVD en D66 hebben een akkoord bereikt over het mestbeleid. Zij zijn het er over eens dat in het jaar 2000 niet meer dan 30 kilo fosfaat per hectare verloren mag gaan, de zogenoemde 'verliesnorm'. Het gaat daarbij om de fosfaat die niet door de gewassen wordt opgenomen.

Voor al met fosfaat doordrenkte grond geldt een maximum-verliesnorm van 10 kilo, schone bodems mogen naar 50 kilo, zo luidt het compromis. De landbouwspecialisten van de fracties zijn het bovendien eens geworden over de noodzaak van een saneringsfonds voor boeren die door de strengere mesteisen in de problemen komen.

Toepassing van het akkoord betekent een groei van het mestoverschot. Inkrimping van de veestapel is daardoor onvermijdelijk, en het fonds moet de harde financiële gevolgen verlichten. De regeringsfracties willen dat zowel het landbouwbedrijfsleven als de overheid het fonds vullen. D66 dat zich het langst verzette tegen overheidssteun bij inkrimping, heeft daarmee nu toch ingestemd.

De boeren worden verplicht een mineralenboekhouding bij te houden. De verliesnormen worden vastgesteld aan de hand van een grondmonster dat bij aanvang van de boekhouding wordt genomen. Het akkoord van de regeringspartijen was nodig om het volledig vastgelopen overleg binnen het kabinet over dit onderwerp weer vlot te trekken. De ministers De Boer (Milieubeheer) en Van Aartsen (Landbouw) konden het niet eens worden over de verliesnormen. De Boer wilde een veel strengere aanpak dan haar landbouwcollega.

Onduidelijk is nog of beiden zich kunnen vinden in dit akkoord. "Elk idee over het mestbeleid is welkom, vooral als dat afkomstig is van de coalitiepartners", zo ontweek minister Van Aartsen gisteren een duidelijke stellingname. Het kabinet moet voor 1 oktober komen met een eigen mest nota.

Nieuwsblad van het Noorden 1995-08-23

Kwaliteit grondwater zandgrond slechter door te veel mest

Van onze statenverslaggever Gerrit Fokkema

GRONINGEN - De grondwaterkwaliteit in enkele delen van de provincie Groningen verslechtert. De oorzaak is verzuring van de grond als gevolg van bemesting. Dit geldt met name in zandgrondgebieden waar intensieve veeteelt voorkomt. De verzuring en vermesting van de bodem is het sterkst in het zuidelijk Westerkwartier en in mindere mate in delen van Gorecht en delen van Westervolde. Dit blijkt uit het provinciale onderzoek naar de grondwaterkwaliteit in 1994.

Volgens milieu-gedeputeerde J. van Dijk (CDA) is uit de meetresultaten af te leiden dat de vermesting en verzuring voorkomt op plekken in zandgrondgebieden waar in de ondergrond geen waterafsluitende lagen voorkomen of lagen die slecht water doorlaten. Elders treedt geen of nauwelijks vermesting van de bodem op. Volgens Van Dijk is de invloed van mest op zandgrond groter dan op kleigrond.

"Door intensieve bemesting is de situatie de laatste jaren slechter geworden. We moeten de komende jaren in de betreffende gebieden dan ook komen tot evenwichtsbemesting." Daarmee wordt be-

doeld dat er niet meer mest in de bodem terecht mag komen dan op natuurlijke wijze weer kan worden afgebroken. Onder meer is het hiervoor noodzakelijk dat het gebruik van kunstmest wordt teruggebracht. Volgens Van Dijk is het instrument waarmee de situatie van evenwichtsbemesting kan en moet worden bereikt de mineralenboekhouding van de agrariërs.

Overigens is uit de onderzoeksresultaten over 1994 gebleken dat de in de provincie gemeten waarden overeen komen met het landelijke beeld of (veel) gunstiger zijn. Bijvoorbeeld de concentraties van metalen komen in het algemeen niet uit boven de voor grondwater gehanteerde normen. Het meten van de kwaliteit van het grondwater is belangrijk omdat het grondwater wordt gebruikt als grondstof voor drinkwater en omdat het grondwater van invloed is op de ontwikkeling van de natuur.

De metingen worden sinds 1989 verricht. Tot en met 1993 is op vrij beperkte schaal gemeten, maar in dat jaar is het meetnet uitgebreid. Hierdoor is de betrouwbaarheid van de gegevens vanaf 1994 groter. Ook kan duidelijker worden aangegeven waar verzuring en vermisting optreedt.

Via het meetnet wordt de grondwaterkwaliteit alleen in die delen van de provincie gemeten waar zoet grondwater aanwezig is. Daar worden de resultaten vergeleken met de geldende streef- en grenswaarden. Streefwaarden geven aan waaraan het grondwater zou moeten voldoen. Grenswaarden bepalen waarboven gekeken moet worden of er risico voor mens en milieu bestaat.

Op plekken waar grondwater voor de drinkwatervoorziening wordt gewonnen blijkt dat in het grondwater van de zandgronden op tien meter diepte verhoogde nitraatwaarden worden aangetroffen. Fosfaat komt niet in verhoogde mate voor. Er is wel een aantal stoffen dat de streefwaarden overschrijdt, maar dit heeft veelal een natuurlijke oorzaak. Op 25 meter diepte zijn (nog) geen verhoogde nitraatwaarden gemeten. Het grondwater voor de drinkwaterbereiding wordt op grotere diepte dan 25 meter gewonnen. De waterleidingbedrijven behoeven dan ook, ondanks de verzuring in delen van het Westerkwartier, Gorecht en Westerwolde, geen extra zuiveringsmaatregelen te treffen.

Leeuwarder Courant 1995-08-23

Sluiting mestverwerker Promest gaat sluiting

HELMOND (ANP) - Het mestverwerkende bedrijf Promest in Helmond moet sluiten. Het lukt niet om op een economisch verantwoorde manier drijfmest te verwerken. Voor de 27 werknemers is ontslag aangevraagd. Eerder dit jaar kreeg Promest al korte tijd uitstel van betaling. Aan die situatie kwam een eind toen de aandeelhouders, de zuidelijke landbouwcoöperaties, een streep zetten door hun vorderingen.

Boeren kunnen momenteel hun mest redelijk goed elders afzetten, aldus een woordvoerder van Promest. Daarom voelen ze er niets voor om het te laten verwerken in Helmond. Daarvoor moeten ze namelijk betalen. „De situatie is het afgelopen halfjaar voor de boeren gunstiger geworden en voor ons ongunstiger. We voorzien niet dat daarin de komende jaren verandering komt”, aldus de zeggeman. **In Promest is de afgelopen tien jaar ongeveer f 130 miljoen geïnvesteerd.** De aandeelhouders willen het bedrijf de komende twee jaar in een zodanige staat houden dat het snel weer in gebruik kan worden genomen.

Techniek kan mestberg moeiteloos aan

Chinezen weten wel raad met hun mest. Zij dumpen de uitwerpselen van hun vee in vijvers zo groot als voetbalvelden. De algen in de drab doen zich vervolgens te goed aan de blubber en breken de mineralen af. Daarna gooien de Chinezen vissen in de walmende massa die hun buikjes rond eten met de algen. De boeren hengelen de vetgemeste vissen er weer uit rond etenstijd. De overgebleven smurrie maakt het land vruchtbaar.

Zo simpel kan het in Nederland niet. Toch is een aanzienlijk deel van het mestprobleem in dit land technisch op te lossen. Het overschot was in 1993 16 miljoen ton. Bijna 12 miljoen daarvan bestond uit varkensmest. Runderen produceren 70 procent van de totale hoeveelheid mest (77 miljoen ton). Rundermest valt voor bijna 100 procent in de grond te injecteren. Dat voorkomt dat ammoniakgas uit de mest ontsnapt. Dat gas veroorzaakt namelijk verzuring.

Varkens- en pluimveehouders hebben te weinig grond waarop de uitwerpselen kunnen worden uitgereden. Zij moeten het hebben van de tien fabrieken die jaarlijks ruim 1,5 miljoen ton mest drogen tot korrels. Dit verwerkingsproces wordt gefinancierd met de heffingen op mest.

Plaatselijke overschotten aan stikstof en fosfaat in Zuid- en Oost-Nederland, kunnen daardoor worden vervoerd naar gebieden die een tekort aan mineralen hebben. Het transporteren van korrels in plaats van de waterige drijfmest, is veel goedkoper.

Door het drogen van mest verdwijnt 90 procent van de fosfaat uit het milieu. Het proces begint in de stal met het scheiden van de zogeheten dikke fractie van de dunne. De vloeibare drab gaat in een zeef of centrifuge om de dikke klonten, waarin de fosfaat zit, aan de dikke fractie toe te voegen.

De stikstofrijke, dunne substantie is dan klaar om te drogen. Tijdens de verdamping mag alleen geen ammoniak ontsnappen. De tien fabrieken hebben daarvoor verschillende procedées bedacht. Het mestverwerkingsbedrijf Scarabee heeft de energiezuinigste techniek ontwikkeld. Het bedrijf moet deze zomer bewijzen dat dat een serieus alternatief biedt voor de grootschalige mestverwerking waarin Promest een voortrekkersrol had moeten spelen.

Promest is zo goed als failliet. Scarabee verhit drijfmest onder hoge druk en met toevoeging van zuurstofhoudend gas, tot maximaal 300 graden Celsius. Dat heet natte oxidatie. De druk voorkomt dat de massa gaat koken zodat er geen ammoniak emiteert.

Vervolgens wordt de energie die de enorme hoeveelheid stoom vrijmaakt, elders in het proces gebruikt voor een tweede indikkingsronde. De stof die daarna overblijft, komt van pas als brandstof om de mest verder te drogen. Zo is het cirkeltje rond.

Voor pluimveehouders is drogen aantrekkelijk omdat de mest van leghennen slechts 78 procent vocht bevat. Voor vleeskuikens ligt dat wat hoger. In legbatterijen is het mogelijk om mest ter plaatse te verwerken.

In een paar dagen drogen ventilatoren de keutels tot een vochtgehalte van 50 procent. Om de kippenmest tot korrels te verwerken (met 10 procent vocht) is meer energie nodig. Een andere optie is om met pluimveekeutels energie op te wekken. Onderzoek daarnaar is in volle gang.

De mest van vleesvarkens en zeugen is zo dun (90 en 95 procent vocht) dat die niet op het bedrijf zelf kan worden verwerkt. Maar varkenshouders kunnen met aanpassingen van de stal wel de ammoniakemissie met 50 procent terugdringen. Dat is van belang omdat de helft van de totale emissie in stallen plaatsvindt. Ook rundveehouders kunnen dus baat hebben bij een aangepaste stal.

Drijfmest van varkens en koeien valt door stalen roosters in een opslagruimte onder de stal. Maar de betonnen vloeren zijn poreus zodat ammoniakgas over het hele oppervlak, dwars door de vloer kan opstijgen. Door beton te vervangen door minder poreus materiaal, is dat te voorkomen.

Rundveehouders zijn enthousiast over het idee om in die kelders salpeterzuur met de blubber te vermengen. Daardoor wordt het zuur omgezet in ammoniakzout zodat emissie-arm gieren mogelijk zou worden. De zuurtegraad (pH-waarde) daalt daardoor terwijl het stikstofgehalte stijgt.

Aanpassingen in het voer van pluimvee en varkens hebben de hoeveelheid mineralen in de uitscheiding al flink verminderd.

Koeien eten vooral gras dus veehouders hebben er weinig aan.

De samenstelling van urine is ook te beïnvloeden. Door minder eiwit in biks te verwerken, gaat de ureumconcentratie omlaag. Deze methode wordt nog niet toegepast maar zou ongeveer 25 procent minder ammoniak in het milieu terecht laten komen.

Als de elf miljoen beren in Nederland niet zouden worden gecastreerd, zou het mestvolume afnemen. Beren worden normaal gesproken gecastreerd omdat hun vlees dan niet zo 'berig' ruikt. Maar het gevolg van die ingreep is dat ze minder snel groeien en daarom minder snel rijp zijn voor de slacht. Simpel gezegd poepen ze daardoor dus meer in hun leven. Met een vaccinbehandeling kan de vieze geur worden bestreden. Maar de consument heeft een hekel aan gemanipuleerd vlees.

Ondanks alle technische hoogstandjes zijn optimisten over de oplossing van het mestprobleem dun gezaaid. De politieke en economische problemen waar het ministerie van landbouw en de agrarische sector voortdurend tegenaan lopen, zijn debet aan de mestberg. De verwerking is duur, de afzetmarkt is beperkt, de organisatie is problematisch en het vergunningen is complex.

Het subsidiëren van grootschalige verwerkingstechnieken mag niet van de Europese Unie. Bovendien hebben agrariërs zich xxxxxxxx

Leeuwarder Courant 1995-09-07

Mestwet in Noorden 'Roomser' dan in Zuiden.

JOURE - De mestwet wordt in het Noorden strenger uitgelegd dan in het Zuiden. De voorzitter van de sector varkenshouderij van de Land- en Tuinbouw Organisatie, Jack Martens - een Brabander -, is daarvan overtuigd. „Of ze hier roomser zijn dan de paus? Tja, zo zou je het kunnen noemen”. Martens sprak gisteren de Friese varkenshouders in Joure toe.

„Men probeert hier elke ontwikkeling af te snijden. Dat leidt niet tot milieuwinst. In Noord-Brabant mag je wel zaken ontwikkelen, tenminste als dat milieuwinst oplevert. Dus zie je dat daar bedrijven worden samengevoegd en uitgebreid nadat de stal is gerenoveerd. Hier stokt die renovatie”, zo zei hij desgevraagd.

En: „In de wet staat dat bosjes die kleiner zijn dan 5 hectare niet tot de zuurgevoelige elementen worden gerekend. In het Noorden zijn er gemeenten en soms ook provincies - met name Drenthe - die daar een schepje bovenop doen. Het komt er op neer dat men in gebieden met veel dieren soepeler met de wet omgaat dan in gebieden die dierarm zijn. Het mi-

Leeuwarder Courant 1995-09-07

Mest in Noorden strenger aangepakt

Van een onzer redacteurs

JOURE - De **mestregels** worden in het Noorden strenger gehanteerd dan in het Zuiden. Provinciale en gemeentebesturen gaan hier met hun uitleg van de wet veel verder, waardoor bijna elk ontwikkeling op slot komt te zitten. De voorzitter van de varkenshouderij van de Land- en Tuinbouw Organisatie, Jack Martens, zei dat gisteren in Joure.

Meer hierover op pagina 17.

nisterie van milieu zou die gemeenten en provincies daar op aanspreken, maar ik heb sterk de indruk dat dat heel langzaam gaat”.

Martens zette veel vraagtekens bij de grootte van het mestoverschot. In het Noorden komt al veel minder mest uit het Zuiden terecht dan eerst het geval was. Bepaalde akkerbouwgebieden zijn al helemaal van dierlijke mest verstoken, zo betoogde hij. Dat gebeurt dan op een moment dat de waardering voor dierlijke mest bij de bouwboeren steeds groter wordt. „Ik denk dat je hier als varkenshouder straks geld kunt beuren voor je mest.” Bovendien loopt de export van kippenmest boven verwachting.

Bij boeren die een mineralenboekhouding bijhouden blijkt dat het gebruik van fosfaat lager is dan tot nu toe werd aangenomen. Bij een mestvarken wordt rekening gehouden met 4,5 kilogram fosfaat. Uit de mineralenboekhoudingen komt echter 4 kilogram te voorschijn.

Martens zei zich hevig te zullen verzetten tegen het invoeren van een energieheffing voor het midden- en kleinbedrijf en dus ook voor de landbouw. Voor een varkenshouder zou dat neerkomen op een extra kostenpost van f 5000 tot f 10.000 per jaar. Dat bedrag kan bij de fiscus worden afgetrokken of worden verrekend via de premies voor werknemers. Voor de varkenshouders zijn beide wegen afgesneden. Ze betalen door hun lage rendementen geen belasting en ze hebben geen personeel in dienst.

[....]

Vanmorgen werd bekend dat minister Van Aartsen f 550 miljoen beschikbaar wil stellen voor de warme sanering van de varkenshouderij. Daarvan moet f 400 miljoen uit de algemene middelen komen, f 50 miljoen van het ministerie van landbouw en f 100 miljoen uit de heffing op het fosfaatoverschot.

LC 1995-09-05

Anton Stoker, LTO lobbyist Brussel, waarschuwt voor nitraatrichtlijn EU

Leeuwarder Courant
09-09-1995

.....

Anton Stokers, LTO-lobbyist in Brussel, waarschuwde voor een op handen zijnde **nitraatrichtlijn**. Als ons land niet tijdig actie onderneemt komt het er op neer dan in Nederland straks niet meer dan een koe en wat jongvee op een hectare mag worden gehouden. „Wij zitten daar nu ver boven.” Nederland pleit voor een uitzonderingspositie, „maar in de **Europese** Commissie krijgen wij daar de handen niet voor op elkaar”. .....

Mest werd van boerenwapen tot boerenlast

Door Willem Stegenga redacteur LC

Ooit was mest het 'boerenwapen'. Akkoord, gier en droge koeienstront stonken, maar het gras ging ervan groeien en dus werd de stank voor lief genomen. In de loop van de tijd is mest steeds in een kwader daglicht komen te staan. De milieu-organisaties ontdekten dat er in ons land een teveel aan mest was. Alle mest die wordt uitgereden, wordt lang niet allemaal door de planten opgenomen. Becijferd werd dat er in ons land ongeveer 6 miljoen ton te veel mest wordt geproduceerd.

Een deel van die mest wordt gedroogd en als korrels verkocht. Een niet onbelangrijk bestanddeel van dat overschot wordt geëxporteerd naar de akkerbouwgebieden van noordelijk Frankrijk. Een deel wordt ook op deze manier verkocht aan particulieren die er hun tuintje mee voeden. Desondanks is er nog steeds een onverkoopbaar overschot.

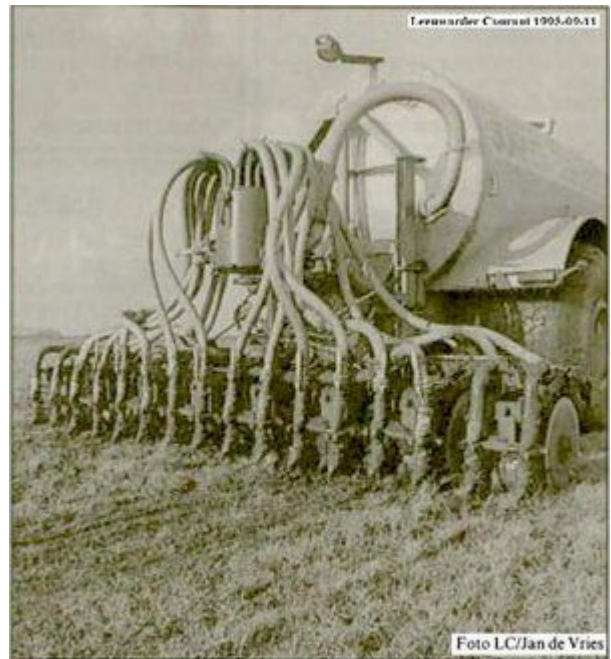
Nederland heeft het plan opgevat om een paar fabrieken te bouwen die die mest verwerken tot korrels. Op die manier zou het overschot kunnen worden opgeruimd. Gebrek aan financiële middelen heeft ertoe geleid dat er slechts één grote fabriek is gebouwd. **Promest** is kortgeleden echter failliet gegaan, waardoor het overschot aan mest als politiek onderwerp manifest op de agenda is blijven staan.

De vraag waar het nu om draait is: hoeveel mest mag de landbouw meer produceren dan het gewas opneemt? Landbouworganisaties en milieubeweging verschillen daarover van mening, het ministerie van landbouw en het ministerie van milieu eveneens.

Mest bestaat uit mineralen - fosfaat en stikstof. In Friesland wordt gemiddeld per hectare 58 kilogram fosfaat en 420 kilogram stikstof meer uitgereden dan het gewas opneemt. Om dat overschot terug te brengen wordt de boeren aangeraden een mineralenboekhouding bij te houden. Daaruit komt tevoorschijn de hoeveelheid mineralen die op een bedrijf binnenkomt en de hoeveelheid die wordt verbruikt. De praktijk heeft uitgewezen dat er op die manier een flinke reductie is te halen. De politieke discussie beperkt zich tot de hoogte van het verlies aan mineralen. Boeren vinden dat in het jaar 2000 het verlies aan fosfaat tot 50 kilogram per hectare moet zijn teruggebracht en het verlies aan stikstof tot 350 kilogram per hectare. Het kabinet wil dat in dat jaar het verlies aan fosfaat niet hoger dan 35 kilogram per hectare mag zijn en het verlies aan stikstof niet hoger dan 275 kilogram per hectare.

De landelijke boerenbond LTO vindt dat de doelstelling van het kabinet niet anders kan worden gehaald dan door een onaanvaardbare hoge inkrimping van de landbouw. „Het kabinet stuurt aan op een confrontatie”, aldus LTO-voorzitter **Gerard Doornbos**.

Landbouwminister **Jozius van Aartsen** heeft tot op zekere hoogte begrip voor het standpunt van de

Mest wordt al niet meer over het land uitgereden, maar geïnjecteerd om te voorkomen dat de schadelijke stoffen vervliegen.

LTO getoond en wil f450 miljoen uit de schatkist beschikbaar stellen om vooral de varkenshouderij in te krimpen. In het kabinet is nog geen overeenstemming over dat bedrag.

De natuur- en milieu-organisaties vinden dat er rigouzeuzer moet worden ingegrepen. Het verlies aan fosfaat en stikstof moet sneller worden aangepakt. In het jaar 2000 moet volgens die organisaties het verlies aan fosfaat beperkt zijn tot 20 kilogram per hectare en het verlies aan stikstof tot 180 kilogram per hectare. Het kabinet wil in het jaar 2010 op die normen uitkomen.

De milieu-organisaties stellen dat door het overschot aan fosfaat en stikstof de groei van algen in het water tot onaanvaardbare hoogte leidt. Het water wordt er troebel door, terwijl het juist veel schoner zou moeten worden. De LTO betoogt dat fosfaat en stikstof in wezen ongevaarlijk zijn. Deze elementen worden als vergif afgeschilderd, maar het zijn feitelijk voedingsstoffen voor het gewas.

Kortom, de boeren en de milieuorganisaties staan lijnrecht tegenover elkaar. Samen staan ze, zij het met totaal verschillende achtergronden, weer lijnrecht tegenover het kabinet dat gepoogd heeft de gulden middenweg te volgen.

Bij dit alles komt dat er onzekerheid bestaat over wat nu wel en wat nu niet als toelaatbaar verlies aan fosfaat en stikstof wordt gezien om de bodemvruchtbaarheid op peil te houden. Bovendien vinden, met name de boeren, dat er geen objectieve normen zijn om het overschot aan fosfaat en stikstof vast te stellen. Het aanscherpen van de normen berust volgens hen op drijfzand.

Het gevolg zal dus zijn dat alle drie partijen - boeren, milieubeweging en kabinet - de komende maanden de degens zullen kruisen. Elk meent genoeg argumenten te hebben om zijn standpunt te kunnen onderbouwen.

Leeuwarder courant 1995-09-11

Alleen landbouw moet echt bloeden – zwaardere milieunorm!

COMMENTAAR: Rimmer Mulder Hoofdredacteur LC

Voor de Friese veehouders is zwaar weer op komst. Er staat in Den Haag een mestakkoord op stapel dat de boerenstand andermaal op de kop zal zetten.

Het is vast gebruik van de landbouworganisaties om bij Haagse of Brusselse maatregelen het einde van de boerenstand aan te kondigen. Dat blijkt elke keer weer overdreven, omdat er in al dat beleid ook altijd wel weer iets goeds zit voor de agrarische sector. Dat goede is deze keer moeilijk te vinden.

Het lijkt al weer een mensenleven geleden dat een kabinet-Lubbers een nationaal reddingsplan voor het milieu lanceerde. Het kwam neer op de aankondiging dat we onze economie anders moesten inrichten. Alle sectoren kregen de opdracht het milieu minder zwaar te belasten.

Geen enkele sector hoefde de soep zo heet te eten als ze werd opgediend. Geen enkele doelstelling uit het nationaal werd dus gehaald. Het economisch belang weegt in laatste instantie altijd nog het zwaarst. Daarom heeft het huidige kabinet betrekkelijk snel besloten tot de aanleg van de **Betuwelijn** en ingestemd niet de **uitbreiding van Schiphol**.

Ook voor de landbouw geldt dat ze nog lang niet kan voldoen aan wat in het milieuplan nodig wordt gevonden, maar ze doet het niet slechter dan andere bedrijfstakken. Het schadelijke mestoverschot daalt gestaag, door inkrimping van de veestapel, nieuwe technieken bij de bemesting en ander veevoer.

Het gaat de milieuminister Margreeth de Boer niet snel genoeg. Met het mestakkoord, waar haar

collega van landbouw Jozias van Aartsen kennelijk al mee heeft ingestemd, wil ze de boeren dwingen deze weg van geleidelijkheid te verlaten.

De hoeveelheden stikstof en fosfaat die de veehouder op het land deponert, moeten in enkele jaren drastisch omlaag. Nu zijn er overal technische oplossingen voor te bedenken, maar die zijn vreselijk duur. Die kosten kunnen de veehouders niet doorberekenen aan de consument, want die wil goedkoop eten en drinken.

Dan blijft er weinig anders over dan de veestapel in te krimpen. Boeren die al behoorlijke ervaring hebben opgedaan met de strijd tegen het mestoverschot zeggen dat ze met de nieuwe normen niet meer dan 1,5 koe per hectare kunnen houden. Nu zijn het er 2,5 à 3.

Het mestakkoord zal veel boeren dwingen het bedrijf te beëindigen. Het versnelt de afkalving van de agrarische sector. Op het platteland komen nog meer boerderijen in de aanbieding.

De provinciale besturen en landbouworganisaties in het noorden hebben eerder dit jaar terecht aangevoerd dat het mestprobleem niet in alle delen van het land hetzelfde is. Het moet daarom ook niet met één algemene regeling voor het hele land worden aangepakt.

Als het mestakkoord wordt genaaid zoals het nu is geknipt, wordt de veehouderij de eerste belangrijke sector die drastisch moet inkrimpen vanwege het milieu. Dat is geen kwestie van rechtvaardigheid, maar van politieke macht. Schiphof en de spoorwegen hebben bij dit kabinet meer in te brengen dan de boeren.

M.

Leeuwarder Courant 1995-09-12

'Tal van boeren heeft fosfaattekort'

LEEUWARDEN - Tal van boeren in Friesland en Flevoland hebben verbaasd gereageerd op de berichten dat zij een overschot aan fosfaat in hun mest hebben. Gisteravond, op de ledenraadsvergadering van de *Fries- Flevolandse Land- en Tuinbouw Organisatie FLTO*, bleek namelijk dat vrij wat veehouders van het Laboratorium voor grond- en gewasonderzoek in Oosterbeek het advies hebben gekregen fosfaat aan hun bemesting toe te voegen.

Klaas Bouwknecht van het lab zegt dat boeren die ruim in hun grasland zitten soms het advies krijgen naast dierlijke mest kunstmest te gebruiken om hun grasproduktie op peil kunnen houden. Zij moeten ook vak krachtvoer aankopen om de melkgift van hun koeien op peil te houden.

Roelof Bos van de FLTO zegt dat er boeren die op die manier een opbrengstderving hebben van f.1000 per hectare. Voor een gemiddelde boer komt dat neer op een verlies van f.40.000. Bos zegt dat de gevolgen voor het drastisch terugbrengen van het fosfaatoverschot op termijn nog lang niet in kaart zijn gebracht. „As it sa trochgiet wurdt de greide aanst heide.”

De FLTO heeft uitgerekend dat, wanneer de normen van het rijk straks wet worden, driekwart van de boeren in Friesland en Flevoland na 2000 zullen worden geconfronteerd met een zware heffing. De FLTO heeft derhalve weinig actie hoeven te voeren om vrijdag tien bussen met vijfhonderd boeren naar de protestmanifestatie in Den Haag te krijgen.

In het werkgebied van de FLTO houden ongeveer 2000 van de 4700 veehouders een mineralenboekhouding bij. Het enthousiasme van de boeren om aan deze boekhouding mee te doen is geluwd, toen de adviezen kwamen om fosfaat toe te voegen. Fouragebedrijven die een fosfaatversterkend middel leveren, zeggen een aardige klantenkring te hebben opgebouwd, zeker in de Zuidwesthoek van Friesland.

Boer Tamminga schetst het zwartste mestscenario

Door Willem Stegenga

LEEUWARDEN - De boerderij van Lieuwe en Symen Tamminga staat tussen de Leeuwarder wijk Westeinde en de vliegbasis. Ze boeren er naar hartelust en in een uitstekende verstandhouding met de wijkbewoners. 'Boer Tamminga' is een begrip in het Westeinde. Tal van buurtbewoners hebben er in hun kleuterjaren de lammetjes geaaid en de kalfjes aan hun hand laten likken. 'Tuke' boeren, zo staan ze bekend. Ze hebben immers nog een boerderij in Lekkum, waar een vaste medewerker de scepter zwaait.

Het demonstratieve oploopje vanmorgen aan het Schapedijkje was een voorbode van donkere tijden, zeg maar gerust van een zwarte toekomst.

De mestnormen, die het kabinet wil doorvoeren, zullen een drastische ingreep betekenen voor de broers. Van de 180 melkkoeien zullen er 60 moeten verdwijnen.

Lieuwe Tamminga schetst het scenario van een tragedie. Hij en zijn broer hebben zich keurig aan de richtlijnen tot dusver gehouden. Ze houden er een mineralenboekhouding op na. Daar blijkt uit dat het fosfaat- en stikstofverlies op hun bedrijf onder het Friese gemiddelde zit.

Ze hebben een mestilo gebouwd voor de opslag van 3000 kubieke meter drijfmest. Kosten f200.000. Straks zal die silo maar voor tweederde zijn gevuld. Met andere woorden: een derde deel van die twee ton blijkt weggegooid geld te zijn. Kapitaalvernietiging heet dat in economische termen.

Die koeien, die weg moeten, zullen een storm van onrust veroorzaken. Boeren die nu nog goed kunnen bestaan van een bedrijf met zeventig koeien, zien zich voor dezelfde inkrimping van hun bedrijf geplaatst. Zij zullen voor een deel hun inkomen elders moeten verdienen, opvolgers die nu nog met enthousiasme op school zitten, kunnen het straks schudden. Ze komen op de overvolle arbeidsmarkt.

Tamminga becijfert nu al dat je met het resterende vee nooit het afgepaste melkquotum vol kunt krijgen. Nederland, zo zegt hij, zal in plaats van 10,9 miljard kilogram melk, straks nog maar 8 miljard kilogram melk mogen produceren. Het verlies aan gras opvangen door krachtvoer, gaat niet op. Dan voeg je mineralen aan je bedrijf toe en dat is nu juist wat het rijk, niet wil.

De gevolgen voor de zuivelindustrie zullen dan ook aanzienlijk zijn. Daar moet minstens eenderde van de werknemers afvloeien. Markten die met veel zorg zijn opgebouwd, zullen verloren gaan.

Tamminga en zijn collega's verbazen zich erover dat de zuivelindustrie en de vakbonden nog zo lauw reageren. De hele industrie, die de boeren materiaal levert en hun producten verwerkt, zal een enorme optater krijgen.

Het melkquotum zal straks niks meer waard zijn. Nu nog beurt een boer rond de f4 voor een kilogram melk. Straks noppes. Hij beseft dat niet iedereen daar rouwig om zal zijn. Daar staat wel tegenover dat de grondprijs tot een recordhoogte zal stijgen.

Tamminga: „It giet dubel op. Minder grun, want de claims fan de natoer geane omheech, en minder produksje”. De grond die overblijft zal bovendien nog eens verarmen. „Aanst is de beste griin heidfeld.”

Het bedrijf van Lieuwe Tamminga (links) was vanmorgen even het actieterrein van een protestmanifestatie tegen de mestnormen.

Waterleiding vindt normen mest te laag

LEEWARDEN - De waterleidingbedrijven vinden de nieuwe mestnormen van het rijk veel te laag. Als de Tweede Kamer het voorstel overneemt zullen de waterleidingbedrijven in het jaar 2000 miljoenen guldens moeten uitgeven om nitraat te verwijderen. De aanpak van het stikstofprobleem is ontoereikend, aldus de Vewin, de bond van waterleidingbedrijven.

De Vewin zegt dat dat er in 2000 op grote schaal nitraatverwijderingsinstallaties zullen moeten worden gebouwd. Dat kost minstens / 200 miljoen per jaar. Die rekening mag niet aan de consument worden gepresenteerd, maar moet door de boeren worden betaald.

De bond stelt dat alle boeren een mineralenboekhouding moeten bijhouden. De eindnormen voor stikstof moeten worden gebaseerd op de nitraatrichtlijn van de Europese Unie en de invoering moet niet tot na het jaar 2005 worden uitgesteld, zoals nu wordt voorgesteld.

De waterleiding wil de boeren een handje helpen. De heffing op de stikstofverliezen moet worden teruggesluisd naar de boeren in de vorm van premies op goed gedrag. Ook moet er geld vrij worden gemaakt voor bedrijfsbegeleiding en 'mineralenpraktijkgroepen'.

In Friesland komt 70 procent van de melkveehouders door de nieuwe mestnormen in de problemen. Dat heeft FLTO-voorzitter Johannes Panman vanmorgen gezegd tegen Douwe Visser, de ministeriële vertegenwoordiger in het Noorden, tijdens een demonstratieve bijeenkomst op de boerderij van Lieuwe en Symen Tamminga in Leeuwarden. In Flevoland geldt dat voor 74 procent van de veehouders. Zij zullen op den duur heffingen moeten betalen.

Wanneer de normen uitkomen op het niveau zoals nu wordt voorgesteld zal het arbeidsinkomen van de veehouders met f 11.700 dalen. Dat bedrag komt bovenop de voorziene autonome daling van het inkomen van f 24.000 in het jaar 2000, aldus de FLTO.

De mestnormen zullen de pluimveehouders nauwelijks treffen. Voor de varkenshouderij wordt een sanering voorgesteld. In het Noorden is het aantal varkens de laatste jaren niet toegenomen. De FLTO vindt dat de noordelijke varkenshouderij niet op slot mag worden gezet. Uitbreiding van bestaande bedrijven moet mogelijk blijven.

De FLTO voorspelt voorts dat de grondprijzen zullen oplopen. De handel in grond zal stagneren. De veehouderij zal door de nieuwe normen met eenderde krimpen. Daarbij verdwijnen 23.000 banen, daalt het nationaal inkomen met 1 procent en stijgt de staatsschuld met 0,6 procent.

Varkensboer: 'Geen boer die deze mestmaatregelen overleeft'

Van onze medewerker Jan van Vegchel

DEN HAAG - Strontziek wordt Gerard Boenink, veehouder in de Gelderse Achterhoek, van de mestmaatregelen die de ministers Van Aartsen (landbouw) en De Boer (milieu) hebben bedacht. Morgen loopt hij voorop bij de demonstratie van boze boeren tegen de plannen. "Wij veehouders zijn als een hond die steeds opnieuw wordt geslagen Die bijt een keer van zich af. Voor ons is dat ogenblik nu gekomen. Wij zijn 't zat", aldus Boenink. Sinds enkele dagen is hij voorzitter van het gelijknamig actiecomité. Met zijn 45 melkkoeien en bijna 900 varkens ervaart Boenink het strengere mestbeleid aan den lijve. "Bij de eisen die de ministers nu stellen, kan ik niet blijven boeren."

Leeuwarder Courant 1995-09-15

Protesterende boeren verzamelden zich in Den Haag op het Malieveld.

Na een jaar bakkeleien bereikten Van Aartsen en De Boer vorige week een akkoord over de kern van de toekomstige mestmaatregelen. Enkele details moeten nog worden besproken binnen het kabinet en de twee bewindslieden zijn nog druk bezig met het lospeuteren van extra geld voor begeleidende maatregelen, zoals een saneringsfonds voor de veehouders. Maar in grote lijnen is al bekend wat de boeren te wachten staat.

Nederland telt 15 miljoen varkens, ruim 4.5 miljoen koeien en 80 miljoen kippen. Die produceren bij elkaar 83 miljoen ton mest. Als al die mest in tankwagens wordt gestopt, levert dat een file op van 37.000 kilometer, bijna de omtrek van de aarde. Het merendeel wordt gebruikt in de akkerbouw en weer opgenomen door planten, maar een gedeelte komt terecht in het milieu. Met name het grondwater is op veel plaatsen flink vervuild.

Van Aartsen en De Boer gaan het mes zetten in die strontberg. Tussen 1998 en 2010 moet de mestproductie, en vooral ook de uitstoot naar het milieu tot aanvaardbare proporties worden teruggebracht.

Kern van hun anti-mestplan is de zogenaamde mineralenboekhouding. Veehouders zullen in de toekomst precies moeten bijhouden hoeveel fosfaat en stikstof de belangrijkste bestanddelen van mest, ze produceren op hun bedrijf. Daarvoor moeten ze in een soort belastingaangifte opgeven hoeveel van die stoffen ze jaarlijks aanvoeren, bijvoorbeeld als veevoer of jongvee, en hoeveel ze van de boerderij afvoeren, bijvoorbeeld in de vorm van melk, eieren, slachtdieren of mest.

Het verschil tussen aanvoer en afvoer is wat de boeren feitelijk bijdragen aan de milieuvervuiling. Door een boete op te leggen over dat verschil hopen Van Aartsen en De Boer de veehouders te dwingen om hun mestoverschot te beteugelen. Want hoe viezer, hoe meer geld het ze kost.

De discussie tussen de betrokken ministers spitste zich de afgelopen maanden toe op de invoering van een soort belastingvrije voet in het mineralenboekhoudingsysteem. Ook de vraag, hoe hoog dat niveau van 'gratis vervuiling' zou mogen zijn, bleek een netelig onderwerp. Landbouwminister Van Aartsen wilde een hoge vrije voet, want dat is voordelig voor de boeren. Minister De Boer eiste juist een lage drempel, want daar heeft het milieu baat bij.

Uiteindelijk vonden de bewindslieden elkaar in een compromis. De heffingsvrije voet, officieel verliesnorm geheten, wordt in 1998 naar verluidt 40 kilo fosfaat en 300 kilo stikstof per hectare grond. Daarna wordt de norm geleidelijk aangescherpt tot 20 kilo fosfaat en 180 kilo stikstof in 2008 of 2010. De Tweede en Eerste Kamer moeten daar overigens nog wel mee instemmen.

De boeren vinden de maatregelen veel te streng. De heffingsvrije voet moet omhoog, zeggen zij. Het actiecomité, 'Wij zijn 't zat' eist dat de veehouders vanaf het jaar 2000 op zijn minst nog 50 kilo fosfaat en 200 tot 350 kilo stikstof per hectare 'belastingvrij' mogen vervuilen. Ze vrezen anders een pijnlijke financiële aderlating. Voor sommige boeren dreigt zelfs de doodklap.

Voorals varkenshouders zullen moeten bloeden. Die hebben vaak veel beesten (en dus veel mest), maar weinig grond. Zo ook 'Wij zijn 't zat'-actievoerder Gerard Boenink. Hij boert met een fosfaatoverschot van zo'n 300 kilo per hectare. Ik kan die verliesnorm van De Boer en Van Aartsen alleen halen door of minder beesten te gaan houden, maar dat voel ik direct in mijn portemonnee, of door meer mest te slijten aan akkerbouwers in de buurt. Maar ook dat kost veel geld. Ik betaal nu 15 gulden voor iedere kuub mest die ik kwijt wil. Dat is ongeveer 21 gulden per varken per jaar. Als straks de normen worden aangescherpt en iedereen van zijn mest af moet, zie ik die prijs nog wel verdubbelen. Terwijl ik op dit moment geen cent op mijn varkens verdien.”

De varkensmarkt is op dit ogenblik beroerd. “Een norm van 50 kilo fosfaat wordt dus een heel moeilijke klus. En 40 of zelfs 20 kilo fosfaat, zoals de ministers willen, is nooit haalbaar. “Geen boer die dat overleeft.”

Landbouw en Milieu zelf schatten dat de maatregelen de gemiddelde varkenshouder 10.000 à 15.000 gulden gaan kosten. Circa 2.000 (van in totaal 20.000 varkensboeren zullen de strengere normen financieel niet overleven, erkennen de ambtenaren.

Maar daar staat tegenover dat er voor de uitvallers vrijwel zeker een uitkoopfonds komt Minister Van Aartsen wil daar 450 miljoen gulden in stoppen. Daarnaast zullen door het afvloeien van sommige varkenshouders andere veehouders meer lucht krijgen, Bovenal zorgen de strengere mestmaatregelen dat de milieuvervuiling beperkt blijft, redeneren de ministers. Dat is goed voor natuur en milieu. En het bespaart de consumenten op termijn veel geld.

Boze boeren vallen de 'mestbank' in Assen binnen

Furieus zijn de boeren over het ammoniakbeleid van de rijksoverheid. Vandaag wordt tegen dit beleid gedemonstreerd in Den Haag. Gisteren sloeg in Assen de vlam in de pan toen woedende boeren zich meester maakten van de administratie van de 'mestbank'.

Van onze verslaggever Dick van Bolhuis

ASSEN - ongeveer 300 boze veeboeren zijn gistermiddag in Assen het bureau heffingen van het ministerie van landbouw binnengevallen. De boeren maakten zich binnen een kwartier meester van een groot deel van de administratie van wat in de volksmond de 'mestbank' heet.

Ordnens en mestformulieren werden door actievoerende boeren in sneltreinvaart aan elkaar doorgegeven en in auto's geladen. Alles leek op een goed voorbereide operatie. Volgens woordvoerder W. van de Brink van de protesterende boeren is de actie een oorlogsverklaring aan het adres van de rijksoverheid. "Wij zijn het ammoniakbeleid van het Rijk meer dan zat": zei hij.

■ Actievoerende boeren dragen dozen met een deel van de administratie uit het kantoor van de 'mestbank' in Assen

Hoofd mr. H. Kocks van het bureau spreekt van een ware plundering. Hij heeft aangifte gedaan bij de politie van diefstal en mishandeling. "Er is geweld gebruikt. Aan medewerkers is getrokken en geduwd en er zijn van hen ook persoonlijke spullen meegenomen." Volgens Kock zullen met name individuele boeren de dupe van de actie worden. "Meegenomen zijn dossiers op naam. Van die personen kunnen nu allerlei transacties niet worden afgewikkeld." Van de Brink wil de administratie pas teruggeven als de overheid komt met een beter ammoniakbeleid.

De politie hield kort na de inval in de 'mestbank' op de rondweg in Assen een autobusje aan dat bij de actie was gebruikt. De laadruimte bleek echter leeg te zijn. De politie in Assen neemt de zaak hoog op en heeft gistermiddag het zoeken naar de verdwenen administratie voortgezet. "Deze vorm van actievoeren is niet te tolereren." aldus woordvoerder R. van Driel van de politie. Er is een recherchebijstandsteam van 25 mensen gevormd om de administratie op te sporen.

De Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO) keurt de actie af. Wordvoerder A.J. Maat bestempelt de overval op de 'mestbank' als 'te grof'. Onder aanvoering van het NLTO zijn vanochtend zes bussen vol protesterende landbouwers uit Groningen en Drenthe vertrokken naar de demonstratie in Den Haag. Ook met de trein en met eigen vervoer zijn boeren afgereisd naar de residentie. Om halftwaalf vanmorgen hadden zich ongeveer 3500 boeren verzameld op het Malieveld in Den Haag.

Leeuwarder Courant

21-09-1995

Boeren opgepakt na diefstal dossiers

ASSEN (ANP) - De politie heeft vanmorgen in het Brabantse Bakel en Deurne drie boeren aangehouden die vorige week betrokken zouden zijn geweest bij de actie in het Bureau Mestheffingen in Assen. Demonstrerende boeren namen toen tientallen dossiers mee. Het is niet bekend of de drie arrestanten ook dossiers hebben gestolen. De actie was een protest tegen de voorgenomen aanscherping van de mestwetgeving.

Mestbeleid gaat meeste Friese boeren voorbij – 1

Van onze redacteuren

LEEWARDEN - De aanscherping van het mestbeleid gaat vooreerst aan het merendeel van de Friese melkveehouders voorbij. De in 1998 in te voeren norm ten aanzien van de gemiddelde veebezetting per hectare wordt nu al door meer dan 80 procent van de Friese boeren gehaald. Dat komt doordat de meesten ruim over land beschikken.

Pas als de norm voor het gemiddeld tal stuks vee per hectare in 2005 van 2,5 naar 2 wordt teruggebracht, zou die meer boeren kunnen treffen. De gemiddelde veebezetting per hectare is in Friesland op dit moment echter 2,1 en er is een dalende lijn.

Op basis van de huidige gegevens zal in 2005 ruim de helft van de boeren verplicht zijn in een mineralenboekhouding bij te houden hoeveel stikstof en fosfaat op hun bedrijven verloren gaat. Daar kan dan een heffing voor worden opgelegd. Boeren wijzen in hun kritiek op de strenge normen voor stikstof en fosfaat, die onhaalbaar worden geacht.

Premier Wim Kok heeft boeren en bestuurders in Friesland gisteren een sprankje hoop gegeven op soepeler mestregels voor het noorden van het land. Voor gedeputeerde Gerard van Klaveren is dat aanleiding om nog vandaag een uiterste poging te ondernemen het noordelijk mestakkoord dat tot nu toe door Den Haag is verworpen, er door te krijgen.

Kok noemde het gistermiddag aan het eind van zijn werkbezoek „verstandig er nog eens goed naar te kijken wat de mogelijkheden voor regionale verschillen zijn”. De betrokken ministers Jozias van Aartsen (Landbouw) en Margreth de Boer (Milieu) leggen de laatste hand aan een uniforme regeling voor het hele land. Het kabinet heeft het besluit daarover naar volgende week doorgeschoven.

Ruim tweehonderd tegen het mestbeleid protesterende varkenshouders waren gistermiddag rechtstreeks betrokken bij een overval op het Bureau Heffingen van het ministerie van landbouw in Assen. De groep sleepte de mestboethouding en een deel van het bedrijvenarchief naar buiten en verdween.

De actie wordt niet door de landbouworganisaties gesteund, hoewel die er begrip voor hebben getoond. Actieleider **Wien van den Brink** maakte duidelijk, dat de onvreemde spullen worden opgeslagen totdat de overheid met een goed mestbeleid komt. Van Aartsen sprak zijn afkeuring uit over het gebeuren: „Dit is een grove vorm van diefstal.” In zijn opdracht is bij de politie aangifte gedaan.

Onder het motto 'Mest in de greep' hielden de boerenorganisatie LTO-Nederland en het actiecomité 'Wij zijn 't zat' vandaag een demonstratie in Den Haag. Vanochtend vroeg zijn uit Leeuwarden achttien bussen met in totaal negenhonderd boeren naar Den Haag vertrokken.

Aan de actie op het Malieveld namen vandaag zeventuizend boeren deel. Na toespraken tegen de boeren vervolgens in optocht door de binnenstad naar het Binnenhof. Er waren tienduizend boeren verwacht. — Meer hierover op de pagina's 5 en 7.

Mestbeleid raakt Fries boer amper – 2

Retoriek als 'greide wordt heide' en 'veestapel eenderde kleiner' vraagt nuancering. De voorgenomen mestmaatregelen van het kabinet komen in Friesland veel minder hard aan als nu door boeren en hun leidsmannen wordt voorgespiegeld.

Door Bert de Jong

De Friese melkveehouders zullen in de volgende eeuw weinig koeien minder melken, als het kabinet het definitief eens wordt over een in de komende jaren te voeren mestbeleid. Landbouwminister Jozias van Aartsen en milieuminister Margreeth de Boer willen juist de intensieve veehouderijbedrijven aanpakken. Gelukkig voor de Friese boerenstand liggen er in deze provincie nog veel groene greiden rond de zathe.

Het kabinet schernt met een mineralenboekhouding. Daarin moet de boer precies bijhouden hoeveel fosfaat en stikstof, de belangrijkste mineralen in mest, op zijn bedrijf wordt geproduceerd. Enerzijds voert hij deze stoffen af in mest, maar ook in melk en slachtdieren, anderzijds voert hij aan in bijvoorbeeld krachtvoer. Het verschil is het zogeheten mineralenverlies. Is dat te groot, dan moet de boer daar in de toekomst een heffing over betalen.

Maar de soep wordt de Friese melkveehouders niet zo heet opgediend. Het bijhouden van een mineralenboekhouding is pas verplicht als een boer in 1998 meer dan 2 melkkoeien per hectare houdt. Landbouwminister Van Aartsen gebruikt hiervoor de term grootvee-eenheid (gve).

Grofweg staat 1,5 gve voor 2 melkkoeien met bijbehorend jongvee. Een gve is een eenheid voor 1 melkkoe, of 2 pinken, of 3 kalveren.

Hoe is op dit moment de gemiddelde veebezetting in Friesland? Cijfers van het ministerie van landbouw over 1994 komen uit op 2,1 gve per hectare, ruim onder de door het kabinet voorgestane norm dus. Uit dezelfde cijferreeks van het ministerie, die overigens in positieve zin afwijkt van gegevens van LEI en boerenorganisaties, blijkt dat maar liefst een kwart van de Friese melkveehouders zelfs onder de norm van 1,5 gve zit. Dat is de manier van boeren die nu door de landbouwbelangenorganisaties als bijna onmogelijk wordt gepresenteerd.

Uit de cijfers wordt voorts duidelijk dat ruim 80 procent van de ruim 4700 Friese melkveehouders onder de norm van 2,5 grootvee-eenheden per hectare blijven. Zij hoeven geen mineralenboekhouding bij te houden en kunnen blijven boeren zoals ze dat tot nu toe steeds hebben gedaan. Er hoeft zelfs geen enkele koe gedwongen naar de markt. De rest van de boeren moet nauwgezet te werk met een mineralenboekhouding, of extra land kopen of huren.

Maar daarmee is de lucht nog niet geklaard, want de normen worden in het jaar 2005 aangescherpt, zo is de bedoeling. Dan is een mineralenboekhouding al verplicht als de gemiddelde vee bezetting per hectare de 2 overschrijdt. Dat zou gelden voor de helft van de Friese melkveehouders. Op dit moment zit 25 procent onder de 1,5 gve's en 22 procent tussen de 1,5 en 2 gve's. De grootste groep (32 procent) zit tussen de 2 en 2,5 gve's.

Grofweg zouden over tien jaar ruim tweeduizend Friese boeren een mineralenboekhouding verplicht moeten bijhouden, tenzij ze in de tussentijd hun bedrijfsvoering op de nieuwe regels hebben aangepast. Het huren van 'fugeltsjelán' met allerhande beperkingen van It Fryske Gea kan in dezen al soelaas bieden. De fokveeverbetering en de superheffing hebben de Friese melkveestapel al flink

gereduceerd. In 1983 - net voordat de melkcontingentenring werd ingevoerd - stond Friesland vol grazers. Er werden toen 408.000 stuks melkvee geteld. Vorig jaar waren het er nog maar 273.000, een niveau dat we nota bene kennen het het begin van de jaren zestig. De gemiddelde veebezetting per hectare was in dat topjaar 1983 2,8, vijf jaar later al weer 2,2. Ter vergelijking: in 1970 was het gemiddeld 1,9.

De Friese boer kan tegenwoordig met minder melkvee dezelfde melkplas produceren. In 1970 was het gemiddeld nog 4700 kilogram melk per koe en in 1980 5200 kilogram. Inmiddels is het gemiddelde de 7200 kilogram overschreden. Minder koeien betekent minder mest. Toch is het zo dat de hedendaagse koe juist wat meer mest produceert. Dat komt omdat het beest door de fokkerij veel groter is geworden. Bovendien geeft de boer meer kracht- en ruwvoer.

Is de oppervlakte grasland in Friesland de laatste decennia ook afgenomen? Niet opzienbarend, moet de conclusie zijn. In 1970 was er nog 225.000 hectare beschikbaar, in 1980 nog 210.000 en 1990 205.000. Sinds 1980 is er eigenlijk al helemaal geen sprake van afname, maar eerder van verschuiving naar de voor veevoer bedoelde maisteelt. De totale oppervlakte cultuurgrond in Friesland daalde sinds 1970 van 250.000 naar 240.000.

De Friese boer heeft dus nog heel wat ruimte voor zijn mest. In die zin is het voorgestelde mestbeleid - wat overigens een heel veilig lange-termijn-plan is - een eerbiediging van de veelal extensieve wijze van boeren in Friesland. Alleen boeren die te weinig grond voor hun vee hebben, moeten zich onderwerpen aan een kritische toetsing.

Leeuwarder Courant 1995-09-22

Boze boeren dreigen met beleg Assen

ASSEN (GPD) - Met een blokkade van het politiebureau in Assen hebben honderden boze boeren gisteravond tevergeefs de vrijlating geëist van drie Brabantse collega's die gisterochtend werden gearresteerd wegens de diefstal van mestdossiers uit het Bureau Heffingen van het landbouwministerie in de Drentse hoofdstad. Als de drie verdachten vanavond nog niet zijn vrijgelaten, dan zullen de boeren Assen morgen helemaal blokkeren, dreigde actieleider **Wien van den Brink**.

Bij het politiebureau was sprake van een dreigende sfeer. De boeren hieven spreekkoren aan en gooiden rookbommen. Een forse afdeling van de Mobiele Eenheid stond op enige afstand klaar om in te grijpen, maar hoefde uiteindelijk niet in actie te komen.

De actie werd rond middernacht afgeblazen nadat een stoet vrachtwagens en personenauto's luid toeterend door Assen was getrokken. Van den Brink verklaarde dat de veehouders niet zullen rusten voordat hun collega's vrijgelaten zijn.

„Als de autoriteiten nu nog niet begrijpen dat het menens is en zij onze mannen niet vrijlaten, dan komen wij zaterdag terug met een macht die driedubbel zo groot is”, aldus de actieleider. Hij waarschuwde de autoriteiten dat de boeren in de loop van vandaag al terug zullen komen als er nog een collega zou worden gearresteerd.

De belegering was een reactie op de arrestatie van drie veehouders, gistermorgen. Een van hen werd later op de dag vrijgelaten wegens gebrek aan bewijs maar vervolgens werd een broer van de vrijgelaten agrariër opgepakt. De verdwenen mestdocumenten zijn nog steeds zoek.

Een delegatie van het agrarische actiecomité 'Wij zullen doorgaan' onderhandelde gistermiddag in

het Asser politiebureau vergeefs met de autoriteiten over vrijlating van het drietal. Politie en justitie maakten duidelijk dat zij niet van plan zijn om op die eis in te gaan. Een woordvoerder sluit zelfs niet uit dat er nog meer arrestaties zullen volgen.

Leeuwarder Courant 1995-09-22

Mestbeleid wel degelijk probleem voor Friese rundveehouders

Door Roelof Bos secretaris Melkveehouderij FLTO

Valt het mestbeleid dat het kabinet voor ogen staat, echt wel mee voor de Friese veehouder? Inderdaad, zo concludeert LC-redacteur Bert de Jong in de krant van vrijdag 15 september. De FLTO is het met deze conclusie echter volstrekt oneens. Een groot deel van de Friese veehouders wordt de komende jaren namelijk afgerekend op scherpe normen. Degenen die niet aan de normen kunnen voldoen, moeten een forse heffing betalen, die kan oplopen tot ver over de f. 10.000 per jaar.

Het kabinet verplicht boeren met meer dan twee koeien per hectare, vanaf 1998 tot het bijhouden van een zogenaamde mineralenboekhouding. Daarin moet worden verantwoord hoeveel mineralen in de vorm van stikstof en fosfaat op het bedrijf binnenkomen via onder meer kunstmest en krachtvoer, en hoeveel het bedrijf verlaten via bijvoorbeeld melk en vlees. Ruim 25 procent van de Friese boeren zit momenteel boven de genoemde norm van twee koeien per hectare. Uit cijfers van andere instanties blijkt dat dat percentage lager zou liggen. Dat is echter simpel te wijten aan de gekozen uitgangspunten: daar gaat men uit van een hogere grens dan bij twee koeien met jongvee per hectare. Vanaf 2002 moet zelfs elke boer met meer dan 1,5 melkkoe met jongvee per hectare een verplichte mineralenboekhouding bijhouden. Dan valt 70 procent van de boeren onder deze boekhoudplicht.

De overheid vindt dat het mineralenverlies in 1998 beperkt moet worden tot 50 kg fosfaat en in 2008 tot maar liefst 20 kg fosfaat per hectare. Op dit moment weten boeren met twee melkkoeien per hectare dat verlies met veel moeite te beperken tot 55 kg fosfaat per hectare, zo blijft uit honderden Friese mineralenboekhoudingen. Dat lukt overigens lang niet iedereen, omdat de ene grond nu eenmaal meer fosfaat nodig heeft dan de andere.

Het gemiddelde verlies van 55 kg fosfaat in de praktijk staat dus in schrille tegenstelling tot de 20 kg waar het kabinet naar toe wil. Het Proefstation voor de Rundveehouderij berekende dat op gronden met een lage fosfaattoestand, bij meer dan twee melkkoeien per hectare het fosfaatverlies zelfs meer dan 55 kg moet zijn, wil die grond voldoende produceren. Twintig kilo fosfaatverlies is dan ook absoluut onhaalbaar.

Elke kilo fosfaatverlies boven de norm die de overheid stelt, wordt op termijn belast met f 20 heffing. Een veehouder met 40 hectare land en 50kg fosfaatverlies per hectare, moet de komende jaren steeds meer heffing betalen, oplopend tot f 16.000 over 10 jaar. Dat bedrag komt bovenop de milieue-investeringen die al gedaan zijn (denk aan het verplichte mestsilodak van f 30.000 met minimaal milieurendement), en de komende jaren nog gedaan moeten worden. Met dergelijke heffingen en investeringen blijf je niet lang boer.

Wil een veehouder die heffing ontlopen en kan hij zijn mineralenverlies niet verder beperken, dan moet hij vee verkopen of land bijkopen. De druk op de grondmarkt neemt door dit mestbeleid dus toe. Dat resulteert in hogere grondprijzen. Claims op landbouwgrond van natuurzijde, recreatie, dorps- en wegenuitbreiding werken mee aan die hoge prijs. Die tendens wordt al duidelijk zichtbaar: voor grasland werd vorige week in Friesland al ruim f 50.000 per hectare betaald. Door het

bijburen van grond, bijvoorbeeld van natuurorganisaties, kunnen veehouders maar in beperkte mate onder de grens van twee koeien per hectare komen en daarmee vrijgesteld worden van de mineralenboekhouding. 'Fúgeltjeslán' kan namelijk in een aantal gevallen alleen naar voren worden gehaald op basis van een éénjarig pachtovereenkomst. De grond op basis van zo'n kortlopend pachtcontract telt niet mee bij het berekenen van de veebezetting.

Linksom via heffingen, of rechtsom via afstoten van vee of aankoop van duurdere grond, het mestbeleid kost dus een flinke hap aan inkomen. Voor een aantal veehouders betekent dat de genadeklap. Met elke boer die stopt, verdwijnt bovendien, een stuk werkgelegenheid op het platteland. Met name op de lichte gronden in het oosten en zuiden van de provincie krijgen boeren te maken met de gevolgen van de strenge stikstofnormen. De bedrijven op deze zandgronden konden juist tot ontwikkeling komen door gebruik van stikstof. Door het mestbeleid moeten ze een forse stap terug. Veehouders op lichte gronden die hebben geëxperimenteerd met het naar beneden brengen van de bemesting tot een absoluut minimumniveau, hebben die ervaring al opgedaan. Ze kwamen tot de ontdekking dat dit minder gras van een slechtere kwaliteit oplevert. Daartegenover stond dat ze duizenden guldens extra moesten uitgeven voor extra krachtvoer om de dieren voldoende te voeren voor een goede melkproductie. De effecten op langere termijn van minimale bemesting zijn trouwens nog nooit goed onderzocht.

De conclusie kan dan ook niet anders zijn dan dat dit mestbeleid het grootste deel van de Friese rundveehouders wel degelijk raakt. Een houding van 'het valt allemaal wel mee' is voor de langere termijn levensgevaarlijk. Degenen die over vijf of tien jaar nog steeds een inkomen in de veehouderij willen verdienen, moeten zich volgens de FLTO nu niet in slaap laten sussen door berichten dat dit beleid hen amper raakt. Dat ze zich daarvan goed bewust zijn, blijkt wel uit het feit dat vorige week vrijdag 18 bussen met boeren uit het FLTO-gebied naar Den Haag afreisden om te demonstreren tegen het 'zogenaamde' mestbeleid.

Nieuwsblad van het Noorden 1995-09-23

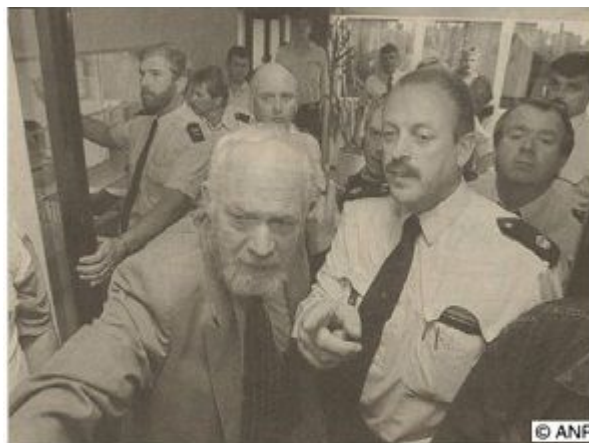
Actieleider Wien van den Brink; volksmenner of resultaatsspeler?

ASSEN - De hete boerenherfst is begonnen, in elk geval voor de bewoners van Assen die eergister nacht uit hun slaap werden gehouden door toeterende varkenshouders. De leidende man achter dit agrarisch tumult is Wien van den Brink (50), voorzitter van de *Nederlandse Vakbond Varkenshouders* (NVV) en binnen de landbouwwereld op zijn minst een controversieel persoon.

Voor de een is de pijprokende varkenshouder uit Putten op de Veluwe een volksmenner pur sang en een hedendaagse boer Koekoek. Voor de ander is hij een slimme, goedgebekte actievoerder die als enige boerenleider durft te zeggen waar het op staat. Voor zijn fans is Van den Brink een resultaatvoetballer die weet hoe hij moet scoren

Juist nu de ministers De Boer (milieu) en Van Aartsen (landbouw) een strenger mestbeleid hebben aangekondigd dat vooral onder varkenshouders veel pijn veroorzaakt, is hij voor hen de juiste schreeuwlelijk op de juiste plaats. Op papier is de achterban van de NVV-voorzitter klein. De vorig jaar opgerichte bond telt minder dan 1600 leden, nog geen 10 procent van alle varkenshouders in ons land. Maar in praktijk kan Van den Brink op veel meer steun rekenen. Hij geldt hoe dan ook als megaboer, die naast twee varkensbedrijven ook nog een melkveebedrijf en een akkerbouwbedrijf heeft.

Zijn ondernemerskwaliteiten worden door vriend en vijand geroemd. Hij weet namelijk met succes, althans publicitair, uiting te geven aan de algemene onvredegevoelens binnen de sector. In een recente enquête van het Agrarisch Dagblad noemde 59 procent van de ondervraagde varkenshouders de NVV als de belangenbehartiger, tegen slechts 29 procent de officiële boerenorganisatie LTO-Nederland. Zelf onder melkveehouders kan de varkenshoudersvakbond op steun rekenen.

■ De militante boerenleider Wien van den Brink hier gefotografeerd afgelopen donderdag bij het betreden van het Asser politiebureau. Dit om te onderhandelen over de vrijlating van de drie ingesloten boeren, die worden verdacht van diefstal van dossiers uit het bureau heffingen.

In zijn jongere jaren stond Van den Brink aan de wieg van het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt, een redelijk progressieve club van jonge boeren. Nadien stortte hij zich op de gemeentepolitiek in zijn woonplaats. Sinds vorig jaar zit hij in de Provinciale Staten van Gelderland, als fractieleider van de Partij Nieuw Gelderland, een verbond van diverse lokale clubjes. Hij heeft nog geen vergadering overgeslagen. Provinciaal ambtenaar Van Kapelle omschrijft Van den Brinks politieke lijn als 'nietgouvernementaal'. “Zijn stellingname tegenover GS is steeds: maak het simpeler, laat meer beslissingen over aan lokale bestuurders.”

Maar die boodschap blijft verpakt in keurige taal. Binnen de provinciale vergaderzaal is Van den Brink het fatsoen zelve. Laat het ons toch zelf uitzoeken, is ook bij de mestproblematiek zijn politieke lijn. Maar buiten op straat kiest Van den Brink voor een ruigere aanpak. Toen hij begin dit jaar in actie kwam voor een betere schaderegeling voor boeren na de overstroming in het rivierengebied, verstoorde Wien-100-procent een persconferentie van minister Van Aartsen.

Op een spreekbeurt in Wageningen kreeg de bewindsman zelfs bijna rake klappen van NVV'ers. Her en der werden Van Aartsen-poppen met een strop om hun nek opgehangen. Actievoerders bezetten in Roermond een kantoor van het ministerie van landbouw. Ondanks hun lomphed waren die acties voor het gevoel van veel boeren succesvol. De agrariërs in het rivierengebied kregen een hogere schadevergoeding

De officiële boerenorganisatie LTO-Nederland., die zich pas op het laatste nippertje aansloot bij Van den Brink, had in de ogen van veel boeren en politici) steken laten vallen.

Ook in de mestactie, trekken Van den Brink en zijn NVV een eigen lijn. Ze opereren los van LTO-Nederland en het actiecomité 'Wij zijn 't zat'. De actieform is opnieuw niet erg fijnzinnig.

Vorige week werd het bureau heffingen van het ministerie van landbouw in Assen overvallen en werden dossiers onvreemd. Voor de pers en zijn eigen achterban stampte actievoerder Van den Brink zijn eigen rechtvaardiging uit de grond: “De papieren zijn niet gestolen, ze worden slechts gegijzeld”.

De voorlieden van de gevestigde boerenorganisaties zien het in stilte met gekrulde tenen aan. Ze durven amper afstand te nemen van Van den Brink en zijn wilde acties. Daarvoor is hij te populair in boerenkring. LTO-voorzitter Doornbos noemde de overvalactie van vorige week 'op de rand', maar durfde niet verder te gaan.

Traumatoloog na inval boze boeren voor personeel Bureau Heffingen

Van onze verslaggever Piter Bergstra

ASSEN - Het personeel van het Bureau Heffingen van het ministerie van landbouw in Assen is danig geschrokken van de inval op 14 september, waarbij boze boeren dossiers wegnamen. De inval van de horde boeren die schreeuwden en aan de personeelsleden sjorden, heeft traumatiserend gewerkt, vertelt directeur H. Kocks van het bureau. Het is nog afwachten of zijn mensen er op langere termijn last van blijven hebben, maar om het zekere voor het onzekere te nemen is contact opgenomen met een traumatoloog. Dat is mede op advies van de politie gedaan.

Kocks zelf is ook geschrokken. Hij had geen rekening gehouden met een inval, hoewel hij een demonstratie wel aan had zien komen. "De gemoederen zijn verhit door de mestwetgeving en het administratiekantoor speelt een centrale rol in de uitvoering. Je kon het op je vingers natellen," zegt hij. Kort voor 14 september was de mogelijkheid van een demonstratie besproken met de korpsleiding van de politie in Assen.

Het Bureau Heffingen (ten onrechte ook wel 'de mestbank' genoemd, maar dat instituut zit in Nijkerk) heeft het overgrote deel van zijn administratie 'in de computer' zitten, vertelt Kocks. Maar papieren dossiers blijven nodig, bijvoorbeeld voor het bewaren van brieven, transactievoorstellen en afdoeningen. Ook administratieve handelingen, die minder vaak voorkomen, zodat het ontwerpen van een computerprogramma niet loont, worden op papier verwerkt, aldus de directeur.

Als er bijvoorbeeld een bezwaarschrift wordt ingediend, wordt dat weliswaar in de computer opgeslagen, maar de bezwaren kunnen zo van inhoud verschillen dat ze op papier worden afgehandeld. De weggenomen dossiers -voorlopig schat Kocks dat op ruim duizend stuks- bevatten voor een deel dit soort bezwaren. Naheffingen en terugbetalingen zijn door de ontvreemding van de documenten dan ook vertraagd, soms dus tot schade van de betrokken boeren zelf. Verder zijn dossiers weggenomen uit het 'kadaster', dat het Bureau Heffingen houdt voor de registratie van de koop en verkoop van mestproductierechten. Een aantal van dergelijke transacties heeft daardoor geen doorgang kunnen vinden. Ook dat brengt schade mee voor de betrokken boeren. Tenslotte zijn er ook nog stukken verdwenen uit de archieven met de normale organisatie-correspondentie, vertelt Kocks.

Hij heeft niet de indruk dat de boeren de weg wisten in zijn dienstgebouw. Ze zijn gewoon de kamers binnengestormd om te pakken wat hen voor handen kwam. Hoe groot de totale schade is wordt nu geïnventariseerd. Daar horen ook de werkuren bij die het personeel kwijt is aan de actie. Daarvan moet het bureau op verzoek van het Openbaar Ministerie een opgave maken. Voordat het personeel de hele teruggebrachte papierwinkel heeft doorgevlood op volledigheid zijn we wel een paar dagen verder, vermoedt de heer Kocks.

Drie boerenleiders waaronder Wien vd Brink opgepakt

ASSEN De politie heeft vanmorgen in zijn woonplaats Putten boerenactie leider W. van den Brink gearresteerd. Tegelijkertijd werden in Lunteren en Otterlo twee andere leden van zijn actiecomité opgepakt. Het trio is ingesloten in het Asser politiebureau dat doelwit van boerenprotest was. De

echtgenote van Van den Brink zei vanmorgen te verwachten dat er weer acties komen. De politie acht het waarschijnlijk dat het driemanschap op zijn minst één nacht in de cel moet doorbrengen. Van den Brink en zijn medestrijders zijn op dezelfde gronden aangehouden als de vijf boeren die eerder werden opgepakt en van wie er nog één vastzit. Allen worden verdacht van betrokkenheid bij de diefstal van dossiers uit het Bureau Heffingen in Assen op 14 september.

Dat de drie mannen leiding hebben gegeven aan de wilde acties die daarna volgden, heeft met hun arrestatie niets van doen, aldus de politie. Mr. W. Anker uit Leeuwarden die optreedt voor het actiecomité, is slecht te spreken over de aanhoudingen: “De hand van Justitie is wel erg ver uitgeschoten. Deze stap was niet nodig en werkt escalierend.” Volgens mr. Anker had Justitie de boerenleider kunnen uitnodigen om een verklaring af te leggen.

Zo'n 200 boeren hebben gisteravond 500 bossen bloemen uitgedeeld aan de omwonenden van het politiebureau in Assen als goedmakertje voor de overlast van de laatste dagen. Ze lieten de claxons van tien vrachtwagens een kwartiertje loeien als steunbetuiging aan hun collega Pieter van den Broek uit Helmond die toen nog als enige vastzat. (blz. 3: Ook waren er bloemen voor politiemensen in Assen.)

Leeuwarder Courant 1995-09-26

Milieclubs vragen Brussel mestregels

HARLINGEN – Nederlandse milieuorganisaties hebben de Europese Commissie gevraagd in actie te komen tegen het voorgenomen mestbeleid van landbouwminister Jozias van Aartsen en milieuminister Margreet de Boer. De regeringsplannen zijn in strijd met de Europese nitraatrichtlijn en de Noordzeeafspraken, zo stellen de organisaties van het Waterpakt. Daarin zijn onder andere de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee, de Vereniging tot Behoud van het IJsselmeer en de Werkgroep Noordzee vertegenwoordigd.

In het kader van de Europese nitraatrichtlijn moet Nederland voor 19 december een actieplan overleggen, waarin duidelijk wordt gemaakt hoe het mestbeleid de komende vier jaar een eind maakt aan problemen met de waterkwaliteit. Overall in het land moet de nitraatgehalten in het grondwater onder de Europese norm van 50 milligram per liter kunnen komen. Op dit moment ligt dit in 40 procent van ons land daarboven. Waterpakt meent dat de norm met het voorgenomen mestbeleid niet gehaald kan worden. Het verbond vraagt de Europese Commissie nu al het kabinet op hardere maatregelen te vergen.

Boerenleiders – ook Wien vd Brink – weer op vrije voeten

Nieuwsblad van het Noorden, 29 september 1995, blz.3

Boerenactieleiders op vrije voeten

ASSEN – De Asser politie heeft gebracht.

gistermiddag de drie actieleiders vrijgelaten van de boze boeren, die dossiers weghaalden uit het **Bureau Heffingen** in Assen. Rond vier uur vertrok van het politiebureau een auto met boerenleider W. van de Brink aan boord op weg naar diens woonplaats Putten. Hij werd twee dagen eerder samen met twee assistenten van zijn bed gelicht en naar Assen ge-

bracht. Het trio wordt, evenals zes andere boeren die deze en vorige week hebben vastgezet, verdacht van betrokkenheid bij de inval in het **Bureau Heffingen**. De advocaat van de agrariërs, mr. W. Anker uit Leeuwarden, vindt dat Van den Brink en de zijnen geen criminelen zijn en dan ook nooit opgesloten hadden mogen worden.

Leeuwarder Courant 1995-10-06

Boeren hard in actie tegen mestregeling

Van een onzer redacteuren

JIRNSUM - Veehouders willen de komende weken estafetteacties houden tegen het mestbeleid. Het stokje zal van de ene provincie naar de andere overgaan. Er wordt begonnen in het Westen en vervolgens komen het Zuiden, het Oosten en over een paar weken het Noorden aan de beurt. Dat is gisteren op een FLTO-vergadering in Jirnsom aangekondigd. Vandaag waren er al demonstraties in Zwolle en Den Haag. Actieleider **Wien van den Brink** voorspelde „een hete herfst, een hete winter en ook nog eens een bloedhete zomer”.

Het kabinet presenteert vandaag een definitief akkoord over een mestfonds voor het saneren van de varkenshouderij. Daarmee is het nieuwe mestbeleid rijp voor behandeling in de Kamer. Gisteren kwamen de betrokken bewindslieden tot overeenstemming.

Landbouwminister Jozias van Aartsen betaalt f 330 miljoen, waarvan hij f 130 miljoen moet bezuinigen op zijn begroting. Voor de rest van het bedrag schiet minister Gerrit Zalm van Financiën te hulp. Margreeth de Boer (Milieu) en Annemarie Jorritsma (Verkeer en Waterstaat) dragen elk zo'n f 70 miljoen bij.

De boeren betalen zelf niet voor het fonds, maar ze zullen wel eerder een strafheffing moeten betalen voor overbemesting. De opbrengst daarvan gaat naar de schatkist. Het fonds blijft zeven jaar, in plaats van de voorgenomen vijf jaar, bestaan.

De PvdA en VVD hebben kritisch gereageerd op het compromis. De VVD noemt het „verdedigbaar op hoofdlijnen”, maar vraagt zich af of het bedrag van f 470 miljoen wel voldoende is. De PvdA vindt het een slecht idee om de opbrengsten van de heffingen straks niet aan Van Aartsen te geven, maar aan Zalm. Dat zal de boeren niet erg stimuleren, vreest de fractie. D66 is tevreden.

Het **CDA** en de Stichting Natuur en Milieu wijzen het akkoord over het mestfonds af. Volgens de christen-democraten betalen de boeren uiteindelijk toch het gelag, doordat landbouw het meest moet opbrengen. Natuur en Milieu vindt dat er met het compromis juist te weinig wordt gedaan aan

het mestprobleem.

Voorzitter **Gerard Doornbos** van LTO-Nederland noemt de overeenkomst slecht. LTO wilde een fonds van f750 miljoen om het leed voor de boeren te verzachten. Doornbos vreest dat er op de "toch al totaal uitgeklede landbouwbegroting" nu nog minder voor de boeren over is.

De LTO is in het actiecomité vertegenwoordigd. Voor Friesland en Flevoland zijn dat Roelof Bos en Hendrik Bosma. Naast de estafette wordt er nog op twee andere fronten actie gevoerd. De boeren zullen de bonnen die bij het afvoeren van mest naar akkerbouwers moeten worden ingevuld, niet opsturen naar de landelijke mestbank in Nijkerk, maar naar een binnenkort op te richten stichting.

Bovendien zullen de gewestelijke boerenbonden nog op hun eigen manier van tijd tot tijd demonstreren. Bos zei vanmorgen dat vooral de gemeentelijke en provinciale politici zullen worden bewerkt. De boeren vinden de normen die het kabinet stelt veel te stringent, onrealistisch en niet uit te voeren. „Dit komt op 'e kop ferkeard", aldus Harm de Kroon van de FLTO.

Meer hierover op pagina 15.

vervolg

'Minister is handig in manupuleren boeren'

JIRNSUM - Landbouwminister Jozias van Aartsen weet de boeren handig tegen elkaar uit te spelen. Hij spreekt met allerlei groeperingen, zowel met intensieve als met extensieve veehouders. Daar moet je voor uitkijken, want uiteindelijk wordt iedereen de dupe. Dam Jaarsma van de Land- en Tuinbouw Organisatie stelde gisteren in Jirnsum, dat het met het beleid van de minister niet de goede kant op gaat.

Van Aartsen maakt volgens hem geen keuze tussen een plattelandsbeleid, zoals dat in Frankrijk wordt gevoerd, en een concurrerende landbouw. Bij het eerste zal 80 procent van de boeren 20 procent van de produktie leveren, in het tweede geval is het net andersom. „Hij laat het aan u over."

Vast staat, volgens Jaarsma, dat de concurrentiepositie van de Nederlandse boer verslechtert. De aangekondigde mestmaatregelen zullen in eerste instantie de intensieve gebieden treffen. Door het stijgen van de grondprijs zal de kostprijs van de hele Nederlandse landbouw worden verhoogd. „Niet voor elke opvolger is straks meer plaats."

De mestmaatregelen staan overigens niet op zichzelf. In andere EU-landen wordt eveneens wat gedaan. Hij noemde Denemarken waar het stuks grootvee van 2 naar 1,6 per hectare gaat. In de Italiaans Povlakte en in Engeland worden dezelfde maatregelen getroffen. „Er wordt steeds meer met een scheef oog naar ons land gekeken."

Internationaal zal ons land klappen krijgen van een voortgaande liberalisering van de handel. Nu moet Nederland een import van 5 procent van de nationale productie toestaan. Na 2000 wordt dat verhoogd naar 10 en later naar 20 procent, een gevolg van het GATT-akkoord.

Dichter bij huis vormt volgens hem de opdringende natuur en landschap een gevaar. Gesteund door boeren als Broer Roorda uit Reduzum zei Jaarsma zich te verbazen over de populariteit van prof.

Jan Douwe van der Ploeg uit Wageningen, die heel Friesland wil bedekken met een deken van milieucoöperaties. „Dan minimaliseer je de landbouw."

De aangekondigde lastenverlaging door Van Aartsen zal de boeren nauwelijks soulaas bieden. De f 163 miljoen die daarvoor is uitgetrokken zal worden vertaald in fiscale maatregelen. Daar heb je weinig aan als de inkomens laag zijn. De eventuele verlichting zal te niet worden gedaan door de energieheffing. Hij vond dat de boeren en hun organisaties lauw hebben gereageerd op die heffing. Die kan een boer toch al gauw f 10.000 kosten. Dat geld wordt slechts voor een deel teruggesluisd

naar de betrokkenen

LC 1995-10-26

Ingezonden

Leeuwarder Courant

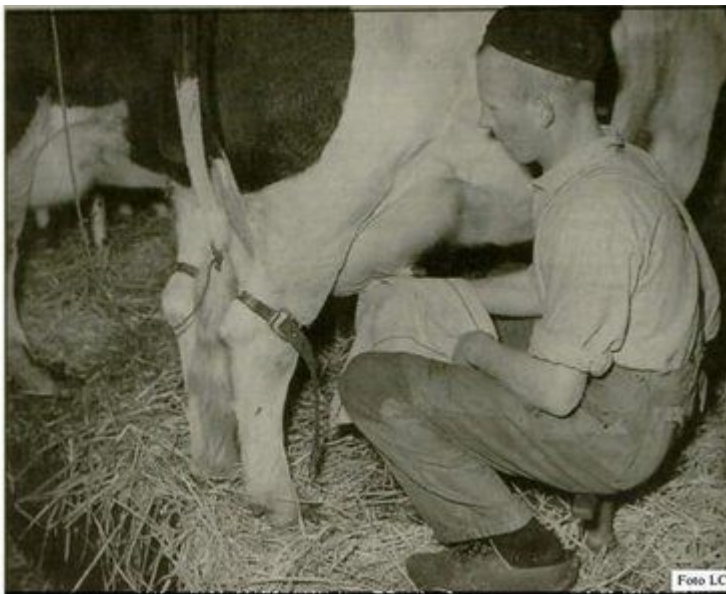
1995-10-13

Mestregels

Een gezegde luidt: „Stront is 't boerenwapen.” Deze spreuk duidt aan dat de boeren (veehouders) door de eeuwen heen met deze substantie te maken hebben gehad. Ik heb de tijd nog meegemaakt waarin een veehouder die twintig koeien melk en liefde voor zijn bedrijf had, een goed inkomen genoot. Bij deze mensen kon je in de oorlog aankomen om, uiteraard tegen betaling, melk te halen. Daarvan werd thuis, nadat ze een tijd had gestaan, de room afgeschept. Het werd in een fles gedaan en tot boter gekarnt.

Dat nu, na vijftig jaar, de boerenstand door ambtenaren, die misschien nog nooit van hun leven een koe hebben zien poepen, op hoge kosten wordt gejaagd - dat alles onder het mom van 'milieubeheer' deed mij besluiten deze reactie te schrijven. Indien u dat zou denken: ik kom niet uit een 'boerenlaach'.

Hemelum. Henk Veenstra sr.

Nieuwsblad van het Noorden 1995-11-27

Boeren negeren massaal regels voor mestbeleid

DEN HAAG - Boeren kunnen sinds eind jaren tachtig de mestregels ongestraft aan hun laars lappen. De voorschriften zijn zo fraudegevoelig dat de *Algemene Inspectiedienst* (AID) van het ministerie van landbouw ze vrijwel niet kan controleren, en dat in praktijk daarom ook amper doet. Op korte termijn komt daarin geen verandering. De betrokken ministers, inclusief de huidige bewindslieden **Van Aartsen** (landbouw), **De Boer** (milieubeheer) en **Sorgdrager** (justitie), en de Tweede Kamer zijn ervan op de hoogte, maar zien het uitblijven van serieuze controle op naleving van de mestvoorschriften door de vingers.

Dat beweert journalist Frits Bloemendaal in zijn boek *Het Mestmoeras* dat vandaag is verschenen. “Ondanks een verstikkend woud aan regels is de mestwetgeving tot op de dag van vandaag nog geen moment controleerbaar en handhaafbaar geweest en dat zal de eerstkomende jaren ook niet zo zijn”, aldus Bloemendaal. In het boek, dat een analyse is van het ontstaan en de politieke achtergronden van het huidige mestproblemen, geeft hij geen bewijzen dat veehouders inderdaad de mestregels (hebben) overtreden, maar “dat het is gebeurd, is waarschijnlijk”.

In de huidige mestgeving worden boeren gecontroleerd op basis van hun zogeheten mestboekhouding. Die blijft ook in de recente mestplannen van Van Aartsen en De Boer nog tot 1998 bestaan. De Algemene Inspectiedienst die de boekhouding moet nakijken, kan met de regels echter zo slecht uit de voeten dat ze een foutmarge accepteert van 40 procent, aldus Bloemendaal.

Digibron: 27 november 1995

“Ontluisterend beeld” van mestbeleid

Journalist Frits Bloemendaal brengt falen politici aan het licht in naslagwerk

Het mestbeleid zou best eens een onderwerp kunnen zijn voor een nader parlementair onderzoek. Dat gevoel blijft hangen na lezing van het vandaag gepresenteerde boek "Het mestmoeras" van de journalist Frits Bloemendaal. Belastende gegevens worden naar de achtergrond geschoven, moeilijke beslissingen uitgesteld en controle op de gestelde regels blijkt vrijwel niet mogelijk. Kortom, het mestbeleid beantwoordt niet aan de gestelde doelen, zo blijkt uit het boek.

Bloemendaal, die journalist is bij het Agrarisch Dagblad, heeft het gehele mestdossier grondig doorgewerkt en de feiten op een rijtje gezet. Het levert, zoals hij in het voorwoord schrijft, „een ontluisterend beeld op van ambities van beleidsmakers, die laag voor laag worden uitgekleeft omdat politici (regering én parlement, regeringspartijen én oppositie) de gevolgen voor de landbouw niet voor hun rekening durven nemen. Milieudoelen blijven slechts op papier overeind". "Het mestmoeras" toont ook aan dat maatregelen steeds werden uitgesteld, waardoor de agrariërs die erop anticipeerden, gestraft werden voor hun goede gedrag

Leeuwarder Courant 1995-12-02

Mest is langzamerhand last voor zowel boer als politicus

(KAF EN KQREN WILLEM STEGENGA)

MEST IS NIET meer wat het is geweest. Van 'boerenwapen' is het boerenlast geworden. Ook de ministers zitten er mee in hun maag. Logisch, want ze hebben de problemen steeds voor zich uitgeschoven. Zodra er geen ontkomen meer aan is, wil iedereen direct een oplossing. Komt die in beeld, dan voelen velen zich plotsklaps genomen. Boeren verwijzen naar andere boosdoeners. De landbouwers zijn klein in aantal en koesteren derhalve de Calimero-doctrine. Automobilisten en vliegtuigpassagiers vormen enorme groepen. Daar blijft de regering wel van af.

Het merkwaardige van mest is, dat het pas een probleem werd toen er minder van kwam. In de jaren tachtig had Nederland 5.2 miljoen stuks rundvee en 14 miljoen varkens. Nu zijn er 500.000 runderen minder, maar is de narigheid veel groter.

Een jaar of elf geleden was het mestoverschot aanzienlijk groter. Het 'milieu' signaleerde dat, maar dat teken werd genegeerd. Op het ministerie van landbouw werd intern voorzichtig aan de bel getrokken: mest is een nulieuprobleem. 'Wageningen' gaf dat ook aan, maar het probleem ontsteeg de oppervlakte niet. **Het 'groene front' was sterk en had invloed in regeringskringen**. De geur van mest werd niet als stank aangemerkt.

Pas in 1984 gebeurde er wat. Minister **Gerrit Braks** kwam met een interimwetje dat uitbreiding van de veestapel moest voorkomen. Wie echter al een vergunning had voor een grotere stal, mocht zijn gang gaan. Het wetje werd zo rooms geïntroduceerd, dat zelfs de paus ervan zou blozen. Op vrijdag

2 november werd het afgekondigd. De wet was meteen van kracht. Nou ja, meteen? Gemeentehuisen onder de rivieren bleven 'tot middernacht open om de inderhaast in elkaar geflanste bouwvergunningen te kunnen inschrijven. Van een stabilisering van de veestapel was geen sprake. De gevolgen waren te vergelijken met een geboortegolf na een stroomstoring.

De milieubeweging werd sterker. Van alle kanten werd Den Haag duidelijk gemaakt dat de leefomgeving onaanvaardbaar door de mest werd aangetast en dat er moest worden ingegrepen. De boeren spartelden tegen, zeiden dat de schade aan het milieu was gestoeld op aannames en dat de werkelijke ramp nooit in beeld kon worden gebracht. Zij baseerden zich op steeds veranderende inzichten en metingen. Toch kwamen er maatregelen.

Piet Bukman nam het roer van Braks over en kreeg **Hans Alders** op milieu aan zijn zijde. Samen paktten ze de boeren aan. Het uitrijden van mest werd aan data gebonden. Bovendien moest een deel van de stront door een injecteur onder de zode worden gestopt. Bij de loonbedrijven ging de vlag uit. Zij waren de enige die zo'n machine konden aanschaffen. Er zouden fabrieken komen die overtollige mest tot korrels verwerkten. Die korrels zouden worden geëxporteerd.

Bukman en Alders sloten een verdrag met het Landbouwschap. Elke boer moest een boekhouding bijhouden om aan te geven hoeveel mineralen er op zijn bedrijf werden aangevoerd en hoeveel daarvan werkelijk werden benut. Dan werd helder hoe groot het overschot zou zijn. Wie het teveel aan mest onbenut liet, kreeg een boete.

Opstand onder de boeren. Zij vonden dat hun voormannen te veel hadden weggeven. Marius Varekamp van het Landbouwschap kwam de boeren te hulp. Hij zei dat er in de uitwerking van het akkoord met de ministers veel meer stond dan was afgesproken. De ministers hebben „de kluit belazerd”, zei hij.

In die fase, nu bijna twee jaar geleden, deed het begrip 'verliesnorm' zijn intrede. Bukman en Alders gingen er van uit dat uiteindelijk alleen die hoeveelheid mest over het land zou mogen worden gebracht, die het gewas kon opnemen. Al het overige was verlies. Een beetje verlies werd gedoogd, maar het streven was gericht op evenwicht.

Bukman en Alders zetten in op een verliesnorm van 5 kilogram fosfaat per hectare. De boeren pikten dat niet. Er zouden 70.000 banen verloren gaan en duizenden boeren zouden het onderspit delven. Met name **de machtige Brabantse boerenbond (NCB)** zei dat de verliesnorm 60 kilogram moest worden. Dan pas kwam er rust aan het boerenfront.

Die rust is nooit gekomen. De ministers zelf zorgden ervoor dat de boeren geregeld munitie kregen om het beleid onder vuur te nemen. In februari vorig jaar moesten Bukman en Alders vaststellen dat hun plan het niet zou halen. Hun juristen zeiden dat een sluitende mineralenboekhouding nooit mogelijk zou zijn: fraudegevoelig als een EU-subsidie. Zij adviseerden hun bazen toch maar terug te vallen op het systeem dat op overtollige mest een forse boete moest komen, in de wandelgangen als 'wurgheffing' aangeduid.

Het geschil baarde een compromis. De mineralenboekhouding werd gedoogd en de wurgheffing werd ook in het wetsontwerp opgenomen. Het Landbouwschap reageerde opgelucht. Bukman en Alders verdwenen van het toneel.

Er kwam een nieuw kabinet met **Jozijs van Aartsen** op landbouw en **Margreeth de Boer** op milieu.

Zij stuitten meteen op berekeningen van het CBS, het *Landbouw-Economisch Instituut* en het *Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne*. Die constateerden dat het mestoverschot veel kleiner was dan was aangenomen. In 1992 was het al mis gegaan. Er was toen geen 18,2 miljoen ton te veel, maar 14,8 miljoen ton. De fosfaatproductie bedroeg geen 240 miljoen kilogram, doch 221 mil-

joen kilogram.

Opnieuw munitie voor de boeren. Van Aartsen onderkende de onduidelijkheid. Hij laste een 'advise-ringsperiode' in om met De Boer te overleggen. Ze werden op de hielen gezeten door hun eigen par-tijen - VVD en PvdA - en door D66 om het probleem nu eindelijk eens op te lossen. Centraal stond toen de vraag, of de veestapel moest worden ingekrompen of niet. D66 en PvdA zeiden dat daaraan niet te ontkomen was, de VVD vond dat een stap te ver. De praktijk zal uitwijzen dat de veestapel wel degelijk zal verminderen. Toen - een jaar geleden - stond al vast, dat het verwerken van mest in fabrieken een lege dop was wegens geldgebrek. De materie bleek weerbarstig. De ministers kwa-men er niet uit. Zij riepen de hulp in van Wim Kok en Hans Dijkstal. De mest was doorgedrongen tot het torenkamertje. Op 8 september van dit jaar - vele maanden later dan was voorzien - kwam er een kabinetsbesluit.

De verliesnormen - de hoeveelheid mineralen die meer wordt geproduceerd dan het gewas opneemt - moeten voor fosfaat in 1998 terug naar 40 kilogram en voor stikstof naar 300 kilogram per hecta-re. In 2000 volgt een reductie naar 35 kilogram fosfaat en naar 275 kilogram stikstof en in 2010 naar 20 kilogram fosfaat en naar 180 kilogram stikstof.

De boeren gaan tekeer tegen deze normen. Zij vinden dat er straks geen boer meer boer kan blijven en dat de bodemvruchtbaarheid drastisch wordt verschaald. De milieu-organisaties vinden dat de boeren lang niet streng genoeg worden aangepakt. Op 11 en 12 december komen de voorstellen in de Tweede Kamer. Tot dusver is alleen het kabinet tevreden met deze oplossing.

Nieuwsblad van het Noorden 1995-12-04

Zoveelste oplossing: Algen eten in vijvers mestoverschot weg

DEN HAAG - Is het de zoveelste technische op-lossing die meer belooft dan waarmaakt, of kunnen algen echt het mestoverschot op verant-woorde wijze wegwerken?

Hoewel de proefvijver in Woerden, waarin algen de drijfmest van de varkens opeten, goed functio-neert, blijft het landbouwbedrijfsleven vooralsnog sceptisch. Toch krijgt **Algaetec BV**, het bedrijf dat de algenvijvers ontwikkelde en verkoopt, een nieu-we kans. Volgend voorjaar zal er in het Brabantse Asten-Heusden een tweede algenvijver worden ge-bouwd in opdracht van *milieucoöperatie De Peel*.

M. van de Water, directeur van Algaetec, kan zich het wantrouwen van de boeren wel voorstellen. "Er is natuurlijk vaak beweerd dat de oplossing voor het mestoverschot gevonden was. Wij merken dat nieuwe methoden niet positief ontvangen worden."

Op het eerste gezicht lijkt de algenvijver een bijdrage aan de oplossing van het mestoverschot. De installatie bestaat uit een silo waar dunne en dikke mest wordt gescheiden. De dunne mest, onge-veer 85 procent van het totaal, wordt vervolgens in de vijver met algen gepompt. De algen eten de mest en zetten die om in een algenbiomassa met een hoog eiwitgehalte. Naast de biomassa blijft zuiver water over, dat weer hergebruikt kan worden. De biomassa kan gebruikt worden als veevoer.

“We zijn al in onderhandeling met een veevoederbedrijf om de mogelijkheden te bekijken,” aldus Van de Water.

Wat het proces interessant maakt voor de boeren, is de lage kostprijs. Nu moeten boeren 20 tot 25 gulden per kubieke meter mest bijleggen om het kwijt te raken. De algenvijvermethode komt op een kostprijs van 10 gulden per kubieke meter mest, exclusief eventuele opbrengsten van de algenbiomassa.

Andere voordelen zijn dat het gesleep met de mest over lange afstanden tot het verleden behoort. Bovendien zetten algen kooldioxyde om in koolstof en zuurstof, daarmee een bijdrage leverend aan het terugdringen van het broeikas-effect.

Toch staan de boeren nog niet in roddelen van vier te dringen om algen in de vijver te gooien. Dat zal wel gebeuren als de proefvijver in Asten-Heusden ook een succes wordt, hoopt prof. dr. L. Mur, van de vakgroep Microbiologie van de Universiteit van Amsterdam (UvA). Mur doet al 20 jaar onderzoek naar algen en hij ziet een grote potentie in het systeem van algenvijvers. “Het systeem in de proefvijver in Woerden werkt goed. Nu gaan we op een grotere schaal experimenteren. Als dat slaagt, heeft het procédé zich bewezen.”

Voor de wetenschapper Mur is de nieuwe vijver een interessante proeftuin. “We zijn vooral bezig met de samenstelling van de algenbiomassa. De hoeveelheden eiwit en koolhydraten is afhankelijk van de aantallen mineralen in de mest. We onderzoeken hoe we de algen zo efficiënt mogelijk kunnen gebruiken.”

Leeuwarder Courant 1995-12-06

Rechter vindt mestregeling krakkemikkig

LEEUWARDEN - De mestregels zijn volgens de Leeuwarder belastingrechter Henk Pruiksma zo krakkemikkig dat hij weigert nog een heffing aan boeren op te leggen. De huidige mestregels zijn niet waterdicht. Veel boeren kunnen ongestraft frauderen. Daardoor zou sprake zijn van rechtsongelijkheid, stelde de rechter in de zaak van een Brabantse pluimveehouder.

De belastingkamer van het Leeuwarder gerechtshof heeft de Brabantse pluimveehouder daarom een mestheffing van enkele duizenden gulden kwijtgescholden. De betrokken rechter baseerde zich in zijn uitspraak mede op recente uitlatingen van landbouw minister Van Aartsen. Die erkende vorige week dat de huidige regelingen niet goed vallen te controleren en daardoor fraudegevoelig zijn. Het ministerie van landbouw gaat in beroep tegen het vonnis.

De betrokken kippenhouder had de heffing opgelegd gekregen over de mesthoeveelheid die hij de afgelopen jaren produceerde. De heffing is een gangbare regeling voor veehouders die meer mest produceren dan een bepaalde standaard-hoeveelheid. De betrokken boer weigerde echter over de brug te komen. Hij voerde aan dat hij zelf al heel veel doet om de mestvervuiling te beperken. De Brabander exporteert een deel van zijn mest naar het buitenland.

De *Fries-Flevolandse Land- en Tuinbouw Organisatie* (FLTO) is niet verrast door de stap van de belastingkamer. Jurjen Kingma van de FLTO zegt dat de regels zo ingewikkeld zijn dat op overtredingen niet adequaat kan worden gereageerd. Eerder hebben rechters ook zo gehandeld bij het overtreden van het fosfaatquotum. “Boeren ha doe oantoand dat se yn de praktyk net oer harren

kwotum hinne gongen en dat ha de rjochters akseptearde.”

Kingma huldigt de mineralenboekhouding. Volgens het ministerie van landbouw, natuurbeheer en visserij is die ook fraudegevoelig. De FLTO denkt daar anders over. Ook Kingma zegt dat dat erg meevalt. Het bijhouden van een mineralenboekhouding levert de boer zelf voordelen op. Dat vermindert de fraudegevoeligheid.

Belastingrechter Pruiksmā heeft eerst navraag bij het landbouwministerie gedaan over uitlatingen van minister Van Aartsen in de pers. Daarin zei de bewindsman dat het huidige systeem wordt vervangen, omdat het niet waterdicht is. Het kan overigens nog wel twee jaar duren eer een betere methode is ontwikkeld. Pruiksmā vernam op het ministerie dat de uitspraken van Van Aartsen correct waren weergegeven.

Het departement gaat toch in beroep, omdat het vindt dat de controle op de regels correct is toegepast. De opmerkingen van de minister over de fraudegevoeligheid zouden betrekking hebben op een ander onderdeel dan de betwiste heffing van de pluimveehouder.

Leeuwarder Courant 1995-12-15

FLTO wil 'lenig' met mestregels omgaan

LEEUWARDEN - De landbouworganisatie FLTO voor Friesland en Flevoland werkt aan een plan om de financiële gevolgen van de mestmaatregelen voor de Friese boeren te beperken. De FLTO is niet van zins om nog harde acties te voeren tegen de mestregels.

Als de Tweede Kamer volgende week heeft gestemd over de mestvoorstellen en de ingediende moties, volgt bij de FLTO ledenberaad. LTO-Nederland praat na volgende week met landbouwminister Jozias van Aartsen over de uitvoering van de mestplannen. De Tweede Kamer had er bij de minister op aangedrongen de dialoog met de sector weer op te pakken.

“Het parlement staat achter de mestregels. Dat is een teleurstelling, maar het is nu aan ons om daar constructief en lenig mee om te gaan”, zegt FLTO-voorzitter Johan Panman. Pas als volgende week duidelijk is hoe de mestaanpak precies zal worden geregeld, beraadt de FLTO zich op een plan van aanpak.

Het gaat de landbouworganisaties om beperking van de gevolgen. “Het is gek als in Friesland een gemiddeld bedrijf veel geld aan mestheffing moet opbrengen, terwijl die geen bijdrage aan de milieubelasting levert”, meent Panman.

1996

Leeuwarder Courant 1996-01-02

Veehouders dreigen binnen LTO met eigen vakbond

LELYSTAD - Net als de varkenshouders en de akkerbouwers dreigen nu ook de melkveehouders een eigen vakbond op te richten. Een deel van hen is het niet eens met de manier waarop de Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland de belangen behartigt. De melkveehouders voelen zich bij de boerenprotesten van de afgelopen maanden tezeer een ondergeschoven kind, aldus Jan Kees Vogelaar uit Swifterbant.

Hij wijst erop dat er in de komende maanden ingrijpende maatregelen zijn te verwachten uit Den Haag en Brussel. „Desastreuze mestregels, onoverzienbare gevolgen van de ammoniakvoorstellen en de toekomst voor het EU-zuivelbeleid”, zo zegt hij.

Hij verwijt de LTO-Nederland veel te weinig oog en oor te hebben voor wat er leeft onder haar leden. De LTO moet kappen met zich louter en alleen te richten op „eigen organisatie, reorganisatie, kanteling van die organisatie, afbreken van het Landbouwschap en verkwanselen van de belangen van de melkveehouders”, op straffe van een sectorale vakbond, zo waarschuwt Vogelaar.

Johannes Panman, voorzitter van de Fries-Flevolandse Land- en Tuinbouw Organisatie, zegt het signaal van Vogelaar serieus te nemen. De LTO had de organisatie nog niet geheel en al op de rails. In de afgelopen weken is daar aan gewerkt. De afdeling Melkveehouderij, onder voorzitterschap van Pé Miedema uit Heeg, is intussen uitgebreid met een aantal mensen. Tot voor kort steunde die afdeling nog te veel op het Landbouwschap. Er was tijdens het opzetten van de nieuwe LTO een 'stukje niemandsland' ontstaan.

Panman heeft de LTO en Vogelaar aangeraden zo snel mogelijk met elkaar te overleggen. „Niemand zat op meer verdeeldheid te wachten, daarom moet je goed luisteren naar deze signalen en op je quivive zijn”.

Leeuwarder Courant 1996-01-09

ook MAP Rundvee / Superheffing

CCLB haalt mestacties LTO onderuit

FRANEKER - Het coöperatieve boekhoudbureau AVM-CCLB in Leeuwarden heeft gisteren op zijn voorlichtingsbijeenkomst in Franeker de acties van de boerenbonden tegen het mestbeleid van de regering onderuit gehaald. Johannes Samplonius van de AVM zei namelijk dat boeren die met hun fosfaat- en stikstofverlies onder de normen van de overheid zitten, een beter economisch resultaat boeken dan het gemiddelde.

Deze boeren zitten bijna al onder de normen die de overheid voor het jaar 2002 heeft vastgesteld. Dat is 17 procent van de boeren uit het bestand van de AVM-CCLB. Het gaat hierbij om de hoeveelheden fosfaat en stikstof die niet door het gewas worden opgenomen en dus verloren gaan.

Volgens Broer Roorda van Reduzum betekent dat gewoon dat de Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland haar acties tegen het mestbeleid dan maar moet afblazen. Samplonius, tot voor kort werkzaam bij de FLTO, wilde dat niet expliciet bevestigen, „mar in stikje ynsicht kin gjin kwea”. Zijn conclusie van het onderzoek is aanleiding geweest voor bestuursberaad binnen de CCLB. Zijn verhaal werd ook wat bijgesteld, maar het moest toch maar worden gezegd, was het oordeel.

Het gaat om relatief grote bedrijven - meer dan 500.000 kilogram melkquotum, terwijl het Fries gemiddelde ligt op 380.000 kilogram - die een verliesnorm hebben van minder dan 300 kilogram stikstof en minder dan 40 kilogram fosfaat per hectare. De FLTO wil niet verder gaan dan een verliesnorm van 50 kilo fosfaat en 350 kilogram stikstof in het jaar 2000. Strengere normen „bedreigen het inkomen van een belangrijke groep veehouders”, aldus FLTO-secretaris Harm de Kroon in een reactie op het mestbeleid van 6 december vorig jaar.

Bedrijven die per hectare 11.000 tot 13.000 kilogram melk produceren voldoen aan de verliesnormen die voor 1998 zijn gesteld. Op bedrijven die tot 11.000 kilogram per hectare produceren is het financiële resultaat ook beter dan gemiddeld. Die boeren halen de normen die voor 2002 zijn gesteld.

„Resultaten van collega's geven aan dat er veel ruimte is de verliezen te beperken zonder dat het economisch slechter wordt”, aldus de CCLB. Op dit moment zit nog 60 procent van de door de CCLB onderzochte bedrijven boven de normen. Zij dreigen een heffing te krijgen van *f*22.000 tot *f*33.000 per jaar. Dat zou hun arbeidsopbrengst halveren.

Vorig jaar is die opbrengst al met *f* 21.400 gekelderd naar *f*68.400. Dit jaar, zo voorspelde AVM-C-CLB-voorzitter Anne van der Meer uit Oudebildtzijl, gaat daar nog eens zo'n bedrag af. Het netto-bedrijfsresultaat komt daar op *f*58.000 onder de streep.

Die verlaging van het inkomen is een gevolg van de lagere melkprijs en de daling van de vleesprijzen. Daar komen de hogere kosten voor voer (*f* 11.000 meer), voor loonwerk (plus *f*5500), voor quotum (plus *f*5200) en voor grond en gebouwen (plus *f*5600) nog eens overheen.

Nieuwsblad van het Noorden 1996-01-10

Politie verijdelt actie boeren bij Bureau Heffingen in Assen

ASSEN - De politie van Assen heeft een blokkade van het Bureau Heffingen in Assen door boze varkenshouders weten te voorkomen. Afgelopen maandag wilden de boeren de ingang van het kantoor aan de Mandemaat, waar de mestboekhouding van landbouwers wordt bijgehouden, blokkeren als protest tegen het besluit van de Tweede Kamer de mestregels aan te scherpen.

De politie kreeg een tip over het protest en zocht contact met het actiecomité. Politiewoordvoerder J.W. Vonk “We hebben de boeren verteld dat we op de hoogte waren van hun plannen en dat we maatregelen zouden treffen. Daarop lieten de landbouwers weten dat ze de actie zouden afblazen. Het verrassingseffect was verdwenen.” Medio september vorig jaar was het Bureau Heffingen ook al doelwit van acties. Toen plunderden boze varkenshouders de boekhouding van het mestkantoor. Justitie beslist eind deze maand of zij de actievoerende varkenshouders hiervoor gaat vervolgen. Een woordvoerder van Justitie in Assen maakte dat gisteren bekend.

Leeuwarder Courant 1996-01-15

AID zet 26 man extra voor mestcontrole in

KERKRADE (ANP) - De Algemene Inspectiedienst (AID) van het ministerie van landbouw, natuurbeheer en visserij zal de naleving van de mestregels intensiever controleren. Er komen 26 extra controleurs bij. Na de zomer worden nog eens twintig nieuwe inspecteurs aangenomen en opgeleid. Straks zullen 85 van de 422 AID-controleurs toezien op de naleving van de mestregels.

De mestregels kwamen onder vuur te liggen toen bleek dat boeren veel ruimte kregen om er de hand mee te lichten. Minister Jozias van Aartsen (Landbouw) heeft dat erkend. De kritiek richtte zich overigens niet zozeer op het tekort aan controleurs, maar op de overtredingsmarge die de AID toestaat. De inspecteurs pakken alleen boeren die heel fors over de schreef gaan. De oorzaak daarvan ligt in de onwerkbaarheid van de huidige mestvoorschriften. Het aanstellen van extra controleurs verandert daar weinig aan.

Een onderzoek van het weekblad Boerderij heeft uitgewezen dat een meerderheid van de veehouders voorstander is van een boycot van de mestboekhouding. Van de varkenshouders is 72 procent voor en van de melkveehouders 58 procent. Overigens heeft nog maar 40 procent besloten aan de boycot mee te doen. Veel boeren zijn bang voor de boete, die kan oplopen tot f25.000.

Veehouders zijn verplicht jaarlijks opgave te doen van de hoeveelheid mest die ze geproduceerd hebben en aan te geven waar de mest is gebleven. Boeren die hun mest afzetten naar akkerbouwers worden verder met rust gelaten. Boeren die onvoldoende mest hebben afgevoerd kunnen een heffing opdat overschot krijgen.

Behalve op de mest zal de AID zich ook concentreren op de visserij. Sommige vissers, met name die met grotere schepen, houden zich niet altijd aan de vangstvoorschriften. Omdat in Europees verband de visquota fors zijn verminderd, houdt de AID rekening met nog meer overtredingen.

Leeuwarder Courant 1996-01-21

LTO in actie tegen mestregels Noorden haakt af

DEN HAAG (ANP) - De regionale boerenorganisaties in Oost- en Zuid-Nederland hebben besloten hun actie tegen het voorgenomen mestbeleid door te zetten. Dat heeft de woordvoerder van de overkoepelende, landelijke organisatie LTO-Nederland gisteren bekendgemaakt.

De organisaties in West- en Noord-Nederland doen niet mee aan de actie, maar individuele leden in die regio's zullen zich vrijwel zeker op eigen houtje aansluiten bij de protestcampagne. De regionale organisaties hebben de afgelopen weken de stemming onder de boeren in hun gebied gepeild. De organisaties beraden zich nog over de exacte vorm van actie. Waarschijnlijk zullen de veehouders besluiten de mestboekhouding te boycotten. Dat betekent dat ze niet langer aan het ministerie van landbouw melden hoeveel mest ze produceren. Ook weigeren ze vrijwel zeker de heffing die ze normaal moeten betalen over de mest af te dragen.

Het ministerie van landbouw heeft eerder al aangekondigd stappen te ondernemen tegen de boeren die hun administratieve verplichtingen niet nakomen. Het departement kan de veehouders een boete opleggen en de verschuldigde heffing invorderen.

De boerenorganisaties in Zuid-Holland, Noord-Holland, Flevoland en de drie noordelijke provincies zijn minder enthousiast over de actie. Ze vrezen de juridische gevolgen voor de betrokken boeren. De organisaties in het zuiden en oosten, waar de mestplannen waarschijnlijk voor veel meer problemen zullen zorgen, zijn bereid dat risico te lopen.

VVD-kamerlid Blauw geeft boeren waarschuwing

DEN HAAG - Als de boeren hun aangekondigde burgerlijke-ongehoorzaamheidsactie tegen het voorgenomen mestbeleid doorzetten, dreigen ze de financiële steun te verspelen die het kabinet hen in het vooruitzicht heeft gesteld. Die waarschuwing geeft VVD-kamerlid Blauw.

Hij reageert daarmee op de aankondiging van de boerenorganisaties in Oost- en Zuid-Nederland eind vorige week dat ze hun plan voor een boycot van de huidige mestboekhouding doorzetten en mogelijk ook zullen weigeren de wettelijk verschuldigde mestheffing nog langer te betalen. Vóór 1 februari moeten de boeren hun mestformulier over 1995 hebben opgestuurd aan het departement.

Om de pijn van de toekomstige mestmaatregelen, die de boeren veel te streng vinden, te verzachten hebben de ministers Van Aartsen (landbouw), De Boer (milieu) en Jorritsma (waterstaat) 475 miljoen gulden extra uitgetrokken voor steun aan de sector. Ambtenaren van het ministerie van landbouw praten momenteel met vertegenwoordigers van de boeren over de besteding van het geld.

Blauw vindt echter dat de boeren geen aanspraak meer kunnen maken op de steun als ze tegelijkertijd de mestregels aan hun laars lappen. "Ik zou dat in ieder geval een uitermate moeizame operatie vinden; een bepaalde groep in de samenleving die besluit om democratisch tot stand gekomen wetten te overtreden, maar tegelijkertijd bij de overheid aan tafel zit om bijna een half miljard gulden te verdelen. Ik vraag mij af of de boeren en hun organisaties die nu dreigen met een boycot van de mestboekhouding wel voldoende beseffen wat ze op het spel zetten. Zo'n boycot lijkt mij erg onverstandig."

Leeuwarder Courant 1996-01-27

Landbouw vreest om mest 'teil in te gaan'

Mineraalboekhouding

Door Willem Stegenga

UTRECHT - Het was zo'n mooi idee van de boerenbond LTO. De boeren moesten vrijwillig meedoen aan een mineralenboekhouding. Nagaan hoeveel fosfaat en stikstof er het erf op kwam, hoeveel er door de planten werd verbruikt en vervolgens de balans opmaken. Dan werden meteen die punten in beeld gebracht die voor reductie in aanmerking kwamen.

Een volgende stap zou de zuivelfabriek zijn. Die is al druk in de weer om de kwaliteit van de melkwinning op te krikken, de mineralenboekhouding kon naadloos in dat systeem worden opgenomen. Stap voor stap, meer met zachte hand dan met dwang, zou de boerenstand er een boekhouding bijkrijgen. De agrariërs zouden op eigen kracht hun altijd kwetsbaar imago verbeteren en de politiek zou applaudisserend langs de kant staan.

Het is er niet van gekomen. De voormalige minister van landbouw, **Piet Bukman**, zag er weinig brood in. Zijn ambtenaren vonden de boekhouding fraudegevoelig. Dat verhinderde de boerenvoormannen overigens niet om de promotie kracht bij te zetten. Bovendien had een groot landelijk debat ('*Terzake*') als uitkomst dat het bijhouden van de in- en uitstroom van mineralen een geweldig middel was om de landbouw poreus te geven. Ook Bukmans opvolger, **Jozias van Aartsen**, moest er

iets van hebben.

LTO-voorzitter **Doornbos** en de zijnen gingen er echter mee door. Ze probeerden draagvlak bij de boeren te krijgen. Dat scheen te lukken tot het moment dat landbouwminister Jozius van Aartsen en diens collega van milieu, **Margreeth de Boer**, het reeds jarenlang voortslepende mestprobleem op hun manier gingen aanpakken. De mineralenboekhouding werd daar wel plotseling als fenomeen in opgevoerd, maar dat ging gepaard met normen, die de boeren in het verkeerde keelgat schoten. Weg draagvlak. Wat heet? Er kwamen acties voor in de plaats.

Doornbos: „Het is zelfs zo ver gekomen dat de boekhouding niet meer als managementinstrument wordt gezien, maar als een manier om de fiscus te gerieven. Bovendien is dat jarenlange gesteggel met de overheid er de oorzaak van dat de moeizaam opgezette samenwerking met de natuur- en milieu-organisaties nu een deuk dreigt te krijgen.” Tot nu toe staat de LTO achter de acties van de boeren die hun mestgegevens niet willen afgeven. Die acties moeten volgens Doornbos overigens niet zo ver gaan „dat wij straks alleen nog maar op het boycotspoor zitten. Dan gaan wij met z'n allen de teil in en missen straks dewij markt”. Acties prima, maar ze moeten niet te lang duren.

Leeuwarder Courant 1996-02-13

FLTO-man haalt uit naar actievoerders – Wien vd. Brink

EMMELOORD - De voorzitter van de *Fries-Flevolandse Landen Tuinbouw Organisatie*, Johannes Panman, is gisteren in Emmeloord even fel te keer tegen actievoerders als Wien van den Brink van de varkenshouders en Jan Cees Vogelaar van de melkveehouders. Ook die laatste dreigt met het oprichten van een eigen vakbond, analoog aan die van de varkenshouders en de akkerbouwers.

Panman gaf toe dat bij de LTO-Nederland enkele taken in de knel zijn gekomen. „Maar ik ben ervan overtuigd dat wij de belangenbehartiging goed in de vingers krijgen. Spelen Van den Brink en Vogelaar fair play? Kijk, ergens tegenaan schoppen is verschrikkelijk gemakkelijk. Is dat reëel? Een tijdje geleden zei Vogelaar tegen mij op een bijeenkomst in Swifterbant dat het goed zat bij de LTO. Een maand later schopt hij er tegen aan. Er komt overleg met hem, heb ik begrepen. Actiegroepen heb ik geen problemen mee. Ze houden de zaak scherp. Het moet echter wel boven de gordel blijven”.

Het plan van landbouwminister Jozius van Aartsen om de sterk dalende melkprijs te compenseren door toeslagen op het inkomen „zal gigantisch uit de klauwen lopen”, zo zei hij. Panman is ervan overtuigd dat de minister weinig medestanders in de Europese Unie krijgt voor zijn liberale ideeën. Van Aartsen is een muis in een veld met olifanten, aldus Panman.

Het vrijwel afscheid nemen van de melkquotering en het brengen van een melkprijs in de buurt van de prijzen op de wereldmarkt - van 75 naar 50 cent per kilogram - is volgens Panman „van elke realiteit ontbloot”. Daar is de kostprijs van de melk in ons land veel te hoog voor.³²

---

32 Onderstreping ZHN.

GroenLinks laakt De Boers uitlating over mestbeleid

DEN HAAG - GroenLinks heeft kritiek op milieuminister De Boer omdat zij maandagavond in Groningen heeft gezegd het voorgenomen mestbeleid niet te willen aanscherpen als Brussel dat eist, zelfs niet als dat betekent dat Nederland door de Europese Commissie voor het Europese Hof van Justitie wordt gedaagd. GroenLinks-kamerlid Vos heeft de minister en haar collega Van Aartsen (Landbouw) gisteren schriftelijk vragen gesteld over de kwestie.

De Europese Commissie houdt nu het Nederlandse mestbeleid tegen het licht. Als Brussel er niet van overtuigd raakt dat de maatregelen afdoende zijn en Den Haag het beleid niet aanscherpt, kan Nederland voor het Europese Hof van Justitie worden gedaagd. Minister De Boer zei maandagavond niet op voorhand te zullen inbinden, en het liever op een rechtszaak te laten aankomen.

GroenLinks vindt dat de minister zich daarmee te makkelijk afmaakt van de eventuele Brusselse kritiek op het mestbeleid. De fractie heeft in de Tweede Kamer eerder betoogd dat de mestmaatregelen te slap zijn om de mestvervuiling op de zandgronden in Oost- en Zuid-Nederland zo sterk terug te dringen als de Nitraatrichtlijn voorschrijft. Overigens hebben de ministers dat zelf reeds toegegeven en aangekondigd aanvullende ingrepen te onderzoeken. Na de uitlatingen van De Boer maandag, waarmee de Minister de Europese kritiek bij voorbaat negeert, is GroenLinks bang dat die aanvullende maatregelen in de vergetelheid raken.

Leeuwarder Courant 1996-08-08

Mestproductie flink gedaald

DEN HAAG (ANP) - De Nederlandse varkens, kippen en runderen hebben vorig jaar 82 miljoen ton mest geproduceerd. Dat volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek 13 procent minder dan in 1986, het jaar waarin de mestwetgeving in werking trad.

De hoeveelheid fosfaat in de mest is in tien jaar duidelijk afgenomen: van 247 miljoen naar 210 miljoen kilogram. De daling van de stikstof afscheiding is door het hoge stikstofgehalte van het voer echter beperkt: van 666 miljoen naar 654 miljoen kilogram.

In absolute cijfers produceert Noord-Brabant met 19 miljoen ton de grootste hoeveelheid mest per jaar, aldus het bureau. Friesland heeft omgerekend naar huishoudens echter de meeste mest: ruim vijf vuilnis zakken per huishouden per week. (?)

Leeuwarder Courant 1996-08-24

Boerenslimheid wordt zelfs de LTO wat te machtig

KAF EN KOREN WILLEM STEGENGA

HOE DENKT de burger over de boer? Wat is de mening van de boer over zijn eigen image? Dat zijn de vragen die de *Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland* een bureautje heeft voorgelegd. Zoek dat nu eens uit, zo luidt de opdracht. Niet te duur, niet te omvangrijk, maar mooi genoeg om er straks de boer mee op te gaan. De antwoorden staan bij voorbaat vast. Op vraag 1: de burgers heb-

ben met de boeren niet al te veel problemen. Op vraag 2: de hoeren vinden dat hun imago voortdurend aan erosie onderhevig is.

Waarom dan nog zo'n onderzoek? Wel, de mestwetgeving nadert een concrete fase. Mochten de resultaten daarvan wat verkeerd uitpakken, mocht blijken dat de veehouders toch wat te veel fosfaat en stikstof gebruiken, dan is zo'n onderzoekje altijd leuk om achter de hand te hebben. Kun je zeggen dat de maatschappij-in-het-algemeen weinig moeite met de boeren heeft. Dat is dan net even iets anders dan de beweringen van de overheid dat de maatschappij de mestproblemen niet langer accepteert. Bij zo'n onderzoek is vaagheid troef, maar dat geldt eveneens voor het idee dat bij de overheid leeft.

Voorlopig hoeven de boeren zich geen zorgen te maken. Ze zullen de eerste confrontatie met het rijk over de mest met glans doorstaan. Ze zullen zelfs als overwinnaars tevoorschijn komen. Daarmee is wel de slag doch niet de oorlog gewonnen. Die wordt er alleen maar heftiger door. Dat is evenwel van latere zorg.

Het volgende staat te gebeuren. Boeren die anderhalve koe of meer per hectare hebben - in ambtelijke termen heet dat meer dan twee grootvee-eenheden - moeten met ingang van 1998 een mineralenboekhouding bijhouden. Dat geldt voor driekwart van de Friese melkveehouders. Zij moeten door middel van bonnetjes over de aankoop van krachtvoer, kunstmest, vee, hooi, bierbostel en pulp aantonen hoeveel fosfaat en stikstof er bij hen door de 'hikkedaam' binnenkomt. Hou het maar op krachtvoer en kunstmest, want dat is 90 procent van het totaal.

Zij moeten ook aangeven hoeveel melk, koeien (vlees dus), eventueel hooi en maïs hun erf verlaat. Op die manier kan de boekhouder aangeven hoe groot de in- en de uitstroom van de mineralen is geweest. Wat er uit gaat, wordt afgetrokken van wat er binnenkomt en het saldo wordt de verliesnorm genoemd. Dat wil zeggen: er blijven fosfaat en stikstof achter op het bedrijf, die niet direct in melk en vlees worden omgezet.

De boeren hebben dat verlies nodig om de vruchtbaarheid van hun bodem op peil te houden. Het rijk zegt dat er te veel mineralen achterblijven, waardoor het milieu onaanvaardbaar wordt aangetaast. Er mag wel wat achterblijven, maar het moet niet te gek zijn.

Den Haag heeft daar normen voor gesteld. In 1998, als de boekhouding van kracht is, mag er per hectare 40 kilogram fosfaat per bunder achterblijven en 300 kilogram stikstof. In 2010 moet dat verlies tot respectievelijk 20 en 180 kilogram zijn teruggebracht.

Onaanvaardbaar, zeggen de boerenorganisaties. Dat tast de vruchtbaarheid van de bodem en dus de voedingswaarde van het gras veel te veel aan. Het gevolg is volgens hen een flinke deuk in het inkomen. Het Proefstation voor de Rundveehouderij in Lelystad heeft uitgerekend dat het kan neerkomen op een dip in de financiële opbrengsten van f 700 per hectare. LTO-Nederland vindt de normen voor 1998 al veel te zwaar, laat staan die voor 2010.

Nou, met die normen van 1998 zal het wel wat meevallen. De Fries-Flevolandse Land- en Tuinbouw Organisatie heeft haar boeren aangeraden voor dat jaar wat overtollig vee af te stoten. Als de mogelijkheid zich voordoet, zouden ze er ook wat land bij kunnen pachten. Pleeg desnoods eens overleg met Staatsbosbeheer of It Fryke Gea om van die organisaties land voor de lange termijn te pachten. Dan is er allicht een kans dat je onder die twee grootvee-eenheden per hectare uitkomt.

De boer hoeft dan vooralsnog geen mineralenboekhouding bij te houden. Hij kan er mee wachten tot het jaar 2000, want dan wordt die administratie voor iedereen verplicht. Wel een jaar overigens dat de normen strenger zullen zijn dan voor 1998, want om de twee jaar komt er een schepje bovenop.

Een flink aantal boeren zal in 1998 evenwel niet onder de boekhouding uitkomen. Zij hoeven in het jaar daarop, als de overheid de rekening van te veel fosfaat- en stikstofverlies, evenwel niks te vreten.

Simpel zat, in december van 1997 koopt de boer een voorraadje kunstmest en krachtvoer. Flink 'boppe sèd'. Die aankoop hoeft hij niet te verantwoorden in de mineralenboekhouding van 1998, want die is niet in dat jaar aangeschaft. En telt dus niet mee. Hij 'mineraalt' in 1998 net als in de jaren daarvoor, maar een heffing blijft achterwege.

In 1998 zijn er verkiezingen voor de Tweede Kamer. Onzeker is derhalve of Jozias van Aartsen in 1999, als er over de mest moet worden afgerekend, nog aan het bewind is. Neem aan van wel, dan zal hij dan zeggen: "Zie je wel, de normen die ik heb gesteld met mijn collega Margreeth de Boer zijn gemakkelijk te halen. Waar onaanvaardbaar? Niks onaanvaardbaar!".

Rust derhalve aan het front. Nou ja, rust? De truc van de vroege aankoop van voer en kunstmest kun je een jaar uithalen, daarna is het natuurlijk gebeurd met de koopman. Dan blijkt dat de hond zich in zijn eigen staart heeft gebeten. In 1999 zal de LTO echter even met de mond vol tanden staan. Altijd dat de normen te zwaar zijn en dan blijkt dat er geen overschrijding heeft plaatsgevonden.

Hoc leg je dat de politiek uit? Hoe verdedig je dan je boeren/ moet je zeggen dat je een trucje hebben uitgehaald? Dat wordt natuurlijk een pijnlijk verhaal. Het wordt ook moeilijk om vol te houden dat de normen voor de jaren daaropvolgend veel te streng zijn. De LTO geeft volmondig toe daar nog geen oplossing voor te hebben gevonden. Van Aartsen, zou hij dan nog minister is, zal de boerenvoormannen glimlachend ontvangen.

Boeren zijn leep, zo leep, dat zelfs hun eigen organisatie er af en toe mee aan is. Tast dan hun imago aan? Welnee, de burger heeft daar alle begrip voor en zal hooguit wat afgunstig zijn.

Leeuwarder Courant 1996-08-28

Kabinet dwingt boeren tot minder vee en mest

DEN HAAG (GPD) - De ministeries van landbouw en milieu willen de veestapel inkrimpen om het mestoverschot terug te dringen. Voor het jaar 2002 moet 14 miljoen kilo aan mestproductierechten gedwongen uit de markt worden genomen. Uit een studie van het bureau Van de Bunt blijkt dat vrijwillige beperking van de hoeveelheid mineralen in de mest het overschot niet voldoende terugbrengt.

Landbouwminister Jozias van Aartsen en milieuminister Margreeth de Boer stellen daarom voor dat een deel van de f 475 miljoen die beschikbaar is voor het terugdringen van het mestoverschot gebruikt gaat worden voor het opkopen van mestproductierechten. Het gedwongen opkopen van mestrechten ligt erg gewoelig binnen de intensieve veehouderij.

De mineralen, vooral fosfaat en stikstof, zijn de oorzaak van de milieuproblemen die de mest veroorzaakt.

Volgens het rapport van Van de Bunt kan het mestoverschot niet met technische maatregelen alleen worden opgelost. Volgens de boerenorganisatie LTO-Nederland kan door minder mineralen aan het veevoer toe te voegen inkrimping van de veestapel achterwege blijven.

Om het overschot voldoende ver terug te dringen is het volgens Van de Bunt noodzakelijk dat niet alleen de varkenshouders de hoeveelheid mest beperken. Volgens de onderzoekers zullen ook de

pluimveehouders en de stierenmesters moeten inkrimpen om de beoogde reductie te halen. De malaise in de land- en tuinbouw noopt overigens steeds meer boeren te stoppen met hun bedrijf. Tussen mei 1994 en mei 1995 deed dat 2.5 procent van de agrariërs. De afgelopen twintig jaar bedroeg dat percentage 1.7.

Volgens Leo Zachariasse, directeur van het *Landbouw Economisch Instituut*, zal het aantal stoppen-de boeren de komende jaren hoog blijven.

Leeuwarder Courant 1996-09-26

Inkrimping veestapel politiek niet meer heilig

DEN HAAG (ANP) - Het inkrimpen van de veestapel via het opkopen van zogeheten mestquota, zoals de ministers Jozias van Aartsen (Landbouw) en Margreeth de Boer (Milieu) in hun mestmaatregelen van vorig jaar nog aankondigden, is voor hen niet langer heilig. Dat werd vanmorgen duidelijk na overleg van de bewindslieden met vertegenwoordigers van onder andere de boerenorganisatie LTO-Nederland en de milieubeweging.

Minister De Boer ziet het opkopen van zogeheten mestquota op zichzelf niet langer als dé oplossing van het mestoverschot. Ook Van Aartsen wil wel af van inkrimping van de veestapel, als een alternatieve aanpak, zoals voorgesteld door de boeren, garandeert dat de agrariërs de vereiste milieudoelen op een andere manier halen. Van Aartsen houdt er wel aan vast dat de landelijke milieudoelen worden gehaald. LTO-voorzitter Gerard Doornbos toonde zich na afloop van het overleg tevreden.

De politieke koerswending om niet langer per se in te zetten op inkrimping van de veestapel, is ingegeven door praktische problemen, zoals de naar verwachting hoge kosten. Ook speelt een rol dat ambtenaren van De Boer en Van Aartsen intensief vooroverleg hebben gevoerd over een nieuw provinciaal mestplan van de boerenbonden in Noord-Brabant en Limburg. Daarin krijgen veehouders de gelegenheid om enkele jaren het mestoverschot op hun eigen manier weg te werken, bij voorbeeld door aanpassing van het veevoer.

Het weggokopen van mestquota, dat automatisch leidt tot inkrimping van de veestapel, is in boerenkring zeer omstreden. De voorgenomen beperking van het aantal varkens, kippen en koeien willen de ministers betalen uit het zogeheten Mestfonds. Daarin zit f 475 miljoen.

Hollandse varkens in Spanje vetgemest³³

Nieuwsblad van het Noorden, 01 oktober 1996, blz.5

Hollandse varkens in Spanje vetgemest

BARCELONA – Nederlandse varkenshouders sturen hun varkens naar Spanje om daar te worden vetgemest. Hiermee omzeilen ze de strakke Nederlandse mestwetgeving. Volgens de Spaanse krant La Vanguardia gaat het jaarlijks om zo'n 300.000 dieren die een paar maanden in het warme zuiden 'op vakantie' gaan. Ook varkens uit andere Europese landen reizen af naar het Iberisch schiereiland om zich voor te be-

reiden op de slachthuizen.

De dieren gaan naar Spanje wanneer ze 23 kilo wegen en reizen terug bij een gewicht van 98 kilogram. Het grootste deel gaat naar Catalonië, het gebied in Noordoost-Spanje, waar ze worden gestald op gehuurde boerderijen. Soms ook zijn de boerderijen door Nederlanders opgekocht en worden zij gerund door Spaans personeel.
.....

Nieuwsblad van het Noorden 1996-10-15

Deurwaarders niet meer 'op bezoek' bij de veeboeren

DEN HAAG - De Algemene Vereniging van Belastingdeurwaarders heeft haar leden geadviseerd niet meer 'op bezoek' te gaan bij veeboeren die weigeren de mestheffing te betalen. De afgelopen maanden zijn deurwaarders diverse keren door boze agrariërs bedreigd en werden auto's van ambtenaren klemgezet.

De deurwaarders zijn via Financiën door het ministerie van Landbouw ingeschakeld om beslag te leggen bij boeren die uit protest tegen de voorgenomen mestregels weigeren de mestheffing over 1995 te betalen. De Tweede Kamer zal vandaag minister Van Aartsen (VVD) van Landbouw opheldering vragen over deze kwestie.

“De deurwaarder wordt de dupe van fysiek geweld, en dat is onaanvaardbaar”, zegt voorzitter P. Monsieurs van de *Algemene Vereniging van Belastingdeurwaarders* (AVB). Monsieurs: “Vooral de laatste maand hebben zich in het Brabantse nogal wat escalaties voorgedaan, waarbij ambtenaren min of meer werden gegijzeld. Hoewel er nog geen fysiek geweld is gebruikt, is de sfeer toch grimziger geworden.”

De AVB-voorzitter verwacht dat er met 'praten heel wat kan worden bereikt'. “We zijn de speelbal geworden tussen het ministerie van Landbouw en de stichting *Wij zijn het Zat* van boeren die ageren tegen de mestheffing. Overleg tussen de twee partijen is nodig om voor ons het werken makkelijker te maken”, aldus Monsieur. Volgens de AVB-voorzitter hebben de 280 leden het advies inmiddels opgevolgd.

33 LC 2001-06-23 'Knipsel' over protesten in Spanje bij komst Brabantse varkensboer – niet opgenomen (in systeem)

Kiezen voor het Argument of voor conflict

Wien vd. Brink kandidaat voorzitter varkenshouderij LTO

Van onze verslaggever Jan Wierenga

ASSEN - Met soepel gemak beweegt de kandidaat-voorzitter zich tijdens de pauze door het electoraat. Vergenoegd lurkt hij aan zijn onafscheidelijke pijp en onderhoudt zich op minzame wijze met de verzamelde varkenshouders. Wien van den Brink uit Putten monter op verkiezingspad.

De boerengeneraal van de Veluwe aast op het voorzitterschap van de Vakgroep Varkenshouderij van de boerenstandsorganisatie LTO. Zijn tegenstrever is de zittende leidsman, de Brabander Jac. Martens met wie hij gisteravond in Assen voor een gehoor van zo'n honderd varkenshouders een heus verkiezingsdebat hield. De strijd ontvlamde pas echt toen het debat al een mooi eind gevorderd was en eindelijk ook het heetste hangijzer in varkensland op tafel kwam: de perikelen rond de mest. Daar waar Martens een behoudende aanpak voorstaat, aarzelt Van den Brink geen moment: de regering moet hard aangepakt worden. De vraag is nu wat de boeren er van vinden. Kiezen zij voor het Argument of voor het Conflict?

■ Wien van den Brink (links) had het gisteravond makkelijker dan zijn opponent, Jac. Martens (rechts). In het midden voorzitter H. in 't Hout van de noordelijke varkenssector. Nieuwsblad van het Noorden, 30 oktober 1996.

De kandidatuur van Van den Brink is op z'n minst opmerkelijk te noemen. Van de grootfokker uit Putten is bekend dat hij de LTO niet erg hoog heeft zitten. Hij verwijt deze gevestigde standsorganisatie veel te slap tegenspel aan de overheid in heikele kwesties en ontstemd hierover, richtte hij destijds zijn eigen *Nederlandse Varkens Vakbond* (NVV) op. Al spoedig deed dit nieuwe verbond middels enige spectaculaire acties van zich spreken. Het ging daarbij over de mest. De overheid wil het uitrijden van mest drastisch inkrimpen en heeft de boeren verplicht bij te houden wat er bij hen zoal aan fosfaat en stikstof - voorname bestanddelen van (drijf)mest- in het bedrijf omgaat. Dit is de zogeheten mineralenboekhouding. De boeren vinden de aangescherpte normen ronduit belachelijk en een aantal hunner boycot nu nog steeds de mineralenboekhouding, naar een idee alweer van de NVV.

Wien van den Brink zei gisteravond dat hij voorstander is van 'een hard doorzetten' van de boycot, net zolang tot de overheid fors overstag gaat. Maakt niet uit hoe lang dat duurt. De LTO daarentegen wil dit jaar nog wel meedoen maar vindt dat het dan welletjes moet zijn. Dan moet, zo zei Martens gisteravond, de strijd worden voortgezet met de kracht van het argument. Martens vindt ook dat de rundveehouderij dan maar eens wat flinker van zich af moet bijten. Al te lang hebben de veeboeren hun collega's in de varkenssector de kastanjes uit het vuur laten halen, zo meende de Brabander.

Wien van den Brink is bereid toe te treden, tot het andere kamp omdat, zo zei de voorman, hij binnen de LTO nogal wat sympathisanten heeft en dezen hem nadrukkelijk hebben gevraagd zich kandidaat te stellen. Zijn eigen NVV heeft geen bezwaar ook al moet hij bij een eventuele verkiezingswinst het voorzitterschap hiervan opgeven. Van den Brink hoopt dat hij met zijn verkiezing tot voorzitter van de varkenssector 'het geluid van de kale grond', van de gewone boer dus, weer krachtig kan laten doorklinken tot diep in de hoogste LTO-regiën. Want de LTO is volgens de kandi-

daat uit Putten een beetje vervreemd geraakt van z'n achterban. De lijnen zijn te lang geworden.

Jac. Martens had het gisteravond moeilijker dan zijn opponent. Hij is wat vormelijker in woord en gebaar dan de charismatische Van den Brink die de menigte bekwaam weet te bespelen. Maar ook moest Martens voor het front der kritische varkenshouders herhaaldelijk het beleid van de LTO verdedigen en daar had Van den Brink, zelf immers een prominent criticaster van de gevestigde orde, géén last van.

Leeuwarder Courant 1996-11-12

Mestheffing kost boer in 1998 rond f 20.000

MARUM - De cijfers van de verschillende boekhoudbureaus lopen uiteen, maar de mestheffingen zullen de boeren in 1998 zo'n f 19.100 kosten. Accountantsbureau AVM in Leeuwarden heeft dat uitgerekend. Dat is 3,4 cent per kilogram melk. Volgens VVD-kamerlid Piet Blauw zit de Gibo-groep in Arnhem ook op dat bedrag en komt de Noordelijke Accountantsunie op f 24.240. Het *Landbouw Economisch Instituut* (LEI) koerst aan op f 11.700 per bedrijf.

AVM-medewerker Johannes de Jong zei gisteren op een bijeenkomst van boerenbonden in Marum zich niet over het LEI-cijfer te verbazen. Dat instituut heeft nogal wat boeren 'meegenomen' die willen stoppen. De AVM heeft het gemiddelde genomen van 461 over het algemeen moderne bedrijven, met een hoog percentage boeren dat door wil gaan.

Blauw vond dat het mestbeleid 'haalbaar en betaalbaar' moet zijn. Actievoerder **Wien vd. Brink** (varkenshoudersvakbond NVV) wilde weten hoe hoog de heffing dan mag zijn. Blauw wilde daar nog geen antwoord op geven. De Jong (AVM): „Het ministerie heeft in 1999 f 43,4 miljoen aan heffingen begroot.”

Blauw hield zich echter ook toen op de vlakte. Hij zei dat de normen de laatste tijd boervriendelijker zijn geworden. Bovendien lijkt voor gebieden zonder overschot (het Noorden, red.) de mestwet voor een deel buiten werking te worden gesteld. „Ik zal de ministers daar eens aan herinneren. Het zit niet zo op slot.”

Jan Cees Vogelaar (melkveehoudersvakbond NMV) zei al acht jaar een mineralenboekhouding bij te houden en het gebruik van fosfaat en stikstof sterk te hebben verminderd. “maar mijn voerrekening is wel f 60.000 hoger geworden. Er zijn saldodalingen van meer dan f 1000 per hectare berekend. Dit beleid is onbetaalbaar. Dit kan niet”.

Van den Brink wilde meer onderzoek en meer subsidie voor mestverwerking op de boerderij. Daar zijn volgens hem aardige ideeën voor. Die komen niet van de grond, omdat de bijdrage maar 35 procent is. Niemand wil dat risico nemen. Dat moet 80 procent worden. Blauw steunde hem daarin. De vakbondsboeren riep op de mestboekhouding te blijven boycotten.

Boeren doen laconiek over eerste mestboetes van 300 gld.

MAASTRICHT (CPD) - „De toon is gezet. Al is het hier bij de rechter in Maastricht ook een milde toon. “Wij gaan door met de acties tegen het mestbeleid.” Dat zei boerenleider Wien van den Brink gisteren bij de rechtbank in Maastricht tot vreugde van ruim honderd vrolijke en musicerende volgelingen.

Hij deed zijn uitspraken direct nadat de politierechter, zonder overigens inhoudelijk in te gaan op het gewraakte mestbeleid, drie Zuid-Limburgse varkenshouders had veroordeeld tot een boete van f 600, waarvan de helft voorwaardelijk.

De gedaagden hadden verzuimd het afsluitformulier van de mestboekhouding 1995 voor 1 februari naar het Bureau Heffingen in Assen te sturen. Met nog zo'n 9600 collega's in heel het land verzonden zij uit protest tegen het mestbeleid hun formulieren blanco naar het boerenactiecomité 'Wij zijn het zat' in Wageningen.

„Wij kunnen niet staken, want de dieren moeten gevoederd worden. Daarom doen we het op deze manier. Dit is onze staking”, liet de veroordeelde Frans Roozen weten. De boeren besloten na kort beraad met hun advocaat hoger beroep aan te tekenen.

De komende dagen zijn in het hele land nog honderden collega's van het veroordeelde drietal gedagvaard. Justitie heeft gekozen voor een selectie in de hoop de duizenden boeren te bewegen gewoon de aangeboden schikking van f 500 te betalen en zo een overbelasting van het justitiële apparaat te voorkomen.

„De zaak is niet meer dan een eenvoudige overtreding en te vergelijken met het niet invullen en niet-terugsturen van het formulier inkomstenbelasting”, zei officier van justitie mr. W. van de Ven gisteren.

Hij diende de landelijk afgesproken eis van f 600 in, terwijl de boerenblaaskapel uit het Noord-Limburgse Veulen op de achtergrond vrolijke tonen bleef uitstoten.

De mestboeren hadden op de elfde van de elfde (de start van het carnavalsseizoen) besloten slechts ludiek te protesteren. Of de strijd tegen, het mest beleid van minister Jozias van Aartsen de komende dagen bij andere rechtbanken grimmiger wordt, durft niemand te voorspellen.

Harde woorden over 'slappe aanpak' boeren.

ROERMOND (ANP) - De officier van justitie bij de rechtbank in Roermond, P. Velleman, heeft gistermiddag de uitspraken gekapitteld van de politierechters in Maastricht en Assen tegen boeren die protesteren tegen het mestbeleid. Hij kwalificeerde die als „halfhartig” en „oefeningen in volstrekte zinloosheid”.

De door de officier gewraakte rechters hadden veehouders veroordeeld tot geldboetes van f 600, waarvan f 300 voorwaardelijk. De boeren hadden hun afsluitformulier mestboekhouding 1995 niet ingestuurd naar het Bureau Heffingen in Assen. Tegen alle betrokken agrariërs had het Openbaar Ministerie een boete van f 600 geëist.

Dat eiste Velleman gisteren in Roermond ook tegen 28 Limburgse veehouders. „Ik sta niet welwil-

lend tegenover onmiskenbare sabotage van overheidsbeleid”, aldus de officier. “Deze vorm van burgerlijke ongehoorzaamheid van de gezamenlijke boerenstand moet hard worden aangepakt. Ik wens geen groepsreducties te geven.”

De gedagvaarde boeren waren niet onder de indruk van de krachttermen van Velleman. „We staan hier terecht als de 'bende van landbouw' en dat slaat helemaal nergens op”, aldus een Limburgse veehouder. Politierechter F. Oelmeijer doet op 27 november uitspraak.

Zijn collega S. Braunius in Utrecht had geen bedenktijd nodig. Hij veroordeelde 29 boeren tot een geldboete van *f* 600, conform de eis. Braunius vond een voorwaardelijk deel niet nodig, omdat alle aanwezige veehouders te kennen gaven na het vonnis niet alsnog de mestboekhouding in te leveren. Ondanks zijn uitspraak toonde hij begrip voor de principiële weigering van de boeren. „Ik bemerk aan uw woorden dat u oprecht meent het recht aan uw zijde te hebben. Het zal voor u moeilijk te verteren zijn dat ik u dat recht niet kan geven.”

De rechter verwierp het beroep op willekeur van advocaat G. Janssen. Die noemde de het onbegrijpelijk dat van de 9600 boeren die hun formulieren niet hadden opgestuurd, 'slechts' 5000 juridisch worden aangepakt. Bij de afweging voor vervolging zou onder meer de grootte van het bedrijf een rol spelen.

1997

Leeuwarder Courant 1997-01-09

Natuur en Milieu kraakt mestcijfers FLTO

LEEWARDEN - De Stichting Natuur en Milieu in Utrecht heeft de cijfers over de mestheffing die de Friese en Flevolandse boeren moeten betalen gekraakt. De stichting noemt de voorlichting van de boerenbond misleidend. De FLTO kwam aan de hand van berekeningen door de accountantsbureau AVM in Leeuwarden en Flevoland in Emmeloord voor 550 bedrijven op een heffing van f 15.000 tot f 20.000 per boer. Natuur en Milieu zegt dat het met f 1500 wel ophoudt.

De stichting zegt dat de FLTO uitgaat van een heffing, van f 630 per hectare. "maar de meeste bedrijven hoeven geen heffing te betalen". Bedrijven die dat wel moeten komen op f 54 per bunder. De FLTO gaat uit van aannamen die compleet buiten de werkelijkheid staan, aldus de stichting. Natuur en Milieu vreest dat de mestboycot van de varkenshouders 'op basis van onjuiste informatie zal overslaan naar een veel grotere groep van melkveeouders. Hierdoor wordt elke vorm van mestbeleid in de toekomst onuitvoerbaar en blijft de overbesteding een van de grootste milieuproblemen in Nederland, bestaan".

De stichting verwijt de FLTO ook misleidende informatie te verschaffen over het mestoverschot in Noord-Nederland. De FLTO zegt dat dat er niet is. Natuur en Milieu zegt dat in elke provincie de verliezen aan fosfaat en stikstof uit agrarische bedrijven meer dan vijf tot tien keer hoger liggen dan de normen voor schoon slootwater.

Het dreigen met een mestboycot, vindt Natuur en Milieu ronduit onfatsoenlijk. "De landbouworganisatie pleit in feite voor fraude en belastingontduiking en ontkent domweg het mestprobleem waar heel Nederland last van heeft".

FLTO-secretaris Roelof Bos zegt dat de berekeningen die zijn organisatie hanteert geen woord Spaans bevatten. De cijfers zijn gebaseerd op de praktijk. "Wv wolle hij graach mei de stifting oer prats".

Nieuwsblad van het Noorden 1997-01-20

Oproep Stichting 'Wij zijn 't zat' om mestboekhouding naar hun op te zenden

Nieuwsblad van het Noorden, 20 januari 1997, blz. 8

Papieren mestboycot

ASSEN - De stichting Wij zijn 't zat roept veehouders in het hele land op woensdag 29 januari bij haar hun mestboekhouding in te leveren. De stichting, voortgekomen uit het gelijknamige boerenactiecomité, wil op die manier voorkomen dat de mestboekhouding bij de officiële overheidsorganen terecht komt. Deze papieren boycot is bedoeld als protest tegen het mestbeleid van de Nederlandse regering. Op honderden plaatsen in het hele land (café's, dorpshuizen, discothe-

ken) kan tijdens de 'nationale inzamelingsdag' de mestboekhouding worden ingeleverd. Ook roept de stichting de boeren op, het door hen verschuldigde bedrag van de overschothoofding niet over te maken naar het Bureau Heffingen van het ministerie van Landbouw, maar op een actierekening te storten. Vorig jaar namen zo'n 10.000 veehouders deel aan de boycot. 'Wij zijn 't zat' verwacht voor deze keer een nog veel groter aantal deelnemers.

Coalitie verdeeld over mestplan – '*Minas*'

DEN HAAG - De Tweede-Kamerfracties van de regeringspartijen VVD, PvdA en D66 zijn onderling verdeeld over de uitwerking van de mestmaatregelen van het kabinet. De liberalen willen, net als oppositiepartij CDA, een versoepeling van de voorgenomen ingrepen van de ministers Van Aartsen (Landbouw) en De Boer (Milieu), terwijl de andere twee regeringsfracties in essentie willen vasthouden aan het mestplan. Dat bleek gisteren bij de behandeling van het wetsvoorstel dat die mestmaatregelen vastlegt.

De discussie draait vooral om de invulling van het zogeheten *mineralenaangiftesysteem* (Minas), waar de boeren per 1 januari volgend jaar aan moeten meedoen. De agrariërs zullen daarmee moeten bijhouden hoeveel mest, in de vorm van nitraat en fosfaat, ze op hun bedrijf overhouden. Om hen te dwingen dat jaarlijkse overschot terug te brengen wil het kabinet de veehouders daarover een heffing laten betalen. De verschuldigde geldbedragen en de eveneens in te voeren heffingsvrije voet (verliesnorm) wordt tussen 1998 en 2010 geleidelijk aangedraaid. De boeren verzetten zich.

Om meer boeren te winnen voor het mestplan bleek VVD'er Blauw gisteren bereid ze enigszins tegemoet te komen. Het Kamerlid opperde om tot 2000 inderdaad geen strafheffing in te voeren. Hij stelt daarbij wel als voorwaarde dat alle veehouders beloven zich aan te sluiten bij het systeem en hun best zullen doen de mestprobleem te beperken. Mocht dat ondanks alles in 2000 toch nog te groot blijken, dan moet inkrimping van de veestapel ter sprake komen, stelde Blauw.

PvdA'er Huys bekritiseerde de inschikkelijkheid van Blauw. Het schrappen van de strafheffing ontnemt het mestbeleid de stok achter de deur, betoogde hij. „Zijn we de periode van vrijblijvendheid niet voorbij”, vroeg het Kamerlid zich af. Ook D66 wil vasthouden aan een strafheffing.

Het CDA vindt zowel de voorgestelde verliesnorm als de heffing 'onhaalbaar' voor de boeren. Ze zouden in elk geval tot 2000 in de ijskast moeten. De maatregelen die het kabinet voorstelt ontberen een draagvlak in de agrarische sector, stelde woordvoerder Van der Linden, en zijn daarom in praktijk onuitvoerbaar. „Het is een politiek dictaat. Van overleg met de sector is geen sprake geweest.” Het debat wordt over twee weken voortgezet. Dan zullen ook de ministers reageren.

Leeuwarder Courant 1997-01-24

AID staakt mestcontrole op boerenerf wegens intimidatie

Van een onzer redacteuren

DEN HAAG / LEEUWARDEN - Controleurs van de Algemene Inspectie Dienst (AID) van het ministerie van landbouw durven niet meer bij de boer op het erf te komen om de mestboekhouding te controleren. Zij schrikken terug voor intimidatie. In plaats daarvan proberen de controleurs de boeren nu telefonisch een procesverbaal te geven indien zij de zaak niet in orde hebben.

Volgens Harm de Kroon, secretaris van de Fries-Flevolandse Land- en Tuinbouw Organisatie, is het niet alleen een kwestie van intimidatie. De AID heeft ook geen goede argumenten om de controle te kunnen verdedigen. zegt hij. Bovendien heeft de dienst te maken met een grote groei van te contro-

leren zaken. “De AID kan het niet meer bijfietsen. Dat speelt minstens zo'n grote rol. Het geeft aan dat het draagvlak onder het mestbeleid is weggefallen”, aldus De Kroon.

De boeren zijn massaal te hoop gelopen tegen een wetsvoorstel dat regelt hoeveel mest een boer op zijn land mag uitrijden. In een mum van tijd kwam er actie en werd tot boycot van de mestboekhouding opgeroepen. Vorig jaar deden 10.000 boeren mee, voor dit jaar wordt op een verdubbeling gerekend.

Om de politiek te laten zien dat het menens is, gingen boeren in sommige regio's over tot intimidatie van de AID-controlcurs. 'Je komt het erf wel op, maar of je er ook weer af komt. weet ik niet'. was het motto van LTO-varkenshouderijvoorzitter Wien van den Brink.

Dat heeft er inmiddels toe geleid dat de AID'ers zich niet meer laten zien bij de boeren. “De ontvangstcomités” van boeren is een reden dat we proberen telefonisch een verklaring van hen te krijgen. De andere reden is dat we zo veel boeren een proces-verbaal moeten geven, dat het uit efficiëntcyoverwegingen beter is het telefonisch af te handelen”, aldus een woordvoerder van de AID.

De Nederlandse Vakbond van Varkenshouders (NVV), een van de stuwende krachten achter de boycot, is zeer tevreden over het verloop tot nu toe. “Er zijn pas een paar honderd boeren door de rechter veroordeeld en de boetes zijn zeer laag, zo tussen de nul en de f 600”, aldus een woordvoerder. “Die boeren zijn allemaal in hoger beroep gegaan.” In de kas van het actiecomité zit ongeveer f 1 miljoen. Daarmee worden de advocaten betaald en eventueel de boetes. Financieel kunnen de boeren de boycot dus nog wel een tijdje uitzingen.

Leeuwarder Courant 1997-01-29

Mestheffing: PvdA dreigt met sluiting boerderijen

Van een onzer redacteuren

LEEWARDEN De Tweede Kamer wil dat minister **Jozias van Aartsen** van landbouw harde maatregelen neemt om boeren die meedoen aan de mestboycot, toch te dwingen de mestheffing, te betalen. De PvdA vindt zelfs dat het bedrijf van boeren die blijken weigeren, desnoods gesloten moet worden.

Bijna negenhonderd Friese boeren hebben gisteravond in De Harmonie in Leeuwarden hun gal gespuid oker het huidige mestbeleid. Het probleem is, aldus voorzitter Johannes Panman van de Fries-Flevolandse Land- en Tuinbouw Organisatie (FLTO), dat de kamerleden niet van de ernst van de problemen zijn doordrongen. „Bovendien slaan ze soms behoorlijk de plank mis.”

Boeren vinden de mestregels te streng en de te verwachten heffing bij overtreding van die regels veel te hoog. Die komt voor boeren, volgens het Leeuwarder bureau A VM. neer op gemiddeld f 19.000 per bedrijf, oplopend tot f 47.000 in 2008. Reden waarom onder andere Friese veehouders zich massaal scharen achter de oproep van de FLTO het opsturen van de mestboekhouding te te boycotten.

PvdA, VVD en D66 reageren met onverholen woede op het feit dat de Algemene Inspectie Dienst (AID) de controle van de mestboekhouding heeft gestaakt. De inspecteurs zijn gezwicht voor de intimiderende houding van de boeren, die hen vaak met enige tientallen opwachtten en de weg versperden. De controle wordt nu telefonisch gedaan. Ook de processen-verbaal worden telefonisch opgemaakt.

PvdA-woordvoerder Servaas Huys is het felst in zijn veroordeling van de handelwijze van de boe-

ren. „Als mensen democratische afspraken naast zich neerleggen, moet de overheid ingrijpen. Je mag, nimmer wijken voor de terreur van de straat. Als er niks anders overblijft, moet je maar overgaan tot bedrijfssluiting.”

VVD'er Piet Blauw vindt dat de AID de controles op het boeren erf moet hervatten. „De boeren mogen hier niet mee weggelaten worden. Dat is de bijl aan de wortel van onze democratie”. Alleen oppositiepartij CDA kan de houding van de boeren billijken. Het heeft de verantwoordelijke bewindslieden gewaarschuwd dat er geen draagvlak voor de mestheffing is.

De kamerleden denken dat met de nieuwe Mestwet die in 1998 van kracht wordt, boeren makkelijker zijn aan te pakken. Dan wordt gewerkt zoals bij de inning van belastingen. Heffingen kunnen vanaf dat moment in mindering worden gebracht op subsidies aan boeren.

Meer hierover op pagina 17.

Vervolg

Boeren praten met politici over mestzaak

LEEUWARDEN - Bijna negenhonderd Friese boeren hebben gisteravond in De Harmonie in Leeuwarden hun gal gespuid over het huidige mestbeleid. Deze week zal de landelijke boerenbond de volksvertegenwoordigers nog een keer bijpraten over de ernst van de zaak, zo zei Jan Cees Vogelaar, voorzitter van de melkveehouders.

De Kamer heeft in eerste instantie een oordeel over het mestplan van minister **Jozias van Aartsen** gegeven. Vogelaar zei dat de coalitie verdeeld is. De boeren waren dat aanvankelijk ook, maar hebben nu een vrijwel eensgezind standpunt ingenomen. Vogelaar: “Dus heeft nu de coalitie een probleem”.

Actievoerder en varkenshouder Wien van den Brink, verwacht dat Den Haag met een standpunt zal komen waar de scherpe puntjes wat vanaf zijn. Voor hem is dat nog geen reden om het boycotten van het opsturen Van mestgegevens dan achterwege te laten. Als je dat doet ben je te vroeg”.

Hij gaf uitvoerig tekst en uitleg over hoe te handelen bij de boycot. Daar kan een dwangbevel uit voortkomen. In dat geval is het zaak onmiddellijk het actiecentrum in Wageningen in te schakelen, dan kan dat verzet aantekenen. “Dan kan er niet worden geïnd en dat kan nog jaren duren.”

Vogelaar en Van den Brink voelen duidelijk dat de politiek langzaam een beetje de boerenkant opschuift. Vogelaar: “De vraag is hoe je het standpunt van de Kamer wat naar onze kant kunt ombuigen zonder al te veel gezichtsverlies”.

Panman riep op tot grote saamhorigheid. “Als wij niet schouder aan schouder staan komt het op de kop verkeerd”. Zijn oproep werd onderstreept, niet in het minst door de veel applaus oogstende Broer Roorda van Reduzum. Eigenlijk was Lambertus Hylkema uit Gaast de enige uitzondering.

Hij doet niet mee aan de boycot, omdat hij niet de dupe wil worden van het mestoverschot van varkenshouders als Van den Brink. De laatste had daar begrip voor, maar waarschuwde: “Waar het om gaat is: wat vandaag geen overschotbedrijf is moet dit morgen ook niet zijn”. Dat gevaar is nu levensgroot.

Vogelaar zei dat de actie van de zogenaamde 'divan-melkers' tegen het inkorten van het verleasen van hun melkquotum succes heeft gehad. Actievoeren loont dus en mest is veel ingrijpender dan leasen.

OPINISTUK: Mestbeleid gesaboteerd

Boeren mogen veel te klagen hebben, in sommige opzichten hebben ze toch een streepje voor. Zo kunnen ze zich bij het voeren van acties aanzienlijk meer veroorloven dan andere ontevreden burgers.

Er is geen sector die zo vaak gebruik maakt van harde acties en burgerlijke ongehoorzaamheid als de landbouw. Alleen de krakersbeweging van de jaren zeventig komt een beetje in de buurt, maar daar werd regelmatig de Mobiele Eenheid massaal tegen ingezet.

Van alles hebben we al meegemaakt met boze boeren. Ze hebben met hun trekkers hoofdverkeerswegen geblokkeerd, het Binnenhof bezet en openbare gebouwen afgegrensd.

Dat is dan nog voor iedereen zichtbaar. Wat er zich in de beslotenheid van de boerenerven afspeelt, is al even ergerlijk. Vorig jaar kregen de belastingdeurwaarders van hun vereniging al het advies niet meer naar weigerachtige boeren te gaan. Te bedreigend.

Van recenter datum is het besluit van de Algemene Inspectiedienst van het ministerie van landbouw om bepaalde bedrijven niet meer lijfelijk te controleren. Haar personeel is de intimidaties zat. De voormannen van de boerenorganisaties doen zich keurig voor en hebben de mond vol van redelijkheid en constructief overleg. Op de radikalinski in hun gelederen hebben ze blijkbaar geen vat. Sterker nog: ze spelen er mee onder één hoedje.

Varkenshouder Wien van den Brink kreeg van de rechter twee maanden voorwaardelijk voor zijn aandeel in de overval op het Bureau Mestheffingen in Assen³⁴. Daar werden voor het oog van de camera kasten leeggehaald en dossiers meegenomen. Dat heet diefstal, maar zo mag je dat van de boeren niet noemen.

Dezelfde Van den Brink zit deze week bij de FLTO, de grote organisatie voor alle boeren en tuinders in Friesland en Flevoland, op het podium om uit te leggen hoe je het Nederlands mestbeleid moet saboteren.

Het zou misschien nog te pruimen zijn als de boeren er wat beter in slaagden uit te leggen wat er zo vreselijk onredelijk is aan dat mestbeleid. Dat is geen bedenkensel van milieu-activisten, maar een kabinetsbesluit gesteund door een ruime meerderheid in de Tweede Kamer.

In de veehouderij draait het om de vraag hoeveel kilo's stikstof en fosfaat jaarlijks per hectare in de natuur mogen worden gedumpt. De ministers Van Aartsen (Landbouw) en De Boer (Milieu) hebben daar voor normen afgesproken.

Veehouders die zich aan die normen niet houden lopen het risico dat ze straks voor het eerst over 1998) een boete moeten betalen. De FLTO strooit nu met cijfers waaruit blijkt dat die heffingen kunnen oplopen tot f 20.000 per bedrijf.

Dat is een aanvechtbaar bedrag, want er zijn veehouders, die nu al kans zien onder de toegestane hoeveelheden te blijven. Het is normaal dat de overheid dan een stok achter de deur houdt om anderen aan te sporen die normen ook te halen.

M.

---

34 LC 1997-06-25: In Leeuwarden werd W. vd Brink – in hoger beroep? – tot een maand voorwaardelijk, met een proeftijd van één jaar veroordeeld. Ook enkele andere 'actieiders' kregen deze zelfde straf, welke voor sommige hoger was dan eerder in Assen. 'De boeren toonde zich na afloop niettemin tevreden'.

WLTO sluit aan bij mestacties

HAARLEM (ANP) - De Westelijke Land- en Tuinbouworganisatie WLTO heeft gisteren besloten haar leden op te roepen de wettelijk verplichte mestboekhouding te boycotten. De organisatie is de manier waarop het kabinet met de veehouders omspringt 'spuugzat'.

De organisatie telt ruim vijfduizend leden onder de veehouders in Noord- en Zuid-Holland en in delen van Zeeland. De druppel die de emmer deed overlopen, was het bericht dat het kamerdebat over het mestbeleid voor de derde maal is uitgesteld.

Het debat is al wel begonnen, maar het moet nog worden afgerond met het antwoord van de regering. Ondertussen nadert de datum van 1 februari. Op die dag moet de mestboekhouding naar het Mestbureau in Assen zijn gestuurd.

“De maat is vol. De overheid stelt onmogelijke eisen aan de veehouders en dan komt daar de manier waarop zij de sector behandelt nog eens bij”, aldus Frans Lucassen, beleidsmedewerker veehouderij van de WLTO.

Volgens Lucassen is het onwaarschijnlijk dat de WLTO op haar standpunt terugkomt. „Dan moet er in het kamerdebat wel een klein wondertje gebeuren.” Ook de Friese Land- en Tuinbouworganisatie overweegt mee te doen aan de mestboycot.

De Limburgse Land- en Tuinbouwbond en de Gewestelijke Land- en Tuinbouworganisatie hebben hun leden opgeroepen de mestformulieren voorlopig vast te houden tot na het kamerdebat.

PvdA heeft zelf het actiemodel voor boeren ontworpen

KAF EN KOREN, (WILLEM STEGENGA)

HET IS OPMERKELIJK dat juist de Partij van de Arbeid zich verbaast over boeren die de mestboekhouding willen boycotten. Het staat natuurlijk een iegelijk vrij mensen die democratisch genomen besluiten willen dwarsbomen te veroordelen, maar net niet de PvdA. De sociaal-democraten willen als uiterste consequentie de bedrijven sluiten van die boeren die aan de boycot meedoen. Een merkwaardig standpunt van een partij die zelf niet vies is van burgerlijke ongehoorzaamheid.

Zo lang is het nog niet geleden dat vooraanstaande sociaaldemocraten de partij vaarwel zegden toen die aanspoorde tot harde acties. De partij trok zich daar niets van aan en ging op de ingeslagen weg voort. Klaas Dankert, nu burgemeester van Het Bildt - veel actievoerders komen leuk terecht - trok letterlijk aan de noodrem van de trein naar Stavoren, omdat dat de PvdA destijds goed uitkwam.

Toen een klein deel van de burgers weigerde de stroomrekening van het PEB volledig te voldoen, omdat er geld van die bijdrage werd doorgesluisd naar de snelle kweekreactor van Kalkar, had die actie de volledige instemming van het gewest Friesland van die partij. Kees Zijlstra uit Sneek, toch niet de eerste de beste PvdA'er, wilde de toegang naar de vliegbasis Leeuwarden blokkeren wanneer daar kruisraketten zouden worden geplaatst.

Van Kalkar is niks terechtgekomen, de vliegbasis heeft geen kruisraketten gekregen. De acties hadden dus succes. Daarom is het in hoge mate hypocriet nu de boeren te veroordelen. De PvdA heeft

boter op haar hoofd.

De boycot van de mestboekhouding komt voor de Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland als een geschenk uit de hemel. De LTO was niet voor de actie. Toen er nieuwe bestuursleden moesten worden gekozen, stemden de leden in meerderheid op die kandidaten die wél voor die actie waren: Jan Cees Vogelaar en Wien van den Brink. Zij kwamen op hoge posten, want voorzitter van een sector - in dit geval veehouderij en varkenshouderij - is een functie met aanzien.

De gevolgen waren duidelijk: de LTO moest om, anders zouden de pas verkozen bestuurders hun biezen pakken, verder gaan in alternatieve bonden en een deel van de aanhang opslokken. De LTO ging om, zij het niet van harte.

Voor de Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (Groningen en Drenthe) bleef grote moeite houden met de boycot. De democratie vergt in dat geval een uitspraak van de leden. De NLTO schreef dan ook twee vergaderingen uit om na te gaan of de leden er net zo over dachten als het bestuur. Aangezien er louter voorstanders van de boycot op kwamen dagen, kon de NLTO niet anders dan voor zijn. De meerderheid bleef thuis.

De PvdA zal daar iets van herkenning in vinden. Op exact dezelfde manier is destijds in de Amsterdamse Oosterparkwijk Nieuw Links ontstaan. Even met alle gelijkgezinden naar de vergadering en de koers naar je hand zetten. En kijk wat er van die Nieuw Linkers is geworden: burgemeester van Rotterdam, commissaris der koningin in Flevoland. Niet te beroerd om zich ook nog een koninklijke onderscheiding op te laten spelden. De PvdA heeft de boeren een pasklaar model nagelaten. Dat wordt nu zorgvuldig gekopieerd door Van den Brink c.s. De LTO veinst eensgezindheid. Minister Jozias van Aartsen weet wel beter. Op de Grune Woche in Berlijn liet hij al fijntjes weten benieuwd te zijn hoe de verschillen in de LTO zich straks zullen manifesteren.

Dat wordt in het overleg met de minister nog even een netelig punt. Van Aartsen prikt natuurlijk meteen door verhalen heen die wat al te veel het schouderaan-schouder-staan prediken. Daar staat tegenover dat de boycot-actie in de loop van de tijd inhoudelijk body heeft gekregen. De boeren hebben de tijd gehad zich in te dekken.

Van den Brink voorspelde in Leeuwarden dat er iets uit de bus zou komen dat lijkt op een compromis. De politiek zal wat krijgen, de boeren moeten ook het gevoel hebben dat ze niet voor niks te hoop zijn gelopen. Den Haag vluchtte in voorkomende gevallen veelal in het instellen van een commissie van wijze mannen die over enkele tientallen miljoenen guldens mocht beschikken om brandjes te blussen.

Het is onwaarschijnlijk dat het daar nu ook op zal uitdraaien. Van Aartsen wil aan het einde van de huidige kabinetsperiode - 1998 - het mestprobleem hebben opgelost. Een commissie zal allicht langer werk hebben. Dus zal er worden gedokterd aan de hardheid van de normen en de daaraan verbonden heffingen.

Actie loont, zei Jan Cees Vogelaar in Leeuwarden. Kijk maar naar de divan-melkers die het leasen van quota overeind hebben weten te houden. Actie loont ook, als je kijkt naar zijn eigen flitsende loopbaan in de LTO: van actievoerder naar bestuurder.

Actievoerders boeken doorgaans sneller succes dan bestuurders. Vogelaar en Van den Brink staan nu voor de taak resultaat te bereiken. Ze nemen wat wisselgeld mee: iedere boer aan de mineralenboekhouding. "Voor rommelaars is de zaak afgetimmerd", aldus Van den Brink. Al met al een redelijke portie argumenten. Moet natuurlijk nog wel die AID'er weer op het erf durven komen.

De boeren wachten in spanning af. Ze houden enige reserve. Van den Brink en Vogelaar kwamen een half uur te laat op de bijeenkomst in Leeuwarden. Een beproefde methode: de zaal laten wach-

ten en dan met applaus achter de tafel plaatsnemen. Dat applaus nu bleef uit, want Friese boeren zijn wel zo nuchter dat ze de handen niet op elkaar brengen eer er succes is geboekt. Geen euforie over lege doppen, laat staan over gezwollen actietaal.

Ze boden hun solidariteit aan. De eerste winst voor Vogelaar en Van den Brink. Die kunnen niet anders dan met iets uit Den Haag terugkomen, anders hebben ze hun eigen hand overspeeld.

Leeuwarder Courant 1997-02-12

AVM: Gebruik en misbruik van mineralencijfers

TE GAST

Johannes Samplonius bedrijfseconoom AVM

Het mestbeleid is onderwerp van politieke discussie. De nadruk ligt hierbij op een mineralenaangiftesysteem voor de landbouw, dat zich toespitst op fosfaat en stikstof. In deze discussie worden ook cijfers van AVM Accountants aangehaald. Wat zeggen deze cijfers en welke uitgangspunten zijn gehanteerd?

AVM Accountants hanteert voor bedrijfseconomie en de mineralenbalans een systematiek waarbij alle gegevens worden ontleend aan een sluitende financiële administratie. Daarmee komen alle bedrijfseconomische uitkomsten en resultaten zeer dicht bij de werkelijke situatie.

Een mineralenoverschot houdt globaal in dat er tussen de aan- en afvoer van mineralen op een bedrijf een verschil zit. Voorbeelden van aanvoer zijn mineralen in veevoer en kunstmest. Voorbeelden van afvoer zijn mineralen in melk, dieren en mest. Dit verschil wordt ook wel mineralenverlies genoemd. Mineralenverlies binnen het bedrijf treedt onder meer op omdat niet alle fosfaat en stikstof die aangeboden wordt, door de plant wordt opgenomen. Ook de koe kan niet alle mineralen die met het veevoer worden opgenomen omzetten in melk en vlees.

Over het boekjaar van mei 1995 tot mei 1996 hebben wij een analyse gemaakt van 460 melkveehouderijbedrijven. Op basis van de gevonden overschotten aan fosfaat en stikstof zijn de heffingen per bedrijf uitgerekend, alsof die in het boekjaar 1995/1996 al van toepassing waren. Het maakt de melkveehouder duidelijk hoe groot de opgave is die voor hem ligt. Het maakt de buitenwacht duidelijk wat de bestaande situatie is en welke inspanning van de melkveehouders verwacht wordt.

De gemiddelde heffing over deze 460 bedrijven op basis van de normen van 1998, bedraagt *f* 19.000; dit uitgaande van ongewijzigd beleid van overheid en melkveehouder. Het toepassen van de voorgenomen regels van 2008 levert een gemiddelde heffing op van *f* 47.000.

Natuurlijk is er variatie rond het gemiddelde. Op basis van de fictieve heffingen 1998 hoeft 14 procent van de bedrijven geen heffing te betalen. Het andere uiterste wordt gevormd door eveneens 14 procent van de bedrijven die een fictieve heffing hebben van meer dan *f* 40.000.

Bovenstaande cijfers kunnen door iedereen geïnterpreteerd, gebruikt en misbruikt worden. De boer zal niet stil blijven zitten bij deze cijfers. Hij reageert. Maar of er voor een ieder voldoende mogelijkheden zijn om de heffingen te voorkomen, zonder dat dit weer ten koste gaat van het lopende bedrijfsresultaat, lijkt mij twijfelachtig.

Zoals de voorstellen er nu bij liggen mag een veehouder in 1998 een mineralenverlies van 40 kilo-

gram fosfaat per hectare hebben. in 2008 nog 20 kilogram.

Kamerplanten krijgen per hectare jaarlijks een gift van 150 kilogram fosfaat of meer uit vloeibare kunstmest. Als de plant geen bladeren verliest of gesnoeid wordt, bedraagt het verlies, simpel geformuleerd, ook 150 kilogram. Ik zou de denkbeeldige financiële heffing die daarbij hoort, kunnen verlagen door minder vloeibare kunstmest te geven dan het recept, daarbij hopen dat mijn planten minimaal groen blijven en zo mogelijk nog kunnen groeien en bloeien.

Wat ook helpt, is niet méér vloeibare kunstmest te kopen dan voor dat jaar strikt nodig is, derhalve door de aanvoer van mineralen te drukken. Wat ook zou helpen, is het meegeven van afgevallen bladeren en afgeknipte takken aan de gemeentereiniging; kortom het afvoeren van mineralen. Zonodig kan op oudejaarsdag de hele plant afgevoerd worden. Uiteraard met een afvoerbewijs voor de administratie!

Hoe kan de melkveehouder zijn mineralenverliezen verkleinen? Allereerst door vermijdbare verliezen waar mogelijk te voorkomen. Verder door aanscherping van de bedrijfsvoering op diverse punten waar nog rek in zit. Eenvoudiger maatregelen zijn bijvoorbeeld extra vee afvoeren, land bij kopen, mest afzetten. Bepaalde maatregelen om het inkomen op peil te houden verliezen hun kracht. Uit AVM-cijfers blijkt namelijk ook dat het bedrijfsresultaat in guldens in zijn algemeenheid beter wordt naarmate er meer melk per hectare geproduceerd wordt. Maar helaas nemen de mineralenverliezen, en dus ook de heffingen, in zijn algemeenheid ook toe naarmate er meer melk per hectare geproduceerd wordt.

Kortom, het is voor veel veehouders op dit moment niet eenvoudig de voorliggende mineralennormen en -heffingen als een management-uitdaging te zien. Sterker nog, de voorliggende heffingen vormen samen met de huidige kosten- en opbrengsten-ontwikkeling voor velen een bedreiging. Dat er onder hen 'mineralenkunstenars' zijn die de eerste jaren niets te vrezen hebben van de voorgenoemde heffingen op een gemiddeld intensief bedrijf, kan ik hier overigens ook vermelden. Wel zullen deze ondernemers de ontwikkeling van de bodemvruchtbaarheid op hun bedrijven de komende jaren volgen. Als deze daalt is weliswaar een heffing bespaard, maar loopt de grasgroei terug.

De vraag is in welk tempo deze kunsten van de hele sector gevraagd kunnen worden. Ook is aan de orde of er in de komende tien jaar technieken komen, die het halen van de eindnormen voor 2008 mogelijk maken, dat wil zeggen gecombineerd met behoud van het inkomen. Of dat voor 2008 lukt, moeten velen allemaal nog zien en wij met hen.

Leeuwarder Courant 1997-02-14

Coalitiepartijen eens over nieuw mestbeleid

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG - De coalitiepartijen PvdA, VVD en D66 in de Tweede Kamer hebben een akkoord bereikt over het mestbeleid. De landbouworganisatie LTO Nederland heeft echter bedenkingen bij enkele onderdelen ervan.

De drie, aanvankelijk sterk verdeelde paarse partners zijn na de eerste ronde van het mestdebat rond de tafel gaan zitten om op één lijn te komen. Het resultaat van het overleg is dat ze het wetsvoorstel over de aanpak van de mestproblematiek op een drietal belangrijke punten willen aanpassen.

Zo willen zij dat fosfaat in de vorm van kunstmest buiten de mineralenboekhouding komt te vallen.

Bovendien hoeven uitsluitend de grotere boeren bij te houden hoeveel mineralen het bedrijf in en uit gaan.

Gedacht wordt daarbij aan boeren die meer dan 2,5 koe per hectare hebben. Dit betekent dat enkele duizenden veehouders buiten het systeem komen te vallen.

Daarnaast willen de paarse partijen de boete op te veel geproduceerde mest tot het jaar 2000 halveren tot f 10 per kilo overbemesting. Het akkoord kan overigens alleen doorgaan, zo laat VVD-kamerlid Piet Blauw weten, als de bewindslieden en LTO ermee kunnen instemmen. Met hen wordt de komende dagen overleg gevoerd. Volgende week woensdag wordt het mestdebat in de Kamer voortgezet.

LTO Nederland reageert verrast op de plotselinge overeenstemming. De organisatie heeft vooral problemen met het onderscheid tussen 'intensievere' boerenbedrijven met veel koeien en de kleinere agrariërs.

Leeuwarder Courant 1997-02 -17

ook MAP Rundvee

Landbouw niet gebaad bij ontkennen problemen 'mestboekhouding'

Door Gerrit Nijboer ministerie landbouw, natuurbeheer en visserij directie Noord

In de Leeuwarder Courant van 3 februari verscheen een artikel van FLTO-secretaris Harm de Kroon met als titel 'Boeren staken voor gras, niet voor mest'. Een dergelijk artikel trekt aandacht, zeker wanneer het van de landbouworganisaties afkomstig is. Je verwacht dan een evenwichtige uiteenzetting van de problematiek wanneer voor het forum van alle Friese burgers de problematiek wordt uitgelegd. Het betreffende artikel is echter zodanig gekleurd dat enige nuancering op zijn plaats is.

Waar gaat het om? Reeds in 1984 was het duidelijk dat de snelle uitbreiding van de veestapel, en dan met name de varkenshouderij, tot grote problemen met mest leidde. Er werden maatregelen genomen om de groei van de veestapel te stoppen en een eind te maken aan mestdumping, zoals dat vooral in de overschotgebieden in het zuiden en oosten van het land schering en inslag was geworden. Bij deze maatregelen bleef de Friese boer grotendeels buiten schot. Immers, hier was op gebiedsniveau geen overschot.

Echter, in de loop van de tijd groeide het besef dat het niet zozeer een mestprobleem was, maar een mineralenprobleem en daarmee kwam ook de kunstmest in beeld. Overigens was dit een ommekeer die mede door de landbouw zelf was aangedragen in het rapport '*Mineraal Centraal*'. Hierin werd ervoor gepleit om niet de mest, maar de mineralen centraal te stellen. Minstens zo belangrijk was de constatering dat niet de wijze waarop boeren werken centraal moet staan, maar de resultaten die ze behalen. Met de mineralenbalans was een prachtig hulpmiddel ontwikkeld om de resultaten te beoordelen.

Met deze benadering verschoof de aandacht van de mestproducent naar de gebruiker van mest. Op zich logisch, immers niet de productie van mest is het probleem, maar het te veel of het op de verkeerde tijdstippen gebruiken van mest. Met mest op zich is niets mis. Sterker, mest is een zeer waardevolle grondstof en essentieel voor de groei van planten.

Er is wel iets mis als er te veel mest wordt gebruikt, zeker in combinatie met hoge kunstmestgiften. Dan verdwijnen de mineralen in het milieu en zien we 's zomers, ook in Friesland, in de sloten een groene drab van wieren, kroos en dergelijke. Het water geeft uitbundig blijk van zijn vruchtbaarheid

ofwel van de overmaat aan mineralen. Hierin levert de landbouw een aandeel, zoals ook het Waterschap aangeeft.

De overheid heeft de wens om via de mineralenbalans op resultaten te sturen goed in de oren geknoopt. In het nu voorgestelde beleid wordt niet aangegeven hoeveel mest of kunstmest een boer mag gebruiken, maar er wordt gewerkt met verliezen.

Kort gezegd: je geeft een bepaalde hoeveelheid mest en kunstmest, het gewas neemt een deel op en wat overblijft is het verlies. Aan dit verlies wordt een maximum gesteld en dit heet de verliesnorm. Dit gebeurt zowel voor fosfaat als voor stikstof. Het voordeel voor de boer is dat er geen maximumgiftten worden voorgeschreven. Immers, aan een hoogproductief gewas moet hij meer mest en/of kunstmest verstrekken omdat er ook meer wordt opgenomen. Wat hij meer geeft dan er wordt opgenomen is het verlies. Een deel van het verlies aan nitraat en het grootste deel van het fosfaat wordt in de bodem vastgelegd. Van het nitraat keert een deel in de lucht terug als stikstofgas, een deel ontsnapt als ammoniak en een deel komt in grond- en oppervlaktewater terecht. Het verlies geeft dus redelijk aan wat de belasting voor het milieu is.

Dit is wat anders dan spreken over verbruik. Daarmee wordt ten onrechte gesuggereerd dat er niets aan de hand is.

De verliesnormen, in elk geval de normen tot 2000, zijn zodanig gekozen dat ze met de huidige landbouwkundige kennis haalbaar worden geacht. Bovendien is voorwaarde dat de bodemvruchtbaarheid in stand blijft. Hiertoe is de huidige stand van het landbouwkundig onderzoek geraadpleegd, maar is ook gekeken naar resultaten van boeren die al enige jaren een mineralenboekhouding bijhouden. Komt men boven de verliesnorm, dan worden heffingen voorgesteld. En dan ontstaan de discussies.

„De heffingen zijn veel te hoog,” wordt er geroepen. Heffingen zijn echter geen doel, maar volgen wanneer de verliezen naar het milieu hoog zijn. In feite dienen heffingen om te voorkomen dat er verliezen plaatsvinden en dus ook dat er heffingen vallen. Als de heffingen hoog worden is dat meestal bij hoge veebezettingen, dus veel dieren per hectare, of in situaties waarin naast mest ook nog veel kunstmest wordt gegeven, in elk geval veel meer dan het gewas opneemt. Aanwezige gegevens geven aan dat reeds nu veel boeren, zeker ook in Friesland, een heel eind komen in de richting van de voorgestelde normen.

Voor een bepaalde categorie boeren betekent *Minas* (het mineralenaangiftesysteem) een schok omdat men geconfronteerd wordt met resultaten van een bedrijfsvoering die niet altijd optimaal is. De verliezen zijn dan te hoog en de keus is om of minder kunstmest te strooien of om mest af te voeren. Afvoeren van mest zal maar voor een beperkte categorie noodzakelijk zijn. Tot nu toe is dat nog nauwelijks in beeld geweest omdat dit kostbaar is en eigenlijk nooit praktijk is geweest. Het doet het in zo'n geval goed om te roepen dat mest goed is voor het gras. maar dat is niet het hele verhaal!

Voor de landbouw in Nederland vind ik de huidige situatie onbehaaglijk. Internationaal ligt onze landbouw, die sterk afhankelijk is van export, onder vuur. Er wordt met argusogen naar ons gekeken vanwege onze intensieve bedrijfsvoering. In Brussel moest het plan dat invulling gaf aan de nitraatrichtlijn worden teruggetrokken, omdat het nog te veel vragen oproep. En dan geeft de landbouw aan dat alles nog veel te ver gaat. In Italië protesteren de boeren dat ze meer melk willen produceren om hun invoer te verminderen en dan moet onze minister duidelijk maken dat wij onze productie en export willen behouden zonder aan te geven dat wij dit milieuverantwoord kunnen produceren? Het zaad voor zeer ongemakkelijke gesprekken in Brussel wordt hiermee wel gezaaid.

Ten onrechte werd naar boeren en anderen gesuggereerd dat er niets aan de hand is. Juist in Fries-

land, waar geen mestoverschot is, zou je een andere benadering verwachten. Dat de eindnormen scherp zijn zal niemand ontkennen. Het is dan ook niet voor niets dat de ministers het project met de 240 praktijkbedrijven ruim steunen en aangegeven hebben deze resultaten bij de evaluatie in 2000 te zullen betrekken. Gelukkig werkt ook de FLTO aan dit project mee en heeft ze alle kans kennis te nemen van deze resultaten.

Met de mineralenboekhouding kan de landbouw sturen naar een verantwoord gebruik van mineralen en dit ook naar buiten tonen. Dit is een betere aanpak dan ontkenning. Want met het ontkennen van problemen is dé Friese landbouw niet gebaat.

Leeuwarder Courant 1997-02-20

Kamer steunt mestaanpak van kabinet

Boerenprotest gaat door

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG - De druk van de actievoerende boeren op de politiek heeft weinig effect gehad. Op wat kleine puntjes hebben de boeren hun zin gekregen, maar de hoofdlijnen van het mestbeleid van het kabinet bleven gisteren in de Tweede Kamer overeind.

De hoeveelheid mest en de heffingen op te hoog gebruik zijn de belangrijkste punten waartegen de boeren te hoop lopen. F. Meulenmeester, een van de organisatoren van de boycot van de mestboekhouding, verklaarde gisteren dan ook dat de actie met volle kracht door zal gaan. Die dreiging maakte geen indruk op de ministers Jozias van Aartsen van landbouw en Margreeth de Boer van milieu.

Van Aartsen maakte de Kamer duidelijk dat lage heffingen de boeren niet stimuleren om zuinig te zijn met mest. „Dan wordt het voor de boeren aantrekkelijk om de vervuiling af te kopen. Een lage heffing betekent namelijk dat het voordeliger is de heffing te betalen dan om de mest te transporteren naar boeren die een tekort hebben.”

Ook de hoeveelheid mest die de boeren op het land mogen brengen, blijft overeind. De boeren hebben altijd aangedrongen op een hogere norm om de vruchtbaarheid van de bodem, en dus de opbrengst, op peil te houden.

De enige concessies die Van Aartsen deed betroffen het gebruik van kunstmest en de aantallen boeren die met de nieuwe mestboekhouding, het mineralenaangiftesysteem (Minas), moeten gaan werken. Door boeren met extensieve bedrijven, minder dan twee koeien per hectare, vrij te stellen van de Minas hoeven volgend jaar tienduizend boeren minder aangifte te doen. Van Aartsen erkende dat hierdoor het risico wordt gelopen dat die boeren zich niet aan de normen houden.

De minister riep de boeren op de mestwet loyaal uit te voeren. “Het milieubelang moet ook gediend worden.” De *Stichting Natuur en Milieu* reageerde teleurgesteld op de aangekondigde versoepeling van de mestmaatregelen.

De Fries-Flevolandse Land- en Tuinbouw Organisatie ziet geen reden om de mestboycot van tafel te halen. Voor de korte termijn is de pijn wat verzacht, aldus secretaris Roelof Bos, voor de langere termijn niet. Hij vindt het vreemd dat de minister niet alle boeren een mineralenboekhouding wil opleggen. Daar zou milieuwinst mee te halen zijn. “Van Aartsen heeft laten doorschemeren dat de overheid die controle niet aan kan. Tja, dan moet hij het aantal ambtenaren maar uitbreiden”.

FLTO: einde boycot van mestboekhouding.

Wien van der Brink gaat door

LEEWARDEN - De *Fries-Flevolandse Land- en Tuinbouw Organisatie* (FLTO) is van plan haar leden op te roepen de boycot van de mestboekhouding te beëindigen. De ledenraad spreekt daarover maandag definitief een oordeel uit. Ook de landelijke organisatie wil van de boycot af. Alleen **Wien van den Brink** (varkenshouderijvoorzitter) wil doorgaan. Hij overlegt vandaag met de actievoerders.

“Met het nog langer doorzetten van de boycot redden we niet zo veel meer-” aldus **Jan Cees Vogelaar**. LTO-bestuurder en actievoerder. Het beleid wordt in 2000 geëvalueerd. Dan zal wel blijken dat het niet werkt en de voorgestelde mestnormen onhaalbaar zijn, stelt hij.

Harry Verkampen, voorzitter van het actiecomité '*Wij zijn 't zat*', dat de boycot organiseert, wil zich niet uitlaten over het LTO-advies. “Als de leden bij meerderheid besluiten de boycot daadwerkelijk te staken, dan leggen we dat voor aan de deelnemers. Die nemen uiteindelijk de beslissing.”

Tot de boycot werd opgeroepen om de Mestwet te versoepelen. De Kamer heeft de wet op enige punten aangepast. Volgens Roelot Bos van de FLTO is dat niet voldoende, maar de boeren kunnen er op korte, termijn “met pijn en moeite” mee uit de voeten.

Ook de voorzitter van de *Friesland Dairy Foods*, Arie Aalberts, heeft opgeroepen de boycot te stoppen. “Boycot-acties na besluitvorming zullen zich keihard tegen ons keren. Wij snijden ons geweldig in eigen vlees. Het is beter om te laten zien dat we een schone sector hebben, die al heel lang op een zeer hoog kwaliteitsniveau melk produceert”, aldus Aalberts in een schrijven aan de leden van de FDF. „Het is uiteindelijk niet de politiek die eisen stelt, maar de samenleving, en onze klanten. Wie niet aan die eisen kan voldoen heeft geen bestaansrecht meer. Ook niet in de zuivel.”

De natuur- en milieubeweging legt zich niet bij de beslissing in de Kamer neer en gaat nu in Brussel actie voeren. Zij vindt dat de Kamer de mestplannen van het kabinet te veel heeft afgezwakt. De samenwerkende organisaties mikken op de Europese Commissie, die de mestplannen van het kabinet nog moet toetsen aan de Europese Nitraatrichtlijn. Die stelt op termijn strenge grenzen aan de watervulling door mest.

Deel van boeren zet mestboycot toch door

LEEWARDEN/WITMARSUM - Een deel van de veehouders houdt de boycot van de mestboekhouding vol. Deze boeren zijn verenigd in de *Nederlandse Vakbond voor Varkenshouders* (NVV) en de *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* (NMV). Zij vinden dat de uitkomst van het mestdebat in de Kamer 'compleet onvoldoende' is. Actieleider en LTO-varkenshouderijvoorzitter Wien van den Brink steunt de boycot. Hij neemt in de landelijk boerenbond LTO een minderheidsstandpunt in.

„Het kan niet waar zijn dat er na anderhalf jaar strijd tegen het mineralenbeleid helemaal niets bereikt is”, vindt Van den Brink. „weliswaar zijn de normen voor de komende twee jaar versoepeld, maar in 2000 kunnen we opnieuw beginnen als we nu met de boycot ophouden”.

Jan Cees Vogelaar, voorzitter van de NMV en ook LTO-bestuurder, is het eens met het stoppen van

de boycot. De brief waarin de NMV schrijft de boycot voort te zetten is ondertekend door vice-voorzitter Gerrit Roos.

De leden van de FLTO-afdeling Bolsward/Wúnserradiel hebben gisteravond geen bezwaar aangekend het beëindigen van de boycot. Versoepeling van de Mestwet biedt de boeren tot 2000 enig soelaas. De boycot heeft gewerkt, constateerde Sjoerd Galema, vice-voorzitter Melkveehouderij van de FLTO. Hij meent dat er voor individuele boeren voldoende mogelijkheden zijn om onder de heffing uit te komen. De rust moet terugkeren om het imago van de sector niet te veel te schaden. Dat de varkenssector de boycot doorzet, vindt hij onbegrijpelijk. „Ik snap net hja wolle.”

UITBRAAK VARKENSPEST IN BRABANT³⁵

2. Achtergrond

2.1 Varkenspest in Nederland (1997-1998)

Na een afwezigheid van vijf jaar in Nederland werd op **4 februari 1997** op een gesloten bedrijf in Venhorst de zeer besmettelijke KVP geconstateerd, in figuur 1 wordt het uiteindelijke varkenspestgebied weergegeven. Het bedrijf lag in een van de gebieden met de hoogste varkensdichtheid in Nederland. Een vervoersverbod werd ingesteld in de nacht van 4 op 5 februari. In de eerste weken van de epidemie vonden per week 4 tot 10 nieuwe uitbraken per week plaats. De laatste uitbraak van KVP was op 6 maart 1998 (Elbers et al., 1999).

In totaal zijn 429 uitbraken van KVP geconstateerd in de periode van februari 1997 tot en met maart 1998, op 9 mei 1998 werd Nederland KVP vrij verklaard.

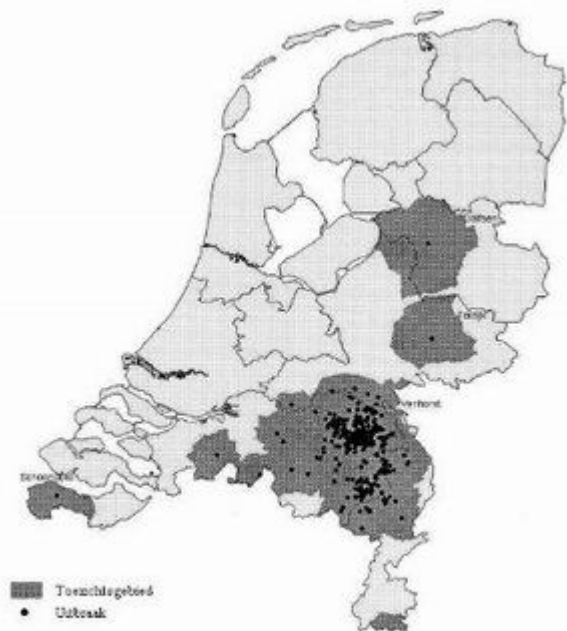
Van de 429 geconstateerde KVP gevallen waren 7% vermeerderingsbedrijven; 26% vleesvarkensbedrijven en 67% gesloten bedrijven (Elbers et al., 1999).

In totaal werden 700.000 varkens afkomstig van besmette bedrijven geruimd en 1,1 miljoen varkens afkomstig van 1286 bedrijven werden preventief geruimd (Elbers et al., 1999).

Om verspreiding van de KVP te voorkomen zijn enkele maatregelen genomen: (1) ruiming van besmette bedrijven, (2) aanstelling van toezichtgebieden, (3) vervoersverbod, (4) welzijnsruiming, (5) preventieve ruiming en (6) fokverbod en (Meuwissen et al., 1999)

In Nederland waren in 1996 voor de KVP epidemie 21.245 varkensbedrijven, in 2000 waren hier nog 14.524 bedrijven van over. Dit is een daling van 32% van het totaal aantal varkensbedrijven. Het totaal aantal varkens is in de periode 1995 - 2000 afgenomen met 1,3 miljoen varkens tot 13,1 miljoen varkens (CBS).

De berekende directe vervolgcosten van de KVP epidemie is € 2,2 miljard en de directe vervolgcosten voor de varkenshouders is € 403 miljoen. (Meuwissen et al., 1999)

Figuur 1. Uitbraken van KVP in Nederland 1997-1998 (Elbers et al., 1999)

35 <http://edepot.wur.nl/3765>

Leeuwarder Courant 19-03-1997

Tanende animo voor mestboycot

MARKELO (GPD) - De vastberadenheid die de deelnemers aan de mestboycot tot voor kort kenmerkte, is tanende. Nu de Tweede Kamer het iets aangepaste mineralenbeleid heeft vastgesteld, bellen steeds meer boeren op naar de **boycot-comités** dat zij willen afhaken. Volgens actieleider **Wien** van den **Brink** heeft de politiek de boeren op handige wijze uit elkaar gespeeld. Door met name de melkveehouders wat tegevoet te komen, maar ook door de normen en de heffingen in het kader van het Mineralen Aangifte Systeem tot het jaar 2000 wat te versoepelen, is bij veel boycotboeren de twijfel toegeslagen.

Leeuwarder Courant 1997-04-29

Registratieboycot varkenshouders wordt duur betaald (Op advies van Wien van der Brink!)

KOMMENTAAR

Kijkers ergeren zich zeer aan beelden van een grijper die kadavers van varkens in een vrachtwagen kiepert. Bij de speciale klachtenlijn van de KRO scoorde de varkenslader vorige week het hoogst. De pest die de Brabantse veehouderij treft, is niet prettig om te zien. Twee weken geleden was er die foto van een stapel dieren die waren gestikt. Een bizar voorval.

Die varkens hadden niet de pest en hoefden daarom niet te worden 'geruimd'. Omdat ze wel in het besmette gebied leefden, konden ze niet worden vervoerd. De aanmaak van nieuwe biggen gaat wel door, waardoor de stallen te vol en te warm werden. Tot stikkens toe.

Het is nog onzeker of de afschuw van de kijkers terug zal slaan op de sector. De prijzen voor varkens die nog wel vervoerd en geslacht kunnen worden, zijn verdubbeld. Dat duidt niet op een aanstaand bankroet.

Toch staat de sector lelijk te kijk. De cijfers zijn mooi: een export ter waarde van f 5,1 miljard en werk voor ongeveer vijftigduizend mensen.

Nu dringt eens door wat daarvoor in de praktijk nodig is: ongeveer twintig miljoen varkens per jaar fokken op een klein stukje grond. Een industrie voor het snel produceren van vlees.

Wie nog meer te kijk staat is Wien van den Brink, begonnen als radicaal actievoerder namens de varkenshouders en inmiddels hoog gestegen in het bestuur van de LTO, de enige echte organisatie voor boeren en tuinders.

Van den Brink is de man van de harde acties en boycotts. Zo riep hij vorig jaar zijn collega's op niet mee te werken aan een nieuw systeem van registratie van varkens. Niet nodig en omslachtig, vond Van den Brink.

Zijn tegenstanders voerden aan dat zo'n registratie grote waarde zou hebben bij rampen, zoals bijvoorbeeld de varkenspest. De herkomst en verspreiding van besmette dieren zou eenvoudiger en sneller zijn na te gaan. En tijd is zeer kostbaar als er een virusziekte uitbreekt.

Aan Van den Brink waren de waarschuwingen niet besteed. Bedenksels van bureaucraten, hoonde hij. De sector volgde hem. **Van de door varkenspest getroffen bedrijven voldeed 70 procent niet**

³⁶ Opvallend dat de heersende varkenspest niet genoemd wordt!

aan de eisen van registratie.

Deze volgelingen van de profeet Van den Brink dreigen raar op de koffie te komen. De overheid kan flink korten op hun schadeloosstelling. Want daar is de overheid wel goed voor: betalen als het eens fout gaat.

De kosten voor de gemeenschap lopen straks in de miljarden. Er zijn al meer dan een miljoen varkens vernietigd en het aantal besmette bedrijven stijgt nog.

In februari leek de varkenspest een kwestie van weken. Nu mogen we blij zijn als de ellende in september voorbij is. En daarna? Daarna, maar mogelijk al eerder, wil de nette LTO zich misschien eens uitspreken over bestuurders als Van den Brink. Want ook de LTO staat te kijk.

M.

Nieuwsblad van het Noorden. 1997-05-02

Actieboeren vragen om clementie

GEMERT - Het boerenactiecomité *Wij zijn 't zat* zal minister Van Aartsen van Landbouw nogmaals, maar dan direct, vragen om een generaal pardon voor de veehouders die hun mestadministratie hebben geboycot uit protest tegen het voorgenomen mestbeleid.

Actieleider Harry Verkampen zal de bewindsman zo snel mogelijk verzoeken om een persoonlijk gesprek om clementie te bepleiten. Dat heeft hij gisteren gezegd na afloop van een actievergadering van de boze boeren. Van Aartsen heeft dinsdag in de Eerste Kamer al gezegd van geen generaal pardon te willen weten. Volgens hem leidt dat namelijk tot rechtsongelijkheid ten opzichte van de veehouders die zich wel aan de regels hebben gehouden, of de boeren die reeds zijn veroordeeld voor hun boycot.

Ook zouden veehouders die om minder principiële redenen hun mestpapieren hebben achtergehouden, ten onrechte kunnen profiteren van de clementie. De boycotboeren hadden in de media om coulantie gevraagd. Met name de CDA-fractie in de Senaat ondersteunde dat verzoek.

Justitie is begonnen met vervolging van de agrariërs, die hebben geweigerd hun verplichte mestadministratie in te leveren en bijbehorende heffing te betalen. De Eerste Kamer aanvaardde dinsdag de mestplannen van Van Aartsen en minister De Boer van Milieu. De Tweede Kamer ging begin dit jaar al akkoord.

Leeuwarder Courant 1997-05-17

Proces 'weigerboeren' in veemarkt Den Bosch

DEN BOSCH (ANP) - De 75 boeren die terecht moeten staan wegens het niet inleveren van hun mestboekhouding doen dat dinsdag op vertrouwd terrein. De veemarkt van Den Bosch doet die dag dienst als rechtbank. Besloten is naar de Brabanthallen uit te wijken, omdat daar meer ruimte is om de 75 boeren en hun sympathisanten te herbergen.

Soortgelijke rechtszaken in het gerechtsgebouw in Den Bosch waren eerder rumoerig verlopen. vanwege de propvolle rechtszaal en de luidruchtige acties buiten. Met tractoren togen de boeren die 4ag naar Den Bosch om hun actie tegen het mestbeleid van landbouwminister Jozias van Aartsen te ondersteunen.

FLTO teleurgesteld over handhaven strenge mestregels

LEEWARDEN - De *Fries-Flevolandse Land- en Tuinbouworganisatie* is “bijzonder teleurgesteld” in het standpunt van milieuminister Margreeth de Boer over de Ammoniakwet. Zij wil deze niet versoepelen voor de 'niet-concentratiegebieden', waartoe ook Friesland behoort.

De laatste jaren is de ammoniakuitstoot fors teruggelopen doordat de veestapel kleiner werd, en de boeren veel hebben geïnvesteerd in mestinjecteurs, silo's en andere milieuvriendelijke zaken.

De landbouwsector en ook de gemeenten hebben de strenge regels al vaak bekritiseerd. De minister wil evenwel vasthouden aan de regels, omdat versoepeling ten koste zou gaan van het milieu. Deze zorg is niet terecht, zegt de FLTO, omdat de uitstoot al waarneembaar afneemt.

Veehouders staken mestboycot – met hoop op clementie

RIJSWIJK - Veehouders stoppen met hun boycot tegen het mestbeleid. De actievoerende boeren hebben besloten alsnog hun mestboekhouding over 1996 in te sturen. Zij hopen dat het Openbaar Ministerie nu afziet van verdere vervolging van de boeren die weigeren hun mestboekhouding over 1995 in te leveren.

Dit heeft F. Meulenmeesters van het comité 'Wij zijn het zat' vanochtend bevestigd. “Het mestbeleid ligt voor de komende jaren vast. Daar komt weinig verandering in. Het ziet er niet naar uit dat we nog veel kunnen bereiken. Daarnaast hebben we door de varkenspest ook andere zaken aan ons hoofd.”

De actievoerders blijven hopen op een generaal pardon voor de boeren die mee hebben gedaan met de boycot. Van Aartsen voelt hier niets voor, omdat dat zou leiden tot rechtsongelijkheid ten opzichte van veehouders die zich wel keurig aan de regels hebben gehouden. Gisteren is in een massaproces tegen 75 boeren in Den Bosch nog tegen 25 weigeraars een boete van 600 gulden geëist. De zaak tegen vijftig van hen is wegens tijdgebrek aangehouden.

Minder fosfaat en stikstof in Friese mest

LEEWARDEN - De hoeveelheid fosfaat en stikstof in de Friese mest is vorig jaar gedaald. Ook de totale mestproductie ging naar beneden. Dat concludeert het Centraal Bureau voor de Statistiek. De daling wordt veroorzaakt door het verbeteren van het veevoer. In Friesland werd in 1995 nog 20 miljoen kilogram fosfaat uitgestoten, vorig jaar was dat 18 miljoen kilogram. De cijfers voor stikstof zijn: 71 miljoen kilogram in 1995 tegen 70 miljoen kilogram vorig jaar.

De Friese veestapel produceerde in 1995 9,67 miljard kilogram mest, vorig jaar was dat 9,332 miljard kilogram. Bij het rundvee was een aanzienlijke daling: van 9,056 miljard kilogram naar 8,715

miljard kilogram. Ook de mestproductie van de varkens verminderde: van 149 miljoen kilogram naar 143 miljoen kilogram. Bij pluimvee bleef het vrijwel gelijk: 77 miljoen kilogram in 1995 en 76 miljoen kilogram in 1996. Daar stond een stijging van het overige vee tegenover: van 388 miljoen kilogram in 1995 naar 398 miljoen kilogram vorig jaar.

Landelijk zakte de hoeveelheid fosfaat in mest vorig jaar naar 192 miljoen kilo. De fosfaatuitstoot ligt daarmee voor het eerst sinds 1975 onder de grens van 200 miljoen kilo. De hoeveelheid stikstof is ook licht gedaald.

Sinds 1984 is de hoeveelheid fosfaat in mest met een kwart afgenomen, ondanks een toename van het aantal varkens met 30 procent. De hoeveelheid stikstof in mest bedroeg vorig jaar 641 miljoen kilo, tegen 652 miljoen kilo in 1995. Vergeleken met 1984 is er echter sprake van een stijging. De stikstofuitstoot ligt al jaren rond de 650 miljoen kilo.

Vanaf begin volgend jaar worden boeren op grond de nieuwe mestregels ook afgerekend op de stikstofuitstoot. Om te kunnen voldoen aan de Europese regels voor stikstof is er volgens het CBS nog een 'aanzienlijke inhaalslag' nodig. Noord-Brabant was vorig jaar de provincie met de meeste varkensmest. De plannen van landbouwminister Jozias van Aartsen om de varkensstapel met een kwart te verkleinen worden berekend op basis van de cijfers van 1996. Volgens het CBS zal, als het plan doorgaat, de varkensstapel uiteindelijk gelijk zijn aan het niveau van 1984.

Sinds dat jaar is het aantal bedrijven met varkens met bijna 60 procent gedaald. Het aantal gespecialiseerde varkensbedrijven nam met 32 procent af tot 7521. Op dit type bedrijf werden in 1996 gemiddeld 1250 varkens gehouden, ruim twee keer zoveel als in 1984. Sinds 1984 is het aantal varkens in ons land met bijna 30 procent toegenomen. In Noord-Brabant beliep de stijging zelfs bijna 50 procent.

De Stichting Natuur en Milieu reageert kritisch op de CBS-gegevens. Volgens een woordvoerder daalt de hoeveelheid fosfaat weliswaar, maar nog onvoldoende om de milieudoelstellingen ook te kunnen halen. Zeker op de zandgronden is er een groot probleem, omdat daar de bodem al verzaagd is met fosfaat. Voor stikstof zijn volgens Natuur en Milieu strengere regels nodig om het milieu voldoende te kunnen beschermen.

Boeren willen met Mini gerechtsgebouw in ³⁷

Van een onzer redacteurs

LEEWARDEN - De leden van de *Nederlandse Vakbond voor Varkenshouders* protesteerden gisteravond en vanmorgen op de trap van het paleis van justitie aan het Zaailand. Met een gepantserde Mini probeerden ze het gerechtsgebouw binnen te dringen. Binnen stonden elf vakenshouders voor het hekje wegens hun aandeel op de overval op het mestkantoor in Assen in september 1995.

De boeren zelf kiezen voor andere benamingen. Zij spreken van 'lenen' en van 'gijzelen' van de mestgegevens. De elf kregen eerder voorwaardelijke straffen die varieerden van twee weken tot twee maanden voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar. Ze gingen meteen in beroep.

De boeren met hun gepantserde Mini op de trap van het gerechtsgebouw. Het lukte hun niet om binnen te komen.

Leeuwarder Courant 1997-04-29

Onder hen bevindt zich actievoerder en inmiddels voorzitter van de vakgroep Varkenshouderij van de Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland. **Wien van den Brink** uit Putten. Gisteravond zei hij dat het hoofd hem op dit moment niet naar actievoeren staat. De varkenspest neemt al zijn tijd in beslag.

“Bovendien moet je een actie ook weer kunnen afbouwen. Ik denk dat dit hier einde verhaal is, maar dan moet ik wel eerst de uitspraak van de rechter weten”, aldus Van den Brink. „Wij weten nog niet wat wij gaan doen. Dat moet ik ook nog met onze raadsman Anker bekijken.

Jan Brok uit Enter is voor maar één ding naar Leeuwarden gekomen. “Wij hadden destijds een actiegroep van zestien man. Alle namen en adressen zijn bekend, maar er zijn maar acht van veroordeeld. Dat noem ik willekeur en ik wil dat daar vandaag duidelijkheid over komt. Actievoeren heeft voor de rest weinig zin. Je krijgt de massa niet in beweging met die varkenspest, want dat is onze eerste zorg.”

Sinds 1995 is er heel wat veranderd in de varkenshouderij. Het protest tegen de mestwetgeving van de ministers **Jozijs van Aartsen** van landbouw en **Margreeth de Boer** van milieu is verstomd. De boycot van de mestboekhouding is beëindigd.

Nieuwsblad van het Noorden, 1997-06-23

Onderzoekers RIVM: mes moet in varkensstapel

BILTHOVEN - Om de afgesproken milieudoelstellingen te halen is een veel strenger mestbeleid nodig. Dat leidt automatisch tot een varkensstapel, die in 2020 zo'n 30 tot 60 procent kleiner is dan nu. Dat stelt het *Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu* (RIVM) in zijn morgen te publiceren Vierde Milieuverkenningen. Die studie vormt de basis voor het Nationaal Milieubeleidsplan 3 ³⁸

37 Merk op dat er in ons land nog steeds varkenspest heerste.....hoe dom kunnen mensen zijn! (ZHN)

38 <http://publicaties.minienm.nl/documenten/nationale-milieuverkenning-4-1997-2020> – 35 MB groot

(NMP3) waarmee het kabinet later dit jaar komt.

De beoogde en afgesproken vermindering van de uitspoeling van mestfosfaat en meststikstof naar het grondwater en de lucht wordt met huidige mestbeleid niet gehaald. Zelfs met de aanscherping die vanaf volgend jaar gaat gelden lukt het niet, concludeert het RIVM. De financiële boetes op overbemesting moeten daarom fors omhoog.

Nieuwsblad van het Noorden 1997-07-30

CBS: Teveel aan mest bij boeren is aanzienlijk

In tegenstelling tot wat vaak wordt beweerd, zijn het niet de 14 miljoen varkens die de grootste meststroom veroorzaken. De helft van de fosfaatproductie komt voor rekening van de rundveestapel.

DEN HAAG - De mestoverschotten in de landbouw blijven enorm. Vooral met de stikstof in de mest krijgen de boeren de komende jaren de grootste problemen. Bijna de helft van de één miljard kilo stikstof die jaarlijks op het land wordt gebracht, verdwijnt ongebruikt in de bodem en het grondwater, zo blijkt uit cijfers van het **Centraal Bureau voor de Statistiek**.

Het mestbeleid van de overheid is vooral geconcentreerd op het fosfaat in de mest. Dat beleid heeft al de nodige resultaten opgeleverd. De hoeveelheid fosfaat in dierlijke mest is de afgelopen 12 jaar met ruim 60 miljoen kilo gedaald tot 192 miljoen kilo.

Jaarlijks wordt 258 miljoen kilo fosfaat, inclusief kunstmest, op het land uitgereden. De gewassen nemen 121 miljoen kilo op, zodat er 137 miljoen kilo over blijft. Als de boeren zouden stoppen met kunstmest, zou het fosfaatoverschot nog maar 9 miljoen kilo bedragen.

In tegenstelling tot wat vaak wordt beweerd, zijn het niet de 14 miljoen varkens die de grootste meststroom veroorzaken. De helft van de fosfaatproductie komt voor rekening van de rundveestapel. **Hoewel het aantal varkens sinds 1984 met 30 procent toenam**, is de hoeveelheid fosfaat in varkensmest met 18 procent afgenomen.

De problemen zitten vooral bij de stikstof. In de dierlijke mest zit 641 miljoen kilo stikstof, waarvan 60 procent van de runderen afkomt. Daarnaast wordt er jaarlijks nog voor 400 miljoen kilo aan stikstof via kunstmest op het land gestrooid. Van die hoeveelheid verdwijnt uiteindelijk 470 miljoen kilo in bodem en grondwater en nog eens 114 miljoen kilo gaat in de vorm van ammoniakgas de lucht in.

De 470 miljoen kilo die in de bodem verdwijnt, komt uiteindelijk in het grondwater terecht. Dat leidt nu al tot problemen met de drinkwatervoorziening. De hoeveelheid nitraat, een stikstofverbinding, in drinkwater is op veel plaatsen al hoger dan de, toegestane norm. Het zuiveren van drinkwater kost steeds meer geld en gelet op de nog steeds enorme overschotten aan stikstof zal die situatie alleen maar verergeren.

Melkkoeien terug op vooroorlogs niveau

DEN HAAG - Er lopen momenteel net zoveel melkkoeien in Nederland als in 1939, namelijk ruim 1,5 miljoen stuks. Dat zijn er 80.000 minder dan in 1996. De rest van de Nederlandse veestapel blijft maar groeien. Dat blijkt uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Gegevens over de varkensstapel ontbreken nog, omdat de varkenspest de telling bemoeilijkte.

Exclusief de varkens zijn er ruim 100 miljoen landbouwdieren in Nederland. Verreweg het grootste deel hiervan zijn kippen, zo'n 92 miljoen stuks. Het aantal runderen daalt gestaag sinds 1984, het jaar dat de melkquota werden ingevoerd. Dit jaar lopen of staan er 4,4 miljoen runderen in Nederland.

Het aantal mestkalveren steeg met vier procent tot 704.000 stuks. Opvallend was de daling van het aantal schapen met tien procent tot ruim 1,4 miljoen stuks. "Veel rundveehouders hebben er ook een aantal schapen bij. Waarschijnlijk worden die schapen nu weggedaan in verband met de strengere mestwetgeving," aldus het CBS.

De geit wordt steeds populairder. Hun aantal groeide met achttien procent tot 120.000 stuks. Meer dan de helft van de geiten wordt gehouden voor de melk. Andere groeiers zijn de kalkoenen, waarvan er momenteel 1,35 miljoen stuks in hokken zitten en eenden voor de vleesproductie. Het aantal eenden nam met acht procent toe tot 912.000.

Overschot van mest dreigt ook in Noorden

Van onze verslaggever JOS Overbeeke

GRONINGEN - Als je een blik werpt over het Groninger land met akkers vol aardappelen en suikerbieten, is het niet te geloven dat hier in het Noorden een mestoverschot zou dreigen. Geen varken, geen koe te zien! En toch is het zo, zeggen milieuclubs.

In Noord-Nederland dreigt volgend jaar een mestoverschot te ontstaan vanwege verscherpte landelijke regelgeving. Dit stellen de drie noordelijke milieufederaties en de Vereniging Groningen tegen Bioindustrie.

Om een mestoverschot te voorkomen mogen er in het Noorden geen veeteeltbedrijven meer bijkomen, aldus de milieuorganisaties in het rapport 'Grond voor grondgebondenheid'. Er mogen geen bedrijven naar het Noorden verhuizen en noordelijke akkerbouwers moeten niet overstappen op veeteelt.

"Als deze beperkende maatregelen worden genomen, zal een mestoverschot achterwege blijven", zegt Joke Stoop van de Drentse milieufederatie. "De veestapel zal dan licht inkrimpen, want koeien geven per stuk steeds meer melk, dus heb je er minder van nodig."

Voor de mineralen gelden vanaf januari 1998 nieuwe verliesnormen die strenger zijn dan de huidige uitrijregels. Het rapport neemt drie meststoffen onder de loep: ammoniak, stikstof en fosfaat.

De uitstoot van ammoniak lijkt het grootste probleem. Geen enkele gemeente in het Noorden blijft onder het maximum van 600 mol (meeteenheid) per hectare. De Drentse gemeente Meppel is koplo-

per met 1790 mol/ha. De Friese gemeente Vlieland doet het nog 't best met 650 mol/ha.

Ook bij stikstof zullen overschotten ontstaan. Mag volgens de norm maar 170 kg per hectare worden uitgereden, gemiddeld komt er in het Noorden 201 kg/ha vrij. Friesland spant de kroon met 282 kg/ha, Groningen blijft onder de norm met 138 kg/ha. Drenthe produceert 184 kg/ha.

Minder ernstig is de situatie bij fosfaat. In het hele Noorden ontstaat gemiddeld een overschot van 2,6 kg/ha bovenop het maximum van 80 kg/ha.

Vanaf 1998 zijn boeren ook verplicht een mineralenbalans (Minas) bij te houden, met daarin alle gegevens over de aan- en afvoer van mineralen op hun bedrijf. De afgelopen jaren hebben veehouders zich fel verzet tegen de nieuwe boekhouding, maar sinds de boerenorganisaties hun steun aan de protesterende agrariers introkken, hebben de meesten zich neergelegd bij de toekomstige regelgeving.

De milieuorganisaties introduceren in hun rapport een nieuw principe voor de veeteelt, namelijk 'grondgebondenheid'. Dit houdt in dat een boer de mest van zijn veestapel op zijn eigen bedrijf kwijt moet kunnen of anders bij een bedrijf niet ver bij hem vandaan. "Wij denken aan een afstand van niet meer dan tien of twintig kilometer", zegt Stoop. Dit uitgangspunt zou een eind maken aan de mesttransporten van Zuid- naar Noord-Nederland.

"Grondgebondenheid moet de basis worden voor de veeteelt", aldus Stoop. "Het voorkomt dat er mestoverschotten ontstaan zoals nu. Grondgebondenheid betekent ook dat de slacht en de verdere verwerking van de dieren in de eigen regio plaatsvinden." Dit laatste idee strookt met de jongste voorstellen van minister Van Aartsen van Landbouw om de Nederlandse veeteelt op te delen in regio's gescheiden door 'brandgangen'.

Tenslotte pleiten de milieuorganisaties in hun rapport voor verbetering van het welzijn van landbouwhuisdieren. "Het vloeroppervlak moet verdubbeld worden en daglicht moet overal ongestoord naar binnen kunnen", aldus de milieuorganisaties. "Zeer grote bedrijven mét meer dan één etage met glijbanen tussen de verdiepingen moeten worden verboden."

Leeuwarder Courant 1997-08-14

Boeren – LTO – akkoord met minder varkens

Leeuwarder Courant 14-08-1997

Boeren akkoord met minder varkens

DEN HAAG - De boerenorganisatie LTO-Nederland gaat akkoord met een vermindering van de varkensstapel. Zij pleit voor een warme sanering en blijft tegen een gedwongen inkrimping van 25 procent, zoals minister Jozias van Aartsen heeft voorgesteld.

De bond wil **varkensrechten** invoeren. Elke veehouder krijgt dan papieren **varkensrechten** ter grootte van zijn huidige veestapel, minus de vermindering. LTO-Nederland heeft nog niet aangegeven hoe groot de reductie moet zijn.

Groei intensieve veehouderij Z-O-Friesland door 'lek' in wetgeving

OOSTERWOLDE/BEETSTERZWAAG - Zestien veehouders in Ooststellingwerf en Opsterland breiden hun varkens- en pluimveestapel uit. Ze zien hun kans schoon sinds op 1 december vorig jaar de zogeheten 5-hectareregeling in werking is getreden. De Friese Milieufederatie verwijt de verantwoordelijke bestuurders laksheid.

Intensief boeren bij zuurgevoelige bosjes kleiner dan 5 hectare is door de tijdelijke regeling mogelijk gemaakt. Voorheen werden alleen natuurgebieden groter dan 2 hectare beschermd. „De boeren hebben meer lucht gekregen. Die ruimte vullen ze op”, aldus milieu-ambtenaar Roel Keizer van Ooststellingwerf.

De uitbreidende bedrijven maken haast met het vergroten van hun capaciteit, omdat het ROM-project in Zuidoost-Friesland er aan zit te komen. De boeren voorzien dat ze beperkt worden in hun mogelijkheden. De productierechten die ze nu opbouwen, kunnen hen later niet worden afgepakt, zegt Harm Dankert, projectleider van het ROM-project.

De Friese Milieufederatie reageert verontrust op de ontwikkeling. „Dit is het lek in de 5-hectareregeling waarvoor wij van tevoren hebben gewaarschuwd”, zegt Tom Dieles. „Tussen 1 december 1996 en 1 juli van dit jaar konden boeren hun slag slaan. De politici in de ROM-stuurgroep zeiden steeds dat het wel zou meevallen met het tal uitbreidingen. Ze zijn laks geweest.”

Een boer in Frieschepalen mag liefst 100.000 extra kuikens mesten. Een pluimveehouder in Bakkeveen krijgt een milieuvergunning voor 20.000 extra legkippen. De uitdijende varkensbedrijven staan in Hemrik (600 mestvarkens er bij), Siegerswoude (plus 700), Wijnjewoude (75) en nogmaals Siegerswoude (300 fokzeugen en 400 mestvarkens). Laatstgenoemde levert een vergunning voor 300 mestkalveren in. Een veehouder in Hemrik mag 100 extra kalveren mesten.

Vijf boeren rond Oosterwolde profiteren van het tijdelijke 'lek'. Het betreft uitbreidingen voor 8200 kalkoenen, 9000 opfokkippen. 17.500 legkippen, 445 mestvarkens en een bedrijf met 127 fokzeugen en 500 mestvarkens. Een pluimveehouder in Fochteloo mag 40.000 extra slachtkuikens mesten. Een boer in Langedijke krijgt er 98 fokzeugen bij en een vermeerderingsbedrijf in Donkerbroek krijgt ruimte voor 95 extra fokzeugen. Een melkveehouder in Makkinga ruilt zijn koeien in voor 197 zeugen en 244 mestvarkens.

Enkele van genoemde bedrijven namen mestrechten van collega's over. Zeven veehouders in Ooststellingwerf, die niet in de buurt van zuurgevoelige bosjes boeren, profiteren eveneens van het gemeentelijke ammoniakreductieplan. De boeren nemen 10.000 kilo ammoniakrechten van collega's over. Door milieuvriendelijke stallen te bouwen kunnen boeren ook nog eens meer vee houden zonder het milieu extra te belasten. In Jubbega mag een varkenshouderij 420 opfokbiggen, 126 zeugen en 22 vleesvarkens extra houden.

Kamer gaat alsnog akkoord met kleinere varkensstapel ³⁹

DEN HAAG - De Tweede Kamer stemt alsnog in met de inkrimping van de varkenssector, nu duidelijk is dat minister Van Aartsen van Landbouw zijn plannen fors heeft aangepast.

De Kamer had aanvankelijk grote bezwaren tegen de verkleining van de 15 miljoen dieren tellende varkensstapel met een kwart. Van Aartsen wil nu naar een vermindering van 15 procent, en nog eens tien procent minder in het jaar 2000. Die vermindering in fasen is voor de Kamer wel aanvaardbaar. Eerder had de varkenshouderij al laten weten in te kunnen stemmen met 15 procent minder.

De minister paste zijn plannen aan nadat duidelijk werd dat zowel binnen de regeringscoalitie van PvdA, VVD en D66 als daarbuiten onoverkomelijke bezwaren rezen.

Die richtten zich verder tegen de weigering van de bewindsman om varkensboeren die al voldoen aan de hoogste milieu- en hygiëne-eisen te vrijwaren van de beperking. Ook daarin komt Van Aartsen zijn critici echter tegemoet. De 'voorlopers', zoals deze boeren worden genoemd, worden ontzien en hoeven geen of minder varkens in te leveren.

Woordvoerders van de regeringspartijen PvdA en VVD toonden zich gisteren erg ingenomen met de aanpassingen. De maatregelen van Van Aartsen zijn neergelegd in een zogenoemde herstructureeringswet, die waarschijnlijk deze week door het kabinet wordt gepresenteerd.

Aanleiding tot de wet is de varkenspest, die volgens Van Aartsen 'op pijnlijke wijze' de kwetsbaarheid van de sector heeft aangetoond. Doel van de maatregelen is te komen tot een sector waarin milieu-verantwoord wordt geproduceerd, varkens meer leefruimte hebben en minder met dieren wordt gesleept. Verkleining van de sector is daarbij onontbeerlijk, zo benadrukte Van Aartsen destijds bij de presentatie van zijn plannen.

In de bestrijding van de varkenspest kiest Van Aartsen vooralsnog niet voor uitbreiding van het fokverbod. Het verbod blijft dus beperkt tot Venhorst, Heusden en Asten.

Dat staat in een brief die de minister vandaag naar de Tweede Kamer zal sturen.

De minister gaat wel de vervoersmaatregelen voor varkens aanscherpen. Verder schort Van Aartsen de opkoopregeling voor onbepaalde tijd op. Nederland had van de Europese Commissie wel toestemming om varkens op te kopen en te vernietigen.

De aangekondigde aanscherping van het varkensvervoer is slecht gevallen bij de transporteurs. Ze zijn boos op Van Aartsen die hen min of meer de schuld geeft van de uitbreiding van de ziekte. Hoe de minister het vervoer gaat aanpakken, zal vandaag uit zijn brief blijken.

Leeuwarder Courant 1997-10-03

FLTO 'verdient' voor elke boer bijna f 15.000

EASTEREIN - De gemiddelde veehouder heeft dit jaar zo'n f 15.000 verdiend met zijn lidmaatschap van *Fries-Flevolandse Land- en Tuinbouw Organisatie* (FLTO). Voorzitter Johannes Panman rekende dat gisteren de boeren in Easterein voor. Ze hebben gemiddeld f 1600 aan contributie betaald. Daar hebben ze ruim f 16.400 voor teruggekregen.

Panman zei dat er dankzij de FLTO een agro-monetaire compensatie van f 2500 per boer is geko-

³⁹ Nog steeds varkenspest, dagelijks berichten in de krant van ontruimen van stallen. Andere belangrijke gebeurtenis was de fusie van Friesland Foods met Coberco en de vrije fabrieken.

men, dat er een compensatie vanwege de **BSE-affaire** van eveneens f 2500 was losgepeuterd en dat de versoepeling van het mestbeleid bijna f 10.000 heeft opgeleverd. Daar komt nog het achterwege blijven van de enkele kleine heffingen bij, onder andere van de Kamer van Koophandel.

De niet-leden hebben er nog meer baat bij gehad. Die konden ook de contributie op zak houden. De FLTO wil de hij de overheid bevochten verworvenheden alleen aan de leden laten toevloeien. Bovendien wil de organisatie gaan werken met een ledenpas om her en der kortingen te verkrijgen.

Nieuwsblad van het Noorden 1997-10-03

Europese Commissie: Laks beleid milieu in EU

BRUSSEL - De Europese Commissie vindt het 'extreem ernstig en onacceptabel' dat de lidstaten geen maatregelen treffen tegen de vervuiling van water door nitraten. Volgens EU-commissaris Bjerregaard (Milieu) voldoet geen van de lidstaten aan de Europese nitraatrichtlijn. Met name de veehouderij stoot veel nitraten uit via dierlijke mest.

Een te hoge concentratie aan nitraten maakt grondwater ondrinkbaar. Volgens de Europese nitraatrichtlijn uit 1991 zijn de EU-landen verplicht hun gebieden af te bakenen die extra gevoelig zijn voor nitraatvervuiling. Voor deze landsdelen moeten extra maatregelen worden getroffen.

Leeuwarder Courant 1997-10-11

'Baanbrekende' mestverwerker Scarabee bijna bankroet

SEVENUM (GPD) - Het Limburgse experiment met hoogtechnologische mestverwerking is uit gedraaid op een mislukking. De proeffabriek Scarabee in het Noord-Limburgse Sevenum stevent af op een faillissement. De productie-activiteiten zijn nagenoeg stilgelegd.

Oorzaak van het dreigende bankroet is een chronisch gebrek aan aanvoer van varkensdrijfmest. Scarabee moet die drijfmest volgens een geavanceerd technologisch procedé tot korrels verwerken. De hypermoderne mestfabriek verrees in de zomer van 1992 in Sevenum. Het bedrijf is voor f 10 miljoen gebouwd met steun van Rijk en provincie. In de aanloopfase zou Scarabee jaarlijks zo'n 24.000 ton drijfmest in droge korrels omzetten. De fabriek moest uitgroeien tot een grootschalig mestverwerkingsbedrijf met een capaciteit van een 250.000 ton per jaar.

Leeuwarder Courant 1997-11-11

Kleinere varkensstapel mogelijk door Brussel – als milieumaatregel

BRUSSEL (GPD. ANP) - Dankzij een juridische spitsvondigheid van Europees landbouwcommissaris Franz Fischler kan de varkensstapel in Nederland met een kwart worden ingekrompen. Minister **Jozijs van Aartsen** van landbouw is de commissaris zeer erkentelijk voor zijn steun. Hij is ook tevreden dat de eerste f 500 miljoen uit Brussel is overgemaakt om de kosten van de varkenspest te dekken.

De door Van Aartsen beoogde, ingrijpende vermindering van het aantal varkens dreigde aanvankelijk op een Europees verbod te stuiten omdat de sanering de Europese markt ernstig zou verstoren.

In een recent gesprek met de minister heeft Fischier daarop voorgesteld de afslanking als een milieumaatregel te presenteren. Door de nadruk te leggen op vermindering van de hoeveelheid varkensmest met het voor het milieu schadelijke nitraat worden Europese juridische problemen voorkomen. Van Aartsen noch zijn ambtenaren hadden aan deze juridische omweg gedacht, beamen nauw betrokkenen. Hij heeft de EU-commissaris dan ook bedankt voor zijn actieve steun.

Henk Boelrijk van LTO Nederland zegt dat deze wijziging “voer voor juristen wordt. Wij begrijpen er niets van. Het lijkt mij een hele wankel basis voor het doorzetten van de inkrimping. De nitraatrichtlijn geldt voor alle dierlijke mest en voor kunstmest en heeft niets met inkrimping van doen”. Tijdens een bijeenkomst over de toekomst van de varkenshouderij in het Brabantse Maarheeze hebben de twee coalitiepartijen PvdA en VVD gisteren de varkensvoorman **Wien van den Brink** sterk bekritiseerd.

„Het was beter geweest als hij voor vier jaar op zijn bedrijf was opgesloten en een vervoersverbod had opgelegd gekregen”, aldus PvdA'er Servaas Huys. VVD-landbouwspecialist Piet Blauw zei dat “Van den Brink er tot nu toe niet in geslaagd is vertrouwen te wekken.”

Nieuwsblad van het Noorden 1997-11-18

Sanering is nekslag voor helft van de varkensboeren

Al veel van zijn plannen met de varkenssector waren uitgelekt, maar gisteren gaf minister Van Aartsen zelf opening van zaken. Er staan duizenden arbeidsplaatsen op de tocht, en 'schone gebieden blijven schoon'.

Van onze correspondent Paul Koopman

DEN HAAG/BRUSSEL - Zo'n zeventuizend van de vijftienduizend varkenshouderijen gaan dicht en tussen de 15.000 en 20.000 arbeidsplaatsen gaan de komende jaren verloren. Dit zei minister Van Aartsen van Landbouw gisteren in Brussel bij de presentatie van zijn plannen voor een rigoureuze inkrimping van de varkensstapel. De veehouders worden tot woede van de sector niet schadeloos gesteld.

Volgens Van Aartsen is de inkrimping onafwendbaar. “Ook zonder deze voorstellen was de sector verpieterd. Nu doen we een forse stap in de richting van een duurzame sector, die zich kan verzoenen met de samenleving, zodat de boeren met opgeheven hoofd door het leven kunnen.”

De hoofdlijnen van de plannen waren al eerder uitgelekt en komen neer op een inkrimping van de varkensstapel met 15 procent vanaf volgend jaar en een verdere reductie met nog eens, 10 procent vanaf 2000. Zo wil Van Aartsen de mestoverlast aanpakken, de huisvesting van varkens verbeteren en de kans op een herhaling van een grootschalige pestepidemie beperken.

Via een 'varkensheffing' van 11,50 gulden per dier per jaar wil de bewindsman bereiken dat de varkensbedrijven in de toekomst de kosten van de bestrijding van epidemieën zelf ophoesten. De heffing moet jaarlijks 100 miljoen gulden opleveren. Nu betalen de boeren een dubbeltje per varken. De overheid trekt geen extra geld uit om de boeren te compenseren.

Volgens Van Aartsen zit er niet meer in het vat dan de 475 miljoen die twee jaar geleden al voor een sanering werd gereserveerd. Het meeste geld daarvan gaat waarschijnlijk naar een opkoopregeling. Veehouders die hun bedrijf beëindigen kunnen hun resterende 'varkensrechten' daarnaast verkopen

aan collega's die doorgaan. Van Aartsen wil de opkoopregeling zo snel mogelijk laten ingaan om boeren die uit zichzelf willen stoppen niets in de weg te leggen.

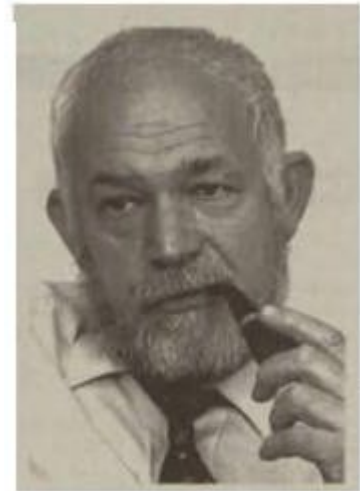
Verder hoopt hij op Europees geld voor herstructurering van landbouwgebieden die zwaar door de maatregelen getroffen worden. De overdracht van varkensrechten naar gebieden waar nauwelijks varkenshouderijen zijn wordt beperkt. "Schone gebieden moeten schoon blijven", aldus de toelichting bij het wetsvoorstel, dat donderdag in de Tweede Kamer wordt behandeld.

Inmiddels is de vrede in de vakgroep varkenshouderij van LTO-Nederland weer getekend. De belangbehartigers, die vechtend over straat rolden, hebben gisteren besloten dat de sector onder leiding van Wien van den Brink weer met een mond spreekt. Dat is nodig om de laatste dagen nog krachtig te kunnen lobbyen tegen Van Aartsens plannen.

Wien van der Brink na één jaar al geen Voorzitter LTO Varkenshouderij meer Van der Brink verloor van Brabants/Limburgs complot

Van onze medewerker Poel Vogels

DEN HAAG Iets langer dan een jaar heeft Wien van den Brink het volgehouden op het bestuurderspluche van de landbouworganisatie LTO-Nederland. Als voorzitter van de Nederlandse Vakbond Varkenshouders maakte Van den Brink een jaar geleden de overstap naar LTO-Nederland, de belangenbehartiger van alle boeren en tuinders. Als voorzitter van de Vakgroep Varkenshouderij (NVV) zou Van den Brink de belangenbehartiger van de varkenshouderij moeten worden. Die positie is hem altijd betwist door de regionale boerenbonden, vooral de Brabantse NCB en de Limburgse LLTB. Na ruim een jaar strijd gooit Van den Brink de handdoek in de ring. Hij gaat nog wel verder als voorman van de varkenshouders in de NVV.

■ VAN DEN BRINK
...handdoek in de ring...

Van den Brink is een betrekkelijke nieuwkomer in de belangenbehartiging van agrarisch Nederland. Hij heeft verschillende varkensbedrijven, een akkerbouwbedrijf en een melkveehouderij. Daarnaast is hij ook nog gemeenteraadslid in zijn woonplaats Putten.

Van den Brink is altijd een horzel geweest voor de gevestigde belangenbehartigers in agrarisch Nederland. Hij was oprichter en voorzitter van de Nederlandse Vakbond Varkenshouders, een club varkenshouders die stelling nam tegen het mestbeleid en de varkensregistratiewetten.

Landelijke bekendheid verwierf Van den Brink zich als actieleider van het 'Comité honderd procent', dat voor een volledige schadevergoeding aan alle boeren pleitte die te lijden hadden gehad van de watersnood. Die actie slaagde en Van den Brink had zijn naam gevestigd, liet succes was pijnlijk voor het toen net opgerichte LTO-Nederland, dat akkoord was gegaan met een lagere schadevergoeding.

De jaren daarna timmerde Van den Brink verder aan de weg als actieleider. Zijn NVV nam het voortouw in de mestboycot. De NVV pikte het niet dat varkenshouders zwaar getroffen zouden worden door de strengere mestwetten van de overheid. Door de mestboekhouding te boycotten en zelfs mestdossiers te stelen uit het 'Bureau Heffingen' in Assen wist Van den Brink wederom de aandacht op zich te vestigen. Zijn populariteit onder de varkenshouders groeide en mede door zijn acties zag LTO-Nederland zich gedwongen mee te doen aan de mestboycot.

De schadevergoeding voor de watersnood en de mestboycot maakten duidelijk dat de officieel belangenbehartigers bij LTO-Nederland niet meer wisten wat er bij de achterban leefde. Om het contact met de boeren te herstellen werd besloten de belangenbehartiging op een modernere en democratische leest te schoeien. Er kwamen voor het eerst verkiezingen binnen LTO-Nederland. Van den Brink werd tot voorzitter van de Vakgroep Varkenshouderij gekozen. De NCB functionaris J. Martens haalde het niet en daarmee verloor de NCB zijn positie als belangrijkste belangenbehartiger in de varkenshouderij.

Daarmee was gelijk de kiem gelegd voor de machtsstrijd die Van den Brink achteraf gezien ook eigenlijk niet kon winnen.

Als relatieve buitenstaander kon hij niet leunen op een krachtig netwerk binnen de LTO-organisatie. In het ene jaar dat hij voorzitter was, kwam het al drie keer tot een vertrouwenscrisis. Steeds bleek

dat de regionale organisaties achter de rug van Van den Brink om bezig waren met hun eigen agenda. Het buitensluiten van Van den Brink bij de onderonsjes die met name de zuidelijke boerenorganisaties op touw zetten met het ministerie van Landbouw tekent de verhoudingen binnen de LTO. Vorige week nog was er crisisberaad nodig om de vakgroep bijeen te houden. Toen werd voor de derde keer de afspraak bevestigd dat Van den Brink degene is die voor alle varkenshouders tezamen de belangen behartigt.

Nog geen kwartier na die uitspraak zei C. Das, de varkensvoorman van de NCB al dat hij niet van plan was aan Van den Brink toestemming te vragen om met iemand te mogen praten. Daarmee werd al duidelijk dat Van den Brinks ondergang nog maar een kwestie van tijd zou zijn.

Dat de val zo snel komt, ligt ook aan Van den Brinks manier van opereren. Zijn militante acties die hem veel populariteit onder de boeren opleverden begonnen zich tegen hem te keren. De mestboycot leverde geen enkel resultaat op. Integendeel, de politiek was het dwarsliggen van de boeren zo beu, dat nieuwe wetten zonder enige vorm van overleg werden aangenomen. Daarmee verspeelden de boeren de laatste politieke invloed in Den Haag die ze nog hadden.

Bovendien de boycot van de varkensregistratie desastreus uit te pakken. Toen de varkenspest uitbrak bleek dat de boycot de aanpak van de epidemie ernstig bemoeilijkte. Bovendien kregen varkensboeren die hun administratie niet op orde hadden zware boetes in de vorm van kortingen op hun schadevergoeding als gevolg van de varkenspest. De overheid sloeg op die manier hard terug tegen de anti-overheids stemming die Van den Brink gecreëerd had. De varkenshouders gaven Van den Brink de schuld en zijn populariteit daalde.

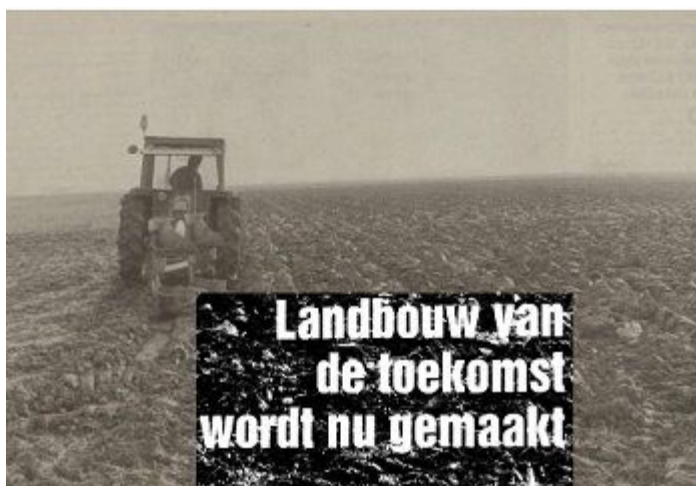
Dat was het moment waarop de regionale boerenvoormannen hadden gewacht. Zo komt er een voorlopig einde aan een korte maar hevige carrière van Wien van den Brink bij het LTO.

NvhN 1997-12-09

Landbouw van de toekomst wordt nu gemaakt

Op de drempel van het nieuwe millennium heeft het jaar 2000 zijn magie verloren. Die toekomst is zo dichtbij. Het jaar 2040 klinkt al beter. Met dat jaartal kun je de kristallen bol nog een keer oppoetsen. Vier jaar geleden besloten vijf ministeries het koffiedikkijken professioneel op te zetten met het interdepartementale programmabureau Duurzame Technologische Ontwikkeling (DTO). Dat onderzoekt hoe de wereld er in 2040 uitziet.

De toekomst is nabij. Volgend jaar gaan de eerste toekomstprojecten voor duurzaam landgebruik daadwerkelijk van start. Een blik op de boer van de toekomst.

(Volledig artikel wel in systeem, weel technische oplossingen!)

1998

Leeuwarder Courant 1998-01-06

'Mestdump in oceaan goed voor het milieu'⁴⁰

Van onze medewerker Theo Haerkens

DEN HAAG - Het mestprobleem kan gemakkelijk worden opgelost door de mest gedoseerd in de oceanen te laten lopen en zo de zeer voedselarme gebieden in deze diepe wateren wat bijvoeding te geven. Emeritus-hoogleraar O. Schuiling meent dat dit de ideale oplossing is voor het mestoverschot. Kwaad kan het niet, meent de geochemicus, "want de mens is niet in staat de samenstelling van de onmetelijk grote oceanen te veranderen".

Emeritus-hoogleraar – geochemicus – O. Schuiling heeft een simpele oplossing voor het mestprobleem: alle overtollige mest in de oceanen dumpen. Ook de zeeën worden daar beter van. Niemand, overheid noch milieuorganisaties, ziet wat in Schuilings idee.

Schuiling, die hoogleraar was in Utrecht, meent dat er alleen maar voordelen zitten aan zijn plan. Op de eerste plaats raakt Nederland de fosfaten kwijt die het in de vorm van varkensvoer importeert en dat is goed voor ons milieu. Na vergisting, waarmee gas uit de brij wordt gewonnen, kan het waterige restant gedoseerd worden geloosd in voedselarme delen van de oceaan. Dat is gunstig voor het leven in die wateren. Het plankton wordt als het ware bijgevoerd. Bovendien is het gunstig voor de vermindering van het broeikas effect omdat de fosfaten in de mest enorme hoeveelheden broeikasgassen onschadelijk maken als ze worden opgenomen in de voedselketen. "Een kilo fosfaat bindt 130 kilo kooldioxide en dat scheelt een hoop", redeneert Schuiling.

De scheidend hoogleraar geochemie - de scheikunde van de aarde - ziet de voedsel arme delen van de oceanen als 'biologische woestijnen' die wel wat bijvoeding kunnen gebruiken. De visserij zou er voordeel van hebben. Voor verstoring van het natuurlijk evenwicht hoeft niemand bang te zijn, vanwege het zelfreinigend vermogen van de oceanen.

Eerder is de hoogleraar zijdelings betrokken geweest bij plannen om mest af te voeren naar de woestijnen in Afrika en Azië, maar die plannen stokten omdat de Derde-Wereldlanden meenden dat het rijke Westen hen wilde gebruiken als mestvaalt. Schuiling is daar nog boos over, omdat degene die dat plan opperde ethisch volstrekt zuiver op de graat is. "Mest wordt ten onrechte gezien als afval, maar dat is het alleen op plaatsen waar een overschot is. Op andere plaatsen is het een nuttige stof." Hij verwijst naar de keuterboertjes van vroeger, die maar wat blij waren dat ze wat mest op hun akkertjes konden brengen om die vruchtbaarder te maken.

De Nederlandse overheid ziet weinig in zijn suggesties, zo bekent Schuiling. Het ministerie van Landbouw wil het mestprobleem in eigen land oplossen en het ministerie van Milieu heeft hem eerder al eens te verstaan gegeven "dat er wel eens wat mis zou kunnen gaan. In onderzoek was men daarom niet geïnteresseerd."

Greenpeace kan evenmin enthousiasme opbrengen voor het plan, dat cynisch genoeg gelanceerd wordt net nadat de Verenigde Naties 1998 hebben uitgeroepen tot het jaar van de Oceanen. Woordvoerder Just van den Broek formuleert principiële bezwaren. "Je maakt de zee tot landbouwgebied. Straks heerst daar ook nog varkenspest."

Beter is het volgens Greenpeace om de oorzaak van het mestoverschot aan te pakken en de mestproductie fors te knijpen. Het tweede bezwaar is van praktische aard. "Wat levert zo iets nou extra op? De zee is al een enorme koolstofslurper", aldus Van den Broek. Greenpeace heeft al moeite met vergelijkbare proefjes in Noorse fjorden en ziet liever niet dat uitgebreid wordt geëxperimenteerd met de oceanen, "want je weet niet waar je aan begint".

40 LC 1999-10-27 nogmaals een artikel over zelfde onderwerp.

Kamer houdt vast aan opkopen van varkens

DEN HAAG (ANP) - Het slechte resultaat van de opkoopregeling varkenshouderij is voor de PvdA, VVD en D66 geen reden om in de toekomst een dergelijke regeling niet in te voeren. Wel moet gezocht worden naar een systeem dat het voor meer varkenshouders interessant maakt hun productierechten aan de overheid te verkopen.

Minister Jozias van Aartsen van landbouw maakte gistermiddag bekend dat slechts 31 varkenshouders mee kunnen doen met de opkoopregeling van mestproductierechten. Alle andere bedrijven vroegen meer dan de f48 per kilo fosfaat die Van Aartsen wil betalen. De boerenorganisatie LTO-Nederland noemt de prijs „absoluut niet marktconform” en wil dat de minister de toewijzingen in het kader van de opkoopregeling heroverweegt.

Nieuwe regels voor uitkopen varkensboeren

DEN HAAG (ANP) - Varkensboeren die zich willen laten uitkopen door de overheid, krijgen een nieuwe kans. In maart komt er een nieuwe opkoopregeling, kondigde minister Jozias van Aartsen van landbouw gisteren aan in de Tweede Kamer. Ditmaal geldt hij voor het hele land. De overheid zal ook nu marktconforme prijzen bieden.

De eerste opkoopregeling was bestemd voor de boeren in de varkenspestgebieden. Hiervan hebben slechts weinig varkenshouders gebruikgemaakt. Niet meer dan 31 boeren kwamen ervoor in aanmerking, anderen vroegen een te hoge prijs.

Van Aartsen bood f46 per kilo fosfaat. “De verwachtingen waren hier en daar te hoog gespannen”, zei hij over de geringe belangstelling voor de regeling. Hij wil echter niet de prijzen verhogen. Het effect zou trouwens gering zijn, denkt Van Aartsen. Publiciteit moet het werk doen.

Boerenorganisatie LTO-Nederland had aangedrongen op een hogere prijs per kilo fosfaat. VVD'er Piet Blauw was blij met de weigering van Van Aartsen om daar aan toe te geven. “Dan beloon je halsstarrigheid.”

Voorzitter Chris van Gishergen van de LTO-vakgroep varkenshouderij is tevreden over de nieuwe regeling, mits Van Aartsen “nu echte marktprijzen gaat betalen”. Dat betekent volgens hem minstens f65 per kilo. De uitbreiding naar het hele land vindt hij positief.

De prijs zal per regio verschillen, kondigde Van Aartsen aan. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen het zuiden, het oosten en de rest van het land. Verder wil de minister iets extra's, regelen voor zeugenhouders. Als zij hun bedrijf stoppen, levert dat meer op voor een schoner milieu. Van Aartsen probeert boeren zover te krijgen dat zij hun bedrijf staken. Dat levert een bijdrage aan de vermindering van de hoeveelheid fosfaat die in het milieu terecht komt. In totaal moet er in 2000 14 miljoen kilo fosfaat minder zijn.

Als gevolg van de eerste opkoopregeling verdwijnt slechts 25.000 kilo fosfaat uit de markt. Van Aartsen betaalt de boeren hiervoor ruim f1,3 miljoen. Er is f50 miljoen beschikbaar.

Minister betaalt niet voor varkensrechten

DEN HAAG (ANP) - Minister Jozias van Aartsen van landbouw blijft bij zijn standpunt dat hij varkenshouders, niet hoeft te betalen voor de varkensrechten die hij van hen afneemt. In tegenstelling tot veel juristen is er volgens hem geen sprake van onteigening. Een financiële compensatie is daarom niet nodig.

De minister is er ook van overtuigd dat zijn plannen niet in strijd zijn met de Grondwet. Hij schrijft dit in antwoord op vragen van de Eerste Kamer over de herstructureringswet voor de varkenshouderij.

Van Aartsen onderbouwt zijn antwoorden met voorbeelden van jurisprudentie in vergelijkbare zaken. Hij herinnert aan de sanering van de visserijvloot, waarbij de overheid licenties van de vissers afnam. Net als bij de varkensrechten gaat het hierbij om productierechten die de vissers en de varkenshouders voor niets hebben gekregen.

Van Aartsen gaat ook in op de angst van de Eerste Kamer dat door zijn beleid juist gezinsbedrijven zullen verdwijnen en er alleen megabedrijven overblijven. Dat is zo, aldus de minister, maar ook zonder herstructurering zou deze trend zich doorzetten. Om gezinsbedrijven enigszins te ontzien, hoeft er bij verkoop van het bedrijf binnen de familie niet gekort te worden op de rechten.

Het ministerie werkt momenteel aan een regeling voor knelgevallen. Dit zijn varkenshouders die door omstandigheden in de bedrijfsvoering veel minder varkensrechten toebedeeld krijgen dan waar ze recht op hebben. Aan de Eerste Kamer schrijft Van Aartsen dat hij deze boeren niet met geld zal compenseren.

Leeuwarder Courant 1998-03-14

'Minstens zesduizend varkensstallen dicht door reconstructiewet'

RIJSWIJK (ANP) - De Brabantse gedeputeerde P. van Geel verwacht dat de komende tien jaar minimaal zesduizend varkensstallen in zijn provincie moeten worden gesloopt. Dat is een gevolg van de Reconstructiewet die minister Jozias van Aartsen van landbouw aan het voorbereiden is.

Deze wet hangt samen met de Herstructureringswet voor de varkenshouderij die de Tweede Kamer eind vorig jaar aannam. Bestaande stallen moeten worden gesloopt. De varkenshouders zullen met overheidssteun nieuwe stallen houden op een plek waar de overheid dat wenst.

Leeuwarder Courant 1998-03-31

Milieubeweging dagvaardt staat voor nitraatvervuiling

DEN HAAG (GPD) - De milieubeweging dagvaardt de staat om af te dwingen dat ze zich houdt aan de Europese nitraatrichtlijn. Bij 40 procent van de landbouwgrond zit te veel nitraat in de bodem. Het is voor het eerst dat de milieubeweging dit middel aanwendt om de overheid te dwingen zich te houden aan haar verplichtingen. Het ministerie van milieu erkent dat er problemen zijn.

Natuur en Milieu, Waterpakt, de Consumentenbond en drie particuliere eigenaren van drinkwaterputten eisen dat de staat meer doet om te voldoen aan de Europese normen. Om dat te bereiken moet het aantal koeien, kippen en varkens met 10 tot 25 procent verminderen.

Op dit moment wordt de richtlijn ruimschoots overschreden. Vaak zit er twee keer zoveel dan de norm van 50 milligram nitraat per liter in de bodem. Er zijn plekken met 300 milligram per liter. Volgens Waterpakt maakt de overheid onvoldoende haast niet het aanpakken van de "gigantische vervuiling" die vooral wordt veroorzaakt door mest. Vooral zandgrond en droge klei bevatten veel nitraat omdat het in deze bodems niet spontaan wordt afgebroken.

De organisaties gaan ervan uit dat vermindering van het aantal koeien per hectare van gemiddeld 2,6 tot 2,1 voldoende is. De varkenshouders worden al aangepakt. Ook het aantal kippen zal drastisch moeten dalen. Samen met België zit Nederland nog het verst verwijderd van de gewenste norm in de Europese richtlijn. Zweden en Oostenrijk voldoen er al aan.

Nieuwsblad van het Noorden 1998-05-09

COMMENTAAR: Varkenshouders claimen miljarden.

Met het oog op de boer door Joop Boertjes

De oorlog om de varkenshouderij in Nederland lijkt uitgewoed. Nu de kruiddampen optrekken doe ik een poging om het slagveld te overzien. Hier en daar vinden nog schermutselingen plaats die mij doen terugdenken aan krantenkoppen die je tot voor kort - vooral op windstille dagen in het zomerseizoen - tegenkwam. "Japanner leeft nog in oorlog". Steevast gingen die berichten dan over een verdwaasde Japanse soldaat, die zich in vechttenue verscholen hield in de jungle en daardoor dertig jaar na dato pas vernam dat de oorlog echt voorbij was.

Zo ligt er nu op mijn bureau een brief van "Het Comité 6 mei". Een beweging die wil schieten op alles wat paars is en betere tijden verwacht als een aantal aspirant CDA-Kamerleden het roer overneemt. "De minister heeft deze sector, die al zo zwaar getroffen is door de varkenspest, gesloopt", zo stelt Harrie Verkampen, ondertekenaar van deze oproep. Tegen Harrie zou ik willen zeggen: "The war is over Harry, let's make peace now."⁴¹

Op 7 april heeft de Eerste Kamer de *Herstructureringswet Varkenshouderij* aangenomen. Tot het bittere einde toe - dat moet duidelijk gesteld worden - hebben de voormannen van de varkenshouderij hun uiterste best gedaan om de volksvertegenwoordigers op andere gedachten te brengen. Een generieke korting van 10% over 1998 en nog eens maximaal 15% over het jaar 2000, betekent voor alle varkenshouders - dus ook degenen die hun bedrijf voor wat betreft mest en milieu perfect in orde hebben - dat ze een fiks deel van hun veestapel moeten afstoten. En dat ze de steeds scherper wordende milieumaatregelen uit een veel kleinere omzet op hun bedrijf moeten financieren. Nu de hoogste wetgevende colleges in dit land, zijnde de Tweede en de Eerste Kamer, zich hierover hebben uitgesproken en daarbij alle, of bijna alle bezwaren van de varkenshouderij van tafel hebben geveegd, blijven heel veel boerengezinnen met een enorme brok frustratie zitten. Het is daarom dat nu niet alleen individuele varkenshouders, maar ook hun overkoepelende organisatie juridische stappen tegen de Nederlandse staat gaat ondernemen.

Voornaamste grief van de varkenshouders is het afpakken van productierechten, zonder dat daar

---

41 Verkeerde inschatting van Boertjes, pas in 2005 werd de reconstructiewet in werking gesteld!

enige vergoeding tegenover staat. LTO-Nederland en de regionale organisaties hebben de Nijmeegse hoogleraar Snijders ingeschakeld om op dit punt het boerenbelang te verdedigen. Dat het niet om kinderachtige bedragen gaat blijkt uit een verklaring van LTO-directeur Dirk Duijzer, die de totale claim vanuit de varkenshouderij nu al op zes miljard gulden schat.

Naast de rechten van de praktiserende varkenshouders speelt in het akkerbouwgebied ook nog het probleem van de latente rechten. Een akkerbouwer die de mogelijkheden heeft om op zijn bedrijf een varkenshouderij te starten wordt daarin onder de nieuwe wetgeving ernstig belemmerd. Los van de rechtstreekse claims vanuit de varkenshouderij zit de Nederlandse staat met nog meer onbetaalde rekeningen vanuit de varkenshouderij. Zo zal de uitvoering van de reconstructiewet, die straks moet regelen dat er met name in Zuid-Nederland "varkensvrije" zones komen, heel veel geld gaan kosten. Immers, het ontwikkelen van bufferzones in de varkensdichte gebieden, stroken waarin geen varkensbedrijven meer mogen voorkomen, zal niet zonder massale bedrijfssluitingen en -verplaatsingen kunnen gebeuren.

Duidelijk is in elk geval dat de politiek in een vlaag van - weliswaar verklaarbare - dadendrang een wetgeving in elkaar heeft geknutseld, waarvan niet alleen de varkenshouderijsector maar ook de Nederlandse belastingbetaler in de komende jaren nog zeer zure vruchten zal plukken. Perspectief zoeken voor de zwaar bedreigde varkenssector is nu de eerste opdracht voor de boerenbestuurders in de varkenshouderij. Zoeken naar oplossingen die zowel de varkenssector als de belastingbetaler perspectief bieden lijkt mij daarbij de meest realistische optie.

Leeuwarder Courant 1998-05-28

Schoner Fries milieu is nog niet merkbaar

LEEUWARDEN - Langzaam maar zeker wordt het milieu in Friesland wat schoner, maar de uitstoot van broeikasgassen door auto's blijft groeien. Van de vermindering van ammoniakuitstoot door de boerenbedrijven zijn de effecten nog niet merkbaar. Dit blijkt uit een provinciaal rapport over de toestand van het milieu.

Tussen 1993 en 1996 is de uitstoot van verzurende stoffen in Friesland met 5 procent gedaald. Er kwam de helft minder koper in het milieu en 35 procent minder lood in het water. De uitstoot van kooldioxide nam met 7 procent toe. Dat komt vooral door de auto's. In plaats van wat minder wordt er veel meer gereden.

Het mestbeleid werpt vruchten af. Daardoor nam de stikstofproductie tussen 1992 en 1995 met 10 procent af. De uitstoot van ammoniak in de landbouw is sinds 1980 met 34 procent verminderd. Het doel is 70 procent minder in 2005.

Effecten van de ammoniakvermindering zijn nog niet waarneembaar. Ammoniakminnende korstmossen zijn nog niet op hun retour, maar die hebben ook vijf jaar nodig om zich aan te passen. Metingen van de ammoniakconcentratie in de lucht laten echter ook geen daling zien. Vooral in de Wouden is het ammoniakgehalte hoog.

Meeste varkenshouders hebben profijt van varkenspest

DEN HAAG (GPD, ANP) - De meeste varkenshouders zijn financieel beter geworden van de varkenspest. Van de 20.000 bedrijven met varkens zijn er in totaal 1400 ontruimd. Die boeren hebben moeten teren op de eenmalige vergoeding van het ministerie en hebben flinke schade geleden. De overige 18.600 hebben het hele jaar geprofiteerd van de hoge prijzen voor varkensvlees.

De eerste klap is voor de meeste varkenshouders pas dit jaar gekomen. Varkenshouders in Denemarken, Duitsland en Spanje zijn in het gat gesprongen dat ontstond nadat de Nederlandse export van varkens en varkensvlees was weggevallen.

„Nu Nederland terugkomt op de markt, is er sprake van overproductie en dalen de prijzen”, aldus Jan Odink, de secretaris van het Productschap voor Vee, Vlees en Eieren (PVVE).

Bij de Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond (NCB) is de herstructurering, waarbij in eerste instantie 10 procent van de varkensstapel moet verdwijnen, echter de grootste zorg. „De varkenshouders zitten in grote onzekerheid. Niemand weet precies hoeveel varkens moeten worden ingeleverd”, aldus Peerlings van de vakgroep varkenshouderij van de NCB.

Varkensboeren in het zuiden en oosten van Nederland krijgen de gelegenheid hun mestproductierechten aan de staat te verkopen. De opkoopregeling is bedoeld om varkensboeren die toch al plannen hebben hun bedrijf te beëindigen een duwtje in de rug te geven. Minister Jozias van Aartsen van landbouw stelt f 50 miljoen beschikbaar.

De boerenorganisatie LTO Nederland, bij monde van varkenshoudcrij-voorzitter Van Gisbergen, is blij met de mogelijkheid die Van Aartsen biedt. „Maar voor het slagen van de regeling is het wel noodzakelijk dat de minister een marktconforme prijs betaalt.”

Nieuwsblad van het Noorden 1998-08-25

Reconstructiewet legt varkenshouders verder aan banden

DEN HAAG - De varkensboeren krijgen het de komende tijd nog moeilijker. De milieueisen in de gebieden waar veel varkens worden gefokt, worden verder verscherpt. Dat blijkt uit de zogeheten reconstructiewet waarop het Radio 1journaal, samen met het weekblad Boerderij, beslag heeft weten te leggen.

Uitbreiden van het bedrijf wordt voor varkensboeren vrijwel onmogelijk, ook al hebben ze extra productierechten gekocht. Bovendien wordt de inspraak over de sanering van de concentratiegebieden in Brabant, Noord-Limburg, Gelderland, waar veel varkens worden gehouden, aan banden gelegd.

Uit het wetsontwerp blijkt dat bedrijven die willen uitbreiden zich moeten onderwerpen aan een milieueffect rapportage. Dat is een procedure waarbij vooral wordt gekeken of de uitbreiding het milieu niet schaadt. Die regel gaat in ieder geval gelden voor bedrijven met 3000 mestvarkens en bedrijven met 900 zeugen. Verder wordt het vrijwel onmogelijk voor boeren om binnen een straal van vijfhonderd meter van een verzuringsgevoelig gebied te gaan boeren. Een verzuringsgevoelig ge-

bied is bijvoorbeeld een bos of de ecologische hoofdstructuur.

Verder moeten er binnen tien jaar gebieden komen waar maximaal een miljoen varkens leven. Om die gebieden heen mogen in een straal van een kilometer breed geen varkens worden gehouden. Dit om uitbraak van varkenspest te voorkomen. Een speciale commissie, onder leiding van een gedeputeerde uit de provincie, moet uitzoeken waar zo'n varkensvrije strook moet komen.

Leeuwarder Courant 1998-09-01

Raad van State tegen varkensplan

DEN HAAG (ANP) In een advies aan de regering kraakt de *Raad van State* de Reconstructiewet Concentratiegebied Varkenshouderij. Het college ziet het nut niet in van het creëren van clusters van varkenshouderijen en varkensvrije zones. Verder kosten de maatregelen te veel.

Dat staat in het weekblad *Boerderij* dat deze week de hand heeft weten te leggen op het advies. Met de wet wil het kabinet varkensbedrijven beter inpassen in het landschap en de kans op besmettelijke ziekten (zoals varkenspest) verkleinen.

De regering wil bedrijven concentreren in clusters met daartussen varkensvrije linies met een breedte van een kilometer. De wet moet in samenhang gezien worden met de herstructureringswet die een vermindering van het aantal varkens van 20 procent beoogt. Volgens de raad halen de clusters weinig uit en belemmeren zij de ontwikkelingen.

LC 1998-09-15

Pronk: mestbeleid verder aanscherpen

Leeuwarder Courant 15-09-1998

Pronk: **mestbeleid** verder aanscherpen

DEN HAAG (ANP) - Als het aan minister Jan Pronk (Milieu) ligt krijgen veehouders de komende jaren te maken met nieuwe regels op het gebied van de mest. Het gaat om extra maatregelen ter vermindering van de uitstoot van de bestanddelen stikstof, ammoniak en fosfaat. Aanvullend stikstofbeleid is vooral nodig om aan de Europese Nitraatrichtlijn te voldoen. Deze stelt grenzen aan de stik-

stofvervuiling van het grondwater.

Nieuw ammoniakbeleid zal volgens VROM leiden tot verplaatsing of beëindiging van veehouderijbedrijven in de zogeheten Ecologische Hoofdstructuur (een lint van natuurgebieden) of in andere kwetsbare streken. Hoeveel geld voor dit nieuwe beleid beschikbaar is, is nog niet bekend.

Varkenswet vertraagd

DEN HAAG - De ministers Apotheker (Landbouw) en Pronk (Milieu) hebben extra tijd nodig om het wetsvoorstel voor de reconstructie van de varkenshouderij aan te passen. Omdat ze nog willen overleggen met de provincies en het landbouwbedrijfsleven, zal het nog enige tijd duren voor ze het wetsvoorstel naar de Tweede Kamer sturen. PvdA, CDA en VVD betreuren het dat de varkenssector en de provincies door het uitstel nu nog langer in onzekerheid blijven. Een belangrijk doel van de Reconstructiewet is het verkleinen van de kans op ziekten zoals varkenspest.

Leeuwarder Courant 1998-10-08

Boerenorganisatie: koeien op stal en overal maïs

Van een onzer redacteurs

BURGIJM - Om de gevolgen van het nieuwe Europees landbouwbeleid het hoofd te kunnen bieden, rest melkveehouders nog maar een uitweg: de koeien dag en nacht op stal en in alle land maïs planten. Dat levert het meeste op en is tevens de beste methode om aan de milieu-eisen te voldoen. Het gaat echter wel ten koste van het landschap, zo waarschuwde Jan Hesselink, voorzitter van de vakgroep melkveehouderij van de Friese boerenorganisatie FLTO gisteren in Burgum.

Tussen de daling van de melkprijs met 15 procent en de beloofde inkomenstoeslag gaapt een gat, zo groot dat de gemiddelde veehouder er jaarlijks f24.000 op achteruit gaat. „Wij gaan met de prijzen richting wereldmarkt en dus moeten wij het maximum uit de grond halen”, aldus Hesselink. De mestregels stimuleren de boeren ook om het vee op stal te houden en veel maïs op het land te verbouwen. Hij heeft het doembeeld voorgelegd aan de *Stichting Natuur en Milieu*. Die had met afschuw gereageerd. Dat nu was juist de bedoeling van Hesselink.

Meer hierover op pagina 2.

Nieuwsblad van het Noorden 1998-10-08

CBS: Varkensstapel nog niet hersteld van de varkenspest

DEN HAAG - In augustus van dit jaar bedroeg het aantal varkens in Nederland 13,5 miljoen stuks. Dat was weliswaar 1,8 miljoen meer dan in augustus vorig jaar, maar vorig jaar woedde de varkenspest. Vergeleken met augustus 1996 daalde het aantal varkens met 400.000. Dat blijkt uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

De daling van het aantal varkens wordt voor de helft veroorzaakt door het lagere aantal biggen. De slechte prijzen hebben de varkenshouders terughoudend gemaakt in het dekken van de zeugen. “Een prijs van 30 gulden voor een big is ternauwernood kostendekkend. Als bijvoorbeeld de dierenarts een keer moet komen haal je de kosten er al niet meer uit”, aldus C. Pierik onderzoeker bij het CBS. De concentratie in de varkenshouderij is momenteel helemaal stil komen liggen, zo concludeert het CBS. Tussen 1990 en 1998 verdwenen 10.000 varkensbedrijven, eenderde van het totaal. Dat kwam vooral voor rekening van de kleine varkensbedrijven, minder dan 300 varkens. Dat aantal daalde met 50 procent tot 8000.

“Dit jaar ligt het stil. Dat komt door de onzekerheid over de inkrimping en het mestbeleid en door de lage prijzen. Varkenshouders stellen de investeringen daardoor uit”, aldus Pierik. Het aantal grote bedrijven, meer dan 600 varkens, nam af in vergelijking met 1996. In 1998 waren er 7136, een teruggang met 583. “Dat is een duidelijk aanwijzing dat de concentratie stagneert”, aldus Pierik.

Leeuwarder Courant 1998-10-16

Bedrijfsvoering bepalend voor mestoverschot

DEN HAAG (ANP) - De manier waarop boeren hun bedrijf runnen, bepaalt voor een belangrijk deel hoe groot hun mestoverschot is. Door een goed mineralenmanagement kan het verlies van stikstof en fosfaat naar het milieu beperkt blijven, zo luidt een van de conclusies van het Project Praktijkcijfers, dat gisteren is gepresenteerd.

Doel van het project, waaraan 240 boeren meedoen, is om te kijken wat in de praktijk de mogelijkheden zijn voor mineralenmanagement. De overheid neemt de resultaten van deze boeren mee bij de evaluatie van het mestbeleid in 2000. Naast de bedrijfsvoering, die het meest bepalend is, zijn ook zaken als grondsoort en weersomstandigheden van belang voor het uiteindelijke mineralenoverschot.

Nieuwsblad van het Noorden 1998-10-21

Brussel: Nederland wordt de 'vieze man' van Europa

Uitgerekend Nederland nam in 1991 het initiatief tot een Europees mestbeleid, maar geen land lapt tegenwoordig de mestvoorschriften zo aan de laars als ... Nederland.

STRAATSBURG - Nederland is de 'vieze man van Europa' geworden. Geen enkel ander land lapt de Europese milieuvoorschriften op het punt van het mestbeleid zo aan zijn laars als Nederland en het zou daarvoor eigenlijk bestraft moeten worden. Een meerderheid van het Europees Parlement schaarde zich gisteren in Straatsburg achter deze vernietigende conclusies. Voor Europese boetes hoeft Nederland echter voorlopig nog niet te vrezen, maakte Europees Commissaris Neil Kinnock meteen duidelijk.

“Dit is wel een afgang”, concludeerde Joost Lagendijk (GroenLinks) na afloop van het debat over naleving van de zogeheten nitraatrichtlijn. De kritiek komt volgens Lagendijk extra hard aan, omdat uitgerekend Nederland in 1991 initiatiefnemer was van het Europees mestbeleid. “De verwijten aan ons land zijn zeer terecht”, vond ook Doeke Eisma, Europarlementariër voor D66.

In een rapport van de Ierse Patricia McKenna wordt gesteld dat de maximale nitraatconcentratie van 50 milligram per liter grondwater in elf van de vijftien Europese lidstaten wordt overschreden. Maar Nederland spant de kroon met concentraties die soms factor vijf te hoog liggen. Zelfs met de inkrimping van de varkensstapel en een reeks milieubescherpende maatregelen voldoet Nederland over veertig jaar nog niet in alle provincies aan de Europese bemestingsnormen. Alleen in Vlaanderen is de situatie vergelijkbaar ernstig, aldus McKenna.

In haar rapport suggereert de Ierse om landen zoals Nederland bij blijvende tekortkomingen financi-

eel te straffen. bijvoorbeeld via een korting op de landbouwsubsidies. Maar Europees commissaris Neil Kinnock maakte duidelijk dat de Commissie dit wapen voorlopig niet kan gebruiken. Wel wil het dagelijks bestuur van de Europese Unie het beleid in de vijftien lidstaten jaarlijks in een openbaar verslag evalueren. Kinnock denkt dat een publieke schrobbering een veel effectiever middel is om slechte leerlingen weer bij de les te krijgen.

Nieuwsblad van het Noorden, 1998-10-29

Min. Apotheker wil mestregels op zandgronden aanscherpen

ZUTPHEN - Net als minister **Pronk** van Milieu vindt nu ook minister **Apotheker** van Landbouw dat voor boeren op de droge zandgronden strengere mestregels moeten gelden.

Apotheker zei dat gistermiddag tijdens een symposium van het Agrarisch Dagblad in Zutphen. De boer moet straks over de mineralen die hij meer aan- dan afvoert in de grond een heffing betalen. De aanscherping van de normen voor stikstof is nodig om aan de Europese Nitraatrichtlijn te voldoen. Deze schrijft voor dat er per liter grondwater niet meer dan 50 milligram nitraat mag zitten. Nederland voldoet hier niet aan en is daarvoor onlangs door de Europese Commissie op de vingers getikt.

De boerenorganisatie LTO-Nederland denkt dat de doelstelling van de nitraatrichtlijn ook bereikt kan worden door boeren te verbieden meer dan gemiddeld twee en een halve koe per hectare te houden. Door deze extensivering heeft een boer immers meer grond waar de mest naar toe kan waardoor er minder zal uitspoelen.

Apotheker is echter bang dat dit niet voldoende is. Daarom moet er strenger beleid komen. Zijn collega Pronk is deze mening al langer toegedaan en heeft dat zelfs in zijn begroting opgenomen. Apotheker zei wel hard te zullen vechten voor behoud van het zogenoemde Minas-systeem. Brussel heeft veel kritiek op dit mineralenaangiftesysteem omdat het te boervriendelijk is.

Leeuwarder Courant 1998-11-18

FLTO wil met varkensplan gemeenten te lijf

JOURE - De *Fries-Flevolandse Land- en Tuinbouw Organisatie* wil ruimte houden om de varkenshouderij op bepaalde punten te kunnen uitbreiden. De bond stuit nu nog vaak op gemeenten die wars zijn van meer varkens binnen hun grenzen. De FLTO heeft de provincie gevraagd subsidie te verlenen om het *Landbouw Economisch Instituut* een varkensplan te laten opstellen. Met dat plan wil de bond aankloppen bij gemeenten om lichte uitbreidingen van het aantal varkenshouderijen mogelijk te maken.

De voorzitter van de vakgroep varkenshouderij van de FLTO, Arie Geijsel, zei gisteren in Joure: "Als wij nu bij gemeenten komen met kleine uitbreidingsplannen slaan meteen de deuren dicht. Als een boer in Gaasterland varkensrechten verkoopt aan een boer bij Dokkum vliegt zo'n plan de lucht in. Wij willen dat er voor kleine uitbreidingen mogelijkheden komen om de structuur van de varkenshouderij in ons gebied te versterken. Het gaat heus niet om het toelaten van megabedrijven". De varkenshouderij is door regeringsmaatregelen aan een quotering gebonden. Het aantal varkens moet met een kwart worden verminderd. Elke varkenshouder heeft een aantal rechten toegewezen gekregen.

Houdt hij ermee op dan kan hij een deel van die rechten overdragen aan een boer die doorgaat. Als de gemeenten in Friesland en Flevoland alles op slot zetten houdt dat in dat hier geen enkele ondernemer zijn bedrijf op peil kan houden of uitbreiden. De FLTO wil dat met dit plan voorkomen. De varkenshouderij wordt geplaagd door extreem lage prijzen en door problemen met de afzet van mest. Akkerbouwers dreigen straks veel minder mest dan nu af te nemen. Zij vallen dan ook onder het regime van het mineralen-aangifte-systeem.

Chris van Gisbergen, voorzitter van de landelijke vakgroep, zei dat wie straks niet kan aantonen dat hij een deugdelijke afzet van zijn mest heeft, geen varkensrechten meer kan kopen. „De varkenshouderij moet op den duur grondgebonden worden. Wij moeten naar de be- en verwerking van mest toe. Akkerbouwers kunnen niet altijd met onze mest uit de voeten, omdat wij bij het aanbod niet de juiste samenstelling opgeven”.

En: “Wij moeten onze zaakjes beter voor elkaar hebben en ons niet laten uitspelen. Nu komt het voor dat de transporteur ook even eigenaar van de mest is. Kijk, dan geef je de zaak uit handen. Als wij het mestprobleem zelf niet oplossen, valt straks het doek in bepaalde gebieden.”

Leeuwarder Courant 1998-11-27

Niet meer dan 2,5 koeien per hectare

Kabinetsplan voor na 2005

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG - Het kabinet bespreekt vandaag een voorstel voor een strenger mestbeleid. Een boer mag vanaf 2005 per hectare 2.5 koeien houden. Nu geldt er geen norm voor het aantal dieren.

Ook scherpt het kabinet de verliesnormen voor stikstof aan. Zo'n norm geeft aan hoeveel stikstof er op het land terecht mag komen zonder dat een boer een boete hoeft te betalen. Komt hij daarboven, dan moet er wel betaald worden. Stikstof ontstaat door bemesting.

De ministers **Hayo Apotheker** van landbouw en **Jan Pronk** van milieu hebben hierover overleg gepleegd met de boerenorganisaties. Het kabinet hoopt met deze maatregelen de Europese Unie tevreden te stellen.

Nederland kreeg vorige maand te horen dat het niet voldoet aan de Brusselse voorschriften voor het mestbeleid. In 1 liter grondwater mag volgens de EU-normen maximaal 50 milligram nitraat zitten. In Nederland liggen de concentraties soms tot vijf keer hoger. Nitraat kan problemen opleveren voor de volksgezondheid.

De Europese Commissie heeft Nederland een dwangsom van f 180 miljoen per jaar in het vooruitzicht gesteld als het niet voldoet aan de Brusselse eisen. Voor 1 december, volgende week dinsdag, moet Nederland reageren op dit dreigement. Dat doet het kabinet dus met genoemde plannen. De Stichting Natuur en Milieu betwijfelt of die Brussel tevreden zullen stemmen. De EU stelt strengere eisen dan Nederland, meent Jeroom Remmers van de stichting, die desondanks blij is met dit „stapje voorwaarts”.

Kabinet beslist nog niet over mestbeleid

DEN HAAG (ANP) - Het kabinet heeft gisteren nog geen besluit genomen over een strenger mestbeleid. Wel zijn de verantwoordelijke ministers Jan Pronk van milieu en Hayo Apotheker van landbouw het inhoudelijk eens over de aanscherpingen, zo zei vice-premier Annemarie Jorritsma gisteren na afloop van de ministerraad.

Betrouwbare bronnen melden dat er echter nog geen overeenstemming is over het **geld** dat het kabinet uittrekt voor aanvullend beleid, zoals bijvoorbeeld voor de verplaatsing van veehouderijbedrijven naar minder kwetsbare regio's.

Pronk en Apotheker hebben minister Gerrit Zalm van financiën hiervoor een voorstel gedaan. Dat heeft nog niet geleid tot overeenstemming in het kabinet. Jorritsma verwacht dat de betrokken ministers het definitieve besluit begin volgende week zullen nemen.

Leeuwarder Courant 1998-12-02

PvdA wil 'megadeal' bij varkenssanering

DEN HAAG (ANP) - De PvdA wil de sanering van de varkenshouderij verpakken in een megadeal, waarbij de overheid en de sector beide f200 miljoen bijdragen. PvdA-kamerlid Jaap Jelle Feenstra wil dat minister Hayo Apotheker van landbouw en de varkenssector het bedrag storten in een opkoopfonds.

Via een grootscheepse opkoopregeling van varkensrechten krijgen boeren vervolgens versneld de kans hun bedrijf op een verantwoorde manier te beëindigen. Feenstra verwacht dat hierdoor de tweede fase van de inkrimping van de varkensstapel (10 procent) kan komen te vervallen. Volgens Feenstra staan de Rabobank, landbouworganisatie LTO Nederland en het Productschap Vee en Vlees achter zijn plan.

Nieuwsblad van het Noorden. 1998-12-03

'Noorden mag niet dupe zijn van strenger mestbeleid'

ASSEN/DEN HAAG- Het Noorden mag niet de dupe worden van een strenger mestbeleid van de regering. Dit stelt de noordelijke land- en tuinbouworganisatie NLTO in Assen. **NLTO wil nadrukkelijk de vinger aan de pols houden bij het verplaatsen van 500 bedrijven uit de mestrijke gebieden naar mestarme regio's, zoals het Noorden.**

'Het mag niet zo simpel zijn dat de bedrijven in het Zuiden met een zak met geld naar het Noorden worden gestuurd. Dat zou de verhoudingen bij ons ernstig verstoren'', zegt voorzitter A. Lanting van NLTO.

Hij verwacht onder andere dat door de extra vraag de grondprijzen zullen stijgen.⁴² Lanting zegt de

---

42 De grondprijs was al stijgende zie NvhN 1999-01-12 (MAP Rundvee): 'Grasland ging in 1998 met 4000 gulden omhoog tot 52,265 gulden per hectare'....'vooral in het westen en midden van het land was er veel vraag'... 'Daar ver-

overheid te zullen houden aan de toezegging dat de NTLM nadrukkelijk wordt betrokken bij de uitvoering van het beleid.

Doelstelling

De doelstellingen van het Rijk zijn volgens de NLTO-voorman wel haalbaar, maar er moet volgens hem niet alleen naar het Noorden worden gekeken. Herkaveling van boerenbedrijven in mestrijke gebieden en verplaatsing van ondernemingen naar het buitenland moeten eveneens worden onderzocht.

Landbouworganisaties vinden dat het kabinet te weinig geld vrijmaakt voor een strenger mestbeleid. De ministers Pronk van Milieu en Apotheker van Landbouw trekken samen 600 miljoen gulden uit.

Van dat geld is 350 miljoen bedoeld om de 500 bedrijven uit mestrijke gebieden te verplaatsen. Volgens de boerenorganisaties is er voor dit doel de komende tien jaren 1,1 miljard gulden nodig. De plannen zijn in overleg met de landelijke organisatie LTO opgesteld.

Nederland moet verplicht een strikter mestbeleid voeren omdat niet wordt voldaan aan de Europese normen. Die bepalen dat er 50 milligram nitraat in een liter grondwater mag zitten. In Nederland ligt die hoeveelheid op sommige plaatsen tot vijf keer hoger dan de Europese Unie voorschrijft. Brussel dreigt Nederland met een boete van een half miljoen gulden per dag als de norm niet in 2003 wordt gehaald. Met de nu gedane voorstellen denkt Nederland de eisen in 2008 voor grasland en 2010 voor bouwland te halen.

Nitraat zit met name in mest van rundvee. Lanting hoopt dat de provincies met de komst van nieuwe rundveebedrijven anders omgaan dan met de vestiging van pluimvee en varkensboeren.

Drenthe

Lanting: "In Drenthe hebben Provinciale Staten de varkens en de kippen in de ban gedaan. Terwijl een modern pluimveebedrijf veel minder belastend is voor het milieu dan een rundveebedrijf. Maar dat mag weer wel. Er zit geen enkele logica in het beleid, dit heeft meer met emotie te maken. Ik hoop dat de politiek met de rundveebedrijven verstandiger omgaat. En niet met een verbod komt omdat het vraagstuk te moeilijk is. Nu zijn het de varkensboeren en de kippenhouders. Straks zijn de rundveehouders aan de beurt. Misschien volgen ook de fietsmakers nog eens." ⁴³

Nieuwsblad van het Noorden 1998-12-09

Reconstructiewet, varkensvrije zones, binnen kabinet akkoord

DEN HAAG - Het kabinet heeft op voorstel van minister **Apotheker** (Landbouw) en minister **Pronk** (Ruimtelijke Ordening) ingestemd met de Reconstructiewet concentratiegebieden.

De wet voorziet onder meer in het verplaatsen van varkensbedrijven en het invoeren van varkensvrije zones. Dit is nodig om de verspreiding van besmettelijke dierziekten zoveel mogelijk te beperken.

Het kabinet heeft 1,1 miljard gulden gereserveerd voor plannen die binnen twaalf jaar gerealiseerd moeten zijn. De provincies krijgen een belangrijke rol bij de uitvoering van de wet.

Premier Kok heeft dat gisteren bekendgemaakt.

---

toont de grondmarkt dezelfde overspannen trekken als de huizenmarkt'

43 'ZUCHT'.....Je verwacht dat *kopstukken* uit de landbouwsector, na zoveel jaar ontkenning en tegenwerking eindelijk doordrongen zouden zijn van het gegeven dat de milieuproblematiek voor een groot deel door hun sector veroorzaakt wordt. (ZHN.)

De wet zal alleen toepasbaar zijn in de zogenaamde concentratiegebieden. Globaal gaat het om de regio's Oost-Overijssel, Oost-Gelderland en de Gelderse Vallei, het oosten van Noord-Brabant en Noord-Limburg. Dit zijn gebieden die door de hoge veedichtheid, waarbij het niet alleen om varkens gaat, te maken hebben met een opstapeling van milieuproblemen zoals vermesting, verzuring en geuroverlast.

Doel van de Reconstructiewet is om die stapel van problemen tegelijk, integraal, aan te pakken. Daardoor krijgen zowel landbouw als natuur en landschap nieuwe kansen, aldus het kabinet. De verplaatsing van bedrijven van kwetsbare plaatsen, zoals in de Ecologische Hoofdstructuur, naar minder gevoelige gebieden is een belangrijke maatregel om het doel te bereiken.

De provincies zullen een reconstructieplan moeten opstellen. Daarin staat hoe de gebieden er uit moeten gaan zien en wat er moet gebeuren om die gewenste situatie te bereiken. De ministers van Landbouw en Ruimtelijke Ordening moeten deze plannen vervolgens goedkeuren voor de provincies er mee aan de slag kunnen. In de reconstructiecommissies komen vertegenwoordigers van gemeenten, waterschappen, boeren- en milieuorganisaties.

(ANP)

Nieuwsblad van het Noorden 1998-12-24

Apotheker moet varkens wet beter onderbouwen

Varkenssector reageert enthousiast op tussenvonnis rechtbank.

DEN HAAG- Minister Apotheker (D66) van Landbouw Natuurbeheer en Visserij moet voor 26 januari aantonen dat de vermindering van de varkensstapel met tenminste 20 procent noodzakelijk is om het mestoverschot voldoende terug te dringen. Anders zal de *Wet Herstructurering Varkenshouderij* (WHV) ongeldig worden verklaard.

Dat heeft de rechtbank in Den Haag gisteren in een tussenvonnis bepaald. Apotheker moet van de rechtbank bovendien zorgen voor een goede schadeloosstellingsregeling voor varkenshouders die hun veestapel verminderen dan wel afstoten.

De kwestie was aangespannen door de *Nederlandse Vakbond Varkenshouders* (NVV), omdat het vindt dat de WHV, die eind vorig jaar door de Tweede en de Eerste Kamer werd aangenomen, is gebaseerd op verkeerde cijfers over de omvang van de mestproblemen in de varkenssector. Volgens de NVV produceren de varkenshouders nu al een veel minder groot overschot dan de 14 miljoen kilo fosfaat waarvan toenmalig landbouwminister Van Aartsen indertijd is uitgegaan.

De rechter achtte het verweer van de landsadvocaat gisteren niet overtuigend. Op 26 januari 1999, als de rechtbank zich definitief over de kwestie uitspreekt, krijgt minister Apotheker alsnog de gelegenheid schriftelijk aan te tonen dat zijn cijfers wel kloppen. Apotheker liet in een eerste reactie overigens weten dat hij ervan uitgaat "de noodzaak en de proportionaliteit van de reductie van de varkensstapel in het licht van de mestoverschotproblematiek overtuigend zal kunnen aantonen".

In beroep

Wat betreft de eis van de rechtbank dat Apotheker met een adequate schadeloosstellingsregeling moet komen, overweegt de bewindsman in beroep te gaan. Dat kan overigens ook nog na de definitieve uitspraak op 26 januari aanstaande.

Verlichte kerst

Voorman **Wien van den Brink** van de NVV reageerde verheugd op het tussenvonnis. "Vorig jaar

spraken we van een zwarte kerst voor de varkenshouders, nu hebben we het over een verlichte kerst.” Van den Brink gaat ervan uit dat de minister nu op zijn schreden zal moeten terugkeren. “In ieder geval kan de wet nu niet worden uitgevoerd zonder een goede schadeloosstelling, maar ik heb goede hoop dat de WHV nu zo niet meer doorgaat.” Hij haalde nog eens fel uit naar Apothekers voorganger Van Aartsen die er volgens hem beter aan doet onmiddellijk af te treden, ook al zit hij nu op Buitenlandse Zaken. De NVV hield gisteravond een feestelijke bijeenkomst in het Gelderse Hoenderlo om het tussenvonnis te vieren.

Ook de boerenorganisatie LTO zei in een eerste reactie blij te zijn met de uitspraak. (ANP)

Minder fosfaat, maar nog bijna net zoveel stikstof in de mest

Martha van Eerdt

Resultaten van vijftien jaar mestbeleid

In ons land wordt al lang veel te veel mest geproduceerd. Dat leidt tot grote overschotten aan stikstof en fosfaat. Het teveel van deze mineralen vervuult onze lucht, water en bodem. Sinds de overheid in 1984 paal en perk heeft gesteld aan de groei van de intensieve veehouderij, is de uitstoot van fosfaat afgenomen. De stikstofuitstoot is nog bijna even groot als vijftien jaar geleden.

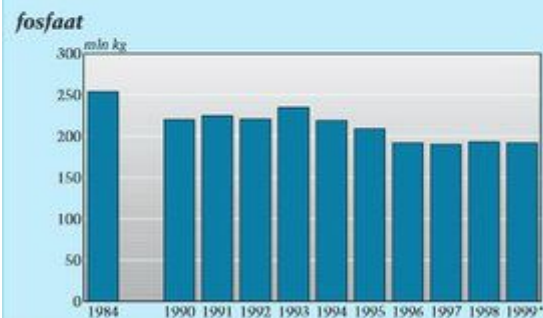
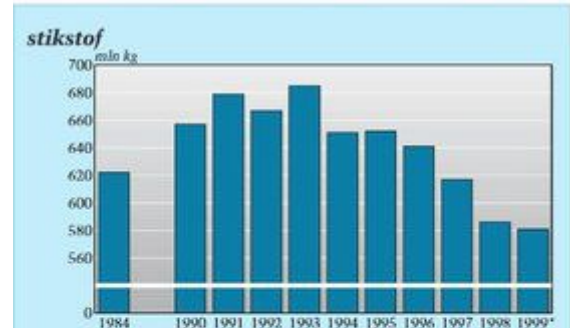
De huidige mest- en mineralenoverschotten zijn het gevolg van de sterke groei van de intensieve veehouderij en de intensivering van de landbouw. In de totale aanvoer van stikstof en fosfaat naar de bodem is de bijdrage van de landbouwsector dominant. Van de emissie naar de bodem komt negentig procent op landbouwgronden terecht. Meer dan de helft hiervan zit in dierlijke mest. Het teveel aan stikstof en fosfaat uit deze mest zorgt voor verstoring van natuurlijke processen in lucht, water, bodem en ecosystemen.

Milieu-efficiëntie verbeterd

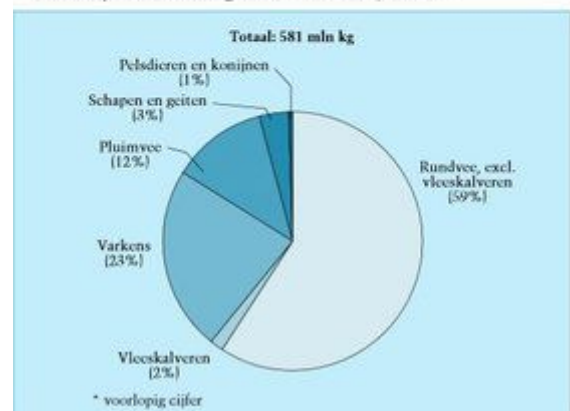
Het mestbeleid dat de overheid vanaf begin jaren tachtig ontwikkelde, richtte zich op de terugdringing van fosfaat uit dierlijke mest. Door de bemesting met fosfaat te beperken dacht zij dat ook de bemesting met stikstof zou afnemen. Dit is maar gedeeltelijk juist gebleken. In de periode 1984-1998 is de fosfaatuitscheiding met bijna een kwart gedaald, terwijl de stikstofuitscheiding met slechts zes procent is gedaald.

Omdat de overheid koos voor wetgeving op basis van fosfaat werden in de eerste plaats de intensieve veehouderijbedrijven met weinig grond gedwongen de fosfaatuitscheiding van hun veestapel te beperken. Vooral de varkensboeren slaagden erin hun fosfaatuitstoot terug te dringen door hun varkens aangepast voer te geven. De cijfers spreken voor zich.

Tussen 1984 en 1998 daalde de fosfaatuitscheiding van varkens van 71 miljoen kg naar 54 miljoen kg fosfaat. Tegelijkertijd nam het aantal varkens met bij-

Stikstofuitscheiding naar veesoort, 1999*

44 <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/DE55B1C1-E21A-4DAC-98AB-926687B73578/0/index1012.pdf>

na dertig procent toe. De intensiteit van de varkenshouderij nam weliswaar toe maar de milieuefficiëntie per kg geproduceerd varkensvlees is voor het mineraal fosfaat met een factor 1,6 verbeterd.

Prikkel ontbrak

De stikstofuitscheiding nam veel minder af, ondanks een krimpende rundveestapel. Dit komt omdat het stikstofgehalte van het Nederlandse milieu is toegenomen. Hierdoor krijgt het rundvee via gras steeds meer stikstof aangeboden, die het via de mest weer uitscheidt. Bovendien bleven de varkens- en kippenstapel groeien, ondanks het mestbeleid. Bij het ontbreken van een prikkel om het stikstofgehalte van het voer te verlagen, bleef de stikstofuitscheiding per dier voor varkens en kippen min of meer constant.

Nitraatrichtlijn

Op 1 januari 1998 is het mineralenaangiftesysteem (MINAS) van kracht geworden. Boeren worden vanaf dat moment ook afgerekend op hun stikstofoverschot. De stikstofuitscheiding is in 1998 gedaald, en ook de voorlopige cijfers van 1999 duiden op een daling. Een deel van de daling is het gevolg van de extreem natte zomer van 1998. Koeien stonden meer dan anders op stal en kregen daar stikstofarmer voer. Het is dus nog te vroeg om te spreken van een structurele afname van de uitstoot als gevolg van MINAS.

Het geduld van de Nederlandse politiek, maar ook dat van Brussel begint echter op te raken. Nederlandse boeren voldoen niet aan de normen van de Europese Nitraatrichtlijn. Vanaf januari 2003 mag volgens Brussel de bemesting met dierlijke mest niet meer zijn dan 170 kg stikstof per ha landbouwgrond. In de nieuwste mestplannen van landbouwminister Brinkhorst ligt dan ook alle nadruk op stikstof. De opdracht voor de boeren is om nu de stikstofuitstoot te verminderen, zoals zij eerder deden met fosfaat.

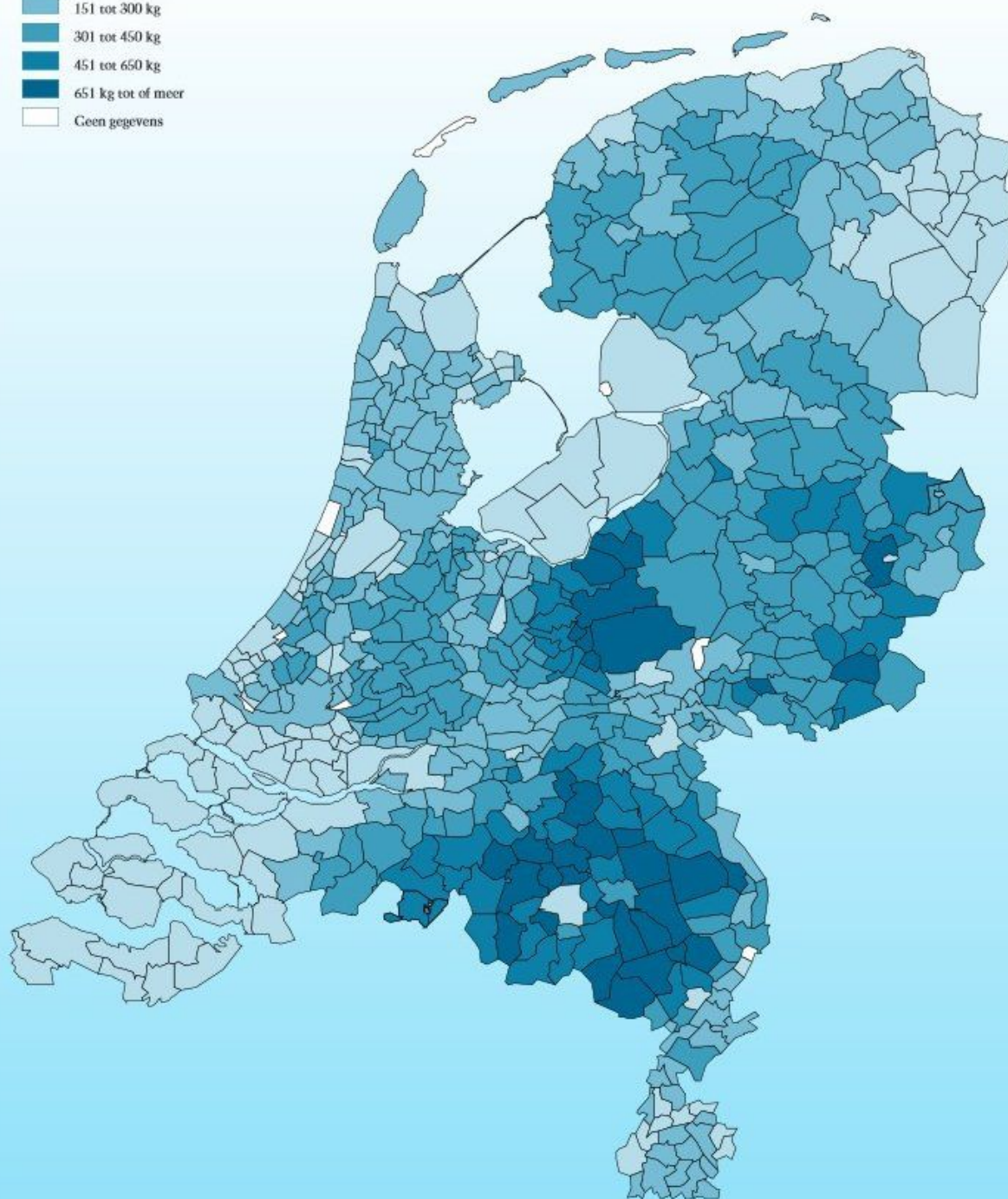
Mestbeleid en cijfers

Het Centraal Bureau voor de Statistiek berekent sinds 1972 de productie van dierlijke mest op basis van dieraantallen en mestproductiefactoren per dier. Toen politiek en beleid belangstelling kregen voor mest, werden onze cijfers allengs nauwkeuriger. Maar ook die van andere instituten. Het resultaat was een overschot aan mestcijfers. Politieke discussies gingen over de betrouwbaarheid van de cijfers in plaats van over oplossingen voor het mestprobleem. In nauw overleg met de gebruikers van de cijfers hebben de belangrijkste mestcijferproducerende instituten daarom samenwerking gezocht.

Vanaf 1990 publiceert het CBS nu jaarlijks uniforme cijfers volgens de berekeningsmethode van de **Werkgroep Uniformering Mest- en mineralencijfers (WUM)**. In de WUM nemen de volgende instellingen deel: het Bureau Heffingen van het Ministerie van landbouw, Natuurbeheer en Visserij, het CBS, het Informatie en Kennis Centrum-landbouw, het Landbouw-Economisch Instituut, het Productschap voor Diervoeder en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

Stikstofuitscheiding, 1998
kg per ha cultuurgrond

- 150 kg of minder
- 151 tot 300 kg
- 301 tot 450 kg
- 451 tot 650 kg
- 651 kg tot of meer
- Geen gegevens

'Koeien buiten' met dank aan Joep Van 't Hek

KAF EN KOREN WILLEM STEGENGA

VOOR DE buitenwacht is het een merkwaardige discussie waarmee melkveehouders zich bezighouden. 'Koeien moeten in de wei' is het onderwerp. Koeien horen daar toch als de winter voorbij is, denkt de burger. Achterhaald verhaal. Een boer die rekent en aan het milieu denkt en dan nog eens rekent, houdt zijn vee het hele jaar binnen. Zeer voordelig.

Helemaal fout, zegt de *vakgroep melkveehouderij van de Land- en Tuinbouw Organisatie*. Voorzitter Jan Cees Vogelaar legt er nog een schepje bovenop: „Wij willen komen tot een zekere vorm van verplichte weidegang.”

Edoch, kiene boeren als Jan en Klaas van Weperen in Oosterwolde zweren bij het op stal houden van hun koeien. Ze hebben weinig grond direct om huis en die zouden die koeien onmiddellijk kaal vreten. Dus moeten ze naar land verderop verkassen en honderden meters afleggen om bij de melkstal te komen.

De stal biedt nog meer voordelen. Je kunt de mest, die in de put terecht komt, beter verdelen dan wanneer een koe haar behoefte doet op één plek in het land. Beter voor het milieu dus.

Koeien op stal vertrappen niet het grasland. Ze vreten bovendien geen gras op het moment dat de kunstmest nog niet is uitgewerkt. Je land brengt dus meer op, je haalt er meer wintervoer van af. Je houdt misschien zelfs wel land over dat je voor een ander doel kunt gebruiken of kunt verhuren aan een aardappelteler.

Feit is ook dat koeien in de stal een constante hoeveelheid melk geven en die in de wei schommelingen in die melkgift laten zien. Zaken waarmee je al gauw een paar cent per liter kunt verdienen. Elke cent levert gemiddeld per jaar vier mille op.

Koeien in de wei zijn beter voor het imago van de boer, zegt de vakgroep van de LTO.

Dat aspect wordt belangrijk. De strijd gaat dus tussen beeldvorming en rendement. Beide partijen halen argumenten uit de vooruitzichten voor de melkveehouderij.

De 'stalhouders' zeggen dat de boer door de hervorming van het Europees landbouwbeleid en het wereldhandelsakkoord een zware tijd tegemoet gaat met dalende prijzen. Vijf jaar lang elk jaar een cent minder voor de melk, voorspelt de Rabobank. Het *Landbouw Economisch Instituut* gaat uit van een verlaging van het inkomen met f 15.000. Dus is alles wat je kunt pakken meegenomen.

De vakgroep weet dat ook. Die vreest echter dat de melkveehouderij de varkenshouderij achterna gaat als de koeien altoos binnen blijven. Varkens zie je ook niet meer buiten. De burger wist niet wat er in zo'n stal gebeurde, totdat Youp van 't Hek alarm sloeg.

Ze zeggen het niet met zoveel woorden, maar de actie van de cabaretier komt de vakgroep niet slecht uit. Machiel Sol van de vakgroep: „Als je het hebt over te veel mest in ons land kun je aan varkens, maar ook aan koeien denken. Over koeien is echter nooit gesproken, de varkensstapel moest wel worden ingekrompen.

Jan Hesselink van diezelfde vakgroep is van oordeel dat wanneer je als melkveehouderij zelf geen initiatieven neemt, je lot ligt in de handen van de overheid. Die heeft de boeren, om de prijsdaling op te kunnen vangen, een toeslag op hun inkomen beloofd. Van die toeslag staat 70 procent vast, aan 30 procent worden voorwaarden verbonden.

Die voorwaarden, zo is in Brussel vastgesteld, mogen de lasten voor de boeren niet verzwaren. Het buiten laten lopen van koeien past prima in dat verband. Het brave LTO-blad Oogst knoopt er nog een serie 'immateriële zaken' aan vast. Als daar zijn zorg voor landschap, natuur, open ruimte, kleur-

schakering door de gewassen en het geven van veiligheid door het landelijk gebied bewoond te houden. „Kortom zaken waar de samenleving aan hecht die de boer onbetaald doet.”

Van dit soort argumenten zakt ons de broek af. Je ziet het voor je, een boer die 's morgens bij het krieken van de dag uitroept: “Wij gaan even een kleurschakering aan het landschap aanbrengen door maïs te zaaien. De burger stelt dat zo op prijs.” Ammehoela.

Het is welbegrepen eigen belang. Daar is niks mis mee. Je moet alleen van Rivella geen Médoc willen maken. Daar trapt een burger niet in. De boer gebruikt het landschap en het onderhoud dat hij pleegt doet hij omdat dat in zijn bedrijfsvoering te pas komt. Daarmee uit.

De actie 'koeien in de wei' heeft nog een heel andere kant. De overheid pikt steeds meer landbouwgrond in om er leuke stukjes natuur van te maken. Die overheid doet, aangevuurd door de landchapsorganisaties, alsof de boeren genoeg grond hebben. Een misvatting. De burger moet dataan gaande nodig worden bijgepraat.

Wie 'koeien in de wei' weet te verheffen tot subsidievoorwaarde, tot het summum van landelijkheid en tot verbetering van het imago - dat weer een knoei heeft gekregen door het bse-geval in Westbroek - heeft een scherp wapen in handen om de natuurclaim op landbouwgrond af te remmen. Dat is eerlijke handel.

Van het melkvee loopt nu 80 procent buiten. Toegegeven, het blijft een mooi gezicht. De burger vindt dat ongetwijfeld ook. Aangezien zijn stem steeds zwaarder gaat wegen kan hij een steentje bijdragen om de boeren zoveel mogelijk land te laten behouden. Dat verhaal heeft nog wel veel uitleg nodig.

Feit is dat de vakgroep Melkveehouderij in het offensief is. Dat is al een hele vooruitgang bij enkele jaren geleden, toen er vrijwel uitsluitend werd gereageerd op wat anderen hadden bedacht. De vakgroep heeft de zaken omgekeerd.

Leeuwarder Courant 1999-01-15

Vernietigend oordeel aanpak varkensstapel

WAGENINGEN (ANP) - Het door de overheid ingevoerde systeem van varkensrechten en gedwongen inkrimping van de varkensstapel is geen goede manier om het mestprobleem in de varkenshouderij op te lossen. Het systeem van quotering werkt juist averechts op boeren die daadwerkelijk willen investeren in een milieuvriendelijke bedrijfsvoering.

Deze opmerkelijke stelling is afkomstig van een groep Wageningse wetenschappers en andere varkensdeskundigen. Zij hebben op verzoek van het ministerie van landbouw hun licht laten schijnen over de vele problemen waarmee de varkenssector kampt. De groep noemt de overheidsaanpak „een brevet van beleidsmatig onvermogen' en „een stoplap”.

„Het aantal dieren van een boer zegt weinig over de milieubelasting. De bijdrage aan de verzuring en vermisting van twee bedrijven met dezelfde hoeveelheid varkens en grond kan enorm verschillen. Bepalend is wat met de mest gebeurt, hoe de mineralen worden benut, hoe de kwaliteit van de mest is en bijvoorbeeld wat voor stal gebruikt wordt”, schrijft de denktank.

De regels voor de sector zijn inmiddels zo complex dat daardoor conflicten ontstaan. Niet alleen tussen overheid en varkenshouders, maar ook tussen het ministerie van vrom en dat van landbouw en tussen de verschillende diensten van het ministerie van landbouw onderling.

Boeren zouden volgens de rapporteurs zelf moeten bepalen hoe ze de gestelde doelen bereiken. Bedrijven die niet aan de eisen voldoen, moeten wel zonder pardon gesloten worden.

De subsidieregeling van het ministerie van landbouw voor varkensboeren die hun bedrijf willen verkopen, lijkt op een grote belangstelling te kunnen rekenen. Dat blijkt uit de hoeveelheid aanmeldingen die gisteren, de dag van de openstelling, bij het bureau van de Dienst Landelijk Gebied in Tilburg zijn binnengekomen.

Nieuwsblad van het Noorden 1999-01-16

Minister Apotheker wijkt niet na kritiek op varkensbeleid

WAGENINGEN/DEN HAAG - Forse kritiek van Wageningse wetenschappers en andere varkensdeskundigen op de gedwongen inkrimping van de varkensstapel heeft minister Apotheker van Landbouw niet op andere gedachten gebracht. In *'Mythen en sagen rond de varkenshouderij'*⁴⁵ lieten de wetenschappers gisteren weten dat het huidige beleid geen goede manier is om het mestprobleem in de varkenshouderij op te lossen.

Het systeem van quotering werkt juist averechts op boeren die daadwerkelijk willen investeren in een milieuvriendelijke bedrijfsvoering. Er zijn wel degelijk echte veranderingen nodig om de productie diervriendelijker te maken.

'Stoplap'

De wetenschappers kwalificeren het systeem van varkensrechten en de bijbehorende quotering als een 'brevet van beleidsmatig onvermogen'. Het is niet meer dan een 'stoplap'.

Maar Apotheker neemt geen millimeter afstand van het vastgestelde beleid. Wel wil de bewindsman de opvattingen gebruiken in de discussie over de toekomst van de varkenshouderij in Nederland.

De boerenorganisatie LTO onderschrijft in grote lijnen de conclusies van het rapport. "Met 80 tot 90 procent ben ik eens", zegt voorzitter C. van Gisbergen van de vakgroep Varkenshouderij van LTO. Toch vindt hij het systeem van varkensrechten wél geschikt om de hoeveelheid mest terug te brengen. R. Tazelaar van de Productschappen Vee, Vlees en Eieren (PVE) heeft scherpe kritiek. Hij denkt dat het onzin is dat de consumenten meer willen betalen voor diervriendelijk geproduceerd varkensvlees, zoals de wetenschappers veronderstellen.

De deskundigen noteren zes zogenaamde mythes: veronderstellingen en meningen die in de sector heersen en zo vastgeroest zijn dat ze nieuwe ideeën in de weg staan. Zo is er bijvoorbeeld de mythe dat de consument door zijn gebrek aan kennis over de varkenshouderij een negatief beeld heeft van de sector. Door de burger meer uit te leggen over de sector zou het imago verbeteren. Dat is niet waar, denken de wetenschappers.

De wetenschappers vinden dat de overheid alleen op hoofdlijnen beleid moet voeren en de boeren zelf moet laten bepalen hoe ze de gestelde doelen bereiken. Daardoor ontstaan er voor de individuele boer mogelijkheden voor een eigen keuze. Bedrijven die niet aan de eisen voldoen moeten dan ook zonder pardon gesloten worden, aldus de Wageningers. (ANP)

---

45 Op www.nietgevonden.nl als pdf versie, wel meerdere plaatsen als tweedehands boekje (64 blz.) – ook veel geciteerd door 'voorstanders' int. Varkenshouderij. (ZHN.)

Tweede Kamer wil nieuwe varkenswet

DEN HAAG - Een meerderheid van de Tweede Kamer wil dat minister Apotheker (D66) van Landbouw in samenspraak met de varkenssector de omstreden varkenswet aanpast. Dat bleek gisteravond tijdens een spoedoverleg tussen parlement en bewindsman.

Aanleiding voor het beraad was de juridische strijd tussen overheid en de *Nederlandse Vakbond Varkenshouders* (NVV). Op dit moment ligt er een hoger beroep van het ministerie tegen het tussenvonnis van de Haagse rechter. Die besliste eind december dat Apotheker beter moet onderbouwen waarom inkrimping van de varkensstapel noodzakelijk is om het mestprobleem op te lossen. Ook stelde de rechter dat boeren een schadevergoeding moeten krijgen voor de varkensrechten die worden afgenomen. De NVV heeft in reactie op het hoger beroep opnieuw een kort geding aangespannen om de wet op te schorten.

VVD en D66 willen geen uitspraken doen over de ontstane situatie. "Het is onder de rechter", aldus VVD'er Oplaat. PvdA, CDA, kleinrechts, GroenLinks en de SP vinden echter dat er snel een nieuwe wet moet komen. Die moet dezelfde milieudoelen bereiken, maar zonder de gehate algemeen opgelegde reductie van de veestapel. (A NP)

D66: PvdA laat minister Apotheker in de steek

DEN HAAG - Politiek topberaad moet een einde maken aan de slepende ruzie binnen de regeringscoalitie over de varkenswet. De fractieleiders van PvdA, VVD en D66 praten vandaag over de kwestie met premier Kok. D66 is woedend dat de PvdA niet haar onvoorwaardelijke steun aan de maatregelen in de varkenssector uitspreekt, aldus D66-Tweede-Kamerlid Ter Veer.

Onder vuur

De maatregelen liggen onder vuur na een tussenvonnis van de rechter. Die bepaalde dat varkensboeren een schadevergoeding moeten krijgen nu de overheid varkensrechten van hen afneemt. Het kabinet wil dat er minder varkens komen, omdat de mest het milieu te veel vervuult.

Onder meer de PvdA vindt nu dat minister Apotheker (Landbouw, D66) met de sector op zoek moet naar andere maatregelen, zoals dinsdagavond bleek tijdens een overleg in de Tweede Kamer.

D66 is des duivels. "Parlementair onwaardig", noemt Ter Veer de opstelling van de PvdA. Volgens Ter Veer heeft de PvdA zich in het regeerakkoord verbonden aan de inkrimping van de varkensstapel. Destijds steunde de PvdA de wet in de Tweede Kamer.

"Maar opnieuw doet die partij net of zij er niets mee te maken heeft. Dat is ons totaal in het verkeerde keelgat geschoten." Ook in de vorige kabinetsperiode trok de PvdA de wet hardop in twijfel. D66 "hecht er zéér aan" dat de PvdA hand-in-hand met de democraten optrekt om het aantal varkens te verminderen, aldus Ter Veer.

VVD-Kamerlid Oplaat reageert laconiek. "Ach, de PvdA laat weer het bekende gezicht zien: veel geschreeuw en weinig wol. Ik verwacht dat de PvdA de wet gewoon steunt." (ANPIGPD)

Boerenvakbond wil af van zwarte piet

Door Willem Stegenga

De Nederlandse Melkveehoudersvakbond voert bescheiden maar intensief actie tegen de milieumaatregel van het Rijk. De bond vindt dat hij op een muur van onwil en soms van onbegrip stuit. De rechter wordt de strohalm waar de boeren zich aan vastklampen.

ZE VOELEN ZICH door alles en iedereen in de steek gelaten. Door de overheid, maar ook door de Land- en Tuinbouw Organisatie, de grote broer. Nou ja 'broer', dat is te veel eer. De *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* is het zat. De bond gaat nu financiële middelen bij elkaar harken om juridische actie te ontketenen tegen de milieuregels van het rijk. De pijlen zijn gericht op de mestwetgeving.

„Wij worden besodemieterd”, zo stelt Tette Hofstra uit Akkrum. Hij zoekt gelijkgestemde instanties om de kosten van gerechtelijke procedures te kunnen betalen. Wetenschappelijk klopt er volgens hem niks van milieunormen. De landbouw krijgt de zwarte piet toegespeeld en dat is volgens hem geheel ten onrechte.

De politiek heeft weinig oor voor zijn argumenten. In landbouw- en- milieu zit te weinig 'Bijlmer' om er een parlementaire enquête voor los te weken.

„Gooi het over de boeg van de volksgezondheid” is hem aangeraden. Hij houdt dat in zijn achterhoofd.

Naast wat er allemaal al aan wetgeving op de boeren is afgekomen staat er nu een Lozingsbesluit van het ministerie van verkeer en waterstaat voor de deur. De boer moet straks hij regen zijn werktuigen binnen zetten en als de regen vanaf de erfverharding naar het oppervlaktewater sijpelt moet hij ook maatregelen nemen. Hofstra: “Over de regen die vanaf de asfaltwegen in de sloot terecht komt hoor je niemand. Rubber en olie mag zo maar de sloot in.”

Durk Boschma van de NMV: “De overheid zegt dat 80 procent van de stikstofvervuiling van de landbouw komt. Als je er even een middag aan besteedt en je de op de mavo opgedane scheikunde mobiliseert weet je dat dat niet hoger komt dan 10 procent. Het is gewoon pure laster. Je zou het ministerie van milieu moeten aanklagen”.

Hij voelt zich gesterkt door een uitspraak van Arcadis - de vroegere Heide Mij - dat er bijna niks bekend is over de uitspoeling van stikstof. „Men praat elkaar gewoon na. Een boer die normaal bemest heeft bijna geen uitspoeling. Niemand die je tegenspreekt, maar je komt ook niet een stap verder”.

Verkoop rechten 600 varkensboeren

HILVERSUM) (ANP) - Bij het Bureau Heffingen in Assen hebben zich inmiddels zeshonderd varkensboeren gemeld die hun varkensrechten aan de overheid willen verkopen. Zij krijgen een prijs voor hun rechten die gelijk is aan de prijs die op de vrije markt wordt betaald.

Minister Hayo Apotheker van landbouw maakte dit aantal zaterdag bekend in het programma Kamerbreed van de TROS-radio. De opkoopregeling van varkensrechten is bedoeld om de herstructurering van de varkenshouderij te stimuleren.

Varkensboeren tonen woede bij rechtbank

DEN HAAG (ANP) - Zo'n driehonderd varkensboeren hebben gisteren bij de rechtbank in Den Haag hun woede getoond over de invoering van de Wet herstructurering varkenshouderij. Bij de rechtbank diende het kort geding dat zij tegen de staat hebben aangespannen.

Volgens de maatregel uit 1997 van toenmalig minister Jozias van Aartsen van landbouw moet de varkensstapel met 25 procent worden ingekrompen. Volgens de liberaal was de maat vol en is de wet nodig om het mestprobleem op te lossen.

Tijdens het kort geding gisteren betoogde een advocaat van de *Nederlandse Vakbond Varkenshouders* (NVV) dat de varkensboeren het teveel aan mest niet alleen hebben veroorzaakt. Die 14 miljoen kilo fosfaat die er te veel is ook door pluimvee- en rundveehouders is veroorzaakt, pleitte de raadsman.

Maar de boerenorganisatie LTO-Nederland heeft zelf gezegd dat er een chaos ontstaat als de wet nu niet wordt ongevoerd, stelde landsadvocaat R. Van den Tweel. De LTO is meer een organisatie van oudere boeren, reageerde de NVV-advocaat. De klap van de inkrimping is voor hen minder hard.

Bij de NVV is 40 procent van de leden rond de veertig jaar.

Ook voerde de landsadvocaat aan dat de overheid de pijn voor de boeren probeert te verzachten met allerlei maatregelen, zoals de opkoopregeling.

De NVV-raadsman merkte op dat deze maatregelen zeker niet gelijk staan aan een schadevergoeding. Bovendien krijgen de varkensboeren daarmee geld dat toch al voor hen bestemd was.

Boeren snuffelen aan mineralencalculatie

Door Fokko Bosker

EEN BEETJE RAGGEN op de trekker, koetjes melken en slapend rijk worden is er voor de boer al lang niet meer bij. Hij is een ondernemer die scherp calculeert, een manager die naar maximale bedrijfseconomische resultaten streeft. En het wordt nog erger. Vanaf 1 januari volgend jaar moet de boer een mineralenboekhouding bijhouden om vooral de verontreiniging van het grondwater door stikstof in mest drastisch te verminderen. De NLTO hield gisteren in Drachten een voorlichtingsbijeenkomst om boeren over de streep te trekken.

De land- en tuinbouworganisatie doet er alles aan om boer en milieu weer met elkaar in het reine te brengen. Te lang stond de veehouderij voor mestoverschotten, sproeiende giertanks, vervuiling en bossterfte. Voorzitter Jan Hesselink van de noordelijke vakgroep melkveehouderij over de nieuwe rol. "We werken aan een schone omgeving waarin milieu en welzijn de hoofdrol spelen."

De tijd van onbekommerd produceren tegen gegarandeerde prijzen is voorgoed voorbij, hield Hesselink de honderden boeren in de zaal voor. De aloude prijsondersteuning staat op de helling. De melkveehouderij moet de bakens verzetten om de **liberalisering** te overleven. Gezond en duurzaam boeren hoort daar bij.

Al in 1991 sprak de Europese Gemeenschap af dat de hoeveelheid nitraat in het grondwater uit milieu-oogpunt tot 50 milligram per liter moet afnemen. De hoeveelheid uitgereden stikstof werd even-

eens aan strenge maxima verbonden. Boeren zouden uiteindelijk nog maar een melkkoe per hectare mogen hebben. Die dreigende extensivering van de veestapel leek de doodsteek voor menig bedrijf.

Daarop staken de boerenorganisaties en de Nederlandse overheid de koppen bij elkaar om tot een eigen aanpak van het mestprobleem te komen. De mineralenboekhouding (minas) vervult een sleutelrol in het terugdringen van de verontreiniging door met name nitraten. Voor dit stikstofbeleid is f600 miljoen beschikbaar. Tot 2008 wordt het aantal koeien per hectare ingekrompen tot 2.5.

De gekozen oplossing houdt in dat vijfhonderd bedrijven de komende tien jaar worden verplaatst en dat elke veehouder z'n tanden in een cijferbrij moet zetten. **Jan Cees Vogelaar**, landelijk voorzitter van de vakgroep melkveehouderij, sprak van een administratieve last die hij "te zot voor woorden" vond. Hij pleitte voor een vereenvoudiging van de systematiek. „Toch zal het grote gros vanaf 1 januari de klos zijn.” Er is voor de boer geen ontkomen aan.

Carel de Vries, bedrijfsleider op een proefboerderij in het Gelderse Hengelo, becijferde dat het mogelijk is aan de Europese milieuriichtlijnen te voldoen tegen gelijkblijvende bedrijfskosten. “Het bewijst de noodzaak van een aanvullend stikstofbeleid.” Boeren die hun mineralengebruik terugdringen, gebruiken ook minder voer en kunstmest. Daarmee spekken ze ook hun eigen beurs.

Een onderzoek door het *Landbouw Economisch Instituut* (LEI-DLO) onder 240 bedrijven die met een mineralenhoekhouding werken, toont dat de verschillen per veehouder enorm zijn. Niet de bedrijfsopzet maar de bedrijfsvoering blijkt doorslaggevend, aldus onderzoeker Alfons Beldman. Het is goed mogelijk om het stikstofoverschot met 90 kilo per hectare te verminderen. Rijk worden de boeren er niet van, maar het milieu vaart wel bij een betere mineralenhalans.

Volgens Beldman is de relatie tussen wat de boer op z'n weiland aan meststoffen verspreidt en de nitraatverontreiniging van het grondwater nogal complex. Er is een gebrek aan meetgegevens voor uiteenlopende bodemtypen. Nader onderzoek achtte hij nodig. Vast staat dat de aanpak van mineralenoverschotten het meeste succes heeft als de koeien altijd op stal blijven. Dat ging Hesselink te ver. “Koeien horen buiten op het land. Ze zijn ons visitekaartje.”

Leeuwarder Courant 1999-02-27

PvdA en VVD willen slot op groei varkens

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG - PvdA en VVD willen honderd procent zekerheid dat er in Nederland geen varken extra bijkomt. De garantie gisteren van landbouwminister Hayo Apotheker tijdens een spoeddebat dat er niet straffeloos méér varkens gehouden mogen worden dan het oude aantal van vorig jaar, is voor hen niet voldoende.

De PvdA dient een motie in voor een noodwet om zo 'het deksel op de pan te houden' zoals woordvoerder Feenstra het noemde. De VVD steunt die motie zodat er een kamermeerderheid voor is. Coalitiegenoot D66 vindt de kabinetsmaatregelen voldoende.

De rechtbank schortte deze week de Varkenswet op die de boeren verplicht hun varkensstapel met 10 procent te verkleinen. Via deze wet beoogde het kabinet het mestoverschot terug te dringen. Het kabinet heeft gisteren hoger beroep aangetekend tegen het vonnis.

Tegelijkertijd is een reparatiewet in de maak. Die geeft boeren hun 10 procent gekorte varkens terug. Apotheker zei nog steeds optimistisch te zijn dat hij aan het eind van de rit gelijk krijgt. Boeren

moeten dan hun teruggekregen 10 procent varkens weer inleveren.

LC 1999-03-10

Kamer vreest sterke groei varkenssector

Leeuwarder Courant 10-03-1999

Kamer vreest sterke groei varkenssector

DEN HAAG (ANP) - De Tweede Kamer wil dat minister Hayo Apotheker van landbouw maatregelen neemt om te voorkomen dat de varkensstapel ongebreideld kan groeien. Een motie hiertoe van PvdA-kamerlid Jaap Jelle Feenstra werd gisteren met algemene stemmen aangenomen.

In verband met de uitspraak van

de rechter dat de varkenswet deels buiten werking moet worden gesteld, heeft Apotheker een reparatiewet gemaakt. Hierin regelt de minister dat boeren tijdelijk weer 10 procent meer varkens mogen houden. Via een strenge handhaving zal hij ervoor zorgen dat het er niet meer worden. Feenstra acht deze toezegging niet voldoende.

Leeuwarder Courant 1999-03-19

Alle mestvrachten moeten bemonsterd

DEN HAAG (ANP) - Alle boeren en loonwerkers die mest vervoeren, moeten die vrachten vanaf volgend jaar wegen en bemonsteren. Deze verplichting geldt ook voor transporten over korte afstand, zo heeft minister Hayo Apotheker gisteren op verzoek van een meerderheid van de Tweede Kamer besloten. Het parlement is tevreden over de animo van boeren voor Minas, het Mineralen Aangifte Systeem.

Leeuwarder Courant 1999-04-08

Minister: Minder varkens niet langer afgedwongen

DEN HAAG (ANP) - Minister Hayo Apotheker van landbouw wil met zijn nieuwe plan voor de varkenssector af van de verplichte inkrimping van de varkensstapel zo melden goed ingelichte bronnen.

In plaats van de algehele korting wil Apotheker de varkensstapel inkrimpen door maatregelen met een meer vrijwillig karakter. De bewindsman past die nu ook al toe. Het gaat om het opkopen van varkensrechten van boeren, het afromen van varkensrechten bij de handel in die rechten en het gebruik van milieuvriendelijk, fosfaatarm voer.

Volgens de woordvoerder van Apotheker kan dit plan met de nu beschikbare f700 miljoen uitgevoerd worden. De D66 minister heeft het nieuwe plan nodig om uit de impasse te komen die rond de herstructurering van de varkenshouderij is ontstaan. De rechter heeft namelijk bepaald dat sommige onderdelen van de huidige varkenswet niet geldig zijn. Daarnaast lopen er juridische procedures van de Nederlandse Vakbond Varkenshouders (NVV) en LTO Nederland,

Het belangrijkste doel blijft voor Apotheker het oplossen van het mestprobleem. Om evenwicht op de mestmarkt te brengen moet er 14 miljoen kilo fosfaat minder in het milieu terecht komen. Dit komt overeen met 25 procent minder mest.

Kritisch advies Raad van State over noodwet varkenshouderij

Nieuwsblad van het Noorden 10-04-1999

Kritisch advies Raad van State over noodwet varkenshouderij

Den Haag - De Raad van State heeft kritiek op het besluit van minister **Apotheker** van Landbouw om een noodwet voor de herstructurering van de varkenshouderij te maken. De raad adviseert **Apotheker** de noodwet niet in te dienen. Dat blijkt uit het nog niet gepubliceerde advies van de Raad van State dat vorige week naar het ministerie is gezonden.

In verband met de uitspraak van de Haagse rechtbank van eind februari dat bepaalde onderdelen van de omstreden varkenswet niet geldig zijn, heeft **Apotheker** eind februari een reparatiewet ingediend. De Raad van State vindt het onverstandig van **Apotheker** dat hij zo snel een noodwet heeft ingediend. (ANP)

Nieuwsblad van het Noorden 1999-06-07

Hayo Apotheker wordt nu nooit ingewijde – minister stapt op

DEN HAAG - Vorige week ontkende hij zijn naderende vertrek nog, maar na een weekeinde nadenken heeft Hayo Apotheker de knoop toch doorgehakt. Hij wil niet langer verantwoording dragen voor de Varkenswet. Een klein jaar lang heeft hij geploeterd met de erfenis van zijn voorganger Jozias van Aartsen, en nu legt hij het moede hoofd in de schoot. Juist op de dag dat het kabinet officieel is gelijmd, neemt de D66'er afscheid van Den Haag.

Het was geen mooie tijd voor Hayo Apotheker, de burgemeester van Leeuwarden die door D66 naar de landelijke politiek werd gehaald. In september werd hij meteen geconfronteerd met ondergelopen kassen en akkers, omdat het maar niet op hield met regenen. De schaderegeling die het kabinet daarvoor in het leven riep, werd door premier Kok gepresenteerd. Dat Apotheker niet met de eer ging strijken, vond men in D66 kringen niet gepast.

Kort daarop kwam een veel groter probleem aan het licht. Het werd duidelijk dat de reconstructie van de varkenssector veel moeilijker zou worden dan gedacht. Er bleken nogal wat juridische gaten in de wet te zitten, waardoor de sanering op een fiasco dreigde uit te lopen.

Hayo Apotheker wilde via samenwerking met de boeren proberen te redden wat er te redden viel, maar kreeg het kabinet niet mee. Dat besloot eind april de uitspraak van de rechter – deze week - af te wachten. Voor Apotheker, die had verwacht wel voldoende steun te krijgen in de Tweede Kamer, was de teleurstelling groot. “Zo hoeft het allemaal niet meer”, zou hij op zijn departement hebben gezegd. In de ministerraad heeft hij echter nooit bedreigd met opstappen, aldus een collega-minister. Wel heeft Apotheker zijn partijleider Thom de Graaf ruim van tevoren op de hoogte gesteld van zijn bedenkingen.

De bewindsman, die afgelopen zaterdag z'n 49ste verjaardag vierde, was bij zijn start geen ingewijde op Landbouw. In Leeuwarden hield hij zich vooral bezig met de promotie van de Friese hoofdstad. Hij kreeg landelijke bekendheid toen hij in 1997 een emotionele toespraak hield tegen het zinloze geweld. De dood van Meindert Tjoelker in Leeuwarden had veel emoties losgemaakt.

Ook al kwam hij niet uit de boerensector, toch werd er het een en ander verwacht van deze zoon van een Groningse handelaar in groente en fruit. Hij was een all-round bestuurder die zich snel moest kunnen inwerken in de sector. Ook zelf zag hij zijn gebrek aan agrarische achtergrond niet als een probleem. "Ach, er hoeft toch ook niet perse een generaal op Defensie?"

Bij zijn aantreden zei hij zich vooral te willen inzetten voor de natuur en een groen Nederland. Ook zou hij het overleg met de boeren, tuinders en de rest van het agrarische bedrijfsleven weer in ere herstellen. Dat was onder zijn voorganger Van Aartsen wat op het tweede plan gekomen. Bij de land- en tuinbouworganisaties lag hij dan ook goed. Wat Hayo Apotheker op zijn conductestaat kan bij schrijven zijn de geslaagde onderhandelingen over de Europese landbouwbegroting. Ondanks de zorg over zijn onderhandelingskunst - ambtenaren dachten dat hij zich zou laten overvleugelen door zijn Europese collega's - slaagde hij er toch in met een goed resultaat thuis te komen. (GPD)

Nieuwsblad van het Noorden 1999-06-08

Mestproblematiek zit politiek al 15 jaar dwars

Minister Apotheker stap op!

RIJSWIJK - De veehouderij en de mestproblematiek stellen de politiek al vijftien jaar voor problemen. Vóór minister **Apotheker** hadden zijn voorgangers **Braks** en **Van Aartsen** hun handen al vol aan het mestvraagstuk en de inkrimping van bijvoorbeeld de varkensstapel.

In november 1984 komt er een interimwet beperking varkens- en pluimveehouderijen. In 1986 kregen Nederlandse boeren beperkingen opgelegd voor de mestproductie. De aan de boeren verleende rechten werden toen gekoppeld aan de uitstoot van het aantal kilo's fosfaten en niet aan het aantal beesten. De verplichte mestboekhouding wordt voor de boeren een onbegrijpelijke papierwinkel.

In januari 1988 is er massaal protest van de boeren tegen de mestboekhouding. Minister **Braks** (CDA) wil de mestquota verhandelbaar maken, met daaraan gekoppeld een reductie die oploopt naarmate het quotum van een boer hoger is. In 1988 worden 3000 veehouders bekeurd wegens overtreding van de wet rond de mestboekhouding.

In januari 1989 komt **Braks** met het Verplaatsingsbesluit II, een milieumaatregel om te voorkomen dat bij verplaatsing van bedrijven de mestproductie oploopt. Er komt een vaste korting van 15 procent op de hoeveelheid mest die een bedrijf mag produceren. Er is veel kritiek uit de sector, vooral van kleine bedrijven die vrezen voor de toekomst.

Wurgheffing

Braks zegt in juni 1990 dat alle suggesties van de politiek ten spijt inkrimping van de veestapel niet aan de orde is bij het zoeken van een oplossing voor de mestproblematiek. Later komt zijn notitie mestbeleid voor de jaren 1991-1994 (tweede fase). Daarin houdt hij vast aan het korten van mestproductierechten bij verplaatsing van bedrijven met 30 procent.

In juli 1994 hakt het dan demissionaire kabinet de knoop door over het mestbeleid na 1 januari 1996. Er komt een wurgheffing voor te veel geproduceerde mest. Boeren mogen onder nog te bepalen voorwaarden echter kiezen voor een mineralenboekhouding. In die periode liggen de ministers **Bukman** (Landbouw, CDA) en **Alders** (Milieu, PvdA) voortdurend overhoop over het mestbeleid.

De ministers **De Boer** (Milieu, PvdA) en **Van Aartsen** (Landbouw, VVD) geven in december 1994

aan dat inkrimping van de veestapel onvermijdelijk is. De overheid zal in hun ogen geen flinke financiële compensatie bieden voor de sanering.

Van Aartsen presenteert op 10 juli 1997 zijn plannen voor de herstructurering van de varkenssector. Die gaan uit van inkrimping van de varkensstapel met een kwart. Hierdoor moet 14 miljoen kilo fosfaat minder in het milieu terecht komen. In gewijzigde vorm gaat de Tweede Kamer pas in december van dat jaar akkoord met het voorstel *Wet Herstructurering Varkenshouderij* (WHV), beter bekend als de **Varkenswet**. In maart 1998 gaat ook de uiterst kritische Eerste Kamer akkoord. De boeren krijgen geen schadevergoeding.

Noodwet

Op 9 april 1998 wordt de WHV in het Staatsblad gepubliceerd. In 1998 moeten boeren 10 procent van hun varkensrechten inleveren, in 2000 nog eens 15 procent. Daar kan vijf procent vanaf als boeren milieuvriendelijk veevoer gebruiken. Op 10 april spant de Nederlandse Vakbond Varkenshouderij (NVV) een bodemprocedure aan tegen de Varkenswet. In augustus 1998 volgt NVV een kort geding om de WHV op te schorten tot de uitspraak in de bodemprocedure.

Op 1 september 1998 treedt de Varkenswet in werking. **Hayo Apotheker** (D66) is in augustus Van Aartsen opgevolgd op Landbouw. Tien dagen later weigert de rechter in kort geding de wet op te schorten omdat de rechter later dat jaar al een uitspraak zal doen in de verkorte bodemprocedure die de NVV ook al had aangespannen.

Op 23 december 1998 doet de rechter uitspraak in vorm van tussenvonnis in verkorte bodemprocedure: Apotheker moet de varkenswet beter onderbouwen. Apotheker en ook NVV gaan in beroep.

De NVV spant in februari 1999 opnieuw een kort geding aan om de Varkenswet op te schorten. Op 23 februari stelt de president van de rechtbank de hoofdstukken II tot en met IV van de wet buiten werking totdat in de verkorte bodemprocedure anders wordt beslist of de Staat met een adequate schaderegeling komt. De eerste inkrimping de varkensstapel met tien procent gaat niet door. Apotheker gaat in maart in spoedappèl en komt later met een noodwet.

Op 25 maart stuurt het Bureau Heffingen in Assen alle varkenshouders een brief met de aankondiging dat onderdelen van de Varkenswet gewoon kunnen doorgaan en dat zij zich akkoord moeten verklaren met de handel en opkoop van varkensrechten. De NVV spant een maand later een kort geding aan tegen de staat wegens het optreden van het Bureau Heffingen.

Impasse

Om uit de juridische impasse te komen, komt Apotheker op 16 april met een alternatief plan naar het kabinet. Geen generieke korting meer, maar een massale opkoop van varkensrechten. Boeren die elkaar rechten verkopen, moeten 40 procent van de opbrengst aan de staat afstaan. Het gebruik van milieuvriendelijker veevoer moet 8 procent minder mest opleveren, 3 meer dan eerst was gepland.

Bij het Gerechtshof in Dm Haag dient op 3 mei het spoedappèl, ingesteld door de minister, tegen het vonnis van 23 februari. De uitspraak komt op 10 juni. Op 4 mei is de uitspraak van de rechtbankpresident in het kort geding van de NVV tegen de staat (Bureau Heffingen) ten gunste van de varkenshouders. De rechter bepaalt dat Landbouw de Varkenswet op geen enkele wijze in de praktijk mag brengen. Het Bureau Heffingen moet de boeren dus met rust laten. De staat kondigt hier weer een spoedappèl tegen aan.

7 juni: Apotheker stapt op. (ANP)

Nieuwsblad van het Noorden 1999-06-11

Landbouw verliest opnieuw procedure over varkenswet

PvdA verwacht snel oplossing van Brinkhorst.

DEN HAAG- Minister Brinkhorst van Landbouw moet de Tweede Kamer snel duidelijk maken wat hij van plan is met de varkenswet nu het ministerie de zoveelste juridische procedure over deze wet heeft verloren. Het gerechtshof bepaalde gisteren dat de overheid geen varkens van boeren kan afpakken zonder dat daar een schadevergoeding tegenover staat.

De varkenswet beoogde dat wel te doen en dat is in strijd met de rechten van de mens. De inkringing van de varkensstapel is daarom terecht opgeschort, oordeelde het hof.

Of het Rijk de boeren daadwerkelijk moet uitbetalen voor al ingeleverde varkens, blijkt op zijn vroegst dit najaar bij een andere juridische procedure. Brinkhorst wilde gisteren nog niet zeggen wat hij gaat doen. Hij vindt dat hij nog te kort in functie is om daar al over te oordelen. De D66'er is afgelopen dinsdag aangetreden als minister om de vertrokken Hayo Apotheker op te volgen.

PvdA'er Feenstra wil dat Brinkhorst volgende week donderdag in een overleg met de Kamer in grote lijnen met een oplossing komt. "Door de uitspraak stagneert het doel weer: minder mest." Hij wil ook dat Kamer en kabinet meer aandacht geven aan de kwaliteit van de wetgeving, rechters halen de varkenswet immers telkens onderuit.

VVD'er Oplaat wil niet inhoudelijk reageren, de minister is volgens hem aan zet. D66 wil eerst zelf de uitspraak bestuderen. Van CDA'er Atsma moet de minister weer overleggen met de varkensboeren om tot een oplossing te komen.

Dat vinden ook de varkensboeren zelf, zowel de vakbond NVV die de procedure nu heeft gewonnen als de boeren- en tuindersorganisatie LTO die deze keer geen partij was. De NVV wil dat de hele varkenswet van tafel gaat. LTO is het daarentegen eens met het doel van die wet - minder mest - maar niet met het middel, het verplicht inleveren van varkens zonder schadevergoeding.

De voormalige Landbouwminister Apotheker was gesprekken begonnen met de varkensboeren om tot een oplossing te komen. Maar hij is maandag opgestapt uit angst voor slepende juridische procedures over de omstreden varkenswet. Zijn alternatief waarbij boeren wel een schadevergoeding zouden krijgen, kreeg geen steun van zijn collega's in het kabinet. Hij wijdde de uitspraak van het gerechtshof niet afwachten.

Dat werd hem niet in dank afgenomen. Premier Kok vond dat Apotheker de uitspraak had moeten afwachten en verder had moeten discussiëren met de ministerraad. (GPD/ANP)

Leeuwarder Courant 1999-06-17

Brinkhorst tornt niet aan mestplannen

Nitraat moet verminderen

DEN HAAG (ANP, GPD) - Minister Laurens Jan Brinkhorst (Landbouw) handhaaft de aangekondigde wetsvoorstellen om de bodemvervuiling door nitraat in mest te verminderen. Hierdoor mogen boeren minder koeien per hectare houden. Ook moeten vijfhonderd veehouders van kwetsbare zandgronden naar elders verhuizen.

De nieuwe minister zei de Tweede Kamer gisteren dat zijn voorgangers veel resultaat hebben be-

reikt hij hun pogingen nitraat terug te dringen, maar dat het nog steeds onvoldoende is. Hij is daarom niet bereid de voorstellen die zijn voorganger Havo Apotheker in december aan de Kamer heeft gestuurd, af te zwakken.

Minder nitraat leidt tot schoner drinkwater en een duurzame landbouw, zo menen Brinkhorst en Jan Pronk (Milieu). Bovendien is Nederland verplicht snel maatregelen te nemen vanwege de Europese nitraatrichtlijn.

Als Nederland niet meer actie onderneemt om maximaal 50 milligram nitraat per liter grondwater te garanderen, dreigt een boete van het Europese Hof van Justitie. Nederland zit op veel plaatsen boven die norm.

Pronk heeft in Brussel al opmerkingen gehoord dat het huidige Nederlandse landbouwmineralensysteem (Minas) onvoldoende zou zijn. Hij zal volgende week de verantwoordelijke eurocommissaris nog van de juistheid van het systeem proberen te overtuigen, maar Brussel zal de Nederlandse aanpak hoogstwaarschijnlijk afkeuren.

Brinkhorst en Pronk zijn het oneens met de opvatting van sommige Kamerleden dat nitraat best wat dieper in de bodem gemeten kan worden. Op diepere lagen is de stof ten dele afgebroken. De bewindslieden willen het nitraat in de bovenste 1 á 2 meter blijven zoeken en beschouwen de ondergrond als buffer. Dat de Fransen wel lager meten, komt volgens Pronk omdat het grondwater daar dieper ligt.

Leeuwarder Courant 1999-06-30

Kabinet betaalt tol 'cynisch bestuur'

Paars nam met Varkenswet een onaanvaardbaar risico

Door Ans Bouwmans parlamentsredacteur

Het kabinet voelt zich gepakt door de rechter. De Varkenswet - officieel *Wet Herstructurering Varkenshouderij* - is voorlopig buiten werking gesteld, omdat de overheid geen schadevergoeding heeft geregeld. Een belangrijk milieudoel (minder mest) wordt nu niet gehaald, mopperde minister Laurens Jan Briithont van landbouw deze week. Vandaag praat de Tweede Kamer weer over de chaos in de varkenssector. Het kabinet blijft het oneens met de rechter: de wetgever moet kunnen ingrijpen in de varkenssector zonder daarvoor te betalen. Jurist Willem Bruil vindt dat de overheid volledig de plank heeft misgeslagen.

“Het kabinet heeft een onaanvaardbaar risico genomen met de Varkenswet”, zegt Willem Bruil, docent staats- en bestuursrecht in Leiden en directeur van het instituut voor Agrarisch Recht in Wageningen. Kabinet en parlement hebben volgens de jurist willens en wetens een ondeugdelijke wet gemaakt, die de rechter onrechtmatig vindt. „Ik begrijp de opwindings niet. Het was te voorzien dat het mis zou gaan, en het ging mis. Van Aartsen heeft er een puinhoop van gemaakt. De overheid staat nu met lege handen.”

Willem Bruil heeft begin vorig jaar samen met twee andere juristen gewaarschuwd voor de gevolgen van de paarse koppigheid, en ziet zijn gelijk nu bevestigd. “Als de rechter had getwijfeld, zou hij de wet niet snel buiten werking hebben gesteld. Maar de rechter vond dat het zo niet kon. Ik heb

daar geen moeite mee. Bestuurders en Kamerleden lijken te denken dat ze alles kunnen, omdat ze democratisch gelegitimeerd zijn. Maar als er onmiskenbaar iets mis is, dan moet de onafhankelijke rechter kunnen ingrijpen.”

Bruil vindt het vooral schokkend dat de Eerste Kamer, die wetgeving moet toetsen op rechtmatigheid, deze wet heeft laten passeren. „Als de Eerste Kamer verzaakt, dan ben ik blij dat er in ieder geval nog de rechter is. In de senaat gelden blijkbaar andere motieven dan het recht. De Eerste Kamer kan beter ingeruild worden voor een hooggerechtshof dat wetten toetst aan de Grondwet en inder nationale verdragen.”

Bruil vindt het onbegrijpelijk dat het kabinet zijn kruistocht tegen de rechterlijke afwijzing van de Varkenswet blijft voortzetten. „Het is haast beledigend voor de rechterlijke macht. Nu verwijt de politiek de rechter dat hij het milieubeleid doorkruist. Den Haag moet eerst eens fatsoenlijke wetgeving maken.”

De wetenschapper denkt dat de Varkenswet vanaf het begin een prestigezaak is geweest. Jozias van Aartsen, minister van landbouw in het vorige kabinet, heeft volgens hem gebruik gemaakt van de negatieve sentimenten rondom de varkensboeren. Na de pestepidemie was de tijd rijp voor drastische maatregelen.

“De wet was geen oplossing voor welk probleem dan ook. Er waren geen economische redenen het aantal varkens te beperken, evenmin welzijnsredenen. Er was alleen een milieudoelstelling: de mestproductie. Daar hadden we al een regeling voor: de mineralenboekhouding (Minas). Omdat die moeilijk te handhaven zou zijn, is de Varkenswet er bovenop gekomen. Dat vind ik een drogreden. De Minas is gewoon blijven bestaan, maar daar heeft de overheid zelf klaarblijkelijk geen vertrouwen in.”

Volgens Bruil had het kabinet er beter aan gedaan destijds een productieplafond in te stellen - iets wat de nieuwe minister van landbouw Brinkhorst dit jaar pas gaat doen. - en geld uit te trekken voor het opkopen van mestproductierechten. „Dat is geen wijsheid achteraf. Dat was toen al duidelijk. En dat is Den Haag ook verteld.

Maar het kabinet en de Tweede Kamer hebben niet gekozen voor zo'n 'warme' sanering, die honderden miljoenen guldens zou gaan kosten. Daarmee hebben ze een groot risico genomen, aldus Bruil. „Vanaf het begin was duidelijk dat er juridische procedures zouden komen. Dat boeren tot aan de Hoge Raad zouden procederen, omdat bestaande rechten werden afgenomen zonder de schade te vergoeden.”

Hij ziet de Varkenswet als een voorbeeld van 'cynisch bestuur'. „Juridische procedures kunnen jarenlang slepen. Acht jaar, tien jaar. In de tussentijd heb je de varkenssector gesaneerd. Dan moet je wellicht alsnog miljarden schadevergoeding betalen, maar dan heb je je doel wel bereikt. Ik denk dat het kabinet er niet op :dacht is geweest dat de rechter meteen de hele wet buiten werking zou stellen. Dat was een streep door de rekening.”

De juridische discussie tussen politiek Den Haag en de rechter gaat over het begrip eigendom. Een lapje grond, een huis, dat is duidelijk een bezitting. Dat kun je iemand niet afnemen, zonder daarvoor een vergoeding te betalen. Maar is een vergunning, een melkquotum of een varkensrecht ook een stukje vermogen? “Kijk je naar het Europese verdrag voor de rechten van de mens, dan zie je dat het begrip eigendom daar ruim wordt geïnterpreteerd”, zegt Bruil.

Door de invoering van de Varkenswet moesten boeren hun mestquota inruilen voor een geringer aantal varkensrechten. Op die manier werd hun productiecapaciteit met 10 procent ingeperkt en

daar zou later nog eens 10 of 15 procent bijkomen. Gedwongen door de rechter heeft minister Brinkhorst nu voorlopig een streep gezet door de korting.

De redenering van de rechter is dat mestquota en de varkensrechten geld waard zijn en verhandeld kunnen worden. Ze vertegenwoordigen dus een stukje vermogen. De overheid kan bestaande rechten afpakken of beperken, als dat in het algemeen belang is. Maar uit het oogpunt van rechtszekerheid moet dat wel goed worden geregeld. Iemand moet zich er goed op kunnen voorbereiden en/of de schade moet worden vergoed.

Volgens Bruil is de juridische strijd om de varkensrechten de voorbode van meer rechtszaken waarin 'eigenaren' een beroep doen op het Europese verdrag van de rechten van de mens. "De wetgever is er zich te weinig van bewust dat quota, subsidies of vergunningen een eigendomsrecht kunnen opleveren. Je moet van tevoren bedenken dat dit probleem kan ontstaan, en een concessie, subsidie of vergunning duidelijk tijdelijk verlenen." Maar daar is in de agrarische sector in ieder geval niet altijd aan gedacht.

Leeuwarder Courant 1999-07-01

Kamer eens met harde aanpak varkensstapel L.J. Brinkhorst

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG - Minister Laurens Jan Brinkhorst van landbouw mag van de Tweede Kamer extra maatregelen treffen om het overschot aan varkensmest terug te dringen. Hij komt in september met uitgewerkte plannen hiervoor. Dat had trouwens van de PvdA en het CDA wel iets sneller gemogen. zo bleek gisteren bij het kamerdebat over de reductie van de varkensstapel. VVD, D66 en Groen-Links vinden de tijd die Brinkhorst neemt echter geen probleem.

De rechter heeft de Varkenswet geblokkeerd totdat duidelijk is of boeren een vergoeding moeten krijgen voor het verplicht afstaan van varkens. Het kabinet legde de boeren aanvankelijk een verplichte korting van 10 procent op om het teveel aan mest terug te dringen. Maar na het vonnis lopen de stallen nu weer vol en het verkleinen van het mestoverschot stagneert.

Daarom neemt Brinkhorst aanvullende maatregelen. Hij wil een productieplafond instellen zodat het aantal varkens in Nederland niet onbeperkt kan groeien. Hij zal dat anders aanpakken dan zijn voorganger Hayo Apotheker, zo stelde hij de Kamer gerust. Apothekers noodwet om een grens te stellen aan het aantal varkens werd gekraakt door de Raad van State.

Verder overweegt Brinkhorst de varkensboeren te verplichten hun mest binnen de milieu-eisen op hun eigen grond te verspreiden of om hiervoor contracten aan te gaan met derden. Hij beloofde de Kamer dat hij boeren die buiten hun schuld in de knel komen, tegemoet zal komen.

Dat de Kamer van hem en van zijn voorganger verschillende cijfers hebben gekregen over uit de markt genomen varkensrechten is volgens Brinkhorst eenvoudig te verklaren. Apotheker ging uit van een inschatting van wat het opkopen opleverde. de huidige minister van wat is gerealiseerd.

Voorman **Wien van den Brink** van de varkenshoudersbond NVV vindt dat de nieuwe minister zich presenteert als een 'hardliner'. "Dat nodigt niet uit tot een dialoog. Maar als de minister ons uitnodigt voor een gesprek, dan gaan we."

Eigen plan boeren voor sanering veestapel

LTO wil minder bemoeienis overheid.

DEN HAAG - Varkens- en kippenhouders komen met een eigen plan om het mestoverschot voor 2005 terug te dringen. De grote boerenorganisatie LTO-Nederland heeft een eigen plan gepresenteerd dat minder overheidsmaatregelen mogelijk moet maken. De varkenshouders moeten 14 miljoen kilo fosfaat minder produceren, de pluimveehouders 11,2 miljoen.

In het LTO-plan kunnen boeren ervoor kiezen mest te verwerken tot andere producten, eventueel buiten Nederland. Een andere mogelijkheid is mest af te zetten op eigen of gepachte grond. Veehouders die tot één van deze twee acties overgaan, voorkomen overheidsmaatregelen. Wie zijn mest op contractbasis verkoopt, krijgt te maken met opkoop of afroming van dierenrechten. De boer die niets regelt voor zijn mest, zet volgens de LTO zijn productierecht op het spel. Hoeveel bedrijven moeten stoppen, durft LTO niet te voorspellen.

Het LTO-plan is individueler dan de algemene kortingen die de overheid momenteel aan boeren in bepaalde sectoren wil opleggen. Boeren die hun mest niet kwijt kunnen, krijgen het zwaar. Zij moeten stoppen of hun aantal dieren verminderen. Wie de mest wel kwijt kan, mag doorgaan. Wanneer in Nederland geen mestoverschot meer is, kan het systeem van dierrechten worden afgeschaft. Boeren mogen zelfs meer dieren nemen, zolang ze de mest verantwoord kwijtraken.

De LTO hoopt dat het mestplan in de plaats komt van de felbestreden varkenswet en de algemene plannen het aantal kippen te beperken. "Doorgaan met de juridische procedures heeft geen zin. Het Europese Hof doet minimaal over vijf jaar uitspraak", aldus voorzitter G.J. Doornbos van LTO Nederland.

Het ministerie van Landbouw beschouwt het mestplan van LTO als een stap in de goede richting. Vooral de voorwaarde dat een boer pas mag produceren als hij zijn mestafzet op orde heeft, spreekt minister Brinkhorst aan, omdat het aansluit bij de individuele verantwoordelijkheid van de veehouder. Brinkhorst vindt het echter onaanvaardbaar dat het mestoverschot volgens het plan pas in 2005 is weggewerkt. Dat doel moet volgens de minister al in 2002 zijn bereikt, vooral vanwege de Europese nitraatrichtlijn.

Het aantal varkens is in de eerste vier maanden van het jaar met een half miljoen toegenomen. Het Centraal Bureau voor de Statistiek telde in april 13,9 miljoen varkens in Nederland. Sinds de varkenspest in 1997 lag het aantal ruim een jaar op 13,5 miljoen. (A NP)

Brinkhorst slacht varkensplan van LTO

DEN HAAG – Minister Brinkhorst van Landbouw laat weinig heel van de toekomstvisie van landbouworganisatie LTO-Nederland op de varkenshouderij. "De sector vult de eigen verantwoordelijkheid onvoldoende in", aldus Brinkhorst in een reactie op de donderdag gepresenteerde visie.

De minister is blij dat LTO erkent dat de varkenshouderij moet worden ingekrompen, maar de tien jaar die ze wil uittrekken voor inkrimping van de varkensstapel met 20 procent vindt hij veel te

lang. "Dat verdraagt zich niet met het milieubelang en met de Europese nitraatrichtlijn die al binnen drie jaar vergaande maatregelen eist", vindt Brinkhorst. Hij wijst erop dat die richtlijn al acht jaar bekend is.

De jongste cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek over de omvang van de varkens- en pluimveestapel sterken Brinkhorst in zijn overtuiging dat er krachtiger maatregelen nodig zijn. "**Er blijkt weinig slagkracht uit om de problemen echt aan te pakken en de maatschappelijk gewenste omslag tot stand te brengen.**" LTO heeft gevraagd de verantwoordelijkheid van de aanpak van het mestprobleem bij de sector te laten. (ANP)

Nieuwsblad van het Noorden. 1999-08-25

'Inkrimping van de veestapel blijkt onontkoombaar'

DEN HAAG - Minister Brinkhorst van Landbouw heeft gisteravond tijdens een bijeenkomst op het Catshuis zijnmeest betrokken collega's in het kabinet nieuwe voorstellen gedaan voor inkrimping van de veestapel. Nieuwe maatregelen zijn nodig nu de rechter tot drie keer toe de varkenswet van zijn voorganger Van Aartsen heeft afgewezen, en de Europese Commissie van Nederland eist dat de stelselmatige overtreding van de nitraatrichtlijn wordt aangepakt.

Het gesprek met premier Kok, de vice-premiers Jorritsma en Borst, minister Pronk van Milieu en de landbouwspecialisten van de Tweede-Kamerfracties ging vooral over de vraag hoe het mestoverschot kan worden aangepakt. Volgens een van de aanwezigen kwam daaruit naar voren dat inkrimping van de hele veestapel, inclusief runderen en kippen. 'onontkoombaar' is.

Het kabinet probeert nu uit te vinden hoe dit 'op sociaal aanvaardbare wijze' te bereiken is. Vermoedelijk kiest het kabinet daarbij nu wel voor een schadeloosstelling. Eerder liet premier Kok weten dat het kabinet daarover nadenkt, omdat de kritiek van de rechter zich juist richtte op het ontbreken van een schadevergoeding voor boeren die varkens moesten inleveren.

Welke andere maatregelen, naast eventuele schadevergoeding, het kabinet nog meer in gedachten heeft, is nog niet bekend. (GPD)

Leeuwarder Courant 1999-08-26

Brinkhorst wil snelle aanpak mestoverschot.

DEN HAAG (GPD) - Minister Laurens Jan Brinkhorst van landbouw wil een snelle aanpak van het mestoverschot. Elke boer moet volgend jaar al aangeven hoe hij de mest van zijn vee denkt te verwerken of af te zetten. Lukt hem dat niet dan volgt een zware boete.

Dit scenario moet er toe bijdragen dat Nederland nog voor 2000 voldoet aan de nitraatrichtlijn van de EU. Brussel dreigt met een boete van f 500.000 per dag als ons land dat niet haalt.

Aanvankelijk stond de invoering van het verplichte afzetscenario voor 2000 op de agenda. Brinkhorst trapt nu op het gaspedaal. Hij was in zijn Brusselse tijd een hoge ambtenaar op milieugebied bij de Europese Commissie en mede daardoor geestelijk vader van de richtlijn. In de richtlijn staat dat er niet meer dan 170 kilogram stikstof per hectare mag worden gebruikt. Nederland zit op zo'n 350 kilo per hectare.

De maatregelen van de minister maken inkrimping van de veestapel onontkoombaar, zo wordt alge-

meen erkend. Volgens ingewijden heeft de minister daarom een beperkte schadevergoeding in het verschiet voor zowel de runder-, varkens- als pluimveesector. De milieubeweging vindt de plannen niet ver genoeg gaan.

De boerenbond LTO is verbaasd. Die zegt dat het aantal runderen al drastisch is verminderd. Volgens het *Centraal Bureau voor de Statistiek* zijn er 4,2 miljoen stuks. Dat is hetzelfde aantal als in 1968. In 1984 waren dat er nog 5,5 miljoen. Door de melkquotering en door het feit dat koeien steeds meer melk geven loopt dat aantal elk jaar terug. In Friesland lopen 545.000 runderen rond. Het aantal varkens is na de pestcrisis weer fors aan het stijgen. Het CBS heeft er 14 miljoen geteld. Alleen al in Noord-Brabant zijn er vorig jaar 16 procent bijgekomen. Friesland heeft er 136.000 tegen 143.000 een jaar eerder.

Het aantal kippen in ons land zit op recordhoogte: 108 miljoen. Dat is 9 procent meer dan vorig jaar. In Friesland is het aantal in een jaar van 5,6 miljoen naar 6,9 miljoen gegaan. Akkerbouwers hebben veel kuikenstallen gebouwd.

Leeuwarder Courant 1999-08-28

Inkrimping van veestapel legt druk op hele samenleving

KAF EN KOREN WILLEM STEGENGA

DE GEDWONGEN inkrimping van het aantal runderen per hectare, zoals landbouwminister Laurens Jan Brinkhorst die heeft aangekondigd, is desastreus voor de melkveehouderij. Dat niet alleen, ook voor de natuurontwikkeling en de uitbouw van stad en dorp. De reductie treft zelfs de ganse natie.⁴⁶

De landhonger zal drastisch toenemen, grondprijzen vliegen de pan uit en uitbreidingsmogelijkheden zullen zijn voorbehouden aan een selecte groep boeren die er warmpjes bijzit.

Wie nu nog de illusie koestert dat het platteland moet worden ingericht volgens het variatiemodel, moet ingrijpend aan zijn ideaalbeeld schaven. Ruimte voor meer natuur is er niet. Boeren hebben het land hard nodig. De Markerwaard, sowieso een must, komt dichterbij.

De minister moet echter wat doen, vindt hij. Hij wordt namelijk door Brussel achter de broek gezeten. Nederland is een van de veertien landen in de EU die nog niet aan de eisen van de nitraatrichtlijn voldoet. Alleen Denemarken is braaf geweest.

Brussel wil ons land nu voor de rechter in Luxemburg dagen. Je hebt altijd het idee dat als het el-

---

⁴⁶ Deze wekelijkse KAF EN KOREN van 'kroniekschrijver' (landbouwredacteur) Willem Stegenga is opgenomen om zijn stellingname. De tekst kan afkomstig zijn van een kopstuk van (F)LTO. 'De landbouw - melkveehouderij – wordt afgebroken'. Het is hier ook 'wij' (de 'landbouw' en schrijver W. Stegenga) tegen 'zij' (Brinkhorst en.....de milieubeweging) Stegenga kiest hier duidelijk partij, de (melk)veehouderij. (ZHN.)

ders pruttelt, de melk hier al overkookt. Ons land moet zonnig vergaande maatregelen treffen, terwijl die andere dertien lidstaten het nog even aanzien.

Die Europese nitraatrichtlijn heeft tot gevolg dat het tal koeien per hectare fors terug moet. Brussel vindt 1.7 grootvee-eenheden per hectare meer dan genoeg. Dat houdt in dat je 1,3 koeien met wat kleinvee op een bunder mag houden. In 1997 zat Nederland gemiddeld nog op 2,46 stuks, Friesland zit net boven de 2.

Het probleem is niet het aantal koeien, maar hun mest. Europees wordt het land een tot twee keer per jaar gemaaid. In ons land halen boeren gemakkelijk vijf tot zes maal. Dat houdt meteen in dat je hier ook meer mest kwijt kunt dan elders.

Boeren in Friesland mogen gemiddeld ruim 400.000 kilogram melk leveren. Zij doen dat met steeds minder koeien, want de productie per koe gaat jaarlijks omhoog. Die stijging is evenwel niet zo explosief dat ze het gat tussen de 2 en 1.7 grootvee-eenheden per hectare even in een paar jaar kunnen dichten. Daar zijn tientallen jaren voor nodig.

Wil een boer zijn quotum volgens de Brusselse normen kunnen volmelken, dan heeft hij dus meer land nodig. Land is schaars, ook door de claims van natuur, wegen, stads- en dorpsuitbreiding. Nog schaarser betekent nog hogere landprijzen. In dat licht is het van de zotte dat de Europese Commissie het quotum nog wil uitbreiden.

De akkerbouw krijgt ook een tik. Iedere veehouder zit straks met een gigantisch overschot aan gras, kuil en hooi. Om dat te voorkomen gaat hij aardappels of lelies verbouwen. En daar zijn er al genoeg van.

Het probleem bij het inkrimpen van welke veestapel dan ook is dat je dat niet zo maar kunt doen. Dat hebben de drie landbouwministers die in korte tijd het departement aan de Bezuidenhoutseweg bestierden, ondervonden. Inkrimping kost geld, want, zo zei de rechter, je kunt niet zonder schadevergoeding een boer zijn dieren afnemen.

Dus moet er wat anders op worden gevonden. Brinkhorst heeft een ideeetje. Hij wil boeren, die niet binnen zijn normen vallen, zwaar beboeten. Daarmee heeft hij het overtollige vee nog niet opgeruimd, maar van dit middel mag enig effect worden verwacht. De quotumprijzen zullen wel dalen, want de lust om meer te melken wordt op die manier natuurlijk de grond ingeboord.

De *Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland* moet een harde strijd leveren. Er is huiswerk gemaakt. De LTO heeft een aardig plan bedacht. Elke veehouder, of hij nu varkens, koeien of kippen heeft, moet na verloop van tijd zelf voor een verantwoorde afzet van zijn mest zorgen. Hij moet de stront op zijn eigen of op door hem gepachte grond kwijt kunnen. Hij mag de mest ook in eigen land of over de grens laten verwerken tot korreltjes voor de moestuin.

Een boer die kan aantonen dat hij schoon werkt, moet van elke inkrimping van zijn veestapel worden gevrijwaard. Wie dat niet kan, moet dokken. Zo te zien geen vuiltje aan de lucht, ware het niet dat wat de LTO schoon vindt in Brussel geen gemeengoed is.

Brussel wil meer en wordt daarin gesteund door de milieuorganisaties. Bovendien is Brinkhorst zelf de grondlegger van de nitraatrichtlijn. Een creatie uit de tijd dat hij nog een hoge milieu-ambtenaar in het Europees circuit was.

De voorgenomen maatregelen hebben tot gevolg dat de dynamiek de veehouderij ontvlucht. Het is een kwestie van 'zoveel mogelijk houden wat je hebt'. In wezen wordt de melkveehouderij rechtstreeks het circuit van de ecologische tuinbouw opgestuurd. Als dat het doel van Den Haag is, moet dat duidelijk worden gezegd. Dan weet iedereen waar hij aan toe is.

Uitzicht op betere tijden biedt zo'n systeem echter niet. De ecologische markt wordt wel groter, maar het gaat mondjesmaat. Wie zich daar nu op heeft genesteld, ziet met argwaan naar de komst van een grote stoet concurrenten. Bovendien lost die markt het veeprobleem niet op. Eco-en biokoe-ten geven minder melk. Om je quotum vol te krijgen heb je dus zelfs meer koeien nodig dan nu het geval is.

Politiek en boerenbond moeten Brussel duidelijk maken dat ze tijd nodig hebben om nog meer aan de milieucriteria te kunnen voldoen dan ze nu al doen. Als het hier nu zo slecht gesteld was met de manier waarop boeren en tuinders met hun omgeving omgaan, zouden ze nooit kans zien om meer dan 60 procent van hun producten uit te voeren. Nederlands voedsel is veilig. Milieuschandalen komen hier nauwelijks voor. Brussel laat zich leiden door uiterlijke schijn. Zo'n klein land, met zoveel mensen en zo'n grote agrarische productie, daar moet kennelijk iets niet kloppen. Schijn bedriegt (en bedreigt), maar om een ander daarvan te overtuigen moet je een dwarse kerel zijn. Zo niet, dan laad je de verdenking op je dat je wel van dat boerenspul af wil- Voor sommige boeren is dat niet eens meer een vraag.

Nieuwsblad van het Noorden 1999-08-31

Varkenshouders willen geld om mest te verwerken

DE MEERN: Varkensvoorman W. van den Brink stelt dat het mestprobleem in de varkenshouderij simpel kan worden opgelost. Als de overheid de komende zes jaar totaal bijna een miljard gulden wil betalen, kunnen de boeren hiermee apparaten aanschaffen die mest verwerken. De vervuilende mineralen (zoals stikstof, ammoniak en nitraat) worden dan buiten de landbouw gebracht of verdringen kunstmest.

Van den Brink berekende gisteren tijdens een presentatie van het plan '*Mineralen, no problem*' dat de Staat goedkoop uit is met zijn plan. Als de Staat voor hetzelfde deel mestrechten wil opkopen, zouden de kosten minstens 1.6 miljard gilden bedragen. "Voor minder miljoenen kan de overheid het beoogde milieudoel bereiken", beweert Van den Brink, voorzitter van de 3800 leden tellende *Nederlandse Vakbond Varkenshouders* (NVV).

De voorgestelde werkwijze is dat varkenshouders die hun mest laten verwerken, hun overbodige mestrechten aan de Staat verkopen.

Doel is dat de sector zo 25 procent van de huidige 55 miljoen kilo mineralen minder produceert zonder het aantal varkens te verlagen.

Als de Nederlandse varkenshouderij het milieudoel desondanks niet haalt, gaat de NVV akkoord met opkoop van mestrechten tegen een redelijke vergoeding. Momenteel zijn veel initiatieven in de maak om mest te laten verwerken. Volgens Van den Brink kan een oneindig grote vraag naar de mineralen worden ontwikkeld. Bijvoorbeeld glastuinders willen mineralen om hun planten te voeden.

Van den Brink komt nu met zijn plan omdat minister Brinkhorst (Landbouw) de laatste hand legt aan zijn strengere mestbeleid. Ook de land- en tuinbouworganisatie LTO-Nederland kwam onlangs met een eigen mestplan, dat echter door Brinkhorst als te langlopend werd beoordeeld.

Voorzitter R. Tazelaar van de Productschappen voor Vee, Vlees en Eieren (PVV) zegt in een eerste reactie dat het NVV-plan lijkt op een subsidie voor mestverwerking. Tazelaar adviseert de varkenshouders eerst de controleerbaarheid van het plan aan de overheid duidelijk te maken. Niet zeker is immers dat de varkensboeren na ontvangst van de gelden nog steeds mest blijven verwerken. (ANP)

LC 1999-08-31

[...] Minister Brinkhorst zie gisteren via zijn woordvoerder dat hij tevreden is dat de NVV in ieder geval erkent dat er een mestprobleem is. Hij vindt de oplossing van de NVV echter niet genoeg.

Leeuwarder Courant 1999-09-03

Brinkhorst zorgt voor verwarring bij boeren

Van een onzer redacteurs

LEEUWARDEN - Minister **Laurens Jan Brinkhorst** zorgt voor verwarring onder de boeren. Hij wil dat zij afstappen van het mineralen-aangifte-systeem (minas) en dat ieder zijn eigen mestafzet regelt. Zo niet dan moet zijn veestapel worden ingekrompen. Dat houdt in dat er 30 procent minder varkens, 10 procent minder kippen en zo'n 30 procent minder koeien komen. De minister wil naar 1.7 grootvee-eenheden per hectare.

Jan Hesselink van de NLTO houdt vast aan 2.5 koeien per bunder en aan het minas. Daarmee houdt de boer bij wat hij aan mineralen op zijn bedrijf krijgt en weer afzet. "Dat is een paar maanden geleden afgesproken met de ministers Pronk en Apotheker en sindsdien is de situatie niet zo veranderd dat je daar nu weer vanaf moet."

"Er wordt", aldus Hesselink, „jaarlijks f 20- tot f 30 miljoen belastinggeld in dat project gestoken. Dat zou in een keer worden weggegooid. Ik ben voorzitter van de stichting die de mineralenproefboerderij De Marke beheert. Krijgt Brinkhorst zijn zin dan kun je dat bedrijf sluiten."

Brinkhorst wil in 2002 voldoen aan de EU-nitraatrichtlijn en dat vergt een forse ingreep. Voor de honderden boeren die moeten stoppen heeft hij een sociaal pakket achter de hand.

PvdA en D66 prijzen de aanpak. „Dit gaat veel verder dan het plan van Van Aartsen", zegt PvdA'er Jaap Jelle Feenstra. Pieter ter Veer (D66) meent dat het mestprobleem eindelijk kan worden opgelost. Gert Jan Oplaat (VVD) ziet er ook wel wat in en ook Groen-Links steunt Brinkhorst.

Chris van Gisbergen van de LTO-vakgroep varkenshouderij wil het doel in 2005 bereiken. "Anders verliezen we de motivatie en draagvlak onder de varkenshouders." Annie SchreijerPierik (CDA) vindt dat ook. Theo Vogelzang, van Natuur en Milieu zegt dat Brinkhorst nu een paar goede stappen zet.

Nieuwsblad van het Noorden 1999-09-11

Zeker 6000 bedrijven dicht door mestplan

LTO-Nederland noemt plannen van Brinkhorst 'asociaal'.

Den Haag - De maatregelen van minister Brinkhorst van landbouw tegen het mestoverschot kosten zeker 6000 veehouderijen de kop. Dat verklaarde de bewindsman gisteren na afloop van de ministerraad, waarin hij steun voor zijn ingrijpende plannen kreeg.

Land- en tuinbouworganisatie LTO-Nederland noemt de voornemens van Brinkhorst 'onverantwoord en asociaal'. Voorzitter G. Doornbos verwacht dat 10.000 bedrijven het loodje zullen leggen. De Tweede Kamer reageerde overwegend positief. Alleen het CDA vindt dat er sprake is van een 'kille sanering'.

De nieuwe mestnormen bepalen dat een boer in 2003 jaarlijks maximaal 170 kilo dierlijk stikstof per hectare akkerland mag produceren, en 250 kilo per hectare grasland. Boeren die hun overtollige mest niet kwijt kunnen, moeten **overtallige** kippen of varkens wegdoen of hun bedrijf sluiten. Voor afzet van mest moeten ze individueel contracten afsluiten met bijvoorbeeld akkerbouwers. Voor gedupeerden komt er een sociaal plan, dat onder meer voorziet in omscholing. Zij kunnen terecht bij één loket waar banken en uitvoerende instanties samenwerken, aldus Brinkhorst. Hij trekt komende vijf jaar 500 miljoen gulden extra uit om de **betrokken** de boeren te verlichten.

Wie zich niet aan de nieuwe maatregelen houdt, moet een boete betalen. Deze heffingen worden hoger dan vroeger.

Vanaf 1 januari 2002 moet een boer twintig gulden betalen voor elke kilo fosfaat teveel, en voor stikstof vijf gulden.

Volgens de minister moet het aantal varkens met 25 tot 30 procent dalen en het aantal kippen 15 tot 20 procent. De rundvleessector moet 25 tot 30 procent inkrimpen en de kalverhouderij 10 procent.

“Na 15 jaar met mestproblemen te hebben geworsteld is er nu een goede oplossing”, concludeert PvdA-Tweede-Kamerlid Feenstra. “Een pijnloos scenario was niet meer mogelijk.” Het **CDA** gaat niet akkoord met de plannen. “De boetes zijn een wurgheffing. Je moet boeren positief stimuleren. Ik verwacht dat velen zullen emigreren”, aldus christen-democraat Atsma. De VVD was vrijdag niet bereikbaar voor een reactie.

Het kabinet heeft tot het ingrijpende nieuwe plan besloten om te kunnen voldoen aan de Europese nitraatrichtlijn. Het zet de lopende bodemprocedures rond de varkenswet door. Een tijdelijke andere wet om de varkensstapel binnen de perken te houden gaat binnenkort naar de Tweede Kamer. Met het nieuwe plan verwacht de bewindsman geen juridische problemen. (ANP)

Leeuwarder Courant 1999-09-11

NLTO: Mestwet bedreiging 1500 Friese boeren

Van een onzer redacteurs

LEEUWARDEN - De Mestwet van minister Laurens Jan Brinkhorst bedreigt het bestaan van 1500 Friese melkveehouders. Albert Lanting, voorzitter van de Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie, spreekt van een 'grove aanslag'. In de vorige plannen van het kabinet zou 10 procent van de Friese boeren in de problemen komen, nu is dat een kwart. Niet iedere bedreigde boer zal zijn bedrijf hoeven op te heffen. „Als je goede afspraken maakt met een akkerbouwer voor je mestafzet

heb je een kans te overleven. Dat kan in Friesland. In de Flevopolder verhuren veehouders nu land aan akkerbouwers. Als ze dat zelf gebruiken kan het daar ook wat meevallen”, hoopt Lanting.

Brinkhorst denkt dat zesduizend boeren hun bedrijf moeten staken. De LTO gaat uit van tienduizend van de vijftigduizend bedrijven. “Dit is een aanpak met asociale gevolgen, waar de minister ook nog eens te weinig geld voor uittrekt”, aldus LTO-voorzitter Gerard Doornbos. Lanting: „Ook heel erg is dat de heffingen hij overtreding worden verdubbeld”.

Meer hierover op pagina 3.

Leeuwarder Courant 1999-09-11

vervolg

Boerenbond: mestafspraken geschonden

Doornbos: plan asociaal

DEN HAAG (GPD, ANP) - De afspraken met het Rijk om het mestoverschot terug te dringen zijn geschonden. Dat zegt de Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO). Voorzitter Gerard Doornbos noemde de maatregelen van minister Laurens Jan Brinkhorst van landbouw gisteren “onverantwoord en asociaal”. De Tweede Kamer reageerde overwegend positief. Alleen het CDA vindt dat sprake is van een “kille sanering” en verwacht dat veel boeren zullen emigreren.

De nieuwe mestnormen bepalen dat een boer in 2003 jaarlijks maximaal 170 kilo dierlijke stikstof per hectare akkerland mag produceren en 250 kilo per hectare grasland. Boeren die hun overtollige mest niet kwijt kunnen, moeten koeien, kippen of varkens wegdoen of hun bedrijf sluiten. Voor de afzet van mest mogen ze wel contracten afsluiten met akkerbouwers.

Voor gedupeerden komt er een sociaal plan, dat onder meer voorziet in omscholing. Brinkhorst trekt daar f 500 miljoen extra voor uit.

Wie zich niet aan de Mestwet houdt, moet een forse boete betalen. Vanaf 1 januari 2002 moet een boer f 20 betalen voor elke kilo fosfaat te veel en voor stikstof f 5.

“Na vijftien jaar met mestproblemen te hebben geworsteld is er een goede oplossing”, aldus PvdA'er Jaap Jelle Feenstra. D66'er Pieter ter Veer verwacht dat de hogere boetes zeker effect zullen hebben. GroenLinks hamert op een strenge controle. Het CDA gaat niet akkoord met de plannen. “De boetes zijn een wurgheffing”, aldus Joop Atsma. De VVD was niet bereikbaar voor commentaar.

Gemiddeld zal een bedrijf met koeien of leghennen er in 2003 f 30.000 op achteruit gaan, verwacht Brinkhorst. Akkerbouwers gaan er juist f 5000 op vooruit. De maatregelen vergroten het mestoverschot tot 17 miljoen kilo fosfaat in 2002 en 27 miljoen kilo in 2003.

Het kabinet heeft tot het ingrijpende plan besloten om te kunnen voldoen aan de Europese nitraatrichtlijn. “De vervuiling van het milieu is hier veel groter dan in andere landen”, weet Brinkhorst. Hij verwacht niet dat boeren procedures aanspannen, net als tegen de Varkenswet. Doornbos kon dat nog niet beamen.

Leeuwarder Courant 1999-09-13

Commentaar op nw. mestwet: Landbouw is niet zielig

De nieuwe mestwet kan zesduizend veehouderijen de kop kosten. Een sanering van die omvang kan niet zonder een goede begeleiding en een uitstekend sociaal plan.

Dat vindt het kabinet ook en daarom trok het ongeveer f 2 miljard uit voor het plan dat eindelijk de overbemesting de wereld uit moet helpen. Niet genoeg, weten de boerenleiders nu al. Ze willen trouwens geen sociaal plan, ze willen boeren.

Zij voelen zich bedrogen en zijn furieus. Den Haag en de rest van Nederland kunnen zich vast voorbereiden op harde acties: mestwagens op het Binnenhof en trekkers op de snelwegen.

Wat de boeren overkwam en overkomt is inderdaad niet gering, maar zijn de overheid en de samenleving echt zo onrechtvaardig tegenover hen? De feiten zijn anders.

Bedrijfssluitingen zijn aan de orde van de dag in de landbouw. In heel Europa daalt het aantal mensen dat werkt in deze sector met enkele procenten per jaar. In Nederland gaat het iets minder snel, maar per saldo verdwijnen er toch enkele duizenden boerenbedrijven per jaar.

Deze sanering verloopt betrekkelijk soepel. Boeren stoppen vaak omdat ze geen opvolger hebben en het bedrijf voor goed geld kunnen verkopen aan een collega die dat geld kennelijk wel kan besteden. Want de landbouw als geheel is bepaald niet armlastig, dankzij de overheid.

De overheid houdt de prijzen voor veel landbouwproducten kunstmatig hoog door Europa te beschermen tegen de wereldmarkt. Als de prijzen vrij werden gelaten, zou de Nederlandse consument tientallen procenten minder betalen voor zijn voedsel. Dat is een politieke keuze die we de boeren niet moeten aanrekenen, maar zij profiteren er wel van.

Waar de veehouders ook enorm van hebben geprofiteerd is de invoering van de melkquota. Een overheidsmaatregel om de productie te beheersen. Het gevolg was dat de melkveebedrijven met quota ineens tonnen meer waard werden.

Dan zijn er nog de boeren die het geluk hadden dat hun land in een uitbreidingsplan viel, waardoor projectontwikkelaars er een prijs voor wilden betalen die een veelvoud is van de landbouwwaarde. Een voordeel van overheidsbeleid dat buiten de landbouw weinig voorkomt.

Boeren kunnen moeilijk volhouden dat de overheid hen alleen maar klappen uitdeelt en dat de rest van de samenleving hen in de steek heeft gelaten. Van de begroting van de Europese Unie is nog altijd ongeveer de helft voor ongeveer zeven miljoen boeren. Leg dat maar eens uit aan de twaalf miljoen werklozen in Europa.

Minister Brinkhorst heeft de sanering in een hogere versnelling gegooid. Dat doet pijn en de getroffen hebben recht op een uitstekende opvang. In dat streven verdienen de boeren steun, maar bespaar ons de verongelijkte toon van demagogen als Wien van den Brink.

M.

Nieuwsblad van het Noorden 1999-09-14

Brinkhorst noemt kritiek mestplan 'wel erg hard'

TAPERA - Landbouwminister Brinkhorst vindt dat LTO Nederland, NVV en CDA “wel erg harde woorden” gebruiken om zijn mestplan te bekritisieren. Hij vindt dat de boerenorganisaties en oppositie hun hakken meteen in het zand zetten, zonder

▲ MAP Mest 'van lust naar last'

355

De Nederlandse Vakbond Varkenshouders (NVV) van Wien van den Brink heeft gisteravond op 120 plekken in het land grote borden geplaatst als protest tegen het mestplan van Laurens Jan Brinkhorst. De tekst laat niets te raden over 'Brinkhorst-killer van 10.000 boerengezinnen'. Op de foto een van de borden, in dit geval in Bodegraven.

de maatschappelijke noodzaak van saneringen in te zien”. Brinkhorst zegt een eventueel boerenprotest niet te vrezen. 'De boeren zelf zullen ook wel inzien dat zij daar niets mee opschieten.'

De D66-bewindsman zegt nadrukkelijk dat het mestplan een 'nationaal project' is. “Premier Kok heeft dat ook onderstreept.' Brinkhorst wil met boerenorganisaties, CDA, maar ook banken, uitzendorganisaties en arbo-instanties praten over de uitvoering van het plan.

'Er is natuurlijk nog wel wat verdere afstemming nodig. Daarbij wil ik een zo breed mogelijke groep betrekken. Ik hoop dat LTO Nederland en CDA daarvoor de deur niet meteen dichtgooien. Dan kunnen we nu tempo maken. De situatie vraagt daarom', aldus de minister gisteren in het Finse Tampere. Daar woont hij een informele ontmoeting van de Eu-landbouwministers bij. Brinkhorst wil ook gesprekken voeren met individuele boeren.

Het mestplan voldoet volgens Brinkhorst juist aan de belangrijkste wens van LTO Nederland ten aanzien van de varkenssector, namelijk dat er een individuele aanpak komt. “Bovendien trekken we bovenop de bestaande regelingen nog eens vijfhonderd miljoen gulden extra uit voor sociaaleconomische begeleidingsmaatregelen. De sector heeft aangedrongen op een plan.

Brinkhorst heeft verder kritiek op CDA-Kamerlid en landbouwwoordvoerder Meijer. 'Ik ken hem toch als een heel redelijke man. Nu zegt hij meteen dat kaalslag dreigt. Laat hem zo redelijk zijn als altijd en het plan eens goed lezen. Dan zal hij wel zien dat het plan er juist op is gericht om de varkenshouderij op lange termijn te laten overleven.” De minister is ook bereid tot een gesprek met voorzitter Van den Brink van de organisatie van onafhankelijke varkenshouders NVV, die dreigt met hevig boerenprotest. 'ik ben bereid voor hem aan de telefoon te komen. Maar dan moet hij wel eerst met een constructieve gedachte komen. Het zal er wel aan liggen dat hij te lang in het leger heeft gezeten dat hij altijd zulke krachtdadige taal spreekt.”

Brinkhorst weerspreekt dat het plan juridisch niet haalbaar is. “Dat wordt altijd gezegd. Aan mijn eigen achtergrond en opleiding ben ik verplicht te zeggen dat dit niet het geval is. Hier speelt niet hetzelfde aspect als bij de Varkenswet. Er bestaat in de wet milieuruimte om dit plan door te voeren. Laten we nu geen geld en tijd verliezen aan protesten en rechtszaken, maar laten we aan de slag gaan.”

Brinkhorst heeft naar eigen zeggen in Tampere “positieve en belangstellende reacties” ontvangen van zijn Belgische, Deense, Duitse en Franse collega's. “In die landen speelt het mestprobleem ook een grote rol, maar toch niet van dezelfde omvang als in Nederland. Daarom is het van groot belang dat Nederland in de EU het leiderschap op zich neemt bij de aanpak van het mestprobleem.” Europees landbouwcommissaris Fischler ondersteunt volgens Brinkhorst die gedachte. (ANP)

Nieuwsblad van het Noorden 1999-09-15

Helpt Kamer wil meer tijd voor mestplannen

DEN HAAG – Het tempo waarin de mestplannen moeten worden doorgevoerd, verbaast de Tweede Kamer. Precies de helft van de Kamer wilxxx meer tijd geven. VVD, PvdA, en RPF/GPV en SGP vinden het onhaalbaar om het mestoverschot voor 2003 weg te werken.

Op voorstel van minister Brinkhorst (Landbouw) besloot het kabinet vrijdag dat het mestoverschot voor 2003 weg moet zijn. De regering wil de maximale hoeveelheid mest op een akker of weiland flink verlagen. Als reden stelt Brinkhorst dat Nederland niet voldoet aan de Europese nitraatricht-

lijn.

Voorzitter G. Doornbos van land- en tuinbouworganisatie LTO-Nederland noemt de bereidheid tot vertraging een positief signaal. De LTO gaat de Tweede Kamer en Brinkhorst nog inhoudelijk commentaar geven op de mestplannen. De bond vindt dat de aanpak niet zo en niet zo snel kan. "Zoals Brinkhorst het wil gaan er veel meer bedrijven ondersteboven dan nodig, het levert niet het maximale milieuresultaat en uitvoering is moeilijker", aldus Doornbos.

Minister Brinkhorst heeft steeds gezegd het mestprobleem, dat al 15 jaar speelt, voor het einde van zijn ambtstermijn (2002) te willen oplossen. (ANP)

Leeuwarder Courant 1999-09-17

Nieuwe mestwet blijft juridisch wanproduct

DEN HAAG (GPD. ANP) - De kans is groot dat de nieuwe mestplannen van minister Laurens Jan Brinkhorst van landbouw door de rechter onderuit worden gehaald. Volgens W. Bruil, hoogleraar agrarisch recht, is het ontbreken van een schadevergoeding voor boeren die moeten stoppen opnieuw een zwak punt in de nieuwe voorstellen. Ook het grote aantal bedrijven dat gedwongen moet stoppen, zesduizend volgens berekeningen van het ministerie, staat niet in verhouding tot het doel van de wet meent Bruil.

De hoogleraar verbaast zich over de hardnekkigheid waarmee het ministerie van landbouw plannen en wetten blijft maken om de veestapel in te krimpen. "Er is al een instrument, het mineralen aangiftesysteem Minas. Met dat systeem worden de milieudoelen zoals die in de Nitraatrichtlijn staan, niet te veel nitraat in het grondwater, in 2008 gehaald."

"Nu wil de minister ineens in 2003 aan die normen voldoen, want dat moet volgens de Nitraatrichtlijn. Die richtlijn bestond een aantal jaar geleden ook al, maar toen werd er geen wet gemaakt om in 2003 aan de richtlijn te voldoen".

Bruil denkt dat de rechter het middel misschien wel te zwaar vindt om het doel, minder nitraat in het milieu, te bereiken. De overheid kan alleen onder de plicht tot schadevergoeding uit als het algemeen belang zo zwaar weegt dat de rechten van het individu daar voor moeten wijken. Bruil betwijfelt of dat hier het geval is.

De Rabo-bank heeft berekend dat het plan van Brinkhorst de boeren veel meer kost dan de minister heeft gezegd. Brinkhorst meent dat een varkenshouder f20.000 duurder uit is, de bank gaat uit van f 55.000. De bedrijven met legkippen moet er f 30.000 bijleggen, de Rabo spreekt van f 50.000.

De boerenbond LTO-Nederland toonde zich gisteren optimistisch over het uitstel van het mestplan. "Ik heb goede hoop dat Brinkhorst bereid zal zijn tot enige vertraging", aldus LTO-voorzitter Gerard Doornbos na afloop van overleg met de minister.

Volgende week praat Doornbos verder met Brinkhorst. Harde protestacties van boeren zijn vooralsnog niet de bedoeling. "Boeren hebben er groot belang bij dat we deze hele discussie eindelijk afronden."

Meer hierover op pagina 9.

Leeuwarder Courant 1999- 09-17

Ook Brinkhorst zal water bij de wijn moeten doen

Door Lianne Sleutjes parlamentsredacteur

Het eerste paarse kabinet gooide de beuk erin: er was te veel mest en daar moest snel een einde aan komen. Landbouwminister Jozias van Aartsen trotseerde geheven rieden en woeste boeren en drukte zijn varkenswet door het parlement.

Maar de boeren hadden niet lang het nakijken, de rechter stelde de wet buiten werking. Het kabinet kon niet zo maar varkens afpakken zonder vergoeding. Het ministerie had wéér niets in handen om het mestoverschot te verkleinen. Het zag als klap op de vuurpijl minister Hayo Apotheker vroegtijdig vertrekken.

Laurens-Jan Brinkhorst trad aan als derde paarse landbouwminister. Met de rammelende varkenswet kon hij niet veel meer uitrichten. Dus gooide hij het over een andere boeg: de Brusselse milieueisen voor grondwater. Die kent hij maar al te goed, als voormalig Europees topambtenaar voor milieu.

De EU-richtlijnen schrijven voor dat per 2003 een liter grondwater niet meer dan 50 milligram nitraat mag bevatten. Op sommige plekken in Nederland is die concentratie vijf keer hoger en dat komt door te veel mest.

Als Nederland zich straks niet aan de Brusselse norm kan houden, komt de Europese Unie met boetes van f 180 miljoen per jaar. Daar is volgens het kabinet geen speld tussen te krijgen. Dus mag een boer vanaf die tijd niet meer mest produceren dan hij kwijt kan op zijn land of op dat van anderen. Op akkerland mag een boer in 2003 nog maar 170 kilo nitraat (stikstof) per jaar kwijt, op grasland 250 kilo.

De boeren kunnen het idee van mestafzetcontracten billijken. Dat hebben ze zelf ook al eens bedacht. Toch stonden ze vorige week met kwade koppen tegenover Brinkhorst nadat deze de finesses van zijn mestplan had gepresenteerd. Want het kabinet wil volgens hen te veel en te snel.

Het mestplan kost meer bedrijven de kop dan de zesduizend waarvan het kabinet uitgaat, menen de boeren. Wat hen vooral steekt, is dat het kabinet gemaakte afspraken schendt. Eind vorig jaar kwamen de boeren en het kabinet overeen dat in 2008 zou worden voldaan aan de Brusselse nitraatnormen. Vijf jaar later dan de EU eiste maar dat zou met wat tekst en uitleg wel geplooid kunnen worden, dachten milieuminister Pronk en toen nog landbouwminister Apotheker.

Brussel bleek daar deze zomer echter niet gevoelig voor. Daar maakte Brinkhorst op zijn beurt dankbaar gebruik van. Hij gebruikte de strikte Europese eisen als breekijzer. Na jaren van duwen en trekken aan het mestprobleem door zijn voorgangers heeft hij nu het tij mee.

De boeren beseffen al langer dan vandaag dat er iets moet gebeuren. Hun vertegenwoordigers betwisten niet dat zij aan de normen moeten voldoen. Wel keren zij zich tegen de wijze waarop. "Veel boeren hebben het gevoel dat het kabinet een tijdstraject kiest waarvan je je afvraagt: is dat wel nodig", zei LTO-voorzitter Gerard Doornbos gisteren na overleg met Brinkhorst. De boeren vinden dat de minister in Brussel moet onderhandelen over uitstel, dat doen andere landen ook. Op die manier wordt de schade beperkt en blijven er meer bedrijven overeind.

De helft van de Tweede Kamer, inclusief coalitiegenoot VVD, vindt dat de boeren meer tijd moet worden gegund dan het kabinet wil. Nederland is immers een van de dertien EU-landen die in gebreke blijft als het gaat om de nitraatnorm. Dus moet er toch iets te onderhandelen zijn, is de gedachte bij die Kamerleden.

Intussen hebben verscheidene juristen al gewaarschuwd dat ook het nieuwe mestbeleid juridische haken en ogen heeft. Net zoals de oude varkenswet. De landbouwminister geeft voorlopig nog geen krimp en houdt vast aan zijn plan.

Hij kan ook moeilijk al een week na de presentatie een gat slaan in zijn eigen voorstel. Maar na veel overleg met boeren en Kamer kan hij dit najaar nog altijd proberen om Nederlands water bij de Europese wijn te gieten. Zeker als het merendeel van de EU-lidstaten om uitzonderingen vraagt.

Leeuwarder Courant 1999-09-24

Nederlands mestplan mogelijk aanscherpen van Europa

DEN HAAG (ANP) - Minister Laurens Jan Brinkhorst (Landbouw) houdt er rekening mee dat zijn voorgestelde mestbeleid niet ver genoeg gaat. Hij verwacht dat het niet makkelijk zal zijn Europese goedkeuring te krijgen. Het mestplan gaat ervan uit dat Brussel een uitzondering toestaat voor grasland. Nederland wil op weilanden jaarlijks 250 kilo stikstof uit mest toestaan, meer dan de standaardnorm van 170 kilo.

„Het wordt een hele klus om die uitzondering te verkrijgen, maar we denken dat we goede argumenten hebben. We proberen er het maximale uit te slepen”, aldus een woordvoerder van Brinkhorst. Gras onttrekt stikstof aan de grond. De uitspoeling naar grondwater is minder dan bij akkers zonder gewassen. Nederland kijkt ook naar Denemarken. Dat land heeft een uitzondering van 230 kilo stikstof voor grasland aangevraagd.

Weekblad Boerderij citeert deze week een Europees ambtenaar, die zegt dat het Nederlandse mestvoorstel geen kans van slagen heeft. De aanvoernorm van 250 kilo noemt bij 'veel te hoog' en een 'risicofactor'.

Europa beslist waarschijnlijk voorlopig nog niet over de uitzondering voor grasland. Eerst moet de Nederlandse Tweede Kamer het beleid vaststellen. Dat gebeurt mogelijk volgende maand. Als de Europese Commissie de Nederlandse normen inderdaad aanscherpt, brengt dat de Nederlandse veehouders verder in problemen. Brinkhorst schat dat het huidige voorstel het einde van zesduizend boerenbedrijven betekent.

Een woordvoerder van land- en tuinbouworganisatie LTO-Nederland verwacht dat een nog lagere norm **een ware slijtageslag betekent voor de boeren**. “Naast de varkens- en kippenhouders moeten dan 60 à 70 procent van de melkveehouders hun mest gaan afzetten. Bij de huidige plannen moet al 50 procent van de melkveehouders een deel van de mest zien kwijt te raken”.

LTO wil liever de hele aanvoernorm loslaten. „Het hanteren van uitsluitend een aanvoernorm zonder rekening te houden met afvoer van mest is een ouderwetse en achterhaalde aanpak. Met de huidige mineralenboekhouding kan hetzelfde doel (50 milligram nitraat per liter grondwater) worden gehaald. Probleem is dat de Europese Nitraatrichtlijn zowel doel als middel voorschrijft. Het zou alleen om het doel moeten.”

Leeuwarder Courant 1999-09-28

Brinkhorst krijgt twee mnd. uitstel mestplan van Brussel

BRUSSEL (ANP) - Minister Laurens Jan Brinkhorst van landbouw en visserij heeft van de Europese Commissie twee maanden uitstel gekregen voor zijn mestplan. Hij heeft nu tot 3 december de tijd om strengere maatregelen tegen de nitraatverontreiniging door te voeren. Alleen zo kan Brinkhorst voldoen aan de Europese wetgeving en een proces voorkomen.

Er zijn nog tien lidstaten waarvan de Europese Commissie vindt dat ze de nitraatrichtlijn niet naar behoren uitvoeren. Nederland zit het verst in de procedure die leidt tot een rechtszaak bij het EU-Hof van justitie.

Leeuwarder Courant 1999-10-05

'Mestbeleid leidt niet tot een kabinetscrisis'

Zuivelindustrie vraagt aan Brinkhorst om nu door te pakken

WOLVEGA – Voor de coalitie is het mestbeleid niet zwaar genoeg om het kabinet te laten vallen. Daarom is onze volledige inzet gericht op de VVD. Wij proberen door gesprekken met Gert Jan Oplaat en Hans Dijkstal (CDA) alsnog een wig te drijven in de regeringspartijen. Als er niks aan wordt veranderd leidt dit tot een grote chaos. En daar zit ik echt niet op te wachten. Wees nou eerlijk. Als boer hen je toch niet van plan je eigen **ondergang** te begeleiden.

Albert Lanting, voorzitter van de *Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie*, zei gisteren in Wolvega, dat hij tot op zekere hoogte niks begrijpt van het mestplan van minister Laurens Jan Brinkhorst. Op hoofdlijnen is de LTO akkoord, maar de uitwerking en de details moeten veranderen. Over een werkbaar geheel valt met de LTO te praten. "Ik weet niet hoe het bij jullie gaat, maar op mijn bedrijf zullen wij dan net zolang boekhouden dat wij buiten de heffingen vallen."

De zuivelindustrie heeft de NLTO er ook op gewezen er niet te veel aan te tornen en zeker geen harde acties tegen het plan te voeren. „Arie Aalberts en André Olijslager van Friesland Coberco Dairy Foods hebben gezegd dat zij anders de eisen voor de nitraatrichtlijn in KKM (het leveringsprogramma voor de melk, red.) zullen zetten.”

Lanting: „Olijslager c.s. hebben zelfs tegen Brinkhorst gezegd de zaak maar flink aan te pakken. Dat is goed voor onze export. Daarom is deze discussie ook zo moeilijk.” Hij bekende dat ons land in de wereld nu eenmaal een imago heeft „dat wij tot de enkels in de mest staan”.

Leeuwarder Courant 1999-10-07

VVD gunt Brinkhorst en boeren nog wat tijd

DEN HAAG (GPD) - De VVD gunt minister Laurens Jan Brinkhorst en de boerenorganisaties nog wat tijd om te onderhandelen over de mestplannen. Gert-Jan Oplaat zal vandaag tijdens de behandeling nog geen motie indienen. Dat kan nog altijd nog als het definitieve wetsontwerp wordt ingediend.

Het kabinet wil dat de boeren in 2003 aan de Europese eisen voor de nitraatrichtlijn voldoen. De

boeren vinden dat het 2008 moet worden. Oplaat hoopt dat de uitkomst ergens in het midden ligt. “Als er straks een mestplan ligt dat meer tijd vergt maar waar de boeren 'ja' tegen zeggen, is de kans groter dat Brussel het uitstel accepteert”, aldus Oplaat.

De boeren hebben wat meer hoop op een voor hen redelijke afloop gekregen. De minister is blijkbaar binnenshuis niet zo star als hij zich in het begin voordeed. Brinkhorst houdt ondertussen buiten de deur vol dat hij een 'oplosminister' is en hij alleen maar doet waartoe Brussel hem verplicht.

De Nederlandse Melkveehouders Vakbond is, na het doorspitten van talrijke rapporten, tot de conclusie gekomen dat de wetenschappelijke basis voor het mestbeleid uiterst wankel is. Laat Den Haag maar in Brussel in beroep gaan, aldus de NMV.

Leeuwarder Courant 1999-10-08

Mestplan minister Brinkhorst ongeschonden door Kamer

DEN HAAG (GPD, ANP) - Het mestplan van minister Laurens Jan Brinkhorst zal op onderdelen een beetje worden bijgesteld, maar in grote lijnen onverkort worden uitgevoerd. De Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland heeft de moed al opgegeven dat de zaak wordt uitgesteld. Brinkhorst moet nog een klip omzeilen: de VVD. Gert-Jan Oplaat van die partij weigert het mestplan te steunen zolang minister en boeren geen overeenstemming hebben bereikt. De standpunten liggen zo dicht bij elkaar, dat er een compromis uit moet kunnen komen.

De minister wil wat meer doen aan de sociale begeleiding van boeren en werknemers die buiten de boot vallen. Hij denkt aan een soort vut-regeling, een idee van de PvdA. Ook wil hij helpen de schulden te saneren van boeren die stoppen. Dat plan komt van D66. Dan moeten de banken wel bijspringen.

De andere fracties hekelden het standpunt van de VVD. Zij willen hoe dan ook een uitspraak van deze partij over de datum waarop het mestoverschot moet worden weggewerkt. Het CDA dient daar volgende week een motie over in.

De LTO had gemengde gevoelens na het mestdebat. Zij begrijpt dat moet worden voldaan aan de Europese nitraatrichtlijn, maar vreest een chaos in de mesthandel. LTO blijft hameren op een ruime opkoopregeling voor bedrijven die willen stoppen.

In 2003, zo heeft de Europese Unie besloten, moet elke lidstaat voldoen aan de Brusselse eis dat er in een liter grondwater maximaal 50 milligram nitraat mag zitten. Het paarse kabinet wil dit bereiken door het mestoverschot terug te dringen.

Op een hectare bouwgrond mag vanaf 2003 maximaal 170 kilo stikstof komen, op grasland ijvert het kabinet in Brussel voor een hoeveelheid van 250 kilo per hectare. Deze uitzondering zal hard bevochten moeten worden, voorspelde Brinkhorst. De EU hanteert ook op grasland 170 kilo stikstof als maximum.

Veehouders moeten voortaan de mest van hun dieren zelf kwijt zien te raken op hun land of het zien te verkopen met behulp van mestcontracten. Lukt dat niet, dan krijgen ze zware boetes.

Zwaar verzet kwam van **Wien van den Brink** van de *Nederlandse Vakbond Varkenshouders* (NVV). Hij heeft nu zijn hoop gevestigd op VVD'er Oplaat. Als die zijn rug niet recht houdt spant Van den Brink een rechtszaak aan. „Als Oplaat de benen van Wiegel heeft, weet ik wel wat er gebeurt”, aldus Van den Brink.

De NVV was met vierhonderd boeren aanwezig bij het kamerdebat. Zij droegen T-shirts met de

tekst: "Brinkhorst: killer boerengezinnen". Op een schermutseling hij binnenkomst na, bleef het rustig.

Leeuwarder Courant 1999-10-09

De boter druipt van veler hoofden

(KAF EN KOREN WILLEM STEGINGA)

AHA. MOETEN de boeren hebben gedacht. Er zijn nog actievoerders in dit land. **Wien van den Brink** is nog niet murw geslagen. Borden langs de weg, een opstootje in de Kamer, dreigen met de rechter en politici die niet meer met hem willen praten alsof ze zelf de verpersoonlijking van normen en fatsoen zijn. Hij heeft weer even gescord. Van den Brink is dat aan zijn stand verplicht. Altijd al gedacht, redeneerden de boeren, toen ze lazen hoe *De Nederlandse Melkveehouders Vakbond* van Tette Hofstra uit Akkrum het fundament onder de mestregels van Laurens Jan Brinkhorst wegschoffelde. Wetenschappelijk bekeken, puttend uit een schier eindeloze bron van onderzoeken, deugt er van het plan vrijwel niks. Er is niet eens een Europees protocol voor het meten van het nitraatgehalte in water. De een doet het zus, de andere zo. Kun je nagaan.

De grote Land- en Tuinbouw Organisatie koos voor het midden. Een vriendelijke actie, die wel aandacht trok, maar door de boeren zelf werd genegeerd. Kijk. Ids Postma is natuurlijk een beste jongen, maar hij hoort bij typisch Friese topsporters als Abe Lenstra en Tiemen Groen. Geen blazers, maar doeners. Geen actievoerders, want geen grote bek. De LTO vecht ook de basis van het plan aan, maar diep doorwrocht? Nou nee.

De LTO haalde zelf ook kastanjes uit het vuur. De bond bewandelde het pad der stille diplomatie. Brinkhorst een zondagmiddag op de thee bij Jan Cees Vogelaar. Joop Boertjens van de NLTO, lid van de landbouwcommissie van de VVD, ritselde even een bezoek van het liberale kamerlid Gert-Jan Oplaat op de boerderij van Pier van der Meer in Jirnsum. Hans Dijkstal kreeg visite en meer van dat. Nuttig, mogelijk zelfs efficiënt, maar de achterban riep om meer.

Samen kunnen de drie bonden een aardig deuntje componeren. Edoch, als de sax ter hand wordt genomen, speelt een iegelijk in een andere toonsoort. Het is een oud en immer doorvretend probleem van de Nederlandse landbouwcultuur. De eenheid ontbreekt, zelfs in tijden als de overheid de boeren het vuur na aan de schenen legt. 'Wij christelijke Nederlanders, denken allemaal net even anders'.

Hulp van buiten af kwam er ook. Nota bene van het *Landbouw Economisch Instituut*, een instelling die stevig door het ministerie van landbouw, natuurbeheer en visserij wordt gesponsord. Brinkhorst gaf het LEI opdracht uit te vogelen wat de gevolgen van zijn plannen zijn.

Je koestert altijd enige argwaan als het LEI aan het rekenen slaat. Begin september kwam de instelling op een verlies van 17.000 banen. Begin deze maand was het teruggelopen tot 16.435 en begin deze week ging het nog om 'slechts' 9000 arbeidsplaatsen.

Ook om een verlies aan inkomsten van f 1,1 miljard.

Ach, zei het LEI, met gevoel voor verhoudingen en dus knipogend naar Brinkhorst, zonder mestplan was er f 825 miljoen minder binnengekomen en hadden er ook duizenden banen geschrapt moeten worden. De arbeidsmarkt staat er fleurig bij. Wat uit de agrarische sector komt stroopt de mouwen op, dus die mensen vinden wel weer werk.

Andere opdrachtgever, andere uitkomsten. Kritisch Landbouw Beraad, Landelijke Boerinnen Belangen en de Raad van Kerken lieten het LEI de complete branche in kaart brengen. Hoe vindt je zo'n club elkaar, vraag je je af. Enfin, mooi dat de kerken ook eens wat doen. Weer even wat anders dan Hervormd Nederland, dat, als het over boeren gaat, uitsluitend lieden uit de milieuhoeck, buitenstaanders dus, aan het woord laat. Dat heeft hetzelfde resultaat als je boeren vraagt hoe ze over de milieuvervuiling van Schiphol denken. De uitkomst is te voorspellen: minder vliegerij.

Aardig van het LEI trouwens, dat het de conclusies van het rapport liet uitlekken naar het ANP net voordat het debat in de kamercommissie begon. Een kwart van de agrarische gezinnen in ons land leeft onder de armoedegrens. Ze kunnen wet overleven, maar dan moeten ze - net als Henk Wolde-rink in "De Poolse bruid" - hun land verkopen. En dat betekent einde bedrijf.

Dit LEI-rapport moet de boerenorganisaties een flinke steun in de rug hebben gegeven. Rapporten zijn doorgaans een kort leven beschoren, want dan is er al weer een ander rapport dat de aandacht vraagt. Als het mooi op tijd komt, kun je het dankbaar gebruiken.

Politieke steun kwam er van de oppositie, het CDA. Nou als er een partij in ons land is, die aan de vergeetziekte lijdt, is dat wel deze. Ze steunen nu de boeren. Onderdeel van het misselijk makende spel, niks anders.

Kijkend in het archief stuit je op een bericht van juni 1991. Brussel kondigt de nitraatrichtlijn af. Hans Alders, minister van VROM, zegt dat het mestoverschot daardoor nog groter wordt dan al was berekend. Landbouwminister Piet Bukman (CDA) moet dat surplus terugbrengen. „Indien het overschot onvoldoende wordt weggewerkt, moet inkrimping van de veestapel worden overwogen.”

Wie heeft daar wat aan gedaan? Het CDA in elk geval niet. De LTO voelde zich derhalve ook niet geroepen, ook al waarschuwde destijds hun lobbyist in Brussel, Anton Stokkers, nog zo voor de gevolgen.

De nitraataffaire is naar een climax gegroeid. Leiden in last, wanhoop onder de boeren door een minister die wil scoren, al was het alleen al om zijn eigen D66 weer wat smoel te geven. De boter stapelt zich op op veler hoofden. De zuiveldirecteuren hebben gelijk. Als je acht jaar jere mieert over mest komt er automatisch een giersluier over je imago.

Leeuwarder Courant 1999-10-15

'Wetenschappers halen bodem uit mestplan'

DEN HAAG (GPD) - De advocaten van de *Nederlandse Vakbond Varkenshouders* (NVV) lopen zich al warm om de mestwet die nu nog in voorbereiding is bij de rechter onderuit te halen. Gisteren kregen de juristen nieuwe argumenten aangereikt door een aantal wetenschappers, verenigd in het Heidelberg Appeal Nederland (HAN).

Volgens deze wetenschappers is er geen enkel bewijs dat nitraat uit dierlijke mest in het drinkwater terecht komt. "Daarmee is de bodem verdwenen onder de mestplannen van de ministers Brinkhorst en Pronk", aldus de NVV-voorzitter Wien van den Brink.

In de nieuwe mestplannen, die momenteel worden verwerkt in een wetsvoorstel, zijn strenge normen opgenomen voor de hoeveelheid stikstof die op het land mag worden uitgereden. Op die manier is het zeker dat er uiteindelijk niet te veel stikstof, in de vorm van nitraat, in het grondwater terecht komt. Het grondwater wordt gebruikt als drinkwater en drinkwater mag volgens de Europese Nitraatrichtlijn maar 50 milligram nitraat per liter bevatten.

In Nederland wordt op één meter diepte de hoeveelheid nitraat in het grondwater gemeten. Via een modelberekening wordt dan bepaald hoeveel nitraat doorsijpelt naar diepere grondwaterlagen waaruit het drinkwater wordt gewonnen.

De metingen en berekeningen worden gedaan door het Rijksinstituut voor Milieuhygiëne (RIVM). Volgens het onderzoek van HAN deugen die berekeningen echter niet.

„Het blijkt dat er nauwelijks nitraat dieper de grond in sijpelt. Het zou dan ook veel beter zijn om op 10 of 30 meter diepte de hoeveelheid nitraat in het grondwater te meten”, aldus onderzoeker dr. J. Hanekamp.

Voor Van den Brink is het in ieder geval wel duidelijk. “De overheid gebruikt de nitraatrichtlijn als excuus om de veestapel in te krimpen. Als de wet wordt aangenomen zullen we die zeker juridisch aan gaan vechten.”

Avondje 'frij pik' op grote boerenbond

Door Willem Stegenga

DE TIJD WAS rijp de oppositie eens uit te nodigen. En dus kwamen de *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* (NMV) en de kritische boerin Anna Kingma uit Jorwert gisteren naar Wouterwoude bij de plaatselijke afdeling van de *Noordelijke Landen Tuinbouw Organisatie*. Even 'frij pik' op de grote bond en NLTO-voorzitter Albert Lanting achter de tafel om de aanval te pareren. Grimmig werd de stemming niet. Er leek aan het eind zelfs kans op een bij elkaar om tafel te gaan zitten, maar meer dan schijn werd het ook niet. Kingma heeft bedankt omdat zij de NLTO meer instituut dan vereniging vindt. Het is een bedrijf dat van boven af wordt geleid, geen eenheid is en waar het personeel de baas is. Aan kadervorming wordt niet gedaan, zo zei zij. Lanting stelde dat er voor vorming en opleiding jaarlijks f 100.000 wordt uitgetrokken.

Durk Boschma van de NMV had meer bezwaren tegen de NLTO. De bond schurkt veel te veel tegen het ministerie van landbouw aan. Het bondsblad Oogst noemde hij de spreekbuis van Brinkhorst. Er zijn te veel bestuurders met dubbele petten op. Die zitten in de zuivel, de politiek, de waterschappen en tonen een meegaand gedrag. Bovendien laat de LTO zich inpakken door de milieu-organisaties.

Wat hem vooral pijn doet is dat het hele mestbeleid elke wetenschappelijke onderbouwing mist. Tal van rapporten, onder andere van Heidelberg Appeal Nederland, wijzen dat uit, maar de LTO slikt wat het Rijks Instituut voor Milieu klaarstoomt, een instantie die voor 90 procent draait op opdrachten van Jan Pronk. Boschma: „Pure misleiding van de leden, de LTO laat zich chanteren door de milieubeweging en verknalt op die manier het imago van de landbouw”.

Lanting kon, wat de wetenschappelijke onderbouwing van het mestbeleid betreft, een heel eind met Boschma meegaan. Hij vroeg zich alleen af wat je aan het uitspreken van het 'onaanvaardbaar' hebt als de politiek zich van de wetenschap niks aantrekt. Je kunt de realiteit niet ontkennen, hoe beroerd dat ook is. Wat heeft een varkenshouder aan rapporten als je zijn grote sociale ellende ziet. Niemand kijkt immers nog naar hem om. Je hebt rekening te houden met de maatschappelijke acceptatie van het beleid.”

Hij en Boschma konden elkaar vinden in een grote campagne om het imago van de boer op te krikken. Die is al aan de gang, maar zal straks worden gestopt als de zuivelindustrie een bijdrage blijft weigeren. Boschma tot slot: „Binnen tien jaar wordt er een parlementaire enquête gehouden naar het mestbeleid”.

Nieuwsblad van het Noorden 1999-10-22

Juristen: varkenshouders hebben geen recht op schadevergoeding

DEN HAAG - De Haagse rechtbank heeft in februari ten onrechte geoordeeld dat varkenshouders zonder meer financieel gecompenseerd zouden moeten worden voor de maatregelen van toenmalig minister Apotheker (Landbouw) en zijn voorganger Van Aartsen. Anders dan de rechter vond, is er geen juridische grond voor zo'n schadevergoeding, schrijven J. Hoitink en Ch. Backes in het Nederlands juristenblad van vandaag.

De uitspraak van de rechtbank heeft er indertijd toe geleid dat het gerechtshof de vorige mestwet buiten werking heeft gesteld. De nieuwe minister van Landbouw, Brinkhorst, stelde mede daarom recentelijk weer nieuwe mestmaatregelen voor.

Kern van het vorige mestbeleid was dat boeren verplicht werden hun varkensstapel te verkleinen met in totaal 25 procent. Het grootste deel daarvan zou moeten gebeuren door in twee fases, in 1998 en 2000, circa 20 procent van hun dieren weg te doen. De *Nederlandse Vakbond Varkenshouders* (NVV) heeft de afgelopen jaren sterk tegen deze ingreep geageerd, onder meer omdat de boeren geen schadevergoeding kregen voor deze inkringing.

Volgens de NVV ging het om een ordinaire onteigening van bezit (rechten om varkens te mogen houden) en dat moet worden betaald. De varkenshouders beriepen zich daarvoor op het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. De Haagse rechtbank ging mee in die redenering.

Daarmee zit de rechter echter fout, betogen Hoitink en Backes. De gedwongen inname van varkensrechten zou niet te beschouwen zijn als onteigening, zoals de Haagse rechtbank meende, maar als een beperking van het eigendomsrecht. Dat is iets anders. Het korten van varkensrechten hoeft dan ook niet zonder meer met schadevergoeding gepaard te gaan. “Wij zijn van mening dat de opvatting van de rechtbank haaks staat op een hele reeks uitspraken van Europese rechters omtrent het eigendomsbegrip en om die reden discutabel is”, schrijven de auteurs. (A N p)

Nieuwsblad van het Noorden, 1999-10-26

[kan naar elders](#)

RABO: Het boerenlandschap gaat er anders uitzien Stilte voor de storm in het boerenland

Hij twijfelt niet aan de veerkracht van de sector. Al te pessimistisch wil Jan Engelsma daarom niet zijn. Veel bedrijven hebben immers verschijnselen als mestwetten of Europese regels overleefd. Wel is hij bezorgd. Want, zegt de manager agrarische zaken van de Rabobanken Noord-Nederland in Groningen, de landbouw zal flink door elkaar geschud worden en slachtoffers zullen er - zo is zijn vrees - ongetwijfeld vallen.

Voor de kleinere agrariërs zullen de slag niet overleven en zullen - al dan niet op vrijwillige basis - hun bedrijf moeten beëindigen. 'En direct in het verlengde van die constatering komt de vraag naar boven of het lukt een sociaal vangnet te spannen voor deze mensen. Ofwel; wordt het een warme of een koude sanering?'

De 'wijkers' en de 'blijvers' zijn twee begrippen die in de afgelopen jaren hun intrede hebben gedaan in de landbouwsector.

Twee procent van de ondernemers hield er jaarlijks in Noord-Nederland mee op. Met andere woorden: tien procent van de bedrijven is vanaf 1994 verdwenen. En alle tekenen wijzen er op dat die trend zich in de komende jaren doorzet.

Een jaarlijkse daling van twee procent steekt overigens nog gunstig af bij de rest van Nederland, waar ieder jaar drie tot vier procent van de boeren het voor gezien houdt.

Met name de bedrijven waarvan het bedrijfshoofd ouder dan 50 jaar is en dan gaat het in Nederland om 18 procent van de boerenbedrijven, hebben het al zwaar moeten ontgelden en Jan Engelsma ziet hun overlevingskansen somber in. Temeer, omdat het juist de oudere boeren zijn die in de toekomst

te maken krijgen met een teruglopend rendement, ofwel ze bezitten te weinig land of hebben te weinig varkens of kippen om het hoofd boven water te houden.

Voor agrarische bedrijven die kleiner zijn dan 40 *Nederlandse Grootte Eenheden* (NGE) - een gestandaardiseerde norm die het mogelijk maakt verschillende soorten agrarische bedrijven in omvang te vergelijken - ziet de toekomst er wel heel somber uit: landbouweconomen nemen aan dat deze bedrijven een te geringe omvang hebben om nog een opbrengst te genereren die het mogelijk maakt er redelijk van te leven. Een bedrijfsomvang van meer dan 70 NGE wordt, zegt Jan Engelsma, beschouwd als een bedrijf met voldoende toekomst. "De bedrijven die tussen de 40 en 70 NGE zitten, zullen een grote inspanning moeten leveren om zich verder te ontwikkelen tot een onderneming met voldoende omvang." Een agrarisch bedrijf van 70 NGE – ofwel een bedrijf dat op de kritische ondergrens balanceert – is bijvoorbeeld een varkensbedrijf met ongeveer 258 zeugen of 1522 vleesvarkens of een melkveebedrijf met 34 melk en kalfkoeien inclusief jongvee en circa 19 hectare voedergewassen.

In de provincie Groningen zijn op dit moment nog 3360 boerenbedrijven. En uit cijfermateriaal van onder meer het *Centraal Bureau voor de Statistiek* (CBS) blijkt dat 1400 bedrijven de 'overlevingsnorm' van 70 NGE niet halen. Dit hoeft niet te betekenen, zegt Jan Engelsma, dat ze over bijvoorbeeld vijf jaar allemaal verdwenen zijn. Verbreiding ofwel het telen van nieuwe producten - denk in dit verband aan bijvoorbeeld bloembollen - of het ontwikkelen van nieuwe activiteiten in de sfeer van toerisme (campings, de verhuur van kamers of de verkoop van streekeigen producten) en het accepteren van een parttimebaan buiten de agrarische sector zijn mogelijkheden om toch als boer een rol te blijven spelen. Neveninkomsten hebben in de afgelopen jaren overigens het bedrijfsinkomen in Oost- en Noord-Nederland behoorlijk opgekrikt met als gevolg dat weinig boerengezinnen onder de armoedegrens (f 42.172) doken.

Somber is Engelsma wel over de groep die de bedrijfsgrootte van 70 NGE niet haalt en waarvan ook nog eens het bedrijfshoofd ouder is dan vijftig jaar: in Groningen gaat het om 40 procent van de boerenbedrijven. In de laatste jaren was het ook en deze groep, waar de grote slagen vielen: 500 kleinere bedrijven in Groningen legden in de afgelopen vijf jaar het loodje. De vraag is, zegt de manager agrarische zaken van de Rabobanken Noord-Nederland, of de markt voldoende 'opnamecapaciteit' heeft; lukt het de 'wijkers' een goede prijs voor hun grond te krijgen. 'Het pensioen van veel agrarisch ondernemers zit in de grond. Wordt er plotseling teveel grond aangeboden, dan is de kans groot dat een aanzienlijke groep door de lage prijs in de financiële problemen komt. Er zal dan sprake zijn van een koude sanering.'

Dat in de afgelopen jaren de grondprijzen fors zijn gestegen, is volgens Jan Engelsma geen garantie voor de nieuwe 'wijkers'. "Tot dusver was er sprake van een tamelijk geleidelijk proces en konden de 'blijvers' de vrijgekomen gronden redelijk gemakkelijk absorberen. Dat zal over een tijdje anders zijn: er zal meer sprake zijn van het schoksgewijze beschikbaar komen van grond."

De 'blijvers' zullen echter niet achterover kunnen leunen. De overheid komt met steeds strengere eisen op bijvoorbeeld het terrein van de mestproblematiek en het gebruik van mineralen. De ministers Brinkborst (Landbouw) en Pronk (VROM) hebben op 10 september een brief naar de Tweede Kamer gestuurd, getiteld '*Integrale aanpak mestproblematiek*' waarin de koers voor de wet- en regelgeving voor de komende jaren wordt aangegeven. Nogal wat boeren, zo is de verwachting van Jan Engelsma, zullen op basis van de normen zoals die zijn aangegeven in de brief van de minister in de problemen komen met de afzet van hun mest. Intensieve bedrijven krijgen het het zwaarst voor de kiezen, maar ook de extensieve bedrijven - en daar gaat het vooral om in Noord-Nederland - zullen meer nog dan nu geconfronteerd worden met de eisen van de overheid.

Zo is per hectare bepaald voor hoeveel dieren de mest productie op 'eigen grond' mag worden aangewend. Indien er meer dieren zijn, dan moeten hiervoor mestafzetcontracten worden afgesloten “Die contracten mogen uitsluitend vooraf en rechtstreeks tussen producent en gebruiker van de organische mest worden afgesloten. Zonder mestafzetcontracten mogen er geen dieren worden gehouden, aldus Jan Engelsma. De overheid schat het landelijk stikstofoverschot in 2002 en 2003 op resp. 35 miljoen en 54 miljoen kilogram. “De enige mogelijkheid om aan deze nieuwe normen te voldoen is de veestapel fors in te krimpen.”

Maar ook in de investeringssfeer zal er nogal wat in de agrarische sector veranderen, zo voorspelt Jan Engelsma. Banken - en in elk geval de Rabobank - zullen niet meer zoals in het verleden min of meer op basis van de 'gewoonte' geld beschikbaar stellen voor investeringen of uitbreidingen. Van agrarische ondernemers zal, zoals in de rest van het bedrijfsleven al gebruikelijk is, een bedrijfsplan worden gevraagd met als centrale vraag; waar wil ik heen met mijn bedrijf en op welke wijze wil ik dat doel bereiken? “Veel duidelijker dan in het verleden zullen de boeren een toekomstschets moeten geven. Op basis van dat plan zullen banken beslissen of ze bereid zijn geld te steken in een bedrijf. Het is niet meer genoeg om te verwijzen naar het verleden – “zo doen we het al tientallen jaren” - om geld te krijgen. Voor in elk geval de Rabobank is dat niet meer voldoende.”

Nieuwsblad van het Noorden 1999-10-27

Hoge Raad verwerpt 'mestberoep'

DEN HAAG - De strafkamer van de Hoge Raad heeft gisteren de cassatieberoepen verworpen van 287 veehouders die in 1996 weigerden om hun afsluitformulier mestboekhouding op tijd in te leveren bij het Bureau Heffingen in Assen. De agrariërs gingen bij de Hoge Raad in cassatie tegen een boete van 500 gulden die ze van de politierechter hadden gekregen voor overtreding van de Meststoffenwet. Met het niet inleveren van het afsluitformulier mestboekhouding protesteerden veehouders in het hele land destijds tegen het mestbeleid en de regelgeving van de overheid.

Het verweer dat raadsman M. Stassen uit Tilburg namens de veehouders voerde was dat niemand in Nederland kan worden verplicht om aan zijn eigen veroordeling mee te werken. De Hoge Raad stelt echter dat dit beginsel geldt voor verdachten van strafbare feiten.

Leeuwarder Courant 1999-10-27

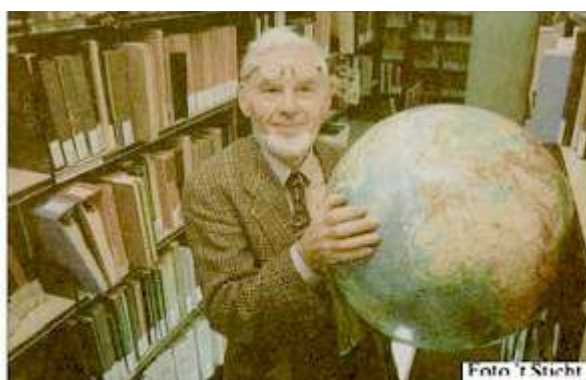
Mest uitvaren naar oceanen in plaats van uitrijden over land.⁴⁷

Nederland een mestprobleem? Geochemicus Olaf Schuiling (67) moet erom lachen alle dikke nota's en talloze berichten erover ten spijt. Dat probleem bestaat hier helemaal niet. Nederland heeft alleen plaatselijke overschotten en elders zijn tekorten.”

Door Philippus van der Meulen

UTRECHT - Mest is geen afval, maar goed en noodzakelijk overal waar een tekort aan voe-

⁴⁷ LC 1998-01-06 is een eerder artikel over Schuiling's idee van

„Voor ons is de mest een groot probleem, maar voor de oceanen stelt dat helemaal niets voor”, betoogt oud-hoofdocent Olaf Schuiling.

dingsstoffen is, vindt Olaf Schuiling, oud-hoogleraar aan de Universiteit Utrecht en hoogleraar geochemical engineering aan een internationaal wetenschappelijk instituut in Delft. Maar hij erkent dat er een mestoverschot is.

„Het geïmporteerde veevoeder wordt geproduceerd op een landoppervlak van bijna driemaal Nederland. Dan is het logisch dat we een overschot aan de mineralen in het voer niet binnen Nederland kunnen houden, maar moeten uitvoeren naar gebieden met een tekort.”

Oceanen zijn zulke voedselarme plaatsen. „We noemen die gebieden wel biologische woestijnen. Veel oppervlaktewater bevat te weinig voedingsstoffen als fosfaat en nitraat. Daardoor wordt de hoeveelheid levende materie zoals plankton, vissen en zoogdieren beperkt.”

De oplossing ligt voor de hand, volgens Schuiling. „Verzamel de meststoffen in grote havens. Daar kunnen ze eerst worden vergist zodat biogas ontstaat dat aardgas kan vervangen. De rest verscheep je gewoon naar die waterwoestijnen. Zo lever je ook nog een bijdrage aan de vermindering van het broeikasteffect. Want levende materie bevat meer koolstof dan fosfaat. Met elke kilo fosfaat wordt 400 kilo kooldioxide, het belangrijkste broeikasgas, vastgehouden.”

Acht jaar geleden bedacht Schuiling zijn remedie. Toen speelde het probleem van te veel mest ook al. Een van de oplossingen destijds was om dat spul te verdampen, maar dat proces bleek te duur te zijn. „Uit ergernis over de stomme manier waarop het mestprobleem werd aangepakt, ben ik begonnen na te denken. Enerzijds was er dit probleem, anderzijds het feit dat oceanen grotendeels onvruchtbaar zijn. Door een zijsprong in zijn gedachten verbond ik beide.”

Zijn idee presenteerde hij voor het eerst op een congres over mest, waar de geochemicus een van de sprekers was. De eerste reacties waren lacherig. „Het kan niet waar zijn, hoorde ik alom. Maar als ik vroeg waarom, kreeg ik daar geen enkele reden voor.”

Een uitzondering was Wien van den Brink, voorzitter van de Nederlandse Bond Varkenshouders.

„Die heeft het toen voorgelegd aan de toenmalige minister van landbouw. Jozias van Aartsen antwoordde dat zoiets wel eens negatieve gevolgen kon hebben zonder er een bij name te noemen.”

De kritiek komt volgens Schuiling voort uit emoties. „Mensen zijn bang voor rotzooi in de oceanen. Maar mest is een voedingstof die je tot een bepaald maximum over het land kunt verspreiden. De rest breng je naar voedselarme watergebieden. Het enige verschil is dat je die stof dan moet uitvaren in plaats van uitrijden. Maar voor de meeste mensen lijkt dit te simpel en valt het buiten hun denkpatroon.”

„Dat de oceanen een overdosis aan stikstof en fosfaat krijgen, valt volgens hem reuze mee. „Voor ons is de mest een groot probleem, maar voor de oceanen stelt dat helemaal niets voor. Die beslaan een oppervlakte van 360 miljoen km². Voor het huidige overschot van 17 miljoen m³ maar 20.000 km² nodig. Er verandert nauwelijks iets mits men het fosfaatgehalte van het oppervlaktewater niet boven het gemiddelde van oceaanwater laat uitkomen.”

Zijn alternatief hoeft niet te stranden vanwege de kosten. Op zijn verzoek heeft de Rotterdamse tankermaatschappij Tanker Brokers het uitgerekend. Die kwam met een kostprijs van f2 tot f3 per m³. Andere manieren van mestverwerking zijn tienmaal zo duur.

De laatste jaren is de hoogleraar weinig actief geweest zijn simpel ogende idee te propageren. „Ik heb ook nog andere dingen te doen. Maar nu het weer zo in de belangstelling staat, ben ik van plan harder te roepen. Op elk congres zal ik het uitdragen. Ook wil ik een BV Oceaanbemesting oprichten. Boeren kunnen rechten kopen om mest te leveren. De Rotterdamse haven ziet dit zeker zitten.”

Dat geldt niet voor *milieuorganisatie Greenpeace*. „Ons principe is dat elk bedrijf zo min mogelijk

rommel maakt”, verklaart Just van den Hoek. „Maar Schuiling verlegt het probleem naar de oceanen. Eerst moet dat goed worden uitgezocht, want nu hebben we geen flauw idee wat er uitkomt. Het kan te veel kanten uit. Straks ontstaan er misschien wel giftige algen of een overvloed aan kwallen.”

Wim Helder, hoofd van de afdeling marinechemie van het *Nederlands Instituut voor Onderzoek in de Zee*, is dezelfde mening toegedaan. „Uitgangspunt moet een gesloten systeem zijn. Het lijkt mij niet dat de oceanen bij mest zijn gebaat. Wat zijn de effecten op langere termijn? Door stromingen krijgt het ene gebied meer dan andere. Dan kan een verschraving van de levensvormen optreden zoals op te rijke gronden.”

Ook het ministerie van landbouw, dat door mestcontracten en een forse vermindering van de veestapel de Europese normen wil halen, ziet nog steeds weinig heil in Schuilings aanpak “Het grootste bezwaar is een ingreep in het ecosysteem van de oceanen zonder dat de gevolgen ervan kunnen worden overzien”, verwoordt voorlichter Hans Blom het standpunt van minister Laurens Jan Brinkhorst. “Zonder wetenschappelijke gegevens daarover willen we dat risico niet nemen.”

Schuiling is verbaasd: “Het lijkt wel alsof de overheid geen oplossing wil en de mestproblematiek nodig heeft om de varkenssector te verkleinen. Maar mijn oplossing is geen alibi om niks aan het aantal varkens te doen. Met zo'n monocultuur is het vragen om de pest. Maar waarom f2 miljard uittrekken zoals dit kabinet wil, om negen duizend boeren werkloos te maken?”

Angst voor negatieve gevolgen noemt Schuiling ongegrond. „Er loopt een Noors onderzoek met mest in een fjord. Daardoor is de hoeveelheid plankton en schelp dieren gestegen. En dit gebied is ook nog veel kwetsbaarder dan open oceanen. Er zijn drie grote problemen, het mestoverschot waterwoestijnen en het broeikas effect. Waarom nalaten die op te lossen vanwege een vermeend probleem?”

Leeuwarder Courant 1999-11-10

Bio-industrie spoort niet met Brinkhorst

UTRECHT - Minister Laurens Jan Brinkhorst en de bedrijven die de intensieve veehouderij in ons land omringen, sporen niet met elkaar. Dat bleek gisteren duidelijk op de tweejaarlijkse beurs in Utrecht. De minister drong er bij de exposanten op aan vooral vernieuwend bezig te zijn. Toeleggen op technologische oplossingen voor de milieu en welzijnsproblemen was zijn devies. De beurs zelf toonde nogal wat bedrijven die zich nog steeds richten op bijna verouderde stalsystemen.

Beursvoorlichter Peter Harcksen verbaasde zich daarover, je ziet hier veel zaken staan die eigenlijk niet meer kunnen. Ik noem legbatterijen voor kippen met veel te kleine afmetingen. Dat soort systemen mogen straks niet meer in Europa. Kennelijk is daar in andere landen van de wereld - China, het Oostblok - nog wel een markt voor. Tja, het is een wereldbeurs, de enige in z'n soort op dit gebied. Er komen ontzettend veel bezoekers uit andere landen.”

Brinkhorst wil alternatieven voor mestverwerking stimuleren. „Er is voldoende mest om het interessant te maken”. Ook wil hij vier jaar lang elk jaar f3,5 miljoen uittrekken voor het ontwikkelen van nieuwe veehouderijssystemen 'passend bij de maatschappelijke visie op langere termijn'.

Leeuwarder Courant 1999-11-17

Stemmen staken over studie mestnormen

DEN HAAG - Het is nog onduidelijk of er verder onderzoek komt naar nitraat in de bodem om aanpassing van het mestbeleid mogelijk te maken. In de Tweede Kamer staakten de stemmen gistermiddag over het voorstel van CDA'er Theo Meijer. Volgende week brengt de Kamer het idee opnieuw in stemming.

Meijer vindt dat bij het bepalen van het nitraatgehalte in de bodem duidelijk gekeken moet worden naar onder andere de grondsoort. Nu gelden voor de hele Europese Unie dezelfde normen voor het nitraatgehalte, terwijl de bodemgesteldheid in Nederland totaal anders is dan die op Sicilië. Als uit de studie blijkt dat een soepeler hantering van de normen in gewenst is, kan dat betekenen dat er in Nederland meer mest is toegestaan en minder vee hoeft te verdwijnen.

Nieuwsblad van het Noorden 1999-11-22

Brinkhorst wil meer leiderschap bij boeren

Landbouwminister heeft genoeg van 'valse profeten en rattenvangers van Hamelen'.

DEN HAAG - Minister Brinkhorst van Landbouw vindt dat er wat meer leiderschap onder de boeren moet komen. Zij kunnen zich dan meer met het beleid gaan bezighouden. Op dit moment is er onder de boeren een aantal "valse profeten en rattenvangers van Hamelen", aldus Brinkhorst. Aan hen wil de bewindsman niet teveel tijd besteden.

Brinkhorst noemde gisteren in het tv-programma Buitenhof enkele recente voorvallen waarbij volgens hem goed leiderschap erg gewenst was geweest. Zo had een boerenleider afstand kunnen nemen van de uitlatingen van voorzitter Wien van den Brink van de radicale Nederlandse Vakbond Varkenshouders (NVV). Die beschuldigde Brinkhorst na afloop van het mestdebat in de Tweede Kamer van etnische zuiveringen. Brinkhorst "vindt dat op dat moment iemand had moeten opstaan en had moeten zeggen dat dat te ver ging.

Borden

Naar aanleiding van de mestplannen van Brinkhorst kwamen ook in heel Nederland borden langs de snelweg te staan, met daarop de woorden Brinkhorst killer van 10.000 varkensboeren'. "Ik zou graag gehad hebben dat daarover vanuit de top van het productschap gezegd was: dat kan niet of dat is onzin", aldus de bewindsman.

Brinkhorst liet ook weten dat hij meer vernieuwers in de landbouw wil. Op dit moment loopt zo'n 20 procent van de boeren voorop met nieuwe ideeën, zei de minister. Hij wil dat dat aantal wordt verdubbeld.

De landbouworganisatie LTO-Nederland voelt zich niet aangesproken door de oproep van Brinkhorst om meer leiderschap in met name de varkenssector. Volgens LTO-voorzitter Doornbos heeft

zijn organisatie publiekelijk afstand genomen van de borden die langs de rand van de snelweg zijn geplaatst en van de opmerkingen van Van den Brink over etnische zuiveringen. Verder wijst hij erop dat voorzitter C. van Gisbergen van de LTO-vakgroep varkenshouderij in positieve zin is genoemd door Brinkhorst.

Wien van den Brink liet gisteren weten dat hij binnen twee weken in een open brief aan Brinkhorst zal laten weten hoe hij over diens opmerkingen denkt. (ANP)

Leeuwarder Courant 1999-11-26

Boerenbond LTO staakt overleg met minister

DEN HAAG (ANP) - De Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland heeft het overleg met minister Laurens Jan Brinkhorst (Landbouw) over de Mestwet gestaakt. Voorzitter Gerard Doornbos zei dat de kloof niet meer was te overbruggen. De normen in het mestplan zijn volgens hem in de praktijk onuitvoerbaar. Als het warmer of natter is dan verwacht, heeft de mest een ander effect op de bodem en dreigen boeren torenhoge boetes te moeten betalen.

De minister gaat niet uit van wat op de boerderij kan, maar alleen van de Europese nitraatrichtlijn, aldus Doornbos. Brussel moet die richtlijn aanpassen. Dertien van de vijftien lidstaten voldoen niet aan die normen.

Brinkhorst is buitengewoon verbaasd. Volgens hem is er totaal geen aanleiding het overleg te staken. Hij zal vandaag de kwestie in het kabinet aankaarten. Brinkhorst benadrukt dat wetten voor iedereen gelden, dus ook voor boeren. Hij wil dan ook verder praten met de boeren. "We zijn nog niet van elkaar af. Zij dragen ook verantwoordelijkheid."

Het mestplan houdt in dat de boeren vanaf 2002 veel minder mest mogen uitrijden. Bij invoering verwacht de overheid dat zesduizend boeren hun bedrijven moeten staken. Nederland moet uiterlijk 3 december een plan van aanpak inleveren in Brussel.

Harm de Kroon van de NLTO: "Wy ha in pear kear mei de minister praat. 'Groot probleem, moeten wij oplossen', seit hy dan, mar yn de praktyk komt der gjin beweging yn. Tsja, dan hat langer praten ek gjin sin. De oanskerping fan de noarmen, dat hoecht net fan Brussel. Boppe dat binnc wy goed oan'e gong mei de minas".

Politiek ligt de zaak gevoelig. De VVD Kamerfractie wil pas met Brinkhorst over het plan praten, als hij het met LTO eens is. Gert Jan Oplaat (VVD): "We hebben de minister steeds gewaarschuwd dat hij de sector niet zo moest schofferen". PvdA-kamerlid Harm Evert Waalkens vindt dat de LTO een zwaktebod heeft gedaan. Pieter ter Veer (D66) constateert alleen dat steun van de boeren mooi zou zijn. De Kamer zal het plan niet meer bespreken voordat het naar Brussel gaat.

Nieuwsblad van het Noorden 1999-12-02

Grote onduidelijkheid over plan 'kuub voor kuub' van Brinkhorst

ASSEN - Voorlopig is het 'kuub voor kuubbeleid' van landbouwminister Brinkhorst nogal onduidelijk. De minister wil daarmee uittredende boeren tegemoet komen, maar de boeren hebben geen idee wat de bewindsman concreet voor ogen staat en ook zijn eigen voorlichters komen noodgedwongen niet veel verder dan een paar in vaagheden gehulde grote lijnen. Dat leert een telefonische verkenning langs de burelen van de *Noordelijke land en Tuinbouw Organisatie* (NLTO) en het departement

van Landbouw.

Het idee van Brinkhorst is, dat boeren die hun bedrijf willen beëindigen, hun stalruimte mogen inruilen tegen bouwgrond of woningbouw. Met andere woorden: een boer die bereid is zijn stallen en schuren te slopen zou dan op de vrijkomende grond woningbouw mogen plagen of die ruimte als dure bouwgrond mogen verkopen. Of als dat ter plekke niet kan, elders in het agrarisch gebied dat recht kunnen verkrijgen. Waar die grond in dat laatste geval dan gevonden moet worden, is niet duidelijk. En tevens moet nog maar worden afgewacht of vergunningverlenende instanties als gemeente en provincie het 'kuub voor kuubbeleid' ook mooi vinden, zo geeft een woordvoerder van het ministerie van Landbouw toe.

Als gevolg van het nieuwe mestbeleid van minister Brinkhorst zullen vermoedelijk zo'n zesduizend boeren het veld moeten ruimen. Duidelijk is in ieder geval dat de bewindsman zint op mogelijkheden om de getroffen landbouwers tegemoet te komen. Het eerder deze week door hem gelanceerde 'kuub voor kuubbeleid' zou voor de agrariërs een extra prikkel moeten zijn het bedrijf te beëindigen. Daarbij zou de minister graag zien dat meteen de gebouwen worden afgebroken, om te voorkomen dat daar zaken als disco's, opslag en magazijnen in gevestigd worden. De maatregel moet dus ook worden gezien als een behoud van het landelijk gebied, zo legt de woordvoerder van het ministerie uit.

De NLTO, eveneens aangestuurd door onzekerheid in deze kwestie, betracht vooralsnog terughoudendheid. "Stalruimte voor bouwgrond, hebben ook wij begrepen", zegt een woordvoester. "Maar daar duikt naar ons gevoel al direct een probleem op, omdat in het ene gebied de bouwgrond veel duurder is dan in het andere. Daarmee zou dus sprake zijn van een ongelijke situaties."

Wel is de NLTO tevreden met het plan van minister Brinkhorst om 100 miljoen gulden te besteden aan het opkopen van varkens rechten. "Daar hebben we altijd voor gepleit."

Nieuwsblad van het Noorden 1999-12-06

CDA wil 'kerstbrief' met hulpregelingen voor boeren

DEN HAAG - Boeren moeten een 'kerstbrief' krijgen waarin minister Brinkhorst (Landbouw) uitlegt voor welke hulpregelingen ze in aanmerking kunnen komen. CDA-Kamerlid Annie Schreijer-Pierik pleit hier vandaag voor tijdens een overleg met Brinkhorst en staatssecretaris Faber van landbouw.

Schreijer komt op haar werkbezoeken in het land veel armoede tegen. "Dan zitten zo'n man en vrouw aan de keukentafel en hebben geen rooie cent meer. Ze weten niet waar ze naar toe moeten. Een kwart van de boerengezinnen zit onder de armoedegrens, zo blijkt uit onderzoek, terwijl er wel degelijk hulp mogelijk is, schuldsanering of bijstand voor zelfstandigen. Zet dat nu eens op een rijtje zodat zij er weet van hebben."

Schreijer verhaalt van een werkbezoek dat zij aflegde bij een groep boerinnen. "Die wisten niet dat zij voor hun studerende kinderen een lening konden krijgen. Ze zijn niet op de hoogte, want ze kunnen geen krant betalen om bij te blijven. En ook het lidmaatschap van de boerenorganisaties waar zij anders naartoe konden voor informatie is opgezegd. Dat kan er ook niet meer van af." Volgens Schreijer zou minister Brinkhorst er goed aan doen een plan op te stellen voor het bestrijden van de armoede onder boeren.

Mestbeleid

Intussen piekert de boeren- en tuindersorganisatie LTO Nederland er niet over opnieuw te overleggen met minister Brinkhorst over het mestbeleid. Premier Kok kondigde vrijdag aan dat het kabinet 100 miljoen gulden extra uittrekt voor de varkensboeren. Hij hoopte dat het extra geld een basis zou bieden voor verder overleg. Volgens LTO Nederland gaat het echter niet om het geld, maar om de veel te korte periode die de boeren rest om aan de mestnormen te voldoen.

LTO-Nederland stapte ruim een week geleden uit het overleg met minister Brinkhorst toen duidelijk werd dat de strenge mestnormen al in 2002 zullen gelden en niet, zoals vorig jaar was afgesproken, pas in 2008. Volgens de boerenorganisatie komen tienduizenden boeren acuut in de problemen als ze over een paar jaar veel minder mest mogen uitrijden dan tot nu toe is toegestaan. Om aan de strengere normen te voldoen is gewoon een paar jaar tijd extra nodig, zo betogen de boeren. Zolang de strenge normen of het vroege tijdstip niet van tafel gaan, heeft LTO geen behoefte aan nieuw overleg.

“Die 100 miljoen gulden extra is kermisgeld, nog minder zelfs. Het gaat ons echter niet om het geld”, aldus J.C. Vogelaar, de voorzitter van de vakgroep melkveehouderij van LTO-Nederland. “Het is volstrekt onvoldoende om het beleid van de minister te begeleiden. Het meeste geld dat ze uittrekken was al bestemd voor de boeren. Dat was nog uit de tijd dat we pas in 2008 aan de strenge normen moesten voldoen. Dat is nu 2002 geworden. Dan kun je wel extra geld uittrekken, maar de boeren kunnen gewoon niet in zo'n korte tijd aan de normen van 170 kilo stikstof per hectare land voldoen.

Vogelaar beschuldigt de minister ervan bewust groepen boeren uit beeld te houden bij de berekening van de gevolgen van het strenge mestbeleid. “De minister heeft berekend dat er 6000 boeren failliet gaan als gevolg van het strenge mestbeleid. De groep boeren die zowel varkens als koeien heeft is in de berekening niet meegenomen. Die groep, in totaal 14.400 boeren, wordt echter het hardst getroffen. **Daarvan gaat tweederde failliet**, maar dat vertelt Brinkhorst niet. Ik begrijp de ramkoers van de minister niet, **wil hij alle boeren weg hebben uit Nederland of zó?**”

Een woordvoerder van LTO ziet ook niets in de extra miljoenen van het kabinet. “We weten niet eens of dat nieuw geld is of geld dat toch al was toegezegd. Maar een ding is duidelijk, zolang de minister niet aan de normen of aan het tijdpad wil tornen komen wij niet terug aan de onderhandelingsstafel.” (GPD)

Leeuwarder Courant 1999-12-16

Brinkhorst en Pronk verder met mestplan

DEN HAAG (ANP) - De ministers **Laurens Jan Brinkhorst** (Landbouw) en **Jan Pronk** (Milieu) mogen verder werken aan hun mestplan. De bewindslieden kregen gisteren tijdens voortgangsoverleg in de Tweede Kamer veel opmerkingen, maar er klonk geen 'nee'.

Het plan betekent dat veehouders minder mest mogen verspreiden. Daardoor wordt het grondwater schoner, zo meent het kabinet. Negenduizend mensen verliezen evenwel hun werk in de agrarische sector. Voor de stoppende boeren, werknemers en leveranciers komen banen- en opkoopregelingen. Onder meer mogen veehouders hun stal ruilen voor een nieuwe woning, eventueel op een andere plek.

Het mestplan wordt echter belemmerd door rechterlijke uitspraken en stokkend overleg. De Haagse

rechtbank dwingt de staat om al in 2002 het mestoverschot weg te werken. wegens een Europese richtlijn.

Bovendien willen de boerenleiders Gerard Doornbos (LTO) en Wien van den Brink (NVV) niet niet Brinkhorst overleggen. Ze menen dat het mestplan onuitvoerbaar is. De VVD-fractie in de Kamer weigert nog steeds een standpunt in te nemen.

LTO-voorzitter Doornbos vond het kamerdebat teleurstellend. Volgens hem krijgen Kamerleden steeds deeltjes van het plan voorgelegd, maar lijken zij het totaal niet te overzien. Doornbos stelde uitdrukkelijk dat LTO het overleg met de ministers niet hervat. Hij heeft dit gisteren ook aan premier Wim Kok persoonlijk uitgelegd.

Leeuwarder Courant 1999-12-21

Landbouwbeleid onsamenhangend en halfslachtig

Door Willem Stegenga redacteur LC

Gisteren heeft het ministerie van landbouw, natuurbeheer en visserij weer een nieuwe episode toegevoegd aan het landbouwbeleid. Of liever gezegd: weer een stukje van dat beleid afgeknabbeld. Het is voortdurend een kwestie van: mag het onsje minder zijn. Nou dat mag van Den Haag. Nog liever een pondje minder. Onsamenhangend en halfslachtig, dat zijn de kenmerken. De ene wet is niet op de andere maatregel afgestemd.

Simpel voorbeeld. Voor het uitvoeren van de mestwet heeft de veehouderij meer grond nodig. Immers hoe meer grond een boer tot zijn beschikking heeft, des te gemakkelijker hij zijn stront kwijt kan. Den Haag redeneert anders. Daar vindt men, omdat het aantal boeren zal inkrimpen, dat de overblijvende boeren 'dus' minder grond nodig hebben. Kennelijk gaat men uit van het feit dat van een boer die ophoudt, het land voor algemene doeleinden, noem natuur en landschap, beschikbaar komt. In de praktijk blijkt dat dat land in handen van de doorgaande boer komt. De productiecapaciteit blijft gelijk. Minder boeren melken het totale quotum vol. Simpel zat.

Sinds 1975 is er 100.000 hectare boerengrond ingeleverd voor natuur en landschap. In de komende twintig jaar zal daar, aldus het ministerie van landbouw, nog eens 150.000 tot 200.000 afgaan voor natuur en recreatie. "Dus neemt de grond voor bedrijfsvergroting af door aanspraken vanuit de verstedelijking". Je kunt met hetzelfde gemak neerpennen dat de aanspraken op bedrijfsvergroting toenemen door de milieuwetten van het ministerie. Maar nee, men kiest voor de stadse redeneermethode.

Als je die lijn wat volgt, kom je vanzelf tot de conclusie dat de betekenis van de land- en tuinbouw voor het nationale inkomen verschaalt. Al blijft het natuurlijk een leuk gegeven dat de agrarische sector jaarlijks nog goed is voor een uitvoer van f 67,2 miljard. Na Frankrijk zijn wij de grootste landbouwexporteur in de Europese Unie en na de Verenigde Staten de derde in de wereld. Nog wel.

Het platteland is bovendien nu al een aantrekkelijk gebied voor de stedeling. Maar liefst 421 miljoen van de 919 miljoen dagtochten heeft het platteland als bestemming om even de hectiek van alledag te vergeten.

De boeren worden geprezen voor hun inspanning de milieudruk te verlichten. Nou ja geprezen? „Ze lopen min of meer in de pas met andere sectoren.” Echter, de komende jaren zullen de milieukosten op de boerderij sterker stijgen dan op andere bedrijven. Tot 2020 zal de gemiddelde stijging 40 procent zijn, in de agrarische sector meer dan 100 procent. Tja, dat krijg je als het areaal cultuurgrond

zienderogen afneemt.

Wat ontbreekt is een totaalvisie op het platteland en op de rol van land- en tuinbouw, aldus de Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland in een reactie. Een landbouw die oog heeft voor de maatschappelijke vragen van dit moment, is prima, maar daarnaast moet je wel de modernisering en versterking van de boerenbedrijven in de gaten houden. Dat nu is niet het geval.

De LTO lijkt het af te moeten leggen tegen de ANWB. Die wil snel meer bos, meer fietspaden en meer kuierpaden op korte afstand van de bewoonde wereld. "Dat vraagt om een functieverandering van de traditionele landbouw", aldus de ANWB. Alsof een boer eten kan van een fietspad.

LC 1999-12-24

NLTO – plan voor eenvoud mestregels

Leeuwarder Courant 1999-12-31

inkorten!

Boer verzuipt in milieuprobleem

De belangstelling voor natuur en milieu bij de gemiddelde Nederlander is tanende, zo blijkt dit jaar bij opiniepeilingen. Het betekent niet dat de problemen er minder om zijn. Ook de discussies laaien hoog op, hoger dan ooit tevoren. Over gaswinning, waterkwaliteit, windmolens, vogelrichtlijn en mestwetgeving. Vooral voor boeren hebben verschillende maatregelen consequenties. Zij dreigen in de milieuproblemen te verzuipen.

Nederland heeft een mestprobleem, waar al een landbouwminister over is gestruikeld. **Hayo Apotheker**, voormalig burgemeester van Leeuwarden, zoekt de oplossing in een nieuwe Mestwet waarin hij de boeren zo veel mogelijk probeert te ontzien. In het kabinet krijgt hij geen steun, zodat hij de consequenties trekt. Hij stapt op.

Opvolger **Laurens Jan Brinkhorst** mag zijn tanden in de taaie materie zetten. Hij komt met drastische maatregelen. Zo drastisch, dat de noordelijke landbouworganisatie NLTO berekent dat de Mestwet 1500 Friese melkveehouders, een kwart van het totaal, de kop gaat kosten.

De boeren zullen moeten investeren en grootschaliger moeten werken. Het betekent dat ze meer grond moeten aankopen. Daar zit hem de kneep, want de grondprijzen rijzen de pan uit. Het natuurbelang eist steeds meer op, voor stads en dorpsuitbreiding is steeds meer nodig en de boeren becon-

curren elkaar. Meer dan ooit is grond een schaars product en daardoor onbetaalbaar.

Boeren worden op meerdere fronten geplaagd. Ze vrezen de gevolgen van de Europese Vogelrichtlijn, die beperkingen voor hun bedrijfsvoering kunnen betekenen. Alleen al uit de drie noordelijke provincies belanden meer dan duizend bezwaarschriften op de bureaus bij het ministerie van landbouw. Ze moeten toch al steeds meer grond inleveren voor natuur.

In het Romproject in Zuidoost-Friesland 2000 hectare. Buitendijks heeft *It Fryske Gea* zich al over het Noorderleech ontfermd, om er een kwelderplan te realiseren. De organisatie heeft ook een oogje op de Bildtpollen, maar die zomerpolders worden door de verkopende vennootschap toch liever aan een boer gegund.

De Waddenvereniging komt in de zomer met een campagne voor behoud van de waarden van het binnendijkse kustgebied. De boeren zien het als een nieuwe bedreiging op zich afkomen, vooral als de milieclub ook nog eens aandringt op toepassing van de vogelrichtlijn in deze landbouwhoek. In december brengt een bezettingsactie van Agrarische Jongeren Friesland de bewoners van het Waddenhuis in Harlingen voorlopig op andere gedachten. Waar traditionele bedrijfsvoering het moeilijker krijgt, neemt de belangstelling voor biologische landbouw toe. Maar ook in die sector wordt geklaagd. De melkprijzen zijn niet hoog genoeg om kleinschalig en milieuvriendelijk te werken. Ter compensatie werpen de bioboeren zich steeds meer op agrarisch natuurbeheer. Dat levert nog wat extra's op.

Het gaat allemaal moeizaam, zoals dat met alle milieudiscussies het geval is. De vraag of er gas mag worden gewonnen uit de Waddenzee bijvoorbeeld, blijft nog altijd onbeantwoord. Onder zware druk van een meerderheid in de Tweede Kamer neemt het kabinet geen definitief besluit. De kwestie wordt een paar jaar vooruitgeschoven. Tot er zekerheid is over veilig boren, gebeurt er vooralsnog niets. Het vraagstuk van windmolens ligt ook al zo moeilijk. Uit milieuoogpunt is er veel te zeggen voor het op wekken van windenergie, maar tegelijk is een park van 200 grote turbines bij de Afsluitdijk een bedreiging voor duizenden vogels. Een milieueffectrapportage die in november is uitgelekt, wijst dat uit. De besluitvorming zal nog even op zich laten wachten. Is er dan helemaal niks goeds te melden uit de wereld van natuur en milieu? Dat valt mee. Na jarenlang geharrewar staat er een plan op papier voor hoogwaardiger natuur in Gaasterland, te creëren door de inwoners zelf.

Het Lauwersmeer is aangewezen als Nationaal Park. Het wordt uitgebreid met de Kollumerwaard, die altijd nog een militaire bestemming heeft. De Alde xeanen krijgt binnenkort dezelfde parkstatus. : Fryske Gea worstelt zich door de procedures heen om van het Noorderleech een mooi kweldergebied te maken. Natuurmonumenten heeft een bijdrage van f 10 miljoen gekregen om het Fochtelooërveen voor het nageslacht te behouden. De eerste kraanvogels hebben zich er in mei al gevestigd.

Wat de natuur betreft, wordt Friesland er beslist mooier op.

H.H.

Boeren verminderen uitstoot stikstof

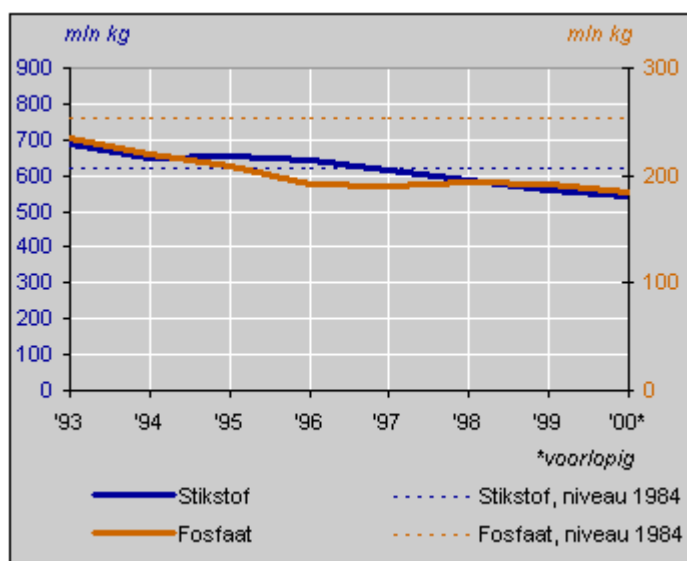
Martha van Eerdt

Sinds de invoering van de mineralenboekhouding (Minas) in januari 1998 is de bemesting met stikstof flink gedaald. In 1999 is met dierlijke mest 11% minder stikstof op het land gebracht dan in 1997. In 2000 was dat volgens een voorlopig cijfer zelfs 15% minder.

Er bestaat al een mestbeleid sinds 1984. Tot 1998 was dat voornamelijk gericht op de vermindering van de hoeveelheid fosfaat uit dierlijke mest. Aangenomen werd, dat de hoeveelheid stikstof wel samen met die van fosfaat zou afnemen.

Na 1984 is de hoeveelheid fosfaat in dierlijke mest met een kwart verminderd. De stikstof is echter niet 'meegelift'. Pas sinds de mineralenboekhouding – vanaf dat moment worden boeren ook afgerekend op hun stikstofoverschot – ligt de uitstoot van stikstof onder het niveau van 1984.

Weliswaar was de hoeveelheid stikstof in dierlijke mest ook in 1998 al lager dan in 1997, maar dat kwam voor een deel door de extreem natte zomer van 1998. Door het natte weer konden de koeien minder de wei in en werd er meer geconserveerd ruwvoer gebruikt. Nu is duidelijk dat de vermindering van de hoeveelheid stikstof structureel is. Er worden minder dieren gehouden en de hoeveelheid stikstof in veevoer is gedaald.

Uitscheiding mineralen door de Nederlandse veestapel

In de gebieden met een mestoverschot zijn de overschotten afgenomen. Afgezien van het jaar waarin de varkenspest heerste, is dit voor het eerst sinds 1995. Vooral het overschot aan varkensmest is gedaald. Dat komt voor een deel doordat er in de voormalige varkenspestgebieden minder varkens worden gehouden dan voor de pest. In de andere overschotgebieden is 10% meer varkensmest afgevoerd. Van de mest die boeren van hun bedrijf afvoeren naar gebieden zonder mestoverschot is ongeveer tweederde deel varkensmest.

Ondanks de verminderde stikstofuitstoot is de kwaliteit van sloot- of grondwater nog niet veel verbeterd. Er komt nog steeds teveel stikstof in het water terecht. In 1999 kwam nog in bijna de helft van de gemeenten meer stikstof uit dierlijke mest op de grond terecht dan maximaal is toegestaan volgens de normen in de Europese Nitraatrichtlijn die vanaf 2003 zullen gaan gelden.

48 <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/landbouw/publicaties/artikelen/archief/2001/2001-0811-wm.htm>

Voorzitter PVVE: Mestoverschot weg door opkoop bedrijven

RIJSWIJK (ANP) - Het mestoverschot kan snel worden weggewerkt als de overheid 30 á 35 procent van de varkensbedrijven opkoopt. Het aantal varkens daalt dan met 20 procent en daarmee is het overschot verdwenen, zegt voorzitter Rob Tazelaar van de Productschappen voor Vee, Vlees en Eieren vandaag in zijn nieuwjaarsrede.

Het voorstel zou een aanvulling moeten zijn op het mestplan van minister Laurens Jan Brinkhorst (Landbouw) en zijn collega Jan Pronk (Milieu). Die willen boeren minder mest per hectare grond laten verspreiden. Tazelaar verwacht dat hun voorstel het zonder aanvullende maatregelen zullen stranden.

Opkoop hoeft de overheid volgend Tazelaar minder dan f1 miljard te kosten. Door de vergoedingen jaarlijks te laten dalen. Worden de boeren geprikkeld hun bedrijf snel te verkopen.

Tazelaar meent dat het mestoverschot al voor 2003 kan verdwijnen door opkoop. Hij wil dat de overheid vooral varkensbedrijven uitkoopt die weinig kansrijk zijn. Volgens hem zijn dat bedrijven met weinig geld, ruimte, afzet van mest of inspanningen op gebied van veevoer.

Tegelijk wil Tazelaar dat kippenhouders worden verplicht de helft van hun mest te exporteren of te laten verwerken. Droge kippenmest kan goed worden verbrand, bijvoorbeeld in energiecentrales. Nu ontbreekt de prikkel tot zo'n alternatief.

Tazelaar beseft dat hij nogal wat vraagt van overheid en boeren. Hij kan zich kritiek op onderdelen goed voorstellen, maar meent dat de voorstellen voor iedereen aanvaardbaar zijn, ook voor de Europese Commissie, die uiteindelijk moet beslissen.

Brussel scheutig met 'rode kaarten' voor Nederland

BRUSSEL - Nederland wordt in drie nieuwe gevallen door de Europese Commissie voor het Hof van justitie gesleept wegens het negeren van regels in de Europese Unie. In een vierde geval (erkenning buitenlandse doktersdiploma's) krijgt het kabinet een laatste waarschuwing. Nederland verkeerde gisteren in het gezelschap van elf andere lidstaten die over 24 zaken door de Commissie gepitteld werden.

De Commissie - het dagelijks bestuur van de EU - was ronduit scheutig met het uitdelen van 'rode' en 'gele' kaarten in haar eerste vergaderweek dit nieuwe jaar. Volgens een Commissiewoordvoerder zijn de gerechtelijke stappen bijzonder effectief. "In ruim negentig procent van de gevallen is een vonnis niet eens nodig. De lidstaat kiest van tevoren eieren voor zijn geld en past de nationale wetgeving aan, conform de EU voorschrijft." Eind vorig jaar waren er 2029 zaken in behandeling bij het Hof in Luxemburg. Frankrijk was met 274 zaken de grootste overtreder van de EU-regels. Nederland stond met 96 zaken op de twaalfde plaats.

De drie Hof-procedures die Nederland er gisteren bij kreeg, betreffen het niet naleven van de zwemwaterrichtlijn (onvoldoende goede metingen) en de regels voor de bescherming van persoonsgegevens bij elektronische handel en het erkennen van het diploma bedrijfsarts in andere EU-landen. De 'gele kaart' (laatste waarschuwing voor de Commissie naar het Hof stap) geldt voor het niet ac-

cepteren van andere artsendiploma's.

Naast Nederland werden nog elf EU-landen op het matje geroepen. Alleen Denemarken, Finland en Griekenland bleven buiten schot. De Denen en Finnen bevestigen hiermee hun 'braafste leden'-status. Tegen hen liepen eind vorig jaar 53 respectievelijk 64 Hof-zaken, ruwweg eenvijfde van de Franse score. Tweede grootste overtreder is Italië (202 zaken), gevolgd door Griekenland (175), Duitsland (168) en België (163).

Als een lidstaat uiteindelijk veroordeeld wordt, kan dat tot een boete leiden. De meeste overtredingen betreffen de wetten voor de vrije handel in de EU. Daarnaast negeren de lidstaten veelvuldig de milieu- en landbouwregels. Zo hangt Nederland alweer een nieuwe zaak boven het hoofd omdat het nog immer niet voldoet aan de nitraatrichtlijn. Het kabinet slaagt er niet in het aantal varkens in afdoende mate te verminderen.

(GPD)

Leeuwarder Courant 2000-01-13

Warm onthaal opkoopplan varkensboeren

DEN HAAG (ANP) - Het idee voor opkoop van eenderde van de varkensbedrijven om het mestoverschot voor 2003 weg te werken, is door de sector warm onthaald. Het idee werd gisteren gelanceerd door voorzitter Rob Tazelaar van het *Productschap Vee, Vlees en Eieren*, als aanvulling op het mestplan van minister Laurens Jan Brinkhorst (Landbouw).

De minister is blij dat Tazelaar het belang benadrukt dat het mestoverschot in 2003 moet zijn gewerkt. "Voor het eerst wordt vanuit de setor erkend dat 2002/2003 een harde datum is, dat maatregelen geen uitstel dulden". aldus Brinkhorst. Hij is ook blij met de erkenning dat technische oplossingen zoals mestverwerking niet op korte termijn kunnen werken.

De minister meent echter dat het niet makkelijk zal zijn te bepalen welke varkensbedrijven moeten worden opgekocht. Tazelaar wil namelijk alleen de niet-kansrijke bedrijven laten opkopen. Het plan sluit in elk geval aan bij de gedachten die leven bij de Rabobank, verreweg de grootste financier van de varkensboeren. Met een forse opkoopregeling kan de minister snel drie, vier miljoen varkensplaatsen opkopen, meent directeur H. van de Kerk van Rabobank Nederland.

De tijd is er rijp voor. Duizenden varkensboeren denken inmiddels na over hun toekomst. Van de Kerk meent wel dat alle varkenshouders zich zonder onderscheid moeten kunnen aanmelden voor opkoop.

De landbouworganisatie LTO Nederland ziet het plan als een steun voor de eigen beleidslijn. De organisatie pleit zelf ook voor grootschalige opkoop van mestrechten of bedrijven om het mestoverschot weg te werken.

Tweede-Kamerlid Gert Jan Oplaat (VVD) verwerpt het plan niet bij voorbaat, maar heeft wel enkele bedenkingen. CDA-kamerlid Wim Meijer is blij. De PvdA'er Harm Waalkens noemt het winst dat de boeren erkennen dat de mest een gigantisch probleem is. Hij meent dat een grote saneringsronde goed kan uitpakken voor de varkenssector.

EU-mestboete dreigt voor Nederland

Rechtszaak onvermijdelijk⁴⁹

Van onze correspondent

BRUSSEL - Nederland wordt voor het Hof van Justitie gesleept omdat het mestbeleid van ons land niet voldoet aan de milieunormen van de Europese Unie. Een veroordeling kan uiteindelijk leiden tot een boete van f 500.000 per dag. De Europese Commissie legt een verzoek om clementie van de ministers Jan Pronk (Milieu) en Laurens Jan Brinkhorst (Landbouw) naast zich neer.

“Nederland biedt geen enkel argument om ons standpunt te wijzigen”, laten commissieambtenaren weten. Het aangescherpte mestbeleid waarmee Pronk en Brinkhorst de Commissie eind december probeerden te paaien, wordt als 'veel van hetzelfde' betiteld. Verantwoordelijk Europees commissaris Wallström (Milieu) zal het besluit om Den Haag voor het Hof in Luxemburg te dagen waarschijnlijk volgende week bekend maken.

De mest van miljoenen varkens, koeien en kippen zorgt ervoor dat Nederland ruimschoots de EU-nitraatrichtlijn overschrijdt. Deze 'wet' - onder Nederlands EU-voorzitterschap in 1991 aangenomen - schrijft voor dat vanaf 1 januari 1999 maximaal 210 kilo nitraat (stikstof) per hectare mag worden uitgereden. Nederlandse boeren zitten ruim boven de 300 kilo.

Vanaf 2003 zijn de regels nog strenger: 170 kilo per hectare. Volgens de Commissie - het dagelijks EU-bestuur - is dit noodzakelijk om veilig drink- en zwemwater te garanderen.

De Commissie gaf Den Haag afgelopen zomer al een laatste waarschuwing. De nieuwe voorstellen die het kabinet hierop naar Brussel stuurde, kunnen het dagelijks EU-bestuur echter niet overtuigen. Een Hof-zaak is volgens commissieambtenaren dan ook onvermijdelijk. Een zeer tijdrovende bezigheid die na jaren kan resulteren in een boete van f 500.000 per dag.

Deze rechtszaak heeft enkel betrekking op het niet voldoen aan de normen die vanaf 1 januari 1999 zijn gaan gelden. Blijft Nederland ook in gebreke bij de nog strengere eisen in 2003, dan kan het opnieuw voor de rechter worden gesleept.

De dreigende mestboete is de tweede Europese tegenslag voor Brinkhorst. Vorige week kreeg hij te horen dat de Commissie het kabinet een strafkorting van f 200 miljoen oplegt, vanwege de slechte aanpak van de varkenspestcrisis in 1997. In beide gevallen draait Brinkhorst hiermee op voor het beleid van zijn voorganger: de huidige VVD-minister van buitenlandse zaken Jozias van Aartsen.

Rechter: Overheid mag boeren varkens wel afnemen

Van onze parlamentsredactie

DEN HAAG - De varkenshoeren hebben indertijd terecht 10 procent van hun veestapel moeten inleveren zonder dat daar een vergoeding tegenover stond. Dat heeft het Haagse gerechtshof gisteren in een bodemprocedure bepaald. Daarmee ligt voor de overheid de weg open diep te snijden in de

---

49 Knipsel LC 2000-03-01: Nederland ook echt voor EU rechter om – falend – mestbeleid.

varkensstapel.

Minister Laurens Jan Brinkhorst van landbouw wil volgende week met de hoeren overleggen hoe de 10 procent alsnog gehaald kan worden. Nog onduidelijk is of de boerenorganisaties daartoe bereid zijn. De meeste boeren hebben na een eerder vonnis, waarbij de korting onrechtmatig werd bevonden, hun stallen weer vol gezet.

Behalve met varkensboeren wil Brinkhorst ook met melkvee- en pluimveehouders praten. Het arrest van het hof geeft hem de ruimte ook op deze sectoren van de intensieve veehouderij te korten.

Welke regeling hem voor ogen staat en wanneer die moet ingaan, wilde hij niet zeggen. Hij handhaaft de ruim f1.5 miljard die zijn uitgetrokken voor het uitkopen van varkensboeren die stoppen.

Volgens het arrest van het hof pakt de staat met de 10 procent geen eigendom af. Wel beperkt zij de varkensboeren in het gebruik van hun beesten. De overheid heeft terecht geëist dat de varkenshouders beesten inleveren om zo het milieu te beschermen tegen het mestoverschot, zo beargumenteert het hof het vonnis.

De tweede korting van 5 tot 15 procent die de overheid de varkensboeren wilde opleggen was echter niet terecht. Andere boeren dan varkenshouders veroorzaken dat mestoverschot, aldus het Hof. Wien van den Brink, voorzitter van de militante *Nederlandse Vereniging van Varkenshouders* kondigde gisteren aan cassatie in te stellen tegen het arrest van het hof. "Kennelijk mag de staat een beetje tegen de regels zondigen om een milieudoel te halen."

Voorzitter Gerard Doornbos van land- en tuinbouworganisatie LTO-Nederland wil rond dit week-einde de betekenis van het arrest bestuderen. "De gevolgen kunnen zeer vergaand zijn. Als de overheid rechten mag beperken omwille van het milieu, raakt dat ook andere burgers dan boeren."

Nieuwsblad van het Noorden 2000-01-25

LTO: 'Brinkhorst mag Nederlandse varkensstapel niet inkrimpen'

DEN HAAG - Land- en tuinbouworganisatie LTO-Nederland vindt dat minister Brinkhorst (Landbouw) het arrest over de varkenswet verkeerd uitlegt. De bewindsman kan een inkrimping van de varkensstapel met tien procent niet afdwingen, omdat bij cassatie de werking van de varkenswet wordt opgeschort. Algemeen wordt verwacht dat cassatie bij de Hoge Raad wordt ingesteld.

Dit concludeert LTO-Nederland na bestudering van de uitspraak die het Haagse gerechtshof donderdag deed in een procedure van de *Nederlandse Vakbond Varkenshouderij* (NVV). Direct na de beslissing liet Brinkhorst weten dat hierdoor tien procent varkensrechten van rechtswege was verval- len. Hij wilde daarover snel overleg met de landbouworganisaties. "Door de cassatie is sprake van de oude situatie en niet van een nieuwe, waar de minister over sprak", reageert LTO-voorzitter C. Doornbos. De verwarring bij boeren over de gedwongen inkrimping van de varkensstapel is volgens Doornbos hiermee compleet. (ANP)

LTO wil weer met minister praten

LEEWARDEN - De Land- en Tuinbouworganisatie Nederland is bereid weer met minister Laurens Jan Brinkhorst van landbouw te overleggen.

Dat heeft een woordvoerder van de bond vanmorgen bevestigd. "wanneer weet ik nog niet, maar je zal toch weer met die man door de bocht moeten."

LTO schortte het overleg op naar aanleiding van de Mestwet. Volgens de bond loopt de minister nu weer te hard van stapel. Hij concludeert uit een uitspraak van het gerechtshof dat de varkensstapel niet 10 procent mag worden ingekrompen. Volgens de LTO kan dat niet. Bij cassatie door de Hoge Raad wordt de werking van de wet opgeschort. Brinkhorst zorgt voor verwarring onder de boeren, aldus LTO-voorzitter Gerard Doornbos. LTO voert nog een bodemprocedure tegen de wet.

Kabinet kort varkensstapel met 10 procent

DEN HAAG - Het kabinet kort de varkensstapel met tien procent. Premier Kok heeft dit gisteren gezegd.

hiermee wordt de wet uitgevoerd die de varkensstapel moet terugbrengen zodat het mestoverschot wordt verminderd. Over de wijze waarop dat gebeurt, spreekt landbouwminister Brinkhorst met de boeren.

Vorige week oordeelde het Gerechtshof dat het kabinet de Varkenshouders tien procent van hun beesten mag afpakken zonder schadevergoeding te geven. Deze zogeheten varkenswet was enige maanden opgeschort omdat een lagere rechter vond dat de boeren wel geld moesten krijgen voor het inleveren van hun beesten.

Boerenorganisatie LTO en NVV hebben donderdag met Brinkhorst 'een aftastend gesprek' gehad. LTO zegt dat de noodsituatie van de varkenshouders haar weer terug naar de onderhandelingstafel heeft gedreven. Brinkhorst heeft hen niets toegezegd. Gesproken wordt onder meer over een regeling om varkenshouders die willen stoppen uit te kopen. Het ministerie van landbouw heeft hiervoor een speciaal potje. (GPD)

Afronding overleg mestplan in zicht

DEN HAAG - Voorzitter C. Doornbos van boerenorganisatie LTO-Nederland verwacht over enkele weken het overleg over het mestoverschot met minister Brinkhorst (landbouw) te kunnen afronden. "Het duurt in elk geval geen maanden meer", verklaarde Doornbos gisteren na bijna zes uur beraad met de minister.

De boerenorganisatie LTO-Nederland en Brinkhorst stonden de afgelopen maanden in een patstelling over een oplossing van het mestprobleem. De gesprekken werden onlangs hervat nadat de minister van de rechter het recht kreeg om 10 procent van de varkensrechten te korten.

Doornbos en de minister willen de lopende besprekingen niet toelichten. Wel bevestigt Doornbos dat een plan voor opkoop van varkens vrij ver is ontwikkeld. "Dat onderwerp ligt concreter, doordat het een bevoegdheid van de minister zelf is." Voor veel andere onderwerpen, zoals het ammoniakbeleid, is overleg met de provincies of de Europese Commissie nodig.

Het overleg wordt 17 februari voortgezet. Eind februari neemt de ministerraad een besluit over het voorstel van Brinkhorst voor de ondersteuningsmaatregelen van het mestplan. Dit regelt onder meer de ruil van oude stallen voor nieuwe woningen. (ANP)

Nieuwsblad van het Noorden 2000-02-16

Kabinet staat achter mestaanpak Brinkhorst

Korting van tien procent op totale varkensstapel gehandhaafd.

DEN HAAG - Het kabinet is gisteren akkoord gegaan met het pakket maatregelen waarmee minister Brinkhorst van landbouw de mestoverschotten wil wegwerken. Vorige week had Brinkhorst hierover al overeenstemming bereikt met de landbouworganisatie LTO.

Centraal staat een vergoeding voor veehouders die voor 2004 hun bedrijf willen beëindigen. Er is 650 miljoen gulden beschikbaar om hun vleesstieren, kalveren, varkens en pluimvee op te kopen. Daarnaast komt er een vergoeding voor de sloop van stallen, waarvoor de benodigde 950 miljoen zal worden voorgeschoten door de provincies.

Voor de provincies is dat geld op den duur terug te verdienen omdat er door de sloop ruimte ontstaat voor in totaal 6.500 nieuwe woningen. Veehouders die hun bedrijf beëindigen, krijgen het recht op die plaats een nieuw huis te laten bouwen, maar als ze dat doen, ontvangen ze geen sloopvergoeding.

In 2002 moeten veehouders zelf de mest zien te verkopen die ze te veel hebben geproduceerd. Tot 2003 gelden daarnaast enigszins versoepelde normen voor het uitrijden van mest over het land. Vanaf dat jaar moet Nederland voldoen aan de zogeheten Europese nitraatrichtlijn. Dat betekent dat per hectare grond een maximum geldt voor de hoeveelheid stikstof die via de mest in de bodem terecht mag komen.

De boeren en hun organisaties zijn bang dat ze die verscherpte normen vanaf 2003 niet halen. Minister Brinkhorst wijst erop dat de boeren tot die tijd de gelegenheid hebben zich hierop in te stellen. "De sector moet aan de slag," zei hij gisteravond. Hij hoopt dat er met het akkoord over de mestaanpak een klimaat ontstaat waarin er een eind komt aan de lange juridische strijd over het mestbeleid.

Korting

In de maatregelen blijft sprake van een algemene korting van 10 procent op de totale varkensstapel in ons land. Hiervoor krijgen boeren geen vergoeding. De rechter steunt Brinkhorst in deze maatregel. De landbouworganisatie LTO is een verklaard tegenstander van deze korting en heeft hiertegen een bodemprocedure aangespannen, die binnenkort tot een uitspraak leidt.

De aanpak van Brinkhorst zal naar verwachting ongeveer zesduizend veehouders doen besluiten hun bedrijf te sluiten. Voor hen komt er steun bij het zoeken naar ander werk. De landbouwminister heeft in de Tweede Kamer voldoende steun voor zijn mestaanpak. (GPD)

Kamer positief over mestakkoord met LTO

DEN HAAG - De Tweede Kamer is positief over het mestakkoord dat de ministers Brinkhorst (Landbouw) en Pronk (Milieu) zaterdagavond hebben bereikt met landbouworganisatie LTO-Nederland. De onderhandelaars hebben afgesproken dat boeren tot 2003 iets meer mest mogen verspreiden dan tot dusver was afgesproken.

“Dit is het begin van het einde van het mestprobleem”, oordeelde Tweede-Kamerlid Ter Veer (D66) zeer verheugd. Het akkoord is volgens hem een beloning voor hard werken van de onderhandelaars. Dat de meningen over de jaren na 2003 nog ernstig verschillen, vindt Ter Veer minder belangrijk. “Dat is typisch iets waar een volgend kabinet en de Europese Commissie ideeën over hebben.”

Door het akkoord ontstaat waarschijnlijk een meerderheid voor Brinkhorsts mestplan. De regeringspartij VVD had namelijk haar goedkeuring verbonden aan overeenstemming met de boeren. VVD-Kamerlid Oplaat reageerde “hartstikke blij” op het akkoord. (ANP)

Boerenvoorman NLTO, laat. Koeien straks op stal

Van onze verslaggever Wim Jassies

Groningen - Boerenvoorman Jan Hesselink, voorzitter van de vakgroep melkveehouderij van de Noordelijke Land- en Tuinbouworganisatie (NLTO) zal, als de aangescherpte mestregelgeving per 2003 ingaat, zijn melkvee op stal houden. Met zijn zoon en bedrijfsopvolger heeft de melkveehouder de afgelopen dagen uitgerekend, dat hij vanaf dat jaar niet aan de zijns inziens te scherpe mestregelgeving zal kunnen ontkomen. “En we willen de heffingen, die het ministerie ons dan oplegt ontlopen,” aldus de Friese landbouwer. Hij heeft collega-melkveehouders opgeroepen hetzelfde te doen.⁵⁰ Voorts voorspelt hij een nog spectaculairdere stijging van de grondprijzen dan de afgelopen paar jaren het geval was.

Precies in de periode dat de Land- en Tuinbouworganisatie LTO-Nederland een actie is gestart boeren te bewegen hun koeien zoveel mogelijk in de wei te laten lopen, met name om het imago van de melkveehouderij op te krikken. LTO-Nederland is bang dat als het voorgestelde mestbeleid wordt doorgevoerd, steeds meer melkveehouders hun koeien op stal houden. Als koeien namelijk minder in de wei lopen, leidt dit tot lagere en beter beheersbare mineralenstromen. Bij lagere mineralenverliezen hoeft de veehouder minder heffing wegens milieubelasting te betalen (het Minas-systeem).

Het overleg van afgelopen zaterdag tussen LTO-Nederland en minister Brinkhorst (Landbouw) en Pronk (Milieubeheer) heeft Hesselink niet vrolijker gestemd. Er zijn daarbij nieuwe normen voor de mestregelgeving geformuleerd, waarbij tot 2003 sprake is van enige verlichting. “Maar vanaf 2003 gaan de melkkoeien op stal,” aldus Hesselink. Hij heeft berekend, dat hij dan niet meer aan de milieunormen kan voldoen. “Mest, urine betekent allemaal verlies van gras,” zegt hij. “En daarnaast vertrappen koeien meer gras dan ze opvreten.”

Dat binnen de normen proberen te blijven, of dure heffingen te voorkomen, houdt volgens hem ook

---

50 Vraag me af wie hij met dit 'drukmiddel' wil bereiken.....de lezer, de minister of zijn koeien?????

in, dat melkveehouders massaal land zullen bijkopen. Hij voorspelt op dit punt 'een geweldige hausse'.

Hesselink weet, dat een melkveehouder er alles aan is gelegen om zijn quotum vol te melken. Immers, dan heeft hij het maximale rendement van zijn investering. Maar gezien de aangescherpte mestregelgeving zal een boer volgens zijn berekeningen gemiddeld twintig procent land moeten bijkopen om dat quotum inderdaad vol te kunnen blijven melken. "Om heffingen te ontlopen zal een boer geen quota verkopen," weet hij. "Hij zal wel grond bij willen kopen."

Anderhalf jaar geleden voorspelde Hesselink, dat in 2010 voor een hectare grasland tussen de 80.000 en 100.000 gulden zal worden betaald. "Daar zitten we nu al bijna op," zegt hij. "Ik had dit echt niet verwacht. Naast de mestaanwending is dit een ander punt van zorg."

Nieuwsblad van het Noorden 2000-02-26

Kabinet staat achter mestaanpak Brinkhorst

Korting van tien procent op totale varkensstapel gehandhaafd.

DEN HAAG - Het kabinet is gisteren akkoord gegaan met het pakket maatregelen waarmee minister Brinkhorst van landbouw de mestoverschotten wil wegwerken. Vorige week had Brinkhorst hierover al overeenstemming bereikt met de landbouworganisatie LTO.

Centraal staat een vergoeding voor veehouders die voor 2004 hun bedrijf willen beëindigen. Er is 650 miljoen gulden beschikbaar om hun vleesstieren, kalveren, varkens en pluimvee op te kopen. Daarnaast komt er een vergoeding voor de sloop van stallen, waarvoor de benodigde 950 miljoen zal worden voorgeschoten door de provincies.

Voor de provincies is dat geld op den duur terug te verdienen omdat er door de sloop ruimte ontstaat voor in totaal 6.500 nieuwe woningen. Veehouders die hun bedrijf beëindigen, krijgen het recht op die plaats een nieuw huis te laten bouwen, maar als ze dat doen, ontvangen ze geel] sloopvergoeding.

In 2002 moeten veehouders zelf de mest zien te verkopen die ze te veel hebben geproduceerd. Tot **2003** gelden daarnaast enigszins versoepelde normen voor liet uitrijden van mest over het land. Vanaf dat jaar moet Nederland voldoen aan de zogeheten Europese nitraatrichtlijn. Dat betekent dat per hectare grond een maximum geldt voor de hoeveelheid stikstof die via de mest in de bodem terecht mag komen.

De boeren en hun organisaties zijn bang dat ze die verscherpte normen vanaf 2003 niet halen. Minister Brinkhorst wijst erop dat de boeren tot die tijd de gelegenheid hebben zich hierop in te stellen. "De sector moet aan de slag," zei hij gisteravond. Hij hoopt dat er met het akkoord over de mestaanpak een klimaat ontstaat waarin er een eind komt aan de lange juridische strijd over het mestbeleid.

Korting

In de maatregelen blijft sprake van een algemene korting van 10 procent op de totale varkensstapel in ons land. Hiervoor krijgen boeren geen vergoeding. De rechter steunt Brinkhorst in deze maatregel. De landbouworganisatie LTO is een verklaard tegenstander van deze korting en heeft hiertegen een bodemprocedure aangespannen, die binnenkort tot een uitspraak leidt.

De aanpak van Brinkhorst zat naar verwachting ongeveer zesduizend veehouders doen besluiten

hun bedrijf te sluiten. Voor hen komt er steun bij het zoeken naar ander werk. De landbouwminister heeft in de Tweede Kamer voldoende steun voor zijn mestaanpak. (GPD)

Nieuwsblad van het Noorden 2000-03-09

Varkensboeren leggen beslag op Bureau Heffingen

Juridisch steekspel krijgt voor Asser rechter vervolg

ASSEN - Drie boze varkensboeren kunnen in principe het door hen zo gehate *Bureau Heffingen* in Assen verkopen. Tenminste, als ze gelijk krijgen van de rechter. Het trio, dat strijdt onder het banier van de Nederlandse *Vakbond Varkenshouders* (NVV) van boerenleider **Wien van den Brink**, heeft eind vorige maand beslag laten leggen op het gebouw aan de Mandemaat.

In kort geding voor de rechtbank in Assen heeft de Staat der Nederlanden vanmiddag de beslaglegging aangevochten. Bij het ter perse gaan van deze krant was het geding nog niet begonnen. De actie van de drie varkenshouders is één van de vele bedrijven uit het juridisch steekspel tussen het ministerie van landbouw en de getergde varkenssector. Het trio heeft daarbij dankbaar gebruik gemaakt van een ministeriële blunder.

Steen des aanstoets vormt de voorgenomen sanering van de varkenshouderij in Nederland. De minister wil de sector met een kwart inkrimpen en heeft daartoe wettelijke maatregelen getroffen. De NVV stapte begin vorig jaar naar de rechter in Den Haag en eiste daar in kort geding opschorting van de maatregelen omdat de wettelijke basis niet zou deugen. De kortgedingrechter stelde de varkenshouders in het gelijk en verbood tijdelijk uitvoering van de wet totdat in een uitvoeriger procedure over de rechtmatigheid zou zijn beslist. Tot dat moment mocht het ministerie van landbouw niet met de uitvoering van de sanering beginnen.

Per ongeluk

Op basis van vrijwilligheid van de kant van de boeren zelf begon *Bureau Heffingen* toch met uitvoering van de maatregelen. Correspondentie die daarover werd gevoerd is per ongeluk, zo stelt het Bureau ook terechtgekomen bij varkenshouders die helemaal niet aan de inkringing van hun bedrijf wensen mee te werken. En dat mocht dus niet van de Haagse rechter. Die had indertijd per overtreding een boete van een miljoen gulden in het vooruitzicht gesteld. Het Bureau Heffingen heeft de betrokkenen direct nadat de fout was ontdekt, schriftelijk laten weten dat het om een vergissing ging. Desondanks vindt het door de NVV gesteunde trio boeren dat Bureau Heffingen zwaar in de fout is gegaan. Daarom eisten de drie boeren in totaal drie miljoen gulden op.

De Staat heeft -zich beroepend op de vergissing- geweigerd de boete van drie keer een miljoen te betalen waarop de varkensboeren als stok achter de deur eind februari beslag hebben laten leggen op het kantoorgebouw in Assen. Volgens een woordvoerder van het ministerie van Landbouw moet die actie gezien worden als drukmiddel in de richting van de minister, nadat onlangs gesprekken met de NVV over de saneringsmaatregelen weer waren vastgelopen.

Leeuwarder Courant
01-03-2000

Nederland voor Europese rechter om mestbeleid

BRUSSEL (ANP) - De Europese Commissie heeft besloten naar het Europese Hof te stappen omdat het Nederlandse **mestbeleid** niet voldoet aan de milieunormen van de Europese Unie. De ministers Laurens Jan Brinkhorst (Landbouw) en Jan Pronk (Milieu) hebben begin december een mestplan bij de Europese Commissie ingediend. De aangekondigde maatregelen hebben de Europese ambtenaren kennelijk niet kunnen overtuigen.

Openbaar gebouw

In het kort geding van vanmiddag bestrijdt de Staat de uitleg die de varkenshouders geven aan de eerdere rechterlijke uitspraken. Bovendien voert ze aan dat het kantoorpand aan de Mandemaat een openbaar gebouw is, waarop volgens de wet helemaal geen beslag mag worden gelegd. Hetzelfde geldt voor rekeningen van het ministerie van Landbouw, waarop de varkensboeren ook beslag hebben laten leggen.

Volgens de woordvoerder van landbouw hebben de beslagleggingen tot nu toe geen enkel gevolg gehad voor de bedrijfsvoering van Bureau Hefringen.

LC 2000-03-09

R. Tazelaar voorzitter *Productschap Vee en Vlees*: 'Wanneer de mestproblemen zijn opgelost kan het aantal varkens en kippen weer worden uitgebreid.'

Leeuwarder Courant 09-03-2000

Straks meer varkens en kippen

DEN HAAG – De voorzitter van het Productschap Vee en Vlees, Rob Tazelaar, is van oordeel dat wanneer de mestproblemen zijn opgelost het aantal varkens en kippen weer kan worden uitgebreid. „Dat is geen utopie”, zo zegt hij in het concept jaarverslag van het PVV. Het oplossen van de mestproblemen ligt binnen handbereik en dan is er weer toekomst voor de intensieve veehouderij. Een groot gevaar noemt hij wel de liberalisering van de handel. „Als wij zonder bescherming aan de vrije markt worden overgeleverd dan zou er wel een 40 tot 50 procent van de vleesproductie uit Europa kunnen verdwijnen”.

Leeuwarder Courant 2000-03-16

Aanpak mestoverschot begint morgen écht

NIJMEGEN (ANP) - De aanpak van het mestprobleem begint op korte termijn. Morgen verschijnt een regeling in de Staatscourant, waardoor alle veehouders in Nederland zich kunnen aanmelden voor opkoop van hun vee. Veehouders in Gelderland, Utrecht, Brabant en Limburg kunnen bovendien hun stal te koop aanbieden: waarschijnlijk wordt dit ook in Overijssel mogelijk.

Minister Laurens Jan Brinkhorst (Landbouw), de provincies en gezamenlijke gemeenten zijn het hier gisteravond over eens geworden in Nijmegen. De doorbraak is bereikt, omdat de vijf provincies bereid zijn f 1120 miljoen voor te schieten om stallen op te kopen. Dit geld hopen ze later terug te verdienen door 6500 extra woningen te bouwen op de plek van de stal of aan de rand van dorpen. Brinkhorst toonde zich verheugd over het resultaat. „Individuele boeren kunnen nu de afweging maken of ze hun bedrijf of een tak van hun bedrijf beëindigen”, aldus Brinkhorst. Verwacht wordt dat vooral varkenshouders en in mindere mate ook kippenhouders zich zullen aanmelden voor de regeling. Deze sectoren hebben de meeste moeite met de mestnormen. Bovendien zijn de verdiensten niet geweldig.

De boeren kunnen zich tussen 22 maart en 20 april aanmelden bij bureau Laser van het ministerie van landbouw. Waarschijnlijk krijgen ze binnen enkele maanden antwoord. Dat gebeurt onder het voorbehoud dat de Europese Commissie de opkoopregelingen goedkeurt. De bestuurders kwamen gisteren ook tot een akkoord over vijf gebieden die als proef dienen voor

een platteland met minder boerenbedrijven. De gebieden krijgen elk enkele miljoenen extra voor de reconstructie.

Voor de boeren is tevens van belang dat de normen voor ammoniakuitstoot veranderen. Er komt een landelijk maximum aan ammoniak van 104 kiloton. Dat maximum wordt vertaald naar regionale plafonds.

NvhN 2000-03-22

Rechter slaat boeren troeven uit handen

[...] de rechtbank vindt dat het ministerie tijdig genoeg...de gemaakte fout heeft hersteld.....de varkensboeren moeten zelf opdraaien voor de kosten van het geding

Leeuwarder Courant 2000-03-18

Boerenorganisatie LTO, tevreden met opkoopregels varkens

DEN HAAG (GPD) - Boerenorganisatie LTO-Nederland is redelijk tevreden met de opkoopregeling voor varkenshouders. Ministers Laurens Jan Brinkhorst (Landbouw) maakte gisteren bekend in totaal bijna f1,8 miljard beschikbaar te hebben voor de varkenshouders die hun bedrijf willen beëindigen. Voor de eerste inschrijving is f270 miljoen beschikbaar.

Varkenshouders die willen stoppen met hun bedrijf krijgen omgerekend f550 voor elk varken dat ze inleveren. Voor een zeug krijgt de varkenshouder gemiddeld f1600, zo heeft LTO berekend. "Dat zijn gemiddelde getallen. Afhankelijk van de ouderdom van de stal krijgt de varkenshouder meer of minder uitgekeerd. Hoe ouder de stal, hoe lager de sloopvergoeding", aldus een woordvoerder.

De opkoopregeling is bedoeld om via een verkleining van de varkensstapel het mestoverschot aan te pakken. De regeling bestaat uit twee onderdelen. Boeren krijgen een vergoeding voor elk 'varkensrecht' dat ze inleveren. De provincies hebben daarnaast ruim f1.1 miljard beschikbaar gesteld. Dat geld krijgen de boeren die stoppen met hun bedrijf en hun stallen slopen. In ruil voor de gesloopte stallen mogen de provincies dan weer huizen bouwen, waardoor het geld weer terugkomt. LTO-Nederland vindt het jammer dat er niet meteen meer geld beschikbaar is. "De eerste klap is een daalder waard. Laat maar meteen zoveel mogelijk boeren meedoen, des te sneller is het mestoverschot verdwenen". aldus de woordvoerder.

Ook kippen- en rundveehouders kunnen zich aanmelden voor de opkoopregeling, die van woensdag tot 20 april wordt opengesteld.

Wie van de regeling gebruik maakt, moet beloven dat op de locatie tien jaar lang niet dezelfde dieren worden gehouden. De dierrechten vervallen, evenals de milieuvergunning.

Nieuwsblad van het Noorden 2000-03-18

Noorden heeft niks aan opkoopregeling varkens

Van onze verslaggever GERT DUINKERKEN

ASSEN - Het Noorden kan niet uit de voeten niet de opkoopregeling, die het ministerie van Landbouw gisteren heeft vastgesteld om de intensieve veehouderij en dus ook het mestprobleem een

kopje kleiner te maken. De *Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie* (NLTO) is zwaar teleurgesteld over de regeling, die in haar visie vrijwel geen soelaas biedt voor met name de noordelijke varkensboeren. “Minister **Brinkhorst** mag vandaag dan wel jarig zijn, maar wij zien deze regeling zeker niet als een traktatie.” zegt woordvoerder D. Hielkema.

De varkenshouders in het NLTO-gebied hebben volgens Hielkema weinig aan de regeling, omdat deze slechts geldt voor zogeheten niet-grondgebonden bedrijven. Het gros van de noordelijke varkenshouders heeft wel grond tot zijn beschikking om mest uit te rijden en komt er dus niet voor in aanmerking. “Er hadden zich bij ons zo'n 50 bedrijven gemeld die er via de opkoopregeling mee wilden stoppen, maar ik verwacht dat slechts een tiental er nu daadwerkelijk gebruik van zal maken. De regeling die vorig jaar in het vat zat, was veel beter. Als die was doorgevoerd, hadden zo'n 100 intensieve veehouders er mee kunnen stoppen.”

In de visie van de NLTO is de minister met de gisteren gepresenteerde regeling zijn doel voorbijgeschoten. Hielkema: “Alleen de boeren in de gebieden die onder de *reconstructiewet varkenshouderij* vallen, kunnen er van profiteren. Dat is vreemd. In ons gebied moeten de boeren wel aan alle regels voldoen, maar als er leuke dingen zijn mogen ze niet meedoen.”

Het departement van Landbouw gaat niet-grondgebonden varkensboeren, die willen stoppen, voor 270,10 per varken uitkopen. Ook kippen- en rundveehouders kunnen zich aanmelden. De opkoop-prijzen zijn gekoppeld aan de hoeveelheid mest (met als belangrijkste bestanddeel fosfaat) die elke diersoort uitpoept. De opkoopprijs is 36,50 gulden per kilo fosfaat. Dit betekent ruwweg 7,50 gulden per plek voor een vleeskuiken. 18 gulden voor een legkipplaats en 190 gulden voor een kalf-plek. Wie van de subsidie gebruik maakt, moet beloven dat op dezelfde locatie tien jaar lang niet dezelfde dieren worden gehouden. De dierrechten vervallen, evenals de milieuvergunning.

Lagere prijzen

Aanmelden voor de regeling kan tot 20 april. Het ministerie benadrukt dat de prijzen voor volgende inschrijftermijnen altijd lager zullen zijn, hoezeer bijvoorbeeld de handelsprijzen van varkens ook zullen stijgen. Drenthe, Groningen en Friesland komen niet in aanmerking voor een premiereregeling voor het slopen van stallen. Dit kan alleen in Gelderland, Overijssel, Utrecht, Brabant en Limburg. Deze provincies zijn bereid zelf 1120 miljoen gulden voor de stalopkoop voor te schieten. Dit geld hopen ze later terug te verdienen door 6500 extra woningen te bouwen op de vrijkomende percelen.

Leeuwarder Courant 2000-03-23

Kamer steunt aanpak mest door opkoop

DEN HAAG (ANP) - Het regeringsvoorstel om bij boeren vee op te kopen en stallen te slopen, heeft gisteren de steun van de Tweede Kamer gekregen. De Kamer vindt het een prima methode om zo het mestoverschot aan te pakken.

De opkoop van varkens, kippen en andere dieren is gisteren begonnen. Op verzoek van de Kamer stelde minister Laurens Jan Brinkhorst (Landbouw) wel meer geld beschikbaar voor de eerste aanvraagtermijn die tot 20 april loopt. Brinkhorst houdt nu een groter deel van de beschikbare f 670 miljoen achter de hand, zo meldde hij de Kamer.

De Kamer kreeg ook meer helderheid over de opkoop van stallen. Vijf provincies betalen deze opkoop (f 1,1 miljard) door 6500 extra huizen te bouwen. Met name PvdA-kamerlid Harm Waalkens was bang voor ongebreidelde bouw op het platteland. Hij wil dat minister Jan Pronk (Milieu) streng

toezicht houdt.

Pronk verbiedt wel woningbouw in natuurgebieden, maar wil de provincies verder vrijlaten in de uitvoering. Hij verwacht dat hooguit 1200 van de 6500 huizen worden gebouwd „waar anders een verloederde stal had gestaan.” De rest verschijnt aan de rand van dorpen.

Minister Pronk heeft er overigens geen bezwaar tegen dat bij een volgende aanvraagtermijn ook andere provincies meedoen dan Gelderland. Overijssel, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg. Met name CDA en SGP hadden hierom gevraagd.

De opkoop- en sloopregeling loopt goed. Brinkhorst meldde de Kamer verheugd dat gisteren, op de eerste dag van openstelling, 112 boeren een aanvraag hadden ingediend. De minister zei echter ook dat nog geen reden is voor euforie. Er is nog een lange weg te gaan. Vele boeren moeten nog moeilijke besluiten nemen. Verwacht wordt dat 6000 boeren voor 2003 hun bedrijf staken.

Daarbij moet de Europese Commissie nog akkoord gaan met de Nederlandse mestnormen, die vooralsnog hoger zijn dan de Nitraatrichtlijn voorschrijft. Bovendien is onzeker of akkerbouwers zoveel mest van de resterende veehouders willen afnemen.

Leeuwarder Courant 2000-04-21

Grasland kan meer mest aan

Zonder gevaar grondwater

DEN HAAG (ANP) - Zonder milieuschade aan te richten, kunnen boeren op bepaalde weilanden meer mest verspreiden dan de ministers Laurens Jan Brinkhorst (Landbouw) en Jan Pronk (Milieu) toestaan. Op vochtig gras is wel eenderde meer mest mogelijk, zonder dat het grondwater in gevaar komt, zo blijkt uit onderzoek dat het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) heeft uitgevoerd in samenwerking met Alterra Wageningen en Praktijkonderzoek Rundveehouderij.

De ministers houden echter vast aan de normen die ze hebben afgesproken in het mestplan, zo lieten ze gisteren weten. Ze stellen dat Nederland hiermee geen enkel risico neemt en kiest voor zekerheid. De normen hebben ze inmiddels in een brief aan de Europese Commissie laten weten.

Uit de RIVM-analyse blijkt dat het gematigd vochtige Nederlandse klimaat bij uitstek geschikt is voor grasgroei. Op alle grondsoorten in Nederland blijkt dat het gras veel stikstof uit de bodem opneemt. Zoveel zelfs dat de stikstof uit de dierlijke mest geen kans krijgt de grond te vervuilen. Volgens het RIVM kan een hectare vochthoudend grasland jaarlijks wel 360 kilo stikstof uit dierlijke mest verwerken. Droge zandgrond kan circa 290 kilo hebben. De ministers hebben de norm per 2003 op 250 kilo gesteld voor gras op alle grondsoorten. Dat is overigens wel hoger dan de 170 kilo die de Europese nitraatrichtlijn voorschrijft voor heel Europa.

De boerenorganisatie LTO-Nederland heeft steeds gezegd dat in Nederland meer mest mogelijk is dan de ministers stellen. In het overleg met de ministers is het de afgelopen maanden echter niet gelukt de getallen hoger dan 250 hij te stellen.

VVD tegen strenger mestbeleid

JUBBEGA – VVD zal zich in de Tweede Kamer verzetten tegen een strenger mestbeleid. Dat vertelde landbouwwoordvoerder **Gertjan Oplaat** gisteren in Jubbega. Hij was daar met een liberale delegatie te gast op het agrarisch bedrijf van de gebroeders Abma. Door de maximaal toegestane uitstoot van ammoniak terug te schroeven komen 150 tot 200 boeren in Zuid-Friesland in de problemen. De scherpere regels zijn opgesteld voor de provincies met een mestprobleem maar Friesland hoort daar niet bij.

“Als de patiënt in het Zuiden ziek is, hoeft hij in het Noorden niet in bed te liggen”, zegt Oplaat. Hij wil de coalitiepartijen PvdA en D66 houden aan de afspraak uit het regeerakkoord: een maximale uitstoot van 128 kiloton in 2010 in Nederland. De provincies en landbouwminister Brinkhorst hebben onderling echter 104 kiloton afgesproken, gelijkelijk verdeeld over alle provincies.

Dit nieuwe 'emissieplafond' is zeer tegen de zin van de VVD en de boeren. Volgens Oplaat dreigt hierdoor het natuurbeleid te mislukken, omdat er geen draagvlak voor bij de agrarische sector is te vinden. Die moeten nogal wat grond voor nieuwe natuur leveren. In Zuidoost-Friesland heeft de agrarische sector zich al zeer ingespannen om aan de milieuverplichting te voldoen.

Nieuwsblad van het Noorden 2000-05-25

Opkoop mestoverschot kost al 405 miljoen

DEN HAAG - De massale opkoop van ongeveer 3500 varkens- en kippenbedrijven gaat minister Brinkhorst (landbouw) ongeveer 405 miljoen gulden kosten. Hiermee is ongeveer eenderde van het mestoverschot opgelost. Het sluiten van boerderijen en stallen moet ertoe leiden dat minder dieren in Nederland worden gehouden. Dat verkleint de hoeveelheid mest die het grondwater kan vervuilen.

Vrijdag sloot de eerste termijn waarbij boeren zich konden aanmelden. De volgende ronde is waarschijnlijk volgend jaar. De minister heeft 670 miljoen gulden om het totale mestoverschot op te kopen. Na de eerste termijn heeft Brinkhorst nog eenderde deel van het budget over voor tweederde deel van het mestoverschot. De minister heeft steeds gezegd bij volgende opkooprondes minder geld te willen bieden. Brinkhorst moet het overschot voor 2003 oplossen wegens de Europese Nitraatrichtlijn.

Opkoopregeling

Volgens de nieuwste cijfers blijkt de opkoopregeling vooral gewild onder varkenshouders. Totaal 2700 bedrijven met varkens willen stoppen, ofwel 16 procent van de Nederlandse varkenshouders. Van de mesthoeveelheid die nu kan worden opgekocht is 60 procent afkomstig van varkenshouders, 36 procent van kippenhouders en 4 procent van koeienhouders.

Nieuwsblad van het Noorden
21 april 2000, blz.7

Megacontract voor afzet mest

Haarlem – Voor het eerst heeft een zeer grote groep veehouders een gezamenlijk contract afgesloten voor de afzet van mest. Alle varkens-, kippen- en andere veehouders in het westen van Nederland zetten hun mest af bij collega's die zijn aangesloten bij de landbouwcoöperatie Cavo Latuco/Agrifirm te Utrecht. Door het megacontract voldoen de veehouders direct aan de nieuwste **mestregels** van minister Brinkhorst (Landbouw). Die eist dat elke veehouder kan aantonen waar de mest van zijn dieren blijft. Volgens het Mestbureau West in Haarlem gaat het bij het contract om honderdduizenden tonnen mest per jaar. (ANP)

Ongeveer twee op de drie aanvragers is ouder dan vijftig jaar; 18 procent is jonger dan veertig jaar. Ruim de helft van de aanvragers blijkt geheel met het bedrijf te willen stoppen. De anderen houden een of meer delen van het bedrijf. (ANP)

Leeuwarder Courant 2000-05-30

Boeren zorgen voor een knikje in de coalitie 'Ammoniak balsem milieu'

JOURE - De boeren zorgen voor een knikje in de paarse coalitie. VVD en CDA spannen samen tegen de PvdA als het om mest en ammoniak gaat. Die knik kan zelfs een breukje worden als VVD en CDA genoeg medestanders krijgen voor hun streven het mineralen-aangiftesysteem in te ruilen voor een stikstof-aangiftesysteem.

Daar wordt aan gewerkt, zo bleek gisteren op een uitermate druk bezochte bijeenkomst van de *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* – NMV – in Joure.

VVD'er Gert Jan Oplaat en CDA'er Theo Meijer willen dat er wordt gekeken naar de uitstoot van ammoniak en niet naar wat er neerkomt. Emissie in plaats van depositie. Dat staat, aldus Oplaat, ook in het regeerakkoord. De ministers Jan Pronk en Laurens Jan Brinkhorst zitten nu echter op de depositietoer. Dat is tegen de afspraak. Samen met Pieter ter Veer (D66) willen VVD en CDA de ministers terugfluiten.

PvdA'er Harm Evert Waalkens staat achter de bewindslieden. Met depositie kun je de intensieve veehouderij bij kwetsbare gebieden aan banden leggen. Dat komt overeen met de wensen uit de samenleving. Waalkens roemde het ROM-project in de Zuidoosthoek. Oplaat: „Dat functioneert niet. Dat heeft Hero Werkman van de PvdA ook gezegd. Als je wilt weten wie dat is, vraag het dan aan Geke Faber.”

VVD en CDA zijn tegen het minassysteem. Meijer: „Afschaffen, alleen naar stikstof kijken. Brussel vraagt niet om fosfaat, dus kan het eenvoudiger. Minas is een verkapt belastingsysteem, terwijl het bedoeld is als managementsysteem.” Volgens Tette Hofstra van de boerenbond is de LTO-Nederland „ook nu weer te vroeg door de knieën gegaan”.

Het ammoniakbeleid werd van alle kanten aangevallen. Durk Boschma van de NMV: „Dat lijkt nergens op. De milieubeweging heeft ons altijd besodemieterd. Bossterfte en bodemverzuring door ammoniak, dat is een sprookje.” Chemicus dr. Geert de Jong, vroeger Akzo: „ik heb 35 jaar in een bosje gewoond tussen de intensieve veehouderij. Het floreert. Ammoniak is balsem voor het milieu.”

Dr. Jaap Hanekamp van Heidelberg Appeal: „Ammoniak als verzuurder van de bossen is een prachtige mystificatie.”⁵¹

Volgens Remie Poppe van de SP is er maar een oplossing. Een groot, openbaar debat van wetenschappers uit alle geledingen met kamerleden. Daarna conclusies trekken. Boeren dreigen nu vermalen te worden tussen ambtenaren en milieubeweging. „Ik heb een goede relatie met de milieubeweging, maar ze trekt zich geen mallemoer van de boeren aan.”

---

51 NRC artikel over Rapport PVL: 'Er is regelmatig beweerd dat zure regen een hype is geweest. Dat vooral de milieubeweging het fenomeen heeft aangegrepen om aandacht en geld te krijgen. Deze beweringen lijken sterk op wat tegenwoordig ook veelal wordt gesteld over klimaatverandering. Toch bestond zure regen wel degelijk, aldus het rapport van het Planbureau voor de leefomgeving – zie volledig artikel en link naar rapport bij [2010-11-08](#)

'Als mest stinkt is er iets mee aan de knikker'

van onze verslaggever **HARRY KROEZE**

Leeuwarden/Onstwedde - In 1992 liet boer A. Migchels een nieuwe mestsilos met een inhoud van 2.400 kubieke meter op zijn land aan de Sluisweg in Onstwedde bouwen. Hij deed dit om, naar zijn eigen zeggen, de boeren in het zuiden en midden van ons land van hun mestprobleem af te helpen. Sindsdien zijn in Onstwedde vele tienduizenden kubieke meters opgeslagen en uitgereden op het land van Migchels zelf. Migchels ontvangt voor elke kubieke meter zo'n dertig gulden, hetgeen een substantiële bron van inkomsten betekent. Voor Migchels dus een lucratieve bezigheid. Maar voor de omwonenden veranderde de situatie in 1992 van een paradijs op aarde in een hel, zoals ze het zelf zeggen.

Sinds de komst van de silo worden ze doorlopend geplaagd door penetrante en dus zeer hinderlijke stank. Ook gaat het verpompen van de mest van de tankauto's naar de silo en van de silo in de gier-tanks gepaard met een hoogst irritante vorm van lawaai. Het woongenot was en is tot een straal van zo'n 700 meter rond de silo totaal naar de knoppen. De omwonenden pikten dat niet en zijn sinds 1993 in het geweer. Niet dat ze Migchels zijn inkomsten misgunnen, maar ze trekken de overlast tot aan de dag van vandaag gewoon niet.

Tallose procedures zijn sindsdien tegen de silo aangespannen, zowel op bestuursrechtelijk als op civielrechtelijk niveau. In maart van het vorig jaar boekten de omwonenden, van wie de familie Scheper, die op nog geen 150 meter van de silo woont, het voortouw nam, een succesje. Ze worden door de rechtbank in Groningen in het gelijk gesteld. Die oordeelt op basis van diverse rapporten en verklaringen dat de overlast inderdaad onevenredig groot is. Met die uitspraak in de hand kunnen ze Migchels aansprakelijk stellen voor de geleden materiële en emotionele schade. Harm Scheper zegt dat de hele kwestie hem inmiddels zo'n 200.000 gulden heeft gekost.

Zoals werd verwacht ging Migchels tegen de uitspraak van de Groninger rechtbank in beroep. Dat hoger beroep diende gisteren bij het Gerechtshof in Leeuwarden. En voor de zoveelste keer werd de kwestie weer breed uitgemeten. En voor de zoveelste keer bleken de partijen nog mijlenver uit elkaar te liggen. Migchels liet zelf en bij monde van zijn advocaat en zijn zoon weten de afgelopen jaren diverse maatregelen te hebben genomen om de overlast te beperken. Scheper c.s. bestrijden dit ten zeerste. "Het probleem is dat Migchels zegt van alles te doen, maar er verandert niets", aldus mr. P. van den Biesen, de advocaat van de omwonenden.

Cruciaal is het gegeven dat Migchels tegen de Schepers gezegd zou hebben dat hij er niet over zou piekeren zo'n silo achter zijn eigen huis te willen hebben. Iets dat door Migchels werd ontkend. Stinkt het of stinkt het niet? Het Hof stelde die vraag aan Migchels. Die kwam met een opmerkelijk antwoord: "Nee, helemaal niet. Wat is reuk, wat is stank? Als mest stinkt, is er iets mee aan de knikker." Dat er iets mee aan de knikker is, is na al die jaren procederen wel duidelijk. Een oplossing lijkt echter nog lang in zicht. Het Hof in Leeuwarden doet binnen twee maanden uitspraak.

Extra geld oudere boeren die stoppen

DEN HAAG (ANP) - Oudere veehouders die hun bedrijf geheel laten opkopen door landbouwminister Laurens Jan Brinkhorst krijgen een extraatje. Hoogstens 350 boeren kunnen een greep uit de pot doen. Zij moeten op 1 januari 2003 minstens 55 jaar oud zijn.

De minister biedt een speciale financiële regeling aan om de gevolgen van hun bedrijfssluiting op te vangen. Deze is ruimer dan de gewone regeling, waar gestopte of arbeidsongeschikte zelfstandigen aanspraak op kunnen maken. Brinkhorst trekt er f14 miljoen voor uit. Het is een van de maatregelen in het kader van het mestbeleid. De speciale regeling geldt tot 2003.

Staatssecretaris Geke Faber (Landbouw) trekt f40 miljoen extra uit voor boeren die zich inzetten voor de natuur. De subsidieregeling die zij dit jaar voor hen in het leven riep, is populairder dan verwacht. Met de subsidie kunnen boeren maatregelen nemen om weidevogels te beschermen en groen aan te planten en te onderhouden.

'Nieuwe mestregels nodigen uit tot fraude'

DEN HAAG (ANP) - De nieuwe mestregels van de ministers Laurens Jan Brinkhorst (Landbouw) en Jan Pronk (Milieu) nodigen uit tot fraude. zo stellen enkele controleurs in het blad Handhaving van gisteren. Boeren mogen vanaf 2002 alleen dieren houden als ze aantonen dat ze voldoende grond hebben of dat hun mest wordt afgenomen door akkerbouwers, exporteurs of mestverwerkers.

“Het wordt een gigantische papieren rompslomp”, voorspelt W. Niessen van de Inspectie Milieuhygiëne-Zuid in Eindhoven. Hij vertelt dat akkerbouwers bepaald niet op varkensmest zitten te wachten. De kwaliteit is slecht en variabel.

Terwijl het aanbod van mest toeneemt, neemt de vraag af. Dat werkt fraude in de hand. “Een haalbaarheids- en uitvoerbaarheidstoets van deze regelgeving is hard nodig. Mijns inziens is de mestregelgeving zeker niet waterdicht”, aldus Niessen.

Ook een controlespecialist van de *Algemene Inspectiedienst* verwacht dat het voor boeren niet zal meevallen de mest kwijt te raken. Het toezicht op de toekomstige mestcontracten staat of valt met een geautomatiseerde registratie van alle landbouwpercelen in Nederland. Anders kunnen percelen dubbel of driedubbel worden gecontracteerd.

Ook moeten mestexporteurs en verwerkers worden gecertificeerd. Mest mag niet worden verwerkt tot droge korrels die zomaar ergens worden gedumpt. “Bij export van mest is het van belang dat het de grens overgaat en daar blijft. Want je kunt de mest de grens overbrengen en met een grote vaart weer terugbrengen. Dat is tot nog toe niet verboden”, aldus controlespecialist meststoffen G. Smeets van de inspectie Zuid. “Men zal ook hier ongetwijfeld op zoek gaan naar de mazen in de wet.”

'Mestregels werken fraude in de hand'

DEN HAAG - Het aanbod van mest neemt toe, terwijl de vraag afneemt. Dat werkt fraude in de hand als vanaf 2002 de nieuwe **mestregels** van kracht worden. Boeren mogen straks alleen nog dieren houden als ze aantonen dat ze voldoende grond hebben om de mest te verwerken of dat hun mest wordt afgenomen.

Meer hierover op pagina 3.

Boeren vinden mestbeleid van overheid maar niks

Den Haag - Boeren vinden het mestbeleid maar niks. Ze zijn het oneens niet de doelen en noemen de regels te complex. Daarom willen ze er ook liever niet aan meewerken.

Een onderzoek naar de beleving van de huidige mestregels (het mineralenaangiftesysteem Minas) toont dat aan. De ministers Brinkhorst (Landbouw) en Pronk (Milieu) zeggen de uitkomsten een belangrijk signaal te vinden. Ze willen boeren beter uitleggen wat de noodzaak is van het mestbeleid.

“Het onvoldoende erkennen van de noodzaak om het milieuprobleem op te lossen, is een belangrijk signaal. We zullen in de communicatie richting de boeren, beter dan tot op heden is gebeurd, de noodzaak van het mestbeleid voor liet voetlicht moeten brengen”, schrijven Brinkhorst en Pronk aan de tweede Kamer.

Veel boeren vinden de normen onhaalbaar: ze mogen veel te weinig stoffen in de bodem verliezen. Brinkhorst gelooft die klacht echter niet. De boeren geven namelijk tegelijk aan dat ze de gevolgen nog niet hebben doorgerekend. (ANP)

Nieuwsblad van het Noorden 2000-08-24

Mestregels bedreigen opvangtehuis voor bejaarde koeien ⁵²

Assen/Zandhuizen - Het enige opvangtehuis voor bejaarde koeien in ons land. De Leemweg in Zandhuizen (op de Drents-Friese grens bij Vledderveen), wordt met sluiting bedreigd. De reden is even simpel als verbazingwekkend: op een stuk land van 3,5 hectare slijten 43 koeien hun oude dag, en volgens de regels der mestquota zijn er dat veel te veel. De regels schrijven voor die 43 dieren 8 hectare voor; nodig om de mest te kunnen verwerken.

Bert Hollander: Tot het einde zullen we volhouden.

Boetes wegens overtreding van de mestregels zijn niet meer te betalen, en dus zit er voor De Leemweg niks anders op dan sluiten of uitbreiden. En voor dat laatste heeft eigenaar Bert Hollander het geld niet. Het tehuis draait op donaties en giften, en Hollander heeft 400.000 gulden nodig om zoveel grond bij te kopen dat hij zijn dieren volgens de wetsregels kan blijven weiden, hij heeft geen idee hoe dat rond te breien. “Een advertentiecampaigned kost te veel geld. We zijn van plan om nieuwsbrieven te sturen naar de vegetariërsbond en grote bedrijven. Op 4 oktober houden we open dag. We doen wat we kunnen, maar of het lukt: ik weet het niet. Het is veel geld. Maar we laten de pootjes niet hangen. Dan kun je het net zo wed meteen opgeven.”

Vier jaar geleden werd het koeienopvangtehuis geopend: met één rund. Nu lopen er 43 rond. Ze komen overal vandaan. Uit het naburige Vledderveen, maar ook acht uit Groningen en zelfs één uit Limburg. Als De Leemweg sluit, moeten alle koeien naar het slachthuis.

52 Nov. 2014 bestaat dit 'rusthuis' nog steeds – <http://www.koeienrusthuis.nl/> nu met 40 koeien – zie film op site

Hollander heeft nog niet veel verontruste telefoontjes van de voormalige eigenaren ontvangen. “Ze weten hoe het is. Veel eigenaren zijn zelf ook boer, dus hebben ze ook met de mestquota te maken. Bovendien kunnen ze er op vertrouwen dat wij alles op alles zullen stellen. Als we sluiten, is het niet anders, je druk maken helpt niet.”

Dat klinkt heel rationeel, maar de zaak ligt gevoeliger. Hollander: “Met elke koe heb ik een band. Gewone boeren hebben hart voor hun dieren. Wij hebben ook nog liefde. het zou triest zijn als we moeten sluiten. Tenslotte zijn we dit opvangtehuis begonnen om de dieren van de slacht te redden. 43 koeien zijn misschien een druppel op de gloeiende plaat, maar met dit opvangtehuis doorbreken wij het patroon van de bioindustrie. Zij hebben ook recht op leven. Hollander geeft niet op, de strijd is nog niet gestreden. “We hebben tot volgend jaar de tijd om alles financieel rond te breien. En tot het einde zullen we volhouden.”

Nieuwsblad van het Noorden 2000-09-20

Misrekening: wel bedrijfsbeëindiging, grond blijft echter bij boeren!

GRONINGEN - Het kabinet en het *Centraal Planbureau* bekijken zich enorm op de gevolgen van de bedrijfsbeëindigingen in de landbouw. Het klopt dat duizenden boeren zonder opvolger willen stoppen met hun bedrijf, maar die grond komt niet goedkoop beschikbaar voor natuur of andere bestemmingen, waarschuwde de Groninger CdK Alders gisteravond. Integendeel, zeker in het Noorden wordt de grond meestal doorverkocht aan naburige boeren, die op zoek zijn naar schaalvergroting. Vooral door de mestregels hebben bedrijven steeds meer grond nodig om hetzelfde aantal koeien te kunnen houden. Op zich is dat geen nadeel voor het milieu, betoogde Alders, maar het is een illusie dat de grondprijzen omlaag gaan, zodat er betaalbare gronden beschikbaar komen voor natuurgebieden. In feite gaan de grondprijzen omhoog. Met die realiteit houdt Den Haag volgens Alders geen rekening, zodat het milieubeleid in de knel komt.

Nieuwsblad van het Noorden 2000-10-05

Kamer fel tegen 'landbouwfabriek' van b.v. 300.000 varkens

DEN HAAG - De Kamer is fel tegen het idee varkens en kippen in productief flats te gaan houden. Kamerleden noemden het plan gisteren onuitvoerbaar en onwenselijk.

Onder meer CDA-Kamerlid Schreijer wil opheldering van minister Brinkhorst van Landbouw, die dinsdag zei een proefproject te willen beginnen voor zo'n landbouwfabriek. De gedachte is 300.000 varkens. 1.250.000 kippen, een zalmkwekerij en kassen samen te voegen in een gebouw van zes etages.

Brinkhorst verwacht milieu- en ruimtewinst, vooral in een haven waar veevoer aankomt. De D66-minister heeft gisteren tijdens een werkbezoek aan het Rotterdamse gemeentelijk havenbedrijf afgesproken het idee verder uit te werken.

Veel Kamerleden vinden het idee echter onrealistisch. CDA'ster Schreijer, zelf varkenshoudster, vreest groot gevaar voor dierziektes. Ook vindt ze dat landbouw op het platteland thuishoort en niet in fabrieken.

Kamerlid Poppe van de Socialistische Partij (SP) gaat Kamervragen stellen. “Is Brinkhorst nou helemaal gek geworden?”, reageert hij. “Dit is een veramerikanisering van de voedselproductie die we helemaal niet willen. Ik weet zeker dat boeren geen flatbewoners willen worden.

Volgens RPF-Kamerlid Stellingwerf, voormalig Dierenbeschermers van het jaar, begrijpt de minister kennelijk nog steeds niet dat boeren gevoel hebben voor de grond. “Dit leidt tot verpaupering van het platteland.” Alleen D66-Kamerlid Ter Veer, zelf (melk)veehouder, vindt het een geweldig goed plan.

Het is de boeren een raadsel hoe landbouwminister Brinkhorst het mestoverschot heeft berekend. Dat menen alle boerenorganisaties in Nederland, zo bleek gisteren bij een hoorzitting van de Tweede Kamer over het mestbeleid.

Volgens de berekening van de minister is er in 2003 een mestoverschot van 21,5 miljoen kilo fosfaat. (ANP)

Leeuwarder Courant 2000-10-06

LTO Leden willen meer pit in boerenbond

KOLLUM - Boeren vinden hun belangenorganisatie LTO te weinig inspirerend. De Land- en Tuinbouworganisatie is te zacht en te gematigd om het positieve van de landbouw naar voren te brengen, zo hielden boeren uit Kollumerland gisteren voorzitter Gerard Doornbos voor. “Mijn vrouw wordt agressief als ze minister Brinkhorst ziet of iets van hem leest. Wij voelen ons daarin niet gesteund door de LTO.”

Doornbos deelde de kritiek voor een part. “Wij hebben dat gevoel eigenlijk allemaal wel wat, ik ook.” Hij legde uit dat die honderdduizend boeren en tuinders in ons land politiek tegenover een miljoen leden van Natuurmonumenten staan. „Het is in Den Haag vaak een kwestie van neuzen tellen en dan halen wij het dus niet.”

“Je moet het doen op kracht van argumenten. Ik heb de landbouw begroting armzalig genoemd”, zo zei hij. Minister Laurens Jan Brinkhorst viel meteen tegen hem uit. Dat resulteerde vrij snel in een gesprek. Dat was winst.

„Acties met trekkers en giertanks? Die tijd is voorbij”, vond hij. „Ik geef wel toe dat het voor ons soms ook een zoektocht naar de juiste toonhoogte is.” Tijdens het debat over inkringing van de varkensstapel heeft de LTO tussen twee kwaden moeten kiezen, zei hij. Dan kom je altijd in de problemen. “Ik ben wel bij de minister van tafel weggelopen, maar dan is er kans dat er dingen doorgaan die je niet wilt”.

De problemen tussen overheid en boerenbond zijn overigens wijd verspreid over Europa. Duitsland heeft ermee te kampen. België ook. Denemarken, Zweden, Italië en Groot-Brittannië kunnen dat beamen.

Hij maakte zich kwaad over het naar voren halen door Brussel van de hervorming van het landbouwbeleid. Dat stond voor 2006 op de rol en er worden nu al piketpalen geslagen. Bij zuivel, melkquotering en suiker kijkt de liberalisering om de hoek. „Een ander suikerregime, wie wordt daar nu beter van. Ja. coca-colafabrikanten. De consument in elk geval niet, de boer wordt zelfs de dupe.”

Brussel onderschat volgens Doornbos de problemen van de uitbreiding van de EU met landen als Polen. „Daar moet flink geld in worden gestoken, anders giert de werkloosheid omhoog. Geen goede basis voor veiligheid en stabiliteit.”

Minder vee rond natuurgebieden

DEN HAAG - De overheid gaat varkens- en kippenhouderijen in de omgeving van kwetsbare natuurgebieden aanpakken. Ze mogen niet meer uitbreiden: de komende jaren kunnen ze worden onteigend en gesloopt om zo de uitstoot van ammoniak te helpen terugdringen. Ammoniak is een stof die vooral vrijkomt uit mest.

De Tweede Kamer en de regering bleken het gisteren tijdens overleg echter grondig oneens hoeveel bedrijven rond kwetsbaar groen aangepakt moeten worden. Minister **Pronk** (Milieu) doelt op varkens- en kippenhouders binnen een zone van 500 meter rond kwetsbare gebieden. De Kamer vindt 250 meter ver genoeg. VVD'er Oplaat: "Anders hou je in Noord-Brabant geen plek meer over waar veehouders nog naar toe kunnen."

Pronk waarschuwde echter dat extra maatregelen nodig zijn om de beoogde ammoniakbeperking te halen. Mogelijk worden dan ook melkveehouders rond natuurgebieden aangepakt. Hij denkt ook aan een stop op het aantal dieren in bepaalde gebieden.

Meer streken

Er komen namelijk meer streken waar de overheid veehouderijen tegengaat, blijkt uit het wetsvoorstel Reconstructiewet concentratiegebieden waaraan de Kamer gisteren unaniem steun gaf. De vee-arme gebieden moeten het risico verkleinen op varkenspest, vermesting, verzuring, stank en verdroging. . (GPD)

NvhN 2000-10-28 / LC 2000-12-14

NVV van Wien vd. Brink wil mestfabriek in Heeten Brussel: Mestfabrieken mogen geen subsidie

Nieuwsblad van het Noorden, 28 oktober 2000,

'Interesse voor mestfabriek'

Barneveld – De Nederlandse Vakbond Varkenshouders (NVV) van Wien van den Brink ziet een gat in de markt met de oprichting van een speciale **mestfabriek** in Heeten (Overijssel). Tijdens een eerste bijeenkomst in Heeten meldden zich 150 geïnteresseerde boeren voor een 'milieuvriendelijke' verwerking van hun varkensmest. Daarmee is de capa-

citeit van de fabriek meteen al ruim overschreden. Volgens de NVV kan de fabriek jaarlijks 80.000 kuub mest vergisten en verdampen. Boeren betalen daar veel minder voor dan zij nu doen om hun mest te laten afvoeren. De NVV probeert een milieuvergunning te krijgen. De fabriek zou over acht maanden kunnen beginnen. (ANP)

Leeuwarder Courant
14-12-2000

Streep door subsidie zes mestfabrieken

BRUSSEL (ANP) - De Nederlandse regering moet f5,5 miljoen aan subsidie voor zes mestfabrieken terugvorderen. Volgens de Europese Commissie is dit ongeoorloofde staatssteun die in strijd is met de Europese regels. De commissie kwam in actie na klachten van kunstmestproducenten over concurrentievervalsing.

Varkensboer verliest slag platteland

Kamer rondt discussie van jaren af met Reconstructiewet

Door Peet Vogels parlamentsredacteur

Na zestien jaar soms bittere strijd hebben de veehouders de slag om het platteland verloren. Het maximaal te houden aantal varkens is geregeld, de hoeveelheid mest die ze mogen produceren is vastgelegd en met de Reconstructiewet is nu ook geregeld waar de varkens en de kippen mogen worden gehuisvest. Voor de uitvoering daarvan is meer dan f 3 miljard gereserveerd, waarvan ruim f 1 miljard uit de particuliere hoek moet komen.

Hiermee is, ruim zestien jaar nadat toenmalig minister van landbouw Gerrit Braks de intensieve veehouderij de wacht aanzegde, een einde gekomen aan de groei van de varkens- en pluimveestapel in Nederland. De komende tien jaar zal door strengere mestnormen en het ontbreken van ruimte om een nieuw bedrijf te starten zelfs een flinke krimp plaatsvinden van de veestapel en het aantal veehouderijen.

Ondanks herhaalde pogingen van de politiek bleef het aantal dieren tot ver in de jaren negentig groeien. De ommekeer kwam met de varkenspestepidemie in 1997. Het publiek schrok van de enorme hoeveelheden dode varkens die uit de stallen kwamen.

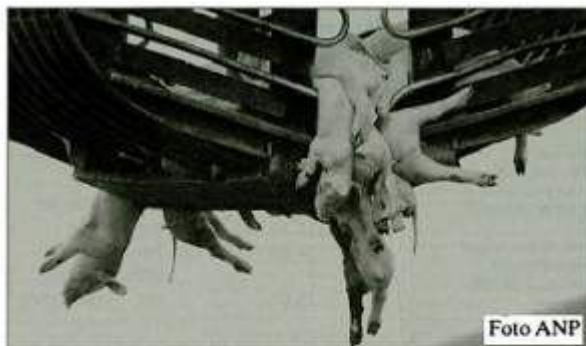
Toen drong het besef door hoe intensief de varkenshouderij is en onder welke omstandigheden de dieren gehouden werden.

Toenmalig minister van landbouw Jozias van Aartsen wist die publieke verontwaardiging handig uit te buiten. De boeren verloren de pr-slag volledig, temeer omdat ze gewoon doorgingen met varkens fokken die later moesten worden afgemaakt.

Van Aartsen kwam met een Wet Herstructurering Varkenshouderij, waarin een plafond wordt gesteld aan het aantal dieren per bedrijf. Een varkensboer die zijn bedrijf verkoopt, moet een aantal dieren inleveren. Bovendien moet de boer aantonen dat hij de mest van zijn beesten verantwoord afzet. De boer die meer mest produceert dan hij kwijt kan, moet een forse boete betalen. Door de hoeveelheid mest die op het land mag worden uitgereden steeds verder te beperken, zal het aantal varkens en kippen de komende jaren steeds verder dalen.

Inmiddels hebben al 3500 varkenshouders hun beesten te koop aangeboden. Van hen hebben 2000 ook besloten de stallen te slopen en te stoppen met hun bedrijf. Daarvoor krijgen ze een vergoeding van de provincie. Die mag op haar beurt de ruimte waar de stallen stonden, gebruiken voor woningbouw. Uiteindelijk betaalt de huizenkoper dus de sloop van de stallen.

Ten tijde van de varkenspest bleek ook dat de varkensstallen te dicht op elkaar stonden. Daardoor sprong het pestvirus makkelijk over van het ene naar het andere bedrijf. Om dat te voorkomen wil minister van landbouw Brinkhorst varkensvrije zones van een kilometer breed creëren. Daarmee wordt voorkomen dat het pestvirus een verwoestend spoor door hele provincies kan trekken.

Tot ver in de jaren negentig bleef het aantal varkens groeien. De ommekeer kwam in 1997 toen met de varkenspestepidemie het besef doordrong hoe intensief de veehouderij was en onder welke omstandigheden de dieren werden gehouden.

Dat idee is nu opgerekt in de Reconstructiewet. Varkens en kippen moeten weg uit zones rond kwetsbare natuurgebieden. Intensieve veehouderij moet zoveel mogelijk geconcentreerd worden in 'ontwikkelingsgebieden', zo ver mogelijk weg van natuur en huizen. De verplaatsing en sloop van de stallen geeft het platteland letterlijk lucht. Bebouwing in de buurt van stallen is nu verboden in verband met de mestgeur die ze verspreiden. De sloop van de architectonisch niet hoogstaande stallen verfraait het landschap, geeft natuur en recreatie meer ruimte en geeft wat ruimte voor wonen in het groen.

Daarmee komt er een einde aan de dominante positie van de veehouderij op het platteland. Een duidelijk teken van de veranderde verhoudingen tussen boeren en de rest van de maatschappij.

Leeuwarder Courant 2000-12-16

NLTO woest op mestbeleid van kabinet Veehouderijen sterven uit

LEEUWARDEN - De boerenbond NLTO is woedend over de maatregel van het kabinet om boerenbedrijven binnen 500 meter van kwetsbare natuurgebieden op slot te zetten. Dit vanwege de ammoniak uit de mest van die bedrijven. „Het kabinet kiest kennelijk voor een uitsterfbeleid van veehouderijen bij natuurterreinen”, aldus voorzitter Albert Lanting. In het Noorden gaat het om 800 boeren, waarvan er 497 in zuidelijk Friesland zitten.

De boerenbond wil hooguit een zone van 250 meter in acht nemen. De helft van de Tweede Kamer wil dat ook, maar over die zone staakten de stemmen. Op 15 januari wordt er weer over gestemd. aldus VVD-kamerlid Gert Jan Oplaat, die die motie heeft ingediend.

“Melkveehouderijen en akkerbouwers met intensieve veehouderij leveren weinig ammoniakbelasting op de natuur en dat zal ook zo blijven”, aldus Lanting. De NLTO wil bedrijven die hun mest op eigen grond kwijt kunnen en in die zone liggen vrij stellen van extra maatregelen. Over de andere bedrijven wil de NLTO best praten, maar dan moet het kabinet geld beschikbaar stellen om die boerderijen te verplaatsen.

'Als het kabinet de plannen doorzet voor die 800 bedrijven kost het f 900 miljoen om ze te verplaatsen. Ik moet helaas vaststellen dat het kabinet hier helemaal niets aan doet, omdat die bedrijven liggen in een gebied zonder mestoverschot. Wel is er geld voor bedrijven in gebieden met teveel mest”, aldus Lanting.

Hij vindt dat de regering de landbouw kennelijk als een bedreiging voor de natuur beschouwt.

“Door de bedrijven zonder uitzicht op ontwikkeling uit te roken vallen ze vanzelf in handen van de overheid. Met het beschermen van natuur tegen ammoniak heeft dit weinig te maken

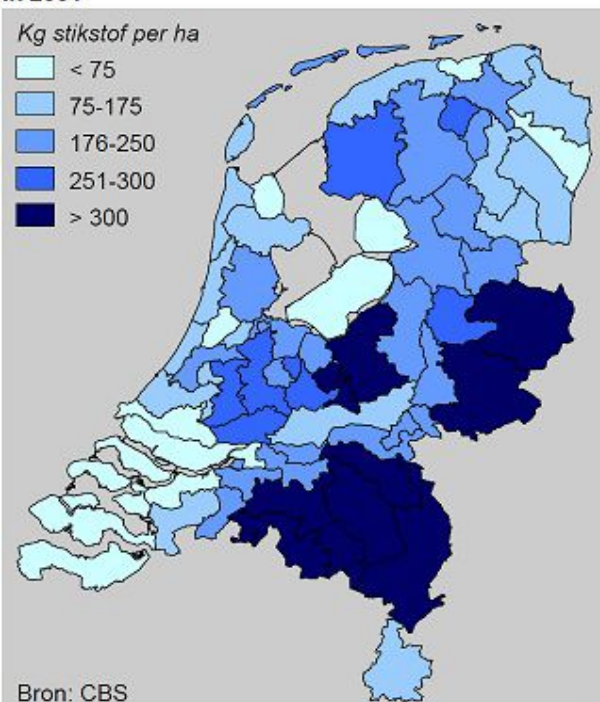
LTO-voorzitter **Gerard Doornbos**: “Als het voorstel van 250 meter het straks weer niet haalt, is het voor ons einde verhaal. Wij roepen dan onze leden op geen tijd meer te verspillen aan overleg over de uitvoering van deze regels”. De LTO overweegt ook juridische stappen te nemen tegen het op slot zetten van die 14.000 bedrijven.

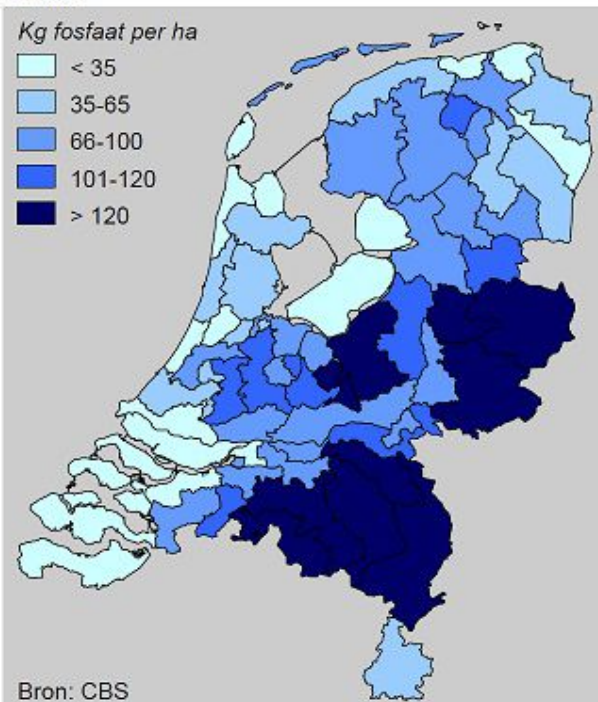
2001

CBS Kaartje Stikstof en Fosfaat verdeling Nederland 2001

Stikstof in geproduceerde mest per landbouwgebied in 2001

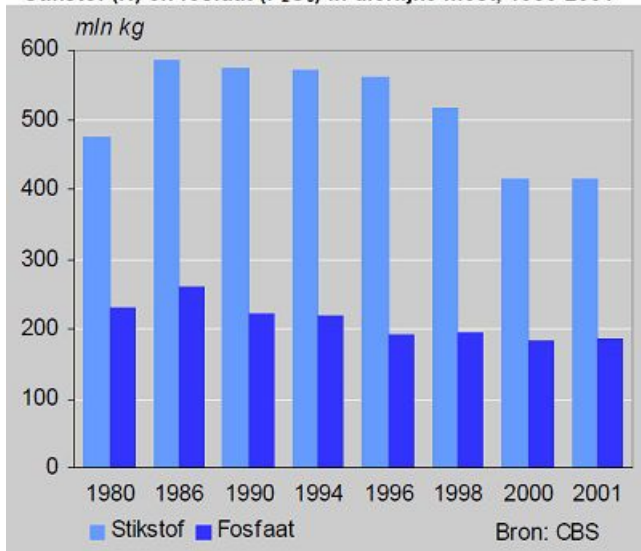
Fosfaat in geproduceerde mest per landbouwgebied in 2001

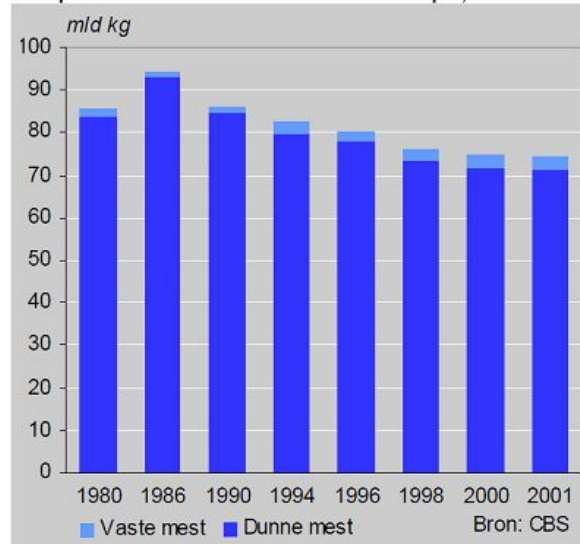
<http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/DA8188ED-5381-4731-930B-9073BE4856C1/0/dierlijkemestmineralen2001.pdf>

CBS Grafieken Stikstof en Fosfaat verdeling Nederland 2001

Stikstof (N) en fosfaat (P₂O₅) in dierlijke mest, 1980-2001

Mestproductie door de Nederlandse veestapel, 1980-2001

- Bron CBS uitgave Dierlijke mest en mineralen 2001 Cor van Bruggen
- <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/DA8188ED-5381-4731-930B-9073BE4856C1/0/dierlijkemestmineralen2001.pdf>

Boerenbond NLTO: Meer varkens naar Noorden

LEEWARDEN - In het Noorden is plaats voor meer varkens. Er zijn bedrijven genoeg waar meer dieren kunnen worden gehouden. Men moet niet direct bang zijn voor een roze invasie, zegt Arie Geijssel van de *Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie*. Het gaat om hier en daar een procent of vijf meer. "Het totaal aantal varkens zal er niet door toenemen, want wat er hier bijkomt, gaat er elders weer af".

Dat er uitbreiding van de varkensstapel in het Noorden mogelijk moet zijn staat in een gisteren aan de Tweede Kamer aangeboden rapport. De handel in varkensrechten moet een kans krijgen, de regelgeving moet worden versoepeld en in gebieden met weinig varkens wat anders worden toegepast. Geijssel: "Juist in varkensarme gebieden zijn de regels strenger dan in gebieden met veel varkens. Dat klopt niet. Wij hebben de ruimte en kunnen zonder milieuproblemen meer dieren houden."

Het aantal varkens is sinds de varkenspest van (voorjaar 1997) 14.5 miljoen naar 13 miljoen gedaald. In Noord-Brabant, Limburg, Gelderland en Overijssel zit 80 procent van de bedrijven en 84 procent van de varkensvleesproductie.

Spreiding van varkens over het land is beter voor het milieu en voor het dierenwelzijn, aldus Geijssel. Verspreiding betekent nieuwbouw en dat moet dan op een milieuvriendelijke manier. Bovendien moeten nieuwe stallen aan de laatste welzijnseisen voldoen. In varkensarme provincies is ruimte voor de mest.

De Kamerleden Theo Meijer (CDA), Remi Poppe (SP) en Bas van der Vlies (SGP) waren niet meteen overtuigd door het pleidooi van de LTO. Zij vermoeden dat met dit rapport de deur naar meer varkens weer op een kier wordt gezet.

Nieuwsblad van het Noorden 2001-02-02

Boeren op zandgrond tegen nieuw mestbeleid

ASSEN - Boeren op de droge zandgronden in Drenthe, Friesland en Oost-Groningen maken zich grote zorgen over het door de ministers Brinkman en Pronk voorgestelde mestbeleid. Zij zijn bang dat ze vanaf 2003 zo weinig mest mogen gebruiken, dat hun bedrijfsvoering in gevaar komt. Want te weinig mest betekent: te weinig opbrengst en dus een verdere uitholling van het inkomen, zegt de *Noordelijke Land- en Tuinbouw-Organisatie* (NLTO) bij monde van Gerbrand van 't Kloosler, beleidsmedewerker grondgebruik.

Hun standpunt hebben de boeren gisteren kenbaar gemaakt tijdens een hoorzitting van de vaste Kamercommissie van LNV (*Landbouw, Natuurbeheer- en Visserij*). "De voorgestelde beperking is zwaar overdreven," zegt Van 't Klooster, "en vooral gebaseerd op ongefundeerde angst." Het voorgestelde strengere mestbeleid heeft vooral te maken met het streven naar een verdere beperking van het nitraatgehalte in het grond- en oppervlaktewater, dat voor een flink deel aan het kunstmestgebruik kan worden toegeschreven.

De boeren zijn ook niet blij met het feit dat het gebied, dat als droge zandgrond wordt beschouwd, zeer veel groter dreigt te worden dan ze hadden gedacht. In het veenkoloniale akkerbouwgebied bij-

voorbeeld worden gronden die tot nu toe als veengebied worden aangemerkt, straks als zandgrond beschouwd. Dat komt doordat de overheid verouderde kaarten gebruikt, zegt de NTLO. De organisatie heeft ervoor gepleit te wachten met het invoeren van de nieuwe mestnormen, totdat de uitkomsten van een grondonderzoek door het instituut Alterra bekend zijn.

Leeuwarder Courant 2001-02-08

Aanpak mest dreigt te stranden in Tweede Kamer

DEN HAAG (GPD) - Het zo moeizaam tot stand gekomen mestbeleid dreigt alsnog in de Tweede Kamer te stranden. Regeringspartij VVD heeft de steun gezocht van oppositiepartij CDA en de kleine christelijke partijen in een poging harde maatregelen uit te stellen. Daarmee dreigt landbouwminister Laurens Jan Brinkhorst de meerderheid voor zijn mestwet kwijt te raken.

Foto LC/Paul Janssen

De oplossing van het mestprobleem wordt een race tegen de klok. Als de minister zijn zin krijgt, hebben de boeren nog ruim een jaar, anders dreigt sluiting van duizenden bedrijven.

Brinkhorst wil met zijn wetsvoorstel het mestoverschot oplossen in 2003. Boeren moeten in dat jaar de mest op het eigen land afzetten óf ze moeten een contract hebben met een afnemer. Als ze niet vooraf kunnen aantonen dat ze de mest kwijt kunnen, mogen ze geen mest produceren. Dat komt dus neer op sluiting van het bedrijf.

De minister neemt in zijn wetsvoorstel de hoeveelheid stikstof in de mest als uitgangspunt van beleid. Hij wil dat in 2003 maximaal 170 kilo stikstof per hectare mag worden uitgereden. In de praktijk blijkt dat maar heel weinig boeren die normen kunnen halen.

Bovendien is de norm van 170 kilogram oorspronkelijk voor 2005 voorzien. Brinkhorst wil echter dat de boeren al in 2003 aan de norm voldoen. "Wij hebben grote moeite met de norm en het tijdpad", zegt VVD-kamerlid Gert Jan Oplaat. "Bovendien is de omvang, van het mestoverschot nog steeds onduidelijk".

De partijen vrezen dat de mestmarkt een grote chaos wordt als de wet onverkort wordt ingevoerd. Bovendien zijn ze bang voor een koude sanering onder de veehouders die hun mest niet kwijt kunnen. "Het ministerie heeft berekend dat 57000 bedrijven failliet kunnen gaan", aldus een beleidsmedewerker van de SGP.

Meer hierover op pagina 7.

Vervolg

Leeuwarder Courant 2001-02-08

Mestprobleem blijft in mist gehuld

Door peet Vogels parlementsredacteur.

De landbouw heeft haar eigen logica, die voor buitenstaanders moeilijk te doorgronden is. Zo is het in agrarische kringen volstrekt logisch dat de boeren koeien blijven fokken die vervol-

gens worden opgekocht en vernietigd om de boeren van een redelijk inkomen te blijven voorzien. En met name in Nederland is het ook logisch te praten over de oplossing van het mestoverschot, terwijl niemand weet hoe groot dat overschot nou eigenlijk is.

Minister Brinkhorst zoekt de oplossing aan de hand van de Europese nitraatrichtlijn.

Die richtlijn bepaalt dat er maximaal 50 milligram nitraat in een liter drinkwater mag zitten. Volgens de Europese Commissie kan dat worden bereikt door per hectare maximaal 170 kilo stikstofhoudende mest (waaruit door een chemische proces nitraat in het grondwater terechtkomt) op het land te brengen. Die 170 kilo heeft Brinkhorst nu als uitgangspunt voor zijn beleid genomen.

Dat leek allemaal overzichtelijk. Zoveel hectare grond maal zoveel kilo stikstof, dat is de hoeveelheid mest die gebruikt kan worden. De rest is overschot en moet op de een of andere manier worden weggewerkt.

Zo simpel is het echter niet. De Nederlandse landbouwgronden kunnen, dankzij het vochtige klimaat en lange groeiseizoenen, gemakkelijk 250 kilo stikstof per hectare per jaar verstouwen. Brinkhorst heeft daarom hij de Europese Commissie een verzoek ingediend om 250 kilo per jaar te mogen gebruiken. Als die toestemming wordt verleend scheelt dat al 30 procent van het mestoverschot. Bovendien, zo roepen boeren en een aantal partijen in de Kamer, gaat het helemaal niet om 170 kilo stikstof per hectare. Het gaat om de 50 milligram nitraat in het drinkwater. Die 50 milligram is inmiddels de inzet van een verhit debat. Hoe meet je dat en waar meet je dat? Hoe ondieper in de bodem je meet, hoe meer nitraat je aantreft. Dus hoe ondieper de meetplaats, hoe minder mest er op het land kan en hoe groter het mestoverschot is.

Als klap op de vuurpijl staat ook nooit vast hoe groot de hoeveelheid stikstof in de mest is. Verschillende monsters van dezelfde partij mest laten grote verschillen zien in de hoeveelheden stikstof. Met die onduidelijkheden over het probleem moeten de partijen en de minister over de oplossing gaan praten.

Brinkhorst denkt de oplossing gevonden te hebben in het mestafzetcontract. Vanaf 2003 moet elke boer die mest produceert op voorhand kunnen aantonen dat alle mest wordt afgezet. Dat kan op eigen land of via een mestafzetcontract bij een akker- of tuinbouwbedrijf. De mest mag ook worden verbrand (wat ze met pluimveemest willen doen) of geëxporteerd of anderszins buiten de landbouw worden afgezet.

Kan de boer niet aantonen dat de mest verantwoord kan worden afgezet, dan mag hij de mest niet produceren. In de praktijk komt dat dus neer op sluiting van het bedrijf. Die ontwikkeling is niet denkbeeldig, zo vrezen de boeren.

Akkerhouders zeggen al dat ze de dierlijke mest niet nodig hebben. Zolang ze de hoeveelheid stikstof in je (natuurlijke) mest niet precies weten, lopen ze het gevaar meer stikstof op het land te brengen dan is toegestaan. Dat levert de akkerhouders weer forse boetes op. Bij kunstmest weten de akkerhouders wél precies hoeveel stikstof ze gebruiken.

De veehouders kunnen via mestbewerking wel een vast stikstofgehalte in de mest maken. De vergunningen voor mestverwerking komen echter maar moeizaam af, zo klagen de boeren. Zo wordt de oplossing van het mestprobleem een race tegen de klok. Als de minister zijn zin krijgt, hebben de boeren nog ruim een jaar om een definitieve oplossing te verzinnen. Anders dreigt sluiting van duizenden boerenbedrijven, zonder financiële compensatie.

De boeren willen nu meer tijd, omdat ze de strenge norm van 170 kilo per hectare niet op tijd halen. De helft van de Tweede Kamer is geneigd die extra tijd te geven als dat de definitieve oplossing dichterbij brengt. Het probleem staat immers al zeventien jaar op de agenda, dus een jaartje extra kan nog wel.

Brinkhorst: Compromis met CDA en VVD over invoering Mestwet

DEN HAAG (GPD) - Minister Laurens Jan Brinkhorst van landbouw heeft een compromis bereikt met VVD en CDA over een aanpassing van de Mestwet. De minister zal het voorstel overnemen en morgen in de Kamer om steun vragen. Afgelopen donderdag zei D66-woordvoerder Ter Veer dat een stem van de VVD tegen de wet een kanjer van een politiek probleem zou veroorzaken. De helft van de Tweede Kamer, waaronder de VVD wilde toen tegen de Mestwet stemmen, omdat ze zich niet wil vastleggen op de hoeveelheden mest die na 2002 op het land mogen worden uitgereden.

Nederland heeft een nieuwe Mestwet nodig, om te voldoen aan de Europese Nitraatrichtlijn, waarin de kwaliteit van het water is geregeld. Volgens de richtlijn mag er maximaal 50 milligram nitraat in 1 liter drinkwater zitten. Daarom mag er maar 170 kilo stikstof, dat via een chemisch proces wordt omgezet in nitraat, per hectare land worden uitgereden.

De Nederlandse landbouwgrond kan echter 250 kilo stikstof per hectare hebben, zo menen vele deskundigen. Nederland heeft daarom een verhoging aangevraagd van 170 kilo tot 250 kilo. In het nu bereikte compromis is afgesproken in 2002 te bekijken of de strenge norm van 170 kilo noodzakelijk is om onder die 50 milligram nitraat per liter drinkwater te blijven.

De uitkomst van de evaluatie - kan er meer, minder of evenveel stikstof worden uitgereden - zal als nieuwe norm in de wet worden opgenomen.

VVD-kamerlid Gert Jan Oplaat is blij met het compromis. "De minister is ons flink tegemoet gekomen. Ik ben donderdag na afloop van het debat zelf naar de minister toegegaan, omdat ik het idee had dat onze standpunten dicht bij elkaar lagen. Na dat overleg hebben we dit compromis bereikt." PvdA-kamerlid Harm Waalken, wil eerst de compromistekst bekijken. "Als het uiteindelijk alleen om een technische aanpassing gaat dan snap ik niet waarom Oplaat daar donderdag niet mee kwam. Daar hadden we ook in het debat uit kunnen komen. Oplaat zet de coalitie onnodig onder druk en dat ben ik spuugzat."

D66-kamerlid Pieter ter Veer wil pas reageren als hij de compromistekst heeft gezien.

Uitbraak van MKZ-virus in Nederland ⁵³

Calamiteitenteams in Groningen en Drenthe bijeen.

Den Haag - Op een boerderij in Olst (Overijssel) is vandaag mond- en klauwzeer (MKZ) geconstateerd. Dat heeft minister Brinkhorst van Landbouw vanmorgen in de Tweede Kamer bekendgemaakt. De boerderij met 60 runderen en 20 schapen is inmiddels geruimd. Het is het eerste geval van mond- en klauwzeer in Nederland sinds 1984.

Brinkhorst kondigde onmiddellijk maatregelen aan ter voorkoming van verdere verspreiding. In heel Nederland geldt een vervoersverbod voor vee, pluimvee en mest, dat in elk geval 72 uur zal duren. Bovendien mogen in het hele land ook geen melk, sperma en veevoer meer vervoerd worden. Op dat laatste kan alleen om 'welzijnsredenen' een uitzondering worden gemaakt.
[...]

---

53 Uitvoerig verslag over deze MKZ-Crisis <http://edepot.wur.nl/118137> ook meer in MAP Rundvee http://www.zuivelfabrieken.nl/wp_pdf/MAP-Rundvee-fok-en-controlever.-en-dierziektebestrijding_2014-04-06.pdf

RIVM: Fosfaatoverschot⁵⁴ slechts 8 miljoen kilo

Den Haag - Het (mest)fosfaatoverschot in Nederland bedraagt in 2003 volgens het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) 8 miljoen kilo. Dat is veel minder dan minister Brinkhorst (Landbouw) denkt. Brinkhorst ging er tot nog toe steeds vanuit dat er in dat jaar een overschot van 21.5 miljoen kilo mest zou zijn.

Al geruime tijd bestaat onenigheid over de werkelijke omvang van het (mest)fosfaatoverschot, dat wordt uitgedrukt in kilo's fosfaat. Landbouworganisaties hadden in oktober de berekening van Brinkhorst al in twijfel getrokken. Het weekblad Boerderij berekende eerder een overschot van hooguit 2,9 miljoen kilo in 2003. De ministeries van Landbouw en VROM hadden het RIVM gevraagd de kwestie te onderzoeken.

De overheid probeert al jaren de uitstoot van mest te beperken. Bepaalde stoffen in de dierlijke mest kunnen tot in het grondwater afdalen. Daar kunnen ze leiden tot verontreiniging, zo vreest de overheid. Vorig jaar heeft minister Brinkhorst circa 3500 veehouderijen opgekocht om het aantal dieren te beperken. Dat verminderde het (mest)fosfaatoverschot overigens al met ongeveer 6 miljoen kilo. Boerenorganisatie LTO-Nederland is blij dat het overschot blijkt mee te vallen. Tegelijk is de organisatie voorzichtig over de hardheid van het nieuwe getal. "Men gaat ervan uit dat Brussel de nieuwe mestregels accepteert. Dat is nog niet gebeurd", verklaart K. Wiersma, beleidsmedewerker mestbeleid LTO-Nederland.

Stichting Natuur en Milieu, die steeds actie heeft gevoerd tegen het mestoverschot, kon nog niet op de nieuwe berekening reageren. Het ministerie van Landbouw zegt later te zullen reageren per brief aan de Tweede Kamer. (ANP)

LC 2001-05-18

Kollum: Door massaal kippen mest uitrijden in voorjaar heeft men last van muggen

Leeuwarder Courant

18-05-2001

Mestregel tegen muggen in Triemen van tafel

KOLLUM – De bewoners van Triemen en Kollumerzwaag staan voorlopig machteloos in hun strijd tegen de muggen. De afgelopen vier jaar brak in de loop van de zomer een muggenplaag uit. Het uitrijden van kippenmest op landerijen in de omgeving is de oorzaak. Kollumerland wilde dit met een strengere verordening voorkomen, maar een raadsmeerderheid was gisteravond tegen.

De raadsleden vrezen in navolging van de boerenorganisatie NLTO dat uitvoering van de voorgestelde regel onmogelijk is. De verordening spreekt van „onhygiënische mest”. Die omschrijving vindt een meerderheid te vaag.

54 In oorspronkelijke tekst staat Mestoverschot – Verslag 1e kamer 2000-2001 Nr. 223c staat fosfaatoverschot!

Verdeeldheid over toekomst veehouderij

'Niemand heeft de regie in handen.'

BERG EN DAL - Minister van Landbouw Brinkhorst kon gisteren rustig achteroverleunen tijdens het debat over de toekomst van de veehouderij. De vertegenwoordigers van de vee- en vleessector hadden elkaar veel te veel te verwijten om zich ook nog tegen de minister te kunnen keren.

Als het debat over de toekomst van de veehouderij gisteren één ding bewees, dan is het hoe verdeeld de sector zelf is over wat haar te doen staat. Al voor de pauze beseft M. Veraart, voorzitter van het *Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt* (NAJK), dat het niet de discussie helemaal fout dreigt te lopen. "Dit wordt een chaos", roept ze verbijsterd uit. 'Niemand heeft de regie van onze toekomst in handen.'

Veraart doelde daarmee vooral op het onvermogen van haar gesprekspartners om samen ook maar een begin van overeenstemming te bereiken over de koers, die de veehouderij de komende jaren zal moeten kiezen om kans op overleven te maken.

Boeren. Veevoederindustrie, levensmiddelenbranche, dierenbescherming, natuur- en milieubeweging, allen die belang hebben bij een gezonde veehouderij verdiepten zich gisteren in Berg en Dat samen met minister Brinkhorst in het thema 'Up zoek naar perspectief'.

Supermarkten

De toekomst van de vee- en vleessector bleek louter verdeeldheid op te roepen. Opvallend was dat de boeren aan tafel feller waren ten aanzien van de supermarkten en veevoederindustrie dan op Natuur en Milieu en de Dierenbescherming. "We willen wel biologisch vlees verkopen, maar daarvan wordt in Nederland te weinig geproduceerd", zei W. de jong van het Centraal Bureau voor de Levensmiddelen. Dat kwam haar te staan op het verwijt aan wie het dan ligt dat biologische boeren door gebrek aan een betrouwbare afzetmarkt failliet gaan.

Directeur A. Dijkhuizen van Numico stelde dat de ontwikkeling van de veehouderij door de markt moet worden bepaald. Veraart zag daar weinig heil in. "**We hebben een regisseur nodig.**"

Minister Brinkhorst (D66) voelde zich niet aangesproken door haar opmerking. "De overheid is niet de regisseur van de intensieve veehouderij. Op een aantal terreinen, zoals het mestbeleid en de veehandeling, is de overheid nodig om de randvoorwaarden scheppen. Voor de rest geldt het spel van de markt." (GPD)

Rekenkamer: Mestcontrole is nu nog onmogelijk

Minister Brinkhorst wil meewerken aan beter systeem.

Den Haag - Het is op dit moment onmogelijk om vast te stellen of boeren zich houden aan de mestnormen. Het systeem dat hiervoor is opgezet, kampt met aanzienlijke uitvoeringsproblemen. Dit blijkt uit onderzoek door de Algemene Rekenkamer, dat gisteren is gepubliceerd.

Het zogeheten mineralenaangiftesysteem (Minas) moet per bedrijf kunnen berekenen hoeveel meststoffen in het milieu belanden. Boeren die te veel stikstof en fosfaat overhouden, moeten een heffing betalen. "Het systeem is echter zo complex en vraagt zoveel detailinformatie dat het zeer hoge eisen stelt aan de controle en verwerking van alle informatie", aldus de Rekenkamer.

De onderzoekers constateerden veel gaten in de controle. Bovendien zijn er veel achterstanden. Het ministerie van landbouw werkt nog aan aangiften uit 1998, het jaar van invoering.

Het systeem dient het mestgebruik te beperken, omdat overbemesting het sloot- en grondwater vervuult. Of dat succes heeft, is door het gebrekkige systeem onzeker. "Begin dit jaar was nog onvoldoende informatie beschikbaar over de resultaten van het beleid van de minister van landbouw om het mestgebruik van bedrijven terug te dringen. Volgens de Rekenkamer is het onzeker of eind 2002 beoordeeld kan worden of de Nederlandse landbouw voldoet aan de Europese normen voor stikstof uit mest.

De Rekenkamer adviseert minister Brinkhorst (landbouw) bepaalde controles prioriteit te geven, zodat het risico van fraude wordt afgedicht. Ook moet de minister duidelijk maken welke informatie het systeem moet opleveren.

De minister laat in een reactie weten de meeste aanbevelingen van de Rekenkamer ter harte te nemen. Hij belooft de controle aan te passen en de achterstand in te lopen. Hij verwacht eind 2002 voldoende informatie te hebben om te kunnen beoordelen of Nederland voldoet aan de Europese Nitraatrichtlijn.

Landbouworganisatie LTO-Nederland is het eens niet de conclusie dat de mestboekhouding ingewikkeld is. Maar LTO is het oneens met de aanbeveling van de Rekenkamer dat er meer controle nodig is. (ANP)

Nieuwsblad van het Noorden 2001-07-04

INGEZONDEN Waarom koeien op stal ' Ontkoeiing'

Toch even reageren op een column van Van Kelckhoven. Als veehoudster kan ik niet anders. Hij stelt hierin voor dat we in de Grondwet opnemen: in de zomermaanden koeien in de wei. Ook stelt hij vast dat veehouders hun koeien binnen gaan houden om flink op de kosten te besparen. Optimaal voeren, minder mest, geen grasverlies, dus louter winst.

De oorzaak van het binnen houden van koeien zit in de normen van het mestbeleid. Als koeien in de zomer geweid worden betekent dit een groter verlies van mineralen en als je nog economisch wilt boeren, moet je voldoen aan de normen voor mineralenverlies. Voldoe je hier niet aan, dan volgt er een flinke belastingaanslag van het Mineralen Aangifte Systeem.

Dit systeem geeft aan dat milieu vóór dierenwelzijn gaat. Ik weet zeker dat de grote meerderheid van de melkveehouders graag die koeien in de wei wil laten. Maar boeren is en blijft een economische bezigheid en als milieuregels voor dierenwelzijn gaan dan is er geen keuze. Zelfs onze minister van Milieu, de heer Pronk, wil in zijn nieuwe voorstellen de koeien niet meer in de wei. Laten we bij die Grondwetwijziging dan ook direct de regel instellen dat dierenwelzijn vóór milieu moet gaan. En misschien ook direct vastleggen dat we in Nederland duurzaam, maar diervriendelijke, melkveehouderij willen behouden.

Lucaswolde, Harjanne de Boer-Lodewijks.

Boeren verminderen uitstoot van stikstof ⁵⁵

LEEWARDEN - De uitstoot van stikstof door boerenbedrijven is vorig jaar met 15 procent gedaald ten opzichte van 1997. Dat blijkt uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Nederland kent sinds 1984 een mestbeleid. Tot 1998 was dat vooral gericht op de vermindering van de hoeveelheid fosfaat uit dierlijke mest. De verwachting was dat stikstof zou 'meeliften' in deze afname, maar dat bleek niet het geval. Waar de hoeveelheid fosfaat met een kwart verminderde, gold dat niet voor stikstof. Na de invoering van de minerale boekhouding (Minas) begin 1998 is de bemesting met stikstof echter wel flink gedaald. Volgens het CBS worden er minder dieren gehouden en is de hoeveelheid stikstof in veevoer gedaald.

Ondanks de verminderde stikstofuitstoot is de kwaliteit van het sloot- of grondwater niet veel verbeterd. In 1999 kwam nog in bijna de helft van de Nederlandse gemeenten meer stikstof uit dierlijke mest op de grond terecht dan volgens de Europese normen vanaf 2003 is toegestaan.

Nieuwsblad van het Noorden, 2001-08-11

Drentse melk- en kalfkoeien tellen

(Door Dirk Strijker) landbouweconoom verbonden aan de Rijksuniversiteit

Ik heb de afgelopen tijd het aantal koeien in Drenthe geteld. Dat wil zeggen, ik heb gegevens bij elkaar gezocht over hoeveel koeien er vroeger in Drenthe waren en hoeveel er nu zijn. Heb je niks beters te doen, zo hoor ik u denken. Nou, eigenlijk niet, want het speelt zich af binnen een Europees onderzoek. Een grote groep biologen, economen en andere onderzoekers probeert het verband te vinden tussen de verandering van de natuur en de ontwikkeling van de economie. Een groeiende economie leidt tot intensiever grondgebruik: meer wegen, meer huizen, maar ook een intensiever gebruik van de landbouwgrond.

Zo is de afgelopen honderd jaar de Drentse akkerbouw overgestapt van de teelt van rogge naar de teelt van aardappelen. Dat is een vorm van intensivering. In die zelfde tijd is de Drentse veehouder overgestapt van schapenhouderij op melkkoeien. Dacht ik. Om dat precies in cijfertjes vast te leggen heb ik dus koeien geteld, in de statistieken. Zo heb ik het aantal melk-en kalfkoeien per hectare grasland en voedergewassen uitgerekend in elk van de 34 Drentse gemeenten (van voor de herindelings dus) tussen 1910 en 1997. Wat dacht U, is dat aantal dramatisch toegenomen? En hoeveel dan wel? Van één koe per hectare tot twee, of misschien wel tot drie? Nee hoor, er blijkt weinig veranderd te zijn!

Laten we de (voormalige) gemeente Anloo eens nemen, half op de Hondsrug, half in de Veenkoloniën. In 1910 hadden ze daar 0,64 koe per hectare grasland en voedergewassen: vooral knollen en bieten. In 1997, dus bijna een eeuw later, is dat aantal nauwelijks hoger: 0,78 koe per hectare. In alle andere Drentse gemeenten zie je hetzelfde beeld. Het gemiddelde in 1997 is 1,08.

Het aantal melkkoeien per hectare is dus gestegen, maar daar houdt het dan ook mee op. Bij nadere bestudering blijkt dat in de tussentijd het aantal koeien per hectare veel hoger geweest is. In 1980 bijvoorbeeld ging het in Anloo om 1.35 koe per hectare. Daarna is het aantal melk- en kalfkoeien

---

55 Zie integrale tekst van (html) pagina – met link – bij begin 2000 – [cbs-2000](#)

per hectare razendsnel teruggelopen. De oorzaak daarvan is in de eerste plaats de superheffing, in combinatie met een alsmaar toenemende melkproductie per koe.

De superheffing, of melkquotering zoals dat netjes heet, heeft het voor een melkveehouder heel lastig gemaakt de productie sterk uit te breiden. Want wil hij (of zij) meer produceren, dan moet er eerst quotum bijgekocht worden. Dat quotum is erg duur. De prijs schommelt al jaren tussen de drie en de vier gulden per kg. melk. Ik zag recent nog een prijs van fl. 4,21.

Sinds de invoering van de superheffing, in 1984, is er in Drenthe wat meer quotum verkocht dan er gekocht is. De provincie heeft dus productierechten verloren aan andere provincies, maar dramatisch veel is dat niet. De productie per koe is sinds 1984 wel heel fors gestegen. Voor Drenthe weet ik het niet, maar gemiddeld in Nederland was de melkproductie per koe in 1984 zo'n 5600 kg per jaar, en in 1997 bijna 7700 kg. Dat is een stijging van 36%. Gecombineerd met de lichte daling van het Drentse melkquotum leidt dat tot een vermindering van het melkkoeien in Drenthe met zo'n 40%.

De oppervlakte grasland en voedergewassen - tegenwoordig snijmais in plaats van stoppelknollen - is niet in die mate mee gedaald. De vrijkomende oppervlakte is gebruikt voor vleesvee, voor schapen en andere beesten. Dat is niet zo raar, omdat een overstap van melkkoeien op vleeskoeien en schapen niet zo'n grote overgang is. Er is net zo goed een stal voor nodig, een maaimachine en een hooimachine, en er hoeven geen productierechten voor gekocht te worden.

Een overstap naar akkerbouw is lastiger, omdat daar andere gebouwen, andere machines en quota (voor suikerbieten en fabrieksaardappels) voor nodig zijn. Al met al is het aantal dieren (koeien en ander spul) per hectare in totaal wel wat gedaald, maar veel minder dan de daling van het aantal melkkoeien.

De superheffing heeft er dus voor gezorgd dat de intensiteit van het graslandgebruik wel iets afgenomen is, maar toch niet zoveel. Er zijn andere beesten dan melkkoeien bijgekomen, en de melkproductie van de overgebleven melkkoeien is sterk gestegen. Wat dat betreft is de vergelijking van het Anloo van 1910 en dat van 1997 niet helemaal terecht. Maar toch is het verbluffend, in 1997 bijna net zo weinig melkkoeien per hectare als in 1910.

Nieuwsblad van het Noorden 2001-09-18

LTO: Mooie woorden maskeren vastgelopen beleid

DEN HAAG - Boeren en tuinders merken weinig van de overheidsvoornemens voor meer ondernemerschap en economische vernieuwing. "Mooie woorden maskeren een vastgelopen beleid", reageert voorzitter G. Doornbos van de land- en tuinbouworganisatie LTO-Nederland.

De in de Miljoenennota aangekondigde lastenverlichting noemt hij 'ondermaats'. LTO vindt het teleurstellend dat het kabinet er onvoldoende in slaagt de administratieve lasten te verminderen: de doelen voor minder papier en minder kosten worden waarschijnlijk niet gehaald.

Ingenomen is LTO-voorzitter Doornbos wel met een reeks fiscale voorstellen. Zo is er geen BTW meer verschuldigd door zorgboerderijen, waar gehandicapten meehelpen.

De LTO vindt dat de bewindslieden Brinkhorst en Faber van Landbouw onvoldoende oog hebben voor de gevolgen van overheidsbeleid op de bedrijven. Doordat het ministerie uit de pas loopt met Europese regels, loopt het ministerie op meerdere onderdelen vast, aldus LTO. Als voorbeelden noemt de boerenorganisatie het beleid voor gewasbescherming ('falend toelatingsbeleid'), mest ('on-deugdelijke onderbouwning') en voedselveiligheid ('schuld wordt te snel bij boeren gelegd'). (ANP)

Politiek moet waardering hebben voor boeren ⁵⁶

LTO-voorzitter Gerard Doornbos wil gesprek met premier Kok

Door Achille Prick en Peet Vogels GPD

De sfeer onder de boeren is grimmig. Naast de ziekten die de afgelopen jaren het vee teisterden zien de boeren de overheid als de grootste plaag die de landbouw teistert. Vooral het feit dat de boeren maar heel weinig waardering krijgen voor al hetgeen ze al bereikt hebben op milieugebied steekt.

Maar ook de eigen belangenbehartiger, land- en tuinbouworganisatie LTO-Nederland wordt verweeten de oren te veel naar de overheid te laten hangen. „Ik zit in de blessuretijd van mijn krediet bij de achterban”, beseft LTO-voorman Gerard Doornbos.

Gerard Doornbos, voorzitter van LTO-Nederland:
„Ik zit in de blessuretijd van mijn krediet bij de achterban.”

De boeren hebben steeds vaker het gevoel dat zij de schuld krijgen van alles wat mis gaat bij de voedselvoorziening. „Neem nu voedselveiligheid. Dioxinekippen en bse-koeien worden veroorzaakt door het veevoer. Dat is niet de schuld van de boeren. Varkenspest en mond- en klauwzeer (mkz) komen via transport het land binnen, niet door boeren. Toch worden de crises aangegrepen om de veehouderij te veranderen. De grootschalige productie wordt als oorzaak van alle problemen genoemd, maar dat is onzin. De problemen liggen elders in de keten”, aldus Doornbos.

Op het gebied van milieu is de overheid in het 'jaren-'80-denken' blijven steken, vindt Doornbos. „Toen was vernieuwing noodzakelijk. De overheid probeerde de zaak dwangmatig met behulp van veel regels in beweging te krijgen. Dat doet ze nog steeds, terwijl inmiddels heel veel is bereikt”. Doornbos wijst dan op het terugdringen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en het sterk verminderde gebruik van mest. „De sector heeft de omslag al gemaakt, de vernieuwing is al lang ingezet. Bij het ministerie van landbouw hebben ze echter de omslag naar de nieuwe eeuw nog niet kunnen maken.”

Vandaar dat de boeren nu met een totaal rigide beleid ten aanzien van bestrijdingsmiddelen worden geconfronteerd. „Het is echt een zootje. In Nederland zijn allerlei middelen verboden die in het buitenland gewoon gebruikt worden. Op buitenlandse groenten en fruit die hier verkocht worden zitten middelen die hier verboden zijn. Terwijl teelten als spruiten uit Nederland verdwijnen omdat ze hier de noodzakelijke bestrijdingsmiddelen niet meer mogen gebruiken.”

Doornbos hekelt in dit geval ook de rol van de milieubeweging. „Milieufanaten hebben jarenlang een overtrokken campagne gevoerd waardoor mensen denken dat met bestrijdingsmiddelen besproten groenten en fruit per definitie ongezond zijn. Dat is niet waar. Ze hebben de Nederlandse groenten en fruit in diskrediet gebracht met allerlei wilde verhalen over gif op de producten. Op Nederlandse groenten en fruit zitten veel minder bestrijdingsmiddelen dan op buitenlandse. Alle onder-

56 Dit artikel is vooral geplaatst als voorbeeld van de 'toenmalige' demagogie van landbouworganisaties 'voormannen'. LTO-voorzitter Gerard Doornbos, loopt in dit 'vraaggesprek' helemaal leeg. Iedereen is schuldig, behalve de sector – en zijn organisatie, die doen het geweldig... Bijna op elke zin die de man in dit artikel uit, is wel commentaar te leveren.....Aangezien deze MAP alleen maar een registratie wil zijn van wat er – toen – in de kranten stond over het Nederlands mestbeleid doe ik dat niet..... (ZHN.)

zoeken wijzen uit dat gevarieerd eten met veel groente en fruit het beste voor de gezondheid is. Dat wordt onterecht onderuit gehaald door de verhalen van die gesubsidieerde milieuclubs zonder achterban. Dat vind ik geen bijdrage aan de volksgezondheid.

Met het mestbeleid dreigt het nog desastreuzer te gaan. “Als de strenge normen voor bemesting blijven verdwijnt de hele vollegrondsgroenteteelt uit Nederland. Er mag nog maar zo weinig mest worden gebruikt dat de opbrengsten van het gewas sterk teruglopen en dan is het economisch niet meer rendabel.”

Die ontwikkeling wordt in de hand gewerkt door een starre opstelling van het ministerie van landbouw, meent Doornbos. “de bemestingsnormen zijn niet op feiten gebaseerd. We weten te weinig over de effecten van mest op bodem en grondwater. De boeren worden wel met steeds strengere normen geconfronteerd, terwijl het effect niet bekend is. Dat noem ik geen beleid.”

Het lukt LTO echter niet voldoende om de politiek van hun verhaal te overtuigen. En daarmee hebben niet alleen de boeren een probleem, maar ook de belangenbehartigers. “Ik zit in de blessuretijd van mijn krediet bij de achterban”. beseft Doornbos. “Onze achterban denkt dat wij vaak veel kunnen bereiken in Den Haag. We vertegenwoordigen wel een economisch belangrijke sector, maar het gaat om ruim 90.000 agrarische ondernemers. In Den Haag is het toch vaak een zaak van neuzen tellen en dan tellen zulke aantallen niet.”

Doornbos beseft ook dat te lang geprobeerd is in overleg met het ministerie de problemen op te lossen. Nu is besloten alleen nog te praten als de sector er direct belang bij heeft. De afgelopen week schreef Doornbos zelfs een brief aan premier Kok, waarin hij om een gesprek vroeg. Misschien dat Kok de redelijkheid terug kan brengen bij de ministers van landbouw, milieu en volksgezondheid, denkt Doornbos.⁵⁷ Anders komen er grote moeilijkheden: “De spanning is over langere tijd opgebouwd. Nu is het moment dat de mensen het echt niet meer pikken, ze zijn het spuugzat.”

Leeuwarder Courant 2001-10-02

CDA bijeenkomst: Een avond schelden op klant en politiek

Door Nico Hylkema

KOLLUM - Een halve avond schelden op de consument en de andere helft op de politiek. Zo vatte bestuursvoorzitter **Arie Aalbers** van de *Friesland Coberco Dairy Foods* gistereri, een CDA-discussieavond over de landbouw samen. Aalbers had zich danig geërgerd aan de defensieve en klagende toon van de diverse sprekers en hield hen het succes van het merk Friesche Vlag voor.

„Vertel nu eens het goede verhaal”, zo riep hij de sprekers op. „Als we hier strengere normen hebben dan in de rest van Europa, vermarkt die strengere normen dan. Maak het uw kenmerk. Daarin moet je durven investeren. In de melkveehouderij hebben we door jarenlange solidariteit kunnen investeren in kwaliteit en marketing.”

De discussieavond was georganiseerd door de noordelijke afdelingen van het CDA. De deelnemers reageerden op diverse stellingen. Ook in de reactie daarop viel Aalbers al op door zijn afwijkende standpunten.

---

57 Zie knipsel LC 2001-10-23, waaruit blijkt dat een gesprek van de 'LTO-voorzitter' met Minister Brinkhorst en Premier Kok 'niet tot enige vorm van verzoenend had geleid!

Zo ondersteunde hij de oproep van akkerbouwer en NLTO'er Jaap Haanstra de mineralenadministratie af te schaffen.

“De hele minas kun je in Brussel niet uitleggen. Het gaat om de nitraatnorm in het grondwater. Als die hier onder de norm is, die Europa oplegt is er niets aan de hand.” Ook Haanstra ergerde zich aan de ingewikkeldheid van de mineralenboekhouding en wees op de import van mest uit het buitenland.

Dat natuurorganisaties natuur boven de leefbaarheid van het platteland stellen, noemde Peter Visser van Staatsbosbeheer, de 'grootste flauwekul die hij ooit had gehoord'. Hij wees op de opleving van het platteland rond het Lauwersmeergebied juist door de natuurontwikkeling.

CDA-kamerlid Annie Schreijers pleitte voor meer agrarische beheer van natuurgebieden in de ecologische hoofdstructuur. Beheer door natuurorganisaties kost volgens haar te veel geld. “We moeten oppassen voor een openluchtmuseum.”

Nieuwsblad van het Noorden, 2001-10-02

Veel boeren kiezen voor opkoopregeling

DEN HAAG - Op de eerste dag van de opkoopregeling voor veehouders hebben 342 boeren een aanvraag voor bedrijfsbeëindiging ingediend. Vooral varkensboeren en pluimveehouders schreven in op de *'Regeling beëindiging veehouderij'* van minister Brinkhorst (Landbouw). De hele maand oktober kunnen boeren een beroep doen op de in totaal 150 miljoen gulden die beschikbaar is. Brinkhorst hoopt met de regeling het mestoverschot weg te werken.

Boeren hebben precies een maand de tijd om de knoop - doorboeren of stoppen - door te hakken. “Niets is zo moeilijk als stoppen en een baan gaan zoeken in het bedrijfsleven”, zegt voorzitter Hans Verhoeven van de ZLTO-vakgroep varkenshouderij. “Meestal gaat daar een proces van jaren aan vooraf. Nu moeten boeren in een maand beslissen.” Niettemin verwacht de varkenshouder uit Valkenswaard dat de animo groot zal zijn. (GPD)

LC 2001-10-09

Brussel steunt varkenssanering Nederland

Kort daarvoor was besloten om een sanering in slachterijen door te voeren, 6 slachthuizen sluiten – 1,8 mln. 'haken'.

Uitstel steun varkensslachterijen

Leeuwarder Courant 17-10-2001

Uitstel steun varkensslachterijen

BRUSSEL (ANP) - De Europese Commissie zal voorlopig geen besluit nemen over de verstrekking van f110 miljoen staatssteun voor de sluiting van varkensslachterijen in Nederland. Ambtenaren van Europees commissaris Monti (concurrentiebeleid) blijken toch nog bezwaren te hebben tegen de steun. Deze zou zich namelijk niet alleen beperken tot de landbouwsector, maar ook de voedingsindustrie ten goede komen. De subsidie was bedoeld om de afbouw van capaciteit in varkensslachterijen met zo'n 20 procent te begeleiden. Dat is nodig omdat de **varkensstapel** met 3 miljoen stuks is gedaald tot 13 miljoen.

Leeuwarder Courant 2001-10-23

Premier W. Kok kan Brinkhorst en boeren niet verzoenen

DEN HAAG (GPD) - De verhouding tussen land- en tuinbouworganisatie LTO-Nederland en minister Laurens Jan Brinkhorst van landbouw blijft slecht. Na een urenlange bespreking onder leiding van minister-president Wim Kok zijn de partijen niet dichterbij elkaar gekomen. Afgesproken is nu dat in kleine kring verder wordt gepraat over de geschilpunten. Als dat overleg succesvol is, komen de partijen weer bij elkaar.

Brinkhorst sprak na afloop van een serieus gesprek. „De lucht is nog niet geklaard, het weer is nog wisselvallig”, zo kenschetste de minister de verhouding.

Voor LTO-voorzitter Gerard Doornbos was de aanwezigheid van de premier van belang, omdat het probleem van de boeren verder gaat dan alleen het ministerie van landbouw. „De boeren zijn verontrust en verontwaardigd. Niet alleen om het beleid van de minister van landbouw. Een staatssecretaris van verkeer en waterstaat die roept dat de tuinders die wateroverlast hebben dan maar niet op die plek moeten gaan zitten, dat raakt de tuinders.”

De pijn voor de boeren ligt vooral bij de bestrijdingsmiddelen, het mestbeleid en de ruimtelijke ordening. Doornbos: “Het gaat ons er om dat we op een realistische manier verder gaan met de vernieuwing van de land- en tuinbouw.” Hij is echter niet optimistisch dat het gesprek veel oplevert. Brinkhorst: “Ik hoop dat we op korte termijn verder kunnen praten.” Volgens de minister gaat het ook niet om concessies die de partijen moeten doen. “Het gaat meer om de finetuning van het beleid. De land- en tuinbouw staat voor een extra opgave en dat moet in samenhang met de rest van de samenleving gebeuren.”

Mestbank wil achterstand binnen jaar wegwerken

ASSEN - Het *Bureau Heffingen* in Assen (*de mestbank*) heeft een enorme achterstand in het verwerken van de mestgegevens van boeren. Het bureau hoopt de afrekeningen 1998 pas aan het eind van dit jaar bij de boeren te hebben. Desondanks denkt de mestbank binnen een jaar de achterstand geheel te kunnen wegwerken, zo beloofde de directie de vaste Kamercommissie voor landbouw die gisteren op bezoek was.

De Kamercommissie vreest dat het mestbeleid vastloopt. Boeren krijgen de laatste jaren met steeds meer regels te maken en moeten steeds meer formulieren invullen. Ze zien langzamerhand door de bomen het bos niet meer. Harm Evert Waalkens uit Finsterwolde – zelf veehouder, Kamerlid (PvdA) en lid van de landbouwcommissie - kan erover meepraten, je wordt er gek van, ik ben hier vaker geweest. Ik heb laatst al mijn bedrijfspapieren meegenomen naar Assen en gevraagd wat ik ermee aan moest.”

De politiek heeft zich de afgelopen jaren vertild aan de regelgeving voor boeren. De mestboekhouding, de inkrimping van varkenssector en de strakkere richtlijnen voor de mestafzet, het is allemaal onvoldoende van de grond gekomen. Bovendien gooide de mond- en klauwzeercrisis roet in het eten. De commissieleden zijn het erover eens dat de regels vereenvoudigd moeten worden. De vraag is: hoe. Daarover beraden ze zich.

Het Bureau Heffingen zit ondertussen met de gebakken peren. De 635 medewerkers van de dienst mogen de in Den Haag bedachte regels uitvoeren. En dat valt – ondanks de enorme groei – niet mee. De mestbank had in 1992 80 medewerkers, nu 635. Het is daarmee een van de grootste werkgevers van Assen.

Onderdeel van Bureau Heffingen is het mestloket. Daarheen bellen boeren met vragen over het mestbeleid. De 46 medewerkers verwerken dagelijks zo'n 4000 telefoontjes.

CBS: Sinds 1887 zijn in Nederland 39.200 (27,7 pct.) boerenbedrijven er mee gestopt

VOORBURG/GRONINGEN – Steeds meer boeren houden ermee op. Het afgelopen jaar waren dat er gemiddeld negentig per week. Vijf jaar geleden waren het er nog slechts 49 per week. Zo blijkt uit gisteren door het CBS gepubliceerde cijfers.

In Groningen en Drenthe valt het aantal boeren dat er mee ophoudt mee.

Het afgelopen jaar waren dat er 225 (ruim vier per week) in Drenthe en 161 in Groningen. In beide provincies zijn nu nog respectievelijk 4726 en 4049 agrariërs actief. Het CBS onderzocht het aantal wijkers tussen 1987 en 2001 en dan gaat het toch om grote aantallen: 2239 boeren stopten in Drenthe, 1563 in Groningen.

De meeste wijkers komen uit Gelderland, waar gemiddeld zeventien boeren per week er de brui aan geven. In Brabant gaan wekelijks zestien bedrijven dicht, in Zuid-Holland dertien.

CBS noch het *Landbouw Economisch Instituut* (LEI) kunnen precieze oorzaken aangeven voor het groeiend aantal wijkers en de verschillen tussen de regio's. Genoemd worden onder meer de milieu-

regels die het boeren minder aantrekkelijk maken, schaalvergroting, gebrek aan opvolging, opkoopregelingen en het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

Het grote aantal afhakende boeren in Gelderland zou terug te voeren zijn op de structuur van de agrarische sector. Met name de Achterhoek telt een groot aantal relatief kleinschalige gemengde bedrijven.

Dat zou ook de oorzaak kunnen zijn van de verschillen tussen de zandgronden in Drenthe (kleinere bedrijven) en het aantal bedrijven dat op de Groninger klei stopt.

Sinds 1987 zijn in Nederland 39.200 boerenbedrijven (29,7 procent) opgedoekt. De grootste daling (48 procent) deed zich voor bij de gemengde bedrijven, gevolgd door de varkenshouderij (44 procent), de tuinbouw (30 procent) en akkerbouw (26 procent). Tegelijkertijd deed zich in dezelfde periode een schaalvergroting voor.

De gemiddelde bedrijfsomvang is de afgelopen veertien jaar met 5,2 ha toegenomen tot 21 hectare aldus telt CBS. De bijbehorende economische groei beliep 36 procent.

Leeuwarder Courant 2001-11-03

Mestoverschot is voor Brussel nog niet opgelost

Door Nico Hylkema redacteur LC

Nederland heeft volgens eigen normen zijn mestprobleem opgelost. En daarmee is dan ook alles gezegd. Het mestprobleem is voor Brussel nog lang niet opgelost. Het is hooguit verschoven van varkens naar melkvee.

Volgens de berekeningen van het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) en het landbouwministerie, is het fosfaatoverschot in Nederland opgelost door de ruim 2100 varkensboeren, die dit jaar de lier in de wilgen hebben gehangen. En betere voeding voor varkens.

Maar mest is meer dan fosfaat. Want als het mestoverschot is weggewerkt, zo zal een onwetende burger denken, waarom boeren dan nog lastig vallen met ingewikkelde boekhoudingen. Als er één ding is, waar boeren de afgelopen jaren flink over hebben geklaagd, dan is het wel het Mineralen-aangiftesysteem (Minas). Kort gezegd komt dat erop neer, dat boeren moeten bijhouden hoeveel fosfor en stikstof het bedrijf binnenkomt en hoeveel eruit gaat.

Iedereen met een beetje taalgevoel of chemische kennis, voelt aan waar het probleem nu zit. Fosfaat is een verzamelnaam van fosforproducten. De mededelingen over het fosfaatoverschot zeggen dus niet zoveel over het stikstofoverschot. In de minaswetgeving mag een boer bijvoorbeeld volgend jaar een overschot van 30 kilo fosfor per hectare in zijn boekhouding laten zien, maar het stikstofoverschot mag 250 kilo zijn.

De samenstelling van mest, daar gaat het dus om. Een beetje koe produceert per dag ruim 100 kilo drijfmest., waarin 4,9 gram stikstof per kilo zit en 1,8 gram fosfaat. Een vleesvarken vormt wat samenstelling van de mest betreft een groter probleem met 7,2 gram stikstof en 4,8 gram fosfaat per kilo. Maar het varken schijnt aanmerkelijk minder dan de koe. Maar 10 procent ongeveer.

De reductie van het aantal bedrijven zit hem vooral in de intensieve veehouderij, de varkens, de kalveren en het pluimvee dus. Nu neemt het aantal koeien ook wel af, maar beduidend minder snel. Maar goed. Nederland heeft de hoeveelheid fosfaat door het opkopen van mestrechten van stoppende boeren aanmerkelijk verminderd. Zover zelfs, dat de hoeveelheid fosfaat die erin gaat, ongeveer

in evenwicht is met wat eruit komt en verwerkt kan worden.

Nu mag Nederland dat wel denken, maar in Europa wordt amper over fosfaat gepraat. Stikstof daar gaat het om. Want stikstof heeft kwalijker gevolgen voor het milieu dan fosfaat. Waar fosfaten zorgen voor groene meren en sloten, zorgt een te veel aan stikstof voor een hoog nitraatgehalte in het grondwater. Dat is echt gevaarlijk, want uit dat grondwater halen bijna alle Europese landen hun drinkwater.

Dus vindt Brussel dat er in de bovenste laag van het grondwater niet meer dan 50 milligram van het giftige nitraat per liter water mag zitten. Als dat nu de regel was, waarmee Europa rekent, dan was er voor Nederland niet zoveel aan de hand. Door de gesteldheid van de bodem, haalt het land die norm gemakkelijk. Brussel gaat evenwel een stapje verder.

Om niet te veel nitraat in het grondwater te krijgen, stelt de Europese overheid kilo's overschot aan stikstof per hectare voor. Dat is vastgesteld op 170 kilo per hectare. Kijk, daar zit nu het probleem. Want Nederland zegt met 250 kilo aan de norm te voldoen. En mestoverschot of geen mestoverschot, dat is geen 170 kilo.

Nu heeft Nederland aan Brussel gevraagd. of het toch niet 250 kilo overschot mag aanhouden, vanwege de grond, die meer stikstof kan verwerken. Dat heet een **derogatieverzoek**. Tot nu toe is niet bekend of Europa daarmee instemt.

Stel nu eens voor. dat Brussel 170 kilo aanhoudt. Dat zou een regelrechte ramp voor veel melkveehouderijen zijn. Gaat de minas uit van ongeveer 2,5 koe per hectare, 170 kilo stikstofoverschot haal je daar niet mee. Per hectare 1,25 koe plus wat jongvee, daarmee houdt het wel op. En er zijn niet zoveel boeren die daaraan kunnen voldoen.

Grond aankopen is amper een optie. De grond is veel te duur. Geen wonder dat Nutreco-directeur Aalt Dijkhuizen de handen op elkaar krijgt voor de expliciete verwachting, dat de koeien nog wel een beetje kunnen worden opgevoerd. Van 8000 kilo melk per jaar naar 15.000 kilo is de oplossing voor het mestprobleem. Bijna twee keer zoveel melk per koe, dan hoef je er minder per hectare en verdien je net zoveel. Maar de vraag is natuurlijk wat dat voor die koe betekent.

LC 2001-11-02

RABO: Helft varkenshouders verdwijnt in periode 2000-2005

Leeuwarder Courant 07-11-2001

Helft varkenshouders verdwijnt

UTRECHT (GPD) - Het aantal varkenshouders in Nederland halveert in de periode 2000-2005. In 2010 zullen er nog circa zesduizend varkensbedrijven zijn. Vorig jaar telde Nederland nog 14.286 varkenshouderijen. Dat staat in het rapport 'De Hamvraag' van de Rabobank. Oorzaken zijn de grote investeringen voor dierenwelzijn en mestverwerking, schaalvergroting, pessimisme bij de boeren die zich steeds onvrijer voelen als ondernemers en het ontbreken aan opvolgers. De onvermijdelijke investeringen stuwen de kostprijs van het Nederlandse varkensvlees bijna twintig cent per kilo omhoog, veel meer dan in andere landen.

Hoogste rechter geeft varkensboer tikje hoop

DEN HAAG (GPD) - Varkenshouders zullen massaal naar de rechter stappen om schadevergoeding te eisen voor de kortingen op hun veestapel. De *Nederlandse Vakbond Varkenshouders* (NVV) zegt dat in reactie op een arrest van de Hoge Raad over de inkrimping van de varkensstapel. De Hoge Raad verwees het geding tussen de NVV en de staat gisteren terug naar het gerechtshof. De raad vernietigde een eerder hofarrest, waarbij toen onder meer de eis tot een volledige schadevergoeding voor gekorte varkenshouders werd afgewezen. De raad heeft het gerechtshof van Arnhem opgedragen te onderzoeken of procederende varkenshouders onevenredige schade oplopen door de wet.

De raad vindt echter de inkrimping van de veestapel zonder compensatie rechtmatig. „Het arrest stelt de weg open voor alle varkenshouders om schadevergoeding te eisen”, meent W. van Gemert van de NVV. “Iedereen kan zijn individuele situatie laten beoordelen door de rechter. Wat mij betreft is nu de politiek aan zet. Ik vraag me namelijk af of onze rechterlijke macht het aan kan om tienduizend gevallen te toetsen.”

Over de betekenis en de gevolgen van het arrest bestond gisteren grote verwarring. Behalve de NVV reageerde ook het ministerie van landbouw verheugd, aangezien de Hoge Raad in tegenstelling tot het gerechtshof geen bezwaar ziet tegen een tweede korting in de varkenswet.

Nederlandse mestplan voor Europa te moeilijk

GORREDIJK - In Europa bestaat niet veel sympathie voor de Nederlandse mestwetgeving. Men vindt het mineralenaangiftesysteem (Minas), veel te ingewikkeld. Nederland had tien jaar geleden moeten protesteren tegen een gelijke norm voor heel Europa. Dat stelde Europarlementariër Albert Jan Maat op een boerenseminar in Gorredijk.

Volgens Maat (CDA) zijn de landbouw en de overheid te optimistisch over de bereidheid van Europa om voor de Nederlandse boeren de stikstofnorm op te rekken. Dat wil zeggen, over het Nederlandse verzoek om meer mest per hectare en dus meer stikstof te mogen uitrijden dan volgens de Europese norm mag.

De Gelderse boer Jan Eggink stelde dat Nederland de Europese ergernis aan zichzelf heeft te danken. Tien jaar geleden bepleitte het land zelf de norm. Bovendien verklaarde de overheid toen het hele land nitraatgevoelig. Geen wonder dat Europa niet erg positief staat tegenover het huidige pleidooi om de Nederlandse boeren een groter stikstofoverschot toe te staan, meende Eggink.

Maat vindt dat niet alleen de boeren, maar het hele Nederlandse bedrijfsleven in verzet moet komen tegen de regeldrift van de Nederlandse overheid, die verder gaat dan Brusselse wetgeving. „Het paarse profileringsgedrag ten koste van ondernemend Nederland moet met wortel en tak worden uitgeroeid”, aldus de Europarlementariër.

Maat bepleitte nog eens de preventieve enting tegen mond- en klauwzeer, al gaf hij zelf toe er in

Brussel de handen niet voor op elkaar te kunnen krijgen. Alleen ring enting bij een uitbraak zonder de dwang tot vernietiging van de dieren maakt een kansje.

Eggink: „Daarvoor moet je bij de grote supermarktketens zijn. Die wilden het geënte vlees niet hebben.”

LC 2001-12-07

Advertentie LNV over verplicht mestafzetovereenkomst vanaf 1 jan. 2002

Leeuwarder Courant 2001-12-07

De tijd dringt...

de mestafzetovereenkomsten zijn op 1 januari 2002 verplicht

Veehouders die zelf niet voldoende grond hebben om de mest van hun bedrijf volgens de regels kwijt te kunnen, moeten vanaf **1 januari 2002** beschikken over mestafzetovereenkomsten. Zonder mestafzetovereenkomst mag u niet meer dieren houden dan uw grond aankan. De Algemene Inspectiedienst van het ministerie van LNV gaat hierop vanaf 1 januari intensief controleren.

Een mestafzetovereenkomst wordt gesloten met een andere boer, een erkende mestverwerker, een erkende exporteur of een erkende tussenpersoon. Die neemt dan de verplichting op zich om het teveel aan mest van de producent af te nemen. Een verklaring hierover moet door beide partijen (mestleverancier en mestafnemer) worden ondertekend en worden opgestuurd naar Bureau Heffingen in Assen. Zoals eerder meegedeeld: het is belangrijk dat de overeenkomst daar vóór 1 januari 2002 binnen is.

Het stelsel van mestafzetovereenkomsten helpt het Nederlandse **mestprobleem** op te lossen en zal daardoor bijdragen aan een maatschappelijk verantwoorde veehouderij.

Heeft u nog vragen over het sluiten van een mestafzetovereenkomst? Bel dan het gratis nummer van het Mestloket: 0800 - 22 333 22 (op werkdagen van 8.30 uur tot 16.30 uur). Of kijk op internet: www.mestloket.nl.

landbouw, natuurbeheer
en visserij

0800-22 333 22
www.mestloket.nl

Denen mogen van EU tijdelijk mestoverschot na derogatieverzoek

BRUSSEL - Het nitraatcomité van de Europese Unie heeft ingestemd met het verzoek van Denemarken om een hoger stikstofoverschot per hectare landbouwgrond toe te staan aan boeren. Denemarken mag 230 kilo stikstof per hectare aan overschot hebben. Het verzoek geldt voor 4 procent van het Deense grondgebied.

Het comité vergaderde vorige week uwe het zogeheten derogatieverzoek van Denemarken. Daarmee is de deur opengezet voor instemming met dit soort verzoeken.

De Europese Unie wil toe naar een stikstofoverschot van maximaal 170 kilo per hectare, wanneer landen niet willen of kunnen aantonen dat het nitraatgehalte in het grondwater onder de 50 milligram per liter blijft.

Nederland heeft ook een derogatieverzoek ingediend, maar voor het hele land. Voor de vergadering van de afgelopen week heeft Nederland het verzoek teruggetrokken.

Er ligt een negatief rapport van wetenschappelijke deskundigen over het mestbeleid in Nederland. Pas in mei komt het Nederlands verzoek aan de orde.

Boeren zullen 2001 niet rap vergeten

Door Nico Hylkema redacteur LC.

Wat voor de gewone burger dit jaar 11 september was, is voor de boeren 21 februari. De uitbraak van mond- en klauwzeer in het Verenigd Koninkrijk is natuurlijk in ernst niet vergelijkbaar met de aanslag op de Twin Towers, maar ook voor de boeren was het na de mkz-crisis niet meer zoals het geweest. Het jaar 2001 heeft de landbouw sowieso niet veel goeds gebracht.

[....]

Toen in maart ook Nederland werd getroffen door tongblaar, was agrarische Nederland verlamd.

Het was een traumatische ervaring voor de boeren wier veestapel werd geruimd. Niemand ontkwam aan de gevolgen van die uitbraken. Brinkhorst zag in de uitbraak een bevestiging van zijn opvattingen over de noodzaak tot ingrijpende verandering van de landbouw.

Eerst was er het rapport Wijffels, waarin het einde van de intensieve veehouderij werd aangekondigd. Daarmee was de trend gezet. Al eerder was de aandacht voor voedselveiligheid tot speerpunt gemaakt. Een beetje raar in deze tijd, want het voedsel is nooit eerder zo veilig geweest.

[....]

Voor de meeste boeren was die aandacht modieus en overtrokken. Het zou wel weer overgaan. Dat deed het niet. Na Wijffels kwamen er nieuwe rapporten. Allemaal stonden ze bol van het dierenwelzijn en de voedselveiligheid.

Sluimerende gevoelens van onbehagen in de samenleving vonden een uitweg. Misschien was mond- en klauwzeer wel de druppel die de emmer deed overlopen. Want met koeien en kalfjes hebben burgers wel wat. Dat er enkele jaren eerder honderdduizenden varkens zijn geruimd wegens de varkenspest, maakte wellicht minder indruk, maar liet wel een negatief gevoel achter over de al te economische wijze van dierhouderij.

Uit een enquête over de toekomst van de landbouw bleek, dat de burgers de landbouw als veel meer zien dan louter een economische activiteit. Het klinkt mooi, maar daarmee brengen ze boeren ook in een moeilijk parket. Juist door alle maatregelen in het kader van voedselveiligheid, dierenwelzijn en niet te vergeten duurzaamheid, wordt het uiterste gevergd van hun ondernemerschap.

Veel subsidies zijn er al niet meer en wat er nog is dreigt te verdwijnen. De boer moet zijn inkomen uit de markt halen, was de boodschap die de boeren dit jaar heel wat keren te horen hebben gekregen. De echte ondernemers onder hen, klonk dit als muziek in de oren. Anderen, die al amper het hoofd boven water konden houden, legden het bijltje erbij neer. Want ook wat dat betreft zal 2001 niet als een succesjaar de boeken ingaan. Niet eerder stopten zoveel boeren met hun bedrijf.

[....]

Maar om niet al optimistisch het nieuwe jaar in te gaan: Volgend jaar moet de Europese Unie beslissen over de vraag of Nederlandse boeren meer mest op hun land mogen uitrijden. Dat wil zeggen meer mest dan Brussel voor heel Europa heeft afgesproken. De voortekenen zijn niet gunstig en het mestbeleid zal voor veel boeren wel eens een zware dobber kunnen worden.

[....]

Daarvan is de mkz-crisis in Engeland nog het beste voorbeeld. Het al te liberale beleid van de verschrikkelijke Margareth Thatcher heeft in de jaren tachtig de sociale structuur van het Verenigd Koninkrijk een klap toe gebracht. Daardoor was de publieke veterinaire zorg tot een onverantwoord niveau teruggezakt. Dat heeft zeker bijgedragen tot de onbeheersbaarheid van de mkz-crisis. Dat is een harde les, maar het kenmerk van lessen is dat ervan te leren valt.

INGEZONDEN: Derogatieverzoek

Europees Parlement heeft laatste woord.

Als we de kranten en de LTO-vertegenwoordigers mogen geloven is het politieke spel begonnen over het derogatieverzoek. Mag Nederland meer dan 170 kg uit dierlijke mest op een ha uitrijden? Wordt het 250 of een compromis? Iedereen lijkt vergeten te zijn dat de discussie hier gaat over een middel en niet over het doel namelijk: de 50 mg nitraat in een liter drinkwater. Vrijwel alle drinkwater en oppervlaktewater voldoet aan die norm en er is nog steeds geen uniform meetprotocol binnen de EU. En hoe zit het met de riolen?

Er wordt nu de indruk gewekt als zouden Brusselse ambtenaren de dienst uitmaken. Het is in een democratie nog altijd zo, dat het Europees Parlement het laatste woord heeft. Het Europees Parlement heeft een resolutie aangenomen over de tenuitvoerlegging van de Nitraatrichtlijn op 21 oktober 2000. Hierin staat onder meer:

Punt 9: het Europees Parlement is van mening dat de Commissie rekening zou moeten houden met lidstaten die met een wetenschappelijk onderbouwde motivering af willen wijken van de 170 kg N/ha op voorwaarde dat de norm van 50 mg nitraat/liter in het grondwater, onder geen beding overschreden wordt en dat er middels een extra beperking van het gebruik van chemische meststoffen voor wordt gezorgd dat aan de grenswaarden van 75/440/EEG wordt voldaan (4).

Punt 15: het Europees Parlement meent dat de Commissie een evaluatie moet maken van de verontreiniging door nitraten uit andere dan agrarische bronnen en maatregelen moet nemen om gesignaleerde problemen het hoofd te bieden: dat dit met name geldt voor de toepassing van richtlijn 91/271/EEG van de raad inzake de behandeling van stedelijk afvalwater waarvan de toepassing door de lidstaten eveneens gebrekkig is, verzoekt de Commissie dringend om tegen nalatige lidstaten op dezelfde wijze op te treden en onmiddellijk alle juridische stappen te zetten.

Punt 24: verzoekt de Commissie gestandaardiseerde analyse- en bemonsteringsmethoden in te voeren ter bepaling van het aandeel van de landbouw in de Ntonconcentratie in grond- en oppervlaktewater met het oog op een evenwichtige toepassing van de richtlijn; meent dat deze standaardisatie in ieder geval betrekking dient te hebben op: a. vaste meetdiepten voor de methode van nitraatmeting in het grondwater; b. evenredige verdeling van de meetpunten binnen het 'gevoelige' gebied; c. correctie voor de jaarlijkse neerslag fluctuaties.

Tot zover de resolutie.

Nederland heeft een wetenschappelijke onderbouwing van het derogatieverzoek die zelfs nog verder gaat dan de 250kg/ha. Uit onderzoek van het RIVM⁵⁸ blijkt dat tussen 290 en 360 kg N uit dierlijke mest op een ha uitgereden kan worden zonder de nitraatnorm te overschrijden. Het is zelfs zo dat dit gebaseerd is op een meetdiepte van 80 cm beneden het grondwaterpeil terwijl er nog geen uniform protocol is binnen de EU. De andere lidstaten meten veel dieper, wat gunstiger resultaten oplevert.

Als we punt 15 uit de resolutie ook nog uitvoeren, namelijk het rioolprobleem oplossen, zullen de nitraatgehalten in oppervlaktewater fors dalen. Met andere woorden: met de resolutie van het Europees Parlement op zak en het rapport van het RIVM in het koffertje is het voor Brinkhorst en Pronk een peulenschil om het derogatieverzoek er door te krijgen. Lukt dit niet, dan is dit uit pure onwil. Beide ministers willen de landbouw immers verder saneren, een mooie gelegenheid, bovendien kunnen ze Brussel de schuld geven.

MARUM Durk Boschma.

58 Onduidelijk of dit bedoeld rapport is? <http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/718201004.pdf>
Onderzoek twee waterwingebieden <http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/703717010.pdf>

Brussel is niet zo gevoelig voor ratio

Door Nico Hylkema redacteur LC

Als je een door administratieve lasten geplaagde boer echt op de kast wilt jagen, dan moet je beginnen over Europees beleid. Kort gezegd, Brussel! In het politieke speelveld in Europa's vergaderzalen lijken rationele argumenten amper te tellen. Ideologisch bevlogen lieden lijken er alleen maar wetten in elkaar te flansen, die boeren met grote vreze vrezen.

Voor boeren is milieuminister Jan Pronk lastiger dan landbouwminister Laurens Jan Brinkhorst.

Is het echt zo erg, hoor je nog wel eens iemand vragen als het over het Europees landbouwbeleid gaat. Wie denkt, zoals dat onder boeren gebruikelijk is, dat er het een na het andere complot wordt gesmeed komt bedrogen uit. Dat valt reuze mee. Het hangt veelal van toeval aan elkaar.

Je kunt je bijvoorbeeld moeilijk een complot voorstellen, waarin Nederlandse politici vanuit milieu-overwegingen bijna het hele land in het kader van de nitraatrichtlijn in Brussel aanmelden als nitraatgevoelig land. Het gevolg is een door Brussel opgelegde richtlijn van een verbod op het uitrijden van meer dan 170 kilo stikstof uit dierlijke mest per hectare.

Als een wetenschappelijk (!) onderbouwd zogeheten derogatieverzoek om dat te verhogen tot 250 kilo niet gehonoreerd wordt, zal menige boer in Nederland het moede hoofd in de schoot leggen. Dit voorbeeld is helaas aan de werkelijkheid ontleend, maar verdient het predikaat complot allerminst.

Overigens is die 170 kilo niet een getal dat met wat voor wetenschappelijk onderzoek dan ook te onderbouwen is. Eigenlijk is het gebaseerd op de drinkwaternorm van 50 milligram nitraat in het grondwater, hetgeen vooral geldt voor bronnen waaruit drinkwater wordt geput. Maar zelfs het volgzame rijksonderzoeksinstituut RIVM heeft berekend dat de Nederlandse graslanden best 310 kilo stikstof kunnen velen.

Waarom dan die 170 kilo. Tja, een kwestie van politiek handjeklap. In principe niet bedoeld om Nederlandse boeren te nekken. Maar ja, nu het zo uitwerkt zien andere landen wellicht weinig reden om juist voor die zware concurrent Nederland de ijzers uit het vuur te halen. Dat kan dus nog spannend worden.

Terwijl de grote boerenorganisatie LTO poogt er nog het beste van te maken, zet de kleine *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* (NMV) de hakken in het zand en komt keer op keer met wetenschappelijk goed onderbouwde argumenten waarom het beleid niet deugt. Ze worden geholpen door het *Heidelberg Appeal* Nederland (HAN), een groep wetenschappers die zich dood ergert aan irrationele argumenten voor wetgeving.

Helaas voor de NMV blijft het roepen in de woestijn. Hun werkwijze is iedere keer hetzelfde: met wetenschappelijk onderbouwde argumenten politieke besluitvorming bestrijden. Bij de LTO is men realistischer en doet men - vaak tegen wil en dank - mee met het politieke spel. Dat levert meer resultaat op dan de NMV-strategie.

In de Brusselse vergaderkamers tellen de argumenten van onderzoekers niet zo. Dus moet het poli-

tieke spel worden gespeeld. Heel nodig is dat, want er komt nog meer milieuwetgeving op de boeren af. Het sluitstuk is de aansprakelijkheidswetgeving. Daarin worden individuele boeren straks persoonlijk aansprakelijk gesteld voor schade aan het milieu en de vraag is waar de bewijslast komt. Bij de boer zelf of bij de wetgever.

Van de Nederlandse bewindslieden valt weinig hulp te verwachten. Landbouwminister **Laurens Jan Brinkhorst** is nog wel bereid om te pleiten voor honorering van het derogatieverzoek, maar wil daardoor vast niet een slechte naam in Brussel krijgen. Hij probeert in zijn ogen belangrijker zaken binnen te halen.

Erger is minister Jan Pronk. Daar kunnen ze in Brussel nog wat van leren. Terwijl de boeren hun pijlen van gramschap op Brinkhorst afschieten, richt dit ongeleid projectiel veel schade aan. Het gaat dus allang niet meer om wie gelijk heeft, maar om wie het krijgt. Om met de schrijver Willem Frederik Hermans te spreken: Ik heb altijd gelijk, maar dan heb ik nog niets. Verstandige boeren passen zich daarom maar aan en proberen daar hun voordeel uit te halen. Want de consument is al even irrationeel als de politici, dus kun je die wellicht nog zover krijgen ooit eens te gaan betalen voor landbouwproducten, die misschien niet echt veiliger en milieuvriendelijker geproduceerd zijn, maar wel dat aureool hebben.

Leeuwarder Courant 2002-01-29

VVD staakt verzet tegen ammoniak- en reconstructiewet

DEN HAAG (GPD) - De Eerste-Kamerfractie van de VVD staakt vandaag zo goed als zeker haar verzet tegen de ammoniakwet. Met liberale steun kan ook de met deze wet nauw samenhangende reconstructiewet in de senaat op een meerderheid rekenen. Daarmee kan de herinrichting van de buitengebieden van Brabant, Limburg, Overijssel, Gelderland en Utrecht doorgaan.

VVD-woordvoerder Marius Varekamp is weliswaar niet volledig tevreden met de afzwakkingen van de ammoniakwet die minister Jan Pronk van (VROM) twee weken geleden aan de Eerste Kamer heeft toegezegd, maar hij betwijfelt of er politiek gezien meer in zit.

“Wij zien nog steeds liever dat alleen intensieve veehouderijen rond zeer kwetsbare in plaats van kwetsbare natuurgebieden aan strakke milieugrenzen worden gebonden. Maar ik zie nog niet dat daarvoor in de Tweede Kamer een meerderheid te vinden is”, verklaart Varekamp.

Het om die reden afstemmen van zowel de ammoniakwet als de reconstructiewet is volgens de VVD-senator geen aantrekkelijk perspectief. „Ik verwacht niet dat het huidige kabinet dan nog werk zal maken van de herinrichting van het buitengebied in de vijf provincies. Bovendien valt de intensieve veehouderij in dat geval terug op de Wet Milieubeheer, waardoor er met milieuvergunningen over de hele linie grote beperkingen gaan gelden.”

Dat de VVD in de Eerste Kamer de ammoniakwet zal goedkeuren die de liberale Tweede-Kamerfractie eerder heeft afgewezen, vindt Varekamp niet zo'n punt. “Wij hebben een eigen verantwoordelijkheid.”

De stankwet wordt vandaag door de senaat aangehouden. Dit in afwachting van aanpassingen waarvoor het kabinet nog steun van de Tweede Kamer moet zien te krijgen.

Tot voor kort dreigde de VVD in de senaat tegen de drie wetten te stemmen en daarmee tegen de herinrichting van de vijf buitengebieden. De liberalen maakten daartoe één front met oppositiepartij CDA, waarmee zij in de Eerste Kamer samen een meerderheid vormen.

Studie naar haalbaarheid mestvergisting

OOSTERWOLDE - De *Agrarische Belangenorganisatie Ooststellingwerf* (ABO) en de agrarische milieuvereniging *De Gagelvenne* laten een onderzoek doen naar de haalbaarheid van mestvergisting. De organisaties zijn ervan overtuigd dat vergisting voordelen kan opleveren voor zowel melkveehouders, akkerbouwers als intensieve veehouders.

Directe aanleiding voor het project vormt het mestbeleid. Melkveehouders en akkerbouwers zijn erbij gebaat om de aanvoer van mineralen, bijvoorbeeld via kunstmest, zoveel mogelijk te beperken. Intensieve veehouders hebben er belang bij dat akkerbouwers en extensieve veehouders hun mest afnemen.

Een groot deel van de boeren in Ooststellingwerf heeft te maken met een aangescherpt mestbeleid doordat ze op droge zandgrond boert. Voor deze bodemsoort gelden strengere mestnormen dan voor klei en veen.

Bij mestvergisting wordt gebruik gemaakt van een volledig afgesloten bassin. Door de inzet van bacteriën ontstaat mest met een hoog gehalte aan organische stof. In 'normale' mest is ongeveer 50 procent van de mineralen direct opneembaar voor gras en akkerbouwgewassen. In goed vergiste mest zo'n 90 procent. Hierdoor spoelen minder mineralen uit. Melkveehouders en akkerbouwers hoeven zodoende minder kunstmest aan te schaffen.

Van groot belang is daarnaast dat vergiste mest vrij is van onkruidzaden: door de hitte tijdens het vergistingsproces worden alle zaden geëlimineerd.

Tijdens het vergistingsproces ontstaat methaangas waarmee, met hulp van een warmtekrachtkoppelinginstallatie, elektriciteit is op te wekken. De restwarmte is prima geschikt voor de verwarming van varkens- en kippenhokken.

“Mestvergisting biedt dus vele mogelijkheden voor alle boeren in de gemeente”, zegt varkenshouder Eric Douma uit Oosterwolde, die tevens woordvoerder is van de boerenwerkgroep die zich op het project toelegt. “Je wekt er groene energie mee op en er ontstaat een hoogwaardig en milieuvriendelijk mestproduct,

De bedoeling is dat vooral groepen boeren gezamenlijk in een mest vergistingsinstallatie investeren. Douma sluit ook de betrokkenheid van de gemeente en de grasdrogerij in Oosterwolde niet uit. „Naast mest kun je met de installatie ook (berm)gras vergisten. De grasdrogerij kan de restwarmte uiteraard prima benutten.” De werkgroep doet dit voorjaar veldproeven met vergiste mest.

EU zet druk achter aanpak mestoverschot

Van onze correspondent

BRUSSEL - Voor het einde van het jaar moet Nederland een voor de Europese Unie acceptabel voorstel indienen voor de aanpak van het mestprobleem. Lukt dat niet, dan stapt Europees Commissaris van milieu Margot Wallström naar het Europese Hof in Luxemburg om Nederland te dwingen de Europese regels na te leven.

Al sinds 1991 praat Nederland met de Europese Commissie, het dagelijks bestuur van de EU, over het terugbrengen van de hoeveelheid stikstofhoudende mest per hectare en het verkleinen van de

veestapel. De Europese normen (170 kilo per hectare in het jaar 2003) houden volgens landbouwminister **Laurens Jan Brinkhorst** geen rekening met het langer dan gemiddelde groeiseizoen in Nederland.

Op aandringen van de landbouworganisatie LTO Nederland heeft Brinkhorst daarom in Brussel om een uitzonderingspositie gevraagd. Hij denkt aan een norm van rond de 250 kilogram per hectare.

In een gesprek met Nederlandse journalisten noemde Wallström dat gisteren onacceptabel. Er wordt gewerkt aan een ambtelijk compromis, maar tot nu toe zonder resultaat. De Europese Commissie heeft een stok achter de deur: als Brussel en Nederland het niet eens worden over een formele uitzonderingspositie, moet Nederland zich gewoon aan de Europese wetgeving houden.

Wallström brengt maandag een bezoek aan Den Haag en zal met milieuminister Jan Pronk over de lang slepende kwestie praten.

Leeuwarder Courant 2002-03-23

[kan ook naar Superheffing MAP](#)

Boeren moeten weer plezier in werk krijgen

Door Nico Hylkema redacteur LC

„Je moet een beetje aardigheid aan het werk hebben.” Met die toch zo vanzelfsprekende woorden legde de Wageningse hoogleraar **Jan Douwe van der Ploeg** vorige week de vinger op de zere plek. Te veel boeren hebben geen plezier meer in het werk. De schuld daarvoor leggen ze bij de overheid en ieder ander, die hun een regel of wet oplegt. Zelfs bij de eigen organisatie LTO.

Het jaar 2001 is een traumatische ervaring geweest voor agrarisch Nederland. Een jaar vol rampspoed voor de gemiddelde boer. Zoveel rampspoed dat de aardige dingen werden vergeten. Zoals een prima melkprijs, een meelevende samenleving tijdens de mond- en klauwzeercrisis en bovenal de gedachte dat boer zijn toch een bijzonder aangename bezigheid is.

Klagende boeren zijn natuurlijk geen uniek verschijnsel. De beroepsgroep heeft wat dat betreft een naam hoog te houden. Nu lijkt een deel ervan evenwel in een negatieve spiraal terecht gekomen, waarin het moeilijk is lichtpuntjes te zien. Door het grote aantal klagers ontstaat een beeld van een beroep in verval. Onder aspirant bedrijfsopvolgers neemt het enthousiasme voor overname zienderogen af.

De gemiddelde ondernemer steekt de vlag uit, als hij aan alle voorwaarden voor weer een iso-certificering voldoet. Trots schroeft hij een bordje op de gevel. Maar boeren komen massaal in opstand tegen de regels van het vergelijkbare kwaliteitssysteem *Kwaliteit Keten Melk* (KKM) en de mineralenwetgeving *Minas*.

Met hun - soms terechte - kritiek op de regels van KKM en Minas brengen de boeren hun eigen belangenbehartiger de land- en Tuinbouw Organisatie (LTO) in een moeilijk parket. Zeker na de mond- en klauwzeeruitbraken en de rol van de LTO daarin, is de organisatie kwetsbaar. Veel boeren vonden dat de organisatie te lang de spreekbuis van de gehate landbouwminister Laurens Jan

Brinkhorst is geweest, ook na de mkz.

Dat is een typische probleem voor de LTO. Enerzijds zijn ze natuurlijk een belangenorganisatie, anderzijds zijn ze er van oudsher ook voor om boeren bij de tijd te houden. Daarin heeft Brinkhorst het de LTO niet gemakkelijk gemaakt. TTO'er Siem Jan Schenk drukte het onlangs nog eens voorzichtig zo uit: "Op het beleid van Brinkhorst valt in grote lijnen niet eens zo veel af te dingen, maar zijn woorden zijn een ramp." En het kost de LTO leden.

De Noordelijke LTO (NLTO) heeft het extra moeilijk door wisselingen in de leiding. Bekende bestuurders zijn vertrokken of vertrekken de komende tijd. Bij de NLTO vertrokken woordvoerder en secretaris Roelof Bos en melkveehoudersvoorzitter Jan Hesselink. In juni vertrekt algemeen secretaris Harm de Kroon en eind van het jaar houdt voorzitter Albert Lanting het voor gezien.

Een direct verband met het gemor onder de leden willen de vertrekkende bestuurders niet leggen. Maar hun opvolgers hebben het moeilijk. Pieter Tjeerd Westra moet nog wennen aan zijn nieuwe rol als opvolger van Roelof Bos en Jan van Weperen is minder van de tongriem gesneden dan zijn voorganger Jan Hesselink. Landelijk dreigt een zelfde probleem als voorzitter Gerard Doornbos de politiek ingaat, zoals de voorspelling luidt.

De *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* (NMV) stookt het vuur tegen KKM flink op. Zeker het periodieke bedrijfsbezoek door de veearts, een steen des aanstoets voor veel boeren, is voor de NMV een typisch voorbeeld van onnozele regelzucht, die alleen maar leidt tot hogere kosten.

De reactie van de LTO op de kritiek van de NMV is vergelijkbaar met die van de gevestigde politiek op Pim Fortuyn. Eerst reageren ze niet en dan, gedwongen door het gemok van de leden, nemen ze voorzichtig kritiekpunten van de NMV over. Maar het kwaad is al geschied.

De LTO heeft mede aan de wieg gestaan van KKM. De bedoeling was zo goed: maak je eigen regels en voorkom daarmee, dat je bemoeizuchtige ambtenaren op het erf krijgt. Een beetje ondernemer regelt zijn eigen zaakjes. Helaas blijken in de agrarische wereld anderen aan de loop te gaan met de KKM en Minas.

Natuurlijk zijn boeren ook ondernemer, maar veel meer dan dat is boer zijn een manier van leven. Ze hebben het zeker niet gemakkelijk op dit moment. Dat geldt overigens voor meer ondernemers, maar die staan er meestal niet, zoals de boer, alleen voor.

Wat dat betreft is het een zegen, dat het nieuwe seizoen is aangebroken. De tijd om op vergaderingen te mokken en te morren, kan nu beter worden besteed. Er komt weer meer volk op het erf. Het wordt tijd de negatieve spiraal te doorbreken.

Welke boerenzoon wil zo nog het bedrijf van zijn vader overnemen? Er zijn tenslotte andere manieren om aan de kost te komen. Maar of die ook leuker zijn als je ermee bent opgegroeid? Er zijn tenslotte ook nog heel wat boeren die wel plezier hebben in het werk en ondanks de regelgeving iedere ochtend vroeg en welgemoed aan het werk gaan.

Platteland wel, boer niet interessant

Val van Paars II – 'gehate landbouwminister L.J. Brinkhorst weg', en nu?

Door Nico Hylkema redacteur LC

De val van Paars 2 heeft in agrarische kringen weinig tranen losgemaakt. Je zou haast kunnen spreken van een zekere opluchting: de gehate landbouwminister Laurens Jan Brinkhorst is nog eerder weg, dan men had gehoopt. De vraag is of die opluchting terecht is. Juist de komende maanden had Brinkhorst zijn blazen kunnen oppoetsen. Met het Europees mestbeleid bijvoorbeeld. En wat komt er na Paars 2?

In een weiland langs de weg door Jellum staat een bord met daarop het portret van de landbouwminister. Het onderschrift luidt 'De zwakste schakel. Tot Ziens!!!'. De creatieve boeren - wie zei er dat er geen cultuur bestond onder agrariërs - hebben zich laten inspireren door de tv-quiz met dezelfde naam, waarin kandidaten door een bozig typje nogal tactloos op hun falen wordt gewezen. Brinkhorst heeft de agrarische sector het bloed onder de nagels weggehaald. Zijn beleid op zich kan het niet alleen zijn geweest. Het was meer zijn licht arrogante en zijn soms wat afstandelijke houding. Hij leek op de wetenschapper waar Aalt Dijkhuizen van de Wageningse Universiteit deze week op doelde. Te kil en te zakelijk.

In tijden van crisis kunnen wetenschappers beter zwijgen. stelde Dijkhuizen vast. Vooral als het om voedsel gaat of milieu, om maar iets te noemen, overheerst de emotie. Feiten hebben slechts een averechts effect. Zelfs de politici laten zich bij wetgeving leiden door emoties. Zo'n politicus is Brinkhorst niet en dat wordt hem danig kwalijk genomen. Eerlijk is eerlijk, een beetje meer gevoel in zijn benadering van boeren had geen kwaad gekund. Het is slecht zaaien op een rotsachtige bodem. Toch vraag je je onwillekeurig af, wie er zo'n belang heeft gehad bij zijn impopulariteit. Het lijkt bijna een complot en daar zijn boeren doorgaans gek op.

De opluchting nu hij weg is, lijkt voorbarig wanneer de landbouwparagrafen in de politieke programma's tegen het licht worden gehouden. Wie mocht hopen, dat alles weer wordt zoals het was, komt bedrogen uit. Het is alom duurzaam en ecologische wat de klok slaat. Alleen de Lijst Pim Fortuyn is minder obligaat. Daarin staat gewoon heel weinig, behalve dan het afschaffen van alle subsidies.

In boerenkring bestond aanvankelijk enige sympathie voor de nieuwkomer. Dat zal snel afnemen als ze goed luisteren. Fortuyn heeft twee zelfbenoemde landbouwwoordvoerders: Varkensman Wien van den Brink - eerst niet want te laag op de lijst, nu twintigste en wel - en grootwinkelvertegenwoordigster Winny de Jong - hoog op de lijst en heel enthousiast. Beiden zeggen, dat er niet gekken moet worden naar Pim's programma, maar de mensen moeten luisteren naar wat zij zeggen. Wie van de twee dus.

Groen Links heeft de meeste pagina's besteed aan 'groen en voedsel'. Dat zal iets te maken kunnen hebben met de vermeende aspiraties van Marijke Vos om Brinkhorst op te volgen. Het past ook wel een beetje bij een groene partij.

Het is overigens niet zo griezelig als de meeste agrariërs denken. Wel is het programma een beetje gedateerd, een beetje nostalgisch. Deze week was ook Marijke Vos te beluisteren in Heerenveen. Haar boodschap was op een punt niet mis te verstaan: Voor mega-boeren, die geen rekening houden met de sociaal-culturele kantjes van het boerenbedrijf zal geen plaats meer zijn in Nederland.

Voor het overige is het een en al emotie, zou Dijkhuizen wel zeggen.

Aan feiten heeft Groen Links niet zoveel boodschap. Dat merkte opposant Jirnsumer Tette Hofstra

van de Nederlandse Melkveehouders Vakbond, die tegen haar in de arena trad. Op zijn stroom gegevens. feiten en wetenschappelijke onderbouwing zat Vos niet te wachten. „Laten we niet kissebissen over cijfers,” zei zij. Ze had een eigen boodschap.

Boeren hoeven ook weer niet echt bang te zijn voor Marijke Vos als minister. Haar grote voorbeeld is de Duitse Renate Künast. Daar schrokken de Duitse boeren ook even flink van. Ze hebben evenwel ontdekt, dat deze linkse stadsjuffrouw in ieder geval inlevingsvermogen heeft. En hoe sommige boeren ook Dijkhuizen omarmen, als het om emoties gaat koesteren ze iedereen die hun tranen wil drogen. Künast kreeg trouwens al te wilde plannen niet van grond.

De PvdA en D66 zitten dicht bij elkaar. Er zijn wel verschilpuntjes, maar in grote lijnen gaat het net als bij de meeste andere om de groene ruimte en veilig voedsel. En niet te vergeten de gezondheid van dieren. Alleen het CDA pretendeert ietsje meer voor de boer zelf te doen. En eerlijk is eerlijk, het CDA pleit tegen het non-vaccinatiebeleid, voor wat dat waard is binnen Europa natuurlijk. De VVD kiest weinig verrassend vooral voor de economische invalshoek, maar wel op dezelfde thema's.

Voor een exacte vergelijking heeft de LTO de alle programma's op de site van deze landbouworganisatie gezet ([www. Ito.nl](http://www.Ito.nl)). De conclusie is bijna onontkoombaar: De agrarische sector is geen verkiezingsitem. Hooguit de inrichting van het landelijk gebied met de boeren als afgeleide. Daarom hoor je ook nooit stemadviezen voor boeren. Die moeten net als gewone burgers hun stemgedrag afstemmen op minder rechtstreeks eigen belang. Dat is eigenlijk wel zo goed.

Leeuwarder Courant 2002-05-04

Kippenboer in Friesland 'verbrand' mestprobleem

SUWALD - Vleeskuikenhouders Auke Cnossen uit Suwáld heeft binnenkort geen mestafzetprobleem meer. Deze week is bij zijn bedrijf een mestverbrandingsinstallatie geïnstalleerd die alle mest van zijn 120.000 kuikens, jaarlijks zo'n 1160 ton, volledig verbrandt tot as. Daardoor wordt de mestbult met zo'n 90 procent gereduceerd.

Een groot voordeel van de installatie is bovendien dat de vrijgekomen energie benut kan worden voor het verwarmen van de kuikenstallen. Dat levert Cnossen een jaarlijkse besparing op van de gasrekening van circa € 30.000.

De mestverbrandingsinstallatie, die gemaakt is door een Belgisch bedrijf, vergt een investering van €275.000. Cnossen besloot de installatie aan te schaffen vanwege het aangescherpte mestbeleid. Op landbouwgrond mag steeds minder mest uitgereden worden. Voor kippen- en varkensboeren, die veelal niet over land beschikken, heeft dat als gevolg dat de prijzen voor mestafzet en – transport fors zullen stijgen. Cnossen is daar nu zo'n € 15.000 aan kwijt. Theo Pietersma van Nicolai. Lourens en Tabak uit Drachten, die de milieuvergunning bij de gemeente Tytsjerksteradiel heeft aangevraagd, sluit niet uit dat op termijn de kosten voor mestafzet zullen verdubbelen.

Mestdrogen vindt Cnossen geen rendabel alternatief. Dit proces vergt volgens de Suwálder pluimveehouder erg veel energie. Ook mestcompostering viel al omdat dan het mestafzetprobleem blijft bestaan.

Volgens Pietersma is de installatie ook geschikt voor varkens- en rundveemest. Het rendement van

pluimveemest is echter hoger omdat dit minder water bevat dan de andere mestsoorten. Aan de mestinstallatie kleeft een nadeel: de as. Voor dit afvalproduct is nog geen afzet geregeld. Er wordt nog onderzoek gedaan naar hergebruik. Mogelijkheden zijn eventueel de asfalt- en meststofindustrie.”

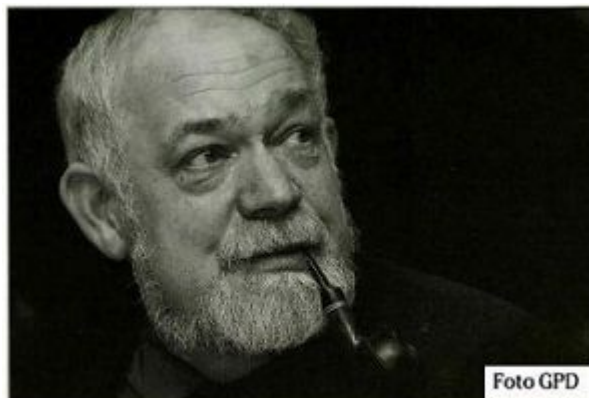
Leeuwarder Courant 2002-06-22

Aanstaand kabinet creëert jubelboeren

Door Nico Hylkema redacteur LC

Het heeft iets aandoenlijks hoe in de landbouw gereageerd wordt op de nieuwe samenstelling van de Tweede Kamer. Bijna kinderlijk is de opgetogenheid over de rechtse meerderheid. Alles zal nu weer goed komen. Weg met de nare regels en alle ruimte voor de agrarische ondernemer.

Sinds de uitslag van de verkiezingen heerst er een groot optimisme in de landbouw. De slechte jaren onder Paars lijken bijkans tot het verleden te behoren. Vergeten lijkt de ergernis over landbouwminister Laurens Jan Brinkhorst, vergeten is milieu-minister Jan Pronk en de naam van staatssecretaris Geke Faber resulteert in lege blikken.

Wien van den Brink als minister van landbouw zou een ramp zijn.

De sombere boerenstand is plotsklaps veranderd in een redelijk optimistische beroepsgroep met een grote mond. Want er daagt hoop in de vorm van een nieuw kabinet met het boervriendelijke CDA in de hoofdrol. Dat het LPF het ministerie van landbouw opeist, mag de pret niet drukken.

Eensgezind leveren boeren en aanverwante sectoren hun verlanglijstje in bij formateur Donner. Als het niet zo droevig was, zou je in lachen uitbarsten. Laten we het nu nog maar eens heel duidelijk schrijven: Het wordt niet meer zo als vroeger!

De veemarkten worden niet meer de plaatsen waar vrije jongens, amper gehinderd door regels hun handel kunnen bedrijven. Boeren zullen niet gevrijwaard worden van het mestbeleid. Varkenshouders krijgen niet de vrije hand. De bestrijdingsmiddelen blijven in de kast. En het streven naar vernieuwing in de landbouw zal niet verflauwen.

De LPF kan het amper maken Wien van den Brink naar voren te schuiven als landbouwminister. Het zou niet alleen een ramp voor de landbouw zijn. Het is ook een beetje gênant voor het land deze man naar voren te schuiven. Een beetje representatief moet een minister toch wel zijn. Hoewel, bij de LPF is niets onmogelijk natuurlijk. Was dat niet de partij van oud-woordvoerder van de grootgrutters (!) Winny de Jong die afschaffing van het ministerie van landbouw bepleitte? Winny de Jong die een beetje te veel in Pim was om zijn dood snel te kunnen verwerken. Het is op zijn minst gezegd vreemd, dat juist deze partij het landbouwministerie claimt.

Het zou wel lachen worden in Brussel. Want daar wordt het landbouwbeleid gemaakt. Dat Nederland wel eens het voortouw nam, vinden boeren misschien heel lastig, maar in Brussel kan Nederland alleen daardoor nog een potje breken. Als het land gaat tegenstribbelen, dan weten de concur-

renten het te vinden.

Voor het CDA is het wel leuk als de LPF landbouw krijgt. Want in de kast ligt nog het CDA-rapport over landbouw van Cees Veerman. Dat bouwt sterk voort op het gehate rapport Wijffels, waar Brinkhorst zo gek van was. Voor Veerman krijgt het CDA in landbouwkringen de handen niet op elkaar. CDA-landbouwwoordvoerder Joop Atsma praat er dan ook nooit over.

Voor de vrolijke boeren zit dat nu net de domper. Een LPF-minister mag proberen het roer van de landbouw in Nederland om te krijgen. Dat zal vooral neerkomen op het terugdraaien van maatregelen. Uit wat over het regeerakkoord naar buiten komt, zal het komende kabinet daar heel sterk in zijn, een soort omkeerkabinet. In de landbouw is dat beleid gedoemd tot mislukken. Want daar is Brussel spelbreker.

En omdat landbouw niet meer de spil van de economie is, wat sommigen nog denken, zal het kabinet er niet op vallen. Een LPF-minister misschien wel. Het goede imago dat boeren nu nog hebben, zal rap in het tegendeel verkeren en het CDA kan de handen in onschuld wassen om daarna het rapport-Veerman uit de la te halen.

Het is jammer voor de nu victorie kraaiende boeren, maar over een jaartje is het weer klagen geblazen. Behalve voor de echt goede ondernemers en dat zijn echt niet alleen maar heel grote boeren. Die ondernemers zitten nu met gekrulde tenen uit vervangende schaamte voor hun blijde collega's. Zoals traditionele gelovigen zich schamen voor de almaar talrijker jubelchristenen.

Voor die goede ondernemers is er een troost. Voor achteromkijkers is er - hoe bijbels - geen toekomst in de landbouw. Kijk om u heen, tel ze en kijk vooruit. Over tien jaar zijn ze er niet meer.

Leeuwarder Courant 2002-07-27

Boerenethiek in oude stadswijken

Door Nico Hylkema redacteur LC

Hoog zijn de verwachtingen gespannen over het nieuwe duo op landbouw. Cees Veerman en Jan Odink. Een hoogleraar/herenboer en een vertegenwoordiger van de vlees veehouders. De eerste indrukken zijn goed, maar hoe zit het met de achterban van de LPF? Die heeft weinig op met de boerenethiek, die Veerman voorstaat.

De eerste beleidsdaad van de nieuwe landbouwminister Cees Veerman zal de meeste akkerbouwers wel aanspreken. Hij redt de uientelers van een misoogst door een tijdelijke ontheffing van de bestrijdingsmiddelenwet van de gewasbeschermingsmiddelen macozeb en Ridomil. Die uienoogst dreigde de mist in te gaan door de ziekte valse meeldauw, waartegen geen middel meer toegestaan was.

Het pleit voor de minister dat hij niet meteen de hele wet op de helling zet of van alles belooft, maar gewoon het principe hanteert van nood breekt wet. Dat was onder zijn voorganger Laurens Jan

De nieuwe bewindslieden op Landbouw. Links minister Cees Veerman (CDA), rechts staatssecretaris Jan Odink (LPF).

Brinkhorst niet gebeurd. Die had de pest aan gedogen en hield tot in het absurde vast aan wat in de wet stond.

Ook zijn eerste televisieoptredens zullen de agrariërs niet hebben mishaagd. Een aardige man, mooi bos haar en niet zo verschrikkelijk ijdel als zijn voorganger. Zijn boodschap klinkt ook alleszins redelijk. Door de industrialisatie van de landbouw is de boerenethiek zoek geraakt. Die ethiek - wat dat ook mag zijn - moet terug komen.

En hij is boer natuurlijk. Dat wil zeggen naast een hoogleraarschap in Rotterdam en vele bijbanen had hij ook nog een akkerbouwbedrijf in Zeeland en Frankrijk. Een herenboer dus. Daar is onlangs oud-Leeuwarder Jnte Botke op gepromoveerd. Maar dat ging om Groningers. Sommige van zulke herenboeren werden liever aangezien voor een gewone burger.

In ieder geval lijkt hij niet de man die het ingezette beleid van Brinkhorst onmiddellijk op de helling zet. Daarvoor is de auteur van de landbouwparagraaf van het CDA-verkiezingsprogramma te veel een man van vooral duurzame landbouw en diervriendelijkheid. En daar was Brinkhorst ook erg voor. Maar die was niet aardig voor boeren, vonden die boeren.

Wellicht dat Veerman meer kan bereiken met zijn wat vriendelijker aanpak. En hij weet donders goed wat er in Brussel gebeurt, waar de echte landbouwpolitiek wordt gemaakt. Dat moet ook zijn staatssecretaris Jan Odink weten. Door de Lijst Pim Fortuyn (LPF) naar voren geschoven. Eigenlijk had de LPF ook wel de minister willen leveren, maar het CDA was het aan zijn stand verplicht de landbouwminister te leveren.

Niet voor niets hebben zoveel boeren op het CDA gestemd. Minder dan op de toch wat stadse partij LPF. Zeker de melkveehouders hebben niet zoveel op met een partij waarin na de instorting van Winny de Jong, een varkensvoorman een prominente plaats op het gebied van landbouw inneemt. Deze Wien van den Brink heeft, naar verluidt, Jan Odink naar voren geschoven.

Odink komt van het *productschap voor vee, vlees en eieren*. En waar de minister zich toch wat afzet tegen de industrialisatie van de landbouw, is het pve toch een beetje het boegbeeld van die industrialisatie. Niet dat men daar nu zo dol is op kist kalveren en legbatterijen voor kippen, maar voorop gelopen om die uit te bannen, nou nee.

Keer op keer klonk uit die hoek, dat Nederland niet voorop moest lopen met wetten, waar andere landen doorgingen met dieronvriendelijke productiemethoden. Het is ook meer het productschap van vlees dan van vee. De secretaris daarvan is dus het hulpje van Veerman.

Hij moet het doen met onder andere mestbeleid en dierenwelzijn. Daar heeft Brinkhorst de grootste problemen wel zo'n beetje opgelost. Dus kan Odink weinig verkeerd doen. Behalve alles terug draaien, maar daar zal Veerman wel een stokje voor steken. Die houdt zich bezig met natuur, plattelandsvernieuwing en moet naar de Brusselse vergaderingen.

Zo is de LPF mooi ingekapseld. Hoewel, LPF... Het is toch opmerkelijk hoe deze partij vele bewindslieden bij andere partijen heeft weggesnoept. Odink is of was een eerzaam VVD-lid. Anderen komen uit het CDA. Snel worden ze lid van de LPF. lezen een frutseltje van Pim en zijn ideologisch klaar gestoomd. Sommigen nemen niet eens de moeite hun vorige lidmaatschap te zeggen.

Eigenlijk is landbouw nu ingevuld door CDA en VVD. Voor veel boeren een ideale combinatie. Het enige probleem is de achterban van de LPF. Behalve aannemers, zitten daar nogal wat ontevreden mensen bij uit oude stadswijken. Die hebben niet zoveel op met boeren.

Dat kan nog wel eens problemen geven. Maar ach, in de Nederlandse - ook in de nieuwe - politiek

telt de achterban amper. Om met oud-defensie minister Vredeling te spreken: congressen kopen geen straaljagers. Dat doen politici wel. Vliegtuigspotter en LPF-fractie leider Mat Herben heeft al gezorgd voor deelname aan het Joint Strike Fighter-project. Daarover komt ook nog wel eens een parlementaire enquête.

Dagblad van het Noorden 2002-09-06

Mega-ellende door mega-varkensboeren

OOGGETUIGE door D. Strijker⁵⁹

Na terugkomst van vakantie duik ik altijd eerst in de stapel met oude kranten. Nieuws van de afgelopen tijd komt dan langs als in een snel afgedraaide film. Na terugkomst in Nederland bleek er weer van alles aan de hand te zijn in de varkenshouderij. Deze keer zaten er hormonen in het voer.

De stapel vakantiekranten leverde de volgende film op. Er is een fabriek in Ierland die anticonceptiepillen maakt. De noodzakelijke hormonen worden daartoe verpakt in een laagje glucose (suiker). Het levert ook afval op, vooral suiker, maar er zit ook een beetje hormoon in. Het afval wordt verkocht aan een handelaar in België die het vervolgens te koop aanbiedt als ingrediënt voor veevoer. Het is dubieus spul en een dubieuze handelaar, dus nette veevoerbedrijven zijn niet geïnteresseerd. Uiteindelijk wordt het spul gekocht door de varkensvoerbedrijven Zeeland Voeders en Porker-Foods.

Mijn eerste gedachte was dat het om onwetende en zielige kleine veevoerbedrijfjes ging, die hun grondstoffen niet goed gecontroleerd hadden. Een slok koffie verder werd duidelijk dat het om bijzondere bedrijfjes ging. Het ene bedrijf is van ene meneer Van Sleuwen, het tweede van meneer Van Genugten. Er is ook nog een derde bij betrokken. Oostburg, maar laten we het overzichtelijk houden.

Van Sleuwen en Van Genugten zijn namen die ik vaker tegenkom. Vooral in krantenberichten, waarin gemeld wordt dat de Raad van State uitspraak gedaan heeft over dubieuze juridische constructies van varkenshouders. De meneren zijn mega-varkenshouders en hebben fulltime advocaten in dienst om gaten in de wet te vinden. Gaten in de mestwetgeving en in andere wetten en regels. Zo waren ze voor een jaar of wat actief in de Veenkoloniën, waar sommige gemeenten het bestemmingsplan niet op orde hadden. De mega-varkensboeren wilden daar graag gebruik van maken om mega-stallen te bouwen voor een mega-roze invasie.

Terug naar de hormonen. Driekwart van de betreffende varkens bleek in handen van de genoemde bedrijven. De varkens mogen niet meer geslacht worden, tenzij aangetoond wordt dat het varken o.k. is. Het testen van de varkens is nogal duur, dus daar zitten de heren. Het beeld in de kranten is inmiddels dat de onbetrouwbare overheid zielige varkensboertjes dwars zit. Natuurlijk, er zijn ook argeloze varkenshouders gedupeerd, maar de belangrijke drie zijn bepaald niet argeloos. Juridisch ligt het vast anders, maar voor mij zijn ze de daders. En waarschijnlijk komen ze wel weer met de schrik vrij.

Weet u wat ik hoop? Dat de nieuwe ministersploeg een speciaal team opzet om in het kader van de leefbaarheid de Van Sleuwens en de Van Genugtens hinderlijk te volgen. Dag en nacht. Voor mijn part met infraroodcamera's.

---

59 Dirk Strijker is als landbouweconoom verbonden aan de Rijksuniversiteit

Landbouw hoeft niet voor muziek uit te lopen

Door Nico Hylkema

DEN HAAG - Landbouwminister Cees Veerman en zijn **staatssecretaris Jan Odink** laten er weinig twijfel over bestaan: het roer is om bij Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Dat wil zeggen, het is afgelopen met het voor de muziek uitlopen met regelgeving. Europa is maatgevend. Een land als Nederland, zo spreekt Veerman, kan geen middenmoter zijn als het om kwaliteit van het geproduceerde voedsel gaat. Dus moet het aan kop gaan. Maar wel binnen het peloton, om in wilertermen te spreken.

Heel mooi noemen de bewindslieden dat 'level playing field'. Daarmee bedoelen ze, dat Nederlandse boeren best voorop mogen lopen, maar dat zulks niet ten koste van hun concurrentiepositie mag gaan. En dat was nu precies wat de boerenorganisaties al jaren roepen.

Boeren krijgen veel meer vrijheid. Ze moeten hun eigen verantwoordelijkheid nemen. De voedselproductie moet duurzaam worden, maar dat kan alleen als producenten het echt willen. De boer moet zelf inzien, dat duurzaamheid de norm is.

„Ik heb dat wel eens boerenethiek genoemd”, zegt Veerman daarover. Die ethiek moet nu terug komen.

Daarmee moet ook de grootste bezuinigingspost ingelost worden: de invulling van de ecologische hoofdstructuur (ehs). Door af te zien van het aankopen van grond en over te stappen op natuurbeheer door agrariërs, denkt de minister jaarlijks maar liefst € 90 miljoen te besparen.

Wat de boeren daarvoor terug krijgen, dat moet dit jaar nog duidelijk worden. Als eerst het vertrouwen tussen overheid en de boeren als ondernemers maar weer terug is. En daar zetten de bewindslieden flink op in.

In de eerste plaats door de regelgeving aan te pakken, 'de molensteen om de nek van de boer'. Regeren op hoofdlijnen en niet meer op de millimeter. Veermans voorganger Laurens Jan Brinkhorst had al toegezegd, dat de regelgeving van het mestbeleid vereenvoudigd wordt. Dat lijkt te kunnen, nu de overschotten zijn weggewerkt. Gewasbescherming moet binnenkort weer kunnen met goede middelen. Daar zet Veerman haast achter. Ook hier zal Nederland meer in de pas gaan lopen met de rest van Europa. Net als met dierwelzijn en voedselveiligheid.

Toch tonen Veerman en Odink zich geen ondankbare opvolgers van Brinkhorst en Geke Faber. Ze draaien amper iets terug. Wel laten ze de teugels weer wat vieren. Dat kan ook, nu enkele moeilijke dossiers als het mestbeleid bijkans zijn opgelost. Daarbij kan alleen Brussel nog roet in het eten gooien, door niet in stemmen met het Nederlandse verzoek meer stikstofoverschot per hectare toe te staan dan de Europese norm.

De schrik van kleinschalig Friesland – megastallen

Door Nico Hylkema redacteur LC

Je hoort het geknars der tanden. Wat zal zo'n onverstand als de commissaris van de koningin Ed Nijpels nu. Ons, bij de opening van de Agrarische Schouw in Joure nog wel, vertellen hoe de melk-

veehouderij eruit gaat zien. Ha, boerderijen met vijfhonderd tot duizend koeien. Onzin, die komen er niet. Of toch wel?

Nijpels is niet de eerste die het schrikbeeld van kleinschalig Friesland voor het voetlicht brengt. Al weer een jaartje terug schilderde de huidige voorzitter van het bestuur van de Wageningse universiteit, Aalt Dijkhuizen, op de Boerendag in Drachten een vergelijkbaar toekomstbeeld.

Koeien op stal met een jaarlijks melkgift van meer dan 10.000 liter. Niks geen gezeur over weidegang. Een lage kostprijs, daar gaat het om. En dat kan de Nederlandse melkveehouder, maar dan moet je hem niet lastig vallen met onnozelheden als volle weiden.

Nu heeft Dijkhuizen dat laatste niet precies zo gezegd, maar het kwam er wel op neer. En de boeren in de zaal applaudisseerden luid. **De ontwikkelingen in de melkveehouderij geven hem gelijk. Elk jaar verdwijnen duizenden melkveehouders, maar de hoeveelheid melk vermindert amper.** De weidegang neemt iets af. Dat duidt op schaalvergroting. Boeren die zich echte ondernemers denken, hebben daar weinig moeite mee. Zij willen een kwaliteitsproduct leveren, dat qua kostprijs kan opboksen tegen minder goede producten uit omringende landen. Het zijn geen halve criminelen, die de laatste druppel melk uit opgevoerde koeien willen persen. Dijkhuizen legde juist de nadruk op het welzijn der koeien.

Openheid, daar gaat het hem om. Koeien met een hoge melkgift zijn niet per definitie ongelukkige schepsels. Kom maar kijken in de stal en als dat niet kan vanwege hygiënische eisen, dan maar met een camera in de stallen. Koeien zijn gelukkig geen privacy-gevoelige gevangenen. En die weidegang dan, zo roepen de critici. Tja, dat is een probleem. Want voor wie moet dat nu, die weidegang? Voor de stadse voorbijgangers, voor de burgers die kiezen voor het platteland, of voor de koeien?

Het is nog maar de vraag of koeien zo blij zijn met het verblijf in de kale weilanden, zonder schuilplaatsen voor de weerelementen. Als die hen teisteren zijn de liefhebbers van deze vorm van landschapstuffering in geen velden of wegen te bekennen. En melk van koeien die vers gras eten mag gezonder zijn voor de consument, daarmee is het moderne verse gras niet per definitie gezonder voor de koe.

Je kunt ook denken aan het houden van mooie vleeskoeien, die je uitstekend in het land kunt laten scharrelen. Het scharrelvlees kun je voor een mooie prijs verkopen aan de voorbijgangers, die zich net hebben verlustigd aan het levendige landschap. Je kunt natuurlijk ook gewoon het jongvee buiten laten, hetgeen al veelvuldig gebeurt, waardoor het ontbreken van de melkkoeien amper opvalt. En toch willen veel mensen die geïndustrialiseerde melkveehouderij niet, met de nadruk op geïndustrialiseerd alsof dat een vies woord is in een land waar de veehouderij groot is geworden door rationalisatie.

Ook de nieuwe landbouwminister Cees Veerman lijkt weinig geporteerd van die grote boerderijen. Als dan de hele maatschappij niet wil dat er op zo'n wijze gemolken wordt, dan zullen we andere maatregelen moeten treffen. Er valt wat voor te zeggen om van boeren dan maar parkwachters te maken, die liefst op biologisch dynamische wijze het landschap onderhouden. Maar dan zul je ze wel moeten betalen en de burger moet de duurdere melk willen drinken.

Er zijn vast voldoende boeren die parkwachter willen worden. Mits ze maar een beetje met rust gelaten worden en ze zeker kunnen zijn van een redelijke betaling. Dat lijkt moeilijk nu Nederland zich als enige hard maakt voor het afschaffen van inkomenssteun aan boeren. Voor hele delen van het land is er evenwel nauwelijks een andere oplossing. Maar moet dat nu ook in Friesland en in Zeeland, om maar eens enkele ruime provincies te noemen. Overigens hoeven die grootschalige boeren helemaal niet zoveel land in bezit te hebben. Je kunt je ook indenken dat het land op andere

wijze en door anderen wordt onderhouden. Of melkveehouderij gekoppeld aan een akkerbouwbedrijf. Het zou de rentabiliteit van een boerenbedrijf aanmerkelijk verhogen, als er niet zoveel eigen land nodig is. En het gaat echt niet ten koste van de duurzaamheid.

Het ruwvoer, ja zelfs vers gras, kan gewoon aangekocht worden en de mest kan tegen betaling uitgereden, al dan niet in bewerkte vorm op de door anderen beheerde en bewerkte gronden. Het is maar een ideeetje en iedere rechtgeaarde grondgebonden boer zal er van griezelen. En het hoeft ook niet voor heel Nederland. Toch zijn er vast wel enkele ondernemende melkveehouders, die er wel aan willen. In Noord-Friesland bijvoorbeeld.

Leeuwarder Courant 2002-10-05

De boer ontbeert een Brent Spar⁶⁰

Door Nico Hylkema redacteur LC

De Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO) verzet de bakens en maakt serieus werk van het overbrengen van de milieuvriendelijkheid van de melkveehouder. Afscheid van het Shell-syndroom, kalfjes in de wei en kikkers in de sloot. Dat alles staat in een fraai uitgevoerd rapport over 'Melkveehouderij en omgeving'. Gemaakt door Ingenieursbureau Arcadis, voor al uw milieuzaken.

Eigenlijk, zo constateert het NZO-rapport al in de beginfase, is het niet zo slecht gesteld met de milieuzorg in de melkveehouderij. Het probleem is evenwel, dat het bij een technische aanpak is blijven steken. Mestbeleid, mineralenboekhouding, het heeft de boeren al dan niet vrijwillig in de richting van een redelijk milieuvriendelijke wijze van werken gebracht.

Nu moeten de burgers dat nog weten. Want, zo schrijft de samensteller van het rapport, voor de burger is 'een minasoverschot van 130 kilo N' nu niet echt een proeve van milieubewustzijn bij de boer. Natuurlijk, zo wordt geconstateerd, kan het ook allemaal nog wel wat beter.

De boer moet meer naar de 'input-kant' kijken. Met andere woorden, let op het voer en de stront wordt beter. Daar kunnen ze bij de natuurverenigingen *Vel en Vanla* in de Noardlike Wálden over meepraten. Dat bleek maar weer eens tijdens het bezoek van landbouwminister Cees Veerman aan Friesland, vorige week.

Want de boeren van *Vel en Vanla* weten wel hoe ze enthousiasme over milieuvriendelijk boeren aan de man moeten brengen. Wisten ze dat bij Arcadis dan niet? Tja, het is meer een kwestie van wie je ondervraagt. Achterin het rapport staat een lijstje van ondervraagden.

Dat verklaart veel. Er staan vooral heel veel ambtenaren op. Een enkele verklaard milieuvriendelijke boer, zoals een vertegenwoordiger van het milieuproject Koeien en Kansen en veel vertegenwoordigers van organisaties uit de hoek van de natuur en natuurlijk de LTO.

Helemaal onderaan het lijstje prijkt de naam Tette Hofstra van de *Nederlandse Melkveehouders*

---

⁶⁰ **Brent Spar** was een door Shell (en Esso) afgedankte 'olieopslagboei' die de bedrijven in 1995 wilden laten afzinken omdat hij overbodig was. Hierover kwam wereldwijd protest, m.n. van Greenpeace, die opriep tot een boycot van Shell-producten. Ondanks dat later zou blijken dat Shell misschien wel gelijk had met het relatief lagere risico van afzinken, koos men daarna voor sloop. Zowel bij Shell als Greenpeace, ontstond door de hele affaire een behoorlijke image-schade. Het werd voor Shell de aanleiding om meer *maatschappelijk verantwoord* te gaan ondernemen, o.a. door het publiceren van het eerste duurzaamheidsverslag..... http://nl.wikipedia.org/wiki/Brent_Spar

Vakbond (NMV) en dat verklaart nog meer. Hofstra is boer bij Jirnsum en heel fanatiek als het erop aankomt boerenbelangen te vertegenwoordigen. Laat Hofstra aan het woord en het duizelt je al snel van de cijfers en feiten. De conclusie is altijd, de boer deugt wel, het is de milieuverpestende burger die dat niet snapt. Een bedenkelijke scheiding overigens. Daarmee impliceer je dat boeren geen burgers zijn.

Dat heeft men bij Arcadis ook gemerkt. In het laatste hoofdstuk wordt daar nog een alineaatje aan gewijd. Zonder het -standpunt als onjuist af te doen, wordt het wel vergeleken met het Shell-beleid van enkele jaren geleden. En de NMV mag dan geen grote bond zijn, de standpunten ervan worden door een grote groep boeren gedeeld.

Even om het geheugen op te frissen. Shell was zeker in Europa bepaald niet onverantwoordelijk als het om het milieu gaat. Toch was het imago van de oliemaatschappij slecht. Dat komt bijna automatisch door het product olie en natuurlijk ook doordat Shell elders in de wereld niet een altijd even frisse rol speelt.

Shell kon zich evenwel een beetje arrogante houding veroorloven. Slecht imago of niet, de burger blijft de benzine wel tanken. Tot het afzinken van het versleten booreiland Brent Spar. Greenpeace zag zijn kans schoon en liet een uitgekiende campagne los op Shell.

Dat die uiteindelijk gebaseerd bleek op onjuiste gegevens heeft Greenpeace in de ogen van de pers behoorlijk geschaad, maar in de publieke opinie was dat amper het geval. Shell gooide daarop het beleid om en startte met een milieucampagne. Nu zien we mooie filmpjes van lieden in dienst van Shell en heel erg in de weer om schade aan het milieu te voorkomen.

Kijk, dat moet de NMV en zeker Tette Hofstra nog leren. Zelfs al heb je gelijk, dan nog krijg je dat niet altijd. En al te zeer overtuigd van je eigen gelijk, werkt veelal in je nadeel. Twijfel is altijd beter. Je kunt er donder op zeggen, dat als er straks weer blijkt iets mis te wezen, dat breeduit wordt uitgemeten in de pers. Want er is natuurlijk wel eens iets mis. Het is niet alles goudkleurige mest wat er blinkt, net zo goed als alle burgers niet milieucriminelen zijn.

Bij *Vel en Vanla* hebben ze het prachtigste beeldmateriaal van enthousiaste boeren in de weer met duurzaam landbouwen in een kwetsbaar gebied. Kijk, dat doet het goed. Zelfs al zou er elders van alles mis zijn, dan nog zorgen zulke beelden ervoor, dat de burger goed gestemd blijft. Want eerlijk is eerlijk, anders dan de NMV denkt, is het imago van de melkveehouder bij die burger stukken beter dan dat van die burger bij de boer. En ook dan dat van Shell.

Leeuwarder Courant 2002-10-14

CBS: Varkensstapel was in 2001 fors – 1.2 mln. – kleiner

LEEUWARDEN - De varkensstapel in Nederland is het afgelopen jaar met 10 procent afgenomen. Op 1 augustus waren er 1,2 miljoen dieren minder dan het jaar ervoor. Het aantal varkens in Nederland - 11,4 miljoen stuks - bevindt zich nu op het niveau van de eerste helft van de jaren tachtig, meldt het Centraal Bureau voor de Statistiek. Vooral het aantal zware vleesvarkens van 50 kilo of meer daalde sterk; met 15 procent. Het aantal biggen daalde met 7 procent, het aantal gedekte zeugen met ruim 11 procent. Halverwege de jaren negentig bereikte het aantal varkens in Nederland de top met 16 miljoen stuks. Dat nam geleidelijk af tot 13 miljoen in 2000, 12,6 miljoen vorig jaar en 11,4 miljoen nu.

OOGGETUIGE: Landbouwministers in soorten Kabinet gevallen

door DIRK STRIJKER⁶¹

Er zit al drie maand een nieuwe minister op Landbouw. Ik heb nog geen woord aan hem gewijd, en nu is hij al bijna weer weg. Veerman, want zo heet de minister, is meegezogen in de vrije val van de gelukzoekers. Er is een troost voor mij, hij komt misschien terug als het CDA ook na de nieuwe verkiezingen van 22 januari de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij mag leveren. Die kans is aanwezig, want naar het schijnt lopen de gelukzoekende kiezers massaal over van LPF naar CDA. Op zoek naar nog betere wormen en maden. Misschien vinden ze een Bentley niet goed genoeg.

Veerman was een logische benoeming, omdat hij de afgelopen jaren de belangrijkste landbouwadviseur van het CDA was. Hij was de voorzitter van een commissie die bouwstenen voor het verkiezingsprogramma bedacht. De strekking ervan was dat de landbouwsector ooit duurzaam moet gaan produceren, maar vooral niet te snel. In zijn ministerschap van drie maand heeft Veerman de lijn van de commissie-Veerman gevolgd. Hij kondigde het afblazen en terugdraaien van allerlei maatregelen van Brinkhorst aan. Hij wilde meer agrarisch natuurbeheer en minder Natuurmonumenten. Hij sprak roerende woorden over verbrede landbouw en hij heeft het niet zo op globalisering. Het vertrouwen van de boer moest teruggewonnen worden. Het is bij aankondigingen gebleven, want door de val van het kabinet is hij nu demissionair.

Het lijkt erop dat het Nederlandse landbouwbeleid meer afhangt van de bewindspersoon dan van de partij of de kleur van de regering. De warmte die Veerman (CDA) uitstraalt lijkt verdacht veel op die van een van zijn paarse voorgangers. Hayo Apotheker (D66). Die wilde ook geleidelijkheid, overleg, vertrouwen en een breed plattelandsbeleid. Van een breuk met paars kun je dus moeilijk spreken. Of misschien is de vraag wel: welk paars? Want voordat Apotheker aantrad hadden we Van Aartsen (VVD). Die zat weer meer op de lijn van Brinkhorst (D66). Van Aartsen en Brinkhorst probeerden met harde maatregelen de sector te doordringen van de noodzaak tot verandering. Een scherp mestbeleid met een driedubbel slot op de deur, verbieden van veel bestrijdingsmiddelen, veel aandacht voor dierenwelzijn en wat al niet meer.

Dat beleid werd vol ondersteund door Herman Wijffels (CDA) en voorzitter van een commissie die een radicale ombouw van de Nederlandse landbouw voorstond. Het is dat SER-voorzitter Wijffels een ministerschap van landbouw wellicht beneden zijn stand acht, want anders was hij nu misschien wel minister geweest. En dus geldt ook daar welk CDA? Veel boeren zijn opgetogen over Veerman. Ze vinden hem een verademing na killer-Brinkhorst. Maar toch wordt het nog lastig kiezen op 22 januari. Want stel dat het CDA de nieuwe minister van Landbouw mag leveren. Wat krijgen we dan? Een type Veerman/Apotheker of een type Brinkhorst/Van Aartsen/Wijffels. En dan hebben we het er nog niet eens over welke van de twee smaken het beste is. Brinkhorst cs. wilden de sector snel klaarstomen voor een toekomst met harde internationale concurrentie en kritische consumenten. Dat daarbij bedrijven afvallen vonden ze acceptabel, als de blijvers maar goed en sterk zijn. Veerman cs. vinden dat het met die concurrentie en kritische consumenten wel mee zal vallen. De modale boer heeft recht op bescherming. Sterkte op 22 januari.

---

61 Dirk Strijker is als landbouweconoom verbonden aan de Rijksuniversiteit

Afneemers – o.a. zuivelindustrie – landbouw nemen voortouw

Door Nico Hylkema redacteur LC

En weer doen afneemers wat de toeleveranciers nalaten. De Nederlandse Zuivelorganisatie komt met een milieuplan. Het handelshuis HZPC in Joure heeft deze week in een brief de pootgoedtelers onder druk gezet. Het moet afgelopen zijn met de berekening van de aardappelplanten.

[....]

.....pootgoedtelers. Ze zijn afhankelijk van een grote exportmarkt. Het gaat daarin niet om wat de aanbieder denkt, maar om wat de afneemers willen. Hoe irrationeel dat soms ook mag lijken. De HZPC heeft eieren voor zijn geld gekozen en wil over enkele jaren geen berekend pootgoed meer afnemen.

Hetzelfde zie je bij de zuivelcoöperaties. Er komt een moment, dat men het afwachten van sommige leden beu is. Dat zijn de momenten waarop de zuivelconcerns een kwaliteitssysteem als KKM voordrukken. Met hulp van de Land- en Tuinbouw Organisatie, dat wel. De boeren mogen wel inspreken, niet meer beslissen.

Nu ligt er een agenda milieu- en omgevingskwaliteit. Ook uit die zuivelwereld. Men is het gekis-sebis over natuurbeheer en mestbeleid zat en drukt een eigen vooruitstrevend plan door. En weer gaan de hakken in het zand. Niet van alle boeren, maar genoeg om besluiteloos te lijken. Een super-KKM is het al genoemd. Maar boeren hebben weer het nakijken. Ze mogen nog wat mokken over gebrek aan wetenschappelijke onderbouwing. Waarmee de wetenschap hopeloos overschat wordt, maar dat terzijde. Zoals gezegd, weer nemen de afneemers het voortouw. En in de boerenorganisatie NLTO dubt men over een organisatie aangestuurd door voorlopers of door hakken in het zand. De afneemers weten al voor wie ze kiezen.

LC 2002-11-08

Polder krijgt eerste flat voor 14.000 varkens

Leeuwarder Courant 08-11-2002

Polder krijgt eerste flat voor 14.000 varkens

CREIL - Aan het Zuidermeerpolderpad in Creil wordt een varkensflat voor 14.000 varkens gebouwd. De gemeente Noordoostpolder heeft een bouw-aanvraag van boer Straathof uit het Gelderse Vuren goedgekeurd. Het gebouw heeft een oppervlakte van ruim 7.000 vierkante meter, krijgt twee verdiepingen en er is ruimte voor 1300 zeugen, 4000 biggen en 8000 beren.

Het bedrijf met de omvangrijke **varkensstapel** komt in kaal polderland en heeft geen directe buren. Het gebied wordt inmiddels knorpolder genoemd. In 2000 kreeg Straathof al een milieuvergunning. Het is de eerste varkensflat in de gemeente Noordoostpolder.

Meerderheid Kamer tegen strengere mestnormen

DEN HAAG De regeringspartijen willen niet dat de mestnormen voor Nederlandse boeren per 1 januari strenger worden. Ook de PvdA en de SGP zijn tegen aanscherping van het beleid. Dit bleek gisteren tijdens een debat met de staatssecretarissen Odink (Landbouw) en Van Geel (Milieu). Volgens de partijen is er niet genoeg bewijs dat de voor 2003 geplande strengere mestnormen noodzakelijk zijn. De coalitie pleit dan ook voor het aanhouden van de huidige norm tot er meer cijfers bekend zijn.

CDA, LPF en VVD zijn tevens tegen het uitbreiden van het areaal droge zand- en lössgronden tot 400.000 hectare.

Op zogenoemde droge zand grond moeten boeren aan extra mestregels voldoen om de kwaliteit van liet grondwater te waarborgen. Volgens de coalitiepartijen is het voldoende om alleen boerenbedrijven in drinkwatergebieden aan extra regels te onderwerpen. In dat geval zou het volgens de partijen gaan om hooguit 50.000 hectare.

Een woordvoerder van de *Stichting Natuur en Milieu* zei geschokt te zijn dat CDA, VVD, LPF en PvdA de mestnormen niet willen aanscherpen. "Dit valt ons tegen. Het lijkt wel of de partijen de belangen van natuur en milieu massaal links laten liggen", aldus een woordvoerder. Ook Milieufensie was 'verbijsterd'. (ANP)

Leeuwarder Courant 2002-11-22

Soepeler mestnormen wekken woede Brussel

DEN HAAG (GPD) - De Europese Commissie lijkt het helemaal te hebben gehad met het Nederlandse mestbeleid. Eurocommissaris van milieu Margot Wallström ziet niets in het Nederlandse verzoek om meer mest te mogen uitrijden dan de Europese regels toestaan. Dat verklaarde staatssecretaris Jan Odink van landbouw gisteren in de Tweede Kamer. De regeringspartijen in de Kamer pleiten echter voor een versoepeling van het mestbeleid.

Onder de vorige minister van landbouw Laurens Jan Brinkhorst leek het mestprobleem eindelijk opgelost. Strengere normen voor de hoeveelheid uit te rijden mest op het land leidden tot een groot overschot. Dat overschot werd weggewerkt door zo veel varkens op te kopen dat de mestproductie in evenwicht kwam met de hoeveelheid die op het land mag worden uitgereden. Honderden miljoenen euro's werden hiervoor gebruikt.

Uitgangspunt hierbij was dat Brussel akkoord zou gaan met soepeler mestnormen voor Nederland dan de Europese regels voorschrijven. Een comité van wetenschappers adviseerde Wallström echter om Nederland geen uitzonderingspositie te geven.

In een gesprek met de Nederlandse staatssecretarissen Pieter van Geel (Milieu) en Odink gaf de eurocommissaris aan dat advies te willen opvolgen. Als de uitzonderingspositie niet doorgaat, betekent dat een extra krimp van de Nederlandse veestapel met 30 tot 40 procent.

Minister Cees Veerman van landbouw kon gisteren nog niet aangeven hoe hij de gaten in zijn begroting denkt te dichten. De bewindsman werd onlangs geconfronteerd met een tekort van € 80 miljoen.

LTO advies 'Eerste drie jaar niets wijzigen in mestbeleid'

Eventueel moet rechter het maar uitzoeken

DONKERBROEK - Nederland moet de komende drie jaar vooral niet onderhandelen met Brussel over het mestbeleid. Volgens lobbyist Martin van Driel van de boerenorganisatie LTO kunnen juist onderhandelingen slecht uitpakken voor de boeren.

Van Driel zei dat gisteravond in Donkerbroek voor rundvee- en kalverhouders. De Brusselse belangenbehartiger voor de LTO stelde vast, dat Nederland de komende drie jaar niet bang hoeft te zijn voor boetes van de Europese Unie.

Nederland heeft in Brussel het verzoek ingediend om meer stikstof in dierlijke mest per hectare te mogen inzetten dan de Europese norm van 170 kilo. Alles wijst erop, dat dit verzoek niet wordt in gewilligd. Volgens Van Driel is dat geen probleem.

Het Europese hof zal oordelen over het Nederlandse mestbeleid tussen 1995 en 1999. Dat deugt volgens de EU niet. Volgens Van Driel kan Nederland zich eenvoudig verdedigen tegen een negatief oordeel en een dreigende boete. Het mestbeleid is namelijk na 1999 aangepast aan de Europese eisen.

Als de EU dat onvoldoende vindt, moet de rechter er weer aan te pas komen en zijn de boeren al snel drie jaar verder. In de tussentijd kan Nederland met alternatieven komen.⁶²

Het mestprobleem weer niet opgelost

Door Nico Hylkema redacteur LC

Alle zorgvuldige en vooral omvangrijke administratie van de mineralenstromen ten spijt, lijkt Nederland in Brussel toch het lid op de neus te krijgen met zijn eigenzinnige mestbeleid. Na staatssecretaris Jan Odink klinken ook binnen de boerenorganisatie LTO sombere geluiden over het verzoek meer mest dan de Europese norm te mogen uitrijden.

'Derogatieverzoek wordt afgewezen', kopte menig krant na uitspraken van staatssecretaris Odink. Derogatie is het verzoek om rekening te houden met de specifieke omstandigheden van de Nederlandse grond en meer stikstof uit dierlijke mest toe te staan. Het ziet er slecht uit, zo op het eerste gezicht.

Niemand gelooft meer dat het nog goed komt met het derogatieverzoek. Na het vernietigende oordeel van de advocaat-generaal van het Europese hof, is de kans op een positief oordeel in januari nihil. Maar paniek, zo vertelde Brussels LTO-lobbyist Martin van Driel deze week in Donkerbroek, is helemaal niet nodig.

Nadat de vorige landbouwminister **Laurens Jan Brinkhorst** luidruchtig verklaarde het mestprobleem te hebben opgelost, klonken al enige voorzichtige geluiden, dat niet hij dat bepaalde, maar Brussel. En omdat Nederland niet zo populair is als sommige mensen hier wel denken, was het maar afwachten of Brussel net zo dacht als Brinkhorst.

---

62 Boerenslimheid of.....boerendomheid! (ZHN.)

Dat is dus niet het geval. Maar er is nog niets aan de hand, meent Van Driel, mits de Nederlandse bewindslieden het hoofd koel houden. Er zijn drie opties: onderhandelen met Brussel over het derogatieverzoek, niets doen en het erop aan laten komen en nog een derde, waarop we later terugkomen.

Onderhandelen zal neerkomen op een lagere stikstofgift. Zo gaat dat nu een keer bij onderhandelen. Kenners verwachten dat het resultaat zal zijn, dat de Nederlandse boer dan ongeveer 230 kilo stikstof mag uitrijden per hectare. Wel alleen op kleigrond. Veen en zand vallen waarschijnlijk gewoon onder de EU-norm van 170 kilo.

Het zou een aanslag op het Nederlands agrarisch bedrijf betekenen. De tweede optie - helemaal niets doen - lijkt wat dat betreft nog erger. Dat zou neer komen op 170 kilo. Niets daarvan, meent Van Driel. Want het Europese hof oordeelt over het Nederlands mestbeleid van 1995 tot 1999. Kritiek daarop is inmiddels in de aangepaste Mineralenboekhouding (Minas) opgenomen. Dus kan Nederland tegen een veroordeling in beroep gaan. Dan duurt het zeker nog drie jaar voor er weer een oordeel komt. De kans is overigens groot, dat ook dat oordeel weer negatief zal zijn. Uiteindelijk lijkt daarom het zoeken naar een alternatief verstandig. Van Driel zei het niet publiekelijk, maar er is nog een optie. Al weer jaren geleden is de grondslag voor Nederlands mestbeleid door Brussel bepaald. Nederland werd in zijn geheel tot nitraatgevoelig land verklaard.

De *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* (NMV) kan er zich nog boos om maken. Maar anders dan wel wordt gesuggereerd, heeft Nederland niet zichzelf nitraatgevoelig verklaard. Dat heeft Brussel gedaan, omdat Nederland er niet uit kwam.

Het gaat simpel om de vraag of het Nederlandse grondwater aan de drinkwaternorm van 50 milligram nitraat per liter grondwater voldoet. Wanneer daar twijfels over bestaan, treedt automatisch de Europese norm van 170 kilogram stikstof uit dierlijke mest per hectare in werking. Dat komt neer op ongeveer een melkkoe en wat jongvee per hectare.

Voor de Nederlandse veehouder een moeilijk te verteren norm. Dus werd de Minas ingesteld om Brussel tegemoet te komen. De LTO stak er veel tijd in. De NMV verzet zich tegen de administratieve last en kwam met een eigen eenvoudiger systeem en werd niet moe erbij te vertellen dat het allemaal heel wetenschappelijk onderbouwd is.

De NMV heeft er overigens ook nog alle vertrouwen in dat het wel goed komt met het derogatieverzoek. Dat is immers ook onderbouwd met wetenschappelijke argumenten. En dan kan het hof wel tegen wezen, maar het parlement moet beslissen en dat kan toch niet om die onderbouwing heen. Vindt de NMV.

Hoe dan ook, Nederland kan nu ook gewoon zeggen: we beginnen weer vanaf nul. Dus we verklaren ons zelf niet nitraatgevoelig op grond van metingen in het grondwater. Met uitzondering van de zandgronden wellicht. Daarna stel je voor Nederland een stikstofnorm van 250 kilo per hectare vast en voor de zandgronden de 170 kilo EU-norm.

Daar kan niemand wat tegenin brengen. Behalve een Europese rechter misschien. Helaas zitten de Nederlandse bewindslieden nu op het spoor van de onderhandelingen. Boeren moeten dus hun hart vast houden.

Leeuwarder Courant
12-12-2002

Geen lobby in Brussel voor mestvoorstellen

DEN HAAG (ANP) - Het kabinet houdt vast aan zijn standpunt dat een lobby in Brussel voor verdere versoepeling van het **mestbeleid** niet gewenst is. De zes moties die de Tweede Kamer daarover vorige week aannam, worden niet uitgevoerd, zo hebben de staatssecretarissen Jan Odink (Landbouw) en Pieter van Geel (Milieu) gisteren in een brief aan de Tweede Kamer geschreven. Volgens Van Geel heeft Brussel het wel gehad met het mestdossier. Nederland wil een uitzondering op het Europese **mestbeleid**, omdat de omstandigheden dat zouden toelaten.

Akkerbouw in verzet tegen mestnormen

LUTTELGEEST - De akkerbouw zal zich verzetten tegen de op handen zijnde aanscherping van het mestbeleid. Er zijn plannen om de werkzaamheden van *Bureau Heffingen* in Assen, dat de mestboekhoudingen controleert, volledig te ontregelen. Akkerbouwers vrezen forse opbrengstverliezen als de aanscherping doorgang vindt.

De bouwboeren storen zich vooral aan de zogenaamde verliesnormen, het toegestane verschil tussen de aan- en afvoer van de mineralen stikstof en fosfaat. Die worden wat betreft stikstof voor bouwland aangescherpt naar 100 kilo op klei en veen en naar 60 kilo op droge zandgronden. Volgens akkerbouwvoorman Jaap Haanstra van de noordelijke boerenbond NLTO zijn deze normen onwerkbaar. „We komen hopeloos in de knoei met de bemesting van onze gewassen. Door gebrekverschijnselen zullen de opbrengsten fors dalen.”

Haanstra benadrukt dat het mestbeleid een middel is om de Europese nitraatrichtlijn te halen. Die schrijft voor dat het grondwater niet meer dan 50 milligram nitraat per liter mag bevatten. “Er is praktisch geen stukje akkerbouwland te vinden waar die norm overschreden wordt.”

Het kabinet heeft tot nu toe geen gehoor gegeven aan de eis van de landelijke boerenbond LTO. De Tweede Kamer is het met de akkerbouwers eens maar onderneemt in de aanloop naar verkiezingen weinig actie. LTO overweegt nu om haar doel via juridische middelen te bereiken. Als dat niet slaagt, zullen er acties volgen tegen *Bureau Heffingen* in Assen, dat de mestboekhoudingen controleert. „Er zijn voldoende legale grappen te bedenken om de werkzaamheden volledig te ontregelen”, aldus Haanstra.

De melkveehouderij is eveneens tegen de scherpe verliesnormen voor 2003. Deze sector roert zich minder omdat ze het zogenaamde derogatieverzoek niet wil frustreren. Nederland vraagt daarmee een versoepeling aan van de Europese norm voor de hoeveelheid stikstof uit dierlijke mest die op een hectare uitgereden mag worden. Die norm is gekoppeld aan de omvang van de veestapel. Als Brussel niet ingaat op het Nederlandse verzoek moeten melkveehouders hun veestapel nog verder inkrimpen.

2003

Leeuwarder Courant 2003-03-05

'Zandgrond gebaat bij stop fosfaatbemesting'⁶³

WAGENINGEN - De intensieve veehouderij heeft in de jaren zeventig en tachtig een belangrijke bijdrage geleverd aan de welvaart op de arme zandgronden in Oost- en Zuid-Nederland. Maar de mest van al die varkens en kippen resulteerde wel in een groot milieuprobleem dat tot op de dag van vandaag voortduurt. De gronden zijn zodanig verzadigd met vooral fosfaat dat er nog steeds grote hoeveelheden van deze meststof in het oppervlaktewater terecht komen en daar onder meer de bekende algensoep (eutrofiering) veroorzaken.

Volgens Gerwin Koopmans, 31 jaar geleden geboren in Gorredijk, biedt ook het huidige mestbeleid geen soelaas. Dat kent weliswaar voor de zandgronden strengere fosfaatsnormen dan voor klei, nog steeds mag er meer fosfaat aangewend worden dan het gewas kan opnemen. Het probleem kan alleen opgelost worden als de fosfaatbemesting volledig wordt stopgezet, aldus Koopmans die vandaag promoveert aan Wageningen UR (universiteit en researchcentrum) op de fosfaatproblematiek op de zandgronden.

Op zich hoeft de fosfaatloze periode niet al te lang te duren. Uit het onderzoek van Koopmans blijkt dat vooral het fosfaat in het bodemvocht snel afneemt bij het oogsten van de gewassen (gras en maïs). "In een periode van drie jaar met circa 80 procent." De kanttekening is dat het onderzoek in kassen is verricht. "In het veld zal het ongetwijfeld wat langzamer gaan omdat de groeiomstandigheden in de kas veel beter zijn. Nader onderzoek moet dat uitwijzen"

Kunstmest zonder fosfaat is wel te krijgen, maar de stof uit dierlijke mest werven is onmogelijk. Dat zou betekenen dat de veehouderij op bepaalde zandgebieden in Oost- en Zuid-Nederland een paar jaar op non-actief gezet moet worden of dat alle mest afgevoerd moet worden. En is dat reëel? "Dat is een politieke vraag en daar hoef ik mij gelukkig niet mee te bemoeien", aldus Koopmans.

Dagblad vh Noorden 2003-03-13

Varkensstapel krimpt snel dankzij opkoop

DEN HAAG. Het varkensaanbod in Nederland is tussen 1996 en eind 2002 met ruim vijf miljoen stuks gedaald tot 19,6 miljoen. Dit jaar zal het aantal varkens niet 5,6 procent dalen tot 18,5 miljoen.

Dat blijkt uit cijfers van de Productschappen Vee, Vlees en Eieren (PVVE). De verwachte afname van de varkensstapel dit jaar is twee keer zo groot als vorig jaar. Voornaamste reden van de gestage daling zijn de opkoopregelingen van de overheid die in 2000 van kracht werden en de omstrede afroaming van de varkensrechten. Door varkens op te kopen wil de overheid het mestoverschot terugdringen.

In de eerste ronde werden 1900 bedrijven opgekocht en 3,2 miljoen varkens (waarvan de helft biggen) uit de markt gehaald. De eerste opkoopregeling is zo goed als afgerond.

De tweede opkoopregeling, die momenteel in uitvoering is, is veel omvangrijker en omvat tot dusverre 1471 bedrijven met in totaal 4,8 miljoen varkens (waarvan 2,9 miljoen biggen).

63 Zelfde artikel ook in LC 2004-03-05 ??

Foeragerende ganzen op het grasland verlaagd stikstofwaarde

Leeuwarder Courant 15-02-2003

Ganzen verlossen boeren van mest

LEEUWARDEN – Overwinterende ganzen lossen voortaan ook een **mestprobleem** van boeren op. In de mineralenboekhouding wordt voortaan rekening gehouden met het feit dat foeragerende ganzen stikstof afvoeren naar rustgebieden en slaapplekken. Dat is al snel 20 tot 30 kilogram stikstof per hectare per jaar.

Minister Cees Veerman van landbouw geeft nu gehoor aan het verzoek van de ganzenverenigingen om een regeling te treffen voor een aftrekpost in de mineralenboekhouding. De Tweede Kamer zal nog dit halfjaar een besluit nemen over een wetsvoorstel. De wet geldt dan vanaf 1 januari 2003.

2003 mei 27 Kabinet Balkenende II CDA, D66 en VVD

Leeuwarder Courant 2003-06-07

Mestregels – stikstof en fosfaat – in 2003 niet aangescherpt

DEN HAAG (ANP) - Het kabinet heeft gisteren besloten de stikstof- en fosfaatnormen voor boeren dit jaar niet te verscherpen. De Tweede Kamer steunt deze kin, maar de Raad van State had geadviseerd van het uitstel af te zien omdat Nederland nog overhoop ligt met Brussel over de nationale mestregels. Het kabinet vindt het niet nodig om een uitspraak van het Europese Hof voor Justitie en onderhandelingen met de Europese Commissie af te wachten, omdat die alleen gevolgen kunnen hebben voor het toekomstige mestbeleid.

Leeuwarder Courant 2003-06-19

Europees akkoord over mestbeleid

DEN HAAG - De Nederlandse boer mag de komende vier jaar 250 kilo stikstof per hectare uit dierlijke mest op grasland uitrijden. Dat is de uitkomst van het overleg over het verzoek om af te wijken van de Europese mestnorm van 170 kilo stikstof per hectare.

In een brief aan de Tweede Kamer schrijft staatssecretaris Peter van Geel dat er een principe-akkoord is bereikt met eurocommissaris Wallström. Daarbij is tevens besloten dat na 2008 de aanwending van dierlijke mest wordt verlaagd tot 230 kilo per hectare. De toegestane afwijking geldt alleen voor bedrijven waar 70 procent van het land wordt bebouwd met 'stikstofbehoefte gewassen met een lang groeiseizoen'. In de praktijk is dat grasland.

Een beetje maakbaar moet zelfs Veerman wil discussie over intensive veehouderij

Nico Hylkema landbouwredacteur LC

Landbouwminister Cees Veerman wil de komende tijd een brede maatschappelijke discussie over de intensieve veehouderij. Dat wil hij niet om die sector nu eens te stimuleren. Het heeft er veel van weg, dat hij er eigenlijk wel vanaf wil. Maar wegjagen zal hij ze niet, die varkens-, pluimvee- en kalverhouders.

Critici van overheidsingrijpen in welke sector dan ook, mogen graag roepen dat de samenleving niet maakbaar is. Liefst met verwijzing naar het doodgelopen idealisme van de jaren zeventig. Toen wilden sommigen de verbeelding aan de macht en de een zijn verbeelding is nu eenmaal niet die van de ander.

Een democratisch gekozen overheid heeft doorgaans niet zoveel verbeelding, maar wel de plicht te zorgen dat de samenleving leefbaar blijft. Dat is geen samenleving maken, maar gewoon in stand houden. Het is niet het sterkste punt van deze regering, maar landbouwminister Cees Veerman is van goede wil.

Ooit wilde die samenleving niet meer dan genoeg te eten tegen een redelijke prijs. Nu wil die samenleving ook nog volstrekt veilig eten, aandacht voor dierenwelzijn en geen aantasting van het milieu. Helaas wil zij daar nog niet voor betalen.

In dat soort tegenstrijdigheden moet een regering de knoop doorhakken. Als een industrie op eigen benen kan blijven bestaan, zonder maatschappelijk overlast te veroorzaken of tegen de wil van de samenleving in te gaan, moet hij vooral in stand blijven. Zo'n industrie moet de overheid niets in de weg leggen.

Helaas is dat bij een groot deel van de intensieve veehouderij niet meer het geval. Neem de opeenvolgende veeziekten. Die worden weliswaar niet veroorzaakt door de intensieve veehouderij, maar die wijze van veehouderij maakt een veeziekte wel desastreus voor de samenleving. En het is moeilijk vol te houden dat in de gebieden waar deze veehouderij het meest voorkomt, het milieu niet zou worden aangetast.

Hier heeft de overheid gefaald. Sterker nog, (vooral CDA-)politici en banken hebben veehouders gestimuleerd te intensiveren. Ook toen allang duidelijk was, dat het de verkeerde kant uit ging. Achtereenvolgende niet-CDA-landbouwministers hebben geprobeerd daar wat aan te doen. Uiteindelijk was het de gevreesde D66'er Laurens Jan Brinkhorst die doorzette en erin slaagde door middel van strenge mestwetgeving de varkenshouderij terug te dringen. Zijn opvolger Cees Veerman (toch weer CDA) zou nog wel een stapje verder willen gaan.

Die zou liever een soort van veehouderij hebben die veel weg heeft van de melkveehouderij. Grondgebonden, diervriendelijk en weinig milieubelastend. Dat kan en sommigen veehouders zouden dat ook best willen. Helaas hebben ze daarvoor een beetje steun nodig.

Zonder die steun zijn ze gedwongen op de heilloze weg van verdere kostenverlaging, schaalvergroting en intensivering door te gaan. Veerman wil door middel van discussie die veehouderij op andere gedachten brengen. Nu al heeft die sector aangegeven daar niets voor te voelen.

De pluimveestallen worden weer gevuld nu de klikkippen niet besmet blijken. De meeste varkenshouders willen alleen iets van meer dierwelzijn en milieueisen weten als alle varkenshouders, het liefst wereldwijd, daaraan moeten voldoen.

Moeten ze dan hun gang blijven gaan, onder het mom van het niet maakbaar zijn van de samenleving? Flauwekul. Je moet in zo'n geval geen maatschappelijke discussie houden, maar strenge wetten opstellen en zorgen dat ze worden nageleefd. Maakbaar? Het zij zo, het is gewoon zorgen dat een land leefbaar blijft. Wie daar niet aan wil gehoorzamen, zoekt zijn heil maar elders. Dat zou Veerman moeten zeggen, maar hij houdt het even bij die discussie.

Dagblad van het Noorden 2003-10-03

Mestverwerking duurder door uitspraak Europees Hof

BRUSSEL/DEN HAAG - De kosten voor de verwerking van dierlijke mest in Nederland zullen fors stijgen. Dat kan tot gevolg hebben dat de bedrijfsvoering voor sommige boeren niet meer rendabel is, waardoor zij gedwongen worden hun bedrijf te sluiten.

Dat zegt Wim de Hoop van het *Landbouw Economisch Instituut* (LEI) in Den Haag naar aanleiding van de uitspraak van het Europese Hof gisteren. Het Hof heeft bepaald dat Nederland zich moet houden aan de norm van 170 kilo stikstof per hectare. Die norm geldt met ingang van dit jaar. Tijdelijk is 210 kilo per hectare toegestaan. Nederland hanteert echter een norm van 250 kilo.

Volgens boerenorganisatie LTO Nederland is 250 kilo per hectare gewenst omdat door het klimaat hier het gewas meer stikstof opneemt. De Hoop vindt de conclusie van Groen Links en Milieudefensie dat de uitspraak van het Hof leidt tot drastische inkrimping c.q. beëindiging van de intensie veehouderij in Nederland voorbarig.

Het LEI wijst erop dat de Nederlandse veestapel de afgelopen jaren al fors is gekrompen. De Hoop wijst erop dat Nederland voor een deel van het grondgebied een uitzondering kan krijgen mits wordt aangetoond dat het doel (minder bodemvervuiling) daardoor ook wordt bereikt. Dat Nederland voor de helft van haar landbouwgrond een uitzondering krijgt lijkt onwaarschijnlijk. Denemarken heeft voor slechts vier procent van haar landbouwareaal ontheffing.

LC 2003-10-09

Vijf verdachten van mestfraude vervolgd

Leeuwarder Courant 09-10-2003

Vijf verdachten van **mestfraude** vervolgd

ROTTERDAM (ANP) - Het openbaar ministerie in Rotterdam heeft het onderzoek in een omvangrijke mestfraudezaak afgesloten. Vijf verdachten moeten zich voor de rechter verantwoorden. Veertig akkerbouwers en veehouders kunnen vervolging afkopen. Voor overschrijdingen van de fosfaatproductie moeten ze justitie totaal ruim €400.000 betalen. Dertien zaken zijn geseponeerd. De verdachten omzeilden de meststoffenwetgeving door op papier gebruik te maken van grondgebonden mestproductierechten van andere akkerbouwers. Die ontvingen daarvoor een financiële vergoeding.

Extra steun jonge boeren – eenvoudiger mestwetgeving op komst

DEN HAAG (GPD) - Het wordt voor jonge boeren gemakkelijker een agrarisch bedrijf over te nemen. Minister Cees Veerman van landbouw stelt € 20 miljoen beschikbaar om de financiering van een overname te vereenvoudigen. Eerder kregen de jonge boeren ook al extra fiscale voordelen.

[....]

De nu toegezegde € 20 miljoen is een rentesubsidie op de leningen die jonge boeren moeten afsluiten voor de overname van een bedrijf. De boeren moeten daarvoor wel voldoen aan de regels op het gebied van dierenwelzijn en milieu.

Er komt ook een eenvoudiger mestwetgeving. Veerman wil dat uitsluitend boeren die alle mest van hun bedrijf afvoeren streng worden gecontroleerd. In de praktijk betekent dit dat straks vooral varkens- en pluimveehouders in het vizier worden gehouden.

Een nieuwe mestwet is nodig omdat het Europees Hof enkele weken geleden het Nederlands mestbeleid onderuit haalde. Nederland voldeed niet aan de Europese richtlijn over vervuiling van het grondwater door mest. De nieuwe wetgeving moet uiterlijk in 2006 van kracht zijn. De nieuwe wet is vooral gunstig voor boeren die alle mest op hun eigen bedrijf kwijt kunnen.

Eenvoudiger mestwetgeving op komst

DEN HAAG (GPD) - Boeren krijgen in de nabije toekomst te maken met een eenvoudiger mestwetgeving. Minister Cees Veerman van landbouw wil dat uitsluitend boeren die alle mest van hun bedrijf afvoeren streng worden gecontroleerd. In de praktijk betekent dit dat straks vooral varkens- en pluimveehouders in het vizier worden gehouden.

Overtreders wil de minister hard aanpakken door het invoeren van afschrikwekkende sancties, zo zei hij gisteren tijdens de behandeling van de landbouwbegroting in de Tweede Kamer. Vrijwel alle fracties reageerden instemmend op zijn plannen.

Het Europees Hof haalde enkele weken geleden het huidige Nederlands mestbeleid onderuit. Ons land zal dus moeten geloven aan een scherper mestbeleid dat voldoet aan EU-eisen. Anders zal de Europese Commissie niet bereid zijn om de veehouderij op grasland te ontzien en meer mest te laten uitrijden. Volgens de minister is het een ramp als die ontheffing niet rond komt. “Dat zal ik niet voor mijn rekening nemen”, voegde hij eraan toe.

De nieuwe wet - die uiterlijk per 2006 van kracht moet zijn – is vooral gunstig voor boeren die alle mest op hun eigen bedrijf kwijt kunnen. Zij hoeven in de toekomst niet meer jaarlijks aan te tonen hoeveel mest ze geproduceerd hebben en wat er mee is gebeurd. Deze bedrijven worden alleen nog steekproefsgewijs gecontroleerd.

Boeren die alle mest moeten afvoeren moeten zich uitgebreid verantwoorden en krijgen ook te maken met omgekeerde bewijslast. De boer zal dus aan moeten tonen dat hij alle mest daadwerkelijk op een verantwoorde manier heeft afgezet. Overtreding van de regels wordt bestraft met boetes of desnoods via het strafrecht.

Veerman wil ook een einde maken aan de steeds terugkerende stroom formulieren die boeren nu moeten invullen. Gegevens over het landgebruik, akkerland of grasland, en aantallen dieren hoeven niet meer jaarlijks te worden aangeleverd, vindt hij. Boeren hoeven in de toekomst alleen nog maar veranderingen door te geven.

Leeuwarder Courant 2003-11-22

Barstjes in het boerenfront

Eensgezind keren boeren zich tegen de supermarkten nu die met hun agrarische producten stunten. Nou ja, eensgezind. De echte eenheid ontbreekt. Dat zie je ook bij de discussie over mestbeleid. Er zitten scheurtjes in het boerenfront.

Nico Hylkema landbouwredacteur LC

Ogenschijnlijk heerst er rust binnen het boerenfront. Alle organisaties lijken het roerend eens. Er moet minder lastendruk komen, de regels moeten overal in Europa gelijk zijn en supermarkten mogen niet stunten met de kostelijke producten van de koe en van het land.

Om de eenheid op de proef te stellen, moet je even beter kijken. Eerst maar eens de acties tegen de supermarkten. Het is toch een beetje gek dat de kleine *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* (NMV) donderdag begint met het lastigvallen van Aldi-supermarkten en vrijdag de grote boerenbond LTO hetzelfde doet.

Er gaan hardnekkige geruchten dat er een afspraak was tussen NMV en LTO om gezamenlijk de anti-melkstuntactie te organiseren. Kennelijk is de NMV onder druk gezet door de leden en toch voor zichzelf begonnen. Op zich ook wel begrijpelijk want de animositeit tussen de twee organisaties groeit weer eens.

LTO'ers zijn bovendien niet onder de indruk van de argumentatie die de NMV aandraagt tegen de supermarkten. Hoezo boeren die twaalf eurocent produceren onder de kostprijs, zoals de NMV beweert. Dan zouden er al snel geen boeren meer zijn.

Die twaalf cent is vergoeding voor arbeid meldt desgevraagd de nieuwe NMV-voorzitter Peter ten Hoeve. „Alsof boeren niets mogen verdienen.” Het klinkt plausibel, maar als een groot aantal boeren flink onder de opbrengstprijzen van de melk produceert, dan blijft er ook inkomen over. Maar vooruit, op dit moment maakt LTO geen probleem van het niet nakomen van afspraken. Het zou de positie van de boeren alleen maar schaden als ze rollebollend over straat gaan.

Maar ook de eenheid binnen de grote LTO is soms broos. Neem het mestbeleid. Dankzij de melkveehouderij is de akkerbouw opgezaaid met een systeem van mestadministratie dat uitgaat van verliesnormen (minas). Dus, zoveel mineralen en stikstof worden aangevoerd, zoveel gaat eruit aan nuttige producten, blijft over zoveel kilo stikstof. Want om die stikstof gaat het.

Voor melkveehouders een bewerkelijk maar lucratief systeem want zij moeten hun mest kwijt. Voor akkerbouwers is het vooral arbeidsintensief. Want daar wordt geen mest geproduceerd. Europa wil de aanvoernormen en dan niet meer dan 170 kilo stikstof per hectare. Die aanvoernormen wilden akkerbouwers ook liever.

Mestbeleid

Het Europese Hof heeft onlangs geoordeeld dat de minas niet deugt, inderdaad vanwege de verliesnormen. Dus moeten de Nederlandse boeren met de billen bloot. Ze hadden nog een akkefietje met Brussel lopen, want boeren hier menen dat ze veel meer stikstof op het land kunnen brengen dan collega's in zeg maar Oostenrijk. **Daarom hebben ze een verzoek ingediend om toch maar wat**

meer stront op het land te mogen brengen.

Derogatie heet dat verzoek. Landbouwminister **Cees Veerman** ondersteunt dat verzoek, maar vindt dan wel dat boeren nu al wat minder mest op het land moeten brengen om Brussel gunstig te stemmen. Nee, zegt de LTO. Dat maakt niets uit. We doen al alles om dat derogatieverzoek gehonoreerd te krijgen.

Dat klinkt eensgezind. Maar de akkerbouwers hebben er eigenlijk niets mee. Als het aan hen had gelegen, dan hoefde die hele derogatie niet. Zoveel moeite hebben ze niet met de uiteindelijke eis van Brussel niet meer dan 170 kilo stikstof op het land te brengen, hetgeen een ramp zou zijn voor melkveehouders. Straks dreigt een overschot van 55 miljoen ton mest.

Akkerbouwers vergeten dat in de 170 kilo niet alleen de dierlijke mest zit, maar mogelijk ook de stikstof uit kunstmest. Dat kan ze nog wel eens opbreken. Maar daar maken heren geen ruzie over, zullen de akkerbouwers wel zeggen. Want bij het landbouwakkoord van Luxemburg kwamen de graanboeren er genadig af, terwijl de melkveehouders de kous op de kop krijgen. Binnen een organisatie is het een kwestie van evenwicht. Een wankel evenwicht, dat wel.

Leeuwarder Courant 2003-11-29

Actie Zalm krijgt boemerangeffect

Nico Hylkema landbouwredacteur LC

Onwillekeurig denk je wel eens aan de positie van landbouwminister Cees Veerman in het kabinetBalkenende. Een vrij rationele, redelijk ruimdenkende akkerbouwer tussen mensen als de krenterige Gerrit Zalm en de zalvende premier Jan Peter Balkenende, die hem ook nog eens stevig in de wielen rijden. De boeren zullen de gevolgen nog merken van Zalms-kamikaze-actie tegen Frankrijk en Duitsland.

Sommige boeren wrijven zich in de handen na het debacle van Zalm. Ze denken dat ze nu veel strenge Europese wetgeving, zoals het mestbeleid, aan hun laars kunnen lappen. Als het stabiliteitspact niet eens gehandhaafd wordt, dan is het mestbeleid toch helemaal flauwekul. Het is een aardige redenering en zou moeten kloppen. Maar dat doet het alleen als de Europese Unie zou verdwijnen en dat is niet het geval.

De EU bestaat nog en aangenomen wetgeving telt nog steeds, zo blijkt uit juist het mestbeleid. Sinds het Europese Hof een negatief oordeel heeft geveld over het Nederlandse mestbeleid, zitten boerenbonden en politiek met de handen in het haar. Als er geen (tijdelijke) ontheffing komt voor de helft van Nederlands boerengrond, mogen boeren straks nog maar 170 kg stikstof aanvoeren op een hectare. Dat betekent in feite nog maar een koe en nog wat jongvee op een hectare.

Minister Veerman poogt nu Brussel een beetje gunstig te stemmen door een eerder afgesproken aanscherping van het mestbeleid toch maar uit te voeren. De Kamer is tegen. Die denkt dat het weinig uitmaakt. Veerman weet beter, Brussel heeft het gehad met Nederland.

Dat heeft veel te maken met de grote mond uit het verleden, maar ook met irritaties over het landbouwbeleid en de wijze waarop Nederland agrarisch produceert. Veerman weet als, minister van landbouw - de helft van de Europese begroting gaat tenslotte naar landbouw - dat realisme een groot goed is.

Ook op landbouwgebied maken Frankrijk en Duitsland de dienst uit. Die moet je tegemoet komen,

als je wat wilt bereiken. Of chanteren, zoals Italië heeft bewezen. Je gaat als klein land niet proberen de grote te bewerken door ze aan de schandpaal te nagelen.

Dit kan zeker voor de landbouw kwalijke gevolgen hebben. De twee groten zinnen ongetwijfeld op revanche. Zalm heeft met zijn actie tegen het Duitse begrotingstekort kwaad bloed gezet. Hij had beter even met Veerman kunnen praten. Dan had hij geweten, dat het weinig zinvol is de confrontatie aan te gaan. Maar Veerman en Zalm hebben in het verleden al eens een aanvaring gehad.

Een confrontatie ga je aan om te winnen. Als Zalm had nagedacht, had hij kunnen weten dat hij kansloos was. Bovendien was het voor een buitenstaander duidelijk dat het Zalmoptreden alleen bedoeld was om het eigen harde bezuinigingsbeleid uit de wind te houden. Wat dan nog het meest verwondert, dat het hele papegaaicircus van pers tot politici hem nakauwt.

Hoezo, een ramp voor de euro of voor Europa. Het was een domme actie, die vooral Nederland zelf heeft beschadigd. De boeren die dus nog een zware strijd voor de boeg hebben, zullen de gevolgen ervan nog wel merken. De oren voor Nederland zullen behoorlijk dicht zitten, zeker met de aanstaande waterrichtlijn. Grinnikend kijkt Europa toe, hoe het met een tikkie te hoog begrotingstekort oprijst uit de recessie en Nederland doormodert in het zelf gecreëerde moeras.

Er zijn slimme boeren die het goede voorbeeld geven in de aanpak van grotere partijen. Terwijl sommige domme collega's zich een jaar na dato nog verkneukelen over een paar overtijdse konijnen in het AH-schap, zijn de voorlopers allang naar de supermarkt gestapt met de vraag of ze iets voor het concern kunnen doen. Bijvoorbeeld garanderen dat ze verse konijnen leveren.

Zo had het moeten bij de benadering van Duitsland. Veerman had het Zalm wel kunnen vertellen. Maar akkerbouwers hebben geen echte status in een kabinet waar geloof de ratio heeft verdreven. Geloof in opperwezens, of in het nut van bezuinigingen in slechte tijden. Geloof blijft het. Discussie is onmogelijk. En het kabinet is ook nog onbedreigd, want zoals gezegd: het papegaaicircuit kwettert wel door.

Leeuwarder Courant 2003-12-06

Kabinet stelt mestnormen vooraf vast

DEN HAAG (GPD) - Landbouwbedrijven krijgen vanaf 2006 precies voorgeschreven hoeveel mest zij op hun land mogen verspreiden. Nu wordt een boer achteraf afgerekend op het mestverbruik. Dat is veel gemakkelijker voor de bedrijfsvoering. Maar Nederland moet voldoen aan de Europese Nitraatrichtlijn, wat betekent dat er allerlei gebruiksnormen vooraf moeten worden vastgelegd.

De komende maanden gaat het kabinet in overleg met Brussel precies proberen vast te leggen hoeveel mest een boer op zijn land mag onderwerken.

Volgens de officiële Nitraatrichtlijn mag vanaf 2006 per hectare 170 kilo per jaar aan dierlijke mest op grasland worden geïnjecteerd. Het kabinet hoopt echter ontheffing te krijgen in Brussel zodat een boer over drie jaar toch 250 kilo mest per jaar per hectare grasland kan onderwerken.

Gras wordt in Nederland een paar keer per jaar van het land gehaald. Daarmee haal je ook een deel van het nitraat, afkomstig uit mest, uit het milieu, is de redenering.

Voor maïsland denkt het kabinet aan een norm van 250 tot 380 kilo per jaar per hectare. Hoeveel dat precies wordt, moet nog worden bepaald. Ook voor andere soorten grond moet het kabinet nog al-

lerlei normen uitwerken, aldus een woordvoerder van het ministerie van landbouw.

Nu wordt achteraf berekend hoeveel mest een boer op zijn landbouwgrond heeft verwerkt. Dat mag niet meer van het Europese Hof. Ook al moest een Nederlandse boer een boete betalen als hij volgens de normen te veel mest had ondergewerkt, de milieuschade is dan al geschied, aldus het Hof.

Leeuwarder Courant 2003-12-10

Mestnorm niet soepeler door verdeelde coalitie

DEN HAAG (GPD) - Boeren moeten erop rekenen dat ze volgend jaar minder mest mogen uitrijden op hun land. De Tweede Kamer is zo verdeeld over het mestbeleid dat een versoepeling van de mestnormen er niet inzit. Vorig jaar drong een meerderheid van de Kamer daar nog op aan.

CDA, VVD en LPF, samen goed voor een Kamermeerderheid, hadden aangedrongen op soepele mestnormen tot 2006. Nu strenge normen invoeren, waardoor boeren met veel mest blijven zitten, zou hen in financiële problemen brengen. Minister Cees Veerman (Landbouw) en staatssecretaris Pieter van Geel (Milieu) zien niets in het voorstel.

Het CDA wil de hoeveelheid mest die mag worden uitgereden in 2005 aanscherpen. Dat ging VVD en LPF echter te ver. Deze partijen willen dat tot 2006 dezelfde hoeveelheid mest mag worden gebruikt. Voor de linkse oppositiepartijen en voor coalitiepartij D66 ging het voorstel van het CDA niet ver genoeg.

De twee bewindslieden konden dan ook tevreden constateren dat hun voorgestelde beleid overeind blijft. Ze stellen voor de hoeveelheid mest op het land vanaf volgend jaar ieder jaar een beetje te verminderen. In 2007 moeten dan de strenge Europese regels gaan gelden. Die geleidelijke afbouw geeft boeren de tijd zich aan de nieuwe situatie aan te passen.

Enige weken geleden werd Nederland door het Europees Hof van Justitie veroordeeld omdat het mestbeleid van Den Haag te slap is. Nog steeds brengen de Nederlandse boeren meer mest op het land dan door Brussel is toegestaan. Nederland heeft nu tot 2007 de tijd gekregen het mestbeleid in overeenstemming te brengen met de Europese regels.

Leeuwarder Courant 2003-12-22

Boerenlobby in Kamer blok aan been Veerman

DEN HAAG (GPD) - Het zijn zware tijden voor landbouwminister Cees Veerman (CDA). Diens paradepaardje, de nota over de toekomst van de intensieve veehouderij, is nog maar net uit of hij ligt al in de prullenbak.⁶⁴ “Lucht zonder zuurstof”, noemt Wien van den Brink (LPF) het verhaal. “Verspilling van tijd en moeite”, vult Gert Jan Oplaat (VVD) hem aan. Bij het CDA vinden ze het

64 Rapport over 'discussie' : <http://edepot.wur.nl/118142>

wél een goed verhaal. zolang het maar tot niets verplicht.

Grootse visies en weidse vergezichten over de landbouw worden in de Tweede Kamer niet op prijs gesteld. Wat nu telt zijn praktische maatregelen die de boeren helpen en die niet meer voorop lopen ten opzichte van de rest van Europa.

De verklaring daarvoor is niet moeilijk te vinden, meent Gijs Kuneman, hoofd van de afdeling natuur en landbouw van Natuur en Milieu. „De landbouwwoordvoerders van CDA, VVD en LPF komen voort uit de intensieve veehouderij. Ze zeggen namens hun partij te spreken. maar ze gebruiken vooral de woorden van hun eigen sector. Vooral bij het CDA is dat het geval.”

Het zijn geen incidenten, constateert Groenlinkser Arie van den Brand. “Mijn klompen vielen uit na mijn eerste vergadering met de landbouwcommissie. Brinkhorst stond al op de vliegtuigtrap om naar Brussel te vliegen voor een vergadering van de Europese landbouwraad. Hij werd door Joop Atsma van het CDA teruggeroepen naar de Kamer voor een overleg over de veemarkt in Leeuwarden. Die moest dicht, want ze hield zich niet aan de hygiëneregels. Voor de Kamer ging het belang van één bedrijf boven dat van de aanwezigheid van Brinkhorst bij Europees overleg.”

De meeste zorgen baart het mestoverschot. Het Europees Hof van Justitie heeft Nederland gevoelig op de vingers getikt omdat nog steeds meer mest wordt uitgereden dan volgens de Nitraatrichtlijn is toegestaan. Zelfs na veroordeling door het Hof blijven CDA, VVD en LPF eisen dat de Nederlandse boeren door kunnen gaan op de oude voet.

“Als Duitsland en Frankrijk zich niet aan het Stabiliteitspact houden hoeft Nederland zich niet aan de Nitraatrichtlijn te houden.” aldus LPF'er Van den Brink. Ook CDA-kamerlid Ger Koopmans riep dat Nederland het mestbeleid maakt en niet Brussel. Zulke geluiden stemmen Veerman niet vrolijk, want de minister moet nog met Brussel over de mestnormen onderhandelen.

De rolverdeling in de Tweede Kamer is wettelijk vastgelegd voor PvdA- landbouwwoordvoerder Harm Evert Waalkens. „Ik ben vaak degene die de minister zit te verdedigen. CDA en VVD sluiten een coalitie met de LPF om allerlei maatregelen tegen te houden.”

D66, de coalitiegenoot van CDA en VVD, stoort zich niet aan de gang van zaken. “Wij hebben extra geld voor natuur binnengehaald en we weten dat we met zes zetels niet alles kunnen eisen.” verklaart D66'er Boris van der Ham. “Ik zie dat bij het CDA het realisme ook doordringt, dus ik heb goede hoop voor de toekomst.”

Leeuwarder Courant 2003-12-27

Intensieve veehouders regeren mee

Nico Hylkema landbouwredacteur LC

Het advies van landbouwminister Cees Veerman over de Intensieve veehouderij is amper te lezen, zo ingewikkeld geschreven. Er viel na de debatten nauwelijks een zinnig woord te zeggen over de toekomst van de intensieve veehouderij. Geen nood, dat doet die veehouderij nu zelf in de Kamer.

Toen landbouwminister Cees Veerman een maatschappelijk debat startte over de intensieve veehouderij, werd menig wenkbrauw gefronst. Zou dit niet uitmonden in een publieke veroordeling van de varkens-, pluimvee- en kalverhouders van Nederland. Het werd uiteindelijk, zoals een criticus het uitdrukte, een soort boerenvergadering met burgergast sprekers.

Veerman heeft eigenlijk, zo valt uit eerdere uitlatingen af te leiden, helemaal niet zo veel op met de intensieve veehouderij. Maar hij is ook een echte CDA'er. CDA'ers willen niet ingrijpen in een sector, die hen door de jaren heen goed gezind is. En dat ingrijpen ligt dit kabinet sowieso al niet, zeker niet als het geld kost.

Brinkhorst's D66 zou misschien hebben kunnen afrekenen met de varkenshouders. Met die groep had hij nog wel een appeltje te schillen. Maar in de kamer betekent D66 niets. De intensieve veehouderij wel. De veehouders kunnen rekenen op steun van VVD en CDA, aangevuld met LPF. Niet omdat het CDA nu zoveel op heeft met de intensieve veehouders. De VVD ook al niet. Maar de landbouw wordt door deze partijen geheel overgelaten aan de specialisten. Daar zit hem de kneep.

Voor het CDA doet Limburger Ger Koopmans dat. Als Limburger is hij gepokt en gemazeld in de belangenbehartiging van de intensieve veehouderij. Hij overvleugelt de andere CDA-landbouwspecialist, Joop Atsma. Daar horen we niets meer van.

VVD'er landbouwwoordvoerder Gert Jan Opland is zelf deelgenoot in een veehouderijbedrijf. Aangevuld met varkenshouder en LPF'er Wien van den Brink is het niet moeilijk in te zien uit welke hoek de wind waait in deze Kamer. Je zou het enkele jaren geleden niet hebben willen geloven: de politiek spreekt niet meer over de intensieve veehouderij, deze spreekt zelf in de politiek.

Het verklaart ook veel. De grote aandacht voor uitglijdende dierenactivisten bijvoorbeeld. Die uitglijders zijn niet goed te praten, maar de aandacht ervoor is wel groter dan maatschappelijk gezien verdiend is. De drie landbouwwoordvoerders hebben natuurlijk vrij spel, omdat landbouw in de Tweede kamer verder amper aandachtsgebied is.

Het gebrek aan belangstelling kan Nederland nog wel eens duur komen te staan. Het lijkt leuk voor de landbouw, dat ze nu een soort belangenbehartigers in de Kamer heeft, maar de eerste foute signalen in Brussel zijn er al. Juist Nederland met zijn grote exportbelangen op landbouwgebied moet voorloper zijn.

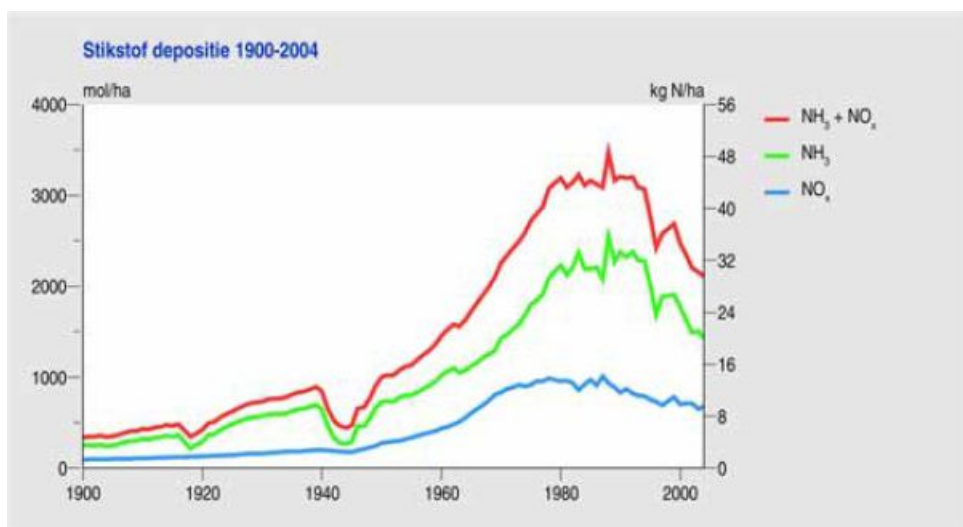
Met deze lieden is geen politiek van voorop lopen te voeren. Die hebben alleen maar belang bij pappen en nathouden. Niet te veel de aandacht trekken en vrij baan geven aan intensieve veehouders. Dat lijkt hun politieke agenda. Niks geen aanscherping van het mestbeleid, goed luisteren naar boerenbelangenbehartigers en vooral niets doen wat tegen de haren instrijkt.

In Brussel blijft men zich verbazen over Nederland. Met deze politiek is het eenvoudig om straks, wat er hier nog aan eigen beleid rest, de riek om te draaien. Maar ach, de huidige regerende politiek is niet zo geïnteresseerd in buitenlandse politiek en Europa staat niet bovenaan de agenda.

Als de intensieve veehouderij maar uit de wind blijft. Uiteindelijk zullen de druiven zuur zijn. En laat de melkveehouders en akkerbouwers op hun tellen passen Deze landbouwspecialisten zitten er niet voor hen.

2004

Stikstof deposito 1900 -2004 via

Figuur 1.1 De jaar gemiddelde depositie van ammoniak en stikstofdioxide op Nederland in de periode 1900-2004 berleid uit historische emissiebronnen. (bron: Noordijk, 2007).

Leeuwarder Courant 2004-02-11

Deel uit artikel over melkquotum

[.....] Tegenover de dreigende bureaucratie rond de melkpremies staat gelukkig een afnemende administratieve rompslomp rond het mestbeleid, zo verklaarde Schenk. De huidige gedetailleerde mestboekhouding (minas) verdwijnt in 2006 om plaats te maken voor een eenvoudige mest- en kunstmestnorm per hectare. Voor de klei- en veengebieden zijn die normen bovendien uiterst werkbaar, aldus de melkveehouderijvoorzitter.

Voor de zogenaamde droge zandgronden maakt hij zich wel zorgen. „Er mag maar een handjevol kunstmest gestrooid worden. Daar valt economisch gezien niet mee te boeren.” Schenk sloot niet uit dat ook delen van Zuidoost Friesland en Gaasterland onder deze bodemcategorie zullen vallen.

Leeuwarder Courant 2004-02-19

naar MAP Rundvee

Gezonde koe is basis voor goed boereninkomen

De inkomens in de melkveehouderij staan onder druk en zullen door het nieuwe zuivelbeleid alleen nog maar verder dalen. Toch zijn er nog wel mogelijkheden om de kostprijs te verlagen, stelt agrarisch adviseuse Ria Commandeur. „Als de koe maar weer de hoogste prioriteit krijgt.”

Door Aan Dirk van der Meulen

NIJ BEETS- „Als ik in het voorjaar of 's zomers door Friesland fiets, pik ik ze er vaak zo uit: melkveehouders met een goed en met een slecht

Adviseuse **Ria Commandeur**.

inkomen. De goed verdienende boer heeft een mooi veebeslag: fraai glimmende koeienhuiden en nauwelijks kreupele dieren. Bij de melkveehouder met een slecht inkomen is de aanblik heel anders: de koeien zijn mager, het geraamte is zichtbaar en de huid is mat. Het vee sjokt met veel pijn en moeite van en naar de melkstal, aldus Ria Commandeur uit Nij Beets.

Commandeur spreekt uit ervaring. Ze is twaalf jaar werkzaam geweest bij de Landbouwvoorlichting (DLV). Sinds drie jaar heeft ze haar eigen agrarisch adviesbureau. Ze adviseert boeren, vooral melkveehouders, hoe ze hun bedrijfsvoering kunnen verbeteren, vaak ook in opdracht van banken en accountantskantoren. Haar standpunt is actueel nu de inkomens in de melkveehouderij stevig onder druk staan. De melkprijs is laag en zal de komende jaren nog verder dalen als gevolg van het nieuwe Europese zuivelbeleid.

Actueel ook omdat uit cijfers van banken en accountants blijkt dat de inkomensverschillen in de melkveehouderij enorm zijn. Ook tussen min of meer vergelijkbare bedrijven. Waarin verschilt nu de bedrijfsvoering van de kopgroep met die van de achterblijvers?

Wat betreft Commandeur luidt het antwoord: een gezonde veestapel. Dat de basis is voor een goed boereninkomen. De keuze hiervoor heeft verstrekkende gevolgen voor de manier van boeren maar ook een kostenverlagend najleffect in vele onderdelen van de bedrijfsvoering. Kiezen voor een gezonde veestapel betekent niet altijd kiezen voor de hoogst mogelijke melkproductie per koe. Een hoge productie per koe brengt weliswaar meer melkgeld in het laatje maar de extra kosten voor krachtvoer en veearts (klauwproblemen) wegen daar vaak niet tegen op. Bovendien hebben hoogproductieve koeien vaker problemen met de vruchtbaarheid en zijn ze eerder versleten. Met als gevolg dat een boer meer jongvee moet aanhouden om deze koeien te vervangen. „En jongveeopfok is nu eenmaal een kostbare zaak.”

Ook gezond voedsel speelt een rol. En daarbij horen eigenlijk niet de huidige monoculturen grasland met Engels raai. „Koeien willen met dit gras maar raak melk geven, maar de negatieve gevolgen moeten met veel kunst en vliegwerk opgevangen worden. De energiebalans is zoek en kan alleen hersteld worden met duur energierijk krachtvoer en maïs. Met de maïsteelt probeert de sector de problemen te verdoezelen die zijn ontstaan door het graslandgebruik en de productiefokkerij”, concludeert Commandeur. „Land met Engels raai moet ook vaak geploegd en opnieuw ingezaaid worden. „Allemaal extra kosten. tieter en gezonder is het om te boeren met een gevarieerd grasland.”

Een gezonde veestapel vergt ook de optimale aandacht van de boer. „Het vee moet prioriteit nummer 1 zijn. Als er dan nog tijd overblijft, valt nog aan een stukje uitbreiding van de mechanisatie te denken. Beter is het om het uitrijden van mest, het maaien en het inkuilen uit te besteden aan de loonwerker.”

Met de tijdwinst die de boer daarmee boekt, kan hij ook eens een middag vrijaf nemen. Bijvoorbeeld om te rekenen of het wel verstandig is om nieuw quotum of een nog grotere schudder aan te schaffen. Of om eens bij een collega in de leer te gaan.”

Dat boeren moeten vasthouden aan weidegang staat voor Commandeur als een paal boven water. „Los van het gezondheidsaspect is het ook gewoon goedkoper om de koeien zelf het voer op te laten halen.”

In de oproep van Jan van Weperen, melkveehouderij-voorzitter van de NLTO, dat boeren meer moeten samenwerken of zelfs hun bedrijven moeten samenvoegen, ziet Commandeur weinig. „Op papier kan het heel aardig zijn, maar de praktijk is weerbarstiger. Ik ken ook een voorbeeld van een lucratief samenwerkingsverband tussen twee boeren. Toch zijn ze na een paar jaar weer uit elkaar gegaan. Van generatie op generatie zijn boeren baas op eigen erf geweest. Dan is het heel moeilijk om zeggenschap in te leveren.”

Friese boer is een beetje moe van het mestbeleid

BURGUM - De NLTO had de grootste zaal afgehuurd van restaurant- en zalencentrum De Pleats in Burgum. De leden moesten nodig bijgepraat worden over de nieuwe ontwikkelingen in het mestbeleid, zo oordeelden de bestuurders van de noordelijke boerenbond. De eerste bijeenkomst in Friesland bleek echter niet in een behoefte te voorzien: er kwamen gisteren slechts vier leden opdagen. „Ik denk dat de Friese boer een beetje moe is van het mestbeleid”, zei NLTO-beleidsmedewerker Jan Galama.

Die opstelling is wel te begrijpen want het Nederlandse mestbeleid beleeft dit jaar zijn twintigste verjaardag. En na al die jaren is het nog steeds niet 'Brussel-proof'. De Europese Commissie heeft er nog geen vertrouwen in dat de Nederlandse mestaanpak tot schoner grond- en oppervlaktewater leidt.

Het begon in 1984 met de Interim-wet meststoffen en indirect ook met de melkquotering, want ook die heeft een rem gezet op de mestproductie. Drie jaar – 1987 – later volgde de definitieve meststofwet, die zeven jaar later werd aangevuld met het systeem van mestproductierechten. In 1998 zag de herstructurering van de varkenshouderij het licht evenals Minas, het befaamde mineralen aangiftesysteem, dat in 2002 weer werd uitgebreid met het systeem van mestafzetovereenkomsten, de zogenaamde Mao's.

Met Minas en Mao hoopte Nederland een ontheffing te krijgen van de Europese nitraatrichtlijn, die voorschrijft dat er per hectare niet meer dan 170 kilo stikstof uit dierlijke mest uitgereden mag worden. Dat komt overeen met nog geen 1,5 koe per hectare en daar kan de Nederlandse veehouderij niet mee uit de voeten. Maar zowel de Commissie als het Europese Hof veegde vorig jaar de vloer aan met de mineralenboekhouding. Vooral het feit dat melkveehouders met dit systeem een mineralenoverschot kunnen afkopen met heffingen, stuitte Brussel tegen de borst.

Nederland probeert nu met overzichtelijker aanvoernormen voor dierlijke mest en kunstmest de ontheffing binnen te halen. Echt eenvoudig zal het Nederlandse mestbeleid daarmee wel nooit worden. Het ministerie van landbouw heeft inmiddels een breed scala aanvoernormen ontwikkeld per grondsoort en per gewas. „Als je dat met elkaar vermenigvuldigt, kom je op honderden verschillende aanvoernormen”, verzucht Galama. „Wij pleiten voor werkbare aanvoernormen voor gewasgroepen. Daar hadden we graag met een zaal vol leden over willen debatteren.”

Haast is geboden. Voor juni wil de Zweedse Eurocommissaris Margot Wallström de nieuwe Nederlandse plannen in haar bezit hebben. Anders kan Den Haag rekenen op een fikse boete. Ook de landbouw is gebaat bij een snel en goed resultaat. „**Anders blijft het mestoverschot-imago aan ons kleven**”, aldus Galama.

Brussel ligt dwars bij uitkering uit mkz-fonds

LEEUWARDEN - Friese boerenbedrijven die niet zijn geruimd tijdens de mond- en klauwzeer-crisis, maar wel schade hebben geleden, krijgen voorlopig geen schadevergoeding. Volgens de provincie ligt Brussel dwars vanwege een conflict over de nitraatrichtlijn.

Nederland voldoet niet aan de richtlijn voor de uitstoot van nitraat in dierlijke mest. Daarover wordt

al enige tijd onderhandeld. Dat ligt volgens de provincie ten grondslag aan de weigering van Brussel om Europese gelden aan boeren uit te keren. In een brief uit Brussel zou die link worden gelegd.

Het mkz-virus dat in 2001 in Anjum en Ee toesloeg, veroorzaakte niet alleen schade bij boeren waarvan het vee werd vernietigd, maar ook bij bedrijven in het destijds afgezette gebied.

De provincie Friesland stelde € 6 miljoen beschikbaar om alle gedupeerden te helpen.

Moeiteloos kon € 2 miljoen worden uitgekeerd. De overige € 4 miljoen zit nog in het mkz-fonds.

Dat geld zou onder andere naar niet-geruimde boeren bedrijven moeten gaan, maar Brussel houdt dat tegen.

Volgens de provincie geldt dit verbod in andere landen in de Europese Unie niet, mits het geld dier-vriendelijk of milieuontlastend wordt geïnvesteerd.

De provincie Friesland heeft de gedupeerde boeren nu geadviseerd niet-agrarische activiteiten zoals kleine kampeerterreinen te ontplooiën.

Zo kan de €4 miljoen als subsidie op een verkapte manier alsnog aan de getroffen bedrijven worden uitgekeerd.

Dagblad van het Noorden 2004-04-20

Koeien in de wei goed voor imago melkveehouderij

Door Wim Jassies

DOEZUM – Ach, eigenlijk kan Jan Veenstra wel begrip opbrengen voor veeboeren die hun beesten het hele jaar door op stal houden. "Je hebt al melkveehouders met honderdvijftig tot tweehonderd koeien. Die stuur je niet gauw de wei in", zegt hij. "En koeien die door melkrobots worden gemolken, willen al niet eens meer naar buiten. Verder is het zo dat als je ze op stal houdt, je hun mest in de put hebt. Waar poep ligt, groeit geen gras. Zo simpel is het."

Maar voor Veenstra, die een melkveebedrijf runt tussen Doezum en Stroobos, is het een volstrekt logische zaak dat zijn zwart- en roodbonten, zo gauw het kan, de wei worden ingestuurd. Voor de voorzitter van de *agrarische natuurvereniging De Eendracht* is het geen punt dat dit schommelingen in de melkproductie oplevert, voordeel is weer dat het in de wei lopen beter is voor het beenwerk, voor de klauwen. "In de stal lopen ze altijd op beton."

Veenstra is het duidelijk eens met de campagne van de boeren- en tuindersorgaanisatie LTO-Nederland om koeien meer de wei in te sturen. Volgens **Siem jan Schenk** van de vakgroep LTO Rundveehouderij heeft dit niet alleen te maken met het goede imago van de melkveehouderij, maar ook met het perspectief van deze bedrijfstak in Nederland op de langere termijn. "Koeien in de wei zijn een belangrijk kenmerk van het landelijk gebied", aldus Schenk, "en het open landschap, waar veel burgers grote waarde aan hechten."

Probleem voor melkveehouders is dat weidegang op gespannen voet kan komen met het strenge mineralenbeleid dat de overheid heeft aangekondigd. Vooral op de zandgronden dreigt weidegang in de knel te komen daar de boer wordt gedwongen om zeer efficiënt met de mest om te springen. Schenk wil dat de mogelijkheden voor weidegang juist behouden moeten blijven.

Uit onderzoek is gebleken dat rond tien procent van de melkkoeien om economische en milieurede-
nen het hele jaar door op stal wordt gehouden.

Loes van Ruijven, voorzitter van de *Vrienden van het Platteland*, ondersteunt het pleidooi van LTO-

Nederland. Beeldvorming gaat volgens haar hand in hand met het welzijn van dieren.”Uit een oogpunt van imago moeten rundveehouders; zuinig zijn op dit visitekaartje”, stelt ze. Bij de consument zal naar haar mening de bereidheid groeien om voor de melk van koeien in de wei meer te betalen. Jan Veenstra uit Doezum, goed voor bijna vijftig stuks melkvee, klaagt niet: “Het gaat er natuurlijk ook om hoe je je bedrijf runt.” En dat je steeds minder koeien buiten ziet lopen heeft volgens hem ook te maken met het snel verdwijnen van bedrijven. “Aan deze Eesterweg”, zegt hij. “had je vroeger over een lengte van vijf kilometer 21 boeren. Nu zijn dat er nog maar zes.” Twintig jaar geleden telde Nederland 2,5 melkkoeien, momenteel zijn dat er ruim een miljoen minder.

LC 2004-04-27

RIVM 'Mestbeleid van de overheid is mislukt'⁶⁵

Leeuwarder Courant 27-04-2004

Mest blijft milieu vervuilen

DEN HAAG (GPD) - Het mestbeleid van de overheid is mislukt. Dat concludeert het Rijksinstituut voor Milieu (RIVM) in een evaluatie van het mestbeleid tussen 1998 en 2002. De maatregelen om het overschot aan te pakken, hebben wel enig effect gehad, maar lang niet voldoende. Nederland werd onlangs door het Europese hof veroordeeld, omdat het de vervuiling van oppervlaktewater door mest niet voldoende aanpakt. Het hof bepaalde dat Nederland zo spoedig mogelijk de Europese regels moet overnemen. Het RIVM heeft grote twijfels bij dit nieuwe beleid, omdat de overbemesting niet afneemt, maar de kosten voor de boeren fors hoger worden.

Dagblad van het Noorden 2004-04-29

LTO: 'Spruitjes en tulpen straks niet meer van Nederlandse bodem'

DEN HAAG - De oer-Hollandse spuitjes, bloemkool en prei zullen over een paar jaar niet meer van Nederlandse bodem komen. Ook de fleurige lappendekens van tulpen, hyacinten en narcissen verdwijnen volgens landbouworganisatie LTO uit het landschap als het Nederlandse mestbeleid wordt aangescherpt.

'De doodsteek voor de vollegrondse groenteteelt in Nederland'. zo noemde LTO-bestuurder Van Beerendonk gisteren de mestnormen zoals die deze week in de evaluatie van het mestbeleid zijn doorgerekend. In het rapport Mineralen beter geregeld stelt ondermeer het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) dat Nederland de hoeveelheid dierlijke mest en kunstmest die op het land mag worden gebracht, fiks moet terugdringen. Anders haalt Nederland Europese normen op dit gebied bij lange na niet.

Met één scherpe norm, zoals in het rapport is voorgesteld, kunnen akker- en tuinbouwers niet uit de voeten, omdat er dan geen groente meer verbouwd kan worden die voldoet aan de eisen van de (Nederlandse) consument. Minister Veerman van landbouw presenteert volgende maand zijn plannen voor het nieuwe mestbeleid. (ANP)

⁶⁵ http://www.rivm.nl/dsresource?objectid=rivmp:15078&type=org&disposition=inline&ns_nc=1

LTO vreest rampzalig mestbeleid

LEEWARDEN - De boerenbond LTO is bang dat nieuw mestbeleid boeren op kosten zal jagen. Volgens melkveehoudersvoorzitter **Jan van Weperen** van de NLTO dreigt een strengere regelgeving door Europese eisen na veroordeling van eerder Nederlands mestbeleid.

Van 1992 tot 1999 heeft Nederland geprobeerd aan de Europese mestnorm te voldoen door een uitgekend systeem van mineralenboekhouding. Dat minas-systeem ging uit van een aanvaardbaar verlies van stikstof uit alle aan- en afvoerposten (voer, melk, vlees etc). Dat systeem is door het Europese hof veroordeeld als onvoldoende. Nu komt er in 2006, een beleid van aanwending van stikstof uit dierlijke mest en kunstmest.

In het minas-systeem kwam de Nederlandse melkveehouder uit op ongeveer 2,5 koe per hectare. Dat is wat Van Weperen ook graag zou willen. „Met 2,5 koe per hectare kunnen we de dierlijke mest verantwoord aanwenden en ook nog voldoende kunstmest gebruiken om de bodemvruchtbaarheid op peil te houden.”

Uit onderhandelingen met het landbouwministerie is LTO gebleken, dat er een mestbeleid dreigt, met minder dan 2,5 koe per hectare. Bovendien dreigt de merkwaardige situatie, dat boeren die daarboven zitten, het overschot echt moeten afvoeren, terwijl ze extra kunstmest mogen aanvoeren. Bovendien is het resultaat van minder koelen per hectare meer land, dus meer ruwvoer. Van Weperen: „We worden straks van het erf gedreven door de kuilbulten.” Ook krijgen boeren meer vrijheid in het aanwenden van krachtvoer, dat in het minas-systeem mee werd genomen in de boekhouding en daar nu buiten valt.

De melkveehoudersvoorzitter vindt het beleid extra pijnlijk, omdat het boeren op kosten jaagt. En juist nu moeten boeren door de dalende melkprijzen beter op de kosten letten. De LTO noemt het voorgestelde beleid 'desastreus'. Boeren op zandgrond zullen de koeien bovendien niet meer weiden, omdat zulks nadelig zal uitkomen voor het aantal dieren per hectare.

Landbouw moet minderen

NICO HYLKEMA landbouwredacteur IC

Donkere wolken pakken zich samen boven de melkveehouderij. Het mestbeleid dreigt veel boeren de kop te kosten. Daar bovenop komt nog de kaderrichtlijn water, die scherpe eisen stelt aan de behandeling van afvalwater en onderwijl daalt de melkprijs verder. Het milieu staat weer op de agenda, en niet de landbouw zoals eigenlijk zou moeten.

Het was stil in de zaaltjes waar boeren vooral 's winters bijeen komen om de lopende zaken te bespreken. Er is ook weinig om opgetogen over te zijn. Nog maar enkele jaren geleden kondigde voormalige landbouwminister Laurens Jan Brinkhorst het einde van het Nederlandse mestprobleem aan. Nu blijkt dat allerminst het geval.

De mineralenboekhouding (minas) is door het Europese Hof als onvoldoende veroordeeld. Dus valt Nederland terug op een mestbeleid dat uiteindelijk veel strenger is en boeren dwingt tot het houden van minder vee per hectare, of tot het op stal houden van de koeien. En dan daalt de melkprijs ook

nog fors.

Die dalende melkprijs, zo menen veel boeren, is alleen te compenseren door schaalvergroting. Maar het nieuwe milieubeleid kon wel eens een streep door de rekening zijn. De *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* (NMV) draait de zaken om. Kort het melkquotum tijdelijk en de prijzen gaan omhoog.

Het is niet zo'n gekke gedachte en veel boeren blijken ervan gecharmeerd. Helaas is de realiteit weerbarstig. Zo'n korting moet Europees en de zuidelijke landen lachen al in hun vuistje bij de gedachte dat de noordelijke landen op eigen initiatief minder melken.

Toch is minder melken misschien niet eens zo'n slecht idee, maar dan niet om de melkprijs omhoog te krijgen. Nederland loopt niet alleen met landbouw op tegen Europese grenswaarden. Ook het transport (30 procent agrarische producten) blijkt het milieu te zwaar te belasten. En zo wordt dit land door Europa gewezen op wat voor een beetje milieudeskundige allang duidelijk was: Nederland is niet vol, maar de milieudruk is te hoog.

Juist Nederland moet niet distributieland over de weg willen zijn. Dat leidt maar tot verkeersinfarcten en zwaar verontreinigde lucht rondom die wegen. Misschien moet Nederland ook geen landbouwexportland willen zijn. Je kunt wel roepen dat de Nederlandse bodem bijzonder vruchtbaar is en derhalve wel meer kan dragen dan alleen de productie van voeding voor de eigen bevolking, maar dat is nog maar de vraag. En je moet het ook willen natuurlijk.

De huidige productie is alleen te handhaven door middel van kunstmatige bemesting en uniform eiwitrijk gras. Als de vruchtbare bodem van dit land alleen maar optimaal gebruikt zou worden, dan zou er heel wat minder geproduceerd worden. Misschien zou dat ook wel moeten.

De Nederlandse melkveehouder is toe aan een fikse vernieuwing, zo blijkt uit internationale vergelijking met vooral concurrent Denemarken. Die vernieuwing blijft uit omdat de helft van de boeren boven de 55 is en geen opvolger heeft en van de andere helft ook een flink deel geen fiducia heeft in modernisering (wel in een hogere melkprijs door minder quotum). Die meerderheid houdt de hele sector in een wurggreep door op het melkquotum te blijven zitten, daarin gesteund door de traditionele boerenpartij het CDA en door de VVD en LPF.

Als de melkveehouderij nu eens afstapte van de productie van melk als nogal basale grondstof en overging tot het vervaardigen van melk met gezondheidsbevorderende eigenschappen, zou je een begin van een omslag hebben. Daar heb je veel onderzoek voor nodig. Naar veevoer bijvoorbeeld. Door andere voeding kun je de verhoudingen in de zuren en vetten in de melk gunstig beïnvloeden. Daar kun je mee aan de weg timmeren.

Tot nu toe is zulk onderzoek vooral gedaan om de productie te verhogen. En wie doe je daar nu nog een plezier mee? Laten we eerlijk zijn: de grote zuivelconcerns hebben helemaal geen interesse in een grote melkstream. Die moet alleen maar verwerkt worden in amper winstgevendende producten als kaas en verse zuivel.

Alleen de boerenorganisaties gaan er nog immer vanuit dat Nederland zijn huidige productie moet handhaven, of alleen maar tijdelijk korten. Het wordt tijd dat ter discussie te stellen. Hoogwaardige producten leveren meer op en leggen minder claims op de beperkte ruimte. Daarvoor krijg je de handen bij NMV en LTO nu niet op elkaar, maar die hebben met een in meerderheid conservatief ledenbestand te maken. Die meerderheid zal over tien jaar weg zijn, dus valt er wellicht voorzichtig toch iets te bespreken.

Wellicht dat een echte ommekeer dat proces nog eens versnelt. Maar als dat resulteert in een gezon-

de agrarische sector zou dat misschien wel een acceptabele prijs zijn voor het stoppen van duizenden boeren. Al zal Nederland dan niet meer topproducent van melk zijn met een internationaal ja-loers makende quotum van 11,2 miljard kilo per jaar. Maar misschien valt daar nu juist wel wat voor te zeggen. Het zou ook flink wat transportkilometers schelen.

Leeuwarder Courant 2004-05-19

Nieuw mestbeleid hakt erin

DEN HAAG – De Nederlandse melkveehouders mogen minder koeien houden door het nieuwe mestbeleid. Dat heeft landbouwminister **Cees Veerman** vandaag in de Tweede Kamer gezegd. De veehouders moeten het overschot aan mest daadwerkelijk afvoeren. De akkerbouw mag juist minder dierlijke mest gebruiken.

Een melkveehouder mag na de invoering van het nieuwe mestbeleid nog maar 2,2 koeien per hectare houden. Daarbij wordt uitgegaan van het uitrijden van 250 kilo stikstof uit dierlijke mest per hectare. Mogelijk houdt Brussel vast aan de Europese norm van 170 kilo. Dan zou het aantal koeien nog sterker terug moeten.

De akkerbouw mag vanaf 2009 in de herfst geen dierlijke mest meer uitrijden. Dat betekent, dat er veel minder dierlijke mest gebruikt kan worden. Zeker in de herfst zullen de intensieve varkenshouderij en de melkveehouderij elkaar tegenkomen op de afzetmarkt van mest. Daardoor worden de kosten fors opgedreven, zo zegt de Jan Galama van de NLTO in Drachten.

Het nieuwe beleid is noodzakelijk om tegemoet te komen aan de Brusselse richtlijnen. Vorig jaar heeft het Europese Hof de Nederlandse mestwetgeving als onvoldoende afgewezen. Nu moet Nederland niet alleen voldoen aan de richtlijn om het nitraatgehalte in de bodem te verminderen, maar ook vooruitlopend op de waterrichtlijn het fosfaatgehalte aanpakken.

De kosten voor de melkveehouderij stijgen niet alleen door de verplichte afvoer van de mest. Door de krappe normen voor aanvoer van dierlijke mest, zullen de boeren om voldoende ruwvoer te telen meer kunstmest moeten gebruiken. Ook dat zal de kosten opdrijven. Datzelfde geldt overigens ook voor akkerbouwers. Vooral op zandgronden mogen boeren straks veel minder dierlijke mest gebruiken. Dat kan ertoe leiden, dat akkerbouwers bepaalde gewassen amper meer kunnen verbouwen. Alle stikstofminnende gewassen, zoals leliebollen en sommige aardappelrassen zullen verdwijnen, zo waarschuwt de boerenbond.

Leeuwarder Courant 2004-05- 21

Nieuw mestbeleid drijft koeien naar binnen

DEN HAAG - Het nieuwe mestbeleid dat in 2006 wordt ingevoerd kost vooral bedrijven in de varkens- en pluimvee-industrie de kop. De melkveehouderij zal tegen hoge kosten mest moeten afvoeren. Dat kan ertoe leiden dat meer koeien op stal worden gehouden.

Landbouwminister **Cees Veerman** gaf het woensdag bij de presentatie van het nieuwe mestbeleid

aan: „Het is een beroerde boodschap.” In plaats van een systeem dat uitgaat van verliezen van stikstof in de agrarische sector, moeten boeren nu aangeven hoeveel dierlijke mest en kunstmest ze gebruiken.

De maximale hoeveelheden zijn door Brussel vastgesteld. Veerman gaat nu met het nieuwe mestbeleid in Brussel onderhandelen om de Nederlandse landbouw meer mest toe te staan, dan de Brussels norm van 170 kilo per hectare. De inzet is 250 kilo dierlijk mest per hectare.

Als dat laatste slaagt, dan mag een melkveehouder in melkkoeien uitgedrukt, nog 2,2 koeien per hectare houden. Voor veel boeren zal dat leiden tot het tegen hoge kosten moeten afvoeren van de mest. Die kosten stuiten op zware **kritiek van de boerenbond LTO, maar ook van CDA en VVD**.

Zij vinden dat de melkveehouders al zwaar genoeg wordt getroffen door de verlaging van de melkprijs ten gevolge van het Europese landbouwbeleid. Veerman zet zich gedwongen te voelen tot het nieuwe beleid, nu Brussel de bestaande mestwetgeving (minas) heeft afgekeurd.

Melkveehoudersvoorzitter Jan van Weperen van de Noordelijke LTO vindt het kwalijk, dat Brussel daarbij uitgaat van de resultaten van het beleid tussen 1992 en 1999. Juist in de jaren erna, hebben de melkveehouders een forse milieu-inspanning verricht. Daar is geen rekening mee gehouden. Ook Veerman verwacht dat het mestbeleid uiteindelijk zal leiden tot grotere bedrijven en minder koeien in de wei.

Als het nieuwe beleid in 2006 wordt ingezet, zo zei Veerman, dan zal omstreeks 2015 een nieuw evenwicht zijn bereikt in de landbouw. Dan zal er evenveel fosfaat uit de boden verdwijnen door de groei van gewassen, als erin komt door bemesting.

Leeuwarder Courant 2004-05-22

Vooraf de varkenshouder vreest het mestbeleid

Door Nico Hylkema

OOSTERWOLDE - De varkenshouderij, zo is de algemene verwachting, wordt het hardst getroffen door het nieuwe mestbeleid. Deze week maakte landbouwminister **Cees Veerman** de hoofdlijnen daarvan bekend. Het afvoeren van mest gaat fors meer kosten. En de intensieve veehouderij is daar nu eenmaal van afhankelijk.

Varkenshouder Eric Douma uit Oosterwolde zit allerm minst te wachten op een kostenstijging van gemiddeld € 20.000. Die schatting is gemaakt voor de intensieve veehouderij. Douma begrijpt best dat de Brusselse normen een mestoverschot creëren en hij wil zijn aandeel wel dragen. Maar dat de overheid niets bijdraagt en alleen meer normen stelt, zit hem dwars.

De varkenshouderij wacht een koude sanering, verwacht Douma. Op dit moment produceren de varkenshouders onder de kostprijs. Dat valt niet lang vol te houden. Als daar dan ook nog eens hogere kosten voor de mestafvoer bijkomen, rollen er koppen.

„Als er te veel mest is, moet je varkens uit de markt halen. We hebben jaren aangemodderd, tot de overheid kwam met een opkoopregeling. Toen kwam er schot in de zaak en konden varkenshouders op een eerlijke manier stoppen.

Nu zit die opkoopregeling er niet in. Douma: „Dan krijg je het recht van de sterkste. Pak dat nu slimmer aan, net als met de opkoopregeling. Ik ben best bereid om daar wat aan bij te dragen met een heffing om het opkopen betaalbaar te maken.”

Dat de huidige mestwetgeving door het mineralenafvoersysteem (minas) verdwijnt, spijt Douma niet. „Dat was een papieren tijger, vooral in het voordeel van de melkveehouder. Wij produceren gewoon te veel mest en dat moeten we afvoeren.”

Dat laatste kan nog wel eens moeilijk worden. Akkerbouwer en pluimveehouder Upt Hiddema uit Holwerd denkt binnen het nieuwe mestbeleid zelfs helemaal geen dierlijke mest meer te kunnen gebruiken. Anders dan onder het huidige minas-beleid moet hij straks exact aangeven hoeveel stikstof en fosfaat hij gebruikt. Dat is met dierlijke mest moeilijk.

„Men wit by organyske dong nea krekt wanneai 't de stikstof frij komt. Mei keunstdong is dat folie makliker.” Wel vervelend zijn de hogere kosten die verbonden zijn aan de kunstmest. Maar de afgelopen jaren is er zoveel verbeterd in de precisie waarmee kunstmest wordt gestrooid, dat Hiddema niet verwacht daardoor in de problemen te komen.

De pluimveesector, zo verwacht Hiddema, zal harde klappen krijgen. De prijzen zijn laag en kosten nemen toe. Net als in de varkenshouderij zal dat alleen maar kunnen uitmonden in een koude sanering.

De melkveehouderij krijgt te maken met een jaarlijkse verhoging van de kosten van € 1500 schat minister Veerman. Maar de gemiddelde melkveehouder in Friesland zit met een veebezetting die afvoeren van mest onnodig maakt. Voor die boeren zal het nieuwe mestbeleid meevallen.

Anders is dat voor intensievere melkveehouders. Sjoerd Schaap uit Tirns houdt 110 melkkoeien op 40 hectare land. Dat betekent, dat hij in principe mest moet afvoeren. Dat staat hem flink tegen.

„Dat is wol it lêste. Want ik ha no amper genöch dong om gers groeie te litten. De put is al wer leech en it is noch mar maaije.”

Het gevolg zal zijn, dat hij kunstmest moet aankopen. Toch is hij niet pessimistisch. „Der is noch safolle lân, dat net brûkt wurdt. As wy dat op de ien of oare wize brûke kinne, ek as natuerlân, hoege wy hielendal net óf te fieren.”

Wat dat betreft heeft hij ook zijn hoop gevestigd op samenwerking met akkerbouwers. Zelfs als die geen dierlijke mest willen gebruiken. Want grond uitruil is ook een mogelijkheid meer mest kwijt te kunnen. Als het maar niet meer kost. „Mei dy lege molkpriis is elke sint mear te folie.” Met enige weemoed zegt hij de voorkeur te geven aan de minas. „Dér koene wy better mei ut de fuotten.”

Leeuwarder Courant 2004-06-04

Boeren protesteren tegen mestbeleid

MARUM (ANP) - Wanneer de Tweede Kamer instemt met het nieuwe mestbeleid van landbouwminister Cees Veerman zullen boeren daar niet aan meewerken en ontstaat er chaos. Dat voorspellen boze boeren in het Noorden van het land. Tijdens een protestbijeenkomst in Marum pleitte CDA Tweede-Kamerlid Ger Koopmans voor verbeteringen in het voorstel van Veerman en voor lagere kosten voor de boeren.

Bij de landbouwers in Nederland is totaal geen draagvlak voor het nieuwe mestbeleid dat de minister voorstelt, stelde gisteravond de *Nederlandse Akkerbouw Vakbond* (NAV). Die had samen met vakbonden van melkveehouders, varkenshouders en pluimveehouders de bijeenkomst tegen het nieuwe mestbeleid georganiseerd. Deze werd door enkele honderden boeren bezocht.

Volgens de plannen van minister Veerman is het noodzakelijk dat er strengere richtlijnen komen voor het mestbeleid om te kunnen voldoen aan de milieunormen vanuit Brussel. Volgens die normen moet de hoeveelheid natuurlijke mest op de landbouwgronden nog verder worden terugge-

bracht om de schadelijke invloed van fosfaten en stikstof te verminderen en de kwaliteit van het grondwater te verbeteren.

De vier boerenvakbonden vinden dat de voorstellen van het kabinet een bedreiging vormen voor de akkerbouw en de andere sectoren van de landbouw. Zo mogen de boeren minder mest uitrijden over hun akkers. Maar die akkers hebben wel de meststoffen nodig, waardoor boeren kunstmest zouden moeten kopen. De natuurlijke mest moeten zij zien kwijt te raken. De boeren vrezen dat de maatregelen “dramatische gevolgen” voor hen zullen hebben en dat de inkomens met tienduizenden euro's zullen dalen. De minister moet in ieder geval onderzoek en innovatie bevorderen die kunnen leiden tot een kostprijsverlaging, aldus Koopmans. Het mestdebat in de Tweede Kamer heeft woensdag plaats.

Leeuwarder Courant 2004-06-05

naar MAP Rundvee

Kabinet kan beter kiezen voor rúge dong

AAN DIRK VAN DER MEULEN redacteur LC

Het kabinet presenteerde vorige maand het nieuwe mestbeleid. De reacties waren voorspelbaar. Jammer genoeg gaat de discussie voorbij aan het feit dat Nederland geen mest- maar een drijfmestprobleem heeft. Het wordt de hoogste tijd voor de terugkeer van stro in de veestal.

Al twintig jaar worstelt Nederland met een mestprobleem, en al twintig jaar herhaalt zich de discussie. De milieubeweging vreest dat Nederland nooit de Europese richtlijnen haalt. Landbouworganisaties waarschuwen dat een verdere krimp van de veestapel een rendabele landbouw in Nederland onmogelijk maakt.

Een potstal in het Overijsselse Kallenkote.

De ligbox resulteerde begin jaren zeventig in een enorme verbetering in het bestaan van melkvee-houders. Het staltype reduceerde de werkdruk aanzienlijk. Het bood boeren bovendien de mogelijkheid om makkelijker te groeien en daardoor een beter inkomen te verdienen.

Maar er ging ook wat mis. Werden voorheen koeienurine en -stront keurig gescheiden, in de mestkelders van de ligbox worden beide substanties bij elkaar gevoegd. Met als gevolg dat mest gaat rotten en er ammoniak en stank bij het mixen en uitrijden ontstaat. De drijfmest spoelt makkelijker uit naar het grond- en oppervlaktewater en is ook veel minder voedzaam dan rúge dong, het mengsel van stro en stront. Sterker nog, door de rottingsprocessen ontstaan in drijfmest stoffen die het bodemleven geleidelijk aantasten.

Regenwormen voelen zich steeds minder thuis in het boerenland. De grondstructuur wordt aangestast en alleen met vluchtige bemesting en nieuwe grasrassen weten de boeren de opbrengsten op peil te houden. Onderhuids sluimeren nog ingrijpendere kwesties, bijvoorbeeld de volksgezondheid. Minder leven in de grond, heeft uiteraard ook gevolgen voor plant en dier. En daardoor ook voor de mens.

Technisch gezien is de productie optimaal gewaarborgd met allerlei kwaliteitsborgingssystemen,

maar zit er nog werkelijk leven, kracht en weerstand in onze levensmiddelen, zo vragen steeds meer voedsel- en bodemdeskundigen zich af en lang niet alleen afkomstig uit het biologische circuit.

Rúge dong kent die problemen niet. Integendeel, die zorgt weer voor leven in de grond. Het organische stofgehalte neemt toe, de regenworm keert terug, de grond wordt weer luchtig, de vochtregulatie verbetert. Kortom, het gewas krijgt weer kracht en uiteindelijk zal ook het opbrengend vermogen toenemen.

Uiteraard profiteert ook de weidevogel populatie van deze omschakeling. Temeer omdat het grondwaterpeil weer omhoog kan: immers, het wateropnemend vermogen van een structuurrijke bodem is veel beter.

Geen ruge dong zonder stro. Daar kleeft het grote bezwaar bij boeren. Met stro zijn veel extra kosten gemoeid. Het uitrijden vergt meer arbeid en stro is duur. Bovendien vereist het een grondige aanpassing van de stal. Bij dat laatste moet de overheid de helpende hand bieden. Dat kan prima door de subsidies voor mestprojecten en weidevogelbeheer af te schaffen en over te hevelen naar de bouw van **potstalachtige systemen**.

Boeren moeten ook hun zegeningen tellen. Het dierenwelzijn zal verbeteren en daarmee ook het arbeidsplezier. Zo komen in potstallen klauwproblemen – een grote kostenpost in de melkveehouderij! - aanmerkelijk minder voor.

Een gezond veebeslag maakt de maïseelt minder urgent. Die is vooral geïntroduceerd om de gezondheidsproblemen in de melkveehouderij te verdoezelen, zo verklaarde landbouwkundig adviseur Ria Commandeur onlangs in deze krant. De maïsteelt kan ingeruild worden door de graanteelt. Dat levert een prima krachtvoer op, stro als bijproduct en, mooi meegenomen, meer afwisseling in het landschap.

Ook de zuivelindustrie moet haar verantwoordelijkheid nemen. Zuivel van gezonde grond wordt een nog gezonder product. Dat verhaal goed uitleggen moet kunnen resulteren in een hogere melkprijs. Voor Friesland Coberco-directeur André Olijslager en zijn marketingploeg vereist dat een omslag in denken. Hoewel ze hameren op meer merkproducten blijven ze de grondstof melk toch vooral als bulk beschouwen.

Liever wordt er gescoord met zuivel in de buitenshuismarkt. Dat is lekker, cool en makkelijk. Terwijl het toch, ook voor het zelfbewustzijn van de beroepsgroep, beter is om ook het gezondheidsaspect weer te benadrukken. Haal Joris Driepinter maar weer van stal! Hopelijk krijgt voorzitter Sybren Attema van Friesland Coberco nu toch zijn zin. Hij opperde al eerder, toen als vice-voorzitter, om tot verschillende kwaliteitsstromen melk te komen.

Resteert nog het grote voordeel dat door ruge dong een verdere krimp van de veestapel, die nu als een zwaard van Damocles boven de sector hangt, niet nodig is. Wat immers zijn de milieunadelen van meer gezonde mest? Dat verhaal moet in Brussel uit te leggen zijn.

Vrij baan voor varkens in Brabant

DEN BOSCH (GPD) - Vrij baan voor de varkens in Brabant. De herinrichting van het Brabantse buitengebied schept ruimte voor een forse groei van de varkensstapel. Dit blijkt uit een analyse van de provincie over de ontwikkelingsmogelijkheden die de intensieve veehouderij krijgt in de zeven regionale reconstructieplannen voor Oost- en Midden-Brabant. Deze ontwikkeling staat haaks op de voorziene afname van de varkensstapel. De reconstructieplannen bevatten volgens de provincie 1750 locaties waar boeren maximale ontplooiingskansen krijgen. Het gaat om bouwblokken die 2,5 tot 5 hectare groot mogen worden. De stallen die hierop gebouwd kunnen worden, maken een groei van de veestapel naar zeven miljoen varkens mogelijk.

Dagblad van het Noorden 2004-06-08

Voor veehouder Wilms is Europa ontzettend belangrijk

Door Hilbrand Polman

Voor Bouke Durk Wilms (41) is de slogan 'Europa best belangrijk' een understatement. Ontzettend belangrijk is de Europese besluitvorming voor de veehouder uit Schoonebeek. Brussel is voor boeren geen ver-van-mijn-bed show, vindt hij.

“Je kunt wel zeggen dat ons inkomen voor het overgrote deel door de Europese Unie wordt bepaald. Brussel bepaalt prijzen, gaat over export naar buiten de unie en geeft inkomensondersteunende. En daarnaast hebben we nog te maken niet allerlei andere regelgeving op het gebied van milieu, dierenwelzijn en voedselveiligheid te maken.”

Wilms en zijn broer boeren op het bedrijf van hun vader, ze zijn inmiddels de vierde generatie. De beide veehouders melken ongeveer 120 koeien. Wilms is actief in onder meer de NLTO Drenthe en in de gemeenteraad van Emmen.

Boer Bouke Durk Wilms: "Ons inkomen wordt door de EU bepaald."

De komende jaren steunt Brussel de boeren door hen inkomenscompensatie te geven. “Vroeger kreeg je een gegarandeerde prijs voor je producten”, blikt Wilms terug. “Daardoor werd het dus interessant om op steeds meer te produceren en kreeg je de bekende overschotten. Met het oog op de liberalisering stapt men af van prijsgarantie, waardoor de inkomens fors onder druk komen te staan. Landbouwcommissaris Macsharty bedacht de zogenoemde hectarepremie, die lijn is doorgezet door commissaris Fischler. Je krijgt straks inkomensondersteuning op basis van de premies die je in het oude stelsel kreeg. De hoeveelheid producten die je maakt, is niet meer belangrijk. Wel moet je productieproces aan strenge eisen op het gebied van milieu, voedselkwaliteit en dierenwelzijn voldoen.”

“We moeten de hele keten van ons productieproces inzichtelijk maken”, vervolgt Wilms. “Het voer voor onze koeien moet op verantwoorde wijze zijn geproduceerd, enzovoorts, enzovoorts.

Een hele papierwinkel, inderdaad, maar met de huidige automatisering is dat wel te doen.”

De milieuvriendelijke inslag van het landbouwbeleid neemt niet weg, dat de grootschaligheid toeneemt. Wilms: “Dat kan niet anders. De melkprijs is nu dezelfde als 25 jaar geleden! De kosten stijgen wel ieder jaar. Je moet dus wel grootschaliger produceren en voor een lagere kostprijs. Anders verdien je niks, ondanks die inkomensondersteuning.”

Wat Wilms betreft kunnen Nederlandse boeren, bestuurders en politici het oog niet genoeg op Europa richten.

In Europa worden globale regels bedacht, die de lidstaten nader moeten invullen. Maar Nederland wil nogal eens het braafste jongetje van de klas zijn en dat pakt soms verkeerd uit. Zoals bij de nitraatrichtlijn (mestwetgeving) en de kaderrichtlijn water. Die zijn in een dichtbevolkt land als Nederland niet uit te voeren zonder de landbouw om zeep te helpen. Dat moeten we dus bijsturen.” Toch vallen uit Wilms mond opvallend weinig klachten over Brussel te beluisteren.

Dagblad van het Noorden 2004-06-08

Albert Jan Maat (CDA) hekelte VVD-voorstellen

ASSEN Twee dagen voor de verkiezingen voor het Europees Parlement zijn het CDA en de VVD elkaar in de haren gevlogen over de regelgeving voor de landbouwsector. CDA-Europarlementariër Albert Jan Maat uit Paterswolde wil niets weten van VVD-voorstellen om de zogeheten nitraatrichtlijn (als onderdeel van het mestbeleid) in de loop van 2009 af te schaffen. Maat: 'De VVD vergeet er bij te zeggen dat de nitraatrichtlijn waarschijnlijk wordt ingeruild tegen de grondwaterrichtlijn. Dat betekent dat de normen voor nitraat twee keer zo streng worden.’

De richtlijn wordt gehanteerd voor kwetsbare gebieden. Het Europees Parlement vergadert er deze zomer over. Maat wil eerst afwachten wat precies kwetsbare gebieden zijn. Daarna wil hij de gevolgen voor Nederland overzien. Hij vreest dat de noordelijke landbouw plotseling met veel strengere regels te maken krijgt. Maat vindt dat uit de voorstellen van de VVD duidelijk naar voren komt dat de partij niet het beste voor heeft niet veehouders. Hij verwijst naar de discussie in Drenthe over de omstreden ammoniakkaart. Die zet volgens het CDA en de Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie vierhonderd Drentse boeren op slot. Maat wijst er op dat de kaart tot stand is gekomen onder medeverantwoordelijkheid van de VVD-gedeputeerden Sipke Swierstra en Johan Dijks. “Zij kiezen er voor om de veehouderij in Drenthe veel zwaarder te beperken dan Den Haag en Brussel vragen.”

Leeuwarder Courant 2004-06-09

Boeren willen 'Franse' acties – trekkers en geweld – tegen mestbeleid Spreker Kamerlid LPF Wien vd Brink

OLOETRIJNE - Boze boeren hadden gisteravond geen goed woord over voor het mestbeleid van landbouwminister Cees Veerman. In een volle werkloos van melkveehouder René Zuidberg in Oldetrijne kreeg niet alleen de minister er van langs, er was ook kritiek op de landbouworganisatie NLTO.

Het mestbeleid wordt vandaag besproken in de Tweede Kamer. LPF'er Wien van de Brink stak daar-

om zijn licht op in Oldetrijne. Hij proefde een grimmige sfeer onder de boeren. „We moeten er met de Franse slag tegenaan, dus met de tractoren de boel blokkeren”, klonk het in de zaal. De opmerking oogstte veel applaus.

Voor sommige boeren gaat de NLTO niet ver genoeg in haar acties tegen het mestbeleid. Zij vinden het verkeerd dat de organisatie in discussie gaat met het ministerie, terwijl de boeren het niet met de uitgangspunten van het beleid eens zijn.

„Deze lijn kwam voor ons ook als een donderslag bij heldere hemel. We hebben iedere keer het idee gehad dat we mochten meepraten en -denken, en nu dit”, aldus Albert van Burgsteden van de NLTO.

De boeren vrezen dat het beleid hen veel geld gaat kosten. Gastheer René Zuidberg liet met een simpel rekensommetje zien dat het nieuwe beleid hem jaarlijks minstens € 5000 kost. „En omdat we onze mest moeten afvoeren, verschraalt het land.”

De boeren hebben ook weinig vertrouwen in de controle op de mesttransporten. Vooral het gps-systeem oogstte veel kritiek. „Waarom staat de overheid de boeren niet toe de mest onderling te verhandelen?”

Die vrije marktwerking staat LPF-kamerlid Wien van de Brink wel aan. „Schaf die gps-controle toch af.” De Nederlandse overheid wil met haar mestbeleid in de pas lopen met Europese wetgeving. „Maar daarin wordt onvoldoende rekening gehouden met het goede klimaat en de vruchtbare grond van ons land. Je kunt op vette Friese klei meer mest kwijt dan op Spaanse rotsen”, aldus Van de Brink.

Leeuwarder Courant 2004-06-10

Boeren dupe politiek fout mestbeleid

NICO HYLKEMA landbouwredacteur LC

Het heeft niet veel geholpen, dat debat dinsdagavond in de schuur in Oldetrijne. De Tweede Kamer ging gisteren zonder veel discussie akkoord met minister Cees Veerman's nieuwe mestbeleid. Er was ook iets mis daar in Oldetrijne.

Het is heel vervelend voor de hedendaagse boeren, maar ze worden gestraft voor een fout beleid in het verleden. Decennia lang heeft Nederland geprobeerd de Europese Unie aan het lijntje te houden. Terwijl het Europese beleid toch eigenlijk heel duidelijk was.

Het gaat er niet om of je voor of tegen de nitraatrichtlijn bent. Die richtlijn is de leidraad voor het mestbeleid. In Brussel wordt politiek bedreven en daar komen compromissen uitrollen. Dat compromis was helder. Een land dat zelf geen keuzes maakt is over de hele linie nitraatgevoelig. En dan geldt de simpele regel 170 kilo stikstof per hectare uit dierlijke mest, want chemische processen veranderen het teveel aan stikstof ondergronds in nitraat, dat uiteindelijk in het grondwater terecht komt.

In Brussel heeft men minder geduld met Nederland dan sommigen wel denken. De herhaaldelijk uitgesproken verdenking dat jaloerse concurrenten op de landbouwmarkt Nederland onderuit wilden halen met de nitraatrichtlijn, heeft de houding van Brussel zeker niet milder gemaakt. Misschien begrijpen andere Europese landen Nederland niet zo goed.

Dat is overigens denkbaar. Wat ze zien is een relatief klein land met een immense landbouwproductie, met een melkquotum van 11,2 miljard kilo melk en met een varkensvleesproductie die die van een concurrent als Denemarken verre overtreft. Een landje dat buiten de steden bijkans alle grond als productiemiddel inzet.

Er zijn heel veel dieren in Nederland. Inmiddels minder dan twintig jaar geleden, maar nog altijd heel veel. Dat ziet Europa en men gelooft niet dat de mest van al die dieren zonder schade aan het milieu gebruikt kan worden. Daardoor is in Europese ogen de op zich goede voedingsstof mest in Nederland een probleem door de hoeveelheid.

Men gelooft er niet dat de Nederlandse bodem veel meer mest kan verdragen dan in willekeurig welk ander land dan ook. Natuurlijk weten de Europese politici ook wel dat je op Spaanse rotsen minder mest kwijt kan dan in sappige Nederlandse weiden. Maar je kunt overdrijven.

Het probleem was dat het land zeker vlak na de Brusselse waarschuwing niets deed om de hoeveelheid mest terug te dringen. Sterker nog, onder aanvoering van lieden als **Wien van den Brink**, produceerde vooral de intensieve veehouderij in oostelijk en zuidelijk Nederland al maar meer mest. Men bedonderde de zaak. De politiek zei dat het afgelopen moest zijn met de groei en onderwijl groeiden de varkensstallen onder toezien oog van lokale en regionale politici, veelal van CDA-huize. Pas toen er niet-CDA'ers op Landbouw kwamen, werd een einde gemaakt aan die praktijken. Aangestuurd door **Wien van den Brink** overvielen varkenshouders uit wraak het mestkantoor in Assen. En die Van den Brink komt als politicus naar Friesland, om de boeren hier die de dupe zijn van onder andere zijn vroegere acties, op te ruien. Op uitnodiging van de boerenbond NLTO. Je hoeft het niet eens te zijn met het rare mestbeleid dat er nu ligt, om te zien dat hier iets flink scheef zit. Dat mestbeleid moest er komen, omdat Brussel het Nederlandse gedraai niet meer pikte.

Als dit land door verkeerde keuzes in verkeer, industrie én landbouw zijn milieu naar de knoppen wil helpen, is dat niet alleen een zaak van nationaal belang, maar ook een zaak van Europa. En als deze regering in zo'n beetje alle belangrijke zaken met de rug naar Europa wil staan, maar er wel van wil profiteren, dan kun je het Europa niet kwalijk nemen dat het op een terrein waar het wel bevoegdheid heeft dit land aanpakt. Dat is geen politieke wraak of valse concurrentie, dat is de hoogste tijd.

En het is in Veerman te prijzen dat hij niet buigt voor de druk van dat rare LPF en de VVD, die zich aan het milieu nog nooit veel gelegen heeft laten liggen. Het CDA heeft iets goed gemaakt ten opzichte van de fouten van het verleden.

In Brussel moet nog wel ten gunste van de Nederlandse boeren besloten worden, dat zij soms wel meer dan die 170 kilo stikstof per hectare op het land mogen uitrijden. Daarvoor mogen die boeren pleiten, maar met tractoren op de snelweg kon dat wel eens contraproductief zijn.

Dagblad van het Noorden 2004-06-10

Kamer staat achter strenger mestbeleid

DEN HAAG – De Tweede Kamer gaat akkoord met een strenger mestbeleid met ingang van 2006. Minister Veerman van landbouw en staatssecretaris Van Geel (Milieu), die de plannen onder druk van Brussel opstelden, ontberen alleen de steun van regeringspartij VVD en van de LPF.

Onhaalbaar en onbetaalbaar, bitste VVD'er Oplaat gisteren tegen het einde van een uren voortslappend overleg. Hij viel ook uit naar CDA-collega Koopmans die na toezeggingen van minister Veerman de plannen omarmde. Koopmans zei dat hij afzag van het indienen van CDA-motie om de onderhandelingen mei de Europese Commissie niet onmogelijk te maken. (ANP)

Koeien in stal als voetbalstadion

Bevindt zich nog in MAP Rundveemap / Superheffing-II

Boer Molkwerum houdt ogen niet droog bij mestbeleid

Het nieuwe mestbeleid heeft nog tot weinig beroering geleid onder de veehouders. Melkveehouder Rein Couperus in Molkwerum vermoedt dat het slechts een kwestie van tijd is. De voorstellen zijn totale waanzin, stelt hij.

Door Aan Dirk van der Meulen

MOLKWERUM - Wat de ministers Cees Veerman (landbouw) en Pieter van Geel (milieu) nu voorstellen, is van de zotte, aldus veehouder Rein Couperus uit Molkwerum. „Wy moatte driuwdong ôffiere, wylst wy mear keunstdong brûke mele.”

Couperus heeft een melkveebedrijf met 30 hectare grasland. 60 melkkoeien, 16 pinken en 16 kalveren. Daarmee boert hij iets intensiever dan het gemiddelde melkveebedrijf in Friesland. Op een A4-tje heeft hij de gevolgen becijferd van het nieuwe mestbeleid. De berekening begint met de hoeveelheid stikstof uit dierlijke mest die hij maximaal mag gebruiken op zijn bedrijf. Dat is 7500 kilo omdat er een hectarenorm geldt van 250 kilo. Zijn veestapel produceert echter meer.

De rekenmeesters van het RIVM hebben becijferd dat een koe jaarlijks 114,6 kilostikstof uitschijft – in mestbeleid-jargon excretienorm genoemd - en een pink en kalf respectievelijk 70,2 en 32,8 kilo. De totale productie bedraagt 8524 kilo stikstof. Het 'overschot' komt uit op 1024 kg stikstof. Aangezien er in een kuub drijfmest 4,5 kilo stikstof zit moet Couperus bijna 230 kuub drijfmest afvoeren. Met een verwachte prijs van €10 per kuub betekent dat een nieuwe kostenpost van € 2300. Daar tegenover staat een besparing van € 450 voor het niet hoeven uitrijden van deze mest.

De hoeveelheid stikstof uit kunstmest die Couperus straks mag strooien komt uit op 245 kilo. Dat is 45 kilo meer dan dat hij nu gebruikt. Die extra kilo's zijn wel weer nodig om de grasopbrengst op peil te houden. De aankoop van kunstmest valt hierdoor € 590 duurder uit. Per saldo resteert een extra kostenpost van ruim € 2440.

Couperus kan mestafzet voorkomen door 4 hectare land te huren of te kopen. Maar qua kosten biedt dat geen enkel voordeel. „Foar in bedriuw liket dat net folle. € 2400, mar it is wol in átjefte dêr't neat tsjinoer stiet. Do leverst wer in goed moannelean yn.” Los van de kosten is het voor de melkveehouder vooral ook een principiële kwestie. Mest afvoeren en kunstmest kopen. Welke boer kan dat met droge ogen aanzien, stelt Couperus. „Boppedat, hokker miljeubelang wurdt hjir mei tsjinne?”

De Molkwerumer is bestuurslid van de NLTO in Nijefurd. Deze afdeling heeft over het mestbeleid een brief op poten gestuurd naar het hoofdkantoor van de boerenbond in Drachten. Vooral het feit dat de gevolgen voor de melkveehouderij als gering worden bestempeld heeft Nijefurd gestoord. „li is allegear te meigeand.”

Couperus beseft dat niet Veerman en Van Geel maar de Europese Commissie het mestbeleid bepaalt. Het beleid van de ministers is slechts een voorstel en de kans is groot dat Brussel een aanscherping eist. Des te meer reden om de hakken in het zand te zetten, vindt Couperus.

Een voorstander van trekkerblokkades of andere harde acties is hij niet. „It publyk mei net dupeard

wurde.” Couperus denkt dat een administratieve boycot ook veel effectiever is. „Troch bygelyks de maaietelling net yn te foljen, kinst al in grutte gaos kreeare. Dermei litst sjen dat er totaal gjin draachflak is.”

Leeuwarder Courant 2004-07-02

Na tien jaar akkoord mestbeleid

Leeuwarder Courant 02-07-2004

Na tien jaar akkoord **mestbeleid**

DEN HAAG (ANP) - Nederland en de Europese Commissie hebben een akkoord bereikt over het strengere **mestbeleid**, dat per 2006 van kracht wordt. Om het Brusselse fiat te krijgen, zijn de plannen iets aangescherpt. Bedrijven met minstens 70 procent grasland krijgen ontheffing voor het gebruik van 250 kilo stikstof uit dierlijke mest. De standaardnorm is 170 kilo stikstof per hectare. Het akkoord maakt een einde aan tien jaar steggelen tussen Brussel en Den Haag. Landbouworganisatie LTO vindt dat Nederland teveel heeft toegegeven aan Brussel.

Dagblad van het Noorden 2004-07-02

LTO bezorgd over veehouderij na akkoord mestbeleid in Brussel

DEN HAAG. Nederland en de Europese Commissie hebben een akkoord bereikt over het Strengere mestbeleid, dat per 2006 van kracht wordt. Om het Brusselse fiat voor de nieuwe regels te krijgen, zijn de aanvankelijke plannen iets aangescherpt.

Veel hebben minister **Veerman** van landbouw en staatssecretaris Van Geel van Milieu niet toegegeven ten opzichte van de plannen die ruim een maand geleden zijn gepresenteerd. “We hebben op het scherpst van de snede onderhandeld. Tot gisteren”. verklaarde Veerman gisteren. In de ogen van landbouworganisatie LTO geeft Nederland in het mestakkoord wel teveel toe aan Brussel. “De prijs is te hoog”, stelt LTO.

Met name de veehouderij, maar ook de akkerbouw, zal de dupe worden van de extra aanscherpingen. “Het pakket maatregelen dat nu op tafel ligt leidt er toe, dat steeds meer koeien uit de wei verdwijnen, de grasopbrengst zal dalen en nieuwe beperkingen gaan gelden voor het omploegen van grasland.”

Met het akkoord komt een einde aan tien jaar steggelen tussen Brussel en Den Haag.

EU-commissaris Wallström zal na de bereikte overeenstemming het pleidooi van Nederland om wat extra mest op de graslanden te mogen uitrijden (de 'derogatie') steunen. Tot 2008 zou de veehouderij van die versoepeling van de normen kunnen profiteren. Daarna is het aan Nederland te bewijzen dat deze hoeveelheden het oppervlaktewater niet extra vervuilen. Bijna alle melkveehouders op zandgronden profiteren volgens Veerman van deze derogatie.

De Nederlandse boeren krijgen te maken met een aanzienlijk strenger mestbeleid, dat “ingrijpende” consequenties heeft. De hoeveelheid mest die op het land terecht mag komen, gaat flink naar beneden en het afvoeren van de mest zal stukken duurder worden.

Bij de presentatie van de nieuwe plannen gaven Van Geel en Veerman aan al dat een groot aantal landbouwbedrijven die rekening niet zullen kunnen betalen. (ANP)

De koeien van boer Moed blijven zonnebaden

Door Marcel Looden

BLIJHAM Het oer-Hollandse beeld van de koe in de wei dreigt ook in Oost-Groningen steeds meer te verdwijnen. Dit als gevolg van de strenge mestregels. Henk Moed is veeboer in Blijham en vreest dat met een nieuwe aanscherping van die regels er nog meer koeien in de stal verdwijnen. Zelf is hij beslist niet van plan zijn dieren de hele dag op te sluiten. “Ze staan 's morgens te trappelen en dan mogen ze naar de wei.”

Boer Moed zit met zijn gemengd bedrijf al veertig jaar aan het Oosteinde en runt het met zijn zoon Harmen.

Hij teelt aardappelen en andere gewassen en heeft 170 koeien, die vanaf mei dagelijks in de wei lopen. “Vroeger was het zo dat ze van mei tot november dag en nacht buiten liepen. Nu halen we ze om een uur of vijf binnen en 's ochtends gaan ze naar buiten. Ze willen heel graag naar de wei. Het is net als met mensen, die willen ook de zon voelen.”

Nieuwe mestregels die later dit jaar vrijwel zeker gaan gelden zullen het veel moeilijker maken de koeien te laten zonnebaden. Die wetgeving gebiedt dat mest zeer regelmatig over het land verspreid dient te worden. Dat kan voor veel boeren alleen als ze hun dieren op stal laten en de koeienpoep van daaruit zelf uitrijden.

“Ons voordeel is dat we veel land hebben”, zegt Moed. “259 hectare. De koeien kunnen we zo op afstand van elkaar laten lopen waardoor de mest goed verspreid op het land komt. Onze koeien blijven dus buiten. Maar voor veel andere melkveeboeren zal het inderdaad moeilijker worden. Meer land kopen zou kunnen maar dat is een enorme investering.”

Moed en zoon Harman betreuren dat de koe steeds meer binnen blijft maar zien ook niet veel in het idee van CDA-Kamerlid Atsma. Die wil door middel van Europese subsidies of een hogere melkprijs boeren belonen als ze hun vee in de wei laten lopen. “Als de koeien dankzij subsidies buiten lopen, is het niet goed”, zegt Harman. En een hogere prijs zal betekenen dat consumenten een goedkopere buitenlandse melk kopen.

De agrariër is niet bepaald optimistisch over de toekomst van de melkveehouderij. De regeltjes uit Brussel moeten volgens hem de melkprijs op een acceptabel niveau houden. “Dat gebeurt niet. Wij hebben het voordeel van een gemengd bedrijf” maar andere boeren moeten steeds vaker een bijbaantje zoeken. Het is een afkalvende beroepsgroep. Van vijfhonderdduizend liter per jaar kon je vroeger leven, nu niet meer.”

Koeien horen in de wei vinden vader en zoon Harmen en Henk Moed. Rechts achter de lege stal.

Foto: Ida F. Mulder

Digitaal van het Noorden, 27 juli 2004.

Kamermeerderheid wil koeien in de wei houden

DEN HAAG (ANP) - Nu het CDA boeren wil belonen die koeien in de wei laten staan, bestaat er in de Tweede Kamer een meerderheid voor maatregelen om de koe in het landschap te houden. Vlak voor het reces riepen PvdA, SP en GroenLinks minister Cees Veerman (Landbouw) al op dergelijke maatregelen te nemen. Het CDA was daar toen tegen.

PvdA'er Harm Evert Waalkens is tevreden met de nieuwe opstelling van het CDA. „We zijn altijd blij als spijtoptanten de goede kant van de sloot opkruipen.” Ook SP'er Krista van Velzen toont zich verheugd omdat met het voorstel van Joop Atsma “niets een diervriendelijke oplossing in de weg staat”.

Atsma wil de boeren belonen met een extra premie. De consument zou die kunnen betalen via een heffing op de melkprijs, maar als dat niet kan zou de overheid kunnen bijspringen. Volgens Atsma dreigt de nieuwe mestregelgeving uit Brussel het voor boeren volkomen onaantrekkelijk te maken hun vee in de wei te laten grazen. De nieuwe regels zijn er op gericht overbemesting van weilanden tegen te gaan.

Waalkens vindt het idee van subsidie „eng”. Hij ziet meer in het opheffen van het verschil tussen boeren die hun koeien in het weiland laten grazen en boeren die ze in de stal houden. Nu benadeelt het mestbeleid veehouders met koeien in de wei.

Mestbeleid kost boeren € 124 miljoen

LEEUWARDEN – Het strengere mestbeleid dat het kabinet voorstaat, kost melkveehouders minimaal € 124 miljoen. Omgerekend per hectare betekent dat een kostenpost van € 124, zo blijkt uit onderzoek van accountantskantoor AVM in Leeuwarden.

AVM heeft het onderzoek gedaan in opdracht van de *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* (NMV). Daarbij is alleen gekeken naar de aanscherping van de fosfaatnorm. „Omdat daar de grootste onrechtvaardigheid in zit”, aldus NMV-voorzitter Peter ten Hoeve uit Ouwster-Nijega. Landbouwminister Cees Veerman heeft met Brussel een akkoord gesloten over een fosfaatnorm van 90 kilo per hectare terwijl meerdere praktijkproeven aantonen dat minimaal 130 kilo nodig is voor een redelijke evenwichtsbemesting.

De flater van Veerman zadelt de melkveehouders op met extra kosten voor mestafvoer en krachtvoer. Dat laatste is nodig omdat een fosfaattekort resulteert in een geringere voedingswaarde van gras en kuil.

Begin juli heeft Nederland op last van Brussel het mestbeleid aanmerkelijk moeten aanscherpen. De bond gaat de Tweede Kamer en Veerman in een brief waarschuwen voor de gevolgen. De belangenorganisatie heeft al gedreigd met een claim tegen de Staat om de schade te verhalen. Het NMV-bestuur wil eerst het overleg afwachten tussen Kamer en minister dat volgende week plaats vindt.

„Wij hopen dat de kamer en het kabinet hun verstand gebruiken en het beleid bijstellen. Anders moeten we gaan kijken via welke juridische weg we de schade kunnen verhalen”, aldus vice-voorzitter Herman Zonderland uit Espel.

DvhN 2004-09-01

LEI: koe in de wei levert meer op

Dagblad van het Noorden, 01 september 2004, blz.5

Koe in de wei levert meer op

DEN HAAG ■ Veel boeren weten het al lang. Nu blijkt het ook uit wetenschappelijk onderzoek: Een koe die in de zomer in de wei loopt, levert een melkveehouder meestal meer op dan wanneer het dier op stal blijft. Dat zegt het Landbouw Economisch Instituut (LEI) in Wageningen.

Boeren die hun dieren binnen houden, zijn onder meer 25 procent meer kwijt aan gezondheidskosten voor de runderen.

Met name bij kleinere melkveebedrijven van rond de 55 koeien is het verschil volgens de onderzoekers groot. Liepen de koeien in de wei, dan hield de ondernemer in 2002 ongeveer 38.000

euro over. Zijn collega met de dieren op stal verdiende rond de 21.000 euro.

Naast extra kosten voor de gezondheid van de dieren zijn de koeien op stal volgens de onderzoekers ook duurder door arbeidskosten voor de verzorging. In 2002 heeft één op de acht melkkoeien in Nederland niet of nauwelijks de wei gezien.

Door de nieuwe **mestregels** is de verwachting dat de melkveehouders hun koeien steeds meer op stal zullen houden.

De hoeveelheid mest die op het land mag terecht komen, wordt in de nieuwe regels verder aan banden gelegd. (ANP)

Leeuwarder Courant 2004-09-01

Veerman eist steun voor nieuw mestbeleid

M DEN HAAG (GPD) - Landbouwminister **Cees Veerman** eist dat regeringspartij VVD het mestbeleid van de regering steunt. 'Veerman is de kritiek van VVD kamerlid Gert Jan Oplaat op het akkoord dat de minister met de Europese Commissie heeft gesloten meer dan zat. Dit akkoord is het maximaal haalbare voor de boeren. Dat weet u ook en dat moet u de boeren ook vertellen', liet Veerman aan Oplaat weten.

Kort voor de vakantie bereikten Veerman en staatssecretaris van milieu **Pieter van Geel** een akkoord met de Europese Commissie over een nieuw mestbeleid. Dat akkoord was noodzakelijk geworden nadat het Europees Hof van Justitie de Nederlandse mestwetgeving had afgekeurd, omdat die in strijd was met de Europese richtlijnen. Het nieuwe akkoord is een verslechtering voor de Nederlandse boeren.

CDA, VVD en LPF riepen Veerman en Van Geel daarom op om opnieuw met Brussel te gaan onderhandelen. De bewindslieden maakten de Kamer echter duidelijk dat ze het maximaal haalbare er uit hadden gesleept.

„Tel uw zegeningen”, hield Veerman de Kamer voor. „We hebben op een groot aantal terreinen nog verbeteringen kunnen aanbrengen. Het had nog veel erger kunnen zijn”,

Dagblad van het Noorden, 15 september 2004, blz.5

VVD trekt steun mestmotie in

DEN HAAG ■ De Tweede Kamer heeft zich met tegenzin achter het nieuwe, strengere **mestbeleid** geschaard. De VVD-fractie, die vorige week nog de LPF-motie voor heropening van de mestonderhandelingen tussen Brussel en Nederland onderschreef, heeft die steun gisteren ingetrokken.

Varkensboeren stoppen er massaal mee

EDE (GPD) - Het aantal varkenshouders zal de komende zes jaar opnieuw halveren. Van de huidige 10.730 varkenshouders zullen er in 2010 nog 5000 à 6000 over zijn. De afgelopen tien jaar is het aantal varkenshouders in Nederland al gehalveerd.

Dit blijkt uit het eerste maatschappelijk jaarverslag van de vakgroep varkenshouderij van LTO Nederland, dat gisteren in Ede aan landbouwminister Cees Veerman werd aangeboden. Veel varkenshouders geven er de brui aan vanwege gebrek aan opvolgers, hoge investeringen in nieuwe stallen, strenge overheidsmaatregelen en lage opbrengstprijzen.

Ondanks die slechte perspectieven heeft een op de drie varkenshouders investeringsplannen. De varkensstapel is na de uitbraak van varkenspest in 1997 met een kwart gekrompen tot elf miljoen dieren. Nederland was in 1990 na Duitsland en Spanje nog het derde varkensland van Europa, maar is door de drastische krimp inmiddels naar de vijfde plaats gezakt.

Brabant blijft de varkensprovincie bij uitstek: 44 procent van de varkensstapel zit daar, 19 procent zit in Gelderland, 14 procent in Limburg en 13 procent in Overijssel. Friesland is met circa 2 procent een bescheiden varkensprovincie. Het gemiddelde vleesvarkensbedrijf telt 562 dieren, 200 meer dan tien jaar geleden.

'Geschuif met veehouderijen levert niets op'

Overschot meststoffen blijft

BILTHOVEN (ANP) - Een overschot aan meststoffen in de Nederlandse bodem wordt niet opgelost door boerderijen met vee te verplaatsen en bij elkaar te zetten. Dat zei directeur Klaas van Egmond van het *Natuur- en Milieuplanbureau (NMP)* gisteren. De stromen nitraat en fosfaat in de bodem blijven op deze manier hetzelfde.

Het kabinet wil grote delen van het platteland opnieuw inrichten via de Reconstructiewet. Deze wet is na de uitbraak van varkenspest eind jaren negentig opgesteld en beoogt een snelle verspreiding van dierziekten te verhinderen en milieuvervuiling te verminderen. Het idee hierbij is enkele honderden veehouderijen te verplaatsen en bij elkaar te zetten. Op die manier ontstaan 'lege' bufferzones waarin natuur en milieu vooropstaan.

Deze strategie werkt niet volgens onderzoek van het NMP. „Het schuiven met vierhonderd boerderijen levert voor de natuurkwaliteit nauwelijks wat op.” De stromen nitraat en fosfaat in de bodem blijven immers „hetzelfde” als nu.

Nederland voldoet niet aan de eisen van Brussel voor de hoeveelheid meststoffen als nitraten en fosfaten die in de bodem mag zitten. Het NMP heeft in verscheidene rapporten dit jaar al aangegeven dat Nederland de overschotten aan het terugdringen is, maar nog een lange weg te gaan heeft. - Volgens Van Egmond kan Nederland op twee manieren voldoen aan de Europese eisen: de veestapel kleiner maken of de mest verwerken tot een ander product.

De conclusies van het vandaag gepresenteerde rapport kunnen van belang zijn in de verdere discussie over de intensieve veehouderij in, Nederland. Minister Cees Veerman van landbouw heeft aangekondigd de toekomst van deze sector verder te willen bespreken.

LC 2004-12-14

Raad van State: 'Controle mestwet niet waterdicht'

Leeuwarder Courant 14-12-2004

'Controle **Mestwet** niet waterdicht'

DEN HAAG (ANP) - De nieuwe **Mestwet** is in de praktijk minder eenvoudig te controleren dan landbouwminister Cees Veerman en milieustaatssecretaris Pieter van Geel voor ogen staat. Dat stelt de Raad van State, nadat de nieuwe wet tegen het licht is gehouden. Volgens de Raad laat de nieuwe wet ruimte voor boeren en andere gebruikers van de meststoffen om bij vermeende overtredingen „alternatieve bewijzen” aan te dragen. Van „eenvoudig vast te stellen feiten” is volgens het advies van de Raad van State niet vanzelfsprekend sprake. Veerman erkent dat de zaken niet altijd „zo zwart-wit” zullen zijn.

2005

Leeuwarder Courant 2005-03-05

Milieudefensie: 'Veeboer legt rekening neer bij samenleving'

AMSTERDAM - De Nederlandse veehouderij wentelt maatschappelijke kosten af op de belastingbetaler en het milieu. Dat zegt Milieudefensie naar aanleiding van de uitkomst van het rapport '*De onbetaalde rekening van de Nederlandse veeteelt*' van het onderzoeksbureau CE. Vooral het mestoverschot brengt hoge kosten met zich mee.

Volgens CE is het totaal van de niet betaalde kosten € 2 miljard op basis van de gegevens van 2002. Dat bedrag is samengesteld op basis van de ammoniakschade, bijdragen aan de klimaatverandering, gevolgen van dierziekten en de vervuiling van grond- en oppervlaktewater. Niet meegenomen zijn onberekenbare kosten als het verlies aan biodiversiteit en stankoverlast.

CE telt in Nederland een productie van 450 miljoen landbouwdieren. Dat zijn vooral varkens en pluimvee uit de intensieve bio-industrie.

Meer dan de helft van de Nederlandse landbouwgrond wordt nu gebruikt voor de teelt van veevoer. Daarnaast wordt in het buitenland nog eens vijf keer zo veel grond gebruikt voor de productie van vooral soja. Na gebruik als voeding komen de resten van al die voedingsstoffen uiteindelijk als mest in het Nederlandse milieu terecht.

De kosten van de ammoniakuitstoot door het teveel aan mest en het zuiveren van drinkwater bedragen alleen al € 1,2 miljard, zo berekent CE. De sojateelt gaat ook nog eens ten koste van het regenwoud en andere waardevolle natuurgebieden in Brazilië en Argentinië. CE constateert dat, ondanks het feit dat deze kosten niet worden betaald, de Nederlandse veehouderij de concurrentie op kostprijs met het buitenland niet aankan.

Dagblad van het Noorden. 2005-04-15

'Koeien buiten laten lopen kost ons te veel'

Door Pieter Broesder

Ongeveer vijftien procent van de Nederlandse koeien staat het hele jaar op stal. Met een knipoog naar het populaire televisie programma '*Boer zoekt vrouw*' voeren tal van organisaties vanaf vandaag de actie '*Koe zoekt wei*'. Ze vinden het platteland zonder deze viervoeters niets. Maar boeren hebben soms geen keuze.

“Koeien in de wei? Allemaal goed en aardig. Maar dat past niet meer bij een bedrijf als het onze. We zijn zo aan regels gebonden. Bovendien vormen we met zijn drieën een maatschap. Drie huishoudens moeten van de boerderij leven. Dan kun je niet kleinschalig opereren.”

Gijs van Oostrum (71) zette met zijn zoons Hugo (40) en Gijs (35) in juni 2002 net buiten Scheemda een veehouderij en akkerbouwbedrijf op. Hun bedrijf is 130 hectare groot en telt 260 koeien: 150 melkkoeien en 110 stuks jongvee. Daarvoor boerden de van oorsprong Brabanders jaren in Veen-
dam.

Gijs senior windt zich op als de actie Koe zoekt wei ter sprake komt. “Het is heel gemakkelijk kritiek te leveren en om ons af te schilderen als boeren die zich misdragen door hun dieren binnen te houden. Die mensen hebben er geen weet van hoe het er op een bedrijf als het onze aan toegaat: Ze

kunnen mooi praten. Maar wij boeren leven ook in 2005. Verwachten ze dan van ons dat we boeren zoals honderd jaargeleden? Schei toch uit zeg.”

Senior loopt opgewonden naar een van de koeien, streelt het dier, komt terug en vertelt verder: “Toen ik begon melkte ik samen met mijn vader achttien koeien met de hand. Het was heel anders boeren. Allemaal handwerk: mest weghalen, noem maar op. We hadden weinig machines en waren dag en nacht bezig. Pas later kwam er een melkmachine en voerden we wat modernisering door. Het was altijd druk. Nu kunnen de jongens rustig hun koffie drinken. Ik kon dat vroeger niet.

Bij mij was het heet inschenken, opdrinken, nog een bakje en snel weer aan het werk.” Hugo vult aait: 'Toen we nog klein waren zagen we pa weinig. Ik heb zelf kleine kinderen waar ik veel mee optrek en die ik regelmatig naar bed breng.”

Trots laten de drie hun boerderij zien. De koeien lopen in twee ruime stallen met veel licht en frisse lucht. Voor de grote ramen zitten horren, aan het plafond hangen om de zoveel meter ventilatoren. Hugo: “De koeien hebben alle ruimte om heen en weer te lopen. Om de vier uur wordt de mest automatisch weggeschoven en er liggen dikke rubberen matrassen met schoon zaagsel waarop ze kunnen liggen.”

Allemaal goed en wel. Maar een koe wil toch gewoon lekker buiten lopen?

Hugo: “Misschien wel. En bij een graadje of twintig, niet al te bewolkt weer vermaken ze zich buiten ook best. Zo gauw het slecht weer is staan ze allemaal op een kluitje en willen maar een ding: terug naar binnen” Gijs junior vertelt dat de koeien in Veendam nog wel eens een wei zagen. Maar nadat ze in Scheemda neerstreken en wei besloten een melkrobot aan te schaffen, hielden de drie de koeien binnen.

Hugo: “Met het aantal koeien dat we hebben kunnen we weinig anders. We zijn met handen en voeten aan de regelgeving gebonden: milieuwetten, mestwetten noem maar op. Dan heb je de melkfabriek die allerlei eisen stelt op bijvoorbeeld het gebied valt hygiëne. Zouden we de dieren buiten laten lopen, door de modder en de poep zou het ons te veel kosten om daar aan te voldoen.”

Dagblad van het Noorden 2005-04-16

LEI: Koe in de wei kan economisch uit

Door Erik van der Veen

DEN HAAG/GRONINGEN – Het permanent op stal houden van zijn koeien levert de melkveehouder geen enkel economisch voordeel op. Sterker een dagelijkse weidegang van de dieren is aantrekkelijker dan opstallen. Dat wijst onderzoek van het *Landbouw Economisch Instituut* (LEI) uit. Toch zal het aantal koeien in de wei volgens het LEI alleen maar teruglopen, vooral door de verdere afkalving van het aantal melkveehouders.

De aanzwellende roep van consument en politiek om 'meer koeien in de wei', wordt vanuit de melkveehouderij altijd gepareerd met een verwijzing naar de nieuwe mestwetgeving die volgend jaar van kracht wordt. Die zou het er voor boeren nóg onaantrekkelijker op maken om hun koeien dagelijks te weiden omdat ze daarbij veel meer mest zouden moeten afvoeren dan als ze hun dieren op stal houden.

Het LEI-onderzoek prikt die stelling door: of het vee in de wei of in de stal staat, is van geen enkele invloed op de hoeveelheid mest die boeren op eigen land mogen benutten. Een boer die zijn vee weidt mag zelfs iets meer mineralen (vooral stikstof) gebruiken. Alleen zeer intensieve bedrijven op droge zandgrond (krap 1 procent van de Nederlandse melkveehouderij) zouden bij een weidegang

meer mest moeten af voeren. Dat kost zo'n bedrijf echter hooguit een paar honderd euro per jaar.

Toch verwacht het LEI dat de sterke terugloop van het aantal koeien in de wei de komende jaren alleen nog verder doorzet. Begin jaren negentig liep nog ruim de helft van de 1.9 miljoen Nederlandse melkvaarzen onbeperkt in de wei, inmiddels is dat nog maar een kwart. De aanhoudende terugloop van het aantal melkveehouders met gemiddeld 4 procent per jaar, zal dat nog verder terugdringen.

LC 2005-05-10

Veerman rekt op mestakkoord Brussel

Leeuwarder Courant 2005-05-24

Mestbeleid Nederland in tang van Brussel

DEN HAAG - Tweede Kamerleden stelden gisteren meerdere versoepelingen voor van het nieuwe mestbeleid. Ze werden in de meeste gevallen afgewezen door minister **Cees Veerman** van landbouw. „Mag niet van Brussel”, luidde stevast de motivatie. „Het debat maakte eens te meer duidelijk dat Brussel ons mestbeleid in de tang heeft”, aldus beleidsmedewerker Jan Galama van LTO-Noord.

Nederland heeft het mestbeleid omkleed met strenge voorschriften om ontheffing te krijgen voor de Europese nitraatrichtlijn die uitgaat van 170 kilo stikstof uit dierlijke mest per hectare. Nederland vraagt een mestnorm van 250 kilo stikstof voor grasland, waardoor veehouders zo'n 2,2 koe per hectare (zonder jongvee) kunnen houden. Samen met de voorschriften, bij voorbeeld het beperken van het scheuren van grasland, denkt Veerman te kunnen voldoen aan het doel van het Europese nitraatrichtlijn: schoon grond- en oppervlaktewater.

Naar verwachting eind juni neemt het Brusselse nitraatcomité een besluit over het Nederlandse voorstel. In september zal de Europese Commissie het finale oordeel vellen. Volgens Galama kan de noordelijke veehouderij redelijk uit de voeten met het mestbeleid. Teleurstellend blijven wel de veel te strenge fosfaatnormen voor de akkerbouw. Ook het verzoek van de landbouworganisaties om grondverbeteraars als compost buiten de mestboekhouding te houden, wilde Veerman niet inwilligen.

Wel stond de CDA-bewindsman open voor het pleidooi om het onderscheid tussen de zogenaamde concentratie- en niet-concentratiegebieden op te heffen. Die ontheffing maakt het intensieve veehouders in Zuiden Oost-Nederland weer mogelijk om bijvoorbeeld dierrechten aan te kopen uit het Noorden, een niet-concentratiegebied.

Bij de fractie van GroenLinks en de provincies bestaat echter de vrees dat opheffing de weg zal vrijmaken voor een verdere intensivering van de veeteelt in de concentratiegebieden.

Leeuwarder Courant 2005-06-08

CBS: Friese boeren: nog steeds te veel mest

DEN HAAG – Zelfs bij een verruiming van de nitraatrichtlijn voor Nederlandse boeren, kampt nog eenderde van de Friese melkveehouders met een mestoverschot. Dat blijkt uit cijfers van het *Centraal Bureau voor de Statistiek* (CBS). Het CBS berekende dat zonder verruiming bijna de helft van alle veehouders te veel mest produceert.

Volgens de Europese nitraatrichtlijn mogen boeren per hectare niet meer dan 170 kilo stikstof uit mest gebruiken. Nederland heeft een verzoek lopen om een verruiming van die regel, omdat de natuurlijke omstandigheden hier meer mest zouden verdragen. Deze maand neemt het EU-nitraatcomité daarover een besluit.

Uit de CBS-cijfers blijkt dat zonder honorering van het verruimingsverzoek, de zogeheten derogatie, tweederde van de Friese boeren kampt met een mestoverschot. Groninger boeren doen het gemiddeld iets beter. Daar rest na derogatie-toekenning nog een kwart van de veehouders met een mestoverschot. Alleen in Zeeland is er nauwelijks meer sprake van overschot.

Leeuwarder Courant 2005-06-28

Melkveehouderij blij met mestakkoord Brussel

LEEUWARDEN - Na een roerige discussie van ruim twintig jaar lijkt er nu eindelijk een akkoord te zijn over het Nederlandse mestbeleid. Het Europese nitraatcomité heeft gisteren deels zijn fiat gegeven aan de Nederlandse aanpak van de mestproblematiek. Melkveehouders mogen meer mest uitrijden per hectare dan hun Europese collega's. De intensieve veehouderij (varkens, kippen en kalveren) moet zich wel aan de Europese regels houden.

Die Europese regels zijn verwoord in de Nitraat richtlijn. Die schrijft voor dat er per hectare niet meer dan 170 kilo Stikstof uit dierlijke mest uitgereden mag worden. Het doel is om te komen tot een schoner grond- en oppervlaktewater. Nederland vroeg een ontheffing aan voor 250 kilo per hectare, omdat de vruchtbare landbouwgronden meer mest zouden aankunnen. Bovendien zou de stikstofnorm ingrijpende gevolgen hebben voor met name de Nederlandse melkveehouderij.

Landbouwminister Cees Veerman en voorzitter Siem Jan Schenk van LTO Melkveehouderij zijn opgelucht over het mestakkoord. Ze waarschuwen wel dat de verscherpende norm nog steeds niet makkelijk zal zijn voor landbouwers. „Voor sommige boeren zijn de gevolgen nog steeds groot, maar ze kunnen blijven boeren”. aldus Veerman. In Friesland zal ongeveer een derde van de melk-

veehouders mest moeten afzetten of extra land moeten aankopen, zo bleek onlangs uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

De ontheffing geldt voor vier jaar. Daarna wordt de norm verlaagd tot 230 kilo stikstof tenzij Nederland kan aantonen dat ook met de huidige norm de waterkwaliteit verbeterd is.

vervolg

Intensieve veehouders dupe van mestakkoord

LEEWARDEN - Landbouwminister Cees Veerman en de melkveehouderij mogen dan opgelucht zijn over het mestakkoord met Brussel, bij de intensieve veehouderij zijn de druiven zuur. "Dit mestakkoord is pure discriminatie". reageert voorzitter LTO Varkenshouderij Annechien ten Have. Het Europese Nitraatcomité boog zich gisteren over het Nederlandse verzoek voor een soepeler mestbeleid. Nederland wil dat boeren 250 kilo stikstof uit dierlijke mest mogen uitrijden op een hectare land. Europa schrijft 170 kilo voor.

Het Nitraatcomité heeft nu besloten om de uitzonderingspositie wel toe te kennen aan de melkveehouderij maar niet aan de intensieve veehouderij (varkens, kippen en kalveren). „En dat vind ik onbegrijpelijk”, stelt Ten Have. "Ik zie het verschil niet tussen stikstof uit varkensmest en stikstof uit koeienmest. Dit is dus pure discriminatie."

Het Brusselse besluit heeft volgens haar grote gevolgen, vooral voor intensieve veehouders met land. "De mestafzet zal veel duurder worden doordat we meer hectares nodig hebben."

Directeur Mirjam de Rijk van *Natuur en Milieu* vindt het mestakkoord "zonde." Volgens haar neemt Nederland met de versoepeling te veel risico's met de natuur en het grond- en oppervlaktewater. Zij stelt dat Nederland een kans heeft gemist om via de strengere mestnormen van de EU vernieuwing in de landbouw te versnellen.

Leeuwarder Courant 2005-07-02

Nederland is nog lang niet van mestprobleem af

NICO HYLKEMA

De Nederlandse melkveehouder werd deze week verblijd met de mededeling, dat hij meer mest op zijn grasland mag uitrijden dan collega's in andere Europese lidstaten. Nederland heeft veel 'landbouwhuisdieren' - koeien, varkens en kippen - en die schijten heel wat bij elkaar. Té veel, in de ogen van Europa en de milieubeweging.

Mest van landbouwhuisdieren is een goede voedingsstof voor het telen van gewassen. Maar als er te veel van komt, dan ontstaat er een probleem. Want in die mest zitten twee voedingsstoffen, die bij overdaad schaden: stikstof en fosfaat.

Fosfaten verontreinigen vooral het oppervlaktewater en veroorzaken de welbekende groene soep in de Friese meren. **Stikstof** zakt bij een teveel door de bodem als **nitraat** (stikstof verbonden met zuurstof) in het grondwater. Daar halen we ook ons drinkwater vandaan. Bij verwerking in voedsel verandert nitraat in nitriet en daarvan zijn tenminste twee schadelijke effecten bekend: Het 'blauwe baby syndroom' waarbij kinderen onvoldoende zuurstof kunnen opnemen, wat kan leiden tot hersenbeschadiging. Daarnaast wordt nitriet ervan verdacht een kankerverwekkende stof te zijn.

Om het oppervlakte- en drinkwater zo zuiver mogelijk te houden besloot Europa in 1991 dat er niet meer dan 50 milligram nitraat per liter in het drinkwater mag zitten. En om dat voor elkaar te krijgen, mogen boeren in heel Europa niet meer dan 170 kilo stikstof per hectare gebruiken. Het grootste deel van de Nederlandse grond wordt aangewend voor grasland, waar koeien van vreten. Die koe is ook de grootste schijter. Om de koe tot de immense melkproductie die het dier in Nederland heeft te bewegen, voedt de boer het dier met mineraalrijk voedsel. Veel stikstof, fosfaat en fosfor.

Honderd

Wat erin gaat, moet er ook weer uit. Een deel van die voedingsstoffen verlaat het lichaam weer als stront. Een koe schijt jaarlijks 22 kubieke meter stront bij elkaar. Zeg maar zo'n honderd Kliko-afvalbakken vol. Er zijn 2,6 miljoen koeien in Nederland en die zorgen voor een flinke mestplas van ruim 57 miljoen kuub. Daar zit na vervluchtiging via ammoniakuitstoot nog 256 miljoen kilo stikstof in. Nu kan de melkveehouder de meeste stront (stikstof) gemakkelijk op het eigen grasland kwijt. Zeker nu Europa Nederlandse boeren vier jaar lang een soepeler norm van 250 kilo stikstof per hectare grasland toestaat. Want Nederlands gras neemt heel veel stikstof op en groeit zo'n beetje het hele jaar door.

Desondanks is er een overschot van 16 miljoen kilo. Dit overschot kan de melkveehouder op drie manieren aanpakken. Een: afvoeren naar de akkerbouw. Twee: verkoop van jongvee, dus minder mest. Drie: koeien minder stikstofrijk voer geven.

De akkerbouw moet het leeuwendeel van het overschot verwerken. De bouwboer heeft het liefst stront van kippen en varkens. En ook daarvan is er teveel.

Voorlopig is er nog geen oplossing wat er moet gebeuren met stront die overblijft als alle landbouwgrond in Nederland maximaal bemest is. Een mogelijkheid is vergisting, waarmee sommige boeren experimenteren. Maar dit is nog lang geen rendabele nevenactiviteit en lost het stikstofprobleem niet echt op.

Wat voorlopig overblijft is mestexport naar een land, waar de milieubelasting van mest aanmerkelijk minder groot is. Er is al een levendige handel in bijvoorbeeld kippenmest met Duitse akkerbouwers. Maar vooralsnog zitten boeren in Nederland - nog steeds - met een groot probleem.

Leeuwarder Courant 2005-07-14

Ingezonden: Mest, goed voor milieu

Ten onrechte wordt over mest alleen nog maar in negatieve bewoordingen gesproken en geschreven.

Peter ten Hoeve Nederlandse Melkveehouders Vakbond

Nico Hylkema geeft in de LC van 2 juli een relaas over vermeende mestproblematiek van de Nederlandse landbouw. Helaas is zijn interpretatie met een negatieve ondertoon anders dan de feiten.

Mest heeft in de laatste decennia een negatieve klank gekregen. Dit is onterecht. Mest is in feite de onverteerde plantenresten waar de koe verder niets mee kan. Deze mest bevat stikstof en fosfaat. Het unieke van de melkveehouderij is dat stikstof en fosfaat niet in het milieu verdwijnen maar worden hergebruikt om de groei van gras en máis te ondersteunen.

Een van de belangrijkste processen in de natuur is de fotosynthese. In groene planten wordt het broeikasgas koolstofdioxide (CO₂) en water omgezet in groei (biomassa) en als restproduct ontstaat

er zuurstof.

Stikstof en fosfaat ondersteunen dit proces, het zijn de vitamines van de planten. Bemest je te weinig, dan krijgen de planten te weinig vitamines en stagneert de fotosynthese, er wordt minder broeikasgas afgebroken en het gewas groeit minder.

Net als overbemesting is ook onderbemesting slecht voor het milieu. Maar wat is nu optimale bemesting? Bij vitamines voor mensen bestaat er een aanbevolen dagelijkse hoeveelheid. Bij gewassen is dit ook te bepalen voor stikstof en fosfaat.

Het gewas gras bevat gemiddeld per hectare 450 kilogram stikstof. De stikstof bevindt zich voornamelijk in eiwitten. Gras neemt dus per jaar 450 kg stikstof op uit de bodem. Dat betekent dus ook dat gras bemest moet worden met 450 kilogram stikstof.

Nu is er de Europese nitraatrichtlijn die stelt dat er niet meer dan 170 kilogram stikstof uit dierlijke mest per hectare mag worden aangewend. De rest van de stikstof moet worden aangevuld met behulp van kunstmest. Gezien de Nederlandse groeiomstandigheden is het volkomen terecht dat de melkveehouderij van de Europese Commissie een uitzonderingspositie heeft gekregen en meer dierlijke mest per hectare mag aanwenden.

DvhN 2005-08-16

Niet meer varkens in Gelderland na vrijgave verkoop varkensrechten

Dagblad vh Noorden

16-08-2005

Niet meer varkens in Gelderland

ARNHEM De gevreesde explosieve groei van de varkensstapel in Gelderland blijft uit. Tot die conclusie komt de provincie. Drie maanden geleden sloegen Brabant, Limburg, Gelderland, Overijssel en Utrecht alarm nadat de Tweede Kamer het mogelijk had gemaakt dat varkensrechten voortaan ook aan boeren in andere regio's verkocht konden worden.

Leeuwarder Courant 2005- 08-27

Een koe op maat

'De boeren willen duurzame koeien'

DIT ZIT ZO WYBREN VAN TUINEN

Koeien verdwijnen langzaam uit de wei. Vorig jaar kwam 17 procent van de 1,5 miljoen Nederlandse runderen niet meer buiten. Onderzoeker in Wageningen verwachten dat in 2012 30 tot 40 procent permanent op stal zal staan. Voor de boer is het binnen houden van koeien economisch gunstig, de burger mist het vee in het land. En de koe zelf? Die moet zich aanpassen. De diersoort verandert.

Steeds meer boeren houden hun koeien binnen, omdat milieumaatregelen daar vaak om vragen en omdat binnen gerichter gevoerd kan worden dan buiten. De boer wil altijd melk van dezelfde kwaliteit. De Dierenbescherming gruwelt van het beeld van een landschap zonder koeien. Ze probeert de ontwikkeling te stoppen, en publiceerde dit jaar het rapport 'Koe zoekt wei'⁶⁶. In de stal kunnen koeien zich niet normaal gedragen, aldus het rapport, omdat ze dicht op elkaar leven.

Bovendien zijn stallen vaak een broedplaats voor bacteriën en ziektekiemen. Besmettelijke ziekten springen snel over en bacteriën profiteren van de mest die op de vloer ligt. Lastige kwaaltjes, die normaal in de zomer buiten genezen, worden in de stal chronische aandoeningen. Vooral ontstekingen aan poten komen binnen veel voor.

Hans Hopster, onderzoeker Welzijn van Dieren bij de Anima] Sciences Group in Wageningen, kent de problemen die de Dierenbescherming noemt. „Uit zulke ontstekingen komen weer andere problemen voort. Als koeien zich niet goed kunnen bewegen, blijven ze bijvoorbeeld liever liggen. Daar kunnen ze weer andere aandoeningen van krijgen. Onderzoek wijst uit dat 80 tot 85 procent van de Nederlandse koeien problemen heeft met lopen.”

Maatregelen

Onderzoekscentrum Nij Bosma Zathe, bij Leeuwarden, volgt de gezondheid van koeien op de voet. Werknemers merken dat een goed ontworpen stal veel van de problemen voorkomt. „Wy hawwe wat dingen feroare en dat hat hiel goed holpen”, aldus Durk Durksz, de regiomanager. „Op it plak fan de 'schoftboom' hawwe wy linten oanbrocht. Sa kinne de kij harren nekke net ferwunje. Bop pedat faget in skower om de twa oeren de flier skjin. De kij steane no net mear yn harren eigen stront.”

Volgens bedrijfsmanager Gelein Biewenga bestaat er genoeg kennis om een stal te bouwen waarin koeien het prettig vinden te leven. „Het is jammer dat boeren vaak het geld niet hebben om een betere stal te bouwen, of ze weten gewoon niet dat het beter kan. Het zijn de oude stallen die gedragsproblemen kunnen veroorzaken. Bij ons gedragen koeien zich bijna hetzelfde binnen als buiten.”

Weidegang is beter voor de kwaliteit van melk. Dat blijkt uit onderzoek van de Wageningen Universiteit. Een koe die leeft van kuilvoer, produceert minder van het gezonde vet CLA of 'geconjugerd linolzuur'. „De samenstelling van melk van koeien die in de wei staan is gewoon beter,” aldus hoofddocent Anjo Elgersma.

Als een koe op kuilvoer gezet wordt, begint na enkele dagen de verhouding tussen onverzadigde en verzadigde vetten te veranderen. Ook daalt de hoeveelheid CLA. Boeren kunnen dit vertragen door het beest een betere mix van ruw- en krachtvoer te geven, of door elke dag zelf vers gras te maaien. Toch is de verhouding dan nog steeds slechter dan in melk van een geweide koe.

Te duur

De schade binnen is wel te beperken, maar dan nog is de melk niet zo goed als van een geweide koe. En het toevoegen van stoffen aan het dieet van de koe heeft nadelen. „Uiteindelijk wordt het gewoon te duur. En je moet ook niet vergeten dat de koe een herkauwer is. Je kunt haar niet zomaar van alles te eten geven.”

Al deze argumenten tegen permanente stalling richten zich op de koe als product. Op de lange termijn verandert het rund zelf echter ook. Fokkers sturen aan op sterke koeien. Het dier wordt aangepast aan de eisen van het nieuwe bestaan in de stal.

Deze evolutie kan snel gaan. Zo werd door het fokken op een hoge melkproductie de koe in dertig jaar tijd fors groter. De gemiddelde schofthoogte ging van 1,30 meter naar 1,45 meter. Bovendien werden de koeien veel scherper gelijnd. Fokkers concentreerden zich op melkproductie, en niet op

---

66 <http://www.archief.verantwoordeveehouderij.nl/producten/Koewij/Weidenieuws/KoeZoektWei.pdf>

spiermassa.

De wensen van de melkveehouder zijn opnieuw veranderd. Tegenwoordig wil hij een koe die lang meegaat en na haar productieve periode ook nog wat opbrengt voor de slacht. Enkele fokkers willen daarom de Oostenrijkse Fleckvieh-koe kruisen met de Nederlandse Holstein-Frisian. Dit zou een vlezigere, langer levende koe op moeten leveren.

Uier

Langere stalling en technologische veranderingen beïnvloeden het uiterlijk van de koe ook. Net als de grootte van de koe, veranderde haar uier. Dertig jaar geleden waren spenen langer en hingen ze lager. In de stal bleek dit onhandig. Koeien traptten op hun spenen, en waren moeilijk automatisch te melken. Door gericht fokken zijn de spenen nu korter, en hangen de uiers minder laag.

De eisen van de stal blijven belangrijk. „Vroeger lag de nadruk op melkproductie. Tegenwoordig willen boeren duurzame koeien, die lang en probleemloos kunnen produceren”, aldus Gelein Biewenga. „Fokkers kijken daarom ook naar het bewegingsapparaat van de koe. De poten moeten stevig zijn om goed te kunnen lopen op een betonnen vloer.”

Het fokresultaat, een stalkoe, loopt her en der al rond in de ligboxenstallen. Over enkele decennia zal er waarschijnlijk weer een heel andere koe in Nederland leven. De vraag is niet of Nederlanders bereid zijn een diersoort zo aan haar wisselende behoeftes aan te passen. De vraag is of we ons dan nog van de 'opgehokt' koe bewust zijn. Uit het oog, uit het hart?

Leeuwarder Courant 2005-09-13

Minister Cees Veerman: Landbouw is vol perspectief

Door Peet Vogels

“We moeten af van het beeld van de subsidieverslaafde, altijd klagende boeren”, zegt minister van landbouw Cees Veerman. „De Nederlandse agrosector staat wereldwijd de top en voor de toekomst is er geen reden om somber te zijn.”

DEN HAAG - Wie de verhalen leest over mestproblemen, dierziekten en afbraak van landbouwsubsidies, zou kunnen denken dat het slecht gaat met de landbouw. Maar niets is minder waar, meent Veerman. In zijn vanochtend gepresenteerde toekomstvisie 'Kiezen voor landbouw'-schetst de bewindsman een hoopvol perspectief voor de agrarische sector in Nederland.

De Nederlandse agro- en voedingssector is goed voor 10 procent van het nationaal inkomen en 10 procent van de werkgelegenheid. “Alle studies wijzen uit dat er goede kansen voor de toekomst liggen. We moeten af van het idee dat de landbouw een wegwijnende bedrijfstak is.”

De succesverhalen kunnen overigens niet verhullen dat de Land- en tuinbouw voor een grote opgave staat. Milieuregels, de afbraak van beschermende regels voor de thuismarkt en maatschappelijke kritiek op vooral de intensieve veehouderij zorgen voor grote problemen bij de boeren.

De boeren moeten niet naar de overheid kijken voor een oplossing, waarschuwt Veerman. “De tijd dat de overheid voor de sector zorgde, is voorbij. De ondernemers moeten zelf de keuze maken hoe ze verder willen met het bedrijf. De overheid zal ze daarin steunen.”

Die steun bestaat onder andere uit geld en organisatorische hulp. “We moeten het de ondernemers mogelijk maken te ondernemen. We steunen de ontwikkeling van de biologische landbouw. Maar

we geven ook geld voor onderzoek naar biotechnologie. En we ruimen zoveel mogelijk overbodige regels op.”

Veerman wil ook de samenwerking versterken. “Het geld zal steeds meer op de markt verdiend moeten worden. Dat betekent dat boeren en bedrijven samen moeten werken om de consument optimaal te bedienen.”

En daar zit juist de grote kracht van de Nederlandse land- en tuinbouw meent de minister. Hij wijst dan op de intensieve veehouderij. „Ze hebben de afgelopen jaren het nodige meegemaakt en op gebied van milieu en dierenwelzijn hebben ze nog heel wat voor de boeg. Toch is die sector ook perspectiefrijk, gelet op het vakmanschap in de sector en de goede samenwerking met vleesverwerkende bedrijven.”

Veerman ziet voor elke sector, de melkveehouderij, de (glas)tuinbouw, de veehouderij en de akkerbouw een goede toekomst. “Zolang we goede ondernemers hebben is er hoop, zij zijn het zout van de aarde. Het stimuleren van het ondernemerschap is dan ook een belangrijke taak voor de toekomst.”

Dagblad van het Noorden 2005-10-07

Boeren houden vee steeds langer op stal

Veel weilanden in Nederland staan gewoon leeg

Door Sjoerd Jansen

DEN HHAG/GRONINGEN CDA Tweede-Kamerlid Joop Atsma wil het boeren financieel aantrekkelijk maken om hun koeien en andere dieren buiten in de wei te laten grazen. “Ik ben met boerenorganisaties en melkfabrieken in gesprek hoe we dit handen en voeten kunnen geven. Er zijn meerdere mogelijkheden om het plan te financieren”, zegt de politicus uit Surhuisterveen.

Uit nieuw onderzoek van de *stichting Wakker Dier* blijkt dat de Nederlandse weilanden steeds leger worden. Steeds meer boeren houden hun vee uit economische overwegingen heel het jaar op stal. Vanwege de strenge mestwetgeving is dat vaak goedkoper.

“Als deze trend zich doorzet, komt in 2020 tachtig procent van de koeien nooit meer buiten. Nu is dat al twintig procent”, zegt Sjoerd van der Wouw, bioloog en beleidsmedewerker van Wakker Dier. Wakker Dier inventariseerde dit jaar meer dan 6000 weilanden langs drukke snelwegen en spoorverbindingen. Daarbij blijkt gemiddeld 69 procent van de weilanden in Nederland leeg te staan. De provincie Groningen wijkt net als vorig jaar met 69 procent leegstand niet van het landelijk beeld af. In Drenthe neemt de leegstand echter toe. Vorig jaar liepen in 62 procent van alle weilanden geen dieren meer rond, nu is dat gestegen tot 65 procent. Ook in Zeeland, Brabant en Flevoland verdwijnen de beesten in ras tempo uit de wei. In andere provincies stabiliseert de situatie zich of is sprake van een lichte verbetering.

Volgens Wakker Dier komen vleeskoeien nooit meer buiten en geldt dit ook steeds vaker voor melkkoeien. Dat laatste is onder meer te wijten aan het ontstaan van erg grote melkbedrijven, die het vee

Dagblad van het Noorden, 07 oktober 2005.

Uit onderzoek is gebleken dat de meeste Nederlanders koeien het liefst in de weizen staan en niet in de stal.

het hele jaar op stal houden. Ze zijn vaak gevestigd in Flevoland, waar nog maar in 18 procent van de weilanden koeien zijn te vinden. Maar ook schapen en paarden in de buitenlucht worden steeds schaarser.

Wakker Dier noemt dit uit het oogpunt van het dierenwelzijn een slechte ontwikkeling, die moet worden gestopt. De dierenbeschermingsorganisatie erkent dat boeren, die wel hun beesten buiten laten grazen, natuurlijk niet al hun weides gebruiken. “Maar de trend van een grotere leegstand is onmiskenbaar”, zegt Van der Wouw.

Kamerlid Atsma noemt het een verarming voor het landschap als koeien daaruit verdwijnen. Hij vindt dat boeren die hun vee wel buiten laten grazen daarvoor financieel moeten worden beloond. Dat kan door de consumenten een heffing op de melkprijs te laten betalen of de overheid premies aan de boeren uit te laten keren.

Vorig jaar kreeg Atsma hiervoor de steun van de Tweede Kamer. “Maar het kabinet heeft niets met die motie van de Kamer gedaan. Daarom kom ik binnenkort met een uitgewerkt plan. En ik ga ervan uit dat de Tweede Kamer dit in meerderheid zal steunen.”

Leeuwarder Courant 2005-12-12

Brussel akkoord met meer mest – deregatie

DEN HAAG - De Nederlandse boer mag nu officieel meer stikstof uit mest op het land brengen, dan de Europese nitraatrichtlijn voorschrijft. Dat betekent voor boeren dat ze jaarlijks 250 kilo stikstof uit dierlijke mest op een hectare land mogen aanwenden. Dat is 80 kilo meer dan de Europese norm. Voorwaarde is wel, dat ze minimaal 70 procent van hun land als grasland gebruiken. Al eerder maakte het Europese nitraatcomité bekend, dat het akkoord gaat met de verruiming. Eind vorige week heeft de Europese Commissie daarmee ingestemd. waarmee Nederland definitief de zogenoemde derogatie (onthefing) binnen heeft.

Leeuwarder Courant 2005-12-30

Mestbeleid jaagt boer op kosten

LEEUWARDEN – Het nieuwe mestbeleid dat op 1 januari ingaat, jaagt boeren op extra kosten. Die kunnen oplopen tot € 25.000 per jaar. Dat verwacht de Zuidelijke Landen Tuinbouworganisatie (ZLTO). Door het nieuwe mestbeleid, dat een uitwerking is van de Europese nitraatrichtlijn, wordt de maximale mestafzet per hectare verder beperkt.

Veel veehouders kampen daardoor met een mestoverschot dat via loonwerkers afgezet moet worden, hoofdzakelijk bij akkerbouwers die daar geld voor zullen vragen. Het ironische is dat boeren wel extra kunstmest mogen strooien terwijl die het milieu meer belast dan drijfmest, vindt de ZLTO. Bij intensieve bedrijven kunnen deze extra kosten oplopen tot zo'n € 25.000. Het gemiddelde melk-

veebedrijf wordt opgezaaid met een extra kostenpost van gemiddeld € 7500.

2006

Verandering in dit jaar: Minasbeleid wordt, na veroordeling van Nederland door het Europese Hof, verlaten en het Gebruiksnormenstelsel komt er voor in de plaats. Hiermee is Nederland weer terug bij gebruiksnormen en wordt, voor het eerst, ook kunstmestfosfaat onder de wet- en regelgeving van het mestbeleid gebracht. De gebruiksnormen voor het eerste jaar (2006) maximaal 250 kg N met dierlijke mest voor bedrijven met derogatie (eis is minimaal 70 % grasland) en voor werkzame strikstof uit mest en kunstmest, afhankelijk van de grondsoort en van weiden of maaien, variërend van 290 tot 385 kg N/ha grasland/jr. Voor maïs is dat 155-160 kg/ha/jr. Voor fosfaat is dat 110 kg/ha/jr voor grasland en 95 kg voor bouwland waarvan maximaal 85 kg met dierlijke mest. In later jaren vindt aanscherping plaats tot, voor fosfaat, evenwichtsbemesting is 2015 is bereikt.

Leeuwarder Courant 2006-01-19

Boeren zullen het helemaal zelf moeten doen

Een goed gesprek met elkaar en met de minister. Dat was de bedoeling van de bijeenkomst die het landbouwministerie gisteren had georganiseerd in Marum. Een van de vijf bijeenkomsten in het land over de ministeriële nota 'Kiezen voor landbouw'. Het werd vooral een lesje in zelfstandig ondernemerschap.

Door Nico Hylkema

MARUM - Landbouwminister Cees Veerman wond er in Marum geen doekjes. Boeren die nu nog niet duidelijk hebben wat ze de komende tien jaar met hun onderneming willen, baren hem grote zorgen. „Het gaat niet meer vanzelf. Het is tijd voor fundamentele en duidelijk beslissingen.”

De minister schetste een toekomst waarin de verbanden tussen boeren en samenleving heel anders worden, dan ze na de oorlog zijn geweest. Ook de verbinding met de markt moet weer vorm krijgen, nadat boeren in vijftig jaar Europees landbouwbeleid de kennis van de markt zijn kwijtgeraakt. „Er is wel wat te repareren”, aldus de bewindsman.

De overheid, zo maakte Veerman nog eens klip en klaar duidelijk, is er niet meer om voor de boeren de kastanjes uit het vuur te halen. Wel wil de overheid de ondernemende boeren ter zijde staan. Tekenend is misschien wel, dat de besproken nota van de minister niet vergezeld gaat van een zak geld om de voornemens gestalte te geven.

Boeren die het daarom maar niks vinden, getuigen daarmee van een bedenkelijk ouderwets denken, zo vindt Veerman. Die hebben de strekking van de nota in het geheel niet begrepen. De overheid blijft wel opletten wat met overheidsgeld in de richting van de landbouw gebeurt. „Dat is helpen”, sprak de minister tot hilariteit van de zaal.

Prijzende woorden had hij over voor gedeputeerde Anita Andriesen. Die verklaarde dat Friese gemeenten die in hun bestemmingsplannen geen ruimte maken voor schaalvergroterende boeren, geen goedkeuring krijgen voor die plannen. „Zo hoort het”, ontviel Veerman. De Holwerder akkerbouwer Kees van den Bos mocht als voorbeeldboer vertellen over het project Ecolana. Daarin werkt hij samen met een akkerbouwer, een melkvee- en een schapenhouder. De vraag hoe hun streven te komen tot een duurzame grondgebonden landbouw vermarkt kan worden, werd evenwel nog niet kant en klaar beantwoord.

Wel weet de minister dat de huidige subsidiestromen over een tijdje zullen opdrogen. “We zoeken een manier om de grondgebonden landbouw en maatschappelijke functies te verbinden.”

Boeren die te veel klagen over regels en wetten krijgen van de minister lik op stuk. „Het is de kunst om binnen de wet te opereren.” Het nieuwe mestbeleid zal hij strikt uitvoeren. „Ik wil niet terug naar een situatie waarin weer gerommeld wordt.”

De strak geregisseerde bijeenkomst met veel kopstukken uit de noordelijke landbouw kreeg door die regie een opmerkelijk positieve uitstraling. Daar droeg Veerman met zijn lichte zelfspot en verklaringen vanuit zijn 'boerenhart' in niet geringe mate aan bij. Dat laat onverlet, dat boeren het de komende tien jaar zelf zullen moeten doen. Die boodschap kwam in ieder geval helder over.

Dagblad van het Noorden 2006-01-24

Milieufederatie Groningen: 'Nieuwe roze invasie dreigt'

Door Piter Bergstra

GRONINGEN. De Milieufederatie Groningen voorspelt 'een nieuwe roze invasie' omdat gedeputeerde staten willen stoppen met het weren van intensieve varkens- en kippenmesterijen. GS beroepen zich op een strengere milieuwetgeving en een nieuwe wettelijke rol voor de gemeenten. Die mogen naar believen afwijken van de stankwetgeving.

Maar volgens Herwin Prins van de Milieufederatie is de wet zo versoepeld, dat juist nu provinciale waakzaamheid geboden is. “Alleen de mestwetgeving is strenger geworden, maar die regelt alleen wat je met je mest doet.” Mestproductierechten zijn tegenwoordig vrij verhandelbaar, dus er is volgens Prins geen vuiltje aan de lucht voor boeren die geregeld hebben waar ze hun mest afzetten. “Met als gevolg dat ieder bestaand bedrijf intensieve veehouderij als hoofdtak kan nemen met 10.000 varkens.”

Daarentegen zijn volgens Prins de stank- en ammoniakregels versoepeld. Ook mogen varkensrechten weer vrij worden verhandeld. Ze mogen zelfs weer verhuizen van provincies die van oorsprong veel intensieve veehouders telden, zoals Noord-Brabant, naar provincies waar dat niet zo is. De provincie Groningen bijvoorbeeld.

Prins acht het dan ook een reële dreiging dat de varkens eraan komen. “In 1997 dreigde in Groningen een roze invasie toen er dertig aanvragen bij de gemeente Veendam binnenkwamen. Dat is toen het sein geweest om het tegen te houden. Daar is de provincie goed in geslaagd, maar nu gooit ze de regels weer overboord.”

De Milieufederatie is tegen de varkensinvasie vanwege de fabrieksmatige stallen, de stank- en verkeersoverlast en de aantasting van natuur en landschap. “De mensen klimmen nog steeds en masse in de telefoon als er een varkens- of kippenstal dreigt te komen.”

Extra werk door een onlogisch systeem

Voor 1 februari moeten melkveehouders een aanvraag hebben ingediend om meer mest te mogen uitrijden dan de Europese norm.

Daarnaast moet de boer voldoen aan een nieuwe wet en moet de neus meer in de boeken dan in de mest.

Door Nico Hylkema

OUDEGA - Melkveehouder Siccó Hylkema uit Oudega (W) krabt zich zo nu en dan wel eens achter de oren. Klagen doet hij niet snel, maar de logica van de Mestwet ontgaat hem nogal eens. Maar: „Ach, in oannitnmer hat ek in soad wurk fan alle rigels.”

De mest houdt boeren al tientallen jaren bezig. Vooral sinds Europa besloot stikstofnormen in te stellen om verontreiniging van het grondwater met nitraat te voorkomen.

Koeienmest bestaat voor een deel uit stikstof, de stof die het gras doet groeien. Maar stikstof geeft bij een overschot problemen en creëert bij het doorsijpelen in het grondwater een teveel aan nitraat. Dat veroorzaakt vooral bij pasgeborenen ademnood. Om dat te voorkomen, besloot Europa boeren hooguit 170 kilo stikstof uit dierlijke mest per hectare toe te staan.

Nederlandse boeren bonden daartegen de strijd aan. In samenwerking met landbouwministerie bedachten boerenorganisaties een mooi systeem, de mineralenadministratie 'minas' waarin gekeken werd hoeveel stikstof op het bedrijf wordt aangevoerd aan voer en kunstmest en hoeveel het erf weer verlaat aan melk. Een overschot boven de toegestane verliesnorm werd beboet.

Tegelijk vroeg Nederland aan Europa of het niet ietsje meer mest mocht uitrijden (derogatie) vanwege de vruchtbare grond. Europa zag het allemaal niet zitten, het Europese hof keurde het minas af. Pas na veel gesoebat en het ontwerpen van een strenge mestwet kreeg Nederland de verlangde derogatie. Dat wil zeggen, onder voorwaarden mag er 250 kilo stikstof uit dierlijke mest het land op gereden worden.

De Nederlandse Mestwet die het minas opvolgt, gaat uit van aanwend- in plaats van verliesnormen. Boeren mogen niet meer dan 250 kilo stikstof uit mest per hectare uitrijden. Wie meer heeft, moet de mest afvoeren en dat kan flink in de papieren lopen. En wie zich niet aan de wet houdt, krijgt een boete en wordt gekort op zijn Europese premie.

De Mestwet veroorzaakt flink wat administratie. Hylkema schat dat toch al gauw op een half uur per week. Zo moet hij een bemestingsplan in huis hebben. Daarin staat hoeveel mest hij denkt te gebruiken voor zijn land en hoeveel er wordt afgehaald aan gras door koeien zelf, of door het maaien. Daarnaast moet hij nog bijhouden hoeveel er werkelijk van en op het land komt.

Hylkema heeft zo'n honderd melkkoeien die samen 900.000 kilo melk produceren. Dat doet hij met 50 hectare land. Onder het oude minas kon hij dat net zo'n beetje rondbreien. „Mar dat wie in logysk systeem”, meent hij.

Vanwege de nieuwe Mestwet moet hij nu ofwel 650 kuub mest afvoeren à zo'n €13 per kuub, of land bijhuren. Dat laatste heeft hij maar gedaan. Dertien hectare zijn voorlopig afdoende. maar zoals elke jonge boer wil hij groeien en per twee koeien moet er weer een hectare bij.

Melkveehouder Siccó Hylkema: „Ach, oannitnmer hat ek in soad wurk fan alle rigels.”

Nu kan het voorkomen, dat een boer te weinig mest mag gebruiken, om de gewenste hoeveelheid gras of mais van het land te halen. Terwijl hij de mest in de opslag heeft, moet hij kunstmest kopen. Dat is milieukundig gezien weinig logisch, want de productie van kunstmest is flink belastend voor het milieu.

Hylkema voorziet ook gesleep met mest van boer naar boer. Over een afstand van 10 kilometer mag een boer die te veel heeft, dat afzetten bij een buurman die nog wat mestruimte op zijn land heeft. Hij ziet de grote tankwagens met mest al door het dorp rijden. Slecht voor het milieu en gevaarlijk in het verkeer.

In zijn situatie is het vooral het extra werk, dat hem tegenstaat. De bijgehuurde 13 hectare moeten bewerkt worden en daar zit hij niet op te wachten. "Ik hâld net fan únnoadich wurk", aldus de melkveehouder.

Leeuwarder Courant 2006-03-06

Mestafzet erg duur door vogelgriep

TIJNJE Veehouders moeten erop rekenen dat de afzet van mest dit voorjaar 10 tot 30 procent duurdere wordt. Dat komt doordat forse hoeveelheden kippenmest wegens de vogelgriep niet meer naar Duitsland mogen worden geëxporteerd. De binnenlandse mestmarkt zal worden overvoerd, voorziet pluimveemesthandelaar Klaas de Jong in Tijnje. „Het wordt rampzalig.”

Vanuit Nederland gaat jaarlijks 200.000 tot 300.000 ton droge kippenmest de Duitse grens over. De Jong is goed voor een stroom van 15.000 ton vanuit Friesland en omgeving. De mest gaat naar akkerbouwbedrijven op de arme zandgronden rond de Luneburger Heide.

Afgelopen vrijdag kondigde de deelstaat Nedersaksen een importverbod af voor kippenmest, wegens de vogelgriep. Van de ene op de andere dag moet De Jong daardoor ander emplooi zoeken voor zijn vijf vrachtwagenchauffeurs in het mesttransport. De handelaar uit Tijnje verwacht dat Noordrijn-Westfalen, waarheen vanuit Zuid-Nederland veel wordt geëxporteerd, binnenkort ook een verbod zal uitvaardigen.

“Ergens kan ik het wel begrijpen”, zegt de Jong. „Maar het gekke is, dat binnenlands mesttransport in Duitsland nog wel mag. Ze rijden daar maar raak. En dat terwijl onze mest wel tien keer wordt gecontroleerd en van een gezondheidscertificaat is voorzien voordat ie de grens over gaat.”

Wat niet naar Duitsland kan, moet op de Nederlandse markt worden afgezet. Die wordt dit jaar toch al krappere, doordat rundveehouders ten gevolge van de nieuwe mestregels gedwongen worden om meer van hun mest buiten het eigen bedrijf af te zetten. “Er komt een opwaartse prijsdruk op het afvoeren van mest”, voorziet De Jong. Hij raamt die op 10 tot 30 procent.

Voor zijn bedrijf in Tijnje is het de derde klap in een paar jaar. In 2000 lag de mestexport zes weken stil wegens mkz. In 2003 was er een stop van enkele maanden wegens vogelgriep. Hoe lang het nu gaat duren is erg onzeker. „Dit gaat me weer tienduizenden euro's kosten”, vreest De Jong.

Veerman biedt geen oplossing voor mestprobleem

Door de redactie economie

DEN HAAG ■ De veehouders moeten zelf zien hoe ze het probleem met de mestafzet oplossen. Tijdens een overleg tussen de Tweede Kamer en minister Veerman van landbouw bleek dat de politiek geen oplossing heeft om boeren van hun overtollige mest af te helpen. Veerman is er zelfs niet van overtuigd dat er een probleem is.

Begin dit jaar mag er veel minder mest op het land worden uitgereden dan voorheen door de strenge Europese regels. Bij overtreding van die regels worden de boeren streng gestraft door intrekking van de Europese subsidies. Dat heeft met name akkerbouwers kopschuw gemaakt teveel mest uit te rijden, zeggen veehouders en mestdistributeurs. Als gevolg daarvan zitten varkens- en kippenhouders nu met overvolle mestkelders.

Verschillende partijen in de Tweede Kamer drongen daarom aan op soepelere normen voor het uitrijden van mest. Met name het gebruik van varkens- en kippenmest moet verruimd worden, vinden zij. Veerman gaf ze weinig hoop. "Dat is volstrekt onbespreekbaar in Brussel", liet de minister weten. "Dat ga ik niet eens aankaarten."

Veerman is er sowieso nog niet van overtuigd dat er een probleem ligt. 'We zijn net vijf maanden bezig met het nieuwe mestbeleid. Dat is nog maar kort.' De klacht van de veehouders dat akkerbouwers terughoudend zijn met mest afnemen was hij zelf nog niet tegengekomen. "Ik hoor juist van de akkerbouwers dat ze nauwelijks benaderd zijn om mest af te nemen. Met deze prijzen (veehouders betalen 20 euro per ton mest die wordt afgenomen red.) is het juist erg interessant voor akkerbouwers om veel dierlijke mest af te nemen", aldus de minister.

Veerman zegde de veehouders toe met de agrarische sector om de tafel te gaan om te kijken of meer mest naar de akkerbouwers kan. Daarnaast bekijkt de minister of het mogelijk is vaker dierlijke mest te gebruiken in plaats van kunstmest. Maar daar bleef het bij.

"Teleurstellend", vatte Henk Verkerk van de vereniging van mestdistributeurs Cumela Nederland het debat samen. "Op een paar kleine punten die niets kosten heeft Veerman toezeggingen gedaan. Hiermee wordt het probleem niet opgelost."

(GPD)

Veel beleid leidt tot minder mest

In de jaren tachtig beheerste het mestprobleem de discussies over het milieu. De mestproductie had zijn plafond bereikt. Nog meer mest zou tot onaanvaardbare milieuproblemen leiden. Er is de afgelopen decennia hard gewerkt om de problemen op te lossen. Enerzijds door middel van het ontwikkelen van mestverwerkingsmethoden, anderzijds door beleid te formuleren dat het aantal landbouwhuisdieren zou moeten terugdringen. In een andere indicator in het compendium staat uitgebreid beschreven welk beleid er is gemaakt voor dit thema. Er werden en worden miljoenen euro's geïnvesteerd om de mestproblematiek in de hand te houden. Opgelost is het probleem echter nog niet.

zien hoe het beleid invloed heeft op de totale hoeveelheid geproduceerde mest. In de jaren tachtig is de Superheffing ingevoerd waarbij boeren moesten gaan betalen voor teveel geproduceerde melk. Omdat de gemiddelde melkproductie per koe jaarlijks toeneemt, moest het aantal melk- en kalfkoeien afnemen.

Een ander fenomeen is de invloed van dierziekten. Na de varkenspestcrisis zijn veel boeren overgestapt op pluimvee en dat heeft uiteraard zijn weerslag gehad op de soort maar ook op de hoeveelheid geproduceerde mest.

De indicator laat zien dat de totale hoeveelheid geproduceerde mest in Nederland met ruim een kwart is afgenomen. Inmiddels is de mestproductie weer terug op het niveau van 1970. Maar nog interessanter is om te

Mestproductie door veestapel, 1986-2006

Bron: CBS

	1986	1990	1995	2000	2004	2005	2006
	<i>miljard kg</i>						
Totale mestproductie	94,2	86,0	81,8	74,8	69,5	69,2	68,5
Dunne mest	93,3	84,9	97,2	71,6	66,8	66,3	65,6
w.v. afkomstig van							
rundvee	71,7	65,4	60,7	55,6	53,7	53,0	52,3
w.o in de wei	36,7	26,2	19,4	16,9	14,0	13,8	13,8
varkens	19,1	16,4	16,1	14,1	11,7	11,9	11,8
pluimvee	1,7	1,5	0,9	0,5	0,1	0,1	0,1
overige ¹	0,8	1,6	1,5	1,4	1,2	1,3	1,3
Vaste mest	0,9	1,2	2,6	3,2	2,7	2,7	2,9
w.v. afkomstig van							
rundvee	.	.	1,0	1,0	1,0	1,1	1,0
pluimvee	0,7	0,9	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3
overige ²	0,1	0,3	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6

¹ Weidemest van schapen² Schapen, geiten, pelsdieren en konijnen

<http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/4D89C15B-8F52-4AA1-8C11-594829D6EF5F/0/2007milieunatuurcompendiumbrochureart.pdf>

Verplaatsing varkens moeizaam

DEN HAAG (GPD) - De afgesproken verplaatsing van ruim tweehonderd veehouderijen komt nauwelijks van de grond.

Twee jaar na de inwerkingtreding van de Reconstructiewet zijn nog maar zeven bedrijven naar een andere locatie verhuisd. De Tweede Kamer eist vandaag uitleg van minister van landbouw **Gerda Verburg**. De Reconstructiewet was bedoeld om de intensieve varkenshouderij in clusters onder te brengen met daartussen 'varkensvrije' gebieden. Op die manier zou een uitbraak van varkenspest zich tot één gebied beperken, redeneerde toenmalig minister van landbouw Jozias van Aartsen.

Leeuwarder Courant 14-03-1998

'Minstens zesduizend varkensstallen dicht'

RIJSWIJK (ANP) - De Brabantse gedeputeerde P. van Geel verwacht dat de komende tien jaar minimaal zesduizend varkensstallen in zijn provincie moeten worden gesloopt. Dat is een gevolg van de Reconstructiewet die minister Jozias van Aartsen van landbouw aan het voorbereiden is.

Deze wet hangt samen met de Herstructureringswet voor de varkenshouderij die de Tweede Kamer eind vorig jaar aannam. Bestaande stallen moeten worden gesloopt. De varkenshouders zullen met overheidssteun nieuwe stallen bouwen op een plek waar de overheid dat wenst.

LC 2007-09-14

Handel in rechten varkens nog vrij⁶⁷

LEEWARDER COURANT 14 september 2007

Handel in rechten varkens nog vrij

DEN HAAG (GPD) - De Tweede Kamer is voorlopig niet van plan een stokje te steken voor de handel in varkensrechten. De partijen willen eerst weten of die handel leidt tot de komst van megabedrijven met tienduizenden varkens. Landbouwminister Gerda Verburg wil die duidelijkheid voor november geven. De afgelopen tijd konden boeren die willen uitbreiden op grote schaal varkensrechten uit andere provincies kopen, omdat die handel vanaf januari 2008 vrij is.

Leeuwarder Courant 2007-11-09

Fluwelen aanpak van koeienscheet

Door Aan Dirk van der Meulen

De melkveehouderij gaat de aanpak van broeikasgassen aanpakken. De overheid legt daarbij geen dwingende wetten op. „We laten u ontdekken, wat mogelijk is”, aldus landbouwminister **Gerda Verburg**.

Ze heeft een beter imago, maar toch is de koe een grotere bedreiging voor het klimaat dan het varken en de kip. Dat komt doordat ze een herkauwer is. Tijdens de spijsvertering ontstaan grote hoe-

⁶⁷ April 2010 wordt deze regeling met onmiddellijke ingang, d.m.v. een noodwet weer afgeschaft, dit i.v.m. (niet voor- spelde) verplaatsing – 8% – van varkensrechten naar Brabant, afkomstig uit vooral Gelderland –

veelheden methaan, een broeikasgas dat een 21 maal sterkere werking heeft dan kooldioxide (CO₂). Als delen van haar mest in de grond achterblijven, breken bodembacteriën de stikstofdelen af tot lachgas. Dat is zelfs eert uiterst agressief broeikasgas. Een deeltje lachgas staat gelijk aan 310 delen CO₂.

Door de methaanuitstoot door koeienscheten, rotting in de mestkelder en het lachgas, is de melkveehouderij de meest klimaatverstorende sector van de Nederlandse landbouw. De sector is verantwoordelijk voor de helft daarvan. Agrariërs samen zijn goed voor 13 procent van de totale uitstoot. Het huidige kabinet wil de hoeveelheid broeikasgas in 2020 met 30 procent reduceren ten opzicht van 1990. Alle bedrijfssectoren moeten een bijdrage leveren. Vanwege haar koploperspositie richten de ministeries van landbouw en vrom hun pijlen eerst op de melkveehouderij. Dat gebeurt met een voorlichtingscampagne waarvoor landbouwminister Gerda Verburg gisteren in Utrecht het startschot gaf.

De term voorlichting duidt er al opdat Verburg van wettelijke maatregelen voorlopig niets wil weten. Melkveehouders hebben de afgelopen jaren al genoeg wetten en regels over zich heen gekregen. Bovendien heeft de sector de broeikasgas, uitstoot al met 17 procent teruggedrongen via het strengere mestbeleid.

Met fluwelen handschoenen probeert Verburg eerst een bewustwordingsproces op gang te brengen. "We laten u ontdekken, wat mogelijk is. Wellicht levert het ook financiële voordelen op." Die ontdekkingstocht wordt geleid door vijf groepen experimenterende boeren. Daartoe behoren ook veertig melkveehouders in de Noardlike Fryske Wâlden.

Het praktijkonderzoek is ook noodzakelijk omdat de wetenschap geen kant-en-klare oplossingen aandraagt. Een oplossing van het ene probleem, vergroot vaak het probleem elders in de keten. Een koe die minder methaan uitstoot, poept stikstofrijkere mest waardoor weer meer lachgas ontstaat. En koeien in de wei leiden tot minder volle mestkelders en daardoor minder methaan. Maar een koevlaai is weer een grotere bron van lachgas dan uitgereden mest via de mestinjecteur.

Voor sommigen echter is de oplossing helemaal niet zo moeilijk. „Kies massaal voor mestvergiftiging”, betoogde Carel Drijver van Courage. Daarmee slaat de sector twee, wellicht drie vliegen in een klap. Methaan wordt omgezet in groene stroom en de reststof maakt kunstmest zo goed als overbodig maakt.

Voorzitter Peter ten Hoeve van de *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* vindt alle klimaataandacht voor de melkveehouderij overdreven. „Een hectare grasland legt 20.000 kilo CO₂ vast. Daar wordt niet over gesproken”, zo stelde hij. „En lachgas is al helemaal geen probleem. Zoals bekend stoot de veehouderij ook ammoniak uit. En dat neutraliseert het lachgas weer. Echt waar, we hebben al een hele groene kringloop.”

Leeuwarder Courant 2007-12-21

VROM: 'Megastal beter voor milieu'

WAGENINGEN (GPD) - De schaalvergroting in de landbouw pakt over het algemeen goed uit voor landschap en milieu. Door een concentratie van veehouderijen op één locatie kunnen andere gebieden ontlast worden. Dat blijkt uit het onderzoek *Megastallen in Beeld*⁶⁸ dat is uitgevoerd in op-

68 <http://edepot.wur.nl/41420>

dracht van het ministerie van VROM.

Aan grotere bedrijven worden steviger maatregelen gesteld om de uitstoot van milieuvervuilende stoffen te beperken. Om bijvoorbeeld 7500 varkens te kunnen houden, koopt een ondernemer varkensrechten van verouderde en vervuilende bedrijven. Door in de nieuwe stal moderne luchtverversers aan te brengen, wordt de uitstoot van ammoniak teruggedrongen.

Het onderzoek is uitgevoerd door het Wageningse onderzoeksinstituut Alterra. Het aantal megastallen is in Nederland tussen 2000 en 2005 toegenomen van 104 tot 184. De meesten staan in Noord-Brabant, Friesland en Limburg.

Een megastal is een locatie met minstens 250 melkkoeien. 7500 vleesvarkens of 120.000 leg-hennen.

Momenteel is in deze stallen 2 procent van de Nederlandse veestapel gehuisvest, maar als de schaalvergroting doorzet, neemt de komende twintig jaar het aantal megastallen toe tot minimaal duizend. Daarin zal wellicht de helft van de veestapel leven, aldus Alterra.

Onderzoeker Edo Gies van Alterra verwacht dat de schaalvergroting in de landbouw doorgaat. “Het zou niet goed zijn als de politiek besluit dat er maximaal een X-aantal dieren op één locatie gehuisvest mag worden. De economische ontwikkelingen maken schaalvergroting min of meer onontkoombaar”

Gies erkent dat schaalvergroting lokaal wel tot meer overlast kan leiden wat betreft stank, transport en horizonvervuiling. Maar met landschappelijke en architectonische maatregelen moet het bijvoorbeeld mogelijk zijn de aantasting van het landschap te beperken.

Het toelaten van de grootschalige veehouderijen staat ter discussie. Op verschillende plaatsen protesteren omwonenden tegen de komst van megastallen. Tegenstanders van deze intensievere vorm van veehouderij stellen dat de komst van megastallen leidt tot meer dierenleed en milieuvervuiling.

2008

Leeuwarder Courant 2008-01-19

Prijs van boerenland explosief omhoog in Friesland

Van onze verslaggever

LEEWARDEN - De grondprijs in Friesland is het afgelopen jaar explosief gestegen. NVM-makelaars komen uit op een toename van 30 procent tot gemiddeld € 32.500 per hectare. Landelijk bedroeg de toename 26 procent tot € 36.500.

Dreigende aanscherping van het mestbeleid en betere inkomens in de melkveehouderij en de akkerbouw liggen aan de basis van de oplopende prijzen, zo blijkt uit cijfers van makelaarsorganisatie NVM. Een hoger inkomen creëert veel vraag naar en weinig aanbod van grond.

Boeren willen investeren in land voor schaalvergroting. Hogere opbrengsten voor melk, graan en aardappelen leiden tot minder bedrijfsbeëindigingen, waardoor minder grond vrijkomt.

Bij melkveehouders is ook de beëindiging van de melkquotering in 2015 een belangrijke verklaring. Ze investeren nauwelijks in quotum, maar trekken wel de beurs voor grond.

Agrarisch makelaar Sanne Wind uit Bolsward schat de grondprijs in westelijk Friesland op €30.000 tot €32.500. In de akkerbouwgebieden is dat ruim €35.000.

In Oost-Friesland geldt die prijs ook voor grasland, aldus Lubbe Renkema van Renkema & Flapper in Drachten. In Midden-Friesland ligt de prijs met €27.500 duidelijk lager.

Leeuwarder Courant 2008-03-06

Rijden op koeienmest is wenkend perspectief

Landbouwminister Gerda Verburg is enthousiast over de mogelijkheden van mest als duurzame brandstof. „We maken van een hoofdpijndossier een succesverhaal.”

Door Aan Dirk van der Meulen

LEEWARDEN Voor de koeien had ze wat minder oog, voor het afval van de dieren des te meer. Landbouwminister Gerda Verburg liet zich gisteren op Nij Bosma Zathe uitvoerig hij praten over de mogelijkheden van mestverginging.

De proefboerderij bij Goutum heeft grootse plannen met het biogas dat tijdens het vergisten vrijkomt. Nu wordt er alleen groene stroom van gemaakt, maar op termijn zal de warmte acht honderd woningen verwarmen in de nieuwe Leeuwarder wijk Techum.

Als in de zomer de warmtevraag minder is, bewerkt Nij Bosma Zathe het biogas tot aardgaskwaliteit. Om het te injecteren in het aardgasnet of om het als biobrandstof te verkopen aan het pompstation van Delta Oil.

Maar soortgelijke biogasprojecten komen op losse schroeven te slaan, als het kabinet vasthoudt aan de nieuwe subsidiëtarieven voor groene stroom, zo hielden diverse ondernemers en de adviseurs van de noordelijke biogasbranche de minister voor Want die, zo luidde het oordeel, zijn veel te mager.

Daardoor wordt eelt veelbelovende bedrijfstak de nek om gedraaid, zo betoogde directeur Gerrit van Werven van Enerfry Valley. Hij trok een vergelijking met de windenergiesector. “Nederland had

de kennis, maar door onre zuinige overheid is Duitsland er met de werkgelegenheid van doorgaan.”

Het is toch frustrerend dat in Aurich, 50 kilometer over de grens, drieduizend mensen werken aan turbines.'

Verburg stelde dat haar collega Maria van der Hoeven van economische zaken al extra geld heeft toegezegd voor biogas. Bij de behandeling van de voorjaarsnota, als het kabinet de begroting tussentijds doorlicht, wordt het exacte bedrag bekend. Ze waar schuwde echter voor oversubsidië-ring. “Dat kweekt luie ondernemers.”

In Nederland is daar geen sprake van, zo betoogde Douwe Faber van adviesbureau E-Kwadraat uit Berlikum. „De Nederlandse vergisters zijn de meest rendabele ter wereld. Dat trekt inmiddels internationale belangstelling en levert ons werk op in Zuid-Korea en Spanje. Als de subsidies echt zo hoog waren geweest, hadden we die ontwikkeling nooit doorgemaakt.”

Nederland heeft de mogelijkheden van biogas nog lang niet benut, zo kreeg Verburg te horen. Zo verbiedt Nederland bepaalde afvalstoffen in vergisters die in het buitenland wel zijn toegestaan. “Doodzonde”. aldus Faber die een stortverbod voorstelde voor alle afval waaruit biogas te halen valt.

Het inpraten op Verburg had effect, want ze werd allengs enthousiaster, “Rijden op en huizen verwarmen met koeienmest is een wenkend perspectief.” “Mest is decennialang een hoofdpijndossier geweest. Mijn ambitie is om er een succesverhaal van te maken. Het optimaal inzetten van de reststoffen van vergisting als meststof vergt wel een aanpassing van het mestbeleid. En zoals bekend volgt Brussel dat op de voet. Daar hebben we nog het een en ander uit te leggen.”

Op het eind van de discussie drukte Menno Groeneveld van de Gasunie de minister op het hart het niet bij woorden te laten. “Nederland is niet goed in kern- en zonne-energie, maar een topspeler op het gebied van gas. Lat en we dat uit bouwen met biogas en er ons voordeel mee doen.”

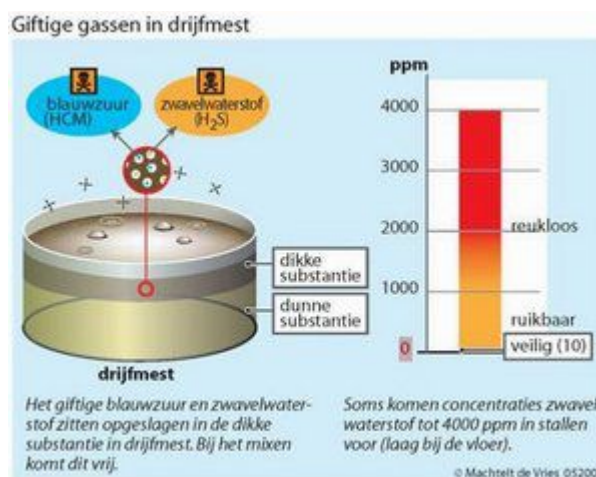
Leeuwarder Courant 2008-05-20

De gevaren van mest

**De mestkelder kent verraderlijke gevaren.
Vrijkomende gassen zijn sluipmoordenaars.**

Door Nico Hylkema

SINT NICOLAASGA - Van oudsher zijn ongelukken in de mestkelder in boerenkring bekend als lenteongevallen. De mest in de kelders heeft een winterseizoen de gelegenheid gekregen te gisten en een dikke laag vaste substantie bedekt de dunne fractie. In het voorjaar wordt de mest gemixt en krijgen giftige gassen, restproducten van de vergisting de kans te ontsnappen.

Scheikundige Fridtjof de Buissonjé van de Wageningse Universiteit legt uit, dat bij het gistingsproces twee gassen ontstaan, die dodelijk zijn bij inademing. Het zijn reststoffen bij de vergisting, die op gang wordt gebracht door bacteriën. Het eerste H₂S, zwavelwaterstof. Dit gas is al te bekend van de scheikundelessen waar pesterige leraren de leerlingen dit gas laten ruiken. Een rotte eierlucht

stijgt dan op in het klaslokaal.

Nummer twee is HCM, ofwel blauwzuur. Minder ruikbaar maar even gevaarlijk. Beide gassen verjagen de zuurstof uit het bloed en zijn daarmee dodelijk. Blauwzuur is onder andere bekend van het gebruik bij het opzetten van insecten, waar ongevallen van bekend zijn. Ook de nazi's maakten er in de gaskamers in de Tweede Wereldoorlog gebruik van.

De gassen worden tijdens de vergisting opgeslagen in belletjes in de wat vastere mest. Wanneer in het voorjaar de grote mixer de kelder in gaat, komen de gassen vrij. Bij geringe hoeveelheden kan dit op zich niet zo veel kwaad. Scheikundigen gebruiken daarvoor de rekenmaat ppm, parts per million. Zo lang de hoeveelheid van de gassen de 10 ppm niet te boven gaat, is er niets aan de hand. Om die hoeveelheid inzichtelijk te maken geeft De Buisonjé aan, dat 10.000 ppm ongeveer 1 procent van de aanwezige lucht is. H₂S laat zijn aanwezigheid duidelijk merken door de indringende stank tot 100 ppm. Wie dat ruikt, maakt zich wel uit de voeten. Het verraderlijke is evenwel, dat H₂S reukloos wordt bij 100 ppm.⁶⁹ Het blauwzuurgas is van zichzelf al reukloos.

H₂S is zwaarder dan lucht en blijft in de mestkelder hangen. Als stille moordenaar is het gas bekend, doordat het bij grote hoeveelheden in de kelder over de vloer kan 'kruipen'. Dat heeft al menig koe de kraag gekost. Zeker in de varkenshouderij vallen er veel slachtoffers onder de dieren. In stallen komen soms concentraties van 1000 ppm voor, oplopend tot 4000 Ppm.

De Buisonjé: „Op zich is HCM lichter en kan het zich gemakkelijker verspreiden, maar H₂S en HCM komen altijd samen vrij. Je kunt daarom moeilijk zeggen welk gas het gevaarlijkst is.” Boeren kennen de gevaren en blijven bij het mixen uit de buurt van de mestkelder. De Buisonjé benadrukt dat het gevaar nu schuilt in de grotere hoeveelheden die langer worden bewaard. Het nieuwe mestbeleid werkt gevaar in de hand, ook al omdat nu in de rundveehouderij mest moet worden afgevoerd. Ook heel gevaarlijk lijken hem de mestvergiftingsinstallaties.

Een extra gevaarlijke situatie kan ontstaan wanneer er voer bij mest komt. Zeker wanneer het gaat schuimen, kunnen de dodelijke gassen ook zonder mixen vrijkomen. Toch is het aantal dodelijke slachtoffers de laatste jaren klein gebleven. Dat komt waarschijnlijk door meer kennis bij de boeren van de gevaren van de mestkelders. De Buisonjé: „De mestkelder mag je eigenlijk nooit ingaan zonder persluchtmasker. Gewone gasmaskers zijn niet afdoende. Wij doen ook veel aan voorlichting met onze website www.mestverwerking.wur.nl.”

Wie eenmaal de giftige gassen heeft ingeademd is veelal reddeloos verloren. Dat komt door het ontbreken van reuk waardoor een slachtoffer vaak al bewusteloos is, alvorens anderen het gevaar zien. Hulp kan in die gevallen zonder persluchtmasker overigens levensgevaarlijk zijn. De Buisonjé: “Je kunt maar een ding doen met een slachtoffer en dat is hem of haar buiten het bereik van het gas laten liggen en hopen dat het goed komt. Absoluut niet vervoeren.”

---

69 Correctie / aanvulling in LC 2008-05-27 Hier stond 2000 wat 100 moet zijn, verder: *'Vanaf een concentratie van 200 tot 300 ppm is het gevaarlijk en mogelijk dodelijk. Afhankelijk van de duur van blootstelling. Bij 500 ppm treden bloedingen op met de dood tot gevolg binnen een half tot een uur. Bij een concentratie van 800 tot 1000 ppm treedt vrijwel onmiddellijk bewusteloosheid in met als gevolg overlijden'*

BMC Moerdijk 'Stroom uit stront stinkt niet'⁷⁰

Door Arthur 't Hart

Het plan ontstond al in 1998. De daaropvolgende acht jaar werden beheerst door tegenslagen en vertragingen. Maar in augustus 2006 begon de bouw en nu draait de biomassacentrale op industrieterrein Moerdijk. Er komt heuse elektriciteit uit kippenpoep! „We zijn hier bezig met iets echt unieks.”

Het vooroordeel wordt onmiddellijk ontzenuwd: een energiecentrale die draait op kippenmest, stinkt niet. Althans nauwelijks. Alleen vlak voor de ontvangstbunker, waar vrachtwagens de onfrisse brandstof voor de centrale aanvoeren, is een licht, weemakend odeur van kippenstront te merken. Maar zelfs hier valt het best uit te houden; de buurman op industrieterrein Moerdijk, Slib-

verwerking Noord-Brabant, verspreidt heel wat indringender luchtjes.

Het heeft onvoorstelbaar lang geduurd: het plan dateert al van 1998. Perikelen rond subsidies en vergunningen zorgden telkens voor vertraging. Maar nu draait de **Biomassacentrale Moerdijk** (BMC), de eerste stroomproducent op pluinvemest op het Europese vasteland en meteen de grootste ter wereld, eindelijk écht.

In maart werden de eerste ladingen mest binnengebracht. In april begon het proefdraaien. Nu wordt daadwerkelijk stroom aan het net geleverd. De meter in de controlekamer staat op 34 megawatt en dat is niet ver weg van de 36 MW die maximaal uit de pluimveepoep te persen valt.

Over een maand, verwacht Freddy Meesters, wordt de topcapaciteit gehaald. “Het is een ingewikkeld technisch proces; het kost enige tijd voordat je dat helemaal in de vingers hebt. Dat dit de enige kippenmestcentrale van deze omvang ter wereld is, maakt het extra gecompliceerd; er is weinig ervaring mee.”

Mesters (42) is de manager van de gloednieuwe centrale. De Goesenaar is in dienst van de Zeeuwse energiemaatschappij Delta de grootste aandeelhouder in de centrale. Deze is ook afnemer van de stroom. Het bevalt prima. Meesters: “Je bent hier bezig met iets echt unieks. Het is een win-winproject: we produceren op een milieuvriendelijke manier duurzame energie én we lossen het probleem van het overschot aan kippenmest voor een groot deel op.”

Het complex op het nog modderige terrein op Moerdijk oogt immens: een grote mestbunker, een torenhoge verbrandingsoven en reusachtige filterinstallaties voor het rookgas. En dat allemaal om een relatief kleine stoomturbine aan te drijven, die een bescheiden 36 MW stroom levert. De buurman aan de andere kant, de gascentrale van Essent, produceert in gebouwen die niet veel groter zijn bijna het tienvoudige.

En dat geeft de beperkingen aan van kippenmest als brandstof. Dat onze economie er ooit op zou kunnen draaien, is een illusie. In een kubieke meter mest zit zesmaal minder energie dan in een ku-

Projectmanager Freddy Meesters met op de achtergrond de energiecentrale in Moerdijk die draait op kippenmest.

70 Centrale draait nog steeds zie – <http://www.bmcmoerdijk.nl/> en <http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/bijlagenotitie-8-ex-ante-mestbeleid-2013.pdf>

bieke meter steenkool. De investering in de biomassacentrale, € 106 miljoen, is afgezet tegen de output dus heel hoog.

Meesters: “Financieel kun je niet concurreren met gewone 'grijze' stroom. Het is voorlopig alleen rendabel te maken met overheidssubsidie.” Die krijgt de BMC: 9.7 eurocent per geleverde kilowattuur.

Desondanks, zegt Freddy Meesters, is het een project van belang. In de eerste plaats voor het mestoverschot. Nederlandse kippenfarms produceren per jaar 1,2 miljoen ton kippenstront, waarvan Brabant en Limburg de helft voor hun rekening nemen. Eenderde daarvan is bruikbaar als meststof, de resterende 800.000 ton vormt een groot afvalprobleem. Dat spul ging tot dusver, tegen hoge verwerkingskosten voor de pluimveehouders, vooral naar het oosten van Duitsland. Vanaf nu neemt de BMC 440.000 ton per jaar uit de markt, en dat tegen minder dan de helft van het tarief.

Geen wonder dus dat de kippenboeren mede aan de wieg staan van de mestcentrale. Hun coöperatie DEP (*Duurzame Energieproductie Pluimveehouderij*) zorgt voor gestage aanvoer van de mest en is voor 14 procent mede-eigenaar van de centrale.

“Wij zochten een permanente jaar-rond-oplossing voor de mest”, zegt DEP-directeur Cor Munsters. “We wilden niet langer afhankelijk zijn van wisselende veterinaire eisen en van landen die onze mest wel of niet willen toelaten. Hiermee slaan we een dubbelslag: een antwoord op het mestprobleem én meer energie uit hernieuwbare bronnen.”

Freddy Meesters: “Iedere kubieke meter gas en iedere ton kool die dankzij ons niet verbrand hoeft te worden, is er één. Bovendien vermijd je transport van kolen en het dure vervoer van de mest naar Oost-Duitsland. Ook dat is milieu- en energiewinst.”

Dat is nog niet alles. De as die na verbranding van de kippenstront overblijft, is nog rijk aan kalium en fosfor en wordt verkocht en hergebruikt als kunstmest. En de geproduceerde energie is 'schoon': de filters zorgen ervoor dat vrijwel alleen damp de schoorsteenpijp verlaat.

Kooldioxide komt er wél uit. Maar dat broeikasgas was ook uit de mest ontsnapt wanneer die over het land uitgereden was. De biomassacentrale is dus CO₂-neutraal.

Meesters: “Maar misschien wordt het nog mooier. We zijn in contact met onze overbuurman Omya, een bedrijf dat grondstoffen voor de papierindustrie fabriceert. Omya wil onze rookgassen hebben omdat ze het CO₂ daarin kunnen gebruiken in hun productieproces. Als dat doorgaat - en die kans is groot - dan halen we per saldo broeikasgas uit de lucht.”

Leeuwarder Courant 2008-06-12

Koe en landschap dupe van verder komst megastal

ANNEMARIE VAN GELDER

voorzitter Partij voor de Dieren Friesland

Gedeputeerde Staten van de provincie Friesland laten onderzoeken hoe megastallen voor de melkveehouderij goed kunnen worden ingepast in Het landschap (LC 4 juni). Dit bericht is opmerkelijk. GS heeft via het nieuwe streekplan ruim baan gegeven aan melkveehouders. Volgens dat plan mogen zij stallen bouwen met een oppervlakte van ten minste twee hectare.

Nu de megastallen overal in Friesland als paddenstoelen uit de grond rijzen, wordt duidelijk dat ze beslist geen sieraad voor het plattelandschappelijke schoon zijn. En daarom beginnen Gedeputeerde Staten nu met een onderzoek.

Doorgaans worden onderzoeken gedaan vóóordat er toestemming wordt verleend. Dat het nu alsnog

gebeurt, is loffelijk, maar de kans is groot dat het veel te laat is. Want terwijl Gedeputeerde Staten onderzoeken, blijft het aantal megastallen toenemen. De provincie kan er niets tegen doen. En de gemeenten willen er vaak niets tegen doen.

Het aangekondigde onderzoek van Gedeputeerde Staten stelt dus bitter weinig voor. Ten zij het college alsnog zijn verantwoordelijkheid neemt en per direct en in afwachting van de resultaten van het onderzoek, een stop op elk bouwplan van de melkveehouderij in de provincie afkondigt. Dat kan juridisch lastig zijn, maar geeft in elk geval respijt. Gedeputeerde Staten moeten hoe dan ook snel zijn, want na 1 juli heeft de provincie niets meer te zeggen over gemeentelijke bestemmingsplannen.

Het bericht over het onderzoek valt Gedeputeerde Staten naar de megastallen in de melk veehouderij is om nog een andere reden opmerkelijk. Het onderzoek richt zich op het effect van dergelijke stallen op het landschap. Maar wat er binnen in en rondom de megastallen gebeurt, is minstens zo belang rijk.

In stallen voor melkvee met een oppervlakte van rond de 2 hectare zijn makkelijk 1000 koeien te houden. Voor zulke aantallen melkvee en jongvee heeft een boer ten minste 500 hectare land nodig, alleen al voor het voor het voer en afzet van de mest. Er zijn weinig boeren in Friesland die zoveel land in de directe omgeving van hun stal hebben, maar er zijn wel veel boeren die een megastal willen hebben of gaan houwten.

Deze ontwikkeling betekent in feite dat in de melkveehouderij een nieuwe vorm van bio-industrie ontstaat. De koeien in megastallen komen immers nooit meer buiten. De boer heeft er om te beginnen het land niet voor en heeft hij geen tijd om al die koeien naar buiten te laten gaan en weer binnen te halen.

Daarnaast moet liet merendeel van het voer van buiten het bedrijf komen, terwijl het over grote deel van de mest buiten het bedrijf moet worden afgezet. Dat is niet grondgebonden bedrijfsvoering en dus bio-industrie.

Wat de varkens en de kippen in Gelderland en Brabant is overkomen, dreigt nu in Friesland met de koeien te gebeuren. Niet alleen het Friese landschap, maar ook de Friese koe wordt de dupe. Alleen snel en verantwoord handelen door Gedeputeerde Staten kan de provincie van deze blamage redden.

Leeuwarder Courant 2008-10-07

LTO ruikt weer kansen op klei en veen

Voormalig landbouwminister Laurens Jan Brinkhorst dacht het mestprobleem opgelost te hebben. Maar de huidige debatten tussen kabinet en Kamer bewijzen dat dit hoofdpijndossier nog niet ten einde is. Onderwijl ruikt boerenorganisatie LTO weer kansen voor meer mest op klei en veen.

Door Aan Dirk van der Meulen

Achter gesloten deuren voeren ambtenaren van Landbouw en Milieu pittige onderhandelingen met hun Brusselse collega's. Inzet is het zogenaamde *Vierde Actieprogramma Nitraat*. De uitkomst is bepalend voor het Nederland mestbeleid voor de periode 2010 tot 2014 en daarmee voor de ontwikkelingsmogelijkheden van veehouders en akkerbouwers. Met het mestbeleid wil Nederland zoals bekend de Brusselse nitraatrichtlijn halen voor schoon grond- en oppervlaktewater.

Die stevige onderhandelingen heeft Nederland over zichzelf afgeroepen. Want ons land heeft een buitengewone uitzonderingspositie: het is de lidstaat waar de meeste mest per hectare gebruikt mag worden en dat ook nog voor procentueel gezien het grootste areaal. Is in Europa 170 kilo stikstof uit dierlijke mest de norm in kwetsbare watergebieden. Nederlandse veehouders mogen 250 kilo per hectare uitrijden op alle grasland. In ieder geval tot 2010.

Want tot dat jaar heeft Brussel de zogenaamde derogatie (onthefving) verleend.

Nederland kreeg die ontheffing omdat ons land een lang groeiseizoen kent met hoge opbrengsten. Dat betekent dat de mest beter benut wordt dan op bijvoorbeeld arme, droge gronden in Spanje. En omdat naast mest ook het gebruik van kunstmest aan banden is gelegd. Hiervoor zijn zelfs per gewas en grondsoort normen vastgesteld. Volgens LTO Nederland moet de derogatie voor 250 kilo stikstof minimaal gehandhaafd blijven. Want vanuit milieukundig oogpunt werkt het beleid prima, stelt de boerenorganisatie. Vooral in klei- en veengebieden worden de normen voor schoon grond- en oppervlaktewater ruimschoots gehaald. Reden voor de boerenorganisatie om voor deze gebieden te pleiten voor een opheffing van de status van kwetsbaar gebied. Dat betekent dat op klei en veen weer ruimte is voor meer (kunst) mest en dus ook voor meer vee. Vooral akkerbouwers pleiten voor meer mest. De gewassen hebben het nodig, zeggen ze, want de bodem wordt armer en armer.

In zandgebieden voldoet het water nog niet aan de normen. Maar men is er wel op de goede weg, zegt LTO. Daarom pleit de boerenorganisatie hier voor handhaving van de bestaande mestregels. Een meerderheid van de Tweede Kamer (onder meer CDA, VVD en SGP) deelt in grote lijnen het LTO-standpunt. Maar daarmee zijn de ministers **Gerda Verburg** (landbouw) en Jacqueline Cramer (milieu) nog niet om. Ze weigeren harde toezeggingen te doen en hullen zich vanwege de Brusselse onderhandelingen in stilzwijgen. Duidelijk is wel dat ze nog dit jaar overeenstemming hopen te bereiken met de Europese Commissie. Medio volgend jaar vindt de finale besluitvorming plaats als de specialisten van het Europese nitraatcomité zich over het akkoord buigen.

Stichting Natuur en Milieu vindt het optimisme van LTO misplaatst. Directeur Mirjam de Rijke erkent dat de normen in klei en veengebieden gehaald worden, maar volgens haar is de natuur nog veel te kwetsbaar voor extra mest. “Bovendien heeft mest niet alleen gevolgen voor de waterkwaliteit, maar ook voor de buitenlucht vanwege de uitstoot van ammoniak.”

2009

Leeuwarder Courant 2009-02-13

Groene energie zonder subsidie komt dichterbij

Duurzame energie zonder subsidie lijkt niet langer een ver-van-mijn-bed-show. Op proefboerderij *Nij Bosma Zathe* bij Leeuwarden werden gisteren veelbelovende en rendabele projecten gepresenteerd.

Door Aan Dirk van der Meulen

LEEWARDEN - Als een doorbraak, zo presenteerde projectleider Eddie ter Braack van LTO Noord Projecten gisteren zijn revolutionaire mestscheidingen vergistinginstallatie. Die wordt dit voorjaar geïnstalleerd op een melkveebedrijf in het Drentse Noord-Sleen. „Als het Slaagt, zijn subsidies overbodig. Sterker nog, dan hebben we voor de veehouderij de kip met de gouden eieren gevonden.”

Het publiek luisterde ademloos. Technische details wilde Ter Braack niet geven, wel dat het om een compacte installatie gaat die mest weet om te zetten in biogas, water, twee stromen vloeibare kunstmest en een organische reststof. De voordelen zijn legio, zo zegt hij. Door haar kleine omvang is de installatie veel goedkoper dan de traditionele vergister en een vergunning is niet nodig.

Bovendien weet de installatie twee keer zoveel biogas uit mest te halen. Het gebruik van maïs, bietenpuntjes of aardappelrestanten is niet meer nodig „En daarmee behoren alle ethische discussies over het gesleep met voedsel voor energie en hoge voedsel- en grondprijzen tot het verleden.” Boeren hoeven geen kunstmest meer te kopen en het biogas is van een optimale aardgaskwaliteit. „Transporteurs hebben al toegezegd om de brandstof af te nemen.”

Nog een succes claimde Jan van de Broek van ZEA Fuels. Hij heeft het patent op een technologie waarmee op boerderijschaal zeer goedkope ethanol, 's werelds omvangrijkste biobrandstof, en stroom te maken is. Maïskorrels zijn hiervoor de grondstof.

De groene plantrestanten gaan de vergister in. Daardoor ontstaat biogas waarmee stroom op te wekken is. De warmte die bij dit proces vrijkomt, is weer bruikbaar voor het ethanolproces. Een hectare is goed voor circa 4000 liter ethanol, becijferde Van den Broek. ZEA Fuels laat binnenkort een proefinstallatie bouwen in Lelystad.

Echt overtuigd waren veel toehoorders nog niet. „Eerst zien, dan geloven”, zei een aanwezige. En menigeen benadrukte dat minister Maria van der Hoeven de succesverhalen niet moet aangrijpen om af te zien van een verhoging van de groene energiesubsidies.

Leeuwarder Courant 2009-03-14

TRUC MET MEST

Op Wageningen Universiteit wordt onderzocht of kunstmest te vervangen is door mineralenconcentraten uit dierlijke mest. Veehouders mogen maar een beperkte hoeveelheid dierlijke mest uitrijden, terwijl ze wel kunstmest mogen gebruiken. Ze zouden er daarom veel baat bij hebben als ze dierlijke mest zo kunnen bewerken dat het mag doorgaan voor kunstmest. Zo zou het mestoverschot kleiner worden en de boer minder kosten.

Dat is echter niet eenvoudig, zegt Michel de Haan van het project Koeien & Kansen. Er is hightech

mestverwerking nodig om een concentraat te maken met de juiste mineralen - veel stikstof, weinig kalium en geen fosfaat. Verder moeten proeven uitwijzen of de gewassen even goed groeien als met kunstmest en of de uitspoeling naar het milieu even klein is. Twee melkveehouders vragen al ont-heffing van de mestregels om de kunstmestvervanger op hun bedrijf uit te testen. „Zij gaan bekijken hoe je dit het beste kunt uitrijden en wat de voor- en nadelen zijn op bedrijfsniveau”, aldus De Haan. Een eerste inventarisatie heeft uitgewezen dat de boeren minder kunstmest hoeven aan te kopen. Daar staan echter kosten tegenover voor transport van en naar de mestverwerkingsinstallatie en extra opslagcapaciteit voor het concentraat. Daarnaast vinden de veehouders het kalium in het concentraat een aandachtspunt. Te veel kalium in voedergewassen kan leiden tot gezondheidsproblemen bij het vee.

Leeuwarder Courant 2009-03-25

Voorstel nw. mestwet – Boer op zand moet minder mest uitrijden

DEN HAAG - De komende jaren krijgen boeren met grasland in kleigebieden als het aan landbouwminister **Gerda Verburg** ligt weinig problemen met de aanwending van hun mest. Op de zand- en lusegebieden moeten boeren het met minder doen en de overschotten elders afzetten. Daarnaast wordt het uitrijseizoen voor mest in het najaar met een maand ingekort tot 1 augustus (zand) en 15 augustus (klei). Boeren zullen daardoor meer moeten investeren in mestopslag. Dit staat in het *Vierde Actieprogramma Nitraatrichtlijn*. dat Verburg gisteren aan de Tweede Kamer en aan de Europese Commissie heeft aangeboden. Het programma omvat maatregelen die er vanaf 2010 voor moeten zorgen dat het gronden oppervlaktewater minder wordt belast door de meststoffen stikstof en fosfaat.

Het vierde actieprogramma is niet alleen van belang voor de kwaliteit van het water. Een stevig programma is voor de Europese Commissie een voorwaarde voor toestemming om meer dierlijke mest te kunnen gebruiken op melkveebedrijven.

Nederlandse melkveehouders, vooral die op grasgronden in kleigebieden, kregen de afgelopen vier jaar toestemming om 250 kilo stikstof per jaar te gebruiken, terwijl de norm eigenlijk 170 kilo is. Deze 'derogatie' is van belang voor 25.000 melkveehouders, die anders meer dierlijke mest moeten afvoeren en meer kunstmest moeten gebruiken.

Verwacht wordt dat de Europese Commissie na de zomervakantie een beslissing neemt over een nieuw verzoek om derogatie.

Breed verzet tegen uitrijverbod van mest in augustus

LEEWARDEN - Het dreigende verbod om in augustus mest uit te rijden op zandgronden heeft tot veel onrust geleid onder melkveehouders in Zuid- en Oost-Friesland. „Ze hebben ons duidelijk gemaakt dat dit punt van tafel moet”, verklaart mestspecialist Wiebren van Stralen van LTO Noord. Door het uitrijverbod in augustus zullen boeren extra moeten investeren in mestopslag. Bovendien heeft het gevolgen voor de grasgroei in het najaar. Morgenavond debatteert de Kamer met landbouwminister Gerda Verburg over deze problematiek.

Het uitrijverbod is onderdeel van de nieuwe fase in mestbeleid van 2010 tot 2013. Landbouw heeft dit beleid opgesteld met de Europese Commissie. Nederland moet een streng en gedetailleerd mestbeleid voeren in ruil voor de mogelijkheid om per hectare meer mest te gebruiken dan elders in Europa. Daardoor kunnen Nederlandse boeren ook meer vee houden per hectare. Doel van het mestbeleid is om te voldoen aan de Europese nitraatrichtlijn voor grond-en oppervlaktewater. De aanscherping houdt in dat boeren op zand van 1 augustus tot 1 februari geen mest mogen uitrijden. Op klei wordt de verbodsperiode 1 september tot 15 februari. Dat is nu nog 15 september tot 1 februari.

Leeuwarder Courant 2009-06-27

Mestscheiders – De comeback van dikke en dunne mest

In de varkenshouderij zijn mestscheiders al reeds ingeburgerd. Maar ook in de melkveehouderij wordt een groeimarkt voorzien, zo bleek gisteren op proefboerderij Nij Bosma Zathe in Goutum.

Door Aan Dirk van der Meulen

GOUTUM-Toen de ligboxstal nog uitgevonden moest worden en koeien op een grupstal stonden, was mestscheiding de normaalste zaak van de wereld. De boer of de arbeider bracht per kruiwagen mest en stro naar een mestvaalt en de koe-urine verdween in een kelder. Het werd ook afzonderlijk over het land uitgereden.

Vier bedrijven demonstreerden gisteren hun mestscheidinginstallaties op proefboerderij Nij Bosma Zathe in Goutum. LEEUWARDERCOURANT 27 juni 2008

Die tijd zou wel eens terug kunnen keren. Op proefboerderij *Nij Bosma Zathe* demonstreerden gisteren vier bedrijven hun mestscheiders. Deze installaties, die in prijs variëren van € 20.000 tot € 30.000, kunnen de koeienmest splitsen in een dikke en een dunne fractie. Scheiden kan grote voordelen hebben vanwege het mestbeleid, zo legt Jan Wijnsma uit Marssum uit. Hij is werkzaam voor producent Sim Holland uit Papendrecht. „Het mestbeleid kent plafonds voor stikstof en fosfaat die de komende jaren worden aangescherpt. Veehouders kampen daardoor eerder met een mestoverschot die als dikke fractie veel goedkoper is af te zetten.”

Nu zit een boer met zijn drijfmest met fosfaat al snel aan zijn limiet. Het tekort aan stikstof moet hij

daardoor aanvullen met kunstmest. “Doordat de dikke tractie fosfaatrijker is dan de dunne, ontstaat er een beter mineralenevenwicht en hoeft de boer minder kunstmest in te kopen”, legt Wijnsma uit. Aan belangstelling voor de dikke mest geen gebrek, weet Jan Koning uit Hindeloopen uit eigen ervaring. Hij kocht vorig jaar een scheidingsinstallatie voor zijn intensieve melkveebedrijf met 160 melkkoeien en 67 hectare land. Kostte de mestafzet hem voorheen geld, nu verdient hij eraan. Hij verkoopt zijn dikke fractie aan enkele bollentelers in Noord-Holland. Daarnaast verhuurt hij de installatie aan een aantal boeren bij Gaastmeer die land pachten van Staatsbosbeheer. Op die percelen mochten ze voorheen geen drijfmest uitrijden. De dikke mest is er wel welkom. Ook fruittelers gebruiken maar wat graag dikke mest omdat die makkelijk tussen de bomen te strooien is.

Melkveehouder Symen Tamminga uit Leeuwarden overweegt een mestscheider aan te schaffen. Hij wil de dikke fractie uitrijden over zijn veraf gelegen mispercelen. “Niet alleen vanwege het goedkopere transport, maar ook doordat de dikke fractie een hoger organisch stofgehalte kent. En daar heeft maïs meer behoefte aan dan gras.”

Dagblad van het Noorden 2009-09-08

'Geen sprake van kennisdemocratie' 'Spanning beleid en wetenschap nog groot' OPINIE ■ Gebruik en misbruik van kennis milieu en natuur'

Door Robbert Coops⁷¹

In het politieke debat wordt kennis, met name over milieu en natuur, vaak niet gebruikt om een zo goed mogelijk beleid uit te stippelen. In plaats daarvan is kennis vooral een middel om de eigen standpunten kracht bij te zetten en die via de media te promoten. Een voorbeeld hiervan is de actuele discussie over de uitdieping van de Westerschelde. Dat vindt de schrijver van deze bijdrage.

Ruzies over de prognoses van rentabiliteit en milieueffecten van de Betuweroute, conflicten over de berekening van vliegtuiglawaai rond Schiphol, verwijten over statistische incompetenties en beschuldigingen van corruptie aan het adres van onderzoeksbureaus. Het zijn allemaal voorbeelden van spanningen tussen politiek en wetenschap, waarbij de kwaliteit van wetenschappelijke kennis ter discussie staat. De media maar ook belangengroepen kloppen deze spanningen vaak nog verder op. Ondanks de behoefte aan productie van voor overheidsbeleid bruikbare kennis ontstaan steeds weer knelpunten rond onwelgevallige kennis die beleidsmakers niet goed uitkomt.

De Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek (RMNO) heeft alweer tien jaar geleden onderzoek gedaan naar het gebruik en misbruik van kennis over milieu en natuur in de besluitvorming. Grote en maatschappelijk en politiek omstreden projecten als de aanleg van de Betuweroute, Vijfde baan van Schiphol, de VINEX-locatie Leidsche Rijn en het mestbeleid kwamen daarbij uitvoerig en kritisch aan bod. Dat onderzoek bleek indertijd nodig omdat de problematiek rond kenniscreatie en kennisbenutting bij beleidsvorming langdurig onderwerp van aandacht in kleine kring vormt.

Sommige politici, veel hoge ambtenaren en een flink aantal wetenschappers maken zich er druk om”, aldus prof: Roel in 't Veld, scheidend voorzitter van de RMNO. Dat is nu nog steeds het geval,

---

71 Drs. Robbert Coops is communicatieadviseur bij Schuttelaar & Partners in Den Haag.

zo bleek tijdens het onlangs gehouden internationale congres 'Towards a knowledge based democracy'. Ook daar bleek dat er nog veel te verbeteren valt in de complexe relatie tussen opdrachtgever en opdrachtnemer.

Die situatie is sindsdien nauwelijks veranderd. Op het punt van het beoordelen van en het omgaan met kennis is er wel wat verbeterd, maar de spanningen tussen beleid, wetenschap en samenleving zijn nog steeds groot. Enerzijds bestaat er een duidelijke behoefte aan beleidsrelevante, wetenschappelijke kennis, anderzijds ontstaan er allerlei competentieproblemen wanneer deze kennis niet of onvoldoende spoort met de bestuurlijke voornemens of uitgangspunten. Kortom, van een goed georganiseerde en transparante kennisdemocratie is nog lang geen sprake.

Veel beleidsmakers en wetenschappers blijven immers tegen beter weten in vermoeden dat er een lineaire relatie bestaat tussen beleid en kennis. Alle beschikbare kennis zou gebruikt moeten kunnen worden en al die objectieve kennis vormt uitgangspunt voor beleid. Dat is uiteraard een fictie, maar wel een met opvallend veel gelovigen. Binnen zo'n naïef rationeel model is het denken over hulpmiddelen een verdere stap in de perfectionering van de wetenschappelijke onderbouwing van het beleid. Vanuit de bestuurskunde en wetenschapsfilosofie is echter allang bekend dat dit model niet adequaat is.

Dat blijkt dagelijks, zoals onlangs bij de politieke discussies over de Westerschelde. Een dergelijk debat- en dat geldt eigenlijk voor veel milieu- of bouwprojecten - lijkt standaard te verzanden in een discussie tussen doven. Het gepolariseerde debat is ongenueanceerd. In zo'n welles-nietes discussie wordt kennis vooral gebruikt om de eigen standpunten te onderbouwen en om anderen te overtuigen van het eigen gelijk. Media blijken voor tegenstanders van zo'n project steeds vaker het belangrijkste gespreksplatform. Via de pers wordt geprobeerd de publieke opinie en politiek te beïnvloeden. Dit leidt tot publieke conflicten die de afstand tot de beleidsmakers nog meer lijken te vergroten. Kortom, media worden als splijtzwam gezien en gebruikt En dat komt noch het wetenschappelijk onderzoek noch een consistente besluitvorming en discussie daarover ten goede.

Leeuwarder Courant 2009-09-30

EU staat boeren komende vier jaar meer mest toe

LEEUWARDEN - Melkveehouders in Nederland mogen ook de komende vier jaar meer mest uitrijden dan volgens de Europese richtlijnen is toegestaan. De Europese Commissie heeft de zogenoemde derogatie voor Nederlandse boeren verlengd. Dit betekent dat boeren per hectare 250 kilo stikstof mogen aanwenden, 80 kilo meer dan de Europese norm.

Zonder deze derogatie moeten veel melkveehouders dierlijke mest afvoeren. Met de uitzonderingspositie kunnen ze de dierlijke mest nuttig op hun bedrijf gebruiken. Zo'n twintigduizend bedrijven zijn met de maatregel geholpen.

Tekort fosfaat hét voedselprobleem

DEN HAAG (ANP) - De voedselproductie in de wereld komt in gevaar door het opraken van fosfaat, een onmisbaar bestanddeel van kunstmest. Dat staat in een advies van een stuurgroep aan minister **Gerda Verburg** (LNV). De fossiele voorraden raken uitgeput.

De groeiende wereldbevolking kan alleen worden gevoed als het lukt de kringkop van fosfaat sluitend te maken. Veel fosfaat gaat verloren bij de winning, in de landbouw en verderop in de voedselketen. Slechts een zeer beperkt deel wordt teruggewonnen en het grootste deel eindigt op de oceanbodembodem, aldus de stuurgroep.

Experts vrezen dat de winbare hoeveelheden over 75 jaar zijn uitgeput, maar dat al veel eerder een run zal ontstaan op de slinkende fosfaatvoorraden in vooral twee gebieden: Marokko en de westelijke Sahara, en China. De stuurgroep wil dat Nederland het probleem hoog op de agenda zet van de FAO (Wereld Voedsel Organisatie) en Wereldbank.

Nederland kan op de schaarste vooruitlopen door het fosfaat beter te benutten en bovendien dit te winnen uit mest en zuiveringsslib. Het landbouwministerie liet weten dat het mestbeleid erop gericht is om de hoeveelheid fosfaat in de grond in evenwicht te brengen.

Vooralsnog is in Nederland sprake van een overschot aan fosfaat in bodem en oppervlaktewater. Een van de oplossingen op dit moment is het terugdringen van het gebruik van kunstmest ten gunste van dierlijke mest.

Mest van last naar lust

Door Aan Dirk van der Meulen

Stroom, gas, water, kunstmest en compost. Het is allemaal te winnen uit mest, zo bewijst een LTO-project in Drenthe. Wordt raffinage de kip met de gouden eieren voor de veehouderij in Nederland?

Muisstil was het toen Eddie ter M Braack medio februari op proefboerderij Nij Bosma Zathe in Goutum zijn presentatie hield. De medewerker van Projecten LTO Noord verklaarde op een symposium over duurzame energie betrokken te zijn bij de ontwikkeling van een mestraffinage-installatie die voor de veehouderij weleens de kip met de gouden eieren zou kunnen worden. De installatie is veel kleiner en goedkoper dan de omvangrijke ronde mestvergisters met hun zwarte bolle daken. Groene energie zonder subsidie lag binnen handbereik voor iedere veehouder, concludeerde Ter Braack. Eigenlijk te mooi om waar te zijn, was na afloop een veelgehoorde reactie. Eerst zien en dan geloven, een andere.

Wilco Hilhorst (l) en Eddie ter Braack bij de proefopstelling van de mestraffinageinstallatie.

De installatie lijkt inmiddels aan de hooggespannen verwachtingen te kunnen voldoen. Een eind april geïnstalleerde proefopstelling bij melkveehouder Wilco Hilhorst in Noord-Sleen, een dorpje bij Emmen, heeft inmiddels vijf maanden naar behoren gefunctioneerd. De Drentse melkveehouder heeft er in ieder geval vertrouwen in en zal het systeem nu in de praktijk toepassen in zijn nieuwe ligboxstal waarvan de bouw onlangs begonnen is.

Wat zijn dan die geweldige eigenschappen van de raffinage-installatie? Ter Braack: „Deze bestaat uit meerdere bioreactoren die een stroom drijfmest in amper twee dagen weten te ontleden in vijf waardevolle producten.” Het gaat allereerst om superschoon **biogas** met een methaanpercentage van 95 procent (normaal aardgas bevat 89 procent) waarmee stroom is op te wekken en dat bruikbaar is als trekker-en autobrandstof.

Daarnaast ontstaan er uit de drijfmest **twee stromen vloeibare kunstmest**: de ene bevat hoge concentraties stikstof en fosfaat, de andere stikstof en kali. Daardoor kan de veehouder heel gericht zijn land bemesten want grasland heeft vooral behoefte aan stikstof en fosfaat terwijl maïsland juist extra kali nodig heeft. Het resterende waterbestanddeel in mest wordt vervolgens via omgekeerde osmose omgezet in **schoon water**, dat bruikbaar is voor het vee of als spoel- en sproeiwater. Uiteindelijk resteert **compost** dat de bodemvruchtbaarheid van het boerenland kan verbeteren.

De mestraffinage-installatie is ontwikkeld door Obbo Hazewinkel uit Zoetermeer. Hij werkte mee aan de ontwikkeling van olieraffinaderijen en was als Vrom-medewerker betrokken bij het mestbeleid. Hazewinkel trekt graag de vergelijking tussen olie en mest. „Als je olie uit de grond haalt, kun je er weinig mee. Pas als je het ontleedt, ontstaan er waardevolle grondstoffen.” Voor het vermarkten van de installatie heeft hij met financier Henk Harkema, voormalig aandeelhouder van de Veluwe Afval Recycling. Green Energy Technologies opgericht dat volgend voorjaar de markt op wil.

Boer Hilhorst is enthousiast: „Het is een degelijke installatie die nauwelijks tijd vergt. Ik kan al mijn energie steken in het melken en het verzorgen van mijn koeien. Bij een vergister ben je toch veel tijd kwijt met het aantrekken en verwerken van de mais, bietenpuntjes of afvalvoeding.” Hij voorziet op termijn een melkveebedrijf te runnen dat dankzij de raffinage-installatie zelfvoorzienend is met stroom, warmte, brandstof en dat het restant biogas verkoopt aan derden. Bovendien zal de aankoop van kunstmest en de afzet van de mest verleden tijd zijn. De mestinjecteur kan naar de schroothoop, omdat de mest vrijwel geurloos is en nauwelijks nog ammoniak bevat.

De mate van succes hangt ook van de opstelling van de overheid, benadrukt Ter Braack. „Als Den Haag de vloeistof met stikstof, fosfaat en kali erkent als kunstmest, heeft dat grote voordelen. Evenals als ze zeggen: oké, dat injecteren is van de baan. De LTOprojectleider rekent wel op politieke steun. „Als we deze ontwikkeling laten schieten, zijn we als Nederland wel heel dom bezig.”

Leeuwarder Courant 2009-10-09

Een stinkende zaak – op stap met AID controle op mestfraude

Al 25 jaar probeert de overheid illegale mestdumpingen te voorkomen. Maar nog steeds weten boeren en transporteurs de regels te ontduiken. Aan fraude met mest valt immers flink te verdienen.

Evert Jan Berenpas wijst naar een vrachtwagen op een parkeerplaats aan de andere kant van de snelweg. “Daar staat er één” zegt hij tegen zijn collega. “Keer maar even bij de volgende de afslag.”

Aangekomen op de plaats van bestemming vraagt Berenpas de chauffeur naar zijn vervoersbewijs en een monster van de lading. Een doorzichtige zak met bruine drab verschijnt uit een laadbak aan de zijkant van de truck mest.

Op zijn computer toetst Berenpas, controleur bij de *Algemene Inspectiedienst* (AID), de gegevens van het vervoersbewijs in. Hij gaat na waar de mest is geladen en of het transport is aangemeld bij het ministerie van landbouw. Ook haalt hij er een luchtfoto bij. “Zo kan ik nagaan of het adres dat is opgegeven ook een boerderij is.” Hij wijst naar het scherm. “Een silo. Zijn verhaal klopt” Er is bijna geen enkel ander land waar zo veel met mest wordt gesleept als Nederland. Jaarlijks doorkruisen circa 800.000 vrachtwagens gevuld met 21 miljoen ton mest het land. Al sinds de jaren tachtig doet de overheid verwoede pogingen grip te krijgen op de productie, distributie en vooral het uitrijden van mest. Door gaten in het systeem en gebrekkige controle werd echter volop gefraudeerd. Boeren dumpten massaal illegaal mest, waardoor hoge gehalten nitraat en fosfaat doorsijpelden naar het grondwater.

Regels voor mest

De Nederlandse veehouderij was in 2007 goed voor een mestproductie van een kleine 70 miljoen ton. Een groot deel daarvan wordt uitgereiden op akkers of geëxporteerd naar Duitsland. Ook wordt mest verbrand of verwerkt tot bijvoorbeeld mestkorrels.

Overmatig gebruik van mest - zowel dierlijke als kunstmest - leidt tot te veel stikstof en fosfaat in de bodem, het grondwater en het oppervlaktewater. Dat is schadelijk voor de natuur en het grondwater, dat tegen hoge kosten moet worden gezuiverd om er drinkwater van te maken.

Het mestbeleid, dat dateert van 1984, heeft tot doel deze negatieve gevolgen zo veel mogelijk

te beperken. Sinds 2006 gelden voor boeren nieuwe gebruiksnormen voor de hoeveelheden stikstof en fosfaat uit dierlijke mest en kunstmest die ze mogen toepassen bij de teelt van gewassen. Ook is er een stelsel van dierrechten dat grenzen stelt aan het aantal dieren dat voor productie mag worden gehouden.

Zo wordt voorkomen dat er niet meer mest geproduceerd wordt dan nuttig gebruikt kan worden bij de teelt van gewassen. Verder zijn er regels voor de afvoer van mest. Transporten moeten altijd worden gemeld, zodat bekend is waar een partij vandaan komt en naartoe gaat. Overbemesting kan op die manier worden voorkomen.

LEEWARDER COURANT 06 oktober 2009

Sinds 2006 geldt een nieuw mestbeleid. Veehouders moeten voortaan zelf bijhouden hoeveel mest er op hun bedrijf wordt geproduceerd. Voor boeren gelden zogeheten gebruiksnormen: zij mogen een maximale hoeveelheid op hun land uitrijden. Als ze deze normen overschrijden, riskeren ze een boete.

Toch slagen boeren en handelaren er nog steeds in de regels te ontduiken. Het afgelopen jaar deed de AID doorzoeken bij een aantal distributeurs in onderzoeken naar de afzet van 'zwarte mest'. Daarbij wordt mest doelbewust buiten de boekhouding gehouden.

Dat is een lucratieve vorm van fraude, zegt manager Ben Rooijackers van Mestac, een coöperatie van zeshonderd veehouders in Brabant. 'Stel: je hebt twee ton mest. Normaal gesproken bevat die acht kilo fosfaat. Weet je daar twintig kilo fosfaat van te maken, dan zit je als veehouder sneller aan de norm. De rest van je mest kan je dan in het zwarte circuit kwijt.⁷² Dat is goedkoper dan wanneer je het langs de officiële kanalen moet afzetten. Een gemiddelde veehouder kan daarmee al gauw duizenden euro's besparen, waarvan de distributeur ook zijn deel meepikt.'

Om fraude te voorkomen zijn distributeurs sinds 2006 verplicht hun vrachtwagens met bemonsterings- en gps-apparatuur uit te rusten, zodat een transport voortdurend kan worden gevolgd. Toch is dat niet afdoende, constateert onderzoeker Frits van der Schans van CLM, een adviesbureau op het

⁷² Snap niet hoe dit werkt.....

gebied van landbouw. Voor het berekenen van de hoeveelheid mest die op een boerderij wordt geproduceerd, is bijvoorbeeld het aantal beesten en het voer van belang. “Daar ken je volop mee gooien. Voer x leidt tot een hogere mestproductie dan ander voer y.

Dus geef je meer van het laatste op, zo zijn er nog veel meer trucs.” Volgens Van der Schans gaat het daarbij echter om 'gerommel in de marge'. “Hoe de echt grote jongens het doen, weet ik ook niet.”

Volgens de AID zijn er onder de distributeurs ongeveer twintig veelplegers actief die de boel manipuleren. Coöperatiemanager Rooijackers kijkt niet op van die cijfers. “Dat past bij het beeld dat ik er van heb. Wat voor mensen dat zijn? Daar gaan allerlei verhalen over de ronde.” Hij zwijgt even. “Dat het echte criminelen zijn bijvoorbeeld.”

Gesjoemel met mest is niet uit te roeien, is de overtuiging van onderzoeker Van der Schans. Wat als Nederland door overbemesting de Europese nitraatrichtlijn niet haalt? Dan worden de regels alleen maar strenger. Dat leidt weer tot hogere afzetprijzen. Dus wordt het lucratiever om te knoeien. Dat voorkom je alleen als je bij iedere boer een AID'er zet.” (GPD)

Zure regen.

Een analyse van dertig jaar verzuringsproblematiek in Nederland

Samenvatting

Het begin van een probleem

- De Zweedse onderzoeker Svante Odén alarmeerde in 1967 het publiek en de wetenschappelijke gemeenschap over het langeafstandstransport van luchtverontreiniging en de daarbij behorende verzuring van de neerslag in grote delen van Europa.
- Het transport van luchtverontreiniging over grote afstanden en de samenhang met verzuring in Scandinavië werden in de jaren zeventig van de twintigste eeuw onomstotelijk vastgesteld.
- In 1979 sloten 31 landen, waaronder Nederland, en de Europese Economische Gemeenschap zich in de Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution (LRTAP) aan om de geconstateerde achteruitgang in milieukwaliteit door langeafstandstransport van luchtverontreiniging en verzuring tegen te gaan.

Effecten van zure regen

- Onderzoek heeft de afgelopen decennia bevestigd dat overmatige verzurende depositie leidt tot aantasting van natuurlijke ecosystemen.
- Effecten van verzuring op bomen treden op wanneer ook andere stressfactoren spelen, zoals ziekten, stormen, koude, droogte en bijvoorbeeld te hoge concentraties aan ozon.
- De bossen zijn niet doodgegaan, maar ze zijn wel aangetast. De atmosferische depositie van zuur (en stikstof) heeft meetbaar bijgedragen aan veranderingen in de bodemchemie, de grondwaterkwaliteit en het biodiversiteitsverlies in de ondergroei van bossen. Ook in andere ecosystemen zijn effecten opgetreden.
- De schade aan de Nederlandse natuur zou aanzienlijk groter zijn geweest als de depositie van zuur(en stikstof) op het hoge niveau van 1980 was gebleven.
- Bodemmodellen voorspellen dat het bereiken van een schadelijke bodemverzuring is vertraagd en dat de uitputting van de buffercapaciteit van bosbodems is uitgesteld. Metingen van de bodemchemie bevestigen dat de bodemverzuring in Nederland inmiddels minder snel gaat, maar nog steeds wel degelijk plaatsvindt.
- Stikstof, een onderdeel van de verzurende depositie, heeft bovendien een vermestende werking. Zo leidt te veel stikstof tot een afname van het aantal soorten. Effecten van de vermestende werking van depositie blijken in het veld makkelijker te relateren aan de omvang van de depositie dan de strikt verzurende werking.

Beleid

- In 1984 verscheen de eerste Nederlandse beleidsnota die geheel was gewijd aan het verzuringsprobleem. In opeenvolgende beleidsnota's is het beleid verfijnd en aangescherpt. Aanluitend zijn bestrijdingsmaatregelen in wetgeving en andere beleidsinstrumenten vastgelegd.
- De nationale doelstellingen voor emissies en deposities zijn sinds de jaren tachtig enkele malen versoepeld, omdat ze niet haalbaar bleken of omdat wetenschappelijke inzichten ver-

73 Publicatie van Planbureau voor de Leefomgeving: ZURE REGEN 2010: E. Buijsman, J. M.M Aben, J.-P. Hettelingk, A. van Hinsberg, R. B. A. Koelemeijer, R. J. M. Maas <http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/500093007.pdf>

anderden. Tegenwoordig spelen deze nationale doelstellingen echter geen rol meer in het beleid; doelen worden in Europees verband vastgesteld.

- De emissies van zwaveldioxide in West-Europa en Nederland zijn sinds 1980 gedaald met 75 respectievelijk 85 procent. Ook de emissie van stikstofoxiden is vanaf eind jaren tachtig gedaald: in West-Europa met 30 procent en in Nederland met 40 procent. De emissie van ammoniak kende in West-Europa sinds 1990 een daling van 10 procent; de afname in Nederland was aanzienlijk hoger en bedroeg 50 procent.
- De verzurende depositie in Nederland is sinds 1980 met 50 procent afgenomen. De overschrijding van kritische depositieniveaus voor verzuring in Nederlandse natuurgebieden is door het ingezette beleid gemiddeld met 80 procent gedaald.
- De ernst van de verzuringsproblematiek is afgenomen door het gevoerde beleid, maar het verzuringsprobleem is zeker nog niet opgelost.
- Het gevoerde beleid heeft de verzuring van bodem en water tegengegaan. Tegelijkertijd is de ernst van de vermisting en de gezondheidsschade door luchtverontreiniging verminderd. Terugkijkend kan dan ook worden gesteld dat de genomen maatregelen terecht zijn geweest.
- Het beleid is steeds integraler geworden. Apart beleid voor afzonderlijke stoffen wordt uiteindelijk een samenhangend beleid voor verschillende stoffen en verschillende effecten.

Slotbeschouwing

- Beleidsmaatregelen op de terreinen van verzuring, klimaat, biodiversiteit, nitraat en lokale luchtkwaliteit raken steeds meer met elkaar verweven. Steeds meer ook gaat het om de aanpak van de gemeenschappelijke oorzaken: energiegebruik, landbouw, en verkeer en vervoer. Een dergelijke aanpak brengt ook kostenvoordelen met zich mee.
- De politieke besluitvorming is de afgelopen dertig jaar verschoven van het nationale niveau naar de Europese arena.
- Het beleid om de verzurende depositie tegen te gaan, is zeker succesvol geweest. Er is echter duidelijk minder resultaat bereikt bij de aanpak van de overmatige stikstofdepositie.
- Er zijn geen overbodige beleidsmaatregelen genomen om de verzuring terug te dringen. Toepassing van het voorzorgsbeginsel blijkt achteraf gezien terecht te zijn geweest

LEEWARDER COURANT 12 januari 2010 , pag. 2

WIEN VANDEN BRINK (1945 - 2010)

Harde activist onder de varkenshouders

PUTTEN - Varkensboer, vakbondsman, actievoerder en politicus **Wien van den Brink** is zondag op 64-jarige leeftijd aan de gevolgen van kanker overleden. Van den **Brink** maakte zich sterk voor het agrarisch bedrijfsleven als vertegenwoordiger van verschillende organisaties. Daarnaast was hij politicus. Daarbij was hij niet altijd even diplomatiek. Dat kwam hem enkele keren duur te staan en kostte hem uiteindelijk ook het voorzitterschap van de Nederlandse Vereniging van Varkenshouders.

Van den **Brink** (64) maakte zich sterk voor de intensieve varkenshouderij. Zo organiseerde hij een succesvolle **boycot** van de mestboekhouding en van de volgens hem scherpe regels van het identificatie- en registratiesysteem in de varkenshouderij. Toen hij in 1999 echter het beleid van toenmalig minister Laurens Jan Brinkhorst vergeleek met een 'etnische zuivering', moest hij terugtreden. Ook plaatsten NVV-leden borden langs de snelwegen met de tekst 'Brinkhorst killer van 10.000 varkensboeren'. De D66-bewindsman was zo beledigd dat hij niet meer met de NVV-voorzitter aan tafel wilde zitten.

Van den **Brink** maakte in 1986 zijn debuut in de plaatselijke politiek, als raadslid voor Gemeentebelangen in Putten. In 2006 werd hij wethouder voor deze partij - een positie die hij korte tijd combi-

neerde met het lidmaatschap van de Tweede Kamer voor de Lijst Pim Fortuyn. Het wethouderschap moest hij een jaar later opgeven omdat hij betrappt was op het illegaal omkappen van meer dan honderd bomen op zijn land.

Van den **Brink** deed in 1999 zijn intrede als lid van provinciale staten van Gelderland. Landelijk was hij eerst lid van Leefbaar Nederland, later van de LPF (Lijst Pim Fortuyn). Voor deze partij was hij van 2002 tot 2006 Tweede Kamerlid. In 2003 werd bij Van den **Brink** strottenhoofdkanker ontdekt. Na een operatie ging hij weer werken op het land en keerde hij terug in de politiek. De ziekte bleek echter niet overwonnen. (GPD)

Het machtige vlees – 10 jaar na Rapport Wijffels

Dit zou het jaar moeten worden waarin een einde komt aan veetransporten onder abomirabele omstandigheden. De dieren zouden meer mogen wroeten en scharrelen. Er wordt echter meer met diren gesleept dan ooit. De markt bleek machtiger, En het CDA natuurlijk

Nico Hylkema en Aan Dirk van der Meulen

Het was het momentum voor een verandering in de veehouderij. In 2001 likte de melkveehouderij de wonden na de mond- en klauwzeer uitbraken en de varkenshouderij was amper bijgekomen van de varkenspest. Het was ook het jaar van het rapport-Wijffels.

Dit rapport, geschreven door een breed samengestelde commissie onder leiding van oud-Rabotopman Herman Wijffels, moest de leidraad worden voor het veehouderijbeleid van Nederland. De eensgezindheid was ongekend na het verschijnen van het rapport-Wijffels. De landbouw kreeg een schokkend slecht cijfer. Opvallend genoeg werd het hel amper weersproken. En het plan met tien verbeterpunten voor 2010 werd door toenmalig landbouwminister Laurens Jan Brinkhorst (D66) groothartig omarmd als „uitvoerbaar.”

De boeren bond LTO sprak bij monde van toenmalig voorzitter Gerard Doornbos van een goed rapport. Slechts een enkele veehouder en een Wageningse wetenschapper mompelden wat over menselijke ideeën, geprojecteerd op dieren. En de LTO legde de bijl aan de wortel van een nieuwe veehouderij, door als voorwaarde te stellen dat de consument zou moeten betalen.

EFFECTIEFSTE

Laurens Jan Brinkhorst was drie jaar minister. In die korte tijd had hij al ervaring opgedaan met mond- en klauwzeer, de gekkekoeienziekte, de varkenspest en een dioxineschandaal. Hij was een van de eerste landbouwministers zonder boerenachtergrond: “Niet de populairste, naar ik was wel de effectiefste.”

Bij het uitbreken van de mkz stuitte Brinkhorst op voor hem onbegrijpelijke vanzelfsprekendheden in de landbouw. „Je hebt de Gezondheidsdienst voor Dieren (GO). Maar dat is een organisatie van dierenartsen, die door boeren worden betaald. Alsof je de slager zijn eigen vlees laat keuren.” Voor de toenmalige bewindsman was het een bewijs voor zijn stelling, dat het landbouwministerie structureel de prioriteiten verkeerd legt. Het zou moeten gaan om de volksgezondheid, maar het belang van de landbouw lijkt standaard voorop te slaan.” In zijn tijd moest de basis zijn gelegd voor de geitensector, die nu onder vuur ligt vanwege de Q-koorts.

Door Brinkhorst's strenge aanpak van het mestprobleem, stapten varkenshouders in Brabant over op

De tien punten van Wijffels

In 2001 presenteerde een commissie onder leiding van oud-Rabotopman Herman Wijffels een rapport waarin een reeks veranderingen in de Nederlandse veehouderij werd voorgesteld. De sector was op dat moment uit het lood geslagen door verschillende uitbraken van dierziekten. Kern van het Rapport Wijffels waren tien verbeterpunten, die in 2010 moesten zijn uitgevoerd.

- 1 Meer differentiatie en toegevoegde waarde in dierlijke productie.
- 2 Biologische productie naast gangbaar, lokaal naast export en intensief naast grondgebonden.
- 3 Respectvolle omgang met dieren. Ruimte voor gedragskenmerken.
- 4 Strenge regels voor transport en niet over grote afstanden.
- 5 Vaste samenwerkingsverbanden, gericht op meer kwaliteit en duidelijkheid.
- 6 Veehandel wordt logistiek en veemarkten verdwijnen.
- 7 Strak georganiseerde identificatie en registratie.
- 8 Geen onnodig doden van dieren bij dierziekten.
- 9 Onderscheid intensieve en grondgebonden veehouderij. Mestafzetcontracten.
- 10 Grondgebonden veehouderij speelt belangrijke rol in landschap.

melkgeiten, “Ik heb daar toen niets van gemerkt, maar het is wel het bewijs van mijn eerdere stelling. Niemand heeft uitgezocht wat de gevolgen kunnen zijn voor de volksgezondheid van een zo grootschalige houderij van een dier, waarop de wereld geen ander voorbeeld van was.”

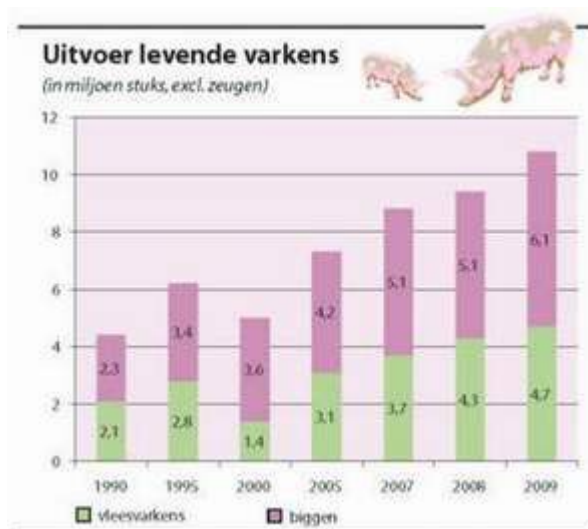
Ook in het parlement merkte hij dat het groene front, ondanks de afname van het economisch belang, nog altijd bijzonder sterk is. “Het is de keerzijde van het ontbreken van de industriële sector. We zijn eigenlijk nog een boerenstatie met een sterke handelssector. We hebben wel een aantal bulk-industrieën, maar specialistische industrieën, zoals in Frankrijk en Duitsland, ontbreken grotendeels.”

Geconfronteerd met de huidige stand van zaken in het internationale veevervoer, lijkt hij niet verbaasd dat er weinig veranderd is. „Na mij zijn er weer CDA-ministers gekomen, met een sterke boerenachtergrond. Bovendien is er in de Kamer een sterke lobby voor de belangen van de Intensieve veehouderij.”

Brinkhorst is een groot voorstander van liberalisering, maar dan wel met een sterke overheidscontrole. “Hef het landbouwministerie op en verdeel landbouw over Economische Zaken en Volksgezondheid. Natuurlijk heb je dan bi) EZ wel een directoraat landbouw nodig, want het is wel een aparte sector.”

KRAAMKAMER

De vraag rijst evenwel, of het niet juist de vrije markt was die de uitvoering van Wijffels tienpuntenplan grotendeels onderuit haalde. Binnen de LTO benadrukt men dit. Annechien ten Have, voorzitter van LTO-varkenshouderij, over de toegenomen export van varkens en de terugkeer van Nederland als kraamkamer van de Europese varkenshouderij, “Het plan om meer in eigen land te slachten, is niet van de grond is gekomen.” Ten Have: “Dat komt doordat Nederlandse slachterijen duurder zijn. De Loonkosten en de keuringskosten liggen hoger. Maar het is vooral Duitsland dat meer afneemt. En het afstandverschil tussen een Nederlandse slachterij en een Duitse is niet groot.

Harry Swinkels van het kalverconcern VanDrie Group ziet eigenlijk alleen maar verbetering. Door de krimp van de Nederlandse melkveehouderij ziet de kalverhouderij zich al vele decennia genoodzaakt om kalveren in te voeren. Hij is een tevreden man die zelfs concludeert dat de sector als geen ander heeft geopereerd in de geest van Wijffels. “De manier waarop de dieren gehuisvest zijn is aanzienlijk verbeterd. Dat heeft ons zelfs een partnership opgeleverd met de Dierenbescherming.”

Het vervoer is flink opgeknapt, zegt Swinkels. “We hebben een *special confort class-veewagen* ontwikkeld met airco en al.” Voor de toename van de import voert hij een aantal verzachtende omstan-

digheden aan. “Veel Duitse kalverhouders nabij de Nederlandse grens zijn er mee opgehouden. Die kalveren gaan nu naar Nederland. daarnaast is de Nederlandse melkveehouderij ietwat ingekrompen, waardoor we meer kalveren uit het buitenland moeten halen. En let wel: kalveren zijn geen slachtdieren ze hebben veel minder stress.”

Ten Have merkt op dat veel adviezen van Wijffels wel degelijk zijn opgevolgd. Veel veemarkten zijn gestopt, de identificatie en registratie van schapen en geiten is dit jaar ingevoerd en na een uitbraak van momd- en klauwzeer en varkenspest wordt er direct gevaccineerd en zullen supermarkten vlees en producten van deze dieren blijven afnemen. Bovendien zijn de regels voor transport aangescherpt. Het klinkt enigszins optimistisch. De afzet van gevaccineerd vlees heeft erg veel voeten in aarde gehad en nog steeds zijn er onzekerheden. Leeuwarden kreeg met hulp van lokale en provinciale politiek zijn veemarkt terug. Zij het in sterk verbeterde vorm. Hoewel schandaaltjes ook de afgelopen jaren niet ontbraken.

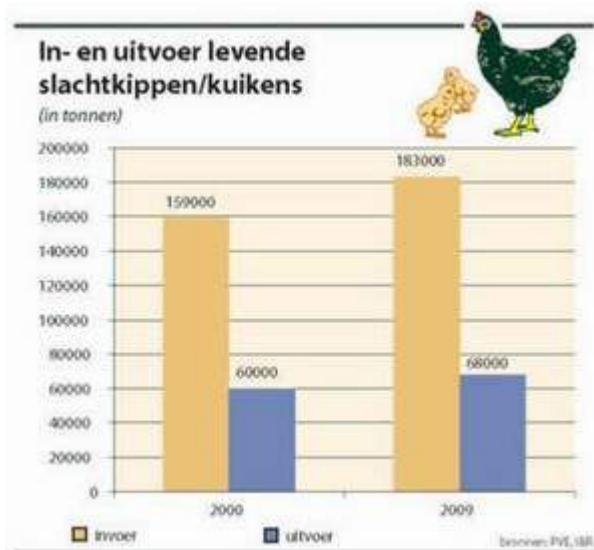
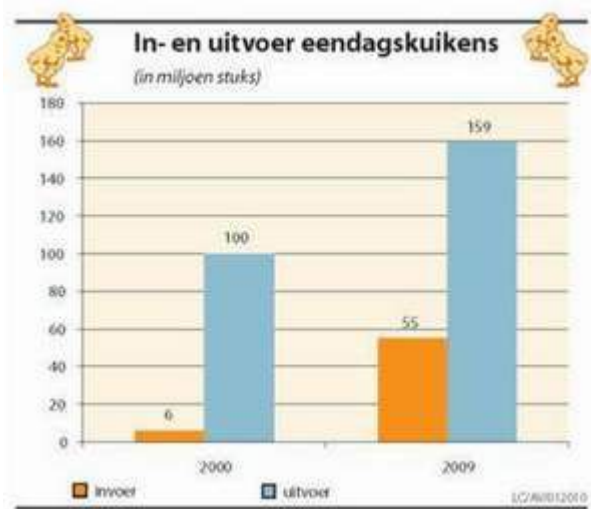
MASSAKAPITALISME

Directeur Hans Baaij van Varkens in Nood concludeert dat de adviezen van Wijffels, hoe goed bedoeld ook, niet bestand zijn tegen het massakapitalisme in de veehouderij. “De varkenshouderij is zo'n door en door efficiënt gebeuren, met flinterdunne marges tot tienden van centen achter de komma. Nederland kent in dat geweld de laagste kostprijs per big, doordat zeugen meeren neer biggen werpen. Dat waren er in 2000 ongeveer 24. nu 30. En jaarlijks komt er een big bij. Om die reden is er veel vraag naar Nederlandse biggen.”

“En als buitenlandse slachterijen een paar cent meer bieden, gaan slachtvarkens massaal de grens over. Alleen in Europees verband zijn deze ontwikkelingen aan te pakken. Maar krijg al die landen maar eens op één lijn. We moeten onze hoop vooral op supermarkten vestigen. Zij moeten zich willen profileren met een hoger welzijnsniveau voor varkens, kippen en kalveren. Nu heerst er vooral een prijzenslag in een dumpmarkt. Vergeleken met 1960 is varkensvlees 40 procent goedkoper geworden, kippenvlees zelfs nog meer.”

Varkens in Nood is te klein, zegt Baaij, om deze machtige marktprocessen aan te passen. „Daarom proberen we supers te beïnvloeden en spreken we de overheid aan op een strikte naleving van de regels. Als de beladingsnorm 700 biggen betreft, moet je er geen 950 vervoeren. Dat gebeurde en daar hebben onze acties een einde aan gemaakt. Hoewel we het idee hebben dat de controle nu weer enigszins verslapt.”

Het idee van wroetende varkens, scharrelende kippen en koeien in de wei lijkt verder weg dan ooit.

Biologisch varkensvlees in de schappen van Albert Heijn werd een mislukking door het gebrek aan belangstelling van de consument. Scharrelende kippen kwamen onder vuur bij de uitbraak van vogelpest. Koeien verdwenen tot voor kort in rap tempo uit de wei. De laatste tijd is daar overigens een kentering te bespeuren.

Het dier is niet veel beter af dan in 2001. De wel uitgevoerde aanbevelingen, als een betere identificatie en registratie, luxer vee-transport, waren vooral ook in het belang van de markt. Zodra het wat zou gaan kosten, verdween de lust tot veranderen. De consument kreeg de schuld, want die wilde niet betalen. Maar die consument werd tegelijk voorgeschoteld, dat er niets mis is met de 'kiloknalers'. En dat biologisch niet per definitie beter is.

Leeuwarder Courant 2010-08-16

CBS: Boeren benutten fosfaat beter – na 20 jr. bijna de helft

DEN HAAG - De afgelopen twintig jaren is de fosfaat bemesting door boeren met bijna de helft gedaald. Toch haalden de boeren dezelfde hoeveelheid en vaak zelfs meer gewassen van hun land. Dit blijkt uit cijfers van het *Centraal Bureau voor de Statistiek* (CBS). De vermindering is vooral te danken aan een betere benutting van het fosfaat uit dierlijke mest en kunstmest.

In 2009 bleef nog maar een kwart van de fosfaat in de grond achter, in 1991 was dit nog 55 procent. Een grote drijfveer voor de boeren is de mestwetgeving geweest. Die dwong hen minder fosfaat in te zetten. Minder fosfaat in de grond is belangrijk uit milieukundig oogpunt, maar is ook een oplossing voor een toekomstig tekort aan fosfaat in de wereld.

Leeuwarder Courant 2010-09-18

J. D. vd. Ploeg: 'Tegen de grens van de groei' ⁷⁴

Nico Hylkema

De melkveehouderij staat op een tweekoppig. Een pas op de plaats of voorwaarts met bijpassende schaalvergroting en verzwaring van de schuldenlast. Het lijkt of de meerderheid voor het laatste kiest.

Volgens hoogleraar rurale sociologie Jan Douwe van der Ploeg is dit niet zo verstandig. Kleinere familiebedrijven zijn robuuster dan zwaar gefinancierde 'ondernemingen'. Aan hen is de toekomst. „It is lyk as men net leauwe wol dat it oars is. It heart sa dat grutte bedriuwen winn”, zegt Van der Ploeg. Die houding ziet hij bij de boerenbond LTO en de huisfinancier van agrarisch Nederland, de Rabobank.

Dit laat LTO- melkveehoudersvoorzitter Siem-Jan Schenk zich niet aanleunen. „Zo zwart-wit is het niet. Veel boeren kijken naar wat ze kunnen betalen voor grond en melkquotum in plaats van wat ze er mee kunnen verdienen. Ze zijn onvoldoende gericht op hun inkomen. Wij hebben daar vaak genoeg voor gewaarschuwd.”

Van der Ploeg constateert dat het inkomen van agrarische ondernemers, die de afgelopen vijf jaar sterk zijn gegroeid, achterblijft, vergeleken bij collega's die een pas op de plaats maakten. Accountant Jappie Rijpma van *Alfa Beag* erkent dat volmondig. Hij gelooft evenmin dat schaalver-

⁷⁴ Zie ook bedrijfsresultaten melkveehouderij 2007-2013 <http://edepot.wur.nl/260354>

groting altijd de oplossing is.

Het probleem is, zo stelt Rijpma, dat we te maken hebben met een melkprijs die eigenlijk 60 procent is van wat het zou moeten zijn. Veel verandering zit er voor de toekomst niet in. „Dan moet men net in skuld oangean fan € 4 de liter, lykas dat faak It getal is by jonge boeren dy't gau groeie wolle.”

Groeiërs

Schenk denkt daar niet zo heel anders over. „De bedrijven, die op dit moment het meest verdienen, zijn de middenbedrijven met zo'n 650.000 liter melk per jaar, die een gestage groei vertonen, zonder grote schokken. Het zijn de groeiërs met meer dan vierhonderd koeien die nu kwetsbaar zijn”.

Toen in 2008 de melkprijs torenhoog was ging, er een zucht van verlichting door de rangen der melkveehouders en men bouwde en investeerde om het leven. Maar toen zakke de prijs naar een niet eerder vertoond laagtepunt en juist grote ondernemingen moesten aankloppen bij de bank om uitstel van aflossing. Multifunctionele bedrijven met vaak meer dan een inkomen uit de boerderij bleken veel minder kwetsbaar. Toch komt er geen eind aan wat Van der Ploeg de collectieve verstandverbijstering noemt. „It is no de tiid fan besinning”, meent hij. En dat gebeurt maar mondjesmaat. Terwijl het steeds duidelijker wordt, dat we nog niet aan het einde van de crisis zijn. Krediet is schaars en duur. De druk om geld af te lossen wordt groter en de vanzelfsprekendheid van herfinanciering verdwijnt. Er is sprake van een chronische crisissituatie, stelt Van der Ploeg vast.

Maar er is tijdens de lage melkprijs geen enkele melkveehouder failliet gegaan. Ook geen grote ondernemer. Dan valt het toch wel mee? Dat is de façade die wordt opgetrokken. Daar achter groeit de schuldenlast. Dat lukt nu, maar een tweede of derde crisis niet.”

KRACH

De grondprijs is de zekerheid waarop boeren rekenen en waar de bank op leent. Angstvallig houdt iedereen vol, dat die prijs niet zal inzakken. Men is doodsbenuwd voor een krach, die de prijs onderuit haalt. Waar blijft dan de kredietwaardigheid van de boeren en daarmee van de Rabobank?”

Rijpma ziet dit gevaar ook. Grond van €30.000 per hectare kopen kan niet uit. Hij denkt dat echte schaalvergroting alleen mogelijk is als boeren 'grondloos' worden. Grote bedrijven met enkele hectares huiskavels. Mest wordt afgevoerd naar akkerbouwers en voer wordt aangekocht.

Schenk ziet dit slechts op kleine schaal gebeuren. „De uitdaging is tegen lage kosten te produceren, maar ook te kijken wat de markt vraagt.” Nog te veel melken boeren zonder naar de markt te kijken. De coöperatie zet de melk wel af. Dat is een riskante houding.

Onderscheidend vermogen, daar zal het op aan komen, meent Schenk en wijst naar de zuivelwerkers *Cono Kaas* en *Rouveen*. Deze fabrieken produceren kaas, die zich onderscheidt van de bulk en kunnen boeren vaak wat meer betalen. Maar dan moeten ze wel melk produceren die zich onderscheidt: Biologische melk bijvoorbeeld of melk met hoge gehalten onverzadigde vetzuren. Bij Rouveen worden bijvoorbeeld zeven verschillende melkstromen verwerkt.

Van der Ploeg is nog optimistisch gestemd. De regionalisering van de landbouw zet door.

Weerstand tegen gesleep met voedsel en bewustere consumenten sturen het die kant op. Kapitaalintensieve bedrijven zijn niet vol te houden. Bovendien is de trend in de grootschalige voedingsindustrie tegengesteld aan wat de consument wil.

Schenk meent, dat echt grootschalige landbouw in Nederland geen plaats heeft. Hij houdt het op familiebedrijven met tussen de 120 en 150 koeien. „Ik weiger te geloven, dat de melkveehouderij in Nederland een zieltogende zaak is. De techniek helpt die bedrijven de productiviteit te vergroten te-

gen lage kosten. Dat kan ook bij een structureel lage melkprijs van rond de € 0,30 per liter.”

Rijpma: „Ook kleine bedrijven hebben te maken met de overname. Op dat moment moeten ze toch vaak naar de bank en dan is groeien vaak noodzakelijk.”

Het is gelukt: na 30 jaar is de zure regen (bijna) weg

Door onze redacteur Arjen Schreuder

Rotterdam, 8 nov. De bossen zouden sterven aan de gevolgen van zure regen, maar dat is niet gebeurd. Dat is vooral te danken aan een reeks maatregelen die vanaf begin jaren tachtig zijn genomen.

Dit stellen onderzoekers van het Planbureau voor de leefomgeving in de studie Zure regen. Een analyse van dertig jaar verzuringsproblematiek in Nederland, die vandaag is verschenen.⁷⁶

1) Zure regen, wat was dat ook alweer?

In de jaren zestig van de vorige eeuw, om precies te zijn in 1967, sloeg een Zweedse onderzoeker, Svante Odén, in een artikel alarm over het bestaan van neerslag die zuur was en daardoor vervuילend. Veel meren in het zuidwesten van Zweden waren volgens hem verzuurd en de visstand was er ernstig gedaald. Later kwamen uit Duitsland berichten over Waldsterben. De bossen stierven door met name de uitstoot van zwaveldioxide (door verbranding van kolen), stikstofoxiden (door met name autoverkeer) en ammoniak (door mest)

2) Waarom horen we nu niets meer over zure regen?

Omdat de verzuring van de bossen grotendeels tot stilstand is gebracht. Dat komt vooral doordat in Nederland en grote delen van Europa de huizen niet meer verwarmd worden door kolen, maar door gas. Dat is schoner. Ook plaatste de industrie, met name elektriciteitscentrales en raffinaderijen, installaties om zwaveldioxide uit rookgas te halen. De uitstoot was daardoor in 1980 al meer dan gehalveerd ten opzichte van 1965, en was in 2007 nog eens met 89 procent gedaald in vergelijking met 1980. Ook belangrijk was de driewegkatalysator voor personenauto's: sinds eind jaren tachtig daalde de uitstoot van stikstofoxiden met 40 procent. Het had nog veel meer kunnen zijn, als het verkeer niet zo was gegroeid.

3) Dus zure regen bestond echt, het was geen mythe?

Er is regelmatig beweerd dat zure regen een hype is geweest. Dat vooral de milieubeweging het fenomeen heeft aangegrepen om aandacht en geld te krijgen. Deze beweringen lijken sterk op wat tegenwoordig ook veelal wordt gesteld over klimaatverandering. Toch bestond zure regen wel degelijk, aldus het rapport van het Planbureau voor de leefomgeving. Omdat regeringen het probleem goed hebben bestreden, verdween het uit de aandacht. Maar gebrek aan media-aandacht is een slechte indicator voor de ernst van een probleem, aldus het rapport. Wel is de term zure regen voor Nederland niet erg geschikt, want veel schade aan bossen ontstond niet door zure regen, maar door een 'droge' variant: de toevoer van vervuilende stoffen uit de atmosfeer naar het aardoppervlak.

4) Is de zure regen nu echt helemaal verdwenen?

Nee. „Dankzij het gevoerde beleid is de kans dat binnen enkele decennia grootschalige bossterfte zal optreden vrijwel nihil geworden, maar het proces van bodemverzuring gaat nog steeds – zij het

⁷⁵ http://vorige.nrc.nl/binnenland/article2639885.ece/Het_is_gelukt_na_30_jaar_is_de_zure_regen_bijna_weg%0A

⁷⁶ <http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/500093007.pdf>

sterk vertraagd – door”, staat in het rapport. De verzuring van de bodem van bossen en natuurgebieden is nog altijd niet helemaal tot staan gebracht. De bomen leven, maar de ondergroei is veranderd. Waar vroeger anemonen bloeiden en zeldzame korstmossen stonden, staan nu bramen en brandnetels. Veel bospaddenstoelen zijn verdwenen. De verzuring van de bodem komt tegenwoordig nog steeds door mest, ondanks maatregelen zoals bijvoorbeeld het ‘injecteren’ van mest in de grond

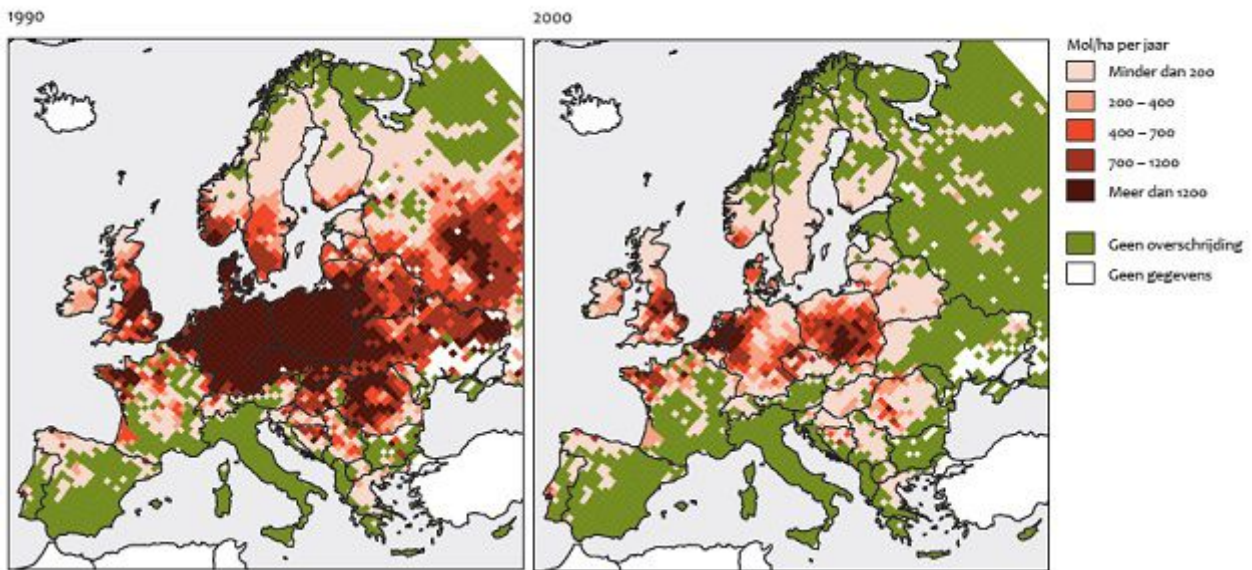
**Twee kaartjes uit bovengenoemd rapport van Planbureau voor de Leefomgeving uit 2010:
Zure regen**

Een analyse van dertig jaar verzuringsproblematiek in Nederland

Zeer informatief Rapport met ook aandacht voor de Ammoniak, Stikstof, mest enz.(ZHN.)

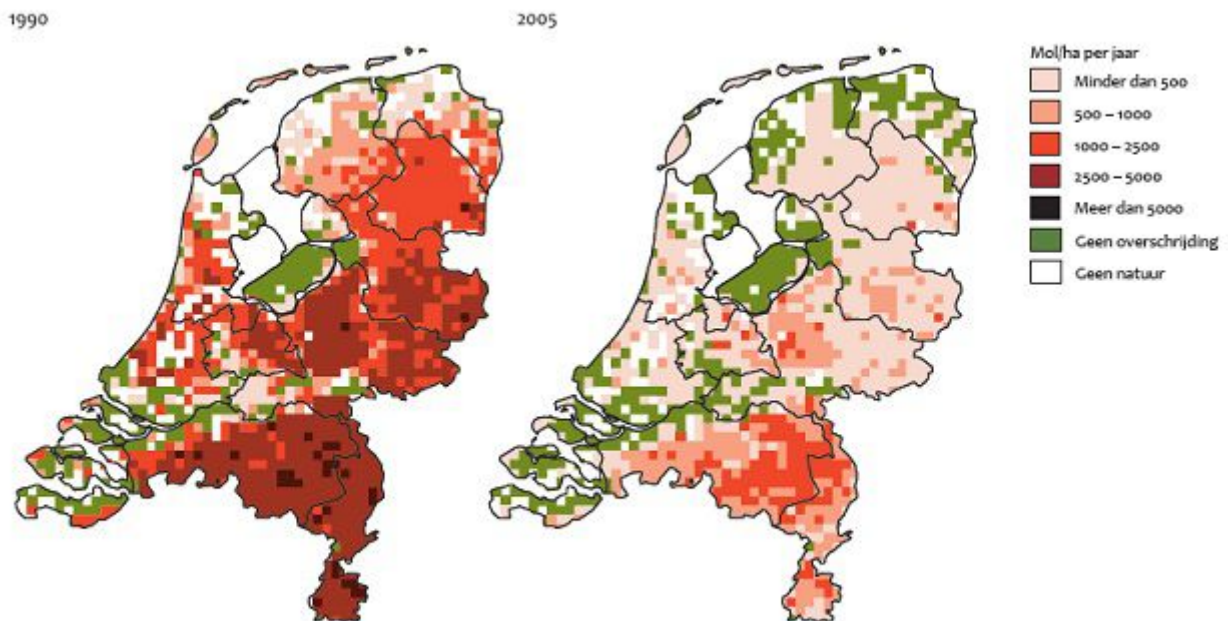
Overschrijding kritisch depositieniveau zuur

Figuur 2.6

Overschrijding kritisch depositieniveau zuur

Figuur 2.7

Bron: PBL

Door emissiedaling is ook in Nederland de overschrijding van kritische depositieniveaus verminderd.

Landschap is ook van burger

Boeren hebben decennia de alleenheerschappij gehad over het platteland. Het is tijd voor verandering, meent onderzoeker Tia Hermans.

NICO HYLKEMA

Nederland is in veel opzichten nog een boerenland. Meer dan de helft van het grondgebied wordt intensief gebruikt door boeren. Gestimuleerd en gedekt door politiek, eigen organisaties en banken en gedwongen door de lage productprijzen hebben ze dit naar eigen inzicht kunnen inrichten, waarbij economische motieven voorrang hebben.

Onderzoeker Tia Hermans van de Wageningse universiteit verbaast zich over de nog altijd voortdurende almacht van boeren over het platteland. De economische betekenis van de primaire landbouw is sterk teruggelopen, maar is nog altijd een argument om boeren in menig opzicht de vrije hand te geven. Ze verbaast zich ook over hun onmacht om een goede prijs af te dwingen voor hun producten. „Boeren klagen veel over regelgeving en hebben het gevoel dat ze weggepest worden. Het tegenovergestelde is echter het geval. Ze worden door de politiek uit de wind gehouden en de burgers hebben het nakijken.”

Hermans, teamleider van de vakgroep dynamiek ruimtegebruik, noemt een aantal voorbeelden. Vergeleken met omringende landen mogen melkveehouders hier een ongelooflijke hoeveelheid melk produceren. Binnen het productierechtensysteem - met melkquotum en bij overtreding een superheffing - mogen ze elf miljard liter melk uit hun koeien trekken. Nederlandse boeren mogen meer mest uitrijden dan de meeste van hun Europese collega's. Derogatie heet dat, fel bevochten door lobbyisten en Nederlandse politici bij het Europees Parlement en daardoor kunnen ze meer dieren houden per hectare.

Toen er in het kader van de liberalisering inkomenssteun kwam, wist Nederland te bewerkstelligen dat voor de melkveehouderij premies niet per dier werden berekend, maar per liter melk. Dat heeft de melkproductie per koe enorm gestimuleerd. Frankrijk bijvoorbeeld voelde veel meer voor dierrechten. Zo zou veel meer geld naar de minder productieve boeren in onrendabele gebieden gaan. Steeds slaagt een georganiseerde lobby er in om voor de Nederlandse boeren een goed resultaat in de wacht te slepen.

Premie

Met een inkomenssteun op basis van de productie van 2002 krijgen boeren in heel Europa in 2007 circa 3,5 cent per liter subsidie (€376 miljoen melkpremie op 11 miljard liter melk). Voor een Nederlandse boer met bijna 6 ton quotum betekent dat een gemiddelde steun van €20.000 per jaar, afgezien van de overige premies. Nu staat die steun per liter op de tocht en is een uitbetaling per hectare voor de hand liggend. Het geld kan dan voor een belangrijk deel als beloning worden gezien voor bijvoorbeeld onderhoud van landschap. „Die verandering van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) van Europa, gecombineerd met de vermoedelijke herverdeling van geld van West- naar Oost-Europa, zal het economisch rendement van de melkveehouderij hier verder onder druk zetten.”

Maar de Nederlandse landbouw is toch goed voor 10 procent van het nationaal inkomen en honderdduizenden arbeidsplaatsen? „Ja, dat roept de huidige staatssecretaris van landbouw Henk Bleker ook steeds. Maar hij vergeet daarbij te melden, dat de primaire landbouw slechts goed is voor amper 2 procent.”

Het geld wordt in de Nederlandse agri- en foodsector verdiend door telers van snijbloemen, bollen en levensmiddelenfabrikanten, zo duidt Hermans. En die levensmiddelenfabrikanten zijn in toenemende mate onafhankelijk van de primaire sector. „In de top tien van economisch rendabele bedrijfstakken komt melkveehouderij niet voor, cacao­boter­fabricage wel. Er is geen boer in Nederland die cacao verbouwt.”

„Grote concerns als hebben de boeren eigenlijk helemaal niet zo nodig om winst te maken. Die laatste realiseerde in 2009 70 procent van de omzet in het buitenland. Winst maken ze dus buiten Nederland. En als de melk in het buitenland goedkoper is, kopen ze het daar.”

Eentonig

Inmiddels hebben boeren in Nederland, mede door de lage productprijzen, gezorgd voor een nogal eentonig landschap van vooral raaigras. Het is stil geworden in het weiland. Vogels hebben er weinig te zoeken en koeien blijven meer en meer op stal. Het is puur productielandschap geworden, nu met zegen van het kabinet. „Het wordt daarom tijd de landbouweconomische belangen af te zetten tegen andere sectoren. Recreatie van burgers, zeker als ze ervoor zouden betalen, zou wel eens veel meer kunnen opbrengen. Die burger is er sowieso bekaaid af gekomen. Het landschap biedt geen inspiratie meer. Jongeren krijg je er met geen stok meer heen.

Denk ook eens aan de gezondheid van burgers als inkomensbron. „Het economisch belang van de melkveehouderij zal nog verder afnemen, verwacht Hermans. „Grond is hier te duur en schaars. In Duitsland en verder naar het oosten kunnen melkveehouders veel goedkoper produceren. Daar kan een melkveehouder zonder steun in Nederland nooit tegenop. Nederlandse boeren kunnen wel hun kennis exporteren, of zelf melk produceren in economisch aantrekkelijker gebieden.” Als burgers willen recreëren in dat landschap dan mag de boer er toch wel voor worden betaald? „Ja, maar het is de vraag of dat met geld van Europa moet. Je kunt ook denken aan extra onroerendgoedbelasting voor mensen die in dat landschap wonen. Een mooi uitzicht is geen vanzelfsprekend recht, daar mag je best wat voor betalen. En daar heb je geen intensieve melkveehouderij voor nodig. Dat kan ook met minder productieve dieren, die minder intensieve verzorging nodig hebben. Dan wordt landschap je productiedoel en de veehouderij het middel, in plaats van andersom.”

Aanspraken

Zou er voor de grond in Friesland genoeg economische belangstelling zijn, anders dan die van de landbouw? Hermans heeft dat niet onderzocht. Op een kaartje van Nederland is Friesland inderdaad een gebied dat behalve voor natuur, weinig andere aanspraken op het landschap kent. Maar in die studie is alleen gekeken naar de traditionele ruimtevragers als natuur en waterberging. Veel minder naar de infrastructuur, woningen en industrieterreinen, noch naar recreatiebehoefte.

En moeten we zelf niet voedsel produceren?

Dat is een politieke vraag. Maar volgens Hermans moet je die voedselproductie en voedselzekerheid Europees zien. We zijn niet voor niets een Europese Unie. „Natuurlijk moet er voedselzekerheid zijn, maar daar hoeft Nederland niet zelf voor te zorgen. Je kunt van elders in Europa of daarbuiten alles importeren, kijk maar wat een burger nu al dagelijks voor internationaal samengestelde maaltijd op zijn bord heeft. Echter, een mooie landschap en schoon water, dat kun je niet importeren. Dat moetje hier behouden of creëren.”

Reageren? Xxxxxx LC

Bleker wil ander diervoer wegens mestprobleem

Dagblad van het Noorden 16-12-2010

Bleker wil ander diervoer wegens mestprobleem

► **Den Haag** Ander diervoer moet ervoor zorgen dat Nederland komend jaar niet opnieuw meer dierlijke mest produceert dan volgens Europese regels is afgesproken. Staatssecretaris Henk Bleker (Landbouw) denkt dat ander diervoeder dat zorgt voor minder fosforopname, vanaf 1 januari de oplossing biedt. Door dit voer zou in 2011 al 10 miljoen kilo minder fosfaat in de mest moeten belanden. Bleker hoopt zo te voorkomen dat hij moet kijken naar de grootte van de veestapel.

CDA wil eind aan mestgesjoemel

Netwerk van fraudeurs actief in Gelderland

- **Oplichters werken met fictieve afnemers**
- **In 2010 vijfduizend boetes uitgedeeld**
- **Uitzonderingspositie Nederland in gevaar**

DEN HAAG - Het moet afgelopen zijn met gesjoemel met mest. Anders dreigt een beroepsverbod. Het zit het CDA hoog. De partij wil dat vervoerders, handelaren en boeren die stelselmatig sjoemelen met mest een beroepsverbod krijgen. Kamerlid Ger Koopmans eist van staatssecretaris Henk Bleker (landbouw, CDA) dat hij fraudeurs hun mestnummer ontnemt waardoor hen het werken onmogelijk wordt gemaakt.

Mocht Bleker weigeren, dan neemt Koopmans zonnig zelf het initiatief om de wet aan te passen. „*Ik ben het helemaal zat dat er altijd wel een paar mesthandelaren of boeren zijn die het voor anderen verzieken*”, aldus Koopmans. „Het CDA is er voor de boeren, maar niet als ze frauderen.” Afgelopen vrijdag werd bekend dat veertig vervoerders en 140 afnemers van mest samen ongeveer vijfduizend boetes hebben gekregen voor fraude. Daarmee was een paar miljoen euro gemoeid. De overtreders hadden in 2009 de hand gelicht met formulieren: ze vulden daarop de namen van fictieve afnemers in, zodat de werkelijke afnemer van de mest buiten de boeken bleef en bovenop zijn toegestane hoeveelheid mest nog eens een flinke extra portie kon uitrijden. Deze afnemers kregen €300 boete per keer.

De Voedsel en Warenautoriteit en de Dienst Regelingen stelden vast dat er sprake was van een netwerk van bedrijven dat stelselmatig de strenge mestregels overtrad. Een belangrijke rol daarin was weggelegd voor een jonge mesthandelaar uit Gelderland. Deze bleek bovendien op zijn eigen bedrijf grote hoeveelheden mest te hebben gedumpt. Voor de overtredingen kreeg de handelaar achthonderd boetes met een totaalbedrag van bij na € 1 miljoen.

Het CDA tilt bijzonder zwaar aan de mestfraude, omdat het de lobby in Brussel voor een soepel mestbeleid in gevaar brengt. Nederlandse boeren mogen veel meer stikstof uit mest op het land brengen, dan collega's elders in Europa. Het argument is altijd, dat de Nederlandse weilanden dergelijke injecties wel kunnen verdragen wegens het gematigde klimaat en de vruchtbare grond. Brussel kijkt streng toe. Het gesjoemel brengt de Nederlandse uitzonderingspositie in gevaar.

Geur van mest hangt over het land

Koeien schijten nu eenmaal verschrikkelijk veel

Sinds 1 februari mogen boeren weer mest uitrijden. Het werd hoog tijd. De kelders zijn vol na een nat najaar en de vorst.

NICO HYLKEMA

Boeren legen hun mestkelders en dit is te ruiken op het platteland. Een adembenemende ammoniakdamp dwingt bewoners de ramen een dagje dicht te houden. Het bodemleven wordt wreed opgeschrikt na de winterse rust. Toch zou het heel gezond moeten zijn voor de vruchtbaarheid van de bodem.

De mestkelders waren tot de rand gevuld, het land heeft draagkracht na veel vorst en relatief weinig neerslag. Dus het kan. En zelfs met een relatief natte ondergrond kan er met sleepslangen toch nog wel worden uitgereden.

Voor de melkveehouderij heeft met die volle mestkelders te maken. Koeien schijten nu een keer verschrikkelijk veel. Bij elkaar produceren de amper 1,5 miljoen Nederlandse koeien 54 miljoen ton mest.

Dat is te veel vindt Europa. Er komt zo meer stikstof en fosfaat in grond en oppervlaktewater dan wenselijk is. Bovendien komt er door het samenvoegen van vaste en natte mest in de ligboxstallen veel methaan en ammoniakgas in de lucht. Daarom moeten Nederlandse boeren de mest injecteren en wordt bovengronds uitrijden beboet.

Boeren in Europa mogen 170 kilo stikstof uit dierlijke mest per hectare uitrijden. Nederlandse boeren mogen onder voorwaarden tot 250 kilo stikstof gaan. Derogatie heet dat en de melkveehouders hebben een ruimere norm gekregen vanwege het hier heersende gematigde klimaat en het lange groeiseizoen.

De norm komt overeen met ongeveer 2,5 rund per hectare. De gemiddelde veehouder in Friesland kan daarmee goed uit de voeten. Maar boeren met te veel dieren in verhouding tot hun grondbezit moeten hun mest elders afzetten. Soms kan dat bij de buurman, soms bij een akkerbouwer.

Voor de afzet betaalt de boer zo'n € 10 per kuub plus transportkosten. Eigenlijk raar, want akkerbouwers hebben die mest nodig voor de groei. Maar goed, er is te veel en dan treedt het marktmechanisme van vraag en aanbod in werking.

Want er is niet alleen mest van koeien, maar ook van varkens en pluimvee. Die schijten, al zijn ze met vele miljoenen meer, slechts zo'n 14 miljoen ton bij elkaar. Bedrijven met varkens en pluimvee hebben vaak geen grond en moeten wat de mestafzet betreft concurreren met melkveehouders. Dit drijft de kosten op. Jaarlijks gaat er toch zo'n 17 miljoen ton de weg op.

Die getransporteerde mest gaat gepaard met een uitgebreide papieren rompslomp inclusief bemonstering. Dit is ook fraudegevoelig, zo blijkt in Gelderland. Kan het anders? Er wordt hard gewerkt aan mestverwerking om stikstof en fosfaat beter tot waarde te brengen. Gassen als methaan, gevaarlijk voor het milieu, zijn uitstekend voor energieopwekking. Pluimveemest is geliefd in Duitsland.

Een mestinjecteur aan het werk bij Makkinga. De mest wordt per sleepslang aangevoerd, waardoor de boer kan doorwerken zonder voortdurend de giertank opnieuw te vullen.

Dierrechten kan ook nog. Dat wil dus zeggen, niet meer dan 2,5 dier per hectare. En als Europa zegt dat het afgelopen moet zijn met die derogatie, wordt dat minder dan twee dieren. Het zou wel passen in vermindering van de regeldruk. Een boer geeft gewoon jaarlijks op hoeveel dieren hij heeft. Dat is alles. Wie te veel dieren heeft, krijgt een boete. Dus geen mestplannen meer of ingewikkelde berekeningen van hoeveelheid kunstmest, voer en stikstof en fosfaat.

Leeuwarder Courant 2011-02-18

'Bouwstop voor megastal'

Motie Partij voor de Dieren / PvdA aangenomen

Bleker wil breed maatschappelijk debat

Thiema: stal met 250 koeien is mega

LTO: verzet mogen we niet negeren

DEN HAAG - De Tweede Kamer wil dat er voorlopig geen nieuwe megastallen worden gebouwd. Een motie met die strekking werd donderdag in de Tweede Kamer aangenomen.

In een eerder overleg kondigde staatssecretaris Henk Bleker (Landbouw) aan dat hij een breed maatschappelijk debat wil voeren over het fenomeen megastallen, in de volksmond ook wel varkensflats genoemd. Volgens de opstellers van de motie (Partij voor de Dieren/PvdA) hebben burgers veel bezwaren tegen deze omvangrijke veeverblijven.

De motie regelt dat, in afwachting van de resultaten van het maatschappelijke debat, geen nieuwe megastallen worden gebouwd. Probleem is nu wat onder megastallen verstaan wordt. Wordvoerder Jack Luiten van LTO Nederland wijst op de grote verschillen in interpretatie.

In Brabant spitst de discussie zich toe op de intensieve veehouderij. In Groningen kwam er een verbod op nieuwe vestigingen voor intensieve veehouderij in bepaalde delen van de provincie. Friesland stelt in het Streekplan een beperking aan de grootte van het bouwblok. Vijf aanvragen voor stallen met duizend koeien zijn hier nog in procedure.

Een poging in Friesland nieuwe vestigingen van intensieve veehouderij te verbieden werd over de verkiezingen heen geteld. Maar of hier nu ook in de melkveehouderij megastallen worden bedoeld is onduidelijk. Kamerlid Marianne Thieme van de PvdD houdt de definitie van het Wageningse Alterra aan. Dat wil zeggen: 7500 vleesvarkens, 1200 fokvarkens, 120.000 leghennen, 220.000 vleeskuikens, 250 melkkoeien en 2500 vleeskalveren. Dit zou betekenen, dat in Friesland een flink aantal plannen voor nieuwe melkveestallen voorlopig niet worden verwezenlijkt.

Luiten vindt Alterra nog geen goede definitie geven van een megastal, zeker waar provincies vaak andere definities hanteren. LTO Noord wil wel een grens stellen aan de groei van veebedrijven. Voorzitter Henk Brink stelt dat een aantal heel grote bedrijven uitgroeien tot hét symbool van allerlei verzet tegen de gehele veehouderij. „Dat is een signaal, dat we niet mogen negeren”, schrijft hij in Nieuwe Oogst het vakblad van LTO Noord. Daarom wil hij grenzen aangeven in de omvang van bedrijven. Grenzen die de normale agrarische bedrijfsvoering te boven.(?)

De boerenbond komt zelf met criteria op basis waarvan per provincie de maat kan worden bepaald. „Wat nu gebeurt, is dat we ruimte voor 'normale' bedrijfsontwikkeling verspelen, door een debat over een relatief klein aantal heel grote bedrijven.”

Groene stroom kleurt rood

Ondernemers van eerste uur krijgen minder voor groen stroom dan nieuwkomers

AAN DIRK VAN DER MEULEN

Exploitanten van mestvergisters hebben het moeilijk. Peperdure vergistingsproducten maken groene stroom onrendabel

Het merendeel van de circa honderd mestvergisters in Nederland draait op halve kracht en enkele eigenaren hebben de productie stopgezet. Zo ook Siep Hietkamp uit Kollumerzwaag.

De reden: de peperdure grondstoffen die hij van buiten zijn melkveebedrijf moet aankopen zoals bietenpulp, tarweconcentraat en glycerine. Deze producten zijn essentieel voor een vergister, omdat ze veel meer biogas opleveren dan mest. Een wkk-installatie wekt met dit biogas groene stroom op. Toen Hietkamp vijf jaar geleden zijn vergister opstartte, kosten de bijproducten nagenoeg niks. Glycerine, een biologisch vet, kocht hij voor een paar tientjes per ton, tegenwoordig moet hij er zo'n €200 voor neertellen.

De hoge prijs voor bijproducten wordt niet gecompenseerd door de subsidie en de stroomprijs. Een kWh levert 9,7 cent subsidie op en circa 4 cent in de markt. „Al mei al noch gjin 14 sint en dat is mei de hjoeddeiske ynkeapkosten fierste min”, aldus Hietkamp.

Bij de maatschap Van Oosten in Hantumhuizen draaien de drie wkk's op iets meer dan halve kracht. „It is fierste djoer om folut te produsearjen”” zegt Minne van Oosten.

De bijproducten zijn zo duur doordat mondiaal gezien alle grondstofprijzen in de lift zitten. Daarnaast is de toenemende vraag uit Duitsland nadelig. Duitse exploitanten van vergisters beuren 4 cent meer per kWh waardoor ze ook meer voor de bijproducten kunnen betalen.

Volgens Douwe Faber van Ekwadraat, de Leeuwarder onderneming die veel exploitanten van vergisters heeft begeleid, speelt deze ongelijkheid ook in Nederland.

„De ondernemers van het eerste uur, mensen die hun nek hebben uitgestoken, krijgen minder subsidie dan de nieuwkomers. Dat is onrechtvaardig. Binnen Europa moet er meer uniformiteit komen in het ondersteuningsbeleid.”

Een andere oplossing is volgens hem het verruimen van de zogenaamde witte lijst, de lijst van toegestane bijproducten. De sector zou graag ook bermgras en zonnebloemen in de vergister willen stoppen. Daarnaast moet de sector werken aan een betere benutting van het biogas. Een optie is om er groengas van te maken van aardgas kwaliteit. Er ligt een plan voor een biogasleiding tussen Holwerd en Stiens, waarop mestvergisters kunnen aanhaken met hun biogas. In Stiens zou dit groene gas geïnjecteerd kunnen worden in het landelijke gasnet. De exploitanten hoeven daardoor niet te investeren in een wkk-installatie.

Hietkamp richt zich onderwijl weer volledig op zijn tachtig melkkoeien. „Dat fertsjinnet op dit stuit better.” Die mogelijkheid hebben de Van Oostens niet. Ze zijn gestopt met melken om zich volledig op mestvergisting te richten. Spijt van deze stap hebben ze niet. „it is no efkes minder, mar it sil grif wol wer ris better wurde.”

Veehouderij – LTO – gaat fosfaatoverschot te lijf met voer **Plan tegen krimp veestapel**

- Te veel fosfaat leidt tot veel algengroei
- Veehouderij stoot 175 miljoen kilo per jaar uit
- Overheid dreigt veestapel in te krimpen

WAGENINGEN - De Nederlandse veehouderij wil een krimp van de veestapel voorkomen met fosfaatarmere veevoer, mestbewerking en mestexport.

Dat maakten boerenorganisatie LTO-Nederland en de veevoerbranche gisteren bekend in Wageningen.

De Nederlandse veehouderij moet in 2015 zorgen voor een evenwichtsbemesting met fosfaat. Dat betekent dat de fosfaatuitstoot via mest en kunstmest niet hoger mag zijn dan gras en akkerbouwgewassen kunnen opnemen. Te veel fosfaat leidt tot overmatige algengroei in beken en sloten en tot verstikking van planten en vissen.

De veehouderij stoot jaarlijks 175 miljoen kilo fosfaat uit via mest en kunstmest. Dat moet in 2015 met 50 miljoen kilo worden teruggebracht. Haalt de sector dat niet dan gaat de overheid over tot het inkrimpen van de veestapel, zo heeft staatssecretaris **Henk Bleker** meerdere malen bedreigd. Voor LTO is dat een onwenselijk scenario. „We willen ontwikkelingsmogelijkheden blijven houden voor onze veehouders”, aldus boerenbestuurder Peter Brouwers.

De veehouderij wil een reductie van 20 miljoen kilo halen met fosfaatarmere veevoer, 15 miljoen door mestexport en 15 miljoen door mestbewerking. „Het doel is om mest zodanig te bewerken dat er kunstmestvervangers van kunnen maken.” De problematiek betreft vooral de rundvee- en varkenshouderij. De pluimveehouderij heeft zijn mestprobleem al opgelost door export en door kippenmest te benutten voor elektriciteitsopwekking via een centrale in Moerdijk.

Fosfaatarm veevoer is duurder, maar veehouders kunnen dit niet verhalen op de consument vanwege internationale concurrentie. De veevoerindustrie gaat daarom haar veehouderij extra begeleiden om te komen tot een optimale fosfaatbenutting van de veestapel.

Studium Generale van Hall:

PvdD: Negatief oordeel over de toekomstige boer

ANNEMARIE VAN GELDER PARTIJ VOOR DE DIEREN

Woensdag hield Van Hall een Studium Generale met als titel 'Hoe gelukkig is de Nederlandse koe?' Een drukbezochte, maar teleurstellende bijeenkomst. De kloof tussen jonge aankomende boeren en wetenschappers bleek onoverbrugbaar, omdat de studenten zich letterlijk houden aan het spreekwoord 'wat de boer niet kent, dat eet hij niet'. Een toehoorder riep dat Van Hall ervoor moet waken een opleidingsinstituut voor criminelen te worden. Als studenten niet leren dat het roer echt 180 graden om moet, worden het afgestudeerden die onze wereld verder kapot maken.

Want wat was er aan de hand? De inleidingen door René Houkema, co-auteur van het Wakker-Dier-rapport 'Het is vijf voor twaalf', Hans Hopster, lector Welzijn van Dieren, en de opening door dagvoorzitter felle Zijlstra, lector Melkveehouderij, waren glashelder: het is tijd, we zitten in een duurzaamheidsbeweging, burgers willen eerlijke producten van dieren die een goed leven hebben en willen daarvoor betalen.

Er is te lang doorgefokt op melkproductie bij koeien. 'Gaven' ze voorheen 5000 liter per jaar, nu 12000 liter. Mede daardoor heeft 70 procent van alle koeien klauwontstekingen en pootgebreken, en 40 procent uierontsteking. Boeren blijven echter inzetten op vergroting van melkproductie. De meeste koeien zijn na drie, vier jaar letterlijk bijna leeg gemolken en moeten dan naar de slacht. Daarbij worden binnenkort de melkquota vrijgegeven en gaan de Europese grenzen open voor zuivel van buiten Europa. Nederland kan de concurrentie op de internationale bulkzuivelmarkt wel vergeten. Doorgaan op deze manier is dus een doodlopende weg.

De enige oplossingen zijn: voor kwaliteit gaan in plaats van kwantiteit, minder koeien houden, weidegang toestaan en de melkproductie verminderen.

Twee studenten van Van Hall mochten ook hun toekomstvisie voor de Nederlandse melkveehouderij voordragen. Daan Kohne, student Dier-en veehouderij en boerenzoon uit Purmerend, stapte zo uit de vorige eeuw. Stikstof- en ammoniakreductie, koeien binnen, productievergroting, een mest- en urinescheidingsysteem. Geen woord over koeien, geen blijk van toekomstvisie. Zijn merendeels mannelijke medestudenten juichten.

Esther Veenstra, studente Diermanagement, schetste een toekomstplaatje van kleinschalige veehouderij, met koeien naar keuze binnen of buiten, met kalfjes erbij en minder liters melk. Het plaatje kortom, waar veel burgers van hopen dat het zo gaat. Esthers verhaal werd niet weggehoond, maar er werd wel veelbetekenend gesnoven. De enige reactie op alternatieven was steeds dat de 'overheid mei geld moest komen'. Niemand van die aspirantboeren zei: „Ja. Ik sta open voor nieuwe inzichten. Ik durf.”

Zelfs Meindert Wiersma, die een bijzondere melkveehouderij zonder boxen en met een speciale vloer in Midwolde heeft, had het alleen maar over productievergroting. Zijn dieren voelen zich prettiger en 'dus' produceren' ze meer. De opmerking van Hans Hopster aan het eind van de bijeenkomst ('er komt een einde aan die groei') werd niet gehoord. De jonge aspirant-boeren verlieten luidruchtig de zaal.

Weer niets geleerd.

Leeuwarder Courant 2011-06-03

H. Bleker: 'Aantallen niet centraal in megastal-discussie'

AAN DIRK VAN DER MEULEN

DEN HAAG - Het debat over megastallen mag zich niet beperken tot aantallen. Dat zei staatssecretaris Henk Bleker woensdag in de Tweede Kamer.

Ingegeven door Wageningen Universiteit lijkt het maatschappelijk debat over megastallen af te sterven over de grootte van de veestapel. Op basis hiervan heeft Bleker provincies en gemeenten opgeroepen om vooreerst geen aanvragen in behandeling te nemen voor stallen met 250 of meer koeien. „Maar in de kern”, zo zei hij, „moet het een vooral een stelsel-discussie zijn. Welk type veehouderij vinden we passend bij Nederland wat betreft dierenwelzijn, natuur en landschap?”

Voor SGP'er Elbert Dijkgraaf is het gezinsbedrijf maatgevend. Dat vond ook PVV'er Dion Graus. Maar als een van de weinigen wilde hij wel harde getalsnormen hanteren. „Want je moet ergens beginnen om de bio-industrie gecontroleerd af te kunnen bouwen.”

ChristenUnie, PvdA en D66 legden het accent vooral op dierenwelzijn. „Nederland moet in Europa voorloper zijn en dat ook uitdragen”, aldus D66-kamerlid Stientje van Veldhoven. Maar ook weer niet te veel, waarschuwde VVD'er Janneke Snijder-Hazelhoff. „Laten we de concurrentiepositie van onze landbouw niet uit het oog verliezen.”

Bleker maakte duidelijk dat in Europa dierenwelzijn een kwestie is van hele kleine stapjes. „Aan de non-verbale reacties van mijn collega's uit Zuid- en vooral Oost-Europa merk ik wel: van welke planeet komt die Bleker.”

Rik Grashoff (GroenLinks) vond het verontrustend dat ondanks de oproep van Bleker in veel provincies de bouw van grote stallen onverminderd doorgaat. Hij prees Friesland omdat deze de oproep wel ter harte neemt en „daarmee aanvoelt wat er in de maatschappij leeft.”

CDA'er Ger Koopmans vond het, zo zei hij desgevraagd, een feest om door Friesland te rijden, juist vanwege die mooie, grote ruime stallen.” Hij zei met grote vrees te vrezen dat de megastal-discussie vooral een debat wordt over denkbeelden en gevoelens en niet over feiten. „Zoals we ook gezien hebben bij de komkommers.”

Hij vond dat de overheid boeren niet te veel de maat moet nemen. „Mijn vader beurde in 1970 voor een ei tien Hollandse centen, dit jaar hebben leghennenhouders een periode lang 2,5 cent gebeurd. Moeten wij het boeren dan kwalijk nemen dat ze bij afnemende marges kiezen voor schaalvergroting.”

„En welke partij was er al die jaren aan die macht bij die afnemende marges”, sneerde Marianne Thieme van de Partij voor de Dieren. Ze heeft weinig vertrouwen in de discussie. „De uitkomst van het liedje is toch dat onze dieren in een paradijs leven.”

Leeuwarder Courant 2011-06-28

Mestoverschot loden last voor boeren.

DEN HAAG - De inkomenspositie van de boeren is vorig jaar flink verbeterd, maar het mestprobleem hangt als een loden last om hun nek.

Dat staat in het landbouweconomisch bericht 2010 van het *Landbouw Economisch Instituut* (LEI) dat vandaag werd gepresenteerd.

Nederland stevent af op een groot overschot aan mest in 2013 als de normen per hectare worden aangescherpt in opdracht van de Europese Unie. Het tij is alleen te keren door verlaging van het fosfaatgehalte in de mest. De veevoerindustrie heeft onlangs samen met boerenorganisatie LTO-Nederland een actieplan opgezet om het fosfaatgehalte in veevoer terug te dringen. Tot en met 2013 moet sprake zijn van een daling van 20 miljoen kilo.

Ook vergroting van de afzet van mest en mestverwerking zijn opties. Daartoe moeten snel nieuwe vormen van mestverwerking worden ontwikkeld. Anders lopen de kosten van het afvoeren van mest te hard op, en is een inkrimping van de varkensstapel onvermijdelijk, aldus de LEI-onderzoekers. Nadat 2009 voor veel agrariërs in ons land een rampjaar was, ging het vorig jaar een stuk beter. Hogere prijzen voor producten uit land- en tuinbouw leidden tot hogere inkomsten voor boeren. Het kabinet wil dat agrariërs en particulieren een grotere rol krijgen in het natuurbeheer, maar vol-

gens het LEI daalt de oppervlakte met agrarisch natuurbeheer de laatste jaren. In 2009 was die 62.000 hectare en dat was 8 procent minder dan het areaal van 2007.

Boeren die aan natuurbeheer doen, staan niet te trappelen om er mee door te gaan. Vaak zeggen ze af te willen zien van een vervolg op een beheerperiode vanwege de bureaucratie, te lage vergoedingen en problemen bij het natuurbeheer zelf.

Het gebruik van de gewasbeschermingsmiddelen daalt, maar de doelstellingen van het beleid worden nog niet gehaald.

De emissie van broeikasgassen stijgt. Dat komt mede door het opwekken van stroom bij agrariërs. Zo zijn de glastuinders met hun warmtekrachtinstallaties inmiddels goed voor een hoeveelheid die gelijk staat aan zeker 10 procent van het verbruik in ons land.

Leeuwarder Courant 2011-07-26

Weinig Friezen zullen ooit op biogas rijden.

te gast WIETSE ELZINGA⁷⁷

Mooi plaatje. Commissaris van de koningin John Jorritsma staat in een weiland tussen een stel koeien, in het kader van de provinciale promotiecampagne 'Fan Fryslân'. Volgens de begeleidende tekst zouden Friezen op de mest van koeien kunnen rijden en er dankzij diezelfde mest warmpjes bijzitten.

Was het maar waar. Alleen mest in een mestvergister levert genoeg biogas op om de installatie draaiende te houden, covergistingsmateriaal als maïs levert de bulk van het biogas. En laat dat co-vergistingsmateriaal nu door vraag en aanbod te duur zijn geworden. Weinig Friezen zullen ooit op biogas rijden.

In de hele EU is te weinig biomassa om zelfs maar tien procent van de fossiele brandstoffen ten behoeve van transport te vervangen door biobrandstoffen.

Bij de proefboerderij Nij Bosma Zathe in Goutum weten ze alles van mestverwerken. Daar wordt ook de Dairy Campus (zuivelcampus) ontwikkeld. Melkveehouders helpen meer melk te produceren, vanaf 2015 mag het van de Europese Commissie, maar verstandig is het niet. Een groter aanbod van melk leidt onvermijdelijk tot lagere prijzen, melk kan nu eenmaal tot een beperkt aantal producten als melkpoeder, boter, kaas en koffiemelk verwerkt worden. Mensen moeten het ook nog eens willen consumeren.

Ooit werd het agrificatie genoemd, tegenwoordig heet het bio-economie. Het doel is hetzelfde gebleven: producten van het land voor andere doelen aanwenden dan consumptie. In Oenkerk loopt een project genaamd Grassa, met als doel het raffineren van gras zodat het voor meer doeleinden gebruikt kan worden dan enkel als voedsel voor koeien. Dit soort toepassingen vergt veel nieuwe kennis, melk verwerken kan iedereen. De ambities van de provincie Friesland voor een regionale bio-economie zijn overigens ongeveer nul.

Toch moeten we in Friesland die kant op. Melkveehouders gun je niet hetzelfde vooruitzicht als dat

⁷⁷ Oud gemeenteraadslid Leeuwarden.

van de garnalenvissers: veel productie en weinig inkomsten. Een commissaris der koningin in een leeg weiland is nu eenmaal geen reclame voor deze provincie.

Leeuwarder Courant 2011-09-02

Super, boeren, slachthuizen en veevoederbedrijven tekenen convenant om vlees in 2020 duurzaam te produceren

Leeuwarder Courant 2011-09-24

Rapport commissie Alders

Boeren blij met 'nuchter' advies megastal

AAN DIRK VAN DER MEULEN

LEEWARDEN - Boerenorganisatie LTO Nederland is tevreden over het rapport van de **commissie Alders** over megastallen.

Boeren hebben een broertje dood aan beperkingen, aan harde normen. Liever hebben ze de vrije hand om op eigen wijze een doel te halen.

Voorzitter Albert Jan Maat van boerenorganisatie LTO Nederland is dan ook opgelucht dat de commissie Alders harde aantallen varkens, koeien of kippen per stal achterwege laat. „Alders brengt nuchterheid in de discussie door deze niet toe te spitsen op de stalgrootte maar op de wijze waarop dieren gehouden worden en waar en hoe de stal staat.”

Commissie-voorzitter Hans Alders presenteerde gisteren het rapport 'Van mega naar beter' aan staatssecretaris Henk Bleker van landbouw. Hij concludeert dat de veehouderij mag blijven en groeien, mits de veehouders extra investeren in dierenwelzijn, volksgezondheid, milieu en landschap.

Maat: „Burgers vinden dus dat de lat hoger moet liggen, dat er een schep bovenop op. Dat is een belangrijk signaal.” Hij roept boeren op „om al in een vroeg stadium het overleg te zoeken met de omgeving en om te komen met bedrijfsgebouwen en stallen die kwaliteit uitstralen.”

De inpasbaarheid van nieuwe stallen in het landschap ligt in Friesland op het bordje van het projectteam Nije Pleats. „Het probleem is echter dat diens adviezen niet bindend zijn. Een boer kan ze naast zich neerleggen”, verklaart woordvoerder Paul van der Vegt van de Friese Milieufederatie. „Die vrijblijvendheid zou eraf moeten”, stelt hij.

Te vrijblijvend vindt de Milieufederatie ook de conclusie van Alders dat de keten van boer tot supermarkt zelf de maatschappelijke wensen over dierenwelzijn, volksgezondheid en omgeving moet vertalen in hogere opbrengstprijzen. „De overheid moet dat afdwingen. Dan hebben wij er meer vertrouwen in”, stelt Van der Vegt.

De Partij van de Dieren reageert diep teleurgesteld. „Het heeft er alle schijn van dat de definities moeten worden bijgesteld in plaats van de veehouderij”, stelt fractievoorzitter Marianne Thieme. Karen Soeters, directeur van het wetenschappelijk bureau van deze partij: „De bio-indu-

strie werkt koortsachtig aan scenario's om de sector een groen en duurzaam imago te voorzien. Het is jammer dat Alders zich voor deze kar heeft laten spannen.”

Bouwbedrijf Visser heeft liever nog vandaag dan morgen dat de provincie Fryslân de ban op de bouw van grote stallen opheft. Door die ban kan het Dokkumer bedrijf niet van start met de bouw van vijf stallen voor meer dan 250 koeien elk.

De enige die nog niet gereageerd heeft, is staatssecretaris Bleker zelf. Hij wil het rapport eerst goed bestuderen. De verwachting is dat hij provincies veel bevoegdheden zal geven.

Om zich te oriënteren, belegt Fryslân woensdagavond een expertmeeting in Koudum. Onder meer hoogleraar Dick Heederik is van de partij. Hij deed onderzoek naar de relatie tussen volksgezondheid en grote veestallen.

Leeuwarder Courant 2011-09-29

Kabinet: mest snel nuttige grondstof

DEN HAAG - Mest moet in rap tempo de status van belangrijke grondstof krijgen. Boeren moeten overschotten verplicht 'industriëel' laten verwerken.

Dit hebben de staatssecretarissen Henk Bleker (Landbouw) en Joop Atsma (Milieu) woensdag bekendgemaakt. Zij willen de sector enerzijds financieel prikkelen minder mest te produceren en anderzijds bewerkstelligen dat mest nuttiger wordt hergebruikt.

Dit zou kunnen via vergisting tot bij voorbeeld groen gas. Of tot filtering van mineralen uit mest om die te hergebruiken als kunstmest. Ondertussen is de industrie gevraagd met een andere samenstelling van het diervoer de mestbelasting te verminderen.

Volgens de bewindslieden dienen de maatregelen in de eerste plaats het milieu. Maar hergebruik van mineralen uit mest als kunstmest is ook anderszins wenselijk. Het biedt agrariërs de mogelijkheid de kosten in de hand te houden. Kunstmest zal zonder tegenmaatregelen flink duurder worden als de voedselproductie noodzakelijkerwijs wordt opgevoerd. Europese regels staan het hergebruik van mineralen uit mest nog in de weg. Nederland oefent druk uit op Europa om dit beleid bij te stellen.

Om aan de Europese natuur- en milieuregels te voldoen, moet Nederland de normen aanscherpen voor de maximale hoeveelheid mest die per hectare uitgereden mag worden. De verplichte mestverwerking, die mogelijk al in 2013 ingaat, voorkomt dat veehouders hun veestapel fors moeten inkrimpen.

Door de nieuwe spelregels stijgt het aantal boeren met een mestoverschot. Wiebren van Straalen van LTO Noord schat dat de helft van de Friese boeren ermee te maken krijgt, een verdubbeling van het huidige aantal.

Boeren met een verwacht mestoverschot, moeten vooruitlopend op een productiejaar al contracten afsluiten voor mestverwerking. Niet alleen het aantal dieren is bepalend voor het overschot, ook de regionale omstandigheden. De mestproblematiek is het grootst in het oosten en het zuiden van ons land.

Het landbouwbedrijfsleven reageert enthousiast. Als het bedrijfsleven er in slaagt goede kunstmestvervangers te maken, biedt dit grote exportkansen.

Zeldzame tekst: 'de intensieve veehouders.....zitten in een fout systeem waar voerproducenten en slachterijen en supermarkten aan de touwtjes trekken'

LEEWARDER COURANT 09 november 2011, pag. 2

Scharrelen zonder soja

Jaap Frerichs geeft zijn varkens en kippen onbeperkte **weide**. Zijn slogan: zij een goed leven, wij een lekkere bout.

Bij een boer als Frerichs verwacht je een zware aanklacht tegen collega's in de bio-industrie. Maar niets van dat al. „De intensieve veehouders krijgen al genoeg te verduren terwijl ze gevangen zitten in een fout systeem waar voerproducenten en slachterijen en supermarkten aan de touwtjes trekken.”

Bij Jaap Frerichs in Echtenerbrug zijn de varkens en kippen een langer leven beschoren die ze bovendien in de buitenlucht kunnen doorbrengen.

Dagblad van het Noorden 2011-11-26

Drijfmest als waardevolle grondstof

DEURNE. Het is rechnerisch mogelijk om de vervuilende drijfmest uit de veehouderij binnen tien jaar met zettenvoor het opwekken van energie en natuurlijke bemesting. Dat staat in een rapport van boerenorganisatie LTO Nederland en Natuur & Milieu.

Nederland -stelt al tientallen jaren ver het mestoverschot. De technieken om met drijfmest energie op te wekken of om er vervangers van kunstmest mee te maken worden steeds verfijnder en daarvoor brengen, de economische haalbaarheid vaak die processen dichterbij. Volgens het rapport moeten er wel

- markten komen voor de mineralen uit de mest, moeten er in de regio's installaties komen
- mestverwerking en roet o• okeanmarkt zijn voor de opgewekte duurzame energie (ANP)

Leeuwarder Courant 2011-12-13

Dedagstelling: 'Gooi alleen mest in de mestvergister'

Aan Dirk van der Meulen

Boeren met een mestvergister beleven moeilijke tijden. Bij een aantal bedragen de verliezen vele tienduizenden euro's. De stelling: Alleen vergisters zonder bijproducten hebben toekomst.

Als hij in de toekomst had kunnen kijken, had boer Symen Tamminga nooit geïnvesteerd in een mestvergistingsinstallatie. „Het is me stevig tegengevallen”, zegt de Leeuwarder melkveehouder. De vergister leverde hem meer werk op dan verwacht, meer storingen dan verwacht en duurder bijproducten dan verwacht.

De vergister van Tamminga draait nog maar op halve kracht. Als zich een koper aandient voor de warmtekrachtkoppelinginstallaties (wkk), zijn ze verkocht. Alleen stroom produceren met mest van het eigen bedrijf is bij deze vergisters geen optie. Ze zijn gebouwd op een combinatie van mest en bijproducten (maïs, bietenpuntjes, afval uit de voedingsmiddelenindustrie) en worden daarom ook

wel covergisters genoemd. Deze bijproducten moeten de geringe biogasopbrengst van mest, circa 40 kubieke meter per ton, compenseren. Zo levert maïs ruim 200 kuub op en glycerine zelfs 800 kuub. Maar zoals vaak bij veelgevraagde producten is sprake van een stevige prijsverhoging die een rendabele exploitatie onder druk zet.

Opmerkelijk deze ontwikkeling. Tien jaar geleden leek mestvergisting de meest veelbelovende tweede tak te zullen worden voor de Nederlandse veehouderij. Makkelijk geld verdienen met weinig arbeid. Boeren die voedsel en groene energie produceerden, werden gezien als de ware duurzame ondernemers.

Het pakte allemaal anders uit. Financieel maar ook maatschappelijk. Boeren die maïs in een vergister stoppen worden nu toch een beetje beschouwd als medeveroorzakers van hoge voedselprijzen. De oorzaak van deze malaise vormen de verschillende subsidieregelingen in Nederland en het buitenland. Doordat Duitse boeren een hogere groene stroomprijs beuren, kunnen ze meer betalen voor bijproducten. Dat geldt ook voor Nederlandse boeren die toevallig ingeloot zijn bij een wat gunstiger regeling.

Ook de komst van nieuwe energiecentrales speelt deze jonge bedrijfstak parten. De stroomprijs is daardoor veel minder gestegen dan verwacht. Vooral de pioniers van het eerste uur, zoals Tamminga, zijn hiervan de dupe omdat ze een vast subsidietarief ontvangen. Pleiten voor hogere subsidies is niet reëel. Dit kabinet wil zo goedkoop mogelijk zoveel mogelijk duurzame energie opwekken. Energieminister Maxime Verhagen schrijft een soort subsidietenders uit per opbod, net zo lang tot het beschikbare budget is opgesoupeerd. Groene energie met de laagste kostprijs komt als eerste aan bod. De praktijk wijst uit dat mestvergisting daar niet bij zit. Biogas winnen uit stortgas, rioolwaterslib of organisch afval is verreweg het goedkoopst.

Voorstanders van mestvergisting stellen dat deze energiebronnen bij lange na niet afdoende zijn om te voorzien in de toenemende vraag naar groene stroom en groen gas. Biogas uit mest en bijproduct is een goede tweede. Ook benadrukken ze dat de verdiensten goed zijn als er een bestemming gevonden wordt voor de warmte die vrijkomt bij de stroomopwekking. Door deze bijvoorbeeld in te zetten voor het verwarmen van een zwembad, zoals pluimveehouder Luuk de Boer gaat doen in Stiens.

Ook als het biogas omgezet wordt in groengas, zou het energetische model met sprongen vooruit gaan. Als Europa er ook nog eens mee instemt dat het digistaat (de restsubstantie na vergisting) aangemerkt mag worden als een kunstmestvervanger, ziet het plaatje er ineens een stuk gunstiger uit. Boeren hoeven dan minder mest af te zetten, minder kunstmest te kopen en kunnen het resterende digistaat te gelde maken.

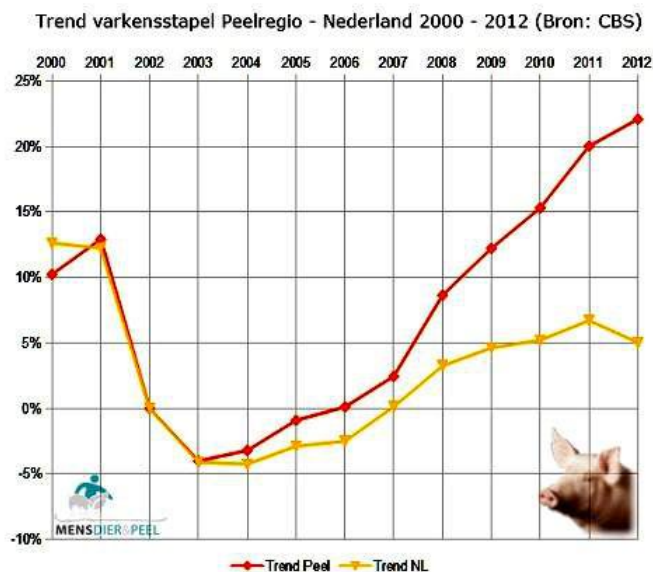
Dat laatste lijkt de meest heilzame en duurzame weg. Mest en afval van het eigen bedrijf benutten voor biogas en kunstmestalternatieven. Met minder grote en dus minder dure installaties. Het gesleep met maïs, glycerine en andere biomassaströmen naar boerenerven is een heilloze weg, waar alleen de handelaar in biomassa beter van wordt. Nederland telt nu honderd agrarische ondernemers met een co-vergister die allemaal azen op bijproducten. Het laat zich raden wat de prijs gaat doen als duizenden veehouders zo'n vergister aanschaffen.

Ook de zuivelsector zou een bijdrage kunnen leveren aan de mestvergister. De sector heeft de overheid beloofd om de CO₂uitstoot met minimaal 30 procent te reduceren. Door mest te vergisten valt de methaanuitstoot, een agressief broeikasgas, een stuk lager uit. Dat gegeven zou de zuivel in de markt te gelde moeten maken, bijvoorbeeld door het biogas te benutten voor het melk- en zuivelvervoer.

2012

Varkens in De peel en Nederland 2000-2012

Bron: http://www.knakdeworst.nl/stembewustop2maart/?page_id=708

Bovenstaande grafiek toont de trend van de varkensstapel in de Peelregio (zie lijst met gemeenten in bovenstaande grafiek). In 10 jaar tijd is de varkensstapel in de Peelregio met 22 procent gestegen (2002 is aangehouden als nulmeting = 100%). Ook vergeleken met de landelijke trend is de varkensstapel in de Peelregio aanzienlijk sterker gestegen. Met andere woorden: de varkensdichtheid in de Peelregio neemt nog steeds toe.

Leeuwarder Courant 2012-01-21

Groenvoer voor de koe

eendenkroos telen op een voedingsbodem van gier.

MONIQUE FLINKER

LEMMER - In Lemmer start veehouder Johan Adema binnenkort met een proef: eendenkroos kweken om te gebruiken als veevoer.

Het mestoverschot op Aderna's boerderij vormde de aanleiding voor het project: via mengvoerfabrikant **Forfarniers**, die een proeflocatie had in Beltrum, vond hij een oplossing voor dit probleem: eendenkroos telen op een voedingsbodem van gier.

„It is in win-winsituasje”, vertelt de boer trots. Het groene goedje zit van nature vol met eiwit, wat goed is voor de koeien en rosékalveren. „Ik ha foer foar de bisten en ik reitsje myn jarre kwyt.” Hij is inmiddels bezig met het scheiden van mest. Het vaste gedeelte brengt hij naar akkerbouwers, die het voor hun land gebruiken. Het dunne, vloeibare gedeelte kan hij als meststof voor het kroos gebruiken. „Dan hoech ik de jarre ek net út te riden.”

Op dit moment ligt een mestoverschot van zo'n 1000 kubieke meter op het erf. Naar verwachting zal zo'n 200 kuub daarvan nodig zijn voor de teelt van het kroos.

Om het eendenkroos te telen, heeft de agrariër wel ruimte nodig. Een vijver van 3000 vierkante meter moet daarom zo snel mogelijk achter de boerderij van Adema verschijnen. „As it aanst moai waar is, dan hoopje ik te beginnen mei de oanlis.”

Bij de gemeente dachten ze eerst dat ze het verkeerd hadden verstaan. Drieduizend? Jazeker, Adema

gebruikt het stuk land pal achter zijn boerderij straks als waterpartij om het kroos in te laten groeien. Omdat het hier nog om een proef gaat, hoefde Adema nog geen bestemmingsplan te laten wijzigen. De gemeente Lemsterland en de provincie waren direct te spreken over zijn plannen. De boer heeft al een subsidieaanvraag bij de provincie ingediend.

Het eendenkroosseizoen loopt normaliter van mei tot oktober. De Lemster hoopt die gehele periode dit jaar al te kunnen benutten. Hij verwacht daarbij dat hij in het hoogseizoen om de dag zal moeten oogsten.

Een deel van het groene grut zal direct aan de beesten gevoerd worden. Een ander deel zal opgeslagen worden of te drogen worden gelegd, zodat dit als voer in de wintermaanden gebruikt kan worden.

Adema is een van de eerste boeren die met deze methode aan de slag gaat. Hij heeft er alle vertrouwen in. „Ik fyn it geweldig om yn in nij projekt te stappen en dingen rát te sykjen.”

LC 2012-01-28

Melkveehouders vaker gekort op EU-subsidie ivm overtreding mestregels

Leeuwarder Courant 2012-03-08

Boeren: oogsten lager door mestbeleid

JOURE - Fors lagere oogsten van gras en maïs. Dat staat de melkveehouderij te wachten als het aanscherpte mestbeleid doorgang vindt.

Die vrees uitten melkveehouders gisteren in Joure op een bijeenkomst van de *Nederlandse Melkveehouders Vakbond* (NMV). Vooral de strengere normen voor fosfaat die de staatssecretarissen **Henk Bleker** van landbouw en **Joop Atsma** van milieu per 1 januari 2013 willen invoeren, tasten de productiecapaciteit van boerenland aan.

„Veelal zal het gewas meer fosfaat opnemen dan er bemest wordt. Dan put je de grond uit”, verklaarde Gerard Abbink van het gewas- en grondanalyse-bedrijf BLGG. „Dat betsjut dat us feangrun oer tsien jier wer fol rusken (pitrusen) stiet, krekt as froeger. Fan dy plant jouwe ús kij gjin molke”, stelde boerin Atje Tjalma uit Suwáld.

Dat ging Abbink wat ver. „De landbouw is innovatief, de ontwikkelingen wat betreft veredeling en grondbewerking staan niet stil. Vroeger adviseerden we om 100 kuub drijfmest aan te wenden voor

een optimale maïsoogst. Nu is de helft voldoende voor een nog grote opbrengst.”
NMV-bestuurder Herman Zonderland adviseerde de boeren om de organische stofgehalte van hun grond te optimaliseren. Dat kan door grasland zoveel mogelijk intact te laten en het zo weinig mogelijk te scheuren voor mais of andere gewassen.

Een spraakmakend onderdeel van het nieuwe mestbeleid vormt de verplichting voor boeren om een deel van hun mestoverschot te laten verwerken, zodat het aan de landbouw onttrokken wordt. De NMV heeft hier gemengde gevoelens bij.

De mestverwerking biedt enerzijds de mogelijkheid om de veestapel intact te houden of mogelijk uit te breiden. Anderzijds vraagt de melkveehoudersbond zich af waarom je boeren die verplichting moet opleggen als ze hun mestoverschot probleemloos kunnen afzetten bij akkerbouwers in de omgeving.

Dagblad vh Noorden 2012-05-01

De terugkeer van een grazend icoon

„Het is soms een heel gepuzzel, maar het geeft veel arbeidsvreugde”

ACHTERGROND WEIDEGANG

- **Terug van bijna weggeweest: grazende koeien in Hollands landschap**
- **Weidegang goed voor dierenwelzijn, imago melkveesector en voor de boer**

Door Aan Dirk van der Meulen

LEUWARDEN. - Een icoon van het Nederlandse landschap stond op omvallen. Met allerhande acties wordt nu geprobeerd om de Nederlandse koe in de wei te houden. Ruim tachtigduizend bezoekers waren er onlangs getuige van dat op 43 Campinaboerderijen de koeien in de wei werden gelaten. Gemiddeld zo'n tweeduizend mensen per bedrijf! Het leek wel of al die mensen ook een signaal wilden afgeven: de Nederlandse koe, die vredig grazende icoon van het landschap, hoort in de wei. Punt uit.

Wat vroeger heel vanzelfsprekend was, staat de afgelopen jaren stevig onder druk. Vorig jaar hield al ruim één op de vier melkveebedrijven de koeien het hele jaar op stal. Het aandeel stalkoeien valt nog hoger uit, omdat vooral melkveehouders met grote bedrijven hun vee op stal houden.

Hoe heeft het zo ver kunnen komen? Allereerst is er de opmars van de melkrobot. Een dergelijk automatisch melksysteem is alleen rendabel als koeien zich de hele dag kunnen melden om gemolken te worden. Dat kan het beste als de dieren op stal blijven. Er wordt wel geëxperimenteerd met een mobiele melkrobot, maar rijp voor een marktintroductie is die nog niet.

Andere oorzaken voor de opmars van de stalkoe zijn de schaalvergroting en de toename van de melkproductie. Na een paar dagen regen kunnen tweehonderd koeien, achthonderd poten, een groen grasland zomaar veranderen in een bruinzwarte akker. Gedurende die dagen zijn hoogproductieve koeien kwetsbaar. Ze geven minder melk Door de dieren op stal te houden en ze het hele jaar hetzelfde rantsoen voor te schotelen (vooral graskuil en maïs), ondervangen boeren de pieken en dalen in de melkproductie.

Vooraf in de zogenaamde gemengde landbouwgebieden verliest de grazende koe terrein. Melkveehouders verhuren er een deel van hun land aan akkerbouwers en bollentelers. Dat levert tegenwoordig meer op dan koeien melken. Wat resteert aan weiland, moet zo efficiënt mogelijk benut worden. Dat kan het beste door het gras te maaien.

Los hiervan kunnen ook niet-zakelijke argumenten een rol spelen. Je hebt boeren die het dagelijks ophalen van koeien uit het weiland naar de stal vervelend vinden. Ze zitten liever op de trekker om de koeien te voeren, het gras te maaien en om de mest uit te rijden.

Veel stalboeren beweren dat schaalvergroting noodzakelijk is, omdat de winkelende burger voor de goedkoopste zuivel kiest. Dat de stalkoe moet inboeten aan welzijn betwisten ze. Ze heeft er een uiterst luxe leventje met waterbedden, jeukborstels en optimale ventilatie. Bovendien gaat tweederde van de Nederlandse zuivel naar het buitenland en daar is, zeggen ze, weidegang geen item.

Dat mag allemaal waar zijn, toch moet deze ontwikkeling een halt toegeroepen worden, vinden *FrieslandCampina* en veel weideboeren. Anders verliest de sector zijn positieve imago en dat heeft op termijn ongetwijfeld gevolgen voor de zuivelconsumptie in Nederland. Bovendien is het lastig boeren in een vijandige omgeving: de 'licence to produce' staat onder druk

Dierenwelzijnsorganisaties zijn er tegenwoordig als de kippen bij dit imagooverlies te benadrukken. Zo presenteerde Wakker Dier eind 2010 een rapport over de teloorgang van de weidegang en de vele pootgebreken en uierontstekingen in stallen. De organisatie repte van een 'wake-up call'. Het dierenwelzijn mag beter zijn dan in de varkenshouderij en pluimveehouderij, de melkveehouderij is wel hard bezig die voorsprong te verliezen, aldus de organisatie.

Leeuwarder Courant 2012-07-03

Boer moet deel mest verwerken

LEEUWARDEN - Boeren moeten in 2015 10 procent van hun mestoverschot verplicht aanbieden aan een mestverwerker.

Boeren in het Noorden en het Westen beginnen met een norm van 5 procent in 2014. In Zuid- en Oost-Nederland zijn de normen scherper, vanwege het grotere overschot daar. Zo moeten veehouders in het zuiden volgend jaar al 10 procent van hun mestoverschot naar een mestverwerker brengen, oplopend naar 50 procent in 2015.

De verplichte mestverwerking is onderdeel van het mestbeleid van de staatssecretarissen Henk Bleker (landbouw) en Joop Atsma (milieu). Met een verplichting willen de CDA-bewindslieden de mestverwerkingsbranche een stevige stimulans geven.

Boerenorganisaties LTO is tevreden. Door gier te verwerken tot een product dat geen drijfmest meer is, hoeft de veestapel niet ingekrompen te worden. Een voorbeeld is de productie van kunstmestvervangers. Deze producten worden direct opgenomen door het gewas. Bij drijfmest spoelen fosfaat en stikstof uit naar het grond- en oppervlaktewater met nadelige gevolgen voor natuur en milieu.

In Friesland kampt ongeveer 60 procent van de veehouders in 2014 met een mestoverschot. Brussel heeft overigens nog niet duidelijk gemaakt aan welke regels kunstmestvervangers moeten voldoen.

DAGSTELLING: Koe in wei maskeert vernieling land

NICO HYLKEMA LANDBOUWREDACTEUR LC

Met dank aan Friesland Campina lopen er weer meer koeien in de wei. Boeren krijgen er een bijdrage voor, want de koe in de wei zou bijdragen bij aan het goede imago van de melkveehouderij.

De Stelling: De koe in de wei is een schaamlap voor het vernielen van het landschap.

Met een zekere trots weet zuivelconcern Friesland Campina te melden, dat er dankzij hun beleid weer meer koeien in de wei lopen. De laatste jaren was de trend omgekeerd en hielden steeds meer boeren hun melkvee binnen. Dit maakt de productie beter beheersbaar en het is ook gemakkelijker voor de ruwvoerwinning.

Nu lag daar in Nederland niemand echt wakker van. Het is een sluipend proces dat al laren gaande is. Bovendien hebben veel minder boeren een steeds grotere veestapel. Al houden ze koeien in de wei, dan betekent dit nog niet dat de burger weer alom koeien ziet. Hooguit af en toe een honderd op een kluit en voor de rest groene leegte.

Tot sommige dierenvrienden de trend gewaar werden. Wakker Dier maakte een heel nummer van de koeien op stal en maakte de burger wijs, dat die koe zo'n beetje ons cultureel erfgoed is, dat wil zeggen in de wei. Dat roept Friesland Campina nu ook. Er wordt zelfs gesproken van een Icoon. Ooit, en dan spreken we toch al snel van zo'n vijftig jaar geleden, kenden we nog een soort landschap met koeien dat de moeite van het aanzien waard was. Het was een gevarieerd landschap met kruidenrijke, levendige weilanden, sloten vol leven en mooie vlezige koelen, kortom een kleurrijk geheel.

Die tijd ligt lang achter ons. De industrialisering van de melkveehouderij, met dank aan het landbouwministerie, Universiteit Wageningen, de Rabobank en boervriendelijke lagere overheden, heeft rucksichtslos afgerekend met dit beeld. Nieuwe drainage maakte het mogelijk sloten te dempen, het waterpeil werd aanzienlijk verlaagd en de gevarieerde begroeiing is teruggebracht tot een monocultuur van Engels raaigras.

Het waterleven verdween grotendeels evenals het gevleugelde leven in de weilanden. Alleen de koeien resteerden, zij het in grote aantallen op een kluitje. Het zijn evenwel niet meer de mooie vlezige dieren, die we kennen uit vroeger tijden. De huidige koe is een doorgefokte uier aan een kapstok.

En zo is het platteland geworden tot een niemandsland, dat we passeren op onze weg van A naar B. Zo nu en dan kijken we naar links of naar rechts en roepen: Wat is het mooi groen en weids hier. Je moet al een verstokte CDA'er van het type Maxime Verhagen zijn, om daar de koe nog bij de betrekken en te roepen dat er sprake is van natuur.

De koe in de wei is zo een schaamlap geworden om de aandacht af te leiden van de onnoemelijke saaiheid van het landschap. Om eerlijk te zijn is het ook nog een lelijke schaamlap. Geen wonder dat veel mensen het op prijs stellen, hier met 130 in plaats van 120 kilometer per uur doorheen te razen.

Wat nog de meeste verwondering wekt, is de trots van de zuivelcoöperatie op dat zichtbare beest. De boeren/leden vonden het maar niets, die koeien buiten houden. Schoorvoetend en met een financieel duwtje gingen ze akkoord. Hoewel, die koeien hoeven ook weer niet dag en nacht buiten. Zes

uurtjes per dag is wel genoeg.

Was het niet beter geweest als Friesland Campina de boeren financiële steun had toegezegd voor een gevarieerder landschap? Voor weer levendige sloten, een hoger waterpeil en wat minder vroeg maaien, zodat de weidevogel een kans van overleven heeft? Dan waren die koelen meer dan een schaamlap. En viel hun lelijkheid minder op.

Leeuwarder Courant 2012-07-24

Boeren deelden niet in welvaart

TE GAST DR. IR. ANNE OSINGA⁷⁸

De bijdrage van Nico Hylkema over de weidegang (LC 19 juli) is kort door de bocht en ongenuankeerd. Tegenwoordig wordt wel verondersteld dat koeien het landschap moeten stofferen. Dat mag best maar de doelstelling van het houden van vee is om er een inkomen uit te halen. Niet meer en niet minder.

Ja, toch wat meer. Voor heel veel boeren is het ook een way of life: de vrijheid, het eigen baas zijn, omgaan met natuurlijke processen et cetera. Deze mensen hebben jaren betaald om zich boer te mogen blijven noemen. Er was zelfs een minister van landbouw die zei dat hij op dat punt de boeren niet begreep.

Boeren zorgen voor een uitstekend en goedkoop voedselpakket. Dit laatste was een politiek item in het herrijzende Nederland van na de oorlog. En dat goedkope voedsel noopte de boeren tot opvoering van de efficiëntie en hogere producties per man, per koe en per hectare. De fokkerij, zowel van de koeien als van de grassoorten, hebben daaraan enorm bijgedragen.

Verder is er een grote vooruitgang geweest in de mechanisatie, denk maar aan de moderne melk- en voersystemen, waarbij de boer niet meer naar de koe toekomt om voer te brengen en melk te halen maar de koe komt het voer halen en de melk brengen. Als hierbij sprake is van grote afstanden (van weide naar stal) is dat inefficiënt en dan is weidegang niet goed.

Maar er is meer. Bij weidegang loopt de koe in haar etensbord en vooral bij nat weer, zoals deze zomer, vreten de koeien dan met vijf bekken. Overal waar ze een poot neerzetten, is het voer (gras) verspild en die verspilling (beweidingsverliezen) kan variëren van 20 tot 80 procent. Die verliezen moeten worden gecompenseerd door de aankoop van duur krachtvoer. Dat overigens voor een hoog percentage bestaat uit afval van de humane voedselbereiding. Het wordt hoog tijd dat de boeren betaald worden voor de opruiming van deze rommel. De praktijk is echter dat de boer blijft zitten met de mest met alle ellende van dien.

Hylkema somt oorzaken op van hoe dit allemaal zo is gekomen. De echte oorzaak is echter dat de melkprijs uitermate laag is en is geweest (een factor 2 t.o.v. 1950), waardoor de marge per kg melk lager en lager werd. En dan geldt een eenvoudige economische wet dat je meer melk moet produceren. In 1935 was de melkprijs ongeveer 35 cent, en nu 35 eurocent (bij veel hogere gehalten), dat is een factor 2.

Als de melkprijs sinds 1950 de trend was gevolgd van de meeste producten en diensten, dan zou de melkprijs nu ongeveer €1,60 per kg bedragen. En dan was weidegang helemaal geen probleem. We konden bijvoorbeeld melken met mobiele robots e.d. en de noodzaak tot intensivering zou verdwenen zijn. Wellicht kregen we dan ook de bloemrijke hooilanden terug die wellicht van belang zijn voor de weidevogels.

---

78 Anne Osinga oud-directeur praktijkschool voor melkveehouderij

Ik ben van oordeel dat het een groot maatschappelijk onrecht is dat de boeren niet gedeeld hebben in de grote welvaart van na de Tweede Wereldoorlog. En dat ze nu ook nog de schuld krijgen van dat onrecht omdat ze zich daartegen hebben gewapend, zou betiteld kunnen worden als een nationale schande.

Leeuwarder Courant 2012-08-28

Gepasteuriseerde mest als bron van energie

LEEUWARDEN - De Dairy Campus in Leeuwarden onderzoekt hoe je energie kunt winnen uit de warmte van gepasteuriseerde mest.

Op de voormalige proefboerderij Nij Bosma Zathe staat de mestverwerkingsmachine van VT Products uit Heerenveen centraal. Deze uit de Verenigde Staten ingevoerde installatie kan vaste mest, die ontstaat na scheiding van drijfmest in een dunne en dikke fractie, composteren en pasteuriseren. Er ontstaat hierdoor een soort mestpoeder dat vrij is van ziektekiemen en daardoor geëxporteerd kan worden en aantrekkelijker is voor akkerbouwers.

Ook kunnen melkveehouders het gebruiken als vulling van de ligboxen. Bij deze vorm van mestverwerking komt veel warmte vrij. Het onderzoek moet duidelijk maken hoe deze zo optimaal mogelijk benut kan worden.

Ook wordt de inhoud van het mestpoeder en de warme lucht geanalyseerd. Andere bedrijven die bij het project betrokken zijn, zijn mesttransporteur Wassenaar in Beetgumermolen en stalinrichter Frijlim in Gorredijk, dat onderzoek doet naar warmteterugwin-installaties en luchtwassers.

Het project vergt een investering van circa € 400.000. De provincie Fryslân subsidieert het project met ruim € 196.000.

Leeuwarder Courant 2012-09-27

'Niet Bleker, maar Rabobank bepaalt omvang stal'

AAN DIRK VAN DER MEULEN

JOURE - Als niet politiek Den Haag niet met de normen komt voor de omvang van veehouderijbedrijven, dan doet de Rabobank het wel.

Financieringsaanvragen voor uitbreidingsplannen naar veehouderijbedrijven van 500 of meer koeien worden nauwelijks meer getolereerd, beweerde de Groninger hoogleraar en landbouweconoom **Dirk Strijker** gisteren in Joure bij de openingsbijeenkomst van de Agrarische Schouw. Volgens Strijker zijn bankiers beducht voor dergelijke grote bedrijven omdat ze financieel erg kwetsbaar en moeilijk over te nemen zijn en ze onderwerp kunnen zijn van maatschappelijke weerstand. Door dat laatste kan veehouders het ondernemen onmogelijk wor-

Bleker mist bij opening Schouw

De opkomst bij de openingsbijeenkomst van de Agrarische Schouw was in jaren niet zo groot. Reden: de komst van staatssecretaris Henk Bleker. De CDA-bewindsman had de organisatie onlangs nog op het hart gedrukt: ik kom. Maar Bleker kwam niet. Verhindert vanwege de Algemene Politieke Beschouwingen, zo meldde hij dinsdagmiddag. Voor vervanging zou gezorgd worden, maar de vervanger meldde zich dinsdagavond om elf uur af. In allerijl moest de organisatie gisterochtend een beroep doen op hoogleraar Dirk Strijker.

den gemaakt.

Een vertegenwoordiger van de Rabobank erkende dat de bank meer dan vroeger de boer beoordeelt op zijn maatschappelijke acceptatie. Hij bestreed echter dat er binnen de banken memoranda circuleren met maximale aantallen dieren per locatie. „En die zullen er ook niet komen.”

Volgens voorzitter Geart Kooistra van LTO-Friesland is juist in Friesland de inpassing van nieuwe stallen in de omgeving heel goed geregeld via het project de Nije Pleats.

Strijker bleef echter bij zijn waarschuwing dat het aandeel 400-Plus bedrijven niet te groot moet worden. Als er dan wat misgaat in de sector wordt de melkveehouderij al snel op lijn gezet met de intensieve varkens- en kippenhouderij. „En u weet niet half hoe doe worden uitgekotst door de maatschappij.”

De wijze waarop Bleker met de megastallen omgaat - wel normen stellen, maar ook weer niet echt afdwingen noemde Strijker illustratief voor het toch wel falende landbouwbeleid van de staatssecretaris. „Bleker mag dan onder boeren zeer populair zijn, hij heeft per saldo toch weinig klaar gekregen. Hij heeft wel een nieuw mestbeleid in de steigers gezet met de nadruk op mestverwerking, maar het is maar de vraag of het die kant op gaat. Ook in Europa heeft hij weinig klaargekregen. In zijn verzet tegen de korting van 8 procent op de inkomstenstoeslagen voor Nederlandse boeren, staat hij alleen”.

Waar de CDA-politicus in de ogen van Strijker wel succesvol is geweest, is de aanpassing van het natuurbeleid. „De pas op de plaats die hij heeft gemaakt, is echt een piketpaaltje. Ik geloof niet dat ook in een nieuw kabinet hier extra geld voor wordt uitgetrokken”, aldus de Groninger hoogleraar die uit ambtelijke kringen heeft vernomen dat natuur en milieu van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie overgeheveld wordt naar Infrastructuur en Milieu.

Leeuwarder Courant 2012-11-02

Veehouder koopt mestverwerking af

'Levendige handel tussen Noord en Zuid'

'Mestkorrels kunnen gemakkelijker geëxporteerd worden'

AAN DIRK VAN DER MEULEN

BURGUM - Veel noordelijke melkveehouders zullen deeltjes sluiten met hun zuidelijke collega's om de verplichte verwerking van mestoverschotten te ontlopen.

Dit verwacht LTO-bestuurder Jacob Mulder. Hij sprak donderdagavond in Burgum en dinsdag in Donkerbroek op bijeenkomsten van boerenorganisatie LTO. Mulder voorziet een levendige handel in de zogeheten '*vervangende mestverwerkingsovereenkomsten*' tussen Noord- en Zuid-Nederland.

Een robot duwt de drijfmest in de kelder.

De CDA-staatssecretarissen Henk Bleker (landbouw) en Joop Atsma (milieu) hebben verwerking van mest tot korrels of kunstmestvervangers verplicht gesteld met ingang van volgend jaar. Dat is

goed voor de export en biedt groeimogelijkheden voor de Nederlandse melkveehouderij, zo is het idee.

Boeren in het zuiden en oosten moeten de meeste mest verplicht verwerken: 50 procent van hun overschot in 2015. Boeren in het noorden het minst: 10 procent van hun overschot. Zij kunnen hun mestoverschotten vrij gemakkelijk kwijt op land van akkerbouwers en tuinders in de eigen regio. Door de nieuwe verplichting krijgen ze te maken met extra transportkosten. De mestverwerkende fabrieken zullen waarschijnlijk in het zuiden verrijzen, zo is alom de verwachting. Daar is immers de meeste (varkens)mest.

Voor noordelijke boeren had de verplichte mestverwerking niet gehoeven. Bleker en Atsma vinden het echter prima dat bijvoorbeeld een Brabantse varkensboer meer mest laat verwerken dan wettelijk verplicht. Dat extra deel kan hij dan verkopen via een vervangende mestverwerkingsovereenkomst aan andere veehouders, aldus Mulder.

Hij wees er op dat de grotere verwerkingsplicht in het zuiden en oosten ook in het voordeel is van noordelijke boeren. Er ontstaat meer evenwicht op de mestmarkt, waardoor noordelijke veehouders aan de afzet van mest zelfs geld kunnen verdienen.

LTO verwacht dat ook het nieuwe kabinet vasthoudt aan dit mestbeleid, omdat de nieuwe coalitiepartijen VVD en PvdA er destijds mee hebben ingestemd. Brussel kan nog wel roet in het eten gooien. Nederland heeft tot 2014 een ontheffing gekregen voor strenge mestnormen die elders in Europa wel gelden. Als deze versoepeling beëindigd wordt - waar LTO overigens niet van uitgaat - valt aan een krimp van de veestapel niet te ontkomen. Volgend voorjaar komt hier meer duidelijkheid over.

Leeuwarder Courant 2012-11-23

Mestregels bieden boer ook speelruimte

AAN DIRK VAN DER MEULEN

KOLLUM - Het nieuwe mest- en ammoniakbeleid gaat knellen, maar het biedt veehouders ook volop mogelijkheden om de nadelige gevolgen te beperken.

Veehouders die deze mogelijkheden niet benutten, laten veel geld liggen, betoogde directielid Lubbert van Dellen van accountants- en adviesbedrijf Accon AVM donderdag in Kollum op een bijeenkomst van de afdeling Kollumerland van boerenorganisatie LTO. Ze mogen nog maar 1,2 koe per hectare houden. „Dit betekent de veestapel inkrimpen of veel mest afzetten.”

Door mest te scheiden kunnen boeren de ammoniakuitstoot beperken en besparen op kunstmest. FOTO LC/GABRIËLS VAN DER VEEN

Veehouders kunnen echter tot zo'n 50 procent meer vee houden als ze nauwgezet een soort mineralenboekhouding bijhouden waaruit blijkt dat de verliezen aan fosfaat en stikstof minder zijn dan de standaardnorm van de overheid. „Dat is veel papieren rompslomp maar zeer rendabel.”

Veel speelruimte ontstaat er ook als boeren hun stallen uitrusten met dichte vloeren en de mest scheiden in een dikke en een dunne fractie. Dat beperkt de uitstoot van ammoniak en maakt het ge-

bruik van kunstmest vrijwel overbodig. Er zijn al bedrijven die deze dikke fractie weten in te dikken tot mestkorrels. „Die leveren per kilo al net zoveel op als graan”, aldus Van Dellen die voorspelde dat het injecteren van mest overbodig zal worden. „Door mest te verdunnen met water kun je de ammoniakuitstoot ook verminderen.”

Van Dellen wees op het belang van de weidegang op de melkprijs. Het feit dat Nederlandse boeren de afgelopen jaren tot 4 cent meer per liter melk beurden dan hun Duitse collega's is volgens hem deels te danken aan de weidemelkgarantie die Nederlandse zuivelbedrijven konden afgeven. „Ze registreren de boeren, halen de weidemelk apart op en communiceren het via de verpakking. Ook de Duitse consument vindt dit belangrijk. Daardoor moeten Duitse supers vaker bij onze zuivelbedrijven aankloppen.”

2013

2013-12-13 PBL (RIVM)

deel tekst uit nieuwsberichten 2013 pbl.

Volledige bericht <http://www.pbl.nl/nieuws/nieuwsberichten/2013/25-jaar-zorgen-voor-morgen>

25 jaar zorgen voor morgen

Het is precies 25 jaar geleden dat 'Zorgen voor Morgen' verscheen, op 13 december 1988. Dit RIVM-rapport was de eerste nationale toekomstverkenning waarin de verschillende milieuproblemen in samenhang werden beschreven. Het was ook het begin van de milieu- en natuurplanbureautak die eerst door het RIVM en momenteel door het PBL (Planbureau voor de Leefomgeving) wordt uitgevoerd. [...]

Milieubeleid op veel terreinen zelfs succesvoller gebleken dan verwacht...
[...]

... maar emissies van ammoniak en CO2 terugdringen blijft een taai opgave
Bij andere onderdelen van milieubeleid bleek het moeilijker om emissies te reduceren. Zo berekende het RIVM in 1988 dat het mogelijk moest zijn de uitstoot van ammoniak (NH₃) met extra maatregelen te reduceren van 258 kiloton in 1985 naar 80 kiloton in 2010. In werkelijkheid bleef de emissie steken op 122 kiloton in 2010. De ontwikkeling van de omvang en samenstelling van de veestapel hadden de onderzoekers toen vrij goed ingeschat, maar over de toepassing van grootschalige mestverwerking waren zij – achteraf gezien – te optimistisch. Ook het terugdringen van CO₂-emissies en andere broeikasgassen is een veel taaiere opgave gebleken dan 25 jaar geleden werd gedacht.

Na nationale aanpak toen is nu internationale aanpak nodig voor resterende milieuproblemen

Bij teruglezen valt op hoezeer de wereld is veranderd sinds de publicatie van 'Zorgen voor Morgen'. Eind jaren tachtig dacht men dat de overheid in staat was om met ambitieus milieubeleid de milieuproblemen op te lossen. Het eerste Nationale Milieubeleidsplan beloofde dat in één generatie te doen; dus uiterlijk in 2010. Met technische oplossingen was heel veel te bereiken en volumemaatregelen zouden de laatste stap in de gewenste emissiereducties kunnen realiseren. Het draagvlak voor milieumaatregelen in de samenleving was ongekend hoog en de economie groeide zo sterk dat geschatte extra kosten voor milieumaatregelen acceptabel werden gevonden. Die waren in 'Zorgen voor Morgen' geschat op 1-2% van het nationaal inkomen, hoewel in werkelijkheid 0,5% bleek te volstaan.

Begin jaren negentig kwam echter de globalisering op stoom, gevolgd door marktwerking, uitbreiding van de Europese Gemeenschap, individualisering, deregulering en bezuinigingen. Het milieubeleid is sindsdien veelvuldig op onderdelen aangepast, maar zal nu wissels moeten omzetten om onder deze gewijzigde omstandigheden de resterende milieuproblemen (luchtkwaliteit, klimaatverandering, verlies van biodiversiteit) effectief te kunnen bestrijden. Dat vraagt vooral ook om internationale samenwerking

'Mest is ideale grondstof voor groengas voor vrachtauto's' 'Groengas levert banen op'

AAN DIRK VAN DER MEULEN

LEEWARDEN - Nederland moet de productie van groengas blijven ondersteunen, omwille van werkgelegenheid en milieu.

Dit advies kreeg **landbouwstaatssecretaris Sharon Dijksma** maandagmiddag op de *Dairy Campus* van de Leeuwarder burgemeester Ferd Crone, tevens vice-voorzitter van de belangenorganisatie Groengas.

Groengas is bewerkt biogas dat ontstaat na de vergisting van mest en andere biomassaströmen. Het wordt vooral gebruikt om er groene stroom mee op te wekken en als alternatief voor aardgas. Veel installaties zijn onrendabel omdat de benodigde grondstoffen fors in prijs zijn gestegen.

De sector heeft nu een veelbelovende toepassing ontdekt: groengas vloeibaar maken en benutten als brandstof voor vrachtwagens. Om die ontwikkeling een zetje in de rug te geven, zou Den Haag groengas moeten aanmerken als biobrandstof. Oliemaatschappijen kunnen dan gemakkelijker voldoen aan de Europese bijmengverplichting voor transportbrandstoffen.

Crone: „Oliemaatschappijen halen nu van heinde en ver bio-ethanol en biodiesel om aan die verplichting te voldoen. Met groengas hebben ze een biobrandstof uit eigen land. Dat is goed voor de werkgelegenheid en goed voor het milieu. Groengas is de schoonste brandstof die er bestaat. Bovendien concurreert het niet met de voedselproductie.”

Veel veehouders zijn huiverig te investeren in mestvergisting vanwege de vele debacles. Volgens Crone bieden de zogenaamde mono-vergisters die alleen mest en afval van het boeren erf gebruiken, wel degelijk perspectief. Om veehouders over de streep te trekken zou er een tijdelijke stimuleringsregeling moeten komen. Ook bepleit Crone om voertuigen op groengas dezelfde fiscale voordelen te geven als elektrische voertuigen: geen bpm, geen wegenbelasting en geen bijtelling voor lease-auto's.

Dijksma zegde niks toe op de Dairy Campus. Het bezoek aan het onderzoek- en leerinstituut voor de melkveehouderij, en eerder op de dag aan zuivelfabriek de Condens in Leeuwarden, benutte ze vooral om zich te laten informeren.

Veel belangstelling toonde de PvdA-staatssecretaris voor de mestverwerkingsinstallatie van **VT Products uit Heerenveen** op de campus. Dit systeem pasteuriseert vaste mest wat een ziektekiemvrij en gemakkelijk te exporteren product oplevert.

Mestverwerking is een hot item. Dijksma kondigde onlangs aan dat ze de melkveestapel wil inkrimpen via de introductie van koerechten. De sector kan dit voorkomen als er eind dit jaar voldoende mestverwerkingsinstallaties zijn om het mestoverschot terug te dringen.

Staatssecretaris Sharon Dijksma wordt met plastic schoenbeschermers rondgeleid op de Dairy Campus door (van links af) burgemeester Ferd Crone van Leeuwarden, Martin Scholten van Wageningen Universiteit en campusmanager Kees de Koning.

Mest door dik en dun

Deze oude manier van scheiding beleeft een comeback

De mestscheider maakt een stevige opmars op het boeren erf. De 26-jarige Edze Westra uit Oudemirdum is met zijn bedrijf Key Dollar marktleider in deze groeiemarkt.

AAN DIRK VAN DER MEULEN

Terug naar de grupstal gaan we niet. Die manier van koeien houden is niet meer reëel. Te arbeidsintensief, te dieronvriendelijk. Maar de manier van mestverwerking was zo gek nog niet, zo luidt nu steeds vaker het oordeel. De *ruge dong* werd keurig opgestapeld op de *skenne*, de urine verdween in de kelders. Dat leverde mestsoorten op van een hogere kwaliteit dan de drijfmest die door de ligboxstal zijn intrede deed. Bovendien werd Nederland door die drijfmest opgezadeld met een ammoniakprobleem.

Edze Westra (links) en boer Johan Adema bij de mestscheider. De dunne mest, opgeslagen in de overdekte silo, gaat Adema dit jaar nog gebruiken voor de kweek van eendenkroos.

Deze oude manier van scheiding beleeft momenteel een comeback op het boeren erf, uiteraard wel in een modern jasje. In korte tijd is op zo 'n 425 melkveebedrijven een mestscheider aangeschaft die de drijfmest uit de mestkelder pompt en vervolgens splitst in een dikke en een dunne fractie. De dunne mest is het vloeibare deel, dat rijk is aan snel opneembare stikstof. De dikke mest is de vaste substantie die veel fosfaat bevat en organisch materiaal.

Key Dollar uit Balk bekleedt een belangrijke functie op deze jonge groeiemarkt. Het heeft inmiddels zo'n 150 mestscheiders verkocht in Nederland en enkele tientallen in het buitenland. De 26-jarige Edze Westra, een boerenzoon uit Oudemirdum, is eigenaar van het bedrijf. Het gestoei met de mestregels kreeg hij thuis met de paplepel ingegeven. Het werd hem snel duidelijk dat dit overheidsbeleid boeren meer en meer dwingt om heel efficiënt om te gaan met mest. Dat kan door de mest te scheiden

Westra toog in 2006 - hij was toen nog student dierwetenschappen aan Wageningen Universiteit - naar hét land van de mestscheiders: de Verenigde Staten. Vrijwel alle melkveehouders beschikken daar over zo'n installatie, omdat ze mest vanuit de stal opslaan in opvangvijvers, legt Westra uit. Een snelle verwerking is een vereiste, omdat de mest anders opdroogt tot een onhandelbare koek. Westra vertoefde een aantal weken bij Key Dollar in de staat Oregon, een van de grote spelers in deze markt.

Thuis gekomen probeerde hij zijn ouders te overtuigen om zo'n mestscheider aan te schaffen. Toen ze hem wat te lang aarzelden, importeerde hij zelf een installatie voor zo'n € 15.000. Al zijn zuur verdiende geld stak hij er in. Hij plaatste de mestscheider achter de mestvergistingsinstallatie op het ouderlijke bedrijf. Na de winning van het biogas uit de drijfmest ontstaat digestaat dat Westra scheidde in een dikke en dunne fractie.

Vooral de dikke mest bleek een geliefd product. Akkerbouwers willen het graag afnemen vanwege het hoge bestanddeel fosfaat en organische stof. Ook de beheerders van natuurterreinen zijn een goede klant. De afzet is bovendien veel efficiënter, omdat er geen water meer wordt vervoerd. Een ander voordeel is dat van geuroverlast nauwelijks meer sprake is.

De dunne fractie is zeer bruikbaar op het eigen boerenbedrijf. Het bevat veel snel opneembare voedingsstoffen, waardoor boeren kunnen besparen op de aanschaf van kunstmest.

Vervolg op pagina 12 en 13

Vervolg

Gedroogde mest populair als koebed

'De kij kinne dik yn it spul lizze'

Toen Edze Westra in 2007 zijn eerste mestscheider aanschafte en deze toonde op open dagen, concludeerden veel boeren dat de installatie „wol tige Amerikaansk wie”.

De boodschap was duidelijk. Een hoop gedoe, dat mestscheiden terwijl het uitrijden van drijfmest wel zo makkelijk is. De boerenzoon uit Oudemirdum bleef echter optimistisch. “Ik tocht: myn tiid komt noch wol at se hieltiten minder dong útride meie.”

Gedroogde mest is als strooisel de helft goedkoper dan zaagsel en gehakseld stro.

Toen hij zijn studie afrondde, richtte Westra in 2010 zijn eigen bedrijf op en verkreeg hij het importeurschap van Key Dollar. De componenten worden geïmporteerd uit Amerika, waarna de assemblage in Nederland plaatsvindt. Het bedrijf telt inmiddels acht medewerkers.

Gek genoeg is de toenemende populariteit van de mestscheiders niet alleen ingegeven door de bemesting- en transportvoordelen. Vooral een ander voordeel neemt een hoge vlucht: de benutting van de dikke mest als strooisel in de koeboxen. Het product is een zeer lucratief alternatief voor zaagsel en gehakseld stro. Die zijn de afgelopen jaren fors in prijs gestegen, onder meer doordat van het zaagsel pellets worden gemaakt voor kachels.

Voor melkveehouder Meine de Jong uit Rijs was dat ook aanleiding om een mestscheider aan te schaffen. De uitgaven voor boxstrooisel voor zijn 150 melkkoeien waren opgelopen tot zo'n € 8000 per jaar. De kosten van ten mestscheider vallen inclusief de stroomkosten ongeveer de helft lager uit. “Boppedat hast no in hiele protte struisel. Dus de kij kinne dik yn it spul lizze. Dat komt it komfort ten goede.”

De vloeibare mest wil hij deels benutten voor de kweek van eendenkroos

Meine de Jong toont de gedroogde mest die hij gebruikt als strooisel in zijn koeboxen.

Dirk Strijker, hoogleraar plattelandsontwikkeling aan de Rijksuniversiteit Groningen, waarschuwde onlangs in zijn column in weekblad Boerderij de melkveehouderij voor deze ontwikkeling. “Julie gooien het imago te grabbel. Want hoe ga je de burger communiceren dat de koeien in hun mest moeten liggen.”

Westra schudt zijn hoofd. Strijker slaat volgens hem de plank volledig mis. Het product is zodanig gedroogd dat je niet meer van mest kunt spreken. Wat resteert zijn onverteerbare houtachtige be-

standdelen.

„Elke boarger dy't dit sjocht, sil entusjast wurde oer sa'n motie kringloop.” Hij verwijst naar een folder waarin de topmelker van Nederland, Herman van Lenthe uit Dalfen, het product aanprijst. „As dy kij echt yn'e mest lizze. scene se natuerlik nea de heechste molkeproduksie fan Nederlân hclje”, stelt Westra.

Toch blijft Westra ervan overtuigd dat voor al de andere toepassing van de mestscheider (betere bemesting en afzetgemak) aan belang zullen winnen. “De feehálderij hat in mestoerskot en moat dit búten de lânbou ófsette. Mei wat oerbliuwt, moatte se hiel sunich omspringe. Dan is mestschieding echt únmisher. No oerhearsket by in grut tal boeren noch it idee dat se hoe dan ek keunstmest nedich hawwe. Wylst dat net mear hoecht. ik ha klanten dy't gjin korrel mear struie en dy't krekt safolle gers ha as oars en fan deselde kwaliteit.” Als dit besef doordrinkt, staat over vijf tot tien jaar op meer dan de helft van de melkveebedrijven (nu circa 17.000) een mestscheider, voorspelt Westra.

Melkveehouder Johan Adema in de Brekkenpolder bij Lemmer heeft een hele bijzondere reden om een mestscheider aan te schaffen. De vloeibare mest wil hij deels benutten voor de kweek van een-denkroos. Dit eiwitrijke plantje is mogelijk een alternatief voor soja, Zodra het weer het toelaat, wordt de kroosvijver aangelegd.

Tenslotte zou de mestscheider ook in het weidevogelbeheer wel eens opgang kunnen maken. Recent onderzoek bij de agrarische natuurvereniging Oer de Wjuk in Blessum wijst uit dat het gebruik van de dikke mest de weidevogelstand en het bodemleven mogelijk ten goede komt. „It tal wjirmen yn 'e grún is wat heger”, verklaart secretaris Rinse de Groot, “Mar om echt hurde konklúzjes te lúken, soe de prore eins noch in pear jier langer duorjr moatte.”

Vijf bedrijven in mestscheiding

Nederland telt vijf bedrijven die mestspreiders op de markt brengen. Naast Key Dollar gaat het om VT Products in Heerenveen, het Oostenrijkse Bauer, Sepcom uit Balkbrug (dealer Friesland Van der Vegt in Scherpenzeel en Sonnega) en SIM Holland in Papendrecht (dealer Friesland D. Kuipers in Witmarsum en Greonterp). Van der Vegt en Kuipers zijn sinds ongeveer een half jaar actief op deze markt. Kuipers heeft inmiddels tien mestscheiders verkocht, Van der Vegt vijf. Bij VT Products in Heerenveen staat de teller landelijk op circa dertig.

Ondernemers in de rij voor mestverwerking ⁷⁹

Brussel verlaagt fosfaatplafond naar zon 130 miljoen kilo

Vele ondernemers staan te trappelen om te investeren in mestverwerking. Het moet daarom mogelijk zijn de invoering van dierrechten in de melkveehouderij te voorkomen.

AAN DIRK VAN DER MEULEN

Dit verklaarden LTO-bestuurder Kees Romijn en Ruud Tijssens, directeur *corporate affairs* van de agrarische coöperatie Agrifrim, woensdag op hogeschool *Van Hall Lareinstein* in Leeuwarden. Daar had lector melkveehouderij Jelle Zijlstra een symposium belegd over dierrechten in de melkveehouderij.

Tussen de vele plannen zit een aantal zeer veelbelovende, aldus Romijn en Tijssens. De techniek is er en ook de financiering mag geen probleem zijn.

Agrifirm en twee andere grote veevoerfabrikanten hebben een fonds gecreëerd waarmee de initiatiefnemers hun eigen vermogen kunnen versterken. Dat moet de onderhandelingen met de kritische banksector versoepelen. Het tweetal sprak de hoop uit dat nu ook de overheden hun beste beentje voorzetten bij de vergunningverlening.

De melkveehouderijsector hoopt met deze plannen staatssecretaris Sharon Dijksma ervan te overtuigen dat de invoering van dierrechten niet nodig is. De PvdA-bewindsvrouw heeft hiermee gedreigd als de veehouderij onvoldoende werk maakt van mestverwerking om het overschot terug te dringen. Melkveehouders zitten niet te wachten op dierrechten, zoals pluimveehouders en varkenshouders die nu ook al kennen. Dierrechten vertegenwoordigen een waarde en dat maakt uitbreiden duurder. Dat frustriert, omdat melkveehouders graag willen profiteren van de groeiende zuivelmarkt die er, volgens Zijlstra, in veertig jaar niet zo florissant heeft voor gestaan.

De Nederlandse mestmarkt is nu net in evenwicht, verklaarde ambtenaar Frits Vink van Economische Zaken tegenover een bomvolle collegezaal met boeren en studenten. De veehouderij produceert zo 'n 170 miljoen kilo fosfaat uit mest terwijl er zo'n 140 miljoen kilo uitgereden mag worden over de Nederlandse graslanden en bouwakkers. Het restant wordt grotendeels geëxporteerd en verbrand (kippenmest) tot stroom.

Twee ontwikkelingen kunnen dit fragiele evenwicht teniet doen. Zo verlaagt Brussel het fosfaatplafond van 140 miljoen naar zo'n 130 miljoen kilo, terwijl het aanbod dreigt toe te nemen door de afschaffing van de melkquotering. De verwachting is dat de melkveehouderijsector dan niet alleen meer melk, maar ook meer fosfaat gaat produceren.

Dijksma wil deze ontwikkeling mogelijk maken. Maar om te voorkomen dat het mestoverschot de pan uitrijst met alle milieuschade van dien, heeft ze mestverwerking verplicht gesteld voor boeren die kampen met een mestoverschot.

---

79 Zie ook LC 1995-01-05; 'Stormloop op subsidie mestfabrieken' (dec. 1994 was sluitingsdatum subsidieaanvraag!)

Twintig jaar subsidie hielp natuurbeheer geen zier

LTO: Raad voor Leefomgeving schiet door met kwalificatie fiasco

NICO HYLKEMA

LEEWARDEN - De overheid moet stoppen met het geven van subsidies voor natuurbeheer aan boeren die niets doen aan grondwaterpeil, gebruik van bestrijdingsmiddelen en drijfmest.

Dit stelt de Rli (Raad voor leefomgeving en infrastructuur). De Rli sluit aan bij een reeks van onderzoeken die het fiasco van twintig jaar agrarisch natuurbeheer aantonen. De in die tijd besteedde € 1 miljard subsidie aan boeren heeft niets opgeleverd, aldus de Rli. In de tussentijd is biodiversiteit in de landbouwgebieden alleen maar verder achteruit gegaan.

Grondwaterpeilverlaging en bemesting maken natuurbeheer tot fiasco, ondanks de miljoenen die er in worden gepompt.

Dit komt volgens de Rli omdat veel subsidie ontvangende boeren niets hebben gedaan aan het grondwaterpeil en te weinig aan het gebruik van drijfmest en bestrijdingsmiddelen.

Vooraf in de gebieden met veel intensieve veehouderij is de neerslag van stikstof nog steeds te hoog en in akkerbouwgebieden worden nog steeds bestrijdingsmiddelen gebruikt. De verlaging van het grondwaterpeil is de voornaamste oorzaak van het teruglopen van de weidevogelstand. Daar helpt agrarisch natuurbeheer, zoals later maaien, weinig aan.

De Rli stelt daarom voor om dit soort subsidie stop te zetten en het vrijkomende geld beschikbaar te stellen voor zones rond natuurgebieden. Agrarisch natuurbeheer heeft volgens de Rli alleen zin wanneer het plaats heeft in grote aaneengesloten gebieden waar de goede omstandigheden voor weide- of akkervogels nog aanwezig zijn.

In weidevogelgebieden mogen de beheerpakketten niet alleen gaan over aanpassing van het maaitijdstip. Ook substantiële ingrepen in de grondwaterwaterstand en bemesting zijn nodig. In akkerbouwgebieden moet het inzetten van bestrijdingsmiddelen nog verder teruggedrongen.

Voor Friesland zou dit alleen nog subsidie betekenen voor boeren als Sjoerd Miedema bij Haskerdijken, die de bedoelde natuurgebieden pacht en Hessel Agema, die weidevogelbeheer al op de voorgestelde wijze uitvoert.

Het natuurbeheer zou ook een rol moeten spelen in wat de Rli „de doorlaatbaarheid van landbouwgebied tussen natuurgebieden noemt”. Daardoor ontstaan meer mogelijkheden voor uitwisseling voor kwetsbare soorten.

De boerenbond LTO keert zich fel tegen het Rli-rapport. De bond is tegen de harde scheiding van productiegronden en natuur en vindt het onterecht dat alleen de landbouw de schuld voor teruggang van biodiversiteit krijgt. De LTO vindt dat de Rli doorschiet in de kwalificatie „fiasco” van het huidige agrarisch natuurbeheer. Volgens de LTO is dit beheer ook nodig voor behoud van biodiversiteit.

Staatssecretaris **Sharon Dijksma**, die het rapport woensdag in ontvangst nam, heeft nog niet inhoudelijk gereageerd.

Eendenkroos Brekkenpolder als redder tropisch oerwoud

Johan Adema oogst binnenkort niet alleen gras, maar ook eendenkroos. Volgens de melkvee-
houder uit Lemmer zou het kleinste bloemetje ter wereld wel eens de oplossing kunnen zijn
voor de mest- en sojaproblematiek.

“It wetterplantsje liet my net mear los”

De eerste emmers eendenkroos zijn gelegd in de teeltvijver van melkveehouder
Johan Adema in Lemmer.

AAN DIRK VAN DER MEULEN

Op zijn melkveebedrijf in de Brekkenpolder nam boer Johan Adema donderdag een 3000 vierkante
meter grote teeltvijver voor eendenkroos in gebruik. Volgens deskundigen mag hij rekenen op een
jaarlijkse opbrengst van 7000 kilo (droge stof) die hij als eiwitrijk krachtvoer aan zijn koeien kan
voorschotelen. Die hoge opbrengst - van een vergelijkbare oppervlakte grasland haalt hij ongeveer
de helft - komt doordat het drijvende waterplantje snel groeit en zich eens in de twee dagen opdeelt.

Gedeputeerde Johannes Kramer (FNP) mocht de openingshandeling verrichten. De provincie heeft
dan ook een stevige subsidie (€ 60.000) verstrekt voor het bijna € 200.000 kostende proefproject.
Economische Zaken kwam met € 25.000 over de brug en het samenwerkingsverband EDV (Een-
denkroos Digestaat Veevoer) onder leiding van mengvoergigant **ForFarmers** met € 50.000. Een-
zelfde bedrag moest ook Adema bijpassen.

Dat de overheden flink de beurs trokken, komt doordat eendenkroos wel eens het ei van Columbus
zou kunnen zijn in de strijd tegen het mestoverschot en voor het **behoud van het tropisch oer-
woud**. De kap hiervan gaat nog steeds onverminderd voort ten behoeve van de teelt van soja voor
veevoer.

Eendenkroos is een drijvend waterplantje dat prima gedijt in mestrijke wateren. Boeren met een
mestoverschot kunnen daar wel in voorzien. Vooral de dunne fractie, die ontstaat na mestscheiding,

is een prima voedingsbodem. Eendenkroos is bovendien zeer eiwitrijk. Daarmee zou het waterplantje een goed alternatief kunnen zijn voor soja.

Het (dreigende) mestoverschot was voor Adema de belangrijkste aanleiding om zich op eendenkroos te oriënteren. Hij kampt met een overschot doordat hij stal en veestapel uitbreidde zonder landaankopen. Toen hij een proeflocatie bezocht van ForFarmers in Beltrum in de Achterhoek „liet it wetterplantsje my net mear los“.

Op de teeltvijver wordt binnenkort een drijfnet gelegd met een maaswijdte van 25 centimeter. Het net voorkomt dat de wind het eendenkroos naar één kant waait waardoor als gevolg van stapeling de groei wordt gefrustreerd. De netten worden dagelijks over een drijver getrokken die de waterplantjes inzamelt. Uiteindelijk belanden de waterplantjes in een bak die te legen is in een mengvoerwagen. EDV hoopt, na de twee jaar durende proef, de eendenkroosvijver en het volautomatische oogststelsel voor zo'n € 50.000 in de markt te kunnen zetten.

Toen de opening van de teeltvijver erop zat, kreeg het op stal staande jongvee van Adema wat eendenkroos voorgesteld. Na wat gesnuffel zagen ze er van af. „Gjin noed“, zegt Adema. „Kij moatte wol in wike wenne oan in nije smaak.“

Leeuwarder Courant 2013-06-26

Vion investeert € 10 miljoen in fabriek voor varkensmest

SON - Vleesconcern Vion begint binnenkort met de bouw van een verwerkingsfabriek voor varkensmest. Het gaat om een investering van zo'n € 10 miljoen.

Vion heeft hiertoe besloten nadat circa zestig varkensboeren de toezegging deden om de komende jaren minimaal 100 miljoen kilo mest te leveren.

Deze hoeveelheid is nodig voor een rendabele productie. De fabriek verrijst in het Brabantse Son. Het is een project van Vion-dochter Econson. Die houdt zich bezig al vele jaren bezig met de productie van duurzame energie uit de afvalstromen van de Vion-fabrieken.

In de mestverwerkingsfabriek, die medio mei operationeel moet zijn, wordt de varkensmest eerst vergist. Daarbij ontstaat zo'n 2,5 miljoen kubieke meter groen gas, ongeveer het jaarverbruik van 1700 huishoudens. De vergiste mest wordt vervolgens gedroogd en schoongemaakt. Uiteindelijk ontstaat een mestkorrel die rijk is aan fosfaat.

Het doel is om dit product te exporteren. Zodoende zorgt de mestfabriek voor een verlaging van het mestoverschot in Nederland.

Staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken waarschuwde de veehouderij begin dit jaar om een einde te maken aan het mestoverschot.

Dat mag via mestverwerking en export, mits de sector dit jaar concrete initiatieven kan presenteren. Zo niet dat dreigt de PvdA-bewindsvrouw met invoering van dierrechten in de melkveehouderij en het handhaven van deze rechten in de varkenshouderij. Daardoor worden deze sectoren als het ware op slot gezet.

LTO: dierrechten overbodig door voldoende mestverwerking

AAN DIRK VAN DER MEULEN

DEN HAAG - Nederland krijgt voldoende verwerkingsinstallaties om mestoverschot te verwerken. Dit concluderen veehouderijorganisaties in een gezamenlijke rapport.

Het gaat onder meer om LTO Nederland, COV (vleesverwerkers), NZO (zuivel) en Nevedi (diervoer). Ze hebben het rapport gepresenteerd aan de staatssecretarissen Sharon Dijksma (Economische Zaken) en Wilma Mansveld (Milieu).

Dijksma dreigt met de invoering van dierrechten in de melkveehouderij en handhaving in de varkens- en pluimveehouderij als de veehouderij onvoldoende initiatieven ontplooit om het mestoverschot op te lossen. Vooral de melkveehouderij wil dierrechten koste wat het kost voorkomen, om te kunnen profiteren van de mondiaal toenemende vraag naar zuivel.

Becijferd is dat het mestoverschot in de melkvee- en varkenshouderij in 2015 uitkomt op 28 miljoen kilo fosfaat uit dierlijke mest. De veehouderijsector beweert dat er in 2015 verwerkingscapaciteit is voor 29 miljoen kilo fosfaat. Op dit moment is die capaciteit nog 12,8 miljoen kilo. De pluimveehouderij exporteert nu ruim 90 procent van de mest. Wie de toekomstige mestverwerkers zijn, willen de organisaties niet bekendmaken.

De organisaties zijn er van overtuigd dat er veel winst te boeken is door efficiënter met fosfaat om te gaan. Dit kan onder meer door minder fosfaat in veevoer te verwerken. „Veehouders kunnen zo hun eigen uitbreidingsmogelijkheden verdienen”, aldus LTO-medewerker Maarten Leseman.

Verplichte levering voor mestverwerking nu definitief

DEN HAAG - De Tweede Kamer ging dinsdag definitief akkoord met een mestverwerkingplicht voor veebedrijven met een mestoverschot. Boeren zijn verplicht om vanaf 1 januari 2014 een deel van hun mestoverschot af te zetten naar mestverwerkende bedrijven. In Oost- en Zuid-Nederland gelden hogere percentages dan in Noorden West-Nederland. In ruil daarvoor komen er geen dierrechten voor de melkveehouderij en worden die voor varkens en kippen afgeschaft.

Mestverwerking moet ervoor zorgen dat een deel van het mestoverschot buiten de Nederlandse landbouw terecht komt. Voorafgaande aan het debat pleiten nog diverse natuur- en milieuorganisaties voor dierrechten in de gehele Nederlandse veehouderij. Anders vrezen ze dat „de veestapel Nederland zal overspoelen”. LTO Nederland vindt dat de natuur- en milieuorganisaties „burgers op het verkeerde been zetten.”

OPINIE MESTQUOTUM

Vrees voor wildgroei megastal onterecht door mestplafond

- Melkproductie zal niet explosief stijgen als melkquotum in 2015 verdwijnt
- Strengere mestwetgeving legt plafond

Door Dirk Strijker⁸⁰

Waar de milieubeweging vreest voor een wildgroei aan megastallen en een drastische toename van de intensieve veehouderij, wil ik wijzen op de hoge kosten die boeren moeten maken om overtollige mest kwijt te raken. De melkproductie zal daardoor hooguit met 20 procent stijgen.

De nieuwe stallen die de laatste jaren in het landschap verrijzen, zijn niet de voorbode van een melkvee-explosie, maar de laatste voorbereidingen van boeren op de nieuwe situatie.

Een van de waarborgen tegen een te grote melkproductie was sinds jaar en dag het Europese melkquotum. Dat voorkwam prijsoorlogen en het ontstaan van een Europese melkplas. Maar sinds 2005 is duidelijk dat het quotum, dat feitelijk het aantal koeien heeft bepaald, wordt afgeschaft in 2015. Boeren zouden vanaf dat jaar dus onbeperkt melk kunnen produceren, en nog tegen een goede prijs ook, ware het niet dat boeren slechts een beperkte hoeveelheid mest kunnen uitrijden per hectare grond.

Het mestquotum is een hard plafond. Het Nederlandse mestquotum is vooral ingegeven door de enorme mestproductie bij de intensieve veehouderij in Brabant en Gelderland, maar uiteindelijk ingevoerd als een nationale regeling. Dit betekent dat ook in regio's waar strikt genomen best wat mest bij kan, zoals het Noorden, dezelfde strenge regels gelden. Boeren willen de landelijke werking van de regeling graag terugdraaien, maar dat zie ik er niet van komen. En hoewel er aardig verdiend wordt in de melkveehouderij, zijn de marges ook weer niet zo groot dat het voor boeren financieel voordelig is om overtollige mest te laten verwerken.

Een van de veronderstelde chique manieren om van overtollige mest af te komen, is de biovergister. Ik verwacht niet dat die oplossing boeren soelaas biedt. Er zijn plannen genoeg voor biovergisters, maar een groot deel daarvan komt niet door de vergunningenprocedure heen. En dat is maar goed ook. Er zijn omwonenden die bezwaar maken, er zijn natuurregels die de bouw verhinderen of bestemmingsplannen waar de vergisters niet aan kunnen voldoen. Vergisters zijn eigenlijk alleen rendabel als ze in de buurt van de boerderij staan. Je kunt geen batterij biovergisters ver buiten een landbouwgebied neerzetten, want de transportkosten zijn hoog. Daarom is transport van mest naar het buitenland nauwelijks aan de orde.

Een andere manier om overtollige mest uit te rijden, is natuurlijk naar een naburig akkerbouwbedrijf. Maar ook die weg biedt slechts beperkte mogelijkheden. De controle op fraude bij transporten van boer naar boer is streng en het is economisch niet aantrekkelijk om speciaal voor dat doel een nabijgelegen akkerbouwbedrijf over te nemen. De enige manier voor een boer om aan meer mestquotum te komen, is het overnemen van andere veehouders. Dat gebeurt ook wel. Je hebt boeren die ambitie hebben. Zij maken hun bedrijf klaar voor de nieuwe situatie. Daarom zie je nu ook veel nieuwe en grotere stallen. Maar dat is een proces dat langzamerhand voltooid is.

Dat de melkproductie toch zal toenemen, heeft te maken met de verschuiving van varkens en pluimvee (inclusief mestquota) naar de melkveestapel, omdat daar meer brood in zit. Maar daar zal het

---

80 Prof. Dr. Dirk Strijker (1953) is bijzonder hoogleraar Plattelandsontwikkeling aan de Rijksuniversiteit Groningen.

ook bij blijven. De staatssecretaris dreigt met een quotum voor het aantal dieren dat een boer mag hebben, als er niet voldoende plaatsingsruimte voor mest is. Ook in dat geval is er een limiet aan de uitbreiding van de melkveehouderij. De gigastallen voor duizenden koeien waarvoor gevreesd wordt, komen er niet of nauwelijks.⁸¹

Leeuwarder Courant 2013-10-29

Het is stil bij de Friese vergisters

Malaise te wijten aan lage stroomprijs en dure bijproducten

AAN DIRK VAN DER MEULEN

HOLWERD - Het blijft kommer en kwel in de branche van de mestvergisters. Onlangs heeft ook HTO in Holwerd de productie stilgelegd.

Veel boeren zagen het tien jaar geleden als de ultieme tweede tak: het vergisten van drijfmest tot biogas. Door dit te verbranden in een warmtekrachtkoppelinginstallatie (wkk) konden de agrariërs zelf groene stroom opwekken. Vooral in Friesland was de animo groot. Van de circa honderd mestvergisters in Nederland, draaien er 22 in Friesland.

Of beter gezegd draaiden. Want inmiddels acht exploitanten hebben de productie definitief dan wel tijdelijk beëindigd. De overige veertien mestvergisters draaien op halve kracht, verklaart secretaris Klaas Kooistra van de brancheorganisatie BBO (Biogas Branche Organisatie).

Onlangs werd ook de productie bij HTO in Holwerd stopgezet. Exploitant Johan Boonstra is een van de weinige niet-agrariërs die een mestvergister exploiteert. Boonstra lease de wkk-installatie van Oosterhof Holman in Grijpskerk. Die heeft onlangs de installatie teruggehaald.

„Het heeft in deze tijd geen zin om te produceren”, verklaart directeur Theo Noordstrand van het onderdeel milieutechniek. Toch is de stap opmerkelijk omdat HTO onder de beste subsidieregeling voor co-vergisters valt: die van 2010. Boonstra, voorheen transportondernemer, wil niet reageren.

De malaise is te wijten aan de lage stroomprijs - door de **recessie**, de **schaliegaswinning** in de VS en veel **windenergie** in Duitsland - en de aanhoudend **hoge prijzen voor de bijproducten** zoals maïs en glycerine die ook worden vergist. Deze producten belanden vooral in Duitse vergisters omdat de eigenaren daarvan een hogere gegarandeerde prijs voor de groene stroom beuren.

Hans van den Boom, sectormanager duurzame energie van Rabobank, becijferde onlangs in weekblad Boerderij dat de kostprijs van co-vergisting (mest en bijproducten) in Nederland is gestegen van minder dan 15 cent per kWh in 2005 naar 18 tot 19 cent nu.

Bij de huidige vergisters zijn die bijproducten onmisbaar, omdat ze veel meer biogas bevatten dan mest. Systemen die alleen op mest draaien zijn nog onvoldoende ontwikkeld voor een rendabele investering, aldus Van den Boom.

BBO overlegt volgende week vrijdag op het ministerie van Economische Zaken over de nood situatie. Tot nu toe was er weinig inlevingsvermogen op het departement. „It ienigste wat se sizze is: dit is in ondernimmersrisiko”, aldus Kooistra.

De huidige exploitanten hopen dat de huidige malaise nieuwkomers weert. „We zitten niet te wachten op nog meer kopers op de markt voor bijproducten”, aldus een van hen.

---

81 Zet er een goede fles wijn op dat dit over zeg.....10 – 15 jaar, toch niet blijkt te kloppen (ZHN.)

Boerenvrijheid of dierrechten

Melkveehouders vinden de gedachte aan nieuwe beperking zeer frustrerend

Staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken hakt medio deze maand de knoop door. Legt zij de veehouderij aan banden, of mogen boeren zonder al te veel sores uitbreiden?

AAN DIRK VAN DER MEULEN

Ingenieursbureau Arcadis kwam begin oktober met een onthutsend rapport. Als alle veehouders de ruimte optimaal benutten van hun milieuvergunning, het bestemmingsplan en het provinciale structuurplan, dan dijt de veestapel in Nederland uit met 50 procent. In de melkveehouderij kan het zelfs gaan om een groei van zo'n 75 procent als boeren het hen toebedeelde bouwblok volzetten met stallen.

Milieudefensie en de *Stichting Natuur en Milieu* - de opdrachtgevers van dit Arcadis-onderzoek - adviseerden staatssecretaris **Sharon Dijksma** met klem om dierrechten in te voeren in de melkveehouderij en die voor de varkenshouderij en de pluimveehouderij te handhaven. Alleen op die manier kan de politiek deze dreigende groei van de veestapel voorkomen. Dat is van groot maatschappelijk belang, omdat meer vee ook meer mest betekent. Dit, terwijl Nederland al kampt met een mestoverschot dat natuur en milieu bedreigt (ammoniak, methaan) en mogelijk ook de volksgezondheid (stank, fijn stof, bacteriën). Op de 1,8 miljoen hectare mag 125 miljoen kilo fosfaat uit mest uitgereiden worden, de Nederlandse veestapel produceert in totaal 161 miljoen kilo fosfaat. Het restant wordt geëxporteerd of in Moerdijk verbrand tot groene stroom.

Een groei van de Nederlandse veestapel kan reëel zijn. Immers, Europa schaft in 2015 de melkquotering af en varkens- en kippenboeren is min of meer toegezegd dat de dierrechten in hun sector worden geschrapt. Melkveehouders geven via enquêtes zelf aan dat ze na 2015 10 tot 20 procent meer gaan melken. Milieuorganisaties becijferen dat de melkveestapel wel eens met 400.000 dieren kan groeien.

De veehouderij gruwet van dierrechten of andere vormen van productierechten. Die beperken de ontwikkelingsmogelijkheden en ze kosten de boer veel geld. Vorig jaar investeerde de veehouderij €300 miljoen. „En het is ook wel eens € 1,2 miljard geweest”, verklaart beleidsmedewerker Wiebren van Stralen van boerenorganisatie LTO. Miljoenen die bij stoppende boeren terechtkomen. „Allesmaal geldt dat de sector verlaat en niet geïnvesteerd kan worden in dierenwelzijn en milieu.” Melkveehouders vinden de gedachte helemaal frustrerend. Zijn ze eindelijk verlost van de superheffing en het dure melkquotum, moeten ze investeren in dierrechten.

Om dierrechten buiten boord te houden, ontwikkelde de veehouderij vorig jaar al een plan om de milieubelasting van mest te beperken, ook bij een groei van de melkveestapel. De sector belooft de koeien zodanig te managen dat de mest minder milieubelastende mineralen (fosfaat en stikstof) bevat. Bovendien gaan veehouders de verplichting aan om een deel van hun mestoverschot af te zetten bij mestverwerkende bedrijven. Die kunnen dan handzame mestingrediënten produceren voor export naar bijvoorbeeld Afrika. Naast zuivel krijgt daardoor ook de export van mest een stimulans. Of de mestverwerkers behandelen de mest zodanig dat het eigenlijk kunstmest is. Boeren kunnen dan minder kunstmest aanschaffen.

De verplichting tot mestverwerking is ingebouwd, omdat investeerders dan verzekerd zijn van aan-

voer. Veel mestfabrieken gingen in het verleden kopje onder doordat boeren net zo gemakkelijk weer afhaakten als de kosten te hoog werden. De toenmalige staatssecretarissen Henk Bleker (Landbouw) en loop Atsma (Milieu) van het landbouwvriendelijke kabinet Rutte-1 waren vol lof. „Een prima plan”, zeiden de CDA-politici.

Dijksma kan ook leven met een verplichte mestverwerking, maar ze stelde wel een harde voorwaarde: als de mestverwerking onvoldoende van de grond komt, komen er hoe dan ook dierrechten. Ze eiste van de veehouderijsector een inventarisatie van bestaande en lopende plannen voor mestverwerking.

Dit overzicht verscheen eind juni. Niet publiekelijk maar via een geheime bijlage vanwege concurrentiegevoelige informatie. De boodschap: Dijksma hoeft zich geen zorgen te maken. Er zitten meer dan voldoende kansrijke projecten in de pijplijn.

Bovendien hoeft ze niet bang te zijn voor een uitbreiding van de varkenshouderij en de pluimveehouderij. Die sectoren zullen eerder krimpen dan groeien. De melkveehouderij kwam bovendien met een extra geste. De belofte om zuinig met mestmineralen om te springen, wordt omgezet in een verplichting. Zuivelfabrieken halen geen melk op bij boeren die dit weigeren.

Leeuwarder Courant 2013-11-02

Onderzoek naar haalbaarheid plannen voor mestverwerking

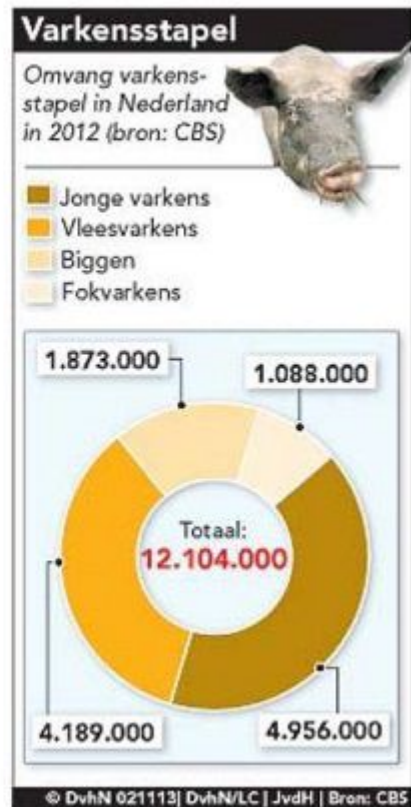
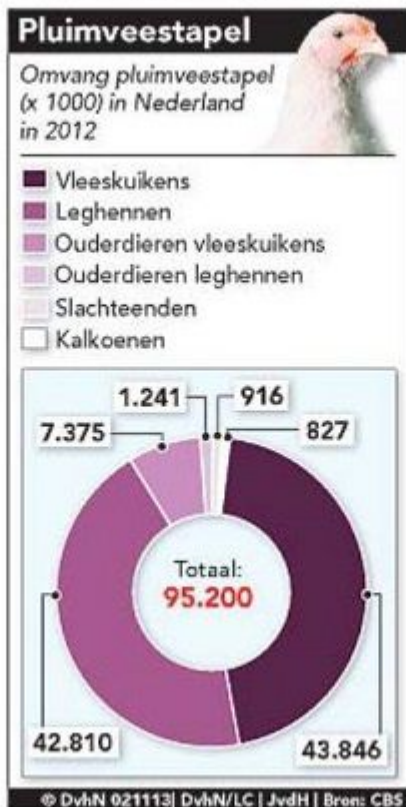
Het Planbureau voor de Leefomgeving onderzoekt of de projecten in de veehouderij voor mestverwerking haalbaar zijn.

Medio deze maand komt het instituut met zijn bevindingen, direct daarop gevolgd door een reactie van staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken.

Nu het uur U nadert, roeren ook de milieufederaties zich weer. Projectleider Hugo Hooijer van de campagne *maakvannederlandgeenmegastal.nl*, hekelt mestverwerking. „Het is en blijft een dure productiemethode. Dat werkt fraude in de hand. Mestverwerking is bovendien lastig te realiseren. Gemeenten moeten de vergunning verlenen en omwonenden weten maar al te goed hoe ze die procedures moeten traineren.”

„Bovendien”, zo vervolgt Hooijer, „zijn boeren niet verplicht om alle overschotmest ter verwerking aan te bieden. Waar gaat het restant naar toe? Voorheen veel naar de akkers in Duitsland, maar dat gaat ook al steeds moeizamer. Voordat mest naar de fabriek gaat, is er veel kwalijks vrijgekomen zoals ammoniak, methaan, stank en fijn stof. Waarom beperken we de mestberg niet tot de hoeveelheid die we onze eigen akkers kunnen opnemen. Pas dan hebben we hier een gezonde kringlooplandbouw.”

Nadelig voor de veehouderij zou kunnen zijn dat de sector niet eensgezind is. Invloedrijke boeren en publicisten als Jan Cees Vogelaar uit Lelystad en Harm Holman uit Roden vinden het plan van hun eigen LTO maar niks. Het maakt de weg vrij voor een industrialisering van de sector zoals in de varkenshouderij, zo waarschuwen ze. „Daarmee gooien we ons goede imago te grabbel”, aldus Vogelaar. „We moeten gebonden blijven aan de grond met koeien in de wei.”

Leeuwarder Courant 2013-11-25

Marianne Thieme: Stop bio-industrie

TEGAST: MARIANNE THIEME

Wanneer ons consumptiepatroon wereldwijd zou worden overgenomen, hebben we vier aardbollen nodig. Zegt Daan van Doorn die de toekomst van de veehouderij onderzocht. En vervolgens: „Om de wereld te kunnen voeden zijn megastallen nodig, een verdere intensivering van de landbouw”. Dat betoog krijgt navolging bij vertegenwoordigers van de Rabobank en de Wageningen Universiteit. Meer vlees, vis, melk, eieren om de wereld te voeden en daarom grotere stallen, meer van hetzelfde. Nederland bouwt megastallen in de Oekraïne en exporteert varkens naar China.

Onze liefde voor groei, of eigenlijk geld, maakt ons blind voor het feit dat we wonen op een kleine planeet met snel afnemende grond- en hulpstoffen. We weten dat de biodiversiteit ernstig gevaar loopt en dat 30 procent van de achteruitgang wordt veroorzaakt door de veehouderij. Zonder biodiversiteit geen landbouw en dus geen voedsel.

Nederland produceert enorm veel vlees en daarmee ook mest.

In 2025 wordt het omslagpunt verwacht waarop we de schade die wij aan de aarde toebrengen niet

meer zullen kunnen herstellen. Het lijkt een somber verhaal, toch ben ik optimistisch. We zien wat er niet werkt. We zijn het vieste jongetje van de Europese klas met 70 miljard kilo mest, 14 keer het lichaamsgewicht van elke Nederlander in poep. Voor de paar dubbeltjes die een kippenfokker verdient per dier is geen fatsoenlijke bedrijfsvoering mogelijk. Elke dag stoppen zeven agrariërs met hun bedrijf omdat ze de ratrace niet meer bij kunnen benen.

Alleen drastische vermindering van het aantal dieren in Nederland vormt een oplossing. We kunnen in een kwetsbaar landje niet produceren voor 70 procent export, we moeten produceren voor de regio, hoogkwalitatief en tegen fatsoenlijke prijzen.

Staatssecretaris Dijkma diende als Kamerlid in 2011 nog een motie in om paal en perk te stellen aan megastallen, maar nu ze de kans heeft dat door haar en de PvdA gewenste beleid uit te voeren, geeft ze niet thuis en doet ze het tegenovergestelde. Het zou moeten kunnen, want de VVD-premier Mark Rutte sprak in 2009 nog de gedenkwaardige woorden: „Ik heb grote moeite met de bio-industrie, met dat stapelen van varkens op een dieronwaardige manier.”

Het kabinet overweegt nu dierrechten voor de veehouder af te schaffen, waarmee de veestapel en de mesthoop die Nederland domineert onbeheersbaar dreigt te worden. Het LEI Wageningen (internationaal toonaangevend, sociaaleconomisch onderzoeksinstituut) heeft becijferd dat de Nederlandse landbouw prima biologisch zou kunnen en dat de meerprijs beperkt zou blijven, als we maar allemaal meedoen.

Dat kan bereikt worden door strikte doorvoering van het beginsel dat de vervuiler moet betalen. Onderzoek van de Vrije Universiteit leert dat voor elke kilo varkensvlees die verkocht wordt, tenminste 50 procent van de kosten niet betaald wordt door de consument, maar voor rekening van de samenleving komt. Vier sateetjes voor 28 cent of een hamburger van 15 cent is niets anders dan heling, het kan niet en het zou niet moeten mogen. Het is met vlees zoals met eurocenten: het produceren ervan kost meer dan de waarde ervan.

Leeuwarder Courant 2013-12-13

Staatssecretaris Dijkma ziet af van invoering dierrechten Opluchting in melkveehouderij

AAN DIRK VAN DER MEULEN

DEN HAAG - Tot vreugde van melkveehouders en zuivelindustrie ziet staatssecretaris Sharon Dijkma (landbouw) af van de invoering van dierrechten in de melkveehouderij.

Bij een eventuele invoering zouden melkveehouders op hoge kosten gejaagd worden als ze meer koeien willen melken.

Voor de varkens- en pluimveehouderij zijn de druiven wel zuur. Dijkma (PvdA) vindt dat de al eerder ingevoerde dierrechten voor deze sectoren gehandhaafd moeten blijven. Een pluimveehouder die meer kippen wil houden moet dierrechten blijven kopen van stoppende collega's.

Voor Dijkma waren ook dierrechten in de melkveehouderij geruime tijd een serieuze optie. Ze vreesde een uitdijend mestoverschot als Europa op 1 april 2015 de melkquotering afschaft.

De staatssecretaris heeft er nu echter alle vertrouwen in, zo schrijft ze de Tweede Kamer, dat ook een groeiende melkveehouderij het mestoverschot weet op te lossen door minder fosfaat in veevoer

te stoppen, door deelname aan de verplichte mestverwerking (die per 1 januari wordt ingevoerd) en door de keuze voor grondgebondenheid en weidegang. In de donderdag gepresenteerde toekomstvisie benadrukken boerenorganisatie LTO en de Nederlandse Zuivelorganisatie dat er in Nederland voor (vrijwel) grondloze bedrijven geen plaats moet zijn.⁸²

Het besluit van Dijkma is niettemin opmerkelijk. Voorheen zei ze dierrechten in de melkveehouderij in te voeren als de veehouderij in totaliteit onvoldoende serieuze mestverwerkingsprojecten weet te overleggen. Ze liet dit onderzoeken door het *Planbureau voor de Leefomgeving* en Wageningen Universiteit. Die concludeerden dat voldoende verwerkingscapaciteit voorlopig een illusie is.

Naast vertrouwen in de sector spelen ook economische aspecten een rol in het besluit van Dijkma om de melkveehouderij te vrijwaren van dierrechten. „De zuivelsector levert een belangrijke bijdrage aan de Nederlandse economie. Die bijdrage kan belangrijker worden door de groeiende zuivelvraag. Invoering van dierrechten zou de concurrentiepositie benadelen, omdat ze alleen gelden voor Nederlandse melkveehouders”, aldus Dijkma.

De PvdA-politica houdt vast aan dierrechten in de intensieve veehouderij, omdat ze een groei van het mestoverschot vreest als in 2016 de subsidie vervalt op stroom van verbrande kippenmest in Moerdijk. Ongeveer de helft van de Nederlandse kippenmest gaat nu naar Moerdijk.

Boerenorganisatie LTO reageert verbolgen. „Het getuigt van heel weinig vertrouwen in de intensieve veehouderij”, bliest voorzitter Eric Huber van LTO Pluimveehouderij. „Door de combinatie van mestverwerking en dierrechten worden we nu van twee kanten geknipt en geschoren.”

De milieuorganisaties zijn overwegend tevreden. Wel is er de vrees dat het straks ook in de melkveehouderij „dweilen wordt met de mestkraan open”, zegt Jacomijn Pluimers van Milieudefensie.

Leeuwarder Courant 2013-12-14

Boer kan boete krijgen voor koeien op stal

Weidegang moet minimaal 81 procent blijven

AAN DIRK VAN DER MEULEN

LEEWARDEN - Zuivelbedrijven kunnen boetes invoeren als het aantal koeien in de wei verder afneemt.

Dat staat in de toekomstvisie van de vakgroep melkveehouderij van boerenorganisatie LTO en de Nederlandse Zuivelorganisatie. Het is een ommezwaai met het bestaande beleid. Dat gaat uit van een beloning van boeren die aan weidegang doen. De premie bedraagt een € 0,5 tot een € 1 per 100 kilo melk.

Dit huidige beloningssysteem mogen zuivelbedrijven uitbreiden met boetes voor melkveehouders die hun koeien het hele jaar op stal houden. Deze bonusmalus treedt in werking, zo hebben NZO en LTO afgesproken, als het aantal weidekoeien lager uitvalt dan in 2012. Toen maakten 81 procent van de melkveebedrijven gebruik van weidegang. „De zuivelbedrijven zijn uiteraard vrij om te kiezen voor een bonus, een malus of allebei”, verklaart NZO-woordvoerder Rene van Buitenen. „Maar het is geen vrijblijvend verhaal. De zuivel heeft zichzelf opgelegd om de koe in de wei te houden.”

De toekomstvisie werd donderdag niet geheel toevallig gepresenteerd kort nadat staatssecretaris

---

82 <http://www.duurzamezuivelketen.nl/sites/default/files/Jaarverslag%202013%20DZK.pdf>

Sharon Dijksma (Landbouw, PvdA) bekend maakte dat ze afziet van invoering van dierrechten in de melkveehouderij. Daarmee had ze een mestoverschot in de melkveehouderij kunnen voorkomen. Zo'n overschot dreigt als in 2015 de Europese melkquotering afgeschaft wordt.

Dijksma heeft er echter alle vertrouwen in dat ook een groeiende melkveehouderij het mestoverschot binnen de perken houdt en de koe in de wei. Ze is zeer gecharmeerd van de toekomstvisie. Melkveehouders kunnen bovendien, zo zegt ze, het mestoverschot sturen door verplichte afzet aan mestverwerkingsfabrieken en door minder fosfaat in het veevoer te stoppen.

Met de visie proberen zuivel en melkveehouderij een industrialisering van de sector te voorkomen met behoud van groei mogelijkheden voor de melkveehouder.

Toch lijkt het erop dat een melkveehouder met 100 hectare land en 150 weidende koeien rustig kan groeien naar een intensief, industrieel bedrijf met 600 stalkoeien. Als hij de overtollige mest afzet bij een mestfabriek en voer laat aanrukken uit de regio, kunnen de belangenorganisaties met hun visie dit niet tegenhouden.

„De toekomst zal het uitwijzen', verklaart melkveehouderijvoorzitter Kees Romijn. „We zijn ervan overtuigd dat we enkele flinke drempels hebben opgeworpen om extremen te voorkomen. Het is ook maar de vraag of je in bovengenoemd voorbeeld nog wel economisch kunt boeren.

Mochten de drempels toch genomen worden, dan zullen we ze moeten verhogen. Daar mag de maatschappij op ons aanspreken.”

Leeuwarder Courant 2013-12-19

LEI: Forse stijging van grondprijs voorzien

DEN HAAG - Agrarische grond, nu zo'n €45.000 per hectare, zal de komende jaren fors in waarde stijgen.

De prijsstijging zal ontstaan door een toenemende grondhonger van melkveehouders en akkerbouwers, zo voorspelde directeur Laan van Staalduinen van het *Landbouw Economisch Instituut*. Staatssecretaris Sharon Dijksma van landbouw maakte vorige week bekend dat ze afziet van dierrechten in de melkveehouderij en dat melkveehouders hun bedrijven mogen uitbreiden mits ze grondgebonden blijven. Melkveehouders hebben dus behoefte aan meer hectares, maar ze zullen op de grondmarkt moeten concurreren met akkerbouwers die vanwege de hoge inkomens prima in staat zijn om een concurrerend bod uit te brengen.

De varkenshouderij zou hiervan wel eens het kind van de rekening kunnen worden. Als melkveehouders meer land in bezit hebben, kunnen varkenshouders minder mest afzetten, aldus Staalduinen.

Dagblad van het Noorden 2013-12-20

Megastal met 1900 koeien wekt amper weerstand

Dierenbescherming en natuurorganisaties dienen bezwaarschrift in

PvdA vangt bot

In de Tweede Kamer heeft de PvdA vragen gesteld over de bouw van de megastal in Dalen. Staatssecretaris Sharon Dijksma antwoordt dat de plannen van de gebroeders Vroege passen binnen de wettelijke voorschriften. De gemeente Coevorden heeft het gebied aangewezen als grootschalig landbouwgebied en de provincie kent geen maximum bouwoppervlak voor grondgebonden agrarische bedrijven. Op de vraag of zij de uitbreiding kan tegenhouden, verwijst de staatssecretaris de vragenstellers door naar gemeente en provincie, want die gaan over het omgevingsbeleid.

▲ De broers Wim (links) en Aart Vroege bij hun bedrijf.

Door Jon van Schilt

DALEN: Er lijkt onder de bevolking weinig weerstand te bestaan tegen de komst van een megastal voor 1900 runderen (1200 melkkoeien en 700 stuks jongvee) aan de Burgemeester ten Holte-weg in Dalen.

Bij de gemeente Coevorden kwamen tot dusver alleen bezwaarschriften binnen van de Dierenbescherming en natuur- en milieuorganisaties. Zij zijn vooral tegen de plannen omdat volgens hen een megastal, het wordt een van de grootste van het Noorden, ten koste gaat van dierenwelzijn. Het bezwaar van de Dierenbescherming is niet specifiek gericht tegen de plannen van Maatschap Vroege in Dalen, maar tegen alle megastallen. De organisatie wil ook een signaal afgeven aan andere Drentse gemeenten die overwegen een megastal toe te staan.

De Dierenbescherming wil koeien in de wei zien. “Als de dieren permanent in de te krappe stallen met harde ondergrond verblijven, is er onvoldoende ruimte om kudgedrag uit te voeren. Stress, klauw- en pootproblemen, uierontstekingen en slijt-, druk- en doorligplekken zijn het gevolg”, zegt regiomanager Welmoet Tideman. Zij claimt dat onder de Drentse bevolking 'bijzonder weinig draagvlak is' voor megastallen.

Het aantal bezwaarschriften dat bij de gemeente is binnengekomen, laat een ander beeld zien. “Maar we houden een slag om de arm. Er kunnen nog zienswijzen in de pijplijn zitten”, zegt wethouder Geert Roeles. Tideman: “De organisaties die bezwaar maken, vertegenwoordigen grote groepen mensen.”

Eerder gaf de gemeenteraad al een verklaring van geen bedenkingen af. Nu werken we de procedure verder af wat moet uitmonden tot een bouwvergunning voor dit bedrijf. De zienswijze van de Dierenbescherming is voor ons geen aanleiding hiervan af te wijken”, zegt Roeles. De beoogde uitbreiding van de melkveehouderij, van 500 naar 1900 dieren, vindt plaats in een gebied dat is aangewezen voor grootschalige landbouw.

Aart Vroege, een van de broers in de maatschap, reageert met een zucht op het bezwaar van de Dierenbescherming: “Het is het oude verhaal van koeien op harde beton. Dat is overal zo, dus ook in kleine stallen. Wij doen juist heel veel aan dierenwelzijn. Onze koeien staan niet vastgebonden op één plaats, maar lopen los in de stal. Dierenwelzijn heeft niets te maken met de omvang van de stal,

maar met de intenties van de boer:”

Hij hoopt volgend jaar met de bouw te beginnen. “Maar eerst moet de vergunning binnen zijn.”

Leeuwarder Courant 2013-12-21

Kringlooplandbouw is goed voor zowel beurs als milieu

AAN DIRK VAN DER MEULEN

LEEUWARDEN - Dankzij de kringlooplandbouw hebben circa 55 melkveehouders in de Noordlike Fryske Wálden prima geboerd voor zowel beurs als milieu.

Ze verdienen een beter inkomen en de uitspoeling van fosfaat en stikstof naar het grondwater en de uitstoot van ammoniak in de lucht zijn lager. Dat verklaarde bodemdeskundige en agrarisch projectleider Everhard van Essen op een symposium van het Nordwin College in Leeuwarden.

Kringlooplandbouw houdt in dat boeren de verliezen van meststoffen en mineralen tot een minimum beperken. Ze voeren hun koeien minder krachtvoer, gebruiken minder kunstmest en doen zo veel mogelijk aan weidegang. Daardoor ontstaat een kwalitatief betere drijfmest, doordat de stikstof meer organisch gebonden is. De boeren rijden de mest uit bij donker en regenachtig weer, zodat het grasland de meeste voedingsstoffen opneemt.

De lagere melkproductie weten de boeren te compenseren door lagere kosten, zo heeft twintig jaren kringlooplandbouw in de Noardlike Fryske Wálden uitgewezen. Ook de veestapel is gezonder, waardoor de dierenarts minder vaak ingeschakeld hoeft te worden. Een nadeel is dat veel kringloopboeren een langere werkweek draaien.

Waarom werken niet alle boeren zo? Omdat het bij velen nog tussen de oren zit dat het groter en intensiever moet, vermoedt Van Essen. Volgens Jan van Weperen uit Oosterwolde, melkveehouder en docent, is kringlooplandbouw ook haalbaar op intensieve melkbedrijven met veel en hoogproductieve koeien.

Biologische rundveehouder Wopke Veenstra uit Boelenslaan bestrijdt dat. „Die manier van boeren gaat uit van de meest maximale productie, echt kringloopboeren kiezen voor de meest optimale productie.”

Meer vee dupeert samenleving

Milieudefensie: extra kosten voor natuur volksgezondheid en drinkwater

LTO: enorme investeringen in stallen voor reductie ammoniak

LEEUWARDEN - Een groeiende melkveehouderijsector zadelt de maatschappij met hoge kosten op, zo heeft Milieudefensie becijferd.

Als het aantal melkkoeien de komende jaren met 20 procent groeit, zou het om een kostenpost gaan van jaarlijks ruim € 350 miljoen. „Meer mest en ammoniak en meer fijnstof berokkenen schade aan natuur en volksgezondheid. Bovendien zijn extra investeringen nodig om drinkwater te zuiveren”, verklaart campagneleider Jacomijn Pluimers van Milieudefensie. De meerkosten zijn becijferd op basis van een rekenmodel van het bureau CE Delft.

Milieudefensie hoopt met het onderzoek te bewerkstelligen dat de Tweede Kamer het mestbeleid van staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken afwijst. Onderdeel van dit beleid is dat de melkveehouderij gevrijwaard blijft van dierrechten, ook als Brussel in 2015 de melkquotering afschaft en melkveehouders in principe net zoveel melk mogen leveren als ze zelf willen. Dijksma vertrouwt erop dat de sector op eigen kracht het mestprobleem weet op te lossen. De Tweede Kamer zou in eerste instantie op 29 januari in debat gaan met de PvdAstaatssecretaris over deze kwestie, maar dat is inmiddels uitgesteld tot eind februari.

Enquêtes onder boeren tonen aan dat melkveestapel en melkplas na 2015 met zo'n 15 tot 20 procent zullen groeien. Volgens Milieudefensie is dat een ongewenste ontwikkeling vanwege de effecten op volksgezondheid en natuur. De natuur- en milieuorganisatie vindt daarom dat er ook in de melkveehouderij dierrechten moeten komen of een maximale hoeveelheid melk per hectare (13.000 liter, ongeveer 1,5 koe).

Boerenorganisatie LTO Nederland beticht Milieudefensie van eenzijdigheid. „Ze zouden ook eens een onderzoek moeten doen naar alle investeringen in nieuwe stallen om de ammoniakuitstoot terug te dringen”, verklaart woordvoerder Jack Luiten. Hij wijst er verder op dat Nederland in 1985 nog ruim 2 miljoen koeien telde tegen bijna 1,5 miljoen in 2012. „Laten we het wel even in perspectief plaatsen.”

Alfa Accountants becijferde onlangs dat, op basis van de huidige cijfers, een groot deel van de melkveehouders met een mestoverschot kampt waarvan een deel verplicht verwerkt moeten worden. In Noord-Nederland zou het gaan om een kwart van de boeren, in Oost- en Zuid-Nederland om driekwart.

Melkveehouders trots op lobby dierrechten ⁸³

Natuur en Milieu haalde alles uit de kast voor koerechten

AAN DIRK VAN DER MEULEN

JOURE Melkveehouderijbestuurders zijn trots dat ze de komst van dierrechten hebben weten te voorkomen.

Dat bleek gisteren in Joure op een bijeenkomst van boerenorganisatie LTO Noord voor melkvee-houders. De vakgroepsleden Janita ter Berge uit Steggerda en Dirk Bruins uit Dwingeloo benadruk-ten dat vooral Natuur en Milieu alles uit de kast heeft gehaald om ook de melkveehouderij dierrech-ten op te leggen. „Toch is het ons gelukt om staatssecretaris Sharon Dijkma (Economische Zaken) te overtuigen van ons verhaal”, verklaarde Ter Berge. „En dat is toch wel opmerkelijk”, zo vulde Bruins aan, „omdat een belangrijk adviesorgaan van het Planbureau voor de Leefomgeving, vreest dat de mestverwerking in Nederland onvoldoende van de grond komt.”

Dijkma (PvdA) wilde in eerste instantie ook de melkveehouderij dierrechten opleggen om het mestoverschot te beteugelen. Dat zou melkvee-houders op hoge kosten jagen bij de uitbreiding van hun bedrijf en een rem zetten op de groei van de zuivelsector met wereldwijd een enorme groeipo-tentie. Uiteindelijk besloot de staatssecretaris om de dierrechten in de intensieve veehouderij te handhaven en de melkveehouderij te ontzien. „Een college in de varkenshouderij complimenteerde ons niet onze lobby”, zei Bruins.

Dijkma besloot hiertoe nadat LTO en NZO (de zuivelbranche) harde toezeggingen deden over het behoud van grondgebondenheid (mest zoveel mogelijk afzetten op eigen land) en weidegang. Bo-vendien gaan beide sectoren de Kringloopwijzer stimuleren. Daarmee krijgen melkvee-houders een goed inzicht in de mineralenstromen op het bedrijf waardoor ze fosfaat- en stikstofverliezen kunnen verminderen.

Ondanks beloftes voor grondgebondenheid, probeert LTO Noord al te starre regelgeving van pro-vincies over die grondgebonden te voorkomen. Ook als die regelgeving uitermate soepel lijkt. Zo willen gedeputeerde staten van Fryslân in de verordening Romte opnemen dat mest en ruwvoer voor minimaal de helft afgezet moet worden danwel afkomstig moet zijn van eigen grond binnen een straal van 15 kilometer van het bedrijf. LTO Noord vindt die afstandsnorm te beperkend. „Die werken verlamdend op de bedrijfsvoering, zeker voor bedrijven die gevestigd zijn bij de kust of een stedelijk gebied.”

Ammoniakdeal met koe in wei

Veebedrijf bij natuurgebied kan weer uitbreiden

AAN DIRK VAN DER MEULEN

DEN HAAG Meer weidegang voor melkkoeien en een alternatief voor de sleepvoet voor het uitrijden van mest. Dat zijn belangrijke onderdelen van het ammoniakakkoord.

Het akkoord werd dinsdag gesloten tussen staatssecretaris **Sharon Dijkma** van Economische Za-

---

83 Zie DvhN 2014-10-21 over 'terugkrabbelen' LTO is bang voor 'cowboyachtige boeren.'.....

ken en **diverse vertegenwoordigers van de veehouderijbranche**. Overeengekomen is dat veehouders gezamenlijk de ammoniakuitstoot met bijna 10 procent reduceren in 2030.

Dat is nodig omdat ammoniak ten koste gaat van de biodiversiteit. Sommige plantensoorten overleven niet in een stikstofrijke omgeving. Anderzijds is het nu mogelijk dat circa 25.000 veebedrijven rondom natuurgebieden weer makkelijker kunnen uitbreiden.

Meer weidegang leidt tot een afname van ammoniak doordat mest en urine dan niet met elkaar gemengd worden. Dat gebeurt wel in de mestkelders.

Zuivelbedrijven promoten weidegang met een weidepremie als koeien jaarlijks minimaal 120 dagen grazen. Gewerkt wordt nu aan een nieuw keurmerk zodat koeien nog meer dagen doorbrengen in de wei.

De veehouderij heeft ook toegezegd dat er een alternatief komt voor de sleepvoet. Met deze machine wordt drijfmest uitgereden tussen de graszoden op klei en veen. Dat leidt tot meer ammoniakvorming dan het injecteren van mest zoals dat al verplicht is op zandgronden.

Over een ammoniakakkoord is al ruim tien jaar onderhandeld. Telkens moesten partijen weer naar de onderhandelingstafel doordat de Raad van State vergunningen vernietigde voor de uitbreiding van veebedrijven bij natuurgebieden. Gekozen is nu voor een opzet waarbij alle veebedrijven in Nederland bijdragen aan ammoniakreductie zodat veebedrijven rondom natuurgebieden ook kunnen uitbreiden.

Milieudefensie is kritisch. De organisatie vindt het akkoord veel te vrijblijvend. Ze dringt aan op het invoeren van normen voor de melkveehouderij, bijvoorbeeld een maximaal aantal koeien per hectare. „Door de verwachte groei van de melkveehouderij kunnen we juist minder weidegang en meer ammoniakuitstoot verwachten”, stelt campagneleider Jacomijn Pluimers.

Door het vervallen van het melkquotum in 2015 wordt een groei van de Nederlandse melkveehouderij verwacht van 20 procent. „De melkveehouderij is er de laatste jaren ook niet in geslaagd om een doorbraak naar weidegang te bereiken.”

Zwaard van Damocles boven kalverhouderij⁸⁴

'de banen van 15.000 mensen in deze sector staan op de tocht'

AAN DIRK VAN DER MEULEN

DONKERBROEK De vleeskalverhouderij in Nederland wordt weggevaagd door de manier waarop de regering invulling geeft aan het nieuwe Europese landbouwbeleid.

Dat concludeert Ger Koopmans, de voorzitter van de kalverhouders binnen boerenorganisatie LTO. „Als alles zo blijft, gaan we de nertsenhouders achterna“, zo zei hij deze week op een bijeenkomst in Donkerbroek. „Veel van onze bedrijven zullen ten dode zijn opgeschreven, omdat we nooit kunnen concurreren met onze collega's in België en Frankrijk.“

De kalverhouderij lijkt net als de stierenmesterg uit ons land te verdwijnen. FOTO: AWP

Wat is er aan de hand? Vleeskalverhouders zijn de grootontvangers van inkomenssteun van de Europese Unie. Deze 1800 leden tellende beroepsgroep krijgt jaarlijks zo 'n 60 miljoen euro overgemaakt uit Brussel. Per bedrijf met opvolgers gaat het om een bedrag van 50.000 euro. Dat is ook zo'n beetje het netto-inkomen van een kalverhouder. De Brusselse subsidie is nog een uitvloeisel van de slachtpremie die rundveehouders ontvangen.

Helpt kalveren uit buitenland

Van de 1800 vleeskalverhouders boert het merendeel op de Veluwe. Friesland en Drenthe tellen elk zeventig kalverbedrijven en Groningen veertig. De sector telt 925.000 dieren die gedurende zes tot twaalf maanden afgemest worden. Ongeveer de helft van de kalveren wordt geïmporteerd, merendeels uit Duitsland maar ook uit Litouwen en Ierland. Er zijn twee soorten kalfsvlees: rosé en witvlees. Rosévlees is afkomstig van kalveren die gevoerd worden met ruwvoer; witvlees komt van kalveren die magere melk voorgeschoteld krijgen met wat ruwvoer. Het merendeel van het Nederlandse kalfsvlees wordt geëxporteerd, vooral naar Italië en Frankrijk. De Nederlandse Van Drie Group is 's werelds grootste 'kalfsvleesketen' met een omzet van circa 1,9 miljard euro

'Dit systeem nu gaat op de helling. Brussel gaat minder inkomenssteun uitkeren - voor heel Nederland daalt de bijdrage van 830 miljoen euro in 2013 naar 732 miljoen euro in 2019 -De banen van

en de subsidie wordt toegekend op basis van het aantal hectares landbouwgrond. Die zal in 2019 circa 390 euro per hectare bedragen, inclusief de vergroeningspremie.

Nu zijn de kalverhouders veelal veehouders zonder land, net als kippen- en varkenshouders. Van een grootontvanger wordt de sector een kleinontvanger. „De bijdrage van 60 miljoen euro keldert

84 Mestgegeves van deze sector in 2008 3 miljard Kg (varkens was 12,3 en runderen zonder kalveren 50,8 mln. kg.)

naar zo'n 8 miljoen. En dat is uiteraard bizar", aldus Koopmans, jarenlang het landbouwgezicht van het CDA in de Kamer.

Met die afname zou nog te leven zijn, als ook de concurrentie ermee te maken krijgt. Dat is echter niet het geval. Landen als België en Frankrijk maken gebruik van de mogelijkheid die Brussel biedt om de subsidieafname per agrariër te beperken tot hooguit 50 procent. Staatssecretaris Sharon Dijksma (PvdA) van Economische Zaken wil hier niet aan.

Herman Snijders, haar topambtenaar Europees landbouwbeleid, legde in Donkerbroek uit waarom. „Als de vleeskalverhouder meer Europese inkomenssteun krijgt dan afgesproken, gaat dit ten koste van andere boeren. Want de totale subsidiepot blijft hetzelfde. En ze ziet de krantenkoppen al voor zich: extensieve biologische melkveehouder levert dankzij Dijksma geld in voor intensieve vleeskalverhouder. In haar eigen achterban zou dat niet uit te leggen zijn.” Ook binnen LTO Nederland en in de Tweede Kamer kreeg de kalverhouderij weinig steun.

Het gevolg is wel dat de kostprijs van de Nederlandse kalverhouders niet meer concurrerend zal zijn. „Fransen en Belgische kalverhouders beuren 25 euro per kalf meer. Daar is niet tegen op te boksen”, verklaart Koopmans.

De sector heeft deze week Dijksma een rapport aangeboden waarin de desastreuze inkomensgevolgen in kaart zijn gebracht „En daarmee staan de banen van 15.000 mensen in deze sector op de tocht. Een sector die 1,4 miljard euro bijdraagt aan de handelsbalans. Die laat je in deze moeilijke economische tijden toch niet barsten? Bovendien is een sterke kalverhouderij ook van groot belang voor de melkveehouderij. Wij kopen hun kalveren en we zijn een grote afnemer van wei- en melkpoeder van de zuivelindustrie.”

In het rapport wordt ook ingegaan op de teloorgang van de stierenmesterij in Nederland, door een wijziging van het gemeenschappelijk landbouwbeleid medio jaren negentig. Daardoor is het aantal vleesstierbedrijven met 75 procent gekrompen tot zo'n driehonderd. „Zonder de juiste keuze dreigt eenzelfde ontwikkeling in de vleeskalversector”, voorspelt Koopmans.

Leeuwarder Courant 2014-03-25

EU scherpt mestnorm voor Nederland aan.

Minder mest over zandgronden en maïsakkers

AAN DIRK VAN DER MEULEN

LEEWARDEN Europa verleent de Nederlandse landbouw ook voor de komende vier jaar een ontheffing van de Nitraatrichtlijn, maar deze wordt wel aangescherpt.

De aanscherping houdt in dat boeren in de zandgebieden in Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg iets minder dierlijke mest over hun land mogen uitrijden. Voor alle boeren in Nederland geldt dat ze minder maïs moeten telen, willen ze voor de ontheffing (**derogatie** in Brussels jargon) in aanmerking komen. Dat schrijft staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken de Tweede Kamer.

De eind jaren negentig ingevoerde Europese **Nitraatrichtlijn** heeft als doel het verminderen van waterverontreiniging door nitraten uit de landbouw. De algemene regel is dat een hectare landbouwgrond jaarlijks bemest mag worden met hooguit 170 kilo stikstof uit dierlijke mest. Nederland kent

al acht jaar een uitzondering voor grasland van 250 kilo stikstof. Een voorwaarde is dat een veehouder op hooguit 30 procent van zijn areaal maïs teelt. De derogatie is van groot belang. Zonder deze ontheffing zou Nederland de veestapel fors moeten inkrimpen.

De Europese Commissie wil de derogatie voor de zandgebieden in Zuid- en Oost-Nederland aanscherpen tot 230 kilo stikstof, omdat de kwaliteit van het grondwater in deze gebieden nog niet voldoet aan de normen. Daarnaast mogen veehouders in geheel Nederland hooguit 20 procent maïs telen, willen ze voor derogatie in aanmerking komen. Op zandgronden en maïsakkers spoelen meststoffen sneller uit naar het grond- en slotwater.

De Europese Commissie stelt als voorwaarde dat de Tweede Kamer akkoord gaat met het mestbeleid dat Dijkma medio december vorig jaar presenteerde. Dat houdt in dat het systeem van dierrechten gehandhaafd blijft voor de varkens- en pluimveehouderij zodat deze sectoren niet kunnen groeien. De melkveehouderij moet een grondgebonden sector blijven met veel aandacht voor weidengang.

Dijkma heeft met het binnenhalen van de derogatie ook een aantal vrijstellingen binnengehaald. Zo mogen onder meer de boeren in de Noardlike Fryske Wâlden doorgaan met hun proef voor het bovengronds uitrijden van drijfmest. Daarnaast mag in er in de Veenkoloniën bovengronds drijfmest uitgereden worden om winderosie te bestrijden.

<https://mijn.rvo.nl/derogatie>

U mag op landbouwgrond 170 kilogram stikstof uit dierlijke mest per hectare per jaar gebruiken. Dit mag u verhogen naar 250 of 230 kilogram als u voldoet aan de voorwaarden voor derogatie. De wijzigingen en voorwaarden voor 2014 vindt u op deze pagina. U kon zich van 1 mei tot en met 13 juni aanmelden via Direct regelen.

Wijziging voor derogatie 2014 – 2017

Nederland heeft opnieuw derogatie gekregen. Er zijn wel wijzigingen ten opzichte van voorgaande jaren. De wijzigingen staan hier in het kort op een rij.

- Als u voldoet aan de voorwaarden, dan mag u 250 kg stikstof uit graasdierenmest gebruiken. Heeft u zand- en lössgronden in gebruik die liggen in de provincie Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant of Limburg, dan mag u voor die percelen 230 kg stikstof per hectare per jaar in de vorm van graasdierenmest gebruiken.
  - Minimaal 80% van uw totale oppervlakte landbouwgrond moet grasland zijn.* Heeft u in 2014 minder dan 80% grasland, dan kunt u in aanmerking komen voor een voorziening. Hiervoor gelden wel voorwaarden. Deze vindt u op deze pagina onder Voorwaarden.
  - Voor derogatie 2014 meldt u zich voor 14 juni 2014 aan.
  - U stelt het bemestingsplan voor 14 juni 2014 op.
  - Als u landbouwgrond opnieuw moet laten bemonsteren, doe dit dan ook voor 14 juni 2014.
  - Heeft u nog geen opgave Aanvullende gegevens 2013 gedaan? Doe dan de opgave ook voor 14 juni 2014.
  - U hoeft bij uw aanmelding derogatie de oppervlakte landbouwgrond niet meer in te vullen.
  - Het tarief is verhoogd.
  - Na uw aanmelding is de status: Aanvraag voorlopig geregistreerd.
  - Wij schrijven het bedrag van uw rekening af in het laatste kwartaal van 2014.
- * Was 70 % / De overblijvende 20 % zal vaak mais zijn (ZHN.)

Slikken of stikken met strengere mestnormen 2014-2017

Dijksma: 'We hebben dit er echt uit moeten slepen'

Nynke Smedeman

DEN HAAG De Tweede Kamer kan niets doen aan de scherpere mestnormen die Brussel Nederland oplegt. „Het is slikken of stikken”, concludeert Kamerlid Carla Dik-Faber van de ChristenUnie.

Europa verleent onze landbouw ook voor de komende vier jaar ontheffing van de Nitraatrichtlijn, maar deze wordt wel aangescherpt. Gooit Nederland de kont tegen de krib, dan gaat het hele stelsel overboord en moet de veestapel fors inkrimpen. „Dan zijn we veel verder van huis”, reageert Kamerlid Sjoera Dijkers (PvdA). „Het zit helaas vast op Brusselse dominantie”, zegt Elbert Dijkgraaf van de SGP.

De aanscherping houdt in dat boeren in zandgebieden in Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg minder dierlijke mest over hun land mogen uitrijden. Voor alle boeren geldt dat ze minder mais mogen telen om de ontheffing (derogatie in Brussels jargon) te krijgen. Op zandgronden en maïsakkers spoelen meststoffen sneller uit naar het grond-en slotwater.

„We hebben dit er echt uit moeten slepen”, benadrukte staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken gisteren. „Het is de eerste keer dat de Europese Commissie een lidstaat toestaat er twee normen op na te houden. We hadden ook de strengste norm van de zandgebieden voor heel het land kunnen krijgen.”

Verschillende partijen maken zich zorgen over de verplichting om dit jaar op hooguit 20 procent van het areaal mais te verbouwen. Vorig jaar was dat nog 30 procent. „We veranderen de spelregels tijdens de wedstrijd”, vindt VVD-Kamerlid Helma Lodders. De agrarische coöperaties Agrifirm en ForFarmers hebben Dijksma via een brandbrief laten weten dat de vermindering van het maisareaal hen opzadelt met een miljoenenstrop. Vanwege het vroege voorjaar is al veel zaaizaad uitgeleverd en zijn al vele bemestingsplannen gemaakt. „Een deel van het zaaizaad zal nu opgehaald en vernietigd moeten worden. Dat is toch niet uit te leggen”, zo stellen de directies van beide bedrijven. Dijksma ziet geen kans hier onderuit te komen, maar gaat in Brussel wel praten over knelpunten voor dit jaar.

DAGBLAD VAN HET
NOORDEN

09 april 2014, pag. 26

Tevergeefse actie LTO tegen mestbeleid

DEN HAAG Boerenorganisatie LTO Nederland heeft gisteren de Tweede Kamer een petitie aangeboden om het **mestbeleid** te versoepelen. Tevergeefs, want de Tweede Kamer ging in meerderheid akkoord met het nieuwe **mestbeleid** dat staatssecretaris Sharon Dijksma heeft opgesteld in samenspraak met de Europese Commissie. De LTO-petitie was de resultante van honderden reacties van boeren op dit akkoord.

Mestvergister als verdienmodel

Belangrijk dat overheid consistent blijft in mestbeleid

Kees Gorter uit Makkinga hoopt door de ombouw van zijn mestvergistingsinstallatie een bijdrage te leveren aan het terugdringen van het mestoverschot.

En weer geld te verdienen met zijn vergister.

De oude installatie kon niet meer uit door de hoge prijs voor de producten die erin verwerkt konden worden. Met zijn nieuwe avontuur hoopt Gorter op meer succes. Belangrijk daarvoor is dat de overheid consequent blijft met haar mestbeleid en de komende jaren afziet van plotse aanpassingen die de mestmarkt weer op zijn kop zetten. Dat beleid schrijft nu voor dat veehouders verplicht zijn om een deel van hun mestoverschot af te zetten bij een mestverwerkingsbedrijf.

De mest moet zodanig bewerkt worden dat het buiten de Nederlandse landbouw af te zetten is. Als de Nederlandse veehouderij hier niet in slaagt, volgt een krimp van de veestapel, zo heeft staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken aangekondigd.

Om dit onheil te voorkomen, besloten **23 veevoerfabrikanten** om een mestinvesteringsfonds op te zetten voor mestverwerking. Gorter meldde zich aan. Volgens hem vormen mestvergisting en -verwerking een perfecte combinatie.

Het mestfonds

Het mestinvesteringsfonds van de Nederlandse mengvoerbedrijven omvat 4,5 miljoen euro aan achtergestelde leningen. Er zijn inmiddels 78 mestverwerkingsprojecten ingediend, maar tot nu toe is alleen dat van Kees Gorter uit Makkinga goedgekeurd. Ruim de helft is afgewezen, omdat geen sprake was van een bewezen techniek, verklaart fondsmanager Mark Stals. Hij verwacht binnenkort drie of vier projecten te kunnen honoreren.

Gorter wist het Mestfondsbestuur te overtuigen en krijgt een achtergestelde lening. Het gaat om een derde van het totale investeringsbedrijf. De overige twee derde van de 0,5 miljoen euro is eigen financiering.

De perfecte combinatie bestaat hierin dat sprake is van een nieuw verdienmodel. In plaats van geld betalen voor bijproducten, ontvangt hij geld van veehouders met een mestoverschot. Daarnaast wordt de warmte die vrijkomt bij vergisting en voorheen verloren ging, nu gebruikt om de mest te hygiëniseren, oftewel gedurende minimaal een uur te verhitten op 72 graden. Naast een subsidie voor de stroom beurt Gorter hierdoor ook nog een warmtebonus.

De installatie heeft een capaciteit voor mest met 60.000 kilo fosfaat. Een voorwaarde voor de fondslening is dat minimaal 40.000 kilo fosfaat de grens overgaat. Wie de afnemers zijn, daar hoeft Gorter zich geen zorgen over te maken. Dat heeft hij uitbesteed aan de specialisten van Agrifirm, een van de grootste mengvoerproducenten van Nederland.

Gorter mikt er op dat veehouders niet alleen het verplichte deel van hun mestoverschot aan hem toevertrouwen “Mijn ideaal is om mest te bewerken tot iedere gewenste combinatie van fosfaat en stikstof. Zodoende kunnen boeren hun land optimaal bemesten en daardoor besparen op kunstmest.”

Tevergeefse actie LTO tegen mestbeleid Dijkma

DEN HAAG Boerenorganisatie LTO Nederland heeft gisteren de Tweede Kamer een petitie aangeboden om het mestbeleid te versoepelen.

Tevergeefs, want de Tweede Kamer ging in meerderheid akkoord met het nieuwe mestbeleid dat staatssecretaris Sharon Dijkma heeft opgesteld in samenspraak met de Europese Commissie. De LTO-petitie was de resultante van honderden reacties van boeren op dit akkoord.

Brussel heeft normen opgesteld voor de hoeveelheden stikstof en fosfaat waarmee Europese agrariërs hun akkers mogen bemesten. Dat moet vervuiling van grond- en oppervlakte voorkomen. Al vele jaren heeft het veerrijke Nederland een ontheffing (derogatie). Zo mogen Nederlandse boeren 250 kilo stikstof uit dierlijke mest aanwenden op een hectare grasland in plaats van 170 kilo.

Dijkma heeft deze ontheffing ook voor de komende vier jaar veilig gesteld met uitzondering van de zand- en lössgronden in Zuid- en Oost-Nederland. Daar geldt vanaf dit jaar een norm van 230 kilo stikstof, omdat het grondwater hier nog te vervuild is. Daarnaast mag in heel Nederland een boer op hooguit 20 procent van zijn areaal maïs telen. Nu is dat 30 procent.

Boeren vinden dat het mestakkoord te laat is gesloten. Zo heeft menig boer zijn maïsareaal al ingezaaid. Voor dit jaar zou er dan ook een overgangsregeling moeten komen. Voor de lange termijn pleiten boeren voor een versoepeling van de Europese mestregels, omdat in grote delen van het land nooit sprake is geweest van het overschrijden van de vervuilingnormen voor grond- en oppervlaktewater.

Dijkma zegde toe dat ze wil kijken naar oplossingen voor boeren die in de knel komen met het verplichte grasareaal. Ze benadrukte verder dat de derogatie nog niet helemaal binnen is. De overige lidstaten stemmen 23 april of Nederland recht heeft op een ontheffing van de nitraatrichtlijn.

Dagblad van het Noorden 2014-04-10

Boer keert maïs de rug toe

Door moeizame oogstomstandigheden en lage opbrengsten

achtergrond: teelt op retour⁸⁵

Door Aan Dirk van der Meulen en Erik van der Veen

GRONINGEN/LEEWARDEN Melkveehouders gaan dit jaar beduidend minder maïs telen.

Loon- en zaadhandelsbedrijven constateren een afname van een kwart tot ruim een derde.

Gras en maïs. Ze vormen al vele decennia een hechte combinatie in de hoogproductieve Nederlandse melkveehouderij. Maïs is een energierijk gewas waardoor koeien met eiwitrijke grasrassen veel melk kunnen geven. Dankzij nieuwe rassen is het 'zuidelijke' gewas hier bovendien steeds beter te telen.

Melkveehouders zijn daarom de afgelopen decennia steeds meer snijmaïs gaan telen, tot onvrede

---

85 Zie ook vermindering van maïs teelt door Europese regelgeving – in voorgaande knipsel; LC 2014-0-09

van veel liefhebbers van het weidse noordelijke landschap. Landelijk werd vorig jaar ruim 230.000 hectare geoogst. In het Noorden gaat Drenthe voorop met ruim 20.000 hectare, meer dan een keer zoveel als in Groningen. In melkvee provincie Friesland stond in 2012 ruim 18.000 hectare maïs. Dit jaar is echter sprake van een trendbreuk. Meer en meer boeren keren de maïsteelt de rug toe, vooral op de zware klei in Noord-Groningen en -Friesland. De oorzaak ligt volgens loonwerker Cor Mechielsen in Oldehove in twee slechte oogsten op rij. “We hebben een paar natte jaren gehad. Daardoor was het lastig en duur om de oogst van het land te halen. Bovendien viel de opbrengst tegen.”

Vaak kon het gewas alleen met dure rupsmachines van de natte akkers gehaald worden. Dat resulteerde in hogere nota's. Bovendien was de opbrengst ronduit teleurstellend. Boeren haalden soms de helft minder maïs van het land af: 20.000 tot 25.000 kilo tegen normaal gesproken 45.000 kilo per hectare.

Handelsconcern Agrifirm ontraadt melkveehouders op de noordelijke klei nog snijmaïs te telen, zegt Mark de Beer, productmanager ruwvoer bij Agrifirm Feed. “De bodem is er niet geschikt voor, dat hebben we nu wel gezien”.

Juist in het vroege voorjaar en in de herfst als het gewas respectievelijk moet worden gezaaid en geoogst, valt er veel regen en is de klei dus onbegaanbaar. “Dat maakt de maïsteelt daar simpelweg niet rendabel”, zegt De Beer. “Gras is een beter alternatief.”

Op de noordelijke klei komen er vaak rupsbanden aan te pas om de maïs binnen te halen.

Ook landelijk krimpt het maïsareaal volgens de Agrifirm-woordvoerder. “Maar dan praatje hooguit over 2 procent. En dat zit vooral bij akkerbouwers die vanwege de gunstige prijzen kiezen voor graan boven de teelt van korrelmaïs voor de mengvoerindustrie.”

In Noord-Groningen hebben melkveehouders dit jaar 20 tot 25 procent minder maïsland gecontracteerd, schat loonwerker Mechielsen. Collega's Peter Wierenga in Bedum en Rien Stuur in Zevenhuizen zien eenzelfde terugval.

Ook de aangescherpte mestregels spelen volgens Stuur een rol. “Minder bemesten betekent ook minder opbrengst. Als je dan ook nog meer kosten moet maken om het te oogsten, vooral op de natte percelen, is het voordeliger ruwvoer in te kopen.”

Stuur ziet wel een verschuiving naar de grasteelt. “Sommige boeren zaaien nu tientallen hectare gras bij. Dat zorgt komende zomer wel voor extra werk, maar in de herfst staan onze dure maïshakselaars deels werkeloos in de schuur. Dan ben je niet blij.”

Ook het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouw Beleid werpt zijn schaduw vooruit. Met grasland mogen boeren meer koeien per hectare houden dan met maïs. Veel veehouders voeren momenteel de melkproductie op in de aanloop naar de afschaffing van de melkquota in april 2015.

Hoop voor biogas ondanks.....'Wat heeft dit ons een geld gekost' Tijd voor nieuwe aanpak door 'specialisten' en grootschaliger

AAN DIRK VAN DER MEULEN

Het produceren van biogas leek een stille dood te sterven toch bruist het van de plannen in Friesland

Omrop Fryslán zendt binnenkort een documentaire uit over de productie van biogas in Friesland. Aan het woord komen onder meer het echtpaar René en Lida van Valkenhoef uit Ferwert. Het hui- len staat ze nader dan het lachen als ze bij de mestvergister staan op het melkveebedrijf dat ze on- langs hebben overgedaan aan hun zoon. „Wat heeft dit ons een geld gekost. Jaarlijks tienduizenden euro's.” En dagelijks was er die stress: weer een storing van de gasmotor?

Het relaas van de Van Valkenhoef is het verhaal van menig veehouder met een vergister. Ze begon- nen enthousiast om uit mest biogas te halen om daarmee groene stroom op te wekken. Maar zo'n beetje alle verwachtingen kwamen niet uit: de stroomprijs ging niet omhoog, die van bijproducten juist wel. En de warmtekrachtinstallatie was nog steeds storingsgevoelig. Zelfs de vergister van de Dairy Campus, die 1100 woningen in de Leeuwarder Zuidlanden zou moe- ten verwarmen met biogas, staat al vele maanden op non-actief. De huizen worden weer gewoon verwarmd met aardgas. En over de biogasleiding tussen Dokkum en Leeuwarden, waarop een tien- tal vergisters zou aanhaken, heeft niemand het meer.

Toch overheerste dinsdagavond op diezelfde Dairy Campus het optimisme over de kansen van ver- gisting en biogas, vooral doordat er na de afschaffing van de melkquotering meer melk komt en dus ook meer mest. Veehouders moeten een zinvolle bestemming vinden voor die extra mest om te be- reiken dat ze de melkproductie mogen opvoeren, zo betoogde burgemeester Ferd Crone van Leeu- warden.

Een voorwaarde zal wel zijn dat omgeschakeld wordt op een ander verdienmodel met meer oog voor de winning van nutriënten uit mest (fosfaat, stikstof, kali) en de productie van vloeibaar bio- gas. „En we zullen de biogasproductie moeten overlaten aan specialisten”, verklaarde directeur John Vernooij van de Friese **afvalinzamelaar Omrin** dat in Oudehaske 12 miljoen kubieke meter biogas wint uit organisch afval en uit stortgas. „Biogas winnen is echt een vak. Dat doe je er niet even bij zoals bij veel boeren wel het geval is.” Omrin wil uiteindelijk zijn gehele wagenpark op biogas laten rijden.

Ook FrieslandCampina beseft dat het anders moet. Het zuivelconcern overweegt met Omrin een grote mest-raffinage-installatie op te zetten om het mestoverschot terug te dringen. „We halen dan eerst de waardevolle ingrediënten uit de mest, vergisten het restant en maken de geproduceerde bio- gas vloeibaar zodat onze melkwagens erop kunnen rijden”, zo verklaarde manager duurzaamheid Geert Kooiker.

SP-kamerlid: bij wet weidegang verplichten

DEN HAAG SP-kamerlid Henk van Gerven komt met een wetsvoorstel dat de zuivelsector verplicht om de koe in de wei te houden.

In het voorstel neemt Van Gerven op dat zuivelbedrijven verplicht worden om weidegang bij melkveehouders financieel te stimuleren. Een ander onderdeel is dat melkveebedrijven mogen uitbreiden als ze aan weidegang doen. „Een koe hoort gewoon in de wei en niet permanent op stal. Bovendien past het bij het Nederlandse landschap.”

In 2012 stond ongeveer 30 procent van de koeien het jaar rond op stal. Van Gerven vreest dat door het verdwijnen van het melkquotum op 1 april 2015 en de verwachte groei van de melkveehouderij nog meer koeien op stal blijven. „Om de reputatie van de sector en het welzijn van de koeien te beschermen, moeten we nu ingrijpen. En niet als het kalf verdronken is.”

De landbouworganisaties hebben staatssecretaris Sharon Dijksma eind vorig jaar beloofd dat de melkveehouderij grondgebonden blijft en dat het aantal weidende koeien niet verder zal afnemen.

Dagblad van het Noorden 2014-05-23

Maatregelen voor afname van ammoniak falen

Voor veehouders beginnen ammoniak- en natuurbeleid meer te knellen

Aan Dirk van der Meulen

GRONINGEN De uitstoot van ammoniak is sinds 2000 nauwelijks afgenomen. Dat is niet volgens plan. De veehouderij had een afname becijferd van 30 procent.

Het RIVM en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) melden op basis van metingen dat de ammoniakconcentraties in de lucht in 2012 vrijwel identiek zijn als die in 2000. De laatste jaren is zelfs sprake van een toename.

Voor de veehouderijsector is dat een forse tegenvaller, omdat de sector tientallen miljoenen euro's heeft geïnvesteerd in ammoniakreductie. Zo moesten varkens- en kippenhouders luchtwassers aanschaffen en heeft menig melkveehouder zijn stal uitgerust met emissiearme vloersystemen waardoor de ammoniak niet uit de mestkelders kan ontsnappen. Op basis hiervan zou een afname mogelijk moeten zijn van 30 procent, zo werd becijferd. Gerbrand van 't Klooster, ammoniakdeskundige van LTO Nederland, zegt het grote verschil niet te kunnen duiden.

Hans van Grinsven van de PBL vermoedt dat sprake is van meerdere factoren. „Onze inspecteurs constateren wel eens dat varkenshouders hun luchtwassers niet gebruiken, waarschijnlijk omdat het enorme energievreters zijn.” Een andere verklaring zou kunnen zijn dat de koerimte in stallen is toegenomen. Des te groter het contactoppervlak van drijfmest en lucht, des groter de ammoniakvorming. Ook het feit dat koeien vaker het jaarrond op stal staan zou een rol kunnen spelen. PBL en RIVM hopen volgende week een grondige analyse te kunnen presenteren over de ammoniak.

Een te hoge uitstoot van ammoniak bedreigt de biodiversiteit. Veel planten overleven niet in een stikstofrijke omgeving. Ze worden overwoekerd door grassen en brandnetels. Ammoniak ontstaat als mest en urine bij elkaar komen op mestvloeren en in mestkelders en als deze drijfmest uitgere-

den wordt over het land.

Voor de veehouderij beginnen ammoniak- en natuurbeleid steeds meer te knellen. Zo kondigde de provincie Drenthe vorig najaar een volledige stop af op de uitbreiding van agrarische bedrijven bij natuurgebieden. Onlangs moest de provincie Fryslân twintig vergunningen in het kader van de natuurbeschermingswet aan melkveehouders intrekken, omdat ze niet kan bewijzen dat de ammoniak-uitstoot, hoe minimaal ook, geen negatieve gevolgen heeft voor de omliggende natuur.

Het kabinet hoopt de ammoniakimpasse te doorbreken met de programmatische aanpak stikstof, die volgend jaar in werking moet treden. Met de landbouworganisaties is onlangs overeengekomen om de totale veehouderij een reductie op te leggen van 10 procent. Dat zou bereikt kunnen worden met meer weidegang voor melkkoeien en een alternatief voor de sleepvoet voor kleien veengronden. De sleepvoet legt de drijfmest tussen de graszoden in tegenstelling tot de mestinjecteur die de mest in de grond brengt.

Dagblad van het Noorden 2014-05-27

Vorig jaar meer mest in Nederland

Aan Dirk van der Meulen

GRONINGEN Na jaren van daling is de mestproductie van de Nederlandse veestapel vorig jaar weer toegenomen, zo heeft het *Centraal Bureau voor de Statistiek* becijferd.

De totale productie kwam uit op 73,2 miljard kilo mest, bijna 2 miljard meer dan in 2012. De toename komt volledig op het conto van de melkveehouderij. De melkkoeien produceerden met bijna 58 miljard kilo ruim 2 miljard kilo meer dan in 2012.

Melkveehouders breiden hun veestapel uit vanwege het afschaffen van de melkquotering op 1 april volgend jaar. Ze kunnen dan net zoveel melk produceren als ze willen zonder dat ze een superheffing moeten betalen.

De omvang van de mestberg is van belang, vooral vanwege de bestanddelen stikstof en fosfaat. Een overschot hiervan vervuult het grond- en oppervlaktewater en de natuur. Het CBS heeft becijferd dat de mest 473 miljoen kilo stikstof bevat terwijl op de weilanden en akkers van de bedrijven 380 miljoen kilo uitgereden mag worden. Bij fosfaat gaat het respectievelijk om 165 miljoen en 135 miljoen kilo. Het verschil moet afgezet worden naar akkerbouwers en het buitenland. Sinds dit jaar geldt ook de verplichting dat een deel van het overschot verwerkt moet worden.

Mineralenspecialist Wiebren van Stralen van LTO Nederland stelt dat de stikstof- en fosfaatproductie nog binnen de milieugrenzen vallen. Die zijn vastgesteld, door Brussel en Den Haag, op 504 miljoen kilo voor stikstof en 173 miljoen kilo voor fosfaat.

De boerenorganisatie heeft met de overheid afgesproken dat bij een dreigende overschrijding het gebruik van fosfaat en stikstof in veevoer verminderd wordt. Ook is onderzoek gaande om de benutting van mineralen in de koe te verbeteren. Als deze maatregelen falen, volgen heffingen.

Boeren betalen record aan superheffing

RIJSWIJK Nederlandse melkveehouders moeten een recordbedrag van 132 miljoen euro betalen aan superheffing.

Dit komt doordat ze het melkquotum in het productiejaar 2013/2014 met 4 procent oftewel 474 miljoen kilo melk hebben overschreden, zo heeft de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) maandag bekend gemaakt. Per melkveebedrijf komt de boete uit op gemiddeld 7750 euro.

Van 2007 tot 2012 lag de superheffing tussen 13 miljoen euro en 43 miljoen euro. In 2012/2013 werd het quotum zelfs niet vol gemolken.

De forse overschrijding komt vooral door de goede weersomstandigheden vorig jaar waardoor een goede kwaliteit wintervoer geoogst kon worden. Ook de hoge melkprijs was een factor. Bovendien hielden melkveehouders meer vee aan: uit vrees voor de invoering van dierrechten - die er niet kwamen - of als voorbereiding op de afschaffing van de melkquotering in de Europese Unie op 1 april 2015.

Staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken zal lobbyen voor een versoepeling van de superheffing, zo heeft ze de Tweede Kamer eerder toegezegd. Politiek Den Haag vindt een hoge superheffing onzinnig omdat er geen zuiveloverschotten zijn.

Dagblad van het Noorden 2014-06-11

'Meer koeien in Groningen'

Johan de Veer

GRONINGEN De verwachting is dat 120 tot 150 van de ongeveer 950 melkveehouders in Groningen hun bedrijf fors kunnen uitbreiden.

Dat kan met het kersverse Groninger Verdienmodel waarin met de provincie harde afspraken worden gemaakt over een verplichte milieu- en diervriendelijke bedrijfsvoering.

Melkveehouders die hun bouwblok willen vergroten van 2 naar 4 hectare en meer koeien willen, kunnen punten scoren op onderdelen zoals dierenwelzijn, vergroening van hun bedrijf, koeien in de wei en een goede inpassing van het bedrijf in de omgeving. Dat laatste in overleg met de omwonenden.

Volgens gedeputeerde Henk Staghouwer (ChristenUnie) is de investeringsbehoefte bij veel melkveehouders een stuk groter geworden. Door veranderde Europese regelgeving en het wegvallen van subsidie moeten ze straks meer melk produceren om het bedrijf goed overeind te houden.

Een onafhankelijke commissie controleert of agrariërs zich houden aan de gemaakte afspraken.

Overigens had het niet veel gescheeld of het Groninger Verdienmodel was er nooit gekomen.

Vorig jaar dreigde een meerderheid in Provinciale Staten melkveehouderijen op slot te zetten op een bouwblok van twee hectare. De VVD pikte dat niet van coalitiegenoot PvdA. „We hebben toen gezegd dat ze met ons getrouwd waren en niet met de Socialistische Partij”, weet VVD-fractievoorzitter Mirjam Wuijse zich nog goed te herinneren. „Wij benadrukten dat melkveehouders de kans moeten krijgen hun bedrijven te verduurzamen.”

Onder leiding van gedeputeerde Staghouwer gingen LTO Noord, Natuur- en Milieufederatie Groningen en specialisten van de landbouwuniversiteit Wageningen om tafel. Wulfse: „Nu ligt er iets waar alle partijen tevreden mee zijn. Dat het model niet alleen door de coalitie wordt gesteund, is winst.” Ook als na de verkiezingen van Provinciale Staten volgend jaar andere partijen aan de macht komen, hoeven de boeren volgens Wulfse niet te vrezen. Binnenkort wordt het Groninger Verdienmodel besproken in de Staten. „Ik verwacht niet dat er belangrijke aanpassingen zullen zijn. Als je gaat morrelen aan de afspraken, zeg je dat je geen vertrouwen hebt in de partners waar je mee hebt gewerkt.”

De *Partij voor de Dieren* (PvdD) ziet in het model puur de legitimering om grootschalige melkveehouderij mogelijk te maken. „Wij zijn tegen de uitbreiding. We maken ons grote zorgen over de controle van de afspraken”, zegt PvdD-Statelid en toekomstig Europarlementariër Anja Hazekamp. „De handhaving in de agrarische sector laat ernstig te wensen over. We hebben niet de illusie dat het hier anders zal zijn.”

Dagblad van het Noorden 2014-06-17

OPINIE DUURZAME LANDBOUW

Dierenwelzijn door weidegang kost halve cent

Maak weidegang een verplicht criterium voor uitbreiding

Het is onrustig op het Groningse platteland: het plan voor een grote duurzame kwaliteitsslag in de melkveehouderij brengt velen op de been.

Nienke Homan⁸⁶

Een jaar lang heeft de Provincie Groningen in opdracht van de Provinciale Staten gewerkt aan een puntensysteem voor een duurzamere landbouw: het Groninger Verdienmodel. Als een melkveehouder zijn bouwblok (stallen, schuren, silo's) uit wil breiden boven de 2 hectare tot maximaal 4 hectare, dan zal hij moeten voldoen aan een aantal duurzaamheidseisen.

Een bebouwd oppervlak van vier hectare (dat zijn acht voetbalvelden) in het vlakke en soms kleinschalige Groningse landschap heeft veel invloed op de omgeving. Vele inwoners van Groningen zijn dan ook bezorgd: wat is de invloed op ons dorp en uitzicht, wat gebeurt er als er 500 tot wel 2000 koeien zo dicht op elkaar zitten, wat is de invloed van de uitstoot van ammoniak op onze natuur, hoeveel vrachtwagens en tractoren met giga-machines voor voer en mest gaan af- en aanrijden, en hoe zit het met dierenwelzijn?

Het puntensysteem dat deze uitbreidingen mogelijk maakt wordt volgende week besproken in de Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie van de Provincie Groningen.

De eerste indruk van dit Groninger Verdienmodel is positief: als melkveehouders zich houden aan de strakkere ammoniakregels per koe en de koeien meer ruimte in de stal krijgen is dat een stapje vooruit. Maar Groningen herbergt veel melkveehouders en nog veel meer koeien: de gemiddelde stal in Nederland biedt onderdak aan 80 koeien, in Groningen zijn dat 99.

Als in april 2015 de melkquota worden opgeheven, kan er veel meer melk geproduceerd gaan worden en een aantal boeren ziet haar kans om sterk uit te breiden.

---

86 Nienke Homan is lid van Provinciale Staten van Groningen voor GroenLinks

Volgens onderzoeksbureau CLM groeit de melkproductie na de afschaffing van het melkquotum met 20% en dat gaat het karakter van de melkveehouderij drastisch veranderen: in 2016 staat 42% van de melkkoeien hun leven lang op stal, zet de schaalvergroting snel door en neemt de melkproductie per koe nog verder toe. Op dit moment investeert 40% van de boeren niet in dierenwelzijn of land, maar in een grotere stal zodat na 1 april meer melk geproduceerd kan worden.

De echte grote stap naar een duurzame melkveehouderij is dan ook van een andere orde: weidegang moet prioriteit krijgen. Dat kan door deze als harde voorwaarde op te nemen in het Groninger Verdienmodel. Verplichte weidegang zorgt er voor dat koeien buiten mogen lopen en een boer het land bij zijn bedrijf in moet richten als weide. Ook bevordert verplichte weidegang de kringloop 'voerdier-mest-bodem'. Melkveehouders kunnen dan nog wel groeien door land aan te kopen, maar de mogelijkheid van ongebreidelde groei van het aantal megastallen verdwijnt.

De keuze van de huidige coalitiepartijen van de provincie Groningen om stallen uit te laten breiden tot vier hectare hebben we als GroenLinks niet tegen kunnen houden. Maar we kunnen wel oproepen tot een echte stap in duurzaamheid:

- maak weidegang een verplicht criterium voor uitbreiding
- laat het Groninger Verdienmodel gelden voor alle uitbreidingen, ook die onder de twee hectare.

Ook de consument en de gemeenten kunnen hier een grote rol in spelen: de consument kan kiezen voor biologische of weidemelk. De melkfabriek betaalt de melkveehouder een halve cent meer voor weidemelk, een doorberekening aan de klant is minimaal. De gemeenten kunnen de bovengrens voor uitbreiding stellen waar ze willen, dus ook op bijvoorbeeld maximaal twee hectare. Als de meerderheid van Provinciale Staten van Groningen kiest voor verplichte weidegang en een Groninger Verdienmodel voor alle uitbreidingen, dan kan Groningen echt koploper duurzame melkveehouderij worden.

Leeuwarder Courant 2014-06-18

'Bij te snelle groei ebt vertrouwen weg' Houding van 'na mij de zondvloed' moeten we niet hebben'

AAN DIRK VAN DER MEULEN

LEEUWARDEN De mestproductie in de melkveehouderij groeit stormachtig en nadert haar plafond. Terwijl al die nieuwe stallen en nieuwe zuivelfabrieken nog lang niet vol zijn.

Dat had de melkveehouderij toch maar mooi voor elkaar gelobbyd. Terwijl de varkens- en kippenboeren moeten blijven boeren met hun dure dierrechten, blijven de melkveehouders ervan gevrijwaard. Als ze willen uitbreiden, hoeven ze geen koerechten van een stoppende boer te kopen. En veel boeren willen groeien als Brussel op 1 april 2015 de melkquotering opheft.

Staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken had er blijkbaar alle vertrouwen in dat de melkveehouderij zijn mestzaakjes op orde heeft. Dat de sector zelf zijn verantwoording neemt om het mestoverschot binnen de perken te houden. Bovendien wees ze op het grote economische belang van de sector en de toenemende mondiale vraag naar zuivel.

LTO hekelt extreme groeiers

ZWOLLE Melkveehouders die hun bedrijven extreem uitbreiden zonder oog te hebben voor grond, benadelen de totale sector. Dat vindt melkveehouderijvoorzitter Kees Romijn van LTO Nederland. „Door die houding van 'na mij de zondvloed' ebt het vertrouwen in de politiek weg en krijgen we alsnog met dure dierrechten te maken.” Romijn reageert daarmee op de forse groei van de mestproductie in de melkveehouderij in 2013.
> pagina 10

Boerenorganisatie LTO en de NZO hadden de PvdA-politicus overtuigd met een visierapport waarin ze toezegden dat ze de weidegang handhaven op het niveau van 2012 (minimaal 81 procent van de bedrijven doet aan een of andere vorm van weidegang), dat melkveebedrijven groeien met een zekere balans tussen grond en vee en dat de sector zich eens te meer zal houden aan het fosfaatplafond.

Nederland was dit plafond, samen met dat voor stikstof, in 2005 overeen gekomen met de Europese Commissie. Een teveel aan fosfaat en stikstof is schadelijk voor het milieu en het grondwater. Omdat de fosfaatsnorm het meest knelt, is de mestproblematiek vooral een fosfaatdiscussie. Per wet is destijds vastgelegd dat de Nederlandse veestapel nooit meer dan 172,9 miljoen kilo fosfaat mag uitscheiden. Dat was het niveau in 2002. Daaruit blijkt dat Nederland een groot mestoverschot heeft, want op alle akkers en weilanden kan zo'n 130 miljoen kilo afgezet worden. De rest moet geëxporteerd dan wel verbrand worden.

fosfaatproductie

Het fosfaatplafond voor de melkveehouderij voor de melkveehouderij was vastgesteld op 84,9 miljoen kilo. Dat cijfer leek ver weg. Immers, de sector zat in een dalende trend van 78,7 miljoen in 2011 naar 76,2 miljoen kilo in 2012. Totdat het Centraal Bureau voor de Statistiek onlangs de fosfaatproductie over 2013 bekend maakte: 81,1 miljoen kilo. Als die groei doorzet, zit de sector volgend jaar al in de problemen.⁸⁷

Het blijkt dat boeren veel jongvee aanhouden, weinig koeien verkopen om maar te profiteren van de hoge melkprijs en in te spelen op de afschaffing van de superheffing. Bovendien hebben ze hun koeien fosfaatrijker krachtvoer voorgeschoteld dan voorheen. Dat laatste is opmerkelijk, omdat de veevoersector juist had beloofd om minder fosfaat te gebruiken.

„Maar ik ga de mengvoersector niet aan de schandpaal nagelen, boeren hebben ook hun eigen verantwoordelijkheid”, verklaart voorzitter Kees Romijn van de vakgroep melkveehouderij van LTO Nederland.

Kritisch is Romijn ook op boeren met onstuimige groeiplannen, die een stal bouwen voor 400 koeien terwijl ze er nu 100 melken. Die houding van 'na mij de zondvloed', moeten we niet hebben. Voor je het weet, ebt het politieke vertrouwen in onze sector weg en komen die dierrechten er alsnog. En met een referentiejaar waar deze extreme groeiers niet van zullen profiteren.”

Romijn benadrukt dat de melkveehouderij via de weg der geleidelijkheid best nog groeipotentie heeft. „Zo hebben we er baat bij dat onze koeien ouder worden, want dan hoeven we minder jongvee aan te houden. Daar is nog veel fosfaat mee te winnen. Dat geldt ook voor het veevoer. We moeten de veevoerbranche blijven prikkelen om met goede, fosfaatarmere krachtvoerproducten op de markt te komen.”

87 Prognose LEI was 2013 156 tot 162 mln. kg. in 2020 – Willems, J. et al. (2013), Ex ante evaluatie mestbeleid 2013. Gevolgen van de invoering van verplichte mestverwerking en het afschaffen van productierechten in de veehouderij, Den Haag/Wageningen: PBL/Wageningen UR

Vershil in melkprijs loopt op

'We willen nog een paar jaar boeren zonder superheffing'

Het verschil tussen de melkprijs voor de Nederlandse boeren en hun Europese collega's neemt toe. Met dank aan de goede exportposities buiten Europa.

AAN DIRK VAN DER MEULEN

Dat de Nederlandse melkprijs en de grootte van de Nederlandse melkveebedrijven boven het Europese gemiddelde liggen, is bittere noodzaak. Anders zou het moeilijk concurreren zijn voor de Nederlandse melkveehouders. De kostprijs ligt in ons land hoger door de hoge grondprijs en het dure melkquotum.

De Nederlandse zuivelindustrie kwijt zich de afgelopen jaren goed van die opdracht. Zo ook vorig jaar, zo blijkt uit het Europese melkrijzenoverzicht van boerenorganisatie LTO en de European Dairy Farmers dat gisteren in Montfoort werd gepresenteerd. Het verschil tussen de melkprijs in Nederland en die in de rest van Europa neemt zelfs toe. De twee grootste zuivelbedrijven van Nederland, Friesland Campina en DOC Kaas in Hoogeveen, zagen de melkprijs met circa 17 procent stijgen tot respectievelijk 40,95 en 38,97 cent per kilo melk. Ze behoren daarmee tot de Europese top. De gemiddelde melkprijs in Europa steeg met bijna 12 procent tot iets minder dan 38 cent.

Dat de Nederlandse zuivel het beter doet, is te danken aan de goede exportposities buiten Europa, vooral in Azië en Afrika. In deze continenten stijgt de zuivelvraag, vooral naar baby- en kindervoeding. Zuivelbedrijven als het Deens-Zweedse Arla, het Duitse DMK en het Franse Danone zijn meer op de Europese markt gericht, waar de vraag stabiel is en de macht van de supermarktbranche groot.

Vrijwel alle zuivelbedrijven keerden in 2013 een record hoge melk prijs uit. Dit jaar belooft een nog beter jaar te worden voor de melkveehouders. De melkprijs blijft op een hoog niveau en de kostprijs valt een stuk lager uit door een goede kwaliteit ruwvoer en lagere krachtvoerprijzen.

Dat de hoge melkprijs zelfs standhoudt bij de huidige hoge melkproductie, bewijst dat de zuivelmarkt floreert, stelt Kees Romijn, melkveehouderijvoorman van LTO Nederland. Dat geeft vertrouwen als op 1 april 2015 de melkquotering verleden tijd is.

Romijn voorziet dat in die eerste jaren na de afschaffing de Nederlandse melkplas fors zal stijgen, maar nadien ook weer zal afnemen. „Een derde van de Nederlandse melkveehouders is 55 jaar of ouder en heeft geen opvolger. Toch blijft het merendeel melken. Als ik vraag waarom zeggen ze: *“ruim dertig jaar hebben we aan de ketting gelegen, nu willen we nog een paar jaar zonder superheffing boeren. Daarna stoppen ze en zal de melkaanvoer wel weer iets dalen.”*

Melkveehouder krijgt tweede mestplafond

„Mestoverschot kan afgekocht worden bij zuidelijke varkensboer“

AAN D I R K VAN DER MEULEN

DEN HAAG Melkveehouders met een mestoverschot krijgen volgend jaar te maken met een tweede mestplafond. Bij overschrijding hiervan, moet alle overtollige mest naar het buitenland.

Dit staat in het wetsvoorstel *Verantwoorde Groei Melkveehouderij* van staatssecretaris Sharon Dijksma (PvdA) van Economische Zaken. Het tweede mestplafond geeft de hoogte aan van het mestoverschot van een melkveebedrijf in 2013. Het eerste mestplafond is de hoeveelheid mest die melkveehouders maximaal op hun land mogen uitrijden. Omdat het mestoverschot uitgedrukt wordt in fosfaat, heet het mestplafond officieel melkveefosfaatreferentie.

Ongeveer 60 procent van de circa 17.000 melkveebedrijven heeft een mestoverschot. Zij krijgen te maken met dit tweede mestplafond. Dijksma wil dit invoeren om te voorkomen dat het mestoverschot in de melkveehouderij explosief uitdijt als Europa in 2015 de melkquotering afschaft. Die extra mest zou ten koste gaan van (grond)waterkwaliteit, biodiversiteit en klimaat.

Boeren die hun tweede plafond overschrijden, moeten die overschrijding voor 100 procent inleveren bij mestverwerkingsbedrijven die het mestproduct buiten de Nederlandse landbouw moet afzetten. Voor het overschot van het eerste mestplafond, gelden andere spelregels die vanaf dit jaar al gelden. Zo moeten veehouders in het Noorden - melkveehouders, varkensboeren, pluimveehouders - van die hoeveelheid 10 procent verplicht afzetten bij mestverwerkingsbedrijven, alle veehouders in het Zuiden minimaal 50 procent.

Mestdeskundige Wiebren van Stralen van LTO Noord denkt dat veel noordelijke melkveehouders het te verwerken mestoverschot, afkopen bij varkenshouders. Noordelijke melkveehouders kunnen vaak makkelijk mest afzetten bij akkerbouwers. Om te voorkomen dat ze de overschotmest naar een mestfabriek in Noord-Brabant moeten transporteren, kunnen ze ook vervangende verwerkingsovereenkomst (vvo) aangaan met een zuidelijke varkensboer. Die varkensboer laat dan tegen betaling meer mest verwerken dan waartoe hij verplicht is.

Dijksma had ook dierrechten kunnen invoeren voor de melkveehouderij om een uitdijende mestberg te voorkomen. Tot opluchting van de sector ziet ze hier van af. In de varkens- en pluimveehouderij blijft dit dure en kostprijsverhogende systeem wel gehandhaafd.

Dijksma heeft er vertrouwen in dat de melkveehouderij „de kaders van het mestbeleid respecteert.“ Dit vertrouwen is gebaseerd op toezeggingen van LTO en NZO (zuivelsector) over onder meer fosfaatarmere krachtvoer en weidegang (minimaal behoud huidige niveau).

Gras groene bij uitsproeienmest

SURHUISTERVEEN Als mest over het land wordt uitgesproeid, wordt het gras groener dan wanneer de mest wordt geïnjecteerd, zo blijkt uit een proef.

Veel boeren zijn ervan overtuigd dat het injecteren van mest niet goed is voor de bodem en het bodemleven. Op initiatief van de *Nederlandse Melkveehouders Vereniging* en agrarische natuurvereniging *Noardlike Fryske Wâlden* is daarom een praktijkproef gedaan met verschillende manieren van mestverwerking. Doel is aan te tonen dat er goede alternatieven zijn voor mestinjectie.

Op het land van maatschap Bloemhoff-Bergsma aan de Blauwhuisterweg bij Surhuisterveen is op vier proefvelden op verschillende manieren mest aangebracht: met een mestinjecteur, een duospray-machine, een triplespray-machine en een conventionele giertank.

Uit de eerste metingen van de grashoogte, een kleine vier weken na de bemesting, blijkt dat er weinig verschil is tussen de vier proefvelden. Wel is de grasgroei op de strook van de mestinjecteur later op gang gekomen en is het gras bij het uitsproeien het groenst. Verder blijkt dat bij het ouderwets uitrijden met een giertank de minste mest wordt teruggevonden op de bodem.

Er is weinig verschil in grashoogte bij de diverse methodes. De lengte van het gras wordt over een aantal dagen opnieuw gemeten. Als de boer het perceel binnenkort maait, wordt de opbrengst van de proefstroken gewogen. Pas dan kan er een conclusie worden getrokken of er verschil is in grasopbrengst tussen de bemestingmethodes.

Dagblad van het Noorden 2014-07-28

OPINIE MESTBELEID

Mestbeleid is een stinkende zaak

De groei van de Nederlandse veestapel en het daarmee gepaard gaande mestoverschot gaan ook in de provincie Groningen gewoon door, aangemoedigd door het provinciaal bestuur.

Kirsten de Wrede⁸⁸

De aanleg van riolering in steden wordt wel genoemd als één van de belangrijkste medische doorbraken van de afgelopen eeuwen. Het feit dat urine en uitwerpselen konden worden weggespoeld zorgde voor een ongekende daling in ziekte en stijging van de levensverwachting. Dat mensen ziek worden van virussen en bacteriën in ontlasting was toen nog niet bekend, maar nu wel. Des te opmerkelijker dat geen haan lijkt te kraaien naar de enorme hoeveelheid mest van de Nederlandse veestapel, die met de afschaffing van het melkquotum in april 2015 alleen maar verder zal groeien.

▲ Veehouders rijden hun mest lang niet altijd uit.
Foto Archief LC

88 Kirsten de Wrede is fractievoorzitter van de Partij voor de Dieren in Provinciale Staten van Groningen

In de provincie Groningen leefden in 2013 zo'n zes miljoen kippen, 150.000 varkens, 80.000 schapen en 180.000 koeien, naast 580.000 Groningers. En het worden er steeds meer.

Het provinciaal bestuur roept al jarenlang tegen verdere schaalvergroting in de veehouderij te zijn, maar er is nog genoeg vergunningsruimte over voor enorme uitbreidingen, zoals in Zevenhuizen voor een stal van 3000 varkens. Begin juli werd het *Groninger Verdien Model* besproken door Provinciale Staten van Groningen. Vrijwel niets dan lovende woorden voor een groenwasprogramma waarmee de intensieve melkveehouderij kan uitbreiden, met lippendienst naar zaken als landschap en milieu.

Als gevolg van het Nederlandse mestoverschot zijn grond, lucht en water vervuild. Een flink deel van de soortenrijkdom in de Nederlandse natuur is door al die mest uitgestorven of ernstig bedreigd en de Europese maximumnormen voor uitstoot van stikstof worden nog altijd lang niet gehaald. De vermessing van het oppervlaktewater heeft de afgelopen tientallen jaren gezorgd voor uitbundige kroos- en algengroei en is de voornaamste oorzaak van blauwalg.

In 2015 wordt het melkquotum afgeschaft en zal het aantal koeien ook in onze provincie nog sneller groeien, met minstens 20 procent. Met alle problemen van dien: verkeersonveiligheid door alle transport van dieren, mest en veevoeder, meer fijnstof, meer megastallen en meer risico op dierziektes. Dierziektes zijn soms op mensen overdraagbaar, zoals de Q-koorts, die recentelijk tot meer dan twintig doden in Nederland heeft geleid.

Boeren zijn bij wet verplicht om van hun mest af te komen, maar zowel vergisten als exporteren is praktisch en financieel problematisch. Met 40 procent van de Nederlandse mest wordt dan ook gefraudeerd, volgens LTO-voorman Jaap Haanstra. Zo worden gronden gekocht om mest op uit te rijden, maar dat gebeurt alleen op papier. Alles wordt naast de stal gedumpt, of in de sloot. Ondernemers zinnen op andere oplossingen. Op nog meer melk per koe, dan heb je minder koeien nodig. Maar de melkproductie van de melkkoe is sinds 1900 al verviervoudigd, ten koste van het welzijn en de weerstand van het dier. De koe gaat daardoor vaak al na enkele jaren het slachthuis in, geplagd door pijnlijke ziektes.

Hermetisch gesloten stallen en luchtwassers dan, maar in de afgelopen jaren is uit verschillende onderzoeken gebleken dat die vaak stiekem uit staan, omdat ze energie verslinden. Of ze bestaan alleen op papier, of ze zijn defect. Keer op keer blijken handhaving en toezicht onvoldoende. In ieder geval ziet de provincie hier geen rol voor zichzelf weggelegd. Bij onze schriftelijke vragen over de uitbreiding in Wedderveer van een melkveehouderij naar ruim duizend dieren, vroegen we naar de visie van het college op de problemen rondom uitbreiding en de te beperkte capaciteit inzake mestverwerking. Het antwoord was een verwijzing naar een brief van staatssecretaris Sharon Dijksma van 12 december 2013, gevolgd door de woorden: „ ... *Overigens is hier sprake van nationale wet- en regelgeving. De provincie ziet niet toe op correcte naleving hiervan...* ”

Dagblad van het Noorden 2014-08-06

OPINIE MESTBELEID

Volgens LTO Noord schetst de Partij voor de Dieren een verkeerd beeld, als ze betoogt dat het provinciaal bestuur van Groningen het mestoverschot bevordert.

Boeren open voor gesprek over mest

Hilbrand Sinnema⁸⁹

Graag wil ik reageren op het verhaal in de krant van 28 juli van mevrouw Kirstin de Wrede, fractievoorzitter van de Partij voor de Dieren in Groningen. Hierin wordt namelijk een verkeerd beeld geschetst van het mest- en mineralenbeleid in Nederland.

De geplaatste foto bij het artikel (uit het archief) geeft een onjuist beeld. Ook zou er sprake zijn van mestfraude. LTO werkt samen met de overheid aan oplossingen om fraude met mest te voorkomen. Hierbij ligt de focus op de provincies met een overschot, en daar hoort Groningen zeker niet bij.

▲ Mest wordt geïnjecteerd in de bodem bij Kielwindeweer.
Foto Dennis F. Beek

Zoals iedere plantenteler weet, zijn mineralen onmisbaar voor een goed gewas en noodzakelijk om voedsel te produceren. Op alleen zon en water kan een plant niet groeien; mineralen en organische stof zijn nodig als voeding voor gewas en bodem.

Daarom zijn mineralen, bijvoorbeeld in de vorm van dierlijke mest, een waardevol product, zeker in een akkerbouwprovincie als Groningen met een tekort aan mineralen. Mineralen uit mest dienen wettelijk al geruime tijd in de bodem te worden geïnjecteerd of direct te worden ondergewerkt. Dit verbetert de benutting en verlaagt de emissie.

In het artikel van mevrouw De Wrede wordt een koppeling gemaakt tussen mest en volksgezondheid. Een maatschappelijk aandachtspunt dat ook voor LTO belangrijk is. De Gezondheidsraad kon eind 2012 op de huidige wetenschappelijke basis geen conclusie trekken over een beoordelingskader met betrekking tot risico's voor omwonenden en een afstandscriterium. Inmiddels is hiernaar door twee ministeries aanvullend onderzoek ingesteld.

Al geruime tijd richt het provinciaal bestuur van Groningen zich op projecten die aansluiten bij het maatschappelijk debat, samen met het maatschappelijk middenveld. Voorbeelden zijn het Groenmanifest, het Groninger Verdienmodel en lichtemissie in melkveestallen.

Ook wordt periodiek een overleg gepland om in gesprek te gaan met politieke partijen over actuele onderwerpen. De Partij voor de Dieren is niet ingegaan op dit verzoek vanuit de landbouw. Wij blijven openstaan voor een gesprek.

Het Groninger Verdienmodel wordt in het artikel een groenwasprogramma genoemd. Het doel van het Groninger Verdienmodel is bedrijfsontwikkeling mogelijk maken door te werken aan duurzaamheid en aan draagvlak voor het melkveebedrijf: boeren met oog voor de maatschappij.

Met het Groninger Verdienmodel laten melkveehouders zien hoe zij presteren op terreinen als dierenwelzijn, ammoniak, dialoog, omgevingsgerichtheid en natuur en landschap, waarbij een gemiddeld rapportcijfer van 7,5 gevraagd wordt. Daarnaast gelden randvoorwaarden waar ondernemers aan moeten voldoen.

Dat is volgens LTO wat anders dan een groenwasprogramma. De meerderheid van de Groningse provinciale politiek is positief over het Groninger Verdienmodel en stemde daarom op 2 juli voor dit model.

Tot slot wil ik het scenario over de groeiende veestapel in Noord-Nederland toelichten. De landelijke mestwetgeving, maar ook een norm voor grondgebondenheid, zorgt ervoor dat de veestapel na

⁸⁹ Hilbrand Sinnema is voorzitter van LTO Noord, Groningen

april 2015 niet ongebreideld kan groeien.

Juist in Noord-Nederland is veel landbouwgrond aanwezig en zijn weinig dieren. We hebben in Noord-Nederland te weinig mineralen van dierlijke oorsprong in de nabije omgeving om de grond optimaal te kunnen bemesten. Dat betekent kunstmest kopen of mest van elders aanvoeren.

Veel bedrijven in Groningen hebben de eigen geproduceerde mineralen nodig. Hierdoor is er vaak sprake van een regionale kringloop. Dat bleek ook uit de praktijktoets van het Groninger Verdienmodel. Dat zou de Partij voor de Dieren toch moeten aanspreken.

Dagblad van het Noorden 2014-08-08

Animo voor biovergisters droogt op

Vijf vragen over biovergisters

Installaties die groen gas produceren komen meestal pas in het nieuws als er iets mis gaat. Dan wordt geroepen om steviger controle of zelfs sluiting. Waarom zijn ze er eigenlijk?

Bernd Otter

Wat is een biovergister?

Een vergistingsinstallatie maakt gas uit organisch materiaal. Veelal gaat het om combinaties van mest, landbouwproducten en voedingsmiddelen. Feitelijk gaat het om een omzetting van koolhydraten door bacteriën. Uit de vergisting van een kubieke meter maïs komt ongeveer tweehonderd kubieke meter biogas. In de meeste gevallen wordt het gas gebruikt om stroom te maken. Een flinke biogasinstallatie is goed voor de stroom van een klein dorp.

Sinds wanneer is het interessant om biogas te maken?

De opkomst van biovergisting dateert van het jaar 2000, nadat de techniek in de jaren tachtig bruikbaar is geworden. De overheid heeft de biovergisting aangemoedigd met subsidies op met name de groene stroom die de installaties leveren. De installaties moesten helpen om de energievoorziening minder afhankelijk te maken van fossiele brandstof. Tegelijk zijn ze deels een antwoord op het mestoverschot.

Hoeveel van die installaties staan er Drenthe?

Er staan dertien in de provincie. Het gaat hoofdzakelijk om installaties die onderdeel uitmaken van een agrarisch bedrijf. Niet alle installaties zijn meer in bedrijf. In 't Haantje is in 2011 een biogasbedrijf failliet verklaard. Industriële installaties zijn ook mogelijk. Alle biogasinstallaties in Drenthe vallen onder gemeentelijke verantwoordelijkheid. Dat wil zeggen dat er geen grootschalige biogasinstallaties zijn waar de provincie over gaat. Dat kan veranderen als er in Wijster een grootschalige installatie komt voor mestverwerking.

Waarom komen er nauwelijks vergistingsinstallaties bij?

Investeren in biogasinstallaties is niet meer interessant. Sinds 2011 is de animo om vergisters te bouwen nagenoeg opgedroogd. Belangrijkste reden: 'biobrandstof' is schaars en duur geworden. Mest is 'gratis', maar installaties mogen in Nederland niet alleen met mest gevoed worden. Landbouwproducten zijn meer waard geworden, waardoor het niet meer loont om die om te zetten in stroom. Tegelijk is de opbrengst - lees de stroomprijs - de laatste jaren gedaald. Verder geldt dat de

milieueisen scherper worden, de techniek beter maar duurder is geworden, zijn de subsidies in Nederland kariger dan in de meeste andere Europese landen en de publieke opinie negatiever.

Wat kost zo'n installatie?

Een landbouwer die een biogasinstallatie wil bouwen is al snel tien miljoen euro kwijt. In een tijd dat banken niet scheutig meer zijn met leningen is het uiterst lastig om vreemd geld aan te trekken voor een investering waarvan niet zeker is dat die over tien jaar nog rendeert. Veel biovergisters zijn nu tien jaar oud en dat betekent vaak dat de subsidieregeling stopt. In Duitsland is dat heel anders, omdat groene stroom zeker dertig procent meer opbrengt en zijn regels voor het materiaal dat gebruikt mag worden soepeler. In Duitsland staan meer dan 7000 vergisters en dat aantal groeit.

Dagblad van het Noorden 2014-08-29

Mest online veilen op Agribieden.nl

Bouke Nielsen

GRONINGEN De handel in mest, in de boerenbranche fosfaat geheten, kan sinds kort via de veilingssite Agribieden.nl. De site biedt een oplossing voor mesthoeveelheden die sinds 1 januari vernietigd of bij andere boeren moet worden ondergebracht.

Het probleem van de verwerking van mestoverschotten, zoals het verbranden van mest, speelt sinds 1 januari. „Waar het om gaat is dat de fosfaat de landbouw uit gaat”, zegt Jan Everts, de man die namens Logimest de fosfaatveilingen rond Agribieden heeft uitgedokterd.

Er moet in Noord-Nederland 5 procent van de fosfaten verdwijnen, in Oost-Nederland 15 procent en in Zuid-Nederland zelfs 30 procent. Die percentages komen volgend jaar nog hoger te liggen. De ene boer vernietigt - in de mestwereld wordt dat nogal verwarrend verwerken genoemd - meer mest dan de ander, hetgeen nogal vaak met de kwaliteit van de mest te maken heeft (goede verhouding stikstof en fosfaat). 'Goeie mest' wordt het liefst als mest gebruikt, zo weet Everts.

Er zijn drie methodes om van mest af te komen. De eerste is vernietigen. De tweede is het regionaal af te zetten binnen een straal van 20 kilometer, hetgeen amper gebeurt. De derde is een vervangende verwerkingsovereenkomst, die via online-veilingen van Agribieden kan worden verkregen. Jan Everts: „Er zijn boeren die veel meer verwerken dan de percentages die nodig zijn. Die kunnen het deel dat ze te veel hebben verwerkt, verkopen aan boeren die nog niet hun percentage verwerkt hebben. De ene boer neemt als het ware de fosfaten van de ander over.”

Het is een puur boekhoudkundige maatregel, want er wordt niet met mest gereden. Het is net als met emissierechten, zoals bijvoorbeeld van CO₂, die op dezelfde wijze tussen bedrijven worden verhandeld.

Everts: „De boeren zijn verplicht mee te doen aan de mestverwerking, want anders betalen ze 11 euro per kilo te veel geproduceerd fosfaat. Doe je niet mee, dan kan het zelfs tot kortingen (beperkende maatregelen, red.) leiden waardoor het bedrijf stil komt te staan.”

De boeren moeten voor eind dit jaar aan de percentages hebben voldaan. Everts weet dat veel boeren denken het allemaal nog in december te kunnen regelen. „Maar dan is het wel kort dag”, waarschuwt hij.

Agribieden is volgens Everts 'misschien niet het ei van Columbus' maar het biedt, zo is zijn mening,

wel een oplossing voor een steeds groter wordend probleem. De prijsvorming van de fosfaten is door Agribieden wel uitermate transparant geworden.

Dagblad van het Noorden 2014-09-10

Noordelijke zuivel kan 30 procent groeien

ASSEN/GRONINGEN De noordelijke melkveehouderij en zuivel heeft nog een groeipotentie van 30 procent als volgend jaar de melkquotering wordt afgeschaft.

Dat hebben accountantsorganisatie Accon avm en Wageningen Universiteit becijferd in opdracht van de drie noordelijke provincies. Voor heel Nederland is een maximale toename van de melkproductie voorzien van 20 procent.

De sector in Groningen, Drenthe en Friesland produceert jaarlijks 3,1 miljard kilo melk. Een groei naar ruim 4 miljard kilo is mogelijk als de boeren hun koeien minder fosfaat voeren, de jongveestapel inkrimpen en het mestoverschot optimaal afzetten bij akkerbouwers, hobbyboeren en melkveebedrijven met mestruimte.

Een onbeperkte groei via mestverwerking is niet mogelijk. Nederland is gebonden is aan een opgelegd fosfaatplafond van bijna 85 miljoen kilo in de melkveehouderij.

Dagblad van het Noorden 2014-09-27

AVM: Meer melk, geen mestoverschot

ACHTERGROND STUDIE MELKPLAS

Leidt de groei van de melkveestapel en van de melkplas met 30 procent in Noord-Nederland tot een mestoverschot? Nee, zegt accountantskantoor Accon AVM.

Aan Dirk van der Meulen

Het kan niemand zijn ontgaan: links en rechts in Friesland investeren zuivelbedrijven volop. A-ware en Ausnutria Hyproca bouwen nieuw in Heerenveen, Friesland-Campina kan straks 50 procent meer melk verwerken in Leeuwarden en ook in onder meer Bedum en Beilen breidt het zuivelconcern zijn capaciteit fors uit.

Kunnen de melkveehouders straks al die benodigde extra melk wel leveren? Anders gezegd: is er wel plaats voor al die extra mest die hier het gevolg van zal zijn? Of zijn er mestfabrieken nodig die de overtollige mest bewerken en exporteren? En is dat wel wenselijk: deze intensivering van de noordelijke melkveehouderij?

Die vragen legden de gezamenlijke colleges van Gedeputeerde Staten van Friesland, Groningen en Drenthe voor aan accountants- en adviesorganisatie Accon AVM. De conclusie is geruststellend. De

noordelijke melkplas kan met 30 procent groeien van 3,8 miljard kilo melk naar 5 miljard kilo, met behoud van grondgebondenheid. Oftewel, alle extra mest is binnen de milieunormen nog prima te plaatsen op de noordelijke weilanden en akkers.

Maar, zo waarschuwt Lubbert van Dellen uit Kollum, de noordelijke melkveehouderij, zal haar werkwijze wel moeten aanpassen. „Bij business as usual is maar weinig groei mogelijk”, zegt de directeur Agri & Food van Accon AVM en opsteller van het onderzoek.

In het onderzoek staat fosfaat centraal. Het landelijke beleid rondom deze meststof is het meest beperkend. 'te veel fosfaat in het milieu leidt tot overbemesting van de natuur en een vervuiling van grond- en oppervlaktewater. Afhankelijk van de grondsoort en het gewas mag er per hectare tussen de 65 en 90 kilo fosfaat in dierlijke mest uitgereden worden. Ter illustratie: een melkkoe poept jaarlijks zo'n 45 kilo fosfaat bij elkaar.

Met zijn 450.000 melkkoeien en 350.000 stuks jongvee produceert de noordelijke melkveehouderij jaarlijks 25 miljoen kilo fosfaat. Inclusief de bijdrage van de varkens en kippen in Friesland, Groningen en Drenthe gaat het om 36 miljoen kilo. Als het aantal melkkoeien en de melkplas met 30 procent toenemen, stijgt de fosfaatproductie met 5 miljoen tot 41 miljoen kilo terwijl op alle noordelijke landbouwgronden plek is voor 42 miljoen kilo. „Kat in het bakje dus, zo lijkt het, maar niet heus”, benadrukt Van Dellen. „Dan zou de mestacceptatie bij alle akkerbouwers, alle hobbyboeren en alle extensieve veebedrijven 100 procent moeten zijn. Uitgesloten.”

In de studie gaat Van Dellen uit van een wel realistische afzet van 39,5 miljard kilo fosfaat. Een voorwaarde is dat melkveehouders hun overschotmest zodanig bewerken dat die aantrekkelijker wordt voor bijvoorbeeld akkerbouwers. Dat kan door de mest te scheiden in een dunne en een dikke fractie. De dunne fractie bevat veel snel opneembare stikstof, waaraan in het voorjaar veel behoefte is op weilanden en bij de teelt van bladrijke gewassen zoals tarwe en aardappelen.

Belangrijker nog dan het verhogen van deze acceptatiegraad bij derden, is de fosfaatwinst die de noordelijke melkveehouderij op het eigen bedrijf kan boeken, betoogt Van Dellen. Dat kan door het vee fosfaatarm te voeren voor te schotel en (bijvoorbeeld maïs, bietenpulp en gerst), door de melkproductie per koe te verhogen en door minder jongvee aan te houden. „Vooraf dat laatste is prima haalbaar”, zegt Van Dellen. „We zitten hier ruim in het jongvee. De vee-exporteurs zullen er minder blij mee zijn, want een deel van dit vee gaat nu naar het buitenland.”

Meer mest betekent niet alleen meer fosfaat, maar ook meer ammoniak. Die regelgeving is weliswaar stringent, maar technisch oplosbaar, denkt Van Dellen. In de nieuwe stallen zijn tal van aanpassingen te doen om de ammoniakuitstoot te beperken. Bijvoorbeeld door mest en urine snel van elkaar te scheiden of door te werken met afgesloten mestkelders.

WWW 2014-10-107⁹⁰

LTO: Fosfaatproductie moeilijk te beperken'

Op korte termijn zijn er onvoldoende instrumenten om de groei van de fosfaatproductie in dierlijke mest door de melkveesector te beperken. Dat stelt Kees Romijn, voorzitter van de vakgroep melkveehouderij van LTO Nederland in Nieuwe Oogst. “We moeten ervoor zorgen dat er een extra rem komt om niet uit de bocht te vliegen met de groei van de fosfaatproductie.”

90 <http://www.mestportaal.nl/2014/fosfaatproductie-moeilijk-te-beperken/>

LTO wil de komende maanden met de leden in overleg over de groeiruinthe en beperkingen voor de melkveesector na 2015. Voor de lange termijn zijn er volgens Romijn wel genoeg opties om het fosfaatprobleem op te lossen.

Ongeveer 60 procent van de melkveebedrijven produceert nu al meer fosfaat in dierlijke mest dan zij op hun eigen grond kunnen plaatsen, blijkt uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek. De verwachting is dat de sector na het afschaffen van het melkquotum groeit en dat zal zorgen voor toename van de fosfaatproductie. De verplichting om mest te verwerken voor bedrijven met een overschot moet er mede voor zorgen dat Nederland niet meer gaat produceren dan het plafond voor fosfaatproductie dat de Europese Commissie heeft bepaald. Het verminderen van de fosfaatproductie via efficiënter voeren vraag tijd en voor het verwerven van extra grond bestaan niet altijd mogelijkheden. Ook fosfaatheffingen en verplichte deelname aan de Kringloopwijzer bieden voor de korte termijn slechts beperkt kansen voor verlagen van het overschot.

“Wanneer melkveehouders niet voldoende actie ondernemen om hun overschot aan fosfaat te verwerken, kan de fosfaatproductie de komende twee jaar explosief stijgen. Zeker als de komende jaren meer koeien worden gemolken”, constateert Romijn. “Wanneer de sector het ingestelde fosfaatplafond overschrijdt, zal de overheid maatregelen nemen. Daarbij komt de regie, die staatssecretaris Dijkma van Economische Zaken tot dusver bij de sector zelf heeft gelegd, weer terug bij de politiek.”

Dijksma wil grondgebondenheid niet verplichten

Den Haag - Staatssecretaris Sharon Dijksma wil de nieuwe melkveewet niet alleen beperken tot groei door middel van grond. De verplichte grondgebondenheid in de melkveehouderij zou een enorm prijsopdrijvend effect hebben op de grondmarkt en daarmee direct gevolgen hebben voor het ontwikkelingsperspectief voor individuele ondernemers, mede door de verschillen in beschikbaarheid van grond in verschillende regio's.

Dat schrijft de staatssecretaris van Economische Zaken in reactie op vragen van Kamerleden over de nieuwe wet 'Grondgebonden melkveehouderij'.

Dijksma wijst erop dat in 2013 60 procent van de melkveehouderijen op bedrijfsniveau een fosfaatoverschot had en daarmee niet grondgebonden was. "Ook uit landbouwkundig oogpunt is zuiver grondgebonden uitbreiding niet nodig. Een verantwoorde afzet van fosfaat uit dierlijke mest van melkveehouders kan ook op grond die niet bij het eigen bedrijf in gebruik is", vindt Dijksma.

Er is volgens Dijksma vanuit milieukundig of Europees perspectief geen aanleiding om de groei van de melkveehouderij te beperken tot de grondgebonden bedrijven of om groei alleen toe te staan als deze grondgebonden is. Het kabinet onderschrijft wel het belang van het grondgebonden karakter van de sector en wil daarom in overleg met de sector, maatschappelijke organisaties en provincies vergaande afspraken maken over concrete stappen die de verschillende partijen gaan maken om te zorgen dat de grondgebondenheid behouden of versterkt wordt. Dijksma denkt dan aan het verhogen van de weidepremie door de zuivelketen. "Het is van belang dat de sector in ketenverband een verdienmodel ontwikkelt waardoor grondgebondenheid in de melkveehouderij en weidegang financieel wordt beloond", aldus Dijksma, die hierover woensdagmiddag een gesprek met vertegenwoordigers vanuit de sector heeft.

Dijksma gaat wel een wetsvoorstel voor invoering dierrechten voor de melkveehouderij voorbereiden. Dit is volgens haar nodig omdat de fosfaatproductie pas achteraf vastgesteld kan worden en het in verband met derogatie niet wordt toegestaan als het nationale fosfaatplafond van 172,9 miljoen kilo fosfaat wordt overschreden. Als het plafond wordt overschreden, moeten productiebeperkende maatregelen worden genomen. Opvallend is dat het ze plafond dat de sector zelf wil invoeren, van 84,9 kilo fosfaat, niet meer wordt genoemd, terwijl Dijksma dit in haar eerdere Kamerbrief wel deed.

De landbouwcommissie van de Tweede Kamer wil eerste een rondetafelgesprek met de sector over de nieuwe melkveewet. De wet moet voor kerst door de Tweede en Eerste Kamer worden behandeld, omdat deze per 1 januari van kracht moet worden. Door het rondetafelgesprek zal het debat in de Tweede Kamer nog later worden ingepland.

Vanuit de Kamer en de sector is veel kritiek op het wetsvoorstel, omdat melkveehouders bij groei vooral gebruik zullen maken van de mogelijkheid om mestverwerking uit te besteden aan varkenshouders.

ANALYSE MELKVEEWET Er is iets wonderlijks aan de hand in de melkveehouderij. Staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken wil de melkveehouders meer groei-ruimte geven dan ze zelf willen.

Melkveehouderij wil minder groeiruimte Nieuwe wet kan leiden tot 'varkenisering' melkveehouderij

Aan Dirk van der Meulen

GRONINGEN Nog iets meer dan vijf maanden en dan is het bevrijdingsdag voor de melkveehouderij. Op 1 april 2015 is het gedaan met de Europese melkquotering. Boeren mogen dan net zoveel melk produceren als ze willen. Brussel int geen superheffing meer.

Om te voorkomen dat alle sluizen opengaan in de melkveehouderij en boeren niet meer weten waar ze met de mest van al die extra koeien naar toe moeten, heeft Dijksma een wet opgesteld die deze groei in beheersbare banen moet leiden: de **Melkveewet**.

Die komt er in de kern op neer dat iedere boer een soort fosfaatquotum krijgt op basis van de mestproductie in 2013. Bij overschrijding is de boer verplicht om extra land te kopen om alle extra fosfaat (mest) af te zetten of hij moet het aanbieden voor mestverwerking.

Boerenorganisaties reageerden in eerste instantie juichend op zoveel beleidsvrijheid en het feit dat Dijksma de sector had weten te vrijwaren van dierrechten - verhandelbare rechten op het houden van dieren.

Maar gaandeweg ebde het enthousiasme weg. De vrees is nu dat de Melkveewet de weg vrijmaakt voor cowboyachtige boeren die grote industriële melkveebedrijven opzetten met 100 procent mestverwerking.

Deze **'varkenisering'** van de melkveehouderij is een horrorscenario voor de zuivelindustrie en het merendeel van de melkveeouders. Ze vrezen een teloorgang van het zorgvuldig opgebouwde imago met weidegang en grondgebondenheid,

Het gevaar ligt bovendien op de loer dat de veehouderij in rap tempo afstevent op een overschrijding van het met Brussel overeengekomen nationale fosfaatplafond. Daardoor krijgt de sector alsnog te maken met dure dierrechten.

Boerenbestuurders lobbyen nu druk bij Tweede Kamerleden en Dijksma om de groeivrijheid in te dammen. Groeien prima, maar dan vooral met land en dus met behoud van grondgebondenheid.

Een standpunt dat normaalgesproken een PvdA-politicus wel moet aanspreken, zou je zeggen, maar gek genoeg wil Dijksma er vooralsnog niets van weten.

Ze stelt dat haar Melkveewet zorgvuldig is samengesteld met steun van Europa en dat het moeilijk is om grondgebondenheid wettelijk vast te leggen. Melkveehouderij en zuivel kunnen prima zelf weidegang stimuleren en grondloze groei frustreren, stelt Dijksma die de Tweede en Eerste Kamer oproept snel in te stemmen met haar Melkveewet. Te veel vertraging en aanpassingen zullen, zo waarschuwt ze, onder druk van Brussel leiden tot starre en strenge mestregelgeving met als gevolg een forse inkrimping van de veestapel.

Hoe dit politieke gevecht eindigt, is nog volstrekt onduidelijk.

▲ Boerenorganisaties vrezen een horrorsituatie in de melkveehouderij.
Foto Archief LC

Afschaffing melkquota - overzichtsartikel

De melkquota, het systeem waarmee de Europese Unie de melkprijs 30 jaar lang reguleerde, wordt in 2015 afgeschaft. Een rigoureuus einde aan dit systeem zou kunnen leiden tot mogelijke daling van de melkprijzen. Toenmalig eurocommissaris Fischer-Boel onderkende dit risico en besloot tot een zogenoemde 'zachte landing': het melkquotum zou in kleine stapjes worden verhoogd voor het in 2015 geheel wordt afgeschaft.

Inhoudsopgave van deze pagina:

1. Achtergrond
2. 'Zachte landing'
3. Europees Parlement
4. Raad
5. Voorbereiding op afschaffing
6. Superheffing
7. Argumenten in de discussie
8. Meer informatie

1. Achtergrond

De wereldwijde economische groei leidde in 2007 en 2008 tot een toegenomen vraag naar zuivel, met name in opkomende economieën in Azië. Omdat het aanbod de vraag niet kon bijhouden, steeg de prijs van melk. Daardoor werd het voor boeren interessant meer melk te gaan produceren.

Door de wereldwijde economische recessie die eind 2008 begon, daalde de vraag naar melk weer sterk. In combinatie met de toegenomen melkproductie leidde dat in 2009 tot een dramatische daling van de melkprijs. De prijs die de boeren krijgen was in een jaar tijd bijna gehalveerd tot 20 cent per liter. Door deze grote prijsdaling dreigden melkveehouders failliet te gaan. Melkveehouders riepen daarom op tot verlaging van melkquota en ingrijpende maatregelen in de zuivelsector.

In reactie op de protesten van boeren besloot voormalig eurocommissaris Fischer-Boel na een speciaal ingelaste vergadering van de Europese landbouwministers een werkgroep in te stellen om te bekijken hoe de melkprijs stabiel zou kunnen worden. Ook nam zij maatregelen die de export en opslag subsidiëren. Deze maatregelen hadden effect. De melkprijs liet in september/oktober 2009 al een lichte stijging zien. Begin 2010 lag de prijs rond de 28 cent per liter; in 2011 steeg de prijs naar ongeveer 35 cent. Begin 2014 was de prijs verder gestegen tot ongeveer 40 cent per liter.

2. 'Zachte landing'

Het systeem van melkquota is in 1984 ingevoerd omdat er overschotten aan melkproducten waren ontstaan: de zogenaamde 'boterberg' en 'melkplas'. Door de stijgende vraag naar melkproducten in zowel Europa als in de rest van de wereld is het systeem de laatste jaren ter discussie komen te staan. Beperkingen op de melkproductie kunnen volgens belangenorganisatie LTO Nederland zelfs leiden tot verlies aan marktaandeel op de wereldmarkt, bijvoorbeeld aan de Verenigde Staten en China.

Maar afschaffing van productielimieten kan ook leiden tot grote prijsschommelingen. Voormalig eurocommissaris Fischer-Boel voor Landbouw was daarom voor een geleidelijke verruiming van de quota om melkboeren te laten wennen aan de nieuwe situatie. Om deze 'zachte landing' te bewerkstelligen wilde de eurocommissaris het quotum tot 2015 met gemiddeld 1 tot 2 procent per jaar verhogen. Dit voornemen maakte deel uit van een zogeheten gezondheidsmeting ('health check') van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) die moet leiden tot een verfijning van de hervormingen die in 2003 zijn doorgevoerd.

3. Europees Parlement

Een meerderheid van het Europees Parlement steunde de voormalig Commissaris in haar voornemen om een zachte landing voor de sector voor te bereiden, zo bleek uit het verslag van de Duitse Europarlementariër Lutz Goepel (Europese Volkspartij) over de plannen van Fischer-Boel.

Het Parlement zag echter het meest in een quotumverhoging op vrijwillige basis. Ook wilde het Parlement dat de Commissie meer rekening zou houden met het gegeven dat sommige lidstaten hun toegewezen quotum niet 'volmelken'. Een quotumoverschrijding door het ene land zou gecompenseerd moeten kunnen worden door een niet volgemolken quotum in een ander land.

Ten slotte stelde het rapport dat de Commissie moet voorkomen dat de melkveehouderij in kwetsbare regio's zoals berggebieden wordt stopgezet. Dat zou immers ten koste gaan van het historisch gegroeide landschap.

4. Raad

De Europese ministers van Landbouw besloten dat er vanaf 1 april 2008 2 procent meer gemolken mag worden vanwege de grote vraag naar melkproducten. Toenmalig landbouwminister Verburg was blij met dit besluit, omdat we daardoor niet "met de handen op de rug gebonden moeten toekijken hoe er elders in de wereld meer wordt geproduceerd." Verburg verwachtte dat de vraag ook de jaren daarna zou blijven groeien met gemiddeld 2 procent per jaar. Alleen al om het bestaande marktaandeel te behouden pleitte de bewindsvrouw ervoor om de jaarlijkse productie met 2 tot 3 procent te laten groeien. LTO Nederland sloot zich hierbij aan.

Uiteindelijk is besloten om vanaf april 2009 het melkquotum gedurende vijf jaar telkens met 1 procent te verhogen. De laatste verhoging vond 1 april 2013 plaats. In 2015 worden de melkquota in 2015 helemaal afgeschaft.

Overigens is niet iedereen even gelukkig met het versoepelen van de productiebeperkingen. Vooral landen als Duitsland en Oostenrijk, maar ook Frankrijk, zijn bang dat een hogere productie de melkprijs te zeer onder druk zal zetten. Fischer-Boel onderkende dit gevaar destijds. Zij wilde daarom maatregelen nemen om de pijn in 2015 te verzachten.

In oktober 2009 hebben de EU-ministers van landbouw besloten 280 miljoen euro extra uit te trekken voor hulp aan de noodlijdende melkveehouders. In september 2010 zijn de EU-landbouwministers bijeengekomen om voorstellen te bespreken voor de voortzetting van de steun aan boeren na de zuivelcrisis in 2009. Nederland hield daarbij vast aan de afspraak dat de productielimiet voor melk verdwijnt in 2015 door het systeem van melkquota geleidelijk af te bouwen.

In december 2011 verklaarde het Europees Parlement dat zij met de EU-lidstaten overeen is gekomen om de positie van boeren in onderhandelingen met de zuivelproducten te versterken. Dit moet leiden tot betere melkprijzen voor boeren. Het besluit is bekrachtigd in de plenaire sessie van het Europees Parlement in februari 2012. Ook de Raad heeft eind februari 2012 met het voorstel ingestemd. Dit betekent dat het melkquotum per 1 april 2015 definitief zal worden afgeschaft.

5. Voorbereiding op afschaffing

In april 2012 is de verordening 'Melkpakket' aangenomen. Deze verordening bestaat uit een reeks maatregelen gericht op het stimuleren van de positie van zuivelproducenten en ter voorbereiding op een meer marktgerichte zuivelsector met oog voor duurzaamheid.

Het Melkpakket voorziet in schriftelijke overeenkomsten tussen zuivelproducenten en zuivelverwerkers en de mogelijkheid om collectief via producentenorganisaties over contractvoorwaarden te onderhandelen. Bovendien voorziet het pakket ook in nieuwe specifieke EU-regelingen voor brancheorganisaties in de zuivelsector en verbeterde transparantie. Deze maatregelen zullen tot medio 2020 van kracht zijn.

In een rapport uit december 2012 concludeert de Europese Commissie dat de Europese zuivelsector

goed op weg is naar de beoogde 'zachte landing'. De jaarlijkse stijging van het melkquotum lijkt geen grote schommelingen teweeg te brengen in de melkprijzen. De export stijgt, al stijgt deze bij concurrerende landen nog harder, waardoor het marktaandeel van de EU daalt. De winstmarges voor melkproducenten stegen sinds de jaren dat het quotum daalde. Weliswaar stegen de kosten voor diervoeders met 6 procent, maar tegelijkertijd daalden de energieprijzen met 10 procent.

Van de destijds 27 EU-landen noteerden in 2011/2012 slechts 6 landen een overschrijding van het quotum, waaronder Nederland (+0,5 procent). Grootste overtreder was Oostenrijk (+4,2 procent). Daartegenover staat dat met name Oost-Europese landen fors onder hun quotum blijven, met als uitschieters Bulgarije (-52,6 procent) en Roemenië (-43,4 procent). In deze landen zijn melkproductierechten dan ook nagenoeg niets meer waard. In Nederland betaalt een boer anno 2014 nog altijd zo'n 12 euro per kilogram vet, ongeveer de helft minder dan in 2008.

Op 16 april 2014 lanceerde eurocommissaris Dacian Cioloş een observatorium voor de melkmarkt. Dit observatorium helpt bij de monitoring van de zuivelmarkt en stimuleert de adaptatie van de sector aan de nieuwe situatie met meer transparantie en betrouwbare data.

6. Superheffing

Ondanks de afschaffing per 2015 heeft de Europese Commissie over het jaar 2013 toch aan enkele lidstaten boetes opgelegd omdat zij het quotum hadden overschreden.

Nederland, Duitsland en Oostenrijk willen dat er in 2014, het laatste jaar van het quotum, geen boete in de vorm van een heffing betaald hoeft te worden voor het overschrijden van de melkquota. Zij slaagden er echter niet in de overige lidstaten te overtuigen, waardoor Nederlandse boeren circa 140 miljoen euro aan boetes wacht.

7. Argumenten in de discussie

Hieronder staan een aantal veel gehoorde argumenten in de discussie over de melkquota, waarbij bijna altijd wel kanttekeningen te maken zijn. Dat maakt de discussie boeiend, maar een oordeel niet eenvoudiger. Europa is wikken en wegen. Door op de links te klikken krijgt u meer informatie én nuancering.

Tip: Na het lezen van de argumenten kunt u zelf Uw reactie geven.

- Een geleidelijke verhoging van de melkproductie is verstandig
Een geleidelijke verruiming van de melkproductie is noodzakelijk om te voorkomen dat andere landen de marktpositie van de Europese Unie op de wereldmarkt uithollen.
- Het verruimen van de melkquota zal leiden tot prijsdalingen
Het verruimen van de melkquota zal leiden tot lagere melkprijzen waardoor vooral boeren in kwetsbare regio's binnen de EU het zwaar te verduren krijgen. Daar staat tegenover dat prijsdalingen gunstig zijn voor de consument.

Melkveewet Dijkma nodeloos verwarrend

Met het huidige mestbeleid weet iedere boer waar hij aan toe is

OPINIE MESTBELEID Aan Dirk van der Meulen

De Tweede Kamer heeft nog steeds niet gestemd over de melkveewet. Door getreuzel en een ronduit slecht wetsvoorstel van staatssecretaris Sharon Dijkma weten melkveehouders nog steeds niet waar ze aan toe zijn.

Na een uitgebreide hoorzitting en een bijna twaalf uur durend debat zou de Tweede Kamer vorige week dan uiteindelijk stemmen over de melkveewet. Totdat plots landbouwwoordvoerder Herma Lodders van de VVD om uitstel vroeg, een paar uur voor de stemming. Haar fractie was er nog niet uit.

Het is onderhand al bijna een jaar geleden dat staatssecretaris Sharon Dijkma (Economische Zaken, PvdA) bekendmaakte dat ze met een speciale wet komt voor de melkveehouderij. De aanleiding: de stevige groeiambities van veel melkveehouders als melkquotering en superheffing op 1 april 2015 verleden tijd zijn.

Dijkma wil deze groei in goede banen leiden om te voorkomen dat Nederland zijn fosfaatplafond, zoals dat in 2002 met Europa is overeengekomen overschrijdt. Het gaat hierbij om de hoeveelheid fosfaat die koeien, kippen en varkens mogen uitscheiden. Voor de totale veehouderij is dit plafond 173 miljoen kilo (productie nu 165 miljoen) en voor de melkveehouderij 84,9 miljoen kilo (is nu 81,1 miljoen).

Als overschrijding een feit is, verliest Nederland zijn uitzonderingspositie in Europa wat betreft mest. Die uitzondering houdt in dat op een Nederlandse hectare grasland bijna 50 procent meer mest uitgereden mag worden dan de Europese norm. De gevolgen voor de veehouderij laten zich raden als Nederland hieraan ook moet voldoen: een forse krimp van de veestapel, afgedwongen via de invoering van peperdure dierrechten.

Het is dus van groot belang voor de veehouderijsectoren om onder deze plafonds blijven. Dijkma deed een poging met haar op 1 juli gepresenteerde *Wet Verantwoorde Groei Melkveehouderij*. Nadat boeren- en milieubestuurders het wetsvoorstel na de zomermaanden goed op zich in hadden laten werken, schrokken ze zich in september een hoedje. Dijkma's wet zou wel eens het startschot kunnen geven aan een zeer onverantwoorde groei. Boeren zouden in principe hun bedrijven onbeperkt kunnen uitbreiden als ze maar de overtollige koeienmest slijten bij een mestverwerker. Die het dan vervolgens moet afzetten buiten de landbouw of exporteren.

Dijkma zet daarmee de deur open voor deels grondloze, industriële melkveebedrijven. Voor zowel

Foto ANP/Martijn Beekman

▲ Staatssecretaris Sharon Dijkma ondervond met haar melkveewet oppositie van zowel boeren als natuurbeschermers.

boeren- als milieuorganisaties een gruwel: slecht voor het imago, nadelig voor weidegang en een overschrijding van het fosfaatplafond keer je er niet mee. Als staatssecretaris van landbouw heb je dan toch iets niet goed gedaan als deze organisaties zo eensgezind tegenover je staan. Dijkma gaf in eerste instantie geen krimp. Haar weerwoord: het zal zo'n vaart niet lopen want melkveehouderij en zuivel hebben beloofd dat ze zelf waken over weidegang en grondgebondenheid. Daarmee vergat ze dat de brancheorganisaties LTO en NMV niet alle boeren aan een touwtje hebben. Ook de melkveehouderij kent onderhand cowboys wier motto is: na mij de zondvloed.

Toen dit verhaal ook landde in de Tweede Kamer, ging Dijkma alsnog om. Ze stapte af van de mogelijkheid om overschotmest 100 procent te verwerken. Hoe die verhouding tussen grondgebondenheid en mestverwerking dan komt te liggen? Dat mag de Tweede Kamer volgend jaar invullen. Die onzekerheid ligt moeilijk bij de VVD. Voor de liberalen had de hele melkveewet niet gehoeven.

Anderzijds is er de belofte van Dijkma aan Brussel dat de melkveewet voor 1 januari 2015 in kan- nen en kruiken is. Op basis van die belofte heeft Brussel de Nederlandse veehouderij ook voor de komende jaren de uitzonderingspositie gegeven voor extra mestaanwending.

Alles overziend kan men de conclusie trekken dat door een jaar getreuzel nu een wet onder hoog- spanning behandeld wordt. Onder hoge druk kan alles vloeibaar worden, maar de zaak kan ook ploffen. Dijkma had nooit met deze technocratische melkveewet moeten komen. Met het huidige mestbeleid weet iedere boer hoeveel fosfaat zijn veestapel produceert en hoeveel hij over zijn land mag uitrijden. Groeien blijft mogelijk door wat minder jongvee aan te houden, het vee fosfaatarm- er te voeren en door mest af te zetten bij akkerbouwers of bij veehouders met mestruimte.

Dat proces begeleiden is zinvoller dan afdwingen via een wet en handhaven. Een verdere groei van mestverwerking en melkveehouderij zou pas in beeld moeten komen als de verwerkte mestkorrel een geldig alternatief is voor kunstmest. Die toestemming heeft Brussel nog niet gegeven.

2015

Dagbad vh Noorden 2015-06-02

Nog één kans voor melkboeren

'We waren blij verlost te zijn van het dure melkquotum.'

(AAN DIRK VAN DER MEULEN)

DEN HAAG De melkveehouderij krijgt nog één kans om zelf de onstuimige groei van de mestproductie te beteugelen. Faalt de sector, dan krijgen de boeren een systeem opgelegd.

Dat schrijft staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken in een brief aan de Tweede Kamer. Om te laten zien dat het haar menens is, laat ze de drie systemen alvast uitwerken om snel tot invoering over te kunnen gaan: van dienrechten, mestproductierechten of productie plafonds per koe of bedrijf.

Aanleiding voor Dijksma's waarschuwing zijn cijfers over de fors gestegen mestproductie van de melkveehouderij, uitgedrukt in kilo's fosfaat. Die steeg vorig jaar met 5,5 miljoen kilo naar 86,1 miljoen kilo fosfaat. Boeren sorteerden voor op de afschaffing van de melkquotering per 1 april door meer koeien en jongvee aan te houden. Met deze productie heeft de melkveehouderij haar mestplafond van 84,9 miljoen kilo overschreden.

De sector levert bovendien een belangrijke bijdrage aan de bijna overschrijding van het nationale fosfaatplafond dat in 2002 door Nederland en de Europese Unie is vastgesteld op 172,9 miljoen. Vorig jaar kwam het uit op 172,3 miljoen kilo fosfaat.

Nederland heeft een uitzonderingspositie op de zogenaamde Europese Nitraatrichtlijn. Veehouders mogen meer mest per hectare uitrijden dan elders in Europa. Om te voorkomen dat de veehouderij over de schreef gaat, is het fosfaatplafond geïntroduceerd. Europa heeft het recht om de uitzonderingspositie op te heffen, als de Nederlandse veehouderij het plafond overschrijdt.

Kort na Dijksma's brief lanceerde de zuivelketen een akkoord met de veevoerindustrie om per 1 juli het fosforgehalte in krachtvoer te verlagen. Daardoor neemt het fosfaatgehalte in mest af. De zuivelindustrie gaat bovendien alle melkveehouders per 2016 verplichten om de Kringloopwijzer te gebruiken. Dit is een managementinstrument om efficiënter om te gaan met mineralen, dus ook met fosfaat. „We waren blij verlost te zijn van het dure melkquotum. We moeten er voor zorgen dat er geen dure rechten voor terugkomen”, zegt Kees Romijn, voorzitter melkveehouderij van LTO Nederland.

Veel boeren hebben de afgelopen jaren hun bedrijf ook uitgebreid, in de hoop zo een goede uitgangspositie te creëren. Dijksma heeft echter meerdere malen laten weten dat ze „anticiperend gedrag zoveel mogelijk zal voorkomen”.

BIJLAGEN

Bijlage-01

Ministers van landbouw, Milieu en verkiezingen 2e Kamer vanaf 1977

Bron: Wikipedia

Periode	Kabinet	Minister v. Landbouw.....	Minister v. Milieu	
1977-05-25				Signatuur en Verkiezingen
1977-1981	Van Acht I	Fons van der Stee (CDA)		CDA / VVD
		Gerrit Braks (CDA) per 4 mrt, 1980		
1981-05-26				Verkiezingen
1981-1982	Van Acht II	Jan de Koning (CDA)	Til Gardeniers 1)	CDA / D66 / VVD
1982-09-08				Verkiezingen
1982	Van Acht III	Jan de Koning (CDA)	Til Gardeniers 1)	CDA / D66
1982-1986	Lubbers I	Gerrit Braks (CDA)	Pieter Winsemius 2)	CDA / VVD
1986-05-21				
1986-1989	Lubbers II	Gerrit Braks (CDA)	Ed Nijpels 2)	CDA / VVD
1989-09-06				Verkiezingen
1989-1994	Lubbers III	Gerrit Braks (CDA) tot 19 sept. 1990	Hans Alders 2)	CDA / PvdA /
		Bert de Vries (CDA) van 19 tot 28 sept		1990
		Piet Bukman (CDA) van 28 sept 1990		1990 1994
1994-05-03				Verkiezingen
1994-1998	Kok I	Jozias van Aartsen	Margreet de Boer 2)	D66 / PVDA / VVD
1996-05-06				Verkiezingen
1998-2002	Kok II	Haijo Apotheker t/m 7 juni 1999	Jan Pronk 2)	D66/ PVDA / VVD
		Laurens Jan Brinkman per 8 juni 1999		
2002-05-15				Verkiezingen
2002-2007	Balkenende I	Cees Veerman (CDA)	Henk Kamp 2)	CDA / LPF / VVD
2003-01-22				Verkiezingen
2003-2006	Balkenende II	Cees Veerman (CDA)	Sybilla Dekker	CDA / VVD / D66
2006-11-22				Verkiezingen
2006-2007	Balkenende III	Cees Veerman (CDA)	Sybilla Dekker / Pieter Winsemius	CDA / PvdA / CristenUnie
2007-05-15				Verkiezingen
2007-2010	Balkenende IV	Gerda Verburg (CDA)	Jacqueline Cramer / Tineke Huizinga (CU)	CDA / PvdA / CristenUnie
2010-06-09				Verkiezingen
2010-2012	Rutte -I	Henk Bleeker (CDA) 4)	Melanie Schultz van Haegen 3)	CDA / VVD / (PVV)
2012-09-12				Verkiezingen
2012-heden	Rutte -II	Sharon Dijksma (PvdA) 4)	Melanie Schultz van Haegen 3)	PvdA / VVD

- 1) Volksgezondheid en Milieubeheer
- 2) Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Milieubeheer (VROM)
- 3) Infrastructuur en Milieu (I&M)
- 4) Staarsecretaris: Onder het ministerie van Economische zaken Landbouw en Innovatie

Mestproductie (veehouderij)

Jaar	Totaal mest 1)	N 1)	P 1)	Rund-vee	N	P	Varkens	N	P	Totaal N	Ruimte N	Totaal P	Ruimte P
	mln.kg	mln.kg	mln.kg.	mln.kg.	mln.kg.	mln.kg.	mln.kg.	mln.kg.	mln.kg.	kg/ ha.		kg/ ha.	
1950	49000		117,1	43300			2643						
1960	60700		143,4	53900			3918						
1965	64100		153,4	56400			5300						
1970	68200		181,3	57100			8800						
1974	85700		212,5	72100			11100						
1976	79500		211,6	65600			11200						
1978	82100		227,7	65700			13500						
1980	85600	565,1	231,6	67900			14634						
1982	87400	612,2	241,7	69500			14700						
1984	99700	659,3	255,3	80400			15926						
1986	94600	696,3	260,7	71700			19096						
1988	87300	656,1	239,6	64200			19241						
	mln.kg	mln.kg	mln.kg.	mln.kg.	mln.kg.	mln.kg.	mln.kg.	mln.kg.	mln.kg.	mln.kg.	mln.kg.	mln.kg.	mln.kg.
1990	87445	691,2	229,1	64200	445	118	16400	150	69				
1991	88700	718,7	236,7	67000			16400						
1992	86700	716,9	233,8	64900			16300						
1993	86700	708,5	241,9	63400			17000						
1994	83000	681	226,5	61700			16400						
1995	82500	680	215,9	61700	428	115	16100	150	60				
1996	81200	668,6	198,1	60200			16200						
1997	77900	644,6	196,8	58000			15100						
1998	76900	602,4	196,1	57200			15200						
1999	75400	585,3	199,6	56000			14700						
Jaar	Totaal mest 1)	N 1)	P 1)	Rund-vee	N	P	Varkens	N	P	Totaal N	Ruimte N	Totaal P	Ruimte P
2000	75560	549,1	190,9	56700	327	97	14100	121	48				
2001 ²⁾	75000	541,7	184,9	57100			13400						
2002	71529	504,4	172,9	54900			12300						
2003	69200	479,2	165,9	53800			11700						
2004	70400	467	161,8	54700			11700						
2005	70100	478,8	169,7	54000	285	88	11900	101	42				
2006	69300	171,2	169,2	53300			11800						
2007	69200	479,6	169,4	53000	281	86	12000	105	43				
2008	70300	491,3	175,9	54700	286	90	12300	109	45				
2009	72700	484,2	174,8	56000			12400						
2010	72200	489,7	178,9	55900			11899						
2011	71400	477,4	169,7	55400			11800						
2012	71207	460,9	160,6	55400	286,3	91,4	11600						
2013	73155	472,7	165,6 ⁴⁾	57400	296,7	94,6 ³⁾	11500						
2014	74089*	488,2*	172,3*										

1) totale

2) Uitbraak MKZ mrt. 2001

3) Melkvee 81,1 plafond 84,9 mln. kg

4) Plafond 173 mln. kg

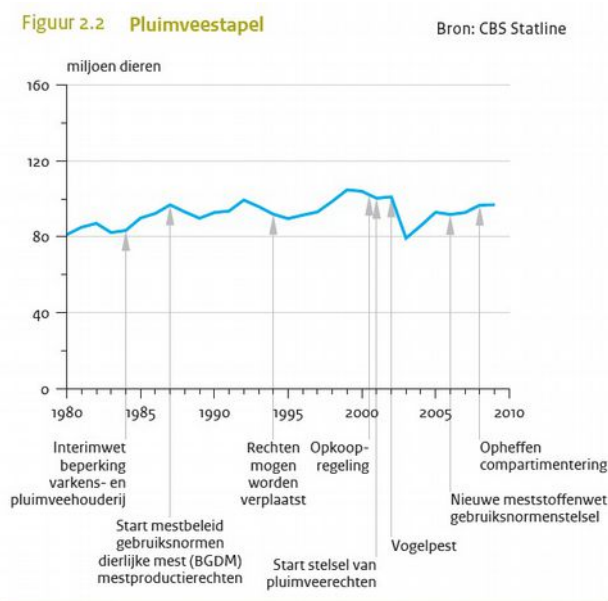
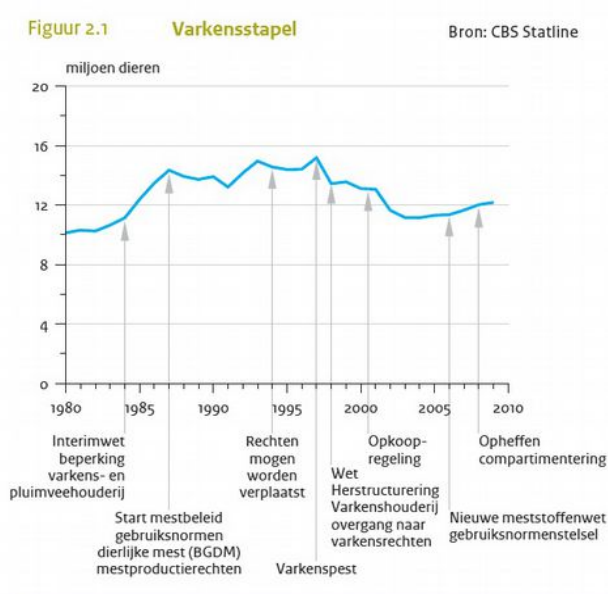

Historie en reden van productiebegrenzing

2.1 Korte voorgeschiedenis

1984-1994

Het Nederlandse mestbeleid begon in 1984 met een regeling waarmee het volume van de intensieve veehouderij moest worden beperkt (*Interimwet beperking varkens- en pluimveehouderij*). Deze regeling ging bij publicatie niet onmiddellijk in, waardoor de pluimveestapel en vooral de varkensstapel nog in omvang konden toenemen (figuur 2.1 en 2.2).

In 1987 werd in de Meststoffenwet de mestproductie van varkens, pluimvee en rundvee aan een maximum gebonden via het stelsel van mestquota. Als referentiejaar gold de veestapel van 1986. In 1992 kwamen er ook mestquota voor pelsdieren, eenden, konijnen, schapen en geiten.

Motief voor het begrenzen van de veestapel was dat de milieudruk als gevolg van het gebruik van dierlijke mest op landbouwgrond alleen kon worden gereguleerd als de omvang van de productie niet zou toenemen (Tweede Kamer 1990). Na 1987 is begonnen met het geleidelijk (in fasen) aanscherpen van de gebruiksnormen, waarbij steeds in oog werd gehouden dat er geen landelijk mestoverschot zou ontstaan. Tot 1994 werd via bevordering van afzet elders in Nederland en via het nemen van veevoermaatregelen de druk verminderd. Tegelijk werd gehoopt dat via grootschalige mestverwerking van voornamelijk varkensmest een verdere oplossing kon worden bereikt. Toen deze mestverwerking niet van de grond kwam, werd na 1994 getracht om de varkensstapel geleidelijk te verkleinen.

1994-1998

In 1994 werd het mogelijk gemaakt om mestquota (omgezet in mestproductierechten) te verhandelen (Wet verplaatsing mestproductie). Een van de middelen om de varkensstapel te verkleinen was het toepassen van een generieke korting van 25 procent (afoming) bij de verkoop van een bedrijf. Ook werd al onderscheid gemaakt in gebieden waar geen mestproductie naartoe mocht worden verplaatst (regionale compartimenten of schotten).

Voor de pluimveehouderij werden er goede perspectieven voor afzet van mest buiten de Nederlandse landbouw gezien (waaronder export), terwijl de melkveehouderij de mest op de eigen grond kon plaatsen. Voor een relatief kleine sector als de mestkalverhouderij zijn deels aparte oplossingen voor de meststroom gevonden (*kalvergierzuivering Stichting Mestverwerking Gelderland*).

1998-2004

Door de uitbraak van de varkenspest in 1997 kwam de discussie over de omvang van de varkensstapel in een stroomversnelling. Via de Wet Herstructurering Varkenshouderij (WHV, 1998) werd getracht de omvang van de varkensstapel met 25 procent terug te brengen en werden de varkensrechten ingevoerd (figuur 2.1. Bij de overgang van deze rechten naar een ander bedrijf werd direct een korting van 10 procent toegepast en later was nog een korting van 15 procent voorzien. Er werden ook aparte rechten voor zeugen en vleesvarkens geïntroduceerd. Verder werd Nederland verdeeld in twee concentratiegebieden van de intensieve veehouderij, namelijk gebied Oost (delen van Overijssel en Gelderland) en gebied Zuid (delen van Noord-Brabant en Limburg) en overig Nederland. Het was niet toegestaan om varkensrechten naar deze concentratiegebieden te verplaatsen. Dit was het systeem van regionale schotten of compartimentering. Verplaatsingen uit de concentratiegebieden naar overig Nederland waren wel toegestaan.

Het beleid beperkte zich in deze periode niet tot de mestproblematiek, maar verbreedde zich naar veterinaire en ruimtelijke aspecten (Wet herstructurering varkens houderij en Reconstructiewet). Tot 19 98 werd er nog van uitgegaan dat er voldoende pluimveemest kon worden geëxporteerd. De export bleek echter tegen te vallen terwijl de pluimveestapel bleef groeien. Dit leidde in 1999 tot een voorstel tot invoering van een stelsel van pluimveerechten dat in 2001 van kracht werd (figuur 2.2). Ook voor pluimvee gold bovengenoemde compartimentering.

In 2001 is een nieuw instrument ter begrenzing van de mestproductie ingevoerd, namelijk het stelsel van Mestafzetovereenkomsten (MAO). Dit had tot doel om de mestoverschotten op bedrijfsniveau te koppelen aan de afzetmogelijkheden op mestaccepterende bedrijven of aan (duurzame) verwerking van het mestoverschot.

In dit stelsel werd de mestproductie afhankelijk gesteld van de mogelijkheid om deze mest op milieuverantwoordelijke wijze kwijt te raken. Dit moest vooraf worden aangetoond, voordat de mest werd geproduceerd. Het MAO-stelsel zou het stelsel van productierechten in 2005 moeten vervangen. In 2004 is echter geconcludeerd dat het MAO-stelsel duur, ingewikkeld en niet doelmatig was (De Hoop et al. 2004). Om die redenen is het in 2005 beëindigd.

Behalve door kortingen afroming bij verkoop, werd het instrument van opkoop van varkens- en pluimveerechten ingezet (2000-2001; Regeling beëindiging veehouderijtakken).

De pluimveesector kreeg in 2003 te maken met de vogelpest (aviaire influenza) waardoor de pluimveestapel in omvang afnam (figuur 2.2).

2004-heden

In 2004-2005 is besloten het rechtenstelsel aanmerkelijk te vereenvoudigen. Per 1 januari 2006 zijn daarom de mestproductierechten van rundvee, pelsdieren (vossen, nertsen), eenden, konijnen, schapen en geiten afgeschaft.

Voor rundvee (in het bijzonder melkkoeien) werd de regeling van de melkquota voldoende geacht om de omvang van de mestproductie te reguleren. Voor de andere diersoorten (kleinere sectoren) werd aangenomen dat het stelsel van gebruiks normen voldoende sturingskracht heeft. Er zijn sinds 2006 alleen nog varkens- en pluimveerechten. Omwisseling van varkens naar pluimveerechten en omgekeerd is niet toegestaan.

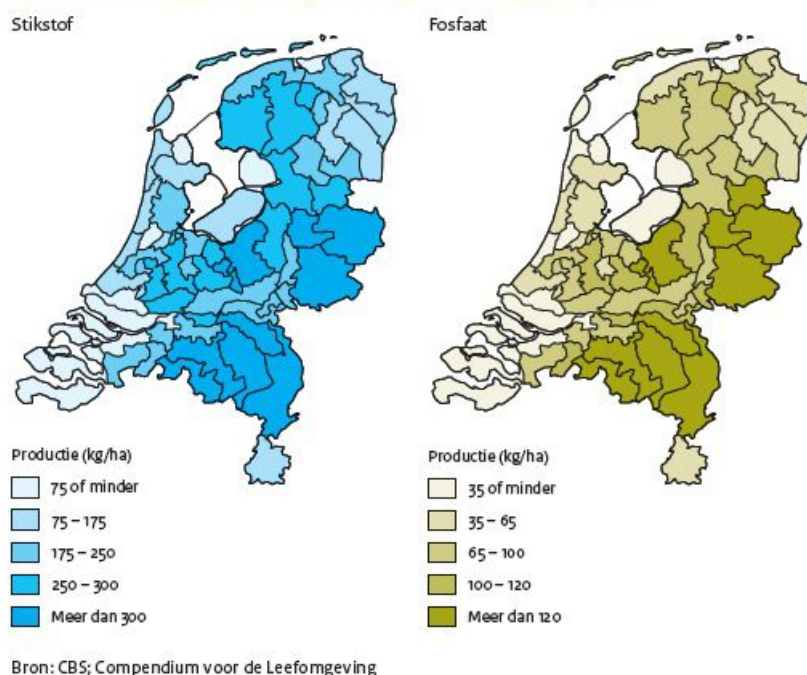
Het schot tussen varkensrechten voor fokzeugen en voor andere varkens is opgeheven en per 1 ja-

nuari 2008 zijn ook de regionale schotten opgeheven.

Met ingang van 23 april 2010 is mede op verzoek van het Interprovinciaal Overleg (IPO) de compartimentering weer hersteld, vooruitlopend op de daartoe benodigde wijziging van de Meststoffenwet. Deze wijziging is thans in behandeling bij het parlement.

De afroming bij de overdracht/overgang van varkens en pluimveerechten vindt sinds 2002 niet meer plaats. De gewijzigde Meststoffenwet zoals deze in 2006 in werking trad, bevat echter een bepaling dat als de omvang van de dierlijke mestproductie (lees stikstof- en fosfaatexcretie) die van 2002 overschrijdt, er tot afroming kan worden overgegaan. Hierbij geldt een maximum van 25 procent. Hiervoor moet een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) op grond van de artikelen 32 en 33 van de Meststoffenwet worden opgesteld. Deze bepaling vloeit voort uit afspraken uit 2005 tussen de Nederlandse regering en de Europese Commissie over de **derogatie** in het kader van de Nitraatrichtlijn.

Figuur 2.3 Stikstof- en fosfaatproductie per landbouwgebied, 2010

Concluderend kan worden gesteld dat de mate en vorm van volumesturing sinds 1984 regelmatig zijn veranderd.

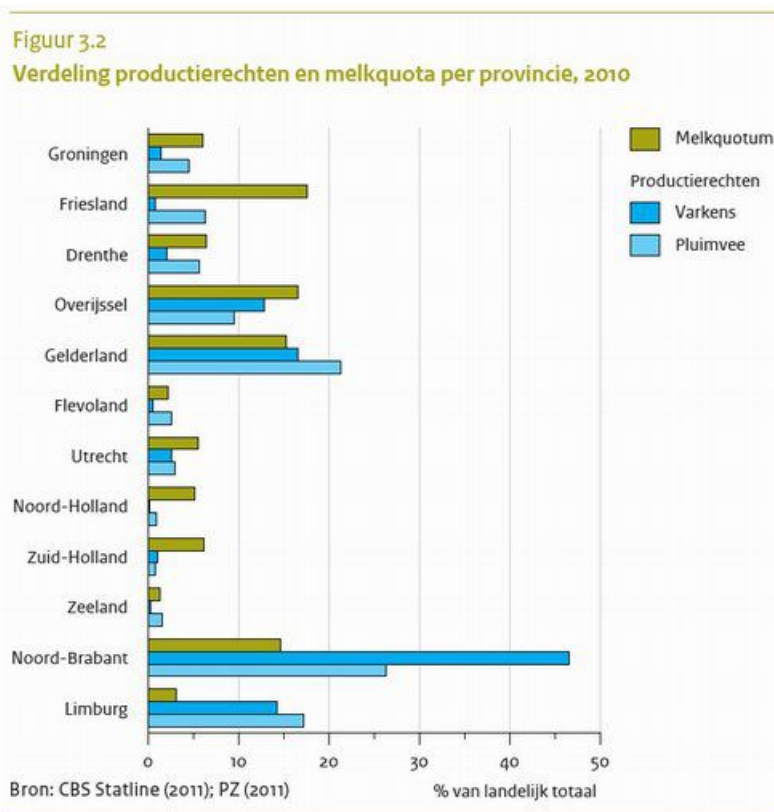
Dominante factoren waren daarbij het voorkomen van fraudedruk op de mestmarkt het voorkomen van een verdergaande regionale concentratie van mestproductie, maar ook het voorkomen van lokale hinder en verspreiding van dierziekten (varkensvrije zones).

2.2 Het waarom van productiebegrenzing

De productiebegrenzing van de veestapel is nooit hoofddoel van beleid geweest maar heeft altijd een ondersteunende rol gespeeld, namelijk om evenwicht op de mestmarkt te realiseren. Dit evenwicht is nodig om de (gebruiks)normen voor meststoffen, die tot doel hebben om de kwaliteit van bodem en water te verbeteren, te doen naleven. Aanscherping van gebruiksnormen voor stikstof en fosfaat uit meststoffen (tot 2015 voorzien en mogelijk ook daarna) leidt bij een gelijkblijvende mestproductie tot een stijging van het mestoverschot. Dat is de hoeveelheid mest die niet binnen de milieugrenzen kan worden toegediend op de landbouwgrond van de vee houderijbedrijven. Hier-

voor moet een oplossing worden gevonden in het vergroten van de afzet binnen de Nederlandse landbouw (akker- en tuinbouw) en in afzet buiten de Nederlandse landbouw dan wel export naar het buitenland van bewerkte en/of verwerkte mest.

Aanscherping van gebruiksnormen leidt tot een groter mestoverschot, een hogere druk op de mestmarkten daarmee tot hogere mestafzetkosten. Als er onvoldoende betaalbare mogelijkheden zijn voor de afzet elders in het land, zal de verleiding voor bedrijven groter worden om te proberen deze kosten te ontwijken. Dit kan leiden tot frauderen met de voorschriften voor de afvoer en het gebruik van mest (Van Reenen 2004). Een eventueel hogere mestproductie zal deze fraudedruk sterk vergroten en dit zal negatieve gevolgen hebben voor het naleven van de mestregelgeving.

De mestproductie in Nederland vertoont een duidelijke regionale concentratie (figuur 2.3). Het huidige systeem van compartimentering heeft mede als gevolg dat de mestproductie in concentratiegebieden van intensieve veehouderij niet verder toeneemt en voorkomt dat de mestafzetkosten verder stijgen. Deze concentratiegebieden komen overeen met de gebieden waar de mestproductie uitgedrukt in stikstof en fosfaat het hoogst is.

Uitgaande van de mestproductie en de regionale plaatsingsruimte, zijn er aanwijzingen dat er in de gebieden met een hoge mestproductie meer dierlijke mest op de percelen wordt gebracht dan de gebruiksnormen toelaten. Voor 2008 is berekend dat in 10 procent van de gemeenten boven de fosfaatgebruiksnorm werd bemest wat betreft stikstof was dit in 30 procent van de gemeenten het geval (<http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nloog2-Gebruik-van-mest-per-gemeente.html?i=11-60>). (werkt niet meer!)

2.3 Plaats van productiebegrenzing in het milieubeleid – zie publicatie

Bronnen:

Historie van melkvee en Mineralen – Aard vd. Ham

http://www3.lei.wur.nl/agrocenter/Historie%20van%20melkvee%20en%20mineralen_jan2013.pdf

Effecten van ammoniak op de Nederlandse Natuur – LEI J. Kris enz. 2008

<http://edepot.wur.nl/17981>

Woord vooraf

In Nederland is de kwaliteit van de heides en andere natuurgebieden sterk achteruitgegaan. Ammoniak ontregelt de voedselhuishouding. Daarom voert de Nederlandse overheid een actief beleid om de ammoniakemissie tegen te gaan, maar ook maatregelen, die de effecten bestrijden, kunnen effectief zijn.

In 1982 ontdekten Van Breemen en zijn Wageningse collega's bij toeval dat de lucht rond intensieve veehouderijen met hoge concentraties ammoniak was verontreinigd. Zij verklaarden hiermee waarom de Nederlandse bos- en heidegebieden steeds rijker werden aan stikstof, terwijl ze juist gekenmerkt werden door een stikstofarm milieu.

Rond 1982 bedroeg de ammoniakemissie naar schatting 240 kiloton. In de jaren daarna zou de emissie nog met 10% toenemen om daarna snel af te nemen tot 150 kiloton in 2000 en 132 kiloton nu. Dit is nog altijd te veel.

Omdat ammoniak zich vrijelijk over grote afstanden verspreidt, wordt dit probleem internationaal aangepakt. Nederland heeft zich in dit verband verplicht in 2010 minder dan 128 kiloton uit te stoten. Het streefdoel dat is opgenomen in het vierde nationale milieuplan (NMP4), bedraagt zelfs maar 100 kiloton voor het jaar 2010. Ook met die uitstoot gaat de depositie de draagkracht van enkele zeer gevoelige natuurgebieden te boven.

Ammoniak vervluchtigt uit mest. In Nederland is de landbouwsector voor circa 90% van de uitstoot van ammoniak verantwoordelijk. De eerste maatregelen om de vervluchtiging in de landbouw te voorkomen hebben succes gehad. De stikstofconcentraties zijn vergeleken met 1982 gedaald, maar toch slaat er nog teveel op de bodem neer om de Nederlandse natuur in haar originele staat te behouden. Beheersmaatregelen zijn nodig en zullen ook in de toekomst nodig blijven. De goedkoopste maatregelen zijn het eerst genomen. In het begin leverden sommige maatregelen zelfs geld op. Maar nu komt het kostenaspect om de hoek kijken en daarmee de twijfel dat extra maatregelen allemaal wel nodig zijn.

Die twijfel wordt verwoord door de Nederlandse Vakbond van Varkenshouders en ook door anderen binnen de landbouwsector:

“Het ammoniakbeleid van de overheid wordt gekenmerkt door overregulering en miskennis van het voeren van een scherp mineralenmanagement door veehouders. Initiatieven van ondernemerszijde worden niet beloond. De varkenshouderij heeft de ammoniakemissie al sterk gereduceerd. In de modelberekeningen van de totale emissies wordt naar onze mening hiermee onvoldoende rekening gehouden. Bovendien is de schadelijkheid van ammoniak voor het milieu nog nimmer wetenschappelijk aangetoond.”

Ook Tweede Kamerleden betwijfelen het nut van de vele maatregelen:

“Natuurbeleid een groeiend ongenoegen: Boeren mogen niet uitbreiden omdat niet duidelijk is hoe nitraatdepositie in elkaar steekt.”

Dit rapport zal aantonen dat ammoniak schadelijk is voor de natuur en dat de landbouwsector nog meer kan doen (zonder excessieve kosten te maken) en ook dat de overheid de zeer gevoelige natuur op onverbeterlijke hotspots, zoals vennen en heiden, door effectgericht beheer in stand kan hel-

pen houden.

Het rapport bouwt voort op eerdere rapportages over de verzurende en vermestende werking van ammoniak, zoals:

- Soil acidification from atmospheric ammonium sulphate in forest canopy throughfall (Van Breemen et al., 1982)
- Ammoniak: de feiten (Lekkerkerk et al., 1995)
- De effecten van de Integrale Notitie Mest- en Ammoniakbeleid op de ammoniakproblematiek in relatie tot natuur en bos in de EHS (Klein et al., 1996)
- Effecten van stikstofhoudende luchtverontreiniging op vegetaties (Bobbink & Lamexs, 1999)
- De Vliegende Geest (Erisman, 2000)
- The Dutch nitrogen cascade in the European perspective (Erisman et al., 2005)
- Verzuring: oorzaken, effecten, kritische belastingen en monitoring van de gevolgen van ingezet beleid (De Vries, 2007, 2008)

Verder vormt dit rapport het achtergrondrapport bij het syntheserapport Ammoniak in Nederland van het Planbureau voor de Leefomgeving (De Haan et al., 2008).

De recente geschiedenis van milieuactiegroepen en de beweging tegen de bio-industrie

Auteur Bert Stoop

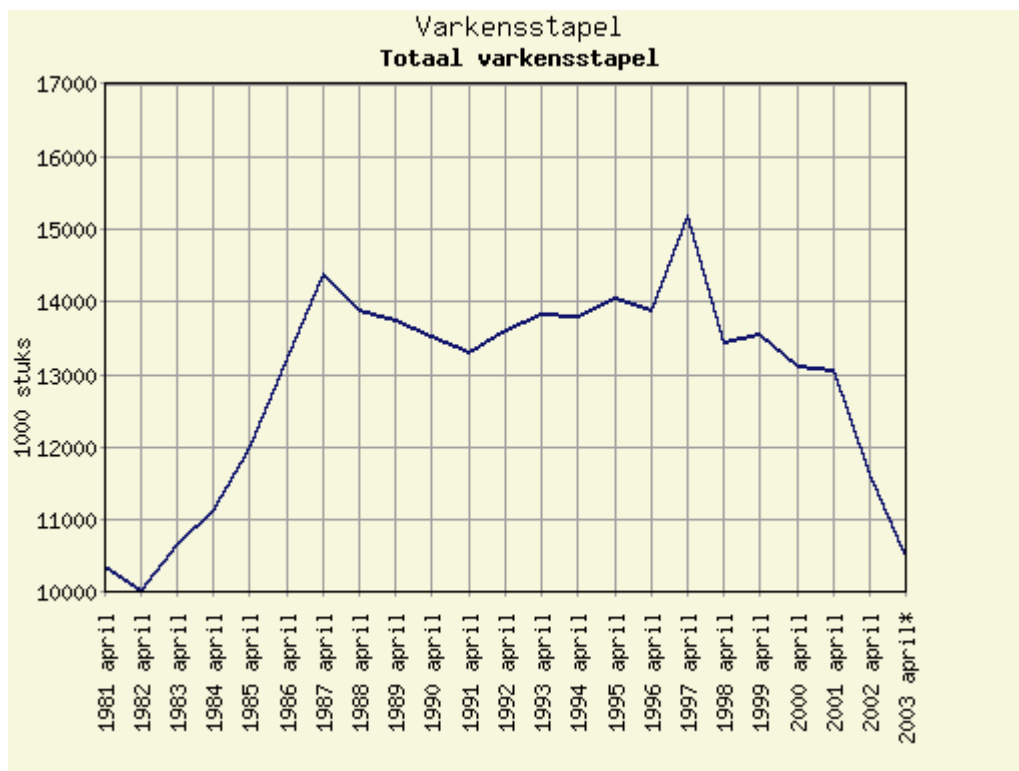
Deze pagina beschrijft één aspect van de invloed die de mens heeft op de kwaliteit van het leven van een dier. Andere pagina's beschrijven andere aspecten, waarmee we samen willen bevorderen dat (internationaal) het bewustzijn groeit dat vrijheid evenzeer van belang is voor een dier. Het geheel (kwaliteit van leven) is meer dan de som der delen.

Wanneer u deze tekst waardeert, kunt u deze verspreiden, bijvoorbeeld via de sociale media.

Wanneer u ons wilt steunen dan is een donatie welkom. Klik hier voor een verantwoording en de doelen waar we aanwerken.

De groei van de bio-industrie

Het was al vanaf 1970 op het ministerie van Landbouw bekend dat zonder tegenmaatregelen het mestoverschot de pan uit zou rijzen. De consultant uit de provincie Brabant meldde ter illustratie dat er in dat jaar in die provincie al 17,5 kilometer stal in aanbouw was. Er waren toen 6 miljoen varkens in Nederland.

Maar het ministerie negeerde het probleem jarenlang. Tot minister Braks op een vrijdag in november 1984 een stop op de groei van de veestapel aankondigde met de Interimwet Beperking Varkens- en Pluimveehouderijen. Volgens deze wet mocht er vanaf die dag in heel Nederland geen nieuw veebedrijf meer worden gevestigd. In de regio's zoals Gelderland, Brabant en Limburg, waar er al een enorm mestoverschot was, mochten bestaande bedrijven nog maar zeer beperkt uitbreiden. Als ze binnen een maand investeringen deden, was 10% uitbreiding binnen een bestaand bedrijf toege-

staan, anders werd de toename van 10% aan een maximum van 75 varkens gebonden. Buiten de overschotgebieden mochten bestaande bedrijven nog 75% uitbreiden, maar met een plafond van 200 varkens was dit alleen voor kleine boeren echt relevant. Grote varkensbedrijven in de overschotgebieden zouden na een maand praktisch op slot zitten en buiten deze gebieden was hun rek in praktijk maximaal 10%. Met deze maatregelen gaf de nieuwe wet nog ruimte voor ongeveer 5% groei.

De nieuwe wet werd echter massaal ontboden. Tussen 1984 en 1987 nam de varkensstapel met bijna 30% toe, van 11 tot 14,3 miljoen dieren. Het aantal kippen nam in dezelfde periode met ruim 16% toe tot 96,8 miljoen. Alleen al in de gemeenten Ede en Nunspeet samen kwamen er in die periode bijna 80.000 varkens en een half miljoen kippen bij. Al deze dieren bij elkaar veroorzaken een ernstig milieuprobleem.

De vervuiling moet minder

In 1988 verschijnt het rapport 'Zorgen voor Morgen' van het *Rijksinstituut voor Milieuhygiëne* met een overzicht van de situatie van het milieu, internationaal, nationaal en regionaal. Hierin staat te lezen dat de meeste soorten milieuvervuiling, waaronder ook de ammoniakuitstoot, met 70% tot 90% moeten afnemen om catastrofes op langere termijn te vermijden. Zelfs in de natuur- en milieubeweging waren weinigen hierop voorbereid. De situatie is veel erger dan de meesten voor mogelijk hielden. De koningin zegt in haar kersttoespraak van dat jaar: "Langzaam sterft de aarde".

In 1989 verschijnt het eerste Nationale Milieubeleidsplan (NMP), waarin de overheid een pakket maatregelen aankondigt die het tij zouden moeten keren. Dit pakket is echter nog lang niet voldoende en dat zou ook in de daarop volgende jaren blijken. Dat is de overheid ook bekend, want in dit NMP staat dat men hoopt dat bij uitvoering van de maatregelen in het jaar 2000 nog twintig procent van het bos gezond te noemen zal zijn.

De natuur- en milieuorganisaties zijn woedend. Zij stellen een 10-puntenplan voor duurzame ontwikkeling op: het manifest van de Nationale Milieu Aktie. Met dit manifest eist de natuur- en milieubeweging van de overheid een veel strenger milieubeleid dan voorgesteld in het NMP.

In punt vijf van dit manifest wordt geëist dat de veestapel in 2000 40% kleiner moet zijn dan die in 1980 (dwz terug naar het aantal van 1970). Verder moet de mestgift beperkt worden tot de hoeveelheid die de planten kunnen opnemen (in plaats van het mest dumpen waarbij planten twee tot drie keer zoveel mest krijgen dan ze kunnen opnemen).

Dit manifest wordt onderschreven door vrijwel alle natuur- en milieuorganisaties in Nederland, 44 in getal, waaronder de landelijke *Vereniging Natuurmonumenten* en *Stichting Natuur en Milieu* en de provinciaal georiënteerde Milieufederaties en Landschappen.

De veestapel moet krimpen

De natuur- en milieuorganisaties staan in 1989 bepaald niet alleen in hun mening dat de veestapel moet inkrimpen. In de periode 1988-1993 brengen steeds meer maatschappelijke partijen dit standpunt naar voren.

In 1988 begint minister Nijpels van Milieu er het eerst over. Vervolgens zegt in november van dat jaar minister Smit-Kroes van Verkeer en Waterstaat tegen de minister van Milieu in Nedersaksen, dat de Nederlandse veestapel zal moeten inkrimpen omdat de vervuiling van het grondwater door nitraten anders niet tegen te houden is.

Achter in het eerdergenoemde NMP van 1989 staan weinig geciteerde cijfers, waaruit overduidelijk blijkt dat overheid er al rekening mee houdt dat de uitvoering de geplande milieumaatregelen tot inkrimping van de veestapel zal leiden. Voorspeld wordt dat er voornamelijk om die reden tot 2010

tienduizenden arbeidsplaatsen in de landbouwsector zullen verdwijnen.

In 1991 stelt een manifest van landbouwwetenschappers te Lunteren dat het einde van de intensieve veehouderij in ons land in zicht is. In 1992 dreigt de overheid de landbouwsector met een ultimatum: als de sector er niet snel in slaagt het milieu te ontlasten door grootschalige industriële mestverwerking, volgt gedwongen inkrimping. Daarop pleit het *Centrum voor Landbouw en Milieu* (CLM) voor warme sanering, waarbij de veestapel geleidelijk wordt ingekrompen door het opkopen van mestrechten van bedrijven die ermee ophouden.

Adviesinstellingen als RIVM, IKC en het *Landelijk Economisch Instituut* (LEI) berekenen in 1993 dat als de rijksoverheid zijn milieudoelstellingen wil halen de veestapel in 2010 gehalveerd moet zijn. Het IPO, overlegorgaan van provincies, wil strengere ammoniaknormen en zegt inkrimping van de veestapel niet te willen uitsluiten. In 1993 wordt inkrimping van de veestapel officieel rijksbeleid. Alleen de landbouworganisaties blijven protesteren en zeggen dat het zonder inkrimping kan.

Onvolledige vergunningen

De wildgroei van de veestapel is mede mogelijk geworden doordat gemeenten de milieuwetgeving niet of slecht toepasten. Veehouderijen moesten al sinds 1953 een Hinderwet vergunning hebben. Maar de uitvoering van Hinderwet is in veel gemeenten op de (zeer) lange baan geschoven. Het rijk stelde in de jaren tachtig in het kader van het Hinderwet Uitvoerings Programma (HUP) extra geld ter beschikking om de vergunningen op orde te brengen. Maar daar hadden veel gemeenten geen zin in gehad.

Een van de onderdelen van het *Nationale Milieu Plan* van 1989 behelsde, dat de achterstand in de vergunningverlening in 1995 moest zijn weggewerkt. Dankzij de HUP-inhaalslag beschikte halverwege de jaren negentig 93% van de boeren in Brabant wel over een milieuvergunning. Maar ongeveer een kwart van de vergunningplichtige veehouderijen in de rest van Nederland had nog steeds geen vergunning of draaide met een vergunning die in de verste verte niet overeen kwam met de werkelijkheid. Hun gemeente had dat dus toegelaten.

Illegale bedrijven

In 1991 bepaalde de Raad van State dat als een boer met een bedrijf zonder vergunning alsnog vergunning wilde hebben, zijn aanvraag als een aanvraag voor een nieuw bedrijf moest worden opgevat. Legalisatie middels zo'n nieuwe vergunning werd door dit besluit, vanwege de milieuwetgeving op dat moment, een onmogelijke zaak in de door ammoniak overbelaste gebieden. De Raad van State wees zo'n vergunning direct af. Boeren, die al jaren illegale stallen vol dieren hadden, terwijl de gemeente er nooit iets van gezegd had, protesteerden omdat ze meenden verworven rechten te hebben. Standsorganisaties pleitten later zelfs voor een generaal pardon voor illegale bio-industrie bedrijven.

Volgens de Almelose Officier van Justitie hadden veel boeren echter bewust lang gewacht met het aanvragen van hinderwetvergunningen om maar zoveel mogelijk vee in hun stallen onder te brengen. Dat ze bij de Raad van State het lid op de neus kregen noemde hij een ondernemersrisico. Maar volgens de boeren op de Veluwe zijn afgewezen vergunningen allemaal de schuld van de VMO, die geen ruimte aan de boeren zou gunnen.

Plattelandsgemeenten

Er zitten vaak boeren in het bestuur van plattelandsgemeenten, die hun collega's een warm hart toedragen. In sommige gemeenten werd in het weekend na de beruchte vrijdag in 1984, waarop Braks

zijn besluit aankondigde, op het gemeentehuis dag en nacht doorgewerkt, om nog zoveel mogelijk vergunningen voor nieuwe stallen te regelen. In veel van zulke gemeenten zijn wethouders te vinden die 'hun boeren' niet dwars willen zitten en met veel inzet voor hen de grenzen van de wet opzoeken. Zo vernam de regionale milieugroep in Twente dat de wethouder van de gemeente Ambt Delden tegen een boer had gezegd: "Bouw die stal nu maar, de vergunning komt later wel." Als het in zo'n gemeente dan op vergunningverlening aankomt, wordt de wet regelmatig overschreden. Het zijn juist de gemeenten die zeer achterliepen in de vergunningverlening, waar de meeste vervuiling plaatsvond, waar veel illegale stallen stonden en waar de boeren óf de overheid compleet negerden óf deze overheid stevig masseerden.

Eenzijds stonden de Gelderse Vallei en de Veluwe indertijd bekend als het Boer Koekoekgebied: veel boeren zijn individualisten, vrije heren, die niets van bemoeienis van de overheid moeten hebben. Ze waren dus gewoon hun gang gegaan. Hun belang is het bedrijf en niet speciaal het milieu. Aan de andere kant is daar ook een **Wien van den Brink** actief, die als voorzitter van de *Nederlands Vakbond voor Varkenshouders* tijdens de periode van de varkenspest liet weten dat hij geen boodschap had aan het algemeen belang: "Ik heb eerst voor mijn sector op te komen, en niet voor de samenleving." Hoewel hijzelf lid van de gemeenteraad was in een van de meest verzuurde gebieden van Nederland en dus mede verantwoordelijk was voor de zorg voor het milieu, ging hij persoonlijk bij B&W's op bezoek om ze op het hart te drukken vooral door te gaan met vergunningen af te geven.

De controle van verkeerde vergunningen

In tegenstelling tot in de twee andere ernstig vervuilde gebieden, de Peel en de Achterhoek, hadden de gevestigde milieuorganisaties tot het begin van de jaren negentig op de Utrechtse Heuvelrug, de Gelderse Vallei en de Veluwe geen actie ondernomen om gemeenten op hun taak op het gebied van het milieu te wijzen. Die taak heeft VMO toen op zich genomen.

VMO doet niets anders dan gemeenten, die verplicht zijn zich aan de wet te houden bij de afgifte van nieuwe vergunningen aan veehouderijen en daarbij de wet overtreden, tot de orde roepen. Een milieuorganisatie als VMO maakt alleen bezwaar tegen verkeerde nieuwe milieuvergunningen voor de uitbreiding van de intensieve veehouderijen of voor illegale bedrijven en keert zich dus niet tegen bestaande vergunningen. Als de gemeente de bezwaren naast zich neer legt, kan een milieugroep de vergunning en haar bezwaren voorleggen aan de Raad van State, het rechtsorgaan dat beoordeelt of gemeenten zich aan de wet houden.

Bezwaar en beroep

In de periode 1992-1998 diende VMO 1800 keer bij gemeenten bezwaar in tegen de uitbreiding van intensieve veehouderij: dat was bij een op de drie vergunningen. In de veertig procent van de gevallen waarin de gemeente volgens haar de bezwaren niet serieus genoeg nam, legde VMO dit voor aan de Raad van State. Van die 700 beroepszaken won VMO bijna negentig procent: de betreffende gemeente had dan dus de wet overtreden.

In sommige gemeenten worden erg veel verkeerde vergunningen afgegeven. Toen VMO werd opgericht waren er 517 bedrijven met bio-industrie in Ede. De Raad van State heeft deze gemeente intussen meer dan 200 keer veroordeeld vanwege een onjuist afgegeven vergunning. Kennelijk ging er regelmatig iets behoorlijk mis met de vergunningverlening door deze gemeente.

Hetzelfde geldt voor ellenlange procedures. De afgifte door een gemeente van een definitieve vergunning, inclusief het beantwoorden van bezwaren, hoeft niet meer dan drie maanden te duren. Als de bezwaarmaker geen poot heeft om op te staan is de beroepsprocedure een half jaar later afgehan-

deld. De hele beroepsprocedure bij de Raad van State duurt zelden langer dan twee jaar. Een boer vertelde in het programma Netwerk (4/6/02) dat hij negen jaar op zijn definitieve vergunning had moeten wachten, omdat de Raad van State de vergunning twee keer had afgewezen. Dat was de schuld van VMO volgens hem. Maar dan had de gemeente toch ook twee keer een verkeerde vergunning afgegeven.

Uit het voorafgaande blijkt, dat VMO zeker niet overal bezwaar tegen maakt en in elk geval alleen beroep instelt als zij vrij zeker meent te weten dat ze het recht aan haar zijde heeft. Daar is ook een hele praktische reden voor. Een milieuclub kijkt wel uit om willekeurig in beroep te gaan bij de Raad van State, want dat kost veel te veel geld. Een procedure bij de Raad van State verliezen kost al gauw 800 Euro. Zulke procedures gaan gewoonlijk niet over details. Daarover later meer.

Andere groepen: Brabant en Limburg

Vele andere groepen doen soortgelijk werk als dat van VMO. De *Werkgroep Behoud de Peel* was al tien jaar bezig toen de VMO in 1992 werd opgericht. De Werkgroep eiste systematisch bij gemeenten dat de Hinderwet naar de geest van de wet nageleefd zou worden. De Peel was toen al een ecologisch rampgebied vanwege de grote ammoniakuitstoot. De stank in de regio was zo erg dat je er alleen met dichtgeknepen neus kon fietsen.

De Werkgroep maakte in de periode 1981-1992 ruim 900 keer bezwaar tegen voorgenomen uitbreidingen van de uitworp van ammoniak door veehouderijen. In 80% van de gevallen weigerde de lokale gemeente vervolgens de uitbreiding of kozen de boeren eieren voor hun geld. De betrokken tien gemeenten in de Peel weigerden vooral vergunningen waardoor de uitworp van ammoniak nog verder zou toenemen, vanwege de hier reeds aanwezige zeer hoge ammoniakbelasting.

In vrijwel alle gevallen waarin een boer in deze regio in beroep ging tegen de afwijzing van een vergunning voor uitbreiding door de gemeente, onderschreef de Raad van State het standpunt van de gemeente. Van de 180 zaken, waarin de Werkgroep Behoud de Peel de verleende vergunning aan de Raad van State voorlegde, won ze meer dan negentig procent.

De provinciale Brabantse en Limburgse milieufederaties steunden deze Werkgroep van harte. De Brabantse Milieufederatie was ook de eerste organisatie, die een handleiding opstelde voor groepen om nieuwe vergunningen van gemeenten voor uitbreidingen van veehouderij te controleren en indien nodig te bestrijden.

Twente en de Achterhoek

Vanaf 1984 begon een lokale werkgroep van de landelijke *Vereniging Milieudefensie* de alsmaar uitdijende bio-industrie in Twente en de Achterhoek aan te pakken. Ook in dit gebied ging de vervuiling door ammoniak en mest alle perken te buiten. Deze groep meldde in 1993 dat hun bezwaren in zestig procent van de aanvragen voor een nieuwe milieuvergunning gehonoreerd waren. Er lagen op dat moment al 150 beroepschriften bij de Raad van State en nog eens honderd bezwaarschriften bij gemeenten in Oost Nederland tegen volgens de werkgroep onjuiste nieuwe milieuvergunningen.

Drenthe, Groningen en Zeeland

In dezelfde tijd dat in Wageningen de VMO werd opgericht, werden in bepaalde gemeenten in Drenthe en Groningen opeens opvallend veel vergunningen voor vleeskuikenstallen aangevraagd. De stimulans kwam hier van veevoederfabrikanten, die in het zuiden van het land hun afzet zagen stagneren. Via hun vertegenwoordigers ten plattelande maakten ze bij boeren in het noorden reclame voor een neventak intensieve veehouderij en creëerden zo een nieuw afzetgebied.

Een aantal jaren later zijn het een aantal grote varkensmakelaars in Brabant, die advocaat mr. J. van

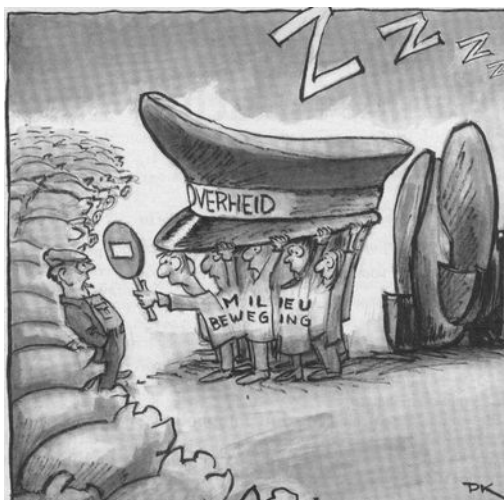
Groningen te Middelharnis inhuren, om in het noorden en in Zeeland gaten in de bestemmingsplannen van plattelandsgemeenten op te zoeken. Waar mogelijk worden dan opeens zeer veel bouw aanvragen voor megastallen ingediend.

De mestproductie van de noordelijke provincies als geheel zat in het begin van de jaren negentig echter al aan het ecologische plafond. De provincie Drenthe was in feite al overbelast met mest en ammoniak. Op extra stankoverlast zat niemand te wachten. Dus ontstonden ook hier milieugroepen om deze invasie van bio-industrie een halt toe te roepen. In Drenthe coördineerde de provinciale Drentse Milieufederatie het verzet van de diverse plaatselijke groepen. In Groningen werd in 1991 de *Vereniging Groningen tegen Bio-industrie* (GTB) opgericht, die samen met de *Milieufederatie Groningen* veel procedures tegen gemeenten aanspande. Zulke organisaties werken nooit alleen.

In de periode 1992-2002 verzetten alleen al in de provincie Groningen lokale groepen in 17 gemeenten zich tegen de uitbreiding van de bio-industrie. Deze lokale groepen, variërend van hele dorpsverenigingen tot speciaal opgerichte tijdelijke groepen, dienden eigen bezwaarschriften in tegen nieuwe vestigingen en uitbreidingen van bio-industrie, mede ondertekend door in het totaal meer dan 9000 individuele personen. Beroepen bij de Raad van State werden gecoördineerd en ook hier lag het succespercentage rond de tachtig procent.

Tenslotte ontstonden ook in Zeeland na de "roze invasie" van 1993 zeker tien verschillende actiegroepen, ook hier met de provinciale milieufederatie in een ondersteunende rol. En ook hier kunnen de groepen op ruime steun rekenen van betrokken burgers, waaronder ook boeren, en van de publieke opinie.

Het is dus een misvatting dat de strijd tegen de bio-industrie een zaak is van enkele fanatieke, individuele personen. Integendeel, die strijd wordt gevoerd door een groot aantal verschillende actiegroepen, verspreid over vele provincies, met een ruime steun van betrokken burgers.

Handhaving van de milieuwetten

Het doel van al deze groepen is hetzelfde: de buitengewoon ernstige vervuiling van het milieu door de bio-industrie te bestrijden en de beperking - en zeker geen verdere uitbreiding - van het aantal dieren in de bio-industrie.

Er zijn wetten en regels van de overheid om de groei van de bio-industrie te beteugelen en de afname van de intensieve veehouderij te bevorderen. Er zijn wetten en regels om onze natuur te beschermen tegen ammoniak, onze bodem te beschermen tegen verzuring en ons drinkwater tegen nitraat. En verder zijn er wetten en regels om de burenen te beschermen tegen teveel stankhinder en geluidsoverlast.

Gemeenten zijn verplicht deze wetten en regels in hun vergunning toe te passen. Als de gemeente de wet niet correct toepast, kunnen burgers daartegen protesteren en van de overheid eisen om alsnog de wet na te leven. Inconsequente overheden laten bewuste burgers geen andere keus. Milieugroepen hebben daardoor noodgedwongen een belangrijke rol bij het handhaven van de milieuwetgeving gekregen.

In het geval van succesvolle procedures tegen vergunningen voor bio-industrie, geven de gemeente nogal eens de krakkemikkige regelgeving de schuld van hun eigen falen. Maar volgens de milieugroepen tegen de bio-industrie ligt de afgifte van onjuiste vergunningen zelden aan de regelgeving als zodanig. Er zijn gemeenten op het platteland, ook in ernstig vervuilde gebieden, die de regels wel naar de letter en de geest van de wet wisten toe te passen. Gemeenten hadden desgewenst van diverse milieugroepen een checklist kunnen krijgen: samengesteld uit al eerder gemaakte fouten in vergunningen van plattelandsgemeenten. Het merendeel van die fouten in milieuvergunningen betrof de ammoniakwetgeving.

Ammoniakwetgeving

In 1994 werd de ammoniakwetgeving veranderd. Een belangrijke wijziging was dat er in de meest verzuurde gebieden helemaal geen extra ammoniak meer bij mocht komen. Binnen deze randvoorwaarde was de legalisatie van bedrijven in zulke gebieden wel weer mogelijk - de uitspraak van de Raad van State, die dit in 1991 onmogelijk maakte werd hiermee dus terug gedraaid. Verder hoefden gemeenten geen rekening meer te houden met kleine natuurgebieden, dat wil zeggen kleiner dan 5 hectare.

Voor de overbelaste gebieden als de Gelderse Vallei en de Veluwe betekende de nieuwe wet dat gemeenten - voor zover het alléén om het onderdeel ammoniak ging - nog maar op één manier een nieuwe vergunning konden afgeven. Een toename van de ammoniakuitstoot bij het ene bedrijf moest ergens anders gecompenseerd worden zodat er netto niet méér - en bij voorkeur minder - ammoniak op de natuurgebieden zou vallen. Voordat ze verder vergunningen kon afgeven, moesten gemeenten in de meest verzuurde gebieden eerst een Ammoniak Reductie Plan (ARP) hebben.

Ammoniak Reductie Plannen

Volgens de nieuwe wet kreeg elke boer ammoniakrechten toegewezen. Deze rechten werden gebaseerd op het aantal dieren waarvoor de boer rechtmatig vergunning had in 1986 of 1993 en op de kilo's ammoniak die vanwege die dieren uit de stallen geloosd werden. Dieren zonder vergunning, dus illegale dieren, leverden geen rechten op.

Het uitgangspunt voor de ARP's was dat een boer, die ermee ophield, zijn bij wet toegewezen rechten kon verkopen. De nieuwe rechten functioneerden daardoor als een bonus bij bedrijfsbeëindiging, die betaald werd door collega's die wilden uitbreiden. Als een boer méér dieren wilde houden en daardoor meer ammoniak zou produceren dan volgens zijn rechtmatige vergunning was toegestaan, moest hij ammoniakrechten van een andere boer overnemen. De overheid kon bij de handel een deel van de ammoniakrechten afromen en op die manier de totale hoeveelheid ammoniak in het gebied verminderen.

Het werd echter aan de gemeente overgelaten hoe de ammoniakreductie in een ARP gebied tot stand zou komen en hoeveel die reductie moest bedragen. De details van een op te stellen ARP kwamen

gewoonlijk tot stand in een onderhandeling tussen boeren, standsorganisaties, milieubeschermers en ambtenaren van gemeenten en provinciale diensten.

Het ARP van Brabant

In Brabant en Limburg ontstonden twee ARP's die door landbouworganisaties, milieugroepen en gemeenten onderschreven waren. Deze ARP's dienden voor milieugroepen in andere overschotgebieden als voorbeeld en uitgangspunt bij de onderhandelingen voor de plannen in hun eigen regio. Het 'Brabantse' plan gold voor de meest verzuurde gebieden van Noord-Brabant, waarin twee afzonderlijke ARP gebieden waren gedefinieerd: Centraal- en Oost-Brabant. Het plan had twee uitgangspunten.

Ten eerste ging men uit van een stand-still voor dieren binnen het ARP gebied als geheel. Een boer kwam pas in aanmerking voor een nieuwe vergunning wanneer er elders in het gebied een rechtsgeldige vergunning voor het overeenkomstige aantal dieren werd ingetrokken.

Ten tweede kwam er een stand-still voor de uitstoot van ammoniak op bedrijfsniveau. Dat wil zeggen: uitbreiding van het vergunde aantal dieren op een bedrijf was alleen toegestaan als de ammoniakuitstoot van het hele bedrijf gelijk bleef door het toepassen van verbeterde milieutechnieken. Boeren waren verplicht bij nieuwbouw of renovatie de beste milieutechnieken toe te passen. (In het westen van Brabant waar de verzuring iets minder erg was, was een ander ARP van kracht, waardoor lokaal de neerslag van ammoniak nog wel iets kon toenemen mits de depositie in het ARP gebied als geheel afnam.)

Voor extra of te legaliseren dieren moest de boer ammoniakrechten opkopen bij andere boeren die er binnen zijn deelgebied van het Brabantse ARP mee ophielden. Maar die rechten kon de uitbreidende boer verder niet gebruiken. Eenmaal aangekochte rechten mochten namelijk niet doorverkocht worden. Er werd dus op de voor een uitbreiding aangekochte ammoniakrechten een korting van 100% toegepast.

Het ARP van Limburg

Het 'Limburgse' ARP gold voor de meest verzuurde delen van Limburg, namelijk het noorden en midden. Dit plan was aanvankelijk vrijwel identiek aan het ARP van Brabant. Dus ook hier hanteerde men een stand-still voor dieren binnen het ARP gebied en een stand-still voor ammoniak op bedrijfsniveau. En ook in dit ARP werd op de voor een uitbreiding aangekochte ammoniakrechten een korting van 100% toegepast.

Het 'Limburgse' ARP zou echter zijn bekendheid ontleen aan een systeem dat men later invoerde. Voor ammoniakrechten gold toen: (lokaal) een stap voorwaarts, (in het gebied) twee stappen achterwaarts, hetgeen voor een boer betekende: 1-kilo-halen, 3-kilo-betalen. Bij uitbreiding werd toen dus zelfs een korting van 200% toegepast.

Met deze ARP's werd in Limburg en Brabant op den duur een behoorlijke milieuwinst geboekt.

ARP's in Gelderland en Achterhoek

Daarentegen werden in Gelderland en de Achterhoek regelmatig vanuit milieuoogpunt waardeloze ARP's opgesteld. De reductie die ze realiseerden was vaak maar een paar procent. Soms nam de be-

lasting op een natuurgebied plaatselijk toe in plaats van af. Er waren zelfs ARP's, die - doordat de reductie maar voor een klein deelgebiedje verplicht gesteld was - bij toepassing in het ARP gebied als geheel tot een netto toename van de uitstoot van ammoniak zouden leiden. Zulke ARP's hielden bij de Raad van State geen stand. Het ARP voor de Gelderse Vallei werd echter wel goedgekeurd. Hoewel hun gebied even sterk vervuild was als grote delen van Brabant en Limburg, vonden de boeren van de Gelderse Vallei de ARP's van die andere provincies echter niet acceptabel. In het ARP van de Gelderse Vallei werd bij de aankoop van ammoniakrechten voor een uitbreiding of legalisatie slechts een korting van 30% toegepast, in plaats van de 100% of 200% in respectievelijk Brabant en later in Limburg. In het ARP van de Gelderse Vallei was bovendien geen verplichting opgenomen om de beste milieutechnieken toe te passen. Er waren wel strenge milieueisen bij verplaatsing van stallen vlak bij een natuurgebied, maar als de ammoniakuitstoot daar minder werd, kon men de rechten wel weer verkopen zodat elders in het ARP gebied het aantal dieren weer kon worden uitgebreid.

VMO vond dit veel te mager en voelde zich niet verplicht zulke ARP's te ondertekenen. Dat zou namelijk betekenen dat VMO geen bezwaar meer kon maken tegen het onderdeel ammoniak in de vergunningen die op basis van het ARP werden afgegeven. Volgens de boeren was de milieugroep te star. Maar in feite kwam VMO consequent op voor het milieubelang, waar lokale overheid en boeren het lieten afweten. Als er nationaal 70% ammoniakreductie gerealiseerd moet worden, moet men in de meest vervuilde gebieden niet doorgaan met de ammoniakuitstoot op vrijwel hetzelfde peil te houden.

Fouten in vergunningen

Gezien de milieuproblemen van de bio-industrie maken betrokken groepen met name bezwaar tegen een vergunning, waarin middels het onjuist toepassen van de regels van de wet een uitbreiding van het aantal dieren in de bio-industrie wordt goedgekeurd en de toestand van het milieu verder achteruit gaat. Deze groepen gebruiken daarbij de rechtsmiddelen die ervoor in het leven geroepen zijn om burgers in staat te stellen de gemeente tot de orde te roepen.

De meeste fouten, die gemeenten maken in vergunningen voor de bio-industrie, zijn te verdelen in drie soorten: natuurbescherming, stankhinder en het vergunde aantal dieren.

Natuurbescherming

Bij de toepassing van de ammoniakwetgeving in de vergunning wordt vaak gesjoemeld met de afstand tot het dichtstbijzijnde natuurgebied. Honderd meter extra afstand levert de boer gauw ruimte voor twee keer zoveel dieren op. Bekende fouten zijn:

- de afstand tot het beschermde natuurgebied te groot opgeven;
- een te beschermen natuurgebied over het hoofd zien;
- een pad door een beschermd natuurgebied aanmerken als een scheiding tussen twee afzonderlijke natuurgebieden. Is het afgesneden stuk kleiner dan 5 hectare, dan hoeft daar geen rekening meer mee te worden gehouden.
- te kleine omrekeningsfactoren gebruiken voor de lozing van ammoniak uit een stal. Soms werd een gewone stal ten onrechte voorgesteld als een milieuvriendelijke 'Groen Label' stal. Door te accepteren dat de aangevraagde stal van dit moderne type was, kon de gemeente binnen de vergunning voor een maximum toegestane lozing van ammoniak twee keer zoveel

dieren toestaan.

Stankhinder

Bij de toepassing van de regels voor stankoverlast maken gemeenten regelmatig drie soorten fouten:

1. de afstand tot een nabijgelegen woonhuis verkeerd meten of het dichtstbijzijnde huis vergeten;
2. een onjuiste optelsom maken bij de berekening van de stankhinder afkomstig van meerdere stallen rond een woonhuis;
3. het nabijgelegen woonhuis in de verkeerde categorie plaatsen. Volgens de stankregels moeten bewoners op het platteland meer stank verdragen dan die in de bebouwde kom of op een camping. De vergunning voor een boer kan makkelijk 1000 varkens méér omvatten wanneer de gemeente de burgerwoning nabij de stallen indeelt in de categorie "eenzaam huis op het platteland" in plaats van het laatste huis van een lintbebouwing, of de laatste huizen van de bebouwde kom aanmerkt als "klein groepje huizen in het buitengebied".

Het aantal vergunde dieren

Na de wijziging van de ammoniakwet van 1994 was er nog belangrijk onderdeel van de vergunning van gemeenten in overschotgebieden, waar VMO regelmatig en met succes bezwaar en beroep tegen aantekende: het verschil tussen het eerder vergunde aantal dieren volgens de wet en het eerder vergunde aantal dieren vermeld in de nieuwe vergunning.

Gemeenten gingen bij dit onderdeel gewoonlijk uit van wat de ondernemer in kwestie opgaf, zonder deze opgave nader te controleren. Maar wanneer een boer drie jaar lang minder dieren houdt dan waar hij vergunning voor heeft, wordt het vergunde aantal dieren volgens de wet automatisch ingekrompen. Deze regel bestaat al sinds 1953. Maar boeren gaven zulke veranderingen niet of onvolledig door aan de gemeente, en de gemeente controleerde de boeren niet. Als VMO echter aantoonde, dat de boer jarenlang minder dieren heeft gehad dan waar de gemeente in de vergunning vanuit gaat, en de Raad van State is het daarmee eens, gaat de vergunning de prullenbak in.

Snuggere ondernemers

Een aantal boeren in het werkgebied van VMO kreeg al snel door dat als ze er zeker van wilden zijn dat ze in één keer een goede vergunning van de gemeente kregen, waar geen bezwaar tegen te maken zou zijn, ze het beste eerst advies aan VMO konden vragen. Normaliter gaat een boer eerst alleen op het gemeentehuis informeren of zijn aanvraag een kans maakt en aan welke wettelijke eisen hij moet voldoen.

Als de boer het advies van VMO (minder dieren of milieuvriendelijker stallen, zodat de ammoniakuitstoot conform de wet zou zijn) dan opvolgde, kon de gemeente bij het opstellen van de vergunning geen fout meer maken en VMO kon zich de moeite van het bezwaar besparen.

Andere boeren deden ook hun huiswerk, maar kwamen er op deze manier achter dat het aantal vergunde dieren dat zij meende te hebben groter was dan wat VMO bij toepassing van de wet berekende. Volgens VMO hadden ze dus illegale dieren. Als ze daarvoor toch een vergunning van de gemeente kregen, zou VMO die aanvechten, met een redelijke kans op succes.

Als VMO in beroep gelijk krijgt van de Raad van State moet de gemeente vervolgens weer opnieuw

vergunning afgeven. Dat kost de boer dus zeker 3 jaar vertraging en hij mist in die tijd dus ook de extra omzet van zijn gewenste uitbreiding.

Als de gemeente van de Raad van State gelijk krijgt, heeft een boer verder geen probleem. Maar als de Raad van State de vergunning vernietigde, kon een boer dichtbij een natuurgebied zijn illegale dieren kwijtraken en zijn geplande uitbreiding helemaal vergeten. Elders moest de boer dan minimaal zelf alsnog extra ammoniakrechten aanschaffen om het teveel aan dieren te compenseren.

En tenslotte waren er ook boeren die op hun gemeente vertrouwden en er pas bij de Raad van State achterkwamen dat ze zeer waarschijnlijk helemaal geen vergunning konden krijgen voor een deel van de dieren dat ze al hielden of wilden gaan houden. De Raad van State bekijkt namelijk vaak in een snelle procedure (de "schorsing") of er tenminste één duidelijke fout in de vergunning zit. Is dat het geval, dan moet de boer de afhandeling van het beroep afwachten, en kan dus nog zeker anderhalf jaar niets doen. Ook in dit geval kon een beetje ondernemer dus uitrekenen hoeveel de fout van de gemeente hem zou kunnen gaan kosten.

Win-win situatie

Gezien deze problemen vroegen vooruitziende ondernemers soms aan VMO of er niet iets te verzinnen was om de procedure (verder) te voorkomen. VMO had het volste recht om de milieupoot stijf te houden en de vergunning en de procedure gewoon af te wachten c.q. voort te zetten. Maar om de boeren tegemoet te komen stelde de VMO dan een regeling voor, die losjes gebaseerd was op de principes van het Brabantse ARP, waarbij het uitgangspunt was: niet meer dieren erbij.

Illegale dieren legaliseren is wettelijk gezien een uitbreiding. De regeling met VMO hield daarom in dat de boer voor de illegale dieren en een eventuele extra uitbreiding rechtsgeldige ammoniakrechten zou opkopen van een collega die er mee op hield. Deze rechten zouden dan niet verder verkocht mogen worden, net als in Brabant en Limburg. Wat VMO betreft, konden de rechten ook in andere ARP gebieden dan het eigen ARP gebied aangekocht worden.

VMO gaf prioriteit aan het beperken van de veestapel, maar VMO stelde ook aanvullende eisen waardoor de milieubelasting zou verminderen. Een en ander werd in een notarieel contract vastgelegd. Als tegenprestatie hield VMO dan op tegen de vergunning te procederen. Voor beide partijen stond er in het contract een boete vermeld in geval van het niet nakomen van de afspraak. Het was uiteraard niet de bedoeling dat het innen van die boete nodig zou zijn.

Op deze manier kreeg de individuele boer zijn uitbreiding of zijn legalisatie, breidde de bio-industrie niet verder uit en het milieu werd er meestal beter van. Dat noemen ze in andere sectoren een win-win situatie. De VMO is 15 keer akkoord gegaan met het intrekken van een beroep, mits de voorgestelde regeling eerst bij de notaris in een contract werd vastgelegd.

Het aantal soortgelijke contracten, dat voorafgaand aan het aanvragen van een vergunning is afgesloten is onbekend. In het programma Netwerk van 4 juni werd gezegd dat de gang van de boeren naar VMO "wijd verbreid" was. Deze bewering wordt echter niet onderbouwd en hoeveel contracten daarbij waren afgesloten, weet Netwerk blijkbaar ook niet.

Verder stelt Netwerk dat de boer bij deze regeling minder dieren kreeg, dan waar hij recht op had en nog moest betalen ook. In feite kreeg de boer eerder meer dieren dan waar hij volgens de Raad van State recht op zou hebben gekregen. Extra betalen voor ammoniakrechten wilden de boeren in de Gelderse Vallei niet, want dat hadden ze zo mooi onderling met elkaar afgesproken. Maar in Brabant en Limburg was dat een volstrekt normale zaak, gebaseerd op een afspraak tussen alle betrokken partijen, met de bedoeling om een serieuze reductie van ammoniak in een zwaar overbelast gebied te realiseren.

Zelfverrijking en chantage?

In tegenstelling tot wat in de uitzending van Netwerk gesuggereerd werd, ging het geld voor de ammoniakrechten niet naar VMO, maar van de ene boer, die uitbreidde, naar de andere, die met pensioen ging. De handel in ammoniakrechten tussen boeren verliep in het hele land via daarin gespecialiseerde makelaars.

VMO heeft in één geval, waarin een boer erg veel haast had en niet zo snel aan ammoniakrechten kon komen, een positief gebaar willen maken. Daarom werd tevens in het contract vastgelegd dat het geld van de boer voor de aankoop van de afgesproken ammoniakrechten in een depot bij de notaris zou worden gestort. VMO kon ook in dit geval niet aan het geld komen. Ze heeft alleen makelaars benaderd om ervoor te zorgen dat er alsnog ammoniakrechten aangeschaft zouden worden. De suggestie in de uitzending van Netwerk dat VMO zelf over het geld kon beschikken is dus een kwaadaardig verzinsel.

Ook boeren suggereren regelmatig en volkomen ten onrechte dat de VMO het geld voor de contractueel vastgelegde aankoop van de ammoniakrechten tussen boeren onderling in de eigen zak kon steken. De betrokken regeling noemen zij chantage en afpersing. VMO zou volgens hen zelfs expres bezwaar en beroep aantekenen om boeren geld af te troggelen. Met ongeveer twintig regelingen op een totaal van 2200 procedures, terwijl VMO er zelf geen cent wijzer van werd, was dat dan wel een vreemde strategie.

Omdat de tegemoetkoming van VMO door sommigen regelmatig als chantage werd bestempeld, dacht VMO: "Graag of niet". Na een periode van twee jaar besloot zij verder geen contracten af te sluiten om zaken in der minne te schikken.

In 1998 werden er naar aanleiding van beweringen van boeren, "van horen zeggen" en naar aanleiding van een tv uitzending, kamervragen gesteld. De Algemene Inspectie Dienst van het ministerie van LNV en de Inspectie Milieuhygiëne Oost van het ministerie van VROM kregen vervolgens opdracht om de gang van zaken nader te onderzoeken. De conclusie was dat de handelswijze van de VMO een wettelijk geoorloofde praktijk was en zeker geen chantage. De boeren hadden VMO zelf benaderd met de vraag of iets te regelen viel. VMO had de boeren nooit zelf benaderd.

Uit de contracten bleek duidelijk dat VMO de bedragen voor de ammoniakhandel niet zelf ontving. Het enige dat VMO zelf van boeren kreeg was een vergoeding van de gemaakte kosten vanwege de procedure bij de Raad van State. Als VMO de beroepsprocedure tegen de gemeente had voortgezet en - zoals gebruikelijk - won, zou ze de gemaakte kosten van de gemeente hebben teruggekregen. Het was dus alleszins redelijk dat degene, die vroeg om de procedure stop te zetten, de kosten van VMO in deze vergoedde.

Bedragen

Netwerk noemt de bedragen waar het om ging erg groot, namelijk tienduizenden gulden, zonder dat in een zakelijk perspectief te zetten. In de uitzending werd een bedrag genoemd van 70.000 gulden voor 2300 kg ammoniakrechten. De ammoniak kostte dus ongeveer 30 gulden per kilo. Dat was in feite erg goedkoop en wellicht mogelijk gemaakt doordat VMO de aankoop ervan in een ander ARP gebied ook acceptabel vond. Ammoniakrechten kostten in de Gelderse Vallei gewoonlijk 50 tot 150 gulden per kilo. In Limburg kostten ze 80 gulden per kilo.

In Limburg had de boer voor dezelfde 2300 kilo ammoniakrechten dus 184.000 gulden moeten betalen en werden de rechten ook vervallen verklaard. Als de boer in kwestie na het verlies van de procedure tegen de gemeenten alsnog de ammoniakrechten had moeten kopen in zijn eigen ARP gebied, was hij voor de aankoop mogelijk ook eenzelfde bedrag als in Limburg kwijt geweest. Daarvan werd in de Gelderse Vallei 30% vervallen verklaard, oftewel de boer zou dan ook voor 55.200 gulden gekort zijn.

Het is gebruikelijk dat er in de intensieve veehouderij buitengewoon grote bedragen omgaan. De

betrokken boeren konden via de met VMO getroffen regeling uiteindelijk dan ook hun voordeel doen. Boeren en standsorganisaties verzetten zich niet voor niets met hand en tand tegen het moeten opgeven van hun lucratieve handel.

Een voorbeeld van een vergunning

In het rapport van de Inspectie Milieuhygiëne Oost is een voorbeeld van een contract van VMO opgenomen, tezamen met correspondentie en andere stukken dienaangaande. Dit geeft een aardig beeld van de verkeerde vergunningen die soms werden afgegeven. De zaak betrof een nieuwe vergunning van een boer die eerder op drie locaties een vergunning had voor eenden, varkens, kalveren en nog wat koeien en kippen.

De Adviseur van de Raad van State schreef over deze zaak een uitvoerig preadvies. De boer had op drie kleine onderdelen ook beroep tegen de vergunning ingediend en kreeg maar op één punt gelijk: de gemeente had verouderde voorschriften voor de controle van de verwarmingsinstallatie gehanteerd.

Volgens de adviseur had VMO op alle door haar aangevoerde punten gelijk.

1. Het aantal eerder vergunde dieren volgens de gemeente klopte niet. In 1987 had de boer op een van de locaties het aantal dieren veranderd en uitgebreid met ruim 6000 eenden en er waren ook andere stallen gebouwd. Hierover had de boer alleen een briefje (melding) aan de gemeente geschreven. De gemeente had dat laten passeren, maar de boer had in feite een nieuwe vergunning moeten aanvragen.
2. De gemeente had in de vergunning geen melding gemaakt van de hoeveelheid ammoniak, die door het bedrijf op het nabij gelegen natuurgebied terecht zou komen en vergeten hierover het bij wet verplichte oordeel te geven. (Uit andere stukken blijkt dat ammoniakbelasting op het natuurgebied enorm hoog was en aanzienlijk verminderd kon worden.)
3. Het bedrijf lag op 25 meter van een camping, terwijl vanwege het aantal dieren in de vergunning de afstand tot de camping 500 meter had moeten bedragen. In de oude vergunning waren er volgens de gemeente 10% minder dieren, dus een iets minder enorm grote stankoverlast.

De gemeente had hier een toename van het aantal dieren absoluut niet mogen toestaan. Bovendien had de gemeente ook nog goedgekeurd dat in de nieuwe vergunning eenden van twee locaties over 120 en 150 meter in de richting van de camping werden verplaatst, teneinde ze bij elkaar in één stal te zetten. Hierdoor zou het zwaartepunt van de stank nog veel dichterbij de camping komen te liggen. (Behalve een camping lagen er ook nog vijf burgerwoningen op afstanden van 25 tot 70 meter van dit bedrijf, waarvoor de normen ook overtreden werden.)

Het eerste feit, de illegale uitbreiding met meer dan 6000 eenden, was voor de Raad van State al genoeg om de nieuwe vergunning te schorsen. De nieuwe vergunning werd daardoor onbruikbaar tot het beroep definitief behandeld werd. Alleen al de toegenomen stankoverlast van het bedrijf was zodanig dat de nieuwe vergunning bij het beroep ongetwijfeld door de Raad van State vernietigd zou worden.

Het contract

Uit de correspondentie met de ondernemer blijkt dat hij meende een vergunning voor 5600 kilo ammoniak te hebben, terwijl VMO berekende dat hem volgens de wet maar 3500 kg ammoniak vergund was. Het verschil komt overeen met de ammoniakproductie van ongeveer 20.000 eenden. Als VMO de procedure gewonnen had, had de ondernemer gezien de overbelasting van het milieu rond zijn bedrijf waarschijnlijk een onverbiddelijk maximum van 3500 kilo aan rechten gekregen, terwijl hij een nieuwe vergunning voor 4800 kilo had gevraagd. Het contract met de VMO gaf de boer alsnog de door hem gevraagde ruimte.

In het contract wordt afgesproken dat een in de nieuwe vergunning reeds geplande stal anders wordt neergezet, zodat de afstand tot het nabije zuurgevoelige bos wordt vergroot van 75 naar 125 meter. Verder zal de boer 1251 kilo ammoniakrechten opkopen van bedrijven waarvan de vergunning wordt ingetrokken (ter compensatie van de uitbreiding ten opzichte van de rechtmatig vergunde dieren). Hierdoor neemt elders de neerslag van ammoniak op een bos evenveel af als er vanwege de uitbreiding, na de afgesproken verplaatsing van de stal, op het nabije bos terecht komt. De door VMO gemaakte kosten in verband met het beroep zullen worden vergoed. VMO zal vervolgens het beroep intrekken zodat de boer formeel vergunning voor het uitgebreide bedrijf krijgt.

Algehele conclusie

Toen Minister Braks in 1984 een stop op de groei van de varkensstapel afkondigde waren er 12 miljoen varkens in Nederland, die al grote milieuproblemen opleverden. In brede kring is men het er intussen over eens dat we in Nederland veel minder landbouwdieren moeten houden. Maar de eerste maatregel van Braks en alle daarop volgende beperkende maatregelen is door een deel van de landbouwsector beantwoord met het binnenhalen van nog meer varkens en vervolgens eisen dat ze gelegaliseerd werden.

Het is te danken aan de inspanningen van de vele groepen milieumensen dat het aantal varkens in Nederland 'slechts' gestegen is tot 15 miljoen (1997) en intussen naar 13 miljoen gezakt is. Een van de meest succesvolle groepen daarvan is VMO. Waar al het beleid van opeenvolgende overheden faalde, was VMO in staat in rampgebieden als de Gelderse Vallei en de Veluwe een echte reductie van de ammoniak te realiseren.

In de Gelderse Vallei is het aantal varkens volgens het CBS in de laatste tien jaar met 190.000 afgenomen: een afname met 20% sinds 1991. In het hele werkgebied van VMO is de ammoniakuitstoot met 650.000 kilo gedaald. Dat komt overeen met de gezamenlijk ammoniakproductie van 120.000 varkens en 2 miljoen kippen en 100.000 nertsen en 10.000 kistkalveren.

Na de periode van varkenspest zetten meer dan 7500 mensen hun handtekening in de advertentie van J.J. Voskuil en de Stichting Varkens in Nood, waarin werd opgeroepen een einde te maken aan de bio-industrie. Er zijn buiten de milieugroepen nog heel veel andere mensen die vinden dat de 550 miljoen dieren die in Nederland jaarlijks worden geslacht, grotendeels voor de export, een miserabel leven leiden en dat de bio-industrie zou moeten verdwijnen.

Het is in elk geval rijksbeleid om de omvang van de bio-industrie te verminderen en de milieugevolgen ervan drastisch in te perken. Dit zijn ook de doelstellingen, die VMO volkomen legaal en met succes nastreeft. Iemand die een organisatie als VMO afdoet als een club die zich druk maakt over luizen en vlooiën, heeft er niets van begrepen.

Bronnen:

Historie van melkvee en Mineralen – Aard vd. Ham

http://www3.lei.wur.nl/agrocenter/Historie%20van%20melkvee%20en%20mineralen_jan2013.pdf

Effecten van ammoniak op de Nederlandse Natuur – LEI J. Kris enz. 2008

<http://edepot.wur.nl/17981>

Woord vooraf

In Nederland is de kwaliteit van de heides en andere natuurgebieden sterk achteruitgegaan. Ammoniak ontregelt de voedselhuishouding. Daarom voert de Nederlandse overheid een actief beleid om de ammoniakemissie tegen te gaan, maar ook maatregelen, die de effecten bestrijden, kunnen effectief zijn.

In 1982 ontdekten Van Breemen en zijn Wageningse collega's bij toeval dat de lucht rond intensieve veehouderijen met hoge concentraties ammoniak was verontreinigd. Zij verklaarden hiermee waarom de Nederlandse bos- en heidegebieden steeds rijker werden aan stikstof, terwijl ze juist gekenmerkt werden door een stikstofarm milieu.

Rond 1982 bedroeg de ammoniakemissie naar schatting 240 kiloton. In de jaren daarna zou de emissie nog met 10% toenemen om daarna snel af te nemen tot 150 kiloton in 2000 en 132 kiloton nu. Dit is nog altijd te veel.

Omdat ammoniak zich vrijelijk over grote afstanden verspreidt, wordt dit probleem internationaal aangepakt. Nederland heeft zich in dit verband verplicht in 2010 minder dan 128 kiloton uit te stoten. Het streefdoel dat is opgenomen in het vierde nationale milieuplan (NMP4), bedraagt zelfs maar 100 kiloton voor het jaar 2010. Ook met die uitstoot gaat de depositie de draagkracht van enkele zeer gevoelige natuurgebieden te boven.

Ammoniak vervluchtigt uit mest. In Nederland is de landbouwsector voor circa 90% van de uitstoot van ammoniak verantwoordelijk. De eerste maatregelen om de vervluchtiging in de landbouw te voorkomen hebben succes gehad. De stikstofconcentraties zijn vergeleken met 1982 gedaald, maar toch slaat er nog teveel op de bodem neer om de Nederlandse natuur in haar originele staat te behouden. Beheersmaatregelen zijn nodig en zullen ook in de toekomst nodig blijven. De goedkoopste maatregelen zijn het eerst genomen. In het begin leverden sommige maatregelen zelfs geld op. Maar nu komt het kostenaspect om de hoek kijken en daarmee de twijfel dat extra maatregelen allemaal wel nodig zijn.

Die twijfel wordt verwoord door de Nederlandse Vakbond van Varkenshouders en ook door anderen binnen de landbouwsector:

“Het ammoniakbeleid van de overheid wordt gekenmerkt door overregulering en miskenning van het voeren van een scherp mineralenmanagement door veehouders. Initiatieven van ondernemerszijde worden niet beloond. De varkenshouderij heeft de ammoniakemissie al sterk gereduceerd. In de modelberekeningen van de totale emissies wordt naar onze mening hiermee onvoldoende rekening gehouden. Bovendien is de schadelijkheid van ammoniak voor het milieu nog nimmer wetenschappelijk aangetoond.”

Ook Tweede Kamerleden betwijfelen het nut van de vele maatregelen:

“Natuurbeleid een groeiend ongenoegen: Boeren mogen niet uitbreiden omdat niet duidelijk is hoe nitraatdepositie in elkaar steekt.”

Dit rapport zal aantonen dat ammoniak schadelijk is voor de natuur en dat de landbouwsector nog meer kan doen (zonder excessieve kosten te maken) en ook dat de overheid de zeer gevoelige natuur op onverbeterlijke hotspots, zoals vennen en heiden, door effectgericht beheer in stand kan houden.

Het rapport bouwt voort op eerdere rapportages over de verzurende en vermestende werking van ammoniak, zoals:

- Soil acidification from atmospheric ammonium sulphate in forest canopy throughfall (Van Breemen et al., 1982)
- Ammoniak: de feiten (Lekkerkerk et al., 1995)
- De effecten van de Integrale Notitie Mest- en Ammoniakbeleid op de ammoniakproblematiek in relatie tot natuur en bos in de EHS (Klein et al., 1996)
- Effecten van stikstofhoudende luchtverontreiniging op vegetaties (Bobbink & Lamers, 1999)
- De Vliegende Geest (Erisman, 2000)
- The Dutch nitrogen cascade in the European perspective (Erisman et al., 2005)
- Verzuring: oorzaken, effecten, kritische belastingen en monitoring van de gevolgen van ingezet beleid (De Vries, 2007, 2008)

Verder vormt dit rapport het achtergrondrapport bij het syntheserapport Ammoniak in Nederland van het Planbureau voor de Leefomgeving (De Haan et al., 2008).

Invoeringslijst

Datum		Bron
1998	Compartimentering, verbod van overdracht productierechten van ene gebied naar andere gebied (Zuid en Oost)	Pdf; productierechten in de veehouderij
2008	Opheffing Compartimentering	
2010 april	Weer onmiddellijke invoering van Compartimentering regeling ivm niet voorspelde stijging van 8 % in 'ZUID'	Pdf; productierechten in de veehouderij

BRONNEN

Biogas	Routekaart Biogas	http://groengas.nl/wp-content/uploads/2014/06/Routekaart1.pdf	2014 pdf
Mestverwerking	Inventarisatie mestverwerking	http://www.mestverwerkingsloket.nl/Static/Documents/UserUpload/Rapportage%20Landelijke%20Inventarisatie%20Mestverwerking%202014.pdf	2014 pdf
	Stand huidige mestverwerking WUR	http://www.mestverwerken.wur.nl/index.asp?techniek/index.asp	www
	co-vergisting	http://www.mestverwerken.wur.nl/techniek/PDF/COvergisting.pdf	pdf
	Site speciaal over mest	http://www.mestportaal.nl/	www
Vrijloopstal	E-Book vrijloopstal	http://www.vrijloopstallen.nl/wp-content/uploads/hier.pdf	e-book
	Filmpje over vrijloopstal	https://www.youtube.com/watch?v=UgPc7C659xI	youtube